BIBLIOTECA
Montefusco
SALA Aula Magna
SCAFFALE I
NUMERO 40

BIBLIOTECA

BIBLIOTECA
Montefusco
SALA Aula Magna
SCAFFALE I
NUMERO 40

BIBLIOTECA
Montefusco
SALA Aula Magna
SCAFFALE I
NUMERO 40

MUNICIPIO DI MONTEFUSCO

BIBLIOTECA O. F. M. C. P.
MONTEFUSCO
(Av)

3213

R. P. NATALIS

ALEXANDRI

ORDINIS FF. PRÆDICATORUM

IN S. FACULTATE PARISIENSI DOCT. & EMERITI PROFESSORIS

HISTORIA ECCLESIASTICA

VETERIS NOVIQUE TESTAMENTI

Ab orbe condito ad Annum post Christum natum millesimum sexcentesimum:
Et in loca ejusdem insignia Dissertationes Historicæ, Chronologicæ,
Criticæ, Dogmaticæ.

EDITIO OMNIUM NOVISSIMA,

*Notis & Animadversionibus, quoad Historiam & Dissertationem novi Testamenti,
aucta ad castigationem & illustrationem opinionum quorundam Auctoris,*

OPERA ET STUDIO

CONSTANTINI RONCAGLIA

LUCENSIS, CONGREGATIONIS MATRIS DEI.

Quibus accedunt, præter animadversiones

A P. JOANNE DOMINICO MANSI

Congregationis ejusdem in secunda Lucensi editione inserta, aliæ insuper
ejusdem Auctoris noviter elucubratæ.

TOMUS OCTAVUS.

BIBLIOTECA DEI MIN. CAPPUCCINI
MONTEFUSCO
LETT. F PALC. N. 6
VOLUME N. 1

VENETIIS, MDCCLXXI.

SUMPTIBUS SOCIETATIS.

Superiorum Permissu.

325

BIBLIOTECA O. F. M. CAP.
MONTEFUSCO

BIBLIOTECA DEI MIN. CAPPUCCINI
MONTEFUSCO
LETT.... PALC. N....
VOLUME N....

INDEX

CAPITUM, DISSERTATIONUM,

Articulorum, Propositionum Voluminis octavus Historiam Ecclesiasticam III. & IV. Sæculi continentis.

DISSERT. XXV. De Constantini Donatione. 1
Art. I. Utrum Constantinus urbes, & Provincias aut Romanam saltem civitatem Sedi Apostolicæ donaverit? *ibid.*
Prop. I. *ibid.*
Prop. II. 4
Prop. III. 5
Prop. IV. 6
Prop. V. 9
Prop. VI. 15
Art. II. Qui primum Donationis suppositæ Constantini meminerint. 21
Art. III. Quis Donationem Constantini supposuerit? 22
Dissert. XXVI. De Synodi Antiochenæ Canonibus. 26
Quæst. unica. Utrum Canones Antiocheni ab Ecclesia recepti sint? *ibid.*

Prop. Canones Antiocheni sunt ab Ecclesiá recepti. ibid.
Prop. II. 29
Dissert. XXVII. De Concilii Sardicensis convocatione, Præsidibus, & auctoritate. 31
Art. I. A quo fuerit convocata Synodus Sardicensis? ibid.
Prop. ibid.
Art. II. Qui Concilio Sardicensi præfuerit? 33
Prop. ibid.
Art. III. Utrum Concilium Sardicense sit Oecumenicum? 35
Prop. ibid.
Art. IV. Utrum Canones Sardicenses ante Concilii Trullani tempora fuerint ab Ecclesia universa recepti? 39
Prop. ibid.
Dissert. XXVIII. De jure Appellationum Episcopalium ad Sedem Romanam, quod Sardicense Concilium suis Canonibus asseruit. 47
Quæst. unica. Utrum Canones Sardicenses Romano Episcopo concesserint potestatem judicandi Appellationes ab Episcopis depositis factas ad Romanam Sedem, & utrum usus Appellationum, ante sextum sæculum, invaluerit in Ecclesia? ibid.
Prop. I. ibid.
Prop. II. 52
Prop. III. 55
Dissert. XXIX. De Fidei Professione adscripta Concilio Sardicensi. 98
Quæst. unica. Utrum Concilium Sardicense aliquod Fidei Decretum ediderit? ibid.
Prop. ibid.
Dissert. XXX. De Fide Marcelli Ancyrani. 102
Quæst. unica. Utrnm Synodus Sardicensis Marcellum Ancyranum absolvens, in facto erraverit? ibid.
Prop. ibid.
Dissert. XXXI. De Concilio Sirmiensi. 110
Art. I. De Concilii Sirmiensis Epocha. ibid.
Prop. ibid.
Art. II. Utrum tres Formulæ Fidei Sirmienses in Concilio Sirmiensi editæ sint. 111
Prop. ibid.
Dissert. XXXII. De Liberii, Osiique lapsu; necnon de Pontificatu Feli-

Prop. ... II. Utrum Osius secundæ Formulæ Sirmiensi subscripsit ... 122
Art. II. Utrum Osius ... in Hæresi sit defunctus? ibid.
Prop. ... in-
Art. III. Utrum Felix in Sedem Romanam Liberii exulis loco intrusus, legitimus Pontifex fuerit? 126
ibid.
Prop. 133
Differt. XXXIII. De Patrum Ariminensium Orthodoxia. ibid.
Art. unicus. Utrum Ariminensis Concilii Patres in Hæresim lapsi fuerit. ibid.
Prop. 140
Differt. XXXIV. De Magni Meletii Orthodoxia. ibid.
Art. unicus. Utrum Sanctus Meletius Antiochenus Episcopus, Hæreticus aut Schismaticus fuerit? ibid.
Prop. ibid.
Differt. XXXV. De Controversia quæ circa nomen Hypostaseos in Ecclesia orta est. 146
Differt. XXXVI. De convocatione, & Præsidentia secundæ Synodi Oecumenicæ, Constantinopolitanæ primæ. 150
Art. I. A quo fuerit convocata secunda Synodus Oecumenica. ibid.
Prop. ibid.
Art. II. Quis secundæ Synodo Oecumenicæ præfuerit? 154
Prop. ibid.
Differt. XXXVII. De Symbolo Constantinopolitano. 157
Art. Utrum Symbolum Constantinopolitanum semper ab Ecclesia receptum fuerit? ibid.
Prop. ibid.
Art. II. Quid Symbolum Constantinopolitanum Nicæno addiderit? ibid.
Art. III. Unde additio vocis FILIOQUE, ad Symbolum Constantinopolitanum? Utrum a Damaso facta? Et de tempore hujus additamenti. 162
Differt. XXXVIII. De Concilii Constantinopolitani primi Canonibus. 165
Art. I. Quot Canones ediderit Oecumenica secunda Synodus? ibid.
Prop.

Prop. Canones Antiocheni sunt ab Ecclesiá recepti. *ibid.*

Prop. II. 29

Dissert. XXVII. De Concilii Sardicensis convocatione, Præsidibus, & auctoritate. 31

Art. I. A quo fuerit convocata Synodus Sardicensis? *ibid.*

Prop. *ibid.*

Art. II. Qui Concilio Sardicensi præfuerit? 33

Prop. *ibid.*

Art. III. Utrum Concilium Sardicense sit Oecumenicum? 35

Prop. *ibid.*

Art. IV. Utrum Canones Sardicenses ante Concilii Trullani tempora fuerint ab Ecclesia universa recepti? 39

Prop. *ibid.*

Dissert. XXVIII. De jure Appellationum Episcopalium ad Sedem Romanam, quod Sardicense Concilium suis Canonibus asseruit. 47

Quæst. unica. Utrum Canones Sardicenses Romano Episcopo concesserint potestatem judicandi Appellationes ab Episcopis depositis factas ad Romanam Sedem, & utrum usus Appellationum, ante sextum sæculum, invaluerit in Ecclesia? *ibid.*

Prop. I. *ibid.*

Prop. II. 52

Prop. III. 55

Dissert. XXIX. De Fidei Professione adscripta Concilio Sardicensi. 98

Quæst. unica. Utrum Concilium Sardicense aliquod Fidei Decretum ediderit? *ibid.*

Prop. *ibid.*

Dissert. XXX. De Fide Marcelli Ancyrani. 102

Quæst. unica. Utrnm Synodus Sardicensis Marcellum Ancyranum absolvens, in facto erraverit? *ibid.*

Prop. *ibid.*

Dissert. XXXI. De Concilio Sirmiensi. 110

Art. I. De Concilii Sirmiensis Epocha. *ibid.*

Prop. *ibid.*

Art. II. Utrum tres Formulæ Fidei Sirmienses in Concilio Sirmiensi editæ sint. 111

Prop. *ibid.*

Dissert. XXXII. De Liberii, Osiique lapsu; necnon de Pontificatu Feli-

Felicis.
I Cuinam Sirmiensium Formularum Liberius subscripserit?
p. ibid.
II. Utrum Osius secundæ Formulæ Sirmiensi subscripserit, ac in Hæresi sit defunctus? 122
op. ibid.
rt. III. Utrum Felix in Sedem Romanam Liberii exulis loco intrusus, legitimus Pontifex fuerit? 126
rop. ibid.
issert. XXXIII. De Patrum Ariminensium Orthodoxia. 133
rt. unicus. Utrum Ariminensis Concilii Patres in Hæresim lapsi fuerit. ibid.
Prop. ibid.
Dissert. XXXIV. De Magni Meletii Orthodoxia. 140
Art. unicus. Utrum Sanctus Meletius Antiochenus Episcopus, Hæreticus aut Schismaticus fuerit? ibid.
Prop. ibid.
Dissert. XXXV. De Controversia quæ circa nomen Hypostaseos in Ecclesia orta est. 146
Dissert. XXXVI. De convocatione, & Præsidentia secundæ Synodi Oecumenicæ, Constantinopolitanæ primæ. 150
Art. I. A quo fuerit convocata secunda Synodus Oecumenica. ibid.
Prop. ibid.
Art. II. Quis secundæ Synodo Oecumenicæ præfuerit? 154
Prop. ibid.
Dissert. XXXVII. De Symbolo Constantinopolitano. 157
Art. Utrum Symbolum Constantinopolitanum semper ab Ecclesia receptum fuerit? ibid.
Prop. ibid.
Art. II. Quid Symbolum Constantinopolitanum Nicæno addiderit? ibid.
Art. III. Unde additio vocis FILIOQUE, ad Symbolum Constantinopolitanum? Utrum a Damaso facta? Et de tempore hujus additamenti. 162
Dissert. XXXVIII. De Concilii Constantinopolitani primi Canonibus. 165
Art. I. Quot Canones ediderit Oecumenica secunda Synodus? ibid.
Prop.

Prop. *ibid.*

Art. II. Utrum Canon tertius de secundo Episcopi Constantinopolitani in Ecclesia loco, & honoris primatu post Romanum, sit in secunda Synodo Oecumenica constitutus? 169

Prop. *ibid.*

Art. III. De sensu secundi Canonis Constantinopolitani. Hunc non esse assecutum Socratem ostenditur. 171

Art. IV. Utrum Canone tertio, vel secundo Concilii Constantinopolitani primi, nedum secundus honoris consessus post Romanum Episcopum; verum etiam Patriarchica dignitas & jurisdictio in Diœceses Thracicam, Ponticam, & Asiaticam, Episcopo Constantinopolitano collata fuerit? 173

Prop. 174

Art. V. Utrum Canones Constantinopolitani a Romana Ecclesia recepti fuerint ac probati? 180

Prop. *ibid.*

Dissert. XXXIX. De laboribus Sancti Hieronymi in vertenda Sacra Scriptura, & de Vulgata Latina Versione. 181

Art. I. De multiplici Latina Versione Scripturæ Sacræ. *ibid.*

Art. II. Quæ caussæ Sanctum Hieronymum ad novam Versionem adorandam impulerunt? 182

Art. III. Quos Scripturæ sacræ libros verterit Sanctus Hieronymus? Et an singulari Spiritus Sancti afflatu? 183

Art. IV. Quomodo suscepta sit ab Ecclesia Sancti Hieronymi Versio? 184

Art. V. Utrum, & quo sensu Vulgata Versio sit Authentica. 188

Art. VI. De mendis, quæ in Vulgata Versione Latina Bibliorum jussu Clementis VIII. emendata, etiamnum supersunt; quæ Ecclesiæ auctoritate corrigi possent. 194

Dissert. XL. *Appologetica, & Anticbritica, seu Dissertationis superioris de Vulgata Scripturæ Sacræ Versione Vindiciæ.* Adversus P. CLAUDIUM FRASSEN. Ordinis FF. Minorum Theologum Parisiensem *Editæ anno* 1682. *Mense Martio.* 218

Præfatio. *ibid.*

Art. I. Injuriæ & convicia P. Claudii Frassen, Historiam Ecclesiasticam F. Natalis Alexandri petentia, reppelluntur. 219

Art. II. Convicia *F. Claudii Frassen*, Alexandrinam de Vulgata Scri-

Scripturæ Sacræ Versione dissertationem ... guntur.
Art. III. Calumniæ Frasseni in doctrinam Alexandrinam de Vulgata Editione Latina diluuntur. 226
Art. IV. Alexandri Observatio in Versum XV. Capitis III. Geneseos a Frasseni Critica vindicatur. 233
Art. V. Observatio Alexandri in Versum VI. & VII. Capitis VIII. Geneseos defenditur. 238
Art. VI. Observatio Alexandri in Versum XXIV. Capitis XXXVI. Geneseos, a Frasseni Critica vindicatur. *ibid.*
Art. VII. Observatio Alexandri in Versum XL. Capitis XII. Exodi a Frasseni Critica defenditur. 340
Art. VIII. Observatio Alexandri in Versum XXVIII. Capitis XXXII. Exodi, contra Frasenum propugnatur. 241
Art. IX. Observatio Alexandri in Versum XXIX. Capitis XXXIV. Exodi a calumnia Frasseni vindicatur. 244
Art. X. Observatio Alexandri in Versus VII. & VIII. Capitis ultimi Numerorum defenditur. 245
Art. XI. Observatio Alexandri in Versum XXXVI. Capitis XXI. Libri Josue e Frasseni calumnia & insultu defenditur. 248
Art. XII. Observatio Alexandri in Versum I. Capitis IV. Libri I. Regum vindicatur. 249
Art. XIII. Observatio Alexandri in Versum XXIV. Capitis XXI. Libri III. Regum defenditur. 250
Art. XIV. Observatio Alexandri in Versum VI. Capitis XVII. Lib. II. Paralipomenon, adversus Frassanum propugnatur. 252
Art. XV. Obserxationem Alexandri, in Versum VII. Capitis XV. Libri Judith, inique arguit Frassenus? 253
Art. XVI. Observationem Alexandri in Versum IV. Capitis XV. Libri Esther, inique carpit Frassenus. 254
Art. XVII. Observatio Alexandri in Versum IV. Psalmi XXXI. defenditur. 255
Art. XVIII. Observatio Alexandri in Versum XIII. Psalmi XXVII. a Frasseni calumnia & Critica vindicatur. 257
Art. XIX. Observatio Alexandri in Versum XVI. Psalmi LXXI. vindicatur a Claudii Frasseni censura, & conviciis. 258
Art. XX. Observatio Alexandri in Versum XVII. Psalmi CIII. defenditur. 259
Art.

BIBLIOTECA O. F. M. MONTEFUSCO (Av)

Art. XXI. Obſervatio Alexandri in Verſum IV. Pſalmi CXXVI. vindicatur a Fraſſeni Critica. 260

Art. XXII. Obſervatio Alexandri in Verſum XV. Pſalmi CXXXI. propugnatur. 262

Art. XXIII. Obſervatio Alexandri in Verſum IV. Capitis X. Proverbiorum a Fraſſeni Critica vindicatur. 265

Art. XXIV. Obſervatio Alexandri in Verſum XVI. Capitis XVII. & XVIII. ac XXII. Capitis XVIII. Iroverbiorum, a F. Claudii Fraſſen cenſura vindicatur. 267

Art. XXV. Alexandri Obſervatio in Verum III. Capitis IV. Libri Sapientiæ defenditur adverſus Fraſſeum. 269

Art. XXVI. Alexandri Obſervatio in Verſum XVII. Capitis XII. Sapientiæ defenditur. 270

Art. XXVII. Alexandri Obſervatio in Veſum XVI. Capitis I. Lib. Eccleſiaſtici vindicatur. 271

Art. XXVIII. Obſervatio Alexandri in Verſum XV. & XVI. Capitis XI. Eccleſiaſtici propugnatur. 273

Art. XXIX. Obſervatio Alexandri in Veſum X. Capitis XIV. Eccleſiaſtici propugnatur. 274

Art. XXX. Obſervatio Alexandri in Verſum XII. Capitis XXXVII. Eccleſiaſtici vindicatur. 275

Art. XXXI. Obſervatio Alexandri in Veſum IX. Capitis V. Iſaiæ, vindicatur a Critica Fraſſeni. 276

Art. XXXII. Obſervatio Alexandri in Verſum XIV. Capitis VII. Iſaiæ vindicatur. 277

Art. XXXIII. Obſervatio Alexandri in Verſum XV. ejuſdem Capitis defenditur. 279

Art. XXXIV. Obſervatio Alexandri in Verſum XIV. Capitis IX. Iſaiæ vindicatur. 280

Art. XXXV. Obſervatio Alexandri in Verſum VI. Capitis XXVII. Iſaiæ defenditur. 281

Art. XXXVI. Alexandri Obſervatio in Verſum IV. Capitis LX. Iſaiæ vindicatur. 283

Art. XXXVII. Alexandri Obſervatio in Verſum X. Capitis I. Ezechielis propugnatur adverſus Fraſſenum. 286

Art. XXXVIII. Obſervatio Alexandri in Verſum XXII. Capitis V. S. Matthæi a calumnia & Critica Claudii Fraſſen vindicatur. 290

Art.

Art. XXXIX. Obſervatio Alexandri in Verſum XX VIII. Capitis XXVI. S. Matthæi a Fraſſen Critica defenditur. 293
Art. XL. Obſervatio Alexandri in Verſum IX. Capitis XXVI. S. Matthæi defenditur. 295
Art. XLI. Obſervatio Alexandri in Verſum XXXV. ejuſdem Capitis propugnatur. 296
Art. XLII. Obſervatio Alexandri in Verſum XVII. Capitis III. Sancti Marci defenditur. 299
Art. XLIII. Obſervatio Alexandri in Verſum II. Capitis II. S. Lucæ defenditur. *ibid.*
Art. XLIV. Obſervatio Alexandri in Verſum XXVIII. Capitis I. S. Joannis defenditur. 300
Art. XLV. Obſervatio Alexandri in Verſum XXII. Capitis XXI. S. Joannis propugnatur. 302
Art. XLVI. Obſervatio Alexandri in Verſum XV. & XVI. Capitis VII. actuum Apoſtolorum adverſus Fraſſenum propugnatur. 307
Art. XLVII. Reſpondetur ad quamquam Fraſſeni criminationem ſuperius prætermiſſam. 311
Art. XLVIII. Reſpondetur ad ea quæ Fraſſenus ſcribit in fine Diſquiſitionis de Verſione Vulgata: Et ab ejus etiam conviciis Clariſſimus Abbas *D. Huetius* vindicatur. 312

PANO-

Art. XXI. Observatio Alexandri in Versum IV. Psalmi CXXVI. vindicatur a Frasseni Critica. 260
Art. XXII. Observatio Alexandri in Versum XV. Psalmi CXXXI. propugnatur. 262
Art. XXIII. Observatio Alexandri in Versum IV. Capitis X. Proverbiorum a Frasseni Critica vindicatur. 265
Art. XXIV. Observatio Alexandri in Versum XVI. Capitis XVII. & XVIII. ac XXII. Capitis XVIII. Iroverbiorum, a F. Claudii Frassen censura vindicatur. 267
Art. XXV. Alexandri Observatio in Verum III. Capitis IV. Libri Sapientiæ defenditur adversus Frasseium. 269
Art. XXVI. Alexandri Observatio in Versum XVII. Capitis XII. Sapientiæ defenditur. 270
Art. XXVII. Alexandri Observatio in Versum XVI. Capitis I. Lib. Ecclesiastici vindicatur. 271
Art. XXVIII. Observatio Alexandri in Versum XV. & XVI. Capitis XI. Ecclesiastici propugnatur. 273
Art. XXIX. Observatio Alexandri in Versum X. Capitis XIV. Ecclesiastici propugnatur. 274
Art. XXX. Observatio Alexandri in Versum XII. Capitis XXXVII. Ecclesiastici vindicatur. 275
Art. XXXI. Observatio Alexandri in Versum IX. Capitis V. Isaiæ, vindicatur a Critica Frasseni. 276
Art. XXXII. Observatio Alexandri in Versum XIV. Capitis VII. Isaiæ vindicatur. 277
Art. XXXIII. Observatio Alexandri in Versum XV. ejusdem Capitis defenditur. 279
Art. XXXIV. Observatio Alexandri in Versum XIV. Capitis IX. Isaiæ vindicatur. 280
Art. XXXV. Observatio Alexandri in Versum VI. Capitis XXVII. Isaiæ defenditur. 281
Art. XXXVI. Alexandri Observatio in Versum IV. Capitis LX. Isaiæ vindicatur. 283
Art. XXXVII. Alexandri Observatio in Versum X. Capitis I. Ezechielis propugnatur adversus Frassenum. 286
Art. XXXVIII. Observatio Alexandri in Versum XXII. Capitis V. S. Matthæi a calumnia & Critica Claudii Frassen vindicatur. 290

Art. XXXIX. Obſervatio Alexandri in Verſum XX VIII. Capitis XXVI. S. Matthæi a Fraſſen Critica defenditur. 293
Art. XL. Obſervatio Alexandri in Verſum IX. Capitis XXVI. S. Matthæi defenditur. 295
Art. XLI. Obſervatio Alexandri in Verſum XXXV. ejuſdem Capitis propugnatur. 296
Art. XLII. Obſervatio Alexandri in Verſum XVII. Capitis III. Sancti Marci defenditur. 299
Art. XLIII. Obſervatio Alexandri in Verſum II. Capitis II. S. Lucæ defenditur. *ibid.*
Art. XLIV. Obſervatio Alexandri in Verſum XXVIII. Capitis I. S. Joannis defenditur. 300
Art. XLV. Obſervatio Alexandri in Verſum XXII. Capitis XXI. S. Joannis propugnatur. 302
Art. XLVI. Obſervatio Alexandri in Verſum XV. & XVI. Capitis VII. actuum Apoſtolorum adverſus Fraſſenum propugnatur. 307
Art. XLVII. Reſpondetur ad quamquam Fraſſeni criminationem ſuperius prætermiſſam. 311
Art. XLVIII. Reſpondetur ad ea quæ Fraſſenus ſcribit in fine Diſquiſitionis de Verſione Vulgata: Et ab ejus etiam conviciis Clariſſimus Abbas *D. Huetius* vindicatur. 312

PANO-

PANOPLIA
ADVERSUS HÆRESES
SÆCULI QUARTI.

Dissert. XLI. ADversus Donatistas. 319
Quæst. unica. De Ecclesia. ibid.
Art. unicus. Utrum Ecclesia toto orbe diffusa sit; & insignes etiam peccatores complectatur: Nec eorum usque vitiis violari possit, aut deficere? ibid.
Prop. ibid.
Dissert. XLII. Adversus Arianos. 348
Quæst. unica. De Filii Dei Consubstantialitate. ibid.
Art. unicus. Utrum Arianis Filio Dei Divinitatem auferentibus, Sacra Scriptura & traditio faveant? ibid.
Prop. 349
Dissert. XLIII. Adversus Hæresim Macedonianorum. 377
Art. unicus. Utrum Spiritus Sanctus sit verus Deus, ejusdemque cum Patre & Filio majestatis & dignitatis? ibid.
Prop. ibid.
Dissert. XLIV. *Adversus Aerium. De Episcoporum supra Presbyteros Eminentia Divino Jure instituta.* Qua refellitur Liber *Davidis Blondelli*, Calvinistæ inscriptus, *Apologia S. Hieronymi.* 393
Prop. 397
§. I. Catholici Dogmatis probatio ex Scriptura Sacra. ibid.
§. II. Catholici Dogmatis probatio ex S. Ignatii Martyris Epistolis. 399
§. III. Catholicæ Veritatis probatio ex Episcoporum successione in Ecclesia Antiochena. 404
§. IV. Veritatis ejusdem probatio ex Ecclesiæ Alexandrinæ Traditione. ibid.
§. V. Idem Dogma confirmat Traditio Ecclesiæ Hierosolymitanæ. 407
§. VI. Ejusdem Dogmatis assertor Sanctus Epiphanius. 408
§. VII. Ecclesiæ Romanæ Traditio Dogmatis ejusdem confirmatrix.

trix. ibid.
§. VIII. Ejusdem Dogmatis suffragatur Traditio Ecclesiæ Africanæ. 410
§. IX. Traditio Ecclesiæ Gallicanæ. 414
§. X. Traditio Ecclesiæ Hispaniensis. 415
§. XI. Ultima probatio accersitur ex Ordinationibus Presbyterorum Chorepiscopis prohibitis. ibid.
§. XII. Objectiones Blondelli ex Scriptura Sacra petitæ diluuntur. ibid.
§. XIII. Respondetur Objectioni Blondelli ex Epistola S. Polycarpi, & ex forma Regiminis Ecclesiastici. 420
§. XIV. Objectiones Blondelli ex SS. Ignatio & Justino dissipantur. 422
§. XV. Objectio Blondelli ex Epistola Viennensis & Lugdunensis Ecclesiarum petita evertitur. 423
§. XVI. Blondello non favet S. Irenæus 424
§. XVII. Blondello non patrocinatur Clemens Alexandrinus. 425
§. XVIII. Tertulliani auctoritate Blondellus abutitur. ibid.
§. XIX. Blondellus Origenem in alienum sensum detorquet. 426
§. XX. Romanum Clerum & S. Cyprianum in partes suas trahere frustra conatus Blondellus. 427
§. XXI. Eusebius Cæsareensis Blondello non suffragatur. 432
§. XXII. Sanctus Hilarius caussam Blondelli non juvat. 434
§. XXIII. Sanctus Basilius, Ambrosiaster, & Auctor Quæstionum Veteris & Novi Testamenti a Blondelli errore sunt alieni. ibid.
§. XXIV. Sanctum Hieronymum non intellexit Blondellus. 438
§. XXV. Sancti Augustini mentem Blondellus non est assecutus. 444
§. XXVI. Solvitur Objectio Blondelli ex Liberato & Eutychio Alexandrino petita. 447
§. XXVII. Nullum caussæ Blondelli præsidium accedit ex eo quod Episcopi Presbyteros olim vocarent Compresbyteros & collegas. ibid.
§. XXVIII. Quemlibet Presbyterum potestatem habuisse Presbyteros & Diaconos creandi probare frustra conatur Blondellus. 448
§. XXIX. Presbyteros absque nova consecratione Episcopos constitutos, non probant Historiæ Catonis Presbyteri, S. Brittii, Sacramentaria, aliaque ex Historiæ Scoticæ & Britannicæ Monumentis, & ex Vita S. Hilarii Arelatensis a Blondello petita Argumenta. 452

A P-

APPENDIX

AD SUPERIOREM

DISSERTATIONEM.

Quæst. unica. DE Chorepiſcopis; Utrum Chorepiſcopi fuerint meri Presbyteri an Epiſcopi? *ibid.*
Prop. *ibid.*
Diſſert. XLV. Adverſus alterum Aerianæ hæreſeos Caput de Purgatorio. 472
Quæſt. unica; De Orationibus pro Defunctis. 473
Art. unicus. Utrum Eccleſiæ preces Defunctis Fidelibus proſint? Sive, utrum ſit aliquis Defunctorum ſtatus, in quo poſſint Eccleſiæ orationibus juvari? *ibid.*
Prop. I. 475
Prop. II. 486
Diſſert. XLVI. Adverſus Hæreſim Apollinaris. 517
Art. unicus. Utrum Verbum divinum animam & mentem rationalem aſſumpſerit: an vero in Chriſto Verbum fungatur vice animæ & mentis humanæ? *ibid.*
Prop. *ibid.*
Diſſert. XLVII. Adverſus Priſcillianiſtas. 524
Art. Unicus. Quo mendacium & mentales reſtrictiones expungantur. *ibid.*
Prop. *ibid.*
Diſſert. XLVIII. De perpetua Virginitate Sanctiſſimæ Deiparæ Mariæ adverſus Helvidium, Jovinianum, & Bonoſum. 538
Prop. *ibid.*
Diſſert. XLIX. De Sanctæ Virginitatis merito contra Jovinianum.

HISTORIÆ ECCLESIASTICÆ QUARTI SÆCULI DISSERTATIONES SELECTÆ.

DISSERTATIO XXV.

De Constantini Donatione.

ARTICULUS PRIMUS.

Utrum Constantinus Urbes, & Provincias, aut Romanam saltem civitatem Sedi Apostolicæ donaverit?

PROPOSITIO.

Edictum Donationis Constantini, quod refertur Tomo I. Conciliorum, suppositum esse, multa demonstrant.

PRimo styli dissimilitudo cum aliis Constantini Edictis, quæ elegantia majori conscripta sunt, & passim verborum leporibus conspersa.

Secundo inscriptio Edicti, qua se *Fidelem*, *mansuetum*, *beneficum*, *Alemanicum*, *Gothicum*, *Sarmaticum*, *Germanicum*, *Britannicum*, *Hunnicum*, *Pium*, *Felicem*, *Victorem*, *Triumphatorem semper Augustum* nuncupat. Tot sane titulorum ambitiosa congeries maxime aliena est a moribus Constantini, qui aliis edictis hunc solum titulum præfixit, *Constantinus Augustus*: vel, *Victor Constantinus Maximus Augustus*, ut apud Eusebium in libris *de Vita Constantini* videre est.

Tertio ex nominibus seu honorificis epithetis, quibus Silvestrum exornat, *Patrem Patrum*, *Summum Pontificem*, *universalem Papam* appellans: quæ vel tunc in usu non fuere, ut ex omnibus Veterum monumentis constat; vel certe à Constantino usurpata non sunt, qui Epistolam ad Melchiadem, seu Miltiadem Pontificem Romanum datam sic inscribit: *Constantinus Augustus Miltiadi Episcopo Romano*, ut apud Euse-

bium, *lib.* 10. videre eſt. Nec pompaticos illos titulos ipſi defert, quos Edictum commentitium habet. Quid præterea ſibi vult, quod Conſtantinus Silveſtrum *Oratorem ſuum* vocat?

Quarto. In illo Edicto Symboli Nicæni verba paſſim inſeruntur, quod tamen nonniſi poſt annum conditum eſt: Ad annum enim 19. Conſtantini refertur illa Donatio: Nicænum autem Concilium ad ipſa Conſtantini vicennalia.

Quinto. Quia in illo Edicto de Baptiſmo Conſtantini Romæ collato, de lepra, de balneo ex infantium ſanguine mox parando, aſſeruntur fabulæ.

Sexto. Quia decernit ut principatum teneat Romana Eccleſia ſuper quatuor præcipuas Sedes, Antiochenam, Alexandrinam, Hieroſolymitanam & Conſtantinopolitanam, & ſuper omnes in univerſo orbe Eccleſias. At non a Conſtantino principatum illum Romana accepit Eccleſia, ſed a Chriſto: & jam initio ſecundi ſæculi ad ipſam ex omnibus Eccleſiis Fideles concurrebant *propter potentiorem Principatum*, ut ait Sanctus Irenæus. Neque inter præcipuas Sedes recenſere potuit Conſtantinopolitanam Conſtantinus, cum necdum Byzantium in Conſtantinopolim auctum fuiſſet, ac Imperatoris nomine inſignitum: cum inſuper nec Synodi Chalcedonenſis tempore jus Patriarchale ab Anatolio uſurpari tulerit Sanctus Leo.

Septimo. Quia illud Edictum donat Silveſtro Urbem Romam, & omnes totius Italiæ, & Occidentalium regionum Provincias, loca & civitates. At conſtat primo, nuſquam Pontifices totius Occidentis dominos extitiſſe. Quod vero Italiam ſpectat ac Romam, ea tributa eſt Conſtantino juniori, cum Imperium inter filios Conſtantinus diviſit, teſte Victore, in *Conſtantino*, Socrates, lib. 2. & Zonara *Tomo* 3. *Annalium*. Porro Conſtantino juniori tributa non fuiſſet Italia & Urbs Roma paterno teſtamento, ſi jam in Eccleſiæ ditionem tranſiiſſet.

Octavo. Conſtantinus hoc Edictum tuliſſe fingitur cum omnibus ſuis Satrapis & univerſo Senatu, Optimatibuſque, & cuncto populo Romanæ gloriæ Imperio ſubjacente. At neque ex Conſilio populi, neque ex ſuffragio Senatus, & Optimatum Imperium regebat Conſtantinus, penes quem unum totius Imperii ſumma erat. Nec veriſimile eſt Senatum & populum maximam partem infidelem, & idolorum cultui addictum, conſenſiſſe ut dominium Urbis, totiuſque Italiæ, Chriſtianorum Pontifici, ejuſque Succeſſoribus traderetur.

Nono. Romanæ Eccleſiæ Clericos, Patritios, atque Conſules effici, & cæteris dignitatibus Imperialibus decorari conſtituit. At nuſquam legitur Eccleſiæ Romanæ Clericos illis dignitatibus effulſiſſe. Immo abſurdum videtur ut ſæculares dignitates Clericis, qui in Domini ſortem vocati ſæcularibus curis nuntium remiſerant, iis temporibus collatæ fuerint.

Decimo. Quam abſurdum eſt, quod illa Donatione decernitur, ut Romanæ Eccleſiæ Clerus ornetur ſicut Imperialis Militia? Quæ cognatio Clericorum cum militibus?

Undecimo. Abſurdius illud quod iiſdem conceditur Clericis, ut eorum equi manipulis & linteaminibus, id eſt, candidiſſimo colore decorentur, & ita equitent. Quis credat tunc temporis Romanæ Eccleſiæ Clericos phaleratis equis uſos fuiſſe, & tantum in Eccleſia faſtum viguiſſe? Et quis rurſus ſibi perſuadeat equos linteaminibus & manipulis fuiſſe ornatos inſtar altarium, & ſacrorum Miniſtrorum?

Duodecimo. Præcipit Edictum ut Silveſter & ejus ſucceſſores Pontifices Romani, corona ex auro puriſſimo & gemmis pretioſis uti debeant, ſicut ipſe Conſtantinus utebatur. At nec apud Græcos, & Romanos corona tunc utebantur Reges & Imperatores, ſed diademate tantum, quod erat faſcia candida, vel purpurea caput cingens, ut conſtat ex Silio Italico, l. 7. ex Seneca Epiſtola 81. ex Valerio Maximo, l. 6. c. 1. ex Quinto Curtio, l. 6. c. 2. Nec diadema, nec coronam Romani Imperatores geſtarunt ad Conſtantinum uſque, quod Romanis regiæ dignitatis inſignia exoſa eſſent. Primus omnium Conſtantinus diademate gemmis intertexto caput ornavit, non corona aurea, aut ex alia materia: quæ non fuit inſigne Majeſtatis, niſi duobus circiter poſt Conſtantinum ſæculis, ut ex antiquis Auctoribus & vetuſtis Numiſmatibus facile poteſt oſtendi. Priſcis enim temporibus, Victorum merces, & Sacrificantium ornamentum coro-

corona erat. 3. Primis Ecclesiæ sæculis coronas gestare Christiani non solebant, ut ab ethnicorum moribus se magis alienos probarent, ut constat non solum ex Tertulliano l. *de Corona*, sed etiam ex Cypriano, l. *de Lapsis*, & ex Minutio Felice, in *Octavio*. Falsum igitur est quod Constantinus jusserit ut Romani Pontifices coronam ex auro purissimo & gemmis pretiosis in capite gestarent, quali ipse ornabatur.

Decimo tertio. Consulum consignatio, istius Edicti falsitatem arguit. Dicitur enim datum Romæ Flavio Constantino Augusto quater, & Gallicano viris clarissimis Coss. at Constantinus quartum Consul collegam habuit Licinium, non Gallicanum. Præterea quartus Constantini Consulatus in annum Christi 315. incidit. Quo tempore nondum ipsum baptizatum fuisse fatetur Baronius. At in istius Donationis Edicto Baptismus illius memoratur.

Decimo quarto. Imperator Constantius in Dialogo suo habito Mediolani, antequam Liberius in exilium mitteretur, vocat illum suæ civitatis Episcopum: ergo Constantinus ejus Pater Urbem Romam Ecclesiæ dono non dederat. En Constantii verba ad Liberium: *Nos, quoniam & Christianus es, & Episcopus nostræ civitatis, idcirco te evocandum duximus, & admonendum, ut nefariæ dementiæ impii Athanasii communionem abjicias*. (Apud Theodoretum, *l.* 2. *Historiæ Ecclesiasticæ*, *c.* 16.)

Decimo quinto. Evagrius, *l.* 2. *Historiæ Ecclesiasticæ*, *c.* 16. ita scribit: *Per idem tempus cum Romani Occidentales legationem ad Leonem misissent, Anthemius a Leone missus est ut Romanis imperaret, cui Marcianus Imperator propriam filiam desponderat*. Cum vero Anthemium Imperii consortem Romam misit Leo Augustus, annus vertebatur quadringentesimus sexagesimus septimus. Nondum igitur eo tempore in Ecclesiæ ditionem Roma transierat, sed subdita adhuc erat Imperio.

Decimo sexto. Leontius, *lib. de Sectis*, *Actione* 4. ea referens quæ post Ephesinum Latrocinium gessit S. Leo, hæc scribit: *Ille rebus hisce cognitis, excandescere, Romanum Principem Valentinianum adire, quo vindictam caperet. Quippe temporibus iis unus Romæ Imperator erat, alter Byzantii*. Romana igitur civitas ea tempestate suberat Imperatoribus.

Decimo septimo. Silverio Romano Pontifici malis Theodoræ Augustæ artibus objectum fuit, quod Romam Regi Gothorum tradere decrevisset, anno Christi 538. atque illo prætextu a Sede Apostolica deturbatus, & in exilium amandatus est, teste Liberato Diacono, in *Breviario c.* 22. atqui non potuisset ob id accusari velut læsæ Majestatis reus, nisi Roma adhuc Imperatorum ditioni subjecta fuisset. Tunc igitur Imperatoribus parebat.

Decimo octavo. Pelagius II. Epistola 3. data ad S. Gregorium Magnum adhuc Diaconum anno Christi 584. ipsi jubet ut agat cum illustrissimo viro Decio Patritio, ut suggerat Imperatori quatenus Magistrum aliquem Militum aut Ducem Romam mittat cum militari præsidio, quo civitatem & vicina loca contra Longobardos tueatur. *Imperet ergo illi Deus*, inquit, *nostris velociter periculis subvenire, antequam nefandissimæ gentis exercitus loca, quæ adhuc a Republica detinentur, prævaleat occupare*. Atqui Roma censeri non poterat inter loca adhuc ad Rempublicam pertinentia, nisi subdita esset Imperatoribus. Illo igitur ævo nedum in Ecclesiæ transierat ditionem.

Summum fuisse Imperatoris in ipsos Pontifices, Romanamque civitatem dominium probatur rursus ex Epistola S. Gregorii 62. l. 2. *ad Mauritium Imperatorem* data. *Ego quidem*, inquit, *jussioni subjectus, eamdem legem per diversas terrarum partes transmitti feci: & quia lex ipsa omnipotenti Deo minime concordat, ecce per suggestionis meæ paginam serenissimis Dominis nuntiavi. Utrobique ergo quod debui exsolvi, qui & Imperatori obedientiam præbui, & pro Deo, quod sensi, minime tacui*.

Ultimo, Agatho Romanus Pontifex in Epistola ad Constantinum Pogonatum Imperatorem data, & relecta Actione 4. Synodi Sextæ, vocat Romam Servilem Urbem Imperii. *Sed dum*, inquit, *de diversis Provinciis familiare nobiscum Concilium congregatur, & dum personas quasdam de hac servili vestri serenissimi Principatus Romana Urbe, vel de proximo dirigere procuramus*, &c. Igitur Agathonis tempore, anno scilicet 680. quo hæc data est Epistola, Roma nondum erat Ditionis Pontificiæ.

gata in Christi nomine, dixit: Cum ex diversis Provinciis ad Urbem Romam convenire Sacerdotes Regia præcepisset auctoritas, ut de his quæ venerabili Papæ Symmacho Apostolicæ Sedis præsuli ab adversariis ipsius dicebantur impingi, Sanctum Concilium judicaret legitime, &c. Addunt Acta illa, visum fuisse Concilio, ut prius in pristinum statum restitueretur Symmachus, eique redderentur omnia, quæ ipsi a Visitatore præter jus ablata erant, quam ejus causa discuteretur. *Decernere tamen aliquid Synodus sine Regia notitia non præsumpsit. Sed suggestio justa per legatorum negligentiam non meruit secundum vota responsum. Jussus est Regis præceptionibus Papa Symmachus, ante Patrimonii, vel Ecclesiarum, quas amiserat, receptionem, cum impugnatoribus suis in disceptatione confligere.*

Anno Christi 525. cum Justinus Imperator omnes Ecclesias Arianis abstulisset, Theodoricus ea de causa vehementer iratus Italiæ universæ minatus est excidium, ni Imperator edictum suum revocaret. Id ut significaret Justino, liberamque Arianæ Religionis professionem obtineret, misit Joannem I. Pontif. Maxim. Theodoricus cum viris Consularibus (ut Anastas. Bibliothecar. testatur.) Joannes, æger licet, paruit Theodorici mandatis, & Constantinopolim profectus, ab Imperatore honorifice exceptus est. Verum legationis suæ finem urgere noluit prius Pontifex, quem Religionis Catholicæ splendori, & Dei obsequio noverat contrarium (ut refert Gregorius Turonensis *lib. de gloria Martyrum, cap.* 40.) Quapropter Ravennam redux, ut de sua rationem redderet legatione, a Theodorico in carcerem conjectus est cum illustrissimis Patritiis, ubi vita excessit.

Exinde Theodoricus, ejusque successores, auctoritatem confirmandorum Pontificum usurparunt, ut ex Epistola Regis Athalarici ad Senatum Romanum, de Felicis IV. electione colligitur, quam refert Cassiodorus, *lib.* 8. *Epistola* 15.

Denique Theodorici in Urbem populumque Romanum auctoritatem supremam in dubium revocare non poterit, qui legerit Theodorici Epistolas a Cassiodoro conscriptas. Ibi enim videbit Regem illum Gothorum, imperare Senatui, Populo, Præfecto Urbis, Judices Romæ designare, ingressum in Urbem exitumque concedere; de publicis ædificiis, ac murorum locorumque publicorum instauratione decernere. Quæ sane omnia summam potestatem arguunt & Imperium, cui & Pontifices ipsi subessent.

Theodorico successit Athalaricus, qui 4. dumtaxat annis regnum tenuit. Successit Athalarico Theodatus, Athalarici matre favente: quam cum in balneo strangulari non multo post jussisset, Agapetum Pontificem Maximum Constantinopolim misit, ut Justiniani Imperatoris ob eam crudelitatem vehementer offensi leniret animum. Verum nihilo pacatior ea Legatione Justinianus, bellum adversus Theodatum movit, multisque Belisarii Ducis ope reportatis victoriis, & Vitige debellato Romam recuperavit 9. Decemb. anno Christi 537. cum 60. annorum spatio sub barbarorum tyrannide gemuisset: ut scribit Evagrius, *lib.* 4. *Historiæ Ecclesiasticæ, cap.* 19.

PROPOSITIO IV.

Sub Imperatoribus Græcis, ad Pippinum usque & Carolum Magnum, nulla fuit Romæ temporalis Pontificum Auctoritas. Quod argumentum est falsam esse Constantini Donationem.

ROMA Imperio vindicata, novam regiminis formam in ea Græci constituerunt Imperatores. Extinctis quippe muneribus Præfecti Prætorio, duorum Vicariorum Italiæ, Censorum, Præsidum, & Consularium; qui justitiam in Provinciis administrabant, Exarchum Ravennæ crearunt, qui universæ Italiæ præesset, omniaque negotia tum civilia, cum bellica summo jure moderaretur, uni Imperatori subditus. In primariis vero civitatibus Duces designarunt, qui Exarcho parerent, Romæ scilicet, Spoleti, Beneventi, &c. Hac vigente Imperii forma, Longobardi potiorem Italiæ partem occuparunt, nec bello finem posuere, donec Exarchatum Ravennæ suæ ditioni subjecissent, Romanosque in suam pene redegissent potestatem. Illo in statu rerum, tantum

abest

abest ut temporalem auctoritatem in Romanos habuerint Pontifices Maximi, quin potius Imperatorum servi extitere. Justinianus siquidem confirmandorum auctoritatem Pontificum nedum usurpavit, verum & auri pondus exegit, ut confirmationis regiæ beneficium obtinerent.

Agatho Pontifex a Constantino Pogonato sacram Jussionem impetravit, qua remissa est pecunia pro Romanorum Pontificum consecratione dari solita: hac tamen conditione, ut electionis decretum ad Imperatorem semper mitteretur, secundum antiquam consuetudinem, ac nonnisi ipso annuente Ordinario perageretur (ut testatur Anastasius Bibliothecarius, in *Agathone.*) Consecrari non potuisse, nisi cujus electio grata esset Imperatori, colligere licet ex Joanne Diacono in *Vita Sancti Gregorii, lib.* 1. *cap.* 40. ubi piam industriam recenset, qua usus est ut Pontificatus fastigium fugeret. *Ubi*, inquit, *decretum generalitatis evadere nequivit, consensurum se tamen aliquando simulavit: & Imperatori Mauritio, cujus filium ex lavacro sancto susceperat, latenter literas destinavit, adjurans, & multa prece deposcens, ne umquam assensum præberet populis, ut se hujus honoris gloria sublimaret. Sed Præfectus Urbis Germanus nomine, ejus Nuntium anticipavit, comprehensumque, ac disruptis Epistolis, consensum, quem populus fecerat, Imperatori direxit. At ille gratias agens Deo pro amicitia Diaconi, eo quod locum deferendi ei honoris, ut cupiebat, reperisset, data Præceptione, ipsum ordinari præcepit.*

Illam confirmandæ electionis Romanorum Pontificum potestatem Imperatores Exarchis subinde contulerunt, ut constat ex Anastasio Bibliothecario, *In Canone*: qui cum electus esset post obitum Joannis V. anno Christi DCLXXXVI. Justiniani junioris 2. Clero, exercitu, populoque Romano ejus electioni suffragantibus, selecti ex tribus Ordinibus viri ad Theodorum Exarcham, ut moris erat, directi sunt, ut electionem ratam haberet. Juris hujus in Exarchas transmissio, Romanorum Pontificum electionem tumultibus, ac schismatibus obnoxiam magis effecit. Eveniebat enim persæpe ut Clerici ambitionis ingenio ducti, Exarcham pecunia sibi devincerent, ut ejus patrocinio in Sedem Apostolicam eveherentur: unde vel intrusiones violentæ, vel tumultus nascebantur gravissimi. Hujus rei illustre præbuit testimonium electio Sergii anno Christi DCLXXXVII. Paschalis Ecclesiæ Romanæ Archidiaconus Pontificatum cum ambiret, Joannem Exarcham Ravennatem ingentis pecuniæ sponsione sibi conciliavit. Ille muneribus inhians, ad Romanos Judices literas dedit, Paschali ut patrocinarentur, eumque eligi Pontificem curarent. Non ita res cessit ut optabat. Clerus enim, populusque Romanus duas in partes discessit. Alii Paschalem, alii Theodorum Archipresbyterum elegerunt. Utraque pars Lateranensem Ecclesiam occupavit. Porro cum una alteri non cederet, pertinaciorque in dies fieret dissensio, Cleri, Senatus, militiæ, populique primates, Schismatis antevertendi consilio, in electionem tertii, nimirum Sergii, unanimi consensu convenerunt. Quod ubi novit Theodorus, Sergio confestim se adjunxit. Paschalis obstinatior importunis adeo precibus fatigavit Exarcham, ut se Romam ipse conferret Sergii consecrationem prohibiturus. At cum electionem Sergii canonicam agnovisset, ei refragari noluit, immo eam confirmavit hacce conditione, ut auri pondus a Paschali sibi promissum persolveret. Ut se improba exactione liberaret Sergius, contestatus est, se neque aliquid promisisse, neque facultatem sibi suppetere ingentis adeo pecuniæ persolvendæ. Et ut populum universum sive ad commiserationem, sive ad iram contra Exarcham commoveret, vasa aurea & coronas quæ sacris Apostolorum altaribus appensæ erant, deponi jussit ac oppignoravit. Verum nihil profecit Pontifex pia industria: flecti namque non potuit Exarchæ durities, donec pecuniam a Paschali promissam, centum scilicet librarum auri pondus ei Sergis numerasset.

Preterea, Romam Græcis Imperatoribus subditam fuise, probat Historia persecutionum, quas Romanis Pontificibus intulerunt. Anno Christi DXXXVIII. Theodora Augusta Eutychianæ Hæreseos infecta fuligine, Silverio Pontifici Maximo jussit, ut Anthimum Patriarcham Constantinopolitanum ab Agapeto Decessore suo ob Hæresim depositum, in communionem sedemque restitueret. Acceptis ab Imperatrice literis, ait Silverius: *Modo scio, quia hæc causa finem vitæ meæ adducit.* Nec ipsum sua fefellit expectatio. Jussit enim Augusto Belisario Patritio, ut Silverium e Sede Pontificia dejiceret,

BIBLIOTECA D. F. M. C. MONTEFUSCO (Av)

in ejusque locum Vigilium intruderet sua in obsequia propensiorem. Belisarius Imperatricis mandato inique obtemperans, falsis testibus conductis Pontificem insequitur velut reum conjurationis initæ cum Gothis contra Imperium. Illum Pontificiis insignibus exutum & veste indutum Monastica in exilium amandat, ubi Confessor obiit. Lege Liberatum, in *Breviario, cap.* 22.

Vigilius in Silverii Sedem intrusus, post ejus obitum, ex Antipapa verum Pontificem se præstitit, Decessori suo, zelo & odio in Hæresim, non imparem. Cujus quidem zeli argumentum dedit, cum ab Imperatrice Constantinopolim accersitus est, ut promissa impleret, Anthimumque restitueret. Impœnitentem Hæreticum nusquam a se restituendum respondit Vigilius; se non ad Justinianum & Theodoram piissimos Principes, sed ad Diocletianum & Eleutheriam vocatum esse. Non impune tulit verba parum modesta. Pontifici alapam impegit satelles: fugit ille in templum Sanctæ Euphemiæ, & altaris columnas velut sacrum asilum amplexus est. Hinc avulsus, de mandato Imperatricis, fune in collum injecto, per civitatem raptatus, in carcerem detrusus est; ubi modico pane & aqua vitam ægre sustentabat.

Martinum I. anno DCXLIX. electum Pontificem Theodorus Ravennatum Exarcha Romæ in Basilica Salvatoris, jubente Constante Imperatore Monothelita apprehensum, Constantinopolim misit: unde in Pontum relegatus, inter Barbaros obiit.

Non absimilia molitus est Justinianus Junior in Sergium, Trullanæ Synodi confirmationem renuentem. Sed Ravennatis Exarchæ militia ad commiserationem inflexa, Zachariam Imperatoris Protospatharium ex Urbe ejecit, Sergiumque servavit incolumem. Idem Imperator adversis rebus sapientior factus, Constantino Pontifici electo, anno Christi DCCVIII. jussit ut Constantinopolim, inde Nicomediam ad se veniret; quem honorifice excepit, ad sacra etiam pedum oscula prostratus. *Misit* (inquit Anastasius Bibliothecarius) *supra fatus Imperator sacram ad Constantinum Pontificem, per quam jussit eum ad regiam ascendere urbem; qui sanctissimus Vir jussis imperialibus obtemperans, illico navigia fecit parari, &c.* Quæ omnia evidenter probant supremam fuisse Imperatorum in Urbem Romam, in ipsosque Pontifices auctoritatem.

Gregorius II. electus est anno DCCXIV. huic Leo Isauricus Imperator infensissimus fuit. Primum itaque Marino Spathario Romano Duci, deinde Paulo Patritio & Exarcho jussit Gregorium ut interficerent, teste Anastasio Bibliothecario. Paulus vero Exarchus, inquit, Imperatoris jussione eumdem Pontificem conabatur interficere. Misso deinde Edicto contra sacras imagines, Summo Pontifici gratiam suam pollicetur Isauricus Imperator, si nefariæ jussioni acquiesceret. Alioqui gradu suo movendum minatur. Gregorius statim se adversus hostilem Imperatoris animum zelo Apostolico armat, ad Christianos ubique scribens ut ab ejus sibi caveant impietate. Subitam rerum conversionem fecit dextra Excelsi. Pentapoleos enim & Venetiarum exercitus ad Pontificem tuendum inclinati, ab Imperatore defecerunt, spretoque Exarcha, sibi Duces præfecere, qui Rempublicam summo jure administrarent. Verum licet adversus impium Imperatorem exercitus, populusque Romanus rebellasset, Gregorius II. rebellionem non fovit; immo nullum non adhibuit conatum, ut eos sub Imperatoris obedientia contineret, quidquid Græci Auctores in contrarium scribant. Id testatur Anastasius Bibliothecarius. *Cognita Imperatoris nequitia*, inquit, *omnis Italia consilium iniit ut sibi eligerent Imperatorem & Constantinopolim ducerent. Sed compescuit tale consilium Pontifex, sperans conversionem Principis.* Et infra: *Ne desisterent ab amore vel fide Romani Imperii, admonebat.* Denique hortatu Luitprandi Longobardorum Regis in amicitiam rediit cum Eutychio Exarcho; eique suam in Romana civitate auctoritatem restituit, teste Anastasio.

Ad Probationum cumulum adjicienda est Epistola Gregorii II. ad Ursum Venetiarum Ducem, qua diserte testatur Urbem Romam subditam esse Imperatoribus. Sic autem habet: *Quia, peccato faciente, Ravennatum civitas, quæ caput extat omnium, a nec dicenda gente Longobardorum capta est, & filius noster eximius Dominus Exarchus apud Venetias, ut cognovimus, moratur: debeat Nobilitas tua ei adhærere, & cum eo nostra vice pariter decertare, ut ad pristinum statum Sanctæ Reip. in Imperiali servitio*

Domi-

Dominorum filiorum nostrorum Leonis & Constantini Magnorum Imperatorum ipsa revocetur Ravennatum civitas, ut zelo & amore sanctæ Fidei nostræ, in statu Reipublicæ, & Imperiali servitio firmi persistere Domino cooperante valeamus.

PROPOSITIO V.

Romam & Exarchatum Ravennæ Pippino, & Carolo Magno Christianissimis Regibus accepta refert Ecclesia Romana: ipsorumque, necnon Ludovici Pii, & Caroli Calvi munificentiæ debet, quod Urbium & Provinciarum sit domina, quæ solis ante oblationibus, prædiis, & latifundiis erat dives.

Historica demonstratione, seu expositione Historiæ illorum temporum, Propositio probatur. Anno Christi DCCL. cum Rachis Longobardorum Rex, cum Thesia uxore, & Ratrude filia, Majestatis insignia cum Monasticæ Professionis veste ad pedes Zachariæ Pontificis Maximi commutasset, Aistulphus Rachis frater Longobardorum Rex coronatus fuit. Is an. DCCLII. Ravennam obsessam ad deditionem compulit, & Eutychium Exarchorum ultimum, cæteris Exarchatus urbibus captis, fugavit in Græciam. Occupata Ravenna, Romam sibi putavit eodem jure obnoxiam, quo Exarchis paruerat. Pacem ab Aistulpho postulavit Stephanus II. qui Romanæ tunc præerat Ecclesiæ, missis ad eum finem Paulo Diacono germano suo, & Ambrosio Primicerio. Oblatis Regi superbo muneribus, belli inducias in annos quadraginta impetrarunt. At fœdifragus Aistulphus, post quatuor menses Romanæ civitati numeroso cum exercitu imminebat, singulos auri solidos viritim exigens pro tributo. Pacem iterum, sed inaniter flagitavit Stephanus, missis Abbatibus S. Vincentii & S. Benedicti. Misit interim Græcorum Imperator Joannem Silentiarium, qui una cum Summo Pontifice ageret apud Aistulphum, ut Exarchatum restitueret Imperio. Sprevit legationem Aistulphus. Rescripsit ad Imperatorem Stephanus, potenti exercitu potius quam Legationibus opus esse: imminere hostem Romanis arcibus, nec satis esse in Urbe ad illum depellendum præsidii, ni ipse missis copiis succurreret. Neglexit Imperator. Quapropter Stephanus in extremas redactus angustias, Pippini Regis arma imploravit. Acceptis Summi Pontificis literis, Pippinus Rodigangum Abbatem Romam misit, qui Stephano præsidium omne suo nomine polliceretur. Misit & alium Legatum, qui Pontificem in Gallias secum deduceret. Interea Romani pervenerunt Legati Constantini Copronymi Imperatoris Græcorum, sacram jussionem Stephano porrecturi, qua imperabatur ipsi, ut Aistulphum iterum conveniret, aliquam pacis viam tentaturus.

Roma itaque exiit Pontifex 14. Octobris anno Christi 753. & comitibus Galliarum, necnon Constantinopoleos Legatis, Longobardici regni Metropolim, ubi tunc degebat Aistulphus, Papiam cogitavit. Præcessit ipsum Pippini Regis Legatus Dux Autcharus, ut Regem barbarum ad excipiendum, quo decebat honore, ac benevolentia, Summum Pontificem hortaretur. Statim ut accepit adventum Stephani superbus Aistulphus, misit ipsi Legatos obviam, qui suo nomine significarent, ne de Exarchatus, aliarumque urbium restitutione verbum facere auderet. Papiam nihilominus properavit Pontifex. Conciliare sibi muneribus conatus est Aistulphum: obsecravit ut pacem Romanis concederet, atque restitueret Exarchatum Græcorum Imperatori. Sed incassum omnia. Pippini tandem Regis Legati petierunt ab Aistulpho ut Summo Pontifici liceret in Gallias proficisci, ubi sacram ejus præsentiam votis maximis præstolabatur Rex Christianissimus. Ægre admodum annuit Aistulphus, illud Pontificis iter, ne sibi foret exitiosum, vehementer metuens.

Papia igitur discessit Stephanus 15. Novembris, cum Legatis Galliarum: trajecit Alpes, in Galliamque cito pervenit. A Christianissimo Pippino Pontiniaci summa pietate ac benevolentia exceptus est. Qui ad tria milliaria ipsi obviam ivit cum Serenissima Conjuge, filiis, ac regni proceribus: ad pedes ejus prostratus, Apostolicam benedictionem flagitavit, ac vice stratoris ipsi aliquamdiu ministravit, teste Anastasio Bibliothecario. Ductus deinde Parisios Stephanus, ibidem hyemavit in regali S. Dionysii Abbatia,

tia, ubi Pippinum ac filios coronavit, unxitque. Sic regnum sibi firmare voluit Pippinus, quod ipsi, abdicato Chilperico legitimo Gallici sceptri hærede, Optimatum populique suffragia, consentiente Zacharia Pontifice, detulerant.

Interea Carlomannum Pippini fratrem, qui in Montis Cassini Abbatia Vitam profitebatur Monasticam, annuente Abbate, in Gallias misit Aistulphus, ut Pippinum a bello Longobardis inferendo, & a repetendo Exarchatu averteret. Verum Regem Christianissimum ista nihil movit legatio. Misit semel, iterum & tertio Legatos ad Aistulphum, qui suo illum nomine obsecrarent, ut prædia & Latifundia Ecclesiæ Romanæ, quæ invaserat, Stephano restitueret, Exarchatum vero, aliasque Provincias Imperatori. Quod cum obtinere non posset a superbo Longobardorum Rege, illata in Italiam expeditione, Papiam obsedit, Aistulphoque ad modestiam redacto, & pacem postulante, ea conditione solvit obsidionem, ut Romanæ Ecclesiæ non solum restitueret patrimonia, quæ nefarie invaserat, sed etiam Exarchatum Ravennæ, & adjunctas Provincias, quas subegerat, sibique proprias fecerat jure belli. Sancita pax est, ac utrinque acceptæ, obsignatæque conditiones: dati demum obsides ab Aistulpho 40. primariæ nobilitatis viri.

Sancita pace, hostilem animum non deposuit Aistulphus, & posthabita terribilis Sacramenti Religione, collectis copiis Romam properavit, obsedit Urbem, excidium Romanis minatus est. Summo Pontifici his in angustiis nullum fuit, nisi ad Gallicæ pietatis arma perfugium. De perfidia itaque Aistulphi Pippinum certiorem fecit. Rex Christianissimus ad Aistulphum direxit Garnerium maximi nominis Abbatem, qui ipsum ad servandam fidem hortaretur, & ad restituendum Exarchatum; quod nisi præstaret quantocius, regno suo imminere Pippinum cum ingenti exercitu certo sciret. Nihil promovit apud Longobardum pius Abbas. Quapropter Pontifex quinquagesimo quinto obsidionis die, gravissimas ad Pippinum literas dedit, quibus illum Apostoli Petri nomine obtestabatur, ut iterum Ecclesiæ Romanæ ac civitati succurreret. Extant inter Epistolas Stephani, *Tomo 3. Conciliorum Galliæ*; in quibus hæc inter alia leguntur: *Unde & Dilectissimi nobis, peto vos, & tamquam præsentialiter assidens cum divinis Mysteriis, conjuro coram Deo vivo & vero, & ejus Principe Apostolorum B. Petro, ut sub nimia festinatione nobis subveniatis, ne pereamus: cum post Deum, in manibus vestris nostras omnium Romanorum commisimus animas ...... Ne elongetis a nobis auxilium vestrum, Christianissimi. Peto vos, ne pereamus: ne quando dicant gentes, quæ in cuncto terrarum orbe sunt: Ubi est fiducia Romanorum, quam post Deum, in Regibus, & in gente Francorum habebant? ... Audite nos, Dilectissimi, audite nos, & subvenite nobis: Salvate nos antequam pereamus, Christianissimi. Omnes etenim gentes, quæ circumquaque sunt positæ, & ad vestram per Dei potentiam Francorum fortissimam gentem refugium fecerunt, salvæ factæ sunt. Et si omnibus auxilium impartire non differtis, multo amplius sanctam Dei Ecclesiam, & ejus populum de inimicorum impugnationibus debueratis liberare.*

His motus literis Pippinus, atque in Aistulphi perfidiam vehementer accensus, alteram expeditionem in Italiam intulit. Id ut primum movit Longobardus, Romanæ Urbis solvit obsidionem, atque in regni sui fines se recepit, ut aditum Gallicis copiis occluderet. Verum obsistere Pippini exercitui cum non posset, in Papiensi munivit se civitate, quam statim obsedit Pippinus.

Interim duo Imperatoris Copronymi Legati ad Pippinum missi Constantinopoli, Romam appulerunt. Accepere a Stephano, illatum esse Longobardis bellum a Christianissimo Rege, qui jam Alpes trajecisset. Id ægre sibi persuadentes, Massiliam navigio festinarunt. Ibi de rei veritate certiores facti cum essent, alter illic mansit cum Summi Pontificis Apocrisiario: Alter vero perrexit ad Pippinum jam Papiensi urbi imminentem: ipsi Legationis suæ causam exposuit, oblatisque nomine Imperatoris muneribus, rogavit, ut Ravennæ Exarchatum, aliasque Provincias, urbes, & territoria, quæ Longobardis erat jure belli erepturus, restitueret Imperio, non vero Sedi Apostolicæ & Romano Pontifici. Verum generosus Princeps pietatem circumveniri suam passus non est, neque a liberandæ Ecclesiæ Romanæ proposito dimoveri, quem Græci Hæresibus infames,

mès æque premebant, ac Longobardi Tyranni. Quare, postquam Imperatoris Oratori denuntiasset, se bellum adeo arduum non suscepisse, nisi in B. Petri honorem; donationem scriptam Exarchatus Romam transmisit an. 755. De his audiamus Anastasium Bibliothecarium. *At nequaquam*, inquit, *firmissimum Christianissimi atque benignissimi, Fidelis Dei, & amatoris B. Petri Apostoli, Pippini Francorum Regis inclinate cor, ut easdem civitates & loca imperiali tribueret ditioni: asserens idem Dei cultor mitissimus Rex, nulla penitus ratione easdem civitates a potestate B. Petri, & jure Ecclesiæ Romanæ, vel Pontificis Apostolicæ Sedis, quoquo modo alienari: affirmans etiam sub juramento, quod per nullius hominis favorem sese certamini sæpius dedisset, nisi pro amore B. Petri, & venia delictorum: asserens & hoc, quod nulla ei thesauri copia suadere valeret, ut quod semel B. Petro obtulit, auferret.*

Discessere irritis conatibus Græcorum Legati. Pippinus vero Aistulphum undique premens, ad veniam fracti fœderis petendam adduxit, & ad restitutionem Exarchatus, aliarumque civitatum, de quibus in primo fœdere pepigerant, adjecta Commachio urbe. *De quibus omnibus receptis civitatibus*, (inquit Anastasius Bibliothecarius) *Donationem in scriptis, a B. Petro, atque a Sancta Rom. Ecclesia, vel omnibus in perpetuum Pontificibus Apostolicæ Sedis, misit possidendam: quæ & usque hactenus in Archivio sanctæ nostræ Ecclesiæ recondita tenetur.* Civitates Regis nomine recepit Fulraldus S. Dionysii Abbas, datosque a singulis obsides, una cum clavibus, Sedi Apostolicæ, cum supra scripta Donatione, Pippini nomine obtulit. Complectebatur Pippini Donatio tres Provincias, Picenum, Flaminiam, & Æmiliam; & in iis 20. præcipuas civitates, in quibus Ravenna, Ancona, Bononia, & Ferraria eminebant. Post has, Imola, Faventia, Ariminum, Cæsena, Forum-Pompilii, Foro livium, Pisaurum, Senogallia, Urbinum &c. Æmilia Ducatus Parmensem, Placentinum, & Mutinensem continebat.

Pippini porro in Romanam Ecclesiam liberalitas magnifica publicis conscripta Monumentis, ad hanc usque diem omnium oculis subjecta est. Siquidem teste Papyrio Massono, lib. 2. Annal. & Cardinali Baronio, ad annum DCC. LXVIII. legitur etiamnum Ravennæ vetus inscriptio hisce verbis exarata: PIPPINUS. PIUS. PRIMUS. AMPLIFICANDÆ. ECCLESIÆ. VIAM. APERUIT. ET EXARCHATUM RAVENNÆ. CUM AMPLISSIMIS, &c. Reliqua inscriptionis verba, injuria temporum, & exterorum in Gallicam gentem invidia deleverunt.

Anno Christi DCCLIX. Paulus I. Decessorum suorum exemplo Pippini Regis auxilium imploravit contra tyrannidem Desiderii Longobardorum Regis, qui aliquot urbes ab ipso Sedi Apostolicæ dono datas invaserat. Eximia sunt quæ ad Pippinum scribit Pontifex Epist. 2. *Unde perspicuum est*, inquit, *Vos præ omnibus Regibus & potentibus, piis pollere operationibus: quia assumpto cœlesti triumpho, ultro te Excellentissime Fili, spiritalis Compater, ad liberandam Dei Ecclesiam adhibuisti. Et ideo ut ipsum piæ operationis vestræ certamen effectui mancipetur, crebro nos congruit, sicut Liberatori ipsius sanctæ Dei Ecclesiæ, & ejus peculiaris populi, Apostolicos dirigere apices.* Exponit deinde hostiles Desiderii in terras Ecclesiasticas incursus. *Præfatus*, inquit, *Longobardorum Rex Pentapolensium per civitates transiens, quas B. Petro pro magna animæ vestræ mercede contulistis, ferro & igne omnia sata, & universa quæ ad sumptus hominum pertinent, consumpsit: sicque Spoletinum, & Beneventanum, qui se sub vestra a Deo servata potestate contulerunt, ad magnum spretum regni vestri desolavit: atque ferro & igne eorumdem Ducatuum loca, & civitates devastavit: & comprehensum Albinum Ducem Spoletinum, & cum eo Satrapas, qui in fide B. Petri & vestra, Sacramentum præbuerunt, infixis pessimis vulneribus, in vinculis detinet.*

Et infra, Christianissimum Regem etiam atque etiam orat, ut Desiderium compellat ad restitutionem civitatum, quas invaserat. *Post vero dissolutionem eorumdem Ducatuum*, inquit, *conjunxit hic ad Nos Romæ idem Longobardorum Rex: & cum eo loquentes, nimis eum adhortati sumus, & per sacratissimum corpus B. Petri, atque etiam per tuam a Deo protectam Excellentiam, fortiter illum conjuravimus, ut civitates illas, id est Imolam, Bononiam, Auximum, & Anconam, quas nobis præsentialiter, simul per vestros Missos, id est Fulraldum Deo amabilem Abbatem atque Robertum, Excellentissi-*

mæ Christianitati tuæ & per Te etiam B. Petro Apostolorum Principi pollicitus est reddi-turum, restituere deberet. Quod minime acquiescere inclinatus est.... Unde petimus Te & obnixe deprecamur, ut jubeas perfectam liberationem Sanctæ Dei Ecclesiæ, & ejus peculiaris populi exercere: & ita id quod magna animæ tuæ mercede B. Petro pollicitus es, firmiter permanere; ipsumque Desiderium Longobardorum Regem fortiter constringere digneris, ut prolatam a Deo promissionem B. Petro protectori vestro restituere debeat, atque in omnibus adimplere.

Et infra: *Omnes enim omnino gentes, quæ super faciem universæ terræ consistunt, compertum habent tuum certamen, quod ad defensionem Sanctæ Dei Ecclesiæ adhibuisti, & magnum te ac præcipuum Regem laudabiliter asserunt. Sed & nos bonam tuam famam longe lateque protelare atque dilatare non desistimus, in eo quod certe post Deum, sicut murum inexpugnabilem, tuam firmissimam fidem, in nostro pectore conferimus, magnam in Te, post Dei præsidium, possidentes spei fiduciam.*

Idem Pontifex Epist. 10. *ad Francos universos* data anno Christi DCCLXVII. impense commendat Pippini zelum in Sede Apostolica protegenda; & Gallorum invictam fortitudinem, qui Ecclesiam a Tyrannis & Hæreticis non semel liberaverint. Miserat enim Pippinus præsidium potentissimum in Italiam adversus Græcos, quorum invasionem Exarchatus Ravennæ, & Provinciæ adjacentes metuebant: ut constat ex Epist. 7. Pauli I. ad Pippinum. Grati itaque animi testimonium rependens Paulus, his eos verbis affatur: *Vere enim elevatum est nomen Gentis vestræ super multas generationum nationes, & regnum Francorum vibrans emicat in conspectu Domini: quod talibus benignissimis Catholica & Apostolica Sancta Dei Ecclesia liberatoribus præornatur Regibus. Novus quippe Moyses, novusque David in omnibus operibus suis effectus est Christianissimus, & a Deo protectus Filius, & Spiritalis Compater Dominus Pippinus, Dei nutu victoriosissimus Rex, per quem exaltata Dei Ecclesia triumphat, & Fides Catholica ab Hæreticorum telo illibata consistit. Et vos quidem, charissimi, gens sancta, regale Sacerdotium, populus acquisitionis, cui benedixit Dominus Deus Israel, gaudete & exultate, quia nomina vestra, Regumque vestrorum, exarata sunt in cœlis, & merces vestra magna est coram Deo, & Angelis ejus.* Extant illæ Pauli I. Epistolæ, *Tomo 2. Conciliorum Galliæ.*

Stephanus III. ad Carolum & Carlomannum Francorum Reges, Pippini filios literas dedit anno Christi DCCLXIX. quibus eos ad Ecclesiæ defensionem contra Longobardos, Parentis exemplo hortabatur. His in literis postquam illis ob mutuam concordiam gratulatus est, hæc subjungit: „ Nam & in his ipsis vestris ferebatur apicibus, „ tota vestra virtute vos esse decertaturos pro exigendis justitiis protectoris vestri B. „ Petri, & S. Dei Ecclesiæ, atque in ea promissione amoris, quæ a vestro progenito- „ re sanctæ recordationis Domno Pippino eidem Principi Apostolorum, & ejus Vicariis „ facta est, polliciti estis esse permansuros, & plenarias justitias sanctæ Dei Ecclesiæ, „ atque ejus exaltationem esse operaturos. Et quidem Nos, excellentissimi filii, Chri- „ stianissimi Magni Reges, omnino de hoc certi, atque in omnibus satisfacti sumus, „ quod nulla hominum suasio, aut thesaurorum copiosa datio, vos poterit declina- „ re, aut ab eadem vestra promissione, quam B. Petro spopondistis, quoquo modo im- „ mutare. *Et infra*: Obtestamur vos per tremendum diem judicii, etiam B. Petrus „ per nos adhortatur atque obtestatur, ut sub nimia velocitate ipsas justitias ejusdem „ Principis Apostolorum exigere a Longobardis jubeatis, fortiter eos cum Dei virtute „ distringentes, ut sua propria idem Princeps Apostolorum, atque sancta Rom. Ecclesia „ recipiat.

Anno Christi DCCLXXIII. Carolus Magnus Rex Galliarum, Hadriani Pontificis Maximi precibus annuens, trajecto trans Alpes exercitu, Longobardis Ecclesiam Romanam vexantibus arma intulit, nec ante destitit, quam illorum Regem Desiderium, longa Ticini obsidione fatigatum, ad deditionem compelleret. Capto Rege, ac filio ejus Adalgiso ex Italia pulso, novum regnum adeptus, in Gallias victor cum hoste captivo regressus est anno 774. Longobardorumque Rex exinde appellatus, Hadriano Papæ & Ecclesiæ Romanæ non solum res a Longobardis ereptas restituit, & quas Pip-

pinus

pinus Pater Provincias concesserat, ratas habuit; sed territorium præterea Sabinense, Ducatum Spoletinum, & Beneventanum, aliaque plurima paternæ Donationi adjecit. De qua Donatione scribit Anastasius Bibliothecarius in *Vita Adriani I.* his verbis: „ At „ vero quarta feria egressus prænominatus Pontifex cum suis judicibus tam Cleri, „ quamque Militiæ, in Ecclesia B. Petri Apostoli, pariterque cum eodem Rege se ad „ loquendum conjungens, constanter eum deprecatus est, atque admonuit, & pater- „ no affectu adhortari studuit, ut promissionem, quam ejus sanctæ memoriæ Genitor „ Pippinus quondam Rex, & ipse præcellentissimus Carolus, cum suo germano Car- „ lomanno, atque omnibus Judicibus Francis fecerant B. Petro, & ejus Vicario sanctæ „ memoriæ Domno Stephano juniori Papæ, quando in Franciam perrexit, pro conce- „ dendis diversis civitatibus, ac territoriis istius Italiæ Provinciæ, & contradendis B. „ Petro, ejusque omnibus Vicariis in perpetuum possidendis, adimpleret in omnibus. „ Cumque ipsam promissionem, quæ in Francia, in loco qui vocatur Carisiacus, facta „ est, sibi relegi fecisset, complacuerunt illi & ejus Judicibus, omnia quæ ibidem erant „ adnexa: & propria voluntate, bono ac libenti animo, aliam Donationis promissionem, „ ad instar anterioris, ipse antedictus præcellentissimus, & revera Christianissimus Ca- „ rolus Francorum Rex adscribi jussit per Aetherium religiosum ac prudentissimum „ Capellanum & Notarium suum: Ubi concessit easdem civitates & territoria B. Pe- „ tro, easque B. Pontifici contradi spopondit, per designationem confinium, sicut in „ eadem Donatione continere monstratur. Id est, a Lunis *, cum insula Corsica, de- „ inde in Suriano *, deinde in Monte Bardone. Inde in Verceto *, deinde in Par- „ ma, deinde in Mantua, atque in Monte Silicis *. Simulque & universum Exarcha- „ tum Ravennatium, sicut antiquitus erat, atque Provincias Venetiarum, & Istriam, „ nec non & Ducatum Spoletinum, & Beneventanum. Factaquæ eadem Donatione & „ propria sua manu ipse Christianissimus Francorum Rex eam corroborans, universos „ Episcopos, Abbates, Duces etiam, & Grafiones * in ea adscribi fecit. Quam prius „ super Altare B. Petri, & postmodum intus in sancta ejus Confessione ponentes, tam „ ipse Francorum Rex, quamque ejus Judices, B. Petro & ejus Vicario Sanctissimo „ Hadriano Papæ, sub terribili Sacramento sese omnia conservaturos, quæ in eadem „ Donatione continentur, promittentes tradiderunt. Apparem ipsius Donationis per „ eundem Aetherium adscribi faciens ipse Christianissimus Rex Francorum, intus super „ corpus B. Petri, subtus Evangelia, quæ ibidem osculantur pro firmissima cautela, „ & æterna nominis sui, ac regni Francorum memoria, propriis suis manibus posuit. „ Aliaque ejusdem Donationis exempla per Scriniarium hujus sanctæ nostræ Romanæ „ Ecclesiæ descripta, ejus Excellentia secum deportavit.

Anno Christi DCCLXXVI. cum Leo Archiepiscopus Ravennas jura Ecclesiæ Romanæ in Exarchatu & Pentapoli sibi arrogaret, ea de re scripsit ad Carolum Magnum Hadrianus I. ejus insolentiam ut coerceret, Pippinique & Caroli ipsius Donationem laudat, non vero Edictum Constantini, quod contra illum Archiepiscopum majoris fuisset roboris. „ Postquam, *inquit*, vestra Excellentia a civitate Papia in partes Franciæ „ remeavit, ex tunc tyrannico, atque procacissimo intuitu rebellis B. Petro & nobis „ extitit, & in sua potestate diversas civitates Æmiliæ detinere videtur, scilicet Faventiam, Forum-populi, Forum-livii, Cæsenas, Bobium, Comiadum, Ducatum Ferrariæ, seu Imolas, atque Bononias; asserens quod a vestra Excellentia ipsæ civita- „ tes, una cum universa Pentapoli, illi fuissent concessæ. Et continuo direxit Theo- „ philactum Missum suum per universam Pentapolim, hoc ipsum denuntians, cupiens „ eosdem Pentapolenses a nostro servitio separare. Sed ipsi nullo modo se illi humili- „ are inclinati sunt, nec a servitio Beati Petri & nostro recedere maluerunt: magis „ autem firmi in nostris Apostolicis mandatis, quemadmodum extiterunt sub nostro „ Prædecessore Domno Stephano Papa, cui sanctæ recordationis Genitor tuus, simul- „ que & præclara Excellentia tua, ipsum Exarchatum sub jure B. Petri permanendum „ tradidit, in omnibus firmiter permanere noscuntur.

Anno Christi DCCLXXXVI. Carolus Magnus Romam tertio profectus est, Atque illud obeundo iter, adversus Arigisum Beneventanum Ducem expeditionem intulit, te-

* Lunæ *civitas* Pisis *distans* 34 *milliar. jamdiu diruta, cujus loco extructa est* Lerice.

* Surinum *territorium, ubi* Sarzana *civitas Episcopalis cis fluvium* Magram.

* Vercetum, *seu* Bercetum *civitas in vertice montis* Bardonis, *inter Appeninum & Tusciam.*

* Mons Silicis *infra veterem urbem* Estensem, *a* Patavina *civit.* 10. *mill. distans.*

* *Grafiones juri dicundo in causa rerum repetundarum, & Fiscalibus debitis exigendis præerant.*

teste Aimonio Monacho, *lib.* 4. *Histor. Francorum*, *cap.* 78. Arigisus nomine, armis [illegible]i perterrefactus, relicta Benevento, Salernum urbem maritimam atque mi[illegible]mam confugit; filiumque interim suum natu minorem Grimoaldum nomine ad [illegible]am misit, qui se illius ditioni subjiceret. Illa Ducis deditio Christianissimum Re[illegible]m aliquatenus mitigavit: non ita tamen qui in Beneventum & potissimam Ducatus partem ipsi ereptam, Sedi Apostolicæ dono daret. Receptis itaque ad Fidei Sacramentum Beneventanis, & Arigisi Ducis obsidibus XII. cum Grimoaldo filio, Romam rediit, Pascha cum Pontifice Maximo celebraturus. Verum non statim traditus est Romano Pontifici Beneventi Ducatus; restitere etenim Beneventani in Ducem suum bene affecti: cum Græcis contra Carolum, & Papam conspirarunt, & jugum Pontificiæ dominationis meditati sunt excutere. Qua de re certiorem fecit Carolum M. Hadrianus, ut eos misso exercitu in officio contineret. „ Beneventani, *inquit*, istud tempus „ vernum transire patientur, ut æstivo tempore, Deo illis contrario, vobis in perju„ rii reatum incurrant. Sed vestra regalis Potentia sic illis in triumphis præire fata„ gat, ut & illorum proterviam proculdubio imminentem sub pedibus suis conculcet, „ & sua exaltatio in toto profametur mundo, tam de sua prudentissima regali victo„ ria, quamque de sacratissima oblatione, quam in partibus ipsis Beneventanis B. Pe„ tro fautori suo, puro corde, ob nimium amorem, atque sempiternam memoriam „ condonavit". Hæc habentur in epistola 11. ad Carolum Magnum, *Tomo II. Conciliorum Galliæ*.

Anno Christi DCCCXVII. Paschalis Papæ I. Ludovicus Pius Augustus quartum regni sui annum agens, solemni Donationis Edicto confirmavit quæcumque a Decessoribus suis Romanæ Ecclesiæ oblata essent, adjecitque integram Sardiniam. Hujus Donationis meminit Leo Ostiensis in *Chronico Cassinate*, *lib.* 1. *cap.* 18. cum ait: *Ultimo hujus Abbatis*, (Theodemari scilicet) *anno*, *Ludovicus Imperator*, *qui cognominatus est Almus, vel sanctus*, *hujus Caroli filius*, *quarto imperii sui anno Aquisgranis* * *in Palatio, cum pluribus totius Franciæ Episcopis*, *Abbatibus*, *religiosisque Monachis Concilium faciens*, *utilissima nostri Ordinis observationi octo generalia capitula constituit*, *quæ omnia apud nos perinde fere ac Regula Sancti Benedicti*, *observantur*. *Hic pactum Constitutionis & confirmationis fecit B. Petro Apostolo*, *ejusque Vicario Domno Paschali*, *parentes suos Pippinum & Carolum imitatus*, *manusque suæ ac filiorum subscriptione corroborans*, *X. Episcopos*, *VIII. Abbates*, *& Comites XV. Bibliothecarium*, *Mansionarium*, *& Ostiarium unum subscribere fecit*; *& per Legatum S.R.E. Theodorum Nomenclatorem Domno Paschali Papæ transmisit*. Extat illius Donationis fragmentum in corpore Juris Canonici Distinct. 63. c. *Ego Ludovicus*. Inserta est vero integra *Tom. II. Conciliorum Galliæ*. Ita incipit: *Ego Ludovicus Imperator Augustus*, *statuo & concedo per hoc pactum confirmationis nostræ*, *tibi B. Petro Principi Apostolorum*, *& pro te Vicario tuo Domno Paschali Summo Pontifici*, *& universali Papæ*, *& Successoribus ejus in perpetuum*, *sicut a Prædecessoribus vestris usque nunc*, *in vestra potestate*, *& ditione tenuistis*, *& disposuistis*, *civitatem Ravennam cum Ducatu suo*, &c. Singulis deinde civitatibus recensitis, addit de Ravennæ Exarchatu: *Necnon & Exarchatum Ravennatensem sub integritate*, *cum urbibus*, *civitatibus*, *oppidis*, *& castellis*, *quæ piæ recordationis Domnus Pippinus Rex, ac bonæ memoriæ Genitor noster Carolus Imperator*, *B. Petro Apostolo*, *& Prædecessoribus vestris jamdudum per Donationis paginam restituerunt*, &c. Addit inferius, *Insulas Corsicam*, *& Sardiniam*, *& Siciliam sub integritate*, *cum omnibus adjacentibus*, *& territoriis maritimis*, *litoribus*, *portubus*, *ad supra dictas civitates & insulas pertinentibus*.

* *Aquisgranum vulgo.* Aix la Chapelle.

Et quidem quod spectat ad Sardiniam *, singularis illa ac propria Ludovici Pii beneficentia fuit. Nondum enim in Ecclesiæ ditionem fuerat reposita. Quod vero ad Siciliam attinet, recte notat vir eruditissimus Joannes Morinus, Siciliæ nomen in Edictum Donationis mendose irrepsisse. Illud etenim regnum nusquam in Caroli Magni, aut filiorum ejus potestate fuit: Siciliæ principatus semper fuit penes Græcos ad annum usque DCCCXXXVII. quo Euphemius quidam aliquarum hac in insula urbium, nomine Michaelis Balbi Græcorum Imperatoris Prorex, Africanis Saracenis aditum aperuit „

* L'Isle de Sardaigne.

ruit, qui in Calabriam etiam irruperunt, testibus Joanne Curopalate & Cedreno. Exinde Siciliæ & Calabriæ Principatus Græcos inter ac Saracenos divisus fuit, donec Normanni utrisque expulsis, Siciliæ Neapolisque regna instituerunt. His Imperatores Teutonici ex Sueviæ domo successere, istis domus Andegavensis Principes; istis Aragoniæ domus, tum Castellæ, demum Austriaca.

Carolus Calvus Ludovici pii Augusti filius, Decessorum suorum in Rom. Ecclesiam beneficia confirmavit, ut testatur Joannes VIII. Epistola 9. ad Landulphum Capuanum Episcopum. *Nosse volumus*, inquit, *tuæ Religionis intentionem: quoniam Domino cooperante, Leone venerabili Episcopo nepote nostro, ac S. R. E. eximio Apocrisiario, aliisque nostris Legatis, quos nuper direxeramus, a charissimo filio nostro Carolo Imperatore Augusto reversi, vobis, utpote a secreto Consiliariis nostris ratum ducimus animi ejus, Deo inspirante, circa Ecclesiarum, præsertim Romanæ, quæ caput est omnium, exaltationem, affectum patefacere. Omne sane jus potestatis antiquitus attributum capitulariter renovans in conventu Episcoporum, ac Optimatum inviolabiliter concessit habendum. Inter quæ de terræ vestræ pacta, prout Christo duce voluissemus statuere, nostro juri, potestatique committit.* Ex quibus constat, Capuanam civitatem, totumque Ducatum a Carolo Calvo Galliarum Rege & Imperatore donatum esse Romanæ Ecclesiæ. Sed & Samnitum & Calabriæ Provinciis, aliisque urbibus, Decessorum suorum erga Romanam Ecclesiam liberalitatem magnificam cumulavit, ut testatur Eutropius Longobardus Presbyter, coævus Auctor, quamvis in Carolum Calvum iniquior, quem male parta Pontificibus Romanis donasse scribit, & quorum se possessione diu gavisurum esse non sperabat.

Ex his omnibus probatur evidenter, Ecclesiam Romanam Regum nostrorum munificentiæ debere, quod Urbium & Provinciarum sit domina, quæ solis antea latifundiis, & prædiis erat dives.

PROPOSITIO VI.

Supremi Dominii consortium fuit inter Gallorum Reges, & Pontifices Maximos in Romana civitate usque ad Carolum Calvum, qui solidum jus in Urbem Joanni VIII. ejusque Successoribus concessit.

PAtritiatum Romanum a Stephano & Proceribus Romanis Pippino collatum, testantur ejusdem Pontificis Epistolæ. Collatam quoque Patritiatus dignitatem a Pippino Summis Pontificibus, una cum Exarchatu Ravennate, id est, summam in Urbem & Provinciam Romanam jurisdictionem, qualem Exarchæ habuerant: ita ut duobus in solidum Patritiis exinde Roma pareret, constat ex Epistola Hadriani I. 85. in Codice Carolino, qua Pontifex Carolum obsecrat ne Ravennianos, vel Pentapolenses ad se commeantes, sine Pontificiis literis susciperet: & si qua de re conquererentur, eos ad judicium Romanæ sedis remitteret, ut integer & illibatus permaneret Patritiatus a Pippino collatus. *Sed quæsumus*, inquit, *vestram Regalem Potentiam, nullam novitatem in holocaustum, quod B. Petro sanctæ recordationis Genitor vester obtulit, & vestra Excellentia amplius confirmavit, imponere satagat: quia, ut fati estis, honor Patritiatus vestri a nobis irrefragabiliter conservatur, etiam & plus amplius honorifice honoratur. Simili modo ipse Patritiatus B. Petri fautoris vestri, tum a sanctæ recordationis Domno Pippino Magno Rege Genitore vestro in scriptis in integro concessus, & a vobis amplius confirmatus, irrefragabili jure permaneat.*

Plenam itaque post ista tempora in rebus civilibus administrationem Romæ exercuerant Summi Pontifices. Unde Hadrianus I. statim atque electus fuit, quosdam Proceres exilio damnatos per tumultum, revocavit in Urbem, alios carceribus solvit teste Anastasio Bibliothecario. Hinc etiam Ludovicus Pius in sua Donatione Romam in potestate & ditione Pontificum, qui Paschalem primum præcesserant, fuisse testatur.

Consortium vero Dominii in Urbem Romam habuisse Reges Christianissimos, multa probant. Primo honorifica Caroli Magni receptio, cum Romam a Papiæ obsidione reversus est. Illum enim Pontifex, Proceresque Romani velut Exarchum & Patritium susce-

susceperunt, ut testatur Anastasius. *Obviam illi ejus Sanctitas*, inquit, *dirigens venerandas Cruces, id est, signa, sicut mos est ad Exarchum aut Patritium suscipiendum, eum cum ingenti honore suscipi fecit.*

Defuncto Hadriano, Leo III. statim atque creatus est Pontifex, de sua electione Carolum Magnum certiorem fecit, & obedientiam illi atque fidelitatem spopondit, quod constat ex Epistola Caroli Magni ad Leonem ipsum, quæ apud Alcuinum extat ordine 84. *Perlectis*, inquit, *Excellentiæ vestræ literis, & audita Decretali Chartula, valde, ut fateor, gavisi sumus, seu in electionis unanimitate, seu in humilitatis nostræ obedientia, & promissionis ad nos fidelitate.*

Confirmatur testimonio Eginhardi in Annalibus ad annum DCCLXXXXVI. ita scribentis. *Romæ Hadriano defuncto, Leo Pontificatum suscepit; & mox per Legatos suos claves confessionis B. Petri, ac vexillum Romanæ Urbis, cum aliis muneribus, Regi misit: Rogavitque ut aliquam de suis Optimatibus Romam mitteret, qui populum Romanum ad suam fidem atque subjectionem per Sacramenta firmaret. Missus est ad hoc Angilbertus Abbas Monasterii S. Richarii*, * Fides itaque & subjectio populi Romani Carolo Magno debebatur jure Patritiatus, quæ ut novo firmaretur sacramento, fœdusque cum Decessoribus initum renovaretur a Leone, missus est Angilbertus.

* S.Riquier.

Confirmatur testimonio Caroli Magni in laudata ad Leonem III. Epistola. *Angilbertum Manualem nostræ familiaritatis, vestræ direximus Sanctitati*, inquit, *illique omnia injunximus, quæ vel nobis voluntaria, vel nobis necessaria esse videbantur: ut ex collatione mutua conferatis quidquid ad exaltationem sanctæ Dei Ecclesiæ, vel ad stabilitatem honoris vestri, vel Patritiatus nostri firmitatem necessarium intelligeretis. Sicut enim cum beatissimo Prædecessore vestræ sanctę Paternitatis pactum inii, sic cum Beatitudine vestra ejusdem fidei & charitatis inviolabile fœdus statuere desidero: quatenus Apostolicę Sanctitatis vestræ, divina donante gratia, Sanctorum advocata precibus, me ubique Apostolica benedictio consequatur; & sanctissima Romanę Ecclesię Sedes, Deo donante, nostra semper devotione defendatur.*

Id luculenter confirmant antiquæ Lateranensis Palatii picturæ. Sanctus Petrus in solio sedet: a dextris Leo III. a sinistris Carolus Magnus. Apostolorum Princeps dextra porrigit Orarium Leoni; sinistra vexillum tradit Carolo. Leguntur quoque istæ inscriptiones: hinc, SANCTISSIMUS DOM. NOSTER LEO PAPA; illinc, DOM. N. CAROLO REGI; quibus summa utriusque in Urbem dominatio ac jurisdictio significabatur. Ubi etiam notandum est nullum Pontificum ante Leonem III. *Dominum nostrum* inscriptum fuisse.

ANNO CHRISTI DCCC. cum Romam quarto profectus esset Carolus, ut injuriam Leoni III. illatam ulcisceretur, vicem tanti beneficii rependens Pontifex, ejus capiti coronam imposuit, populo ter unanimi voce acclamante: *Carolo piissimo Augusto a Deo coronato, Magno, pacifico Imperatori Romanorum, vita & victoria.* Ita ab omnibus salutatus Imperator, oleo sancto a Pontifice unctus est, ab eoque more antiquo Principum adoratus: & qui antea Rex Francorum, ac Patritius Romanorum vocabatur, exinde ablato Patritii nomine, Imperator & Augustus est appellatus. Id testantur Ademarus in Vita Caroli Magni, & Anastasius Bibliothecarius in Vita Leonis III. Id etiam habetur ex Eginhardo in Vita Caroli Magni: *Nec ille*, inquit, *toto regni sui tempore quidquam duxit antiquius, quam ut Urbs Roma sua opera, suoque labore, veteri polleret auctoritate: & Ecclesia Sancti Petri non solum per illum tuta ac defensa, sed etiam suis opibus præ omnibus Ecclesiis esset ornata atque ditata. Quam cum tanti penderet, tamen intra 47. annorum, quibus regnaverat, spatium, quater tantum illo votorum solvendorum, ac supplicandi causa profectus est. Ultimi adventus sui non solum hæ fuerunt causæ, verum etiam quod Romani Leonem Papam multis affectum injuriis, erutis videlicet oculis, linguaque amputata, fidem Regis implorare compulerunt. Idcirco Romam veniens propter reparandum, qui nimis conturbatus erat, Ecclesiæ statum, ibi totum hyemis tempus protraxit, quo tempore & Imperatoris & Augusti nomen accepit. Quod primo in tantum aversatus est, ut affirmaret se eo die, quamvis præcipua festivitas esset, Ecclesiam non intraturum fuisse, si Pontificis consilium præscire potuisset. Constan-*

ſtantinopolitanis tamen Imperatoribus ſuper hoc indignantibus, magna tulit patientia, vicitque eorum invidiam magnanimitate, qua eis proculdubio longe præſtantior erat, mittendo ad eos crebras legationes, & in Epiſtolis Fratres eos appellando.

Suſcepto Imperio, Carolus Magnus ſummam Romæ juriſdictionem exercuit. Tunc enim contigit, quod veteres Annales Francorum referunt his verbis: *Poſt paucos autem dies, juſſit eos qui Pontificem anno ſuperiore depoſuerant, exhiberi: & habita de eis Quæſtione, ſecundum legem Romanam, ut Maieſtatis rei capitis damnati ſunt. Pro quibus tamen Papa pio affectu apud Imperatorem intercessit. Nam & vita, & membrorum integritas eis conceſſa eſt. Cæterum pro facinoris magnitudine, exilio deportati ſunt.*

Idem confirmatur ex Paulo Diacono, qui in Epiſtola Dedicatoria Feſti ad Carolum Magnum vocat Romam ejus civitatem: *& præcipue civitatis veſtræ Romuleæ.*

Denique Reges Francorum ſummum Romæ Dominium exercuiſſe, probat Conſtitutio Lotharii Imperatoris, qua decrevit ut populus Romanus delectum unius legis faceret, ex cujus præſcripto judicia peragi poſſent. Perturbata enim erat ratio judiciorum propter multitudinem populi e variis regionibus in urbem confluentis, qui Longobardica, Francica, vel Romana lege, pro ſuo quiſque arbitratu judicia ſibi reddi contendebat. Quamobrem hocce tulit Edictum Lotharius, lib. 2. Leg. Longobard. Titul. 57. *Volumus ut cunctus populus Romanus interrogetur quali lege vult vivere: ut tali lege, quali vivere profeſſi ſunt, vivant; illiſque denuntietur, ut hoc unuſquiſque, tam Judices, quam Duces, vel reliquus populus ſciat, quod ſi offenſionem contra eamdem legem fecerint, eidem legi qua profitentur vivere, per diſpoſitionem Pontificis ac noſtram, ſubjaceant.* Quæ ultima verba conſortium Dominii Pontificem inter ac Imperatorem extitiſſe, manifeſte evincunt.

Verum illud poteſtatis conſortium amovit Carolus Calvus, ſolidumque jus in Urbem Joanni 8. ejuſque Succeſſoribus conceſſit, anno circiter DCCCLXXVI. Unde Eutropius Longobardus Presbyter poſt aliquot annos ſcripſit de Carolo Calvo: *Renovavit pactum cum Romanis, perdonans illis jura regni, & conſuetudines illius .... Cuncta illis contulit quæ voluerunt.*

Ex ſupremo dominio Pontificum in Urbem, annexaſque Regum noſtrorum munificentia Provincias, fluxit mos ille Pontificum ferendæ Coronæ, ut inſigne temporalis Principatus. Hac primum uſus legitur, qui Caroli Calvi temporibus ſedebat, Nicolaus I. teſte Anaſtaſio Bibliothec. Duplici corona Tiaram ornare cæpit Bonifacius VIII. Tertiam addidit Urbanus V.

Ex eodem ſupremo Dominio a Regibus noſtris Romanæ Sedi in Urbes & Provincias collato ortum habuit mos ille adnotandi Pontificum annos in ſubſcriptionibus Diplomatum. Quod ut percipiatur, advertendum eſt, ſolis Conſulum annis rationem temporum conſtitiſſe in Romano Imperio ad Juſtiniani uſque tempora. Tunc Conſulum nomen & dignitas extincta eſt. Deinceps anni conſignati ſunt ab ultimo Conſulatu. Plures Pelagii I. leguntur Epiſtolæ hoc modo conſignatæ: *Anno 11. poſt Conſulatum Baſilii Viri clariſſimi*. Ex hoc tempore, Imperatorum anni cum ultimo Conſule adnotari cœperunt, ut patet ex omnibus Actionibus Concilii 4. Œcumenici, quæ ita ſunt conſignatæ: *Imperii Domini Juſtiniani perpetui Auguſti anno 27. poſt Conſulatum Baſilii, anno 12. Non. Maii. Indict. 1.* Idem patet ex fragmento damnationis illatæ Theodoro Cæſareæ Cappadociæ Antiſtiti a Vigilio Romano Pontifice, quæ ſic conſignata eſt: *Data 19. Cal. Septembr. imperante Domino Juſtiniano perpetuo Auguſto 25. poſt Conſulatum Baſilii Viri Clariſſimi, anno 11.* Hanc publica inſtrumenta conſignandi Formulam præſcripſit Juſtinianus Imperator *Novella* 47. Non diu ſervata eſt hæc ſubſcribendi ratio, ſed ultimi Conſulatus omiſſa mentione, mos obtinuit ut ſoli Imperatorum anni, cum Indictione, publicis privatiſque Actis apponerentur. Concilium Romanum Præſide S. Gregorio Magno celebratum, conſignatum eſt anno Mauritii Imperatoris XIII. Epiſtolæ Gregorii II. Gregorii III. & Zachariæ, Imperatorum annos ſimiliter ſubjiciunt. Verum ex quo ſummam in Exarchatum Ravennæ, in Pentapolim, in Urbem Romam auctoritatem Regum noſtrorum beneficiis conſecuti ſunt Pontifices, hanc e ſuis diplomatibus ſervitutis notam expunxerunt, Indictionem dumtaxat, & menſis la-

bentis diem adſcribentes. Quod patet ex omnium Pontificum Epiſtolis a Paulo I. ad Joannem XV. Tandem ut ſupremam auctoritatem ſuam teſtarentur, Regum, Imperatorumque æmuli, annos Pontificatus ſui in publicis Diplomatibus, nec non in privatis Epiſtolis adnotarunt. Hunc primo uſum reperire eſt in Actis Synodi Romanæ pro Canonizatione S. Uldarici habitæ a Joanne XV. Pontifice Maximo, cujus hoc tenore exarata ſubſcriptio eſt: *Data III. Cal. Februarii per manum Joannis Epiſcopi ſanctæ Nepeſinæ Eccleſiæ, & Biblioth. S. Sedis Apoſtolicæ, anno Pontificatus Domini noſtri Joannis Sanctiſſimi XV. Papæ octavo, menſe dicto, & Indictione 6.* Eodem tenore Clemens II. diplomati ſubſcripſit, quo Salernenſis Archiepiſcopi translationem confirmat: *Datum 12. Cal. Martii, per manus Petri Diaconi, & Bibliothecarii, & Cancellarii Sanctæ Apoſtolicæ Sedis, anno Domini Clementis II. Papæ primo, Indictione 14.* Leo IX. Clementis ſucceſſor anno etiam ſuis Pontificatus apponit Epiſtolæ, quam ſcribit ad Thomam Epiſcopum Africanum. Nicolaus II. Privilegium S. Felicitatis Monaſterio prope Florentiam conceſſum eadem nota conſignat. Alexander II. Nicolai ſucceſſor in Epiſtola ad Dioclenſem in Dalmatia Archiepiſcopum hanc ſubſcriptionem infra ſigillum apponi juſſit: *Pontificatus Domini Alexandri II. Papæ ſecundo, Indictione 12. Datum Romæ 15. Cal. Aprilis.* Gregorii VII. Epiſtolæ Pontificatus ipſius annos adſcriptos quidem non habent; ſed Acta 8. aut 9. Conciliorum Romanorum, quæ ipſo Præſide celebrata ſunt, poſt annos Chriſti, & alias temporis notas, annos Pontificatus ipſius adjunctos habent. Qui Gregorium VII. ſecuti ſunt Pontifices hanc ſupremi Principatus notam inſignem diligenter conſervarunt.

Objicies in Propoſitionem V. Conſtantinus Sardiniæ Inſulam Romanæ Eccleſiæ dono dedit, ipſiuſque cenſum adſcriptum eſſe voluit Baſilicæ SS. Martyrum Marcellini Preſbyteri, & Petri Exorciſtæ, in qua Helena ejus Mater ſepulturam ſibi delegerat. Igitur Conſtantinus Urbes & Provincias Eccleſiæ Romanæ dedit: proindeque ante Regum noſtrorum munificentiam, non ſolis prædiis & latifundiis, ſed etiam Urbibus & Provinciis dives & potens erat. Antecedens conſtat ex Anaſtaſio Bibliothecario ſeu alio Auctore, in Vita S. Silveſtri.

Reſpondeo, nego conſequens. Non enim Sardiniæ Inſulæ nomine magna illa & celebris Maris Mediterranei Inſula deſignatur ab Anaſtaſio. Nemo enim perſuadere ſibi poterit Conſtantinum Eccleſiæ Romani ſuburbii tantam contuliſſe Provinciam, qui tribus præcipuis Urbis Eccleſiis ſola prædia & lati fundia donavit. Id demonſtrat & ſeries narrationis Anaſtaſianæ. Si enim de Inſula illa quæ Italiam inter & Hiſpaniam interjacet, locutus eſſet eruditus Bibliothecarius, Donationem illam cum aliis non involviſſet, ſed ſingillatim commemoraſſet, laudeque ſingulari tantum extuliſſet beneficium. Denique incredibile eſt quod regio tam late patens, totque civitatibus, arcibus, oppidis, pagis, & agris nobilitata & ditata, Libellas tantum 1024. annui cenſus Dominis ſuis referret, quot civium Romanorum cuilibet villa ſua, aut prædium facile ſuppeditabat. Itaque Inſulæ nomen terram continentem in medio mari, in flumine, aut in lacu non ſignificat, ſed domum a cæteris avulſam, cujus angulos viæ, ſeu vici undequaque cingant, ſicut inſulas maritimas undequaque pelagus ambit: quamobrem domibus hujuſmodi metaphorice delatum eſt inſulæ nomen. Quæ nominis hujus ſignificatio apud Veteres non infrequens eſt. De hiſce nimirum inſulis loquitur Svetonius in Vita Tiberii Cæſaris, cujus commendat munificentiam, cap. 48. quod *Quibuſdam Dominis inſularum, quæ in Monte Cœlio deflagrarant, pretium reſtituerit.* Et in Vita Neronis, c. 16. ubi ſcribit, ipſum *Formam ædificiorum Urbis novam excogitaviſſe, & ut ante inſulas ac domos porticus eſſent, de quarum ſolariis incendia arcerentur, eaſque ſumptu ſuo extruxiſſe.* Ita inſulæ nomen uſurpat Spartianus, cum ſcribit, Romæ ter centum & triginta quinque inſulas uno fuiſſe conſumptas incendio. Eodem ſenſu nomen illud ſumunt Sextus Rufus & P. Victor, qui ſub Imperatoribus Valentiniano & Valente florebant, cum Urbem Romam deſcribentes, in prima dumtaxat urbis regione ter mille ducentas quinquaginta inſulas numerant. Denique Pancirola in antiqua Romæ deſcriptione, quadraginta millia inſularum, & ſeptingentas tantum ſupra mille domos recenſet. Inſula igitur Sardiniæ, qua de loquitur Anaſtaſius, erat domus, quæ hortos

quoſ-

quosdam, agellos, aut vineas muris septas complectebatur, & quæ viis undique cingebatur, ita ut undequaque pateret aditus. Et hanc domum cui nomen erat Sardinia, & quæ Romano more insula vocabatur, Basilicæ, quam in honorem SS. Petri & Marcellini in uno ex Romanæ civitatis suburbiis erexerat, Constantinus assignavit in dotem.

Objectio secunda petitur ex Privilegio quodam Dagoberti Francorum Regis Abbatiæ & Ecclesiæ S. Dionysii concesso, in quo ait Rex Christianissimus, Constantinum S. Petro *Arcem Romani Imperii cum omni integritate* donasse. Constantini igitur munificentiæ debent Pontifices quod sint Urbis Domini.

Respondeo, nego consequens. Non enim per arcem Romani Imperii Roma ibi intelligitur, sed Palatium dumtaxat Lateranense, in quo magnificam extrui curavit Ecclesiam, quæ ex ejus nomine *Constantiniana Basilica* nuncupata est, & quæ præcipua semper Urbis Ecclesia fuit, & Sedes Romani Patriarchatus. Unde ab antiquis Auctoribus *Patriarchium Lateranense* vocatur. Id colligitur ex Anastasio Bibliothec. in Vita Silvestri.

Objicies tertio. Quod Reges Christianissimi Romanæ Ecclesiæ restituerunt ut proprium ipsius patrimonium a Constantino collatum, eorum munificentiæ acceptum primo referri non debet, sed ad Constantini Donationem referendum est. Atqui Romani Pontifices Urbes & Provincias Romanæ Ecclesiæ a Regibus Christianissimis restitutas testantur, quas Imperator Constantinus contulerat. Itaque Constantini munificentiæ, non vero Galliarum Regibus debet Romana Ecclesia quod Urbium & Provinciarum sit Domina.

Probatur antecedens ex Epistola Hadriani I. ad Carolum Magnum data anno DCCLXXV. *Et sicut*, inquit, *temporibus B. Silvestri Romani Pontificis, a sanctæ recordationis piissimo Constantino Magno Imperatore per ejus largitatem sancta Dei Catholica & Apostolica Romana Ecclesia elevata atque exaltata est, & potestatem in his Hesperiæ partibus largiri dignatus est; ita & in his vestris felicissimis temporibus atque nostris, sancta Dei Ecclesia, id est, B. Petri Apostoli, germinet atque exultet, & amplius exaltata permaneat, ut omnes gentes quæ hæc audierint, edicere valeant: Domine salvum fac Regem, & exaudi nos in die qua invocaverimus te. Quia ecce novus Constantinus Christianissimus Imperator his temporibus surrexit, per quem omnia Deus sanctæ suæ Ecclesiæ beatorum Apostolorum Principis Petri largiri dignatus est. Sed & cuncta alia, quæ per diversos Imperatores, Patritios etiam, & alios Deum timentes, pro eorum animæ mercede, & venia delictorum, in partibus Tusciæ, Spoleto, seu Benevento, atque Corsica, simul & Sabinensi, patrimonium B. Petro Apostolo, sanctæque Dei, & Apostolicæ Romanæ Ecclesiæ concessa sunt, & per nefandam gentem Longobardorum per annorum spatia abstracta atque ablata sunt, vestris temporibus restituantur. Unde & plures Donationes in sacro nostro scrinio Lateranensi recondita, habemus. Tamen & pro satisfactione regni vestri, per jam fatos Viros, ad demonstrandum eas, vobis direximus, & pro hoc petimus eximiam Præcellentiam vestram, ut in integro ipsa patrimonia B. Petro, & nobis restituere jubeatis.*

Respondeo, nego minorem. Ad probationem respondeo, verbum *restituendi*, quo interdum utuntur Pontifices, cum de Regum nostrorum loquuntur erga Sedem Apostolicam munificentia, non referri ad Urbes, & Provincias, sed ad patrimonia, quæ Ecclesiæ eripuerant Longobardi. His enimvero temporibus Regum nostrorum beneficia solebant ab Ecclesiæ Romanæ patrimoniis distingui. Quod enim Ecclesiæ contulerant, adeo aliorum Principum dona & oblationes superabat, ut nefas existimarent Summi Pontifices, ea communi cum aliis bonis nomine designare. Nomine igitur Patrimoniorum Ecclesiæ, nihil intelligebant aliud, quam prædia, possessiones, latifundia, quæ Imperatores, Patritii, necnon privatæ personæ, Ecclesiæ Romanæ liberaliter obtulerant: horum partem maximam referebant acceptam Constantino, ut constat ex Anastasio Bibliothecario in Vita Silvestri, ea omnia singillatim recensente, quæ religiosissimus Imperator Ecclesiæ contulit. Verum aliis verbis Regum nostrorum munificentiam exprimebant, dicendo, ipsos arces, Urbes, Provincias, S. Petro tradidisse. Sicut ergo in Monarchia, aut quovis Principatu, Dominium Principis, id est, prædia, & lati-

fundia quæ possidet, a Provinciis quibus dominatur, distingui solent; & in Imperio fiscus, qui proprie Imperatoris erat, ab ærario, quod erat Reipublicæ, distinguebatur: ita Summus Pontifex Hadrianus patrimonia Ecclesiæ distinguit a Provinciis & Urbibus: & illa quidem a Carolo Magno restituta: Provincias vero & Urbes oblatas, & dono datas profitetur. Id constat ex illius Epistola *Ad Constantinum & Irenem*, quæ refertur Actione 2. Synodi 7. *Filius*, inquit, *& spiritalis compater noster Dominus Carolus Rex Francorum, & Longobardorum, ac Patritius Romanorum, nostris obtemperans monitis, atque adimplens in omnibus voluntates, omnis Hesperiæ occiduæque partis barbaras nationes sub suis prosternens conculcavit pedibus, omnipotentatum illarum domans, & suo subjiciens regno, adunavit. Unde per sua laboriosa certamina eidem Dei Apostoli Ecclesiæ, ob nimium amorem, plura dona perpetuo obtulit possidenda, tam Provincias, quam civitates, seu castra, & territoria: immo & patrimonia, quæ a perfida Longobardorum gente detinebantur, brachio forti eidem Dei Apostolo restituit, cujus & jure esse dignoscebantur*. Provincias, civitates, castra, & territoria Ecclesiæ Romanæ dono data scribit a Carolo Magno. Patrimonia vero quæ Longobardi invaserant, ab eodem Romanæ Sedi restituta. Et in Epistola ad Carolum Magnum, de imaginum cultu, de Græcis Imperatoribus conqueritur, qui plurium Episcoporum consecrationem, immo & Patrimonia Ecclesiæ Romanæ eripuerant. In quo autem sita essent ista patrimonia satis innuit, cum ipsa data fuisse ait *pro luminarium concinnatione, atque alimoniis pauperum*. Verbum itaque restitutionis, quo utitur aliquoties Hadrianus, refertur ad vetera patrimonia, quæ Longobardi invaserant, non ad Urbes & Provincias, quas simpliciter dicit oblatas ac datas a Christianissimis Regibus Pippino & Carolo. Id ex ipsa Epistola Hadriani in objectione laudata perspicuum est, qua Carolum Magnum impense quidem rogat ut Patrimonia Ecclesiæ a Longobardis erepta restitui jubeat: & tamen omnia ab eo Ecclesiæ donata profitetur. *Ecce novus Christianissimus Dei Imperator Constantinus his temporibus surrexit, per quem omnia Deus sanctæ suæ Ecclesiæ Beatorum Apostolorum Principis Petri largiri dignatus est*.

Respondeo secundo, Provincias etiam ipsas & Urbes dici potuisse restitutas a Carolo Magno & Pippino, post primam illarum donationem. Longobardi namque Exarchatum Ravennæ, & Pentapolim, statim post primam expeditionem Pippini in Italia, Summis Pontificibus tradere noluerunt, quamvis id spopondisset Aistulphus sub fortissimo & terribili sacramento (ut cum Anastasio Bibliothecario loquar) immo nec post alteram expeditionem, alteramque victoriam a Pippino reportatam, omnes civitates ab ipso datas Apostolicæ Sedi tradidere. Unde veteres Auctores restitutas fuisse illas Provincias a Regibus nostris scribere potuerunt. Quæ tamen restitutio primam Donationem supponit, non evertit. Id iterum patet ex Epistola 3. Stephani II. ad Pippinum. *Etenim*, inquit, *sicut primitus Christianitati vestræ eximus, inquus Aistulphus Rex, ingresso in ejus corde perfido diabolo, omnia quæ per Sacramentum Beato Petro per Missos vestros restituenda promisit, irrita fecit, & nec unius palmi terræ spatium Beato Petro reddere voluit*. Verum illum spectasse primam Donationem, cum restitutionis verbo usus est, patet ex sequentibus. *Pro quo peto vos*, inquit, *Excellentissimi, & a Deo protecti Filii, & nimis obsecro, doleat vobis pro sancta Dei Ecclesia, & B. Petri causa: & quæ per Donationem B. Petro offerenda promisistis, ei contradere debeatis... Decertate bonum opus, quod cœpistis implere, & quæ per Donationem manu vestra confirmastis, Protectori vestro B. Petro reddere festinate: quoniam scriptum est: Melius est non vovere, quam vovere, & votum non reddere*. Certe Stephanus Pontifex nusquam ab Aistulpho petiit ut Ravennatem civitatem & Exarchatum, necnon loca adjacentia Romanæ Ecclesiæ restitueret, ad quæ nullum jus habere aut habuisse umquam Pontifices noverat, sed ut illa restitueret Imperio; Patrimonia vero Ecclesiæ, (ut testatur Anastasius Bibliothecarius in Vita Stephani II.) Secundo idem Pontifex Pippinum supplex rogavit, ut pacem iniens cum Aistulpho *causam B. Petri, & Reipublicæ Romanorum disponeret. Qui de præsenti jurejurando eidem beatissimo Papæ satisfecit, omnibus mandatis ejus & admonitionibus sese totis nisibus obedire, & ut illi placitum fuerit, Exarchatum Ravennæ, & Reipublicæ jura, seu loca reddere modis omnibus*,

nibus. Causam B. Petri, quæ Patrimoniorum a Longobardis ereptorum restitutionem spectabat, a causa Reipublicæ, quæ redditionem Ravennatis Exarchatus, distinguit.

Objicies quarto. Luitprandus Rex Longobardorum quatuor Ducatus Romani civitates Zachariæ Romano Pontifici reddidit anno Christi 742. ut testatur Anastasius Bibliothecarius in ejus Vita. Ergo ante Pippini & Caroli Magni Donationes, Ecclesia Romana temporalem habebat in civitates plurimas principatum.

Respondeo, nego consequens. Cum enim Zacharias Pontifex inter Imperatores Græcos, qui Romæ & totius Italiæ erant Domini, & Longobardos, qui maximam Italiæ partem usurpaverant, mediator & sequester esset, nec earum civitatum restitutionem pro Romana Ecclesia urgeret, sed pro Imperio: evidens est, Luitprandum eas Urbes Romani Ducatus imperio restituisse, cum eas Zachariæ reddidit.

Objicies ultimo. Male parta donari non possunt, sed legitimis Dominis restitui debent. Cum itaque Ravennæ Exarchatus, aliæque Italiæ Urbes & Provinciæ, Roma denique, ad Orientis Imperatores pertinerent, eas Pippinus & Carolus Magnus donare non potuerunt Ecclesiæ Romanæ, sed Græcis Imperatoribus restituere debuerunt. Si quid igitur donaverunt, quod suum non erat donavere.

Respondeo, quod etsi hæ Urbes & Provinciæ ad Imperatores Græcos primitus pertinerent, propriæ tamen factæ fuerant Pippini & Caroli Magni jure belli. Nam eas Imperatores Græci a Longobardorum tyrannide eripere non curabant, quod Reges Christianissimi victricibus armis fecere. Unde cum dominium alicujus rei amittat, qui ipsam invasoribus permittit ac deserit, eamque sibi ereptam recuperare negligit; Græci Imperatores, qui Italiæ Urbibus ac Provinciis, & ipsi Romanæ civitati in angustiis constitutæ suppetias ferre neglexerunt, & ipsas a Longobardorum servitute eripere, vel ab incursibus tueri, ab illarum exciderunt Imperio, quod Reges Christianissimi Pippinus & Carolus Magnus debellatis Longobardorum Ducibus, illisque Provinciis & Urbibus, quæ sub eorum tyrrannide gemebant, occupatis, jure victoriæ legitime consecuti sunt. Adeoque non res alienas, sed suas, Ecclesiæ Romanæ donavere.

ARTICULUS II.

Qui primum Donationis suppositæ Constantini meminerint.

Hincmarus Archiepiscopus Remensis, omnium primus istius Donationis meminit Epistola 3. c. 13. his verbis: *Constantinus Magnus Imperator, Christianus effectus, propter amorem & honorem SS. Apostolorum Petri & Pauli, sedem suam, Urbem; scilicet Romanam, Papæ Silvestro Edicto privilegii tradidit, & sedem suam in civitate sua, quæ antea Byzantium vocabatur, nominis sui civitatem ampliando ædificavit.*

Post Hincmarum, hujus Donationis meminit Leo IX. in Epistola ad Michaelem Patriarcham Constantinopolitanum; eamque integram refert, ut jurisdictionem suam tam in spiritualibus, quam in temporalibus supremam probet. Electus est porro Leo IX. anno Christi MXLIX. hancque Epistolam scripsit Pontificatus sui anno V.

Eadem tempestate florebat Petrus Damiani, qui in Opusculo, quod inscripsit *Disceptationem Synodalem inter Regis Advocatum, & Romanæ Ecclesiæ Defensorem*, Edictum quoque Constantinianæ Donationis laudat.

Anselmus Episcopus Lucensis, qui 14. annis post Petrum Damiani obiit, ejusdem Donationis edictum Collectioni suæ inseruit.

Ivo Carnotensis Episcopus Decreti sui parte 5. cap. 49. & Gratianus in corpore Juris Canonici, Dist. 96. eamdem descripserunt.

Verum eloquentius est hac in causa Adriani I. silentium horum Auctorum testimoniis. Hic enim in Capitulis Angilramno Episcopo Metensi datis, quæ ex antiquis Canonibus Græcis ac Romanis, necnon ex decretis Principum collegit, cum Romanæ Ecclesiæ privilegia ac jura stabiliat frequentissime, ne verbum quidem habet de Constantini Donatione. Quid quod Nicolaus I. in Epist. ad Michaelem Græcorum Imperatorem valde prolixa, qua Sedis Apostolicæ majestatem extollit quantum potest, congestis ad

hunc finem Conciliorum, veterumque Pontificum Decretis, recensitis Imperatoribus qui de Romana benemeriti sunt Ecclesia, hujus Donationis ne ullum quidem subjicit oculis vestigium?

Anastasius Bibliothecarius, vel quisquis est Auctor Vitæ Sancti Silvestri Pontificis, qui certe antiquissimus est, cum omnia Constantini Magni in Ecclesiam beneficia minutatim recenseat, Donationis illius Edictum silentio premit.

Luitprandus Episcopus Cremonensis, qui ab Imperatore Othone I. Legatus missus est Constantinopolim ad Græcorum Imperatorem Nicephorum Phocam, cum beneficia Constantini Magni in Romanam Ecclesiam coram illo Græcorum Imperatore recenseret, nihilque horum retinere Othonem Principem suum contestaretur, neque Romanæ civitatis, neque Italiæ supposita Donatione concessæ, meminit usquam.

Idem de Burchardo Wormatiensi Episcopo dicendum, qui in ea, quam adornavit, Canonum Collectione, initio decimi sæculi, Constantinianam Donationem non inseruit.

Gregorius VII. qui nullum non movit lapidem ut temporalem Pontificum Romanorum auctoritatem tueretur, omniaque ad eum finem antiquitatis rudera effodit; qui tot pro ejus conservatione excommunicationes in Principes ipsos jaculatus est, Constantini Donationem nusquam ad suorum, Romanæque Sedis jurium defensionem protulit.

Henricus I. Teutonicus Imperator, in Edicto Donationis suæ, quod refert Eminentissimus Baronius XI. Annal. Tomo ad ann. MXIV. ait, se *concedere B. Petro Exarchatum Ravennatem sub integritate, cum urbibus, civitatibus, oppidis & castellis, quæ piæ recordationis Dominus Pippinus, Dominus Carolus, & Dominus Ludovicus, & Otto, & itidem Otto filius ejus B. Petro Apostolo, per Donationis paginam contulerunt*.

Sane si Constantini Donatio illo ævo ut germana ac legitima habita fuisset, illam non præteriisset Henricus, dixissetque se exemplum ac munificentiam Constantini Magni imitari.

Edictum Constantinianæ Donationis exploserunt viri doctissimi, Æneas Silvius, *in Dialogis*, Hieronymus Paulus Canonicus Barcinonensis, Camerarius Alexandri VI. in libro qui inscribitur *Praxis Cancellariæ Apostolicæ*, S. Antoninus *I. P. Historiæ*, *Tit.* 8. *c.* 2. Cardinalis Cusanus *lib.* 3. *Concordantiæ Catholicæ*, c. 2. Cardinalis Baronius *Tom. XII. Annal. ad Ann. MCLXXXXI.* Gloss. Decreti ad *Dist.* 96. *c. Constantinus*, quæ addit ad marginem: *Palea ista non legitur in Scholis*, Spondanus, Morinus in Historia *De origine & progressu temporalis Principatus Romanorum Pontificum*; D. de Marca Parisiensis Archiepiscopus l. 3. *De concordia Sacerdotii & Imperii*: & quem ante recentiores illos laudare debueram, Laurentius Valla, qui singulari libro Constantinianæ Donationis Edictum explosit.

ARTICULUS III.

Quis Donationem Constantini supposuerit.

EMinentissimus Cardinalis Baronius existimavit hoc Edictum a Græcis confictum fuisse, ut Romanæ Ecclesiæ Principatum ab Imperatoribus constitutum, non a Christo probarent. Verum multæ suppetunt contra Baronium conjecturæ, quarum ista præcipua est, quod suprema Romani Pontificis in cæteros Patriarchas jurisdictio, quam tanta pervicacia negant Græci schismatici, hoc Edicto stabilita sit. In quam sententiam a Leone IX. adversus Michaelem Patriarcham Constantinopolitanum prolatum est.

Secunda conjectura est, quod hoc Edicto Imperatorum Orientalium jura in Provincias Occidentis ita convelluntur, ut nemo suspicari possit, qui illud expenderit attentius, fabricatum a Græcis fuisse in apertum Principum suorum detrimentum. Cum enim Imperatores Græci Romanæ Urbis Principatum, Exarchatum Ravennæ, aliasque civitates ac Provincias a Regibus nostris tam frequenter sibi restitui postularint: quis sibi persuadeat Græcos Constantini Donationem procudisse, ut spem omnem recuperandi Occidentalis Imperii ipsis adimerent?

Tertia conjectura est, quod centum & quinquaginta annis antequam a Theodoro Balsamone

ſamone homine ſchiſmatico tranſcriberetur hujus Donationis Edictum, a Latinis laudatum eſt, nempe a Leone IX. anno MLIV. a Petro Damiani anno MLXII. ab Anſelmo Lucenſi, & ab Ivone Carnotenſi: immo ante illos omnes ab Hincmaro.

Vir doctiſſimus Joannes Morinus ait, Joannem Rom. Eccl. Diaconum hujus commenti Auctorem fuiſſe, nixus verbis Ottonis III. Imperatoris in Diplomate quod extat in Bibliotheca PP. Tom. 3. poſt epiſtolas Gerberti. Hæc itaque habet Otto in Edicto ſuo: *Romam caput mundi profitemur; Romanam Eccleſiam matrem omnium Eccleſiarum eſſe teſtamur, ſed incuria, inſcientia Pontificum ſuæ claritatis titulos obfuſcaſſe. Nam non ſolum quæ extra urbem eſſe videbantur, vendiderunt, & quibuſdam colluviis a latere S. Petri alienaverunt; ſed quod abſque dolore non dicimus; ſi quid in hac noſtra urbe regia habuerunt, ut majori licentia evagarentur, omnibus judicante pecunia in commune dederunt; & S. Petrum, & S. Paulum, ipſa quoque altaria ſpoliaverunt. Confuſis vero Papaticis legibus, & jam abjecta Eccleſia Romana, in tantum quidam Pontificum creverunt, ut maximam partem Imperii noſtri Apoſtolatui ſuo conjungerent, jam non quærentes quæ & quanta ſuis culpis perdiderunt, non curantes quanta ex voluntaria vanitate effuderunt, ſed ſua propria, utpote ab illis ipſis dilapidata dimittentes, quaſi culpam ſuam in Imperium noſtrum retorquentes, ad aliena, id eſt, ad noſtra & noſtri Imperii maxime migraverunt. Hæc enim ſunt commenta ab illis ipſis inventa, quibus Joannes Diaconus cognomento digitorum mutuis* (vel potius digiti mutilis) *Præceptum aureis literis ſcripſit, ſub titulo Magni Conſtantini mendacii tempora finxit. Hæc ſunt etiam commenta quibus dicunt, quemdam Carolum Sancto Petro publica noſtra tribuiſſe. Ad hæc reſpondemus, ipſum * Carolum nihil dare jure potuiſſe, utpote jam a Carolo meliore fugatum, jam Imperio privatum . . . . . Ergo quod non habuit, dedit. Sic dedit, ſic nimirum dare potuit, utpote qui male acquiſivit, & diu ſe poſſeſſurum non ſperavit.* Porro hunc Joannem Diaconum conjicit Vir eruditus in tempora Ottonis I. id eſt in annum 963. quod tunc Joannes XII. Pontificia Sede ab Ottone dejectus, injuriam ſuam ultus eſt adverſus quemdam Joannem Diaconum, naſo, lingua, & duobus digitis truncatum; quem deſignare videtur Diploma Ottonis, mutilos digitos tribuendo Auctori ſuppoſititii Edicti Conſtantiniani. Verum ſe ipſa corruit illa conjectura. Primo quia illud Edictum laudavit Hincmarus anno DCCLXXXVII. illud Collectioni ſuæ inſeruit Iſidorus Mercator: quæ Collectio tempore Caroli Magni lucem aſpexit. Illud igitur Edictum non procudit Joannes ille Diaconus anno Chriſti 963. ante 80. annos jam fabricatum.

* *Carolum Calvum intelligit, qui a ſuo nepote Carlomanno ex Italia fugatus eſt anno 877. ut teſtantur Aimonius, Annales Francorum Fuldenſes Eutropius, &c. Carlomanni autem & Caroli nomina confudit Otto, ut & Eutropius & Gaguinus, unde Carolum ab altero Carolo ex Italia fugatum & acbellatum ſcripſerunt.*

Secunda conjectura eſt, quod non ſit veriſimile hominem Ottoni addictiſſimum & a Pontifice crudeliter exceptum, qualem fuiſſe Joannem illum Diaconum nemo neſcit, Edictum ſuppoſuiſſe, quod in Pontificum utilitatem ac Sedis Apoſtolicæ ſplendorem, in perniciem vero Imperatoris vergeret.

Auctoritas autem Ottonis Imperatoris movere nos non debet, qui Edictum illud ſuum eum in finem protulit, ut Regum noſtrorum beneficia in Romanam Sedem obliteraret: quippe non illud unum profert mendacium: ſed quod minus ferendum eſt, ait Pontifices Apoſtolicos maximam Imperii partem uſurpaſſe, conceſſas ab Imperatore civitates vendidiſſe, altaria ſpoliaſſe, & alia iſtiuſmodi egiſſe nefanda.

Illuſtriſſimus Dominus de Marca, lib. 3. *de Concordia Sacerdotii & Imperii*, cap. 12. exiſtimat illud Edictum juſſu Romanorum Pontificum procuſum fuiſſe pia quadam induſtria. Anno etenim DCCLXVII. Legatis Conſtantinopolitanis repetentibus a Pippino regiones Italiæ, quas Rex Eccleſiæ Romanæ attribuerat, Joannes Subdiaconus, & Pamphilus, Legati Apoſtolici mentionem injecerunt Hæreſeos a Græcis fotæ contra traditionem Patrum, & de omnibus hujus legationi capitibus cum Græcis coram Pippino diſceptarunt. quæ deinde in Conventu Gentiliacenſi diſcuſſa ſunt, Veriſimile itaque videtur doctiſſimo Præſuli tunc de conſenſu Pippini Regis excogitatam fuiſſe Donationem Conſtantini, qua pertinacia Conſtantinopolitanorum retunderetur.

Verum quis credat Pippinum conſenſiſſe figmento, quod ſuam in Romanam Eccleſiam munificentiam deleturum erat ex hominum memoria? Quis ſibi perſuadeat Paulum I. piiſſimum Pontificem fraudem iſtiuſmodi imperaſſe? Quis ſuſpicetur illum, qui Pip-

pino omnia accepta refert, voluisse supponere Edictum, quod Pippini beneficia obliteraret?

Melius itaque, meo judicio, in Quæstione quæ tota nititur conjecturis, asseremus Edictum illud Donationis Constantinianæ suppositum esse ab Isidoro Mercatore, cum aliis epistolis Pseudepigraphis veterum Pontificum. Convenit enim Isidori celeberrimi impostoris ingenio. Convenit rationi temporis, quo primum venumdari cœperunt Isidori merces, Carolo scilicet Magno imperante. Laudat siquidem illud Edictum paulo post Hincmarus. Convenit denique stylo & characteri scribendi plane squallido, quo Isidorus usus est.

SCHOLION I.

Hanc Dissertationem Religiosis Censoribus hunc in modum notare placuit: *Tota Dissertatio de Donatione Constantini, titulo & capite plectenda, stigmatizanda per singula.*

R. Actum est, lata sententia, stigmate inuretur, titulo & capite plectetur Dissertatio eversi figmenti, consciissique Instrumenti Apocryphi rea. Sex Propositiones sive Conclusiones, in qua Dissertationem partitus sum, expungendæ, quamvis inconcussis Historiæ Ecclesiasticæ & profanæ Monumentis demonstratæ sint, earumque veritas ipsis pene oculis subjecta, quia Religiosis Censoribus non placent. Meræ Criticæ, Historiæ, & facti quæstio est. Nihil refert. S. Antoninus, Æneas Sylvius, Cardinalis Cusanus, Joannes Morinus, Spondanus, Petrus de Marca, qui Constantinianæ Donationis Edictum exploserunt, censoriam animadversionem non effugient. Nec tua ab ea immunis erit Eminentia, Annalium Ecclesiasticorum Doctissime parens *Baroni*, qui scripsisti ad annum 1192. Num. 73. *Quamquam plerique Romanorum Pontificum ut Sanctus Gregorius & Hadrianus, nec non etiam Nicolaus, vel alii, meminerint beneficentiæ Constantini erga Sanctam Roman. Ecclesiam.... Nullus tamen ante Leonem IX. ejusdem Donationis Edicti aliquo modo mentionem fecisse reperitur, quo etiam tempore fit mentio ejusdem Edicti in Disputatione quæ asseritur Petri Damiani cum Advocato Regio. Postea vero de ipso aliquamdiu altum silentium, cum tamen in iisdem cum Principibus controversiis ejus occupati fuerint Successores, præsertim vero Gregorius VII. atque Alexander III. ut appareat friguisse apud eos Edicti auctoritatem, a cujus citatione abstinendum putarint, quod illo non indigerent ..... Sed nec Imperatores ejusdem Edicti meminisse certum est, quantumlibet Ottones pater & filius antecessorum Principum, qui donarunt Ecclesiæ Romanæ, Pippini & Caroli videlicet, mentionem habuisse inveniantur, & Henricus Imperator eorumdem & prædecessorum Ottonum. Sed nec qui Diplomata ab ipsis acceperunt Romani Pontifices, de prætermissa mentione Edicti Constantini questi inveniuntur; cum nec damnum aliquod ex ejus omissione sentirent: quandoquidem quidquid Constantinianæ Donationis contineretur expressum, jam certiori titulo Romana possideret Ecclesia, existentibus integris ipsis Pippini, & Caroli, ac successorum Imperii Diplomatibus in his, quæ spectant ad diversarum civitatum atque Provinciarum Donationem.* Tu pariter vapulabis, Pater Pagi, qui in Critica Annalium *Baronii*, ad annum 324. Num. 13. scribere non es veritus: *Donatio Constantini prorsus supposititia, ut fere inter Eruditos convenit.*

SCHOLION II.

In eadem Dissertatione, pag. 430. Religiosi Censores hanc speciatim Propositionem notant: *Carolus Magnus donavit Provincias Venetiarum & Italiæ Papæ.*

R. Non legitur ibi, *Venetiarum, & Italiæ*, sed *Venetiarum, & Istriæ*: nec mea solum, sed *Anastasii Bibliothecarii* verba sunt in Vita *Hadriani I.* recensentis civitates & territoria a Christianissimo *Carolo* Francorum Rege Beato Petro concessa, eidemque Pontifici contradita. Scribebat olim ad *Lucium* Romanum Pontificem *Philippi Augusti* nomine *Stephanus* Tornacensis Episcopus: *Si oblivisci potuerit mater filiorum uteri sui, & Ecclesia Romana Regni Francorum oblivionem assumet, cum utrumque de jure sit impossibile, de natura difficile, de facto enorme.* Voluntne Religiosi Censores possibilem,

faci-

facilem, piam efficere oblivionem Donationum magnificarum a Christianissimis Regibus Ecclesiæ Romanæ factarum, earumque memoriam obliterare?

SCHOLION III.

In eadem Dissertatione, pag. 442. Editionis primæ Religiosi Censores hanc Propositionem notant: *Pontifices Dignitatis Imperatoriæ æmuli annos sui Pontificatus in Diplomatibus posuerunt*.

R. Romanos Pontifices, Imperatorum imitatione, annos Pontificatus in Diplomatibus suis & privatis etiam Epistolis annotasse, ut supremam auctoritatem suam in temporali ditione testarentur; res est ex Hist. Ecclesiasticæ Monumentis certissima, & notissima, & a me probata. Censores Religiosos forte movit vox illa, *æmuli*, quia non attenderunt æmulationem a Latinis dupliciter dici, ut & in laude & in vitio nomen istud sit; nam & imitatio virtutis æmulatio dicitur: & est æmulatio ægritudo, si eo quod concupierit alius potiatur, ipse careat. Vitiosam illam æmulationem quæ rivalitati similis est, hic non intellexi, sed primam: Siquidem ea in re jure suo Pontifices utuntur non minus quam Imperatores.

Nota.

COmmunis est nostra ætate temperantioris etiam criticæ auctorum opinio, Constantini donationem ut commentitiam habendam, ita enim suadent quæ ad eam explodendam proferuntur argumenta. Verum, ut recte advertit Thomassinus *Vet. & Nov. Eccl. Disc. l.* 1. *cap.* 5. *n.* 14. eadem donatio, quamvis commentitia mire conducit ad demonstrandum Romanum Pontificem specialibus potiri prærogativis. Id palam fit considerando ejusdem donationis famam Alcuini ætate non minus Occidentem, quam Orientem pervasisse; adeoque universam Ecclesiam non ut soppositìtiam tunc habuisse. Et quidem, si ab opinione Latinorum Græci tunc discrepassent, nec Æneas Parisiensis Episcopus in Opere, quod adversus ipsos elucubravit, ex hac donatione contra eosdem argumenta derivasset. Nec Balsamon in suis Commentariis ad Photii Nomocanonem *tit.* 7. *cap.* 1. de eadem verba fecisset.

Porro hujus donationis, quæ vera tunc credebatur, virtute, non solum Romani Pontificis ditioni plures subdebantur provinciæ, sed Pontificia majestas emicabat. In ea quippe Pontifex Imperatoriis insignibus ornandus dicitur, diademate nempe, imperatorio superhumerali, purpurea chlamide &c. Ut postea ostenderetur quanti Imperaror faceret Pontificiam dignitatem, in eadem narratur, Imperatorem Pontifici in equum conscendenti tamquam Ministrum adfuisse: atque ibidem protestatur Constantinus Imperii sedem Constantinopolim transtulisse, quia parum religiose in ea dominari civitate videretur, ubi cœli arbiter Sacerdotalis imperii thronum erexerat; addens, supra Imperium S. Petri Cathedram gloria afficiendam, ac extollendam. Ad hæc magnificentissimis verbis in conficta Constantini donatione expressa, præcipue Heterodoxi animadvertant, & statim conspicient Pontificiam majestatem summis honoribus prosequendam, nec incongruum esse temporali etiam dominio fulciri; ubi etenim prædicta Romano Pontifici essent extranea, illico Constantini donationem figmentum esse Ecclesia conspexisset, nec Occidens, Oriensque veram judicassent.

JO: DOMINICI MANSI

Nota.

COnstantini donationem documentum esse commentitium satis convenit inter omnes; ignotum vero esse auctorem hujus fraudis omnino credo, neque admitto P. Alexandri conjecturam, qui in Isidorum Mercatorem hanc accusationem struit, vetustior enim esset fabella, quam ipse arbitratur. Nam Isidorus Mercator nihil de suo fabricavit,

vit, sed potius quæ hinc inde carpsit vetusta Commenta in unum volumen collegit. *Exemplo* sint geminæ epistolæ Clementis ad Jacobum, quæ sane multo antiquiores erant Isidoro, ut inter cætera demonstrat illarum epithomes, quæ in vetustissima nostra Canonum collectione Lucensi sæculi VIII. exhibetur. Quin & prior epistola ad Corinthios in vetustissimis ultra Isidori ætatem Græcis Latinisque collectionibus inserta legitur, ut Latine extat in Codice Canonum Ecclesiæ Romanæ, ut Quesnellus appellat, ab eodem Quesnello edito, qui compositus Gelasii Papæ ætate fertur. Insuper Græca ejus editio vetustissima a P. Coustant in appendice ad tomum primum collectionis epistolarum Romanorum Pontificum excusa est. Vide alias meas conjecturas, ubi de suppositititiis Romanorum Pontificum epistolis egi.

DISSERTATIO XXVI.

De Synodi Antiochenæ Canonibus.

QUÆSTIO UNICA.

Utrum Canones Antiocheni ab Ecclesia recepti sint?

PROPOSITIO I.

Canones Antiocheni sunt ab Ecclesia recepti.

Probatur unico, sed ineluctabili argumento, Canones qui in Codicem Ecclesiæ sunt adscripti, & a Concilio Œcumenico laudati ut regulæ SS. Patrum, ab universali Ecclesia recepti sunt. Atqui Canones Antiocheni in Codicem Canonum Ecclesiæ, prolatum in Synodo Chalcedonensi, relati sunt; eosque laudaverunt istius Concilii Episcopi, ut Regulas Sanctorum Patrum, ut constat ex Actione IV. & XI. & ex Canone I. Igitur Antiocheni Canones ab Ecclesia recepti sunt universa.

Confirmatur ex Collectione Dionysii Exigui, qui ex Codice Canonum Ecclesiæ Græcæ, quem in gratiam Ecclesiæ Occidentalis latinitate donavit, Antiochenos excerpsit Canones quod argumento est illos & in Ecclesia Græca viguisse, & a Latina fuisse susceptos atque probatos.

Respondet David in libro Gallice conscripto *de Judiciis Canonicis Episcoporum*, Collectionem illam Græcam, cujus fidem Dionysius Exiguus secutus est, adornatam sibi videri ab aliquo Schismaticorum Orientalium, qui Joanni Antiocheno adhæserant. Quam conjecturam hoc argumento fulcit, quod Ephesini Concilii Canones illi Codici inserti non fuerint: fraus autem hujusmodi ab aliis proficisci non potuerit, quam ab iis, quibus Concilium illud exosum erat, quod ab eo Damnationis sententiam retulissent. Porro schismaticos Ephesini sub Joanne Antiocheno Conciliabuli Episcopos, Canones Antiochenæ Synodi propugnasse, nedum ex præjudicato erga suum Patriarchatum, ac Decessorum suorum statuta affectu, conjicit Auctor laudatus: verum etiam probat ex Actis Concilii Ephesini, p. 3. c. 13. Ab hac autem vitiata origine horum Canonum virus in Collectionem Dionysianam colligit esse transfusum.

Verum ariolatur vir doctus. Nam schisma illud Joannis Antiocheni & Orientalium breve fuit, redintegrata paucos post annos pace inter ipsos & S. Cyrillum: nec varia fuit illorum Episcoporum a cæteris disciplina tempore Concilii Chalcedonensis, in quo prolatus est Codex continens Antiochenos Canones cum cæteris præcedentium Conciliorum, ut juris Canonici Orientalis Collectio, omnium Ecclesiarum Orientalium usu recepta & probata; non vero ut solius Antiochenæ Ecclesiæ propria: unde quamvis ab aliquo Schismaticorum Orientalium adornata illa esset Collectio, quod asserit & non probat laudatus Auctor; nihilominus Antiocheni Canones ab Ecclesia recepti essent: quia Collectionem illam recipiendo ac probando, Chalcedonensis Synodus, & Ecclesia uni-

universa suam fecerunt. Quod autem Ephesini Canones in Dionysii Exigui Collectione desiderentur, non probat ipsos abfuisse a Codice Ecclesiæ Græcæ quo usus est: illos enim exhibet Codex vetus Ecclesiæ universæ a Justello editus: Sed colligitur dumtaxat Dionysium aliqua ratione motum illos neglexisse. Ratio autem ea verisimiliter fuit, quod universalis Ecclesiæ Disciplinam illi Canones non spectarent; sed Nestorianos tantum, eorumque, ac Pelagianorum fautores, qui contra sacram Synodum Schisma fecerant; contra quos pro re nata decreta illa edita sunt.

Objicies, Can. 12. Antiochenæ Synodi, quo sancitum est, ut *Si quis a proprio Episcopo Presbyter, aut Diaconus, aut a Synodo fuerit Episcopus forte damnatus, & Imperatoris auribus molestus extiterit, oporteat ad majus Episcoporum converti Concilium; & quæ putaverint habere justa, plurimis Episcopis suggerant, eorumque discussiones ac judicia præstolentur. Si vero hæc parvipendentes molesti fuerint Imperatori, hos nulla venia dignos esse, nec locum satisfactionis habere, nec spem futuræ restitutionis penitus opperiri*. Ille, inquam Canon a S. Joanne Chrysostomo, nec non ab Innocentio I. rejectus est. Cum enim Sanctus Chrysostomus iniquo adversariorum judicio depositus, in altero catholicorum Episcoporum Concilio absolutus & restitutus esset: ejus hostes illam sententiam absolutionis irritam esse contendebant, quod contra Canonem 12. Antiochenæ Synodi fuisset decreta. Excepit Chrysostomus non ad Catholicam Ecclesiam, sed ad sectam Arianorum, Canonem illum pertinere, quem nimirum in Antiochena Synodo, præ odio adversus Sanctum Athanasium concepto edidissent, ut refert Socrates, lib. 6. *Historiæ Ecclesiasticæ*, cap. 16. Idem testatur Palladius Diaconus in *Dialogo de Vita S. Joannis Chrysostomi*. Refert nempe, Theophilum Alexandrinum quosdam Episcopos Constantinopolim misisse Joanni infensissimos, *Una & Canones quosdam ab Arianis contra beatissimum Athanasium factos, quibus utentes Joanni calumnias struerent, quod post depositionem suam sine Episcopali decreto redire ausus esset*. Addit, Leontinum Ancyræ Galatiæ, Hammonio Laodiceæ adustæ Episcopo adjunctum, una cum Acacio & Antiocho contra Sanctum Chrysostomum conspirasse, *Obtinere sancientes Theophili indiscretum Judicium, ut locus purgandi se Joanni nullus omnino daretur, vigore scilicet Canonum eorum, quos Theophilus miserat a quadraginta complicibus Arii editos atque ita continentes: Si quis Episcopus aut Presbyter injuste, vel juste depositus, ex seipso, absque Synodo in Ecclesiam redierit, hic jam excusationis non habeat locum, sed omnino expellatur. Et ista quidem Regula, ut nequam, & a nequissimis edita, in Sardicensi Concilio a Romanis, & Italis, Illyricisque, & Macedonibus, & Græcis, eliminata est, quando Liberius, aut Julius, sub Constantis Imperio, Athanasium & Marcellum Galatam admisit ad Communionem, quorum gratia etiam Canon ille fuerat editus*.

Idem constat ex Innocentio I. epistola 29. ad Clerum & populum Constantinopolitanum data, quam referunt Sozomenus, lib. 8. *Historiæ Ecclesiast.* cap. 26. & Nicephorus, l. 13. c. 32. *Canonibus porro*, inquit, *obsequendum esse scribimus, qui Nicææ sunt decreti: quos solos consectari decet Ecclesiam Catholicam, & juxta eos judicare. Sin alii a quopiam proferuntur, a Nicænis Canonibus dissonantes, & Hæreticos auctores referentes, ii a Catholicis Episcopis rejiciuntur. Hæreticorum namque inventa Catholicis Canonibus non sunt adnectenda. Semper enim illi per contraria nefaria decreta, Patrum Nicænorum Concilium minuere intendunt. Quapropter non solum hoc dicimus, istos sequendos non esse, verum etiam cum Hæreticis, & Schismaticis, seu dissidiosis dogmatibus condemnandos: quemadmodum antea in Sardicensi Concilio, ab Episcopis qui nos præcesserunt, factum est*. Quibus verbis Innocentius I. Antiochenæ Synodi Canones perstringit. Canones itaque illi non sunt ab Ecclesia recepti.

Confirmatur ex Julio I. in epistola ad Episcopos Antiochenæ Synodi, illam & ejus decreta universim improbante, velut edita a 36. dumtaxat Episcopis Catholicæ Fidei, & S. Athanasii ejus propugnatoris acerrimi hostibus. *Qui solum*, inquit, *ad 36. suffragia eorum qui Antiochiæ fuere, externum hominem Episcopum salutarunt* . . . *Prorsus ignoro quanam ratione facta sunt, quæ facta sunt* . . . *Tanquam Deo præsente, cum veritate loquimur, non est istud pie factum, non ex jure, non Ecclesiastice*. Quibus ver-

verbis omnia in ista Synodo contra rationem, contra pietatem, contra disciplinam tentata esse profitetur; adeoque & Canones male conditos.

Resp. Canonem illum 12. a S. Chrysostomo, & ab Innocentio constanter explosum fuisse, quia nec Antiochenæ, nec aliarum Synodorum Orientis Canones ab Occidentis Ecclesiis adhuc recepti erant, nec etiam ab Ecclesia Constantinopolitana, quæ cum Thracicæ Diœcesi addicta esset, Ancyranæ Synodi, Neocæsareensis, Gangrensis, Antiochenæ, vel Laodicenæ Canonibus ab aliis Diœcesibus editis non tenebatur: Unde nec Sanctus Chrysostomus, qui Constantinopolitanus Episcopus erat, nec Innocentius, qui Occidentis Diœceses regebat, hos Canones admittere voluerunt, maxime propter odium Auctorum, quia ab Arianis in Antiocheno Conciliabulo dominantibus editi fuerant, & inter alios duodecimus promulgatus fuerat ad Sanctum Athanasium opprimendum. Objectionem ex illo Canone contra se factam dupliciter excepit S. Chrysostomus. Primo, se majori Episcoporum numero fultum, Sedem repetiisse suam respondit, ut hac etiam in parte Canoni Antiocheno, cujus adversus ipsum urgebatur auctoritas, faceret satis. Secundo Canonem illum rejecit, quod ab Arianis conditus esset. Verum Canones illos universa in Concilio Chalcedonensi recepit Ecclesia, nec existimavit in odium Arianorum rejiciendos: tum quia nihil est in illis, quod fidei repugnet, nihil quod Ecclesiasticam lædat Disciplinam, nihil quod Arianis ullo pacto faveat: tum quia incertum est an soli Ariani hisce Canonibus condendis operam dederint. Quamquam porro Ariani duodecimum Canonem condidissent ad S. Athanasium opprimendum, nihil tamen nocere causæ Athanasii, Catholicis Episcopis videri potuit, nec aliquid contra æquitatem decernere, cum futuris dumtaxat negotiis formam dare censendus esset, non præteritis, qualis erat S. Athanasii causa. Sic respondet eruditus Antistes Dominus de Marca.

Ad confirmationem respondeo, emendandam esse hoc in loco versionem epistolæ Julii ex Græco textu, quo significatur Gregorium Alexandrinæ Ecclesiæ invasorem in illam Sedem evectum fuisse, 36. mansionibus ab Alexandria, id est Antiochiæ, quod male vertit interpres, *ad 36. suffragia*. Deinde etsi 36. dumtaxat Episcopi Ariani, vel 40. ut ait Palladius, Antiocheno Concilio interfuissent, non sequitur, ab illis solis editos fuisse Canones illos: siquidem nonaginta Episcopi, teste S. Athanasio, huic Synodo interfuerunt, e quibus 50. fuere Orthodoxi. His autem cur non etiam editio Canonum tribuatur? Denique Julius Pontifex Antiochenam Synodum non improbat, nisi quoad ea quæ in S. Athanasium gesta sunt ab Arianis, & quoad Gregorii intrusionem in Sedem Alexandrinam, ut ex verbis ipsius patet, quæ a Davide, in lib. *de Judiciis Canonicis Episcoporum*, alienum in sensum detorquentur.

Objectio secunda petitur ex iis, quæ in Concilio Romano sub Hilario Pontifice Maximo, S. Leonis successore gesta sunt, annis circiter sexdecim post Chalcedonense Concilium. Episcopi scilicet Hispaniæ Sedem Apostolicam circa quatuor disciplinæ capita consuluerunt. Duo spectabant Sylvanum Episcopum, qui duos Episcopos contra Canones ordinaverat, unum non expectata electione & assensu plebis: alterum extra Provinciæ suæ fines positum. Duo postrema capita spectabant Nundinarium & Irenæum Episcopos, quorum primus, imminente obitu, alterum sibi in Episcopatu Barcinonensi designaverat successorem. Porro cum Hispaniensium Episcoporum epistolæ in Concilio Romano legerentur, Episcopi inibi congregati lectionem illius, quæ Sylvani factum spectabat, interturbarunt frequentibus acclamationibus, quibus violatam a Sylvano Disciplinam conservari postulabant: *Ut disciplina servetur, rogamus*, inquiebant, *ut Canones custodiantur, rogamus*. At quod spectabat designationem successoris a Nundinario factam, licet 23. Canone Concilii Antiocheni, hujusmodi designationes prohibitæ ac damnatæ essent, nemo tamen Episcoporum illam auctoritate Canonum rescindendam contendit. Sed hac una ratione nituntur: *Quæ Dei sunt, ab homine dari non possunt: successores Deus dat.*

Præterea Synodus illa de facto Nundinarii loquitur velut novo & in Ecclesia hactenus inaudito: *Nova*, inquit, *& inaudita in quibusdam locis perversitatum semina nascun-*

scuntur. Nam plerique Sacerdotes in mortis confinio constituti, in locum suum feruntur alios designatis nominibus subrogare. At si Canones Antiocheni ab Ecclesia universa probati essent, Patres Concilii Romani & Hilarius Pontifex, proculdubio laudassent Canonem 23. Antiochenum, successoris designationes damnantem: neque novum, & inauditum dixissent malum, quod jam olim Canonibus Ecclesiasticis cohibere necessum fuisset. Istud itaque argumento est, Canones Antiochenos in Codicem Ecclesiæ universæ tunc temporis non fuisse relatos.

Respondeo, argumentum istud nullius esse ponderis, quia negativum est. Non sequitur (inquam) Romani Concilii Patres nullos Canones legitimos agnovisse, quibus designatio successoris Episcopis prohiberetur, quia nullos laudarunt. Immo recte colligitur, ipsos factum Nundinarii improbaturos non fuisse, nisi sancitæ Canonibus Ecclesiasticis Disciplinæ vulnus intulisset gravissimum. Cum itaque solis Antiochenæ Synodi Canonibus diserte istud vetitum esset, consequens est Canones illos notos fuisse, & acceptos Romani Concilii Patribus, & Hilario Pontifici Maximo. Novum autem dici potuit malum, quod hucusque in Occidente pene inauditum fuerat, quamvis olim in Oriente grassatum esset, ac Antiochenæ Synodi Canonibus repressum.

PROPOSITIO II.

Antiochenos Canones ejusdem Synodi fœtus non esse, verisimile est.

PRobatur primo ex convenientia decimi tertii, & vigesimi secundi Canonis. Cum enim idem omnino decernant, non videntur eadem in Synodo editi. Hæc porro convenientia utriusque lectione innotescit. Sic enim habet 13. *Nullus Episcopus audeat ab una Provincia in aliam transire, & aliquos in Ecclesiis ordinare ad sacrorum celebrationem, nec alios una secum inducat, nisi venerit literis accersitus Metropolitani, & Episcoporum qui sunt cum ipso, in quorum regionem accedit. Si autem nullo vocante, ad aliquorum Ordinationem & Ecclesiasticarum rerum ad se non pertinentium constitutionem inordinate insolenterque processerit; sint quidem irrita, quæ ab ipso geruntur; ipse autem suæ insolentiæ, & præter rationem factæ aggressionis det pœnas, a sancta scilicet Synodo exinde depositus.*

Vigesimus vero secundus sic habet: *Episcopus in alienam civitatem, quæ ei subiecta non est, non ascendat, nec in regionem quæ ad eum non pertinet, ad alicujus Ordinationem, nec Presbyterum, vel Diaconum constituat in locis alii Episcopo subjectis, nisi cum voluntate proprii illius regionis Episcopi. Si quis autem tale quid ausus fuerit, infirma sit Ordinatio & ipse a Synodo puniatur.*

Probatur secundo. Plures ex Canonibus Antiochenis sanctioris disciplinæ studium spirant: non est igitur verisimile quod ab hominibus Spiritu Sancto destitutis, & a veræ pietatis sensu alienis, quales erant Eusebiani, conditi fuerint. Gregorii namque Ordinatio & intrusio Canone 19. diserte damnatur, quo irrita decernitur Ordinatio Episcopi, quæ facta fuerit præter Synodum & præsentiam Metropolitani, cui Comprovinciales Episcopi, vel omnes, vel plurimi assensum non præbuerint. Deinde, variæ Eusebii Nicomediensis ab uno Episcopatu ad alium migrationes Canone 21. luculentius percelluntur, quam ut in Concilio cui dominabantur Eusebiani, conditus existimari possit. Denique incredibile videtur Canonem 11. quo Aulæ Imperatoriæ aditus absque consilio & literis Metropolitani, & Comprovincialium Antistitum, Episcopis prohibetur, ab Episcopis Aulicis, quales erant Eusebiani, fuisse promulgatum. Probabile igitur est Canones in variis Conciliis Antiochenis editos, in unam transcriptos fuisse, confusosque Synodum, & sanctissimas istas leges Eusebianorum ita adversas moribus, ab ea Synodo editas non fuisse, quæ anno 341. celebrata est, & in qua ipsorum factio superior erat: sed in alia forte, quæ sub Sancto Eustathio celebrata sit. Quæ conjectura ex Theodori Laodiceni, & Anatolii Emisseni subscriptionibus confirmatur, quorum prior anno saltem 335. obierat, posterior vero fato functus fuerat ante Synodum Antiochenam anni 341.

JOAN-

JOANNIS DOMINICI MANSI

Nota.

PLacent, & vehementer placent, ea, quæ de Canonibus tributis Synodo huic Antiochenæ, in dedicatione Ecclesiæ habitæ, excogitarunt Ballerini fratres in appendice ad opera S. Leonis Magni editionis a se curatæ tom. 3. p. 23. §. 2. Antequam vero hæc referam, admonuisse juvat lectores Tillemontium in nota 26. ad Hist. Arian. subodorasse documenta, & Canones Synodi hujus ad duo diversa Concilia pertinere, quæ dein ab incurioso & minus diligenti Collectore in unum confusa fuerint, & admixta. Conjecturæ suæ argumenta profert, quod Antiochenæ illius Synodi Patres tempore pacifico se convenisse affirment: Id vero minus congruit cum Synodo in dedicatione, quæ tumultuosis temporibus coaluit. Insuper Gregorii Alexandrini ordinatio in eadem dedicationis Synodo peracta oppositum habet Canonem Antiochenum 19. sicut & translatio Eusebii Nicomediensis ab eadem Synodo omnino rejicitur ex sanctione Canonis 21. Antiocheni: quomodo ergo una eademque dedicationis Synodus contra sanctiones suas facto ipso egisset? Demum vix fidem impetrare potest, laudationem illam magni Nicæni Concilii auctores habere potuisse Arianos Episcopos tempore, quo magis prævalebant, nempe sub Constantio, quando scilicet Concilium dedicationis actum est. Insuper in Canone 1. ea Constantini mentio inducitur, quasi adhuc viveret, cum eo tempore, quo Synodus in dedicatione convenit, e vivis jam excessisse illum constet. Quid est etiam, quod capita Arianorum inter Patres hujus Concilii, cujus Canones extant, non comparent? Quod Flacillus, Antiochenus tunc Episcopus, subscriptus non legitur? Quid denique, quod omnes Episcopi ex provinciis Diœcesis Orientis Antiocheno Episcopo subditis tantummodo describuntur; cum ad Synodum dedicationis alii etiam ex Ponto & Thracia acciti fuerint? Adde Theodorum, Jacobum & Anatholium inter subscriptos legi, qui plane alii non videntur esse quam Theodorus Laodicenus, Jacobus Nisibensis, & Anatholius Emissenus, quorum ille anno 341. quo Antiochena in dedicatione Synodus celebrata est, sedes illas jam dereliquerant; nam anno 335. non Theodorus, qui Nicænæ Synodo assedit, sed Georgius in Synodo Tyri ejus anni 335. subscripsit. Jacobus Nisibensis anno 338. obiit ex fide Chronici Edesseni, & alterius Chronici Dionysii Patriarchæ Jacobitarum apud Assemanum Bibliot. Orient. tom. 1. pag. 18. & 395. Anatholius tandem Emissenus in Concilio anni 341. interfuisse non potuit, cum initio ejusdem Concilii Eusebius eidem Ecclesiæ datus Episcopus fuerit.

Proficiunt his conjecturis Ballerini fratres, atque Canones hosce omnes ex Antiochena dedicationis ad aliam Antiochenam Synodum transferunt, ita de re tota statuentes: Synodus Antiochena illa, ad quam Canones pertinent, alia plane fuit ab ea, quæ in dedicatione celebrata est, nec aptior inveniri potest, quam Synodus Antiochena anni 332. quæ convenit ex Episcopis Diœcesis Antiochenæ, ut communi consensu Metropolitanæ illi provinciæ Episcopum darent (jam enim antecessor obierat) & consecrarent. Huic Synodo congruit tempus pacificum & vita Constantini quo decedente turbari Ecclesia sub Constantio cœpit. Statim etiam apparet ratio cur Antiochenus Episcopus inter Patres non comparet, agebatur enim de Episcopo illo eligendo; vivebant pariter Theodorus Laodicænus, Jacobus Nisibensis, & Anatholius Emissenus, quorum proinde nomina in Cathalogo recte adscribuntur; Canones Antiocheni huic tempori & hisce Patribus Catholicis congruunt.

Unum est, quod opinioni huic repugnaret Canon nempe 19. quem conditum ab Arianis in S. Athanasium communis opinio est, nec sane ex levibus conjecturis orta. Cum enim hunc ipsum Canonem adversarii Sancti Joannis Chrysostomi sancto eidem Præsuli opposuissent, defensores ejus reponebant sanctionem hanc quadraginta Arianos Episcopos (in Concilio utique Antiocheno dedicationis) auctores habuisse; ex quo conficiebant nihil illi inesse auctoritatis. Verum si hæc attentius expenderimus nihil sententen-

tentiæ huic officient. Principio quia adversarii S. Joannis Chrysostomi catholicum esse Canonem ab Episcopis catholicis conditum, & numquam de S. Athanasio in eo sanciendo excogitatum fuisse asseruerunt. Nec sane Julius Papa, & ipse pariter S. Athanasius quamvis ea omnia diligenter narrant, quæ Ariani seu dixerunt, seu egerunt, in ejus condemnationem numquam Canonis in eum conditi meminerunt. Credibile ergo est patronos S. Joannis Chrysostomi cum nullum aliud Antiochenum Concilium nossent nisi illud dedicationis, in quo S. Athanasii damnatio ab Arianis Episcopis conclamata est, quo & collimare Canonem illum plane videbant, errore satis prono conclusisse eam sanctionem ab Arianis editam esse, ut invidiam in eumdem Athanasium conflarent. Forte etiam eos decepit titulus mendosus Codicis quo utebantur; cujusmodi & hodie pariter supersunt plures vetustissimi, qui Canonibus hisce præfixam hanc inscriptionem ferunt: *Canones Antiocheni in dedicatione*. Ab his causæ S. Joannis Chrysostomi patronis deceptus Palladius, vitæ ejusdem Sancti scriptor, hunc ipsum Canonem Concilio Antiocheno dedicationis adscripsit; & ex eo fonte dein cæteri hauserunt. Hanc Ballerini fratres non improbabilem conjecturam excogitarunt, ut sua fides constaret laudibus quibus Canones hosce veteres Patres affatim cumularunt; nam Patribus Chalcedonensibus act. IV. sunt: *justa regula Patrum*, Zachariæ Papæ in epist. ad Pipinum *Beatorum Patrum sanctiones*. Leo IV. in Concilio Romano hæc de toto hoc Concilio pronunciare non dubitavit: *SS. Patres qui in Antiocheno Concilio residentes, tertio Capitulo promulgarunt, & inviolabiliter statuerunt*. Denique tanti habiti sunt Canones isti ut in collectiones fere omnes ad usum singularum Ecclesiarum translati legantur. Congruunt ne hæc cum Canonibus ab Arianis Episcopis editis, ex quibus alii ideo procusi sint, ut injusta damnatio hominis innocentis, nempe S. Athanasii, conficeretur?

DISSERTATIO XXVII.

De Concilii Sardicensis convocatione, Præsidibus, & auctoritate.

ARTICULUS PRIMUS.

A quo fuerit convocata Synodus Sardicensis?

PROPOSITIO.

Synodus Sardicensis ab Imperatoribus convocata est.

PRobatur contra Cardinalem Baronium, & Lupum Christianum, primo ex Epistola Synodica Concilii Sardicensis ad omnes Episcopos. *Quapropter*, inquit, *cooperante Dei gratia, ipsi quoque religiosissimi Principes nos ex diversis Provinciis & civitatibus in unum convocarunt, cupientes ut sancta Synodus in Sardorum civitatem conveniret, quo omnis controversia præcideretur, & ejecto quidquid pravæ Fidei esset, sola in Christum pietas ab omnibus retineretur. Venerunt quoque ex Oriente Episcopi, ad id & ipsi instigati a religiosissimis Imperatoribus.*

Probatur secundo ex S. Athanasio Apologia 2. ubi recitata Julii Pontificis Maximi ad Eusebianos Epistola, ait: *Hæc cum Romæ Synodus per Julium Romanum Episcopum scripsisset, improba iterum audacia Eusebiani in Ecclesiis perturbandis, insidiisque tendendis usi sunt; quod cum rescitum esset a religiosissimis Imperatoribus Constantio & Constante, jussi sunt Episcopi Orientis & Occidentis Sardicam convenire.*

Et in Epist. ad Solitarios: *Missæ igitur literæ*, inquit, *a Constante ad fratrem suum Constantium, ibique, de amborum sententia, placuit ut Synodus celebraretur.*

Probatur tertio testimonio veterum Historicorum. Socrates namque, l. 3. c. 20. ita scribit: *Edicitur ergo Concilium Generale, ut omnes Sardicam commeent, idque de sententia duorum Imperatorum, alterius per literas illud flagitantis, alterius, qui in Oriente regnabat, alacri & parato animo eisdem obtemperantis.*

Theodoretus, l. 2. c. 4. ubi literarum meminit, quas Constans ad Constantium fratrem suum dedit ob Concilii convocationem, subdit: *Quibus literis persuasus Constantius, mandatum dedit, ut Episcopi tum Orientis, tum Occidentis, Sardicam, quæ est in Illyria urbs gentis Daciæ primaria, adventarent. Nam multis morbis vexabatur Ecclesia, ad quos curandos Concilium necessario requirebatur.*

Sozomenus, l. 3. Historiæ Ecclesiasticæ, cap. 11. idem testatur. *Cum autem*, inquit, *Constans Imperator postularet a fratre beneficii loco, ut Athanasius, & reliqui, qui in eadem causa erant, ad Sedes proprias restituerentur; & Athanasius ac Paulus ad eum accedentes peterent uti Concilium cogeretur, propterea quodipsis, quo vera sanaque doctrina tolleretur, paratæ fuissent insidiæ; sententia utriusque Imperatoris decretum est, ut Episcopi partis utriusque ad statum diem Sardicam Urbem Illyrici convenirent.*

Severus Sulpitius, l. 2. *Historiæ Sacræ*, idem asserit, quamvis erret in Imperatoris nomine & in epocha Sardicensis Concilii, & Constantino tribuat, quod ab ejus filiis factum est. *Res*, inquit, *ad Constantinum refertur. Jubet ex toto orbe apud Sardicam Episcopos congregari, atque omne judicium quo Athanasius damnatus fuerat, retractari. Inter hæc Constantinus moritur: Synodus congregata jam Constantino Imperatore, Athanasium absolvit.*

His assentitur Nicephorus, lib. 9. *Histor.* cap. 12. *Paulus & Athanasius*, inquit, *rursum Constantem adiere, & ut universalis Synodus cogeretur, petiere, ut de professione Fidei, & eorum causis accuratius res explorari posset. Quapropter de duorum Imperatorum istorum sententia statutum, ut utriusque Imperii Episcopi ad diem certum Sardicam, quæ Illyrica civitas est, convenirent. Id quod Constans sic petierat, Constantius autem assenserat, ut videlicet seditio solveretur.*

Objectio prima petitur ex S. Athanasio, in *Epistola ad Solitarios*, dicente: *Episcopus Romanus Julius Synodum jussit fieri ubicumque vellemus*. Sardicensis igitur Synodus indicta est a Julio.

Respondeo, S. Athanasii verba ad Synodum Romanam, non ad Sardicensem esse referenda. Loquitur enim ea de Synodo, ad quam Julius Eusebianos vocavit, eaque de causa Legatos suos Elpidium, & Philoxenum in Orientem misit; at ea Synodus Romana est, non Sardicensis. Totum id ex contextu patet. Postea enim addit: *Athanasius autem priusquam ista fierent, semel re cognita Romam profectus est, non ignarus Hæretici furoris. Julius vero Presbyteros suos Elpidium & Philoxenum cum literis ad Eusebianos misit, certum diem definiens, ut aut præsentes se sisterent, aut cognoscerent se omnibus modis suspectos haberi. Cæterum Eusebiani ubi semel audissent Ecclesiasticum consessum fore, ubi nec Comes adfuturus esset, neque satellites pro foribus excubarent, nec ex Cæsaris præscriptis omnia fierent . . . Ita inhorruerunt & metu contracti sunt, ut Presbyteros detinerent ultra diem condictam, causificationem interim turpem fingentes, se ob bella Persarum venire non posse: Sed in ea re nihil veri; metus enim conscientiæ eos impediebat. Quid enim negotii Episcopis cum bello? Aut quid obstaculi illis oriebatur, quominus Romam, quamvis longinquam & transmarinam urbem proficiscerentur?* Hallucinatur itaque Lupus Christianus, cum illud S. Athanasii testimonium ad Concilium Sardicense referendum putat.

Objectio secunda petitur ex Socrate, l. 2. c. 20. scribente: *Quosdam Episcopos Orientales Sardicam non convenisse propter corporis infirmitatem; alios temporis præstituti causatos angustiam, culpamque illius rei in Julium Episcopum Romanum contulisse*. Atqui ea querimonia inepta fuisset, nisi Julius eos ad certam diem vocasset ad Concilium: ergo Concilium Sardicense a Julio Pontifice Maximo indictum est.

Respondeo, illos Julio tribuisse temporis constituti brevitatem, quia existimarunt illum egisse cum religiosissimo Imperatore Constante, & Constantem deinde cum fratre suo Constantio Augusto, ut intra definitum tempus Concilium celebraretur.

Respondeo secundo, Socratem ista ex S. Athanasio exscripsisse, sed perperam ad Sardicensem retulisse Synodum, quod S. Athanasius de Romana dixerat, sive potius Julius in Epistola sua ad Eusebianos relata a S. Athanasio, *Apologia* 2. ibi enim Julius Pontifex illorum querimoniam refellit, qua brevitatem temporis ab ipso præstituti, ut

Romam

Romam venirent, causabantur. *Sed fortasse*, inquit, *dies constituti temporis brevior, quam par erat, impedimento fuit, (nam hujusmodi in literis vestris querimoniam facitis) atqui istud, dilectissimi, pro mera cavillatione putandum est*, &c. Et post multa ait: *Athanasium annum totum & integros sex menses Romæ hæsisse Eusebianorum præsentiam expectantem*. Quæ verba fere exscribit Socrates, & ad Synodi Sardicensis celebrationem refert, cum post ea quæ in argumento laudata sunt, ait: *Cum tamen ex eo tempore quo tum Concilium editum fuerat, tum Athanasius Concilium expectans Romæ commoratus erat, annus & sex menses jam prætertissent*. Verum ista (ut jam animadverti) ad Concilium Sardicense referri non possunt: neque enim octodecim effluxere menses ab ejus convocatione ad celebrationem, sed annus ad summum intercessit, ut ex Fastis Consularibus colligere licet: neque Romæ post indictum Concilium Sardicense mansit S. Athanasius, sed partim Mediolani, partim in Galliis, ut constat ex ejus Apologia ad Constantinum Augustum.

Objectio tertia eruitur ex Sozomeno, l. 3. cap. 10. ubi innuit hanc Synodum a Julio Pontifice fuisse convocatam, cum de illo ita scribit: *At cum literis apud Episcopos Orientis de rebus propter quas scripsisset, nihil proficeret, causam Athanasii & Pauli ad Constantem retulit, qui quidem dedit literas ad fratrem Constantium*, &c.

Respondeo, illud testimonium Sozomeni nihil prorsus probare, nisi quod Julius causam Athanasii & Pauli Constanti Imperatori commendarit ut apud fratrem suum Constantium pro ipsorum in Sedes suas restitutione ageret, cum inique depositi essent, & a Synodo Romana canonice jam restituti: vel rogasse Imperatorem, ut ipse cum Constantio sacra Jussione Concilium indiceret. Hoc autem non probat quod Julius Pontifex Synodum Sardicensem convocaverit, sed quod consenserit ut ab Imperatoribus, si ita ipsis videretur convocari posset.

ARTICULUS II.

Quis Concilio Sardicensi præfuerit?

PROPOSITIO.

Osius Cordubensis Episcopus Concilio Sardicensi præfuit; quo nomine incertum est: Archidamus vero & Philoxenus Presbyteri, ut Julii Pontificis Romani Legati, eidem Synodo præfuerunt.

PRobatur primo ex S. Athanasio, *Apologia* 2. ubi postquam descripsit Epistolam Synodicam Concilii Sardicensis ad Ægyptios & Africanos Episcopos statim subdit: *Osius Episcopus subscripsit, quod & cæteri fecere. Hæc ita scriptis mandata sacrum Sardicense Concilium ad eos qui interesse non poterant, misit, qui ipsi quoque suis suffragiis, decreta Synodi approbarunt. Eorum autem qui in Synodo subscripserunt, cæterorumque aliorum ista sunt nomina: Osius ab Hispania, Julius Romæ per Archidamum & Philoxenum Presbyteros suos, Protogenes Sardicæ*, &c. Certe cum S. Athanasius Osium inter eos, qui Synodo Sardicensi subscripserunt, primum nominet, etiam ante Presbyteros Julii Pontificis Romani legatos, argumento est ipsum Concilio Sardicensi præfuisse.

Idem probatur ex eodem S. Athanasio in Epistola ad Solitarios, ubi Osium Synodi Sardicensis *Patronum*, vocat: *Synodus*, inquit, *cujus Patronus erat Osius, illis diserte scripsit, ut aut occurrerent responsuri, & de suis in alios, aliorumque criminibus in ipsos, aut certo scirent se pro reis a Synodo condemnandos, Athanasium cum suis ut puros ab omni crimine liberandos*.

Probatur secundo ex Epistola Synodica Conciliabuli Philippopolitani Orientalium, quam falso Concilii Sardicensis nomine inscripserunt, in qua ita scribunt Eusebiani: *Et quoniam Catholicam & Apostolicam Fidem voluerunt infringere ii qui cum Osio erant*. Et de Osio passim ut de Synodi duce loquuntur.

Probatur tertio ex Allocutione Concilii Chalcedonensis ad Marcianum Imperatorem; in qua hæc habentur: *Illis qui apud Sardicam contra reliquias Arii convenerunt, Osius ad proferendam sententiam præerat, &c.*

Probatur quarto ex Theodoreto, l. 2. *Hist. Ecclesiasticæ*, c. 15. *Osius*, inquit, *Cordubæ fuit Episcopus; qui sicut in celebri illo Concilio Nicæno magnam laudem adeptus est, sic in Sardicensi omnium, qui eo conveniebant, facile primas obtinuit.*

Probatur quinto ex Sozomeno, l. 3. cap. 12. ubi Osium Concilii ducem ac Præsidem fuisse non obscure significat his verbis: *Ex altera parte autem Osius, & qui cum eo in unum convenerant, culpa vacuos esse declararunt tum Athanasium, cui Episcopi Tyri coacti injuriam per insidias fecissent, tum Marcellum, &c.*

Probatur sexto ex Hadriano I. in Epitome Canonum, ubi viginti Canones Sardicenses diserte tribuit Osio tamquam Concilii Præsidi. *Sunt*, inquit, 20. *Regulæ, quæ per Osium Cordubensem Episcopum currunt, quæ titulantur tamquam* 40. *Episcoporum apud Sardicam.*

Probatur secunda pars. Nullum antiquitatis Ecclesiasticæ monumentum testatur, quo nomine Concilio Sardicensi præfuerit Osius: itaque quo præfuerit nomine incertum est. Contendit tamen illustrissimus & doctissimus Parisiensium Antistes Petrus de Marca, l. 5. *De Concordia Sacerdotii & Imperii*, c. 4. Osium isti Concilio præfuisse ut Julii Romani Pontificis Legatum; quia, inquit, constituta Legatione quam in Concilio Nicæno Osius obivit, superfluum videtur laborare de secunda in Concilio Sardicensi. Etenim dignitas illa Legati, judicio Pontificis semel collata in Osium, & ab eo in florentissimo Ecclesiæ cœtu cum summa laude obita, sine gravi injuria in alium transferri non potuit. Obtinebat namque ea tempestate æquitas illa juris, quam lege deinde firmarunt Imperatores, ut is qui dignitatis alicujus meruerit missionem, ejus obtineat insignia, & aliis omnibus in ordine & consessu præferatur, qui postea illis dignitatibus ornantur. Quare ad exemplum Synodi Nicænæ tribus Legatis vices suas Romanus Episcopus commisisse censendus est, Osio Episcopo Cordubensi, & Archidamo, & Philoxeno Presbyteris. Vel, si quis novam Legationem Osii pertinaciter rejiciat, dicendum prærogativam consensus illi competivisse ex veteri dignitate, quam in Synodo Nicæna ex Silvestri delegatione obtinuerat. Neque enim aut Apostolicæ Sedis dignitas, vel etiam Synodi generalis, patitur ut illustris Legatio, quæ Metropolitis & Patriarchis præesse debebat, duobus Presbyteris sine Episcopo, qui caput esset Legationis, imponeretur. Hæc doctissimus Antistes.

L. ult. de privil.cor. qui in sacro Palat. milit. *L.* 2. Ut dignit. ordo serv. *L.* 12. *Codicis.*

Alii has illustrissimi Archipræsulis rationes levioris putant esse momenti, quam ut iis assensus deferri debeat, maxime cum obesse videatur Epistola Synodica Sardicensis Concilii, cui Episcopi subscripserunt hoc ordine: *Osius ab Hispania, Julius Romæ per Archidamum & Philoxenum, Protogenes Sardicæ, &c.* Ex quibus recte colligitur, solos Archidamum & Philoxenum Legationis Pontificiæ munere fuisse ornatos. Nam si Osius ut Julii Legatus præfuisset, æque diceretur Julius Romæ Episcopus subscripsisse, per Osium, ac per Archidamum & Philoxenum.

Præterea Hadrianus I. supra laudatus in Epitome Canonum, postquam 20. Canones Sardicenses Osio tribuit ut Concilii Præsidi, subdit: *Sciendum autem est hunc Osium inter 318. Patres Concilii Nicæni honorabilem fuisse, atque ab Apostolica Sede cum Victore & Vincentio destinatum.* Certe si Osium Concilio Sardicensi præfuisse ut Julii Pontificis Legatum existimasset Hadrianus, postulabat occasio ut assereret ipsum ad Sardicensem Synodum ab Apostolica Sede, cum Archidamo & Philoxeno pariter fuisse destinatum.

Ab argumento quod petitur ex ordine subscriptionum, se expedit Dominus de Marca respondens, Osium proprio nomine subscripsisse, quia ex se jure suffragii gaudebat in Concilio, cum Episcopus esset, & aliunde constabat de ejus dignitate: at Archidamo & Philoxeno, qui Presbyteri tantum erant, nulla ratio suffragabatur alia præter Legationem cur Synodo interessent: ideo Julii nomine subscripserunt. Eum scilicet ordinem servabant Patres in Conciliis, ut Episcopi Legationis suæ literas proferrent in ipso Concilii exordio: Unde constare poterat an suo tantum, vel etiam alieno nomine

ne

ne sententiam essent dicturi; quod in Acta referebatur. Deinde suo tantum nomine subscribebant, minus de Legatione soliciti, quia jure proprio suffragium ferre liberum sibi esse existimabant. Hunc ordinem tenuisse Osium veteris Legationis jure fretum, quæ forsan etiam renovata erat a Julio, contendit Dominus de Marca, ideoque ipsum satis habuisse proprium nomen inscribere, de cujus Legatione aliunde constabat. Hoc pacto se gessisse addit Flavianum Philippensium in Macedonia Episcopum, in Concilio Ephesino. Is enim, quamvis Actione I. dicatur vices gessisse Rufi Thessalonicensis Episcopi, qui morbo detentus, accedere ad Concilium non potuerat, sententiæ adversus Nestorium subscripsit, nulla mentione facta Legationis, quam ab illo Episcopo, & a Synodo Illyriciana susceperat: *Flavianus Philippensium Episcopus, una cum sancta Synodo decernens, subscripsit.* Cui verisimilis videbitur ea eruditi Archipræsulis responsio, ipsius sententiam sequi poterit, & asserere Osium Julii Romani Episcopi nomine Synodo Sardicensi præfuisse.

Addit illustrissimus Antistes, Osium maxime alienum fuisse a minuenda Sedis Apostolicæ dignitate & auctoritate, idque ex eo manifestissime constare, quod eo referente, in hoc ipso Sardicensi Concilio de Appellationibus dejectorum Episcoporum ad Episcopum Romanum ex tota Ecclesia deferendis, & de Legatis ad judicia retractanda mittendis sancitum est: eoque subscribente, Patres Concilii omnia negotia ad Sedem Apostolicam, tamquam ad caput Ecclesiarum referenda esse professi sunt. Atqui Sedem Apostolicam læsisset Osius, ejusque jura minuisset, si præfuisset Concilio Sardicensi nulla Romani Pontificis Legatione adauctus: præfuit itaque ut Legatus Julii Pontificis.

Verum negari minor jure potest. Nam si a Concilii Sardicensis Patribus, & a Legatis ipsis Apostolicis, jus præsidendi Osio delatum est, ob obsequia Ecclesiæ impensa in Concilio Nicæno & deinceps, ob defensionem invictam Orthodoxæ Fidei, & Catholicorum Antistitum, ob diuturnam rerum Ecclesiasticarum experientiam; quod forsan factum fuit: dici non potest ipsum Sedem Apostolicam læsisse, aut ejus jura violasse: maxime cum præfuerint una cum ipso Romani Pontificis Legati.

ARTICULUS III.

Utrum Concilium Sardicense sit Oecumenicum?

PROPOSITIO.

Sardicense Concilium vere Oecumenicum est.

Probatur. Magna Synodus, ex orbe universo convocata & congregata, est vere œcumenica: Sed Synodum Sardicensem S. Athanasius initio Apologiæ 2. vocat *Magnam Synodum*. Severus Sulpitius, *l.* 2. *Historiæ*, scribit ipsam *ex toto orbe convocatam*; Vigilius Tapsensis, *l.* 5. *contra Eutychetem*, testatur Episcopos *ex omnibus Provinciis Sardicam convenisse*; Socrates, *l.* 2. *c.* 20. hoc Concilium diserte Œcumenicum vocat: *Edicitur*, inquit, *Concilium Generale, ut omnes Sardicam commeent*. Justinianus Imperator in Edicto Fidei, ipsum etiam *Oecumenicum* appellat: itaque Sardicense Concilium vere Œcumenicum est.

Respondet Dominus de Marca *, Synodum Sardicensem convocatione fuisse quidem œcumenicam, non tamen celebratione & exitu: convocationem hujus Concilii ea mente factam esse ut Concilium Œcumenicum celebraretur, id est, compositum ex Legatis omnium Diœceseon & magnarum Provinciarum Imperii Orientalis, & Occidentalis: Sed quia divortium ante contigit inter utriusque Imperii Episcopos, quam Concilium foret ex ipsis constitutum. Res in eo definitæ spectari non possunt nisi tamquam a Concilio Occidentali decretæ, quandoquidem decretæ sunt absentibus Episcopis Orientalibus.

* *Lib.* 7. De Concordia Sacerd. & Imp. *cap.* 3.

Contra. Divortium illud quorumdam Orientalium prohibere non potuit quin Concilium Sardicense vere Œcumenicum esset, etiam celebratione & exitu: est itaque ipsi absolute asserenda Œcumenici Concilii dignitas.

Probatur antecedens. Secessio octoginta Episcoporum Hæreticorum, vel Hæreticis faventium, absque legitima causa facta impedire non potest quin Concilium ex orbe universo Christiano convocatum, sit Œcumenicum: atqui octoginta Episcopi Orientis, qui divortio facto Philippopolim secesserunt, vel erant Hæretici, vel Hæreticorum partibus addicti, & divortium fecerunt absque ulla causa legitima: eorum itaque secessio prohibere non potest quin Sardicensi Concilio Œcumenici dignitas asseratur.

Probatur minor ex S. Athanasio in *Epistola ad Solitarios* ita scribente: *Occidentales unum dumtaxat Osium secum habuere; Orientales contra succincti pædagogis, & advocatis, & Musoniano Comite, & Hesychio Castrensi, advenere: eorumque fiducia nixi audacter sese præsentes obtulerunt, sperantes eorum viribus iterum omnia confici posse. Horum enim opera se, quibus volebant, terribiles ostendebant, & insidias quibus libitum erat, innectebant; cæterum ubi jam reipsa experiebantur Ecclesiasticum morem tantummodo observari, & ex singulis Ecclesiis, civitatibusque accusatores ibi præsto esse, & documenta rerumque probationes adversus se in promptu esse . . . Etsi alacriter advenerant, arbitrati nos metu conterritos minime occursuros, tamen cum animadverterent nostram fiduciam, intra Palatium se recluserunt; atque ibi inter se consusurrarunt: Ad alia venimus, & alia conspicimus: accessimus cum Comitibus, & sine Comitibus res agitur; prorsus futurum est ut condemnemur. Nostis qualia sint decreta, ordinationesque. Athanasio in manu sunt monumenta omnium Mareotæ auctorum, quibus ille quidem purgatur, nos autem confundimur. Quid igitur hæsitamus? quid moramur? Fingamus aliquam causificationem, & discedamus, ne, si manserimus, condemnemur. Melius est de fuga erubescere, quam convictos de sycophantia condemnari. Si fugerimus, poterimus aliquo modo Hæresim propugnare. Quod si nos fugientes condemnaverint, habemus Cæsarem propugnatorem, qui non permissurus est, ut a populis de Ecclesiis ejiciamur. Ad istum modum isti inter se disceptabant. Osius autem, cæterique Episcopi, crebro illis renuntiabant Athanasii fiduciam, & quam promptus ad causam dicendam esset, & quantopere jactaret se eos sycophantiæ convicturum*; &c. Ex quibus colligitur, octoginta Episcopos Orientis, qui divortio facto Philippopolim secesserunt, vel fuisse Hæreticos, vel Hæreticorum partibus addictos, & divortium fecisse absque causa legitima.

Præterea. Falsum est, quod Dominus de Marca supponit, omnes Orientis Episcopos Philippopolim secessisse: nam Thraciæ, Palæstinæ, Arabiæ, Ægypti, & Constantinopoli vicini Episcopi, Concilio Sardicensi ad fuerunt, in eoque suffragati sunt, quos Orientales esse nemo negaverit. Id constat ex inscriptione Epistolæ Synodicæ illius Concilii ad Ecclesiam Alexandrinam: *Sacra Synodus per gratiam Dei Sardicæ congregata e Roma, Hispaniis, Galliis, Italia, Africa, Sardinia, Pannoniis, Mysiis, Dacia, Norico, Thuscia, Dardania, & secunda Dacia, Macedonia, Thessalia, Achaja, Epiro, Thracia, Rhodope, Palæstina, Arabia, Creta, Ægypto, Presbyteris, & Diaconis, & universæ Ecclesiæ Dei per Alexandrinam Parochiam, dilectis fratribus in Domino salutem.*

Confirmatur ex Epistola Synodica Philippopolitani Concilii, in qua Eusebiani sic scribunt: *Immensa multitudo Episcoporum adventantium de Constantinopoli, & de Alexandria, confluxit Sardicam, & eos omnes secum collectos in suo Concilio habuerunt Osius & Protogenes.* Itaque Synodus Sardicensis conflata fuit ex Episcopis Orientis & Occidentis, solique ab ea secesserunt turpi omnino fuga Eusebiani, & qui ipsorum partibus, aut personis favebant, omnes 70. dumtaxat numero, ut constat ex ipsorum Epistola. Porro ipsos fuisse Arianos, aut Eusebianorum partibus addictos, ipsorum decreta & gesta in Sanctum Athanasium, aliosque Orthodoxos Antistites, necnon in Julium ipsum Romanum Pontificem, & Epistola ipsorum Synodica luculentius ostendunt, quam ut altera probatione indigeat.

Falsum est secundo quod supponit Dominus de Marca, 80. tantum Episcopos adfuisse Concilio Sardicensi, sicut 80. dumtaxat adfuerunt Conciliabulo Philippopolitano. Constat enim ex S. Athanasio *Apologia* 2. Episcopos 284. ad minus decretis Concilii Sardicensis subscripsisse, quos verisimile est nullam aliam habuisse illis subscribendi occasionem, quam in ipso Concilio. Et in *Epistola ad Solitarios*, ait: *Synodus autem ex pluribus quam triginta quinque Provinciis coacta, cognita Arianorum malitia, permisere*

re

re Athanasio cum suis, ut causam diceret. At ex 35. Provinciis longe major numerus Episcoporum collectus est, quam 80. qui Philippopolitano Conciliabulo aderant.

Præterea, non scripsissent Eusebiani in sua Synodica, immensam multitudinem Episcoporum adventantium de Constantinopoli & de Alexandria collectos fuisse Sardicæ cum Osio & Protogene, si tum ex illis partibus, tum ex Occidente universo, 80. tantum Episcopi adfuissent.

Objicies auctoritatem SS. Hilarii, & Epiphanii, qui vocant Concilium Sardicense *Concilium Occidentalium*. Ille in lib. *contra Constantium*, ubi sic ipsum alloquitur: *Damnas quoque & substantiæ nomen, quo te & Sardicensi Concilio, & Sirmiensi, pium esse Occidentalibus mentiebaris*. Hic vero, *Hæresi* 61. ubi de Photino sic loquitur: *Infelix doctrinæ suæ lolium Constantio Imperante disseminavit, & ad hæc usque tempora superfuit, cum in Sardicensi Occidentis Synodo ob execrandas blasphemias depositus esset.* Synodus itaque Sardicensis ex Episcopis Orientis & Occidentis non fuit conflata, proindeque nec Œcumenica.

Respondeo, laudatos Patres Synodum Sardicensem ideo Occidentalem vocasse, ut illam a Pseudo, Sardicensi, seu Philippopolitana distinguerent. Enimvero Sardica Urbs erat Imperii Occidentis: Philippopolis autem Urbs Orientis: & aliunde Conciliabulum illud ex Episcopis Antiocheni Patriarchatus, qui proprie Patriarchatus Orientis dictus est, conflatum erat. Quo sensu Orientis nomen Canon secundus Constantinopolitani Concilii I. usurpat iis verbis: *Orientis autem Episcopi solius Orientis curam gerant*.

Contra. Illud Concilium non fuit ex Episcopis Orientis & Occidentis constitutum, ex quo secesserunt Episcopi Orientales: atqui Orientales Episcopi ex Sardicensi Synodo Philippopolim secesserunt: Synodus itaque Sardicensis non fuit ex Episcopis Orientis & Occidentis constituta.

Respondeo, distinguo majorem: si ex eo Concilio secesserint Orientales omnes, & ex causa legitima, concedo: si secesserint Orientales aliqui, scilicet Eusebiani, vel ipsorum partibus addicti, absque ulla causa legitima, nego. Porro ex Concilio Sardicensi non secesserunt omnes Orientales Episcopi Philippopolim, sed octoginta tantum, sive Eusebiani, sive ipsorum partibus addicti, & ad ipsorum nutum omnia agentes; nec legitimam causam secessionis habuere. Unde ipsorum divortium schisma fuit, & ipsorum discessio turpis fuga. Non sequitur ergo Synodum Sardicensem Œcumenicam non esse, quia huic non interfuerunt Orientales illi; alias nec Œcumenica dici posset Constantinopolitana I. Synodus, quia illi non adfuerunt Macedoniani Episcopi; nec Ephesina, quia Joannes Antiochenus ab illa abfuit suis cum Orientalibus: nec denique postrema omnium Tridentina, quia Græci Schismatici ad illam non accesserunt.

Disparem forsan dices esse rationem, quia Eusebiani Hæresim palam non profitebantur, neque communionem exterius abruperant. Sed futilis est ea responsio: sufficit enim quod agnoscerentur Ariani, quales erant, ab Episcopis Orthodoxis, & a Synodis celeberrimis, licet Hæresim dissimulando fucum Fidelibus facerent. Et quamvis ante Sardicensem Synodum communionem cum Orthodoxis Episcopis non abrupissent exterius, sufficit quod schisma fecerint in ipso Concilio Sardicensi, ut eorum discessione non obstante, Œcumenicum asseratur.

Objicies secundo. Si Conciliis Œcumenicis Sardicensis Synodus annumeraretur, Concilium I. Constantinopolitanum perperam diceretur Œcumenicum II. quod nomen ipsi hucusque omnium Eruditorum consensu servatum est.

Præterea, si Concilium Sardicense Œcumenicum existimasset Sanctus Gregorius Magnus, non quatuor dumtaxat Concilia Generalia laudasset, quibus eumdem honorem vult haberi ac IV. Evangeliis: sed quinque recensens, aliam instituisset comparationem. Hac enim ratione primum foret Nicænum, Sardicense secundum, tertium Constantinopolitanum, quartum Ephesinum, quintum Chalcedonense.

Respondeo, Synodum Sardicensem spectatam semper fuisse ut appendicem quamdam Concilii Nicæni, quia Nicænam Fidem propugnavit confirmavitque, nec aliud Fidei Symbolum, seu aliam Professionem Fidei edidit a Nicæna. Causa autem Sancti Athanasii, Marcelli Ancyrani, Asclepæ Gazensis, & aliorum Antistitum, ob quam retractandam

ista Synodus convocata est, non debuit efficere ut per se spectaretur velut Synodus Œcumenica proprie distincta a Nicæna; quia illi Episcopi ob Nicænæ Fidei defensionem exauctorati fuerant, & persecutionem passi. Denique Canones Sardicenses ob eandem rationem laudati fuerant a Summis Pontificibus Zosimo, Bonifacio, Cœlestino, & Leone, sub nomine Nicænorum Canonum.

JOANNIS DOMINICI MANSI

Nota.

EX Œcumenici Concilii gradu Sardicensem Synodum dejicere nitens Basnagius ad an. 347. eas adhibet machinas, quas ante illum & Dominus de Marca adhibuit, & removere P. Alexander in sua hac dissertatione conatur. Meum igitur non est in præsenti argumenta quibus decus illud Concilio asserentur, retractare, sed ea tantummodo extundam, quæ D. de Marca succenturiatus Basnagius pro causa tuenda P. Alexandro reponit. Est igitur, si criticum nostrum audias, Sardicensis Synodus Œcumenica *convocatione*; ex universo enim orbe acciti Episcopi convenerant, teste Severo Sulpitio Hist. lib. 2. cæterisque a P. Natali allatis; cum tamen ad octoginta ex Patribus illis secessione facta discesserint, hinc *celebratione* haudquaquam Œcumenicam agnoscamus oportet. Nec dixeris (quæ opportune suggerit P. Alexander) discessionis hujus, utpote temere factæ, nullam rationem haberi. Nam, ait Criticus noster, probabilis, nec injusta causa discedendi ea fuit Episcopis illis, quod contra receptam in Ecclesia longo usu disciplinam depositus in magna Tyrinensi Synodo Athanasius, iterumque in Antiocheno Conciliabulo dejectus, absque novi majorisque Synodi Judicio in communionem reciperetur. Prius enim absolvendus fuerat a Synodo, quam in reliquorum cœtum admittendus esset. Id vero neglectum in Athanasio merito dolebant Eusebiani: & multo sane æquius in Marcello Ancyrano querebantur. Has secessionis causas haud plane injustas Eusebiani prætenderunt.

Subtilis hæc distinctio inter synodum convocatione, non vero celebratione Œcumenicam, num satis sit ad veterum mentem ex Basnagio quæro. Anne persuaderemur ad convocationem potius quam ad celebrationem respexisse Severum Sulpicium cum ex universo orbe convocatam Synodum dixit; Socratem a quo Synodus Œcumenica dicta est; Justinianum qui in edicto fidei *œcumenicum* pariter appellavit? Et merito illi quidem Œcumenici vocabulo usi sunt, cum ex consensu utriusque Imperatoris Orientis, Occidentisque Episcopi acciti fuerint ad Synodum; nec in eo quod Athanasium recipere in communionem nollent satis præsidii fuit Eusebianis ad secessionem suam defendendam; cum Synodus in Tyria Athanasium damnaverit postquam secessisset a Synodo, & ad Imperatorem se contulisset reclamaturus de iis, quæ per summam iniquitatem adversus se moliri Eusebianos videbat, cum antea præsens sese plene pro Concilio purgasset. Quare post impetratum ab Imperatore novum synodale judicium, lata adversus illum sententia nec potuit admitti, nec reipsa admissa fuit a saniori Episcoporum portione, vel ab ipso etiam Constantino Imperatore, licet alioqui in Athanasium exacerbato propter iniquas adversariorum ejus delationes, ut literæ Constantini junioris apud Socratem Hist. lib. 2. cap. 3. testantur. Nulla ergo ratio de jure habenda erat sententiæ latæ quidem in Synodo, sed post provocationem interpositam & ab omnibus catholicis Episcopis reprobatæ. Nec magis curandum de altera Pseudosynodo Antiochena non secus ac Tyria Athanasio iniquissima, in qua pauci, ait Julius in Epistola ad Antiochenam Synodum, de sanctissimo illo Episcopo præter jus, fasque judicarunt. Adde, quod omnem causationis prætextum subduxerat Eusebianis Synodus quinquaginta Episcoporum Romæ a Julio post superiores illas Synodos omnes coacta, in qua Athanasius absolutionis sententiam plenam reportavit. Non erat igitur cur Eusebiani secessionis suæ a Sardicensi Synodo causam justam prætendere possent, eo quod scilicet damnatus Episcopus a Synodo, nonnisi alterius Synodi sententia admittendus esset. Erat enim in promptu hæc Synodus major; ea nempe quæ sub primæ sedis Antistites (primam enim sedem Romanam etiam

Bas-

Basnagius utcumque cognoscit, illis verbis, *cum inter Episcopos Romanus emineret*, Basnagius ad A. 325. §. XI. pag. 697. col. 1.) Julio ex 50. Episcopis convenerat, Athanasiumque restituerat. Ibi pariter Marcellus admissus est in communionem. Præter jus igitur & fas abscesserunt e Synodo Eusebiani, qui proinde iniquus eorum discessus nihil officit, quominus Œcumenica ipsa convocatione sua Sardicensis Synodus hoc sibi pariter decus in ipsa celebratione servarit.

Argumentum alterum desumit Basnagius ex eo quod Sardicenses canones ne post annos quidem a Christo nato quingentos in Græcum versi codici ejusdem Ecclesiæ inserti fuissent. Vix credibile esset tantum oscitantiæ desidiæque erga statuta Synodi illius, nisi quod privatæ Synodi leges habitæ minus curarentur. Testem ejus rei exhibet Dionysium exiguum in Epist. ad Stephanum Salonitanum, affirmantem nullos se reperisse Canones Græcos Concilii Sardicensis. Respondet P. Alexander, Dionysium testem admitti posse de suo codice, non vero de aliis: cum præsertim neque Ephesinos Canones in Codice illo legisse se dicat Gelasius, quos tamen receptos in Ecclesia Græca, adeoque in ejus Ecclesiæ codicem relatos nemo non dixerit. Instat Basnagius desiderans etiam Canones istos Græcos in ea Canonum complexione, quam Patres Chalcedonensis Concilii adhibuerunt: negat P. Alexander, idque solum concedit altero forte ordine quam chronologico eumdem Chalcedonensem codicem servasse. Nosse enimtunc Græcos Canones hujus Concilii probat ex Epistola Valentiniani III. ad Theodosium.

Hæc omnia ego ultro admiserim, agnoscens his abunde satisfactum Basnagio cæterisque oppositæ sententiæ assertoribus. Numquid tamen hisce, quæ in contrarium dicta sunt responderi planius potuerit, quæro. Sardicensis Synodus ex Orientalibus Episcopis plerumque constitit, Canones Latine statim digesti sunt. Quis ergo miretur codicem in usum Ecclesiæ Græcæ conditum ex Græcis tantum Canonibus, & a Græcis tantum Synodis stabilitis coaluisse? Forte tunc, prioribus nempe illis sæculis, Sardicenses Canones licet ab Œcumenica Synodo conditi, sive nondum satis agniti, sive nondum admissi fuerunt in Ecclesia Græca, donec successu temporis Græce versi eam paulatim obtinuerunt auctoritatem, quam jure originis suæ sibi vindicaverant. Id pariter accidisse Canonibus Concilii Constantinopolitani I. ut nonnisi sero admitterentur, P. Alexander non sine idoneis testibus demonstrat sæc. IV. Dissert. XXXIII. art. V.

Sed nec Africani Patres, ait Basnagius, de Sardicensibus Canonibus norant quidquam. At sin minus in codice Canonum Africanorum; erant tamen in codice Romanæ Ecclesiæ inserti, quamvis una continuata serie cum Canonibus Nicænis, absque ullo novo titulo conjuncti. Id vero sufficere censeo ad Canonum Œcumenicorum appellationem asserendam, si nimirum ex Concilio Œcumenico processerint, & in Codice præcipuarum Ecclesiarum suum locum tenuerint. Vide cætera in hanc rem apud P. Alexandrum in Dissert. superius laudata. Addere tamen hic juvat Africanis causam fuisse in promptu, cur a Sardicensis Concilii Canonibus abhorrerent; cum enim Pseudo-Synodi Sardicensis ab Arianis celebrati Synodicam ad Donatum Carthaginensem Episcopum directam recepissent, plenamque illam blasphemiarum calumniarumque deprehendissent; hinc vel nomen ipsum Sardicensis Concilii abominati sunt; quare monstri loco habendum non est si Canones Sardicenses nonnisi sero receperint, postquam scilicet veritatem omnem habuerunt exploratam, intellexeruntque Sardicensis nomen unum esse Concilii duplicis; alterius quidem ab orthodoxis, alterius vero ab hæreticis celebrati.

ARTICULUS IV.

Utrum Canones Sardicenses ante Concilii Trullani tempora fuerint ab Ecclesia universa recepti?

QUidam contendunt Sardicensis Concilii Canones statim ab universa Ecclesia non fuisse receptos, sed Concilii dumtaxat Trullani tempore. Horum agmen ducit illustrissimus & doctissimus Parisiensium Antistes Petrus de Marca, lib. 7. *De Concordia Sacerdotii & Imperii*, cap. 5. alii contrariam post eminentissimos, eruditissimus-

tiſſimoſque Cardinales Baronium, & Perronium, propugnant ſententiam, quibus lubentius adhæremus.

P R O P O S I T I O.

Sardicenſes Canones ante Concilii Trullani tempora fuerunt ab Eccleſia recepti.

PRobatur primo ex Palladio Helenopolitano Epiſcopo, qui S. Joannis Chryſoſtomi Vitam accuratiſſime conſcripſit. Teſtatur ille, Canonem 12. Concilii Antiocheni, quem Orientales, contra Sanctum Joannem Chryſoſtomum adducebant, in Synodo Sardicenſi a Romanis, Italis, Illyricis, Macedonibus, & Græcis abrogatum fuiſſe: ergo jam tunc, Palladii ſcilicet ætate, qui Theodoſio Magno imperante vixit, Canones Sardicenſes recepti erant ab Eccleſia univerſa. Non enim objici potuiſſet adverſus S. Joannis Chryſoſtomi hoſtes Sardicenſis Concilii auctoritas, & Canonum Antiochenorum auctoritati opponi, niſi Sardicenſe Concilium, ipſiuſque decreta fuiſſent in Eccleſia Orientali recepta. Cum itaque eodem tempore ab Innocentio I. Synodi Sardicenſis auctoritas adverſus Antiochenos Canones urgeretur, ut conſtat ex ejus Epiſtola ad Clerum Conſtantinopolitanum, argumento eſt Sardicenſes Canones tunc etiam in Eccleſia Occidentali receptos fuiſſe.

Probatur ſecundo ex Collatione Canonum in 50. Titulos diſtributa, quæ nomen Theodoreti præ ſe fert in Codice qui aſſervatur in Bibliotheca Regis Chriſtianiſſimi, & quam Joanni Scholaſtico Patriarchæ Conſtantinopolitano alias vindicavimus. Illa namque Collectio 21. Canones Sardicenſes exhibet: in Eccleſia itaque Orientali recepti erant ante Concilium Trullanum.

Reſpondet Dominus de Marca, Theodoretum, vel quiſquis eſt illius Collectionis antiquus Auctor, illam ad uſum privatum ſtudioſorum concinnaſſe; ut in numerato haberent Canones omnes, qui ad unum negotii genus referuntur, quorum ſententiam & numerum tantum adnotavit: Sed in judiciis, ubi ſolidæ & integræ Leges, non vero Synopſes legum, vel Canonum proferebantur, nulla ratio habebatur iſtius Collectionis.

Verum id gratis aſſerit illuſtriſſimus Antiſtes, & abſque legitima probatione. Præterea, quamvis ad uſum dumtaxat privatum ſtudioſorum Collectio illa adornata eſſet, ejus Auctorem eos tantum Canones collegiſſe veriſimile eſt, qui in Eccleſia Orientali recepti erant.

Denique Trullana Synodus non videtur Canones illos fuiſſe receptura, qui jus Appellationum Romano Pontifici aſſerebant, & Synodos Orientis ſuprema in Judiciis Canonicis Epiſcoporum minuebant auctoritate, niſi jam antea fuiſſent in auctoritatem recepti. Non enim ita erant comparati ea ætate Epiſcopi Orientales, ut Romano Pontifici tantum juris tribuerent.

Objicies primo. Sardicenſes Canones ignoti fuere Innocentio I. vel certe ab eo non ſunt recepti, quaſi vim Eccleſiaſticæ Legis haberent: tunc itaque recepti non erant ab Eccleſia univerſa.

Probatur antecedens. Innocentius I. in Epiſtola ad *Clerum Conſtantinopolitanum*, diſertis verbis ſcribit, nullos eſſe Canones præter Nicænos, quorum ad obſervationem Eccleſia teneatur: *Canonibus porro obſequendum eſſe credimus*, inquit, *qui Nicææ ſunt decreti; quos ſolos conſectari decet Eccleſiam Catholicam, & juxta eos judicare*. Et in Epiſtola *ad Theophilum Alexandrinum*, quam refert Palladius in Vita S. Joannis Chryſoſtomi, de Nicænis Canonibus ait: *Alios quippe Canones Romana non admittit Eccleſia*. Canones igitur Sardicenſes nullius tunc erant auctoritatis in Eccleſia Romana, proindeque in Eccleſia univerſa recepti non erant.

Reſpondeo, Innocentium I. nomine Canonum Nicænorum Sardicenſes non excludere: nam cum dixiſset de Canonibus Nicænis; *Quos ſolos conſectari decet Catholicam Eccleſiam*, ſtatim Sardicenſis Concilii meminit, ejuſque decretis nititur ad vindicandam S. Joannis Chryſoſtomi innocentiam. *Quapropter*, inquit, *non ſolum hoc dicimus, iſtos ſequendos non eſſe, verum etiam cum Hæreticis, & Schiſmaticis, ſeu diſſidioſis dogmatibus*

tibus condemnandos, quemadmodum antea in Sardicensi Concilio ab Episcopis, qui nos præcesserunt, factum est. Nam quæ sic perperam inducuntur, magis damnare convenit, quam ut quæ directe contra Canones statuuntur, aliquam habeant firmitatem.

Ideo autem solos Canones Nicænos Ecclesiam Romanam admittere, scripsit Innocentius, quia toto intervallo temporis quod a Siricio Pontifice ad Gelasium effluxit, solemnis viguit consuetudo laudandi quoslibet Canones in Ecclesia receptos sub nomine Nicænorum. Siricius namque, *Epist. 3. cap. 1.* ait: *Ut hac vestra subscriptione firmata Ecclesiastica Canonis dispositio, quæ apud Nicæam tractata est, confirmata, suo merito fundatissima permaneret; ut tales videlicet ad Ecclesiasticum Ordinem permitterentur accedere, quales Apostolica auctoritas jubet, non quales dico; vel eos qui cingulo militiæ sæcularis adstricti, olim gloriati sunt, qui postea quam pompa sæculari exultaverunt, aut negotiis Reipublicæ optaverunt militare, aut mundi curam tractare, adhibita sibi quorumdam manu, & proximorum favore stipati, hi frequenter ingeruntur auribus meis, ut Episcopi esse possint.* At nihil ejusmodi in Concilii Nicæni Canonibus legitur: quosvis itaque Canones Nicænorum nomine intellexit.

Eodem loquendi modo utitur Innocentius I. *Epist. 25. ad Concilium Toletanum*, cap. 3. *Et quamvis*, inquit, *Dilectioni vestræ, Fratres charissimi, Regulæ Nicænæ sint cognitæ, secundum quas Ordines esse faciendos per sententiam decernitis; tamen aliquam partem, quæ de Ordinationibus est provisa, instruendam putavi ..... Ac primum quæ sunt prohibita digerantur, ne quispiam, qui post Baptismum militaverit, ad Ordinem debeat Clericatus admitti, neque qui causas post acceptum Baptismum egerint, aut qui post acceptam Dei gratiam administraverint; neque de Curialibus aliquem ad Ecclesiasticum Ordinem venire posse.* At nullus istorum Canonum inter Nicænos legitur, sed Canones sunt 13. Sardicensis, & 8. Concilii Toletani I. quos Pontifex more tunc solemni Nicænos appellat.

Idipsum suadetur exemplo Zosimi, qui ad Episcopos Africanos scribens, Canones Sardicenses negotium Appellationum spectantes, Nicænos nuncupavit.

Confirmatur ex S. Leone, qui *Epistola ad Theodosium Imperatorem* contra Latrocinium Ephesinum, agens de appellatione Flaviani Episcopi Constantinopolitani, cujus examen novum Concilium postularet, ita scribit: *Quam autem post appellationem interpositam hoc necessario postuletur, Canonum Nicææ editorum decreta testantur, quæ a totius mundi Sacerdotibus sunt constituta.* At certum est hac de re nihil in Nicæna, sed in Sardicensi dumtaxat Concilio sancitum.

Radix autem istius moris atque usus ea fuit. Ecclesia suis in Codicibus aliorum Conciliorum Canones, post Nicænos, describebat; unde in Concilio Chalcedonensi Leontius Magnesiæ Episcopus Canones 16. & 17. Concilii Antiocheni in Encœniis, legit sub titulo Regulæ 95. & 96. istius Codicis. Qui numerus ut constet, necesse fuit ut Gangrensis, Neocæsareensis, Ancyrani, Nicæni Concilii Canones, Antiochenos illo in Codice antecederent: ex iisque & aliis unum corpus Canonum resultaret, qui Nicæni vocabantur a præcipua & sacratissima illa Codicis parte, quæ Nicænis Canonibus constabat: & quod alii Canones ab Ecclesia recepti non essent, nisi quatenus Canonibus Nicænis consentiebant, aut illorum velut expositiones censebantur.

Objicies secundo. Codici Canonum quo utebatur Ecclesia Græca, qui prolatus est in Concilio Chalcedonensi, in causa Bassi, & Stephani, adscripti non erant Canones Sardicenses: ergo tunc temporis recepti non erant ab Ecclesia universa.

Probatur antecedens. In hoc enim continebantur solum Canones Nicæni, Ancyrani, Neocæsareenses, Gangrenses, Antiocheni, Laodiceni, & Constantinopolitani, numero 165. ut constat ex ipso Codice, quem in lucem edidit Christophorus Justellus.

Respond. primo, duos Codices Canonum in Concilio Chalcedonensi fuisse prolatos; unum scilicet in quo Concilia sub propriis nominibus laudabantur, Canonesque sub propriis numeris descripti erant, ut constat ex Actione 4. & 15. ipsius Concilii Chalcedonensis, in qua Canones 4. & 6. Nicæni Concilii lecti fuerunt sub titulis 4. & 6. Canonis trecentorum decem & octo Sanctissimorum PP. Nicææ congregatorum, & 3. Canon Concilii Constantinopolitani lectus fuit sub titulo Synodicæ II. Concilii Constantino-

tinopoli a 150. Patribus sub Nectario celebrati. Alter Codex Canones continua numerorum serie complectebatur, absque titulis Conciliorum, ex quibus excerpti erant, ut ex Actione 4. & 2. ejusdem Concilii Chalcedonensis colligitur: in quibus 3. 4. 16. & 17. Canones Concilii Antiocheni lecti fuere sub simplici titulo Canonum 84. 95. & 96. nulla facta mentione aut Concilii ex quo deprompti erant, aut Ordinis, seu numerorum singularium, sub quibus illo in Concilio legebantur. Porro esto, in posteriori illo Codice Sardicenses Canones non fuerint adscripti; evinci tamen non potest, quod in priorem relati non essent.

Resp. secundo, probari etiam non posse quod in Codice isto posteriori Sardicenses Canones non extarent. Nam quod quatuor Canones, qui ex hoc Codice proferuntur, scilicet 4. 5. 16. & 17. Concilii Antiocheni, laudentur sub titulo Regulæ 84. 85. 95. & 96. probat quidem evidenter ante hos Canones in isto Codice fuisse tantum descriptos viginti Nicænos, viginti Ancyranos, quindecim Neocæsareenses, viginti & unum Gangrenses, quod editus a Justello Codex confirmat: Sed colligi inde non potest, Sardicenses Canones, qui post Antiochenos editi fuerant, in eodem Codice non extitisse. Certe Sardicenses Canones Concilii Chalcedonensis tempore auctoritatem in Ecclesia Orientali obtinuisse, constat ex Epistola Valentiniani III. Imperatoris ad Theodosium juniorem data, pro Concilii Chalcedonensis celebratione, in qua scribit, Flavianum Episcopum Constantinopolitanum Romanum Pontificem appellasse *secundum solemnitatem Conciliorum*: quod ad Synodi Sardicensis Canones potissimum referebatur. Præterea, Theodoretum Cyri Episcopum, qui S. Leonem appellaverat, gloriosissimi Judices, qui Judiciorum ordini servando in sacro illo cœtu nomine Marciani præsidebant, in Concilium recipi, in eoque sedere & suffragari debere decreverunt. *Quia & restituit ei Episcopatum sanctissimus Archiepiscopus Leo, & piissimus Imperator jussit eum adesse sanctæ Synodo*; quæ sententia Sardicensibus Canonibus nitebatur. Tunc itaque Sardicenses Canones in Judiciis Ecclesiasticis obtinebant apud Ecclesias Orientales, illorumque auctoritatem Patres Chalcedonenses, & Judices ipsi Cæsarei reverebantur. Verisimile est itaque illos in Codicem Orientalis Ecclesiæ fuisse adscriptos.

Nec obstat quod Codex a Justello editus illos non exhibeat. Codicem enim illum a Justello editum, quis probare possit eumdem esse cum illo qui in Synodo Chalcedonensi prolatus est, nequaquam depravatum aut mutilum, sed integerrimum, & omni ex parte inviolatum? Duplex hæc responsio est illustrissimi & doctissimi Cardinalis Perronii in *Replica ad Responsionem Serenissimi Regis Magnæ Britanniæ*, cap. 53.

Objectio tertia petitur ex Dionysio Exiguo, qui sub Justiniano floruit. Is in sua Collectione Canonum consequentiam per numerorum seriem a primo Nicæno ad tertium usque Canonem Constantinopolitanum, qui est ultimus Canon & 165. Codicis Ecclesiæ Græcæ, cujus fidem secutus est, accurate observat. Tum omissis Canonibus Concilii Ephesini, Canones Concilii Chalcedonensis subjungit, atque testatur, in his Græcorum Canonum finem esse. Addit vero huic Collectioni L. Canones Apostolicos, Concilii Sardicensis Canones, & Conciliorum Africanorum, quos Latine editos fuisse ait: igitur Justiniani temporibus, & ante Justinianum, Canones Sardicenses recepti non erant ab Ecclesia universa.

Respondeo, Codicem Ecclesiæ Græcæ, quo in Collectione sua adornanda usus est Dionysius Exiguus, integrum non fuisse, sed mutilum; quod omissio Canonum Concilii Ephesini luculenter probat; qui tamen in Ecclesia Orientali recepti erant, ut colligitur ex Novella Justiniani 131. Unde etiam illos exhibent omnes Collectiones Græcæ. Quamobrem immerito infertur Sardicenses Canones non fuisse in Codicem Ecclesiæ Græcæ relatos ex eo quod ab eo abessent Codice, quo Dionysius Exiguus usus est.

Objicies quarto. Ecclesia Africana S. Augustini ætate Sardicenses Canones non agnoscebat: non erant igitur in Codicem Ecclesiæ universæ relati, aut ab universa Ecclesia recepti.

Probatur antecedens ex Sancto Augustino, cui cum Cresconius Donatista, & Fortunius ejusdem Schismatis Episcopus objecissent Concilium Sardicense ad Donatum Carthaginensem scripsisse, respondet, Concilium illud fuisse Arianorum, utpote quod Sanctum

ctum Athanasium, & Julium Pontificem Maximum damnaverit; nec usquam alterius Synodi Sardicensis Orthodoxorum meminit. Sic autem habet, lib. 3. *contra Cresconium*, cap. 34. *Sed Orientales*, inquit, *quos modo nostros esse concedis, non latuisse hoc facinus dicis. Atque ut hoc probes, inseris principium Epistolæ Concilii Sardicensis, ubi Donati Carthaginis Episcopi vestri nomen invenitur adscriptum. Quod ideo factum putas & affirmas, quod videlicet Orientalibus, qui de Concilio suo hæc scripta miserunt, facinus displicuerit Traditorum, & ab eorum communione se retraxerint, & ideo Donato vestro communicabant. Disce ergo quod nescis. Sardicense Concilium Arianorum fuit, quod notum jamdiu est, ut habemus in manibus, contractum maxime contra Athanasium Episcopum Alexandrinum Catholicum, qui eorum errorem ex ipsa civitate ortum, præ cæteris acriter arguebat & refellebat. Non igitur mirum si illi Hæretici Donatum sibi adsciscere tentaverunt, quos per totum orbem Catholica damnabat Ecclesia*. Idem ferme repetit, lib. 4. Epistola 44. & Epistola 163. *Tunc*, inquit, *accepto ipso volumine, ejusdem Concilii statuta considerans, legi Athanasium Episcopum Alexandrinum Catholicum, cujus maxime adversus Arianos acerrimarum disputationum conflictus eminuit; & Julium Ecclesiæ Romanæ Episcopum, nihilominus Catholicum, illo Concilio Sardicensi fuisse improbatos. Unde apud nos constitit Arianorum fuisse Concilium, quibus isti Episcopi Catholici vehementissime resistebant.*

Respondeo, nego antecedens. Ad ejus probationem dico, Sanctum Augustinum merito explosisse Concilium istud, cujus Synodica ad Donatum Carthaginensem & alios Episcopos proferebatur, ut Conciliabulum Arianorum. Istud enim est Pseudo-Sardicense, seu Philippopolitanum. Sed perperam ex hoc colligitur S. Augustinum legitimum Concilium Sardicense ignorasse, aut in Africana Ecclesia illius Canones non fuisse receptos. Non enim necesse erat ut de vero & Orthodoxo Concilio Sardicensi loqueretur ibi Sanctus Augustinus, qui & ad illud fortasse non attendit, Donatistarum causæ, atque confutationi totus intentus. Certe Concilium Catholicum Sardicense tam notum fuit, tamque ejus perspecti Canones in Ecclesia Africana, quam Concilium Carthaginense Primum & ejus decreta: siquidem Canones Sardicenses a Grato Episcopo Carthaginensi, qui Sardicensi Concilio interfuerat, in illa Synodo laudantur Canone 5. *Nam & memini*, inquit, *in sanctissimo Concilio Sardicensi statutum, ut nemo alterius plebis hominem usurpet. Sed si forte erit necessarius, petat a Collega suo, & per consensum habeat*. Hoc autem Canone 15. Concilii Sardicensis, secundum textum Græcum; Canonibus vero 18. & 19. secundum versionem Dionysii Exigui sancitum est.

Objicies quinto. Hadrianus I. Pontifex Maximus, in Epitome Canonum quos Carolo Magno dedit, Concilii Sardicensis Canones apud Græcos non inveniri testatur. Et Nicolaus I. ad Photium Constantinopolitanæ Sedis invasorem & ad Constantinopolitanos scribens, ait, ipsos asserere, Canones Sardicenses apud se non haberi. Non sunt itaque recepti ab Ecclesia universa.

Respondeo, Hadrianum I. deceptum fuisse Collectione Dionysii Exigui, quam solam inspexit. In eum autem errorem non incidisset, si Trullanam legisset Synodum, vel ad secundum illius Canonem attendisset, quo Sardicensium Canonum firmatur auctoritas.

Ad testimonium Nicolai I. respondeo: Photium, si dixit Sardicenses Canones apud Græcos non haberi, vel ab Ecclesia Græca receptos non esse, contra propriam scientiam fuisse locutum, ut Canones illos intrusioni suæ repugnantes eluderet. Nam Photius ipse Nomocanoni suo Canones Sardicenses plerumque inseruit, & eos potissimum, quibus jus Appellationum ad Sedem Apostolicam asseritur.

Præterea, Nicolaus I. hanc vel Photii, vel aliorum responsionem, *Canones Sardicenses in Ecclesia Græca non haberi, aut receptos non esse*, disertis verbis confutat: *Quomodo*, inquit, *penes vos non sunt Canones Sardicenses, quando inter 50. Titulos, quibus concordia Canonum apud vos texitur, ipsi quoque reperiuntur?*

Objicies sexto. Usum Appellationum Episcopalium ad Romanam Sedem, quarum jus Sardicensibus Canonibus 3. 4. & 7. asseritur, diu in Ecclesia Orientali, immo in quibusdam Ecclesiis Occidentis incognitum fuisse, quod multis momentis probari faci-

facile poteſt. Canones itaque Sardicenſes non ſunt ab univerſa Eccleſia recepti.
Reſpondeo nego antecedens. Ad momenta vero quæ proferri contra nos poſſunt, Diſſertatione ſequenti reſpondebimus,

SCHOLION I.

Diſſertationis hujus Articulo primo, Religioſi Cenſores hanc Propoſitionem notant, pag. 469. Editionis primæ: *Synodus Sardicenſis ab Imperatoribus convocata eſt*. Tota Diſſertatio, inquiunt, expungenda.

R. Erravit ſcilicet Synodus ipſa Sardicenſis, cum in epiſtola Synodica ſcripſit ſe a Religioſiſſimis Imperatoribus convocatam? Erravit S. Athanaſius in Apologia ſecunda, & in Epiſtola ad Solitarios ſcribens: *Ab Imperatoribus Conſtantio & Conſtante juſſos eſſe Epiſcopos Orientis & Occidentis Sardicam convenire*? Erraverunt Socrates, Sozomenus, Theodoretus, Severus Sulpitius, quorum expreſſa teſtimonia fideliter refero? Ut ut eſt tota Diſſertatio expungenda, quia *Baronii* Cardinalis opinionem impugnat.

SCHOLION II.

In fine ejuſdem Articuli, pag. 474. Editionis primæ, Religioſi Cenſores hanc Propoſitionem notant, quæ tamen nec iiſdem verbis, nec eodem ſenſu, quo ipſam referunt, enuntiatur: *Romanus Pontifex rogat Imperatorem pro reſtitutione Epiſcoporum in Sedes ſuas*.

R. Cauſam *S. Athanaſii* & *Pauli* Julium I. Pontificem Maximum Conſtanti Imperatori commendaſſe obſervavi, ut apud fratrem ſuum *Conſtantium* pro illorum in Sedes ſuas reſtitutione ageret: *Cum inique depoſiti eſſent, & a Synodo Romana canonice jam reſtituti*. Verba mea ſunt. Hoc eſt S. Julium I. rogaſſe Imperatores, ut auctoritate ſua eos de facto in Eccleſias ſuas reſtitui juberent & curarent, qui jure jam erant a Synodo Romana & Sede Apoſtolica canonice reſtituti. Diſplicetne Religioſis Cenſoribus, ut Romani Pontifices precibus umquam uſi dicantur, cum ad Imperatores & Reges ſcripſerunt?

SCHOLION III.

In Diſſertationis ejuſdem Articulo 3. pag. 480. Religioſi Cenſores hanc Propoſitionem notant: *Concilium Sardicenſe vere Oecumenicum*.

R. Convocatione ſaltem Œcumenicum fuiſſe nemo negat, qui Eccleſiaſticam Hiſtoriam vel a limine ſalutavit. Exitum etiam Œcumenicum fuiſſe, probabilius mihi viſum eſt. Sic ante me ſenſit Cardinalis *Baronius* ad annum Chriſti 347. N. 7. *Quod igitur ex totius ferme Orbis Chriſtiani Provinciis Epiſcopi ad Synodum fuerint a Romano Pontifice convocati, interfuerintque & Apoſtolicæ Sedis Legati ab eodem Julio Papæ miſſi, merito cenſendum eſt Concilium Oecumenicum*. Et Num. 9. *Quod igitur ex Oriente & Occidente ac Septemtrione Sardicam accerſiti ſunt Epiſcopi, & præfuit Synodo illi Legatio Apoſtolicæ Sedis, his ſaltem ex cauſis Sardicenſe Concilium Oecumenicum dici debet. Certe quidem nonniſi Oecumenicum eſſe & appellari oportet, ſecundum recitata nuper Auguſtini verba, in quo Julii Romani Pontificis ſententiam Romæ pro Athanaſio latam, ipſo Julio id volente, contigit iterum examinari atque probari*.

Nota.

JAm ſatis docuerat Natalis, ubi de Concilii Nicæni convocatione Diſſertationem inſtituit, Eccleſiaſticæ juriſdictionis proprium eſſe Synodos cogere: quapropter etſi ab Hiſtoricis in Conciliorum convocatione aliquando ſolius Imperatoris mentio fiat, indubitatum eſt ideo legitima eſſe non deſiiſſe, vel quia ex Romani Pontificis mandato PP. ad Synodum convenere, vel quia, poſtquam eos Imperator vocavit, Pontifex ut cele-

celebrarentur, consensit. Ea ratione PP. sextæ Synodi Œcumenicæ *act.* 16. alloquentes Constantinum Imperatorem, qui eam indixerat, omnium præcedentium Synodorum convocationem etiam Summis Pontificibus adscribunt.

JO. DOM. MANSI

Nota.

SArdicenses Canones jure meritoque Pater Alexander habendos edicit loco Canonum Œcumenicorum, ejusque probationibus illustrandis aliquid addere volupe est; idque excepisse me fateor ex dissertatione de Antiquis Collectionibus Græcis Latinisque a Clarissimis Ballerinis fratribus præmissa volumini tertio Operum S. Leonis Magni in editione ab ipsis adornata producta hoc ipso anno 1757. Venetiis. Demonstrant viri illi doctissimi collectiones tum Græcas cum Latinas a privatis confectas esse, nihilque auctoritatis unquam prætulisse ex collectore; ita ferme ac apud nostros Theologos de Gratiani collectione statuitur. Huic veritati demonstrandæ afferunt argumentum ex eo Codice, e quo prolatus est in S. Joannem Chrysostomum canon. IV. Antiocheni Concilii: Opposuerunt eam sanctionem adversarii illius, ut eum eiicerent ab Episcopatu, e quo jam ante ejectus a Synodo ad Quercum, absque alterius Synodi auctoritate restitutus fuerat. Patroni, qui causam innocentis Episcopi defendendam susceperant, nullam esse auctoritatem hujus Canonis ex eo evincere nitebantur, quod conditus fuerit a quadraginta Episcopis Arianis; Hinc ex eo canone nihil esse, quo S. Joannes Chrysostomus sibi timeret. Quæ sane eorum responsio parum valuisset, si codex ex quo canon exceptus erat vim aliquam habuisset ex publica auctoritate. Ex quo conficitur Sardicenses canones etsi abfuerint a codicibus, nihil ex his confici posse contra eorum auctoritatem.

Profecto apud Græcos vim canonicam obtinuisse eosdem Canones demonstrant illi ex Concilio Constantinopolitano Œcumenico, a quo sub nomine Concilii Nicæni allegatur Canon V. Sardicensis: quo recitato in Concilio additur ibidem, *cujus Legis & decisionis præscripto scitote, tum alias quoque Ecclesias apud nos administrari, tum illustrium Ecclesiarum sacerdotes delectos*. Excerpta sunt hæc ex synodica ad Damasum aliosque Occidentales, quam recitat Theodoretus hist. l. 5. c. 9.

De vetustissimo Justelli Codice in quo Sardicenses Canones in infimum locum rejecti sunt, quasi scilicet post confectam collectionem illam ab alio quopiam adjecti fuerint, accipe elegantem historiolam, prout narratur a Baluzio in præfat. ad opusc. Petri de Marca edita Parisiis. Vide eosdem Ballerinos ibidem pag. 71. anno 1681. quam placet iisdem ejus verbis referre.

„ Cum viri clarissimi Guillelmus Vœllus, & Henricus Justellus, Christophori filius, „ prior theologus Parisiensis, alter Calviniani dogmatis sectator, constituissent in unum „ corpus colligere varios codices canonum Ecclesiasticorum olim a Christophoro editorum, & illis addere etiam aliquos nondum editos, in primis vero quamdam collectionem Latinam, quam habebant in vetustissimo Codice MS. Christophori Justelli; & Marca tum Tolosæ habitans intellexisset eam editionem maturari, ratus id „ quod res erat, suppressos fortasse iri Canones Sardicenses, (quos cum statim sequerentur post Nicænos Chrystophorus, adhuc juventa calidus, cultro resecuerat, & „ ad calcem libri rejecerat) ea de re scripsit ad virum super illustrem Petrum Seguierum, Galliarum cancellarium, orans eum, ut a publicatione horum librorum supersederetur, donec ipse Lutetiæ esset. Eo cum Marca pervenisset nono Kalendas „ Octobris an. 1660. ac typographus urgeret emissionem operis jam perfecti, Vœllus, „ & Justellus non aliter id a Cancellario obtinere potuerunt, quam si Marcæ rationem redderent operæ suæ. Igitur non ita multo post ad eum venerunt, & cum illis qui nuper mortuus est, Ludovicus Henricus Fayus Espessæus, Abbas S. Petri „ Viennensis, in cujus edibus habitabat Vœllus. Primo res acta est magna contentione, Vœllo & Justello frendentibus & contendentibus, duo vetera folia mem-

„ bra-

„ branacea, quæ ad calcem Codicis rejecta erant, in quibus continebantur aliqua frag-
„ menta Canonum Sardicensium, non pertinere ad hunc codicem; præsertim cum fo-
„ lia quinque deesse manifestum esset post Canones Nicænos, & illic duo tantum re-
„ perirentur. Sedata illa tandem perturbatione, dum constitisset hæc duo folia ejus-
„ dem magnitudinis esse cum cæteris, ejusdem antiquitatis, ejusdem marginis, ejusdem
„ scri pturæ, ac numeratis, & collatis cum editione Biniana anni 1638. Lineis, ut
„ ita dicam, vocabulis, quibus opus erat ad supplenda hæc quinque folia, quæ deerant,
„ ex subscriptionibus Synodi Nicænæ, & ex Canonibus Sardicensibus, luce clarius
„ patuisset, duo illa folia reliqua ex quinque recipi, & reponi debere consequenter post
„ Concilium Nicænum, præsertim cum Marca fidem faceret ita sibi olim dictum a Chry-
„ stophoro, qui fassus fuerat se adhuc juvenem illa resecuisse impetu potius, quam
„ ratione; inter eos convenit, ut hæc fragmenta ederentur, & ut sequens præfatio,
„ quam Marca sua manu scripsit, in fronte voluminis poneretur.

„ *Monendus est Lector, amanuensis oscitantia, ex cujus apographo ad fidem MS. codicis*
„ *expresso editio isthæc confecta est, accidisse, ut Canones Sardicensis Consilii suo loco,*
„ *idest post Canones Nicænos, positi non fuerint. Quod editoribus curam imposuit recen-*
„ *sendæ editionis, & iterum cum MS. conferendæ, attentis, ut omissionem illam restitue-*
„ *rent, adjectis hic in fronte collectionis Canonibus Sardicensibus, qui supersunt in eo*
„ *codice, ubi post subscriptiones Nicæni Concilii, & ante Canones Gangrenses folia*
„ *quædam desunt, quæ vetustate perierunt: duo tamen supersunt, incipiuntque a Cano-*
„ *ne Sardicensi XIV. una cum sequentibus usque ad XIX. quos bona fide hic repræsen-*
„ *tare editores voluerunt.*

„ Aliter tamen evenit. Nam cum evasissent ex ea tempestate, aliam viam, Marca
„ inscio, injerunt componendæ hujus controversiæ, & fragmenta illa Canonum Sardi-
„ censium reposuerunt post Nicænos, addita præfatione, qua testarentur, id se ratio-
„ ne potius fecisse, quam ullo indicio aut necessitate ex veteri libro petita. Monuerunt
„ ergo maximam partem Canonum Sardicensium cum postrema parte subscriptionum
„ Concilii Nicæni injuria temporum periisse. Mox addunt: *Quæ tamen supersunt Con-*
„ *cilii Sardicensis fragmenta post Nicænam Synodum collocavimus. Auctorem namque hu-*
„ *jus editionis non dignitatem Conciliorum, sed ordinem temporis sequutum fuisse in sua*
„ *collectione verosimile est.* Rem totam referunt ad verisimilitudinem, cum tamen eis
„ & dictum & ostensum sit, ea folia, in quibus postrema pars subscriptionum Conci-
„ lii Nicæni, & nonnulli Canones Sardicenses continebantur, posita olim fuisse post
„ Synodum Nicænam in Codice MS. indeque avulsa a Christophoro adhuc juvene, ne
„ Catholici ex eo libro vetustissimo præscriberent adversus hæreticos pro dignitate &
„ auctoritate horum Canonum. Dicere debuerant juxta pacta & conventa, Canones
„ illos locis suis prætermissos fuisse, & nunc reponi. Ne quis vero putare possit, me
„ totam hanc historiam gratis comminisci, & nullum illius vestigium extare, primum
„ scire omnes volo, me huic omni concertationi & examini interfuisse, penes me ha-
„ bere præfatiunculam supra descriptam, & Marcam istius rei mentionem fecisse in
„ literis, quas tum per aliam occasionem dedit ad Alexandrum Papam VII. & ad Lu-
„ cam Holstenium. Describam autem ejus verba ex ea, quæ est ad Alexandrum &c.

Continebat olim Justellianus codex, si editoribus credendum sit, Canones Concilio-
rum Ancyrani, Neocæsareensis, Nicæni, Sardicensis, Gangrensis, Antiocheni, Constan-
tinopolitani I. & Chalcedonensis, sed Synodi Laodicenæ integros Canones, & maxi-
mam partem Sardicensium cum postrema parte subscriptionum Concilii Nicæni injuria
temporum periisse affirmant in præfatiuncula ad Lectorem.

DIS-

DISSERTATIO XXVIII.

De jure Appellationum Episcopalium ad Sedem Romanam, quod Sardicense Concilium suis Canonibus asseruit.

QUÆSTIO UNICA.

Utrum Canones Sardicenses Romano Episcopo concesserint potestatem judicandi Appellationes ab Episcopis depositis factas ad Romanam Sedem: & utrum usus Appellationum ante sextum sæculum, invaluerit in Ecclesia?

Illustrissimus Parisiensium Archiepiscopus Dominus de Marca, lib. 7. *de Concordia Sacerdotii & Imperii*, cap. 3. asserit jus in Synodo Sardicensi quæsitum Episcopo Romano, diversum prorsus esse a judicio Appellationis, cum nihil aliud ei concessum sit, quam ut decernere possit causæ retractationem. Quippe, inquit, Synodus statuit, ut si Episcopus damnatus Pontificem Romanum appellaverit, in potestate ejus sit appellationem respuere, quo pacto sententia Episcoporum Provinciæ confirmabitur, aut eam admittere. Quo casu, debet Episcopus Romanus judicium integrum remittere ad Episcopos Provinciæ, & ad finitimos, ut illi causæ cognitionem suscipiant, præsente Legato Summi Pontificis, si is existimaverit mittendum esse.

Idem Antistes, sequentibus capitibus probare nititur, usum Appellationum Episcopalium tardius invaluisse tum in Ecclesia Orientali, cum in Occidentali. In Orientali quidem ante Concilii Trullani tempora non viguisse: in Occidentali vero universim non obtinuisse ante sæculum 8.

Tertio, censet illustrissimus Archipræsul, hujus juris institutionem deberi Concilio Sardicensi, ita ut ante hanc Synodum, ad Summum Pontificem Episcopis depositis appellare non liceret. In his doctissimi Archiepiscopi opinionibus multa sunt, quæ nobis non probantur, & quæ sequentibus Propositionibus refellemus.

PROPOSITIO I.

Jus appellationum ad Sedem Romanam a Synodo Sardicensi non est institutum, sed confirmatum.

Probatur. Quod est appendix primatus Sancto Petro & ejus Successoribus a Christo collati, non est a Synodo Sardicensi, aut quavis alia institutum: atqui jus appellationum ad Sedem Romanam est appendix primatus S. Petro & ejus successoribus a Christo collati: non est igitur a Synodo Sardicensi institutum, sed confirmatum.

Probatur minor. Hoc ipso quod Romanus Pontifex est jure divino omnium Episcoporum primus, & cæteris jurisdictione superior, Ecclesiæ caput, Vicarius Christi, consequens est ut ad ipsum Episcopi cum injuriam patiuntur, appellare possint. Ipsa enim juris naturalis æquitas ab inferiorum judicum sententiis ad supremum judicem appellari posse dictat & persuadet. Cum itaque Romanus Pontifex ratione sui primatus sit superior Episcopis omnibus divisim sumptis, & Conciliis etiam Provincialibus ac Nationalibus; ad ipsum appellare posse Episcopos, Metropolitanorum, Primatum, Patriarcharum, aut Conciliorum, sive Provincialium, sive Nationalium, sive Patriarchalium judiciis depositos, necessario sequitur; ac proinde jus appellationum Episcopalium ad Romanam Sedem, Pontificii primatus est appendix.

Præterea, Romanus Pontifex ratione primatus tenetur invigilare executioni Canonum, eorumque observantiam urgere ac promovere: quo munere fungi non potest, nisi ipsorum infractores plectere possit. Si igitur violati fuerint Canones in Episcoporum depositione, ipsi ad Romanum Pontificem provocare possunt, ut in irritum mittat senten-

ten-

tentiam iniquiorem, ut eorum qui injuriam passi sunt, jura resarciat, ut eos qui contra Canones peccarunt, inflictis etiam pœnis canonicis ad eorumdem compellat observantiam & executionem. Jus itaque suscipiendi appellationes Episcoporum dejectorum, & eas judicandi, Romano Pontifici conveniens, appendix est primatus Sancto Petro, & ejus successoribus a Christo collati. Cum igitur privilegia sanctæ Romanæ Ecclesiæ primatum spectantia, vel ex eo consequentia, *a Christo donata sint, a Synodis non donata, sed solummodo celebrata*, ut scripsit Nicolaus I. *Epistola* 8. *ad Michaelem Orientis Imperatorem*: sequitur jus appellationum Episcopalium ad Romanam Sedem, non esse a Synodo Sardicensi institutum. Inter alia itaque Romanæ Sedis privilegia, jus appellationum suscipiendarum & judicandarum numerandum est, de quibus mox laudatus Pontifex eadem in epistola scribit: *Ecclesiæ Romanæ privilegia Christi ore in Beato Petro firmata, in Ecclesia ipsa disposita, antiquitus observata, & a sanctis universalibus Synodis celebrata, atque a cuncta Ecclesia jugiter venerata, nullatenus possunt minui, nullatenus infringi, nullatenus commutari: quoniam fundamentum quod Deus posuit, humanus non valet amovere conatus ..... Privilegia, inquam, istius Sedis, vel Ecclesiæ perpetua sunt, divinitus radicata atque plantata sunt: impingi possunt, transferri non possunt: trahi possunt, evelli non possunt.*

Objicies 1. Ætate S. Cypriani, Conciliorum Provincialium suprema erat auctoritas, nec ab eis provocare licebat. Jus itaque Appellationum judicandarum non est Pontificii primatus appendix, nec Romana Sedes eo semper gavisa est, sed illud Synodo Sardicensi refert acceptum.

Probatur antecedens. Cum Sanctus Cyprianus, ex sententia Concilii sui, a communione rejecisset quosdam Clericos, & quemdam Pseudo-Episcopum Hæreticorum, irascitur adversus Cornelium Episcopum Romanum, quod cum illi Romam accessissent, hæsitasset aliquantulum Pontifex an eos in communionem suam reciperet. Hanc ob rem Cyprianus apud Cornelium aperte edisserit jura Episcoporum uniuscujusque Provinciæ; quæ in eo versantur, ut ad eos pertineat discussio, judiciumque causarum, & regimen gregis, rationem administrationis suæ Deo reddituros; neque licere Romam, aliove appellare. Neque enim minorem esse auctoritatem Episcoporum Africanorum, quam reliquorum. Damnatos porro, si ad Cyprianum accedere voluerint, auditurum se lubenter, & Pœnitentiam eorum amplexurum, si crimine ullo fuerint involuti. Id constat ex Epistola ipsius 55. ad Cornelium Episcopum Romanum data. *Post ista*, inquit, *adhuc insuper Pseudo-Episcopo sibi ab Hæreticis constituto, navigare audent, & ad Petri Cathedram, atque ad Ecclesiam principalem unde unitas sacerdotalis exorta est, a schismaticis & profanis literas ferre, nec cogitare eos esse Romanos, (quorum fides Apostolo prædicante laudata est) ad quos perfidia habere non possit accessum . . . Nam cum statutum sit omnibus nobis, & æquum sit pariter ac justum, ut uniuscujusque causa illic audiatur, ubi est crimen admissum, & singulis Pastoribus portio gregis sit adscripta, quam regat unusquisque & gubernet, rationem sui actus Domino redditurus; oportet utique eos, quibus præsumus, non circumcursare, nec Episcoporum concordiam cohærentem sua subdola & fallaci temeritate collidere, sed agere illic causam suam, ubi & accusatores habere, & testes sui criminis possint; nisi si paucis desperatis & perditis minor videtur esse auctoritas Episcoporum in Africa constitutorum, qui jam de illis judicaverunt; & eorum conscientiam multis delictorum laqueis vinctam judicii sui nuper gravitate damnarunt. Jam causa eorum cognita est: jam de eis dicta sententia est, nec censuræ congruit Sacerdotum mobilis atque inconstantis animi levitate reprehendi.*

Et infra: *Si judicium*, inquit, *iterum voluerint experiri, veniant. Denique si qua illis excusatio, & defensio potest esse; videamus quem habeant satisfactionis suæ sensum, quem afferant Pœnitentiæ fructum*. Illo itaque ævo suprema erat Conciliorum Provincialium auctoritas, & appellationes ad Apostolicam Sedem erant illicitæ.

Respondeo, distinguo majorem. Conciliorum Provincialium suprema erat auctoritas in causis simplicium Presbyterorum, concedo: in causis Episcoporum, nego. Simplicium Presbyterorum causæ in Synodis Provinciæ finiebantur, nec ipsis licitum erat ad Romanum Episcopum provocare. Fortunatus autem, Felicissimus, & alii de quibus S. Cypria-

prianus illa in Epiſtola loquitur, meri erant Presbyteri: *Maxime*, inquit, *quando & Fortunati nomen jam ſatis noſſes, qui eſt unus ex quinque Presbyteris jampridem de Eccleſia profugis, & ſententia Coepiſcoporum noſtrorum, multorum & graviſſimorum virorum nuper abſtentis*. Deinde S. Cyprianus eos, de quibus loquitur, ſibi inferiores ac ſubditos fuiſſe ait: *Oportet eos, quibus præſumus, non circumcurſare*. Non mirum itaque quod de ipſis dicat: *Jam cauſa eorum cognita eſt, jam de eis dicta ſententia eſt*. Et quod illorum cauſam audiri debere contendat, ubi crimen admiſſum eſt, ubi ſchiſma conſiatum; nec poſſe ipſos ad alia tribunalia confugere.

Nec obſtat quod Fortunatus iſte *Pſeudo-Epiſcopus* a S. Cypriano vocetur. Nam ex eadem Epiſtola conſtat ipſum poſt excommunicationem dumtaxat ſuam, & ejectionem ab Eccleſia a paucis Hæreticis, & Schiſmatis ſui ſociis fuiſſe Pſeudo-Epiſcopum conſtitutum: *Hi quinque*, inquit, *cum paucis vel ſacrificatis, vel male ſibi conſciis Fortunatum ſibi Pſeudo-Epiſcopum cooptarunt, ut criminibus in unum convenientibus, talis eſſet Rector, quales qui reguntur*. Unde nullam conſecrationis Fortunati rationem habere poterat S. Cyprianus; nec ipſum aliter quam ut ſimplicem Presbyterum ſpectare, qui proinde ſemel damnatus a Synodo Provinciali, ad alios judices ſecundum Eccleſiæ Diſciplinam appellare non poſſet. At longe alio modo loquitur S. Cyprianus de judiciis Epiſcoporum. Ipſa namque interdum tribuit Romanæ Sedi, ut conſtat ex cauſa Marciani, qui ad caſtra Novatiani defecerat. De ipſo ſcribit ad Stephanum Romanum Epiſcopum S. Cyprianus, ut eum jam ab univerſis Epiſcopis in perſona Novatiani prædamnatum ex Epiſcopatu deponat, aliumque in locum ejus ſubſtitui jubeat Antiſtitem. *Quapropter*, inquit, * *facere te oportet pleniſſimas literas ad Coepiſcopos noſtros in Galliis conſtitutos, ne ultra Marcianum pervicacem & ſuperbum, & divinæ pietatis ac fraternæ ſalutis inimicum, Collegio noſtro inſultare patiantur, quod necdum videatur a nobis abſtentus, qui jampridem jactat & prædicat, quod Novatiano ſtudens & ejus pervicaciam ſequens, a communicatione ſe noſtra ſegregaverit, cum Novatianus ipſe, quem ſequitur, olim abſtentus, & Eccleſiæ hoſtis judicatus ſit*. Epiſt. 67.

Et infra: *Dirigantur*, inquit, *in Provinciam & ad plebem Arelate conſiſtentem a te literæ, quibus abſtento Marciano, alius in locum ejus ſubſtituatur, & grex Chriſti, qui in hodiernum ab illo diſſipatus, & vulneratus contemnitur, colligatur*. Viden, ut S. Cyprianus Marciani cauſam a Synodo Provinciæ judicari non poſtulat, quod tamen poſtulaſſet, ſi ſupremam Conciliorum Provincialium in judicandis Epiſcoporum cauſis agnoviſſet auctoritatem. Sed ad Romanum Pontificem ſcribit, ab eoque deponi optat Novatianum Epiſcopum.

Reſpondebit forſan quiſpiam cauſam Marciani fuiſſe cauſam Fidei & Schiſmatis, non meræ Diſciplinæ: privilegium autem eſſe ſingulare & perpetuum Romanæ Sedis, & in quo maxime Primatus effulgeat, ut decernat remedia adverſus Schiſmata & Hæreſes: unde Fidei cauſas Romanus Pontifex ad ſe evocare poterat, vel ad Sedem ſuam per appellationem delatas judicare, & deponere Epiſcopos Hæreſis aut Schiſmatis convictos, cum fides, aut unitas Eccleſiæ periclitabatur, niſi ipſe hocce remedio ſuccurreret. In cauſis autem meræ diſciplinæ rem ſe aliter habuiſſe, quia teſtes & accuſatores erant neceſſarii, qui Romam deduci commode non poterant, unde cauſarum hujuſmodi judicium Synodis Provincialibus, velut ſupremis judicibus, ſecundum veteris Eccleſiæ mores ſervatum eſt.

Contra. Non ideo Marciani depoſitionem Romani Epiſcopi judicio ſervandam exiſtimavit S. Cyprianus, præciſe quod de Fidei cauſa ageretur: itaque hanc ad ipſum pertinere arbitratus eſt; ſecundum illius ævi diſciplinam, quod Epiſcopus eſſet maximi criminis reus, proditæ ſcilicet Fidei, & ſciſſæ unitatis.

Probatur antecedens. Cauſa Fortunatiani, Feliciſſimi & ſociorum, erat cauſa fidei, vel ſaltem cauſæ fidei connexa, non minus quam cauſa Marciani, ſiquidem abſque ſatisfactione Lapſos recipi debere, & Deo reconciliari poſſe propugnabant, adeoque Pœnitentiam tollebant e medio, ut ad Deum placandum inutilem. Unde S. Cyprianus ipſos ut fidei everſores, ut hoſtes Pœnitentiæ, ut Hæreticos exagitat, omnibuſque Orthodoxis fugiendos proponit. *Perſecutio hoc eſt alia*, (inquit, Epiſtola 55.) *& alia*

tentatio, & quinque isti Presbyteri nihil aliud sunt quam quinque Primores illi, qui edicto nuper Magistratibus fuerant copulati, ut fidem nostram subruerent, ut gracilia fratrum corda adlethales laqueos prævaricatione veritatis averterent. Eadem nunc ratio, eadem rursus eversio, per quinque Presbyteros Felicissimo copulatos, ad ruinam salutis inducitur, ut non rogetur Deus, nec qui negavit Christum, eumdem Christum, quem negaverat, deprecetur; post culpam criminis tollatur & Pœnitentia, nec per Episcopos & Sacerdotes Domino satisfiat, sed relictis Domini Sacerdotibus contra Evangelicam Disciplinam nova traditio sacrilegæ institutionis exurgat. Et infra: *Si quis autem Pœnitentiam agere, & Deo satisfacere detrectans ad Felicissimi & satellitum ejus partes concesserit, & se Hereticæ factioni conjunxerit; sciat se postea ad Ecclesiam redire, & cum Episcopis & plebe Christi communicare non posse.* Causa itaque Felicissimi & Symmistarum erat causa fidei. Nec tamen propterea S. Cyprianus illam ad Romanum Episcopum existimavit deferendam, ut ejus judicio damnarentur: immo ipsos in Concilio Carthaginensis Provinciæ judicari debere contendit, quia causa illic audiri debet, ubi crimen admissum est. Eccur? Quia simplices erant Presbyteri. Itaque Marciani causam non ideo præcise ad Stephanum Romanum Pontificem detulit S. Cyprianus, quod esset causa fidei, sed quod esset causa Episcopi ad castra Hæreticorum ex Ecclesia Christi transfugæ.

Objicies secundo. S. Cyprianus ab Episcopis Hispaniæ consultus in causa Basilidis & Martialis Episcoporum, qui depositi fuerant ob crimen idololatriæ ab Episcopis Provinciæ Bæticæ (quæ tum complectebatur civitates Legionensem, * Asturicensem & Emeritensem) quique Stephanum Papam fallentes gestæ rei ac tacitæ veritates ignarum, ab eo se in communionem recipi obtinuerant; consultus, inquam, Cyprianus respondit, debere Episcopos Hispanos primo judicio firmiter adhærere, quandoquidem depositio facta erat ob justam causam, aliique Episcopi ordinati erant ab Episcopis Provinciæ in loco depositorum. Sanctus igitur Cyprianus agnovit supremam Conciliorum Provincialium auctoritatem in Judiciis Canonicis Episcoporum, nec licitas esse eorum ad Romanam Sedem appellationes arbitratus est, ac proinde jus appellationum hujusmodi judicandarum non est Pontificii primatus appendix.

* Leon, Astorga, Merida.

Respondeo, distinguo hanc Propositionem. Consultus Cyprianus respondit, debere Episcopos Hispanos primo judicio firmiter adhærere, quod obrepsisset Stephano Basilides ac ipsum fefellisset, concedo: quod non posset Stephanus causæ Basilidis cognitionem suscipere, nego. Non conqueritur itaque S. Cyprianus de usurpatione Stephani, quasi adversus supremam Conciliorum Provincialium auctoritatem egisset, quia jure suo usum Summum Pontificem agnoscit, suspiciendo Episcopum ad Apostolicum tribunal confugientem, & causam ejus cognoscendo: Sed conqueritur de uno Basilide, qui Stephano imposuerat, ipsumque fefellerat, res aliter exponendo ac gestæ essent, & veram depositionis suæ causam dissimulando. Id constat ex Epist. 68. S. Cypriani ad plebes in Hispania consistentes data. *Nec rescindere*, inquit, *Ordinationem jure perfectam potest, quod Basilides post crimina sua detecta, & conscientiam etiam propria confessione nudatam, Romam pergens, Stephanum Collegam nostrum longe positum, & gestæ rei tacitæ veritatis ignarum fefellit, ut exambiret reponi se injuste in Episcopatum, de quo fuerat juste depositus. Hoc eo pertinet, ut Basilidis non tam abolita sint, quam cumulata delicta, ut ad superiora peccata ejus etiam fallaciæ & circumventionis crimen accesserit. Neque enim tam culpandus est ille, cui negligenter obreptum est, quam hic execrandus, qui fraudulenter obrepsit.* Ex quo S. Cypriani loco evidenter colligitur, non fuisse supremam, ejus ætate, Conciliorum Provincialium auctoritatem in causis Episcoporum. Nisi enim penes Romanum Episcopum fuisset auctoritas de causis Episcoporum judicandi, & eos restituendi in Episcopatum, qui injuste a Synodis Provincialibus depositi ad Romanam Sedem confugissent, & appellassent, Basilides ad Romanum Episcopum non accessisset, ut in Episcopatum reponeretur; nec Stephanus vir sanctissimus & Disciplinæ Ecclesiasticæ vindex accerrimus hoc auctoritati supremæ Conciliorum Provincialium vulnus intulisset.

Accedit, quod Basilides non fuerat a Synodo Provinciæ Bœticæ exauctoratus, sed ipse

malæ

malæ conſcientiæ ſtimulis compulſus, Epiſcopatu ſe abdicaverat, & ad Communionem Laicam ſponte ſe demiſerat: quod cum Epiſcopis illius Provinciæ fuiſſet renuntiatum, in civitatem convenientes, præſente plebe, Sabinum in locum Baſilidis libellatici & blaſphemi, ordinarunt. Id conſtat ex S. Cypriano in Epiſtola ſupra laudata. *Quapropter*, inquit, *cum Baſilides & Martialis nefando idololatriæ libello contaminati ſint; Baſilides adhuc inſuper, præter libelli maculum, cum in infirmitate decumberet, in Deum blaſphemaverit, & ſe blaſphemaſſe confeſſus ſit; & Epiſcopatum pro conſcientiæ ſuæ vulnere ſponte deponens, ad agendam Pœnitentiam converſus ſit, Deum deprecans, & ſatis gratulans, ſi ſibi vel Laico communicare contingeret*. Cauſa itaque Baſilidis finita erat, ipſomet judicante, & ſententiam adverſus ſe ipſum proferente, atque executioni mandante: nec quæſtio erat de Synodi Provincialis judicio, quod nullum habitum, latumque fuerat: unde S. Cyprianus non ait Stephanum reſcindere non potuiſſe ſententiam contra Baſilidem a Synodo Provinciæ Bœticæ latam, ſed reſtitutionem Baſilidis ab ipſo, per obreptionem impetratam, non potuiſſe reſcindere Ordinationem ſecundum Eccleſiæ Regulas factam. *Nec reſcindere*, inquit, *Ordinationem jure perfectam poteſt*, &c. Quæ cum ita ſint, elumbe prorſus argumentum eſt, quod ex cauſa Baſilidis Viri Eruditi conficiunt ad probandam Conciliorum Provincialium, in Epiſcoporum cauſis, ſupremam, illo ævo, auctoritatem.

Objicies tertio. Oſius & Gaudentius Epiſcopi, cum appellationes Epiſcoporum ad Sedem Apoſtolicam deferendas proponunt, deque ea re edendum Canonem a Patribus Concilii Sardicenſis, de hac non loquuntur diſciplina, ceu de re antiqua, & Eccleſiæ uſu frequentata; ſed jus illud impræſentiarum inſtituendum eſſe innuunt, & in futurum ſtabiliendum in honorem S. Petri. *Quod ſi aliquis Epiſcoporum judicatus fuerit in aliqua cauſa* (inquit Oſius Canone 3.) *& putat ſe bonam cauſam habere, ut iterum Concilium renovetur: ſi vobis placet, S. Petri memoriam honoremus, ut ſcribatur ab his qui cauſam examinarunt, Julio Romano Epiſcopo*, &c. Præterea nomen ipſum Julii Pontificis inſertum Canoni, indicat jus appellationum ſub ipſius dumtaxat Pontificatu inſtitutum fuiſſe. Jus itaque iſtud a Synodo Sardicenſi primum inſtitutum eſt.

Reſpondeo; nego conſequens. Mos enim ſolemnis eſt veteribus Conciliis, cum antiquas Eccleſiæ conſuetudines, legeſque non ſcriptas renovant, illas proponere quaſi de novo inſtituerent, & re in deliberationem vocata, ipſas communibus Patrum ſuffragiis firmare, obſervandaſque decernere verbis futuri temporis. Hoc modo prohibitiones Epiſcopis factæ in Concilio Sardicenſi ne ex uno Epiſcopatu ad alium migrarent, & ne Clericum ab alio Antiſtite excommunicatum in communionem ſuſciperent, Patribus propoſitæ ſunt, ab iiſque decretæ, quamvis tunc primum inſtitutæ non ſint, ſed uſu diuturno ab ipſis Apoſtolorum temporibus in Eccleſia ſtabilitæ ſacræ illæ leges, & in Nicæna Synodo confirmatæ.

Quod autem Canoni 3. Sardicenſi Julii Pontificis nomen inſertum eſt, non probat jus appellationum Epiſcopalium ad Romanum Pontificem, ſub ejus dumtaxat Pontificatu, fuiſſe inſtitutum. Nam Julii nomen conſulto inſeruerunt Patres Sardicenſes illi Canoni, ut non ſolum appellationes Epiſcoporum depoſitorum ad Romanum Pontificem, generatim ſpectatas, hoc Canone ratas haberent: ſed ut Julium, ad quem pro tempore ſcribendum eſſe ab his qui cauſam diſcuſſerunt, decrevere, merito reſtituiſſe S. Athanaſium, Paulum Conſtantinopolitanum, Marcellum Ancyranum, Aſclepam Gazenſem, alioſque in Arianorum Conciliabulis depoſitos Antiſtites, pro jure Pontificis Primatus, ſignificarent. Adde quod Julii nomen abeſt a veteri Codice, ex quo excerpti Canones illi prolati ſunt in Concilio Africano S. Auguſtini ætate in cauſa Apiarii, quæ gravem inter Africanam Eccleſiam & Zoſimum Pontificem, ob appellationum negotium, controverſiam excitavit. Sic reſpondet Illuſtriſſimus & doctiſſimus Cardinalis Perronius in *Replica ad Reſponſionem Sereniſſimi Magnæ Britaniæ Regis*, c. 3. Et revera, inquit, ſi jus appellationum Epiſcopalium ad Sedem Romanam a Concilio Sardicenſi inſtitutum eſſet, qua ratione Julius Romanus Pontifex, pluribus annis ante illud Concilium, ad Euſebianos ita ſcripſiſſet? *Oportuit ſecundum Canonem, & non iſto modo judicium fieri: oportuit ſcribere omnibus nobis, ut ita ab omnibus, quod juſtum eſſet,*

Can. 16.

decerneretur. Episcopi enim erant, & non vulgares Ecclesiæ, qui ista patiebantur; sed quas ipsi Apostoli suamet opera ad fidem instruxerunt. Cur igitur & in primis de Alexandrina civitate nihil nobis scribere voluistis? An ignari estis hanc consuetudinem esse, ut primum nobis scribatur, ut hinc quod justum est, definiri possit? Quapropter si isthic hujusmodi suspicio in Episcopum concepta fuerat, id huc ad nostram Ecclesiam referri oportuit. Qua ratione Socrates, l. 2. *Historię Ecclesiasticæ*, c. 15. scriberet, Julium Episcopum Romanum tuitum esse partes Episcoporum, quos Eusebiani deposuerant, & edixisse ut suus cuique locus restitueretur, necnon eos qui laudatos Antistites temere abdicaverant, graviter reprehendisse: *Quoniam Ecclesia Romana privilegium præter cæteras obtinebat*? Vel, ut scribit Sozomenus, lib. 3. c. 8. *Quia, propter Sedis dignitatem, cura omnium ad ipsum spectaret*. Certe si Romanus Episcopus Synodos Orientales a Canonum observantia deviantes corrigere potuit; si dictæ Synodi Episcopum deponere ipso inconsulto non potuerunt; si ad ipsum scribere debuerunt & referre de ejusmodi causis, ut ipse cum suo Concilio statueret quod justum erat; si confugientes ad Sedem suam Episcopos injuste depositos, in pristinam restituere potuit dignitatem, secundum antiquos Ecclesiæ mores; si, inquam, hæc omnia præstare potuit Romanus Pontifex (prout Julius, Socrates, & Sozomenus testantur), non erat suprema Conciliorum Provincialium auctoritas, in Judiciis Canonicis Episcoporum. Si non erat suprema, poterat ab ipsis appellari ad Romanum Episcopum: siquidem ejus Ecclesia supra cæteras privilegium habet, & ad ipsum cura omnium spectat, propter Sedis dignitatem. Si appellari ea ætate potuit ad Romanum Pontificem, jus appellationum Episcopalium suscipiendarum & judicandarum non fuit collatum Romano Episcopo a Synodo Sardicensi.

Contra. Canones de appellationibus ad Romanam Sedem a Concilio Sardicensi editi, jure divino non nituntur, sed religioso tantum desiderio honorandi memoriam S. Petri. Jus itaque illud non est appendix primatus S. Petro & ejus Successoribus a Christo traditi, nec perpetuum Romanæ Ecclesiæ privilegium, sed a Synodo Sardicensi institutum est.

Respondeo, nego antecedens. Idem enim est, asserere appellationes Episcoporum ad Summum Pontificem esse deferendas, ut honoretur memoria S. Petri, ac dicere, ipsum esse S. Petri in totius Ecclesiæ regimine successorem, & ratione istius successionis ac primatus jus appellationum Episcopalium judicandarum ipsi convenire, ut Ecclesiæ universæ capiti. Unde quod Patres Sardicenses Canone 3. exprimunt his verbis: *Si vobis placet, Sancti Petri Apostoli memoriam honoremus, ut scribatur ab his, qui causam examinarunt, Julio Romano Episcopo*, &c. iidem in Epistola Synodica ad Julium, efferunt his verbis: *Hoc enim optimum, & valde congruentissimum esse videbitur, si ad Caput, id est, ad Petri Apostoli Sedem, de singulis quibusve Provinciis Domini referant Sacerdotes*. Honorare itaque in Romanis Pontificibus memoriam S. Petri, & agnoscere Petri Sedem ut caput omnium Ecclesiarum, idem omnino est. Ex quo sequitur, jus Appellationum Episcopalium ex tota Ecclesia suscipiendarum, & judicandarum, quod illa capitis Ecclesiæ dignitas implicite complectebatur, jure divino, & ex omni retro antiquitate Romani Pontificis proprium fuisse, quamvis nulla lege scripta jus illud explicetur ante Concilium Sardicense.

PROPOSITIO III.

Synodus Sardicensis non solum jus concedendi Revisionem, sed potestatem judicandi Appellationes ab Episcopis depositis factas ad Romanam Sedem, Romano Pontifici asseruit & confirmavit.

Probatur. Synodus quæ Romano Pontifici asserit potestatem confirmandi judicia lata in Synodo Provinciæ, non solum ipsi tribuit jus concedendi revisionem, sed potestatem judicandi appellationes ab Episcopis depositis factas ad Romanam Sedem de sententia Synodi provincialis: atqui Synodus Sardicensis Romano Pontifici asserit potestatem

ſtatem confirmandi judicia lata in Synodo Provinciæ: igitur non ſolum ipſi tribuit jus concedendi reviſionem, ſed poteſtatem judicandi appellationes ab Epiſcopis depoſitis factas ad Romanam Sedem.

Probatur minor ex verbis tertii Canonis. *Quod ſi aliquis Epiſcoporum judicatus fuerit in aliqua cauſa, & putat ſe bonam cauſam habere, ut iterum Concilium renovetur; ſi vobis placet, Sancti Petri Apoſtoli memoriam honoremus, ut ſcribatur ab his, qui cauſam examinarunt, Julio Romano Epiſcopo: & ſi judicaverit renovandum eſſe judicium, renovetur, & det judices. Si autem probaverit talem cauſam eſſe ut non refricentur ea quæ acta ſunt, quæ decreverit, confirmata erunt.* Ergo Synodus Sardicenſis Romano Pontifici aſſerit poteſtatem confirmandi judicia lata in Synodis Provinciæ. Ergo de illis judiciis ipſe judicare poteſt, ſecundum Canones Sardicenſes. Ergo & cauſas, in quibus lata ſunt, per ſe ipſum cognoſcere, diſcutere, ac finire, ſecundum eorumdem Canonum diſpoſitionem. Deinde ſi poteſtatem confirmandi judicia lata in Synodis Provincialibus, Romano Pontifici aſſeruit Synodus Sardicenſis, eidem aſſeruit poteſtatem illa in irritum mittendi: ſiquidem utraque hæc poteſtas indiviſibilis eſt. Non igitur detulit ipſi ſolum jus concedendi reviſionem.

Confirmatur ex S. Leone ad Epiſcopos Provinciæ Viennenſis ſcribente, Juris eſſe ſui cauſarum Epiſcopalium reviſionem decernere, cum ad Sedem Apoſtolicam provocatum erat, aut judicia in Synodis lata confirmare. *Nobiſcum itaque Fraternitas veſtra recognoſcat*, inquit, * *Apoſtolicam Sedem, pro ſui reverentia, a veſtræ etiam Provinciæ Sacerdotibus, innumeris relationibus eſſe conſultam & per diverſarum, quemadmodum vetus conſuetudo poſcebat, appellationem cauſarum, aut retractata, aut confirmata fuiſſe judicia.* Vetus autem illa conſuetudo, de qua S. Leo loquitur, ipſa eſt quam Synodus Sardicenſis confirmavit. * Ep. 8.

Probatur ſecundo. Concilium quod aſſerit Romano Pontifici poteſtatem dandi judices, nominandique Epiſcopos ex vicinis Provinciis, qui cauſam diſcutiant, & ſententiam priorem confirment, reſcindant, aut temperent; necnon mittendi Legatos, qui auctoritate Sedis Apoſtolicæ cum illis Epiſcopis judicent; Concilium, inquam, illud Romano Pontifici poteſtatem aſſerit, non ſolum decernendæ reviſionis, verum etiam judicandi appellationes ab Epiſcopis depoſitis factas ad Romanam Sedem. Sed Concilium Sardicenſe Romano Pontifici aſſerit poteſtatem dandi judices, nominandique Epiſcopos ex vicinis Provinciis, qui cauſam diſcutiant; necnon mittendi Legatos, qui auctoritate Sedis Apoſtolicæ cum illis Epiſcopis judicent. Igitur Synodus Sardicenſis Romano Pontifici aſſerit poteſtatem nedum reviſionis decernendæ, ſed judicandi appellationes ab Epiſcopis depoſitis factas ad Romanam Sedem.

Probatur minor ex Canone 7. cujus hæc ſunt verba: *Placuit autem, ut ſi Epiſcopus accuſatus fuerit, & judicaverint congregati Epiſcopi regionis ipſius, & de gradu ſuo eum dejecerint: ſi appellaverit qui dejectus eſt, & confugerit ad Epiſcopum Romanæ Eccleſiæ, & voluerit ſe audiri: ſi juſtum putaverit ut renovetur judicium, vel diſcuſſionis examen, ſcribere his Epiſcopis dignetur, qui in finitima & propinqua Provincia ſunt, ut ipſi diligenter omnia requirant, & juxta fidem veritatis definiant. Quod ſi is qui rogat cauſam ſuam iterum audiri, deprecatione ſua moverit Epiſcopum Romanum, ut de latere ſuo Presbyterum mittat: erit in poteſtate Epiſcopi quid velit, & quid æſtimet. Et ſi decreverit mittendos eſſe, qui præſentes cum Epiſcopis judicent, habentes ejus auctoritatem, a quo deſtinati ſunt; erit in ſuo arbitrio.*

Maior vero evidens eſt. Nam ſi judicandi auctoritatem Romanus Pontifex committere poteſt Epiſcopis vicinarum Provinciarum, hanc ipſe per ſeipſum poteſt exercere, ſi Legatos mittere poteſt qui judicent cum illis Epiſcopis, auctoritate Sedis a qua deſtinantur, Sedes illa auctoritatem habet per ſeipſam retractandi prioris judicii, illudque in irritum mittendi vel confirmandi. Neque enim ſervus ſupra dominum, aut diſcipulus ſupra magiſtrum eſt; nec rivus eſt fonte fœcundior, aut radius lucidior ſole.

Probatur tertio. Concilium quod aſſerit Romano Pontifici auctoritatem, non ſolum dandi novos judices, nempe Epiſcopos ex viciniori Provincia, ſed etiam diſcutiendi eorum ſententiam, ſi ab ea Epiſcopus provocaverit, & de ea judicandi, non concedit ipſi

merum jus decernendi revisionem: Sed Concilium Sardicense Romano Pontifici auctoritatem asserit non solum dandi novos judices, Episcopo nimirum ex viciniori Provincia, sed etiam discutiendi sententiam ab eis latam, & de ea judicandi, si Episcopus depositus ab eis provocaverit. Igitur Concilium Sardicense non tribuit Romano Pontifici merum jus decernendi revisionem.

Probatur minor ex Canone IV. qui sic decernit: *Cum aliquis Episcopus depositus fuerit, eorum Episcoporum judicio qui in vicinis locis commorantur, & proclamaverit agendum sibi negotium in Urbe Roma: alter Episcopus in ejus cathedra, post appellationem ejus qui videtur esse depositus, omnino non ordinetur, nisi causa fuerit in judicio Episcopi Romani determinata.*

Ita hunc Canonem intellexere Græci interpretes Zonaras & Balsamon, qui secundam appellationem a Romano Pontifice judicari posse, secundum istius Canonis sensum agnoscunt, eam nimirum quam ab Episcopis viciniorum Provinciarum, & ab eorum sententia Episcopi depositi interjecerint. *Cum dixissent Patres*, inquit Balsamon, *Provincialium sententiam appellationi subjici, & a propinquis Episcopis jussu Papę examinari, non dicunt quid fieri debeat, si is qui appellavit, condemnatus fuerit, & se rursus gravari dicat. Statuunt ergo ut res in integro maneant, & in ejus, qui est condemnatus, Ecclesia, alius non eligatur, nisi secunda appellatio a Papa examinata fuerit.*

Objectionibus D. De Marca respondetur. Objectio prima petitur ex discrimine quod revisionem inter & appellationem intercedit. Appellatio namque integram causæ cognitionem transfert ad judicem superiorem, qui Quæstionem excutit & definit in suo tribunali. At revisio definitivum judicium relinquit priori jurisdictioni, ea ratione ut prioribus judicibus novi etiam adjungantur: ut constat ex quadam Constitutione Græca quam Cujacius restituit in suis Observationum libris. Appellationis ea vis est, ut priore interim sententia supersedendum sit, quod aliter obtinet in revisione: atqui Canones Sardicenses integram causæ cognitionem ad Romanum Episcopum non transferunt, ut eam in suo tribunali definiat, sed ad judices quos ipse prioribus judicibus adjunxerit; neque priore sententia supersedendum esse decernunt. Licet enim suspendi executionem prioris judicii velint, quoad novi Episcopi Ordinationem, non tamen vetant quin sententia depositionis executioni mandetur: Ergo Synodus Sardicensis solum jus decernendi revisionem in causis Episcoporum confugientium ad Apostolicam Sedem, & apud ipsam de sententia Synodi Provincialis conquerentium, Romano Pontifici attribuit.

Respondeo, nego minorem. Canones enim Sardicenses integram causæ cognitionem ad Romanum Episcopum transferunt, si eam suscipere voluerit ac finire, non vero aliis judicibus discutiendam & judicandam committere. *Si autem probaverit talem causam esse, ut non refricentur ea quę acta sunt, quæ decreverit, confirmata erunt:* (inquit Canon 3.) Præterea falso supponit argumentum, Episcopum Romanum teneri vi Canonum Sardicensium ad committendam causæ retractationem prioribus judicibus a quibus Episcopi depositi appellarunt, quibus alios e vicinis Provinciis adjungat: quod ad rationem simplicis revisionis necessum esset secundum ejus descriptionem a Domino de Marca allatam. Canones enim Sardicenses explicantes quid acto sit opus, si Episcopus exauctoratus Romanum Pontificem appellaverit, absolute dicunt: * *Si judicaverit renovandum esse judicium, renovetur, & det judices.* Et Canon VII. addit: *Scribere his Episcopis dignetur qui in finitima & propinqua Provincia sunt, ut ipsi diligenter omnino requirant, & juxta fidem veritatis definiant.* At ne per umbram quidem decernit Sardicense Concilium illis Canonibus, ut priores judices causæ cognitionem in Provinciam a Romano Episcopo transmissam iterum suscipiant, judicioque instaurato adsint. Et certe si priores judices merito suspecti fuerint Episcopo accusato, ab eoque jure recusati, si ejus conjurati hostes, Canones in priori judicio violaverint, iisdemne secunda causæ cognitio committi debet? Id sane tam a mente Patrum Sardicensium, quam ab æquitate alienum est. Porro Concilium Sardicense, priore sententia supersedendum esse satis superque decernit, cum novum Episcopum ordinari prohibet *, post appellationem ejus qui videtur depositus, nisi causa fuerit in judicio Episcopi Romani determinata.

Canon 3.

* *Can. 4.*

Con-

Contra. Concilium Sardicense decernit *Canone* 3. ut *renovetur Concilium*, *renovetur judicium*; itemque *Canone* 7. ut *renovetur examen*. Ergo Episcopi Provinciales, qui judicium tulerunt, interesse debent secundo judicio. Unde Dionysius Exiguus in lemmate hujus Canonis: *Retractandi* vocabulum usurpat. *De Provinciali Synodo retractanda per Vicarios Episcopi Urbis Romæ si ipse decreverit*. Vox autem illa Revisioni competit.

Respondeo, distinguo antecedens. Et hæc verba Canonum 3. & 7. significant solum aliud Concilium congregandum esse, causam rursus discutiendam, & instaurandum judicium, concedo: & significant priores judices a quibus appellatum est, secundo judicio adesse debere, in eoque una cum vicinarum Provinciarum Episcopis & Romani Episcopi Legatis suffragari, nego. Qua distinctione posita, nego etiam consequens. Immo hæc verba Canonis 2. *Det Judices*, evidenter contrarium ostendunt. Enimvero si eligi ac designari debebant a Romano Pontifice judices, qui secundam causæ cognitionem susciperent, Auctores prioris judicii non debebant in hoc secundo suffragium dicere. Non enim designari judices illi debuissent, quia judicandi munus in eadem causa jam exercuerant, non mutuatitia, sed nativa, ut ita dicam, & insita auctoritate. Deinde Canon decernit simpliciter, ut Romanus Episcopus *det Judices*, non vero ut novos judices prioribus adjungat: quod dixisset, si Episcopi Provinciales, qui judicium tulerant, interesse debuissent secundo judicio. Verbum autem *Retractandi*, quo Dionysius Exiguus utitur, non meræ dumtaxat revisioni; sed etiam ultimæ cognitioni causæ ad superiorem judicem appellationis beneficio devolutæ convenit: quo sensu illud usurpat Dionysius Exiguus.

Objectio secunda petitur ex insigni loco Hincmari Remensis Archiepiscopi, asserentis in Epistola ad Joannem VIII. Pontificem Maximum nomine Caroli Calvi Imperatoris data, auctoritatem a Concilio Nicæno tributam Synodis Provincialibus ad judicandos Episcopos, violatam non esse, sed potius confirmatam in Synodo Sardicensi; quæ præcipit ut causa Episcopi depositi terminetur in ejus Provincia, secundum sententiam nimirum eorum Episcoporum, qui ipsum prius judicaverant, itemque Episcoporum, qui in finitima Provincia commorantur, coram Legato Summi Pontificis: *Cujus sanctæ Synodi* (Nicenæ) *Constitutionem*, inquit, *Sardicenses Canones non convellunt, qui cum Pontificis Romani Vicario, vel arbitrio, causam Episcopi in Provinciali Synodo judicati, etiam Episcoporum arbitrio, vel judicio qui eum judicaverunt, cum Episcopis, qui in finitima & propinqua Provincia sunt, præcipiunt terminari, quatenus sive in manenda, sive in immutanda sententia, juxta Canones Nicænos, commune sit placitum*. Ergo Synodus Sardicensis, ex Hincmaro, decrevit ut Romanus Pontifex novos judices prioribus adjungeret, qui causam Episcopi depositi simul retractarent. Istud porro est merum jus concedendi revisionem: Synodus itaque Sardicensis nihil aliud tribuit Romano Pontifici, quam jus concedendi revisionem.

Respondeo, Hincmarum non fuisse assecutum sensum Canonum Sardicensium, ut ex probationibus Propositionis perspicuum est.

PROPOSITIO III.

Appellationum usus, cum in Ecclesia Orientali, tum in Occidentali, frequens fuit post Concilium Sardicense. Ejus initia vel ad Concilii Trullani tempora, in Ecclesia Græca, vel ad 8. sæculum, in Latina, perperam a Viris quibusdam Eruditis detruduntur.

Probatur prima pars, quæ spectat Ecclesiam Orientalem, compluribus factis, & Appellationum exemplis. Primo, exemplo Eustathii Sebasteni Episcopi, qui cum in Concilio Melitinensi Arianorum fuisset depositus, Romanum Pontificem * appellavit, ejusque sententia Sedi suæ restitutus est, teste Sancto Basilio, *Epistola* 74. & porrecta ejusdem Pontificis Epistola, susceptus a Patribus Concilii Tyanensis, quamvis antea Hæreseos Arianæ suspectus fuisset. *Quæ vero*, inquit Sanctus Basilius, *sint illi a Beatissimo Episcopo Liberio proposita, & ad quæ consenserit, nobis clam est: nisi quod Epi-*

Appellatio Eustathii Sebasteni.
* *Liberius.*

ſtolam attulit, per quam reſtitueretur. Hanc ubi Synodo Tyanenſi exhibuit, in ſuum locum reſtitutus eſt.

Nec vero illud tantum ſuæ adverſus Apoſtolicam Sedem venerationis argumentum dederunt omnes Epiſcopi Diœceſeos Ponticæ in Synodo Tyanenſi congregati; verum cum poſtea priſtinos in errores eſſet relapſus Euſtathius, hominem Apoſtolicæ protectionis munitum præſidio ita ſunt reveriti, ut ipſum damnare ac exauctorare prius noluerint, quam Romanum Pontificem de ejus relapſu monuiſſent, eumque rogaſſent ut illum Canonum ultioni permitteret, ut conſtat ex laudata Sancti Baſilii Epiſtola: *Quoniam igitur iſthinc vires accepit lædendi Eccleſias, ac publicandæ ſuæ impietatis fiducia, quam vos dediſtis, ad ſubverſionem multorum uſus eſt; neceſſe eſt, ut iſthinc quoque veniat malorum iſtorum correctio, ſcribaturque Eccleſiis, quibus quidem conditionibus ad communionem ſuſceptus ſit: ſimul vero adjiciatur, quomodo jam, immutata ſententia, gratiam a Patribus, qui tum erant, acceptam, irritam reddat.*

Reſpondent Viri quidam Eruditi, confugium Euſtathii ad Sedem Romanam, Appellationem proprie non fuiſſe. Certum enim eſt, inquiunt, Euſtathii depoſitionem irritam & nullam fuiſſe, eo quod ab Hæreticis facta eſſet: certum eſt rurſus ita ſenſiſſe Catholicos Orientis Epiſcopos in Synodo Lampſacena congregatos, anno 365. qui ſpreto judicio illo Euſtathium in ſuam communionem receperunt; & Synodo intereſſe conſenſerunt, atque Legatum inſuper in Occidentem miſere. Quia tamen ſuſpicio adverſus eum orta erat in cauſa Fidei, magni ponderis ad confirmandam executionem rerum decretarum fuit Epiſtola illa Liberii, & juſſio ejus pro reſtituendo Euſtathio data poſt judicium Synodorum Orientis & Occidentis. Ob hoc igitur Synodus Tyanenſis, eum, inſuperhabitis ſuſpicionibus de Fide, recepit, in vim decreti Pontificii, tametſi ignoraret quibus eum conditionibus Liberius recepiſſet in ſuam communionem.

Contra. Sola Liberii Romani Pontificis Epiſtola cauſa fuit reſtitutionis Euſtathii: quæ ergo geſſit hac in cauſa Pontifex, ſpectari non debent ut confirmatio reſtitutionis ipſius factæ in Concilio Lampſaceno, ſed ut reſtitutio in integrum, poſt judicium Appellationis ad Sedem Apoſtolicam per ipſum interjectæ a ſententia Concilii Melitinenſis.

Probatur antecedens, primo ex Epiſtola Sancti Baſilii, quæ ipſum in priſtinum ſtatum atque dignitatem non fuiſſe reſtitutum teſtatur, niſi ubi Romani Pontificis Epiſtolam Synodo Tyanenſi exhibuit. Antea igitur ab omnibus Catholicis ut excommunicatus & depoſitus habebatur, Lampſacenæ Synodi nulla habita ratione.

Secundo, Euſtathii reſtitutio in Lampſacena Synodo facta nulla erat, ſpectatis cauſæ meritis, ſiquidem ipſe Euſtathius Hæreticus erat. Contra vero ejus damnatio in Concilio Melitinenſi, nulla quidem erat ſecundum ordinem & formulas juris, ſed legitima erat, ſpectatis meritis cauſæ, ſiquidem Euſtathius Hæreticus erat, & aliorum criminum reus. Sic porro hominem deſcribit S. Baſilius in Epiſtola ſuperius laudata: *Eſt itaque unus ex illis qui plurimum excitant turbarum, Euſtathius ex Sebaſtia minoris Armeniæ. Hic olim inſtitutus ab Ario, cum is Alexandriæ florens, impias adverſus Unigenitum Dei blaſphemias ſtrueret, ſectator illius, & inter ſelectiſſimos diſcipulos connumeratus fuit. Poſteaquam vero ad ſuos reverſus, a Beatiſſimo Hermogene Cæſareæ Epiſcopo propter impiam opinionem condemnaretur, confeſſionem illi obtulit ſanæ Fidei, atque ita manus impoſitionem ab ipſo obtinuit. Ubi vero dormitionem accepit Hermogenes, mox ad Euſebium Conſtantinopolitanum ſeſe contulit: qui & ipſe nihilominus impium Arii dogma tuetur. Inde poſt quibuſdam de cauſis pulſus, ad patriam ſeſe recepit: illique denuo erroris purgationem obtulit: ſed ita ut celata & obtecta mentis impietate, quamdam exhiberet verborum rectitudinem: mox vero ubi fortuito adeptus eſſet Epiſcopatum, anathematiſmum contra ὁμοούσιον in Synodo Ancyræ habita ſcripſiſſe deprehenditur. Ex illa ad Seleuciam profectus cum illis, quos ejuſdem habet opinionis, ea geſſit quæ omnes norunt. Conſtantinopoli vero iterum ad ea quæ ab Hæreticis propoſita ſunt, conſenſit. Atque ita Epiſcopatu ejectus, propterea quod Melitinæ depoſitus eſſet, viam ſibi ipſi, per quam reſtitueretur excogitavit, eam videlicet ut ad vos proficiſceretur.* Non itaque immeritus in Concilio Melitinenſi depoſitus fuit Euſtathius, & ob Arianæ Hæreſeos profeſſionem ipſo facto depoſitus erat. Nulla vero fuit ejus reſtitutio facta in Con-

Concilio Lampfaceno. Non eſt igitur in communione m ac ſedem reſtitutus, niſi vi Decreti Pontificii a Liberio dati.

Appellatio S. Joannis Chryſoſtomi.

Probatur 2. exemplo Sancti Joannis Chryſoſtomi, qui in Synodo ad Quercum a Theophilo Alexandrino inique damnatus, Innocentium I. Romanum Pontificem appellavit. Conſtat namque ex Epiſtola Imperatoris Honorii ad Arcadium Orientis Imperatorem, cum Sanctum Chryſoſtomum, tum Theophilum ipſum, Legatos ad Innocentium miſiſſe qui ejus ſuper judicio in Chryſoſtomum lato ſententiam referrent. *Miſſi*, inquit, *ad Sacerdotes Urbis æternæ, atque Italiæ, utraque ex parte Legati. Expectabatur ex omnium auctoritate ſententia informatura regulam diſciplinæ. Integrum nempe eſſe debuerat, nec quidquam novari, dum definitio deliberata procederet; cum interea mirum quoddam præcipitium feſtinationis exarſit, ut non expectatis literis Sacerdotum, qui fuerant mutua partium Legatione conſulti, non examinatis rebus, in exilium truderentur Antiſtites, animadverſioni prius addicti, quam ſententiam Judicii Epiſcopalis experti. Denique quam immatura illa damnatio fuerit, res probavit. Namque hi quorum expectabatur auctoritas,* (nempe Romanus Pontifex, & ejus Aſſeſſores) *pacifica Joanni Epiſcopo communione permiſſa, faciendam concordiam cenſuerunt, nec quemquam putarunt ante judicium conſortio repellendum.*

Porro ſententiam depoſitionis a Theophilo Alexandrino, ejuſque partiariis latam reſcidit, & in irritum miſit Innocentius I. ut conſtat tum Palladii Helenopolitani Epiſcopi, tum Innocentii ipſius teſtimonio. Et Palladius quidem in Dialogo de Vita Sancti Joannis Chryſoſtomi, ita ſcribit: *Ad hæc reſcripſit Beatus Innocentius Papa, communioneque utriuſque partis admiſſa, Theophili judicium caſſum, atque irritum eſſe decrevit, dicens, Oportere conflari aliam irreprehenſibilem Synodum Occidentalium & Orientalium Sacerdotum, cedentibus Concilio amicis primum, deinde inimicis; neutrarum quippe partium ut plurimum rectum eſſe judicium* Innocentius vero primus *Epiſtola* 31. *ad Theophilum* data, quam idem Palladius refert: *Frater Theophile*, inquit, *nos & te, & fratrem noſtrum Joannem, communionis noſtræ eſſe decrevimus, ſicuti & in prioribus literis aperte ſatis expreſſimus, & nunc in ſententia noſtra, & voluntate perdurantes, rurſus eadem ſcribimus. Et quotieſcumque ſcripſeris, niſi debitum ſequatur, convenienſque judicium, propterea aux magno cum dedecore geſta ſunt, poſſibile non eſt nos a Joannis communione diſcedere.*

Nec obſtat primo, quod Innocentius I. *Epiſtola* 29. *ad Clerum & populum Conſtantinopolitanum* data ſcribat: *Cæterum quid contra iſtos in præſentia agendum? Synodali cognitione per opus eſt, quam dudum etiam cogendam eſſe cenſuimus. Sola enim illa talium procellarum motu ſopire poteſt.*

Hæc, inquam, non obſtant. Nam hæc verba non indicant Sanctum Chryſoſtomum ad Concilium appellaſſe, ſed Innocentium optaſſe ut Concilium congregaretur, ut hoc remedio pax Eccleſiæ redderetur Orientali, quæ in ſchiſmatis verſabatur periculo: cum interim Innocentius ipſe fiduciario decreto Chryſoſtomum in communionem & dignitatem reſtituiſſet.

Nec obſtant ſecundo hæc ipſius Chryſoſtomi verba in Epiſtola ad Innocentium I. ſcribentis: *Sed licet abſentes eſſemus, & ad Synodum appellaremus*, &c. Non enim hæc ſignificant Sanctum Joannem Chryſoſtomum vere & proprie ad Synodum appellaſſe, ſed legitimum dumtaxat poſtulaſſe Concilium, in quo accuſationes adverſus ipſum factæ judicari ſecundum ordinem juris, præſcriptaque Canonum poſſent. Cum enim appellatio tam ſupponat ſententiam, eo tempore ad Concilium vere appellare non poterat Sanctus Chryſoſtomus, quo nulla adhuc adverſus ipſum inſtructa lis fuerat, nullum judicium celebratum, nulla ſententia lata. Porro verba mox laudata ad illud tempus referuntur, quo nondum ipſum communione & ſede privaverat Theophilus, ſed quo imaginem quamdam Concilii adverſus ipſum dumtaxat congregabat. Ait itaque Sanctus Chryſoſtomus, tunc ſe Theophilum, & Epiſcopos Theophili invidiæ ſervientes recuſaſſe, quod hoſtes ejus eſſent infenſiſſimi; & aliunde Alexandrinus Epiſcopus nullam in Epiſcopos Diœceſeos Thraciæ, e quibus erat Conſtantinopolitanus, exercere juriſdictionem poſſet, ſecundum Canones Concilii Secundi Œcumenici: tunc ſe tamen paratum

ad

ad causam dicendam, suæque ad probationem innocentiæ coram legitima Synodo, profitetur. *Cum autem contestaremur*, inquit, *paratos nos ad diluenda crimina, & ad innocentiam, sicut & innocentes sumus, declarandam coram centum vel mille Episcopis, non assensit* (Theophilus) *sed licet absentes essemus, & ad Synodum appellaremus, & judicium inquireremus, & non auditorium, sed manifestas inimicitias fugeremus; ipse tamen accusatores suscepit, meos excommunicavit, & de illis qui nondum se de suis purgaverant criminibus libellos collegit; quæ omnia Legibus & Canonibus prohibita sunt. Et quid opus est multum dicere? Non destitit omnia facere, & tractare, donec nos vi & potentia, e civitate & Ecclesia ejiceret.* Verba itaque supra laudata, primam litis contestationem spectant, non vero significant appellationem proprie dictam, quæ, indiscussa lite, interjici non potest.

Nec vero de judicio dumtaxat Theophili ad Romanum Pontificem appellavit Sanctus Chrysostomus; sed etiam de judicio, quod alii Episcopi, incentore Theophilo, in illum tulerant, cum revocatus esset Constantinopolim, ob tumultum populi ejus exilium & exauctorationem impatienter ferentis. Cum enim Acacius Beroensis, Antiochus Ptolemaidis, Severianus Gabalitanus, & Cyrinus Chalcedonensis, omnes Chrysostomi hostes conjurati, cum aliis vicinarum civitatum Episcopis Constantinopolim congregati, duodecimum Canonem Antiochenæ Synodi in Chrysostomi perniciem intorsissent, eumque damnassent iterum, quod a Synodo Episcoporum depositus, in Sedem regredi suam absque majoris Concilii auctoritate ausus esset: Innocentii I. Pontificis Maximi tribunal iterum ille appellavit. Numquid enimvero interjectam ab illo appellationem evidenter non significant illa ipsius verba, in Epistola ad Innocentium, prout a Palladio refertur? *Scribite, precor, & auctoritate vestra decernite, hujusmodi inique gesta; nobis absentibus, & judicium non declinantibus, nullius esse roboris. Porro qui talia gessere, eos Ecclesiæ censuræ subjicite. Nos autem insontes, neque convictos, neque deprehensos, neque ullius criminis reos comprobatos, Ecclesiis nostris jubete restitui, ut charitate frui, & pace cum fratribus nostris consueta possimus.*

Porro sententiam in illo secundo judicio adversus Sanctum Chrysostomum latam æque rescidit Innocentius, ac priorem. Id constat primo ex Dialogo Palladii, ubi Theodorus Romanæ Diaconus Ecclesiæ refert verba Commonitorii ab Innocentio I. dati Legatis, quos a suo latere misit Constantinopolim, ut adessent Concilio, quod ad istius causæ pleniorem disceptationem, & ultimam definitionem fieri peroptabat. In hoc enim Commonitorio isthæc inter alia leguntur: *Non oportere Joannem judicium aggredi, nisi illi prius Ecclesia, communioque redderetur, ut omnis dilationis occasione sublata, sua sponte Concilium ingredi posset.*

Idem colligitur ex Theodoreto, lib. 5. Historiæ Ecclesiasticæ, cap. 34. *Episcopi Occidentis*, inquit, *non prius cum Episcopis Ægypti, & Orientis, & Bosphori, atque Traciæ communicare voluerunt, quam nomen illius Sanctissimi Viri* (Sancti Joannis Chrysostomi) *in tabulas, in quibus nomina Episcoporum mortuorum continebantur, retulisset; atque Arsacium ejus successorem ne salutare quidem dignati sunt.* At decernere non potuit Romanus Pontifex, ut nomen Sancti Joannis Chrysostomi decreto Concilii Orientalis ex tabulis Ecclesiæ expunctum, eisdem restitueretur, nisi rescissa sententia quam in illum tulerant Episcopi illi Orientales. Igitur sententia illa rescissa fuit a Romano Pontifice.

Hinc Innocentius I. Alexandrum Antiochenum Patriarcham, & Acacium Beroensem Episcopum, Apostolicæ communionis gratia prius non donavit, quam memoriæ S. Jo. Chrysostomi fecissent satis, ejusque nomen in sacra Dypticha retulissent. His namque verbis ad Alexandrum scribit, Epistola 17. *Multum in gestis* (*ut subscripta testantur*) *solicitus inquisivi, utrum omnibus esset conditionibus satisfactum, in causa beati & vere Deo digni Sacerdotis Joannis. Et cum per singula assertio Legatorum ex voto completa esse fateretur, gratias agens Domino communionem Ecclesiæ vestræ recepi.*

Et Epistola 19. ita scribit ad Acacium Beroensem Episcopum: *Unde has ad præstantissimum fratrem, & Coepiscopum nostrum Alexandrum reddendas, tuæ transmisimus Unanimitati; videlicet ut si omnes inimicitiæ, omnis æmulatio, tam de nomine S. Joan-*

nis.

nis mirandi Episcopi, quam de omnibus ejusdem communionis participibus, a tua animositate discessit, has nostræ societatis recipias literas, frater charissime: modo ut omnia quæ his actis firmata sunt, apud mediatorem nostrum amabilem Alexandrum ore proprio, ut communicantem convenit, fatearis. Non alia etiam conditione Atticum in communionem suscepit.

Hinc Gelasius Romanus Pontifex ad Episcopos Dardaniæ scribens, *Epistola* 13. S. Chrysostomum solius Sedis Apostolicæ judicio absolutum testatur, absque ulla Synodo. *Sed nec illa prætermimus*, inquit, *quo Apostolica Sedes frequenter more majorum, etiam sine ulla Synodo præcedente, & absolvendi quos Synodus inique damnaverat, & damnandi, nulla existente Synodo, quos oportuit, habuerit facultatem. Sanctæ memoriæ quippe Athanasium Synodus Orientalis addixerat, quem tamen exceptum Sedes Apostolica, quia damnationi Græcorum non consensit, absolvit. Sanctæ memoriæ nihilominus Joannem Constantinopolitanum Synodus etiam Catholicorum Præsulum certe damnarat, quem simili modo sedes Apostolica etiam sola, quia non consensit, absolvit. Itemque sanctæ memoriæ Flavianum, Pontificum congregatione damnatum, pari tenore; quoniam sedes Apostolica non consensit, absolvit.* Hinc Facundus Hermianensis, lib. 6. pag. 261. edit. Sirmondi, ait, Joannis Chrysostomi damnationem ab Innocentio I. fuisse rescissam. *Theophili*, inquit, *sui decessoris B. Cyrillus, sententiam sequens, ipse etiam postea, contra judicium quoque sedis Apostolicæ, quæ per beatissimum Papam Innocentium, prædicti S. Joannis in exilio constituti damnationem solverat, nomen ejus post mortem inter Dei Sacerdotes in sacrificio recitari prohibuit.*

Hæc porro probatio ex appellatione S. Joannis Chrysostomi deprompta, eo majoris est roboris, quod ejus causa non esset Fidei, sed meræ Disciplinæ. Quapropter evanescit in auras distinctio, quam Viri quidam Eruditi excogitarunt inter causas Fidei & Ecclesiasticæ Disciplinæ, dum priores ad Sedem Apostolicam semper deferri potuisse confessi sunt per appellationem Episcoporum dejectorum, non autem posteriores: neque hunc invaluisse usum in Ecclesia pluribus sæculis post Concilium Sardicense.

Probatur tertio, exemplo Eutychetis, quem appellasse ad Apostolicam Sedem a sententia quam in Constantinopolitana Synodo tulerat in ipsum Flavianus, constat ex Epistola 8. S Leonis ad eundem Flavianum data. *Accepimus enim*, inquit, *libellum Eutychetis Presbyteri, qui se queritur, accusante Eusebio, immerito communione privatum: maxime cum evocatum se adfuisse testetur, nec sui præsentiam denegasse; adeo ut in ipso judicio libellum Appellationis suæ se asserat obtulisse, nec tamen fuisse susceptum; qua ratione compulsus sit, ut contestatorios libellos in Constantinopolitana urbe proponeret.* Appellationem vero illam Eutychetis factam fuisse ad Apostolicam Sedem, colligitur ex Epistola Flaviani ad B. Leonem. *Literæ nobis datæ sunt*, inquit, *vestræ Sanctitatis, per quas sumus edocti, quia idem Eutyches Libellos direxit vobis plenos omni fallacia atque calliditate, dicens: Judicii tempore libellos se dedisse appellationis, & nobis, & hic convenienti sancto Concilio, & appellasse vestram Sanctitatem; quod nequaquam ab eodem factum est.*

Nec obstat quod Sanctus Flavianus neget Eutychetem appellasse, dicens, *quod nequaquam ab eodem factum est*. Non enim diffitetur absolute Flavianus Eutychetem appellasse, sed solum inficiatur ipsum Appellationem significasse suam *judicii tempore*. Ignota itaque erat S. Flaviano Appellatio Eutychetis ad Apostolicam Sedem, cum damnationis in ipsum sententiam protulit in Synodo Constantinopolitana; sed eam postea cognitam habuit. Unde & rogavit S. Leonem, ad cujus tribunal causa Eutychetis delata fuerat, ut quæ in ipsum Constantinopoli decreta fuerant, confirmaret. *Commotus itaque, sanctissime Pater*, inquit, *in his omnibus quæ ab eo præsumpta sunt, & ob ea quæ in nos & sanctissimam Ecclesiam facta sunt, atque fiunt, pro consueta fiducia fiducialiter age, propriamque faciens communem causam, & sanctarum Ecclesiarum Disciplinam, simulque decernere damnationem adversus eum regulariter factam, & per propria scripta dignare.*

Præterea, constat ex laudata S. Leonis Epistola Eutychetem a Sancto Flaviano damnatum, ad S. Leonem transmisisse accusationum in se ab Eusebio Dorilæi factarum su-

summa capita, simul & media suæ defensionis. *Quamvis enim* (inquit S. Leo, *Epistola 7. ad Theodosium Imp.* data) *prædictus Presbyter ad sedem Apostolicam per libellum doloris sui querimoniam miserit: breviter tamen aliqua prælibavit, asserens se Nicænæ Synodi constituta servantem frustra de Fidei diversitate culpatum. Eusebii autem Episcopi accusatoris ejus libellus, cujus exemplaria ad nos prædictus Presbyter misit, de objectionis evidentia nihil habebat.* Eutyches itaque agnoscebat S. Leonem causæ suæ Judicem & arbitrum, Synodo Orientis superiorem: ad quem idcirco provocaverat.

Denique Patres Concilii Chalcedonensis in Epist. Synodica ad S. Leonem, testantur ipsum de Eutychetis appellatione judicium tulisse, & depositionis sententiam in illum a S. Flaviano latam confirmasse. De Dioscori namque nefario ausu sic loquuntur: *Eutychem pro impietate damnatum, suæ tyrannidis decretis innoxium statuit, & dignitatem, quæ a vestra illi ablata fuerat Sanctitate* (*quippe ut ab eo qui hac gratia erat indignus* (*ille restituit.*

Objiciunt Viri Eruditi, Constantini Monachi verba in 2. Concilio Constantinopol. quod Theodosii jussu in causa Eutychetis actum est, quo in Concilio hic Monachus illius Hæresiarchæ procuratorem agebat. Is enim testatur Eutychetem non magis ad Romanum Episcopum, quam ad Alexandrinum Patriarcham, immo quam ad Hierosolymitanum & Thessalonicensem Episcopos appellasse: *Eutyches*, inquit, *dum legeretur damnatio, appellavit sanctum Concilium Episcopi Romani, & Alexandrini, & Hierosolymitani, & Thessalonicensis.*

Act. 1. Concilii Chalced. Verum quæ fides Constantino Monacho Eutychiano? Certe eum mendacii arguunt Episcopi omnes, qui laudato Concilio Constantinopolitano aderant. Siquidem uno ore inficiantur, Eutychetem toto temporis intervallo, quo illius causæ instaurata cognitio est, aliquid hujusmodi protulisse. *Magnificentissimus Patritius dixit: Si cognoverunt appellantem virum religiosum Monachum cæteri sanctiss. Episcopi, dicant. Julianus Reverendissimus Episcopus dixit: Coram Deo dico: Nihil tale ab Eutyche Monacho audivi in consessu. Seleucus Reverendissimus Episcopus dixit: Dum esset Concilium & interrogatio proveniret, nihil tale cognovimus dictum ab Archimandrita Eutyché de appellatione. A Reverendissimis Episcopis dictum est: Et nos eadem confitemur.*

Præterea, vel ipso Florentii Patritii testimonio, quem ab Imperatore Judicem postulaverat Eutyches, mendax probatur Constantinus Monachus. Nam iste appellationem ab Eutychete interjectam asserit, *dum legeretur damnatio*. At Florentius *nonnisi absoluto Concilio* interjectam ait: *Turba facta*, inquit, *& dissoluto conventu*. Monachus Constantinus palam appellasse Eutychetem contendit, siquidem conqueritur quod illius appellatio Actis Concilii non fuerit inserta: Florentius vero inseri non potuisse innuit, siquidem sibi uni in aurem significatam fuisse testatur. *Dixit ad me silenter*, inquit, *appellans Romanum, & Ægyptium, & Hierosolymitanum Concilium*. Monachus ait, Eutychem appellasse Thessalonicensem Episcopum: at nihil de Thessalonicensi Episcopo Florentius. Ad hæc, quo exemplo ad Thessalonicensem Episcopum, Romani Pontificis Vicarium appellasset Eutyches, qui ad Pontificem ipsum Romanum provocabat?

Denique etiamsi Florentius Patritius dicat, Eutychetem appellasse Romanum, & Ægyptium, & Hierosolymitanum Concilium, merito tamen ipsum ad solam Sedem Romanam appellasse contendimus, quia Libellum appellationis suæ, & querimoniarum, ipsum detulisse ad Synodum Ægyptiacam, aut Hierosolymitanam, aut Thessalonicensem, & apud ipsas appellationem suam persecutum esse, nulla Antiquitatis Ecclesiasticæ monumenta testantur, sed apud Romanum dumtaxat Pontificem S. Leonem.

Appellatio Flaviani cont. Joannem Launojum Ep. p. 2. Ep. 3 negantem Flavian. usquam ad S. Leonem appellasse.

IV. Probatur exemplo S. Flaviani Patriarchæ Constantinopolitani, qui appellavit ad S. Leonem de sententia in se lata ab Episcopis Latrocinii Ephesini. Hujus appellationis testis est locupletissimus S. Leo, *Epistola 25. ad Theodosium Imperatorem* data, in qua de suis Legatis ita loquitur: *Quia & nostri fideliter reclamarunt, & eisdem libellum appellationis Flavianus Episcopus dedit.* Nonne enimvero hæc verba significant Flavianum ad Sedem Apostolicam appellasse? Omnis certe appellatio ad Judicem aliquem dirigi debet. Cùm itaque Flavianus appellationis suæ instrumentum dedit Legatis Apostolicis, aliquam in iis agnovit jurisdictionem, qua hanc appellationem suscipe-

re

re possent. Nulla jurisdictione ornati erant, nisi quatenus Legationem gerebant Pontificiam. Itaque Flavianus appellationem suam direxit ad S. Leonem per ejus Legatos.

Præterea S. Leo convocationem Concilii Generalis urget apud Theodosium, post Appellationem a Flaviano interjectam. *Quam autem*, inquit, *post appellationem interpositam hoc necessario postuletur, Canonum Nicææ habitorum decreta testantur*. Proculdubio Canones Sardicenses intelligit S. Leo, quos Nicænorum nomine laudat, secundum Sedis suæ morem: nam in Canonibus Nicænis nulla mentio appellationum. At Concilium Sardicense decernit de appellationibus Episcoporum dejectorum ad Romanum Pontificem. Itaque vel S. Leo Concilii istius auctoritate abusus est, quod cogitare nefas, vel Flavianus ad illum appellavit.

Idem suadent verba Valentiniani Imperatoris ad Theodosium pariter Imperatorem scribentis: *Quam* (Fidem) *nos a majoribus traditam, debemus cum omni competenti devotione defendere, & dignitatem propriæ venerationis Beato Apostolo Petro intemeratam & in nostris temporibus conservare: quatenus beatissimus Romanæ civitatis Episcopus, cui principatum Sacerdotii super omnes antiquitas contulit, locum habeat ac facultatem de Fide & Sacerdotibus judicare. Hujus enim rei gratia, & Constantinopolitanus Episcopus Flavianus eum per libellos appellavit, propter contentionem quæ orta est de Fide.* *P. 1. Concil. Chalced. n. 25.*

Nec obstat quod Imperatrix Placidia ad Theodosium Imperatorem scribens, dicat Flavianum appellationem suam ad S. Leonem, & ad omnes Episcopos Occidentis misisse: *In Synodo*, inquit, *Ephesinæ civitatis, odium & contentiones potius exercuisse narratur* (Dioscorus) *militum præsentia & metu impetens Constantinopolitanæ civitatis Episcopum Flavianum, eo quod libellum ad Apostolicam Sedem miserit, & ad omnes Episcopos harum partium*. Id, inquam, non obest. Nam ad Concilium Occidentis provocare non potuit Flavianus, quin ad Summ. Pontificem illius Concilii caput provocaret. *P. 1. Concil. Chalced. n. 26.*

Præterea. Appellationem suam ad S. Leonem dumtaxat detulit, velut ad supremum Judicem (salva Concilii Œcumenici auctoritate): ad Episcopos vero Occidentis, velut ad Summi Pontificis assessores, vel suos apud ipsum mediatores, jurisque sui promotores. Nam Flavianum non existimasse Concilium necessarium esse ut similes controversiæ dirimerentur, constat ex ejus epistola ad S. Leonem. *Causa enim*, inquit, *eget solummodo vestro solatio atque defensione, qua debeatis consensu proprio ad tranquillitatem & pacem cuncta perducere; sic enim Hæresis & turbæ, quæ propter eum factæ sunt, facillime destruentur, Deo cooperante per vestras sanctissimas literas; removebitur autem & Concilium quod fieri divulgatur.*

Respondent Viri Eruditi, S. Flavianum appellasse ad Romanum Pontificem, quia de causa Fidei agebatur, ejusque depositio Quæstioni Fidei connexa erat. Nam Dioscorus, qui Flavianum deposuit impedierat ne Sancti Leonis Epistola legeretur, ac per consequentiam ne ejus sententia adversus Hæresim Eutychetis publicaretur. Hinc S. Leo cum Synodo Romana ad Theodosium Imperatorem scribens: *Talem* a Dioscoro ait *prolatam esse sententiam, ut dum homo unus*, idest Flavianus, *impertitur, in omnem Ecclesiam serviretur*. Ob hoc ipsum Valentinianus Imperator in Epistola superius laudata, ait depositionem Flaviani processisse *ex Quæstione Fidei*, intelligens videlicet Orientales, si ratio hæc abesset, non concessuros appellationi Flaviani, neque causæ ejus revisioni consensuros. *In Epist. quæ habetur P. 1. Concilii Chalced. n. 19.*

Verum futilis ea responsio videtur, & falsa. Non enim ob eam tantum rationem S. Leo suscepit appellationem Flaviani suum ad tribunal delatam, quod ejus causa Quæstioni de Fide connexa esset, sed etiam quod causa esset Episcopi depositi, qui secundum Ecclesiasticam Disciplinam, & Canones Sardicenses Romanam Sedem appellare poterat. Id sua in Epistola ad Theodosium indicat Valentinianum, cum utramque illam rationem aperte distinguens ait: *Quatenus beatissimus Rom. civitatis Episcopus locum habeat & facultatem de Fide, & Sacerdotibus judicare*. Non igitur solæ Fidei Quæstiones, sed causæ omnes Episcoporum dejectorum, & Sedem Apostolic. appellantium, ad Romanum Pontificem, ea ætate, velut ad Judicem legitimum deferebantur.

Præterea, licet causa Flaviani fuerit causa Fidei, vel Quæstioni de Fide connexa, ejus

ejus Appellatio ad S. Leonem nihilominus probat tunc viguisse Canones Sardicenses. Illi enimvero Canones inter causas Fidei & Disciplinæ non distinxerunt, ut constat ex illis verbis Canonis III. quæ utriusque generis causas complectuntur: *Si aliquis Episcopus judicatus fuerit in aliqua causa, & putat se bonam causam habere, &c.*

Tertio. Si Orientales concesserunt appellationi Flaviani, quia ejus depositio ex Quæstione Fidei processerat, illiusque judicandæ auctoritatem in Romano Pontifice agnoverunt; æque eidem concessissent, si ejus causa meræ Disciplinæ fuisset. Siquidem Romanus Pontifex, vi Primatus quem agnoverunt, & venerati sunt, non minus tutor est, vindex, & executor Canonum per universam Ecclesiam, quam Judex controversiarum Fidei: nec minus est Ecclesiasticæ promotor & Judex Disciplinæ, quam assertor & conservator Fidei. Unde non solum in causis Fidei, verum etiam in causis Disciplinæ, consuluere semper Sedem Apost. totius orbis Christiani Episcopi, & relationes ad eam miserunt.

Respondent secundo idem Viri Eruditi, necessarium prorsus fuisse ut Quæstio illa Fidei, ex qua depositio Flaviani processerat, ac proinde Flaviani causa ipsi connexa, à Summo Pontifice judicaretur & finiretur in Concilio Œcumenico, adhibitis suffragiis Episcoporum ex universo orbe. Ait enim Valentinianus Imperator: *Huic itaque postulanti* (id est Romano Episcopo Leoni) *& conjuranti salutem nostram communem annuere non negavi; quatenus ad tuam Mansuetudinem petitionem meam ingererem, ut prædictus Sacerdos, congregatis ex omni orbe etiam reliquis Sacerdotibus intra Italiam, omni præjudicio submoto, a principio omnem causam quæ vertitur, solicita probatione cognoscens, sententiam ferat, quam Fides & ratio veræ Divinitatis expostulat.*

Idem colligitur ex Epistola S. Leonis & Romanæ Synodi ad Theodosium: *Cui Sacramento*, inquiunt, id est, veræ divinitatis & veræ humanitatis in Christo, *quia impie nunc a paucis imprudentibus obviatur, omnes partium nostrarum Ecclesiæ, omnes Mansuetudini vestræ cum gemitibus & lachrymis supplicant Sacerdotes, ut quia & nostri fideliter reclamarunt, & eisdem libellum appellationis Flavianus Episcopus dedit, generalem Synodum jubeatis intra Italiam celebrari, quæ omnes offensiones ita aut repellat, aut mitiget, ne aliquid ultra sit vel in Fide dubium, vel in Charitate divisum; convenientibus utique Orientalium Provinciarum Episcopis.*

Verum mirum est quod ex his locis absolutam Synodi necessitatem hac in causa Viri Eruditi colligant, cum S. Leo, Epistola 16. ad Flavianum data, disertis verbis hanc propositionem refellat: *Clementissimus Imperator*, inquit, *pro Ecclesiæ pace solicitus, Synodum voluit congregari, quamvis evidenter appareat, rem, de qua agitur, nequaquam Synodali indigere tractatu.* Et Epistola 17. *ad Theodosium Augustum* data, ait, tam evidentem Fidei causam esse, *Ut rationabilibus causis ab indicenda Synodo fuisset abstinendum.* Falso igitur asserunt Viri Eruditi S. Leonem Romanum Pontificem non potuisse judicare causam Fidei, nisi in Concilio Œcumenico.

Appellatio Theodoreti. Probatur 5. exemplo Theodoreti Episcopi Cyri, qui cum in Latrocinio Ephesino a Dioscoro depositus esset, sanctum Leonem appellavit. Hujus facti Theodoretus ipse testis est in Epistola ad Sanctissimum illum Pontificem data. *Oro*, inquit, *atque obtestor Sanctitatem tuam, ut rectum ac justum tribunal vestrum invocanti opem ferat, jubeatque ad vos venire, & doctrinam meam Apostolicis vestigiis inhærentem ostendere.... Ante omnia, ut a vobis docear, oro, an me oporteat in hac injusta depositione acquiescere, an non; vestram enim sententiam expecto: quod si in judicatis manere me jusseritis, manebo, neque ulli hominum deinceps molestus ero, sed rectum Dei Salvatorisque nostri judicium expectabo.*

Nec obstat quod Theodoretus scribat ad Renatum Romanæ Ecclesiæ Diaconum: *Oro Sanctitatem tuam, Sanctissimo ac Beatissimo persuadeat, ut Apostolica Auctoritate utatur, & ad Concilium vestrum advolare præcipiat.* Hæc, inquam, non obsunt, nec probant Theodoretum ad Concilium provocasse, non vero ad Romanum Pontificem. Quia enim Romanus Pontifex gravioris momenti causas nonnisi convocato ex Romana saltem Diœcesi Concilio judicare solebat, consequens erat ut qui ad Romanum Episcopum appellasset, ejus Concilio se sisteret.

Respondent Viri Eruditi, provisorio dumtaxat, non definitivo decreto, restitutum fuisse a Leone Papa Theodoretum. Etenim Quæstio præcipua, ex qua profecta erat ejus depositio, in Concilio Chalcedonensi retractata est, & in fidem ejus inquisitum. Et post emissam ab eo Fidei professionem, & anathema dictum Nestorio, sedi suæ definitivo decreto restitutus fuit a Patribus illius Synodi: unde Paschasinus S. Leonis Legatus dixit: *Hoc judicio Sanctissima & Reverendissima Synodus, insuper vero & nostra Humilitas, reddi ei Ecclesiam propriam definivit*. Unde & gloriosissimi Judices dixerunt: *Secundum Decretum sancti Concilii, Theodoretus sanctissimus Episcopus Ecclesiam civitatis Cyri recipiat*. Id etiam patet ex Epistola 63. S. Leonis ad Theodoretum data, in qua de illius restitutione agens, hæc scribit: *Gloriamur in Domino, qui nullum nos in fratribus detrimentum habere permisit; sed quæ nostro prius ministerio definierat, universæ Fraternitatis irretractabilis firmavit assensu, ut vere a se prodiisse ostenderet, quod prius a prima omnium Sede formatum, totius Christiani orbis judicium recepisset*.

Contra. Definitivo decreto Sedi suæ restitutus est Theodoretus a S. Leone, si Chalcedonensis Synodus ipsum receperit, quia restitutus erat a S. Leone: atqui Synodus Chalcedonensis ideo recepit Theodoretum, quia restitutus erat Sedi suæ a S. Leone: ergo restitutus est ab ipso, decreto definitivo.

Probatur minor ex Actione I. ubi religiosissimi Judices, & amplissimus Senatus dixerunt: *Ingrediatur & Reverendissimus Episcopus Theodoretus, quia & restituit ei Episcopatum Sanctissimus Archiepiscopus Leo, & sacratissimus & piissimus Imperator sanxit eum adesse sanctæ Synodo*. Et actione 8. iidem Judices ajunt: *Omnis jam dubitatio de Theodoreto Reverendissimo Episcopo est soluta; quippe & Nestorium coram nobis anathematizavit, & sanctissimo & Dei amantissimo Archiepiscopo Senioris Urbis Romæ Leone susceptus est, & Definitionem Fidei a vestra Religiositate prolatam libenter suscepit; & insuper Epistolæ memorati sanctissimi Archiepiscopi Leonis subscripsit. Deest igitur ut sententia proferatur a Reverentia vestra, ut Ecclesiam suam recipiat, sicut & sanctissimus Leo Archiepiscopus judicavit. Omnes Reverendissimi Episcopi clamaverunt: Theodoretus dignus est Sede Ecclesiæ: Orthodoxum Ecclesia Pastorem recipiat*. Equidem non diffiteor causam Theodoreti adhuc retractatam fuisse in Synodo Chalcedonensi, quia & id juris Concilio conveniebat, & S. Leo Decreta sua Concilii subjecerat examini: *Ut veritas clarius enitesceret, & fortius retineretur dum quæ Fides prius docuerat, hæc postea examinatio confirmaret. Ad majorem enim Dei gloriam proficit finis examinis quando ad hoc se accipit exerendi fiduciam ut vincatur adversitas, ne quod per se probatur reprobum, silentii præjudicio videatur oppressum*. Ad hoc (inquam) S. Leo Decreta sua misit ad Synodum, ut illis in Concilio receptis, & omnium subscriptione firmatis, causa Fidei nulli esset obnoxia retractationi, causæ personarum eidem connexæ, nulli contradictioni subjacerent. Concilium igitur Chalcedonense Theodoretum Sedi suæ restituit, non ut retractans causam Theodoreti, si proprie loqui velimus: siquidem nihil relegi Patres voluerunt ex Actis coram S. Leone in ipsius causa; quod tamen in revisione causarum fieri solebat, in qua sententia non proferebatur, nisi prolatis omnibus instrumentis, quæ in instructione litis coram primis Judicibus confecta fuerant, & omnibus Actis prioris judicii: *Nihil relegi volumus*, inquiunt Actione 8. *Modo anathematiza Nestorium*. Sed Theodoretum Sedi suæ restituit sancta Synodus, ut subscribens sententiæ S. Leonis in ejus causa latæ, *Ut in hoc quoque Capiti membra concordarent*, quemadmodum sanctus ille Pontifex loquitur, Epistola 63. ad Theodoretum data. Enimvero si ipsum Patres Chalcedonenses, ut depositum habuissent, passi non essent ipsum in Concilium sedere, & suffragari. Licet enim Episcopi Ægyptii tumultuatim clamaverint: *Nolite eum dicere Episcopum, non est Episcopus. Impugnatorem Dei foras mittite, Judæum foras mittite*: tamen Episcopi Orientis, Asiæ, Ponti, & Thraciæ, qui numero longe plures erant, in seditiosas illas voces non eruperunt, nec in Theodoretum ita fuerunt iniqui: immo exclamaverunt universi, postquam sedit ut Judex in medio Synodi, & inter cæteros Patres Theodoretus: *Dignus, dignus: Orthodoxum Synodo*.

Verba S. Leonis in Epist. ad Theodoret.

Contra. Judices Actione I. Concilii Chalcedonensis dixerunt, Theodoretum, tametsi locum

locum suum recepisset auctoritate Leonis, venisse tamen ut Accusatorem tantum, injurias suas ulturum, & expurgaturum, si quid adversus eum proponeretur. Nam uniuscujusque partis jus integrum esse. Unde colligere licet, absolutam non fuisse restitutionem Theodoreti, sed interim tantum valituram, donec Quæstio principalis, ex qua profecta erat ejus depositio, retractata fuisset. Quod factum est in Concilio Chalcedonensi.

Probatur antecedens ex illis verbis gloriosissimorum Judicum, Actione 1. *Theodoretus Reverendissimus Episcopus recipiens locum a sanctissimo Episcopo inclytæ Urbis Romæ, in locum nunc accusatoris ingressus est.*

Respondeo, nego antecedens. Nec id probant modo laudata Judicum verba; sed solum Theodoretum duplici jure adesse Synodo. Primo vi restitutionis a Sancto Leone factæ; secundo ut gerentem personam accusatoris: & addiderunt, Præsentiam Theodoreti in Synodo, & concessum ipsi suffragandi jus inter Patres, nulli nocere posse, cum utrique parti servata esset libertas querimonias accusationesque suas ad Synodum deferendi, ubi Quæstio præcipua finita esset, & causa fidei judicata; sufficere ad recipiendum Theodoretum inter Patres, quod Fidem Orthodoxam profiteretur; maxime cum Antiochenus Patriarcha, cui subjacebat, locuples ea de re testimonium perhiberet. *Præjudicium*, inquiunt, *ex persona Reverendissimi Episcopi Theodoreti, nulli generabitur, reservata videlicet post hæc omni accusatione & vobis, & illi, & quæ invicem exercere volueritis, quia rectam tenet fidem, maxime cum & sine scriptis appareat, & testimonium Catholicæ Fidei perhibens Reverendissimus Episcopus Antiochiæ magnæ civitatis.* Unde & antea decreverant iidem Judices, ut in sacrum illum cœtum Theodoretus ingrederetur, rerum gerendarum futurus particeps, non vero ut accusator dumtaxat. *Ingrediatur & Reverendissimus Episcopus Theodoretus, ut sit particeps Synodi.*

Argumentum pro Appellationibus ex causa Cæciliani. Probatur secunda pars propositionis, quæ spectat Ecclesiam Occidentalem, primo ex causa Cæciliani Carthaginensis Episcopi, quem a Donatistis exagitatum, & in multis eorum Conciliis damnatum, ad Apostolcam Sedem appellare potuisse, & ad ejus tribunal causam suam dicere, S. Augustinus agnoscit: cum tamen de causa Fidei non ageretur, sed de causa meræ Disciplinæ, & de Cæciliani Ordinatione, quem a Traditore, Felice nimirum Aptungitano consecratum, Episcopali honore & dignitate frui non posse contendebant, Quæstio esset. En verba Sancti Augustini, *Epist.* 162. ubi de Carthagine ait: *Erat Carthago civitas ampla & illustris, unde se per totum Africæ corpus malum quod ibi esset exortum, tamquam a vertice diffunderet: Erat etiam transmarinis vicina regionibus & fama celeberrima nobilis: unde non mediocris utique auctoritatis habebat Episcopum, qui posset non curare conspirantem multitudinem inimicorum, cum se videret & Romanæ Ecclesiæ, in qua semper Apostolicæ Cathedræ viguit Principatus, & cæteris terris, unde Evangelium ad ipsam Africam venit, per communicatorias literas esse conjunctum, ubi paratus esset causam dicere, si adversarii ejus ab eo illas Ecclesias alienare conarentur.* Illam vero consuetudinem appellandi ad Ecclesias Apostolicas, & maxime ad Romanam, quæ princeps est cæterarum, inde repetit S. Augustinus, quod Cæcilianus non esset ex ordine Presbyterorum, Diaconorum, aut inferiorum Clericorum, quorum causæ in Provinciis finiebantur, & qui in judicio Metropolitani, & Synodi Provincialis acquiescere debebant, nec ad Romanum Pontificem poterant secundum Canones appellare; sed ex Ordine Episcoporum, quibus appellatio hujusmodi permittebatur. *Neque enim*, inquit, *de Presbyteris, aut Diaconis, aut inferioris Ordinis Clericis, sed de Collegis agebatur, qui possent aliorum Collegarum judicio, præsertim Apostolicarum Ecclesiarum, causam suam integram reservare.* Itaque etiam ante Concilium Sardicense, usus appellationum in Ecclesia Occidentali invaluerat. Multo magis igitur obtinuit post illud Concilium: adeoque perperam istius Disciplinæ initia ad 7. aut 8. sæculum a Viris quibusdam Eruditis detruduntur.

Appellatio Cœlestii. Probatur secundo ex appellatione Cœlestii in Synodo Carthaginensi anno 412. damnati, ad Innocentium I. cujus testes sunt Marius Mercator in *Commonitorio*, Paulinus Diaconus in Libello ad Zosimum Papam, Zosimus ipse Epistola 3. ad Africanos.

De

De causa quidem Fidei agebatur. Sed si in decernendis fidei causis superior fuit Romani Pontificis auctoritas Nationalibus Conciliis, ideoque ad ejus sedem jure appellatum est: quidni & in causis meræ Disciplinæ appellari eodem jure potuit?

Appellatio Chelidon.

Probatur tertio ex S. Leone, qui appellationem Chelidonii suscepit, atque judicavit. Chelidonius Provinciæ Viennensis Episcopus, in Synodo, cui præerat S. Hilarius Arelatensis, accusatus est quod ante Episcopatum viduæ maritus erat, quodque olim, dum sæculari administratione fungeretur, sedens pro tribunali, reum morti addixerat, & nihilominus ordinatus fuisset Episcopus. Visum id contra Leges Ecclesiæ, eoque nomine loco motus est, privatusque Episcopatu. Chelidonius Romam appellavit, testesque secum eo deduxit, qui crimen aut verum, aut confictum a se depellerent. S. Leo restituit Chelidonium in sedem: eaque de re Viennensis Provinciæ Episcopos certiores fecit. Sanctus Hilarius Arelatensis Chelidonii appellationem a sententia Synodi Provincialis injustam non existimavit: immo Romam & ipse profectus est ut judicium suum tueretur. Coram S. Leone causam egit. Sed sententiam secundum Chelidonium a Pontifice dicendam ex præjudiciis præsentiens, ipso insalutato, Roma secessit. Cui in pœnam S. Leo Episcoporum Ordinationibus, congregatione Synodorum, & omni jure Metropolitico in Provincia Viennensi interdixit. Nihil porro novi se tentasse asserit S. Leo, cum appellationem Chelidonii suscepit, judicavitque; sed veteris Disciplinæ regulas & mores antiquos secutum. *Nobiscum itaque vestra fraternitas recognoscat* (inquit) *Apostolicam Sedem, pro sui reverentia, a vestræ etiam Provinciæ Sacerdotibus, innumeris relationibus esse consultam, & per diversarum, quemadmodum vetus consuetudo poscebat, Appellationem causarum, aut retractata, aut confirmata fuisse judicia; adeo ut servata unitate spiritus in vinculo pacis, commeantibus hinc inde literis, quod sancte agebatur, perpetuę proficeret charitati.*

Confirmatur ex Novella Valentiniani III. Augusti cum S. Leonis Epistola missa in Gallias ad Aetium Comitem, & utriusque Militiæ Magistrum: in qua sententiam a S. Leone in causa Chelidonii & Hilarii latam, *per Gallias etiam sine imperiali sanctione valituram* testatur: & sancit in executionem Canonum, *Ut quisquis Episcoporum ad judicium Romani Antistitis evocatus venire neglexerit, per Moderatorem ejusdem Provinciæ adesse cogatur.*

Nonnulli splendidum addunt argumentum ex causa Lupicini quem excommunicari non debuisse ait S. Leo (*Epistola 87. ad Africanos Episcopos* data) pendente causa coram Apostolica Sede, quam appellaverat: nec alium ipsi superordinari Episcopum. Sed cum ea pars Epistolæ, quæ Lupicini causam spectat, in pluribus venerandæ antiquitatis & probatæ fidei MSS. Codicibus non legatur, suppositionis suspecta est, ut ostendit Vir doctissimus Quesnellius in Notis ad illam S. Leonis Epistolam, quæ in ejus Editione prima est. Quamobrem tam incerto monumento relicto,

Probatur quarto auctoritate Vigilii Pontificis Maximi, in Epistola ad Eutherium, quæ anno 450. data est, in qua judicia appellationum Episcopalium Sedi Apostolicæ reservata esse docet. *Omnium*, inquit, *appellantium Sedem Apostolicam Episcoporum judicia eidem sanctæ sedi reservata esse liquet.*

Appellatio Contumeliosi.

Probatur quinto exemplo Contumeliosi Episcopi Rejensis, quem Cæsarius Arelatensis suo Synodique judicio exauctoravit. Missa deinde Relatio est ad Joannem II. Pontificem Maximum, qui judicium illud confirmavit, literis ad Gallicanos Episcopos datis, anno 534. Cum vero Contumeliosus ad Sedem Romanam provocasset, Agapetus Papa anno 536. causæ ejus examen atque judicium instaurari jussit in Provincia, eumque in finem delegavit Judices. Id constat ex Epistola Agapeti ad Cæsarium Arelatensem. *Delegaturi enim* (inquit) *Deo nostro adjuvante, sumus examen, ut secundum Canonum venerabilium Constituta, sub consideratione justitiæ omnia quæ apud Fraternitatem tuam de ejusmodi negotio acta sunt, diligentissima vestigatione flagitentur.* Et infra: *Melius autem fecerat Fraternitas tua, si postea quam Sedis Apostolicæ appellatione interposita, desideravit examen, circa personam ejus, a tempore sententiæ, nihil permisisset imminui; ut esset integrum negotium, quod interposita provocatione quæreretur.*

Nam si in executionem mittitur prima sententia, secunda non habet cognitio quod requirat. Tunc igitur Appellationum usus in Ecclesia Gallicana invaluerat.

D. Ambrun. De Gap. *Appellatio Salonii & Sagittarii.* VI. Probatur, exemplo Salonii Episcopi Ebredunensis, & Sagittarii Vappicensis, qui de violentia, homicidio, adulterio, & de gravi quodam facinore adversus Trecensem Episcopum accusati, depositi sunt in Synodo Lugdunensi, jussu Guntramni Regis convocata anno 567. Damnati, Regem adierunt, de iniquo judicio sunt conquesti, appellarunt Romanum Pontificem, petieruntque licentiam a Principe eundi Romam, ut appellationem suam persequerentur. Eorum precibus Rex annuit. Joannes tandem III. Sedibus eos suis restituit, scripta eam ob rem ad Guntramnum Regem Epistola. Rem totam narrat Gregorius Turonensis, lib. 5. Historiæ Francorum, c. 20. *Ad Regem accedunt*, inquit, *implorantes se injuste dimotos: sibique tradi licentiam ut ad Papam Urbis Romanę accedere debeant. Rex vero annuens petitionibus eorum, datis Epistolis, eos abire permisit. Qui accedentes coram Papa Joanne, exponunt se nullius rationis existentibus causis dimotos. Ille vero Epistolas ad Regem dirigit, in quibus locis suis eosdem restitui jubet. Quod Rex sine mora, castigatis prius illis verbis multis, implevit.*

Appellationes Episcopales a S. Gregorio M. judicatæ. VII. Probatur ex gestis S. Gregorii Magni variis in causis: primo in causa Hadriani Episcopi Thebani, qui nullo juris ordine servato, depositus fuerat ab Episcopo primæ Justinianæ, qui deinde Archiepiscopus Bulgariæ dictus est. Gregorius ergo Romæ, appellationem judicans, rescidit sententiam, Hadrianumque restituit; Archiepiscopum vero a communione suspendit ad triginta dierum spatium. Id constat ex ipso S. Gregorio *lib. 2. Regesti Indict. 21. Epistola 6.* qua ad Joannem primæ Justinianæ Episcopum ita scribit, *Sed nec aliud in gestis ipsis, sive per depositionem testium, sive per Hadriani professionem quod ei potuisset obesse, reperimus. Sed tantum Fraternitas tua, nescio quo mentis motu, divino humanoque jure contempto, abruptam protulit in ejus damnatione sententiam: quæ licet non esset appellatione suspensa, contra Leges tamen Canonesque prolata, ipso non poterat jure subsistere. Postquam autem ex abundanti appellationem tibi constat esse porrectam, mirati sumus cur nec homines tuos secundum cautionem Honorato Diacono nostro per Responsales tuæ Ecclesiæ expositam, qui tui judicii rationem potuissent reddere, transmisisti.* Et infra: *Cassatis prius atque ad nihilum redactis prædictæ sententiæ tuæ decretis, ex Beati Petri Principis Apostolorum auctoritate decernimus, triginta dierum spatio te sacra communione privatum .... Præfatum vero Hadrianum fratrem & Coepiscopum in suum locum atque ordinem reverti, Christo comitante disponimus.* Legenda & sequens ejusdem Sanctissimi Pontificis Epistola ad Joannem Larissæum data.

Secundo, potestatis suæ in suscipiendis & judicandis Episcoporum dejectorum appellationibus insigne exemplum præbuit S. Gregorius in causis Januarii Episcopi Malacitani, & Stephani Episcopi. Depositus uterque fuerat; iste ab Episcopis Provinciæ finitimæ, ille ab Episcopis Provinciæ suæ: uterque Sedem Apostolicam appellaverat. Eam ob rem S. Gregorius Joannem Defensorem, Ecclesiæ Romanæ Ministrum in Hispaniam misit, cum summa potestate; ita ut ille in vim Pontificiæ Legationis causæ cognitionem suscipere solus posset, eamque finire, & eorum confirmare depositionem, vel ipsos in sedes suas restituere, & præterea Episcopos qui in illorum locum alios ordinaverant (si injuste depositi probarentur) sex mensibus Dominici Corporis & Sanguinis Communione privare, & ad agendam Pœnitentiam in Monasterium detrudere. Ista constant ex ipso S. Gregorio, *Epist. 52. lib. 11. Indict. 6.*

Objicies primo. Canones Sardicenses non vigebant in Oriente, quo tempore celebrata est Synodus Constantinopolitana I. neque etiam tunc vigebant in Occidente; statim igitur non invaluit ipsorum usus.

Probatur antecedens quoad primam partem: Canones Sardicenses repugnant supremæ Conciliorum Diœcesanorum auctoritati; siquidem ab iis appellari posse, & revisionem causarum, quæ ab eis terminatæ sunt, postulari decrevere. Atqui prima Synodus Constantinopolitana supremam Conciliorum Diœcesanorum auctoritatem in Episcoporum judiciis asserit: tempore igitur Synodi Constantinopolitanæ primæ recepti non erant Canones Sardicenses.

Pro-

Probatur minor ex Canone secundo, in quo, distributis Diœcesibus Ecclesiasticis ad normam civilium Diœcesum, sui singulis Exarchis, seu Primatibus ponuntur limites, ipsisque prohibetur, ne in rerum Ecclesiasticarum administratione, aut causarum Ecclesiasticarum judicio ultra suam Diœcesim se ingerant; ita tamen ut prima causarum contestatio, primumque judicium (quod spectat Episcopos) in Synodis Provincialibus fieri debeat; ultima vero sententia supremumque judicium, in Synodis Diœcesanis. En verba Canonis: *Non invitati Episcopi ultra Diœcesim accedere non debent super ordinandis aliquibus, vel quibuscumque disponendis Ecclesiasticis causis, servata Regula, quæ supra scripta est de unaquaque Diœcesi. Manifestum namque est, quod per singulas Provincias Synodus Provincialis administrare & gubernare omnia debeat, secundum ea quæ sunt in Nicæa definita.*

Id luculentius confirmatur ex Canone 6. *Sed si nonnulli*, inquit, *nec Hæretici, nec excommunicati fuerint, nec prius damnati, vel aliquorum criminum accusati, dicant autem se habere aliquas adversus Episcopum criminationes; eos jubet sancta Synodus primum quidem apud Provinciæ Episcopos accusationem persequi, & apud eos probare crimina Episcopi qui accusatur. Quod si evenerit, ut Provinciales Episcopi crimina quæ Episcopo intentata sunt, corrigere non possint, tunc ipsos accedere ad majorem Synodum Diœcesis illius Episcoporum, pro hac causa convocatorum.* Diœcesis nomen eo sensu hic usurpatur, quem obtinet in legibus Imperatorum, pro tractu quodam & diversarum Provinciarum Collectione, quæ Præfecto Prætorio, aut ejus Vicario parebat in causis civilibus; Exarcho vero seu Primati in rebus Ecclesiasticis: Quo sensu Imperium Orientis divisum erat in quinque Diœceses, Ægyptiam scilicet Orientalem, Thracicam, Ponticam & Asianam.

Probatur idem antecedens quoad secundam partem, scilicet quod tempore Synodi Constantinopolitanæ I. in Occidente non vigerent Sardicenses Canones. Id, inquam, probatur ex Historia depositionis Maximi Episcopi Constantinopoleos, qui in secunda Synodo Œcumenica depositus ad Romanam Sedem accessit, ibique expostulavit de sua depositione, ac de Nectarii suum in locum ordinatione. Occidentales Romæ in Synodo cum Damaso Pontifice congregati, nihil in causa Maximi, absentibus Episcopis Orientalibus decernere voluerunt. Quod si Concilii Sardicensis auctoritas ea tempestate valuisset, occasio aderat oportunissima, ut in usum revocaretur. At nullam ejus mentionem faciunt Episcopi Occidentales; nihilque aliud contendunt, quam ut una cum Orientalibus de causa depositionis Episcopi Constantinopolitani cognoscere possint. Id totum patet ex Epistola Synodica Concilii Italiæ ad Theodosium, in qua de Orientalibus Episcopis hæc scribuntur. *Nam cum cognovissent ad hoc partium venisse Maximum, ut causam in Synodo ageret suam; quod, etiamsi indictum Concilium non fuisset, jure & more Majorum, sicut & sanctæ memoriæ Athanasius, & dudum Petrus Alexandrinæ Ecclesiæ Episcopi, & Orientalium plerique fecerunt, ut ad Ecclesiæ Romanæ, Italiæ, & totius Occidentis confugisse judicium viderentur; cum eum, sicut diximus, experiri velle adversum eos qui Episcopatum ejus abnuerant, comperissent, præstolari utique nostram super ea sententiam debuerunt. Non prærogativam vindicamus examinis; sed consortium tamen debuit esse communis arbitrii.*

Et infra: *Nec quædam nos angit de domestico studio & ambitione contentio; sed communio soluta & dissociata perturbat. Nec videmus eam posse aliter convenire, nisi aut is reddatur Constantinopoli, qui prior est ordinatus; aut certe super duorum Ordinatione sit in Urbe Roma nostrum, Orientaliumque judicium. Neque enim indignum videtur (Auguste) ut Romanæ Ecclesiæ Antistitis, finitimorumque & Italorum Episcoporum debeant subire tractatum, qui unius Acholii Episcopi ita expectandum esse putaverunt judicium, ut de Occidentalibus partibus Constantinopolim evocandum putarent. Si quid uni huic reservatum est, quanto magis pluribus reservandum est? Nos autem a beatissimo Fratre tuæ Pietatis admoniti, ut tuæ Clementiæ scriberemus imperio, postulamus, ut ubi una communio est, commune velit esse judicium, concordantemque consensum.*

Respondeo, nego primum antecedens. Ad probationem primæ partis, nego minorem. Namque secundus Canon Constantinopolitanus, supremam fuisse Conciliorum Diœce-

sanorum auctoritatem non probat, ut contendunt Viri quidam Eruditi; sed suos tantum singulis Patriarchis & Exarchis limites præscribit, nullos vero Episcopo Romano. An igitur ex illo Canone colligi potest, Sardicenses Canones receptos in Ecclesia non fuisse tempore Concilii Constantinopolitani primi? En verba Canonis, in quo nec de Episcopo Romano, nec de appellationibus, nec de ultima causarum Episcopalium cognitione, neque de suprema, quam Viri quidam Eruditi commenti sunt, Conciliorum Provincialium, vel Diœcesanorum auctoritate, vel levissimum verbum est: *Episcopi qui super Diœcesim sunt, non accedant, neque confundant, & permisceant Ecclesias secundum regulas constitutas. Alexandriæ quidem Episcopus ea quæ sunt in Ægypto tantum gubernet: Orientis autem Episcopi solius Orientis curam gerant, servatis honoribus Ecclesiæ Antiochenæ, quæ in Regulis Nicænæ Synodi continentur. Sed Asianæ Diœcesis Episcopi ea, quæ sunt in Asia, & ad Asianam tantummodo Diœcesim pertinent, gubernent: Ponti autem Episcopi, Ponticæ tantum Diœcesis habeant curam: Thraciæ vero, ipsius tantummodo Thraciæ. Non invitati Episcopi ultra Diœcesim accedere non debent*, &c. prout in objectione laudata sunt.

Sextus Canon minime etiam evincit quod Viri Eruditi contendunt, scilicet supremam esse Conciliorum Provincialium, vel Patriarchalium auctoritatem. Non inhibet enim Canon ille, ne Episcopi depositi, & injuste vexati, a Synodo Patriarchali appellent; sed ne ipsa insuperhabita, & omnibus Episcopis Diœceseos contemptis, vel ad Imperatoris tribunal, vel ad Concilium Œcumenicum provocent. *Si quis autem*, inquit, *iis, quæ decreta fuerint, contemptis, ausus fuerit vel Imperatoris aures molestia afficere, vel sæcularium Principum judicia, vel universalem Synodum perturbare, neglectis Diœcesis Episcopis; eum nullo modo esse ad accusationem admittendum, ut qui Canonibus injuriam fecerit, Ecclesiasticum Ordinem everterit*. Deinde, non Episcopis, sed accusatoribus dumtaxat Episcoporum id prohibet Synodus Constantinopolitana (ut ex tenore Canonis perspicuum est.) Decrevit itaque, ne a Concilio Provinciali ad Œcumenicum interjiciatur immediate appellatio; quia hoc est Canonibus injuriam inferre, & Ecclesiasticum Ordinem evertere; sed non prohibuit ne a Concilio ipso Diœcesano, seu Patriarchico, vel ad Romanum Pontificem, vel ad Concilium Œcumenicum provocaretur.

Adde, Canones Constantinopolitanos multorum spatio sæculorum ab Ecclesia Romana probatos non fuisse, ut constat ex Epist. 53. S. Leonis ad Anatolium data, & ex S. Gregorio, lib. 6. Epist. 3.

Denique negari potest, sextum Canonem esse Decretum Synodi Œcumenicæ Constantinopolitanæ primæ, quæ tres dumtaxat Canones edidit, ut Viri Eruditi contendunt, freti auctoritate Codicis Ecclesiæ Græcæ, qui in Concilio Chalcedonensi Actione 16. lectus est; item versione Dionysii Exigui, Cresconii Collectione, Ferrandi Breviario, aliisque minime spernendis momentis, propter quæ eorum sententiæ subscribimus, quam suo probabimus loco, in una nostrarum Dissertationum in Historiam hujus sæculi, ubi de Canonibus Concilii 2. Œcumenici disceptabimus.

Ad probationem secundæ partis antecedentis, quæ spectat Ecclesiam Occidentalem respondeo, Sedem Apostolicam jure potuisse suscipere cognitionem causæ Maximi & de ea ferre judicium absque Concilio Generali & Orientalium concursu, quod ex Epistola ipsa Synodica Concilii Italici in objectione laudata, evidenter probatur. *Nam cum cognovissent*, inquit, *ad hoc partium venisse Maximum, ut causam in Synodo ageret suam, quod etiamsi indictum Concilium non fuisset, jure & more Majorum, sicut & sanctæ memoriæ Athanasius, & dudum Petrus Alexandrinæ Ecclesiæ Episcopus & Orientalium plerique fecerunt, ut ad Ecclesiæ Romanæ, Italiæ, & totius Occidentis confugisse judicium viderentur*. Porro jus hujusmodi auctoritatis exercendæ in causa Maximi a sententia Orientalium appellantis convenire non poterat Ecclesiæ Romanæ, nisi jure appellationum Episcopalium ad Apostolicam Sedem, in Synodo Sardicensi confirmato. Falsum itaque est quod tunc non viguerint Canones Sardicenses.

Neque vero se de Maximi causa judicium ferre posse agnoverunt dumtaxat Italici Concilii Episcopi, immo & revera tulerunt, cum in communionem & pristinam digni-

gni-

gnitatem restituentes, ut in eadem Epistola testantur (si quæ tamen huic Epistolas fides, quam in appendice Codicis Theodosiani edidit Sirmondus.) *Nihil habuimus*, inquiunt, *in quo de ejus Episcopatu dubitare possemus . . . Itaque Maximum Episcopum in communionem receperunt nostra consortia . . . . Nec ab Episcopatus Constantinopolitani putavimus petitione removendum*. Certe si nihil de causa Maximi, absentibus Orientis Episcopis, decernere se posse existimassent Italici Concilii Patres, ipsum non restituissent suæ Sedi extra Concilium Œcumenicum ex Episcopis utriusque Ecclesiæ congregatum.

Fateor nihilominus Occidentales Episcopos paratos fuisse cum Summo Pontifice, ad aliquid remittendum de juribus Ecclesiæ Romanæ, quærendo una cum Orientalibus media restituendæ pacis, & Schismatis in Ecclesia Constantinopolitana extinguendi. Sic enim Imperatorem alloquuntur: *Clementiam tuam, datis literis putavimus instruendam ut ei consuleretur ex usu publicæ pacis atque concordiæ. Nec videmus eam posse aliter convenire, nisi aut is reddatur Constantinopoli, qui prior est ordinatus, aut certe super duorum Ordinatione, sit in Urbe Roma nostrum, Orientaliumque Concilium.*

Respondeo secundo, Epistolam Sancti Ambrosii & Episcoporum Italiæ ad Theodosium Imperatorem Viris plerisque Eruditis supposititiam non immerito videri. Prima nota suppositionis est stylus involutus & perplexus. Secunda manifestus error, quo Maximus adversus Sanctum Gregorium Nazianzenum in Sedem Constantinopolitanam intrusus, appellatur Episcopus Ecclesiæ Alexandrinæ, qui numquam hujus Sedis Pontifex fuit, ut constat ex Nicephoro in Elencho Episcoporum Alexandrinorum; & cum Sanctus Gregorius Nazianzenus Episcopus Constantinopolitanus renuntiatus est, tum Alexandriæ Petrus erat Episcopus, a quo confirmatus est in illa Sede., (ut scribit Gregorius Presbyter in ejus Vita) cui successit Timotheus, cujus opera Maximus Episcopus Constantinopolitanus ordinatus est, teste Theodoreto, lib. 4. *Historiæ Ecclesiasticæ*, cap. 8.

Tertia ratio suppositionis inde petitur, quod S. Ambrosius cum S. Gregorio Nazianzeno ceu legitimo Ecclesiæ Constantinopolitanæ Episcopo communicavit, ut constat ex ipsius Prologo libri *De Spiritu Sancto ad Gratianum* Augustum: *Elias*, inquit, *ad unam missus est viduam, Eliseus mundavit unum: tu nobis, Domine Jesu, hodie mille mundasti. Quantos in Urbe Roma? Quantos Alexandriæ? Quantos Antiochiæ? Quantos etiam Constantinopoli? Nam etiam Constantinopolis jam Dei verbum recepit, & evidentia meruit tui documenta judicii. Etenim quamdiu venena Arianorum suis fovebat inclusavi sceribus, bellis finitimis inquieta, murus armis circumsonabat hostilibus. Postea vero quam Fidei exules abdicavit, hostem ipsum, quem regnum semper timere consueverat, deditum vidit, supplicem recipit, morientem obruit, sepultum possidet. Quantos ergo & Constantinopoli? Quantos postremo toto hodie in orbe mundasti? Non mundavit Damasus, non mundavit Petrus, non mundavit Ambrosius, non mundavit Gregorius. Nostra enim servitia, sed tua sunt Sacramenta.*

Denique supponit Epistola illa Maximum fuisse in privatis ædibus ordinatum, Arianis adhuc Ecclesias tenentibus; quod falsum est. Nam antea, jubente Theodosio Imperatore, Demophilus Arianorum Episcopus Gregorio & Catholicis Ecclesias reliquerat, extra urbem conventus agere coactus, ut testantur Socrates, *lib.* 5. *cap.* 7. Sozomenus, *lib.* 5. *cap.* 5. & Gregorius Presbyter in ejus vita.

Adde Epistolam Damasi (si tamen vere Damaso tribuitur) ad Acholium Thessalonicensem Episcopum, quam Vir eruditus Lucas Holstenius Vaticanæ Bibliothecæ Præfectus cum aliis nonnullis in lucem edidit, illius Italici Concilii, cujus dictus Pontifex caput erat, Epistolæ e regione repugnare: siquidem in ea Maximi Ordinationem improbat ut regulis Ecclesiæ contrariam. *Contra regulam*, inquit, *Ecclesiasticæ Disciplinæ, alienum a nostra professione in Constantinopolitana civitate Cynicum ad Sacerdotium vocare voluisse*. Et in Epist. 2. *Huic homini*, inquit, *qui in habitu Idoli incedit, numquam adscribendum est nomen Christiani, quia fieri non potest, ut qui hinc placere Gentibus desiderat, ullum nobiscum consortium integræ Fidei possit habere.*

Objectio secunda in priorem partem Propositionis petitur ex Epistola Imperatoris Constan-

ſtantii data ad Concilium Ariminenſe, quod conſtabat ex Epiſcopis Occidentis: *Non enim*, inquit, *de Orientalibus Epiſcopis in Concilio veſtro patitur ratio aliquid definiri: Proinde ſuper his tantum, quæ ad vos pertinere cognoſcit Gravitas veſtra, tractare debetis. Quæ cum ita ſint, adverſus Orientales nihil ſtatuere vos oportet: aut ſi aliquod volueritis contra eoſdem, prædictis abſentibus definire, id quod fuerit uſurpatum, irriot evaneſcit effectu. Non enim illa vires habere poterit definitio, cui noſtra teſtantur jam nunc robur & copiam denegari.* Itaque Epiſcopi Occidentis illa ætate cognoſcere non poterant negotia & cauſas Orientalium Epiſcoporum. Erat itaque tunc ſuprema Conciliorum Orientis auctoritas, nec uſus appellationum adhuc in Orientali Eccleſia invaluerat.

Reſpondeo primo, veterem Eccleſiæ Diſciplinam ex illa Epiſtola colligi non poſſe, nec debere, in qua Imperator Eccleſiæ decreta, abſque ſua approbatione edita prorſus irrita eſſe jubet. *Non enim*, inquit, *illa vires habere poterit definitio, cui noſtra teſtantur, jam nunc robur & copiam denegari.* Et certe longe a Conſtantini mente verba illa abſunt, qui de cauſis Epiſcoporum in Concilio Nicæno, ait: *Mihi vero non eſt fas, cum homo ſim, ejuſmodi cauſarum cognitionem arrogare, præſertim cum & qui accuſant, & accuſantur Sacerdotes ſint*, (ut refert Sozomenus *lib.* 1. *cap.* 16.) Longe etiam diſſimilia ſunt verba illa Conſtantii, verbis Valentiniani Imperatoris, qui conteſtatus eſt, *In cauſa Fidei, vel Eccleſiaſtici alicujus Ordinis eum judicare debere, qui nec munere impar ſit, nec jure diſſimilis; hoc eſt Sacerdotes de Sacerdotibus judicare*: (teſte S. Ambroſio, *Epiſtola* 32.)

Reſpondeo ſecundo, non negare Conſtantium, quin Occidentales de Orientalibus judicare poſſint, ſed ſolum quod in eos abſentes poſſint aliquid ſtatuere, quia hoc ratio non patitur. Tunc quippe Orientales Seleuciam ad Concilium convenerant, Occidentales vero Ariminum. *Si aliquid volueritis*, inquit, *contra eoſdem prædictis abſentibus definire, id quod fuerit uſurpatum irrito evaneſcet effectu.* Jubet itaque Imperator Ariminenſibus Patribus, ut in Fidei expoſitionem dumtaxat incumbant, a cauſis vero, quæ ſpectant Epiſcopos Orientis, abſtineant, quia naturalis ipſius æquitatis præſcripta violarent, ſi in abſentes dicerent ſententiam.

Objicies tertio. Synodus Chalcedonenſis decrevit ut Concilia Provincialia, vel Concilia Diœceſum, quibus Primas aut Patriarcha præſidebat, de Epiſcoporum depoſitionibus definitivo decreto judicarent, æque ac de cæteris omnibus cauſis quæ ad Diſciplinam pertinebant; ergo Canones Sardicenſes, qui Epiſcopo Romano tribuunt poteſtatem decernendi Reviſionem in gratiam Epiſcoporum depoſitorum, non erant recepti in Oriente tempore Concilii Chalcedonenſis. Nondum igitur invaluerat in Eccleſia Orientali Appellationum Epiſcopalium uſus.

Probatur antecedens ex Canone 9. & 17. illius Concilii. Canon enim nonus hunc judiciorum ordinem conſtituit: „ Si quis Clericus adverſus Clericum habet negotium, non „ deſerat proprium Epiſcopum, & ad ſæcularia percurrat judicia: Sed prius actio ven„ tiletur apud Epiſcopum proprium, vel certe conſilio ejuſdem Epiſcopi, apud quos „ utræque partes voluerint, judicium obtinebunt. Si quis autem præter hoc fecerit, „ canonicis correptionibus ſubjacebit. Quod ſi Clericus habet cauſam adverſus Epiſco„ pum proprium, vel adverſus alterum, apud Synodum Provinciæ judicetur. Quod ſi „ adverſus ejuſdem Provinciæ Metropolitanum Epiſcopus vel Clericus habet querelam; „ petat aut Primatem Diœceſeos, aut Sedem Regiæ Urbis Conſtantinopolitanæ, & „ apud ipſam judicetur. " Canon nonus Chalcedonenſis, decimo ſeptimo roboratur ita ſanciente: „ Quod ſi quis a ſuo Metropolitano læditur, apud Primatem Diœceſeos, „ aut apud ſanctam Conſtantinopolitanam Sedem judicetur, ſicut ſuperius dictum eſt.

Confirmatur ex Juſtiniano Imperatore in Novella Conſtitutione 123. cap. 22. qua jubet conceptis verbis, ut Epiſcoporum cauſas judicent Metropolitanus & Synodus Provinciæ; in caſu vero appellationis, Patriarcha uniuſcujuſque Diœceſeos. Eidem tribuitur prima cognitio cauſarum eorum Metropolitanorum, qui ad ejus Patriarchatum ſpectant, interdicta prorſus appellatione a judicio Patriarcharum. *Nulla parte*, inquit, *ejus ſententiæ contradicere valente.* Tunc igitur non invaluerat in Oriente appellationum uſus.

Reſ-

Respondeo, nego antecedens. Ad ejus probationem Vir quidam eruditus respondet, Canonem 9. Concilii Chalcedonensis de causis profanis Clericorum agere, non de causis Ecclesiasticis; nec de judicibus qui ex se habeant judicandi auctoritatem, sed ex electione partium & conventione. Sed enim causas Ecclesiasticas ventilare nusquam licebat ad sæcularia tribunalia, nec ante, nec post examen Episcopi. Hoc porro Canone solum inhibetur, ne prius ad sæculares Judices deferantur causæ Clericorum, quam apud proprium Episcopum ventilatæ fuerint. Deinde illa verba: *Vel certe consilio ejusdem Episcopi, apud quos utræque partes voluerint*, indicant, non de Judicibus quibuscumque, sed solum de arbitris intelligendum esse Canonem. At judicium de causis Ecclesiasticis, Episcopis non convenit ut meris arbitris, sed ut natis Judicibus.

Verum etsi prima pars Canonis de causis dumtaxat profanis intelligi videatur, pars tamen altera de causis præcipue Ecclesiasticis agit, quæ apud Synodum Provincialem judicabantur, vel apud Primatem Diœceseos, aut Episcopum Constantinopolitanum, si causæ essent adversus Metropolitanos ab Episcopis, aut Clericis motæ. Quamobrem.

Respondeo secundo, primam cognitionem causarum quæ inter Clericos & Episcopos motæ fuerint ad Synodum Provinciæ transferri; primam item causarum quæ ortæ fuerint inter Episcopos aut Clericos, & Metropolitanos, contestationem, apud Primatem Diœceseos aut Constantinopolitanum Antistitem esse instituendam, ex decreto Chalcedonensis Concilii; Sed nego ultimam cognitionem causarum illarum, sive ad illos, sive ad Provinciæ Synodum pertinere. Uno verbo Patres Chalcedonenses iis Canonibus decernunt judices quinam sint harumce causarum; seipsos esse supremos judices ne leviter quidem innuunt. Ita hunc intellexit Canonem Nicolaus I. in Epistola 8. ad Michaelem Imperatorem, in qua recensitis Canonibus Concilii Chalcedonensis mox laudatis, ait: *In quo hic tenor observandus est, ut si videlicet Clericus, aut Episcopus adversus Metropolitanum habet querelam, & tanta urgetur necessitate, vel si hoc grave non ferat ubicumque sit positus, Primatem Diœceseos petat: quod si juxta Constantinopolitanam urbem quisquam eorum constitutus, & solius Præsulis ejus judicio velit esse contentus, petat eamdem Regiam urbem. Cum enim dixisset: Petat Primatem Diœceseos, præceptum posuit, eadem sancta Synodus, regulamque constituit. Cum vero disjunctiva conjunctione addidisset; Aut Sedem Regiæ Urbis Constantinopolitanæ: liquet profecto quia hoc secundum permissionem indulsit. Ergo saltem nunc non videtis ad majora semper esse properandum? Et quanto magis ad potioris auctoritatis judicium tenditur quærimonia, tanto adhuc amplius majus culmen petendum est, quousque gradatim perveniatur ad eam Sedem, cujus causa, aut a se negotiorum meritis exigentibus, in melius commutatur, aut solius Dei sine quæstione reservatur arbitrio.*

Fatendum tamen est Nicolai Primi explicationem vim facere Canoni Chalcedonensi, in eo quod subjungit, per Primatem Diœceseos intelligendum esse Romanum Pontificem. *Quem*, inquit, *Primatem Diœceseos dixerit sancta Synodus præter Apostoli primi Vicarium, nullus penitus intelligitur. Ipse est enim Primas, qui & Primus habetur, & Summus.*

Falsa, inquam, est hæc Nicolai I. interpretatio. Nam Diœceseos Primas intelligitur Exarchus seu ille Episcopus qui tractui plurium Provinciarum præsidet, sive qui tenet Sedem illius urbis, quæ omnium illarum Provinciarum caput est, sicut Thracicæ Diœceseos Primas, erat Heracleensis Episcopus: Ponticæ, Cæsareensis, Asianæ, Ephesinus; quæ tres erant Diœceses autocephalæ. Omnium autem Provinciarum, quæ his Diœcesibus continebantur, Metropolitani a dictis Primatibus judicabantur, vel ab Episcopo Constantinopolitano, si ad eum confugere mallent.

Ad Novellam Justiniani Constitutionem respondeo, appellationem a judicio Patriarcharum ipsum prohibuisse in causis profanis Episcoporum, non vero in causis mere Ecclesiasticis. Cum enim in causis civilibus appellationes ad Imperatorem ut ad supremum judicem devolverentur, certum est jure hujusmodi Principes in gratiam Episcoporum cedere potuisse, & ipsis causarum illarum ultimum judicium concedere. At in causis Ecclesiasticis nullatenus ita se res habet. Cum enim Ecclesiæ jura spectent, quæ non est subdita Principibus quantum ad Canonicorum Judiciorum auctoritatem, non

possunt soli talium judiciorum Ordinem constituere. Porro loqui Justinianum de causis civilibus Episcoporum, constat ex verbis capitis laudati. *Si quis vero*, inquit, *sanctissimorum Episcoporum ejusdem Synodi dubitationem aliquam habeat ad invicem, sive pro Ecclesiastico jure, sive pro aliis quibusdam rebus, prius Metropolita eorum cum aliis de sua Synodo Episcopis, causam examinet & judicet*. In hoc itaque capite causas civiles Episcoporum cum causis Ecclesiasticis confundit Imperator, sed ad priores solum hæc illius prohibitio referenda est, ne a Patriarcharum judiciis appelletur. Nam longe aliter de causis Ecclesiasticis loquitur in Novella Constitutione 137. capp. 4. & 5. *Jubemus*, inquit, *convenire quidem apud beatissimos Patriarchas, illos qui ab ipsis ordinati sunt, & qui habent jus alios Episcopos ordinandi: at apud sanctissimos Metropolitas, cujuscumque Provinciæ, eos qui ab ipsis ordinati sunt .... Quo in loco motas lites & interpellationes, vel pro fide, vel pro canonicis Quæstionibus, vel administratione rerum Ecclesiasticarum, vel de Episcopis & Presbyteris, vel Diaconis, aut aliis Clericis, vel de Abbatibus, vel Monachis, vel de accusata vita, vel de aliarum rerum correctione, moveri quidem, & agitari, & convenienter examinari, & eorum correctionem secundum sacros Canones procedere, & secundum nostras Leges*. Qua in Constitutione appellationem a sententiis Patriarcharum non prohibet, quia de causis Ecclesiasticis agit dumtaxat, quæ secundum Canones judicari debent.

Cæterum Justinianum Imperatorem in Romano Pontifice agnovisse auctoritatem judicandi causas Orientalium Episcoporum, & ipsorum Patriarcharum, constat ex iis quæ ipso præsente, & probante ab Agapeto Papa gesta sunt contra Anthimum, qui conculcatis Canonibus, favente Imperatrice, sedem Constantinopolitanam invaserat. Agapeto scilicet, qui Constantinopolim a Theodato Rege Gothorum missus fuerat ad Imperatorem Orientis, Monachi supplicarunt, ut Disciplinam Canonicam protegeret, deque violatis Canonibus repeteret ultionem. Id ex eorum libello compertum est, quem exhibet Actio prima Concilii Constantinopolitani sub Menna. *Adjuramus*, inquiunt, *vestram Beatitudinem per sanctam & consubstantialem Trinitatem, ac per Principem Apostolorum Petrum, & salutem ac victoriam piissimi Imperatoris nostri, non contemnere divinos Canones qui ab isto pessundantur, neque Ecclesiam ei traditam, quæ ab isto despicitur; sed sequendo in omnibus eos qui ante ipsam Beatitudinem in Sede vestra claruerunt, facere in ipsum, adhuc & contra auctoritatem Canonum invalescentem.... ea quæ Sanctum Cælestinum contra Nestorium liquet fecisse .... Verum quoniam non solum iste, sed & cæteri Episcopi, Clerici & Archimandritæ in magno numero, qui insidiis adversus Dei Ecclesiam utuntur, & propter hoc solum in hac civitate commorantur, ei & universis Ecclesiis perturbationes dare nullo modo recusant; rogamus & universos tales ad vos adduci, & exactiones promittere Canonibus condecentes*. Et infra: *Suscipite nostram supplicationem, & potestatem vobis a Deo datam in ipsos moventes, purgate Dei Ecclesiam, & a lupis liberate*. Nec solum occasione data Romanum Pontificem appellarunt, quia forte Constantinopoli versabatur, nam Romam usque suas querimonias & antea miserant. *Etenim*, inquiunt, *hujus gratia & ad Vos Romam misimus*.

Denique tantum abest ut Imperator usui & exercitio Pontificiæ Potestatis intercesserit; quin potius pollicitus est se executionem jussurum eorum quæ Pontifex statuisset. *Tales*, inquiunt, *a piissimo Imperatore nostro promissiones accepimus, quod ea quæ a Vobis judicata sunt, sua Pietas omni modo studet mandare executioni*.

Accedit quod Anthimus palam contestatus est, se judicio Romani Pontificis, ejusque Decretis pariturum, ut habetur in Concilio Constantinopolitano sub Menna Actione 4. *Promisit se omnia facere quæcumque Summus Pontifex magnæ Sedis Apostolicæ decerneret, & ad sanctissimos Patriarchas scripsit, se sequi per omnia Apostolicam Sedem*.

Respondeo secundo ex Justiniani Constitutionibus colligi non posse quænam fuerit Ecclesiæ Disciplina, quia nulla fuit earum in Ecclesia auctoritas, nisi quatenus cum sacris Canonibus consentiebant, ut constat ex Epistola 1. Agapeti Pontificis ad illum Imperatorem data, in qua de ipsius Fidei Libello hæc habet, quæ de ipsius Legibus proculdubio dixisset: *Laudamus, amplectimur, non quia Laicis auctoritatem prædicationis admit-*

mittimus; sed quia studium Fidei vestræ Patrum nostrorum Regulis conveniens confirmamus, atque roboramus.

Objicies quarto Epistolam Cyrilli Alexandrini ad Domnum Episcopum Antiochenum datam in gratiam Petri Episcopi; quem Domnus inauditum deposuerat, negata etiam licentia defensionis. Is porro Cyrillum, & Proclum Constantinopolitanum adiens, querelam suam ad eos detulit, oravitque ut se gratia & favore suo juvarent apud Domnum. Ea de causa Cyrillus Epistolam dedit ad Domnum, in qua ipsum monet, ut Senis istius lacrymas temperet, eique defensionis locum præbeat secundum morem, id est, Domno coram & Episcopis qui ei subsunt; iis tamen exceptis, quos velut suspectos Petrus recusabit, ad vitandam judicii nullitatem. Unde discimus, a Patriarchis illis susceptam non fuisse hujus Episcopi querelam, ut de ea cognoscerent, sed eam ad Synodum Patriarchalem Antiochenam dimisisse, illic judicandam secundum morem: Ergo illa ætate suprema erat Synodorum Patriarchalium auctoritas: nullus igitur erat locus appellationibus ad Romanum Pontificem.

Respondeo, nego consequens. Licet enim Alexandrinus Patriarcha & Episcopus Constantinopolitanus causam Petri Episcopi a Domno injuste depositi ad se non traxerint, quia nulla in Episcopos Antiocheni Patriarchatus Jurisdictione fruebantur, sed circumscriptam suarum Diœcesum finibus auctoritatem habebant: non tamen inde colligi potest supremam fuisse Synodorum Patriarchalium auctoritatem & ab iis ad Romanum Pontificem appellari non potuisse.

Objectio quinta petitur ex Socrate, *lib.* 2. *Historiæ Ecclesiasticæ*, *cap.* 40. ubi de Cyrillo Hierosolymitano loquens, qui ab Acacio Cæsaræ Episcopo, homine Ariano, Episcopatu abdicatus, ad majores Judices appellavit, hæc habet: *Atque a Cyrillo solo ac primo, perinde ac si res apud Laicos Judices ageretur, contra Canonis Ecclesiastici consuetudinem provocatum est.* Nullius igitur erant auctoritatis ac ponderis in Ecclesia Orientali Canones Sardicenses, de appellationibus Episcoporum dejectorum.

Respondeo, Socratem non incusare Cyrillum quod ab Acacii judicio provocaverit ad majorem Synodum. In enim licitum prorsus erat; sed quod appellaverit ad Imperatorem, & Libellum ab eo obtinuerit, quo illius causæ Revisio in frequentiori Synodo decernebatur, quod Canonibus Ecclesiasticis perperam ait repugnare. Ita intelligendum esse Socratem patet ex verbis antecedentibus: *Qui* (Cyrillus) *simul atque de gradu esset dejectus appellationis Libello ad eos, qui eum dejecerant, misso, ad majores judices provocavit. Cui quidem appellationi Constantius Imperator suffragatus est. Atque a Cyrillo solo ac primo, perinde ac si res apud Laicos Judices ageretur, contra Canonis Ecclesiastici consuetudinem provocatum est. Tandem Seleuciam, uti de eo judicium fieret, adventavit.*

Respondeo secundo, Cyrillum non appellasse ad Romanum Pontificem: unde argumentum, quod ex Socrate conficitur, ejus appellationem improbante, non evincit Canones Sardicenses tunc temporis non fuisse receptos in Ecclesia Orientali.

Objicies sexto in secundam partem Propositionis: Canones Sardicenses non obtinebant in Occidente, imperante Gratiano, neque tunc invaluerat appellationum ad Romanum Pontificem usus: ergo diu post Concilium Sardicense ea Disciplina in Ecclesia Occidentali non viguit.

Imperatoris Gratiani Constitutio explicatur.

Probatur antecedens. Gratianus Imperator Constitutionem generalem edidit juxta postulata Synodi Romanæ anno 378. ex omnibus Italiæ Episcopis congregatæ, 30. circiter annis post Concilium Sardicense: qua Constitutione forma Judiciorum Ecclesiasticorum præscribitur in causis Episcoporum, qui de Hæresi suspecti essent: Atqui in ea Constitutione neque eumdem ordinem tenuit Gratianus quem præscripserant Canones Sardicenses, nec eorum Canonum ullatenus meminit: ergo nondum illi Canones in usum erant recepti.

Probatur minor. Decrevit ea Constitutione Imperator, ut Romanus Pontifex accusationes contra Episcopos factas, Romæ judicaret, cum consilio 5. aut 7. Episcoporum; & ut accusati se coram Apostolica Sede sistere tenerentur, dimisso Episcopatu, a quo dejecti erant; ad idque cogerentur a Præfectis Prætorio, Proconsulibus, aut Vicariis Provin-

vinciarum. Secundo, si accusati in remotioribus Provinciis positi essent, omnis causæ cognitio penes Metropolitanum esset. Tertio, si accusatus esset Metropolitanus, is vel Romam pergere deberet judicandus, aut ad Episcopos se conferre, quibus Romanus Episcopus negotii examen commisisset. Quarto, si Metropolitani suspecti essent accusatis, liceret eis vel ad Romanum Episcopum provocare, vel ad Concilium quindecim Episcoporum finitimorum. Quinto, ne post ventilatam, discussam, terminatamque hoc pacto causam, liceret quovis prætextu illius cognitionem instaurare. Atqui is judiciorum ordo omnino diversus ab eo est, quem præscribunt Canones Sardicenses. Gratianus igitur Imperator nullam rationem habuit istorum Canonum.

Probatur major ex ipsismet verbis Constitutionis laudatæ, quæ habetur in Appendice Codicis Theodosiani. *Volumus autem*, inquit, *ut quicumque judicio Damasi, quod ille cum consilio quinque vel septem habuerit Episcoporum, vel eorum, qui Catholici sunt, judicio, vel consilio condemnatus fuerit; si injuste voluerit Ecclesiam retentare, ut qui evocatus ad Sacerdotale Judicium, per contumaciam non ivisset; aut ab Illustribus viris Præfectis Prætorio Galliæ atque Italiæ, sive a Proconsulibus, vel Vicariis auctoritate adhibita ad Episcopale Judicium remittatur, ut ad Urbem Romam sub prosecutione perveniat. Aut si in longinquioribus partibus alicujus ferocitas talis emerserit, omnis causæ ejus dictio ad Metropolitæ in eadem Provincia deducatur examen. Vel si ipse Metropolitanus est, Romam necessario, vel ad eos quos Romanus Episcopus judices dederit, sine dilatione contendat ..... Quod si vel Metropolitani Episcopi, vel cujuscumque Sacerdotis iniquitas est suspecta, vel gratia; ad Romanum Episcopum vel ad Concilium quindecim finitimorum Episcoporum liceat provocare: modo ne post examen habitum, quod definitum fuerit, integretur.*

Hoc Rescriptum executioni mandatum esse asserit Dominus de Marca, anno 381. in causa Priscilliani Hæretici, Instantiique Episcopi, & Salviani Sectatorum ejus, qui sententiam damnationis in Synodo Cæsaraugustana subiere. Hi ergo post sententiam Synodi Romam accesserunt, ut Damaso coram objecta purgarent. Sed ne in conspectum quidem ejus admissi sunt, teste Severo Sulpitio, lib. 2. *Historiæ Sacræ*. Sed postea Rescripto Gratiani missa est in irritum sententia Concilii Cæsaraugustani, Ecclesiisque suis restituti sunt. Gratiano vita functo, Ithacius Episcopus Hispanus, qui primum adversus Priscillianum judicium obtinuerat, Maximum Galliis, Hispaniis, & Britanniæ imperantem addiit: ejus nutu Synodus Burdigalæ * convocata est, in qua dejectus est ab Episcopatu Instantius. Priscillianus vero judicium Episcoporum fugiens, ad Imperatorem provocavit, auditusque Treveris * capite damnatus est a Præfecto Prætorio.

* Bourdeaux.
* Treves.

Respondeo, nego primum antecedens, ad cujus probationem distinguo majorem: Et illa Gratiani Constitutio singulares quasdam Episcoporum causas spectat, concedo: & decernit de omnibus Episcoporum causis, nego. Itaque ordo ille judiciorum a Gratiano præscriptus non spectabat universim omnes Episcoporum causas, sed solum eorum qui Schismati Ursini pertinaciter adhærebant, tumultuumque ab illo in Ecclesia excitatorum erant participes & conscii. Id indicant verba ipsa Rescripti ad Aquilinum Urbis Vicarium dati. *Volumus*, inquit, *ut quicumque judicio Damasi... aut eorum qui Catholici sunt, judicio vel consilio condemnatus fuerit*, &c. Et certe si omnes Episcoporum causas Rescriptum illud spectasset, sancitam a Nicæna Synodo funditus evertisset Disciplinam, quæ omnium Clericorum & Episcoporum ipsorum causas, Metropolitani examini ac judicio subjacere decrevit. Evertisset, inquam, sanctissimæ illius Disciplinæ leges; siquidem Episcopo Romano causas Episcoporum, qui ad illius Diœcesim, ut singularis Provinciæ Metropolitanus est, non pertinebant, reservasset, quarum penes Italiæ Metropolitanos debuisset esse cognitio. At si Gratianus tam atrox vulnus inflixisset Canonibus Nicænis, Episcopi Italiæ, quorum caput erat Sanctus Ambrosius, illius Rescriptum tot laudibus non extulissent, quot in illorum Epistola ad illum Imperatorem leguntur. *Namque*, inquiunt, *a principio, divino repleti Spiritu, & Sanctorum Apostolorum, quorum habetis in vestro honore suffragium, servantes in Dominica Religione præceptum, statuistis ad redintegrandum corpus Ecclesiæ, quod furor Ursini, qui honorem arripere est conatus indebitum, diversas secuerat in partes, ut auctore damna-*

De priori quidem Gratiani Edicto loquuntur,

damnato, cæterisque quos ad turbarum sibi incentiva sociaverat, sicut oportebat, a perditi conjunctione divulsis, de reliquis Ecclesiarum Sacerdotibus Episcopus Romanus haberet examen: ut & de Religione Religionis Pontifex cum consortibus judicaret, nec ulla fieri videretur injuria Sacerdotio, si Sacerdos nulli usquam profani judicis, quod plerumque contingere poterat, arbitrio facile subjaceret. Præclara ista plane & religiosis Principibus digna sententia, quæ divino ministerio plurimum deferat, nec pateat errori.

cujus petunt confirmationem.

Idcirco, *inquiunt* statuti Imperialis non novitatem, sed firmitudinem postulamus.

Hujus autem Rescripti Imperialis æquitas ex Ecclesiæ tunc temporis statu elucescit. Ursinus enimvero ingentem hominum numerum, ac Italorum præsertim Episcoporum, suis partibus addixerat, qui contra Catholicæ Ecclesiæ pacem, conspiratione facta nitebantur. Episcoporum diversa studia plebem quoque diversas in partes distrahebant, quod hæreret sæpe sæpius ac fluctuaret anceps, quem ut Pastorem legitimum venerari deberet, an eum quem Ursini factio in Sedem Episcopalem intruserat, an illum quem Catholici Episcopi consecraverant. Malo tam longe grassanti remedium adhibere conati sunt opportunum Italiæ Episcopi; restaurandam ideo veterem Disciplinam existimarunt, ut scilicet auctoritas judicii ferendi de causis Coepiscoporum suorum, tum Ordinationis vitia, tum mores spectantibus, ipsis unice assereretur. Verum istud reparandæ medium Disciplinæ periculo obnoxium visum est. Dum enim ex Italiæ Episcopis plurimi Ursini partibus studerent & commodis, merito Patres formidarunt ne Schismatici eadem in causa actores frequenter essent ac Judices, si Episcoporum causæ ad Coepiscopos sine discrimine traherentur. Arbitrati sunt itaque seligendos esse ex Ecclesia judices, qui dissensiones illas auctoritate sua sopirent, compescerent Schismata, & Pastores legitimos Ecclesiis restituerent. Porro cum Damasi Romani Pontificis Canonica electio & morum integritas universæ Ecclesiæ probatæ fuissent, & ipsorum Imperatorum suffragio confirmatæ; æquitatis esse existimaverunt Italici Concilii Patres si Schismaticorum judicium Damaso deferrent, non solum ex sententia Synodi, verum etiam Imperatoris auctoritate ac Rescripto eam ob rem impetrato; ut utraque potestate, Ecclesiastica & Imperatoria concurrente, facilius ad officium revocari possent Schismatici pertinaces. At quia non æqualiter ubique grassatum erat malum, nec Ursini factio in regionibus ultramontanis, aut in Africa æque obtinuerat, ac in Italia; alias servandæ in illis Ecclesiis unitatis pacisque vias inierunt Itali Antistites, nihilque ab Episcopis metuentes gratiæ erga Ursinum ejusque partiarios, causarum Episcopalium cognitionem penes Metropolitanos, secundum sacras Nicæni Concilii regulas esse decreverunt.

Itaque non mirum, quod Canonum Sardicensium Gratianus in suo Rescripto non meminerit, quia Concilium Sardicense formam Judiciorum Ecclesiasticorum præscribit in omnibus causis Episcoporum, qui a suis Metropolitanis & Synodis Provincialibus depositi, ad Romanum Pontificem appellabant. At Gratiani Constitutio præscribit solum formam judiciorum Ecclesiasticorum in causis Episcoporum, quas Ursini Schisma pepererat.

Præterea, evidens est ex Epistola Episcoporum Italiæ, qua laudatam Constitutionem a Gratiano postulant, illam datam eo consilio non fuisse, ut nova judiciorum Ecclesiasticorum forma institueretur in omnibus Episcoporum causis, sed ut appellationes, vel evocationes hujusmodi causarum ad sæcularia tribunalia prohiberentur, cujusmodi evocationum & appellationum pessima dabant exempla Schismatici ex Ursini factione Episcopi, in Romani Pontificis judicio non acquiescentes. „ Quia, *inquiunt*, vestræ judicio
„ Tranquillitatis probata est innocentia memorati fratris nostri Damasi, integritas prædicata est, Isaac quoque ipse, ubi ea quæ detulit probare non potuit, meritorum suorum sortem tulit: quæsumus Clementiam vestram, ne rursus in plurimis causis videamur onerosi, ut jubere Pietas vestra dignetur, quicumque vel ejus, vel nostro judicio, qui Catholici sumus, fuerit condemnatus, atque injuste voluerit Ecclesiam retinere, vel vocatus a Sacerdotali Judicio per contumaciam non adesse; seu ab Illustribus Viris Præfectis Prætorio Italiæ vestræ, sive a Vicario accitus, ad Urbem Romam veniat; aut si longinquioribus partibus hujusmodi emerserit Quæstio, ad Metropolitani per locorum judicia deducatur examen. „ Vel si ipse Metropolitanus est, „ Romam necessario, vel ad eos, quos Romanus Episcopus judices dederit, contendere
„ sine

„ sine dilatione jubeatur: ita ut qui depositi fuerint, ab ejus tantum civitatis finibus „ segregentur, in qua gesserint Sacerdotium, ne rursus impudenter usurpent, quod ju- „ re sublatum sit..... Quicumque vero ita meruerit excludi, sileat, & quiescat.

„ *Et infra*: Memoratus Frater noster Damasus, quoniam in sua causa vestri tenet „ insigne judicii, non fiat inferior his, * quibus etsi æqualis est munere, prærogativa „ tamen Apostolicæ Sedis excellit, ut judiciis publicis videantur esse subjecti quibus „ Sacerdotale caput lex vestra summovit.

*Id est, Episcopis.

Quod autem ait Dominus de Marca, illud Gratiani Edictum executioni mandatum esse in causa Priscilliani Hæretici, verum non videtur. Immo aliud Rescriptum dedit Gratianus in gratiam Priscillianistarum priori plane contrarium, quod elucescet, si unum cum altero conferamus. Prius, nempe quod contra Ursinum, sive Ursicinum datum est, jurisdictioni Ecclesiasticæ prospicit, suaque auctoritate rebelles adigit Imperator ad illius venerationem & obsequium. *Qui vocatus*, inquit, *ad Sacerdotale Judicium per contumaciam non ivisset, aut ab Illustribus viris Præfectis Prætorio Galliæ, atque Italiæ, sive a Proconsulibus, vel Vicariis, auctoritate adhibita, ad Episcopale Judicium remittatur*. Præterea judicium negligentiæ, aut impietati succenset Imperator, qui latas ab Episcopis, in Ecclesiasticis negotiis, sententias executioni mandari non curaverant. *Nostrorum videlicet judicum socordia fretus, qui privatæ gratiæ imperialia præcepta condonant, & Religionem quam nos jure veneramur, quam fortasse ipsi negligunt, inquietari patienter accipiunt*. Tertio minas adhibet, eorum ut excitet vigilantiam. *Nisi omnes, ut nominatim Jussionis nostræ summa complectitur, vel quos turbas istiusmodi molientes sanctorum Episcoporum Concilia consensu ostenderint, ultra centesimum milliarium ab Urbe depuleris... piaculum neglectæ sanctionis incurres*. Denique Concilium Italiæ, cujus caput erat Sanctus Ambrosius, hoc ab Imperatore Edictum postulavit, & impetravit. At Rescripto posteriori Jurisdictionem Ecclesiasticam non fovet Gratianus, sed evertit: illud non concedit Episcoporum votis, sed Hæreticorum, quos restitui Ecclesiis a quibus pulsi erant, edicit rescissa Concilii Cæsaraugustani sententia. *Ita* (inquit Severus Sulpitius, lib. 2. Historiæ) *corrupto Macedonio tum Magistro Officiorum, Rescriptum eliciunt, quo calcatis quæ prius decreta erant, restitui Ecclesiis jubebantur*. Non itaque Rescriptum istud pro Priscilliano, prioris executio, immo potius revocatio dici debet.

Ex Epistola Siricii Pont. Max. ad Anysium non recte colligitur supremam fuisse Conciliorum Provincialium auctoritatem. Inane Launoji argum.

Objicies septimo. Siricius Pontifex Maximus agnovit supremam Conciliorum Provincialium auctoritatem, cui inferiorem esse fassus est potestatem Romani Episcopi: ergo ejus ætate appellationes Episcoporum dejectorum a Synodis Provincialibus ad Romanum Pontificem, non erant ex Disciplina & usu Ecclesiæ.

Probatur antecedens ex Epistola Siricii ad Anysium Thessalonicensem, & cæteros Illyrici Episcopos a Concilio Capuensi ad cognoscendum de errore Bonosi Hæretici deputatos. „ Cum, *inquit*, hujusmodi fuerit Concilii Capuensis judicium, ut finitimi Bonoso „ atque ejus accusatoribus judices tribuerentur, & præcipue Macedones, qui cum Epi- „ scopo Thessalonicensi de ejus factis vel cognoscerent, advertimus, quod nobis judi- „ candi forma competere non posset. Nam si integra esset hodie Synodus, recte de iis „ quæ comprehendit vestrorum scriptorum series decerneremus. Vestrum est igitur, „ qui hoc recepistis judicium, sententiam ferre de omnibus... Vicem enim Synodi re- „ cepistis, quos ad examinandum Synodus elegit. *Et infra*: Ideo primum est ut ii ju- „ dicent, quibus judicandi facultas est data. Vos enim totius, ut scripsimus, Synodi „ vice decernitis; nos quasi ex Synodi auctoritate judicare non convenit... Unde ve- „ stræ normam expectamus sententiæ, „ Agnoscit itaque Siricius, se non posse judicare de causa, quam Synodus Provincialis selectis Episcopis judicandam demandavit.

Respondeo, Summum Pontificem Siricium non scripsisse, potestatem ferendi in Bonosi causa judicii sibi non convenire; sed conveniens non esse dignitati suæ Sedis, ut causæ illius cognitionem susciperet, postquam delegati essent a Concilio judices; quia videretur, non suprema auctoritate & a Christo immediate accepta, sed mutuatitia, & demandata a Synodo judicare. Cæterum se judicaturum asserit, si causa adhuc integra esset, id est, si ejus cognitionem non suscepisset, aliisque commisisset Synodus.

Ve-

Verum postquam a Synodo judicium istius causæ Macedoniæ Episcopis & in primis Anysio Thessalonicensi demandatum est, ipsos debere primam illius contestationem excipere, primamque instruere cognitionem, innuens ultimam cognitionem se susceptu- rum, confirmando illorum sententiam, & Bonosi appellationem, si forte ad Sedem Apostolicam provocaverit, judicando. Id unum significant hæc verba: *Nam si integra esset hodie Synodus, recte de iis quæ comprehendit vestrorum scriptorum series, decerneremus .... Ideo primum est ut ii judicent, quibus judicandi facultas est data. Vos enim totius Synodi vice decernitis: nos quasi ex auctoritate Synodi judicare non convenit.*

Confirmatur hæc responsio ex iis quæ Sanctus Ambrosius scripsit ad Theophilum Alexandrinum Episcopum, quem Capuana Synodus delegaverat, ut dissidia Ecclesiæ Antiochenæ componeret. Si enim agnoscit Ambrosius Theophilum, quamvis Concilii delegatione ornatum, nihil decernere debere inconsulta Sede Apostolica, ad quam referendum scribit, quod sua cum Synodo hac in causa judicaverit, ut illius auctoritate confirmetur; quanto magis existimandum est Episcopum Thessalonicensem, qui Romani Pontificis Vicarius erat, supremum judicem non fuisse in causa Bonosi, quantumcumque ipsi esset a Synodo Capuensi judicandi potestas demandata? En verba Sancti Ambrosii ad Theophilum scribentis: ,, Sane referendum arbitramur ad sanctum Fratrem ,, nostrum Romanæ Sacerdotem Ecclesiæ; quoniam præsumimus ea te judicaturum, ,, quæ etiam illi displicere nequeant: ita enim utile erit consultum sententiæ; ita pa- ,, cis & quietis securitas, si id vestro statuatur Concilio, quod communioni nostræ ,, dissensionem non afferat; ut nos quoque accepta vestrorum serie statutorum, cum id ge- ,, stum esse cognoverimus quod Ecclesia Romana haud dubie probaverit, læti fructum ,, hujus examinis adipiscamur. ,,

Confirmatur secundo eadem responsio ex iis quæ post damnationem Bonosi, & Siricii Pontificatum, sub Innocentio I. ejusdem Hæresiarchæ occasione contigerunt. Cum enim factio a Bonoso in Macedonia excitata, aliquos adhuc post ejus damnationem tumultus illa in Provincia foveret; tantum abest ut illarum Ecclesiarum Episcopi supremos se judices Bonosi & partiariorum ejus existimaverint, & ut tales se gesserint; quin immo datis ad Innocentium Primum per Vitalem Diaconum literis, illius velut Capitis & Doctoris Ecclesiæ universæ rogarunt sententiam super controversiis, quæ animos occasione Bonosi varia in studia distrahebant. Id constat ex Epistola 32. Innocentii ad Rufum Anysii in Sede Thessalonicensi Successorem, & ad alios Episcopos Macedoniæ data: *Adverti*, inquit, *Sedi Apostolicæ, ad quam Relatio, quasi ad caput Ecclesiarum missa currebat, aliquam fieri injuriam, cujus adhuc in ambiguum sententia duceretur. Unde de quibus jamdudum scripsisse memini, nunc iterare formam argumentis evidentioribus, Relationis vestræ geminata percontatio compellit.*

Confirmatur tertio eadem responsio. Qui abrogavit decretum Concilii, non existimavit Sedis suæ auctoritatem esse Concilii auctoritate inferiorem: Sed Innocentius I. abrogavit decretum ab Anysio & Episcopis Macedoniæ in causa Bonosi editum post delegationem Capuensis Concilii: non existimavit itaque Romani Pontificis auctoritatem esse inferiorem auctoritate Conciliorum Capuensis, vel Illyrici, aut illis æqualem.

Probatur minor. Cum enim Concilium Macedoniæ ordinatos a Bonoso, pro bono Ecclesiasticæ pacis, recipiendos in Clerum sancivisset, de Canonum severitate hac in causa dispensans; Innocentius I. decretum illud, quod perturbatis Ecclesiæ temporibus prudenter ediderant illi Antistites, in irritum misit, ut constat ex Epistola supra laudata: *Anysii fratris quondam nostri, aliorumque Consacerdotum, summa deliberatio hæc fuit, ut quos Bonosus ordinaverat, ne cum eodem remanerent, ac fieret non mediocre scandalum, sic ordinati reciperentur..... Jam ergo quod pro remedio ac necessitate temporis statutum est, constat primitus non fuisse; ac fuisse Regulas veteres, quas ab Apostolis vel Apostolicis viris traditas Ecclesia Romana custodit, custodiendasque mandat his qui eam audire consueverunt. Sed necessitas temporis id fieri magnopere postulabat. Ergo quod necessitas pro remedio invenit, cessante necessitate, debet utique cessare pariter quod urgebat: quia alius est ordo legitimus, alia usurpatio, quam ad præsens fieri tempus impellit.*

Ex

Ex his omnibus colligitur illius argumenti vanitas, quod tanta pompa ostentat *Joannes Launojus, Epistolarum Parte 1.*

Objicies octavo. Ex Epistola Innocentii I. ad Victricium Rothomagensem Episc. c. 3. colligitur causas Episcoporum fuisse tunc temporis penes Episcopos ejusdem Provinciæ, ab illis ultimo judicio terminandas, secundum Nicænam Synodum: Majores solum causas ad Sedem Apostolicam referri debuisse: atqui Relatio illa majorum causarum ad Sedem Apostolicam, post Judicium Episcopale non nitebatur Canonibus Synodi Sardicensis, sed Nicænæ: Ergo nec Innocentii ævo recepti erant Canones Sardicenses, nec ille Sedis suæ jura ab illis Canonibus arcessebat; nec tunc invaluerat in Ecclesia Occidentali appellationum usus.

Probatur major ex verbis illius Epistolæ, quæ sic habet: *Si quæ causæ vel contentiones inter Clericos tam superioris, quam inferioris ordinis, fuerint exortæ, ut secundum Nicænam Synodum congregatis ejusdem Provinciæ Episcopis jurgium terminetur, nec alicui liceat (sine præjudicio tamen Romanæ Ecclesiæ, cui in omnibus causis debet reverentia custodiri) relictis his Sacerdotibus, qui in eadem Provincia Dei Ecclesiam divino nutu gubernant, ad alias convolare Provincias. Quod si quis forte præsumpserit, & ab officio Clericatus submotus, & injuriarum reus ab omnibus judicetur. Si autem Majores causæ in medium fuerint devolutæ, ad Sedem Apostolicam, sicut Synodus statuit, & beata consuetudo exigit, post judicium Episcopale referantur.*

Confirmatur ex facto ipsius Innocentii I. qui cum Bubalii & Tauriani in Synodo Macedoniæ damnatorum causam retractasset, de illa novitate graviter conquesti sunt illius Provinciæ Episcopi. Quid porro egit Summus Pontifex ut tam gravibus satisfaceret querimoniis? Protulitne auctoritatem Canonum Sardicensium? Laudavitne Antecessorum suorum consuetudinem? Nequaquam. Solam æquitatem prætendit, scribens veritatem magis splendescere cum exagitatur. At Canones Sardicenses non omisisset, si tunc in usu fuissent: aut certe majorum consuetudinem laudasset, si ea viguisset consuetudo retractandi judicia Conciliorum Provincialium. Igitur Innocentii ævo nondum ea consuetudo invaluerat.

Major constat ex ipsis Innocentii verbis in Epist. 7. ad Episcopos Macedoniæ. *Grave*, inquit, *non oportuit videri piissimis mentibus vestris cujuscumque retractari judicium, quia veritas exagitata sæpius, magis splendescit in luce; & pernicies revocata in judicium gravius, & sine illius qui primus judicavit, Pœnitentia condemnatur. Nam fructus divinus est, justitiam sæpius recenseri.*

Respondeo, nego majorem prioris argumenti. Colligitur enim ex illa Innocentii I. Epistola, causas Episcoporum ad Synodos Provinciales deferri debere quantum ad primam cognitionem, non vero tamquam ad ultimos supremosque Judices, a quorum sententia appellari non possit. Nego etiam minorem: Illa namque verba (*sine præjudicio tamen Romanæ Ecclesiæ, cui in omnibus causis debet reverentia custodiri*) Privilegium indicant in Concilio Sardicensi confirmatum, quod jurisdictionis illam plenitudinem Romano Pontifici asseruit, decernendo ut Episcopis a sententia Metropolitanorum ad Romani Episcopi tribunal liceret appellare. Nam in Concilio Nicæno ne verbum quidem extat his de rebus.

Ad Confirmationem, distinguo minorem: Canones Sardicenses non omisisset, si necessaria fuisset eorum allegatio, concedo; si non fuisset necessaria, nego. Non erat autem necesse ut Innocentius I. ad Episcopos Macedoniæ illa da causa scribens, Canones Sardicenses laudaret, quia novum examen causæ Bubaliani, & Tauriani ab ipso fieri posse, novamque proferri sententiam non inficiabantur, nec ægre ferebant causam illam ab ipso retractari: quinimmo querimonias suas contra utrumque ad Summum Pontificem direxerant, semel & iterum, ut testatur Innocentius in Epistola ad ipsos data: *Mora*, inquit, *Coepiscoporum nostrorum Maximiani & Eumenii, vel potius importunitas temporum fecit ut vos iteraretis de Bubalio & Tauriano querimoniam, & nos iterum in homines perditissimos insurgeremus*. Cur enim ambo ad Romanum Pontificem querelas contra dictos Episcopos suas direxisent, nisi ipsum Judicem agnovisent in causis Episcoporum Synodis Provincialibus superiorem? Præterea, qua ratione conqueri potuissent

sent de retractata Bubaliani & Tauriani causa? Siquidem illorum Metropolitanus, nempe Rufus Thessalonicensis, ad quem Innocentii Epistola directa est, Sedis Apostolicæ per Macedoniam Vicarius erat ea lege Illyrici Ecclesiis præfectus, ut gravioribus de causis, difficilioribusque negotiis ad Summum Pontificem referret. Quomodo itaque ægre tulissent Episcopi illi, ut causa a Vicario Romani Pontificis judicata, ab ipso Romano Pontifice retractaretur? Non igitur hac de re conquesti erant apud Innocentium Macedoniæ Episcopi; sed de nova Bubaliani, & Tauriani audacia, qui literas Pontificias supposuerant, iisque gloriabantur insolentius, ut se Sedis Apostolicæ communione frui, plebibus imponerent. Id patet ex ipsa Innocentii I. Epistola. *Verum*, inquit, *illud video movisse animos vestros, quod in multis Bubalius fallaciis sæpe deprehensus objecerit exemplaria fictarum quasi a nobis Literarum, cum pro consuetudine hominis nihil quod proferret, jam Fide dignissimum videretur.*

Ecclesiæ Africanæ sentent. ac Discipl. circa Episcoporum appellationes.

Objectio nona ducitur ex contentione Ecclesiæ Africanæ cum Zosimo, Cœlestino & Bonifacio Romanis Pontificibus, circa jus appellationum. Istud enim Sedi suæ vindicabant illi Pontifices; contra vero Antistites Africani, quos inter eminebat S. Augustinus, jus illud impugnabant. Itaque tunc temporis non erant recepti in Ecclesia Africana Canones Sardicenses, neque invaluerat appellationum usus.

Probatur antecedens, exponendo illius controversiæ statum, progressum, & exitum. Cum celebranda esset Synodus Carthagine, ad quam ex cunctis Africanæ Ecclesiæ Provinciis convenire deberent Episcopi; Zosimus Pontifex Legatos Apostolicos misit in Africam cum mandatis ad illius regionis Synodum perferendis. Hi erant Faustinus Episcopus Potentinus in Piceno, Philippus & Asellus Presbyteri. Quatuor acceperant in mandatis, cum Africanis Episcopis agenda. Primum de appellationibus Episcoporum ad Romanum Pontificem. Secundum, ne ad Comitatum, idest ad Aulam, Episcopi importune navigarent. Tertium, de tractandis Presbyterorum & Diaconorum causis apud finitimos Episcopos, si a suis excommunicati perperam fuissent. Quartum, de Urbano Episcopo excommunicando, vel etiam Romam evocando, nisi ea, quæ videbantur corrigenda, corrigeret; id est, nisi Apiarium Presbyterum suum, qui de sententia exauctorationis in se lata provocaverat ad Apostolicam Sedem, gradui suo restitui pateretur. Ista constant ex Epistola Synodali Concilii Africani ad Bonifacium Papam, inserta Codici Canonum Ecclesiæ Africanæ cap. 134.

Quoad primum caput, scilicet appellationes Episcoporum ad Sedem Apostolicam, Zosimus eas auctoritate Nicænorum Canonum inniti profitebatur, ut patet ex Commonitorio, quod suis tradidit Legatis, & quod cap. 3. Concilii Carthaginensis VI. refertur. *Ita dixerunt*, inquit, *in Concilio Nicæno, cum de Episcoporum appellatione decernerent: Placuit autem ut si Episcopus accusatus fuerit, &c.* Recitat integrum Canonem septimum Concilii Sardicensis, quem supra retulimus, Sardicenses Canones appellans Nicænos, ob rationes alias adductas. Interim Africani Episcopi, qui Canonem illum non reperiebant in exemplaribus Nicæni Concilii a Cæciliano Carthaginensi Episcopo, qui Nicænæ Synodo interfuerat, in Africam delatis, responderunt dubios esse Canones a Faustino prolatos: decreverunt autem mittendos esse Legatos ad Episcopos Alexandrinum & Constantinopolitanum, quorum in Ecclesiis authentica Nicæni Concilii exemplaria esse dicebantur, ut agnosci posset an revera hi Canones ad Nicænam Synodum pertinerent. Tum etiam decreverunt, monendum de hoc esse Bonifacium Papam Zosimi successorem, ut & ipse curam quoque suam in conquirendis veris exemplaribus Nicæni Concilii adhiberet. Polliciti sunt tamen, se obedituros huic Canoni, si constaret a Nicæna Synodo esse sancitum: sin minus, de hoc negotio in sequenti Concilio acturos. Interim statuerunt, juxta quod censuerat S. Augustinus, ut Canon de Appellationibus Episcoporum executioni mandaretur, donec de Canonibus Nicænis constitisset. Hæc omnia patent tum ex Actis Concilii VI. Carthaginensis, tum ex Epistola Synodica ad Bonifacium: Sic enim Alypius Tagastensis Episcopus, Legatus Provinciæ Numidiæ, c. 4. Concilii Carthaginensis: „ De hoc jam superioribus etiam li-
„ teris Concilii nostri rescripsimus, & id nos servaturos profitemur, quod in Nicæ-
„ no Concilio constitutum est. Adhuc tamen me movet, quoniam cum inspiceremus

„ Græ-

„ *Græca* exemplaria hujus Synodi Nicænæ, ista ibi, nescio qua ratione, minime in-„ venimus. Unde petimus Venerationem tuam, sancte Papa Aurelii, ut quia hoc au-„ thenticum Concilium Nicænum in Urbe dicitur esse Constantinopolitana, aliquos „ cum scriptis tuæ Sanctitatis mittere digneris: & non solum adipsum S. Fratrem „ nostrum Constantinopolitanum Episcopum; sed etiam ad Alexandrinum, & Antio-„ chenum venerabiles Sacerdotes, qui hoc nobis Concilium cum subslipulatione lite-„ rarum suarum dirigant, ut omnis postmodum ambiguitas auferatur: quia nos, ita „ ut Frater Faustinus attulit, minime invenimus. Ista tamen nos tantisper servaturos, „ ut antea dixi, donec integra exemplaria veniant, profitemur. Petendus est autem „ literis nostris & venerabilis Ecclesiæ Romanæ Episcopus Bonifacius, ut ipse quoque „ dignetur ad memoratas Ecclesias aliquos mittere, qui eadem exemplaria prædicti Ni-„ cæni Concilii, secundum ejus possint scripta proferre". Et postquam Canon alter Sardicensis recitatus esset, Sanctus Augustinus Numidiæ Legatus dixit: *Et hoc nos servaturos profitemur, salva diligentiori inquisitione Concilii Nicæni.*

Et cap. 8. Faustinus Apostolicæ Sedis Legatus, ait: „ Ergo, ut placet nobis, & „ Beatitudini vestræ, ad sanctum & venerabilem Ecclesiæ Romanæ Bonifacium Epi-„ scopum vestra scribere dignetur Sanctitas, ut & ipse, quod Sanctus Augustinus sta-„ tuere dignatus est, deliberare possit, utrumnam & hoc reticendum sit, an conceden-„ dum, hoc est, de Appellationibus inferioris gradus. Si ergo adhuc in dubium venit „ de hoc capitulo, justum est ut beatus Romanæ sedis Episcopus informari debeat, si „ tamen in approbatis Canonibus hoc inveniri possit.

Eadem scribunt Africani Patres in Epistola ad Bonifacium Zosimi successorem. Ipsum tamen monent, intelligere etiam Sanctitatem ejus prorsus iniquum esse, ut Afri typhum istum patiantur, si constiterit Canones illos abesse a Nicæna Synodo: tametsi, ut ajunt, in Italia custodiatur, quod Canonibus prolatis statutum est. „ Hæc utique, „ *inquiunt*, usque ad adventum verissimorum exemplarium Nicæni Concilii, inserta ge-„ stis sunt: quę etsi, quemadmodum ipso, quod apud nos fratres ex Apostolica sede „ directi alligaverunt, commonitorio continerentur, eoque ordine vel apud vos in Ita-„ lia custodirentur, nullo modo nos talia, qualia commemorata jam nolumus, vel to-„ lerare cogeremur, vel intolerabilia pateremur. Sed credimus, adjuvante misericordia „ Domini Dei nostri, quod tua Sanctitate Romanæ Ecclesiæ præsidente non sumus „ jam istum typhum passuri; & servabuntur erga nos ea, quæ, nobis etiam non dis-„ serentibus, custodiri debeant, cum fraterna charitate, quæ secundum sapientiam at-„ que justitiam, quam Tibi donavit Altissimus, etiam ipse perspicis esse servanda, „ si forte aliter se habent Canones Concilii Nicæni.

Narrant tandem quam benigne egerint cum Apiario in gratiam Apostolicæ sedis: „ Apiarius Presbyter, de cujus ordinatione & excommunicatione fuerat exortum, non „ solum Siccensi, verum etiam toti Africanæ Ecclesiæ non leve scandalum, de omni-„ bus erratis suis veniam petens, Communioni est restitutus. Prior autem Coepisco-„ pus noster Siccensis Urbanus, quod in eo corrigendum visum est, sine ulla dubita-„ tione correxit. Quia vero paci & quieti Ecclesiæ non tantum in præsens, sed etiam „ in posterum prospiciendum fuit, quoniam talia multa præcesserant, ut vel similia, „ vel etiam graviora deinceps præcaveri oporteret: Placuit nobis, ut de Siccensi Eccle-„ sia, retento scilicet honore gradus sui Presbyter removeretur Apiarius; & accepto „ epistolio, ubicumque alibi vellet, &, posset, Presbyterii munere fungeretur.

Interim Cyrillus Episcopus Alexandrinus, & Atticus Constantinopolitanus ad Afri-canos Episcopos miserunt exemplaria Canonum XX. Concilii Nicæni, inter quos non extabat ille quem Zosimi jussu Faustinus protulerat: parum tamen id profuit. Nam Cœlestinus Pontifex, qui Bonifacio successerat, non multo post admisit appellationem Apiarii Presbyteri, ob nova crimina iterum ab Episcopo suo depositi, eumque resti-tuens, Legatum in Africam, pro executione restitutionis, Faustinum misit; atque hoc agendi modo violasse visus est Canones non tantum Nicænos, sed & Sardicenses, qui Presbyterorum appellationem prohibebant. Congregato Concilio Africano, nihil non egit Faustinus, ut Apiarius communioni graduique suo restitueretur, asserens Ecclesiæ

Roma-

Romanæ privilegia: sed incassum laboravit. Cum enim Concilium causæ cognitionem suscepisset, convictus est Apiarius propria confessione, præsente Faustino. Hæc ex Epistola Africanorum Patrum ad Cœlestinum Pontificem Maximum constant. „ Adveniente, *inquiunt*, ad nos sancto Fratre & Coepiscopo nostro Faustino, Concilium „ congregavimus, & credidimus ideo eum illo missum, quoniam sicut per ejus ope„ ram Presbyterio ante redditus fuerat (*Apiarius*) ita nunc posset de tantis crimini„ bus a Tabracenis objectis, eo laborante purgari: cujus tanta ac tam immania fla„ gitia nostri Concilii examen invenit, ut & memorati (*Faustini*) patrocinium potius „ quam judicium, ac defensoris magis operam, quam disceptatoris justitiam superarent. „ Nam primum quantum obstiterit Congregationi (*Faustinus*) diversas injurias inge„ rendo, quasi Ecclesiæ Romanæ afferens privilegia, & volens eum a nobis in communionem suscipi, quem tua Sanctitas credens appellasse (quod probare non potuit) „ Communioni reddiderat; quod minime tamen licuit, quod etiam gestorum ex lectio„ ne melius cognosces: Triduano tamen laboriosissimo agitato judicio, cum eidem di„ versa objecta afflictissimi quæreremus, vel moras Coepiscopi nostri Faustini, vel „ tergiversationes ipsius Apiarii, quibus nefandas turpitudines occulere conatur. Deus „ Judex justus, fortis, & longanimis, magno impendio resecavit. Tetriore quippe ac „ putridiore obstinatione compressa, qua tantum lividum cœnum impudentia negatio„ nis volebat obruere, Deo nostro ejus conscientiam coarctante, repente in confessio„ nem cunctorum objectorum flagitiorum dolosus necator erupit.

Rogant subinde Cœlestinum I. ne deinceps appellationes hujusmodi Presbyterorum, immo nec Episcoporum recipiat, quia Nicæni Concilii Canonibus adversantur: tantum abest, ut quæ pro istarum appellationum tuitione laudaverat Faustinus, in germanis exemplaribus reperiri potuerint. „ Impendio deprecamur, *inquiunt*, ut deinceps ad ve„ stras aures hinc venientes non facilius admittatis, nec a nobis excommunicatos in „ communionem ultra velitis excipere; quia hoc etiam Nicæno Concilio definitum fa„ cile advertet Venerabilitas tua. Nam etsi de inferioribus Clericis, vel Laicis, vide„ tur ibi præcaveri, quanto magis hoc de Episcopis voluit observari, ne in sua Pro„ vincia Communione suspensi a tua Sanctitate vel festinato, vel præpropere, vel in„ debite videantur communioni restitui? Presbyterorum quoque & sequentium Cleri„ corum improba refugia, sicuti te dignum est, repellat Sanctitas tua: quia & nulla „ Patrum definitione hoc Ecclesiæ derogatum est Africanæ, & Decreta Nicæna, sive „ inferioris ordinis Clericos, sive ipsos Episcopos, Metropolitanis suis apertissime com„ miserunt. Prudentissime enim, justissimeque providerunt, quæcumque negotia in „ suis locis, ubi orta sunt, finienda, nec unicuique Provinciæ gratiam Sancti Spiritus „ defuturam, qua æquitas a Christi Sacerdotibus & prudenter videatur, & constan„ tissime teneatur: maxime quia unicuique concessum est, si judicio offensus fuerit Co„ gnitorum, ad Concilia suæ Provinciæ, vel etiam Universale provocare.

Et infra: „ Aut quomodo ipsum Transmarinum Judicium ratum erit, ad quod te„ stium necessariæ personæ, vel propter sexus, vel propter senectutis infirmitatem, „ multis aliis intervenientibus impedimentis, adduci non poterunt? Nam ut aliqui tam„ quam a tuæ Sanctitatis latere mittantur, nulla invenimus Patrum Synodo constitu„ tum: quia illud quod pridem per eumdem Coepiscopum nostrum Faustinum, tam„ quam ex parte Nicæni Concilii, exinde transmisistis, in Conciliis verioribus, quæ „ accipiuntur Nicæna, a S. Cyrillo Coepiscopo nostro Alexandrinæ Ecclesiæ, & a ve„ nerabili Attico Constantinopolitano Antistite, ex authentico missis, quæ etiam an„ te hoc venerabilis memoriæ Bonifacio Episcopo prædecessori vestro a nobis transmis„ sa sunt, in quibus tale aliquid non potuimus reperire.

Orant præterea Summum Pontificem, ne Clericos mittat executores suorum Decretorum, quomodo Faustinum miserat. *Executores etiam Clericos vestros, quibusque petentibus nolite mittere, ne fumosum typhum sæculi in Ecclesiam Christi, quæ lucem simplicitatis & humilitatis diem, Deum videre cupientibus præfert, videamur inducere*. Denique securos se ajunt, quod probitas, & Apostolica Summi Pontificis moderatio Faustinum in Africa non ulterius patietur, sed Romam quantocyus revocabit. Ex his om-

nibus constat, Ecclesiam Africanam jus Appellationum ad Summum Pontificem non agnovisse; neque appellandi morem adhuc invaluisse apud Africanos Episcopos initio quinti sæculi.

Baronius ad ann. Ch. 419. Tom. 5. Annal. Perronius, cap. 52. Replicæ adv. Serenifs. Magnæ Britanniæ Regem.

Respondent Viri Eruditi cum eminentissimis doctissimisque Cardinalibus Bellarmino, Baronio, & Perronio, Africanos Episcopos non improbasse jus Appellationum quoad substantiam ipsam rei, sed tantum quoad modum illas prosequendi, sive nimiam facilitatem Pontificum in recipiendis hujusmodi appellationibus, non Episcoporum dumtaxat, sed Presbyterorum, illosque, causa plerumque indiscussa, restituendi in communionem, & pristinam dignitatem. Idque his verbis significari contendunt: *Ne in sua Provincia communione suspensi, a tua Sanctitate, vel festinato, vel præpropere, vel indebite videantur communioni restitui.*

Verum hæc solutio facile everti potest, ac ostendi Africanos Episcopos jus appellationum, quoad substantiam ipsam rei, Romano Pontifici denegasse. Volunt namque persuadere Cœlestino Primo, illum non debere suscipere Appellationes Episcoporum, aut Presbyterorum Africæ: primo, quia hæc Disciplina repugnat aperte Definitionibus Concilii Nicæni. *Hoc etiam Concilio Nicæno definitum facile advertet Venerabilitas tua* (inquiunt) *& Decreta Nicæna, sive inferioris ordinis Clericos, sive ipsos Episcopos, Metropolitanis suis apertissime commiserunt.* Secundo, quod nulla proferri possit lex Ecclesiastica, quæ jus eripuerit Africanæ Ecclesiæ causas Episcoporum finiendi. *Nulla Patrum definitione hoc Ecclesiæ derogatum est Africanæ.* Tertio, quia causæ Ecclesiasticæ iis in locis finiri debent, ubi primum natæ sunt. *Quæcumque negotia in suis locis, ubi orta sunt, finienda.* Quarto, quia Spiritus Sancti gratia cuilibet Provinciæ non deerit, secundum Christi pollicitationem. *Nec unicuique Provinciæ gratiam Spiritus Sancti defuturam.* Quinto, quia testes Romam navigare non possent. *Quomodo judicium transmarinum ratum fuerit, ad quod testium necessariæ personæ, vel propter sexus, vel propter senectutis infirmitatem, vel multis aliis impedimentis adduci non poterunt?* Sexto, quia illis qui se inique damnatos putaverint, liberum est vel ad Provincialia Concilia, vel ad Concilium Generale totius Africæ appellare. *Quia unicuique concessum est, si judicio fuerit offensus Cognitorum, vel ad Concilia suæ Provinciæ, vel etiam Universale provocare.* Porro hæ rationes non solum frequentiorem usum appellationum, sed jus ipsum istius Disciplinæ impugnant. Igitur Africana Ecclesia non de modo tantum, sed de jure Appellationum cum Romanis Pontificibus contendebat. Hac igitur solutione relicta,

Respondeo, Ecclesiam Africanam Appellationes ad Romanum Pontificem aliquandiu impugnasse errore facti deceptam, sed statim jus illud agnovisse ac veneratam fuisse, cum eo ab errore liberata est, quod non multo post contigit. Explico solutionem. Cum Zosimus in Commonitorio quod Faustino dedit, jus Appellationum Episcopalium suscipiendarum judicandarumque, Romanæ Sedi assereret ex Canonibus Nicænis, Africæ Episcopi Nicæni Concilii Canones scrutati, tum in Codice quem penes se habebant, tum in exemplaribus quæ in Ecclesiarum Orientalium scriniis conquisierant, compererunt laudatos a Zosimo Canones Concilii Nicæni non esse. Hinc collegerunt, usum Appellationum ad Sedem Romanam in causis Episcoporum, qui in Ecclesia Africana dudum obtinuerat, ut constat ex Epistola 162. S. Augustini, in qua ait Cæcilianum ab Africanis Episcopis Donatistis damnatum, potuisse causam suam reservare judicio Ecclesiarum Apostolicarum & Ecclesiæ præsertim Romanæ, in qua semper Apostolicæ Cathedræ viguit Principatus: Collegerunt, inquam, Africani Antistites ex Commonitorio Zosimi usum Appellationum suppositititiis niti Canonibus, & Sardicenses Canones Ecclesiam Africanam quoad hoc Disciplinæ caput non obligare; siquidem eos Zosimus proprio sub titulo non laudaverat, sed sub nomine Nicænorum. Quamobrem jus illud totis viribus impugnarunt, non jus arbitrati, sed injuriam: maxime cum non Episcoporum tantum, sed simplicium etiam Presbyterorum Appellationes Romanus Pontifex susciperet atque judicaret, quod & Nicænis, & Sardicensibus Canonibus æque repugnabat. Illam autem Disciplinam eo impugnarunt vehementius, quo Apiarii Presbyteri improbitatem patrocinium invenisse apud Legatos Pontificios conspiciebant. Verum non

diu

diu in illo errore versata est Ecclesia Africana. Constat enim illam sub ipsius Cęlestini I. Pontificatu Appellationi Antonii Fussalensis Episcopi ad Romanam Sedem detulisse. Id patet ex Epistola 261. S. Augustini ad illum Pontificem data, ubi ipsum de omnibus quæ contra dictum Antonium Fussalensem in Africæ Concilio gesta fuerant, certiorem facit. Quod vero non dubitaverit S. Augustinus, quin dictum Episcopum, licet a Synodo Africana exauctoratum, Sedi suæ restituere posset Romanus Pontifex, ex eo colligitur, quod ipse Augustinus scribit ad Cęlestinum, se Episcopatu cessurum, si ipsum Episcopatui restitui contingat. En ejus verba: *Judicia quippe illis* (Fussalensibus) *& publicas potestates, & militares impetus, tamquam executores Apostolicæ Sedis sententiam, sive ipse, sive rumores creberrimi comminantur . . . Non sinas ista fieri, obsecro te per Christi sanguinem, & Apostoli Petri memoriam qui Christianorum Præpositos populorum monuit ne violenter dominentur inter Fratres . . . Neque Fussalensibus succenseo, quia justam de me querimoniam ingerunt auribus tuis, quod eis hominem nondum mihi probatum, nondum saltem ætate firmatum, a quo sic affligerentur, inflixi. Neque huic noceri volo, cui quanto magis sinceram habeo charitatem, tanto magis pravæ ejus cupiditati obsisto. Utrique misericordiam mereantur tuam: illi ne mala patiantur, iste ne faciat: illi ne oderint Catholicum, si a Catholicis Episcopis, maximeque ab ipsa Sede Apostolica contra Catholicum non eis subveniatur Episcopum: iste autem ne se tanto scelere obstringat, ut quos molitur invitos facere suos, a Christo faciat alienos. Me sane in isto utrorumque periculo, tantus timor & mæror excruciat, ut ab officio cogitem gerendi Episcopatum abscedere, si per eum, cujus Episcopatui per imprudentiam suffragatus sum vastari Ecclesiam Dei, & quod ipse Deus avertat, etiam cum vastantis perditione perire conspexero.*

Cum autem quereretur Antonius, quod honore Episcopatus servato, sibi Sedes adempta esset, S. Augustinus plures alios Episcopos in Africa similem excepisse sententiam memorat, quæ illis appellantibus, ab Apostolica Sede confirmata fuerit. „ Sed ille „ quod a nobis aut benigne, aut remisse factum est, in præscriptionem vertere, atque „ usurpare conatur. Clamat: Aut in mea cathedra sedere debui, aut Episcopus esse non „ debui . . . Existat exemplo ipsa Sede Apostolica judicante, vel aliorum Judicata firmante, quosdam pro culpis quibusdam, nec Episcopali spoliatos honore, nec relictos „ omnimodis impunitos. Quæ ut a nostris temporibus remotissima non requiram, recentia memorabo. Clamet Priscus Provinciæ Cæsareensis Episcopus: Aut ad primatum locus sicut cæteris, & mihi patere debuit; aut Episcopatus mihi remanere non „ debuit. Clamet alius ejusdem Provinciæ Victor Episcopus, cui relicto in eadem pœna, in qua & Priscus fuit, nusquam nisi in Diœcesi ejus ab alio communicatur Episcopo: Clamet, inquam: Aut ubique communicare debui, aut etiam in meis locis „ communicare non debui. Clamet tertius ejusdem Provinciæ Laurentius Episcopus, „ & prorsus hujus vocibus clamet: Aut in cathedra, cui ordinatus sum sedere debui; „ aut Episcopus esse non debui. Sed quis ista vituperet, nisi qui parum attendit, nec „ inulta omnia relinquenda, nec uno modo omnia vindicanda. “ Ex quibus colligitur Ecclesiam Africanam, jus Appellationum ad Romanum Pontificem quod usque ad Zosimi tempora agnoverat ex antiqua traditione & consuetudine, quam firmaverant Canones Sardicenses, & quod aliquandiu impugnaverat errore facti, non multo post illo errore liberatam rursus agnovisse, ac pro sua erga Sedem Apostolicam veneratione & observantia, illi Disciplinæ paruisse cum in causa Antonii Fussalensis, tum aliorum Episcoporum.

Respondeo secundo, Ecclesiam Africanam impugnasse dumtaxat Appellationes Presbyterorum ad Sedem Apostolicam, & Appellationes Episcoporum, quæ fierent immediate ante Concilii Provincialis, aut universalis Concilii Africæ examen & judicium, ut eorum auctoritatem declinarent: non vero Appellationes legitimas & Canonicas, quæ fiebant a Conciliis Provincialibus & Nationalibus Africæ ad Sedem Apostolicam. Id probant illa verba Epistolæ Concilii Africani ad Cælestinum I. *Maxime quia unicuique concessum est, si judicio fuerit offensus Cognitorum, ad Concilia suæ Provinciæ, vel etiam Universale provocare.*

Respondeo tertio, controversiam inter Africanos Episcopos & Romanam Sedem non fuisse motam de Appellationibus Episcoporum dejectorum ad Romanum Pontificem, sed de Appellationibus Episcoporum qui a suis Metropolitanis fuerant excommunicati. Nam de Episcoporum depositione in Epistola Concilii Africani ad Cælestinum I. ne levis quidem mentio; sed solum de excommunicatione, a qua Pontifices Episcopos Romam confugientes plerumque absolvebant, causa indiscussa. Id constat ex illis verbis: *Ne in sua Provincia communione suspensi, à tua Sanctitate, vel festinato, vel præpropere, vel indebite videantur communioni restitui.* Et supra: *Impendio deprecamur, ut deinceps ad vestras aures hinc venientes non facilius admittatis, nec a nobis excommunicatos in communionem ultra velitis recipere; quia hoc etiam Nicæno Concilio definitum facile advertet Venerabilitas tua;* Canone scilicet V. quo decernitur, *Ut qui communione privantur, seu ex Clero, seu ex Laico ordine ab Episcopis per unamquamque Provinciam, sententia regularis obtineat, ut hi qui abjiciuntur, ab aliis non recipiantur.* Controversia itaque Africanorum Antistitum non spectabat speciem, quam spectant Canones Sardicenses, qui de Episcopis depositis diserte loquuntur, eisque jus Appellationis ad Romanum Pontificem asserunt, & Romano Pontifici jus, Christi concessione, cum primatu collatum, de Appellationibus illis judicandi, confirmant. Ex controversia igitur Ecclesiæ Africanæ cum Zosimo, & ejus Successoribus, inferri non debet ipsam non admisisse illo ævo Canones Sardicenses; aut licitum non fuisse Africanis Episcopis, secundum suæ Ecclesiæ mores, ad Sedem Apostolicam appellare, si Provincialis, Nationalisque Synodi sententia depositi essent.

Contra. In Conciliis Ecclesiæ Africanæ prohibitæ fuerunt Appellationes, nedum Clericorum, verum etiam Episcoporum, ad judicia transmarina, ut constat ex Canone 22. Concilii Milevitani: ergo jus appellationum in Africana Ecclesia non obtinuit.

Non habetur etiam hæc clausula in Codice Canonum Ecclesiæ Africanæ, quem edidit Justellus, c. 125.

Respondeo, nego antecedens. Hæc enim prohibitio Episcopos non spectat, sed Clericos dumtaxat inferiores, ut ex verbis Canonis evidens est: *Placuit ut Presbyteri, Diaconi, vel cæteri inferiores Clerici, in causis quas habuerint, si de judiciis Episcoporum suorum questi fuerint; vicini Episcopi eos audiant, & inter eos quidquid est finiant, adhibiti ab eis ex consensu Episcoporum suorum. Quod si & ab eis provocandum putaverint, non provocent nisi ad Africana Concilia, vel ad Primates Provinciarum suarum. Ad trasmarina autem qui putaverit appellandum, a nullo intra Africam in commutionem suscipiatur.* Ex quibus colligitur, Canonibus quidem Africanis vetitum Presbyteris fuisse, ne ad trasmarina, adeoque ne ad Romanam Sedem provocarent, non vero Episcopis.

Contra. In Collectione Canonum Ecclesiæ Africanæ, idem Canon extenditur ad Episcopos; ita enim habet: *Quod si ab eis provocandum putaverint, non provocent nisi ad Africana Concilia, vel ad Primates Provinciarum suarum, sicut & de Episcopis sæpe constitutum est.* Non igitur Clericorum tantum inferioris gradus, verum Episcoporum Appellationes ad Romanam Sedem, vetitæ erant Canonibus Africanis.

Respondeo, hanc clausulam, *sicut & de Episcopis sæpe constitutum est*, irreptitiam esse, cum nec in Canone Milevitano habeatur, nec a Cresconio Africano in sua Canonum Collectione referatur, nec ullius Africani Concilii Canon proferri possit, quo Episcoporum Appellationes ad Apostolicam Sedem vetitæ sint. Et certe si Canon extitisset hujusmodi ab Ecclesia editus Africana, illum non omisissent Africani Episcopi ad Cœlestinum Primum scribentes; cum omnia momenta illa in Epistola protulerint, quæ jus Appellationum ad Romanum Pontificem concutere poterant. Præterea, Collectio illa Canonum Ecclesiæ Africanæ adornata fuit in Concilio Carthaginensi 6. unde & sexti Carthaginensis Concilii nomen præ se fert. At hoc in Concilio additam fuisse istam clausulam, nequaquam verisimile est. Quis enim credat Africanos Episcopos prohibuisse Appellationes ad Romanum Pontificem, quo tempore ad Bonifacium I. scribebant, se Disciplinam illam servaturos, si Canonibus Concilii Nicæni congrueret?

Respondeo secundo, citatum Canonem paulo aliter referri in Codice Hadriani I. quem Carolo Magno dedit. Ibi enim his verbis enuntiatur, quæ legitimum ejus sensum suggerunt: *Ut Clerici qui ad trasmarina, non ad Primates suos provocarint, in communic-*

munionem non recipiantur. Ex quibus conſtat, quod Clericis Africanis vitio non vertebatur, quod provocarent ad traſmarina, ſive ad tribunal Romani Pontificis; ſed quod per ſaltum provocarent, contemptis judiciis Primatum ſuorum, & Conciliorum Africæ; quæ maxima erat veteris Diſciplinæ corruptela.

Denique notanda ſunt verba Canonis 105. Codici Africani, quæ ita habent: *Quicumque non communicans in Africana, in traſmarinis ad communicandum obrepſerit, jacturam Clericatus accipiat*. Nam cum obreptum, ex Ulpiano, idem ſit quod mendacio & dolo impetratum; hujus Canonis genuinus ſenſus eſt: Si quis excommunicatus in Africa, mendaciis & dolis impetraverit communionem a Romana Sede, Clericatu privetur. Verum eos non percellit Canoniſte, qui legitimæ Appellationis ſuffragio ad Sedem Apoſtolicam confugerint.

Contra. Canon nonageſimus ſextus Codicis Africani vetat, ne a Judicibus electis appelletur. *Si autem fuerit provocatum*, inquit, *eligat qui provocaverit Judices, & cum eo & ille contra quem provocaverit, ut ab ipſis deinceps nulli liceat provocare*. Igitur non licebat appellare etiam ad Romanum Pontificem, in Eccleſia Africana.

Reſpondeo, diſtinguo conſequens. Non licebat appellare a Judicibus electis, concedo; non licebat appellare abſolute, nego. Prohibuit igitur Eccleſia Africana, non quidem ne appellaretur ad Romanum Pontificem; ſed ne appellaretur ad ullum omnino tribunal a judicibus electis: quia hoc ipſo quod partes de Judicibus convenerant, quibus ſupremam ſponte contulerant judicandi auctoritatem, omni alteri juris remedio, adeoque & appellationis juri renuntiaſſe cenſebantur. Unde ſicut male inferretur, illicitam eſſe appellationem ad ſupremum Senatum, a ſententia Prætorii civilis, quia non liceret appellare poſt judicium arbitrorum; quibus ſumma judicii totius a partibus delata eſſet: ita perperam colligitur, prohibitas fuiſſe in Eccleſia Africana Epiſcoporum appellationes ad Romanam Sedem, quia illius Eccleſiæ Canonibus ſancitum erat, ne a judicibus, qui mutuo partium conſenſu electi fuiſſent, appellaretur.

Reſpondeo ſecundo, hos Canones intelligendos eſſe dumtaxat de cauſis profanis Clericorum, ſive civilibus, ſive de cauſis criminis. Namque Eccleſiæ Africanæ Diſciplina ſancitum erat, ut ad illas cauſas finiendas judices arbitri ex Clericorum cœtu eligerentur, ne ad ſæculares Magiſtratus deferretur earum cognitio in dedecus Cleri. Cæterum de cauſis Eccleſiaſticis longe alia erat ratio; quia penes Metropolitanos & Concilia illas judicandi verſabatur auctoritas. Hunc eſſe laudati Canonis ſenſum, colligitur ex nonageſimo quinto illum immediate antecedente, & his verbis expreſſo: *Placuit ut non ſit ultra fatigandis Fratribus anniverſaria neceſſitas, ſed quoties exegerit cauſa communis, id eſt, totius Africæ undecumque ad hanc ſedem de hac re datæ literæ fuerint, congregandam eſſe Synodum, in ea Provincia ubi opportunitas perſuaſerit: cauſæ autem, quæ communes non ſunt, in ſuis Provinciis judicentur*.

Idem ſenſus eruitur ex Canone 15. ejuſdem Collectionis, cujus hæc ſunt verba: *Item placuit ut quiſquis Epiſcoporum, Presbyterorum, & Diaconorum, ſeu Clericorum, cum in Eccleſia ei crimen fuerit intentatum, vel civilis cauſa commota, ſi relicto judicio Eccleſiaſtico, publicis judiciis purgari voluerit; etiamſi pro ipſo prolata fuerit ſententia, ſuum locum amittat, & hoc in criminali actione: in civili vero, perdat quod evicit, ſi locum ſuum obtinere maluerit . . . . Sane ſi ex conſenſu partium electi fuerint judices, etiam a pauciori numero quam conſtitutum eſt, non liceat provocari*.

Id denique confirmatur ex Canone 9. Concilii 3. Carthaginenſis, quo prohibetur pariter Eccleſiaſticis Viris, ne cauſas ſuas ad ſæcularia tribunalia deferant, hujuſque prohibitionis ratio aſſignatur his verbis: *Cui enim ad eligendos judices undique patet auctoritas, ipſe ſe indignum fraterno conſortio indicat, qui de Eccleſia male ſentiendo, de judicio ſæculari poſcit auxilium: cum privatorum Chriſtianorum cauſas Apoſtolus ad Eccleſiam deferri, atque ibi determinari præcipiat*. Ex quibus omnibus conſtat, Appellationem illam a judicibus electis, prohibitam dumtaxat fuiſſe in cauſis profanis Clericorum, non vero in cauſis Eccleſiaſticis.

SCHOLION I.

In hac Diſſertatione, pag. 500. Religioſi Cenſores hanc Propoſitionem notant : *Jus Appellationum ad Sedem Romanam, a Synodo Sardicenſi non eſt inſtitutum , ſed confirmatum*. Tò *confirmatum* non placet, (inquiunt) quia jus Romanæ Sedis non pendet a confirmatione Synodi.

R. Non dixi, jus Romanæ Sedis a Synodi confirmatione pendere. Agnoſco , ſcripſique non ſemel ac propugnavi , Summi Pontificis Primatum, & quæ ex primatu neceſſario conſequuntur Privilegia , *Chriſti ore in Beato Petro firmata , in Eccleſia ipſa diſpoſita, antiquitus obſervata, a ſanctis & univerſalibus Synodis celebrata , atque a cuncta Eccleſia jugiter venerata nullatenus poſſe minui, nullatenus infringi, nullatenus commutari, quoniam fundamentum quod Deus poſuit, humanus non valet amovere conatus: & quod Deus ſtatuit, firmum validumque conſtituit*; ut ſcribit Nicolaus I. Epiſtola 8. Sed hujuſmodi Privilegiorum celebratio & veneratio a Synodis, quid aliud eſt quam eorum confirmatio? Communem loquendi modum , & vim iſtius verbi , *confirmare* , ignorant, qui ex eo ſequi putant ut id omne ab altero pendeat, a quo dicitur confirmari. Fidem Catholicam a Conciliis confirmari dicimus; Filii Divinitatem a Nicæna Synodo confirmatam; Concilium Tridentinum Canonem Librorum Sacrorum , aliaque Fidei dogmata confirmaſſe; quæ tamen a Conciliis non pendent , utpote divina , vel a Chriſto non minus conſtituta quam jura Apoſtolicæ Sedis . *Martinum Primum* Sanctiſſimum Pontificem Acta Synodi Lateranenſis contra Monothelitas ad Gallicanos Epiſcopos miſiſſe, eoſque adhortatum eſſe conſtat encyclicis literis, ut ea ſuis ſubſcriptionibus in frequenti Synodo confirmarent: *Confirmantes* , inquit , *atque conſentientes eis quæ pro Orthodoxa fide & deſtructione Hæreticorum veſaniæ nuper exorta a nobis ſtatuta ſunt*. An propterea ſuum ac Synodi Lateranenſis Judicium a Gallorum Præſulum confirmatione pendere exiſtimavit, aut ſignificavit Martinus Primus?

Epiſtola ad Amandum Trajectenſem Epiſcopum.

SCHOLION II.

Religioſi Cenſores hanc Propoſitionem notant, pag. 501. *Romanus Pontifex Superior Epiſcopis diviſim ſumptis.*

R. Ea de re velut de inconcuſſo & Catholico dogmate inter omnes Theologos Orthodoxos convenit. An ſit etiam ſuperior tota collectione Epiſcoporum , ſive Eccleſia univerſali, & Concilio Generali eam repræſentante, ibi non expendo. Superiorem non eſſe, doctrina eſt Sacræ Facultatis Pariſienſis & Eccleſiæ Gallicanæ , pluriumque ex aliis Academiis Catholicis & regionibus eruditorum Theologorum opinio ; ſuperiorem eſſe Conciliis ipſis œcumenicis alii opinantur.

SCHOLION III.

In eadem Diſſertatione, pag. 504. Editionis primæ , Religioſi Cenſores hanc Propoſitionem notant: *Epiſcoporum cauſæ ætate S. Cypriani deferebantur ad ſanctam Sedem, non Presbyterorum etiam in materia Fidei.*

R. Tota hæc Quæſtio meri facti, non dogmatis eſt. Non quæro quid in Presbyterorum aut Epiſcoporum cauſis decernendis, ac finiendis fieri debuerit , ſed quid olim geſtum ſit. De veteri Eccleſiæ Africanæ Diſciplina, quæ Sancti Cypriani vigebat ætate, hic agitur. *Tunc ſimplicium Presbyterorum cauſæ in Synodis Provinciæ finiebantur, nec ipſis licitum erat ad Romanum Epiſcopum provocare*. Propoſitio mea eſt , quam *S. Cypriani* teſtimonio invicte probavi . Appellationes etiam Epiſcoporum ad Romanam Sedem tunc in uſu non fuiſſe, nec ſequenti quidem ſæculo , niſi in cauſis Fidei , ex Eccleſiæ Africanæ Diſciplina & moribus; ſed ſupremam fuiſſe Conciliorum Diœceſanorum in judicandis tam Presbyterorum quam Epiſcoporum cauſis auctoritatem , ſenſit illuſtriſſimus Archipræſul *Petrus de Marca*; cenſet ejus diſcipulus, Operumque ipſius

ſius editor & vindex *V. C. Stephanus Baluzius*; idem propugnat eruditus Doctor Sorbonicus in Libro *De antiquis & majoribus Epiſcoporum Cauſis*, adverſus *Davidis* Librum *De Judiciis Canonicis Epiſcoporum*, anno 1678. Leodii edito. Ab his vero, quoad Epiſcoporum judicia, diſſentio.

SCHOLION IV.

Religioſi Cenſores in Indiculo ſuo hanc Propoſitionem notant, velut ex p. 511. Editionis primæ: *Conciliorum ars eſt leges non ſcriptas proponere ac ſi de novo conſtituerentur.*

R. Hæc verba, *Conciliorum ars eſt*, mea non ſunt. Abſit ut tam inconſideratum & inſipientem loquendi modum uſurpaverim: Sed loco *Moris*, Religioſi Cenſores *artem* ſubſtituerunt. En verba mea nulli reprehenſioni obnoxia: *Mos enim ſolemnis eſt veteribus Conciliis, cum antiquas Eccleſiæ conſuetudines legeſque non ſcriptas renovant, illas proponere quaſi de novo inſtituerent, & re in deliberationem vocata, ipſas communibus Patrum ſuffragiis firmare, obſervandaſque decernere verbis futuri temporis.* Id aliquibus exemplis probavi, quod infinitis propemodum confirmari poteſt, & ignoratur a nemine qui Concilia non perfunctorie legerit.

SCHOLION V.

Religioſi Cenſores hanc Propoſitionem notant in eadem Diſſertatione, pag. 514. *Jus Appellationum ad Romanum Pontificem nulla lege ſcripta explicatur ante Concilium Sardicenſe.*

R. Ea de re inter Eruditos convenit: quorum plurimi Sardicenſes Canones ne de jure quidem Appellationis, ſed de uno Reviſionis jure intelligendos contendunt, hujus vexillifero ſententiæ illuſtriſſimo Archipræſule *Petro de Marca*. Ex ſuppoſititiis forte veterum Pontificum Epiſtolis legem illam repetendam cenſent Religioſi Cenſores?

SCHOLION VI.

Religioſi Cenſores hanc iterum Propoſitionem notant, p. 538. *Suprema auctoritas Papæ, ſalva Concilii Oecumenici auctoritate.*

R. Scripſi quidem *Flavianum* Appellationem ſuam ad *S. Leonem* detuliſſe, velut ad Summum Judicem, ſalva Concilii Œcumenici auctoritate: Sed aliter loqui Doctor Sacræ Facultatis Pariſienſis non poteſt. Ea enim eſt Theologicæ Facultatis Pariſienſis, & Eccleſiæ Gallicanæ opinio ac doctrina, Concilii Œcumenici auctoritatem Pontificia ſuperiorem eſſe. Sentiant aliarum gentium Theologi quod illis viſum fuerit probabilius. Quæſtio iſta in opinione poſita eſt; ad Fidem non pertinet, qua Chriſtiani Catholici ſumus, nec ad mores hinc inde meliores.

SCHOLION VII.

Religioſi Cenſores hanc propoſitionem notant, pag. 543. *Cauſa Theodoreti adhuc retractata fuit in Synodo Chalcedonenſi, quia & id juris Concilio conveniebat, & S. Leo Decreta ſua Concilii ſubjecerat examini.*

R. Id ipſius *S. Leonis* verbis probavi in Epiſtola ad *Theodoretum* 93. alias 63. & tamen retractationem illam cauſæ *Theodoreti* minus proprie dici ſubjunxi, & expoſui. Utrum id factum fuerit a Concilio, Quæſtio facti eſt. Id injuria factum qui diceret, irreverentiæ in Concilium Generale a Spiritu Sancto directum reus eſſet.

SCHOLION VIII.

Hæc Propoſitio ex p. 547. Editionis primæ in Indiculo Cenſorio notatur: *Nec ad Romanum Pontificem poterant ſecundum Canones appellare.*

R. De Presbyteris & de inferioribus Clericis ibi loquor, quod Religiosi Censores dissimularunt. En verba mea: *Cæcilianus non erat ex ordine Presbyterorum, Diaconorum, aut inferiorum Clericorum, quorum causæ in Provinciis finiebantur, & qui in Judicio Metropolitani & Synodi Provincialis acquiescere debebant, nec ad Romanum Pontificem secundum Canones appellare; sed ex ordine Episcoporum quibus appellatio hujusmodi permittebatur*. Id porro ex *S. Augustino* confirmo, Epistola 43. alias 162.

SCHOLION IX.

Religiosi Censores hanc Propositionem notant ex p. 597. Editionis primæ descriptam: *Episcopi quandoque privati Sede Episcopali, non dignitate*.

R. Quæstio facti est. Id expresis verbis testatur *S. Augustinus*, Epistola 209. alias 261. ad *Cœlestinum I.* Romanum Pontificem, qua exponit causam Antonii Fussalensis Episcopi, qui administratione Ecclesiæ suæ ob crimina privatus, Apostolicam Sedem appellaverat.

SCHOLION X.

In hac denique Dissertatione Religiosi Censores has Propositiones notant, pag. 599. Editionis primæ: *Appellationes ab Excommunicatione impugnavit Ecclesia Africana*... p. 601. *Canones Africani vetant Appellationes per saltum* ... p. 602. *Appellationes a Judicibus electis prohibitæ ab Africanis*.

R. Quæstiones facti sunt, & veteris Disciplinæ quæ in Ecclesia Africana vigebat olim. Qui Epistolam Africanorum Episcoporum ad *Cœlestinum I.* & Codicem Ecclesiæ Africanæ accurata consideratione legerit, & expenderit Canones, quorum descripsi verba, nullam ex tribus illis Propositionibus negare poterit. Ecclesiæ Africanæ vetus Disciplina, secundum quam nemini licebat, etiam in causis Ecclesiasticis, appellare a Judicibus, quos communis partium consensus elegisset, consentanea erat Legibus Romanis, quæ a Judicibus electis appellari non posse edixerunt. Legatur Doctissimus Archipræsul *Petrus de Marca*, libro *De Concordia Sacerdotii & Imperii*, cap. 16. Immo etiam in causis Episcoporum a Judicum electorum sententia ad Romanum Pontificem appellari non posse secundum Canones, nec umquam recta & per saltum; sive quantum ad primam cognitionem causæ, esse ad Apostolicam Sedem deferenda, scripsit olim *Hincmarus* Archiepiscopus Remensis. ad *Nicolaum Primum* ex Ecclesiæ Gallicanæ sententia Epistolam descripsit *Flodoardus* lib. 3. Historiæ Ecclesiæ Remensis, cap. 13. „Absit enim a nobis, *inquit*, ut privilegium primæ & Summæ Sedis Sanctæ Romanæ „Ecclesiæ pro sic parvo pendamus, ut controversias & jurgia tam superioris quam etiam inferioris ordinis, quæ Nicæni & cæteri Sacrorum Conciliorum Canones, & Innocentii atque aliorum sanctæ Romanæ Sedis Pontificum Decreta in Synodis Provincialibus a Metropolitanis, præcipiunt terminari, ad vestram summam Auctoritatem fatigandam ducamus. At si forte de Episcopis causa nata fuerit, unde certa & expressa in sacris Regulis non habeamus Judicia, & ob id in Provinciali vel Comprovinciali nequeat Examine definiri, ad divinum Oraculum, id est, Apostolicam Sedem, nobis inde est recurrendum. Si etiam de majoribus causis a Provinciali Episcopo ad electorum Judicium non fuerit provocatum, & in aliqua causa idem Episcopus fuerit judicatus, id est, a gradu suo in Comprovinciali Synodo dejectus, & putat se bonam causam habere, & appellaverit qui dejectus est, & confugerit ad Episcopum Romanæ Ecclesiæ ... ad illius dispositionem secundum septimum Sardicensis Concilii capitulum renovabitur examen". Et in Epistola ad *Joannem Octavum* Pontificem Maximum: *A Judicibus autem, sive quos juxta Africanos Canones, Primates dederint, sive quos ipsi vicinos ex consensu delegerint, causa finienda regulariter provocari non potest*. Cæterum nemo non mirabitur quod Religiosi Censores Dissertationem carpant & confingant, in qua jus Appellationum ad Sedem Apostolicam totis ingenii & doctrinæ viribus, quantulæcumque sint, toto zeli ardore statuo, & vindico.

JOAN-

JOANNIS DOMINICI MANSI

Nota.

QUamquam Basnagius in disquisitione de jure appellationis ad Romanum Pontificem a Sardicensi Concilio agnito atque approbato nihil addit supra ea quæ ab aliis ante ipsum producta fuerant, adeoque diligentiam atque discussionem P. Alexandri eorum nihil fugerit; juvat tamen pauca de meo addere, quæ potius summam referunt rerum latius ab illo deductarum, quam novi aliquid conferant. Romanum Pontificem curam semper Ecclesiarum orbis universi gessisse, nihilque fuisse causarum majoris momenti, quæ discussæ licet & judicatæ in provinciis, ad illam tandem non reciderentur, Ecclesiasticæ historiæ paulo studiosum latere arbitror neminem. S. Clemens in sua Epistola sincera dissidii cujusdam in Ecclesia Corinthiorum meminit, cui tollendo Epistolam illam suam destinavit: Negabant Asiatici pascha eadem die qua cæteri sibi celebrandum esse: Victor Papa redarguendos illos assumpsit, segregationemque ab Ecclesia minitatus est, nisi se cæteris adjungerent. Quisnam aliarum urbium Episcopus id sibi agendum in Episcopos alterius diœcesis & provinciæ arrogasset umquam? Marcion, Cerdo, in sua quisque patria damnati pulsique, Romam sese conferentes restitutionem suam solicitarunt. Montanistarum secta Asiaticos quosdam Episcopos inter se commiserat; Romanus Pontifex Anicetus primo quidem ab hæreticis deceptus illos admisit, effecitque auctoritate sua ne homines illi a sua quique Ecclesia pellerentur; brevi tamen detectis fraudibus sententiam mutavit, secumque & Asiaticos traxit. (Tert. ad Praxeam) S. Cyprianus quid umquam gravis causæ habuit in Ecclesia sua quod non statim ad aures Romanæ Ecclesiæ detulerit? Privatus Lambesitanus in Synodo nonaginta Episcoporum damnatus in Africa (S. Cypr. Epist. 55.) restitui tentavit ab Ecclesia Romana, quo ablegatum suum Futurum quemdam direxit: S. Cyprianus actutum per literas totum ejus reatum Clero illi Romano exposuit, effecitque ne admitteretur (Cypr. Epist. XXX.) Felicissimus seditionem in Cyprianum commoverat; Cyprianus per duellem excommunicavit, causæque universæ acta omnia Romam transmisit: (Epist. XLII.) & Felicissimus tentans Romæ admitti a Cornelio, ibi pariter tulit repulsam. (Ep. 55.) Libellaticis crimen suum confessis & exomologesi expiatis pacem dandam S. Cyprianus in frequenti Afrorum Concilio statuerat; nec a petenda a Romano Præsule legis suæ confirmatione sese continuit. (Epist. 52.) In Epist. 55. S. Cyprianus quærenti Cornelio quod non statim ad se rescripserit, de Felicissimo, seditionis in se motæ auctore, morositatem suam excusat, additque se, licet schismaticum neglexerit, nomina tamen Episcoporum orthodoxorum auribus ejus recitasse. Ex ejus Epist. LXVII. liquet Marcianum Arelatensem Novatianis sese adjunxisse, cui deponendo institit S. Cyprianus apud Stephanum Pontificem; adhortatusque est ut literas pro ejus abrogatione mitteret ad Episcopos Gallicanos. Quæ huic proxime succedit Epistola exhibet Basilidis Hispani Episcopi factum, qui cum damnationem & ab Episcopatu dejectionem tulisset, a Concilio provincialium Episcoporum, ad Romanum Pontificem provocaverat Quamquam vero Cyprianus, nihil timendum ab ea provocatione edicit, non tame. negat in Romano Pontifice auctoritatem; sed extortæ mendaciis subdoli veteratoris sententiæ nihil deferendum judicat. In controversia de B ptismo hæreticorum, quamquam Cyprianus nonnihil ab obsequio in Romanum Pontifi em exorbitavit; nihilominus ea quæ in commune a se & collegis decreta fuerant de iterando baptismate ab hæreticis collato scriptis Synodicis literis Stephano Papæ statim exposuit. Adversatus est sententiæ huic Stephanus, & ita adversatus, ut veterem traditionem teneri jusserit. Quo in præcepto elucet suprema Pontificis auctoritas revocandi latas in aliis provinciis, & a Synodis provincialibus leges. Conqueritur de hoc ipso Stephani mandato Cyprianus in Epist. 75. Demum hanc animi pervicacitatem in S. Cypriano universa improbavit Ecclesia, atque ipse forte Cyprianus errorem suum tandem agnovit; qua de re legas P. Alexandrum de hac ipsa controversia fuse tractantem.

Post

Post S. Cyprianum, volo indicent mihi heterodoxi Scriptores, si quid incidit umquam in Ecclesiam controversiarum de rebus majoris momenti; si quæ umquam Episcoporum paulo illustrium exauctorationes; si quæ Synodi paulo celebriores habitæ sunt, in quibus omnibus partes primas non egerit Romanus Pontifex. De Cæciliani causa semel per se, semel legatis suis præsentibus S. Sylvester Papa cognovit. S. Athanasius non una in Synodo dejectus perfugium quæsivit in Julio Pontifice, a quo restitutus est. Nicæna Synodus, Arelatensis, Eliberitana non sine legatis Pontificiis convenit. Denique Julius Romanus Pontifex in Epistola ad Antiochenos nonne ex traditione definiit nullam Synodum haberi, habitamque nihil quidquam decernere absque auctoritate Romani Pontificis valuisse, ut si quid eo injusso repugnanteque statueretur, id infectum & inane fore judicaretur? Verba hæc Julii plus vice simplici a me recitata, hic omitto.

Quæ cum ita sint, æquis, & a partium studio vacuis lectoribus judicandum relinquo, num recte statuerit Basnagius definiens jus illud appellationum in Sardicensi Concilio Romano Pontifici assertum novum plane fuisse, nec umquam antea datum sive agnitum in Ecclesia. Fateor equidem, nonnulla occurrere exempla ex quibus jus illud Pontificis sive neglectum ab Episcopis, sive ab ipsis summis Pontificibus haud satis exertum intelligimus. Profecto ea tunc obtinebat in Ecclesia disciplina, ut non pro auctoritate agere Episcopi, sed rogantes potius, & obsecundando maluerint. *Neque enim*, ait S. Cyprianus totius Africæ Primas, *quisquam nostrum Episcopum se esse Episcoporum constituit, aut tyrannico more ad obsequendi necessitatem collegas suos adigit*. Hac disciplina usi sunt interdum Romani Pontifices, ut nemo admirari vehementer debeat, si forte interdum aliqua occurrant, in quibus jus Romanum satis observatum non sit, quin & non raro despectum. Hæc habui quæ de tota hac controversia Basnagio reponerem, cum alioqui singula ejus argumenta singillatim retundat atque dissolvat P. Alexander, ad quem Lectores remitto.

Appendix ad hanc adnotationem.

De appellatione S. Joannis Chrysostomi ad Innocentium Romanum Pontificem.

DAmnatus sententia Synodi ad Quercum S. Joannes Chrysostomus ad Innocentium I. Romanum Pontificem provocavit, a quo Synodi decretum pro suo jure supremo abrogatum est. Ita cum orthodoxis sentit P. Alexander, cujus opinionem fulciunt verba illa Palladii in Dial. de Innocentio Papa scribentis: *Theophili judicium cassum atque irritum esse decrevit*. Reponit Basnagius minus sinceram esse versionem hanc ex Græco Palladii; Græcum enim ἀθετήσας non quidem *irritans & cassans*, *sed spernens* vertendum erat, quem pariter sensum offert ad Hebr. X. 28. ἀθετήσας τὸν νόμον *spernens legem*. Acute ille quidem, an vero solide, judicent lectores. Græcum verbum ἀθετέω quamquam interdum pro sperno ponitur, multo tamen usitatius sonat *irritum facio*. Ita illud ad Hebr. ἀθετήσας νόμον redditur a vulgata. Ita pariter illud ad Galat. 2. 21. οὐκ ἀθετῶ τὴν χάριν, ab eadem vulgata exprimitur *non abjicio gratiam Dei*. S. Augustinus vertit: *non irritam facio*. Marc. VI. διὰ τοὺς ὅρκους οὐκ ἠθέλησεν αὐτὴν ἀθετεῖν *propter jusjurandum noluit eam irritam facere* (vulgata *contristare*.) Vide plura ejus exempla apud Lexicographos & longe etiam plura scripturæ exempla apud Tramnium in concordantiis, ex quibus resultat interdumquidem verbum illud pro *spernere*, sed longe frequentius pro irritare, abolere usurpari. Nec aliter quam in sensu usitatiori accepisse Palladius censendus est; cum hæc conciliaris sententiæ abrogatio legitima esset consecutio juris recipiendæ appellationis, quod sibi vindicabant Romani Pontifices, illisque Sardicenses canones asseruerant. Profecto ex Palladii testimonio agnoscere cogitur Basnagius Romanum Pontificem sprevisse orientalis Concilii sententiam; at si sprevit, nihilque sibi deferendum illi censuit; cur non & illam abrogavit; cum præ auctoritate id se posse nosset? & si Palladius verbum illud usurpavit quod licet interdum spernere significat,

fre

frequentius tamen valet *irritum reddere*, cur in his rerum circumstantiis maluerimus illud interpretari *spernere* potius quam *irritare*?

Hac igitur Basnagii evasione præclusa; eo se ille redigat necesse est, a quo & alii plures ante illum. Negat provocatum a Chrysostomo ad Romanum Pontificem, sed perfugium Italicæ Synodo ab eo quæsitum contendit. Id evinci literis ipsis Chrysostomi animadvertit; quæ enim ad Innocentium inscriptæ sunt, easdem plane & ad Venerium Episcopum Mediolani, & ad Chromatium Aquilejæ directas literas in vetustissimo Florentino codice legit Bigotius: nec sane quis dixerit, ait Basnagius, ad Venerium, sive ad Chromatium Chrysostomum provocasse. Ad hos ergo misit literas eo quod nosset Italicæ Synodi Patres illos esse summos, & futuros ejus causæ arbitros in Concilio Italico supremos. Demus hæc omnia Basnagio, numquid tamen ad illos omnes Episcopos missam legationem a Chrysostomo alicubi legimus? quam tamen missam Innocentio constat; numquid de Venerio, & Chromatio coævus aliquis scriptor tradidit irritam illos, cassamque declarasse Synodi orientalis sententiam, quemadmodum de Innocentio Palladius testatus est? Id vero non egisset Innocentius nisi auctoritatem potissimum suam imploratam a Chrysostomo intellexisset: nec sane nisi post receptam legationem Orientalium abrogationem illam datam novimus. Auxilium igitur sibi periclitanti aliorum etiam Italiæ Episcoporum non unius tantummodo Innocentii: eo quod nosset Innocentium in re tanta ad consultationem cæteros Episcopos adjacentes invitaturum pro more Romanorum Pontificum usitato, ut licet per se possent de causis cognoscere; plerumque tamen cum rei gravitas poscebat in communi cum reliquis Episcopis deliberabat. Id in causa simili Athanasii a Julio servatum nemo nescit.

JOANNIS DOMINICI MANSI

Nota.

Celebris est Epistola S. Leonis ad Africanos, quæ decurtata legitur in vetustis editionibus, & in hac resecatione contineri quidem fateor ea quæ in causa Lupicini Episcopi egit S. Leo. Rejectionis hujus causa censet Quesnellius, additamentum hic contineri ab alio quopiam recentiore adjectum, & S. Leone prorsus indignum. Non ita vero iniquum de illo judicium tulerunt viri etiam gallicis opinionibus addicti, qui, Quesnelliana argumenta expenderunt. Baluzius capitular. tit. 2. ita de illo censuit: *Nihil video disciplinæ tum in Ecclesia Romana receptæ contrarium*. P. Coustant quamvis refert Epistolam absque additamento illo, aliam tamen pariter, quæ illud præfert recudendam, ac retinendam censuit; atque in secundo tomo, quem ad editionem parabat, vindicias ejus additamenti, uti testatur P. Simon Mopinot in Epistola de nova editione Epistolarum Summorum Pontificum &c. impressa anno 1724. Ballerini vero fratres, ex quibus hæc desumpsi affirmant in admonitione ad hanc Epistolam p. 651. nactos esse se Codicem Vaticanum vetustissimum signatum n. 5845. in quo pura Dionysii collectio continetur, & huic subjunguntur tria Symmachi Concilia, statimque subduntur tituli sex decretorum Hilarii Papæ, duorum Simplicii, & unius Felicis, & dein ipsa decreta succedunt. Post decretum Felicis describitur Epistola Leonis hæc cum titulo: *In Causa Lupicini Episcopi. Leo universis Episcopis per Cæsariensem Mauritaniam &c.* Post hanc Epistolam succedit nova tabula Capitum 79. statimque descripta leguntur eadem documenta incipientia ab Horsmisda & in Gregorium II. desinentia. Constare ex hoc arbitrari possum duo esse hic additamenta diversa, quorum prius ætate Symmachi confectum fuerit, alterum sub Gregorio II. Cum vero additamentum prius Epistolam Leonis contineat, hinc consequitur additamentum, in quo est causa Lupicini jam inde statim post Symmachum innotuisse. Tanta vetustate causa Quesnelli parum juvatur, quippe qui censet appellationes ad Romanos Pontifices nonnisi sub Gregorio II. cœpisse.

Cæterum quæ fuerit causa, cur epistola hæc modo longior, modo brevior describatur, facile intelligetur, cum moris olim extiterit eorum, qui decreta colligunt, ea in-

interdum resecare, quæ generalem sanctionem non continent. Ita in Collectione Canonica nostra vetustissima Lucensi, & in aliis etiam MSS. Codicibus bene multis in epistola S. Gregorii ad S. Augustinum resecata sunt ea, quæ de reliquis S. Sixti martyris Gregorius respondet. Hæc tamen in aliis vetustis Codicibus, ut etiam in alio nostro Lucensi sæcul. XI. scripto suo loco leguntur. Cum igitur causa Lupicini nihil contineat decreti generalis, sicut cætera omnia, quæ in eadem Lacinia continentur; non est cur miremur, si Dionysius tollendam censuit.

ANIMADVERSIONES in dissertationem XXVIII. quæ est de jure appellationum ad Sedem Romanam.

§. I.

Etiam inferiores Clerici poterant ad Sedem Romanam appellare, & quandoque videntur etiam in prima instantia appellasse.

EX Africanæ Ecclesiæ disciplina, ac pervetusta illius Provinciæ consuetudine inferioribus Clericis non permittebatur ad transmarina judicia appellare, juxta Canones secundæ, & quintæ Synodi Carthaginensis, & juxta can. 22. Synodi Milevitanæ. At jure appellare potuisse nemo negabit, nisi qui cœcutiens velit ex industria ignorare hujusmodi appellationum jus ex eo consurgere universali spirituali principatu, quo Christus extollere voluit Petrum ejusque successores, dum ait: *Pasce oves meas — Confirma fratres tuos.* Si proinde hujus prærogativa principatus Romanus Pontifex supremus est in Ecclesia Judex, æque omnibus datur per appellationem ipsius implorare tuitionem: ab inferioris etenim sententia Superioris tribunal adire, omnibus concessum esse ipsa naturalis æquitas suadet. Et re vera, Gregorio Magno Pontifice, etiam inferiores Clerici ex Africa Romam suos Judices appellarunt. Unde hic Pontifex *l. 1. ep. 82. ad Monachum Hilarium*, meminit appellationis ad suum tribunal Felicissimi, atque Vincentii Diaconorum Ecclesiæ Lamighensis, & *l. 2. ep. 33. ad Columbum Episcopum*, appellationis Constantii, & Mustelli Diaconorum.

Frequentiora sunt exempla aliarum Ecclesiarum; atque ita Clerici Constantinopolitanæ Ecclesiæ a Nestorio degradati ad Cœlestinum appellarunt; qui eos in suo gradu, & communione continuare decrevit, ut patet ex ipsius Epistola 19. Aetius ejusdem Ecclesiæ Archidiaconus contra Patriarcham Anatolium ad S. Leonem appellavit, ut ex ipsius Epistolis 57. & 58. ad Marcianum & Pulcheriam dignoscitur, ac ipsum priori gradui restitutum dignoscitur ex Epistola 71. ad Anatolium. Eutyches Archimandrita & Ecclesiæ Constantinopolitanæ Presbyter, ipso etiam referente Natale, ad eumdem Pontificem appellavit. Appellarunt pariter ad S. Leonem non pauci ex Clero Ecclesiæ Alexandrinæ a Dioscoro Patriarcha impie vexati, ita supplices libellos inscribendo: *Sanctissimo, & beatissimo universali Archiepiscopo, & Patriarchæ magnæ Romæ Leoni, & sanctissimo Concilio secundum voluntatem Dei, & divina mandata in Chalcedonensi civitate congregato.* Ni autem Concilium tunc celebrandum, etiam ad ipsum provocandi occasionem subministrasset, ad solum Pontificem profecto suam causam detulissent. Non inusitatæ etiam in Gallia hujusmodi fuerunt appellationes; atque ita Savinianus, ac Leo Presbyteri a Rustico Narbonensi Metropolita degradati, Romæ per novum examen suam causam cognitam voluere: cumque ibi in eadem defecissent, S. Leo ad Rusticum remisit, ipsiusque clementiæ commendatos voluit, ut constat ex ipsius Epistola 92. ad eumdem Rusticum. Tuentius pariter Ecclesiæ Gallicanæ clericus adversum Proclum Massiliensem Metropolitam appellavit, ut ex Epistola Zosimi ad Episcopos Africæ, Galliæ, ac Hispaniæ. Clerici Arelatenses ad Pelagium I. confugerunt, nec auditus fuit Sapaudus illius Ecclesiæ Præsul has appellationes ægerrime ferens. Ille etiam juvenis, quem ob Virginem constupratam S. Avitus Viennensis Metropolita publicæ pœnitentiæ addixerat, ad Sedem Apostolicam provocavit. Et revera, si SS. Zosimi, Gregorii, &c. epistolæ perscrutentur, passim apparebit etiam inferioris Cleri appellationem ad Sedem Apostolicam ubique invaluisse.

Quod vero in prima etiam instantia Sedem Apostolicam adirent, videntur mihi exhibere epistolæ S. Gregorii, hujus rei exempla ex Africa, unde difficiliores erant appellationes, afferentis. Ex epistola igitur ad Monachum Hilarium, quæ habetur *l.* 1. *ep.* 72. discimus, quod cum Argentius Episcopus, Donatistarum pretio corruptus, quosdam Clericos sibi gratos senioribus Clericis, & semper orthodoxis antepofuisset, Felicissimus, atque Vincentius Diaconi ad hanc removendam injuriam S. Gregorium appellarunt, Episcopum insuper turpissimi criminis accusando; Gregorius vero appellantes admisit, atque Hilario tamquam suo Legato quæ præstanda forent, indicit. Comperimus etiam ex ipsius epistola ad Columbum *l.* 2. *ep.* 33. Constantium, & Mustellum Diaconos ipsi nunciasse, defuncto Episcopo Donatista Ecclesiæ Pudentianæ, Maximianum Episcopum Catholicum (plures Afrorum Ecclesiæ tunc temporis duos habebant Episcopos, Orthodoxum nempe, & Donatistam) Donatistarum auro excœcatum, successorem ordinari permisisse; unde quid præstandum foret, & quomodo hoc crimen emendandum mandat. Clerus Ecclesiæ Regensis suum Episcopum Paulinum nimiæ sævitiei apud eumdem Gregorium accusavit: quapropter epistolis datis ad eumdem Columbum *l.* 10. *ep.* 32. & ad Victorem Numidiæ Primatem *ep.* 33. hanc Episcopi culpam puniendam præcipit. Hujusmodi vero judicia in prima instantia apud eamdem Sedem Apostolicam instituta credendum est, quia ex Gregorii epistolis nec vola apparet de his causis antea actum fuisse in Ecclesia Africana. Cæterum scio S. Bernardum, in Libris de Consideratione ad Eugenium adnotasse passim admittere, ac definiri a Romanis Pontificibus immediatas Clericorum appellationes recto Ecclesiæ regimini adversari; ac proinde illud Apostoli 1. *ad Cor. c.* 6. 12. attendendum: *Omnia mihi licent, sed non omnia mihi expediunt*. Plura etiam decrevit Tridentinum quoad ordinem in his servandum appellationibus.

§. II.

Etiam S. Cypriani ætate Episcopi ad Romanum Pontificem appellabant: ubi etiam Lupicini appellatio vindicatur. Dabantur pariter Episcoporum appellationes a Judicibus electis.

S. CYpriani ætate ac sæculo sequente non usitatas fuisse Episcoporum ad Romanum Pontificem appellationes ex Petro de Marca aliisque in scholio tertio videtur Natalis probare. At observandum ita opinandi occasionem dedisse S. Cypriani epistolam, qua conqueritur non statim Cornelium Papam rejecisse Fortunatum ad ipsum appellantem, ut Ecclesiæ Africanæ Canones exposcebant. Verum Cypriani verba contrarium potius suadent; nam cum in ea epistola Fortunatum non semel Pseudo-Episcopum, seu Episcopi larvam appellet, ideo eumdem appellantem audiendum non putabat, quia non permittebatur ex Africa inferiori Clero ad Romanum Pontificem per appellationem confugere, ut in superiori paragrapho animadvertendum duxi: *Quæ autem causa*, ait, *veniendi, & pseudo-Episcopum contra Episcopos factum nunciandi. Nam cum statutum sit omnibus nobis, & æquum sit pariter, & justum, ut uniuscujusque causa illic audiatur, ubi est crimen admissum, &c.* At cum Fortunatus ut verum Episcopum se haberet, accessum ad Romanum Pontificem sibi intercludi non putavit; ac proinde ex hoc ipso quod iterum Romæ judicium instituere quoad sibi objecta crimina assumpserit, demonstravit jam tunc usum invaluisse, ut Episcopi ex Africa ad Romanam Cathedram per appellationem convolarent. Alia Romanæ appellationis exempla exhibuisse videntur Privatus Lambesitanus in Numidia Episcopus, de quo S. Cyprianus scribit ad Papam Cornelium, & Novatus, nescio cujus loci in Africa Episcopus, cujus crimina recenset idem S. Cyprianus *epist.* 49. quæ est ad eumdem Cornelium. Sed quis negare audeat causam Cæciliani Carthaginensis Archiepiscopi in Africam damnati, iterum fuisse Romæ cognitam, & a Romano Pontifice absolutum? Ita vero fieri debuisse perpetuo affirmat S. Augustinus; ac proinde absolutionis sententiam Melchiadis Papæ nomine latam exhibet S. Optatus *cap.* 3. Idem S. Augustinus *concione secunda in Ps.* 37. comparando causam Primiani contra Maximianistas cum causa Cæciliani adversus Donati-

natiſtas, ipſum Primianum alloquens ita ait: *Dignare acceptare Cæcilianum innocentem, qui noluit exire ad majores tuos, & ſic ſervavit cauſam ſuam orbi terrarum, quomodo tu ſervaſti Concilio Numidarum. Si innocentem te reddidit Sedes Bagaitana; quanto potius illum Sedes Apoſtolica?* Perantiquam fuiſſe conſuetudinem, qua Epiſcopi Afri Sedem Apoſtolicam adibant, ubi novo examine ipſorum judicia ſcrutarentur, videtur etiam dicere in epiſtola ad Cœleſtinum Pontificem, quæ eſt 209. in nova editione.

Hæc confirmat Lupicini ad S. Leonem appellatio; & quamvis eam eſſe purum figmentum Queſnellus pronunciet, illi tamen non adhæſiſſet Natalis, ſi illius rationes ad veritatis trutinam revocaſſet. Eam primo improbandam cenſuit Queſnellus, quia Lupicini appellatio incompatibilis videbatur cum perturbatis Africanæ Eccleſiæ temporibus. Si nihilominus obſervaſſet Lupicinum ex Cæſareenſi Mauritania fuiſſe, quam adhuc Romano obtemperaſſe Imperio teſtis eſt Victor Vitenſis Epiſcopus, ubi quas Rex Genſericus ſibi provincias reſervaſſet, narrat; didiciſſet, ibi Epiſcopos ad Synodum convenire potuiſſe; atque ita potuit Lupicinus ab ipſorum ſententia ad Romanum Pontificem provocare. Addit Queſnellus commentitiam hanc appellationem reputandum, quia diſciplinæ Africanæ non erat conſentanea; & quia ab his appellationibus quam maxime abhorrebat Aurelius Africæ Primas. Hæc nihilominus nullius ſunt momenti; Epiſcopos etenim etiam ex Africa illis temporibus novum judicium a Romanis Pontificibus expoſtulaſſe, dicta paulo ante demonſtrant. Deinde Lupicini appellatio ad illud tempus, quo S. Quodvultdeus erat Africæ Primas, eſt referenda, quem cum conveniens ſit credere S. Auguſtino adhæſiſſe, qui hujuſmodi tranſmarinas probavit appellationes, dicere oportet longe fuiſſe a temeritate Aurelii, qui S. Quodvutdeus ſuffectus fuit: nec ejuſdem Aurelii veſtigia relegiſſe ipſius ſucceſſorem Capreolum putandum eſt. Cæterum quid vetat dicere Lupicinum per appellationem ad Romanum Pontificem confugiſſe, etſi Africæ Primas his appellationibus non conſentiret? Lupicini appellationem ex eo etiam ſibi non probari dicit Queſnellus, quia S. Leo cum eſſet ſagaciſſimus, ad proprium tribunal eam cauſam tunc evocaſset, vel deſtinaſſet ſaltem ſuum in Africa Legatum, ut de eadem judicaret, non vero Africæ Synodo credidiſſet. Sed hic merito obſervandum ex Canone Sardicenſi optime ſancitum, appellantis Epiſcopi cauſam Synodo Provinciali a Pontifice delegendam, quoties id expedire judicaverit. Cum igitur ob bellicos tumultus omnes viæ eſſent infeſtæ, nec Lupicino Romam accedere, nec Legato in Africam tranſmeare facile daretur, omnia ſuadebant hanc cauſam provinciæ Synodo eſſe committendam; eo maxime quod Lupicinum duodecim tantum Epiſcopi damnaverant, unde integrum erat, ut iterum in plena Synodo novo examine ipſius cauſa diſcuteretur. Demum ſi quæ penes S. Leonem de Lupicino narrantur, ſuppoſitionis notam habere aliquibus videantur, quia, ut notat ex Queſnello Natalis, in quibuſdam MSS. non leguntur; obſervare eſt quæ de Lupicino S. Leo narrat, a Dionyſio Exiguo laudari, & conſtanter pro authenticis haberi; atque non ſolum in Operibus Sancti Leonis hucuſque impreſſis legi, ſed plene extare in Manuſcriptis Exemplaribus Bibliothecæ Vaticanæ, & Auguſtinianæ de Urbe.

Supereſt modo videre etiam a Judicibus electis fas fuiſſe ad Romanum Pontificem appellare. Et quidem ipſe Natalis agnoverat Canones Africanos, qui id vetare videbantur, non cauſas Eccleſiaſticas reſpexiſſe, ſed Clericorum, ſeu etiam Epiſcoporum civilia negotia, ut contra Petrum de Marca, ad quem legentes Natalis remittit in ultimo Scholio, probat Jo: David *de Judic. canonic. Epiſc. c. 12. art. 1.* Præterea Canones Africanos, quibus etiam Hincmarus, ut ex eodem ſcholio, nitebatur, non fuiſſe attendendos, dum Eccleſiæ Romanæ non eſſent concordes, habet illud Compendium Canonum, quod ab Hadriano Papa Carolo Magno traditum aſſerunt, quodque Henricus Caniſius Noviomagus, ac deinde Severinus Binius tom. 5. Conciliorum edidere. Ibi igitur ante Canones Sardicenſes ſic habetur: *Sunt etiam Eccleſiæ regulæ, quæ in Africanis regionibus frequentiſſime ſynodali Concilio conſcriptæ ſunt; ſed in his omnibus illa ſequi debemus quæcumque a Niceno Concilio, & a ſancta, atque Apoſtolica Eccleſia Romana non diſcrepare videmus.* Et revera Nicolaus I. ad quem Rothaldus Epiſcopus Sueſſionenſis appellaverat, cujuſque appellationem Hincmarus impedire ea ratione contendebat,

quod

quod non daretur a Judicibus electis ad Papam appellatio, ipsum Rothaldum suæ Ecclesiæ restituit, atque restituendo tale exhibuit suæ potestatis argumentum, ut nec cassare curaverit synodale judicium, quo Rothaldus fuerat depositus, ac in Monasterium fuerat relegatus: *Nostrum Judicium*, ait ipse Hincmarus, opusc. cap. 5. *per regulas exequutum, Sedes Apostolica non cassavit, sed Rothaldo, qui ad eam fecit confugium, humiliter poscenti, sicut suo sapientissimo consilio judicavit, solatii benignitatem impendit*. Nihil ergo habita illa exceptio, qua a Judicibus electis omnis vetita appellatio dicebatur].

§. III.

Appellatio ad Papam eam non includebat conditionem: *Salva Conciliorum generalium auctoritate*.

Sub præfata conditione admissam ad Romanum Pontificem appellationem dixit Natalis, ne tacite fateri videretur omnium supremam esse Romani Pontificis auctoritatem. Quamvis autem de hoc iterum agendum, ubi Papæ supra Concilium potestas erit examinanda, juvat nihilominus hic ex duplici appellationum exemplo, quas ipse refert Natalis, probare in iis appellationibus numquam eamdem subintellectam conditionem.

Primo se offert S. Flavianus, qui in Ephesina generali Synodo injuste damnatus ad S. Leonem appellavit. Puduit Natalem hac in re Quesnello adhærere, qui commentus, est Flavianum non ad solum Romanum Pontificem, sed ad aliam generalem Synodum provocasse: sicut & discessit a Petro de Marca scribente S. Flavianum ad Synodum totius Occidentis appellationem interposuisse. Tam aperta sunt documenta, quibus S. Flavianum appellationem suam ad solum Romanum Pontificem interposuisse ostendunt, ut hostem veritatis se prodat quicumque hoc denegare præsumat. A Concilio ergo œcumenico ad Romanum Pontificem appellavit Flavianus; cumque appellatio sit a Judice inferiore ad superiorem recursus, facto ipso demonstravit Concilium Papæ inferius agnoscere, idque tacite fassa est universa Ecclesia, quæ nihil hujusmodi opposuit appellationi. Excipienda ne igitur erat Synodi universalis auctoritas, quæ Pontifici subdita hujusmodi appellatione ostendebatur? Hanc supremam Sedis Apostolicæ potestatem, quæ de universæ Ecclesiæ appellationibus potest cognoscere, cum de ipsius judicio nullus sit, qui examen possit instituere, ita explicat S. Gelasius in Commonitorio ad Faustum sub Theodorico Italiæ Rege Magistrum Officiorum, ac postea ejusdem Principis ad Anastasium Imperatorem Legatum. *Græci nobis opponunt Canones, dum nesciunt quid loquantur. Contra quos hoc ipso venire se produnt, quod primæ Sedi sana, rectaque suadenti parere fugiunt. Ipsi sunt Canones, qui appellationes totius Ecclesiæ ad hujus Sedis examen voluere deferri. Ab ipsa vero nusquam appellari debere sanxerunt, ac per hoc illam de tota Ecclesia judicare, ipsam ad nullius commeare judicium, nec de ejus unquam præceperunt judicio judicari, sententiamque illius constituerunt non oportere dissolvi, cujus potius decreta sequenda mandarunt*. Qui bona fide hujusmodi legerit, statim conspiciet in appellationibus ad Romanum Pontificem nullam excipi auctoritatem, quæ ipsius sententias novo examini valeat subjicere. In epistola vero ad Episcopos Dardaniæ post multa ad rem præsentem conducentia, exemplo etiam S. Flaviani ostendit a generali Synodo damnatos absque alia Synodo a Sancta Sede absolvi potuisse, ac proinde potiori gaudere auctoritate: *Sed nec ista*, ait, *præterimus, quod Apostolica Sedes frequenter more majorum, etiam sine ulla Synodo præcedente, & absolvendi quos Synodo, quos damnaverat, & damnandi, nulla existente Synodus inique oportuit, habuerit facultatem. Sanctæ memoriæ quippe Athanasium Synodus orientalis addixerat; quem tamen exceptum sedes Apostolica, quia damnationi Græcorum non consensit, absolvit. Sanctæ memoriæ nihilominus Joannem Constantinopolitanum Synodus etiam Catholicorum Præsulum certe damnaverat; quem simili modo sedes Apostolica, etiam sola, quia non consensit, absolvit. Itemque sanctæ memoriæ Flavianum Pontificum congregatione damnatum pari tenore, quoniam sola sedes Apostolica non consensit, absolvit, potiusque qui illic receptus fuerat, Dioscorum secundæ sedis Præsulem sua auctoritate damnavit*. Et reve-

revera quis dixerit debuisse Flavianum ad Sedem Apostolicam confugiendo, illius Concilii excipere auctoritatem, adversus quam patrocinium implorabat?

Appellavit & Theodoretus ab Ephesina Synodo degradatus ad S. Leonem, & primo eadem appellatione ostendit eadem generali Synodo Romanum Pontificem potiorem habere potestatem; unde nil suadebat in his appellationibus salvam velle Concilii generalis auctoritatem. Eo quod autem S. Leo Theodoretum in suam communionem admiserit, Concilium Chalcedonense Papæ judicium ita veneratum est, ut absque ullo examine Theodoretum inter Catholicos Episcopos sedere permiserit, quamvis sibi infensos haberet Episcopos Ægyptios, Illyricanos, ac Palæstinos. Hinc illæ eruperunt voces: *Ingrediatur Reverendissimus Episcopus Theodoretus, ut sit particeps Synodi, quia ei restituit Episcopatum SS. Archiepiscopus Leo. Theodoretus Reverendissimus Episcopus proprium recipit locum a SS. Episcopo urbis Romæ*. Quod si ante quodcumque aliud judicium locum suum Theodoretus in Synodo occupavit ea solum ratione, quod illi Romanus Pontifex Episcopatum restituerit, dicere necesse est ipsius causam retractandam PP. non judicaturos fuisse, si Papa non solum per interlocutoriam, sed etiam per definitivam sententiam Episcopatum concessisset. Et revera, si juris fuisset Concilii post Papæ sententiam novum contra Theodoretum judicium instituere, eodem jure inquirere ei datum esset de Eusebio Doryleensi Eutychetis accusatore, quem pariter Ephesinum Latrocinium degradaverat. Verum Eusebius non solum Chalcedonensi adfuit Synodo, sed nec in ea de illius discutienda causa vel minimum verbum auditum; cujus rei alia non potuit esse ratio, nisi quia, cum ad S. Leonem appellasset, ipsius causam plene retractavit, definivitque. Ita colligere est ex S. Leonis epistola ad Pulcheriam Augustam, in qua narrat Eusebium apud se degere, & suæ communionis esse consortem; quod idem repetit *ep. 60. c.* 4. quæ est ad Anatolium Episcop. Constantinopolitanum.

Quare autem iterum actum fuerit in Conciliis de iis, quæ Papa definierat, videre est ex iis, quæ adnotanda duxi post Concilium Chalcedonense, aliaque Concilia. Interim hic animadvertendum nullatenus S. Leonis verba, ad quæ Natalis in Scholio Lectorem remittit, innuere quæ ipse definierat, novo Concilii examini subjicienda, quasi id juris esset ejusdem Concilii. Hinc S. Gelasius in epistola supra citata ad Episcopos Dardaniæ, uni Apostolicæ Sedi, quæ fecit Synodus Chalcedonensis adscribit, quia nempe, quæ ab ipso præstanda erant, eadem Sedes Apostolica docuerat; atque ita aperte monstravit non iterum ad examen in Conciliis revocata, quæ Papa statuerat, quia Conciliorum esset inquirere an a veritate aberrasset. En quomodo loquatur: *Impiam Synodum Ephesinam, scilicet non consentiendo, sola,* Apostolica nempe Sedes, *submovit, ac pro veritate ut Chalcedonensis fieret, sola decrevit, in qua Pontificibus innumeris, qui Latrocinio corruerant Ephesino, veniam poscentibus, sola concessit, & in sua perfidia permanentes nihilominus sua auctoritate prostravit, quam Congregatio, quæ illic pro reparanda veritate congregata fuerat, est secuta. Quoniam sicut id, quod prima Sedes non probaverat, constare non potuit, sic quod illa censuit judicandum, Ecclesia suscepit.*

Nota.

NOndum infallibile Papæ ex Cathedra definientis judicium pene innumeros Quesnelli lapsus Ecclesiæ manifestaverat; unde venia danda, ut alibi etiam innui, Natali, si illum doctissimi ornat elogio. Hic autem adnotandum in hac appellationum materia non solum errasse, sed & irreverenter ac audacissime de Sanctissimis, doctissimisque Pontificibus loquutum. Affirmare audet & in Gallicana, & in Africana Ecclesia, olim nedum Presbyteros, aliosque Clericos, sed neque ipsos Episcopos a suæ Synodi judicio Romam appellasse, atque hoc ad jus quoddam naturale pertinere. Animadvertunt proinde illuc pervenisse Quesnellum, quo Eusebiana Arianorum Factio in Conventiculo Philippopolitano non pervenit; nam non Provincialium, sed solummodo Patriarchalium Synodorum judicia inconcussa esse, atque inappellabilia decrevit. Quod igitur nullus orthodoxus dixerat, his ultimis temporibus affirmare ausus est

Quef-

Quesnellus, qua in re comites habuit Petrum de Marca, Stephanum Baluzium &c. Non desinit idem Quesnellus injuriis S. Leonem lacessere, quia appellationes ad Sedem Apostolicam liberas esse voluerit, atque ita præstitisse dicit, quia nimis suæ Sedis amplitudini studeret, Canones posthabendo, & Gallicanas appellationes intrudendo. Nec desinit affirmare ex memoriæ lapsu asseruisse appellationes consuetudine etiam firmari, vel ab adulatoribus delusum fuisse, quinimmo mendaciis hanc suæ Sedis prærogativam tutatum esse. Postquam autem dixit Lupicini appellationem, cujus memini in superioribus Animadversionibus §. 2. esse pannum assutum epistolæ S. Leonis, ut ita exemplo demonstraretur ex Africa quoque, quod ipse negat, per appellationem ad Romanum Pontificem Episcopos confugisse, ita subdit: *Certe valde Leonis nostri solertiæ ac ingenio consentaneum mihi videtur, ut temporis oportunitatem captaverit ad confirmandam sedis suæ auctoritatem in Africanas Ecclesias. Nemo est, qui nesciat quoties, quantisque conatibus id tentaverint Leonis prædecessores, quantumque Leonis ipsius ætate Bonifacius & Cælestinus in eam rem laboraverint, Africanis consuetudinem suarum Ecclesiarum invicte semper oppugnantibus. Expectanda enim illis fuerat opportunior occasio, quæ ut sese Leoni obtulit, eam sibi vir cordatissimus elabi non est passus.* Quis quæso non stomachatur, audiendo Quesnellum de Sanctissimis doctissimisque Pontificibus, qui proinde sui juris ignorantia non laborabant, ac religioni ducebant aliorum jura intacta relinquere, ita loqui quasi nil aliud in votis haberent, quam alienum invadere? Nil mirum proinde, si contra seipsum ita scribentem Catholicos obmurmurantes, heterodoxos vero plaudentes audire sibi videretur: *Dum hæc scribo*, ait, *videor mihi hinc Catholicorum nonnullos submurmurantes audire, illinc sectarios utraque plaudentes manu, quasi Pontificem Romanum mali ambitus, alienique juris notare videamur &c.* Sed magis mirandum ita in præclarissimos Pontifices insurrexisse, dum expansis oculis Jo: Calvini, Marci Antonii de Dominis, aliorumque sectariorum vestigia a se calcari videbat, eorumque sibi benevolentiam conciliare. Etsi in iis solum, ut ex ipso Natale videre est, Quesnellus errasset, profecto non solum a *Doctissimorum* numero, sed etiam *semidoctorum* fuisset segregandus.

Nota.

A Petro de Marca sane in hac de appellationibus materia Natalis discedit; sed insuper adnotandum illius auctoritatem iis esse parvipendendam, cum nova a se adinventa, ac antea inaudita proposuerit. Omnium primus docuit ex quinto Nicæno Canone provincialium Synodorum inappellabilem esse auctoritatem, quod fatuum esse asserere aliqui dixerunt; literas Philippopolitani conventiculi, Eusebianæ factionis facinus, universæ Orientali Ecclesiæ adscribendas; Zosimum Pontificem a Romanis Imperatoribus jus de retractandis degradatorum Episcoporum judiciis mendicasse &c. quæ omnia ostendunt ad mutilandam Romani Pontificis auctoritatem semper intendisse. Primum etiam se exhibet auctorem illius interpretationis, qua dicitur Canones Sardicenses concessisse solummodo Romano Pontifici jus revisionis in detrimentum imperatoriæ auctoritatis: *Fateor*, ait, *hactenus universis persuasum fuisse repertam esse in Synodo Sardicensi legem de appellationibus adversus Episcoporum judicia, easque a Summo Pontifice judicandas esse ex præscripto hujus Concilii. Verum, ut ab ea persuasione recedam facit quod a me observatum est, nempe jus tantum concedendi revisionem a Synodo Sardicensi introductum esse in gratiam sedis Apostolicæ, & in quoddam detrimentum auctoritatis imperatoriæ. Hæc interpretatio mea est; quam cum aliquot viris doctis aperuissem, eam illi suffragio suo comprobarunt.*

Sapientissime ergo Natalis adversus ipsum propugnat, Synodum Sardicensem jus appellationum non instituisse, cum ideo omnes per appellationem Romani Pontificis tutelam implorare valeant, quia caput est Ecclesiæ, & Christi Vicarius; sicut etiam ex Canonibus Sardicensibus haberi, non solum proprium esse Pontificiæ potestatis jus concedendæ revisionis, sed etiam de iisdem appellationibus judicandi. Ex hoc solum quod interpretatio Domini de Mrca per tot sæcula latuerit, omnesque usque ad illum

in Canone Sardicensi legerint illud jus, quod & ipse Natalis Romano vindicat Pontifici, satis innotescit de Marca veritatem non esse assequutum; quod & mirum est non cognovisse, cum ad suam intrudendam explicationem coactus fuerit discedere a germana intelligentia illarum vocum *appellandi*, seu *provocandi*, quæ in Canone continentur.

Neque etiam prætereundum hic volo in hac de appellationibus controversia de Marca ita excessisse, ut scribere eum non puduerit Zosimum Pontificem sibi jus revisiones concedendi vindicasse, quia paulo ante Arcadius, & Honorius Imperatores abjecerant jus rescripta concedendi pro retractando Episcoporum depositorum judicio. Sed audiatur quæso Zosimus, qui rescribens ad PP. Concilii Carthaginensis, eisque exponens Cœlestium in Africa damnatum & ad Sedem Apostolicam appellantem potuisse eumdem judicare, hujusmodi auctoritatem cuicumque Synodo superiorem dicit, eamque derivare a canonica antiquitate, a PP. traditione, a S. Petro Apostolo, ac ab ipsomet Christo, qui Petro omnia ligandi, solvendique potestatem impertitus est: „ Quamvis, „ *ait*, Patrum traditio Apostolicæ sedi auctoritatem tantam tribuerit, ut de ejus iu„ dicio disceptare nullus auderet, idque per Canones semper, regulasque servaverit, „ & currens adhuc suis legibus Ecclesiastica disciplina Petri nomine, a quo ipsa quo„ que descendit, reverentiam, quam habet, exsolvat: tantam enim huic Apostolo ca„ nonica antiquitas per sententias omnium voluit esse potentiam, ex ipsa quoque Chri„ sti Dei nostri promissione, ut & ligata solveret, & soluta vinciret, par potestatis „ data conditio in eos, qui Sedis auctoritatem, ipso annuente, meruissent. Habet enim „ ipse cum omnium Ecclesiarum, tum hujus maxime ubi sederat, curam: nec patitur „ aliquid privilegii aliqua titubare aura sententiæ, cui ipsa sui nominis firma, & nul„ lis hebetata moribus constituit fundamenta, & quæ sine periculo temere nullus in„ cesset. Quum ergo tantæ auctoritatis Petrus caput sit, & sequentia omnium ma„ jorum studia firmaverit, ut tam humanis, quam divinis legibus, & disciplinis om„ nibus firmetur Romana Ecclesia, cujus locum nos regere, & potestatem nominis ob„ tinere non latet vos, sed nostis, fratres charissimi, & quemadmodum Sacerdotes sci„ re debetis: tamen cum tantum nobis esset auctoritatis, ut nullus possit de nostra „ retractare sententia, nihil egimus quod non ad vestram notitiam nostris ultro literis „ referremus; dantes hæc fraternitati, ut in commune consulentes, non quia quid de„ beret fieri nesciremus, aut faceremus aliquid quod contra utilitatem Ecclesiæ ve„ niens, displiceret, sed pariter vobiscum voluimus habere tractatum, de illo, qui „ apud vos, sicut ipsi per literas dicitis, fuerit accusatus, & ad nostram, qui se asse„ reret innocentem, non refugiens Judicium ex appellatione pristina venerit Sedem". Videat ex his Lector, an Zosimus ad se appellantes susceperit ex sua in Ecclesia nulli subdita auctoritate, seu ex supremo D. Petri primum collato in Ecclesiam principatu, vel quia Imperator noluerit amplius rescripta revisionum concedere.

DISSERTATIO XXIX.

De Fidei Professione adscripta Concilio Sardicensi.

QUÆSTIO UNICA.

Utrum Concilium Sardicense aliquod Fidei Decretum ediderit?

PROPOSITIO.

Nulla Fidei Formula, nullum de Fide in Synodo Sardicensi Decretum editum est.

PRobatur primo ex Epistola Synodica Concilii Alexandrini anno 362. celebrati Sancto Athanasio Præside, quæ apud ipsum legitur *in Epistola ad Antiochenos*, in qua hæc

hæc habentur : *Tabellas , quas nonnulli jactant, quasi ex Sardicensi Synodo de Fide conscriptas , ne legi quidem semel , aut proferri sinatis . Nihil enim tale Concilium definivit. Quamvis enim certi homines nonnulla, quasi quæ deessent , Niceno Concilio adscribere vellent, idque acriter contenderent, sancta tamen Synodus quæ Sardicæ convenit, indigne id tulit, decretoque sancivit, ne quid ulterius de Fide scriberetur ; & sese contentos esse Nicæna Fide declaraverunt, ut cui nihil deesset , & in qua integra & sola Fides contineretur : neque edendam esse aliam Professionem Fidei , ne illa quæ Nicææ scripta est, suos numeros non habere videretur ; neve illis, quibus libido est semper nova statuere, occasio hujusmodi suppeditaretur, ut iterum atque iterum de Fide definiant .*

Confirmatur ex subscriptione S. Eusebii Vercellensis, eidem Epistolæ Synodicæ subjecta*: Quia fama*, inquit, *apud exteros increbuit de Tabella Sardiceni Concilii, ne ea ultra Nicænam Fidem decreta esse putetur, meo suffragio denuntio , quo nihil luxamenti, aut noxæ Nicænæ Fidei inde oboriatur, neque ea de causa proferendam censeo*. Nulla itaque Fidei Formula, nullumque de Fide decretum in Concilio Sardicensi editum est.

Probatur secundo ex usu Ecclesiæ, quæ nefas semper existimavit, Fidem in Œcumenica Synodo constitutam, altera in Synodo retractare. Hinc Capreolus Carthaginensis Episcopus Ephesinos Patres obtestatus est, ne secundæ disputationis prætextu , paterentur vocem jamdudum ablatam renovari: *Si quis enim*, inquit , *ea quæ jamdudum dijudicata sunt ; denuo in disputationem vocari sinat, is sane nihil aliud facere censebitur, quam de Fide, quæ hactenus valuit, ipse dubitare*. Hinc S. Augustinus Pelagianis damnatis novum Concilium recusari voluit , *Nec ipsis concedendam audientiam , sed solam superesse Pœnitentiam*. Hinc S. Leo Magnus Eutychianis grassantibus in Synodum Chalcedonensem , ejusque retractationem flagitantibus , respondit per Leonem Augustum, nullatenus retractari debere quæ semel in Concilio circa Fidem constituta essent. Sic enim scribit Epistola 73. *Quod opus virtutibus vestris Gloriæque conveniens, celerem & Deo placitum habebit effectum , si apud sanctam Chalcedonensem Synodum de Fide firmata, nulla permiseritis retractatione pulsari: quia in illo Concilio per Spiritum Sanctum congregato , tam plenis, atque perfectis definitionibus cuncta firmata sunt , ut nihil ei Regulæ, quæ ex divina inspiratione prolata est, aut addi possit, aut minui*. Quæ cum ita sint , non est verisimile Fidem Nicænam retractatam fuisse in Synodo Sardicensi ; aut aliquod de Fide Decretum, Formulamve aliquam Fidei eo in Concilio editam.

Objectio prima petitur ex Epistola Synodica Patrum Sardicensium ad Julium Pontif. Max. in qua dicitur: *Permiserunt religiosissimi Imperatores , ut de integro universa discussa disputarentur, & ante omnia de Sancta Fide, & de integritate veritatis , quam violaverunt*. Nicæna igitur Fides retractata est in Concilio Sardicensi.

Respondeo , nego consequens . Permissum namque est dumtaxat , ut universa discussa disputarentur, quoad personas, non vero quoad Fidem : sive , concessum est ab Imperatoribus, ut inquireretur primo in Fidem Eusebianorum , ut constaret an veritatis integritatem violassent, Hæreticique revera essent, ut audiebant: non vero ut quæ de Fide constituta erant , revocarentur ad examen , aut Hæreticis adversus dogmata semel stabita disputandi facultas præberetur. Vel, respondeo secundo, permissam fuisse Fidei Nicænæ retractationem expositivam & confirmatoriam ; non vero discussoriam & censoriam. Secundi generis retractationem de rebus Fidei semel in Concilio Œcumenico definitis, exhorruit semper Ecclesia; Primi generis retractationem seu revisionem probavit. Id patet ex Epistola 78. Leonis Magni ad Leonem Augustum data: *Prænoscat igitur Pietas vestra*, inquit, *hos, quos spondeo dirigendos, non ad confligendum cum hostibus Fidei a Sede Apostolica profecturos : quia de rebus & apud Nicæam, & apud Chalcedonem definitis nullum audemus inire tractatum; tamquam dubia vel infirma sint, quæ tanta per Spiritum Sanctum fixit auctoritas. Instructioni autem parvulorum nostrorum, qui post lactis alimoniam cibo desiderant solidiore satiari , Ministerii nostri præsidium non negamus : & sicut simpliciores non spernimus , ita a rebellibus Hæreticis abstinemus . . . .Nimis quippe indignum, nimisque injustum est, eos ad libertatem disce-*

in Canone Sardicensi legerint illud jus, quod & ipse Natalis Romano vindicat Pontifici, satis innotescit de Marca veritatem non esse assequutum; quod & mirum est non cognovisse, cum ad suam intrudendam explicationem coactus fuerit discedere a germana intelligentia illarum vocum *appellandi*, seu *provocandi*, quæ in Canone continentur.

Neque etiam prætereundum hic volo in hac de appellationibus controversia de Marca ita excessisse, ut scribere eum non puduerit Zosimum Pontificem sibi jus revisiones concedendi vindicasse, quia paulo ante Arcadius, & Honorius Imperatores abjecerant jus rescripta concedendi pro retractando Episcoporum depositorum judicio. Sed audiatur quæso Zosimus, qui rescribens ad PP. Concilii Carthaginensis, eisque exponens Cœlestium in Africa damnatum & ad Sedem Apostolicam appellantem potuisse eumdem judicare, hujusmodi auctoritatem cuicumque Synodo superiorem dicit, eamque derivare a canonica antiquitate, a PP. traditione, a S. Petro Apostolo, ac ab ipsomet Christo, qui Petro omnia ligandi, solvendique potestatem impertitus est: „ Quamvis, „ *ait*, Patrum traditio Apostolicæ sedi auctoritatem tantam tribuerit, ut de ejus iu- „ dicio disceptare nullus auderet, idque per Canones semper, regulasque servaverit, „ & currens adhuc suis legibus Ecclesiastica disciplina Petri nomine, a quo ipsa quo- „ que descendit, reverentiam, quam habet, exsolvat: tantam enim huic Apostolo ca- „ nonica antiquitas per sententias omnium voluit esse potentiam, ex ipsa quoque Chri- „ sti Dei nostri promissione, ut & ligata solveret, & soluta vinciret, par potestatis „ data conditio in eos, qui Sedis auctoritatem, ipso annuente, meruissent. Habet enim „ ipse cum omnium Ecclesiarum, tum hujus maxime ubi sederat, curam: nec patitur „ aliquid privilegii aliqua titubare aura sententiæ, cui ipsa sui nominis firma, & nul- „ lis hebetata moribus constituit fundamenta, & quæ sine periculo temere nullus in- „ cesset. Quum ergo tantæ auctoritatis Petrus caput sit, & sequentia omnium ma- „ jorum studia firmaverit, ut tam humanis, quam divinis legibus, & disciplinis om- „ nibus firmetur Romana Ecclesia, cujus locum nos regere, & potestatem nominis ob- „ tinere non latet vos, sed nostis, fratres charissimi, & quemadmodum Sacerdotes sci- „ re debetis: tamen cum tantum nobis esset auctoritatis, ut nullus possit de nostra „ retractare sententia, nihil egimus quod non ad vestram notitiam nostris ultro literis „ referremus; dantes hæc fraternitati, ut in commune consulentes, non quia quid de- „ beret fieri nesciremus, aut faceremus aliquid quod contra utilitatem Ecclesiæ ve- „ niens, displiceret, sed pariter vobiscum voluimus habere tractatum, de illo, qui „ apud vos, sicut ipsi per literas dicitis, fuerit accusatus, & ad nostram, qui se asse- „ reret innocentem, non refugiens Judicium ex appellatione pristina venerit Sedem ". Videat ex his Lector, an Zosimus ad se appellantes susceperit ex sua in Ecclesia nulli subdita auctoritate, seu ex supremo D. Petri primum collato in Ecclesiam principatu, vel quia Imperator noluerit amplius rescripta revisionum concedere.

DISSERTATIO XXIX.

De Fidei Professione adscripta Concilio Sardicensi.

QUÆSTIO UNICA.

Utrum Concilium Sardicense aliquod Fidei Decretum ediderit?

PROPOSITIO.

Nulla Fidei Formula, nullum de Fide in Synodo Sardicensi Decretum editum est.

Probatur primo ex Epistola Synodica Concilii Alexandrini anno 362. celebrati Sancto Athanasio Præside, quæ apud ipsum legitur *in Epistola ad Antiochenos*, in qua hæc

hæc habentur: *Tabellas, quas nonnulli jactant, quasi ex Sardicensi Synodo de Fide conscriptas, ne legi quidem semel, aut proferri sinatis. Nihil enim tale Concilium definivit. Quamvis enim certi homines nonnulla, quasi quæ deessent, Nicæno Concilio adscribere vellent, idque acriter contenderent, sancta tamen Synodus quæ Sardicæ convenit, indigne id tulit, decretoque sancivit, ne quid ulterius de Fide scriberetur; & sese contentos esse Nicæna Fide declaraverunt, ut cui nihil deesset, & in qua integra & sola Fides contineretur: neque edendam esse aliam Professionem Fidei, ne illa quæ Nicææ scripta est, suos numeros non habere videretur; neve illis, quibus libido est semper nova statuere, occasio hujusmodi suppeditaretur, ut iterum atque iterum de Fide definiant.*

Confirmatur ex subscriptione S. Eusebii Vercellensis, eidem Epistolæ Synodicæ subjecta: *Quia fama*, inquit, *apud exteros increbuit de Tabella Sardiceni Concilii, ne ea ultra Nicænam Fidem decreta esse putetur, meo suffragio denuntio, quo nihil luxamenti, aut noxæ Nicænæ Fidei inde oboriatur, neque ea de causa proferendam censeo*. Nulla itaque Fidei Formula, nullumque de Fide decretum in Concilio Sardicensi editum est.

Probatur secundo ex usu Ecclesiæ, quæ nefas semper existimavit, Fidem in Œcumenica Synodo constitutam, altera in Synodo retractare. Hinc Capreolus Carthaginensis Episcopus Ephesinos Patres obtestatus est, ne secundæ disputationis prætextu, paterentur vocem jamdudum ablatam renovari: *Si quis enim*, inquit, *ea quæ jamdudum dijudicata sunt; denuo in disputationem vocari sinat, is sane nihil aliud facere censebitur, quam de Fide, quæ hactenus valuit, ipse dubitare*. Hinc S. Augustinus Pelagianis damnatis novum Concilium recusari voluit, *Nec ipsis concedendam audientiam, sed solam superesse Pœnitentiam*. Hinc S. Leo Magnus Eutychianis grassantibus in Synodum Chalcedonensem, ejusque retractationem flagitantibus, respondit per Leonem Augustum, nullatenus retractari debere quæ semel in Concilio circa Fidem constituta essent. Sic enim scribit Epistola 73. *Quod opus virtutibus vestris Gloriæque conveniens, celerem & Deo placitum habebit effectum, si apud sanctam Chalcedonensem Synodum de Fide firmata, nulla permiseritis retractatione pulsari: quia in illo Concilio per Spiritum Sanctum congregato, tam plenis, atque perfectis definitionibus cuncta firmata sunt, ut nihil ei Regulæ, quæ ex divina inspiratione prolata est, aut addi possit, aut minui*. Quæ cum ita sint, non est verisimile Fidem Nicænam retractatam fuisse in Synodo Sardicensi; aut aliquod de Fide Decretum, Formulamve aliquam Fidei eo in Concilio editam.

Objectio prima petitur ex Epistola Synodica Patrum Sardicensium ad Julium Pontif. Max. in qua dicitur: *Permiserunt religiosissimi Imperatores, ut de integro universa discussa disputarentur, & ante omnia de Sancta Fide, & de integritate veritatis, quam violaverunt*. Nicæna igitur Fides retractata est in Concilio Sardicensi.

Respondeo, nego consequens. Permissum namque est dumtaxat, ut universa discussa disputarentur, quoad personas, non vero quoad Fidem: sive, concessum est ab Imperatoribus, ut inquireretur primo in Fidem Eusebianorum, ut constaret an veritatis integritatem violassent, Hæreticique revera essent, ut audiebant: non vero ut quæ de Fide constituta erant, revocarentur ad examen, aut Hæreticis adversus dogmata semel stabita disputandi facultas præberetur. Vel, respondeo secundo, permissam fuisse Fidei Nicænæ retractationem expositivam & confirmatoriam; non vero discussoriam & censoriam. Secundi generis retractationem de rebus Fidei semel in Concilio Œcumenico definitis, exhorruit semper Ecclesia; Primi generis retractationem seu revisionem probavit. Id patet ex Epistola 78. Leonis Magni ad Leonem Augustum data: *Prænoscat igitur Pietas vestra*, inquit, *hos, quos spondeo dirigendos, non ad confligendum cum hostibus Fidei a Sede Apostolica profecturos: quia de rebus & apud Nicæam, & apud Chalcedonem definitis nullum audemus inire tractatum; tamquam dubia vel infirma sint, quæ tanta per Spiritum Sanctum fixit auctoritas. Instructioni autem parvulorum nostrorum, qui post lactis alimoniam cibo desiderant solidiore satiari, Ministerii nostri præsidium non negamus: & sicut simpliciores non spernimus, ita a rebellibus Hæreticis abstinemus .... Nimis quippe indignum, nimisque injustum est, eos ad libertatem disce-*

ptationis admitti, *quos significat Spiritus Sanctus per Prophetam dicens*: *Filii alieni mentiti sunt mihi*, &c.

Objices secundo. Theodoretus lib. 2. *Historiæ Ecclesiasticæ*, c. 8. Formulam Fidei refert, quæ tertiæ Epistolæ Synodali Concilii Sardicensis assuta est & inserta. Sozomenus etiam, lib. 3. cap. 12. de Patribus Sardicensibus ita scribit: *Eodem tempore aliam Fidei Formulam ediderunt, pluribus quidem verbis scriptam, quam quæ in Concilio Nicæno edita fuisset; sed tamen eamdem complectentem sententiam & verbis non multum ab illa discrepantem. Ad extremum Osius & Protogenes veriti ne quibusdam viderentur decreta Concilii Nicæni innovari, scripsere ad Julium, & testati sunt se illa quidem rata habere; sed quo facilius intelligerentur, eadem pluribus verbis explicasse eo consilio, ne Arianis, qui brevitate Formulæ Fidei in eo Concilio editæ abutebantur, facultas ex verbis daretur imperitos in absurdam aliquam opinionem rapiendi.*

Denique Vigilius Tapsensis Episcopus, *lib. 5. contra Eutychem*, asserit septem Capitula ad Fidem spectantia, post ea quæ in Nicæa statuta essent, a Patribus Sardicensibus, professioni Fidei fuisse addita. Synodus itaque Sardicensis Formulam Fidei edidit.

Respondeo Theodoretum, Sozomenum & Vigilium auctores longe remotos ab ætate Synodi Sardicensis audiendos non esse hac in Controversia, in qua ab Alexandrina Synodo 15. dumtaxat annis post Sardicensem celebrata, & ex multis Episcopis, qui in ipso Concilio Sardicensi sederant, conflata, dissentiunt. Certe Appendix illa, quam Theodoretus refert, prout invenit, intextam & assutam tertiæ Epistolæ Synodicæ, supposita evidenter probatur. Cum enim Valentem & Ursacium Arianos fuisse constet ex prioribus Epistolis Synodi, & ab ea ob Ariani dogmatis labem proscriptos; quomodo verum esse potest quod in ea appendice, apud Theodoretum legitur, eos in hanc ivisse sententiam, ut assererent, *Verbum Dei, & Spiritum Sanctum crucifixum esse*? Procul namque aberat ab Arianorum sententia ejusmodi de passione Spiritus Sancti, una cum Verbo divino assertio, quorum Hæresis tres in Deo personas ab invicem ita discretas agnoscebat, ut eas unius substantiæ dici non pateretur. Sed Sabellianis potius ea sententia convenit, qui sic unam in Deo substantiam prædicabant, ut omnium personarum distinctionem adimerent. Ex qua quidem assertione illud eruebatur consectarium, Patrem & Spiritum Sanctum una cum Filio passos esse.

Alteram suppositionis rationem suppeditat, quod in eadem appendice apud Theodoretum legitur: *Porro ista conjurata Hæreticorum* (Arianorum) *turba contendit varias Patris & Filii & Spiritus Sancti subsistentias esse, easque separatas. Quam vocem Hæretici pro substantia usurpant.* Splendidius fingi non potest mendacium, vel crassior error in facto: siquidem non soli Ariani, sed tota Occidentalium Ecclesia ὑποστάσεις idem significare putabat ac οὐσίαν, adeoque tres in Deo hypostases asserere renuebat, ut constat ex S. Hieronymo ad Damasum Pontif. Maxim. scribente.

SCHOLION.

Ex hac Dissertatione, p. 605. Religiosi Censores hanc Propositionem in Indiculo suo notant: *Nova in rebus Fidei definiendis non sunt admittenda.*

R. Eo loci nihil aliud habetur præter fragmentum Epistolæ Concilii Alexandrini S. Athanasio præside celebrati, quæ Sardicensis Synodi Patres declarasse ait, *Non edendam esse aliam Professionem Fidei, ne ea quæ Nicææ scripta est suos numeros non habere videretur; neve illis, quibus libido est semper nova statuere, occasio hujusmodi suppeditaretur, ut iterum atque iterum, de Fide definiant.* Quid igitur sibi volunt Religiosi Censores? Volunt ne humana ratiocinia & præjudicia in controversiis Fidei finiendis esse sequenda, Scriptura Sacra & Traditione posthabitis? An spernendam præclaram illam Regulam a *Vincentio Lirinensi* traditam, Commonitorii c. 3. *In Catholica Ecclesia magnopere curandum est, ut id teneamus quod ubique, quod semper, quod ab omnibus creditum est. Hoc est etenim vere proprieque Catholicum . . . Sed hoc ita demum fiet si sequamur universitatem, antiquitatem, consensionem*, &c. An illud sugillari

vo-

volunt ab eodem tam sapienter dictum, *ita se gerere debere Doctorem Catholicum, Ut cum dicat nove, non dicat nova*? An illud explodi volunt: *Annuntiare aliquid Christianis Catholicis, præter id quod acceperunt, numquam licuit, nusquam licet, numquam licebit: & anathematizare eos qui annuntiant aliquid prætar quam quod semel acceptum est, numquam non oportuit, nusquam non oportet, numquam non oportebit*. Ab his certe rejiciendis, & spernendis procul fuisse existimo Religiosos Censores. Quænam igitur mens illorum fuerit, non capio cum hanc Propositionem, quæ tametsi vera, mea non est, ipsi notare placuit: *Nova in rebus fidei definiendis non sunt admittenda.*

Nota.

CUm non raro Heterodoxi adversus novas voces, quibus usa est Ecclesia ad sua explicanda dogmata blaterent, non abs re erit hic adnotare quam hujusmodi novitates ad fidem constabiliendam conducant. Fatendum igitur non alia admittenda dogmata, quam ea, quæ nos docent S. Scriptura, & Divinæ Traditiones, cum his solum mediis a nobis credenda Deus revelaverit. Verum nemo inficias ibit plura fidei dogmata hæresum occasione clarius explicata fuisse, novisque loquendi formulis exposita; ac proinde novam hujusmodi explicandorum mysteriorum rationem fovendam innuit S. Augustinus *de Civit. l. 16. c. 2.* ubi sic habet: *Multa ad fidem catholicam pertinentia, dum hæreticorum callida inquietudine agitantur, ut adversus eos defendi possint, & considerantur diligentius, & intelliguntur clarius, & instantius prædicantur, & ab adversario mota quæstio discendi, existit occasio*. Unde Licolniensis illum Ps. 21. versum exponens, *Dederunt in escam meam fel*, hæc habet: *Fel secundum Augustinum, hi sunt contradictores Evangelii, qui amaritudine suæ contradictionis, fidelium, & perbeatorum visum clarificant, dum enim sua contradictione amaricant, alios excitant ad perscrutandum fortius & subtilius, & ad intelligendum limpidius Evangelii veritatem — Et, ut dixit Augustinus, multi qui optime poterant Scripturas dignoscere, & penetrare, latebant in populo Dei, nec afferebant solutionem quæstionum difficillimarum, cum calumniator nullus instaret. Numquam enim perfecte de Trinitate tractatum est, antequam obtrectarent Ariani. Numquam de Pœnitentia perfecte tractatum est, antequam existerent Novatiani &c.*

Adversus hujusmodi novitates, quibus clarius mysteria explicantur, erroresque patefiunt, jamdiu hæretici declamarunt; ac proinde, teste D. Prospero *de Prædest. SS. c.* 14. quidam Semipelagiani Massilienses ea ratione Augustini libros sugillabant: *Obstinationem suam, ait, vetustate defendunt, & ea, quæ de Epistola Pauli Apostoli Romanis scribentis ad manifestationem divinæ gratiæ prævenientis electorum merita proferuntur, a nullo umquam Ecclesiasticorum ita esse intellecta, ut nunc sentiuntur, affirmant*. Ita autem S. Prosper eosdem refellit: *Si hujus sententiæ defensionem ex divinorum eloquiorum nos præcedentibus catholicis tractatoribus promerem, profecto hi fratres, pro quibus nunc agimus, acquiescerent; hoc enim significastis literis vestris. Quid igitur opus est, ut eorum scrutemur Opuscula, qui, priusquam ista hæresis oriretur, non habuerunt necessitatem in hac difficili ad solvendum quæstione versari? Quod proculdubio facerent, si respondere talibus cogerentur. Unde factum est, de gratia Dei quid sentirent, breviter quibusdam scriptorum suorum locis attingerent, immorarentur vero in iis, quæ adversus inimicos Ecclesiæ disputabant*. In explicandis igitur nostræ fidei dogmatibus ii potius PP. attendendi, qui ut ea adversus Hæreticos elucidarent, vindicarentque, novas adinvenere explicationes, ideo ab Anterioribus omissas, quia non prævidebant ab hæreticis sua dicta usurpanda ad proprios errores constabiliendos. Cum proinde Pelagiani ex quodam subobscuro Chrysostomi loco suam hæresim tuerentur, ita eisdem respondet S. Augustinus l. 1. contr. Julian. cap. 2. *Cur putamus eum ita loquutum, nisi quia disputans in Ecclesia Catholica, non se aliter intelligi arbitrabatur? Tali quæstione nullus pulsabatur, vobis nondum litigantibus, securius loquebatur*. Cumque pariter nonnulli ex PP. *Dei Filium arbitrio, & voluntate a Patre gigni* dixerint, eaque dicendi ratione abuterentur Ariani, ut probarent Filium Dei esse creaturam, ita eos refellit S. Athanasius

nasius orat. 4. *Hoc si quis ex Orthodoxis simpliciter diceret, nihil esset quod male suspicareris de hoc dicto, quippe ibi bona mens superaret simpliciorem loquendi modum. Nunc quia hæreticorum ea vox, omniaque hæreticorum verba suspecta sunt, non id faciunt sine perversitate animi.*

Hanc eamdem regulam in PP. lectione præ oculis habendam, multis probat S. Anselmus *in Menologio c.* 13. ubi postquam observavit in ipsorum libris quandoque reperiri tam dubias sententias, ut vel errandi occasio ex eis oriri possit, vel sufficientes non videantur ad fidei dogmata adstruenda, subdit PP. qui in hæreses insurrexere, fidei quæstiones claras, evidentesque reddidisse; atque ita ex iis quæ de Trinitate Arianorum impugnatores docuere; & de Incarnatione Apollinarii, Nestorii, & Eutychetis adversarii, hujusmodi mysteria dilucide explicari. Non per hoc tamen antiquiores PP. in errore versatos esse credit, bene tamen multa omisisse, quia hoc proferebant, quod res postulabat: nec illis necesse erat quæstiones nondum exortas explicare, ac proinde quæ bene dicta erant, sed obscure; male intellecta errandi materiam poterant præstare. Atque ideo magis quia, *qui errare vult, vel errorem docere, nihil est tam bene dictum, quod non possit pravo intellectu depravare*. Ex iis, quæ sint novitates quæ fidei non officiant, sed prosint, unusquisque valet dignoscere.

DISSERTATIO XXX.

De Fide Marcelli Ancyrani.

QUÆSTIO UNICA.

Utrum Synodus Sardicensis Marcellum Ancyranum absolvens, in facto erraverit?

MArcellus Ancyranus ab Eusebianis accusatus Hæreseos, & in Constantinopolitano Conciliabulo depositus, ad Julium I. Pontif. Maxim. confugit, apud quem cum se purgasset, tum propria professione Fidei, tum Legatorum Apostolicorum, qui Nicæno Concilio adfuerant testimonio, sententiam absolutionis retulit; atque in communionem & Sedem a Julio restitutus est. Id constat ex istius Pontificis Epistola ad Orientales: *De Marcello autem* (inquit) *postquam de illo quoque ut impio in Christum perscripsistis, vobis studui significare, eum cum huc venisset, affirmasse falsa esse, quæ de se in literis vestris scripta essent, sed tamen cum a vobis postularetur ut de Fide diceret, tanta cum fiducia per se respondit, ut nemo non perciperet, eum nihil a veritate profiteri alienum, sed eadem cum pietate, qua Ecclesia, de Domino ac Salvatore nostro sentire; neque jam tantummodo, sed etiam olim hujus sententiæ se fuisse confirmabat, uti & nostri Presbyteri, qui tunc in Nicæno Concilio aderant, de ipsius recta Fide contestabantur. Nam & eum tunc quoque in sententiis dicendis dimicasse cum Ariana Hæresi, testes fuere; cujus quoque vos admonitos velim, ne quis talem Hæresim approbet, sed abominetur ut alienam a sana doctrina. De viro igitur, quem rectæ opinionis & sinceræ religionis esse, testimoniis approbatum est, quid, quæso, nos facere oportuit, nisi ut eum pro Episcopo haberemus, quemadmodum & habemus, neque a communione repelleremus?*

Eumdem Marcellum absolvit Synodus Sardicensis causa cognita, librisque ejus lectis & discussis, quibus Hæreseos notam Eusebiani affingebant. Id constat ex Epistola Synodica ejusdem Concilii ad omnes Episcopos, in qua hæc leguntur: *Recitata quoque sunt scripta Collegæ nostri in sacris Marcelli, & deprehensa est Eusebii dolosa ars. Quæ enim Marcellus per modum quærentis protulerat, ea tamquam ita esse profiteretur, calumniati sunt. Recitata propterea sunt in illis quæ antecederent & subsequerentur in illis Quæstionibus; & inventa est bona & recta Fides istius Viri. Non enim ex Sancta Maria (ut ipsi asseverabant) Verbo Dei initium attribuit, neque finem ejus in Regno constituit; sed Regnum ejus initio & fine carere constituit.* Quæstio vertitur inter eruditos,

ditos, utrum Hæreticus revera fuerit Marcellus Ancyranus, proindeque utrum Synodus Sardicensis, post Julium Romanum Pontificem, erraverit in facto, cum illius Fidei testimonium perhibuit, illumque ab Hæreseos nota absolvit. Baronius Cardinalis *Tomo* 4. *Ann. Eccl. ad ann.* 347. Marcellum in Hæresim Sabellii impegisse propugnat, & Julio Pontifici, Patribusque Concilii Sardicensis fucum fecisse. Contrarium alii affirmant: quorum opinionem amplectimur.

PROPOSITIO.

Marcellus Ancyranus integerrimæ Fidei Episcopus fuit: unde in ejus absolutione non erravit Synodus Sardicensis.

Probatur primo ex Confessione Fidei, quam Julio Romano Pontifici obtulit, quam refert integram S. Epiphanius, *Hæresi* 72. in qua diserte profitetur distinctionem Patris a Filio, ejusque, & ipsius regni æternitatem, ut nulla omnino suspicio remanere possit, in ipsum errores impegisse, qui ipsi ab Arianis affingebantur. *Sacris literis inhærens*, inquit, *credo unum esse Deum, & Unigenitum ejus Filium Verbum: qui cum Patre semper existit, nec existendi initium ullum umquam habuit. Idem revera a Deo procedens, non creatus, non factus, sed existens semper, ac cum Deo Patre perpetuo regnans. Cujus regni, ut testatur Apostolus, non erit finis . . . . . . Hic est qui postremis temporibus nostræ salutis gratia descendens, & ex Virgine Maria genitus, hominem suscepit.* Certe qui a Deo Patre genitus est, non est eadem persona cum Patre: qui existendi initium nullum umquam habuit, fuit ante Mariam. Cum itaque hæc professus fuerit Marcellus Ancyranus, falso ipsi afficta est Sabellii, & Photini Hæresis. Falso etiam insimulatus est, quod Filii Dei regnum finem aliquando habiturum crederet, cum verbis perspicuis, nullique æquivocationi obnoxiis, professus fuerit ipsum cum Deo Patre perpetuo regnaturum, ipsiusque regni nullum finem fore.

Confirmatur ex Fidei expositione, quam a Marcello Ancyrano acceptam, ejus discipuli Orthodoxis Episcopis & Confessoribus tradiderunt: in qua anathemate damnatur *Ariana Hæresis, & Sabellii ac Photini, Paulique Samosateni; una cum iis qui Sanctissimam Trinitatem tres esse personas negant, nullis terminis circumscriptas, subsistentes, consubstantiales, coæternas, perfectas.*

Deinde subjiciuntur hi Anathematismi: *Si quis eumdem Patrem, & Filium, & Spiritum Sanctum esse dicit, anathema sit. Si quis initium aut finem Dei Filio ac Verbo, vel regno ipsius adscribit, anathema sit.* Homini porro qui ita senserit, Sabellii, Photini, aut Pauli Samosateni Hæresis immerito affingitur. Igitur Marcellus Ancyranus in has Hæreseos non impegit; adeoque vir fuit integerrimæ Fidei; nec in ejus absolutione erravit Synodus Sardicensis.

Probatur secundo ex Sancto Athanasio in Epistola ad Solitarios, pag. 629. *De Marcello autem*, inquit, *Episcopo Galatiæ, supervacuum fuerit fortasse mentionem facere, cum nulli non constet, Eusebianos ab eo de Hæresi reprehensos, Hæreseos recriminationem pro talione illi vicissim impegisse, senemque hominem in exilium ejecisse. Ille autem Romam profectus, sese innocentem docuit, & ut jussus ab illis fuerat, scripto suam Fidem, quam Sardica Synodus amplexa est, edidit.* Illustrius sane pro Fide Marcelli Ancyrani testimonium desiderare nemo potest, ex quo patet Eusebianorum calumniis ipsi affictam fuisse Hæresim, cum ipse acerrimus esset Fidei propugnator.

Probatur tertio ex S. Epiphanio, *Hæresi* 72. referente, quod cum aliquando Sanct. Athanasium de Marcello interrogasset, quomodo de ipso sentiret: *Ille neque ipsum defendit, neque rursum graviter adversus ipsum invectus est: ut solum risu leni edito, ostendit non multum ab improbitate ipsum abhorruisse, & in eorum loco qui se purgassent, habuit.* Ex quibus constat, Marcellum quidem tanta vi Arianam Hæresim impugnasse, ut non multum a Sabelliana remotus plerisque videretur, sed tamen eam a se suspicionem amolitum fuisse, purgando se & coram Julio Pontifice, & in Synodo Sardicensi.

Objectio adversus Marcelli Ancyrani Fidem ex plurimis Veterum testimoniis instruitur: primo ex S. Basilio Magno, Epistola 54. ad S. Athanasium data, in qua de Legatis a Romano Episcopo mittendis ita scribit: *Quæritur autem & hoc a nonnullis illic, ut & nobis ipsis videtur, necessario, ut Marcelli Hæresim illi cum venerint, tamquam malam ac noxiam, & a sana Fide alienam exterminent. Quoniam ad hanc usque die in omnibus quas scribunt literis, Arium anathematizare, atque ex Ecclesiis eliminare non cessant: Marcellum vero, qui ex diametro respondentem Ario impietatem attulit, atque contra eamdem Unigeniti, divinitatisque essentiam impie egit, Verbique appellationem male usurpavit, ne semel quidem accusare videntur: qui Verbum quidem unigenitum vocari tradit ratione ministerii ac dispensationis, & quatenus in tempore natus prodiit: cæterum ad eum, unde egressus erat, reversum, nec ante regressum fuisse, nec post regressum subsistere. Et hujus experimentum ac demonstrationem reconditi apud me iniquæ illius syngraphæ libri continent. Attamen istum nequaquam reprobare visi sunt; & per hoc culpandi veniunt, ut qui ab initio illum per ignorantiam veritatis, in Ecclesiasticam etiam Communionem receperint.*

Et Epistola 73. ad Occidentales Episcopos data: *Scitis*, inquit, *quam omnem spem nostram irritam faciat dogma Marcelli, quod neque Filium propria ac discreta Hypostasi præditum confitetur, sed productum, & ad eum ipsum iterum reversum, ex quo processerat, tradit: neque Paracletum propriam habere hypostasim concedit: ita ut non aberret, si quisquam hanc Hæresim prorsus alienam esse a Christianismo determinet, ac corruptum quemdam Judaismus appellet.*

Et Epistola 74. *Sunt quidam*, inquit, *qui in hac fide* (Nicæna) *sermonem veritatis dolo invertant, & ad suam ipsorum sententiam intellectum ac mentem verborum torqueant. Quandoquidem & Marcellus impie sentiens contra personam Domini nostri Jesu Christi, ac nudum illum esse Verbum exponens, illinc ausus est se impietatis hujus causas sumpsisse prætexere, male videlicet τῦ ὁμοϛσίϛ intellectu exposito.*

Ex quibus colligitur, Marcellum Ancyranum Patribus Sardicensibus fucum fecisse, atque communionem Catholicam fuisse suffuratum, quia se Arianorum hostem acerrimum gesserat, & cum S. Athanasio damnatus ab Eusebianis, æque iniquum passus fuisse judicium credebatur: ideo cum Athanasio absolutus est, & Sedi suæ restitutus a Synodo Sardicensi, sed in ejus causa deceptam fuisse Synodum constat ex S. Basilio, qui ipsum Hæreticum fuisse testatur, & in communionem receptum per ignorantiam veritatis.

Secundo S. Epiphanius, *Hæresi* 72. Marcellum cum Sabellio sensisse affirmat. *Hinc vero*, inquit, *cum voluerit quædam diffusius apud quosdam dicere, declaravit se cum Sabellio sentire: quopropter etiam ipse inter Hæreticos annumeratus ac confutatus est.*

Tertio S. Hieronymus, lib. de Scriptoribus Ecclesiasticis, cap. 96. Sancti Hilarii testimonio Marcellum Ancyranum Hæreticum fuisse probat. *Marcellus Ancyranus Episcopus*, inquit, *sub Constantio & Constante Principibus floruit, multaque diversarum ὑποθέσεων scripsit volumina, & maxime adversus Arianos. Feruntur contra hunc Asterii & Apollinarii libri, Sabellianæ eum Hæresis arguentes: sed & Hilarius in 7. adversus Arianos libro, nominis ejus quasi Hæretici meminit.*

Quarto S. Hilarius, in *Fragmentis*, testatur Marcellum in eam hæresim lapsum esse, quam propugnavit Photinus, & S. Athanasium sese ab ejus communione propterea separasse. *Photinus*, inquit, *Hæreticus deprehensus, olim reus pronuntiatus, & a communione jampridem unitatis abscissus, nec tunc quidem per factionem populi potuit amoveri. Sed idem Athanasius Marcellum, qui post recitationem libri, quem scriptum ediderat, sententia Synodi Sardicensis Episcopatui erat redditus, ubi quædam alia nova miscere sensit, & ambiguis prædicationibus ejus, in quam Photinus erupit, doctrinæ viam quærere, a sua communione separat; anteriore tempore quam Photinus arguitur, præbentem judicio meditationem corruptæ voluntatis ostendens, & non ex libri editione condemnans. Sed quia promptum est ex bono malum efficere, præbuit, non illis quæ in Marcellum gesta ante fuerant, sed his, quæ in Photinum gerenda erant, auctoritatem. Illud autem cunctis cognitum esse oportet, nullam umquam adversus Marcellum, præter*

eam

eam quæ Sardicensibus est dissoluta sententiis, deinceps Synodum fuisse contractam, neque ullum de Photino decretum ab Occidentalibus ad Orientales esse relatum, aut aliquod in eum expressum fuisse judicium: Sed homines mente callidos, ingenio subtiles, malitia pertinaces, occasionem revolvendi ejus quod Athanasii absolutione est dissolutum, quæsisse judicii, & rescribentes de Photino Marcelli mentionem, velut institutionum talium Magistri addidisse, ut mortuam de Athanasio, ipso jam tempore Quæstionem, & veritatis judicio consepultam, in publicam recordationem causæ novitas excitaret, & subrepens per Photini damnationem, Marcelli nomen inveheret. Extat autem in superiore Epistolæ corpore, Marcellum ab Arianis, occasione libri quem de subjectione Domini Christi ediderat cum Athanasio fuisse damnatum. Docetur etiam recitatione ejusdem libri, innocentem deprehendi: falsitatem quoque judicii Ariani extantis adhuc libri fides arguit..... Sed cur abnegatæ Marcello communionis Athanasius reus esse scribitur? Numquid propter libri vitium Marcellus abstentus est? Testes ipsi sunt, ex institutis ejus Photinum istius perversitatis initia sumpsisse. Nam negata sibi ab Athanasio communione, ingressu sese Ecclesiæ Marcellus abstinuit........ Ac sic utrumque istius viri judicium caret culpa, cum in data communione Synodi sit secutus assensum: in abnegata vero, ipso se Marcello abdicante solo, sine ulla Synodi auctoritate.

Ex quibus tria colligere licet, primum, Marcellum ab Athanasio damnatum esse, & abstentum, quando Hæreticus ab eo agnitus est. Secundum, absque novi instauratione judicii, Hæreticis accensitum fuisse, & Hæreticorum pœna mulctatum, ne daretur Arianis occasio refricandi veteres in Athanasium calumnias, & latum pro eo a Patribus Sardicensibus judicium convellendi, quia in eadem Synodo Marcellus fuerat absolutus, adeoque Philippopolitani Conciliabuli sententiam in Marcellum legitimam & æquissimam agnitam fuisse, subsequente Ecclesiæ consensu. Tertium, non ex libro a se edito Hæreticum judicatum esse, quia exceptæ ab Eusebio & ejus Symmistis ex eo libro propositiones vel in eo non reperiebantur, vel Catholicum sensum pati poterant: ut revera Orthodoxo sensu a se assertas propugnabat Marcellus: Sed proscriptus est, quia post Concilium Sardicense, exorta jam Photini Hæresi, multa protulit quæ Hæreticum hominis ingenium demonstraverunt evidentius, qui falsitatem speciosis verborum involucris operuerat in libro, & errores circa divinitatem ac regnum Christi malis artibus dissimulaverat, ut eos data occasione disseminaret.

Quinto. Idem testatur Sulpitius Severus, lib. 2. Historiæ Sacræ. *Interjecto deinde tempore*, inquit, *Athanasius cum Marcellum parum sanæ Fidei esse penitus comperisset, a communione suspendit. Cæterum antea innocens, postea depravatus, videri poterat etiam tum nocens fuisse, cum de eo fuerat judicatum. Nacti igitur Ariani istiusmodi occasionem, conspirant penitus Sardicensis Concilii decreta subvertere. Etenim eis color quidem suppetere videbatur, quod tam injuste fuisset pro Athanasio judicatum, quam Marcellus fuerat absolutus, qui nunc etiam Athanasii judicio Hæreticus esse probaretur. Namque Marcellus Sabellianæ Hæresis auctor extiterat.*

Sexto. Sanctus Joannes Chrysostomus *Homilia* 2. *in Epistolam ad Hebræos*, & Marius Victorinus, *lib.* 1. *adversus Arium*, Photino Marcellum adjungunt. His suffragatur Marius Mercator in Dissertatione ad Nestorii Anathematismum 12.

Septimo. Theodoretus, lib. 2. Hæreticarum Fabularum, cap. 10. recensita superiori capite Sabellii Hæresi, ait: *Marcellus Galata, similiter ut ille, negavit hypostasum Trinitatem. Extensionem vero quamdam divinitatis Patris in Christum venisse dixit, & hanc Deum Verbum appellavit. Peracta autem universa œconomia, rursus attractam esse, reversamque ad Deum, ex quo extensa fuit. Spiritum vero sanctum extensionem extensionis esse dicit, & hanc Apostolis datam fuisse.* Marcellus igitur cum Sabellio sensit.

Octavo. Socrates, lib. 1. Historiæ Ecclesiasticæ, cap. 36. asserit Marcellum Ancyranum, dum Asterium Sophistam vehementius impugnaret, in Pauli Samosateni Hæresim lapsum esse. *Marcellus*, inquit, *dum Asterio ex adverso se opponere volebat, in contrarium omnino errorem ipse delapsus est. Nam Christum, sicut Paulus Samosatenus, solum hominem esse non dubitavit asserere. Quæ cum Episcopi Hierosolymis convocati intellexissent, Asterii nullam rationem duxerunt, quandoquidem in numerum Sacerdotum*

non

non erat adſcriptus: Sed a Marcello, utpote ſacris initiato libri ab eo conſcripti rationem popoſcerunt. Ut primum compererunt eum eamdem cum Paulo Samoſateno opinionem tueri, præceperunt ut mutaret ſententiam. Ille ad pudendum inductus, librum ſe combuſturum promittit. Ubi vero Concilium cum feſtinatione dimiſſum erat, tandem de Marcelli cauſa coram Euſebio & aliis Epiſcopis, qui cum eo erant, denuo diſceptatum eſt. Simulatque vero Marcellus recuſaverat librum illum tam inconſiderate ſcriptum comburere; Epiſcopi qui aderant, cum de gradu Epiſcopatus dejiciunt: Baſilium ejus loco Ancyram mittunt. Quin etiam librum ejus Euſebius tribus libris confutat, perverſamque ejus coarguit opinionem. Socrati concinit Sozomenus, *lib. 2. cap. 33.*

Nono. Ante hos omnes Auctores, Euſebius Cæſareenſis libros quinque edidit adverſus Marcellum Ancyranum. His in libris Marcelli dogmata late refert, ipſis ejus ſententiis verbiſque allatis, quæ perſuadent multa ipſum perperam, & adverſus Catholicæ Fidei regulam ſenſiſſe. Quinque potiſſimum errores ipſi tribuit Euſebius. Primum, quod Verbum Dei unam eſſe cum Patre perſonam ſenſerit. Secundum, quod, ſic aſſumptum hominem dixerit, ut efficientia & actione ſola collatus ſit Deus, ſive ſola operatione efficaci cum carne copulatus. Tertium, quod, poſt Reſurrectionem, ſcripſiſſet, Verbum ad Patrem deſtituta carne rediturum: unde perpetuum fore Chriſti regnum negabat. Quartum, quod Verbum, ante humanæ aſſumptionem naturæ, fuiſſe Dei Filium inficiaretur, ſed tunc factum fuiſſe Dei Filium contenderet, quando caro factum eſt. Quintum, quod Verbum ipſum ex ſe imaginem Dei non eſſe diceret, ſed hoc illi propter aſſumptam hominis naturam competere. Hæc refert ac refellit Euſebius paſſim in libris duobus *contra Marcellum Ancyranum* inſcriptis, & in tribus qui *De Eccleſiaſtica Theologia* inſcribuntur, contra ipſum etiam editis.

Decimo. Sanctus Athanaſius in Oratione cujus inſcriptio eſt, *Quod unus ſit Chriſtus*, Marcellum cum Paulo Samoſateno conjungit, quod Chriſtum merum eſſe dixerit hominem, nec adoratione dignum. *Quod ſi denuo*, inquit, *exacte animadvertas, deprehendes eos extra Trinitatem ſummovere Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum, ut mancipium, ut hominem inadorabilem, ac potius adorantem, & una cum cæteris omnibus inſervientem & ſubjectum ſanctæ Trinitati, ut Marcellus & Paulus Samoſatenſis, Apoſtolica ſcripta ad ſuam detorquentes ſententiam, interpretantur, qua parte dicit Apoſtolus: Cum ſubjecta ei fuerint omnia, ſubjicietur quoque & Filius, aut aſſumptus homo ſubjicietur ei, qui ipſi ſubjecit omnia, ut ſit Deus, inquit, ita ut ante Incarnationem fuit, prorſus ſint corpore. Homoque quondam ab eo aſſumptus, & tum divinitate exutus, cum omnibus ad genua adorabundus procidet, Deoque ſubjicietur.* Marcellus igitur Hæreticus fuit, adeoque in facto erravit Synodus Sardicenſis, eum ab Hæreſeos ſuſpicione abſolvens.

Reſpondeo, omnes illos teſtes, quamvis numero plures, & auctoritate graviſſimos, audiendos non eſſe contra Marcellum Ancyranum, cum Julii Sanctiſſimi Pontificis, trecentorum Epiſcoporum, qui Concilio Sardicenſi adfuerunt, & Sancti Athanaſii pro Marcello ſuffragia, iſtorum accuſationibus longe præponderent. Enim vero Julius, Sardicenſes Patres, & Athanaſius, Marcelli diligentius inquiſierunt in cauſam, librum ejus legerunt, & expenderunt accuratius, ipſius Profeſſionem Fidei & doctrinæ expoſitionem ab ipſomet audierunt, & acceperunt. Alii vero vel loco, vel tempore fuerunt a Marcello remoti. Loco ut Baſilius, & Hilarius; tempore, ut Hieronymus, Sulpitius Severus, & Socrates; vel profeſſi fuerunt Marcelli hoſtes, & Hæretici Ariani a Marcello confutati, qui Hæreſeos notam ex invidia & odio ipſi affinxerunt, ut Euſebius, & qui ipſi addi poteſt, Acacius: vel Euſebii ſcriptis & calumniis adverſus Marcellum decepti ſunt, ut Socrates, & Sozomenus.

Fateor itaque Sanctum Baſilium habuiſſe Marcellum Ancyranum pro Hæretico, & exiſtimaſſe Synodum Sardicenſem in illius abſolutione erraſſe, illumque recepiſſe in communionem per ignorantiam veritatis: ſed Sancto Baſilio oppono Sanctum Athanaſium, cui notior erat Marcelli Fides, doctrinaque. Nec refert quod libros illius ſeſe habere Baſilius ſcribat. Nam libri obſcura quædam loca facile eſt pravum in ſenſum accipere, cum Auctor accuſatus eſt erroris, nec præſens eſt ut doctrinam ſuam exponere

nere possit. Quæ sors maxime est illorum Auctorum, qui Hæresim aliquam vehementius impugnarunt. Hi enim in contrarium errorem inflecti visi sunt sæpe, quem tamen æque execrabantur. Sic Dionysius Alexandrinus Sabellium impugnans, in suspicionem ejus Hæreseos adductus est, quam Arius propugnavit. Sic Sanctus Augustinus gratiam adversus Pelagianos defendens, visus est non tantum Pelagianis ipsis, verum etiam Catholicis, nempe Monachis Adrumetinis, perimere libertatem. Sic Sanctus Cyrillus adversus Nestorium scribens, visus est Orientalibus in Apollinaris errorem impegisse. Nil mirum itaque si Marcellus Ancyranus adversus Asterium Sophistam, & Arianos ferventius disputans, & obscura quædam scribens, visus sit Sancto Basilio sensum librorum ejus non attingenti, ut Hæreticus damnandus.

Sanctus Epiphanius hæc, quæ in secunda objectione laudata sunt, adversus Marcellum verba ex propria sententia non profert, sed ex opinione aliorum. Ipse enim varias fuisse de Marcelli Orthodoxia opiniones refert, nec se certum esse innuit an integræ fuerit Fidei, an Hæreseos assertor. *Obscurum admodum*, inquit, *dogmatis sui significationem dedit, cum ad Sabellii, & Noeti factionem adjungeretur; Arianis potissimum pro suo in illum odio hoc ipsum exprobrantibus, quod nimirum adversus Arianos contenderet. Hinc est quod a nonnullis eo nomine incessitur, quasi ad Sabellianorum cavillationes partim adhæserit. Verum alii eidem patrocinantes, verum id esse negant, e contrario vero præclare illum vixisse, ac recte sensisse confirmant. Unde magna de eo controversia conflata est. Enim vero quæ in illius animo occulta fuerunt, uni Deo cognita sunt. Cæterum illius Sectatores & ab eo instituti, cum ejus mentem ignorarent, nec quæ vere sensisset, exprimerent, tres hypostases confiteri noluerunt, uti veritas docet....... Marcellus autem, cum aliquid amplius his adstruere vellet, nonnullorum sententia, in Sabellii errorem incidisse visus est.*

Novati nomen, loco Noeti, apud Epiphanium perperam positum est.

Et postquam Professionem Fidei Beato Julio Pontifici Maximo a Marcello oblatam retulit, hæc subjungit: *Cæterum an libellus iste recte se habeat, necne, legant, qui possunt, & qui exactam eorum, quæ in eo scripta sunt, intelligentiam habere possunt, ecquid in eo vitii sit, judicent. Nihil enim præterquam quod scimus, & ad nos perlatum est, asseverare volumus: ac licet nihil in eo libello non castum ac sincerum sit, vel ex ipso nihilominus argumento, qui hunc legunt, aut audiunt, cogitare debent non frustra nec temere ad hanc defendendi sui necessitatem venturum fuisse, nisi nonnulla protulisset, quæ turbarum aliquid excitassent, & eo hominem adduxissent, ut dictorum reddenda ratio videretur. Etenim fieri illud potuit, ut post errorem per Libellum sese excusaret, ac corrigeret, aut ut eodem illo libello ita sermonibus suis fucum faceret, ut quæ antea dixisset, consulto dissimularet, ne in eodem redigeretur. Utcumque se res habeat, hæc sunt quæ de Marcello comparare potuimus.* Ex quibus patet Sanctum Epiphanium dubium saltem hæsisse circa Orthodoxiam Marcelli, nec diserte & ex propria sententia ipsum asseruisse Hæreticum.

Contra. Sanctus Epiphanius colligit Marcellum Ancyranum nonnulla contra Fidem sensisse, ex eo quod Apologia opus illi fuerit. *Qua ex defensione*, inquit, *& Libello, nonnulla contra sinceram Fidem opinatum esse constabit. Etenim si nihil ab illa diversum sensisset umquam, cujusnam rei gratia hanc illam sui purgationem institueret; nisi quædam ab illo parum recte posita, ac pronuntiata forent, quæ cum aliquos perturbassent, defendendi sui atque excusandi necessitatem attulerint?*

Respondeo, legitimam non esse rectamque Sancti Epiphanii illationem. Non enim Hæreticum esse consequens est eum, qui se ab Hæreseos suspicione purgat edita Fidei Professione: satis est quod ab æmuiis fuerit Hæreseos accusatus. Sic Hæreticum fuisse Dionysium Alexandrinum perperam colligeretur, ex eo quod apud Dionysium Romanum Pontificem de Hæresi postulatus, Apologiam ediderit. Quamvis itaque Marcellus sese ab Hæreseos suspicione apud Julium Romanum Pontificem purgaverit, non sequitur ipsum de Fide male sensisse.

Sanctus Hieronymus Hilarii sententiam refert, sed nihil ipse pronuntiat. Quinimo subjungit post verba laudata: *Porro ille defendit se non esse ejus dogmatis, cujus accusatur; sed communione Julii, & Athanasii, Romanæ, & Alexandrinæ Urbis Pontificum*

BIBLIOTECA D. F. M. CAP. MONTEFUSCO (Av)

cum, se esse munitum. Quamquam nihil est apud Hilarium, *Lib. 7. de Trinitate*, quo Marcellus diserte pronuntietur Hæreticus. Hæc enim tantum habet: *Impie multos ad unius Dei professionem Galatia nutrivit*.

Quod vero idem Hilarius in *Fragmentis*, & Sulpitius Severus scribunt, Marcellum parum sanæ Fidei compertum ab Athanasio, a communione fuisse suspensum; hunc vero tanti viri judicio notatum, sponte concessisse; ipsius Athanasii testimonio revincitur. Hic enim in Apologia priore ad Constantium, inter alios Sanctos & Catholicos Episcopos, quorum deplorat exilium, Marcellum recenset, & in Epistola ad Solitarios, cujus verba inter probationes Propositionis retulimus, honorificentissimam de eo mentionem facit. Hæc autem scribebat Sanctus Athanasius decimo circiter anno post Synodum Sardicensem, nempe post Liberii Romani Pontificis reditum & lapsum, qui anno Christi 357. contigit: Tum vero longe post illud tempus, quod SS. Hilarius & Sulpitius Severus indicant, in quo ab Athanasio narrant pro Hæretico damnatum fuisse Marcellum. Porro non est verisimile Sanctum Athanasium talia scripsisse de Marcello, si ipsum antea pro Hæretico damnasset; & eum inter Catholicos & injuste Sede sua pulsos Episcopos numerasse, quem ob Hæresim notasset ab Arianis depositum.

Socrates deceptus est libris Eusebii adversus Marcellum, de quibus ibidem subjungit: *Quin etiam librum ejus Eusebius tribus libris confutat, perversamque ejus coarguit opinionem*. Deinde addit: *Marcellus postea in Concilio Sardicensi, cum librum a se editum neutiquam intellectum esse diceret, & ob eam causam se in suspicionem vocatum, quod cum Paulo Samosateno sentiret, Episcopatum recuperavit. Sed quid nos de isto auguremur, dicemus suo loco*.

Sozomenus Socratem secutus est, quo tamen est in Marcellum propensior. *A nonnullis tamen*, inquit, *dicebantur ista a Marcello dicta esse velut de eisdem solum quærente, & ab Eusebio & suis sectatoribus ad Imperatorem, per calumniam delata, perinde ac si Marcellus eadem constanter asseverasset. Nam hos ei graviter succensuisse, quod neque in Concilio Tyri habito ipsorum decretis consentiret, neque Hierosolymis de Ario in Ecclesiam admittendo concederet, neque consecrationi magni Templi ibi a Constantino ædificati interesse vellet; idque non alia de causa, quam ut ipsorum vitaret communionem ..... Causa autem cur Marcellus accusatus sit, fuit Asterius quidam Sophista Cappadociæ, qui cum libros de Religione Christiana opinioni Arii consentientes scripsisset, per oppida circumcursare, eosque Episcopis demonstrare cœpit: Conciliis denique ubique convocatis interfuit. Cui Marcellus contradicens, in opinionem Pauli Samosateni, seu sponte, seu imprudens, nescio, delapsus est. Verum postea cum in Concilio Sardicensi ratione ostendisset se haudquaquam ita sensisse, ad Episcopatum denuo restitutus est*.

Sanctus Joannes Chrysostomus, Theodoretus, & Marius Victorinus, falsis rumoribus, & Eusebii libris adversus Marcellum decepti, ipsum Hæreticis annumerarunt: & aliunde fuerunt a Marcelli ætate remoti: unde Beati Julii Romani Pontificis, Patrum Sardicensium, & Sancti Athanasii suffragiis pro Marcello, non debet ipsorum anteponi auctoritas.

Eusebius Cæsareensis hac in causa audiri non debet, utpote Marcelli Ancyrani, & Fidei Catholicæ, quam adversus Arianos strenue propugnavit Marcellus, professus hostis; Calumniose igitur Marcellum traduxit Eusebius, & quæ inquirentis more, potius quam asseverantis ac docentis, in suo libro posuerat, Eusebius pro veris ac germanis illius decretis objecit, ut constat ex Epistola Synodica Sardicensis Concilii, cujus verba inter probationes Propositionis nostræ relata sunt.

Denique Oratio inscripta, *Quod unus sit Christus*, quæ, ut ex ejus fine colligitur, Homilia quædam est in Natalem Christi, non est Sancti Athanasii, nec Auctoris Athanasio coævi. Quod patet tum ex dissimilitudine styli, qui ornatior est Athanasiano, tum ex eo, quod tres hypostases in Sanctissima Trinitate Auctor illius Orationis confitetur, quibus quartam a Paulo Samosateno & Marcello adjunctam queritur. At S. Athanasius unam tantum in S. Trinitate hypostasim ubique scripsit.

SCHO-

SCHOLION I.

In hac Dissertatione Religiosi Censores hanc Propositionem notant, pag. 622. Editionis primæ: *Sancti Patres dum acriter impugnant unam Hæresim, in aliam extremam inflecti videntur.*

R. Propositio mea non ita generalis est & indefinita. En verba mea: *Nam libri obscura quædam loca facile est pravum in sensum accipere, cum Auctor accusatus est erroris, nec præsens est ut doctrinam suam exponere possit. Quæ sors maxime est illorum Auctorum, qui Hæresim aliquam vehementius impugnarunt. Hi enim in contrarium errorem inflecti visi sunt sæpe, quem tamen æque execrabantur.* Vera observatio est, multis exemplis probata. Nota est *Sancti Augustini* sententia libro *De Gratia* Christi, cap. 47. *Ista Quæstio ubi de arbitrio voluntatis, & Dei Gratia disputatur, ita est ad discernendum difficilis, ut quando defenditur liberum arbitrium, negari Dei gratia videatur: quando autem asseritur Dei gratia, liberum arbitrium putetur auferri.*

SCHOLION II.

In eadem Dissertatione, pag. 624. Editionis primæ Religiosi Censores hanc Propositionem notant: *Qui se purgat ab Hæresis suspicione, non propter hoc censendus est Hæreticus.*

R. An satis esse volunt Religiosi Censores, aliquem ab æmulis de Hæresi accusari, ut Hæreticus habeatur, quamvis Fidem suam apertissima professione testetur, quamvis hæresim execretur omnem, etiam illam quæ ipsi affingitur, vel cujus in suspicionem venit; quamvis Ecclesiæ Judicio se subjiciat, quamvis non solum ab omni pertinacia, sed ab errore contra Fidem sit penitus alienus? Volens nolens Hæreticus erit.

Nota.

HAnc utique regulam in PP. lectione servandam sapientes Critici observant, ut quia dum aliquem impugnant erorem in oppositam partem aliquando plusa æquo declinare videntur, illorum verbo non in eo rigoroso, quem præferunt, sensu usurpentur, sed ex iis interpretentur, quæ aliis in locis pro fide explicanda scripsere. Imitati sunt agricolas illos, qui ut curvam plantam ad rectum statum reducant, nimirum in alteram partem inflectere videntur: *Hoc ipsum*, ait Theodoretus Tomo 4. pag. 170. *agricolis quoque stirpium cultoribus usu venit, qui cum incurvam aliquam plantam viderint, non solum ad rectam normam erigunt, sed etiam ultra directum in partem alteram inflectunt, ut ex vehementiore in contrarium inclinatione ad rectum statum perducatur.* Hujus autem rei plura referunt exempla. Confutare aggressus est S. Gregorius Thaumaturgus Ælianum ethnicum Christianis plurium Deorum cultum objicientem; at ita Divinam Unitatem extollere aliquibus visus est, ut a Sabellio tres Personas confundente non discrepasse quidam opinati sint; a qua tamen calumnia egregie illum vindicat S. Basilius *ep.* 64. Dionysium Alexandrinum, dum Sabellium impugnavit, ad Dionysium Papam aliqui detulerunt, quasi cum Ario Divinam Essentiam diviserit; qui tamen habuit sui defensorem S. Athanasium *in lib. de Synodis*. Anathematismata S. Cyrilli plane orthodoxa quædam continebant verba, ex quibus prave intellectis occasionem postea sumpsit Eutyches propriam hæresim evulgandi. S. Augustinus defendens contra Manichæos arbitrii libertatem visus est favere Pelagianis; hos vero exagitans & gratiæ vires extollens, arbitrii libertati detrahere. Quapropter S. Thomas *in cap.* 1. *Jo. lect.* 7. dicit antiquos Doctores, & Sanctos emergentes errores circa fidem ita fuisse persecutos, ut interdum viderentur in errores labi contrarios; sicut Augustinus contra Manichæos, qui destruebant libertatem arbitrii, taliter disputat, quod in hæresim Pelagii incidisse videatur. Et Genebrardus in epistola ad Carolum IX. Origenis editioni præfixa dixit: *Augustinus fuit interdum iniquior libero arbitrio, quod Pelagianos habe-*

ret

ret in procinctu, nihil aliud extollentes quam vires liberi arbitrii, Dei autem gratiæ minimum tribuentes. Nemo nihilominus dicere audebit Auguſtinum a veritate deviaſſe; diverſa etenim illius loca comparando, & antecedentia cum ſubſequentibus componendo, omnia ad fidei Catholicæ normam conſcripta adinveniuntur. Videndus Annatus in Auguſtino a Bajanis vindicato *lib. 8. per totum*. Eodem modo exceſſiſſe putant S. Auguſtinum, dum ad adſtruendum peccatum originale, parvulos ſine Baptiſmo decedentes pœnæ ſenſus addicit: *Sancti tali modo loquendi uſi ſunt, ut deteſtabilem redderent errorem Pelagianorum, qui aſſerebant in parvulis nullum peccatum eſſe*, ait S. Thomas *q. 5. de Mal. artic. 2. ad* 1. cui conſonat S. Bonaventura *in Breviloquio p. 3. cap. 5.*

DISSERTATIO XXXI.

De Concilio Sirmienſi.

ARTICULUS I.

De Concilii Sirmienſis Epocha.

PROPOSITIO.

Duplex Sirmii celebrata fuit contra Photinum Synodus, quæ male in unam confunditur: altera a Catholicis, anno 349. altera a Semi-Arianis, cujus epocha duci non debet ad annum 437. ſed figi anno 351.

PRobatur prima pars. Biennio poſt Mediolanenſem Synodum celebratum eſt Concilium Sirmienſe contra Photinum, adeoque anno 349. At Concilium contra eumdem Hæreſiarcham habitum, cui Baſilius Ancyranus interfuit, ut minimum biennio poſt, anno ſcilicet Chriſti 351. celebratum eſt: vel ut aliis placet, nono poſt, anno Chriſti 357. Ergo duplex Synodus Sirmienſis contra Photinum diſtinguenda eſt.

Probatur antecedens ex S. Hilario in Fragmentis. *Igitur*, inquit, *ad tollendum ex Epiſcopatu Photinum, qui ante biennium jam in Mediolanenſi Synodo erat Hæreticus damnatus, ex pluribus Provinciis congregantur Sacerdotes, hoc magis ſoliciti atque anxii, turbari rurſum miſcerique omnia, &c.* Ex quibus patet, Synodum Sirmienſem biennio poſt Mediolanenſe Concilium celebratum fuiſſe.

Probatur ſecundo. Synodus in qua Photinus omnino ab Epiſcopatu dejectus eſt, confundi cum ea non debet, in qua propter populi factionem amoveri non potuit. Atqui Photinus in una Synodo Sirmienſi dejectus eſt ab Epiſcopatu: in illa ſcilicet quæ a Semi-Arianis habita eſt, in altera vero propter factionem populi amoveri non potuit. Itaque duplex illa Synodus non eſt in unam confundenda.

Probatur minor. De priori namque loquitur S. Hilarius in Fragmentis. *Verum*, inquit, *inter hæc Sirmium convenitur. Photinus Hæreticus comprehenſus, olim reus pronuntiatus & a communione jampridem unitatis abſciſſus, ne tunc quidem per factionem populi potuit amoveri*. De poſteriori Sozomenus lib. 4. Hiſtor. Eccleſ. cap. 6. *Ut primum igitur Sirmii coacti ſunt*, inquit, *primum Photinum abdicarunt, utpote opinioni Sabellii & Pauli Samoſateni faventem*. Et infra: *Photinus autem condemnatus exilio, ne ſic quidem ſuam defendere opinionem deſtitit, &c.*

Probatur tertio. Concilium Sirmienſe in quo Photinus depoſitus eſt, a ſolis propemodum Orientalibus celebratum fuit: illud vero de quo S. Hilarius loco mox laudato loquitur, Occidentales ſoli celebrarunt, decretumque ſuum ad Orientales miſerunt Epiſcopos, ut idem Hilarius teſtatur in *Fragmentis*, ubi, *Decretum Photino ab Occidentalibus* factum, *ad Orientales relatum* aſſerit: Orientales vero *mente callidos, ingenio ſubtiles, malitia pertinaces, occaſionem revolvendi ejus, quod Athanaſii abſolutione eſt diſſolutum, quæſiiſſe judicii, & reſcribentes de Photino, Marcelli mentionem velut inſtitutionem talium Magiſtri addidiſſe, &c.* Et infra: *De Photino autem ſicuti mos poſcebat,*

bat, ad Orientales Epistolæ fiunt, non injuria extorquendi, ut nunc agitur, assensum, sed instruendæ universorum scientiæ consuetudine. Duplex itaque Concilium contra Photinum Sirmii habitum distinguendum est.

Probatur secunda pas contra Cardinalem Baronium. Concilium Sirmiense congregatum est *post Consulatum Sergii & Nigriani, quo anno, propter belli tumultus, & seditiones, nullus Consul, vel ex Oriente, vel ex Occidente designatus est*; ut Socrates lib. 2. cap. 29. & Sozomenus lib. 4. cap. 6. testantur. Atqui hic annus est 351. Christi: Anno itaque Christi 351. figi debet Concilii Sirmiensis epocha, non vero duci ad an. 357.

Objicies. Anno Christi 351. Pannonia, cujus Sirmium civitas est, a Vetranione Tyranno obtinebatur, aliæque imperii Provinciæ ab aliis infestabantur Tyrannis. Post Constantis namque obitum qui anno 350. contigit, Magnentius in Galliis, & Italia, Vetranio in Pannonia, cui præerat, dominatum arripuerunt. Non potuit igitur anno 351. Constantii jussu, Sirmii celebrari ulla Synodus.

Resp. nego antecedens. Magnentius enim tyrannidem invasit anno Christi 350. decimo quinto Cal. Feb. Sergio & Nigriano Coss. ut Idatius in *Fastis*, Socrates, Sozomenus, aliique narrant Historici. Eodem anno Vetrannio qui peditum Magisterio præditus, Illyricum curabat, imperium quoque usurpavit apud Sirmium Calendis Martii, ut ait Chronicon Alexandrinum. Hic nondum expleto mense decimo tyrannici Principatus, ut scribit Victor, in ordinem a Constantio redactus est. Anno sequenti, qui fuit Christi 351. Magnentius 4. Calendas Octob. ad Mursam Illyrici oppidum victus est a Constantio, ut refert Idatius. Igitur anni 351. majori parte, hoc est prioribus mensibus, & ab Octobri deinceps, Illyricum fuit in potestate Constantii, potuitque eam in Urbem Synodum convocare. Quod Magnentiani temporibus ab ipso factum verisimile est, hoc est ante annum Christi 353. quo Magnentius mortem sibi apud Lugdunum conscivit. Cur enim pene omnes qui ad Sirmiense Concilium convenerunt Episcopi, Orientales essent, ac unus dumtaxat aut alter Occidentalium interfuerit, nulla alia causa fingi potest, nisi quod Occidentem Magnentius occupabat. Si enim Constantius Occidentis pacificus Moderator extitisset, Sirmium, quæ Urbs erat Occidentalis Imperii, frequentiores ex Occidente Episcopi ad Synodum celebrandam accessissent.

ARTICULUS II.

Utrum tres Formulæ Fidei Sirmienses in Concilio Sirmiensi editæ sint.

SOcrates libro 2. Historiæ Ecclesiasticæ, cap. 30. & Sozomenus lib. 4. cap. 6. tres Fidei Formulas quæ Sirmienses inscribuntur, in Sirmiensi contra Photinum Synodo editos afferunt. Eamdem in hallucinationem lapsus est Baronius Cardinalis, Tomo 3. Annalium; contra quos sit

PROPOSITIO.

Ex tribus Fidei Formulis Sirmiensibus, prima dumtaxat in Sirmiensi contra Photinum Synodo edita est.

PRobatur primo. Sirmiensi contra Photinum Synodo non solum Basilius Ancyranus interfuit, sed pene etiam præfuit; in eaque maximam sibi peperit nominis celebritatem: siquidem datis a Constantio judicibus, cum Photino congressus est, eumque superavit, ut S. Epiphanius, Hæresi 73. Socrates lib. 2. cap. 30. Sozomenus lib. 4. cap. 6. testantur. Atqui secunda Fidei Formula Sirmiensis concepta non fuit in ea Synodo, in qua præcipuæ fuerunt Basilii Ancyrani partes. Igitur secunda Formula Fidei Sirmiensis edita non fuit in Sirmiensi contra Photinum Synodo.

Probatur minor. Fidei Formula, quam in Ancyrana Synodo anathemate damnavit Basilius, & ad quam evertendam legatus ad Constantium Imperatorem, Sirmium usque profectus est, & in qua vox ὁμοιούσιον, quam Basilius ipse, aliique Semi-Ariani

pro-

propugnabant, profcripta eft ab Anomæis, conceffa non fuit in Synodo, in qua præcipuæ fuerunt Bafilii Ancyrani partes: Atqui fecunda Fidei Formula Sirmienfis Anathemate confoffa eft a Bafilio in Synodo Ancyrana, & ad eam evertendam Legatus ad Conftantium acceffit Sirmium ufque: & in ea non folum τῆς ȣσίας & ὁμοȣ́σιον vocabula, fed etiam ὁμοιȣ́σιον, quod Bafilius Ancyranus, Semi-Arianique cæteri propugnabant, profcripta funt ab Anomæis. Itaque fecunda Fidei Formula Sirmienfis edita non eft ea in Synodo, in qua ita floruit, tan-tumque potuit Bafilius Ancyranus.

Probatur minor ex S. Hilario in libro *de Synodis*, ubi Ancyranæ Synodi anathematifmos proxime expofiturus ait: *Et quidem rectum ac convenien exiftimo, ut antequam de verborum fufpicionibus ac diffenfionibus in eo fermonem, ea quæ ab Orientalibus Epifcopis adverfum confcriptam apud Sirmium Hærefim dicta & conftituta funt, verbis quam poffim abfolutiffimis demonftrem.... Meminiftis namque in ea ipfa fcripta proxime apud Sirmium blafphemia, id tentatum ac laboratum fuiffe, ut dum Pater, unus, & folus omnium Deus prædicatur, Deus effe Filius negaretur. Et dum de homoufio & homoiufio taceri decernitur, id decretum effe, ut aut ex nihilo, ut creatura; aut ex alia effentia, ut confequentia creaturarum; & non ex Deo Patre Deus Filius natus confirmaretur.* Subjungit deinde: *Exemplum blafphemiæ apud Sirmium, per Ofium & Potamium confcriptæ*: Ac tandem recenfet exponitque Ancyranæ Synodi anathematifmos, quibus blafphemia illa, feu fecunda Formula Fidei Sirmienfis confofsa eft.

Idem conftat ex S. Epiphanio *Hærefi* 73. & ex Ancyrani Conciliabuli Synodica epiftola, quam ibidem refert, in qua Bafilius Ancyranus, cæterique Semi-Arianorum Principes teftantur fe optaffe poft expofitionem illam Fidei, quæ Antiochiæ in Encæniis edita eft, *ac deinceps in Sardicenfi repetita, denique poft ea, quæ Sirmii contra Photinum gefta funt, in quiete otioque verfari.* Tum aliquot interjectis, ea fe perpolire, atque exponere voluiffe, demonftrant, quæ in fuperioribus Synodis erant conftituta, ut Antiochena & Sardicenfi, quam, inquiunt, *Concilii Sardicenfis Fidem Synodus Sirmienfis amplexa eft*. Itaque Fidei Formulam in Sirmienfi contra Photinum Synodo conceptam Ancyrana Synodus approbavit; blafphemiam vero Sirmianam, feu fecundam Fidei Formulam Sirmienfem, anathemate confixit: Proindeque duplex illa Fidei Formula Sirmienfis, non eft edita in Sirmienfi contra Photinum Synodo, fed prima dumtaxat, quam S. Hilarius, libro de Synodis exponit, & quam a Marco Arethufio Græce conceptam fcribit Socrates.

Idem conftat ex Sozomeno, lib. 4. Hiftoriæ Ecclefiafticæ, cap. 13. ubi narrat, quod cum Eudoxius Antiochiæ res novas moliretur, Aetiumque afferentem. Filium Dei Patri diffimilem effe, foveret atque fectaretur; Georgius Laodicenus Epifcopus Semi-Arianus, ad Bafilium Ancyranum, aliofque ejufdem factionis Antiftites, qui Ancyram ad Encænia novæ Bafilicæ a Bafilio conditæ, convenerant, literas dedit, quibus eos hortabatur, ut Ecclefiæ Antiochenæ contra perverfa Eudoxii ftudia fuccurrerent. His literis commoti Ancyranæ Synodi Antiftites, Legationem ad Conftantium Imperatorem decreverunt, quam Bafilio Ancyrano, Euftathio Sebafteno, Leontio Cyziceno & Leontio Presbytero ex Thalamepoli Regia impofuere: qui ab ipfo totius Synodi nomine poftularent, *Aliquam fieri providentiam, ut quæ effent in Sardicenfi, Sirmiano, aliifque Conciliis decifa, rata ftabiliaque manerent: in quibus confenfum eft Filium fubftantia Patri fimilem effe*. Narrat ibidem Sozomenus Imperatorem ea legatione commotum, Eudoxium condemnaffe. Igitur Formula Fidei Sirmienfis quam propugnabat cum Aetio Eudoxius, qua Dei Filius Patri diffimilis afferebatur, non eft edita in Sirmienfi contra Photinum Synodo, cui Bafilius Ancyranus præerat, ut Sanctus Epiphanius teftis eft.

Confirmatur magifque explicatur præcedens ratio. Bafilius Ancyranus aderat, immo & præerat Sirmienfi contra Photinum Synodo, in qua prima Fidei Formula Sirmienfis edita eft. Aberat autem Sirmio idem Bafilius, cum fecunda Fidei Formula confcripta fuit, quod ex Sozomeno colligitur, lib. 4. cap. 13. ubi refert, Eudoxium, Aetium, & Uranium, cum ab Occidentalibus Epifcopis, Valente, Urfacio, & Germinio, fecundam illam Formulam, quæ Sirmiana blafphemia dicta eft, accepiffent, Ofii fubfcriptio-

ptio-

ptione firmatam, ejus dogma palam divulgare cœpisse; quod indigne ferens Georgius Laodicenus, certiorem ea de re Basilium, cæterosque Episcopos Ancyræ congregatos fecit. Non fuit itaque conscius illius Formulæ Basilius: proindeque illa edita non est in Sirmiensi contra Photinum Synodo, cui Basilius Ancyranus præerat.

Probatur secunda Propositio. Professio Fidei quæ a paucis Episcopis dictata est, non a plena Synodo profecta, non est fœtus Sirmiensis contra Photinum Synodi: sed secunda Formula Fidei Sirmiensis a paucis Episcopis dictata est, non a plena Synodo profecta: Non est igitur edita in Sirmiensi contra Photinum Synodo.

Probatur minor ex inscriptione quæ ipsi præfixa est apud S. Hilarium: *Exemplum blasphemiæ apud Sirmium per Osium & Potamium conscriptæ*. Tum ex ejusdem Formulæ exordio, quod ita conceptum est: *Cum nonnulla putaretur esse de Fide disceptatio, diligenter omnia apud Sirmium tractata sunt, & discussa, præsen-tibus sanctissimis Fratribus & Coepiscopis nostris, Valente, Ursacio, & Germinio*. Paucis itaque ab Episcopis secunda Formula Sirmiensis edita est, non a plena Synodo, sicut prima: quæ apud eumdem Hilarium libro *de Synodis* sic inscribitur: *Exemplum Fidei Sirmii ab Orientalibus contra Photinum conscriptæ*.

Confirmatur ex eodem Hilario, qui recensita blasphemia Sirmiana, hoc est, secunda Fidei Formula Sirmiensi, & Ancyranæ contra illam Synodi anathematismis propositis, ita loquitur: *Dignum autem est conscientia communi, etiam cæteras eorumdem Episcoporum Orientalium, diversis & locis & temporibus conscriptas Fides noscere, &c.* Quæ postquam præfatus est, duas tantum Fidei Formulas subjicit ac exponit; alteram Synodi Sardicensis, alteram Sirmiensis contra Photinum. Priusquam vero istam describat, sic iterum præfatur: *Consequens est autem ut eam nunc Fidem retractemus, quæ non olim, tunc cum Photinus Episcopatu dejectus est, conscripta est*. Ex quibus colligitur, primam Formulam Sirmiensem, diverso vel loco, vel tempore, a secunda conscriptam esse. At loco diversa non est, siquidem ambæ Sirmii editæ sunt: tempore igitur est diversa: proindeque secunda illa non fuit edita in Sirmiensi contra Photinum Synodo.

Probatur tertio, ex Vigilio Tapsensi Episcopo, *l.* 5. *contra Eutychetem*, in quo Ancyranam Synodum contra Osii & aliorum blasphemam Formulam fuisse celebratam ait, id est contra secundam Formulam Sirmiensem. Hanc porro in diverso Episcoporum Conventu, ab ea, quæ Photinum damnavit, editam esse, mox indicat Vigilius, hanc Synodum Orientalium contra Photinum *Catholicum Concilium* appellans, cujus decreta collaudat. En ipsius verba: *Deinde adversus sacrilegam impiæ Professionis unitatem, quæ per Osium, Valentem, Ursacium, Germinium, cæterosque similis pravitatis apud Sirmium fuerat conscripta, universi Orientales Episcopi convenientes, alias, idest, duodecim Fidei definitiones ediderunt, quæ Niceno Concilio non continentur*. De Sirmiensi vero Concilio in quo depositus fuerat Photinus, hæc subjicit: *Illius vero Catholici Concilii apud Sirmium contra Photinum ex toto Oriente congregati, quis sufficiat multiplices Fidei sanctiones comprehendere, quæ apud Nicænam Synodum, quia necessitas fuerat nulla, non sunt omnino sancita: quæ nullus Fidelium audet respuere, aut cunctatur recipere, qui non vult cum Photino anathematis eorum sententiæ subjacere?*

Denique, quod tertia Formula Fidei Sirmiensis in Synodo contra Photinum celebrata anno 351. conscripta non fuerit, constat ex S. Athanasio *libro de Synodis*, ubi eam Eusebio & Hypatio Coss. id est, anno 359. 11. Cal. Junias, qui dies prid. Pentecostes fuit, S. Epiphanio teste, editam fuisse asserit.

Idem constat ex epistola Germinii ad Rufinum, Palladium, Severinum & alios, in qua indicat qua occasione edita fuerit tertia Fidei Formula Sirmiensis. *Sub bonæ memoriæ Constantio Imperatore*, inquit, *quando inter quosdam cœperat esse de Fide dissensio, in conspectu ejusdem Imperatoris, præsentibus Georgio Episcopo Alexandrinorum Ecclesiæ, Basilio Episcopo tunc Ancyrano, præsente etiam ipso Valente & Ursacio, & in ea pravitate posthabitam usque in noctem de Fide disceptationem, & ad certam regulam perductam, Marcum ab omnibus nobis electum, Fidem dictasse, in qua Fide sic conscriptum est: Filium similem Patri per omnia, ut sanctæ dicunt & docent Scripturæ*. Ex qui-

quibus præterea colligitur, non primam Fidei Formulam, quæ adversus Photinum edita est, sed tertiam a Marco Aretusæ Episcopo conscriptam fuisse. Quod contra Socratem, & Cardinalem Baronium Vir Eruditus Nicolaus Faber, in Præfatione ad Sancti Hilarii Fragmenta, observavit.

DISSERTATIO XXXII.

De Liberii, Osiique lapsu; necnon de Pontificatu Felicis.

ARTICULUS I.

Cuinam Sirmiensium Formularum Liberius Pontifex subscripserit.

PROPOSITIO.

Secundæ Formulæ Sirmiensi non subscripsit Liberius, sed primæ, quæ contra Photinum edita fuerat.

Hæc Assertio statuitur contra Petavium, Nicolaum Fabrum, & Blondellum.

Probatur primo ex S. Hilario in Fragmentis. Perfidia Sirmiana, cui subscripsit Liberius, conscripta est a Narcisso, Theodoro, Basilio, Eudoxio, Demophilo, Cecropio, Silvano, Ursacio, Valente, aliisque quos 22. recenset. Atqui Præsules illi 22. secundam Formulam Sirmiensem non conscripserunt, sed priorem: itaque secunda Formula Sirmiensis non est illa cui suscripsit Liberius, sed prima in Sirmiensi contra Photinum Synodo edita.

Probatur minor. Nam secundæ Formulæ Sirmiensis editionis vix alios Antistites adfuisse comperimus ex Ecclesiasticæ Antiquitatis monumentis, præter Ursacium, Valentem, & Germinium, quibus etiam solis Concilium ab Anomæis Antiochiæ habitum, postquam illam in Sedem adrepsit Eudoxius, gratulatum est, & gratias egit, teste Sozomeno, lib. 4. c. 12. Ut ut est, Basilius Ancyranus illius Formulæ nedum Auctor non fuit, sed nec approbator, quam vix in lucem emissam anathemate confixit in Ancyrana Synodo. Nec pariter illius natalibus adfuit Theodorus Heracleensis; siquidem ante Liberii exilium obierat, anno circiter 355. Quis etiam facile credat Silvanum Tarsensem secundæ Formulæ Sirmiensis auctorem fuisse, aut ipsi subscripsisse, qui adeo alienus fuit ab Anomæorum blasphemiis, & a pura Hæresi Ariana, ut pro Catholico habitus sit, & Catholicam de Filii consubstantialitate doctrinam adversus Anomæos in Concilio Seleuciensi, coram Constantio Imperatore propugnaverit, teste Theodoreto, lib. 2. Historiæ Ecclesiasticæ, c. 27. Nec etiam secundæ Formulæ Sirmiensi cudendæ contulerunt operam Eudoxius Germanicæ, Cecrops Nicomediæ, Macedonius sive Constantinopolitanus, sive Mopsuestenus, & Marcus Arethusius, qui Orientales erant: siquidem secunda Formula Sirmiensis ab Occidentalibus edita fuit, Sozomeno teste, lib. 4. cap. 12. Accedit quod nomen Germinii Sirmiensis Episcopi, qui cum Ursacio & Valente in secunda Formula Sirmiensi conscribenda collaboravit, inter illos viginti duos Episcopos, ab Hilario nominatos, non legitur, sicut nec Osii, Potamiique nomina, qui eidem Formulæ saltem subscripserunt. Igitur Antistites illi 22. quos recenset Sanctus Hilarius, non conscripserunt secundam Formulam Sirmiensem, sed primam. Cum itaque Liberius illi subscripserit Formulæ, quæ ab ipsis conscripta est, certum est ipsum primæ Formulæ Sirmiensi, non vero secundæ subscripsisse.

Probatur secundo. Ubi Liberius Beroeæ adhuc exul Formulæ Fidei Sirmiensi a Demophilo sibi oblatæ subscripsit, non est propterea ab exilio revocatus: atqui revocatus fuisset ab exilio, si Formulæ secundæ Sirmiensi subscripsisset; nihil enim amplius ab ipso expetere poterant Ariani, eorumque fautor Constantius, cum S. Athanasium a sua jam communione suspendisset. Non igitur secundæ Formulæ Sirmiensi subscripsit Liberius, sed primæ.

Pro-

Probatur major. Liberius enim subscriptione data, scripsit ad Orientales Episcopos Arianarum partium, ut ejus ab exilio revocationem & reditum ad Sedem Romanam, ab Imperatore postularent. Non est itaque solutum ejus exilium propter Sirmiensem Formulam subscriptione sua obsignatam.

Probatur antecedens ex Liberii ad Orientales epistola. Ego, inquit, *Athanasium non defendi; sed quia susceperat illum bonæ memoriæ Julius Episcopus decessor meus; verebar ne forte in aliquo prævaricator judicarer. At ubi cognovi, quando placuit Deo, juste vos illum condemnasse, mox consensum commodavi sententiis vestris, idest de condemnatione ipsius, per fratrem nostrum Fortunatianum dedi perferendas ad Imperatorem Constantium. Itaque amoto Athanasio a communione omnium nostrum, cujus nec Epistolia a me suscipienda sunt, dico me pacem cum omnibus vobis, & cum universis Episcopis Orientalibus, seu per universas Provincias, pacem & unanimitatem habere. Nam, ut verius sciatis me vera Fide per hanc Epistolam ea loqui, Dominus & frater meus communis Demophilus, qui dignatus est pro sua benevolentia, Fidem Catholicam exponere, quæ Sirmii a pluribus Fratribus & Coepiscopis nostris tractata, exposita & suscepta est .... Ab omnibus qui in præsenti fuerunt, hanc ego libenti animo suscepi, in nullo contradixi, consensum accommodavi, hanc sequor, hæc a me tenetur ... Sane petendum credidi Sanctitatem vestram, quia jam pervidetis in omnibus me vobis consentaneum esse, dignemini communi consilio ac studio laborare quatenus de exilio dimittar, & ad Sedem quæ mihi divinitus credita est, revertar.*

Idem constat ex epistola quam dedit ex loco sui exilii Liberius ad Ursacium, Valentem, & Germinium: *Scire vos volo*, inquit, *quod fratrem Fortunatianum petii, ut cum literis meis ad clementissimum Imperatorem Constantium Augustum pergeret petere, ut bono pacis & concordiæ, in qua Pietas ejus semper exultat, me ad Ecclesiam mihi divinitus traditam jubeat reverti, ut temporibus ipsius Romana Ecclesia nullam sustineat tribulationem. Me autem cum omnibus vobis Episcopis Ecclesiæ Catholicæ pacem habere, his literis meis æquo & simplici animo scire debetis, Fratres charissimi.... Scire autem per vos volo etiam fratres & Coepiscopos nostros Epitectum & Auxentium, pacem & communionem Ecclesiasticam cum ipsis habere. Quicumque autem a pace & concordia nostra, quæ per orbem terrarum, volente Deo, firmata est, dissenserit, sciat se separatum a nostra communione.*

Probatur tertio. Cum Osii epistola & subscriptio in Arianam perfidiam, in Orientem pervenisset, Eudoxius, aliique Aetii Sectatores, rumorem sparserunt, Liberium quoque τὸ ὁμοούσιον rejecisse, & τὸ ἀνόμοιον amplexum fuisse, idest, Filium Patri asseruisse dissimilem, teste Sozomeno, libro 5. cap. 15. At rumor ille falsus non extitisset, sed fundatissimus, verissimusque, si Liberius secundæ Formulæ Sirmiensi subscripsisset. Proscribebat siquidem illa τὸ ὁμοούσιον, & τὸ ἀνόμοιον diserte adstruebat. Liberius itaque secundæ Formulæ Sirmiensi non subscripsit.

Objicies. Sanctus Hilarius *Libro Fragmentorum*, Formulam Sirmiensium, cui Liberius subscripsit, vocat *Perfidiam Arianorum*, ob eamque subscriptionem, ipsum ferit anathemate. *Anathema*, inquit, *tibi a me dictum, Liberi, & sociis tuis. Iterum tibi anathema, & tertio prævaricator Liberi*. Atqui Sanctus Hilarius primam Formulam Sirmiensem nusquam vocavit Arianam perfidiam, quam ut Catholicam agnovit & exposuit; nec ob illius subscriptionem dicere potuit anathema Liberio, quam approbavit ipse, & suis Commentariis illustravit.

Secundo. Sanctus Hieronymus diserte testatur Liberium Hæresi subscripsisse: atqui prima Formula Sirmiensis non est Hæretica, sed altera quæ Anomæorum Hæresim continet. Subscripsit itaque Liberius Formulæ secundæ Sirmiensi, non primæ.

Probatur major ipsius Hieronymi verbis in Catalogo Scriptorum Ecclesiasticorum, cap. 97. ubi de Fortunatiano Aquilejensi Episcopo ita scribit: *In hoc habetur detestabilis, quod Liberium Romanæ Urbis Episcopum, pro Fide ad exilium pergentem, primus sollicitavit ac fregit, & ad subscriptionem Hæreseos compulit.* Et in Chronico: *Liberius*, inquit, *tædio victus exilii, in Hæreticam pravitatem subscribens, Romam quasi victor intravit.*

Tertio. Sanctus Athanasius in Epistola ad Solitarios, ait, subscriptionem, quæ vi à Liberio exorta est, coarguere & ejus in Hæresim odium, & pro Athanasio suffragium, cum liberos haberet affectus: quia quæ contra priorem sententiam suam scripsit, cogentium potius, quam ipsius voluntati tribui debent. Quibus plane significat Liberium sua illa subscriptione, nedum retractasse suffragium, quod pro Athanasio tulerat, sed & odium quo in Hæresim affectus erat; adeoque Hæresi in secunda Formula Sirmiensi contentæ subscripsisse.

En Athanasii verba: *Liberius deinde, post exactum in exilio biennium inflexus est, minisque mortis, ad subscriptionem inductus. Verum illud ipsum quoque, & eorum violentiam, & Liberii in Hæresim odium, & suum pro Athanasio suffragium satis coarguit. Quæ enim per tormenta, contra priorem ejus sententiam, extorta sunt, ea jam non metuentium, sed ita cogentium voluntates habendæ sunt.*

Idem innuit Sanctus Hilarius ad Constantium Augustum scribens, hisque verbis eum compellans: *Vertisti usque ad Romam bellum tuum, eripuisti illinc Episcopum: & o te miserum! qui, nescio, utrum majori impietate relegaveris, quam remiseris.*

Quarto. Auxilius lib. 1. *De Ordinationibus Formosi*, cap. 25. Liberium Arianæ Hæresi subscripsisse asserit. *Quis nesciat*, inquit, *quod Liberius, proh dolor! Arianæ Hæresi subscripserit, & per ejus transgressionem nefandissima scelera sunt commissa?*

Quinto. In festo Sancti Eusebii Presbyteri & Confessoris 19. Calendas Septemb. hæc olim Lectio in Romano Breviario habebatur: *Beatus Eusebius Presbyter, cum præsente Constantino Fidem Catholicam constantissime defensaret, & Liberium Papam doleret Arianæ perfidiæ consensisse, ab irato Constantio Imperatore Ariano includitur in quodam cubiculo domus suæ, habente in longitudine pedes quatuor*, &c. quæ ipsa sunt Adonis Viennensis verba in Martyrologio. Subscripsit itaque Liberius secundæ Formulæ Sirmiensi, quæ Hæretica est, non primæ. De tertia enim dubium nullum est, ipsi non subscripsisse illum Pontificem, cum jam esset ab exilio revocatus, & Sedi restitutus, quo tempore conscripta est.

Sexto. Cum Beroea Sirmium revocatus est Liberius a Constantio Imperatore, anno 357. vertente, morem ipsi gessit, subscripsitque Formulæ, quæ tum ipsi oblata est ab Arianis. Cum itaque primæ Formulæ Sirmiensi subscripsisset a Demophilo sibi oblatæ, quando adhuc Beroeæ exul agebat, alteri Formulæ Sirmii coram Constantio non subscripsit quam secundæ Sirmiensi. Exilii quippe sui solutionem & reditum Romam hoc solum flagitio promereri poterat, quem damnatione Athanasii, & primæ Formulæ Sirmiensis subscriptione, nondum fuerat assecutus.

Respondeo, nego minorem. Quamvis enim Sanctus Hilarius primam Sirmiensem Formulam *libro de Synodis* exposuerit, quia secundum se & verbis tenus spectata Hæretica non erat, sed sensum pati poterat Catholicum: eamdem tamen perfidiam Arianam vocare potuit, spectatis ipsius Auctoribus, eorumque consilio. Siquidem eam ediderant, sicuti & alias Fidei Formulas, ut Symbolum Nicænum delerent, doctrinamque consubstantialitatis everterent.

Hanc ob causam Sanctus Hilarius lib. contra Constantium Augustum, Concilium Sirmiense, in quo hæc Formula condita est, æque damnat ac cætera Arianorum Conciliabula. *His quidem ego* (inquit) *intra Nicæam scripta a Patribus Fide fundatus maneo: quæ non ego, sed tamen hæc tu emendando rescindis, ac sine Fidei meæ damno tibi requiris perfidiæ occasionem. Post Synodum deinde Sardicensem omnem rursum adversum Photinum Sirmium Catholicæ Doctrinæ tuæ commoves curam. Sed tibi statim hoc quod utraque Fide continebatur, exhorret.* Et infra: *Damnas quoque & substantiæ nomen, quo te & Sardicensi Synodo & Sirmiensi pium esse Occidentalibus mentiebaris.* Sanctus Athanasius etiam, *lib. de Synodis* primam illam Sirmiensem Formulam, inter alias Arianorum Formulas collocat, de quibus ita loquitur: *Quis cum videat per singulas Synodos alia addi, alia detrahi, non animadvertat illorum in Christum suspectum & insincerum animum?.... Et de industria plurima scribere, ut possint per oppor-tunam ambitionem & tantam loquacitatem, & alios, qui simpliciores sunt, decipere, & ipsi interim latere, ut non sentiatur qualem Hæresim foveant.* Et infra: *Si omnes illorum*

Scri-

Scripturæ inter se consentiant, quid opus tam multis Scripturis? Sin autem opus est tam multis, certe manifestum, quamlibet earum deficientem & non plenam esse: quod ipsi multo magis quam nos verum esse ostendunt, dum omnes suas Scripturas immutant, & transformant. Multitudo porro Conciliorum, & diversitas Scriptorum, indicium de se præbet, eos qui in illis Conciliis congregati fuere, adversus Nicænam quidem Synodum bellum gerere, sed tamen imbecilliores esse quam ut pares sint veritati.

Respondeo secundo, verisimile esse, hæc verba, quibus Liberii ad Orientales Epistolæ series interturbatur (*Hæc est perfidia Ariana, hoc ego notavi, non Apostata Liberius sequentia*) hæc verba, inquam, irreptitia esse, nec a Sancto Hilario adscripta, sicut nec sequentes anathematismos in Liberium. Cum enim Liberius a suo lapsu surrexisset, pristinæque delevisset ignaviæ labem, Nicænam Fidem adversus Ariminense Conciliabulum strenue propugnando, ut Damasus Pontifex Maximus in *Epistola ad Illyrici Episcopos* data testatur; * iniquus fuisse in Liberium Sanctus Hilarius videretur, si ipsi anathema velut prævaricatori & apostatæ dixisset in Libro Fragmentorum, quem post Ariminense Concilium conscripsit.

* *Extat apud Theodoret. l. 2.* Hist. Eccl. *cap. 22.*

Hæc autem responsio eo probabilior evadit, quo Fragmentorum liber, quamvis genuinus sit Sancti Hilarii fœtus, mutilus tamen est, & plerisque in locis violatus. Id cum multa probent, clarissime evincunt verba, quæ priori Liberii Epistolæ ad Orientales sunt adnexa. Hac Epistola laudatus Pontifex, Athanasium se a sua & Ecclesiæ Romanæ communione separasse significat; seque communionem Arianorum amplecti. Et tamen post illam Epistolam immediate leguntur hæc velut Hilarii verba: *Quid in his literis non sanctitatis? quid non ex metu Dei eveniens est?* Quæ vel addita esse oportet, vel extra suum locum posita, & ad aliam Epistolam, quæ forte excidit, referenda. Quidni ergo & illos anathematismos depravatrice manu additos suspicemur, quibus diris devovetur Liberius?

Respondeo ad secundum, distinguo majorem. S. Hieronymus testatur Liberium hæresi subscripsisse, quod subscripserit Formulæ Fidei ab Arianis editæ, & quod Athanasium, cujus causa cum causa Fidei conjuncta erat, damnaverit; quod tandem cum Arianis communicaverit, concedo: quod subscripserit Formulæ Fidei, quæ secundum se & verbis tenus esset hæretica, nego. Communio itaque quam Liberius iniit cum Arianis, Athanasii Nicænæ Fidei propugnatoris invictissimi damnatio, & subscriptio primæ Formulæ Sirmiensis facta ad nutum Arianorum, satis erant ut Liberius hæresi subscripsisse a S. Hieronymo diceretur: quia nemo non videtur hæreticus, qui cum hæreticis communicat, & eorum decretis subscribit, quamvis hæretica secundum se non sint, si Fidei professionem in Ecclesia conceptam illis postponat, virosque sanctissimos propter sanæ Fidei defensionem ab hæreticis vexatos execretur ac damnet. Hoc est quod nonnulli dicunt, Liberium interpretative subscripsisse hæresi, non expresse. Sic etiam exponenda sunt testimonia S. Hilarii, Auxilii, Adonis, & veteris Breviarii Romani. Enimvero quia Arianorum temporibus communio cum S. Athanasio quædam erat sinceræ Fidei tessera, & Nicæni Symboli Professio Catholicos discernebat ab Hæreticis; damnare Athanasium, & alteram Formulam Fidei a Nicæna probare, nihil aliud antiquis visum est, quam Fidei causam prodere, & hæresi subscribere. Unde quamvis S. Hilarius aliquas Fidei Formulas ab Arianis editas Catholico sensu exponat, & inter eas primam Sirmiensem, omnes tamen subdolas esse & impias satis ostendit, si spectentur eorum a quibus editæ sunt personæ, consilia, & affectus. *Facta est*, inquit, *Fides* * *temporum, potius quam Evangeliorum: dum & secundum annos scribitur, & secundum confessionem Baptismi non tenetur. Periculosum nobis admodum, atque etiam miserabile est, tot nunc Fides existere, quot voluntates: & tot nobis doctrinas esse, quot mores; & tot causas blasphemiarum pullulare, quot vitia sunt; dum aut ita Fides scribuntur ut volumus; aut ita ut volumus intelliguntur. Et cum secundum unum Deum & unum Dominum, & unum Baptisma, etiam Fides una sit, excidimus ab ea Fide quæ sola est: & dum plures fiunt, ad id cœperunt esse, ne ulla sit. Conscii enim nobis invicem sumus, post Nicæni Conventus Synodum nihil aliud quam Fidem scribi. Dum in verbis pugna est, dum de novitatibus quæstio est, dum de ambiguis occasio est, dum de Auctoribus*

* *Hilarius in lib. quem Constantino tradidit.*

vibus querela est, dum de studiis certamen est, dum in consensu difficultas est, dum alter alteri anathema esse cœpit, prope jam nemo Christi est. Incerto enim doctrinarum vento vagamur, & aut, dum docemus, perturbamus; aut, dum docemur, erramus. Jam vero proximi anni Fides, quid jam de immutatione in se habet? Primum quæ homousion decernit taceri: Sequens rursum quæ homousion decernit & prædicat: Tertium deinceps quæ usiam simpliciter a Patribus præsumptam, per indulgentiam excusat. Postremum, quæ non excusat, sed condemnat. Et quo tandem processum est, ut neque penes nos, neque penes quemquam ante nos, sanctum exinde aliquid atque inviolabile perseveret? De similitudine autem Dei Filii ad Deum Patrem, quod miserabilis nostri temporis Fides est, ne non aut ex toto, aut tantum ex portione sit similis: egregii scilicet arbitrii cœlestium Sacramentorum conquisitores, invisibilium mysteriorum professionibus de Fide Dei calumniamur. Annuas atque menstruas de Deo Fides decernimus, decretis pœnitemus, defendimus, defensos anathematizamus: aut in nostris aliena, aut in alienis nostra damnamus, & mordentes invicem, jam absumpti sumus ad invicem. Fides deinde quæritur, quasi Fides nulla sit: Fides scribenda est, quasi in corde non sit.

Ad tertium ex S. Athanasii testimonio desumptum respondeo, Liberium retractasse pristinum in hæresim odium, communionem cum hæreticis ineundo, & subscribendo Formulæ Fidei sibi ab hæreticis oblatæ: Sed non sequitur ipsum subscripsisse Formulæ secundæ Sirmiensi.

Ad quartum, & quintum, eadem responsio adhibenda est, quæ testimonio S. Hieronymi.

Ad sextum respondeo, negando consequens. Solum enim ab ipso Liberio obtinere potuerunt, quando Sirmium ab Imperatore vocatus est, ut Collectioni cuidam subscriberet, quæ non solum Formulam Sirmiani contra Photinum Concilii, sed & eam quæ in Synodo Antiochena in Encæniis edita est, & Decreta duplicis Concilii Antiocheni contra Paulum Samosatenum continebat. Cum enim Ariani a Liberio obtinere non possent ut sacram vocem ὁμοούσιον diserte damnaret, dolo egerunt, ut subscriberet Antiochenæ contra Paulum Samosatenum Synodo, quæ illam eo sensu proscripserat, quo ipsa Hæresiarcha ille abutebatur: ut rumorem spargere impune possent, illum Pontificem suæ Sectæ Synodis subscripsisse, & τοῦ ὁμοουσίου damnationi. Sed præstat audire Sozomenum, libro 4. *Historiæ Ecclesiasticæ*, cap. 15. secundum versionem Valesii. *Haud multo post*, inquit, *Imperator ab Urbe Roma Sirmium reversus, cum Occidentales Episcopi legationem ad ipsum misissent, Liberium Beroeæ ad se accersivit; cumque adessent Legati Episcoporum Orientis, convocatis Sacerdotibus, qui in Comitatu erant, Liberium cœpit compellere, ut Filium Patri non esse consubstantialem profiteretur. Instabant autem, & Imperatorem ad hoc impellebant, Basilius, Eustathius, & Eleusius, qui præcipua apud ipsum auctoritate pollebant. Qui cum ea quæ contra Paulum Samosatensem, & contra Photinum Episcopum Sirmii decreta fuerant, ac præterea Fidei Formulam in Dedicatione Antiochensis Basilicæ editam, in unum tunc libellum congessissent, perinde quasi quidam sub obtentu vocabuli consubstantialis, propriam Hæresim stabilire conarentur, effecerunt ut Liberius, & Athanasius, Alexander, Severianus, & Crescens, Africæ Episcopi, ei Formulæ consentirent. Consenserunt pariter Ursacius & Germinius Episcopus Sirmii, & Valens Mursæ, & quotquot ex Orientis partibus aderant Episcopi. Sed & confessionem a Liberio vicissim susceperunt, qua eos qui Filium secundum substantiam, & per omnia Patri similem non esse assererent, alienos ab Ecclesia pronuntiabat. Nam cum Eudoxius, & qui cum illo opinioni Aetii favebant, Antiochiæ Osii Epistolam accepissent, sparsis rumoribus divulgaverant, Liberium quoque consubstantialis vocabulum condemnasse, & Filium Patri dissimilem confiteri. His per Occidentalium Legatos confectis, Imperator Romam redeundi potestatem Liberio concessit.*

Denique non est verisimile, tunc illi Formulæ subscripsisse Liberium, quam ipse Constantius, agente Basilio Ancyrano, aliisque Ancyranæ Synodi Legatis damnaverat. Sirmium autem vocatus est ab Imperatore Liberius, cum Eudoxius, & Anomæi ab ipso Antiochia pulsi essent, & secunda Formula Sirmiensis velut male natus fœtus suppressa esset. Non est igitur verisimile quod Liberium ad illius subscriptionem adegerit Imperator;

rator: maxime cum Basilius Ancyranus, qui illam anathemate confixerat, in comitatu esset, & gratia polleret apud Constantium.

JOANNIS DOMINICI MANSI

Nota.

CUinam formulæ in uno aliquo ex Sirmiensibus Conciliis conditæ subscripserit Liberius Papa disquiritur. Sirmiensis synodi, illius qua Photinus damnatus est formulæ omnino catholicæ, quamquam alioqui suspectæ quod ὁμοούσιον supprimit, nomen adjecisse suum Romanum illum Pontificem P. Alexander contendit; Basnagius, pro more suo familiari obtrectandi Romanis Pontificibus, alteram Sirmiensem formulam, plane hæreticam probasse illum judicat. Novi equidem nostra demum ætate exortum virum doctum, piumque, qui Liberium ab omni labe purum asseverat, ratus illum nulli umquam Sirmiensi formulæ nomen suum subjecisse. Atque illi quidem probabiles opinionis suæ rationes adstiterint, quas alioqui ego cum non legerim, auctori suo omnes permitto; quin & opto ea ab illo proferri quæ eruditos persuadeant. Gaudeo etiam ejusdem viri docti sententiæ adstipulari forte auctoritatem codicis nostri Lucensis annorum circiter mille. In chronico enim S. Hieron. ibi descripto hæc legas: *Olympiad.* CCLXXXII. *Romanæ Ecclesiæ XXXIV. ordinatus est Liberius, quo in exilium ob fidem truso* (relinquitur post hæc locus vacuus uni vel alteri voci excipiendæ aptus) *Clerici juraverunt ut nullum alium susciperent. Verum cum Felix ab* (hic iterum persimile spatium vacuum est) *sacerdotium sub*, cætera desunt, vacuusque locus duarum linearum cernitur. Post hæc ad alia divertit chronicon. Nihil hic erasum conspicitur, sed locus est purus, angustior tamen quam ut omnia continere possit quæ in editis leguntur. Nunc ad reliqua pergamus.

Negat igitur Basnagius fidem admisisse Liberium in Sirmiensi ea Synodo qua exauctoratus est Photinus digestam: Curnam, quæso? quod S. Hilarius *perfidiam* appellet fidem Sirmiensem a Liberio nomine firmatam suo. Quod insuper idem Hilarius Liberium fidem illam adscriptione sui nominis probantem anathemati devoverit. Vicissim autem confessionem illam Sirmiensem adversus Photinum scriptum nullius impietatis coarguit S. Hilarius; quin anathematismos ejus illustrandos atque exponendos assumpsit. Hæc utique demonstrant, Basnagio judice, perfidiam Sirmiensem Liberio probatam aliam plane ab ea fuisse quæ in Photinum edita est. Profecto Socrates lib. 4. cap. 15. susceptam a Liberio eam fidei confessionem affirmat, *qua eos qui Filium secundum substantiam, & per omnia Patri similem non esse assererent, alienos ab Ecclesia esse pronunciabat*. Confessio illa fidei Photino opposita de hac asserta similitudine ne verbum quidem habet.

Hilar. in fragmenta.

Lib. de Synod.

Quæ igitur illa est fidei Confessio a Liberio admissa? non ea profecto, ait Basnagius, quam Osius Potamiusque firmarunt: sed altera plane ignota, in qua *homousio consubstantiali*, & *anomæo*, dissimili, ex æquo rejectis; *homision*, *simile* stabiliebatur. Hæc viri docti meditamenta.

Nunc mea promenda. Eam Sirmiensem formulam admisit Liberius, quam probari Constantio intelligebat; id enim agebat ille, ut Imperatori gratificaretur. Imperator vero quam Sirmiensem confessionem probarit docet S. Hilarius cont. Constant. §. 23. ubi Constantium redarguens inconstantiæ, frequentem confessionum mutationem illi exprobrat; nam rejecta Nicæna, admissam ab illo ait Antiochenam fidem; qua dein reprobata, addit: *Post synodum Sardicensem* * *omnem rursus adversus Photinum Sirmium catholicæ doctrinæ tuæ commoves curam. Sed tibi statim hoc quod utraque fide continebatur exhorret*. „ Eos autem qui dicunt de non extantibus esse Filium Dei vel ex alia substantia, & non ex Deo, & quod erat aliquando tempus aut sæculum, quando non erat, „ alienos novit sancta & Catholica Ecclesia “. *Tuis ipsis diffides, & adversus tuos hostis rebellas. Novis vetera subvertis; nova ipsa rursum innovata emendatione rescindis; emendata autem iterum emendando condemnas. Suscipis etiam adversum deliramenta Osii & incrementa Ursacii ac Valentis emendationum tuarum damnationes; sed mox*

* Arianorum.

 emen-

emendanda omnia esse, vel potius damnanda constituis. Offenderis enim his paucis inimicissimis sibi verbis. „ Et si quis seniorem tempore Patrem dicat Filio esse unigenito; „ juniorem autem Filium Patre, anathema sit. " *Non calumniamur de rescissis, de quibus magis post Nicænam synodum conquerimur. Nam etiamsi in his omnibus nihil vitiorum subjacere affirmetur, non tamen causa religiosæ voluntatis inesset; quia mali meditatio est bonorum demutatio; & non necessaria emendatio perversitatis occasio est:*

E prolixa horum verborum expositione, multa colligo in rem præsentem necessaria, quorum prius est, merito perfidiæ damnari ab Hilario Liberium quamcumque tandem fidei confessionem admiserit; licet enim *nihil vitiorum in illis subjacere affirmetur*, quia tamen aliæ aliud supprimunt, & omnes æque homousion tacent; *non necessaria emendatio perversitatis occasio est*. Alterum est quod post Pseudo-Sardicensem Arianam aliam nullam confessionem adoptavit Imperator, quam Sirmiensem in Photinum conditam, (quæ proinde Ariana erat, utpote Ariano Imperatori probata); ea vero vicissim rejecta, Osianam confessionem approbasse, mox reprobasse, Ancyramque adoptasse Constantium ex illis Hilarii verbis exculpo. Quamquam enim alias subinde & alias admissas rejectasque ante Osiana deliramenta innuere Hilarius videtur; hæc tamen rhetorica exaggeratione dicta non immerito suspicaremur; vel saltem si quas alias probavit, has profecto alibi conditas agnoscamus oportet, cum non nisi tres Sirmienses (quarum unam admisit Liberius) agnoscant eruditi. Cum ergo nec Osianam confessionem receperit Liberius, ut vel ipse Basnagius agnoscit, & S. Hilarius innuit; sicut enim Osianam illam blasphemam dixit; sic & Liberianam appellasset, siquidem Liberium habuisset approbatorem; nec tertiæ Eusebio & Hypatio Coss. anno scilicet 359. pridie Pentecostes editæ nomen adjecerit suum, cum ibi legatur definita Filii cum Patre dissimilitudo, quam in confessione Liberii haudquaquam expressam, inferius ex Sozomeno lib. 4. c. 15. adnotabo. Superest igitur, exclusis cæteris, priorem illam confessionem Sirmiensem Liberio tribuamus.

Quæ suggeruntur in ex oppositam Sozomeno lib. 4. cap. 15. facile ex ipso Sozomeno dimoventur. Hæc enim narrat ibi. Cum Arianam communionem admisisset Liberius, una quadam ex eorum confessionibus admissa, literis circumquaque datis Ariani Anomæi sparserunt per orbem habere se fidei consortem Liberium; quippe qui *consubstantialis vocabulum condemnasset; & Filium Patri dissimilem consitetur*. Eam calumniam ut a Romano Præsule depellerent Ariani cæteri, sibique potius accessisse illum probarent, *Confessionem ab eo vicissim susceperunt qua eos qui Filium secundum substantiam ut per omnia Patri similem non esse assererent alienos ab Ecclesia pronunciabat*. Non ergo hic agitur de confessione fidei ex qua Liberius primo gratiam cum Arianis inivit; at potius de altera cum amoturus a se calumniam ab Anomæis impactam pronunciavit anathema in Aetianos, alienumque se ab eorum opinione ostendit. Id vero anathema citra dispendium orthodoxiæ suæ dici a Liberio potuit; est enim similitudo Filii, cum Patre toleranda, dummodo tamen Catholico sensu exponatur: *Mihi quidem*, ait S. Hilarius libro eodem §. 22. *similitudo ne unioni detur occasio sancta est; sed tibi a me non concedenda est, quia æqualem eumdem & similem postea fatebor. Similem autem Patri, similem quoque & Deo religiose prædicabo; similem vero ita ut similitudini hoc dictu semper anteferam: ego & Pater unus sumus.*

Nota.

Liberii lapsum extollere non desinit Bossuet *in Defens. Declarat. p. 2. l. 14. c. 35.* ac Sirmiensi formulæ subscribendo dicit facto ipso demonstrasse deesse Romanis Pontificibus infallibilitatem illam, qua errare non posse asserimus. Esto, inquit, illi subscripserit formulæ, in qua nihil Fidei contrarium exprimeretur, cum tamen Nicæna fides, seu vox *homousion* in eadem deesset, id satis videbatur, ut Arianis consentientem credamus, quia tacuit Nicænam fidem, quando eamdem tacere, idem videtur fuisse ac negare, seu Arianorum placita probare. Hoc ipsum etiam demonstrasse videtur, quia tacentibus Nicænam fidem communionem cum Petri cathedra concessit; denegavit

vero

vero eamdem prædicantibus, Athanasio nempe, quem damnatum voluit, quamvis cum hoc Antistite communio tamquam tessera sinceræ fidei haberetur.

Ego quidem fateor non excusandum Liberium a manifesta injustitia, dum Athanasium damnando Arianis morem gessit; neque a noxa animi inconstantis, nimisque pavidi, dum exilii, pœnarumque tædio victus, & ut suam recuperaret Sedem, primæ Sirmiensi formulæ subscripsit. At a fide non descivisse merito asseritur, asseruitque Maimburgus, antequam e re sua esse putaret Romanos Pontifices fallibiles affirmare; ac proinde *lib. 4. de l'Arianisme*, dicit *Liberium nullo modo Semi-Arianorum hæresi subscripsisse, immo constantissime Filii consubstantialitatem propugnasse, idque tam clarum esse, ut nemo prudens de hoc dubitare posset.*

Et re vera formulam Sirmiensem, cui subscripsit Liberius, secundum se, verbisque spectatis sensum catholicum pati potuisse, habemus ex S. Hilario, quem dat Natalis in superiore dissertatione. Præterea eidem formulæ subscribere, in qua id solum deficere considerabatur, quod Filii cum Patre consubstantialitas non exprimeretur, quamvis nec negaretur, non habitum fuisse quasi Arianæ hæresis professio, illud manifeste suadet, quod, ut observat Natalis, adhuc post illam subscriptionem Liberius Beroeæ exul detinebatur. Porro quis non videat Arianum Imperatorem statim revocaturum fuisse Liberium a suo exilio, cum ob defensionem fidei Catholicæ proscripserit, si primam Sirmiensem Arianorum formulam non respuere, idem habitum fuisset ac Arianæ Fidei consentire? Sed & nemo poterat judicare Liberium Arianis consensisse, quia non respuerit formulam, ubi Divinarum Personarum consubstantialitas omittebatur: cum etenim nunquam a Liberio obtinere potuerit, ut diserte sacram vocem *homousion* damnaret, ut animadvertit Natalis in responsione ad sextum, interpretari non poterant eam non admittere, quia formulam admiserit, ubi tacebatur. Falsum proinde omnino est Sirmiensem primam Formulam admittere, idem judicandum, ac facto ipso, si non verbis, hæresim Arianam amplecti.

Ipsi Ariani ostendebant vocis *consubstantialis* omissionem non ea ratione ab ipsis expetitam, ut pro negatione foret usurpanda, sed ne Ecclesiæ pax retardaretur. Evolventi igitur historiam Arianæ hæresis statim apparet Arianos non semel se Catholicos simulasse, pristinisque erroribus ficte renuntiasse, atque, ut Catholicos deciperent, Filium Dei similem per omnia Patri dixisse, & non Creaturam, sed Deum prædicasse. Interim Athanasii damnationem exposcebant, variis criminibus reum conclamantes, quæ veritatis coloribus depingere summopere studebant; ac a voce *homousion* abstinendum peroptabant. At qua ratione? Quia asserebant eam vocem nec in Scripturis, nec in Patribus legi: dissonum rationi sane esse pro una vocula excludenda, vel admittenda cum tanto pacis dispendio tamdiu decertare: satis esse de re ipsa constare, & vocem ad ea usque tempora inauditam tacere, eo maxime quia Sabelliani ad inducendam Personarum unitatem abutebantur. Cum igitur vocis consubstantialis omissionem, non ideo exposcerent Ariani, quia esset veluti Personarum consubstantialitatis negatio, semper magis apparet non bene Bossuet affirmare Liberium subscribendo formulæ, in qua *homousion* tacebatur, facto ipso Filii cum patre consubstantialitatem respuisse. Hinc simili Fidei confessioni, in qua in verbis nil videret *Fidei esse contrarium, se paratum esse subscribere* dixit Augustinus in Epist. ad Pascentium Arianum, quæ in nova Editione est 238.

Sed demus Liberium seu verbis, seu factis a fide defecisse, ac Arianis adhæsisse, fortene Papæ ex Cathedra definientis corruit infallibilitas? Sed primo quærendum quid responderet Bossuet, dum Ariminensium PP. lapsus ipsi objiceretur? Convocatum fuit Concilium Ariminense a Papa, ac ibi ejusdem Legati præsidebant. Eo ex Oriente & Occidente quadringenti Episcopi convenerant. Et si ibi proscriptam dicere nollemus vocem *homousion*, sane fuit omissa. Errarunt ergo tot PP. qui œcumenicum, legitimumque Concilium conflare potuissent? Si responderet Bossuet Occidentales ab Orientalibus deceptos fuisse, nonne & Liberium Ariani circumvenerunt? Si metum prætexeret, quo ad usiæ nomen abolendum illi PP. coacti fuere, nonne & contra Liberium metus pugnavit, ac insuper exilii ærumnæ, ac Imperatoris persecutio? Quæ ergo responderet Bossuet ad excusandum tanti Concilii lapsum, potiore ratione Liberium valent a reatu vindicare.

Adver-

Advertendum modo, Papam infallibilitate non donandum, nisi ubi ex cathedra doceat. *Sed* docuit ne Liberius Ecclesiam Sirmiensi formulæ subscribendo, etsi ita agendo *Filium* Patri esse consubstantialem negasset? Errasset quidem, sicut & erravit Petrus cum Christum negavit. At sicut nemo dixerit Petrum metu adactum, Christum negando propterea negandum esse docuisse; ita nec negandam Filii consubstantialitatem docuisset Liberius, quia inter fastidia exilii, inter supplicia, tortorumque manus, ac dolis circumventus eamdem consubstantialitatem negasset. Omnes norunt quæ dolo, metuve gravi fiunt non esse attendenda; unde ex utroque jure vel rescindenda judicantur, vel quædam statim nihili habentur. Verum etsi docuisset personarum consubstantialitatem denegandam, fortene ex cathedra docuisset? Quas quæso Synodos coegit ad hanc veritatem examinandam? Si Synodos non coegit, quos viros doctos consuluit, quas Congregationes instituit ad hoc dogma definiendum? Ubi legitur solemnes publicasque preces indixisse, ut ita Spiritus S. assistentia illi non deesset? Si ita non egit, non definivit ex Cathedra, non docuit tamquam omnium fidelium Magister, ac Doctor. Ubi vero ita non se gerat, sciat Bossuet Romanum Pontificem infallibilem a nobis non agnosci.

ARTICULUS II.

Utrum Osius secundæ Formulæ Sirmiensi subscripserit, ac in Hæresi sit defunctus?

PROPOSITIO.

Osius Cordubensis Episcopus Arianæ impietati in secunda Formula Sirmiensi exaratæ, vi compulsus subscripsit: sed in Hæresi ac impietate non obiit.

PRobatur prima pars ex Sancto Hilario *lib. de Synodis*, ubi Formulam secundam Sirmiensem sic inscribit: „ Exemplum blasphemiæ apud Sirmium per Osium & Potamium conscriptæ. *Et infra:* Absque Episcopo Eleusio, & paucis cum eo ex majori „ parte Asianæ decem Provinciæ, intra quas consisto, vere Deum nesciunt. Atque utinam eum nescirent, cum procli viore enim venia ignorarent, quam obtrectarent. „ Sed horum Episcoporum dolor se intra silentium non continens, unitatem Fidei hujus „ quærit, quam jamdudum per alios amisit. Nam illa in prima collatæ expositionis „ Synodo Fides hanc habuit necessitatem: cum apud Sirmium, per Osium immemorem „ gestorum suorum, dictorumque, novæ, & tamen jamdiu suppuratæ impietatis doctrina proruperat. Sed de eo nihil quæror, qui idcirco est reservatus, ne judicio „ humano ignoraretur qualis ante vixisset". Et inferius de vocabulis ὁμοούσιον & ὁμοιούσιον agens ait: *Oro vos, ne quisquam alius ex his præter senem Osium & ipsum illum nimium sui sepulcri amantem reperiatur, qui tacendum esse existimet de utroque*. Illi itaque Formulæ Sirmiensi subscripsit Osius, quæ Arianam impietatem continebat, & quæ voces ὁμοούσιον, & ὁμοιούσιον ex æquo damnabat. Hæc autem est secunda Formula Sirmiensis.

Probatur secundo ex Sancto Phœbadio Aginnensi Episcopo in lib. contra Arianos * „ Sed non sum nescius, *ait*, his omnibus discussis, & in lucem intelligentiæ publicæ „ propositis antiquissimi Sacerdotis & promptæ semper Fidei Osii nomen, quasi quemdam in nos arietem temperari, quo contradictionis temeritas propulsetur. Sed hanc „ contra nos erigentibus machinam, brevi admodum sermone respondeo: Non potest „ ejus auctoritate præscribi, quia aut nunc errat, aut semper erravit. Novit enim „ mundus quæ in hanc tenuerit ætatem, qua constantia & in Nicæno Tractatu assensus sit, & damnaverit Arianos. Quid si diversa nunc sentit, & quæcumque ab eo retro damnata fuerant, defenduntur, quæ defensa, damnantur? Rursum dico: Non „ mihi ejus auctoritate præscribitur. Nam si nonaginta fere annis male credidit, post „ nonaginta illum recte sentire non credam. Aut si nunc recte, quid de his opinandum est, qui ab eodem signati Fide in qua tunc ipse erat, de sæculo transierunt?

* *Tom. 4. Biblioth. Patrum.*

„ Quid-

„ Quid & de ipso pronuntiaretur, si ante hanc Synodum dormiisset? Ergo ut suprà „ diximus, præjudicatæ opinionis auctoritas nihil valebit, quia contra semetipsam ipsa „ consistit. Et sane legimus: * justitia justi non salvabit eum in quacumque die exer-„ raverit". Ex quibus Phoebadii verbis colligitur Osium in errorem lapsum esse, subscribendo utique secundæ Formulæ Sirmiensi: quod ad facinus vi tormentorum compulsus est. * Ezechiel. 33.

Probatur tertio ex Sancto Epiphano, Hæresi 73. ubi de Arianis sic loquitur: „ Alterum quod perficere studuerunt, fuit ut dissimilem essentia Filium Patri esse, scriptis „ mandarent. Quo nomine Ecclesiam condemnare se posse putarunt iis literis, quas „ ab venerabili Episcopo Osio per fraudem abstulerunt, in quibus dissimilis essentia le-„ gitur." Subscripsit itaque Osius Formulæ secundæ Sirmiensi, in qua Filius Patri „ essentia dissimilis dicebatur.

Probatur quarto ex Sulpitio Severo, lib. 2. Historiæ Sacræ, ubi de Arianis hæc habet: „ Sed quidam ex his ultra processerant, Anomæousiam, id est, dissimilem substan-„ tiam, confirmantes. Eoque his certaminibus processum, ut istiusmodi piaculis orbis „ terrarum implicaretur: nam Italiam, Illyricum, atque Orientem, Valens & Ursa-„ cius, cæterique, quorum nomina edidimus, infecerant. Gallias nostras Saturninus „ Arelatensium Episcopus homo impotens & factiosus premebat. Osium quoque ab „ Hispania in eamdem perfidiam concessisse, opinio fuit: quod eo mirum atque incre-„ dibile videbatur, quia omni fere ætatis suæ tempore constantissimus nostrarum par-„ tium, & Nicæna Synodus auctore illo confecta habebatur: nisi fatiscente ævo (ete-„ nim major centenario fuit, ut Sanctus Hilarius in Epistolis refert) deliraverit."

Probatur quinto ex Socrate, *lib. 2. Historiæ Ecclesiasticæ*, *cap. 31.* ubi de Osio ita scribit: „ Quamquam iste paulo ante per fraudulentum Arianorum conatum erat in „ exilium missus: id temporis tamen studio & labore Episcoporum, qui Sirmii conve-„ nerant, factum est ut Imperator illum accerseret, habens in animo, vel persuaden-„ do, vel cogendo, eum inducere, ut cum Episcopis ibi coactis consentiret. Nam, „ si istud factum esset, illorum Fides perillustri testimonio confirmata videretur. Hac „ de causa invitus, ut dixi, accessit ad Concilium, simul atque vero Senex ille eorum „ Fidei assentiri abnuebat, plagæ illi erant inflictæ, membraque machinis distorta. „ Quapropter Fidei Formulis eo tempore editis, vi & necessitate compulsus, consen-„ sit, subscripsitque". Secundam autem Sirmiensem Fidei Formulam eo tempore editam, in Sirmiensi nimirum contra Photinum Concilio, Socrates existimavit. Illi igitur Fidei Formulæ, quam superiori capite descripserat, Osium arbitratus est subscripsisse.

Probatur secunda pars Propositionis ex Sancto Athanasio, qui in libris post Osii mortem conscriptis, de illo semper honorificentissime loquitur; quod minime fecisset, si in Hæresi & impietate obiisset. Sic autem de ipso scribit, in Apologia de fuga sua, pag. 547. „ De magno & gravissimæ ætatis viro, eodemque Confessore Osio, qui vere O-„ sius est, id est Sanctus, su perfluum arbitror mentionem facere, cum nullus fortasse „ sit, qui incognitum habeat eum ab istis quoque in exilium missum esse. Non enim „ quidquam latere potest in Viro illo tantæ claritudinis. In qua enim Synodo ille non „ dux & antesignanus fuit? Quem non ille recta tuendo, in sententiam suam pertra-„ xit? Quæ Ecclesia illius præsidentiæ non pulcherrima monumenta retinet? Quis il-„ lum mœstus adiit, ut non lætus abierit? Quis indigus ab eo postulavit, quin po-„ stulatum obtinuerit? Atque contra hunc quoque se audaces improbosque ostende-„ re, eo quod certus ille earum calumniarum, quas pro tuenda impietate contra me „ instruerent, ipsorum insidiis subscribere noluit, quibus rebus declararunt, minime se „ veros Christianos esse."

Et in Epistola ad Solitarios, p. 846. & sequentibus, Osii lapsum referens, eum nihilominus laudibus maximis exornat. „ Tantis, *inquit*, ac talibus sceleribus factis, ni-„ hil omnino se adhuc fecisse arbitrabantur, quamdiu magnus ille Osius eorum mali-„ tiam expertus non esset. Nam in eum talem, tantumque virum suam rabiem pro-„ tendere studuerunt: neque quod Pater esset Episcoporum reveriti sunt: neque quod „ Confessor erat, pudore moti sunt: neque quod sexagesimum annum & eo amplius

„ E Con-

„ a *Confessione* agebat, respexerunt, sed omnia simul vilipendentes, ad solam suam „ *Hæresim* oculos intentos habuere, Adorti igitur Constantium, talibus verbis alloquuntur: Omnia quidem a nobis facta sunt, profligavimus in exilium Romanorum „ Pontificem, & jam ante eum extorres fecimus quamplurimos Episcopos, omnia loca terroribus implevimus; sed tamen pro nihilo sunt tanta tua opera, neque quidquam profecimus, quamdiu reliquus est Osius. Quamdiu enim ille in suis agit, „ omnes in suis Ecclesiis agere videntur: potest ille & verbis, & auctoritate Fidei suæ „ omnes contra nos inducere. Hic Princeps est Synodorum, & si quid scribit, ubique „ auditur: hic Formulam Fidei in Nicæna Synodo concepit, & Arianos ubique pro „ Hæreticis traduxit ..... Auditis ergo istorum verbis, non cunctandum sibi ratus „ Constantius, ut qui virum nosset, & quantæ auctoritatis Senex ille esset, scribit & „ edicit ut ad se veniat ...... Venientem igitur rogabat hominem, & solitis suis „ verbis, quibus alios circumvenire pro more habebat, excipit, cohortaturque ut in „ Nos subscriberet, & cum Arianis communionem haberet Senex vero ejus rei vel „ auditum ægre ferens, Imperatorem magnis rationibus conterritum de sententia deduxit, atque ita in Patriam, suam ad Ecclesiam rediit. Verum cum Ariani denuo „ lamentarentur, Imperatoremque irritarent, & Eunuchi sermonibus subservientes, „ eum majorem adhuc in modum exacerbarent; scribit denuo cum minis ad Osium. Ille autem contumeliis quidem afficiebatur, sed tamen ob terrores illos de sententia „ sua non decessit, quippe qui supra firmam petram Fidei domicilium suum ædificaverat, & liberrime contra Hæresim, imbres & ventos Epistolarum minas arbitrans, „ locutus est. Subinde igitur Constantio scribente, &nunc quidem blandiente, Patremque eum appellante, nunc interminante, & relegatos enumerante, & his verbis eum „ conveniente: Solusne etiamnum hostis Hæreseos remanebis? Obsequere, & scribe „ contra Athanasium: qui enim contra eum scribit, ille plane nobiscum Arianas sententias amplectitur. Nihil ad ista expavit Osius."

Recitata deinde Osii ad Constantium Imperatorem Epistola, hæc subjungit Sanctus Athanasius: „ Hæc Abrahamicus ille Senex, vere Osius, hoc est Sanctus, & sensit, & scripsit: Ille autem neque insidias de manibus deposuit, neque criminandi „ occasiones quærere desiit, sed gravis semper minabatur, ut eum vi oppressum in suas „ partes transferret, aut inobsequentem exterminaret. Sed ut occasionem Duces & Satrapæ Babylonis sedulo quærentes contra Danielem, non inveniebant, nisi ex causa „ legis Dei: ita quoque nunc Satrapæ impietatis, ne fingere quidem quidquam contra „ Senem potuerunt. Omnibus enim ille notus erat, ac verus pro suo nomine Osius, „ hoc est Sanctus, habebatur, vitaque ejus irreprehensibilis, nisi ex odio ejus contra „ Hæresim crimen mutuarentur. Calumniantur igitur eum, sed non ut illi Danielem „ apud Darium illibenter talia audientem, sed ut Jesabel contra Naboth, & ut Judæi „ apud Herodem."

Et paulo inferius: „ Hæc cum audivisset impietatis propugnator Constantius, & „ quod alii essent per Hispanias ejusdem cum Osio sententiæ, quos cum solicitasset „ ad subscriptionem, impellere nequivisset, accersit Osium, & pro exilio illum detinet „ integrum annum Sirmii, nihil veritus impius, nec Deum, neque Patris sui, quem „ erga Osium habebat affectum, neque senectutem hominis jam centenarii inhumanus „ ille respexit. Omnia namque ob amorem Hæresis neglectui habebat novus ille Achab, & nostris temporibus secundus Balthasar. Tantam enim vim intulit Seni, & „ ita eum arcte tenuit, ut afflictus attritusque malis, tandem ægreque cum Ursacio „ & Valente communicaret, sed tamen ut contra Athanasium non subscriberet."

Denique tantum abest, ut Osium in Hæresi & impietate mortuum dixerit Sanctus Athanasius, qui in potius diserte asserit illum, paulo ante mortem, Arianam Hæresim diris omnibus devovisse. *Verum*, inquit, *ne ita quidem eam rem pro levi habuit: moriturus enim, quasi in testamento suo, eorum vim protestatus est, & Arianam Hæresim condemnavit, vetuitque eam a quoquam probari, aut recipi*. Ex quibus omnibus colligitur, Osium in Hæresi & impietate non obiisse.

Denique in fine *Apologiæ* 2. hæc de Osio scribit Sanctus Athanasius: *Nam tametsi*

Osius

Osius minis Constantii conteritus, non videbatur Eusebianis contradicere, vis tamen illa & tyrannica Constantii potestas, multæque contumeliæ & interminationes satis ostendunt minime eum in nostri condemnationem consensisse, sed senii imbecillitate imparem, verberibus ad tempus cessisse. Porro si solum ad tempus cessit, in ea impietate perseverasse, ac obiisse dici non potest.

Probatur secundo ex Sancto Augustino, *lib. 1. contra Parmenianum, cap. 4. 5. &* 8. ubi multis a criminibus Osium vindicat, quæ Donatistæ ipsi, post ejus mortem, affinxerant, quod non minus acriter eorum sectam, quam Arianorum oppugnasset: Sed & in Ecclesiæ communione ipsum obiisse idem S. Augustinus asserit. „ Quod enim, „ *inquit*, * de Osio di cunt Cordubensi, quondam Catholico Episcopo, flagitandum „ est ut probent, non solum talem illum fuisse, qualem dicunt, sed quod talis fue- „ rit, manifestum illis fuisse, quibus eum communicasse asserunt. Hoc enim nisi pro- „ baverint, frustra dicunt se scisse qualis fuerit, quia nescientibus obesse non potuit, „ a quibus se isti innocentibus separando, propter ipsam separationis sacrilegam iniqui- „ tatem innocentes esse non possunt. Hoc enim magis credibile est, si tamen Osius „ ab Hispanis damnatus, a Gallis est absolutus; sic fieri potuisse, ut falsis criminatio- „ nibus Hispani circumventi, & callida insidiarum fraude decepti, contra innocentem „ ferrent sententiam, & postea pacifice in humilitate Christiana cederent sententiæ „ Collegarum, quibus illius inno centia comprobata est.

* *Cap. 4.*

Objectio petitur ex Libello, quem Faustinus & Marcellinus Theodosio Imperatori porrexerunt, in quo testantur Gregorium Illiberitanum Episcopum cum Osio in Hispaniam reduce communicare noluisse: Osium propterea iratum, Gregorium ad tribunal Clementini Provinciæ Præfecti Cordubam vocasse. Post multas contentiones, Osium a Gregorio prævaricationis convictum, nec ipsius objectis respondere valentem, rescriptum Principis obtinuisse, cujus in vim Gregorium a Clementino amandari in exilium postulavit. Præfectum respondisse, non audere se Episcopum exilio damnare, nisi prius depositus esset; Principis rescriptum executioni se mandaturum, cum illum deposuisset Osius. His in angustiis Gregorium divinam opem, judiciumque implorasse ajunt, cujus precibus Deus justus & impietatis ultor annuit. Cum enim Osius in sanctum illum Antistitem sententiam dicere vellet, capite oreque distortis in terram e Sede sua, Deo vindice, dejectus, ac elisus est; eoque casu infeliciter subitoque obiit. Addunt, metu correptum Clementinum, ad pedes Gregorii provolutum, veniam ab ipso exorasse. Hæc narrationis illorum Presbyterorum de Osii morte summa.

His suffragatur Sanctus Isidorus Hispalensis, libro de Viris Illustribus, c. 14. ubi hanc de Osii lapsu Historiam eodem modo refert. Igitur Osius in Hæresi & impietate mortuus est.

Respondeo, Marcellino & Faustino Luceferianis Schismaticis nullam hac in causa fidem adhibendam: quippe qui Osium aliosque Episcopos in Constantii Imperatoris persecutione, & in Concilio præsertim Ariminensi lapsos ita sunt aversati, ut cum ipsis communionem inire noluerint, maluerintque ab Ecclesia nefario schismate dividi, quam cum ipsis reconciliari. Atque eo magis Marcellini, Faustinique testimonium suspectum esse debet, quod ipsis nullus Auctor coævus aut suppar suffragetur: & quod ipsorum Libellus calumnias in SS. Athanasium & Hilarium contineat putidissimas. Sane Sancti Athanasii locuples adeo pro Osio testimonium, illos Schismaticos mendacii reos agit. Nam si Deo vindice tam infeliciter Osius obiisset, ob desertam consubstantialitatis defensionem, plurimum Sancti Athanasii intererat id memorare: cum Fidei Ecclesiæque causa non leve hinc contra Arianos commodum reportatura esset. Adde satis incredibile videri, quod Clementinus Provinciæ Præfectus Episcopum in exilium amandare nollet urgente Imperatoris mandato, cum ipse homo ethnicus esset, adeoque nullius in Episcoporum Ordinem reverentiæ; & multi ea tempestate Antistites, omni juris ordine pretermisso, in exilium mitterentur. Parum etiam verisimile est quod Osius auctoritate propria, & absque Ecclesiastico judicio Episcopum deponere agressus sit. Cum itaque hæc referant Marcellinus & Faustinus, eorum narratio jure merito suspecta est falsitatis.

Ad

Ad secundum respondeo, librum illum *De Viris Illustribus* non esse Sancti Isidori Hispalensis, cum illius non meminerit Sanctus Hildephonsus illius opera universa recensens libro *De Viris Illustribus*. Sed Auctor, quisquis sit, illius libri hanc de Osii morte fabulam ex cœnoso gurgite Luciferianorum Schismaticorum hausit. Unde majoris non est ponderis istius quam illorum testimonium.

ARTICULUS III.

Utrum Felix in Sedem Romanam Liberii exulis loco intrusus, legitimus Pontifex fuerit?

PROPOSITIO.

Felix Romanæ Ecclesiæ Diaconus in Romanam Sedem Liberii loco ab Arianis intrusus, legitimus Pontifex nusquam fuit.

PRobatur primo ex Sancto Athanasio, qui Felicem ceu monstrum in Petri Sede semper aspexit, utque Arianis communione fœderatum: de cujus intrusione sic loquitur in Epistola ad Solitarios: *Hoc ministro utens* (Epicteto scilicet Constantius) *incredibile facinus designavit, & quod vere referat imaginem Antichristi, ut qui in locum Ecclesiæ palatium suum succedere voluerit, & pro conventu populi, & jure comitiorum, tres eunuchos præsentes esse jusserit, tresque item κατασκόπους, hoc est exploratores (non enim eos Episcopos dixeris) ut ipsi Felicem quemdam Episcopum in Palatio crearent, dignum profecto talibus suffragatoribus. Cæterum populi omnes, cognita Hæreticorum pravitate, non permisere eos Ecclesiam intrare, proculque ab iis recesserunt.*

Probatur secundo ex Optato Milevitano, & Sancto Augustino, qui seriem Romanorum Pontificum texentes ut ex illorum successione perpetua Catholicæ probent Ecclesiæ veritatem, ex eorum albo Felicem expungunt, & Julium inter Damasumque, nullum alium collocant a Liberio. Sic namque scribit Optatus Milevitanus, lib. 2. contra Parmenianum: *Cathedra unita est*, inquit, *quæ est prima de dotibus. Sedit prior Petrus, cui successit Linus, Lino successit Clemens, Clementi Anacletus, Anacleto Evaristus, Evaristo Sixtus, Telesphorus, Telesphoro Hyginus, Hygino Anicetus, Aniceto Pius, Pio Soter, Soteri Eleutherius, Eleutherio Victor, Victori Zephirinus, Zephirino Calixtus, Calixto Urbanus, Urbano Pontianus, Pontiano Antherus, Anthero Fabianus, Fabiano Cornelius, Cornelio Lucius, Lucio Stephanus, Stephano Sixtus, Sixto Dionysius, Dionysio Felix, Felici Eutychianus, Eutychiano Cajus, Cajo Marcellinus, Marcellino Marcellus, Marcello Eusebius, Eusebio Miltiades, Miltiadi Silvester, Silvestro Marcus, Marco Julius, Julio Liberius, Liberio Damasus, Damaso Siricius hodie qui noster est socius, cum quo nobis totus orbis commercio Formatarum in una Communionis societate concordat. Vestræ Catedræ vos originem reddite, qui vobis vultis sanctam Ecclesiam vindicare.*

In Edit. postrema Epist. 53. Sanctus vero Augustinus *Epistolâ* 165. Romanorum Pontificum seriem sic describit: *Si enim ordo Episcoporum sibi succedentium considerandus est, quando certius & vere salubriter ab ipso Petro numeramus, cui totius Ecclesiæ figuram gerenti Dominus ait: Super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferorum non vincent eam. Petro enim successit Linus, Lino Clemens, Clementi Anacletus, &c. Miltiadi Silvester, Silvestro Marcus, Marco Julius, Julio Liberius, Liberio Damasus, Damaso Siricius, Siricio Anastasius. In hoc ordine successionis nullus Donatista Episcopus invenitur.* Cum itaque Felix, in hac Pontificum Romanorum serie non recenseatur, argumento est audatos Patres non existimasse illum umquam fuisse legitimum Pontificem.

Probatur quarto. Si Felix legitimus umquam Pontifex fuit, ipsi non eripuit Pontificatum Liberii emendatio: qui cum sua dignitate Canonico crimine excidisset, causæ nimirum Catholicæ prævaricatione, & communione cum Hæreticis, in ipsam restitui non potuisset, nisi sede saltem vacante per obitum legitimi Pontificis. Itaque si Felix fuit aliquando legitimus Pontifex, & postea esse desiit, exauctorationem promeri-

meritum illum fuisse oportet crimine aliquo Liberii reditu & emendatione posteriori: quod cum nemo sit hucusque commentus, ipsum fuisse Pontificem usque ad obitum sequeretur, hoc est, ad annum usque 365. eoque temporis intervallo nedum fuisse legitimum Pontificem Liberium, aut duos simul sedisse in Cathedra S. Petri legitimos Pontifices. Cum igitur neutrum dici possit, colligere est Felicem nusquam fuisse legitimum Pontificem.

Objicies. S. Hieronymus in Chronico, ad annum Christi 352. Romanis de Clericis loquens, ait: *Post annum, cum Felice ejecti sunt, quia Liberius tædio victus exilii, & in Hæreticam pravitatem subscribens, Romam quasi victor intraverat.* Quæ verba significant, persecutionem contra Felicem ab iis motam, qui Arianis favebant; adeoque ipsum recessisse ab Arianorum communione, & verum evasisse Pontificem, cum Liberius illis communione junctus est.

Secundo. Theodoretus, libro 2. Historiæ Ecclesiast. cap. 17. Felicem Liberii successorem vocat, ipsumque Nicænam Fidem propugnasse asserit. *Successum est*, inquit, *Liberio a fideli quodam ejus Diacono, nomine Felice, qui Fidem in Concilio Nicæno expositam, servavit integram.*

Tertio. Felix ab Ecclesia colitur ut Sanctus Pontifex & Martyr; ejus in omnibus Martyrologiis 4. Calendas Augusti consignatur memoria; & in Sancti Gregorii Sacramentario legitur Officium *In Missa S. Felicis Martyris & Pontificis*. Testantur præterea, Felicem illum fuisse Martyrio coronatum, Anastasius Bibliothecarius, lib. de Vitis Romanorum Pontificum, & Ado Viennensis in Martyrologio ad 4. Calendas Augusti. Asserit præterea Anastasius ipsum de consilio Liberii fuisse consecratum Pontificem, & Valentem atque Ursacium in Concilio 48. Episcoporum damnasse. Ado vero hæc habet: *Romæ, via Aurelia, Beati Felicis Pontificis, sub Constantio filio Constantini. Idem Constantius Augustus Concilium Hæreticorum, ac Valentis & Ursacii Arianorum approbans, quia & ipse Arianus erat ab Eusebio Nicomediensi rebaptizatus, ejecit Sanctum Felicem Urbis Episcopum de sede Episcopatus sui. Et facta est persecutio magna in Clero, ita ut Presbyteri, & Clerici plures necarentur, & Martyrio coronarentur. Depositus Sanctus ac Beatissimus Papa Felix, habitavit in prædiolo suo, quod est via Portuensi. Et agentibus postmodum Hæreticis, exinde levatus, ductus est ad civitatem, & capite truncato, Martyrio coronatur 4. Idus Novembris.*

Quarto. Felix Papa S. Gregorii atavus ab antiquis Scriptoribus dicitur Felix IV. scilicet a Joanne Diacono & Leone Hostiensi. At IV. esse non potuit, nisi ille, quo de agimus, fuerit Felix II. adeoque legitimus Pontifex.

Quinto. Cum Romæ ambigeretur anno 1582. sub Pontificatu Gregorii XIII. deberetne Felix ille in novo Martyrologio Romano collocari, & Viri Eruditi, ipseque inter alios Baronius Cardinalis, in contrariam propenderent sententiam, divina providentia inventa est arca marmorea in Basilica Sanctorum Cosmæ & Damiani, cum hac inscriptione in marmore incisa antiquis characteribus: *Hic jacet corpus S. Felicis Papæ & Martyris, qui Constantium Hæreticum damnavit.* Sacri vero corporis, cum inscriptione illa, revelatio facta est pridie ejus diei, quo ejusdem S. Felicis in Ecclesia Natalis dies agi consuevit, 4. Cal. Augusti, cum de ejus meritis disceptatio magna esset, jamque pene ob innumeras contrarias assertiones causa cadere videretur, ut ait Baronius, *Tom. 3. Annalium ad annum* 357.

Denique id probant Cærensis Ecclesiæ monumenta in qua idem Felix ut Patronus colitur. Est autem Cære civitas in Faliscis, via Aurelia posita, decimo septimo ab Urbe lapide, quæ hujus Pontificis illustrata memoria, facta fuit olim Sedes Episcopalis, inquit Baronius in appendice Tomi 3. Annalium.

Respondeo ad primum, non constare an Felix ab Arianis ejectus fuerit cum adhærentibus ipsi Clericis, an a Catholicis. Ejectum ab Orthodoxis potius fuisse, colligitur ex Matronarum Romanarum supplicatione Constantio Imperatori facta pro Liberii reditu, cujus Theodoretus meminit, *lib. 2. Historiæ Ecclesiasticæ, cap. 17.* ex Legatione Episcoporum Occidentis ad illum Principem destinata, ut ejusdem Liberii reditum & restitutionem impetrarent; cujus Legationis testis est Sozomenus *lib. 4. cap. 15.*

ex

ex propensione denique Constantii & Arianorum Episcoporum in Felicem, quæ effecit ut cum isti, tum ille decernerent ut Romana Ecclesia a Felice & Liberio communi consilio & potestate regerentur. Itaque si ejectus est Felix, quem potius Roma clam secessisse Theodoretus asserit, a Catholicis potius quam ab Arianis ejectus videtur. Ut ut sit, non evincitur ex S. Hieronymi testimonio ipsum fuisse legitimum Pontificem immo ipsum ab Arianis intrusum fuisse in Romanam Sedem diserte asserit. *Liberius*, inquit, XXXIV. *Romanæ Ecclesiæ ordinatur Episcopus, quo in exilium ob Fidem truso, omnes Clerici juraverunt ut nullum alium susciperent. Verum cum Felix ab Arianis fuisset in Sacerdotium substitutus, plurimi pejeraverunt, & post annum cum Felice ejecti sunt, &c.* Lapsus tamen est in Chronologia S. Hieronymus. Non enim ejectus est Felix nisi post reditum Liberii, qui non contigit nisi post biennium ab ejus exilio, ut testatur S. Athanasius in epistola ad Solitarios: *Post exactum in exilio biennium*, inquit, *inflexus est*.

Ad secundum respondeo, Theodoretum vocare Felicem Liberii successorem, improprie & late sumpto successionis nomine; quo sensu qui post alterum aliquam ad dignitatem promovetur, sive jure, sive injuria, sive illam usurpet, vel in eam intrudatur, sive ejus insignia legitime accipiat, illius successor dici solet. Agnoscit namque Theodoretus Felicem Arianorum factione fuisse in Sedem Romanam intrusum, & eorum communione maculatum, quamvis Nicænam Fidem integram servaverit. En Theodoreti verba: *Etenim successum est Liberio a fideli quodam illius Diacono nomine Felice; qui tametsi Fidem in Concilio Nicæno expositam ipse servavit integram; tamen cum illis qui eamdem labefactare studebant, libere communicavit. Ac propterea nemo ex Romæ habitatoribus in Ecclesiam, dum ille intus erat, ingredi voluit.*

Ad tertium respondeo, S. Felicem Papam & Martyrem pro cujus festivitate Officium extat in Sancti Gregorii Sacramentario, & cujus solemnis dies agitur ab Ecclesia die 29. Julii, esse Felicem I. qui sub Aureliano Imperatore, anno Christi 274. Martyrio coronatus est. Unde Martyrologia, quæ ipsum Felicem secundum esse significant, sub Imperio Constantii passum, in hoc emendatione indigent. Felicem namque illum Pseudo-Pontificem ad Valentiniani imperium usque vixisse, nec obiisse ante 22. Novembris anni 368. Faustinus & Marcellinus homines coævi testantur, quibus hac in re derogandam esse Fidem, nihil est quod persuadeat.

Anastasii porro Bibliothecarii, qui post quinque sæcula floruit, nec Veterum testimonio nititur, parvifacienda est auctoritas, maxime cum pugnantia loquatur. Ait enim in Vita Felicis ipsum in civitate Corana, 3. Idus Novembris, occulte, juxta muros urbis passum esse, cum multis tamen Clericis & Laicis. In vita vero Liberii, ait, ipsum depositum de Episcopatu habitasse in prædiolo suo via Portuensi, ubi & requievit in pace 4. Calendas Augusti. Tanta certe & proxime sequens dictorum pugna efficit ut mihi persuadere non possim ab eodem Auctore scriptam esse Liberii, Felicisque Vitam. Præterea ille, sive Anastasius, sive alius quispiam, scribit Felicem declaravisse Constantium Imperatorem Hæreticum, qui rebaptizatus fuerat ab Eusebio Nicomediensi: & eam ob causam ipsum fuisse ejusdem Constantii mandato, capite truncatum. Qua in narratione falsitatem animadvertere est multiplicem. Neque enim Veterum ullus Constantium a Felice fuisse damnatum testatur; immo ipsum propensissimum fuisse in Pseudo-Pontificem illum, ex Theodoreto colligitur & Sozomeno: siquidem Romanis Matronis ipsum orantibus ut Urbis Pastore orbatæ, & luporum insidiis expositæ misereretur, ac Liberium ab exilio revocaret, Ecclesiæque Romanæ restitueret, respondit Imperator: *Altero Pastore civitati opus non esse, quippe cum haberet unum qui ipsi posset providere*, nimirum Felicem. Id ex eo confirmatur luculentius, quod Constantius Liberium Romam remittens, jussit ut Ecclesiam communi consilio & auctoritate cum Felice administraret; quod nusquam jussisset, si fuisset a Felice damnatus, ob idque illi infensissimus.

Putidior est falsitas altera, scilicet Constantium ab Eusebio Nicomediensi rebaptizatum fuisse. Nam & antea obierat Eusebius Nicomediensis, & Constantius his temporibus adhuc Catechumenus erat, ut colligitur ex S. Hilario * ipsum arguente, quod non-

* *Lib. de Synodis.*

nondum regeneratus, credendi formam præscribere Ecclesiis auderet; & ex S. Athanasio, *lib. de Synodis* asserente, ipsum imminente obitu ab Euzoio Ariano Episcopo initiatum Baptismo fuisse.

Tertio. Falsum est quod scribit Anastasius in Vita Liberii, Sacerdotes congregatos, cum Liberii consilio ordinasse in locum ejus Felicem Presbyterum Episcopum. Neque enim tunc Presbyter erat Felix, sed Diaconus tantum, ex Theodoreto: neque a Sacerdotibus cum Liberii consilio; sed ab Arianis, & Constantio ipsorum protectore, in Liberii locum intrusus est, ut ex Sancti Athanasii locupletissimo testimonio superius probavimus.

Quarto. Falsum est quod Felix Ursacium & Valentem, coacto Concilio damnaverit, quibus communione junctus erat.

Quinto. Ursacium & Valentem Episcopos, fuisse meros Presbyteros, falso innuit Auctor ille.

Sexto. Falsum est quod scribit, Liberium Constantii præceptis consensisse, *Ut una participatio conveniret communionis cum Hæreticis, tantum ut non rebaptizarent*. Quasi vero Ariani soliti fuissent rebaptizare, & a quopiam Veterum fuissent de anabaptismo accusati.

Eosdem in errores impegit Ado Viennensis, & quæ de Felice habet, hausit ex cœnosis libri Pontificalis fontibus.

Ad 4. respondeo, Joannem Diaconum, Leonem Hostiensem, & alios qui Felicem S. Gregorii Magni atavum Felicem IV. nuncuparunt, deceptos fuisse. Ille enim dicendus erat Felix III.

Ad quintum respondeo, hanc inscriptionem non esse quarti sæculi, sed Anastasii Bibliothecarii temporibus videri posteriorem. Quod enim in ipsa legitur, Felicem damnasse Constantium, falsum esse jam ostendimus, quod nemo Veterum id testetur, non Athanasius, non Lucifer, non Hieronymus, non Hilarius qui tanti rem momenti non prætermisissent. Secundo, hanc adversus Principes severitatem tunc non exercebat Ecclesia, nec pœnas debitas ipsis irrogabat, ne majus inde scandalum atque damnum oriretur, neve gravis ab ipsis excitaretur in Catholicos persecutio. Tertio, cum adhuc esset Catechumenus Constantius, nec sacrorum participatione Mysteriorum frueretur, Ecclesia ipsum anathemate non damnasset. Hæc igitur inscriptio falsa est, quoad illam Constantii a Felice damnationem. Nec mirum quod spuria illa inscriptio tumulo Felicis Primi legitimi Pontificis ac Martyris sub Aureliano passi apposita fuerit ab aliquibus ignaris: siquidem & alia monumenta æque supposita ad nos usque pervenerunt, & inter alia Epistolæ S. Athanasii ad Felicem istum Pseudo-Pontificem, & ejusdem Epistola ad Athanasium, quæ Concilio Alexandrino præfixæ sunt.

Ad ultimum respondeo, Cærensem Ecclesiam S. Felicem Aureliano imperante martyrio coronatum, ejusque nominis primum Pontificem, ut Martyrem colere; vel quempiam alium ejusdem nominis Martyrem, cui deinde Pontificis nomen fuerit ob affinitatem vocabuli tributum. Facile enim confundi Sanctos ejusdem nominis nemo nescit. Illius vero Ecclesiæ monumenta antiquis Auctoribus, & Liberio Felicique coævis, anteponenda non videntur.

Denique si S. Felix, qui ab Ecclesia colitur, sit ille qui Liberio propter Fidem exule, in Sedem Romanam intrusus est, sequitur Felicem Primum, cujus sanctitatem ac martyrium Ecclesia agnoscit universa, nullum in sacris Fastis locum obtinere, nullis honoribus celebrari.

SCHOLION.

In hac Dissertatione, pag. 43. Editionis primæ hæc verba Religiosi Censores reprehendunt: *Cœnosi libri Pontificalis fontes*.

R. Libri Pontificalis *Sancto Damaso* falso adscripti cœnosos fontes recte dixi, idque nemo Criticæ Sacræ peritus reprehenderit.

ANIMADVERSIONES in Pontificatum Felicis Liberio exuli suffecti.

§. UNICUS.

Felix usurpati Pontificatus non facile damnandus.

SEntentiam propugno, cui inter alios uterque Pagi adstipulantur, nec facile falsi accusandos censent, qui Felicem inter legitimos Pontifices recenserent. Quamquam igitur, Liberio superstite, novi Pontificis electioni locus non esse videretur, ac insuper verum fuisset, Romanum Clerum, unaque Felicem tunc Liberii Archidiaconum juramento se Liberio obstrinxisse, de altero Pontifice non eligendo, usque dum inter vivos ipse degeret Liberius, ut testatur Marcellinus *Prec. p.* 2. nemo tamen dicet ad novam electionem devenire non potuisse, si juri suo cessisset Liberius, ac proinde solutum voluisset sibi præstitum juramentum. Ita autem evenisse probat Baronius ad an. 354. ex gestis Pontificalibus, quibus vetus Ecclesiæ Romanæ traditio consignatur; ibi enim legitur *congregatos sacerdotes, & cum consilio eorum Liberium*, seu, ut legit Baronius, *procurante Liberio, Felicem in ejus locum ordinasse*. Nil etiam dicit Theodoretus, quod illegitimam Felicis electionem fuisse exprimat, sed potius legitimam significavit, dum ait hist. l. 2. c. 16. *Successum est Liberio a fideli quodam illius Diacono, nomine Felice*. Ubi observant eam vocem *successum est* recte a Theodoreti interprete usurpatam, ac legitimam possessionem significare.

Hæc non inaniter confirmantur observando, quod si Felix se in Liberii locum intrusisset, & non Pastor, sed Lupus extitisset, non desiissent Scriptores illi schismatis, ac perjurii maculam objicere, a quibus criminibus videntur absolvere, dum reticent, alia exprobrando. Et quidem nullibi legitur Liberium adversus Felicis electionem reclamasse, ac insimul perjurii insimulasse, saltem usque dum adversus hæreticos dimicavit, ac Imperatoris sprevit potentiam. Theodoretus loco citato solum culpandum censuit, quia cum Arianis communicaverit, unde post verba supra relata statim subdit: *Qui tametsi fidem in Concilio Niceno expositam ipse servavit integram, tamen cum illis, qui eamdem labefactare studebant, libere communicavit. Ac propterea nemo ex Romæ habitatoribus in Ecclesiam, dum ille intus erat, ingredi voluit*. Ita non illegitimæ intrusioni adscribitur, Romanos ab eo longe stetisse, sed ipsius cum Arianis adhæsioni. Theodoreto Sozomenus consentit, varias etenim relationes perpendens *lib. 4. c.* 13. eam potissimum amplectendam putat, quæ Felicem *quantum ad religionem spectat omni prorsus reprehensione caruisse confirmat, uno illo excepto, quod etiam ante ordinationem cum Episcopis libere communicaret*, cum illis nempe aulicis Episcopis, qui non solum Constantio, sed hæresi etiam addicti videbantur. Sed & ipse Socrates *l. 2. cap.* 37. quamvis Athanasii relegens vestigia, Felici infensus videatur, adnotare nihilominus non omisit *Non defuisse qui dicerent, illum non solum opinionem Arianam minime amplexum esse, sed vi ac necessitate compulsum ordinationem suscepisse*. Ubi ergo Felicis noxæ non dissimulantur, nec vola quidem auditur de schismatis, perjuriique criminibus, unde inferre licet non satis apparuisse eisdem inquinatum; ac proinde non sine Liberii consensu suæ electioni non contradixisse.

Felicis innocentia ex eo etiam innotescit, quod viri sanctitate præclari cum eo communicabant, ipsique adhærebant. Inter eos fuit S. Damasus, referente Marcellino *Damasum sub Felice Archidiacono Liberii Diaconum, & cum eodem profectum in exilium, postquam de itinere Romam rediit, ita Felici adhæsisse, ut ab ejus maxime Sectatoribus in locum ejus post Liberii mortem Antistes expostulatus sit*. Verum quidem est Marcellinum ob hanc rationem perjurii, & schismatis notam Damasi electioni objecisse, sed nemo non scit nullum crimen esse, Marcellinum velut mendacem spernere. Esto igitur fidem mereri, dum externa facta, quæ suis ipsis oculis vidit, recensuit, quoad judicium personarum minime illi adhærendum est. Nomen ipse dederat Sectæ Luciferianorum, unde quid vetat dicere in suæ sectæ adversarios hæreticorum more iniquum fuisse, ac addere, detrahere, vel dissimulare saltem potuisse, quæ e re sua esse credebat. Ipse Christianus Lupus, qui Marcellino consentit in delendo Felicem a Romanorum

norum Pontificum catalogo, ipsum disertis verbis multa mentiri fatetur. Et re vera Damasus, in quem Marcellinus debacchatur, a S. Ambrosio Ep. 11. *Dei judicio, Romanæ Ecclesiæ Sacerdos electus* dicitur, & a S. Hieronymo *Ep.* 14. *ad Damas.* appellatur non minus *Discipulus crucis*, quam *Successor Piscatoris*. Ecclesiæ rerum Scriptores communiter ipsius sanctitatem morumque austeritatem commendant; unde inverisimile prorsus est schismatis, perjuriique maculis suam innocentiam fœdasse, Felici adhærendo, si in ipsius electionem Liberius non consensisset. Cæterum infra videndum, an ut putum commentum spernenda sint quæ ex Marcellino Felici ac Damaso objiciuntur. Felicem ut verum Pontificem colebat etiam Eusebius Presbyter Romanus, cujus gesta refert Stephanus Baluzius *Miscellan. tom.* 2. Illius memoria recolitur die 14. Augusti, ipsiusque festum adnotatur in Sacramentario S. Gregorii, in Kalendario P. Frontonii, in Martyrologiis Usuardi, Adonis, & Bedæ, & apud nostrum Florentinium pag. 754. Porro in ejusdem Eusebii vita apud cit. Baluzium narratur *Felicem purum, & Catholicum Episcopum ab omnibus declaratum*.

Demum, si Felicem schismatis reum esse satis constitisset, Catalogi Pontificales sequentis ævi inter Pontifices Felicem non adnumerassent, in Litaniis, Librisque Missarum & precum, in Sacramentario S. Gregorii, & Martyrologiis omnibus, modo Confessorem & Pontificem, modo Martyrem appellatum non videremus. Neque huic argumento satisfacit Natalis dicendo, Felicem, cujus mentio fit in Sacramentario S. Gregorii, & in Martyrologiis, esse Felicem I. qui Aureliano Imperatore Martyrio coronatus est: *Nec est*, ait Pagi in Critic. ad an. 557. num. 17. *quod quis dicat hæc intelligenda esse de Felice I. sub Aureliano martyrium passo, & Martyrologia, quæ ipsum Felicem II. esse indicant, in hoc emendatione indigere. Nam Felix I. paulo ante persecutionem Aurelianam ad Deum migravit, & in Indiculo Bucheriano*, depositionis Episcoporum *memoratur, non vero in Indiculo* Depositionis Martyrum, *ut patet ex dictis an.* 274. *Duo Indiculi illi sedente Liberio scripti, adeoque nihil iis de Sanctis Pontificibus habemus antiquius*. Constans ergo fuit S. Felicis II. cultus in Ecclesia, ex quo Auctorem schismatis, ac perjurii reum fuisse nemo cordatus sibi suadebit; quamquam cum illorum temporum plura interierint monumenta, non adeo perspecta nobis possit esse veritas. Illud nihilominus ex dictis perspectum est, duriore censura Tillemontium in S. Felicem tom. 6. pag. 781. insurrexisse, dum ita ait: *Ut quid igitur tot difficultatibus solvendis implicamur ad defensionem viri, quem tota antiquitas deserit? quem necesse est fateri toto saltem biennio fuisse horrorem Ecclesiæ, quemque tueri nequeas, nisi ruinosis fundamentis innitendo, ac parvi momenti auctoritatibus, quæ seipsas interimant, utpote scriptis authenticis convulsæ*. Non omnino illum deseruit Antiquitas, quem consentiente Liberio, & necessitate compulsum Petri Cathedram conscendisse dicit, quemque Nicænæ Fidei addictum agnovit, quemque ut Sanctum, unaque Martyrem coluit.

Non levis nihilominus quibusdam hic apparet difficultas, quia videntur Martyrologia mendose asserere Sanctum Felicem martyrio occubuisse, & Constantii Imperatoris Ariani mandato gladio necatum. Ita habent Martyrologia Adonis, Rabani, Usuardi &c. Martyrologium Romanum parvum a Rosvveido editum, & commune Martyrologium Romanum. Porro id putidum commentum putat Natalis in responsione ad tertium; nam Faustinus & Marcellinus homines coævi testantur Felicem usque ad Valentiniani Imperium vitam protraxisse. Iis accedit Constantium in Felicem fuisse propensum, utpote quem una cum Liberio Romanam Ecclesiam regere optaverit, teste Theodoreto supra citato, unde inverisimile prorsus est ad mortem damnasse.

Sed quod attinet ad Felicis vitam, quam auctoritate Marcellini & Faustini Presbyterorum usque ad Valentiniani tempora protrahunt, sciendum quod Jo: Baptista Solerius, aliique, qui Acta Sanctorum colligunt, dum ad diem 29. Julii S. Felicis Acta expendunt, Marcellini libellum prorsus suppostitium judicant. Ad id judicandum moventur, tum quia ineptum omnino videtur Libello precum, quem Imperatoribus offerre dicuntur, antepostuisse præfationem, in qua Pontifices Liberium, Damasum, ac Felicem injuriosis dictis lacessunt, ac multorum criminum accusant. Tum quia in ea de

Constantio sermo est quasi de Principe, qui jam a multo tempore regnaverit, dicendo: *Temporibus Constantii Imperatoris, filii Constantini &c.* Tum quia longe omnino a vero reputandum præfatos Presbyteros catholicis Cæsaribus Valentiniano, Theodosio, & Arcadio Constantinopoli libellum obtulisse, in cujus præfatione Ursicinum Antipapam summopere commendaverint, laceraverint vero S. Pontificem Damasum &c. & nihilominus Imperatores benigne respondisse. *Adversetur quisquis voluerit*, ait Solerius de Felice agendo §. 1. *numquam in animum inducam Presbyteros illos Marcellinum & Faustinum, ut ut de cætero audaces, tam inverecundam, tam impudentem, tam mendacem narrationem libello suo precum prefixisse, nedum Imperatoribus tam orthodoxis offerre ausos fuisse. Liceat dicere quod sentio: Videri mihi præfationem istam partum esse alicujus scelesti tenebrioris hæretici, qui per trium istorum Pontificum latus Romanæ Ecclesiæ faciem semper splendidam, & immaculatam conspurcare contenderit, ut proinde nullam omnino Fidem promereatur; non majorem certe in iis, quæ de SS. Felice, & Liberio, quam in iis quæ de S. Damaso patentissime mentitus est: ut quid ex pura puta calumniarum farragine tuto admitti possit, quo sæpius lego, eo minus intelligam. Atqui ex impurissima ista sentina turbidas suas aquas hausere ii omnes, qui S. Felici tam inclementer, tanto, ut ita dicam, furore adversati sunt.* Nullam igitur mereri fidem quæ ex confictis Marcellino, & Faustino S. Felici opponuntur, non temere dixerim. Adde ex ipso Sozomeno haberi non diu post Liberii reditum Felicem supervixisse; postquam etenim *l.* 4. *c.* 15. narravit factam Liberio potestatem Romam redeundi, post pauca ita subdit: *Post hæc vero cum Felix modico tempore supervixisset, Liberius solus Ecclesiam administravit.*

Etsi vero Constantius aliquo tempore Felici addictus fuerit, nil vetat dicere postea in ipsum sæviisse. Ex supra dictis discimus Felicem Nicænæ Fidei retinentissimum fuisse, eo etiam tempore quo ob communionem cum Arianis a quibusdam reprehenditur; unde credere est postea cum Arianis fortiter dimicasse. Hinc cum Constantium sua spes fefellerit, quod scilicet electionem Felicis promovendo, Sectæ suæ infensum habiturus non esset, bene fieri potuit, ut ex ipsius mandato martyrii coronam fuerit adeptus. Neque obstat aliquos Felicem solius Confessoris, non vero Martyris nomine nuncupare; ut etenim habet Solerius supra citatus: *Quod non expressius Martyr, sed Confessor dumtaxat appelletur, ejus Martyrio nihil obesse satis aliunde intelligitur, ut norunt earum rerum periti, atque ita apud Frontonem explicatum invenies.* Ita etiam Pamelius in Adnotationibus in ep. 9. S. Cypriani, tandem fatetur utrumque nomen, Martyris scilicet & Confessoris, apud Veteres quandoque confundi. Restat modo iis respondere quæ de ipsius electione ex S. Athanasio opponit Natalis.

Non negandum utique electionem Felicis nigris depictam coloribus ab Athanasio, utpote qui eam adscribit molitionibus Epitecti Centum-cellarum Episcopi; & qui loco plebis Palatii Eunuchos adstitisse affirmat, ac Palatium pro Ecclesia adhibitum: nihilominus sequentia sunt observanda. Primum est de iis, quæ tunc in Ecclesia acciderunt, diversos diversa scripsisse; unde Socrates *l.* 2. *c.* 37. *cit.* postquam Felicem Arianam perfidiam amplexum esse dixit, fatetur alios ab hoc crimine immunem prorsus agnovisse, & nonnisi necessitate coactum in suam ordinationem consensisse. Potuit proinde ad Athanasium in Ægypto commorantem, perturbata factorum notitia pervenire, & ex falsis rumoribus Felicis electioni plus æquo detrahere. Deinde considerandum, S. Athanasium, quamvis tam acriter Felicis electionem reprehendat, utpote quam totam Arianorum artibus tribuit; eidem tamen Felici schismatis, & perjurii crimina non opposuisse, quæ sane non conticuisset, si eisdem inquinatum Felicem credidisset, cum ejusdem electionem ut iniquissimam describere assumpserit. Tertio, etsi consentire omnino Athanasio velimus, & ab Arianis Felicem in Romanum Pontificem electum dicamus, non proinde statim Pseudopontificem habere necesse est. Etiam electioni Cyrilli pro Ecclesia Hierosolymitana, & Meletii pro Antiochena Ariani suffragati sunt, & nihilominus a legitimorum Episcoporum numero non sunt eradendi, utpote quia postea Catholici pro legitimis suscepere, quando ipsis Arianis infestos esse viderunt, ac pro Catholica fide fortiter dimicare. Idem proinde dicere fas est de Feli-

ce,

ce, quem Nicænæ fidei assertorem fuisse supra visum est. Quod si tam Theodoretus; quam Sozomenus locis supra citatis Liberio Clerum, Plebemque Romanam addictos describunt, ultra quam quod id, dum de ipsius reditu agebatur, contigisse narrent, Solerius in Actis S. Felicis describendis §. 3. ita habet: *Affectatam non nihil Theodoreti narrationem, atque in Liberii favorem adornatam nemo non statim diceret, qui infelicis ejus lapsus historiam apud alios legisset; ex qua nimirum refelli posse crederet, quæ de ejus tam pacifico, & triumphanti reditu memorantur, ubi apud alios legitur vim a Constantio Romanis inferri debuisse, ut in Urbem reciperetur, majorem etiam ut tamquam Pontifex cognosceretur, Clero, & populo S. Felici semper catholico, & tum maxime probato adhærentibus, qui demum vi etiam quodammodo adhibita expellendus fuerit.*

Opponit etiam Natalis, nec S. Optatum nec S. Augustinum inter legitimos Pontifices Felicem recensuisse. Sed respondendum evenire quidem potuisse, ut rerum veritate, ob tot diversas narrationes de Felicis electione, perturbata, non satis SS. Optato, & Augustino perspectum fuisse Felicem inter legitimos Pontifices esse adnumerandum. Interim tamen, cum semper constans fuerit in Ecclesia traditio, qua ut S. Martyr, unaque Pontifex colebatur; cumque testes irrefragabiles, iique non pauci, ut verum Pontificem admiserint, atque hodiedum admittant, ut apud Schelstratium *tom.* 1. *Antiq. Eccl. Illustr. dissert.* 2. *c.* 9. §. 11. ob Optati, ac Augustini silentium non est a veris Pontificibus excludendus.

Quamvis igitur in historia S. Felicis quædam obscura, implicita, ac non ita cohærentia appareant, nihilominus quæ supra allata sunt, satis mihi demonstrare videntur, non facile asserendum, Felicem legitimum Pontificem nusquam fuisse.

DISSERTATIO XXXIII.

De Patrum Ariminensium Orthodoxia.

ARTICULUS UNICUS.

Utrum Ariminensis Concilii Patres in Hæresim lapsi fuerint?

PROPOSITIO.

Ariminensis Concilii Patres Arianæ Hæreseos labe nusquam fuere fœdati.

PRobatur. Qui Ursacii & Valentis fraudibus decepti, subscripseruut Professioni Fidei quæ nihil continebat Hæreticum, secundum verborum superficiem spectata, & qui Hæresim ejusque Professores damnarunt statim atque fraudem animadvertere; illi nusquam fuerunt Hæretici: sed Ariminensis Concilii Patres subscripserunt Professioni Fidei, quæ nihil continebat Hæreticum, secundum verborum superficiem spectata, Valentis & Ursacii fraudibus decepti; statimque, animadversa fraude, Hæresim & ejus Professores damnarunt. Itaque non fuerunt Hæretici.

Probatur minor ex S. Hieronymo in Dialogo adversus Luciferianos, ubi ea quæ spectant lapsum illorum Episcoporum accuratius recenset ex Actis, ut ait, Concilii Ariminensis. *Sub Rege*, inquit, *Constantio, Eusebio & Hypatio Consulibus; nomine unitatis & fidei, infidelitas scripta est, ut nunc agnoscitur. Nam illo tempore nihil tam pium, nihil tam conveniens Servo Dei videbatur, quam unitatem sequi, & a totius mundi communione non scindi: præsertim cum superficies expositionis nihil jam sacrilegum præferret.*

Subjicit ibidem S. Hieronymus, Fidei, quæ ipsi proposita est, & cui subscripserunt, innoxiam & Catholicam, si verba spectes, Professionem. „Credimus, ajebant, in unum „ verum Deum, Patrem omnipotentem. Hoc etiam nos confitemur. Credimus in „ uni-

„ *unigenitum* Dei Filium, qui ante omnia sæcula, & ante omne principium natus est „ *ex* Deo: natum autem *Unigenitum solum* ex solo Patre, Deum ex Deo, similem „ genitori suo Patri secundum *Scripturas*, cujus nativitatem nullus novit, nisi qui so- „ lus eum genuit Pater. Numquid hic insertum est: Erat tempus quando non erat, „ vel de nullis extantibus creatura est Filius Dei? Perfecta fides est Deum de Deo „ credere. Et natum ajebant Unigenitum solum ex solo Patre. Quid est natum? Cer- „ te non factum. Nativitas suspicionem auferebat creaturæ. Addebant præterea: Qui „ de cœlo descendit, conceptus est de Spiritu Sancto, natus ex Maria Virgine, cru- „ cifixus a Pontio Pilato, tertia die resurrexit a mortuis, ascendit in cœlum, sedet „ ad dexteram Patris, venturus judicare vivos & mortuos. Sonabant verba pietatem, „ & inter tanta mella præconii, nemo venenum insertum putabat. *Tum subjungit*: „ De usiævero nomine abjiciendo, verisimilis ratio præbebatur, quia in Scripturis, aje- „ bant, non invenitur, & multos simpliciores, novitate sua scandalizat, placuit au- „ ferri. Non erat cura Episcopis de vocabulo, cum sensus esset in tuto. Denique ipso „ in tempore, cum fraudem fuisse in expositione rumor populi ventilaret, Valens Mur- „ siensis Episcopus, qui eam conscripserat præsente Tauro Prætorii Præfecto, qui ex „ jussu Regis Synodo aderat, professus est se Arianum non esse, & penitus ab eorum „ blasphemiis abhorrere. Res secrete gesta opinionem vulgi non extinxerat. Itaque „ alia die in Ecclesia, quæ est apud Ariminum, & Episcoporum simul, & Laicorum „ turbis concurrentibus, Musonius Episcopus Provinciæ Byzantinæ, cui propter æta- „ tem primæ ab omnibus deferebantur, ita locutus est: Ea quæ sunt jactata per publi- „ cum, ad nos usque perlata, aliquem ex nobis Sanctitati vestræ legere præcipimus; „ ut quæ sunt mala, & ab auribus, & a corde nostro abhorrere debent, omnium una „ voce damnentur. Responsum est ab universis Episcopis: Placet. Itaque cum Claudius „ Episcopus Provinciæ Piceni, ex præcepto omnium blasphemias quæ Valentis fere- „ bantur, legere cœpisset, Valens suas esse negans, exclamavit & dixit: Si quis ne- „ gat Christum Deum, Dei Filium, ante sæcula ex Patre genitum, Anathema sit. „ Ab universis consonatum est, Anathema sit. Si quis negat Filium similem Patri se- „ cundum Scripturas, Anathema sit. Omnes responderunt, Anathema sit. Si quis Fi- „ lium Dei non dixerit æternum cum Patre, Anathema sit. Ab universis conclama- „ tum est, Anathema sit. Si quis dixerit Filium Dei creaturam, ut sunt cæteræ crea- „ turæ, Anathema sit. Similiter dictum est; Anathema sit. Si quis dixerit de nullis „ extantibus Filium, & non ex Deo Patre, Anathema sit. Omnes conclamaverunt, „ Anathema sit. Si quis dixerit, Erat tempus quando non erat Filius, Anathema sit. „ In hoc vero omnes Episcopi & tota simul Ecclesia plausu quodam & tripudio Va- „ lentis vocem exceperunt. Quod si quis a nobis fictum putat, scrinia publica scrute- „ tur. Plenæ sunt adhuc Ecclesiarum arcæ, & recens adhuc rei memoria est. Super- „ sunt homines qui illi Synodo interfuerunt: & quod veritatem firmet, ipsi Ariani „ hæc ita, ut diximus, gesta non denegant. Cum ergo cuncti Valentem ad cœlum „ laudibus tollerent, & suam in eum suspicionem cum Pœnitentia damnarent: idem „ Claudius qui supra legere cœperat, ait: Adhuc sunt aliqua quæ subterfugerunt Do- „ minum & fratrem meum Valentem; quæ, si vobis videtur, ne quis scrupulus re- „ maneat, in commune damnemus. Si quis dixerit, Filium Dei esse quidem ante om- „ nia sæcula, sed non ante omne omnino tempus, ut aliquid ei anteferat, Anathema „ sit. Dixerunt cuncti, Anathema sit. Multaque alia, quæ suspiciosa videbantur, ad „ pronuntiationem Claudii, Valens condemnavit. Quæ si quis plenius discere cupit, „ in Ariminensis Synodi Actis reperiet, unde & nos ista libavimus. His in gestis, Con- „ cilium solvitur: læti omnes ad Provincias revertuntur. Idem enim Regi & bonis „ omnibus curæ fuerat, ut Oriens atque Occidens communionis vinculo sibi necteren- „ tur. Sed diu scelera non latent: & cicatrix male obducta incocto pure dirumpitur. „ Cœperunt postea Valens & Ursacius, cæterique nequitiæ eorum socii egregii vide- „ licet Christi Sacerdotes, palmas suas jactitare, dicentes, se Filium creaturam non „ negasse, sed similem cæteris creaturis.

Et paulo post: *Concurrebant*, inquit, „ *Episcopi qui Ariminensibus dolis irretiti sine*

con-

conscientia Hæretici ferebantur, contestantes Corpus Domini, & quidquid in Ecclesia sanctum est, se nihil mali in sua Fide suspicatos. Putavimus, ajebant, sensum congruere verbis: nec in Ecclesia Dei, ubi simplicitas, ubi pura confessio est, aliud in corde clausum esse, aliud labiis proferri timuimus. Decepit nos bona de malis existimatio. Non sumus arbitrati Sacerdotes Christi adversus Christum pugnare. Multaque alia, quæ brevitatis studio prætereo, flentes asserebant: parati & subscriptionem pristinam, & omnes Arianorum blasphemias condemnare.

Denique respondens Luciferiano, qui Episcopos Arimini lapsos in pristinum gradum recipiendos non esse, sed ad Communionem Laicam detrudendos contendebat, ait: *Cur damnassent eos qui Ariani non erant? Cur Ecclesiam scinderent in concordia Fidei permanentem? Cur denique bene credentes obstinatione sua facerent Arianos?* Ex quibus colligitur, Episcopos qui Arimini ceciderunt, Arianæ Hæresi non consensisse, sed Formulæ Fidei subscripsisse, quæ nihil non Orthodoxum contineret; animadversaque Valentis & Ursacii fraude, pravam eorum expositionem damnasse.

Pergit ibidem S. Hieronymus: *Post reditum Confessorum, in Alexandrina postea Synodo constitutum est, ut exceptis Auctoribus Hæreseos, quos error excusare non poterat, Pœnitentes Ecclesiæ sociarentur: non quod Episcopi possent esse, qui Hæretici fuerant, sed quod constaret eos qui reciperentur, Hæreticos non fuisse. Assensus est huic sententiæ Occidens, & per tam necessarium Concilium, satanæ faucibus mundus ereptus est.* Quibus certe nihil proferri luculentius potest ad Hæreseos labem a Patribus Ariminensibus abstergendam.

Probatur secundo ex Sulpitio Severo, lib. 2. Historiæ Sacræ. *Interea*, inquit, *Legatos Ariminensis Concilii ex parte nostrorum compellit Imperator uniri Hæreticorum communioni: eisdemque conscriptam ab improbis Fidem tradit, verbis fallentibus involutam, quæ Catholicam Disciplinam perfidia latente loqueretur. Namque usiæ verbum tamquam ambiguum & temere a Patribus usurpatum, neque ex auctoritate Scripturarum profectum, sub specie falsæ rationis abolebat, ne unius cum Patre substantiæ Filius crederetur. Eadem Fides similem Patri Filium fatebatur: sed interius aderat fraus parata, ut esset similis, non esset æqualis.*

Et infra: *Valens & Ursacius, affirmantes præsentem Fidem Catholica ratione conceptam, ab Orientalibus Imperatore auctore prolatam, cum piaculo repudiari, ut quis discordiarum finis foret, si quæ Orientalibus placuisset, Occidentalibus displiceret. Postremo, si quid minus plene præsenti Fide editum videretur, ipsi adderent, quæ addenda putarent: Præbituros se, in his quæ essent adjecta, consensum. Favorabilis promissio, pronis omnium animis excepta: nec ultra nostri repugnare ausi, jam quoque modo finem rebus imponere cupientes. Dein conceptæ a Fægadio *, & Servatio Professiones edi cœpere, in quibus primum damnatur Arius, totaque ejus perfidia. Cæterum non etiam Patri æqualis, & sine initio, sine tempore, Dei Filius pronuntiatur. Tum Valens tamquam nostros adjuvans, subjecit sententiam, cui inerat occultus dolus, Filium Dei non esse creaturam sicut cæteras creaturas: fefellitque audientes fraus professionis. Etenim his verbis, quibus similis esse cæteris creaturis Filius negabatur, creatura tamen, potior tantum cæteris pronuntiabatur. Ita neutra pars vicisse se penitus, aut victam putare poterat: quia Fides ipsa pro Arianis: Professiones vero postea adjectæ pro nostris erant, præter illam quam Valens subjunxerat, quæ tum non intellecta, sero animadversa est. Hoc vero modo Concilium dimissum, bono initio, fœdo exitu est consummatum.* Quæ Severi Sulpitii narratio evidenter ostendit, Concilii Ariminensis Patres, malis Arianorum artibus deceptos, Fidei Professionem suscepisse, quæ Catholica ipsis videbatur: non autem Arianæ Hæresi consensisse.

* *Sive Phæbadio Aginnensi Episcopo.*

Objicies testimonia Sanctorum Patrum, qui Ariminensis Concilii Episcopis Hæreseos labem aspergunt. Scilicet Liberii Epistola 11. ad Orientales, S. Basilii Epistola 52. ad S. Athanasium data, in qua ita scribit: *Visum est autem mihi consentaneum, ut scribatur Episcopo Romæ, ut quæ hic geruntur consideret, & sententiam suam expromat: & quoniam difficile est ut communi ac Synodico Decreto aliqui illinc mittantur, ipse sua auctoritate in ista causa usus, viros eligat ad ferendas quidem itineris molestias idoneos*

neos; verum ad hoc quoque accommodos, ut mansuetudine & facilitate ingenii eos qui distorti & obliqui apud nos sunt, corrigant, apte ac dispensatorie sermonem attemperantes, omniaque secum habentes quæ in Arimino, ad ea rescindenda, quæ illic per vim gesta sunt.

Item auctoritatem Sancti Ambrosii in cap. 6. S. Lucæ, ubi exponens illa verba: *Væ vobis, cum benedixerint vobis omnes homines: secundum hæc enim faciebant Pseudoprophetis Patres eorum*, hæc habet: *Nonne tibi videtur his dicere, qui dudum in Ariminensi Concilio perfidæ prævaricationis auctores, dum Imperatoris gratiam sequuntur, Dei gratiam perdiderunt? Qui cum placere Potentibus aucupantur, maledicto se perpetuo subdidere.*

Item auctoritatem S. Augustini, Epistola 50. ubi loquens de indulgentia Ecclesiæ, quæ lapsos in Ariminensi Concilio Antistites in suorum gradibus Ordinum & honorum prudenti salubrique indulgentia suscepit, hæc habet: *Hoc displicuit Lucifero, quia factum est in eis suscipiendis atque sanandis, qui veneno perierant Ariano:* in Synodo scilicet Ariminensi.

Testimonium denique Facundi Hermianensis, lib. 5. cap. 3. *Quale est etiam*, inquit, *si Sabelliani dicere velint, ideo se non suscipere Ecclesiæ de Trinitate doctrinam, quoniam multo plures Episcopi, quam qui in secunda non dicenda Synodo Ephesina convenerant, apud Ariminum in Arianum dogma fuerant subacti, opprimente Constantio? Sicut ergo Sabellianis dicimus, quod non propterea fugienda sit Ecclesiæ de Trinitate confessio; quia in Ariminensi Concilio multi Ariano dogmati cohibentes*, * *tres diversas ejusdem Sanctæ Trinitatis mentiti sunt esse naturas: ita Nestorianis quoque dicimus, quod non propterea fugienda sit Chalcedonensis Synodi de una Christi, id est, Dei hominisque subsistentia sancta confessio, quia prius opprimente Dioscoro, multi cedentes Eutychiano dogmati, unam ejusdem subsistentiæ mentiti sunt esse naturam.* Ergo Patres Ariminenses, Arianam in Hæresim lapsi sunt.

* *Annon potius conniventes?*

Respondeo, Patres modo laudatos, vel Ariani veneni dogmatisque nomine solam Arianorum communionem intelligere, cui Ariminensis Concilii Episcopi imprudenter inhæserunt, quia se Catholicos externa specie simulabant: vel intelligere Ariani dogmatis nomine subdolam Fidei Professionem, quam Ariani verbis æquivocis conscripserant, & Hæresi suæ accommodaverant; quam tamen Patres Ariminenses amplexi sunt, quia sonabant verba pietatem, & Catholicum sensum præ se ferre videbantur. Hæreticos autem fuisse Ariminensis Concilii Antistites ex hoc perperam quis colligit. *Non enim Hæresis dicenda est nisi contradictio superborum pervicax, quæ sibi ne aliud sapiat, interdicit; & admonita, contemnit adquiescere veritati*; (inquit Facundus lib. 12. cap. 1.) Et, *Scire debemus quod Hæreticum non faciat ignorantia, quæ doctrinæ veritatis contumax non est, sed potius obstinata defensio falsitatis.*

Objectio secunda petitur ex Sancto Hieronymo in Dialogo adversus Luciferianos, ubi de Patrum Ariminensium lapsu sic loquitur: *Tunc Usiæ nomen abolitum est: tunc Nicænæ Fidei damnatio conclamata est. Ingemuit totus orbis, & se esse Arianum miratus est.* Ergo Patres Concilii Ariminensis Arianam in Hæresim lapsi fuerunt.

Respondeo, hæc Sancti Hieronymi verba non ita accipienda esse, ut, quam adeo detestati erant, atque hactenus execrabantur, Arianam Hæresim, crederent se invitos complexos esse; cum nemo nisi volens evadere possit Hæreticus: Sed quos in nova Fidei Regula, consubstantialitatis nomine prætermisso, atque substantiæ voce pariter silentio obruta, patefacto eam ob causam Arianis aditu ad oppugnandam Catholicam Fidem, visi essent Nicænæ Fidei proditores. Porro Nicænæ Fidei damnationem ab Arianis tunc conclamatam ait Sanctus Hieronymus, non ab Episcopis Ariminensis Concilii. Nimirum Ariani, post Ariminensem Synodum consueta insolentia triumphum cecinerunt, & Catholicos Episcopos Hæresi suæ subscripsisse gloriati sunt. Sed nequaquam ita erat. Denique hyperbolice loquitur Sanctus Hieronymus, cum ait, *ingemuisse totum orbem, & se esse Arianum miratum esse*. Quomodo enim totus orbis tunc Arianus, si nequidem ipsi Ariminensis Concilii Patres Ariani fuerunt, ut ex ipso S. Hieronymo probavimus? Si teste Sancto Athanasio, numquam ad impietatem transierunt,

runt, sed œconomia quadam, & studio Ecclesiasticæ pacis, Formulæ Fidei subscripserunt, quæ nihil non Orthodoxum complecti videbatur? En S. Athanasii verba in Epistola ad Ruffinianum: „ Quoniam vero, *inquit*, honestatis & Ecclesiæ studio percitus „ de his quæsiisti, qui necessitate quidem acti, sed non omnino profligati, a Fide „ aberrarunt: & a me quid super his Patrum Conventus senserit, postulas: Sic habeto, multum dilecte Domine: sedata, quæ per vim primum cœperat, seditione, præsentibus externarum partium Episcopis, habitam esse Synodum: habitam deinde & ab his qui Græciam colunt, ejusdem nobiscum muneris socii, rursus & ab his qui in Hispania & Gallia degunt: atque ubique omnes idem quod hic sensisse, iis nempe veniam qui cecidissent, etsi impiorum se duces præbuissent, modo eos pœniteat, nec per vim aut necessitatem detur, largiendam esse, & restituendum in Clero locum; idque præcipue quod a Fide non remotam sui defensionem edidissent, idque quod gestum erat, œconomia quadam factum esse videretur. Se enim ad impietatem numquam transiisse: sed ne impiorum quorumdam furor Ecclesias perderet, vim potius sequi, & id oneris ferre, quam populum perire, maluisse dicebant.

Præterea longe plures fuisse in orbe Catholicos quam Arianos, constat ex invicta fortitudine, qua Christianæ plebes Alexandriæ, Constantinopoli, Antiochiæ, Samosatæ, Mediolani Arianis restiterunt, cum suæ sectæ Episcopos illas in Ecclesias intrusere. Constat ex innumeris Monachorum sanctissimorum turbis, qui Ægyptiaca deserta incolebant, quos impense fovit Sanctus Athanasius ut Nicænæ Fidei defensores acerrimos. Constat ex enumeratione Provinciarum, quæ in Nicænæ Fidæi Professione, Arianæque Hæreseos damnatione consentiebant. Qua de re audiendus est Sanctus Athanasius in Epistola Synodica de Fide ad Jovianum Imperatorem data, quam descripsit Theodoretus, lib. 4. Historiæ Ecclesiasticæ cap. 3. En ejus verba: „ Scias igitur, religiosissime Auguste, hanc esse Fidem, quæ a sæculo prædicata est: & quam confessi sunt „ Patres Nicææ congregati, in quam denique consentiunt omnes ubique terrarum Ecclesiæ; quæ sunt in Hispania, & in Britannia, & Galliis; quæ sunt per universam „ Italiam & Campaniam; quæ sunt in Dalmatia, Dacia, Mœsia, Macedonia, & universa Achaja; item quæ sunt per universam Ægyptum & Libyam; quæ sunt in „ Ponto & Cappadocia & vicinis regionibus: omnes denique per Orientem Ecclesiæ, „ paucis exceptis, qui Arii opinionem sectantur. Horum enim omnium, quos commemoravimus, sententiam experimento ipso cognovimus, & literas scriptas habemus. „ Ac licet pauci quidam huic Fidei contradicant, scimus tamen, religiosissime Auguste, eos orbi terrarum præjudicare non posse.

Idem constat ex Lucifero Calaritano, in libro cui titulus est: *Quod moriendum sit pro Filio Dei*; ubi Constantium Imperatorem his verbis compellat. „ Si tandem oculos serpentis morsibus confossos cordis tui aperias, invenies quod hanc habet, hanc „ defendit Ecclesia Fidem, quam sibi traditam cognoscit per Beatos Apostolos. Omnes „ momento si posses peragrare gentes, invenisses, stolidissime Imperator, ubique Christianos sicuti nos credere, in hac defensione perstantes, pro Dei Filio & nos mori „ cupere. At tua novella prædicatio, & recens religio sub prætextu Fidei blasphemia in „ perniciem salutis tuæ per te prolata, non solum adhuc limitem Romanum peragrare non valuit & utique te fatis agente, sed & ubi radices figere tentaverat, aruit, „ recedentibus scilicet omnibus Fidei Formulis a te, atque paucis tuis, quos Lolium „ esse super frumentum seminatos Dominus prædixerit, tecum manentibus.

Idem constat ex Epistola Synodica Damasi Romani Pontificis, & aliorum Occidentalium, ad Episcopos Illyrici, quam descripsit Theodoretus, l. 2. Historiæ Ecclesiasticæ, c. 22. in qua de Nicæna Fide sic loquuntur: *Quam definitionem salutarem postea aliis tractatibus quidam pervertere & violare tentaverunt. Sed & in ipso exordio, ab iisdem ipsis, qui hoc apud Ariminum retractare cogebantur, emendatum hactenus est, ut subreptum sibi alia disputatione faterentur, idcirco quod non intellexissent Patrum sententiæ apud Nicæam formatæ esse contrarium. Neque enim præjudicium aliquod nasci potuit ex numero eorum, qui apud Ariminum convenerunt; cum constet neque Romanum Episcopum, cujus ante omnes fuit expetenda sententia, neque Vincentium, qui tot annos*

Sacer-

Sacerdotium illibate servavit; neque alios hujusmodi statutis consensum aliquem commodasse. Cum præsertim, ut diximus, iidem ipsi qui per impressionem succubuisse videbantur, idem consilio meliore displicere sibi fuerint potestati. Unde advertit Sinceritas vestra, hanc solam Fidem, quæ apud Nicæam Apostolorum auctoritate fundata est, perpetua firmitate esse retinendam: hac nobiscum Orientales, qui se Catholicos recognoscunt, Occidentalesque gloriari. Hoc ex testimonio duo colliguntur. Primum, Episcopis, qui in Synodo Ariminensi lapsi sunt, subreptum fuisse, ipsosque subscripsisse Formulæ Fidei ab Arianis conscriptæ, quia Nicænæ Synodo contrariam non existimabant: tandemque datam subscriptionem ipsos animadversa fraude rescidisse. Secundum, Orientis, Occidentisque partem maximam, Nicænam Fidem professam fuisse Concilii Ariminensis temporibus; adeoque totum orbem non fuisse Arianum.

JO. DOMINICI MANSI

Nota.

EXcusandis ab hæresi Ariminensibus Patribus S. Hieronymus olim, coævique Patres adlaborarunt; haud ita Basnagius ad A. 359. XII. desiniens illos quidem mente & voluntate fuisse Catholicos; hæreticæ tamen fidei confessioni, non quidem imprudentes, sed apertis, ut ajunt, oculis, quamquam alioquin invitos coactosque subscripsisse. Ut quid ita? Proposuerunt Ariani *usiæ & homousiæ* nomina tamquam nova & inaudita ante illa tempora in Ecclesia deleri oportere. *Fraudem*, ait Theodoretus Hær. fabul. l. 2. cap. 18. *intellexerunt* Occidentales, & eos qui *ista dicerent a communione removerunt*. Continuo vero persuaderi se permittentes subscriptione sua confessionem firmarunt, in qua duæ illæ voces omnino silentur. Si damnatam a se confessionem probant; nonne agnitam ut hæreticam adoptant? Quid est insuper, duas illas voces supprimere, nisi Nicænum Concilium, a quo primum usurpatæ sunt, damnare? Nonne hæresim plane manifestam præfert illud quod ea in confessione non ambigue exprimitur: *Filium similem esse Patri per omnia*? Ita enim ex uno Deo gemini constituuntur; Pater, Filiusque; quod utique narrant Patres illi antequam confessionem illam approbarent. Volentes igitur prudentesquæ hæresim admiserunt.

Hæ profecto criminationes minores sunt, quam ut tam multis Episcopis damnandis valeant. Nolebant illi primo in suppressionem duarum vocum *usiæ & homousiæ* consentire; quod scilicet abuti Arianos ea vocum abolitione intelligerent. Sed Arianarum partium Episcopi suggerebant, suppressionem hanc, non ideo a se urgeri, Consilio damnandi Nicænum Concilium, sive Arianæ fidei stabiliendæ; at prudenti hoc temperamento utendum dicebant, quo rebus Ecclesiæ ob eam vocum novitatem turbatis optata afferretur quies. Hæ Arianorum ludificationes Patres Ariminenses deceperunt, ratos suggerere illos quæ recta & justa essent, nec intelligenter si semel prodidisset hæc fidei confessio, Ariminensis Concilii auctoritate munita, Arianos, detracta simulationis larva, fidem suam ex ea defensuros, scriptumque illud quod erat in Ecclesiæ commoda confectum, in fidei eversionem fore convertendum. Ex ipso eventu res patefacta est; ac tunc demum se deceptos Orthodoxi illi Patres agnoverunt & luxerunt: Huc spectant illa S. Athanasii verba in Epistola ad Rufinianum, quæ & P. Alexander recitat. *Id quod gestum erat œconomia quadam factum esse videretur*.

Quod vero eam fidem non improbarint Ariminenses, in qua Filius per omnia Patri similis afferebatur, id pariter eodem Consilio servatum ab iis est, quo & in suppressionem vocum *usiæ & homousiæ* descenderunt. Vox enim *similis* ambigua erat & in utramque partem, dexteram sinistramve trahi facilis; Catholico auri insonabat recte; Ariano vero prave. *Similem Patri filium*, scribit S. Hilarius in lib. contra Constantium, *similem quoque Deo religiose prædicabo; similem vero ita ut similitudini hoc dictum semper anteferam; ego & pater unum sumus*. Iniquum est ergo ex voce quæ catholice usurpari potest, invidiam conflare in Ariminenses patres, ac si confessionem fidei plane hæreticam adstruxerint.

Nota.

Nota.

NON solum olim Pelagiani, ut ex D. Augustino *lib. 1. contra Julian. c. 7.* & Donatistæ, ut ex ejusdem epistola 48. suam paucitatem ex præsumpta defectione Ecclesiæ tempore Ariminensis Concilii adversus Ecclesiam catholicam per universum orbem diffusam tuebantur, sed nuperi etiam hæretici non desiere idem resumere argumentum. Juvat igitur aliqua addere iis, quæ Natalis ex S. Hieronymo, Severo Sulpitio &c. transcribit. Falso igitur, non solum ex iis testibus dicuntur PP. Ariminenses ad Ariana castra transiisse, cum fidei formulæ subscripserint, quæ ipsis nil non orthodoxum continere videbatur, sed etiam idem S. Augustini auctoritate roboratur. Dicit quidem in Ariminensi Synodo multos Ariano veneno interiisse; at nihilominus *ep.* 48. Episcoporum lapsum illorum tribuit simplicitati, qui *parvi sensus quod essent, delusi sunt obscuris verbis, ut putarent hoc credi ab Arianis, quod etiam ipsi credebant &c. verba hæreticorum insidiosa intelligere non potuisse.* Addit alios timore cessisse, & post simulatam consensionem statim rediisse: unde re vera numquam Episcoporum multitudo ab Ecclesia descivit. Episcopos Ariminenses fraudem passos esse, & solum dispensationis ergo ab Usiæ vocabulo abstinuisse testatur etiam Synodus Parisiensis sub Hilario in epistola ad Episcopos orientales his verbis: *Plures numero, qui Arimini adfuerunt, sub auctoritate vestri nominis ad Usiæ silentium sunt coacti, quod verbum a vobis quondam contra Ariomanitarum hæresim inventum, nobis sancte, fideliterque susceptum est ... Itaque, charissimi, cum ex literis vestris fraudem se passam in Usiæ silentio simplicitas nostra cognoscat &c. nos quoque ab his omnibus, quæ per ignorantiam perperam gesta sunt, referimus.*

Nec ratio deest, qua excusatione digni existimentur, eo quod fidei professioni subscripserint, in qua Usiæ nomen desiderabatur; cujus vocis explicantis consubstantialitatem Filii cum Patre omissio, occasio quibusdam fuit credendi non satis ab Arianis PP. Ariminenses discessisse. Animadvertere igitur est, non semper ut Fidei Catholicæ tesseram ly ὁμοούσιον PP. exegisse, ut jam observavit Natalis Differt. XV. Iis autem quæ ibidem refert, addere est ex Petavio in Notis ad S. Epiphanium exemplum Ursacii, & Valentis Arianæ factionis Principum, qui in libello Julio Pontifici exhibito, in quo Ario damnato catholicam Fidem professi sunt, ὁμοούσιον omnino prætermisere, ut videre est in apologia secunda S. Athanasii, ubi idem libellus recensetur. Exemplum addit Palladii, & Secundiani Episcoporum ab Aquilejensi Concilio damnatorum, quos ut Arianæ professionis convinceret S. Ambrosius, consubstantialitatis omissa mentione, aliis interrogationibus, an Filium Patri consubstantialem faterentur, inquirere studuit. Demum cum ex aliquorum opinione Cyrillus Hierosolymitanus Arianis favisse videretur, quia vocem *consubstantialis* in Catechesibus conticuerat, ita illum defendit Theophanes in Chronolog. *Oportebat consubstantialis vocem silere, quæ plurimos offendebat, & adversariorum controversiis a Sacro Baptismate multos deterritura erat: consubstantialis autem notitiam paris significationis vocibus clarius exprimere, quod a Cyrillo præstitum est.* Non est proinde mirandum, si Episcopi Ariminensis fidei formulæ subscripserint, in qua consubstantialitas Filii haud exprimebatur; cum aliunde, ni alte scrutata fuissent verba, nil fidei adversum continere videretur.

Episcopi ergo Fidem catholicam invicte in corde retinuerunt, quamvis aliorum fraudibus visi sint eamdem verbis ejerasse. Optime etiam animadvertit Natalis & ipsam fidelium plebem absque ulla comparatione longe Arianos superasse: quod & alii PP. affirmant, & præsertim S. Basilius *ep. 72. & 75. ad Neocæs.* Tam autem Socrates *l. 2. c. 22.* quam Sozomenus *l. 3. c. 12.* generaliter Occidentem Arianam hæresim execrasse scribunt; Orientem vero pro majori parte Fidei Nicænæ indivulse adhæsisse, quamvis de voce *consubstantialis* non modica agitaretur quæstio etiam ab iis, qui a fide catholica non desciverant, ut non solum Sozomenus, sed ipse etiam testatur Socrates *lib. 2. c. 31.* agens de Synodo Seleuciæ. Mirum autem videri poterit, quod catholica plebs non solum in tot illis locis, quæ recenset Natalis, Arianis restiterit, sed etiam

Antio-

Antiochiæ; quamvis enim ibidem impietas Ariana principari videretur, nihilominus & ibi *Consubstantialis* Vindices præpollebant, teste Socrate *lib.* 5. *c.* 4. Ipsos demum milites catholicam fidem mordicus servasse docet Theodoretus *l.* 3. *c.* 3. quapropter Julianus Imperii sui exordiis fidei hostem se demonstrare abstinuit, ne milites in se concitaret. Et revera, ipsomet referente Theodoreto *l.* 4. *c.* 1. Joviniano catholico Imperatore rerum potiente, statim apparuit milites fidei catholicæ inhærere. Nec refert alicubi tam plebem, quam milites Arianis Episcopis fœderatos visos esse; neque etenim illorum fidei communicabant, putantes novas dicendi formulas nonnisi antiquam, Nicænamque fidem explicare: atque ita ipsorum simplicitas ambiguarum vocum ratione a vera fides non discedebat. Id explicans S. Hilarius *l. contra Auxentium* ita scribit: *Et hujus quidem impietatis occasio per fraudem perficitur, ut jam sub Anti-Christi sacerdotibus, Christi populus non occidat, dum hoc putant illi Fidei esse, quod vocis est. Audiunt Deum Christum, putant esse quod dicunt. Audiunt Filium Dei, putant in Dei nativitate inesse Dei veritatem. Audiunt ante tempora, putant idipsum ante tempora esse, quod semper est. Sanctiores aures plebis, quam corda sunt Sacerdotum.*

DISSERTATIO XXXIV.

De Magni Meletii Orthodoxia.

ARTICULUS UNICUS.

Utrum Sanctus Meletius Antiochenus Episcopus Hæreticus aut Schismaticus fuerit?

PROPOSITIO.

Sanctus Meletius Antiochenus Episcopus, nec Hæreseos, nec Schismatis nota inuri debet.

PRobatur prima pars, ex iis quæ a nobis dicta sunt Dissertatione decima quinta, in qua probavimus eos, qui voce ὁμοιούσιον ad Fidem Nicænam exprimendam utebantur, vocem vero ὁμοούσιον certis de causis respuebant, Catholice sensisse, nec de summa Fidei disputasse; cum itaque horum e numero fuerit Sanctus Meletius, & ob Nicænæ Fidei defensionem exilium perpessus fuerit, nullum de ejus Orthodoxia dubium superest.

Eam confirmat magnifice Sanctus Athanasius, *Oratione* 1. *contra Arianos*, pag. 122. in qua inter Catholicos Episcopos & eximios Nicænæ Fidei vindices *magnum* connumerat *Meletium*. Eidem attestatur Theodoretus, *l.* 2. *Historiæ Ecclesiasticæ*, *c.* 31. ubi de Meletii electione ad Antiochenæ regimen Ecclesiæ agens, hæc habet: *Apostolicorum vero dogmatum defensores, quibus Magni Meletii & sanitas doctrinæ, & vitæ sanctitas, & virtutum copia probe cognita erat, consensum præbuerunt; summoque studio curarunt, ut decretum ea de re perscriberetur, & cunctorum subscriptionibus firmaretur.* Refert denique, Georgium Laodicenum Episcopum, Acacium Cæsareensem, & Meletium, rogante Imperatore, concionem ad populum habuisse in illa verba: *Dominus creavit me initium viarum suarum ad opera sua.* Et Georgium quidem Laodicenum, Hæreticum virus evomuisse: Acacium mediam quamdam protulisse expositionem, quæ ab Ariana quidem blasphemia distabat plurimum, puram tamen ac sinceram Apostolicæ Doctrinæ notam haudquaquam retinebat. Tertium denique surrexisse Magnum Meletium; *& quænam esset recta Theologiæ regula, demonstrasse. Ad veritatem enim tamquam adamussim cuncta dirigens, ne quid plus, neve minus justo diceret, cavit. Cumque ingens plausus & acclamatio multitudinis secuta esset, cunctique illum orarent ut compendiariam ipsis doctrinam traderet, ostensis tribus digitis, ac deinde duobus compressis, unoque, ut erat, relicto, memorabilem illam protulit sententiam: Tria sunt quæ intelliguntur, sed tamquam unum alloquimur. Verum ii quorum animos Ariana labes infecerat,*

cerat, adversus hanc doctrinam linguas suas exacuerunt, &c. Lege Dissertationem hujus Tomi xv. in qua etiam argumenta adversus Meletii Orthodoxiam pugnantia diluimus.

Probatur secunda pars. Ille non fuit Schismaticus, quocum viri sanctissimi communionem foverunt, cui demortuo Concilium Œcumenicum parentavit, cui denique sacros honores ut cœlitibus reliquis defert Ecclesia: Atqui cum Magno Meletio viri sanctissimi communionem foverunt, ipsi demortuo Concilii secundi Œcumenici Patres parentavere, eumque Sanctus Gregorius Nyssenus Oratione funebri celebravit: ipsi denique sacros honores impendit Ecclesia, quæ pridie Idus Februarii diem ipsi festivum quotannis consecrat. Magnus igitur Meletius Schismaticus non fuit.

Probatur minor quoad primam partem, ex Sancto Basilio Magno, qui multas ad Meletium scripsit Epistolas, in quibus ejus sanctitatem & salutarem Doctrinam commendat, ipsiusque de negotiis Ecclesiæ gravissimis rogat consilium. Legenda est Epistola Basilii 56. 57. 58. 59. In priori hæc scribit: *Omnia hic dolore plena sunt, & sola nobis malorum aversio est sanctitatis tuæ cogitatio, quam nobis evidentiorem indit rerum tuarum, quæ omni sapientia & gratia abundant, commemoratio ... Si vero precum tuarum interventu, donec in terra ista sumus, & præsenti ad ipsum conspectum alloquio digni haberemur, & ab ipsa viva voce salutarem doctrinam, aut cum ad præsens, tum ad futurum sæculum commeatus accipere promeremur; istud utique maximum bonum judicaremus, & præmium nobis ipsis divinæ benevolentiæ arbitraremur.*

Et Epistola 325. ad Sanctum Epiphanium, qui a Meletii Communione ipsum ad Paulini partes transferre studebat, impense commendat Meletium, testaturque Sanctum Athanasium cum illo communionem paratum fuisse conjungere, sed quorumdam pravis consiliis in aliud tempus dilatam fuisse. *Antiochenam Ecclesiam*, inquit, *illam dico, quæ iisdem Fidei unius insistit unanimiter vestigiis, donec Dominus ut unitam olim videamus. Hæc enim ante alias præcipue Ecclesias, in periculo ab hostilibus incursionibus versatur; quod memoria recolat ille hostis, Christianos ibi omnium primo nominatos. Scinduntur Hæretici contra Orthodoxos: Orthodoxi in seipsos dividuntur. Nos quoniam primus omnium veritatis patrocinium suscepit olim, & egregio illo certamine, rerum Constantio potiente decertavit cum primis Reverendus Episcopus Meletius, illiusque sectetur mea Ecclesia communionem, propter illam constantiam & invictam animi fortitudinem hominem amplexata; ad hunc usque diem in communione habemus illum, per Dei gratiam, & si Dominus dederit, sumus usque habituri. Quin & Papa beatissimæ memoriæ Athanasius, Alexandria profectus, in votis habebat communionem cum ipso inire: Sed vafris nonnullorum consiliis actum est, ut in aliud tempus distulerit hanc unionem ..... Qui postremi subintroiverunt, nullius illorum communionem aliquando admisimus: non quod indignos judicaverimus, sed quod nihil in Meletio condemnandum agnoscamus.*

Probatur eadem minor quoad secundam partem, ex Oratione S. Gregorii Nysseni habita in funere Magni Meletii quæ extat Tom. 2. Operum ipsius p. 1019. quam sic exorditur: „ Auxit nobis numerum Apostolorum novus Apostolus, qui cooptatus est in or-„ dinem Apostolorum. Traxerunt enim Sancti ad se moribus consimilem; athletam, „ athletæ; coronatum, coronati; animo castum, corde puri; præconem sermonis, Mi-„ nistri sermonis ... Ecce tempus consilii est, & consilium dare solitus tacet. Bellum „ nos circumstat, bellum Hæreticum; & qui ducem se præbeat nobis, non est. La-„ borat infirmitatibus commune corpus Ecclesiæ, & Medicum non invenimus.

Et infra: „ O malum naufragium! quomodo in medio portu spei nostræ naufragium „ fecimus? Quomodo in numeris mercibus onusta navis cum ipso onere demersa, nos „ olim divites, nudos destituit? Ubi splendidum illud velum, quod Spiritu Sancto sem-„ per dirigebatur? Ubi tutum ac firmum animarum nostrarum gubernaculum, quo tem-„ pestates maximas Hæreticas nullo accepto incommodo prætervehebamus? Ubi immo-„ bilis & firma sententiæ judiciique anchora, qua cum summa securitate, post labores „ adquiescebamus? Ubi bonus ille gubernator, qui ad supremum scopum navigium di-„ rigebat?

Et infra, sortem Antiochenæ Ecclesiæ Pastore suo orbatæ lugens, hæc habet: „ Cum primum bene morata ac modesta illa Ecclesia Virum vidit, faciem vidit ad ima-

„ ginem

„ *ginem* Dei vere formatam: vidit dilectionem fontis modo fcaturientem. Vidit gra-„ *tiam* labiis circumfufam, animi demiffionis fummum gradum: vidit manfuetudinem „ atque clementiam, qualis in Davide fuit: qualis in Salomone intelligentiam atque „ prudentiam: qualis in Moyfe bonitatem: qualis in Samuele perfectionem: qualis in „ Jofepho continentiam, pudicitiamque: qualis in Daniele fapientiam: quemadmodum „ magnus Elias zelo Fidei præditum; ficut fublimis Joannes, integritate corporis or-„ natum: ficut Paulus, inexfuperabili præditum dilectione: vidit tot bonorum circa „ unam animam concurfum: amore beato vulnerata eft; cafto bonoque Sponfum fuum „ amore atque benevolentia profecuta dilexit.

Tertia pars ex Menologiis & Martyrologiis evidens eft: Sed & Sanctus Joannes Chryfoftomus, *Homilia* 45. *Tomi* 1. locupletiffimum teftimonium Sancti Meletii Fidei atque Sanctitati perhibet. Cujus de ingreffu in Antiochenam Ecclefiam fic loquitur: „ Cum „ enim ingreffus ficut Moyfes in Ægyptum liberaffet civitatem ab errore Hærefis, pu-„ tridifque membris, & immedicabilibus a reliquo corpore amputatis, integram refti-„ tuiffet fanitatem Ecclefiæ multitudini; inimici veritatis non ferentes correctionem, „ cum moviffent eum qui tunc imperabat, expulerunt eum ex hac civitate; expectan-„ tes fore ut veritate effent fuperiores. Evenit autem contra quam expectabant; ma-„ gifque fuit evidens vefter zelus & refplenduit demonftratio illius fcientiæ ad docen-„ dum accommodatæ. Illius quidem, quod triginta diebus, nec illis quidem integris, „ tantum potuit, ut poftea irruentibus fpiritibus innumeris illabefacta, & inconcuffa „ manferit illa doctrina. Fervor autem vefter fe aperte oftendit, quod triginta diebus „ tam accurate fufcepiftis quæ jacta fuerant ab illo femina, ut ad profundum mentis ra-„ dices transmiferitis, & nulli deinceps illatæ cefferitis tentationi.

Addit inferius Sanctus Chryfoftomus, beatum Meletium divinæ confilio providentiæ vocatum fuiffe Conftantinopolim, ubi congregati erant Orientis Antiftites: Ut qui erant „ ubique terrarum Epifcopi, tamquam archetypum exemplar, illius Sanctitatem intui-„ ti, fui in hoc munere officii certiffimam & clariffimam haberent regulam, quemad-„ modum oporteat adminiftrare & regere Ecclefias". Denique fic Orationem fuam concludit: „ Oremus itaque omnes fimul, Beatum Meletium harum precum focium acci-„ pientes, ut hæc nobis augeatur charitas, & nos omnes obtineamus, quomodo hic fu-„ mus prope arcam *iftam*, ita illic quoque poffe effe prope beatum & æternum ejus „ Tabernaculum". *Ex quibus colligitur*, tantum abeffe ut Meletium Hærefeos, vel Schifmatis incufaverit Ecclefia, quin potius ipfum ut Nicænæ Fidei ftrenuum contra Arianos vindicem, ut Epifcoporum exemplar, ut animatam omnis fanctimoniæ regulam, & ante obitum venerata fit, & facris poft obitum honoribus fuerit profecuta. Scripfit autem, ac dixit hanc Panegyrim Sanctus Chryfoftomus anno quinto poft felicem Sancti Meletii ex hac mortali vita tranfitum.

Denique pacis Ecclefiafticæ ftudiofiffimum fuiffe Sanctum Meletium, & indolis a fchifmate penitus averfæ, conftat ex conditione quam obtulit Paulino pro pace Ecclefiarum, de qua ita fcribit Theodoretus, lib. 5. Hiftoriæ Ecclefiafticæ, *cap.* 3. „ Mele-„ tius vero, *inquit*, vir omnium mortalium mitiffimus, amanter fimul ac leniter Pau-„ linum his verbis compellavit. Quandoquidem harum ovium & mihi Dominus ipfe „ curam commifit, & tu aliarum curam fufcepifti, ovefque inter fe in religione con-„ fentiunt, jungamus greges, Amice, & contentionem de primatu deponamus: gre-„ gemque in commune pafcentes, communem iis curam ex æquo impendamus. Quod „ fi cathedra in medio pofita contentionem facit, eam ego auferre conabor. Pofito enim „ fuper illa Evangeliorum libro, nos ex utraque parte fedeamus. Ac fi quidem ego „ prior ex hac vita difceffero, tu folus, o Amice, Præfulatum totius gregis obtine; „ Si vero id tibi prius contigerit, tum ego, prout potero, gregis curam geram". Itane loquitur Schifmaticus?

Objicitur in fecundam partem Propofitionis (nam argumenta contra primam pugnantia Differtatione 15. foluta funt.) Qui contra legitimum Epifcopum in Ecclefia fedet, fchifmaticus eft: atqui Meletius contra legitimum Epifcopum in Ecclefia Antiochena fedit: fchifmaticus igitur fuit.

Ma-

Major evidens est. Ideo namque Novatianus schismaticus fuit, quia contra legitimum Episcopum, nempe Sanctum Cornelium, Romanam Sedem tenuit.

Minor vero probatur: Sedit Meletius contra Paulinum in Antiochena Ecclesia: atqui Paulinus legitimus fuit Episcopus: ipsum enim ut legitimum Episcopum Sanctissimi viri agnovere, scilicet Sanctus Epiphanius, Sanctus Hieronymus, & tota Ecclesia Occidentalis. Sedit itaque Meletius in Ecclesia Antiochena contra legitimum Episcopum.

Confirmatur. Qui communionem cum Romano Pontifice non fovet, & cum quo vicissim Romanus Pontifex communione conjunctus non est, schismaticus censetur. Atqui Meletius cum Romano Pontifice non fovit communionem; nec ad ipsum communicatorias literas dedit Romanus Pontifex. Meletius igitur schismaticus censeri debuit.

Respondeo, nego minorem. Ad ejus probationem, nego majorem. Immo Paulinus sedit contra Meletium. Et quamvis legitimus Episcopus habitus sit a quibusdam viris sanctis, qui falsis rumoribus decepti, & de Meletii Fide non satis persuasi, propterea quod ab Arianis electus esset, ac vocem ὁμοούσιον reticeret, in eum fuerunt iniquiores: tamen ab aliis æque Sanctis Episcopis & Doctoribus solus Meletius verus Ecclesiæ Antiochenæ Sponsus & Pastor agnitus est; nempe a S. Basilio, a S. Gregorio Nysseno, a Sancto Athanasio, qui communionem cum ipso conjungere paratus fuit, a Patribus Constantinopolitani Concilii, ab Ecclesiæ denique Orientalis parte maxima. Certe si Schismatis labes alicui ex duobus Catholicarum partium Antiochenis Episcopis adhæsisset, Paulino potius tribui deberet quam Meletio; siquidem Paulinus a Lucifero Calaritano inconsulto ac temere ordinatus est, Antiochena Sede de Dei voluntate, & plurimorum consensione a Meletio occupata. *Cum* enim *post primum secundus esse non possit, quisquis post unum, qui solus esse debeat, factus est, non jam secundus ille, sed nullus est*, (inquit S. Cyprianus in ep. 52. ad Antonianum). Et, *Stat sententia authentica & Ecclesiastica, post primam electionem non esse secundam. Celebrata proinde prima, quę secundo presumpta est, nec secunda, sed nulla* (ut scribit Sanctus Bernardus, *Epistola 126. ad Episcopos Aquitaniæ*). Nolim tamen schismatis labem aspergere Paulino, qui Vir Sanctissimus fuit, & cujus ordinatio a Viris sanctissimis probata est. Cum enim conciliandæ unitatis Ecclesiasticæ causa Episcopatum susceperit, nec ipsum exambierit, aut invaserit, schismaticus censeri non debet: maxime cum admiserit conditionem sibi a Meletio oblatam, ut altero ipsorum decedente, nullus in locum mortui subrogaretur, & pacem cum eo servaverit.

Ad confirmationem, distinguo majorem. Qui non fovet communionem cum Romano Pontifice, vel mediatam, vel immediatam, schismaticus est, concedo; qui non fovet immediatam, sed mediatam tamen servat, nego. Similiter distinguo minorem: Meletius non fovit communionem cum Romano Pontifice, & paratus tamen fuit ad eam fovendam, nec per ipsum stetit quin cum ipso communicaret, sed per ipsum Pontificem, concedo; & non fuit paratus ad communionem cum Romano Pontifice, & cum omnibus Episcopis & Ecclesiis Catholicis fovendam, nego. Sufficit autem ad conservationem Ecclesiasticæ unitatis mediata cum Romano Pontifice, aut cum aliis Episcopis Orthodoxis communio: ut scilicet cum iis quis communicet, qui Romano Pontifici conjuncti sunt, & literas ab eo pacificas accipiunt, & vicissim isti cum illo communicent, qui communicatorias a Romano, aut quovis alio Episcopo Epistolas non accipit. Hæc enim, quamvis mediata dumtaxat Communio, argumento est Romanum Pontificem ab illorum communione divulsum penitus non esse, ad quos propter quasdam œconomiæ rationes, communicatorias non scribere decrevit Epistolas. Nam si illos ut schismaticos haberet, & illos qui ipsis communione juncti sunt, ut schismaticorum fautores execraretur. De illis par etiam ratio est, qui cum Romano Episcopo communionem immediate non fovent, sed cum Episcopis Catholicis ipsi conjunctis. Illi enimvero Pontificis Romani communionem non aversantur, alioqui & illorum aversarentur communionem, qui Romano Pontifici adunati sunt. Non sunt igitur a communi radice & matrice Ecclesiæ Catholici avulsi, proindeque schismatici censeri non debent. Porro Meletius mediatam cum Romano Pontifice, omnibusque Occidentis Ecclesiis, & cum viris sanctissimis, Athanasio, Epiphanio, Hieronymo, communionem fo-

„ *ginem* Dei vere formatam: vidit dilectionem fontis modo scaturientem. Vidit gra„ *tiam* labiis circumfusam; animi demissionis summum gradum: vidit mansuetudinem „ atque clementiam, qualis in Davide fuit: qualis in Salomone intelligentiam atque „ prudentiam: qualis in Moyse bonitatem: qualis in Samuele perfectionem: qualis in „ Josepho continentiam, pudicitiamque: qualis in Daniele sapientiam: quemadmodum „ magnus Elias zelo Fidei præditum; sicut sublimis Joannes, integritate corporis or„ natum: sicut Paulus, inexsuperabili præditum dilectione: vidit tot bonorum circa „ unam animam concursum: amore beato vulnerata est; casto bonoque Sponsum suum „ amore atque benevolentia prosecuta dilexit.

Tertia pars ex Menologiis & Martyrologiis evidens est: Sed & Sanctus Joannes Chrysostomus, *Homilia* 45. *Tomi* 1. locupletissimum testimonium Sancti Meletii Fidei atque Sanctitati perhibet. Cujus de ingressu in Antiochenam Ecclesiam sic loquitur: „ Cum „ enim ingressus sicut Moyses in Ægyptum liberasset civitatem ab errore Hæresis, pu„ tridisque membris, & immedicabilibus a reliquo corpore amputatis, integram resti„ tuisset sanitatem Ecclesiæ multitudini; inimici veritatis non ferentes correctionem, „ cum movissent eum qui tunc imperabat, expulerunt eum ex hac civitate; expectan„ tes fore ut veritate essent superiores. Evenit autem contra quam expectabant; ma„ gisque fuit evidens vester zelus & resplenduit demonstratio illius scientiæ ad docen„ dum accommodatæ. Illius quidem, quod triginta diebus, nec illis quidem integris, „ tantum potuit, ut postea irruentibus spiritibus innumeris illabefacta, & inconcussa „ manserit illa doctrina. Fervor autem vester se aperte ostendit, quod triginta diebus „ tam accurate suscepistis quæ jacta fuerant ab illo semina, ut ad profundum mentis ra„ dices transmiseritis, & nulli deinceps illatæ cesseritis tentationi.

Addit inferius Sanctus Chrysostomus, beatum Meletium divinæ consilio providentiæ vocatum fuisse Constantinopolim, ubi congregati erant Orientis Antistites: Ut qui erant „ ubique terrarum Episcopi, tamquam archetypum exemplar, illius Sanctitatem intui„ ti, sui in hoc munere officii certissimam & clarissimam haberent regulam, quemad„ modum oporteat administrare & regere Ecclesias". Denique sic Orationem suam concludit: „ Oremus itaque omnes simul, Beatum Meletium harum precum socium acci„ pientes, ut hæc nobis augeatur charitas, & nos omnes obtineamus, quomodo hic su„ mus prope arcam istam, ita illic quoque posse esse prope beatum & æternum ejus „ Tabernaculum ". Ex quibus colligitur, tantum abesse ut Meletium Hæreseos, vel Schismatis incusaverit Ecclesia, quin potius ipsum ut Nicænæ Fidei strenuum contra Arianos vindicem, ut Episcoporum exemplar, ut animatam omnis sanctimoniæ regulam, & ante obitum venerata sit, & sacris post obitum honoribus fuerit prosecuta. Scripsit autem, ac dixit hanc Panegyrim Sanctus Chrysostomus anno quinto post felicem Sancti Meletii ex hac mortali vita transitum.

Denique pacis Ecclesiasticæ studiosissimum fuisse Sanctum Meletium, & indolis a schismate penitus aversæ, constat ex conditione quam obtulit Paulino pro pace Ecclesiarum, de qua ita scribit Theodoretus, lib. 5. Historiæ Ecclesiasticæ, *cap.* 3. „ Mele„ tius vero, *inquit*, vir omnium mortalium mitissimus, amanter simul ac leniter Pau„ linum his verbis compellavit. Quandoquidem harum ovium & mihi Dominus ipse „ curam commisit, & tu aliarum curam suscepisti, ovesque inter se in religione con„ sentiunt, jungamus greges, Amice, & contentionem de primatu deponamus: gre„ gemque in commune pascentes, communem iis curam ex æquo impendamus. Quod „ si cathedra in medio posita contentionem facit, eam ego auferre conabor. Posito enim „ super illa Evangeliorum libro, nos ex utraque parte sedeamus. Ac si quidem ego „ prior ex hac vita discessero, tu solus, o Amice, Præsulatum totius gregis obtine; „ Si vero id tibi prius contigerit, tum ego, prout potero, gregis curam geram ". Itane loquitur Schismaticus?

Objicitur in secundam partem Propositionis (nam argumenta contra primam pugnantia Dissertatione 15. soluta sunt.) Qui contra legitimum Episcopum in Ecclesia sedet, schismaticus est: atqui Meletius contra legitimum Episcopum in Ecclesia Antiochena sedit: schismaticus igitur fuit.

Ma-

Major evidens est. Ideo namque Novatianus schismaticus fuit, quia contra legitimum Episcopum, nempe Sanctum Cornelium, Romanam Sedem tenuit.

Minor vero probatur: Sedit Meletius contra Paulinum in Antiochena Ecclesia: atqui Paulinus legitimus fuit Episcopus: ipsum enim ut legitimum Episcopum Sanctissimi viri agnovere, scilicet Sanctus Epiphanius, Sanctus Hieronymus, & tota Ecclesia Occidentalis. Sedit itaque Meletius in Ecclesia Antiochena contra legitimum Episcopum.

Confirmatur. Qui communionem cum Romano Pontifice non fovet, & cum quo vicissim Romanus Pontifex communione conjunctus non est, schismaticus censetur. Atqui Meletius cum Romano Pontifice non fovit communionem; nec ad ipsum communicatorias literas dedit Romanus Pontifex. Meletius igitur schismaticus censeri debuit.

Respondeo, nego minorem. Ad ejus probationem, nego majorem. Immo Paulinus sedit contra Meletium. Et quamvis legitimus Episcopus habitus sit a quibusdam viris sanctis, qui falsis rumoribus decepti, & de Meletii Fide non satis persuasi, propterea quod ab Arianis electus esset, ac vocem ὁμοούσιον reticeret, in eum fuerunt iniquiores: tamen ab aliis æque Sanctis Episcopis & Doctoribus solus Meletius verus Ecclesiæ Antiochenæ Sponsus & Pastor agnitus est; nempe a S. Basilio, a S. Gregorio Nysseno, a Sancto Athanasio, qui communionem cum ipso conjungere paratus fuit, a Patribus Constantinopolitani Concilii, ab Ecclesiæ denique Orientalis parte maxima. Certe si Schismatis labes alicui ex duobus Catholicarum partium Antiochenis Episcopis adhæsisset, Paulino potius tribui deberet quam Meletio; siquidem Paulinus a Lucifero Calaritano inconsulto ac temere ordinatus est, Antiochena Sede de Dei voluntate, & plurimorum consensione a Meletio occupata. *Cum* enim *post primum secundus esse non possit, quisquis post unum, qui solus esse debeat, factus est, non jam secundus ille, sed nullus est*, (inquit S. Cyprianus in ep. 52. ad Antonianum). Et, *Stat sententia authentica & Ecclesiastica, post primam electionem non esse secundam. Celebrata proinde prima, quę secundo pręsumpta est, nec secunda, sed nulla* (ut scribit Sanctus Bernardus, *Epistola 126. ad Episcopos Aquitaniæ*). Nolim tamen schismatis labem aspergere Paulino, qui Vir Sanctissimus fuit, & cujus ordinatio a Viris sanctissimis probata est. Cum enim conciliandæ unitatis Ecclesiasticæ causa Episcopatum susceperit, nec ipsum exambierit, aut invaserit, schismaticus censeri non debet: maxime cum admiserit conditionem sibi a Meletio oblatam, ut altero ipsorum decedente, nullus in locum mortui subrogaretur, & pacem cum eo servaverit.

Ad confirmationem, distinguo majorem. Qui non fovet communionem cum Romano Pontifice, vel mediatam, vel immediatam, schismaticus est, concedo; qui non fovet immediatam, sed mediatam tamen servat, nego. Similiter distinguo minorem: Meletius non fovit communionem cum Romano Pontifice, & paratus tamen fuit ad eam fovendam, nec per ipsum stetit quin cum ipso communicaret, sed per ipsum Pontificem, concedo; & non fuit paratus ad communionem cum Romano Pontifice, & cum omnibus Episcopis & Ecclesiis Catholicis fovendam, nego. Sufficit autem ad conservationem Ecclesiasticæ unitatis mediata cum Romano Pontifice, aut cum aliis Episcopis Orthodoxis communio: ut scilicet cum iis quis communicet, qui Romano Pontifici conjuncti sunt, & literas ab eo pacificas accipiunt, & vicissim isti cum illo communicent, qui communicatorias a Romano, aut quovis alio Episcopo Epistolas non accipit. Hæc enim, quamvis mediata dumtaxat Communio, argumento est Romanum Pontificem ab illorum communione divulsum penitus non esse, ad quos propter quasdam œconomiæ rationes, communicatorias non scribere decrevit Epistolas. Nam si illos ut schismaticos haberet, & illos qui ipsis communione juncti sunt, ut schismaticorum fautores execraretur. De illis par etiam ratio est, qui cum Romano Episcopo communionem immediate non fovent, sed cum Episcopis Catholicis ipsi conjunctis. Illi enimvero Pontificis Romani communionem non aversantur, alioqui & illorum aversarentur communionem, qui Romano Pontifici adunati sunt. Non sunt igitur a communi radice & matrice Ecclesiæ Catholici avulsi, proindeque schismatici censeri non debent. Porro Meletius mediatam cum Romano Pontifice, omnibusque Occidentis Ecclesiis, & cum viris sanctissimis, Athanasio, Epiphanio, Hieronymo, communionem fo-

sovit, quia Basilio, Gregorio Nysseno, aliisque Orientis Episcopis & Ecclesiis conjunctus erat, quibuscum Romano Episcopo, cæterisque Catholicis Antistitibus communio intercedebat. Nec Romana Ecclesia, aliæque Occidentis, Meletio communionem absolute denegabant, sed solum communionem Episcopalem, quia ejus electionem legitimam non esse arbitrabantur, ut qui ab Ecclesiæ hostibus electus esset. At *Ex ignorantia veritatis, Episcopatu abdicabant virum Dei, admirabilem Meletium*, (ut asserit S. Basilius, *Epistola* 349.)

SCHOLION.

In hanc Dissertatione, pag. 67. Editionis primæ, Religiosi Censores hanc Propositionem notant: *Non est Schismaticus, qui mediate communicat cum Papa.*

R. Sufficere ad conservationem Ecclesiasticæ unitatis mediatam cum Romano Pontifice Communionem, scripsi occasione *Sancti Meletii* Antiocheni Episcopi;, qui licet cum Romano Pontifice immediate non communicaret, *Paulini* partes protegente, & cum ipso Meletio non communicante, mediatam tamen cum Romano Pontifice, omnibusque Occidentis Ecclesiis Communionem fovit, ut ibidem expono. Nemo Schismaticus Sanctus est: Magni *Meletii* vindicata sanctitas est: Schismaticus itaque non fuit: Et tamen illum immediate cum Romano Pontifice non communicasse, quamvis paratus fuerit ad Communionem immediatam, & per ipsum non steterit quin immediate cum illo communicaret, Historiæ Ecclesiasticæ Monumenta testantur. *Proprie Schismatici dicuntur* (inquit *S. Thom.* 2. 2. Quæst. 39. Art. 1.) *qui propria sponte & intentione se ab unitate Ecclesiæ separant, quæ est unitas principalis.... Ecclesiæ autem unitas in duobus attenditur, scilicet in connexione membrorum Ecclesiæ ad invicem, seu communicatione; & iterum in ordine omnium membrorum Ecclesiæ ad unum caput. Hoc autem caput est Christus, cujus vicem in Ecclesia gerit Summus Pontifex. Et ideo Schismatici dicuntur, qui subesse renuunt Summo Pontifici, & qui membris Ecclesiæ ei subjectis communicare recusant.* Ex his Schismaticorum characteribus ab Angelico Doctore descriptis compertum est, eos, qui cum Romano Pontifice Communionem immediate non fovent, sed tamen cum Episcopis Catholicis illi conjunctis communicant, & ad Communionem immediatam cum ipso Christi in terris supremo Vicario, cujus divinum Primatum corde credunt, & ore confitentur ac reverentur, immediate fovendam sunt parati, ut paratus erat Sanctus Meletius, Schismaticos non esse.

Nota.

DUo mihi probanda non videntur in superiori dissertatione de Meletii Orthodoxia; quod nempe non Paulinus, sed Meletius esset legitimus Antiochiæ Episcopus, & quod Meletius tandem non obtinuerit cum Ecclesia Romana Communionem.

Cum igitur ex Ecclesiæ legibus Episcopatum gerere haud posset, qui se vel hæretica labe commaculasset, vel hæreticorum communionem admisisset, statim dignoscitur Meletii ordinationem irritam fuisse, quia nempe ab Arianis ad Episcopatum fuit evectus, ut apud Socratem *hist. l.* 5. *cap.* 5. Sozomenus *lib.* 7. *cap.*3. Eos quidem sua sefellit opinio; nam in prima sua concione Nicænam Fidem profitentem audierunt, ut narrat Theodoretus *hist. lib.* 2. *cap.* 31. nihilominus Eustathiani Romanæ Ecclesiæ, Athanasii, Epiphanii &c. communione fruentes, operam dedere ne ab his Meletius susciperetur, teste eodem Theodoreto *libr.* 3. *cap.* 4. Interim Lucifer, qui fuerat in Ægyptum relegatus, Antiochiam pergens, Paulinum ad illius Ecclesiæ cathedram promovit, cujus rei testis est Rufinus *hist. lib.* 1. *cap.* 30. & Theodoretus *histor. lib.* 3. *cap.* 5. quem summis laudibus Socrates, Sozomenus, Facundus, aliique celebrant, eumque, rejecto Meletio, Romana recepit Ecclesia, Occidentales omnes, Episcopi Ægyptii, Cypriique, *Athanasius*, Epiphanius &c. Hoc autem satis esse deberet, ut solum Paulinum verum Antiochiæ Episcopum diceremus; solus etenim Romanæ Ecclesiæ communione gaudebat: quapropter ajebat Sanctus Hieronymus epist. ad Damas. *Non novi Vitalem*,

talem , Meletium respuo , ignoro Paulinum . Quicumque tecum non colligit , spargit ; hoc est, qui Christi non est , Anti-Christi est . His verbis demonstrat illum pro schismatico habendum, qui Romani Pontificis communionem non obtinuisset. Quod si Romanus Pontifex adhuc patiebatur Episcopos Orientales , inter quos erat S. Basilius , cum Meletio communicare, id tribuendum est, quia nemo ignorabat Nicænam fidem Meletio cordi esse, & quia illi Antistites peroptabant ut in Antiochena Ecclesia pax conciliaretur. Eo quod Paulinus Romani Pontificis communionem gauderet, ad ipsum Ecclesiam Antiochenam spectasse, palam etiam factum est, postquam Gratianus sua lege sancivit, ut Ecclesiæ iis restituerentur Episcopis , qui cum Damaso Apostolicæ Sedis Antistite communicarent; cujus legis meminit Theodoretus *libro* 5. *capit.* 2. Hujus legis beneficio Paulinus Ecclesias repetere cœpit a Sapore Militum Magistro, cui tamen restitit Flavianus, unus ex Meletii Presbyteris , ut ibidem narrat Theodoretus *cap.* 2. his verbis*: Tunc cum Sapores magister militum Antiochiam advenisset , & Imperatoris legem protulisset, Paulinus quidem affirmare cœpit se Damaso communicare. Divinus autem Meletius quietus sedebat, contentionem illorum sustinens . Tunc Sapientissimus Flavianus, qui in Presbyterorum ordine adhuc erat constitutus, primum quidem ita Paulinum alloquutus est: Si Damasi communionem amplecteris, o amice, doctrinæ nobis manifestam similitudinem ostende. Nam ille quidem unam, eamdemque Trinitatis substantiam confitens tres hypostases diserte prædicat; tu contra Trinitatem tollis hypostasum . Ostende igitur consensionem doctrinæ, & Ecclesias accipe, ut lex jubet .* Ipse igitur Flavianus Ecclesias Paulino tradendas agnoscebat, quia cum Damaso communicaret ; eique solum opponebat Fidei diversitatem, quamvis re vera ab eo non dissentiret : si etenim tres hypostases dicere recusabat, ideo id faciebat , quia nondum satis constabat, an nomen *hypostasis* ad naturam, seu potius ad personas designandas esset usurpandum.

Quibusdam videri posset Meletii ordinatio probanda, quia Alexandrina Synodus, de qua Rufinus *hist. l.* 1. *c.* 28. statuerat veniam tribuendam Arianis , qui postea fidem Nicænam profiterentur; quod, ut supra dictum est, fecerat Meletius, in eo etiam solum culpabilis , quod cum Arianis communicasset , non quod illorum erroribus adhæserit . At hæc evasio Meletii ordinationi non suffragatur; nam dum illius Synodi Legati Antiochiam pervenere, eo missi ut pacem conciliarent, jam a Lucifero Paulinum in Episcopum ordinatum invenerunt, ut narrat idem Rufinus *cap.* 30. cui consonat Theodoretus *hist. lib.* 3. *cap.* 5. Antequam igitur de lege a Synodo lata Legati Luciferum docerent, Paulinum promoverat, quem æquum non erat ab Episcopatu deturbari , utpote qui summa constantia, nec Imperatoris ipsius minas veritus, ab hæreticorum communione semper abstinuerat, & Catholicam fidem palam professus erat; unde, ut supra innui, summis laudibus effertur. Et quidem , si lex in Synodo Alexandrina sancita Meletio suffragata fuisset, S. Athanasius ab ejusdem communione non abstinuisset , ut testatur Rufinus supra citatus, eo magis quia cum ipso communionem inire *in votis habebat*, ut scribit Sanctus Basilius *ep.* 325. Videamus modo, an tandem Meletius immediate cum ipso Damaso communicaverit .

In suam communionem fuisse tandem Meletium a Damaso susceptum , postquam scilicet Antiochiæ pax fuit restituta, mihi omnino certum est . Sciendum igitur quod numquam Paulinus acquiescere voluit Meletio exoptanti una cum ipso in solio residere, dicens Ecclesiæ regulas non pati, ut ordinatus ab Arianis in Cathedræ societatem admitteretur; qua de re legendus Theodoretus *lib.* 5. *cap.* 3. & Socrates *lib.* 5. *cap.* 5. Ea igitur conditione fœdus tandem initum est , ut in locum decedentis alius non substitueretur, sed superstes Ecclesiam obtineret, ut narrat Socrates citatus, & Sozomenus *lib.* 7. *cap.* 3. Post hæc autem Meletio Romani Pontificis communionem non denegatam sequentia demonstrare videntur. Primum est quod PP. Concilii Aquilejensis circa annum 381. in epistola ad Imperatores dicunt jam se poposcisse , ut servaretur pactum , quo pax in Ecclesia Antiochena inita fuerat, nempe , ut *altero decedente penes superstitem Ecclesiæ permanerent, nec aliqua superordinatio attentaretur*. Ita cum ambigi non possit Italiæ Episcopos præfatum pactum probasse , remanet Meletium, ut Episcopum suscepisse ; quod confirmatur quia ibidem addunt : *Tamen ne aut aliqui vi-*

deantur esse posthabiti, qui & pacto, quod stare volumus, communionem nostram rogarunt. Considerandum deinde quod S. Hieronymus, qui per ea tempora in Oriente versabatur, ita scribit ad S. Damasum: *Ego clamo, si quis cathedræ Petri communione jungitur, meus est. Meletius, Vitalis, Paulinus tibi hærere se dicunt &c.* Notissimum sane in Oriente erat antea Romanæ Ecclesiæ communione Paulinum perfruitum; unde non alia ratione dici potest S. Hieronymum a Damaso certiorari expetiisse de iis, qui cum eo communicarent, nisi quia quid novi accidisset, & suam communionem Meletio Damasus concessisse audiverit. Sed & illud non omittendum quod cum Meletius, ut ab Arianis se segregavit, ita virtutibus floruerit, quod inter Sanctos fuerit adnumeratus, inverosimile prorsus est mentiri voluisse, suam cum Damaso communionem affirmando.

Eadem cum Damaso communio innotescit, quia postquam iste Pontifex in Concilio Romæ habito fidem Trinitatis confirmavit, & Divinitatem Spiritus Sancti asseruit, Apollinaristarum errores damnando, epistolam ad Orientales Episcopos scripsit, quam ex Barberinis Codicibus integram dedit Lucas Holstenius, *Rom. Coll. t. 1. p. 165. 175. 176. 177.* Postquam vero in calce ipsius epistolæ dicitur Orientalem Ecclesiam facta Synodo apud Antiochiam, fidem in epistola expositam sua subscriptione confirmasse, legitur statim Meletii subscriptio his verbis concepta: *Meletius Episcopus Antiochenus consentio omnibus suprascriptis, ita credens, & sentiens, & si quis præter hæc sentit, anathema sit*. Ubi autem legimus Meletium epistolæ Damasi in Concilio Antiocheno subscripsisse, statim apparet in ipsius communionem tunc temporis susceptum fuisse. Idem dignoscimus ex libello Synodico, ubi de hoc Concilio ita dicitur: *Sed & Meletius, qui celebris cognominatur, suo in Throno Antiochiæ divinam, & sacram convocavit Synodum, quæ divinum confirmans Symbolum, & Marcellum, Photinum, ac Apollinarium anathemate notans, divinam ad Damasum, & Episcopos Occidentis misit expositionem*. Quis modo dicat Meletium fidei expositionem ad Damasum missurum, si ab ejus fuisset communione divulsus?

DISSERTATIO XXXV.

De Controversia quæ circa nomen Hypostaseos in Ecclesia orta est.

* Aut 320. INter τῆς ὀυσίας καὶ τῆς ὑποστάσεως nomina, in Concilio Alexandrino anno 319. * Magno Osio Cordubensi Episcopo auctore, distingui cœpit, ut novo istorum vocabulorum usu novæ Hæreses expugnarentur, ut refert Baronius in Annalibus Ecclesiasticis. Hac distinctione alteri contentioni materia suppeditata est. Ex eo enim partim natum est Antiochenum Schisma, quod alii unicam & singularem hypostasim, alii tres in Deo profiterentur; teste S. Basilio, Epistola 349. ad Terentium Comitem, in qua scribit, se nullo pacto deduci posse a communione Meletii: quamvis Paulinus a Romano Pontifice, & Occidentalibus Episcopis literas acceperit, quibus ratus illi fiebat Episcopatus; necnon ab Athanasio, qui cum Meletio hactenus communicare noluerat. Tum *Haud contemnendas arbitrari se quæstiones illas quæ schismati dederunt ab initio occasionem*. Quippe hoc ipso, quod unica hypostasis in Deo ponitur, occasionem Arianis præberi, qui propterea τὸ ὁμοούσιον repudiabant, quod id *secundum hypostasim* a Catholicis asseri interpretabantur; quasi singularem in Deo hypostasim eo vocabulo declararent, quæ varias identidem functiones & personas obiret. Addit, Occidentales, eam calumniam veritos, cum hypostasim promiscua significatione cum ὀυσία caperent, ob linguæ suæ angustias Græcum usiæ nomen expressisse.

Ita auctum est illud de nomine hypostasis dissidium circa annum Christi 360. *Ut periculum esset ne orbis terrarum fides una cum syllabis abrumperetur*, ait Sanctus Gregorius Nazianzenus, *Oratione de Laudibus Sancti Athanasii*, in qua & istis verbis hæc præmittit: *Res profecto ridicula, vel potius miseranda. Diversæ Fidei specimen præbuit levis illa & jejuna de sono vocum altercatio. Hic deinde & Sabellianismus ob tres*

per-

personas excogitatus est, & Arianismus ob tres hypostases: quorum utrumque pertinax contendendi studium affinxerat.

Hoc dissidium nonnihil sedavit Sanctus Athanasius in Concilio Alexandrino post Constantii mortem & Confessorum ab exilio reditum celebrato, cum Eusebio Vercellensi & aliis, anno Christi 362. Vocatis namque & his qui tres hypostases, & his qui unam constituebant, primos interrogavit, num sic tres hypostases ponerent quomodo Ariani, *Alienas, peregrinasque ac diversæ a se invicem substantiæ, & unamquamque hypostasim per se ac seorsim divisam esse, ut cæteræ creaturæ, & qui ex hominibus nascuntur? An intelligerent diversas res, quale est aurum, argentum, æs? An ut alii Hæretici sub istis vocibus tria principia constituerent?* At illi responderunt se ita nequaquam sentire, sed *Sese in Trinitatem credere, non quę nomine tenus, sed quę vere Trinitas esset, & subsisteret: & Patrem ut vere existentem & subsistentem, & Filium ut existentem & subsistentem,* nec non *& Spiritum Sanctum agnoscere; non tamen se dixisse tres Deos, aut tria principia, immo ne toleraturos quidem, si quis tale quidpiam dicat, aut sentiat: Sed se scire esse Sanctam Trinitatem, ut tamen sit una Deitas, & unum Principium; & Filium se agnoscere esse coessentialem Patri, & Spiritum Sanctum non creaturam, neque alienum, sed proprium & indisgregatum ab essentia Patris & Filii.* Deinde quæsivit ab iis qui unam hypostasim statuebant, utrum ad mentem Sabellii loquerentur, *Ut sublatos vellent ex Trinitate Filium & Spiritum Sanctum, quasi Filius essentia careat, aut Spiritus Sanctus non subsistat.* At ipsi longe se alia sentire professi sunt. Nam idcirco singularem Trinitatis hypostasim se statuere, *Quia ὑπόςασιν idem esse cum ὀσία intelligebant, & quia Filius ex essentia Patris est; & quia in tribus est identitas naturæ; unam autem se Deitatem, & unam naturam credere, neque aliam Patris, aliam Filii, aut Spiritus Sancti esse naturam.* His auditis, vehementer assensi sunt alterius partis homines; atque ita omnes convenerunt, ut omnibus Hæresibus anathemate confossis, aliam Fidei formulam non exigerent, ut aliam verborum conceptionem, præter eam quam Nicæna Synodus expresserat. Ista constant ex Epistola Synodica Concilii Alexandrini ad Antiochenos, apud S Athanasium. Hanc intepretationem de tribus hypostasibus & una hypostasi, Paulinus ipse huic Epistolæ subscribens approbavit.

Ex his colligitur, Catholicos fuisse, qui de una vel tribus in S. Trinitate hypostasibus dissidebant, nec de veritate Mysterii, sed de verbis dumtaxat, quibus in eo explicando utendum esset, fuisse inter eos quæstionem. Quod egregie confirmat S. Gregorius Nazianzenus in *Oratione de laudibus Sancti Athanasii*, de quo sic loquitur: *Quæ cum Beatus ille Vir, & vere homo Dei, magnusque animarum œconomus, oculis auribusque perciperet, tam stultam & absurdam Orthodoxæ Fidei sectionem dissimulandam ac negligendam sibi non putavit; verum medicinam morbo quamprimum infert. Quonam autem modo id facit? Utraque parte leniter & humaniter accersita, verborumque sententia diligenter & accurate perpensa, posteaquam concordes reperit, & neque quoad doctrinam quidquam inter se dissidentes, ita negotium transegit, ut nominum usum ipsis concedens rebus eos constringeret.*

Posteris tamen Latinis non adeo placuit ille concordiæ modus, quod Hypostasis substantiam significare videretur: atque adeo tres hypostases dicere, idem esset ac tres asserere substantias. Unde S. Augustinus, *lib.* 5. *de Trinitate*, *cap.* 8. hæc habet: *Essentiam dico, ὀσια Græce dicitur, quam usitatius substantiam vocamus. Dicunt quidem & illi hypostasim, sed nescio quid volunt interesse inter ὀσίαν & ὑπόςασιν, ita ut plerique nostri qui hæc Græco tractant eloquio, dicere consueverint, μίαν ὀσίαν τρεῖς ὑποςάσεις, quod est Latine unam essentiam, tres substantias. Sed quia nostra loquendi consuetudo jam obtinuit, ut hoc intelligatur, cum dicimus essentiam, quod intelligitur, cum dicimus substantiam: non audemus dicere, unam essentiam, tres substantias: sed unam essentiam, vel substantiam, tres autem personas: quemadmodum multi Latini ista tractantes, & digni auctoritate dixerunt, cum modum alium aptiorem non invenirent, quo enuntiarent verbis, quod sine verbis intelligebant.*

Sed paulo ante Sanctum Augustinum, sub Damasi Pontificatu vehementius exarsit illa de hypostasibus controversia, de qua ita scribit ad ipsum Damasum Sanctus Hiero-

 rony-

ronymus Epiſtola 57. *Nunc igitur, proh dolor! poſt Nicænam Fidem, poſt Alexandrinum juncto pariter Occidente decretum, trium hypoſtaſeon ab Arianorum Præſule *, & Campenſibus, novellum a me homine Romano nomen exigitur. Qui, quæſo, iſta Apoſtoli prodidere? quis novus Magiſter Gentium Paulus hæc docuit? Interrogamus quid tres hypoſtaſes poſſe arbitrentur intelligi. Tres perſonas ſubſiſtentes ajunt. Reſpondemus nos ita credere. Non ſufficit ſenſus: ipſum nomen fflagitant, quia neſcio quid veneni in ſyllabis latet. Clamamus, ſi quis tres hypoſtaſes, aut tria enhypoſtata, hoc eſt tres ſubſiſtentes perſonas non confitetur, anathema ſit. Et quia vocabula non ediſcimus, Hæretici judicamur. Si quis autem hypoſtaſim unam intelligens, non in tribus perſonis uſiam hypoſtaſim dicit, alienus a Chriſto eſt.*

* Ita Meletium vocat: ejus vero partiarios, Campenſes, quod urbis Eccleſiis excluſi, extra urbem in campis conventus ſuos haberent.

Et infra: *Decernite, ſi placet, obſecro, non timebo tres hypoſtaſes dicere, ſi jubetis. Condatur nova poſt Nicænam Fides: & ſimilibus verbis cum Arianis confiteamur Orthodoxi. Tota ſæcularium literarum ſchola nihil aliud hypoſtaſim niſi uſiam novit. Et quis rogo, ore ſacrilego tres ſubſtantias prædicabit? Una eſt Dei & ſola natura, quæ vere eſt. Id enim quod ſubſiſtit, non habet aliunde, ſed ſuum eſt. Cætera quæ creata ſunt, etiamſi videantur eſſe, non ſunt, quia aliquando non fuerunt; & poteſt rurſum non eſſe, quod fuit. Deus ſolus, qui æternus eſt, hoc eſt, qui exordium non habet, eſſentiæ nomen vere tenet. Idcirco & ad Moyſem de Rubo loquitur: Ego ſum qui ſum; & rurſum: Qui eſt me miſit.*

Denique ſic concludit: *Sufficiat nobis dicere, unam ſubſtantiam, tres perſonas ſubſiſtentes, perfectas, æquales, coæternas. Taceantur tres hypoſtaſes, ſi placet, & una teneatur. Non bonæ ſuſpicionis eſt, cum in eodem ſenſu verba diſſentiunt. Aut ſi rectum putetis, tres hypoſtaſes cum ſuis interpretationibus debere nos dicere, non negamus. Sed, mihi credite, venenum ſub melle latet. Transfiguravit ſe angelus Satanæ in angelum lucis. Bene interpretantur hypoſtaſim: & cum id, quod ipſi exponunt, habere me dicam, Hæreticus judicor. Quid tam anxie unum verbum tenent? Quid ſub ambiguo ſermone latitant? Si ſic credunt, ut interpretantur, non damno quod retinent. Si ſic credo, ut ipſi ſentire ſe ſimulant, permittant & mihi meis verbis ſenſum ſuum loqui. Quamobrem obteſtor Beatitudinem tuam per Crucifixum in mundi ſalutem, per ὁμοούσιον Trinitatem, ut mihi Epiſtolis tuis, ſive tacendarum, ſive dicendarum hypoſtaſeon detur auctoritas.* Ex quibus rurſus evidens eſt, eos qui vel unam tantum, vel tres hypoſtaſes in Sanctiſſima Trinitate admittebant, ſolis de verbis diſſenſiſſe, non de ſumma Fidei diſceptaſſe.

Trepidabat merito Sanctus Hieronymus, & venenum ſub melle latere dicebat. Ariani ſiquidem hypoſtaſis nomine ſubſtantiam intelligebant: unde periculoſum eſſe exiſtimabat, tres aſſerere hypoſtaſes. Quod autem ſic vocem illam uſurpaverint Ariani, patet ex Epiſtola Synodica Concilii Sardicenſis, quam refert Theodoretus, lib. 2. cap. 8. *Hæreticorum factio*, inquit, *pertinaciter aſſeverat, Patris, ac Filii, & Spiritus Sancti diverſas eſſe hypoſtaſes, & a ſe invicem ſeparatas. Nos vero hanc a Majoribus accepimus ac didicimus, & hanc tenemus Catholicam atque Apoſtolicam Traditionem & Fidem, ac Profeſſionem, unam eſſe hypoſtaſim; quam ipſi Hæretici ſubſtantiam appellant, Patris, ac Filii, ac Spiritus Sancti*. Hanc etiam ob cauſam Paulinus tres hypoſtaſes diſerte dicere nolebat, teſte Acacio Epiſcopo Beroenſi in Epiſtola * ad Sanctum Cyrillum Alexandrinum. *Hic*, inquit, *etſi tres hypoſtaſes palam dicere recuſaret, re tamen & virtute ab illorum ſententia & Fide, qui hoc profitebantur non recedebat. Sectabatur hic autem piiſſimos Occidentis Epiſcopos, propterea quod Romanæ linguæ anguſtia, ſicuti Græca phraſis, tres hypoſtaſes dicere commode non ferat*. Extat apud Sanctum Epiphanium, *Hæreſi* 77. Paulini Fidei Profeſſio, eadem omnino cum ea, quæ inter Sancti Athanaſii Opera Synodicæ Concilii Alexandrini Epiſtolæ ſubjecta legitur, qua pium agnoſcit loquendi modum, quo tres in Deo hypoſtaſes aſſeruntur; quod cum objectum fuiſſet S. Hieronymo, ut in eam ſententiam duceretur, quæ tres hypoſtaſes propugnabat, ait: *Ignoro Paulinum*, &c.

* Extat in Concil. Epheſ. & eſt 15. inter Epiſt. Cyrill.

Sanctum Epiphanium laudat Baſilius Magnus, quod tres hypoſtaſes ſtatuendas agnoſceret. Sic nempe habet, *Epiſtola* 325. ad ipſum data: *Illud inſuper & mentem meam*

meam bene satis habuit, quod ad reliqua egregie, accurateque (ut Theologum decebat) disputata, adjecit tua Diligentia, necessum esse omni modo confiteri tres hypostases. Hoc scilicet a te discant, qui sunt Antiochiæ Fratres, qui jam id edocti didicerunt. Neque enim proculdubio tu eorum fovisses communionem, nisi hoc tibi caput sartum tectum confirmassent.

Ex quo illud dissidium extinctum est, hypostasim, sive subsistentiam, pro persona, Concilia semper usurparunt: in primis Chalcedonense, Actione 5. in secunda Confessione Fidei, qua dicitur: *Christum, Filium, Dominum, Unigenitum, in duabus naturis inconfuse, immutabiliter, indivise, inseparabiliter agnoscendum: nusquam sublata differentia naturarum propter unitionem, magisque salva proprietate utriusque naturæ, & in unam personam atque subsistentiam concurrente.* Habet Textus Græcus, καὶ εἰς ἓν πρόσωπον καὶ μίαν ὑπόςασιν.

Idem perspicuum est ex Concilio Ephesino, Anathematismo 4. *Si quis duabus personis, sive hypostasibus, eas voces attribuit, quæ in Evangelicis & Apostolicis Scripturis passim occurrunt: & alias quidem homini, tamquam seorsim a Dei Verbo considerato adscribit, alias vero tamquam Deo convenientes, soli Dei Patris Verbo adaptat, anathema sit.* Habetur in Græco: εἰ τὶς προσώποις δυσὶν ἤγουν ὑποςάσεσι. Et anathemate 2. *Si quis non confitetur Dei Patris Verbum carni secundum hypostasim unitum, unumque tantum una cum sua Carne esse Christum, eumdem nimirum Deum simul & hominem, anathema sit.* Unitum secundum hypostasim, idem est ac unitum secundum personam.

Idem constat ex Concilio II. Œcumenico, in Synodica ad Damasum Epistola, in qua Patres unam divinitatem & potestatem Patris, & Filii, & Spiritus Sancti profitentur, *in tribus perfectis subsistentiis, sive in tribus perfectis personis.*

His Conciliis concinit Œcumenicum V. Collatione 8. Anathemate 5. quo feritur ille, qui conatur introducere in Mysterio Christi *duas subsistentias*, seu duas personas, & definitur quod *Adjectionem personæ, vel subsistentiæ non suscepit Sancta Trinitas, Incarnato uno de Sancta Trinitate Deo Verbo.* Et Canone 8. dicitur, Patres docuisse, *Ex divina natura & humana unitione secundum subsistentiam facta, unum Christum effectum esse.* Vides unitionem secundum subsistentiam, idem esse ac unitionem secundum personam?

Hinc & Justinianus Imperator in Edicto Confessionis Fidei ad Joannem II. Pontif. Romanum transmissæ, hæc habet: *Quoniam non est idem natura & subsistentia: omnes enim Sancti Patres consonanter nos docent aliud esse naturam, sive substantiam & formam, & aliud subsistentiam sive personam. Et naturam quidem vel substantiam & formam, hoc quod est commune significare: subsistentiam autem sive personam, hoc quod est speciale.*

Denique Concilium VI. Œcumenicum Actione 2. in Epistola Agathonis, Summo Patrum consensu recepta, profitetur *Unitatem essentiæ, Trinitatem vero personarum, sive subsistentiarum.* Τρίαδα τῶν προσώπων ἤγουν ὑποςάσεων. Et rursus: *Non trium nominum subsistentiam; sed trium subsistentiarum unam essentiam;* οὐκ τριῶν ὀνομάτων ὑπόστασιν, ἀλλὰ τριῶν ὑποστάσεων μίαν οὐσίαν. Ubi planum est, subsistentiam pro persona usurpari. Perperam igitur Theologi quidam recentiores, qui Thomistarum nomine gloriantur, hunc locum detorquent ad subsistentiam quamdam, quam absolutam vocant, propugnandam.

Recte vero S. Thomas in 1. Sententiarum, Dist. 26. Quæst. 2. Art. 2. ad 4. ait: *Subsistentiam apud usum Sanctorum sumi pro hypostasi.* Et 3. Par. Quæst. 3. Art. 3. ad 1. ait: *Quia in divinis idem est quo est, & quod est, quidquid eorum quæ attribuuntur Deo in abstracto, secundum se consideretur, aliis circumscriptis, erit aliquid subsistens, & per consequens persona, cum sit in natura intellectuali*, &c. Videant igitur qui subsistentiam comminiscuntur absolutam, ad illud figmentum consequens esse, ut quarta in divinis persona admittatur. Sed de his litigare Scholasticos sinamus.

SCHOLION.

Religiosi Censores ad hanc Dissertationem, pag. 77. & 78. Editionis primæ, hanc notam apponunt: *Subsistentia absoluta in Deo non datur ..... contra Thomistas.*

Resp. Huic & similibus animadversionibus respondere piget. De Controversia quæ circa nomen hypostaseos in Ecclesia orta est, agens, locum quemdam ex Epistola *Agathonis* Romani Pontificis in Sexta Synodo Generali lecta & approbata, perperam a Theologis quibusdam recentioribus Scholæ Thomisticæ detorqueri observavi ad subsistentiam absolutam in Deo adstruendam, obiterque figmentum illud doctrinæ etiam *S. Thomæ* contrarium ostendi duobus illis testimoniis, quæ nulla distinctiuncularum arte eludi possunt. Id tamen obiter a me notatum, cum Scholasticas Quæstiones hoc in opere non attingam. Esto vero contra quosdam Thomistas hæc nostra militet Observatio, non tamen contra omnes, & antiquiores, non contra Magistrum omnium *S. Thomam*, qui subsistentiam in natura compote rationis semper usurpant pro persona; non contra *Silvium*, non contra *P. Joannem Nicolai*, aliosque e recentioribus Thomistis eruditos, qui figmentum illud subsistentiæ absolutæ, quæ veluti semipersona sit, a *Cajetano* adinventum exsufflant, absurdum, & erroneum merito censentes, ut tres personæ cum dimidia, sive cum persona incompleta (ut loquebatur Cajetanus) in Deo admittantur.

DISSERTATIO XXXVI.

De Convocatione, & Præsidentia secundæ Synodi OEcumenicæ, Constantinopolitanæ primæ.

ARTICULUS I.

A quo fuerit convocata secunda Synodus OEcumenica.

PROPOSITIO.

Secunda Synodus OEcumenica a Theodosio Magno Imperatore, inconsulto Damaso Pontifice Romano, convocata est.

PRobatur primo auctoritate Socratis, lib. 5. *Historiæ Ecclesiasticæ*, cap. 8. *Post hæc*, inquit, *Imperator nihil cunctatus, suæ Fidei Episcoporum Concilium convocat, quo & Nicæna Fides confirmaretur, & Constantinopoli ordinaretur Episcopus. Et quoniam in spem venerat Macedonianos Fidei suæ posse sociari, eorum quoque Antistites evocavit.*

Prob. 2. auctoritate Sozomeni, l. 7. *cap.* 7. ubi de Theodosio Seniore sic loquitur: „ Nec multo post Episcoporum communionis suæ Synodum convocavit: tum ut Nicæni Concilii decreta confirmarentur, tum ut Constantinopolitanæ Sedis Episcopus „ constitueretur. Cumque existimaret eos qui Macedoniani dicuntur, Ecclesiæ Catho„ licæ facile adjungi posse, quippe qui in doctrina Fidei non magnopere dissiderent, hos „ etiam cum cæteris evocavit. Ex iis igitur qui Trinitatem Consubstantialem profite„ bantur, convenerunt centum circiter & quinquaginta. Ex Macedonianis vero sex & „ triginta „.

Prob. 3. auctoritate Theodoreti, *lib.* 5. *Historiæ Ecclesiasticæ*, *cap.* 7. *Theodosius*, inquit, *Episcopos duntaxat Imperii sui Constantinopolim jussit convenire. Quo cum advenissent: (erant autem centum & quinquaginta;) vetuit ne quis ipsi renuntiaret quisnam esset Magnus Meletius, eum enim ipse ex somnii sui memoria volebat agnoscere.*

Probatur 4. ex Epistola Synodica istius Concilii ad Theodosium, qua CL. Patres se & ipsius mandatis ad Concilium convocatos testantur, & gestorum confirmationem ab ipso petunt.

Necessario quoque, inquiunt, *ea quæ acta sunt in sancto Concilio, ad tuam referimus Pietatem, nempe quod ex quo tempore, juxta literas tuæ Pietatis Constantinopolim convenimus, primum quidem mutuam inter nos concordiam renovavimus, deinde vero breves etiam pronuntiavimus definitiones, quibus & Patrum, qui Nicææ congregati fuerant, Fidem confirmavimus, & quæ adversus eum obortæ sunt, perversas hæreses, ac pravas opi-*

opiniones, extrema cum execratione ac detestatione reprobavimus. Præterea etiam ad recte constituendum & ordinandum statum & Disciplinam Ecclesiarum, certos Canones statuimus: Quæ omnia huic nostro scripto subjecimus. Rogamus igitur tuam Clementiam, ut per literas quoque tuæ Pietatis ratum habeatur Concilii decretum: ut sicut literis, quibus nos convocasti, Ecclesiam honore prosecutus es, ita etiam finem eorum, quæ decreta sunt, obsignes.

Prob. 5. ex inscriptione Constantinopolitanorum Canonum in antiquis Ecclesiæ Codicibus, quæ est ejusmodi: *Hæc decreverunt ac statuerunt Episcopi, qui gratia Dei ex diversis Provinciis Constantinopoli convenerunt, vocati a Theodosio piissimo Imperatore.*

Sexto, huic historicæ veritati suffragatur auctor Anonymus Vitæ S. Pauli Constantinopolitani Episcopi, cujus excerpta Bibliothecæ suæ *Codice* 257. Photius inseruit. Sic autem de Theodosio loquitur: *Convocat igitur Concilium Pius Imperator, meditans & Macedonianos conciliare Orthodoxis, & qui consubstantialitatem profiterentur. Quamobrem Capita Hæreticorum convocat. Et convenerunt e Catholicis, Alexandria quidem Timotheus, Hierosolymis vero Cyrillus, Antiochia Meletius, Gregorius Nazianzenus, Thessalonica Achillius* (seu Ascholius) *Nyssa Gregorius, & alii plurimi, quorum numerus ad centum quinquaginta excrevit. Hæreticæ vero turbæ præerat Eleusius Cyzicenus, Marcianus Lampsacenus, Evethius Ephesius, aliique nonnulli, quorum numerum sex & triginta complebant.*

Probatur secunda pars, quod scilicet inconsulto Damaso Romano Pontifice convocata sit ista Synodus: Primo ex omnium Historicorum silentio, qui nulla Damasi facta mentione, illius de convocatione loquuntur. Secundo ex eo quod nullos ad hanc Synodum Legatos Damasus miserit, missurus proculdubio, si convocationis illius particeps extitisset. Tertio, si istam Synodum convocasset Damasus, ad eam Episcopos Occidentis convocasset. At Occidentales Episcopi non sunt ad hanc Synodum convocati: *Theodosius* enim *Episcopos dumtaxat Imperii sui Constantinopolim jussit convenire*, ut scribit Theodoretus, *lib.* 5. *Historiæ Ecclesiasticæ*, *cap.* 7. Soli autem Orienti imperabat Theodosius. Non est itaque convocata illa Synodus ex sententia Damasi.

Contra pugnant Baronius & Binius, primo auctoritate Synodi Sextæ Œcumenicæ, Actione 18. *Macedonius*, inquit, *Spiritus negabat deitatem, eumque conservum prædicabat: sed Maximus Theodosius Imperator, & Damasus Fidei adamas obstiterunt, quorum solidam mentem aggressiones atque conflictus nullatenus sauciarunt.*

Secundo, ex veteribus Romanæ Ecclesiæ monumentis. In Codice enim antiquissimo Vaticanæ Bibliothecæ, necnon in alio Sanctæ Mariæ Majoris, hæc leguntur: *Sententiam de damnatione Macedonii, & Eunomii Damasus confirmari præcepit, etiam in sancta secunda Synodo, quæ præcepto & auctoritate ejus apud Constantinopolim celebrata est.*

Tertio, ex Nilo Rhodiorum Metropolita, in Synoptica Enarratione Conciliorum Generalium: *Præ-erant*, inquit, *Synodo Damasus Romæ, Nectarius Constantinopolis, &c.*

Quarto, Lucentius Sedis Apostolicæ Legatus in Concilio Chalcedonensi, testatur nullam Synodum fuisse usquam celebratam absque auctoritate Romani Pontificis, Dioscorum his verbis perstringens: *Judicii sui ipsum necesse est reddere rationem, quia cum nec personam judicandi haberet, subrepsit, & Synodum ausus est facere sine auctoritate Apostolicæ Sedis: quod rite numquam factum est, nec fieri licuit.*

Quinto, testatur ipse Damasus, nullius esse momenti decreta Synodi, cui ipse per se, vel per legatos assensum non præbuisset. (*In Epistola ad Illyricos*, apud Theodoretum, *lib.* 2. *Historiæ Ecclesiasticæ*, *cap.* 22.) *Neque enim*, inquit, *præjudicium aliquod nasci potuit ex numero eorum qui apud Ariminum convenerunt: cum constet neque Romanum Episcopum, cujus ante omnes fuit expetenda sententia . . . hujusmodi statutis consensum aliquem commodasse.* Nullius igitur momenti essent & decreta Concilii Constantinopolitani primi, nec Œcumenici nomen & honorem mereretur, nisi illud Damasus Romanus Pontifex convocasset, illique per Legatos præfuisset.

Respondeo ad primum ex auctoritate Sextæ Synodi desumptum, non sequi quod Damasus convocaverit Concilium Constantinopolitanum, ex eo quod Macedonii impie-

tati & erroribus obstitit. Nonne enimvero obstitisse est, quod in Concilio Romano Macedonianam Hæresim anathemate confixit? Nonne obstitisse est, quod Libellum Synodicum ea de re ad Paulinum Antiochenum Orientalis Diœceseos Patriarcham direxit? Nonne obstitisse est, quod ea quæ Constantinopoli contra Macedonium decreta sunt, assensu suo firmavit?

Respondeo ad secundum, dubiam esse apud me ac suspectam illorum Codicum, licet pervetustorum fidem, quibus veterum omnium Historicorum, & ipsius Epistolæ Synodicæ a Patribus Constantinopolitanis ad Theodosium datæ auctoritas refragatur.

Ad tertium respondeo, ejusdem apud me esse ponderis Nili ac nihili auctoritatem, ut qui infinities hallucinatus sit in Historia Conciliorum, ut viri eruditi adnotarunt.

Ad quartum & quintum respondeo, non posse quidem Synodos convocari inconsulto Pontifice Romano, quæ nomine Œcumenicarum in Ecclesia celebrentur: sed nihil obstat absque ejus auctoritate Nationales Synodos, vel totius etiam Orientis Concilia convocari: quæ Œcumenicæ quidem non erunt vi convocationis ab Imperatoribus, Patriarchis, vel Metropolitanis factæ: Œcumenicarum tamen auctoritatem consequentur, si hanc illis auctoritatem contulerit Romani Pontificis, & totius Ecclesiæ Occidentalis assensus. Atque ita Concilium Constantinopolitanum, jussu & literis Theodosii Imperatoris, ex solis Episcopis Orientis convocatum est. Unde vi convocationis suæ, solius Orientis erat Synodus; quæ tamen ex post facto Œcumenica fuit, Damaso, totaque Occidentalium Ecclesia hanc illi suo consensu dignitatem, & auctoritatem tribuentibus. Hinc Photius in lib. *de 7. Synodis* ad Michaelem Imperatorem, ubi illustriores Constantinopolitanæ Synodi Episcopos recensuit, hæc subdit: *Quibus haud multo post & Damasus Episcopus Romæ, eadem confirmans, atque sentiens accessit*. Concilium itaque Constantinopolitanum eatenus etiam Damasi mandato celebratum dici potest, quia ejus auctoritate probatum fuit, secundum antiquam regulam Juris, qua fertur, *Ratihabitionem retro trahi, & mandato æquiparari*. Concilium igitur Orientis Constantinopoli celebratum est; Concilium Occidentis Romæ peractum: hoc Damasus, illud Theodosius convocavit: ex utroque in unam Fidem & sententiam conspirante resultavit Œcumenica Synodus. Id forte spectabat Sanctus Ambrosius cum ait in Concilio Aquilejensi: *Superioribus temporibus Concilium sic factum est, ut Orientales in Orientis partibus constituti haberent Concilium; Occidentales in Occidente*.

Porro quod Constantinopolitana Synodus per se non habita sit pro Œcumenica, ex Epistola Concilii Italiæ ad Theodosium Imperatorem colligitur, in qua Episcopi ita scribunt: *Nos igitur in Synodo ea, quæ totius orbis Episcopis videbatur esse præscripta, nihil temere statuendum esse censuimus. At eo ipso tempore, qui Generale Concilium declinaverant, Constantinopoli quæ gessisse dicuntur? Nam cum cognovissent ad hoc partium venisse Maximum, ut causam in Synodo ageret suam, quo etiamsi indictum Concilium non fuisset*, &c. Ubi Generale Concilium appellantes illud quod Romæ indictum fuerat a Damaso anno Christi 380. ad causam Maximi Cynici discutiendam. Quod cum Orientales Episcopi detrectassent, iterum Italiæ Antistites, anno Christi 381. post Aquilejense Concilium, Theodosium Imperatorem rogarunt, ut Romæ Generalis Synodus Orientalium simul & Occidentalium cogeretur. Ad hanc convocati a Damaso Episcopi Orientales, moram suam Constantinopoli excusarunt, quod in Oriente ob suarum Ecclesiarum discrimen detenti, Romam proficisci non possent; temporis angustias insuper causati; agnoscentes nihilominus Romani Pontificis auctoritatem, qua eos suum ad Concilium jure convocabat. „ Jam vero (*inquiunt illi in Epistola Synodica*) quo-
„ niam vos, quo fraternam vestram erga nos charitatem declararetis, Concilio volun-
„ tate ac nutu Dei Romæ coacto, nos velut membra propria, per Deo amantissimi
„ Imperatoris literas accersivistis, ne cum nos soli jam antea res acerbas subiissemus,
„ nunc Imperatoribus de pietate consentientibus, sine nobis vos regnaretis; sed potius
„ sic loquitur Apostolus, ut nos vobiscum conregnaremus: est certe nobis omnibus in
„ optatis, si posset fieri, Ecclesiis confertim relictis, vestro desiderio, aut necessario
„ potius Ecclesiæ negotio inservire. Quis enim nobis dabit pennas sicut columbæ, &
„ volabimus & requiescemus apud vos? Verum quoniam hoc modo Ecclesiæ nuper re-

„ novatæ

„ novatæ nudarentur, & res a plerisque fieri omnino non queat: Nam Constantinopolim conveneramus, mandato literarum superiore anno a vestra Reverentia, post Concilium Aquilejense ad Dei amantissimumImperatorem Theodosium missarum: ad iter dumtaxat Constantinopolim usque faciendum præmeditati; atque de hoc uno Concilio celebrando consensum Episcoporum, qui in Provinciis manserant, una nobiscum afferentes, neque omnino ante accipientes, quam Constantinopoli in unum conventum esset. Huc accedit, quod temporis præ stituti angustia, neque ad longius iter parandum, ad Episcopos in singulis Provinciis, qui sunt ejusdem nobiscum communionis, de hac re commonefaciendos, neque ad eorum consensus obtinendos satis spatii dat. Itaque cum & hæ res, & aliæ præterea complures majori parti Episcoporum impedimento sint, quominus ad vos veniant: idcirco, quod secundo in loco faciendum erat, tum ad statum rerum Ecclesiasticarum rite ordinandum, tum ad ostendendum quanti vestram erga nos charitatem æstimemus, illud certe fecimus: quippe oravimus reverendissimos Fratres & Collegas nostros Cyriacum, Eusebium & Priscianum, ut laborem ad vos proficiscendi suscipere non gravarentur", *&c.*

Dices: Patres Constantinopolitani in Epistola Synodica ad Damasum & Episcopos Occidentis, Constantinopolitanum Concilium anno superiore celebratum, in quo Definitio Fidei edita est, vocant *Concilium Generale*. Deinde huic aderat Ascholius Thessalonicensis Episcopus ex Patriarchatu Occidentis, adeoque Concilium erat nedum Orientalium, sed etiam Occidentalium. Quam ob rem si inconsulto Damaso convocatum est, sequitur Concilium Œcumenicum inconsulto Romano Pontifice posse convocari.

Respondeo, primo negando ultimum consequens. Ex facto enim singulari jus universale immerito colligitur. 2. Respondeo, Concilium illud Episcopos in sua Synodica vocasse *Concilium Generale*, non quidem totius orbis Christiani, sed solius Orientis, id nempe subintelligendum est. Nec refert quod illi interfuerit Ascholus Occidentalium partium Episcopus, quia vices omnium Occidentalium non gessit, nec pro universis Occidentalibus ei Synodo subscripsit.

JO: DOMINICI MANSI

Nota.

NOn possum non subscribere sententiæ Patris Alexandri opinantis Constantinopolitanum istud Concilium initio quidem nihil œcumenici habuisse; quare nihil officit quominus auctoritate sæcularis Principis, inconsulto quidem, sed non & renitente Romano Pontifice, convocaret. Argumento mihi sunt Canones hujus Concilii, qui neque apud Græcos, neque apud Latinos nisi sero in Canonem recepti sunt. Demonstrat id non obscure locus, quem in priscis versionibus, & in Codicibus MSS. obtinent, in quibus omnibus post Chalcedonensem Synodum collocantur. Cur quæso post Chalcedonensem cum prior fuerit, tempore, nisi quod in ipso sui exordio recepti minime fuerint? Porro hunc locum tenent Constantinopolitani Canones in versione quæ prisca vocatur. Eumdem pariter habent in nostra vetustissima collectione Lucensis Codicis; eumdem præferebat Græcus Codex, ex quo Dionysius Exiguus versionem suam adornavit. Ex quo factum credo ut Lucentius Sedis Apostolicæ Legatus in Concilio Chalcedonensi action. XVI. de his Canonibus dixerit: *in synodicis Canonibus non habentur*; unde conjecturam deducere licet, non nisi post Concilium Chalcedonense sæculo scilicet V. jam adulto agnosci, & admitti cœpisse, post hæc scilicet a Romano tandem Pontifice recepti sunt. Hanc adnotationem debeo Ballerinis in appendice ad opera S. Leonis editionis a se curatæ tom. 3. pag. 12.

Quod vero addit P. Alexander in sequenti articulo de subscriptionibus Synodi hujus Constantinopolitanæ, quas abesse affirmat in versione Dionysii Exigui, vera sunt; at leguntur in antiquissimo Codice Canonum Ecclesiasticorum, quem vulgavit Quesnellus in Appendice ad Opera S. Leonis, in quo omnium primus sese offert Nectarius Constantinopolitanus, tum Timotheus Alexandrinus, & quarto loco Cyrillus Jerosolymitanus,

tanus, nullo addito Patriarchæ titulo. Verum in adnotationibus ad hunc locum, *quas* Ballerini addiderunt eidem Codici a se iterum edito in eadem Appendice monemur, in plerisque Codicibus vetustissimis Vindobonensi & Veronensi has subscriptiones non haberi; illas tamen in Codicibus Oxoniensi & Thuanæo Quesnellum nactum esse. Apparent etiam subscriptiones in antiqua horum Canonum versione ab Henrico Justello edita in Biblioth. Juris Canonici Veteris, in quibus primus omnium Nectarius Constantinopolitanus legitur. Vanum igitur esse suspicor, quod hic P. Alexander notat, Nectarium ineptum tunc extitisse ut Synodo præesset, utpote nondum initiatum sacro Baptismate; ex Photio enim discimus paulo ante Synodum Nectarium aqua Baptismatis fuisse ablutum: *Qui nuper initiatorum grege separatus, & ablutus divino lavacro &c.*

ARTICULUS II.

Quis secundæ Synodo Oecumenicæ præfuerit?

PROPOSITIO.

De Concilii secundi Oecumenici Præside vix aliquid certi ex Antiquitatis Ecclesiasticæ monumentis colligi potest. Præfuisse Timotheum Alexandrinum est probabilius.

PRobatur utraque pars ex Socrate, *lib.* 5. *Historiæ Ecclesiasticæ*, *cap.* 8. ubi de Episcopis agens qui Concilio primo Constantinopolitano interfuerunt, hæc habet: *Conveniunt igitur ex iis qui Consubstantialis Fidem profitebantur, Timotheus Alexandriæ Episcopus, Cyrillus Hierosolymorum, qui tunc pœnitentia ductus, Consubstantialis Fidei adhærebat. Meletius vero jamdudum aderat, propter Ordinationem Gregorii illuc accitus. Ascholius item Thessalonicæ Episcopus, aliique plures. Universi centum & quinquaginta numero.* Primarios secundæ Synodi Œcumenicæ Patres ibi Socrates recenset: quis præfuerit, diserte non refert. Cum tamen Timotheum Alexandrinum primo loco nominet, probabile est ipsum fuisse Concilii Præsidem.

Probatur secundo ex Sozomeno *lib.* 7. *Historiæ Ecclesiasticæ*, *cap.* 9. *Post hæc*, inquit, *tam Nectarius ipse, quam reliqui Episcopi, in unum convenientes, decreverunt ut Nicæni Concilii Fides rata maneret, universæ autem Hæreses anathemate damnarentur.* Cum primus a Sozomeno nominetur Nectarius, is Concilii Præses censeri posset, qui tamen nec præfuit, nec præesse potuit illi Synodo, quæ anno 381. celebrata est, & quæ in Synodica Epistola ter Œcumenica vocatur. Scilicet Nectarius necdum erat baptizatus, qui & in ipsa Synodo adhuc Neophytorum vestibus indutus, Constantinopolis Episcopus electus est. Præfuit quidem Concilio, quod anno sequenti 382. celebratum est Constantinopoli, & quod Synodicam Epistolam Actorum prioris Synodi explicatricem dedit ad Damasum, Ambrosium, & alios Antistites in Romana Synodo congregatos. At Constantinopolitana illa Synodus non est Œcumenica.

Probatur tertio ex veteri Codice Canonum Romanæ Ecclesiæ, qui ab Hadriano I. confectus est. Is Nectarium exhibet, qui Constantinopolitanæ Synodo primus subcribat: *Nectarius Constantinopolitanus, Timotheus Alexandrinus, Cyrillus Hierosolymit.* &c. Nectarius, cum Synodo subscribat primus, primus certe Præses esse debuit, si Codici huic Fides habenda esset in iis quæ ad subscriptiones pertinent. Nullam autem, aut exiguam habendam esse docet ipse subscriptionum ordo; ubi Cyrillus Hierosolymitanus ut Patriarcha subscribit, & subscribendo cum Episcopis Provinciæ Palæstinæ, Antiochenum præcedit. In Codice Canonum Dionysii Exigui, & in Græcis Concilii hujus exemplaribus, nulla apposita subscriptio est.

Probatur quarto ex Photio, in lib. de Synodis, *Concilium Constantinopolitanum*, inquit, *Præsides habuit Timotheum, qui Alexandriæ Sedem, & admirabilem virum Meletium, qui Sedem Antiochiæ & Cyrillum, qui Hierosolymorum Sedem obtinebat. Nectarium præterea, qui nuper ab initiatorum grege separatus, & ablutus divino lavacro,*

vitæ

vitæ sordibus purus, jam purissimam sacri principatus dignitatem ex communi Concilii consensu, & electorum suffragiis, simul & Regiæ civitatis Episcopus, & Concilii Præses declaratus est .... Quibus haud multo post & Damasus Episcopus Romæ eadem confirmans atque eadem sentiens, accessit. Timotheum Alexandrinum Concilio Constantinopolitano præfuisse, hic asserit Photius; sed Meletius tertiæ Sedis Episcopus, præsente Timotheo secundæ Sedis Antistite, præesse proprie non poterat: multominus Cyrillus Hierosolymitanus, qui solam *Honoris consequentiam*, non vero jus aliquod Patriarchicum vi Nicænorum Canonum fuerat consecutus. Nectarius vero ob eamdem rationem, & ob eam quæ prælibata est, præesse non poterat, quod nonnisi in ipso Concilio designatus fuerit Episcopus, cum adhuc Catechumenus esset.

Sed cum tres Synodos Constantinopoli intra annum celebratas, in Synopsi notaverimus, primæ quæ Œcumenica non fuit præfuisse Sanctum Meletium fatendum est, in qua *Gregorium Nazianzenum in Episcopatu Constantinopoleos confirmavit*, teste Theodoreto, lib. 5. Historiæ Ecclesiasticæ, cap. 8. Secundæ quæ Œcumenica est, Timotheum Alexandrinum: tertiæ vero, quæ nec Œcumenica est, & ex qua Relatio Decretorum præcedentis Synodi vere Œcumenicæ missa est ad Damasum & Episcopos Romani Concilii, Nectarium præfuisse concedimus. Tres illas Synodos non obscure distinguit Theodoretus loco mox laudato: solum in hoc fallitur, quod Maximum Cynicum a Timotheo ordinatum Episcopum Constantinopoleos scribat, quem a Petro Timothei decessore illam ad Sedem promotum, & tres Episcopos ex Ægypto ad ejus inaugurationem peragendam missos, testis est S. Gregorius Naziazenus in Carmine de Vita sua.

Probatur quinto ex Octava Synodo Actione 6. *Quoniam*, inquit, *Timotheus primus factus est prædictæ Sanctæ Synodi Præsidens, utpote Alexandriæ Patriarcha, & una cum Episcopis, qui secum erant, provexit Nectarium Constantinopoleos Patriarcham.* Ex hoc testimonio diserte habemus, Timotheum Alexandrinum Patriarcham secundæ Synodo Œcumenicæ præfuisse.

Probatur sexto ex Libello Synodico. *Cum*, inquit, *Theodosius vere in Dei cultu magnus, Regiam Constantinopolitanam accepisset, & Agelius quidem Arianis, Gregorius autem Theologus Orthodoxis Byzantii præesset, Secunda Oecumenica centum quinquaginta divinorum Patrum congregata est Synodus: cui præfuerunt Timotheus Alexandriæ, Cyrillus Hierosolymorum, & Christi amans Imperator Theodosius.* Timotheo Alexandrino primas defert. Cyrillum Hierosolymitanum præfuisse falso asserit, uti & Theodosium Imperatorem.

Probatur septimo ex Cedreno in Compendio Historiæ, ubi de Synodo agens, ita scribit: *Præfuerunt Timotheus Alexandriæ, Meletius Antiochiæ, Cyrillus Hierosolymorum Episcopi, & Gregorius Theologus.* Timotheus Præses asseritur: quo præsente, cæteris nullum jus præsidendi competebat. Gregorius Theologus, qui se Constantinopolitano Episcopatu ista in Synodo abdicavit, & cujus agebatur de causa, Præses non fuit.

Probatur ultimo. Absente Episcopo primæ Sedis, Romano scilicet Pontifice, & ejus Legatis, præsidendi jus ad secundæ Sedis Episcopum devolvitur in Synodo: atqui a Concilio Constantinopolitano aberat Pontifex Romanus, nec per Legatos etiam intererat. Jus itaque præsidendi spectabat ad Episcopum Alexandrinum, qui secundæ Sedis Antistes erat: probabilius igitur est jure illo usum Timotheum, & secundæ Synodo Œcumenicæ præfuisse.

Objectio petitur ex verbis Concilii Chalcedonensis in Relatione ad Marcianum Augustum dicentis: *His qui in his partibus Apollinarii detexerunt pestilentiam, Nectarius cum Gregorio tenuit principatum.* Ergo Gregorius Nazianzenus & Nectarius Concilio secundo Œcumenico, in quo Apollinarii Hæresis damnata est, præfuerunt.

Confirmatur ex Sermone adclamatorio Sextæ Synodi ad Principem: *Gregorius*, inquit, *& Nectarius Conventum congregabant.* Hi igitur fuerunt Synodi Constantinopolitanæ Præsides.

Respondeo, Synodum Chalcedonensem & Sextam Synodum, duas, immo tres Synodos Constantinopoli infra annum celebratas, errore facti confundere; quas Theodoretus, & Li-

& Libelli Synodici Anonymus Auctor a Christophoro Justello editi, non obscure distinguunt. Primæ Gregorius Nazianzenus non præerat, sed Meletius Antiochenus, qui ipsi Episcopatum Constantinopolitanum detulit. Secundæ non præerat idem Gregorius, nisi doctrina, sanctitate, & ardore incredibili adversus Hæreticos, in quibus debellandis ob eam rationem principatum renuisse merito dicitur. Huic etiam non præerat Nectarius, qui nedum Episcopus non erat, sed nec baptizatus, quando celebrata est. Sed Timotheus Alexandrinus pro suæ jure Ecclesiæ Præsidis munere perfunctus est. Tertiæ præfuit Nectarius. Aperte porro Historiæ legibus repugnant verba Concilii Chalcedonensis, & Sextæ Synodi mox laudata. Cum enim simul Episcopatum Ecclesiæ Constantinopolitanæ Gregorius & Nectarius minime gesserint, nec iste electus fuerit & inauguratus, nisi post spontaneam alterius abdicationem fieri non potest, ut Synodum simul congregaverint, aut ipsi una præfuerint.

S C H O L I O N.

Religiosi Censores in ista Dissertatione, p. 79. Editionis primæ, hanc propositionem notant: *Secunda Synodus Oecumenica a Theodosio Magno inconsulto Damaso Pontifice convocata est.*

R. Quæstio ista facti & Historiæ, non dogmatis est. Hanc Synodum *a Theodosio Magno* convocatam ostendi ex Synodica istius Concilii ad Theodosium Epistola, & Socratis, Sozomeni, Theodoreti testimoniis expressis. Inconsulto *Damaso* convocatam probavi ex eorumdem silentio, ex eo quod soli Orientis Episcopi ad eam convocati sint, quod Legatos non miserit *Damasus*, quod ille Synodum Romam convocasset, quam & eodem tempore cum Episcopis Occidentis celebravit. In eamdem sententiam Viri omnes Eruditi jam conspirant.

Nota.

Cum totus sit Bossuet in probando sola Ecclesiarum consensione quæstiones fidei finitas, observat in *in Defens. decl. p. 2. l. 12. cap. 8.* secundam œcumenicam Synodum Pontifici præsto non fuisse, & longe ab ipso sedisse, quapropter facto ipso demonstratum in consensione, & unitate robur auctoritatis positum, esse. Id ipsi videntur ejusdem Concilii PP. sensisse: nam Damaso referentes quæ circa fidem, ac circa disciplinam decreverant, tantum postulant ut Damasus, atque Episcopi, qui cum ipso erant, *secum collætentur, intercedente spirituali charitate*, ex quo futurum ajunt, *ut cum verbum Dei communi sensu stabilitum, & christiana inter nos charitas confirmata fuerit, dicere desinamus: Ego quidem sum Apollo, ego autem Cephæ.* In communi ergo consensione fidei stabilitatem collocare videntur.

Si nihilominus omnia profundius inspiciantur, quam & ex hac Synodo Romani Pontificis auctoritas eidem superesset ostenditur; ac propterea dignoscitur ab ea potissimum exortas controversias finem expectare. Primo ergo ejusdem Concilii decretis se superiorem Papa demonstravit, quæ etenim ad fidem non pertinebant, respuit, ut habet Natalis *Dissertatione 38. art.* 5. unde S. Gregorius *l. 6. ep. 31.* de hac Synodo ita ait: *Et canones quidem Constantinopolitani Concilii Eudoxianos damnant, sed quis fuerit eorum auctor Eudoxius, minime dicunt. Romana autem Ecclesia eosdem Canones, vel gesta Synodi illius hactenus non habet, nec accepit. In hoc autem eam Synodum accepit, quod est per eam contra Macedonium definitum. Reliquas vero hæreses, quæ ibi memoratæ sunt, ab aliis jam Patribus damnatas, reprobat.* Deinde, cum certum sit eidem Synodo Damasum nec per se, nec per suos Legatos adfuisse, nihilominus ab eodem præcipue prostratum fuisse Macedonium asserunt PP. sextæ Synodi: unde ita dixisse dignoscitur, quia accedente postea Damasi confirmatione, quæ adversus Macedonium decreverat, irrefragabilem auctoritatem obtinuerant. En quomodo loquantur illius Synodi PP. act. 18. in prosphon. ad Imperat. *Macedonius Deitatem Spiritus S. denegabat, sed maximus Imperator Theodosius, & Damasus adamas fidei, cujus solida mens adgressionibus, atque conflictibus alienarum sectarum nullatenus erat sauciabilis, Gregorius, & Necta-*

Nectarius illam in hac regia urbe Synodum congregabant. *Et sacrilegam quidem linguam a Sacerdotio abscindebant*, *&c.* Præcipue ergo illi PP. ut fidei adamantem Damasum admirantur; atque, ut dixi, ita loquutos esse dicendum est, quia Synodi Acta contra Macedonium probavit, quod explicans Photius *lib. de Synod.* ita ait: *Secunda Synodus &c. eo congregati sunt centum quinquaginta Episcopi . . . Principes erant Timotheus Alexandrinus, Meletius Antiochenus, Cyrillus Hierosolymitanus, &c. Quibus non multo post tempore etiam Damasus Romanus Antistes, eadem confirmans agnoscebatur, consentaneus decretis factus*. Dum ergo PP. illius Synodi ad Damasum, de iis, quæ egerant, scripsere, ut refert etiam Bossuet, primo ita a se faciendum sciebant: *optimum enim & valde congruentissimum esse videbitur*, ajebant PP. Sardicenses ad Julium Pontificem, *si ad caput, id est, ad Petri Apostoli sedem, de singulis quibusque provinciis Domini referant Sacerdotes*. Deinde illius expostulabant consensum, qui probe scire debebant juxta Ecclesiæ regulas nullius esse roboris, quod Romani Pontificis consensu non firmabatur. Ea ratione Julius Papa apud Sozomenum *l.* 2. *c.* 8. ad Episcopos Concilii Antiocheni scripserat *contra leges Ecclesiæ esse, quod ipsum ad Synodum non vocassent. Esse enim legem sacerdotalem, quod irrita declarentur quæcumque fiunt præter sententiam Romani Episcopi*. Extat etiam apud Theodoretum *l.* 2. *c.* 22. synodica nonaginta Episcoporum Romæ cum Damaso congregatorum, in qua habetur, numerum Præsulum Ariminensium nihili habendum, quandoquidem illis non accessit Romanus Episcopus, cujus ante omnes alios erat expectanda sententia: *Numerus*, ajunt, *Episcoporum, qui Arimini congregati fuerunt, præjudicii vim habere non debet. Quandoquidem factum illud est: neque Romanorum Episcopo, cujus ante alios oportebat sententiam expectare, neque &c.* Si proinde PP. Constantinopolitani consensionem Damasi expetierunt, id præstitisse dicendum est, non quia ad finiendas controversias communem consensum desiderari crederent, sed quia Romano Pontifice abnuente ipsorum Canones ex Ecclesiæ regula non habendos in pretio sciebant. Et quidem, ipso referente Bossuet ex Sozomeno *l.* 6. *c.* 10. 11. & 21. cum definiisset antea Liberius, Spiritum S. aliis personis esse consubstantialem, & coæqualis gloriæ, contradictores, *utpote controversia judicio Romanæ Ecclesiæ terminata, quievere, & quæstio finem accepisse videbatur*. Quomodo quæso controversiæ finis impositus visus esset post Romani Pontificis definitionem, si Catholici tunc credidissent sola Ecclesiarum consensione has controversias finem accipere? Nec refert iterum postea pacem Macedonianos abrupisse; neque etenim etiam post ultimum quodcumque irreformabile judicium solent hæretici conticescere.

DISSERTATIO XXXVII.

De Symbolo Constantinopolitano.

ARTICULUS I.

Utrum Symbolum Constantinopolitanum semper ab Ecclesia receptum fuerit?

PROPOSITIO.

Symbolum Constantinopolitanum semper ab Ecclesia ut tessera Fidei receptum est.

PRobatur ex Concilio Chalcedonensi in Definitione Fidei. „ Communi judicio, *inquit*, dogmata expellentes erroris inenarrabilem Patrum renovavimus „ Fidem, Symbolum trecentorum decem & octo omnibus prædicantes. Et eos qui hanc veluti „ tesseram pietatis acceperunt, ut proprios patres etiam adscribimus; eos nimirum, qui „ postea in magna Constantinopoli congregati sunt centum quinquaginta, & eamdem „ Fidem ipsi quoque confirmaverunt. *Et infra*: Decernimus præfulgere quidem rectæ „ & immaculatæ Fidei expositionem Sanctorum & Beatissimorum trecentorum decem

„ & octo

„ & octo Patrum, qui in Nicæa temporibus piæ memoriæ Constantini Imperatoris con„ gregati sunt: servari autem & ea quæ apud Constantinopolim a Sanctissimis centum „ quinquaginta Patribus decreta sunt, ad expellendas quidem Hæreses, quæ eo tempo„ re germinaverant, & ad confirmationem ejusdem Catholicæ & Apostolicæ nostræ „ Fidei.

Probatur secundo ex Pergamio Antiochiæ Episcopo & Pisidiæ Metropolita, una cum sibi subditis Episcopis ad Leonem Augustum scribente: „ Quomodo isti (*Ægy„ ptii scilicet Timothei Æluri defensores*) credendi sunt sapere, & tenere causam ab „ omni mendacio segregatam, aut divinam sapientiam salutarem, hocest salubrem Fi„ dem, quam præcipue servare promittunt, dicentes in prædictis precibus suis incon„ cusse atque firme & immobiliter se credere Symbolo in Nicæa civitate a sanctis tre„ centis decem & octo Patribus explanato, & neque argumentum, neque detractionem „ hoc posse recipere, neque opus habere qualibet interpretatione: centum quinquagin„ ta vero Sanctorum Patrum Concilium ignorare se profitentes, docentesque commu„ nicare Alexandrinam Ecclesiam Ephesiis Conciliis: adjicientes & hoc quod Synodum „ Chalcedone celebratam Ecclesia Alexandrina non recepit .... Ignoraverunt Hære„ ticos qui postea per diversa tempora variis languoribus sunt exorti, necnon etiam „ eos qui opportune & necessarie eorum infirmitatibus saluberrimæ Fidei congruam ob„ tulerunt salutaris adjutorii medicinam; sicut sanctissimi centum quinquaginta Patres „ infirmitati languoris Macedonii, qui divinitatem Sancti Spiritus negavit, obtulerunt, „ aperte firmitatem rectæ Fidei docentes, & divinitatem unitatis inseparabiliter ado„ randam.

III. Probatur ex Gelasio Pontifice Maximo in Synodo Romana, ubi inter scripta authentica, quæ Romana Ecclesia post sacras Veteris Novique Testamenti Scripturas suscipit, recenset ac laudat *Sanctam Synodum Constantinopolitanam, mediante Theodosio seniore Augusto, in qua Macedonius Hæreticus debitam damnationem excepit.*

IV. Probatur ex Libello Pœnitentiæ, quem Joanni Constantinopolitano, aliisque Græcis ex Acaciano Schismate redituris præscripsit Hormisdas Romanus Pontifex, quo inter alia sic profitebantur: *Omnibus actis a sanctis illis quatuor Synodis, id est Nicæna, Constantinopolitana, Ephesina & Chalcedonensi, de confirmatione Fidei, & statu Ecclesiæ assentior, & nihil titubare de bene judicatis patior; sed & conantes usque ad unum apicem placitorum perturbare, lapsos esse a sancta Dei generali & Apostolica Ecclesia scio.*

V. Easdem quatuor Synodos hoc pacto professi sunt universi V. Synodi Œcumenicæ Patres: *Suscipio sanctas quatuor Synodos, & quæ ab ipsis de una eademque Fide definita sunt.*

Sexto. Probatur ex S. Gregorio Magno cujus adeo celebrata hæc vox: *Quatuor prima Concilia, tamquam quatuor Dei Evangelia veneror.* Inter illa porro secundum locum obtinet Constantinopolitanum Primum, cujus hoc, de quo agimus, Symbolum est. Et lib. 6. Epistola 31. ad Eulogium Alexandrinum, & Anastasium Antiochenum Patriarchas data, istius Synodi Decreta Fidem spectantia, in quibus utique est Symbolum, ab Ecclesia recepta esse asserit, Canones vero non approbatos. *Romana Ecclesia*, inquit, *Canones hujus Synodi non accipit; in hoc autem eamdem Synodum accipit, quod est per eam contra Macedonium definitum: Reliquas vero Hæreses quæ illic memoratæ sunt, ab aliis jam Patribus damnatas reprobat.*

Probatur denique ex Concilio Forojuliensi, quod a Paulino Aquilejensi, Carolo Magno Imp. congregatum est, in quo Symbolum Constantinopolitanum integrum apponitur, & Sessione 3. Concilii Tridentini, addita tamen particula *Filioque*, quoad Processionem Spiritus Sancti. In Græcis etiam Ecclesiis confiteri hoc Symbolum necesse habent Patriarchæ & Episcopi in sua inauguratione: ut constat ex Jure Græco-Romano edito a Marquardo Frehero, pag. 440.

Objectio prima petitur ex Decreto Synodi Sardicensis, quod Sanctus Athanasius laudat in Epistola ad Antiochenos, quo sancitur, nihil ulterius de Fide scribendum esse, Nicænam sufficere Fidem, neque aliud Symbolum edendum, *Ne illis, quibus libido*

est

est semper nova statuere, occasio suppeditaretur ut iterum atque iterum de Fide definiant. Atqui Symbolum Constantinopolitanum Nicæno plura addidit: qua ratione ergo a Romana Ecclesia Sardicensis Concilii observantissima susceptum dici potest?

Respondeo. Novum bifariam dici posse Symbolum; vel novum penitus, vel explicatione novum. Vetuit itaque Synodus Sardicensis, ne Symbolum penitus novum & alterum a Nicæno conderetur, quia illius Symboli voces, utpote divinitus inspiratas, & totius mundi reverentia consecratas, illibatas esse voluit, & a nullo deleri, aut deseri passa est, quasi insufficientes essent: ne Eusebianorum nova in dies cudentium Symbola temeritas, Catholicorum firmaretur exemplo. At novum explicatione Symbolum condi non prohibuit, ita ut nimirum, retentis universim Nicæni Symboli capitibus & verbis, quædam, majoris explicationis gratia, contra emergentes Hæreses adderentur; quomodo Constantinopolitana Synodus contra recens exortos Macedonii & Apollinaris errores nonnulla addidit Nicæno Simbolo.

Objectio secunda petitur ex iis quæ Episcopi Ægyptii in Concilio Chalcedonensi dixerunt contra quasvis additiones Nicæno Symbolo factas; sic enim Actione I. inclamabant: *Nemo suscipit adjectionem, nemo diminutionem. Quæ in Nicæa constituta sunt, teneant. Catholicus Imperator hoc jussit.* Et rursus vocem contendentes, *Additionem*, inquiebant, *nullus suscipit: teneant quæ Patrum sunt: teneant quæ in Nicæa constituta sunt: teneant quæ de Spiritu Sancto sunt. Catholicus Imperator hoc jussit.* Ergo Symbolum Constantinopolitanum, contra quod vociferabantur, non erat universa ab Ecclesia receptum.

Confirmatur ex Epistola quorumdam Episcoporum Ægyptiacæ Diœceseos ad Leonem Augustum, quæ extat ordine 24. post Concilium Chalcedonense. *Quia vero*, inquiunt, *necessarium visum est, etiam spem nostram & fidem breviter vestræ mansuetudini declarare, suggerimus, nos trecentorum decem & octo Sanctorum Patrum, qui in Nicæna civitate collecti sunt, & per Sanctum Spiritum sunt locuti, Symbolum atque Fidem tenere & custodire, & neque augmentum aliquod, nec imminutionem recipere. Ea namque quæ a Sancto Spiritu dicta atque conscripta sunt, fas non est aliquo modo retractare, nec augmentum aliquod, nec imminutionem eis inferre, sicut scriptum est: Noli transponere terminos æternos, quos posuerunt Patres tui: quando neque interpretatione eget prædictorum Sanctorum Patrum Fidei Symbolum, cum per se interpretatum sit, & clare prædicet Mysteria pietatis. Hæc ad satisfactionem perfectam Mansuetudini tuæ suggerimus, & ita credimus, tam nos quam Deo amantissimus Archiepiscopus noster Timotheus.* Et infra: *Quia vero vestra Pietas imperavit, quemadmodum de Synodis sapiamus, nostram sententiam facimus manifestam, quoniam communicat Ecclesia Synodis in Epheso celebratis. Synodum vero centum quinquaginta nescimus.*

Respondeo, nihil esse mirum quod Episcopi illi Ægyptii Constantinopolitanum Symbolum exploserint, ac soli Nicæno stare voluerint, quia Eutychetis & Dioscori partibus adhærebant: Eutyches vero in sua Fidei Professione solam Nicænam & Ephesinam Synodum admittebat, silentio damnans Constantinopolitanam: quia Nicænum Symbolum solius divinitatis Fidem certis finibus & verbis circumscripserat, Incarnationis vero Dominicæ non ita explanaverat Sacramentum. Unde cum Ægyptii illi Antistites dixissent, *Nemo suscipit adjectionem*, &c. Orientales, & qui cumipsis erant Reverendissimi Episcopi merito clamaverunt: *Hæc Eutyches dixit.* Et vero, floccifaciendus esset illorum Ægyptiorum clamor, quantumvis Catholici fuissent, cum Synodus universa Constantinopolitanum Symbolum comprobaverit, illoque Actione V. recitato, hæc de illo dixerit: „ Sufficeret quidem ad plenam cognitionem & confirmationem „ pietatis hoc sapiens & salutare divinæ gratiæ Symbolum: de Patre enim, & Filio, „ & Spiritu Sancto perfectionem docet, acDomini nostri inhumanationem fideliter accipientibus repræsentat. Sed quoniam hi qui veritatis reprobare prædictionem conantur, per proprias Hæreses novas voces genuerunt: alii quidem mysterium dispensationis Domini, quæ propter nos facta est, corrumpere præsumentes, & vocem „ θεοτόκος de Virgine dici denegantes: alii autem confusionem & mixtionem introducentes, & unam naturam esse carnis & divinitatis stulte confingentes, & passibilem

„ Uni-

„ Unigeniti divinam naturam, per confusionem, prodigiose dicentes; propter hoc illis omnem machinationem contra veritatem volens claudere præsens nunc sancta & magna & universalis Synodus, prædicationem hanc ab initio immobilem docens, decrevit ante omnia, Fidem integram & intemeratam permanere trecentorum decem & octo Sanctorum Patrum: & confirmat doctrinam, quæ de substantia Spiritus Sancti a Patribus centum quinquaginta postea congregatis in Regia civitate tradita est, propter illos qui Spiritui Sancto repugnabant, quam illi omnibus notam fecerunt, non quasi aliquid deesset prioribus adjicientes, sed suum de Spiritu Sancto intellectum, contra illos qui dominationem ejus respuere tentaverant, Scripturarum testimoniis declarantes". Hæc Synodus Chalcedonensis, quæ Ægyptiorum Episcoporum clamores insuper habuit.

Quod porro dixi, Episcopos illos ab Eutychetis, & Dioscori partibus stetisse, ex ipsorum Epistola ad Leonem Augustum compertum est, in qua profitentur, se *communicare Synodis in Epheso factis*, & eadem credere quæ Timotheus Ælurus in Alexandrinam Sedem ab Eutychianis intrusus, Concilii Chalcedonensis infensissimus hostis.

Adversus Ægyptiacos illos Antistites Evoptius, Cyzicenæ Provinciæ Metropolita ad Leonem Augustum ita scribit cum sua Synodo: „ Dixerunt sanctam quidem Synodum in Nicæa factam se suscipere, & secundum eorum expositionem credere: 150. vero Reverendissimorum Episcoporum Concilium, & quod pridem Chalcedone celebratum est, penitus ignorare. Unde hujusmodi sensus ostendit, quod contrarii cultores sint Sanctorum Episcoporum, qui in toto orbe consistunt. Nam si Concilium factum contra Hæreses respuunt, quale est & sub Nectario sanctæ memoriæ in maxima civitate Regia ex diversis Provinciis congregatum; palam est quoniam illas Hæreses prohibere nolint, sed eas potius amplectuntur, quas Sanctissimi PP. hæc pie constituentes, anathemati subdiderunt. Denique prima regula in eis est posita, quæ anathematizat apertis sermonibus Hæreses universas. Qui ergo hanc Synodum refutant ita sanctam ac venerandam, quam præ omnibus quidem veritas confirmavit, deinde & tanto tempore robur accepit, certum est quia non in uno capitulo sustinent scandalum, sed in multis Hæresibus languere noscuntur. Nam qui legem veritatis adjutricem refugiunt, aperti sunt veritatis ipsius inimici; quando hanc Synodum, quam se ignorare confingunt, & Proterius Deo amabilis tunc Alexandrinæ civitatis Episcopus, vir anima venerandus, una cum eis præsens & ipse firmavit". Extat hæc epist. post Concilium Chalcedon. ordine 47.

Quod denique solemne fuerit Eutychianis Symbolum Constantinopolitanum sugillare, & Nicænum dumtaxat profiteri, constat ex Diogene Cyziceno Episcopo Actione I. Concilii Chalcedonensis, ubi in Eutychetem his verbis invehitur: „ Dolose proposuit Synodum SS. Patrum, quæ in Nicæa facta est. Accepit namque additamenta a Sanctis Patribus nostris, propter perversum intellectum Apollinaris, Valentini, & Macedonii, & qui eis similes sunt. Et additum est in Symbolo SS. Patrum: Qui descendit, & incarnatus est de Spiritu Sancto, ex Maria Virgine. Hoc namque prætermisit Eutyches tamquam Apollinarista. Nam etiam Apollinaris suscepit sanctam Synodum, quæ in Nicæa facta, secundum propriam perversitatem intelligens verba, effugit, De Spiritu Sancto, ex Maria Virgine, ut ne omnino unionem carnis confiteretur. Etenim Sancti Patres, qui in Nicæa convenerunt, quod incarnatus est, dixerunt: Sancti autem Patres, qui post ipsos fuerunt, explanaverunt, dicentes: De Spiritu Sancto, ex Maria Virgine.

Objicitur tertio. Auctor libri Pontificalis scribit de Hilario Pontifice Maximo, ipsum *confirmasse tres Synodos, Nicænam, Ephesinam, & Chalcedonensem*, nulla mentione facta Constantinopolianæ. Simplicius etiam Pontifex Maximus, Epistola 5. ad Acacium Constantinopolitanum, & Felix III. Epistola 2. ad Leonem Augustum, tres illas dumtaxat Synodos Œcumenicas prædicant velut ab Ecclesia approbatas, & confirmatas, *Nicænam, Ephesinam, Chalcedonensem*: ergo Ecclesia Synodum Constantinopolitanam, ejusque Symbolum non approbavit.

Resp. nego consequens. Etenim Pontifices illi Constantinopolitanam Synodum ideo

præ-

prætermiſerunt, quia ſpectari poteſt, vel quoad Fidem, vel quoad Canones in illa conditos. Et quoad Canones quidem recepta non erat ab Eccleſia; unde nullam illius oportuit fieri mentionem: quoad Fidem vero, a Nicæna non diſcrepat, niſi penes majorem & minorem explicationem. Unde ſatis ſuperque nomine Fidei Nicænæ probata eſt. Utrumque enim Symbolum pro uno & eodem paſſim habitum eſt ab Auctoribus Eccleſiaſticis. Sic accepit Epheſina Synodus, cum prohibuit quidquam adjicere Symbolo Nicæno: nec enim interdixit uſu Symboli Conſtantinopolitani, in quo aliqua Nicæno a Patribus centum & quinquaginta addita ſunt; ſed Nicæni Symboli nomine Conſtantinopolitanum comprehendit. Sic accepit Marcus Epheſius in Synodo Florentina, Seſs. V. ubi cum de Neſtorianis egiſſet, Nicænum Symbolum depravantibus, hæc ſubjungit: *Quo quidem, multos poſt annos, in tertio Concilio recitato, decretum fuit, ut in futurum mutandi Nicæni Concilii facultatem haberet nemo: utpote quod a Conſtantinopolitano Symbolo nequaquam in aliquo diſcreparet: quandoquidem hoc in illo potentia videbatur incluſum; ita ut ambo pro uno haberentur.* Et ibidem: *Multis profecto fortiſſimis conſtat argumentis, duo illa priora Symbola ab omnibus Conciliis generalibus pro uno ſuſcepta fuiſſe; præſertim a tertio: utpote quod prius cæteris Conciliis, utrumque vidit, atque probavit. Et quamvis toto orbe terrarum ſimul ambo celebrarentur; de primo tamen Symbolo Tertium, cæteraque Concilia mentionem fecere: cum pro ipſius primi Concilii auctoritate, & exiſtimatione, quod majore Patrum numero celebratum fuerat, quodque veluti cæterorum Conciliorum fundamentum haberetur: tum etiam, quod ipſo Nicæno Symbolo Chriſtianorum plures, quique denuo baptizabantur, frequentius uterentur.* Et paulo poſt: *Ut boni Oratores ſolent in foro rebus uſitatis magis inniti: ita etiam Concilium Tertium, quo Symbolo magis homines uti videbat, pro eo tantum decrevit, atque prohibuit: cum præſertim ſecundum Symbolum expoſitio primi, non autem ipſius aliqua mutatio fuerit.*

Nicæni etiam Symboli nomine Conſtantinopolitanum deſignavit Theodorus Lector, *lib. 2. Collectaneorum*, ubi de Timotheo Conſtantinopolitano Epiſcopo loquens, qui anno 511. ſedebat, hæc de illo refert: *Timotheus ab amicis rogatus, Symbolum Fidei trecentorum decem & octo Patrum per ſingulas Synaxes dici curavit: ad reprehenſionem videlicet Macedonii; quaſi ille Symbolum hoc non receperit; cum antea ſemel tantum in anno, in Paraſceve ſcilicet Dominicæ Paſſionis tempore quo Epiſcopus catechizabat, recitatum eſſet.* Ibi per Symbolum 318. Patrum Conſtantinopolitanum intelligi evidens eſt, ſiquidem ad Macedonii reprehenſionem editum dicitur.

Eodem modo locuti ſunt poſteriorum ſæculorum Scriptores. Ita Magiſter Sententiarum, lib. 1. Diſtinct. 11. *Illud*, inquit, *eſt Symbolum quod in Miſſa cantatur, editum in Concilio Nicæno*. Ita Alexander Alenſis, Parte 3. Quæſt. 69. Membro 5. *Tria ſunt Symbola*, inquit, *Primum Apoſtolorum; ſecundum Patrum Nicænorum, quod canitur in Miſſa; tertium Athanaſii*. At illud in Miſſa cani ſolitum, vere eſſe Conſtantinopolitanum certum eſt. Conſtantinopolitanum igitur Nicænumque Symbolum pro uno & eodem ſumpſit. Ita Durandus Mimatenſis, *Rationalis Officiorum Divinorum, lib. 4. cap. 25.* cum de Apoſtolico & Athanaſiano Symbolo egiſſet, ſubjungit: *Tertium eſt Nicænum, quod Damaſus Papa, ex conſtitutione univerſalis Synodi apud Conſtantinopolim celebratæ inſtituit*. Nicænum Symbolum vocat, quod Conſtantinopoli conditum eſt.

ARTICULUS II.

Quid Symbolum Conſtantinopolitanum Nicæno addiderit?

Multa ſunt quæ Conſtantinopolitana Synodus Nicæno Simbolo appoſuit. Primo, cum in Nicæno Symbolo eſſet, *omnium viſibilium & inviſibilium factorem*; addidit, *Cæli & Terræ*, majoris explicationis gratia, contra Marcionitas, & Manichæos, duorum principiorum aſſertores. Memoria proculdubio lapſus eſt Andreas Coloſſenſis Florentinæ Synodi Seſſione 6. cum hæc verba *viſibilium omnium & inviſibilium*, in Nicæno

no Symbolo defuisse ait. Dicere voluit, vel saltem debuit, hæc verba, *Cœli & Terræ*, defuisse; & a Concilio Constantinopolitano fuisse adjecta.

Secundo, apposuit Constantinopolitana Synodus Nicæno Symbolo hæc verba, *Natum ante omnia sæcula*: contra Photini blasphemiam, effutientis, Verbum Divinum nequaquam æternum & substantiale esse, sed temporale & prolatitium, quod primam originem ex utero Virginis, & in homine Christo acceperit.

Tertio, addidit hæc verba: *De Spiritu Sancto ex Maria Virgine*: contra Hæresim Apollinaris, ut observat Marcus Ephesius in Florentina Synodo, *Sessione* 5.

Quarto, addidit hæc verba, *Crucifixus est pro nobis sub Pontio Pilato, & sepultus est*; quorum loco in Symbolo Nicæna hæc tantum leguntur: *Passus est*. Item adjecit ista, *Sedet ad dexteram Patris*; &, *Venturus cum gloria*; &, *Cujus regni non erit finis*. Postremorum autem illorum verborum adjectio contra Apollinaris de Millenario in terris Christi regno errorem facta est; necnon contra errorem Marcello Ancyrano affictum, quo asseruisse existimatus est a pluribus Christi regnum desiturum, cum tradiderit illud Deo Patri, tuncque ipsum in justorum ordinem redigendum esse.

Quinto, cum Nicæni Patres hæc dumtaxat de Spiritu Sancto in suo Symbolo posuissent, *Et in Spiritum Sanctum*: Constantinopolitani, ad Macedonii confodiendum errorem, addiderunt, *Dominum & vivificantem, ex Patre procedentem, cum Patre & Filio adorandum & conglorificandum: qui locutus est per sanctos Prophetas*.

Denique addiderunt & cætera quæ in eorum Symbolo sequuntur: *Et unam Sanctam Catholicam, & Apostolicam Ecclesiam. Confitemur unum Baptisma in remissionem peccatorum. Expectamus resurrectionem mortuorum; & vitam futuri sæculi. Amen.* Hæc omnia Symbolo Nicæno adscripta non fuisse, constat ex iis qui ipsum verbis iisdem referunt, scilicet ex Sancto Athanasio in Epistola ad Jovianum Imperatorem, ex Rufino, *l.* 1. *Historiæ Ecclesiasticæ*, *cap.* 6. ex Socrate, *lib.* 1. *cap.* 8. Theodoreto *lib.* 1. *cap.* 12. Cassiodoro, *lib.* 1. *Historiæ Tripartitæ*, *cap.* 17. Nicephoro, *lib.* 1. *cap.* 12. Item ex omnibus Conciliorum editionibus, in Concilio Nicæno: ex Gelasio Cyziceno, cap. 26. Historiæ Concilii Nicæni: ex posterioribus Conciliis, quæ utrumque Symbolum referunt, & ex Codice Canonum Ecclesiæ Africanæ. Id etiam diserte testatur Concilium Forojuliense a Paulino Aquilejensi sub Carolo Magno & Pippino Principibus congregatum, & Hugo Eterianus, lib. 3. de hæresibus, quas Græci Latinis affingunt, c. 16.

ARTICULUS III.

Unde additio vocis FILIOQUE, ad Symbolum Constantinopolitanum? Utrum a Damaso facta? Et de tempore hujus additamenti.

VErba hæc (*Filioque*) Constantinopolitano Symbolo addita fuisse a Damaso in Concilio Romano, scripsit Alexius Aristenus in opere quod inscribitur: *Conspectus omnium Canonum editorum a sex Synodis generalibus, & particularibus iis, quæ interjecta fuerunt*. Sed graviter hallucinatur Alexius. Si enim ea additio facta esset a Damaso, & ejus Synodo, illius certe Theodoretus in Historia sua Ecclesiastica meminisset, ubi Damasi Synodicam refert.

Secundo, quatuor post sæculis consultus a Gallis Leo III. illam additionem improbavit; non improbaturus profecto, si a Damaso & Synodo Romana facta fuisset.

Dices. In Symbolo Damasi, quod inter Sancti Hieronymi Opera legitur, haberi hæc verba (*Filioque*). Sed falso adscriptum huic Symbolo Damasi nomen, convenit inter eruditos.

Sunt qui Orientales in Concilio Nicæno II. quod anno 787. imaginum cultum stabilivit, hoc de processione Spiritus Sancti a Filio, addidisse Symbolo contendant. Id ex vetustissimi exemplaris fide Julianus Cardinalis Sessione 5. Concilii Florentini, & Andreas Colossensis Sessione 7. probare nitebantur; idque Historici insuper cujusdam testimonio confirmabant, quem fuisse Martinum Polonum in Chronico idem asserentem crediderim.

Sed horum assertio falsa est. Nam si istud Concilium verba (*Filioque*) Symbolo Constantinopolitano addidisset, non hoc fugisset Græcos, & aliqui saltem Codices, præter eum, quem Romani Græcis ostendebant, ita habuissent. Adde, quod maximi hac in re ponderis est, Anastasium Bibliothecarium, qui annis solum 70. post illam Synodum floruit, eamque latinitate donavit, hoc in ea non legisse additamentum.

In Hispaniis primum facta legitur hæc additio in Concilio Toletano Tertio, anno Christi 589. in Toletano Quarto, anno 633. in Sexto cap. 1. in octavo, quod anno 653. sub Recesuinto Rege celebratum est. Illam Galli quoque & Germani admisere septimo sæculo. Quo anno, incertum. Forsan in Concilio Gentiliacensi, quod anno 727. præsente Pippino Rege celebratum est: in quo Latinos inter & Græcos de Spiritus Sancti processione fuit disputatum. Cujus Concilii Rhegino Prumiensis Abbas, Ado Viennensis, Sigebertus, & Abbas Uspergensis meminerunt.

Hæc additio vires accepit in Concilio Aquisgranensi, quod anno 809. celebratum est; in quo de Spiritus Sancti processione a Filio rursus actum; cujus Concilii meminit Monachus Engolismensis Sancti Eparchii, in Vita Caroli Magni; meminerunt & veteres Francorum Annales, & Ado Viennensis, ad hunc annum.

Ex hac Synodo legatio decreta est ad Leonem III. Romanum Pontificem, cujus munus Bernario Wormatiensium, Jesse Ambianensium, Episcopis & Adalardo Corbejensi Abbati impositum est, ut de additione illa, deque cantandi Symboli instituto cum eo conferrent. Decretum Synodi de Sancti Spiritus a Filio processione probavit Pontifex: additionem vero istorum verborum (*Filioque*) Symbolo Constantinopolitano, probare noluit: quærentibusque Legatis num Constantinopolitani Patres rectius non fecissent, inserentes Symbolo suo quatuor syllabas, quibus tam necessarium Fidei Sacramentum cunctis deinceps sæculis perspicuum redderetur, Pontifex respondit: *Sicut non audeo dicere, non bene fecisse, si fecissent, quia proculdubio sicut cætera, quæ vel omiserunt, scientes utique, & non tam humana, quam divina illuminati sapientia, fecerunt: ita quoque non audeo dicere, istud eos nobis minus intellexisse, perpendisse cur dimiserunt, vel cur dimissum, ne ultra mitteretur, sicut & cætera prohibuere. Tu & tui videte quid sentiatis de vobis; Nam & ego me illis, non dico præferam, sed etiam illud absit mihi, ut coæquare præsumam.* Urgentibus Legatis utilem esse hanc additionem, Symbolique cum ipsa cantum, ut Christianæ plebes dogma Fidei doceantur, respondit Pontifex: Non esse necesse ut omnia Fidei dogmata Symbolo inserantur: non minus Fidei dogma esse, *Filium sapientiam Deum a sapientia Deo, veritatem Deum a veritate Deo genitum esse, & tamen utrumque unam sapientiam, unam veritatem essentialiter Deum esse*, quam *Spiritum Sanctum a Filio, sicut a Patre procedere*: nec tamen Patres illud inseruisse Symbolo.

Reponentibus Legatis, decantandi morem Symboli in Gallicanas Ecclesias ex Romani Pontificis licentia introductum fuisse, respondit Leo III. *Ego licentiam dedi cantandi, non autem cantando quippiam addendi, minuendi, seu mutandi: & ut expressius aliquid, quia vos cogitis, loquar, quamdiu vobis in hoc satis fuit, quomodo in hujusmodi cantando, vel celebrando sacrosanctis Misteriis Romana tenet Ecclesia, nequaquam aut nobis in talibus laborare, aut aliis laborandi occasionem necesse fuit ingerere. Quod vero asseritis, ideo vos ita cantare, quoniam alios in istis partibus vobis priores audistis cantasse, quid ad nos? Nos enim idipsum non cantamus, sed legimus, & legendo docere, nec tamen legendo aut docendo addere, quidpiam eidem Symbolo inserendo præsumimus. Quæ vero prædictis Symbolis Fidei tantum non congruentia deesse cognoscimus, non (ut sæpe dictum est) inserere præsumimus; sed locis, temporibusve opportunis quibus competit, ministrare curamus.*

Decernit denique Pontifex, ut expungantur hæc verba (*Filioque*) ex Symbolo Constantinopolitano, cui inserta a Gallis fuerant: tum ut cantandi morem paulatim remittant, ut Romanæ se accommodent Ecclesiæ, illud tunc temporis non decantanti. Ista constant ex Actis Collationis Legatorum illorum cum Leone III. a Smaragdo Abbate descriptis, & insertis a Sirmondo *Tom. 2. Conciliorum Galliæ*.

Nec vero satis fuit Leoni III. Gallicanis, Germanisque Episcopis suadere, ut hæc

 ver-

verba (*Filioque*) Symbolo tunc addita delerent ; sed Romæ præterea in argentea tabula Symbolum Constantinopolitanum, absque illis describi jussit. Id testatur Photius in Epistola ad Patriarcham Aquilejensem: „ Leo junior (*inquit*) pietatis fervens zelator, ut nullo pacto barbara lingua corrumperetur immaculatæ nostræ Fidei Doctrina, Græca lingua Occidentalibus sanctam Trinitatem glorificandam, & celebrandam tradidit. Et non solum sermone & mandato id faciendum curavit ; verum etiam quibusdam ancilibus, quasi clypeis constructis, & columnis erectis illam inscripsit, & in conspectu omnium statuens, ad Ecclesiæ valvas collocavit ; ut hoc pacto facile & incorrupte possent omnes pietatem ediscere ". Super altare Sancti Pauli collocatam hancce tabulam ait Sententiarum Magister, *lib.* 1. *Distinct.* 11.

Nicolai I. temporibus, qui sedebat anno 858. factam fuisse hanc additionem in Romana Ecclesia, probabilius est. Id colligitur ex Encyclica Photii Epistola ad Orientales sedes primarias contra Nicolaum Primum scripta: „ Præter illa quæ commemoravimus, *inquit*, absurda, sacrum etiam & sanctum Symbolum, cui Synodica omnia, & Œcumenica suffragia inexpugnabile robur addiderunt, adulterinis sermonibus, non sine incredibili audacia falsare aggressi sunt. O mali dæmonis machinamenta ! Spiritum Sanctum non ex Patre solum, sed etiam ex Filio procedere, vanissime prædicantes ". Scio hanc Epistolam in Codice Collegii, quod Græci Romæ habent, adscribi Sisinnio Patriarchæ Constantinopolitano, qui ab anno 995. ad annum 999. sedit: sed unus Codex aliorum omnium fidem non evertit.

Secundo, Ratramnus Corbejensis Monachus, lib. 2. pro Romana Ecclesia *contra Græcos*, quem Photii temporibus conscripsit, illud ipsum tamquam ab illis objectum violati Symboli crimen diluit. Postquam enim dixit, *Spiritum Sanctum a Patre procedere, & esse coadorandum:* mox ita pergit: *Dein Ariana repullulante vesania, volenteque confirmare, non esse recte Fidei, Spiritum Sanctum dicere a Patre procedere: hoc quia videretur esse blasphemum; quoniam duorum profiteretur Pater esse, id est, Filii, & Spiritus Sancti; hanc quoque blasphemiam propellendam decernentes Ecclesiæ Doctores, superaddidere Symbolo, Spiritum Sanctum a Filio quoque procedere: ne si de Patre tantum procedens diceretur, putaretur Filius, nec diceretur Spiritus Filii.*

Tertio, Photium exprobasse Nicolao I. quod, ob additionem hujusmodi anathema incurrisset ab Ephesino Concilio latum contra eos qui Symbolo aliquid adderent, testis est Sanctus Antoninus, *Parte* 3. *Tit.* 22. *cap.* 15. §. 10. Ad hæc momenta proculdubio non attendit Andreas Colossensis in Florentina Synodo, Sess. 6. cum ait *Photius Romanæ Ecclesiæ inimicus acerrimus, nullam de Synodi additione faciens mentionem, in Nicolaum, ac Adrianum Summos Pontifices, literis invectus est plurimum*. In Photiana Synodo, quæ anno 879. mortuo Ignatio legitimo Patriarcha, Constantinopoli celebrata est, quam solam Græci Œcumenicam octavam vocant, Symbolum Constantinopolitanum recitatum est, eique, citra additionem, subscriptum, conniventibus Romani Pontificis Joannis VIII. Legatis.

Cum Nicolai I. temporibus factam esse horum verborum ad Symbolum Constantinopolitanum additionem adeo sit probabile, falso figitur a quibusdam illius epocha Christophori Pseudo-Pontificis tempore, qui anno Christi 908. Leonem V. Sede exturbavit, & post septem menses a Sergio III. dejectus ipse est. Ac præterea, breve & turbulentum hujus Antipapæ tempus vix patitur ut hæc illi tribuatur additio. Id tamen scripsit Anonymus Græcus, cujus liber extat in Vallicellana Bibliotheca: qui & Christophorum hunc propterea ait e diptychis erasum a Sergio Constantinopolitano Patriarcha, qui Michaelem Cerularium proxime antecessit. Hunc Auctorem laudat Vossius *Dissert.* 3. *de tribus Symbolis*. Nec verisimilius hanc additionem Sergio III. tribuit ipse Vossius. Licet enim ad Gallicanos Episcopos scripserit hic Pontifex, eos ut ad confutandum Græcorum errorem de processione Spiritus Sancti a solo Patre impelleret, ut colligitur ex Oratione Hervei Archiepiscopi Remensis, quam in Concilio Suessionensi, anno 909. habuit: non sequitur tamen ut Sergius has voces (*Filioque*) primus addiderit Symbolo.

Adjectionem illam *Ab antiquioris Romæ Antistite, sanctorum plurium Episcoporum,* *scien-*

scientissimorumque Cardinalium consensu habito, factam scribit Hugo Etherianus, *lib.* 3. *de Processione Spiritus Sancti*, *cap.* 16. quod Opus ante millesimum ducentesimum Christi annum Constantinopoli conscripsit. Sed cum neque Pontificem a quo facta, nec tempus quo facta est hæc additio, indigitet, nihil certi ex ejus verbis colligi potest.

Magni cujusdam *Occidentalium Concilii & Romani Pontificis* auctoritate, hanc ad Symbolum accessionem factam esse, scribit S. Thomas I. *P. Quæst.* 36. *Art.* 2. Suffragatur Andreas Colossensis pro Latinis differens in Concilio Florentino *Sessione* 8. Sed cum illius Synodi nec tempus designent, neque nomen, illiusque nullum extet in Historia Ecclesiastica monumentum, tantorum Virorum testimonio nihilo reddimur hac in re doctiores.

In Concilio Lugdunensi II. sub Gregorio X. Symbolum cum additione istarum vocum (*Filioque*) a Græcis, Latinisque solemni ritu decantatum est, hac sententia ter repetita, *Qui ex Patre Filioque procedit*. Græcis tamen indultum, quod rogaverant, ut Symbolum suis in Ecclesiis, absque illa additione canerent, legerent & servarent.

Tandem in Synodo Florentina, utriusque Ecclesiæ consensu & suffragio, cum dogma de Processione Spiritus Sancti a Patre & Filio confirmatum est, tum additio horum verborum (*Filioque*) approbata; quam tamen recrudescente statim schismate, impugnare Græci deinceps non destiterunt. An porro jure facta sit harum vocum ad Symbolum additio, progressu hujus Operis quæremus, ubi de Græcorum Schismate agetur.

SCHOLION.

Ad hujus Dissertationis postremum Articulum, pag. 112. Editionis primæ, Religiosi Censores hanc notam apponunt: *Explodit Magnam Synodum Occidentalium, cujus auctoritate factam ad Symbolum additionem ait S. Thomas.*

R. Magnam illam Synodum, cujus nec tempus, nec locum, nec nomen *S. Thomas*, aut alii produnt, cujus nulla extat in Historia Ecclesiæ memoria, nullum in Conciliorum Collectionibus Fragmentum, certam non esse significavi verbis satis modestis: *Tantorum Virorum testimonio*, inquiebam, *nihilo reddimur hac in re certiores*. Ceterum non unius dumtaxat, sed duarum Magnarum Synodorum, Lugdunensis nempe ac Florentinæ auctoritate, additionem vocis *Filioque* ad Symbolum confirmatam, cum jam olim & in Hispaniensi & in Gallicana Ecclesia, quin & in Romana invaluisset, observavi. Quænam hic censoriæ animadversionis materia?

DISSERTATIO XXXVIII.

De Concilii Constantinopolitani primi Canonibus.

ARTICULUS I.

Quot Canones ediderit Oecumenica secunda Synodus.

PROPOSITIO.

Tres dumtaxat Canones ab hac Synodo editos, probabilius videtur.

Probatur primo ex Epistola Synodica illius Concilii, quod anno Christi 382. Nectario Præside, celebratum est, dum Synodus Romæ ageretur. Ea scilicet Patres referunt ad Damasum & Episcopos Occidentis decreta Synodi Œcumenicæ Constantinopolitanæ, anno superiori habitæ. Ea porro ad tria tantum capita revocant, scilicet ad confixas anathemate Hæreses: *Hæresibus*, inquiunt, *nuper excogitatis anathema scriptis proditum denuntiavimus*: Quod primo Canone præstitit Œcumenica Synodus; & ad Ecclesiarum administrationem secundum Canones Nicænos dispositam. *De administrationibus*, inquiunt, *Ecclesiarum singularum, cum vetus, uti nostis, lex obtinuit, tum*

Sanctorum Patrum in Concilio Niceno decisio: ut videlicet singularum Provinciarum Antistites, una cum finitimis (modo ipsis ita visum fuerit) Episcopis, ad Ecclesiarum commodum habeant Ordinationes. Ex cujus legis & decisionis præscripto, scitote cum alias quoque Ecclesias apud nos administrari, tum illustrissimarum Ecclesiarum Sacerdotes electos. Hæc de Ecclesiarum administratione regula secundo Canone continetur. Tertium Caput spectat Nectarii in Constantinopolitana Sede Ordinationem, Flaviani vero in Antiochena. Ordinatio porro Nectari Canonis tertii conditionem consecuta est, quo missa est in irritum Maximi Cynici in Constantinopolitana Sede inordinata constitutio. Secundi vero Canonis appendicem, secundum versionem Dionysii Exigui, sive tertium Canonem, secundum interpretationem Gentiani Herveti, silentio prætereunt hac in Epistola: quem tamen supposititium non esse ex antiquis Historiæ Ecclesiasticæ Auctoribus mox evincemus. Tres itaque Canones, non plures, edidit secunda Synodus Œcumenica.

Probatur secundo ex Dionysio Exiguo, qui tres dumtaxat istius Concilii Canones recenset, ac interpretatur.

Probatur tertio ex Sozomeno, *lib.* 7. *Historiæ Ecclesiasticæ*, *c.* 9. ea tantum Decreta secundæ Synodo generali tribuente, quæ tribus Canonibus ab Abbate Dionysio ex Codice Ecclesiæ Orientalis descriptis continentur. *Post hæc* (inquit) *tam Nectarius ipse, quam reliqui Episcopi, in unum convenientes, decreverunt ut Nicæni Concilii fides rata permaneret, universæ autem Hæreses anathemate damnarentur.* Id primo Canone præstitum est: *Utque omnes ubique locorum Ecclesiæ, ex præscripto veterum Canonum regerentur, & ut Episcopi in propriis manerent Ecclesiis, ne temere in extraneas pedem inferrent: neve in Ordinationibus nihil ad se pertinentibus invocati sese ingererent; ea vero quæ in singulis Provinciis contigissent, Synodus cujusque Provinciæ pro arbitrio suo ordinaret & constitueret. Præterea, ut post Episcopum Urbis Romæ Constantinopolitanus habeat honoris prærogativam*, &c. Quæ secundus Canon Dionysii Exigui exhibet. *Maximum item nec esse, nec fuisse umquam Episcopum decreverunt; nec Clericos, eos qui ab illo ordinati fuissent. Cuncta denique quæ sub illo, aut ab illo acta fuissent, irrita esse statuerunt.* Quod tertio Canone (secundum versionem Dionysii Exigui) sancitum est. Nullos autem alios Canones a secunda Synodo Œcumenica editos fuisse, colligitur ex iis quæ Sozomenus statim subjungit: *Et hæc quidem*, inquit, *a Synodo constituta sunt in hunc modum: Imperator vero ea suffragio suo comprobavit.*

Sozomeno consentit Nicephorus, lib. 12. Historiæ Ecclesiasticæ, c. 13.

Denique Anselmus, apud Gratianum, Distinct. 16. c. 10. de secundæ Synodi Œcumenicæ Episcopis ita scribit: *Condemnata Macedonii Hæresi, statuerunt Canones tres, quorum maxime auctor fuit Nectarius Constantinopolitanus Episcopus.* Idipsum Hermanus Contractus, *in Annalibus*, ad annum 381. refert.

Adde septem Canones, qui in Isidori Mercatoris Collectione habentur, nihil continere præter tres illos a Socrate, & Dionysio Exiguo recensitos. Primus nempe priori ex Dionysianis respondet: Secundus, tertius, quartus, & quintus secundum in Versione Dionysii exprimunt: Sextus, tertium. Septimus vero non est proprie Canon, sed Symbolum Fidei a centum quinquaginta Patribus editum.

Objicitur. Codex Ecclesiæ universæ lectus & probatus in Synodo Chalcedonensi, septem habebat secundæ Synodi Œcumenicæ Canones. Septem quoque referunt Photius in Nomocanone, Zonaras, Balsamon, Arsenius Monachus in Synopsi Canonum. Septem leguntur in Codice Græco; quem Latinitate donatum a Gentiano Herveto Conciliorum editiones repræsentant. Alexius Aristinus octo recenset, septimo in duos diviso. Ergo plures sunt quam tres Canones Secundæ Synodi.

Confirmatur ex Nicolao I. Pontifice Maximo Ep. 8. ad Michaelem Græcorum Imperatorem data, in qua sextum hujus Concilii Canonem laudat. *Igitur*, inquit, *quia suspecti & inimici Judices esse non debeant, & ipsa ratio dictat, & plurimis probatur exemplis. Nam quid gratius & amabilius dare quis inimico potest, quam si ei ad impetendum commiserit, quem lædere forte voluerit? Quod provide Constantinopolitana Synodus Canonum suorum 6. dignoscitur prohibere capitulo. Ait autem prædictus Canon:*

Quo-

Quoniam multi Ecclesiasticum Ordinem confundere ac subvertere volentes, amore inimicitiæ & calumniose causas quasdam contra dispensatores Ecclesiarum Orthodoxos Episcopos confingunt . . . . Placuit sanctæ Synodo Episcoporum, qui Constantinopolim concurrerunt, ne sine discussione admittantur accusatores, nec omnibus permittatur accusationes facere contra Dispensatores Ecclesiarum. Plures igitur quam tres Canones Concilii Œcumenici secundi Nicolaus Primus agnovit.

Respondeo ad argumentum, nego consequens. Codices enim illi & Canonum Collectores, vel interpretes, qui septem referunt Canones secundæ Synodi Œcumenicæ, alterius Concilii Constantinopolitani Canones quosdam tribus Constantinopolitanæ primæ assutos, nominis similitudine decepti confuderunt. Sed tres dumtaxat adscriptos habebat Codex Ecclesiæ Græcæ, quem Dionysius Exiguus a se versum cum Latinis communicavit. Tres tantum Sozomenus, & Nicephorus referunt: tres dumtaxat, ex Epistola Synodica Concilii anno 382. Constantinopoli celebrati, editos fuisse colligitur. Et certe sextum Canonem in alia Synodo editum fuisse secutis temporibus, ejus verba evidenter ostendunt. *Ea de causa*, inquit, *placuit sanctæ Synodo Episcoporum, qui Constantinopoli convenerunt, nec sine discussione admittere accusatores, nec omnibus eorum, qui Ecclesias administrant, accusationes permittere*. Porro de se ipsa non ita loqueretur Synodus, sed diceret, *lacet sanctæ Synodo, vel placuit nobis*. Cum itaque ad Episcopos olim Constantinopoli congregatos velut ad Auctores hoc decretum referatur, argumento est ipsum ut primi Concilii Constantinopolitani Canonem perperam referri. Septimum vero Simeon Logotheta non agnoscit ut legitimum secundæ Synodi Canonem, nec suæ Collectioni inserit.

Ad confirmationem respondeo, satis innuere Nicolaum Primum, hunc a se laudatum Sextæ Synodi Canonem subdititium esse, eumque se proferre contra Græcos, qui illum secundæ Synodi nomine quibusdam Ecclesiarum suarum Codicibus adscriptum habebant, ut eos propriis armis confodiat. *Quod provide*, inquit, *Constantinopolitana Synodus Canonum suorum sexto dignoscitur prohibere capitulo: quod tamen non apud nos inventum, sed apud vos haberi perhibetur. Verum novimus nos Apostolicis imbutum documentis, etiam sententiis ut Paganorum, quanto magis Christianorum atque Catholicorum?* Non habebatur scilicet in Codice Romanæ Ecclesiæ & Versione Dionysii Exigui. Futile porro & falsum est, quod ait Christianus Lupus in Dissertatione de Synodo Constantinopolitana, c. 4. Dionysium Exiguum tres posteriores hujus Synodi Canones omisisse, quia sciebat eos a Romana, in qua degebat, Ecclesia improbari. At enim si Canones illos ob eam rationem ex industria prætermisisset Dionysius, multo magis postremam tertii Canonis partem suppressisset, quæ Sedi Constantinopolitanæ secundum a Romana locum asserit: cum diserte fuerit a Romana Ecclesia improbatus, & validioribus lacertis impugnatus: tres verò postremos, qui in Græca editione circumferuntur, Canones Romanæ Ecclesiæ displicuisse, nihil est in Ecclesiastica Antiquitate, quod vel leviter indicet. Quid enimvero illis in Canonibus ipsi fuisset ingratum? An quod 5. Canone de Libello Occidentalium sancitum est, & de suscipiendis illis, qui Antiochiæ unam Patris, & Filii, & Spiritus Sancti deitatem confiterentur? Minime genitum. Sive enim Tomus ille seu Libellus Occidentalium sit Sardicensis Synodus, ut Zonaras & Balsamon perperam interpretantur; sive sit Fidei Professio, aut Anathematismi, quos ex Concilio Romano ad Paulinum Antiochenum Damasus misit; quibus Macedoniani potissimum & Apollinaristæ percelluntur; sive intelligatur hujus Tomi seu Libelli nomine Concilium Antiochenum, quo pacta Meletium inter & Paulinum concordia est: de quo Theodoretus, lib. 5. Historiæ Ecclesiasticæ, c. 3. nihil Romanis auribus ingratum Canon ille continebat. Sextus Canon, qui judiciorum Ecclesiasticorum ordinem disponit, sanctissimam continet disciplinam, & a Nicolao I. laudatam. Septimus denique quo modus recipiendi Hæreticos ad Eclesiæ gremium ex Hæresi redeuntes præscribitur, nihil decernit quod Ecclesiam Romanam posset offendere. Non est igitur existimandum Canones illos a Dionysio Exiguo fuisse ex industria prætermissos, quod eos a Romana Ecclesia videret improbari; sed ideo omissos ab ipso fuisse censen-

 dum

dum est, quod in sinceris Ecclesiæ Græcæ Codicibus non haberentur, & quod eos ad secundam Synodum Œcumenicam non pertinere judicaverit.

JOANNIS DOMINICI MANSI

Nota.

Continere me non possum, quin mentionem inducam de vetustissima Canonum Constantinopolitani hujus Concilii versione, quam ex MS. Codice Lucensi, annorum fere mille acceptam, in mea Conciliorum collectione vulgavi. Tres ibi Canones repræsentantur, nihilque legitur de accessione illa quam Græcus Concilii ejusdem contextus exhibet. Ad versionem Dionysii accedit quidem propius; sed eamdem ipsam esse affirmare plane non auserim. Adjunctum fert quartum alium Canonem (quintus ibi signatur, sed tertii nota numeralis nulla adscribitur) in quo eadem recurrunt quæ sunt in Canone secunda, de secundæ sedis honore, Constantinopolitano Præsuli concesso, quamquam hic fusius quam ibi res exponitur. Hæsi diu ambiguus unde hæc accessio, de qua nihil sive in Dionysio, sive in collectione Isidori, sive tandem in Græco ejus Concilii. Cum vero meam illam collectionem parabam, succurrit quidem additamentum istud præpostere Canonibus Constantinopolitanis accepisse; unde vero petitum fuerit ignorabam. Temporis beneficio doctior tandem effectus, didici tandem derivatum esse Canonem hunc ex actione XVI. Concilii Chalcedonensis, in qua Constantinopolitani Concilii Canon de primatu Constantinopolitani Episcopi confirmatur & exponitur, quæ sane confirmatio & expositio iisdem pene verbis concepta est, quæ in versione mea Canonum Constantinopolitanorum repræsentantur. En verba Chalcedonensis: *Definitiones sanctorum Patrum sequentes ubique, & regulam, quæ nunc relecta est, centum quinquaginta Dei amantissimorum Episcoporum, qui congregati sunt piæ memoriæ Imperatore magno Theodosio in regia civitate Constantinopoli; nova Roma, cognoscentes, & nos eadem definimus de privilegiis ejusdem sanctissimæ Constantinopolitanæ Ecclesiæ novæ Romæ. Etenim sedi senioris Romæ propter Imperium civitatis illius, Patres consequenter privilegia reddiderunt. Et eadem intentione permoti centum quinquaginta Dei amantissimi Episcopi, æqua sanctissimæ sedi novæ Romæ privilegia tribuerunt, rationabiliter judicantes, Imperio & Senatu urbem ornatam, æquis senioris regiæ Romæ privilegiis frui, & in Ecclesiasticis, sicut illam, majestatem habere negotiis, & secundam post illam existere; & hos qui de Ponto sunt, & de Asia, & Thracia, diœcesibus, Metropolitanos solos; rursus autem & qui inter barbaros sunt Episcopos præfatarum diœcesum ordinari a prædictæ sanctissimæ Constantinopolitanæ sedis sanctissima Ecclesia: quippe, ut unusquisque Metropolita præfatarum diecesum cum Episcopis suę provincię ordinet suę regionis Episcopos, sicut divinis Canonibus est præceptum; ordinari autem, sicut dictum est, Metropolitas præfatarum diœcesum a Constantinopolitano Archiepiscopo, decretis consonis secundum morem factis, & ad eum relatis.* Versio nostra ita legit: *De primatu Ecclesiæ Constantinopolitanæ S. Synodus dixit ubique Sanctissimorum Patrum termini subjicentes, & quem nunc legimus Canonem CL. reverendissimorum Episcoporum, qui congregati sunt in hanc regiam civitatem cognoscentes, hæc cersuimus de primatu S. Ecclesiæ Constantinopolitanæ junioris Romæ, qui sedis magnæ Romæ pro eo quod regnaret, sancti Patres statuerunt ei primatum; ita nunc & nos in hoc constitutum firmantes venerabiles CL. primatum reddimus juniori Romæ, rationabiliter judicantes, ut regno & senatu honorificatur civitas, obtineat & firmitatem primatus, secundum magnam Romam, in Ecclesiasticis causis magnificam eam esse sicut & Romam, & secundam post eam esse censemus. Et ut Ponticam, & Asiam, & Thraciam gubernationem Metropolitani habeant; etiam qui in Barbaricis sunt Episcopi a sede suprascripta parochias eis ordinent, & ut singulum Metropolitanum parochiam cum provinciarum Episcopis ordinent Episcopum, sicut divini Canones censuerunt manuum impositione, aut sicut superius dictum est a Metropolitanis Episcopis fieri debere.*

Electionem autem facere secundum consuetudinem ad eos referre oportet. Et subscripserunt.

A R-

ARTICULUS II.

*Utrum Canon tertius * de secundo, Episcopi Constantinopolitani in Ecclesia loco, & honoris primatu post Romanum, sit in secunda Synodo Oecumenica constitutus?*

**Vel postrema pars Canonis 2. in Dionysii Exigui Versione.*

PROPOSITIO.

Canonem tertium Concilii Oecumenici secundi commentitium ac subdititium, nec ab Oecumenica ipsa Synodo constitutum, falso existimavit Eminentissimus Annalium Ecclesiasticorum Parens.

Contra Cardinalem Baronium, & Binium.

PRobatur. Canon ille non est subdititius, quem antiqui omnes Codices, Collectiones omnes antiquæ, mediæ ætatis, & posteriorum sæculorum, adscriptum habent; atqui Canonem tertium Constantinopolitani Concilii II. de secundo Episcopi Constantinopolitani in Ecclesia loco, & honoris primatu post Romanum, omnes Conciliorum Codices, & Collectiones universæ Canonum, antiquæ, mediæ, & ultimæ ætatis, adscriptum habent. Igitur Canon ille non est subdititius.

Probatur minor. Extabat enim in Codice Ecclesiæ Orientalis, qui in Concilio Chalcedonensi prolatus est, quem Viri Eruditi Codicem Ecclesiæ universæ appellant. Extat in codice Canonum Ecclesiæ Romanæ antiquissimo, & ante Dionysii Abbatis collectionem conscripto & usurpato (ut putat qui eum cum S. Leonis Operibus edidit Quenellius). Extat in Dionysii Collectione: nullus denique laudatur codex in quo desideretur.

Confirmatur ex Concilio Chalcedonensi Actione 16. in qua cum lecta essent, quæ absentibus Sedis Apostolicæ Legatis statuta fuerant de privilegiis Ecclesiæ Constantinopolitanæ, secundum Decreta 150. Episcoporum, qui congregati sunt Constantinopoli imperante Theodosio: Legati Apostolicæ Sedis Canonem Concilii Constantinopolitani, falsi non postularunt: quod præstitissent, si existimassent subdititium: Sed, ut Decretum illud eluderent, dixere, vel Orientales jus illud quærere non debere, si nusquam partum esset, vel de illo frustra esse solicitos, si illo ad hæc usque tempora potiti essent. En verba Lucentii Episcopi, & Legati Apostolici: *Accedit ad cumulum, quod trecentorum & octo Constitutionibus postpositis, centum quinquaginta, qui in Synodicis Canonibus non habentur, mentionem tantum fecisse noscuntur, quæ dicunt ante octoginta prope annos constituta fuisse. Si ergo his temporibus hoc beneficio usi sunt, quid nunc requirunt? Si numquam usi sunt, quare requirunt?*

Confirmatur secundo ex S. Leone, qui in Epistola ad Anatolium Constantinopolitanum Episcopum, agnoscit illum Canonem esse secundæ Synodi, quamvis ad Apostolicam Sedem relatum, ab eaque probatum inficietur. *Persuasioni*, inquit, *tuę in nullo penitus suffragatur quorumdam Episcoporum ante 60. ut jactas, annos facta subscriptio, numquamque a Prędecessoribus tuis ad nostrę Sedis transmissa notitiam; cui ab initio sui caducę, dudumque collapsę, sera nunc & inutilia subjicere fulcimenta voluisti, eliciendo a Fratribus speciem consensionis, quam tibi in suam injuriam verecundia fatigata pręberet.* Si Canonem illum subdititium existimasset S. Leo, id tam opportuna occasione, & causæ necessitate pressus, objicere Anatolio debuisset, ad illum vehementius exsufflandum. Epist. 53.

Probatur secundo ex Socrate, lib. 5. Historiæ Ecclesiasticæ, c. 8. ubi de Concilii Constantinopolitani I. Decretis agens, ait: *Tunc etiam Decretum ab illis promulgatum esse, ut Constantinopolitanus Episcopus post Episcopum Romanum honoris prerogativam obtineret, eo quod Constantinopolis esset junior Roma.* Ergo Canon 3. quo secundus locus in Ecclesia, & primatus honoris Episcopo Constantinopolitano, post Romanum tribuitur, non est suppostitius.

Probatur tertio ex Sozomeno, *lib. 7. cap. 9.* ubi de secundæ Synodi Œcumenicæ decretis agens, ait: ipsam decrevisse, *Ut post Episcopum Urbis Romę, Constantinopolitanus*

nus habeat honoris prerogativam, utpote qui junioris Romæ Episcopatum administret. Jam tum enim Urbs illa, non solum hanc appellationem meruerat, & Senatum, & Ordines Populi, ac Magistratus similiter habebat: verumetiam contractus civium hujus Urbis, juxta leges Romanorum qui in Italia sunt, judicabantur: juraque omnia & privilegia equalia Seniori Romę possidebat. Sic quoque Nicephorus, lib. 12. Historiæ Ecclesiasticæ, cap. 13.

Objicies rationes Baronii Cardinalis. Anatolius post Synodum Chalcedonensem, immo in ipsa Synodo Patriarchica jura sibi arrogans, vi Canonis 28. mox S. Leonem Romanum Pontificem sibi acerrime adversantem expertus est. Quod si ante Constantinopolitanæ Sedi concessum fuisset ab Œcumenica Synodo secunda, satis erat Anatolio præsentem laudare Canonem, cujus numquam vel levem saltem mentionem habuit; qui quidem Canon, si extitisset, fuisset omnino sæpe laudandus, cum S. Leonis sibi refragantis literis tantopere urgeretur. Præterea, cum Episcopi, qui sequenti anno Constantinopolim convenere, scripserint literas ad Damasum de rebus hoc anno 381. in Synodo gestis, nullam penitus habuere Canonis istius mentionem: qui quidem, si sancitus esset, minime prætermittendus fuisset.

Tertio. Hic Canon adversatur secundo Canoni. Haud igitur par est credere ab eadem Synodo esse decretum. Quonam enim modo ex præscripto Nicæni Concilii voluit Sancta Synodus quibuscumque Provinciis jura sua esse servata, si in præjudicium aliarum Ecclesiarum, uni Constantinopolitanæ tanta contulit?

Quarto. Ne Canon ille inter Constantinopolitanæ I. Synodi Canones conscribatur, obstat silentium 150. Patrum, qui in sua ad Theodosium Augustum relatione, illius non meminere.

Quinto. Anatolius Constantinopolitanus Antistes, statim a Synodo Chalcedonensi, id est, anno Christi 451. scripsit Canonem hunc editum ab annis 60. & anno sequenti ad Pulcheriam Augustam scribit S. Leo, effluxisse annos fere 60. a conditione illius Canonis. Non est igitur conditus a Concilio Generali Constantinopolitano primo, cujus a celebratione ad tempus usque Synodi Chalcedonensis, anno 60. interfluxerunt.

Respondeo ad primum, non fuisse opus ut Anatolius Canonem illum laudaret, cum a S. Leone urgebatur, quem apprime noverat S. Leo, utpote in Concilio Chalcedonensi laudatum. Respondeo 2. Anatolium Canonem illum protulisse, ut patet ex Epistola S. Leonis ad ipsum data, in qua his ipsum verbis compellat Sanctissimus Pontifex: *Persuasioni enim tuę in nullo penitus suffragatur quorumdam Episcoporum ante 60. ut jactas, annos facta subscriptio, &c.*

Ad secundum respondeo, mirum non esse, quod in sua ad Damasum Relatione, illius Canonis non meminerint Constantinopolitani Patres: cum enim ad Pontificem scriberent subiratum, partim ob Ordinationem Flaviani in locum Meletii Antiocheni Episcopi, Paulino, altero ejusdem Ecclesiæ Episcopo, adhuc in humanis agente, contra pacta conventa; partim quod Romam ad Concilium Generale evocati, eo se conferre recusassent, noluerunt eum Canonem ad illum referre, quem ipsi fore scirent ingratum, & majoris iræ incentivum. Præterea, verisimile est ipsos, Cyriaco, Eusebio & Prisciano Collegis suis, & ad Pontificem ejusque Synodum Legatis, in mandatis dedisse, ut acta, Canonesque Concilii, superiori anno habiti, cum illo communicarent, si forte possent ejus animum demulcere, sperarentque ipsum adversus Constantinopolitanę Sedis privilegia recentia, non vehementius commovendum.

Ad tertium respondeo, Canonem tertium secundo nullatenus adversari, quo sarta tecta servari jubentur aliarum Ecclesiarum privilegia: quia privilegium legem firmat; adeoque non sequitur aliarum Sedium jura convelli, etiamsi æqualibus privilegiis Constantinopolitana exornetur. Præterea constituit Canon ille, ut in limitibus quos figit Diœceseon, *Orientis Episcopi Orientem tantum gubernent, servatis privilegiis, quę Nicęnis Canonibus Ecclesię Antiochenę tributa sunt.* At per erectionem Sedis Constantinopolitanæ in Patriarchicam, non fuit imminutus honos Antiochenæ Sedis. Ergo Canon 3. secundo nullatenus repugnat. Immo nec fuit derogatum aliquid juribus Alexandrinæ Ecclesiæ: quia Thracica Diœcesis, cujus administratio in Constantinopolitanam transferi-

ſcripta eſt, a nullo Patriarcharum pendebat. (Quod etiam de Aſiana & Pontica dicendum, quæ paulatim Regiæ Urbis Epiſcopo ſubjectæ ſunt.) Hæ enim Diœceſes Synodis ſuis commiſſæ, Exarchos ſuos venerabantur, eiſque parebant. Pontica Cæſareenſi, Thracica Heracleenſi, Aſiatica Epheſino. Unde ſoli Epiſcopo Heracleenſi injuria aliqua irrogata cenſeri poteſt. Quæ tamen injuria dici non debet, cum penes Concilium eſſet jus adminiſtrandi Thracicam Eccleſiam, ipſi per Nicænam Synodum quæſitum, in alium Epiſcopum, nempe in Conſtantinopolitanum tranſcribere. Nec Thracicæ dumtaxat, ſed & Aſianæ Diœceſeos adminiſtratio Conſtantinopolitanis Epiſcopis concredita tunc fuit, ut patet ex Concilio Chalcedonenſi, in quo ubi actum eſt de jure Ordinationis Epiſcopi Epheſini, totius minoris Aſiæ Metropolitani, hoc ſpectare ad Epiſcopum Conſtantinopolitanum proclamarunt ejuſdem Conſtantinopolitanæ Eccleſiæ Clerici, id ſibi ex hujus Synodi Canone vindicantes. Sic enim habetur, Act. 11. *Clerici Conſtantinopolitanę Eccleſię clamaverunt: Ea, quę Sanctorum Patrum centum quinquaginta ſunt, teneant: privilegia Conſtantinopolis ne depereant. Ordinatio ſecundum morem ab Archiepiſcopo noſtro fiat.*

Ad quartum reſpondeo, Secundæ Synodi Patres in ſua ad Theodoſium Imperatore Relatione, nullum nominatim Canonem recenſere, ſed generatim tantum meminiſſe Canonum, quos Epiſtolæ ſuæ adjunxerant. *Pręterea*, inquiunt, *ad recte conſtituendum, & ordinandum ſtatum & diſciplinam Eccleſiarum, certos Canones ſtatuimus: quę omnia huic noſtro ſcripto ſubjecimus.*

Ad quintum reſpondeo, mendum eſſe in numeris. Neque enim 60. tantum anni, ut habet S. Leonis Epiſtola; neque 80. ut dixit Lucentius Sedis Apoſtolicæ Legatus; ſed 70. præciſe interfluxerant ab Eucherii & Evagrii Conſulatu, ſub quo celebrata eſt Conſtantinopolitana Synodus Œcumenica, ad Conſulatum uſque Marciani Auguſti, ſub quo celebrata eſt Chalcedonenſis.

ARTICULUS III.

De ſenſu ſecundi Canonis Conſtantinopolitani. Hunc non eſſe aſſecutum Socratem oſtenditur.

Subjicendus primum oculis eſt iſte Canon, antequam ejus ſenſum exponamus. His conceptus eſt verbis in Verſione Dionyſii Exigui. *Qui ſunt ſuper Diœceſim Epiſcopi, nequaquam ad Eccleſias, quæ ſunt extra prefixos ſibi terminos accedant, nec eas hac prętumptione confundant; ſed juxta Canones, Alexandrinus Antiſtes quæ ſunt in Ægypto regat ſolummodo; & Orientis Epiſcopi Orientem tantum gubernent, ſervatis priviligiis quæ Nicænis Canonibus Eccl. Antiochenę tributa ſunt. Aſianæ quoque Diœceſeos Epiſcopi, ea ſolum quę ſunt in Aſiana Diœceſi diſpenſent, necnon & Ponti Epiſcopi ea tantum quę ſunt in Ponto: & Thraciarum, quæ in Thraciis ſunt, gubernent.*

Non vocati autem Epiſcopi, ultra ſuam Diœceſim non accedant, propter ordinationes faciendas, vel propter alias diſpenſationes Eccleſiaſticas. Servata vero, quę ſcripta eſt, de gubernationibus regula, manifeſtum eſt, quod illa quę ſunt per unamquamque Provinciam, ipſius Provincię Synodus diſpenſet, ſicut Niceno conſtat decretum eſſe Concilio. Eccleſias autem Dei in barbaricis Gentibus conſtituas, gubernari convenit juxta conſuetudinem, quę eſt a Patribus obſervata.

Verumtamen Conſtantinopolitanus Epiſcopus habeat honoris Primatum poſt Romanum Epiſcopum, propterea quod Urbs ipſa ſit junior Roma. De poſtrema illa Canonis parte, quæ apud alios Canonum Collectores ſingularis eſt Canon, impræſentiarum non eſt quæſtio; hujus enim ſenſum articulo ſequenti expendemus: ſed ſolum de priori. Canon iſte, priori ſui parte, Diœceſeon limites a Nicæna Synodo præſcriptos, violandos non eſſe decernit: nec Epiſcopos in Collegarum ſuorum greges involare debere, ſed ſuis circumſcriptos finibus, paſcere debere illum qui in ipſis eſt, gregem. Sed longe alio ſenſu ipſum expoſuit Socrates, lib. 5. c. 8. „ Sed & Patriarchas, *inquit*, conſtitue-
„ runt, Provinciarum diviſione facta, ita ut nullus Epiſcopus ultra propriam Diœceſim
„ alienas Eccleſias invaderet. Id enim antea propter perſecutiones promiſcue factum

„ fue-

„ fuerat. Ac Nectarius quidem Regiam urbem & Thraciæ Provincias sortitus est; „ Helladius vero qui Cæsareæ Cappadociæ post Basilium erat Episcopus, Ponticæ Diœcesis Patriarchatum obtinuit, & una cum illo Basilii frater Gregorius Episcopus Nyssæ, quæ & ipsa urbs est Cappadociæ, & Otrejus Episcopus Melitinæ in Armenia. „ Asianæ autem Diœcesis Patriarchatum sortitur Amphilochius Iconii, & Optimus Antiochiæ Pisidiæ Episcopus. Ægypti Ecclesiarum administratio Timotheo Alexandriæ „ Episcopo attributa est. Orientis autem Ecclesiarum regimen & curam Episcopis illius „ regionis commiserunt, Pelagio scilicet Laodiceæ, & Diodoro Tarsi Episcopo, servata tamen honoris prærogativa Antiochensi Ecclesiæ, quam quidem prærogativam Meletio tunc præsenti tribuerunt.

Sed in pudendum errorem prolapsus est Socrates, cum Metropoles, immo & Patriarchatus a secunda Synodo institutos fuisse scriptis prodidit: cum trium primorum Patriarcharum jura, id est Romani, Alexandrini, & Antiocheni, antiqua, id est, Apostolica consuetudine firmari dicat Nicæni Concilii Canon 6. Secundo, quomodo hæc cohærere possunt, quod Ponticæ Diœceseos Primatus in tres Episcopos æquo jure divisus fuerit, Cæsareensem, Nicænum, ac Melitinensem? Quomodo item Asiatica Diœcesis Ephesino Episcopo addicta, Iconiensi & Antiochenæ in Pisidia adscribi potuit? Quomodo item Laodiceno & Tarsensi adjudicari potuerunt Orientales Diœceses, servata prærogativa honoris Antiocheno Episcopo solidi Orientis Patriarchę? Hallucinatus est igitur in hujus Canonis expositione Socrates.

Erroris illius caufam detegit Eminentissimus Annalium Ecclesiasticorum Parens Baronius, quod nimirum Constantinopolitanum Canonem, & Theodosii Augusti Legem *de restituendis Basilicis*, insertam Codici Theodos. l. 3. *de Fide Catholica*, incaute confuderit. Fixis enim Diœceseon limitibus ad apicem Nicęnorum Canonum, Theodosius persuasus quod religionis non mediocriter interesset, ut Episcopi Hęretici ab Ecclesiis pellerentur, hanc regulam præscripsit, de Synodi sententia, ut ii soli Episcopi inter Orthodoxos censerentur, qui Communionis vinculo cum certis quibusdam Episcopis per unamquamque Diœcesim Lege designatis jungerentur: quos ideo præ cæteris delegit Imperator, quod cum notæ Fidei integritate, & inculpatæ vitæ fama religiose suis Ecclesiis præessent. Itaque non Sedium præcipue dignitati, sed integritati & meritis personarum concessum est, ut ab iis Episcopis, tamquam a quibusdam Capitibus, communionis jura per unamquamque Diœcesim manarent. Eo retulit Episcoporum illorum designationem Sozomenus, tacite Socratem emendans, lib. 7. Historiæ Ecclesiasticæ, c. 9. *Et hæc quidem*, inquit, *a Synodo constituta sunt in hunc modum: Imperator vero ea suffragio suo comprobavit, legemque tulit, ut fides eorum qui Nicææ olim convenerant, rata esset: utque omnibus in locis Ecclesiæ iis traderentur, qui in trium Personarum subsistentia, honore, ac potestate æqualium, unam eamdemque Deitatem confiterentur Patris, ac Filii, & Spiritus Sancti. Hos autem esse definivit, qui Constantinopoli quidem communicarent cum Nectario: in Ægypto vero cum Timotheo Episcopo Alexandriæ: in Orientis vero Provinciis, eos qui communicarent cum Diodoro Episcopo Tarsi, & Pelagio Episcopo Laodicææ in Syria: in Asiana autem Diœcesi cum Amphilochio Iconiensis Ecclesiæ Antistite: in Pontica vero Diœcesi a Bithynis usque ad Armenos, eos qui communione juncti essent cum Helladio Cæsareæ Cappadocum Episcopo, & Gregorio Nissæ, & Otreio Melitinæ: in urbibus denique Thraciæ, ac Scythiæ, eos qui cum Terantio Tomitano, & Martyrio Marcianopolis Episcopo communicarent. Istos enim tum Imperator ipse approbavit, cum eos vidisset & allocutus esset: tum egregia de illis constabat fama, quod Ecclesias suas sanctissime gubernarent.*

Sed operæ pretium est hic apponere verba Legis Theodosianæ, ut evidens fiat, utri melius cum ea conveniat, an Socrati, an Sozomeno. Sic igitur Lex habet: *Episcopis tradi omnes Ecclesias mox jubemus, qui unius majestatis atque virtutis Patrem, & Filium, & Spiritum Sanctum confitentur ejusdem gloriæ, claritatis unius: nihil dissonum profana divisione facientes. Quos constabit communionis Nectarii Episcopi Constantinopolitanæ Ecclesiæ, Timothei necnon intra Ægyptum Alexandrinæ urbis Episcopi esse sociatos. Quos etiam in Orientis partibus Pelagio Episcopo Laodicensi, & Diodoro Episcopo Tarsensi,*

ſenſi; in Aſia necnon Proconſulari, atque Aſiana Diœceſi, Amphilochio Epiſcopo Iconienſi, & Optimo Epiſcopo Antiocheno: in Pontica Diœceſi, Helladio Epiſcopo Cæſareenſi, & Otreio Melitino, & Gregorio Epiſcopo Nyſſeno, Terentio Epiſcopo Scythiæ, Martyrio Epiſcopo Marcianopolis, communicare conſtiterit. Hos ad obtinendas Catholicas Eccleſias ex communione & conſortio probabilium Sacerdotum, oportebit admitti. Omnes autem qui ab eorum, quos commemoratio ſpecialis expreſſit, Fidei Communione diſſentiunt, ut manifeſtos Hæreticos ab Eccleſiis expelli, neque his penitus poſthac obtinendarum Eccleſiarum Pontificium, facultatemque permitti. Ut veræ ac Nicænæ Fidei Sacerdotia caſta permaneant; nec poſt evidentem præcepti noſtri formam, malignæ locus detur aſtutiæ.

Ex hac Theodoſii lege, exque Sozomeni verbis cum ipſa collatis, patet inſignis error Socratis, qui Nectarium a Synodo & Principe communionis caput per Thraciam conſtitutum affirmat, cum ex Sozomeno & legis Theodoſianæ ſerie conſtet, jus communionis per Thraciam indutum eſſe Terentio Tomenſi, & Martyrio Marcianopolitano; Nectario vero in Urbe Conſtantinopolitana, ut quidem exiſtimavit Sozomenus. Cæterum ex verbis legis indefinite jus illi tribui, egregie obſervat doctiſſimus Archiepiſcopus Pariſienſis Dominus de Marca: * *Quos conſtabit* (inquit lex) *communione Nectarii Epiſcopi Conſtantinopolitanæ Eccleſiæ, necnon Timothei intra Ægyptum, Alexandriæ urbis Epiſcopi ſociatos.* Ex quibus patet, quod poteſtas dandæ communionis delata Timotheo Epiſcopo Alexandrino, coercetur intra Ægyptum: ſed jus Nectarii Conſtantinopolitani Epiſcopi nullis circumſcribitur limitibus. Ipſi enim jus illud per ſolidum Orientem competebat, ob Primatum honoris hoc in Concilio ipſi poſt Romanum Pontificem collatum.

* De Marca lib. 1. de Concord. Sacerd. & Imp. c. 3.

Secundo, patet multum inter ſe diſtare ſententiam ſecundi Canonis, & Theodoſii legem. Canon enim (ut dixi) ſtatuit Diœceſeos limites a Nicæna Synodo præſcriptos, violandos non eſſe: Theodoſii vero lex certos in Diœceſibus Epiſcopos deſignat ad vinculum communionis, non autem ad Juriſdictionem Patriarchalem exercendam. Etenim (ut jam obſervavi) Pelagius Laodicenſis, & Diodorus Tarſenſis deſignatur ad communionis nexum in Oriente: cum tamen ſupremus auctoritatis apex in Orientali Diœceſi ad Patriarcham Antiochenum pertineret, ex Canone Nicæno, & ex ipſo Canone 2. Conſtantinopolitano, quo de agimus.

ARTICULUS IV.

Utrum Canone tertio, vel ſecundo Concilii Conſtantinopolitani primi, nedum ſecundus honoris conſeſſus poſt Romanum Epiſcopum, verum etiam Patriarchica dignitas & juriſdictio in Diœceſes Thracicam, Ponticam, & Aſiaticam, Epiſcopo Conſtantinopolitano collata fuerit?

EXtra controverſiam eſt, ſecundum locum poſt Romanum Epiſcopum, quoad conſeſſum honoris Canone laudato collatum fuiſſe Conſtantinopolitano Antiſtiti. Id enim ſaltem ſignificant hæc verba quibus conceptus eſt: *Conſtantinopolitanus Epiſcopus habeat honoris Primatum poſt Romanum Epiſcopum.* Secundo Lex, cujus articulo ſuperiori meminimus, a Theodoſio lata de confirmatione Diſciplinæ ab ea Synodo conſtitutæ, Nectarium Theophilo præponit. Eodem ordine venerabilium Eccleſiarum Conſtantinopolitanæ & Alexandrinæ meminit Lex altera Codicis Theodoſiani, ab Honorio & Theodoſio lata (*De Patrociniis Vicorum L. 6. Lib. 11. Tit. 24.*) Tertio, Synodus ſub Domno Patriarcha Antiocheno celebrata, in cauſa Athanaſii Perrheni Epiſcopi, perpetuo Archiepiſcopum Conſtantinopoleos Proclum Cyrillo Archiepiſcopo Alexandrino anteponit. Quarto, Synodus Chalcedonenſis hunc honorem Conſtantinopolitano Epiſcopo collatum agnovit, cujus origo aliunde repeti non poterat, quam ex eo Canone, de quo agimus. Cum ſcilicet relegerentur Acta prædatoriæ Synodi Epheſinæ ſub Dioſcoro, quæ Flavianum Conſtantinopolitanum poſt Domnum Antiochenum, & Juvenalem Hieroſolymorum collocabant, Orientales Epiſcopi in has exclamationes Actione 1. eruperunt. *Flavianus quare in proprio loco non ſedit? Conſtantinopolitanum Epiſcopum quare*

re quintum posuerunt? Paschasinus Reverendissimus Episcopus dixit: Ecce nos, Deo volente, Dominum Anatolium primum habemus; hi quintum posuerunt beatum Flavianum. Diogenes reverendissimus Episcopus Cyzici dixit: Quoniam vos regulas scitis. Legatorum itaque Apostolicorum judicio, & Concilii Chalcedonensis approbatione in ipsis Concilii exordiis, secundæ Sedis honor delatus est Anatolio, ex vi Canonum Ecclesiasticorum, qui utique alii non intelligebantur hac in causa, quam Constantinopolitani.

Quod itaque venit in controversiam circa sensum istius, quem expendimus Canonis, id unum est, utrum Patriarchica dignitas & jurisdictio hoc fuerit collata Canone Constantinopolitano Antistiti.

PROPOSITIO.

Constantinopolitana I. Synodus, nedum secundum consessus honorem post Romanum Episcopum Constantinopolitano concessit; verum etiam Patriarchicam dignitatem & jurisdictionem in Diœceses Thracicam, Ponticam & Asiaticam.

PRobatur. Synodus illo Canone confert Episcopum Constantinopolitanum cum Romano, & ab illo secundas ipsi tribuit, propterea quod Urbs ipsa Constantinopolis sit junior Roma: Atqui Episcopus Romanus nudum consessus primarii honorem non habebat inter Patriarchas, sed jurisdictionem in Diœceses sibi subditas: ergo nec Constantinopolitanus merum honorem consessus post Romanum illo Canone adeptus est, sed jurisdictionem Patriarchicam; alioqui nova Roma cum veteri non satis apte quoad privilegia componeretur.

Probatur major ex verbis Canonis. *Constantinopolitanus Episcopus habeat honoris Primatum post Romanum Episcopum, propterea quod Urbs ipsa sit junior Roma.*

Probatur secundo ex Concilii Chalcedonensis Patribus, qui Canonem secundæ Synodi Œcumenicæ ita sunt interpretati, Canone 28. *Sanctorum Patrum Decreta ubique sequentes*, inquiunt, *& Canonem qui nuper lectus est, centum & quinquaginta Dei amantissimorum Episcoporum agnoscentes, eadem quoque & nos decernimus ac statuimus de privilegiis Sanctissimæ Ecclesiæ Constantinopolis novæ Romæ. Etenim antiquæ Romæ Throno, quod Urbs illa imperaret, jure Patres privilegia tribuerunt. Et eadem consideratione moti* CL. *Dei amantissimi Episcopi, sanctissimo novæ Romæ Throno, æqualia privilegia tribuerunt, recte judicantes, urbem quæ & Imperio, & Senatu honorata sit, & æqualibus cum antiquissima regina Roma privilegiis fruatur, etiam in rebus Ecclesiasticis, non secus ac illam extolli ac magnifieri, secundam post illam existentem: ut & Ponticæ, & Asianæ, & Thracicæ Diœcesis Metropolitani soli: præterea Episcopi prædictarum Diœceseon quæ sunt inter Barbaros, a prædicto Throno Sanctissimæ Constantinopolitanæ Ecclesiæ ordinentur:* Existimarunt itaque Chalcedonenses Patres Synodum secundam Œcumenicam, nedum secundum consessus honorem post Romanum Episcopum Constantinopolitano tribuisse, verum etiam Patriarchicam dignitatem & jurisdictionem in Diœceses Thracicam, Ponticam & Asiaticam. Sic tota Sonodus Chalcedonensis Canonem Constantinopolitanum intellexit, quem & suo confirmavit. Soli reclamarunt Legati Romanæ Sedis, qui tamen de sensu laudati Canonis non dissenserunt ab universis Episcopis: sed objecerunt duo: Primum, Constantinopolitanos Canones in Synodicis non haberi; quia scilicet in Romanæ Ecclesiæ Codicem nondum relati erant, nec ab ea probati: ut qui Nicænos Canones violarent. Secundo, quod Canoni Chalcedonensi fraude circumventi Episcopi atque inviti subscripsissent, quod falsum esse singuli Patres contestati sunt. Porro nisi is fuisset universæ Ecclesiæ notus Constantinopolitani Canonis sensus, facile fuisset Legatis Apostolicis Decretum istud & hoc nomine sugillare, quod eum Canonem Orientales alienum in sensum detorquerent.

Probatur tertio, ex usu Ecclesiæ, qui Canonum optimus est interpres. Nam Constantinopolitani Episcopi, qui a secunda Synodo Œcumenica ad Chalcedonensem usque floruere, Patriarchicam jurisdictionem in Diœceses nominatas exercuerunt. Hujus autem origo juris non aliunde, quam a Canonibus Constantinopolitanis accersebatur. Hunc

morem

morem atque Disciplinam, selectis ex Antiquitate Ecclesiastica exemplis demonstrare non erit operosum.

Primum est Nectarii, qui controversiam inter Gabadium, & Agapitum, de Bostrensi Episcopatu in Arabia, quæ Orientalis erat Diœceseos, proindeque ad Antiochenum spectabat Patriarcham, contendentes, diremit in Concilio Constantinopolitano, anno Christi 394. in eoque primo loco nominatus est ante Theophilum Alexandrinum & Flavianum Antiochenum; rem in Concilio proposuit, & Concilii Præsidem egit nemine reclamante. (Ut testantur Acta istius Concilii descripta in Jure Græco-Romano, pag. 247. & in Collectione Balsamonis, post Canones Carthaginenses, & in Labbeana Conciliorum Editione Tomo 2.)

Alterum exemplum est ejusdem Nectarii, qui Gerontium Nicomediensem in Bitynia Episcopum, quæ Ponticæ Diœceseos Provincia erat, deponere conatus est; quod cum perficere non potuisset, S. Joannes Chrysostomus ipsum exauctoravit. Jurisdictionem igitur Patriarchicam in Diœcesi Pontica Nectarius & Chrysostomus exercuerunt: quam ipsos usurpasse nemo jure dixerit, cum essent Ecclesiasticæ Disciplinæ & Canonum acerrimi vindices. Factum istud refert Sozomenus, lib. 8. Historiæ Ecclesiasticæ, cap. 6. ubi de Sancto Joanne Chrysostomo scribens, ait: *Sed & Gerontium Nicomediensi Ecclesia expulit. Hic enim cum Diaconus esset sub Ambrosio Mediolanensis Ecclesiæ Episcopo, nescio quid passus, utrum fucum facere volens, an dæmonis arte & vanis imaginibus deceptus, retulerat quibusdam, se noctu Onoscellidem comprehensam, capite raso, in pistrinum conjecisse. Qua de causa Ambrosius eum, utpote qui indigna Ministro Dei locutus esset, domi ad tempus manere, & pœnitentia expiari jusserat. At Gerontius, cum & optimus esset Medicus ac diligentissimus, & ad dicendum ac persuadendum, parandosque animos aptissimus, quasi Ambrosium deridens, Constantinopolim perrexit. Illic brevi temporis spatio in amicitiam quorumdam, qui in Palatio plurimum poterant, sese insinuavit: nec multo post Nicomediensis Ecclesiæ Episcopatum adeptus est. Ordinavit autem illum Helladius Cæsareæ Cappadocum Episcopus, hanc illi gratiam referens, eo quod suffragio suo splendidam in Palatio militiam filio ipsius comparasset. Quæ cum didicisset Ambrosius, scripsit Nectario Episcopo Constantinopolitano, ut Gerontio Sacerdotium adimeret, nec se & Ecclesiasticam Disciplinam contumelia affici pateretur. Verum Nectarius, quamvis omni studio id perficere conatus, numquam tamen obtinere potuit, universis simul Nicomediensibus ei fortiter resistentibus: Joannes vero cum illum deposuisset, ejus loco Pansophium ordinavit.*

Respondent Viri Eruditi, Nectarium depositionem Gerontii propria auctoritate non tentasse, sed potestate sibi a Sancto Ambrosio Mediolanensi Episcopo demandata, qui cum Gerontium jure suo repetere posset, utpote Medielanensis Ecclesiæ Clericum, Nectarium rogavit, ut eodem jure usus, & Imperatoris gratia fretus, illum exauctoraret. Verum etsi scripserit ad Nectarium Ambrosius, ut Gerontio Sacerdotium adimeret, in quod contra Canones irrepserat, non sequitur ut ipsi concesserit auctoritatem deponendi Gerontii, qui mutato statu, & ad Metropoliticæ dignitatis fastigium promotus, non suberat amplius Ambrosio. Sed demus Ambrosium nedum admonuisse Nectarium decriminibus Gerontii, verum etiam judicandi provinciam ipsi demandasse: numquid eadem auctoritate Chrysostomus ipsum exauctoravit? Scripsisse Joannem ad Nectarium, illumque rogasse ut Gerontio Sacerdotium adimeret, Sozomenus testatur: scripsisse vero ad Joannem Chrysostomum non testatur: nec ullum antiquitatis Ecclesiasticæ monumentum probat fictitiam illam Ambrosii delegationem a Nectario in Joannem fuisse transfusam; afferi autem gratis non debet transfusam esse, cum extraordinaria supponatur, & personæ data Nectarii, non Sedi concessa.

Respondent secundo, ex facto illo Historico non evinci, quod probata & inconcussa fuerit Constantinopolitani Episcopi in Pontica Diœcesi auctoritas. Narrat siquidem Sozomenus, Gerontium ab Helladio Cæsareæ Cappadocum Episcopo fuisse ordinatum: quod præstare non potuisset Helladius, si Pontica Diœcesis subdita fuisset Nectario eadem conditione, qua post Synodum Chalcedonensem aliis Patriarchis Constantinopolitanis subjecta est, ut omnes Metropolitanos, cujusmodi erat Nicomediensis, auctoritate singu-

ſingulari ordinarent. Verum quidni potius dicamus, Helladium contra Canones multipliciter peccaſſe, ordinando Gerontium, & jura Patriarchæ Conſtantinopolitani violaſſe, nimirum Nectarii? Quid enim de illo non ſuſpicemur, qui humano affectu alienum Clericum ordinavit, *Hanc illi gratiam referens, eo quod ſuffragio ſuo ſplendidam in Palatio Militiam filio ipſius comparaſſet*, ut refert Sozomenus? Quid autem ſimile de Joanne Chryſoſtomo Viro ſanctiſſimo, Canonumque obſervantiſſimo ſuſpicari jure non poſſumus. Cum itaque hic & Gerontium depoſuerit, & ejus loco Panſophium ordinaverit, argumento eſt ipſum Patriarchicam Juriſdictionem & Ordinationum jura in Ponticæ Diœceſeos Metropolitanos, ſecundum Canones obtinuiſſe, & exercuiſſe. Si enim hanc auctoritatem uſurpaſſet Joannes Chryſoſtomus Epiſcopus Conſtantinopolitanus, hoc illi Nicomedienſes objeciſſent, qui Gerontium ſibi eripi ægre patiebantur, quique nullum non moverunt lapidem ut ipſum ſervarent Epiſcopum, Panſophiumque nonniſi coacti receperunt: atqui nullatenus cauſati ſunt auctoritatis defectum in Joanne Conſtantinopolitano Epiſcopo: argumento eſt itaque ipſum non temere & contra Canones ſibi arrogaſſe poteſtatem ordinandi & deponendi Metropolitanos Diœceſeos Ponticæ, quorum e numero erat Gerontius Nicomedienſis Epiſcopus. Nihil porro hujuſmodi cauſatos fuiſſe Nicomedienſes, conſtat ex Sozomeno, loco laudato. *Itaque*, inquit, *ſeditionem crebrius excitantes, tum privatim, tum publice, Gerontii beneficia recenſebant, & ubertimam utilitatem, quam ex illius arte medica percipiebant: dexteritatem denique ac ſedulitatem qua erga omnes ex æquo, tam pauperes, quam divites utebatur. His alias quoque ejus virtutes adjiciebant, utpote amici, ac benevoli. Nec ſecus ac in terræ motu aut ſiccitate, aut alia quapiam calamitate cœlitus invecta, per plateas civitatis ſuæ & Conſtantinopolis circumeuntes pſallebant, Deoque ſupplicabant ut illum Epiſcopum haberent. Tandem vero coacti, illum quidem cum luctu ac gemitibus dimiſerunt: Panſophium vero cum odio ac metu ſuſceperunt.*

Fateor quod mox ibidem ſubjungit Sozomenus, *Eos qui depoſiti fuerant & illorum neceſſarios, Joannem accuſare cœpiſſe, quod rerum novarum in Eccleſiis auctor fuiſſet, & contra morem inſtitutumque Majorum, Ordinationum jura immutaſſet.* At injuſtam fuiſſe illam reorum querimoniam, nihilque egiſſe Chryſoſtomum adverſus Canones, colligitur ex verbis ſequentibus: *Ac præ dolore animi, atque indignatione, ea quoque reprehendebant, quæ omnium judicio præclare geſta erant a Joanne.*

Tertium exemplum eſt ejuſdem Sancti Joannis Chryſoſtomi, qui tredecim Epiſcopos in Aſia depoſuit, teſte Sozomeno, lib. 8. cap. 6. ſexdecim ex Theophilo apud Palladium, ſex ut Palladius ipſe verius memorat in Dialogo de Vita Sancti Joannis Chryſoſtomi. In his erat Antoninus, contra quem Euſebius Valentinopolitanus Epiſcopus, congregato Concilio, libellum querimoniarum tradidit *præpoſito Joannis* Conſtantinopolitani Archiepiſcopi *nomine*. Septem capita libellus complectebatur. Graviſſimum omnium erat, *Quod pro lege ac decreto haberet Ordinationes Epiſcoporum vendere pro modo redditium*. Conatus primum eſt Sanctus Joannes Chryſoſtomus accuſatorem cum præſumpto reo conciliare, ne forte odio potius, quam juſtitiæ ſtudio litem. Id fruſtra; nam pertinax in accuſatione Euſebius, eaſdem querimonias, dato rurſus libello, iteravit, *Adjurans Joannem Sacramentis horrendis, quibus ſalutem quoque Principum addidit*, ut iſtius cauſæ cognitione ſuſciperet. Antonium vocavit Chryſoſtomus, crimen negavit ille. Qui numerata pecunia Sacerdotium ab ipſo ſuſceperant, interrogati pariter negarunt. Teſtibus, quibus convincerentur, Conſtantinopoli non præſentibus, profectionem in Aſiam Joannes decreverat, examen ut perficeret. Principis interceſſione & auctoritate adhibita, ejus iter Antoninus, moras nectens, remoratus eſt. Miſit tamen Joannes, ex decreto Synodi, ſelectos Epiſcopos, Syncletium Metropolitanum, Heſychium Oparienſem, & Palladium Helenopolitanum, quibus inquirendi in crimen Antonini, Simoniacorumque complicum, provinciam demandavit. Ante Judicum adventum conciliatæ partes, teſtibus auri, vel juriſjurandi vi, ſilentium impoſitum: maximum conjectus in diſcrimen eſt accuſator. Interea mortuus eſt Antoninus. *Continuo ex Aſia, partim a Clero civitatis Epheſinæ, partim ab Epiſcopis, Decretum ad Joannem venit omnibus pavendo cum juramento orantibus ut periclitanti Eccleſiæ opem ferret.*

ret. His autem verbis conceptas fuisse hujusmodi preces refert Palladius: „ Quoniam „ priori tempore confuse & contra jura & statuta Patrum gubernati sumus, oramus „ Venerationem tuam, ut descendas, & formam aliquam Ephesinæ imponas Ecclesiæ „ diutissime afflictæ; hinc Arianis instantibus, inde nostris cupiditati avaritiæque stu„ dentibus. Permulti enim insidiantur ut lupi graves, Sacerdotalem Sedem rapere pe„ cuniis festinantes ". His victus precibus Chrysostomus, in Asiam perrexit. Cum applicuisset, congregatis Lydiæ, Asiæ, & Cariæ Episcopis 70. celebravit Ordinationem. Accessit vetus Antonini & sex aliorum Antistitum accusator Eusebius. Causæ instaurata cognitio est, testes præsto fuere; confessi rei, Joannis, Synodique sententia fuere depositi. In eorum vero locum, Viri quibus virtutis claritas, gratiaque sermonis suffragabatur, substituti sunt.

Ex quibus colligitur, S. Joannem Chrysostomum, quod Episcopus Constantinopolitanus esset, ordinariam jurisdictionem in Asiana Diœcesi exercuisse. Enimvero si auctoritatem deponendi & ordinandi Episcopos in Ecclesiis Asiaticis usurpasset, eum judicem non agnovisset Antoninus; & ab eo pariter, tamquam a non judice sex illi Episcopi Simoniaci appellassent.

Id confirmat Theodoretus, libr. 5. cap. 48. ubi de S. Joanne Chrysostomo sic loquitur: *Neque vero urbem dumtaxat Regiam hujusmodi cura ac solicitudine gubernabat, sed & universam Thraciam, & Asiam totam, Ponticam præterea iisdem legibus exornavit.*

Objicies, Episcopos, quos S. Chrysostomus in Asia ordinavit, depositos postea fuisse, teste Palladio; quod probat creditum, ipsos a non habente potestatem & Jurisdictionem ordinariam, fuisse ordinatos.

Resp. ipsos depositos fuisse violentia facti, non ordine juris, & secundum præscripta Canonum, ut Palladius testatur. *Verum*, inquit, *fortissimi isti, & nimium contentiosi, post Joannis exilium, accepto eo quod acceperunt (non enim habet malitia nomen, sicuti ne substantiam quidem) hujusmodi abjectos ante quadriennium, in Ecclesiam revocant: pulsis illis qui legitime fuerant subrogati, in summam ovium Christi perniciem .... Deflebis Episcoporum vesaniam, tetra manu Christi dona vastantium. Quas enim cum jejunio & prece, & approbatione Cleri, ac timore, Petrus & Joannes Ordinationes faciebant, isti contra, post crapulam & ebrietatem, cum miserabilibus donis abortiva hominum ordinantes*, &c.

Quartum exemplum petitur ex facto Attici Constantinopolitani Episcopi, qui Silvanum Rhetorem Episcopum Philippopolis in Thracica Diœcesi ordinavit. Qua in Provincia cum frigus tolerare non posset, ab isto Episcopatu absolutus est. Troadibus postmodum venientibus Constantinopolim, quæsitum Episcopum, Troadis in Phrygia Episcopus, ab eodem Attico designatus est (ex Socrate, lib. 7. Hist. Ecclesiasticæ, c. 37.) Ergo Patriarchica jurisdictione in Thracica Diœcesi Constantinopolitanus Episcopus tum fruebatur.

Quintum exemplum petitur ex judicio Attici, in causa Episcopatus Synodorum, Urbis Phrygiæ Pacatianæ, disceptata inter Theodosium & Agapetum; in qua, judicante Attico, vicit Agapetus (ex Socr. lib. 7. Histor. Eccles. cap. 3.) Ergo Patriarchicis juribus in Asiatica Diœcesi Constantinopolitanus Antistes fruebatur.

Sextum exemplum petitur ex controversia orta & agitata inter Metropolitanos Nicænum, & Nicomediensem in Bithynia Ponticæ Diœceseos Provincia, cui nimirum ex duobus Ecclesia Basilinopoleos subjaceret tamquam Metropolitæ, & a quo Episcopus ipsis ordinari deberet, quæ refertur & dirimitur Actione 13. Concilii Chalcedonensis. Uterque siquidem pro tuitione sui juris rescripta Pontificum Constantinopolitanorum Joannis Chrysostomi, & Procli profert, quibus constat utrumque in eam Ecclesiam Patriarchicam exercuisse potestatem. Ibidem Aetius Archidiaconus Constantinopolitanus, Ecclesiæ suæ jura propugnans, Judices Marciani Imperatoris nomine judiciorum ordinem in Sancta Synodo moderantes, sic est allocutus: *Suggerimus vestræ Magnificentiæ, rogantes ut nullum præjudicium Constantinopolitanæ sanctissimæ Sedi fiat ex his quæ nunc proferuntur a Sanctissimis Archiepiscopis, vel quæ moventur inter Dei amantissimum Episcopum Nicomediensium Eunomium, & Dei amantissimum Episcopum Nicænum Ana-*

 stasium,

ſtaſium, aut quæ inter eos ordinantur. Sanctiſſima enim Conſtantinopolitana Sedes aut Ordinationem ipſa facit in Baſilinopoli cum reliquis, aut eam permittit fieri, ſicut literis quæ fiunt, vel factæ ſunt ſæpius, oſtendere poſſumus.

Objicies primo. Synodus Œcumenica ſecunda Canone 2. prohibuit ne Epiſcopi conſtitutas extra limites ſuos Eccleſias invaderent: ſimulque ſtatutum, ut Diœceſes Aſiana, Pontica, & Thracica ſuis a Synodis regerentur: ergo Conſtantinopolitano Epiſcopo conceſſa non fuere jura Patriarchica in tribus illis Diœceſibus. Alioqui Canon III. cum ſecundo pugnaret.

Reſpondeo, nego conſequens. Nam conſtituitur pariter Canone ſecundo mox laudato, ut Orientis Eccleſias adminiſtrent, nec tamen læditur Patriarchica Antiocheni Epiſcopi juriſdictio, immo ſarta tecta ſervatur. Ita licet decernatur, Aſianam, Ponticam & Thracicam Diœceſes a ſuis Epiſcopis, & Synodis regendas, id non prohibet, quin Conſtantinopolitanus Epiſcopus jura Patriarchica in illis Diœceſibus obtineat vi Canonis tertii, hæc illi tam diſerte aſſerentis: *Verumtamen Conſtantinopolitanus Epiſcopus habeat honoris Primatum poſt Romanum Epiſcopum, propterea quod Urbs ipſa ſit Junior Roma.*

Objicies. Canon ſecundus Concilii Œcumenici ſecundi conſtituit adminiſtrationem Eccleſiarum ſecundum Nicæni Concilii Canones: atqui Canonibus Nicænis adverſatur conceſſio Juris Patriarchici Conſtantinopolitano Epiſcopo. Igitur Œcumenica Synodus jus illud non conceſſit.

Reſp. diſtinguo majorem. Conſtituit adminiſtrationem Eccleſiarum ſecundum Nicæni Concilii Canones, & idem Concilium aliquid addit Nicænorum Canonum diſpoſitioni, concedo; & nihil addit, nego. Addit nempe Primatum Epiſcopi Conſtantinopolitani poſt Romanum. Nego vero minorem. Decernit quidem Nicæna Synodus ut ſua Eccleſiis privilegia ſerventur: ſed non prohibet ne conferantur nova iis quæ nondum his donatæ ſunt: maxime ſi fiat iſta conceſſio ab iis quorum intereſt. Volentibus enim non fit injuria. Porro dignitatem & juriſdictionem Patriarchicam Diœceſeon Ponticæ, Aſianæ, & Thracicæ Epiſcopi, quorum maxime intererat, Epiſcopo Conſtantinopolitano tribuerunt Can. 3. ſecundæ Synodi.

Objicies 3. Honor primatus non eſt Patriarchica juriſdictio: ſed Patres Conſtantinopolitani Can. 3. ſolum primatus honorem Conſtantinopolitano Epiſcopo tribuerunt: ergo ipſi jura Patriarchica non conceſſere.

Probatur major ex Concilii Nicæni Canone 7. quo Epiſcopo Æliæ, ſeu Hieroſolymorum honos tribuitur poſt cæteros Patriarchas; nec tamen ipſi jura Patriarchica deferuntur.

Reſpondeo, nego majorem, quam non probat laudatus Nicæni Concilii Canon. Is enimvero tribuit Æliæ Epiſcopo *Honoris conſequentiam, ſalva Metropolitano propria dignitate*: Quibus verbis ſatis patet, merum honorem conſeſſus poſt alios Patriarchas Hieroſolymorum Epiſcopo deferri; & alioqui Eccleſiæ uſus poſt Nicænum Concilium, uſque ad Chalcedonenſe, probat ſatis hujus Sedis Antiſtitem Patriarchica jura non obtinuiſſe. Contra vero ſe res habet de Conſtantinopolitano, cui ſecunda Synodus, abſque reſtrictione, vel exceptione, tribuit *Honoris primatum poſt Romanum Epiſcopum, propterea quod Urbs ipſa ſit junior Roma*: & Eccleſiæ uſus ac Diſciplina, poſt Conſtantinopolitanum, ad Chalcedonenſem uſque Synodum, demonſtrat juribus Patriarchicis in Diœceſibus Aſiana, & Pontica, & Thracica, Conſtantinopolitanos Antiſtites potitos fuiſſe.

Objicies quarto, ex Socrate, lib. 7. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, c. 28. *Mortuo Cyzicenorum Epiſcopo, Siſinnius Proclum urbis illius Antiſtitem ordinavit. Sed dum ille eo profectionem parat, prævertentes eum Cyziceni, Dalmatium quemdam Monaſticæ profeſſionis virum, ſibi Epiſcopum conſtituerunt. Idque ab illis factum eſt contempta lege, qua ſancitum eſt, ne præter ſententiam Epiſcopi Conſtantinopolitani ulla fiat Sacerdotis Ordinatio. Porro legem iſtam ideo neglexerunt, quod ſolius Attici perſonæ hæc prærogativa conceſſa eſſe videretur. Manſit igitur Proclus propriæ Eccleſiæ adminiſtratione ſpoliatus.* Ergo poteſtas ordinandi Metropolitani Cyziceni, in Aſiatica Diœceſi, Provin-

vinciæ Hellefponti, Attico Epifcopo Conftantinopolitano aliqua lege Imperatoria conceffa fuerat, non vero Canone Concilii Generalis, quem non infuper habuiffent Cyziceni.

Refp. Cyzicenos, minime expectata Sifinnii fententia, Dalmatium Epifcopum ordinaffe quidem, fed præter Canones, nedum contra legem Imperatoris, quæ executionem Canonis tertii Conftantinopolitani imperabat; quam Canoni, fuæque auctoritati factam injuriam Sifinnius, ob pacis Ecclefiafticæ bonum, patienter tulit. Quamquam ex facto Cyzicenorum conjicere licet, illos Conftantinopolitano tertio Canone conftitutam non recepiffe Difciplinam, & antiquos Ecclefiæ fuæ mores in Ordinatione Metropolitani ab Epifcopis Provinciæ retinere voluiffe; a prifco ufu ipfos abftrahere voluiffe Imperatorem in gratiam Attici lata lege, quæ Cyziceni Metropolitani Ordinationem ipfi vendicabat: mortuo Attico, ipfos ad antiquos mores redire voluiffe: & infuperhabita lege, quam perfonale privilegium collatum Attico exiftimarunt, fibi ordinaffe Epifcopum, inconfulto Sifinnio Attici fucceffore.

Objicies quinto. Ex Concilio Chalcedonenfi, Actione 11. conftat Epifcopos Ephefinos ab Epifcopo Conftantinopolitano ordinatos non fuiffe, fecundum Canones & morem antiquum, fed ab Epifcopis Provinciæ; & eorum ordinationem Ephefi, non vero Conftantinopoli celebrari folitam. Baffiano enim & Stephano, qui de Ephefino Epifcopatu contendebant, ex illius Ecclefiæ Sede dejectis, cum de altero in eorum locum ordinando Antiftite ageretur, *Afiani Reverendiffimi Epifcopi, proftrati ante fanctiffimam Synodum Patrum, dixerunt: Miferemini noftri. Nos fupplicamus fancto Concilio ut mifereatur filiorum noftrorum, ne forte propter nos & propter peccata noftra moriantur, ut nobis clementia condonetur. Nam fi Baffiano fucceflorem fuadeat aliquis hic ordinari, & filii noftri moriuntur, & civitas deperit.* Tum Judices ab Imperatore delegati dixerunt: *Quoniam fecundum voces fancti Concilii neque Baffianus, neque Stephanus Reverendiffimi, digni funt qui in Ephefiorum civitate fint Epifcopi, Afiani autem Epifcopi hic reperti dicunt: Si hic ordinetur alter Epifcopus, Ephefiorum conturbari civitatem: dicat fancta Synodus ubi volunt Canones Epifcopum Ephefinæ fanctiffimæ Ecclefiæ ordinari: Reverendiffimi Epifcopi clamaverunt: In Provincia.* Id interlocutione fua ac fuffragio confirmavit Leontius Magnefianus Epifcopus. *A S. Timotheo ufque nunc*, inquit, *viginti feptem Epifcopi facti, omnes in Ephefo funt ordinati. Solus Bafilius violenter hic factus eft, & multæ cædes hinc ortæ funt.* Igitur Ordinatio Ephefini Metropolitani, fecundum Canones, ad Conftantinopolitanum Epifcopum non fpectabat. Jus itaque Patriarchicum non obtinuit vi Canonis tertii Conftantinopolitani, quo de agimus, in Afiam Proconfularem, cujus Metropolis erat Ephefus.

Refp. nego confequens. Quamvis enim Ephefinus Epifcopus in Provincia deberet ordinari, non fequitur jura Ordinationum ad Conftantinopolitanum Patriarcham non pertinuiffe; quia ejus neceffarius erat confenfus, ejufque auctoritate & decreto, Ephefi celebrari poterat Ordinatio. Adde, non defuiffe qui Leontii Magnefiani interlocutioni contradicerent, & vel Conftantinopoli ordinatos, vel Ephefi cum Archiepifcopi Conftantinopolit. voluntate & affenfu, Ephefinos Antiftites contenderent. Sic enim Philippus Conftantinopolitanæ Ecclefiæ Presbyter interlocutus eft: *Sanctæ memoriæ Joannes Epifcopus Conftantinopolitanus quindecim Epifcopos depofuit, profectus in Afiam, & pro eis alios ordinavit, & Memnon hic ordinatus eft. Aetius Archidiaconus Conftantinopolis dixit. Et Caftinus hic ordinatus eft; Heraclides, & alii cum voluntate noftræ urbis Archiepifcopi ordinati funt. Bafilium fimiliter beatæ memoriæ Proclus ordinavit; & beatæ memoriæ quidem Theodofius Imperator hujufcemodi Ordinationi cooperatus eft, & beatæ mem. Cyrillus Alexandrinus Epifcopus.* Denique Conftantinopolitanæ Ecclefiæ Clerici una voce clamarunt: *Ea quæ SS. Patrum centum quinquaginta funt, teneant: Privilegia Conftantinopolis ne depereant. Ordinatio fecundum morem ab Archiepifcopo noftro fiat.*

Refpondeo fecundo: Efto nondum fuerit inconcuffa Conftantinopolitani Antiftitis in Afia Proconfulari, cujus Metropolis erat Ephefus, jurifdictio, non fequitur quod in cæteris decem Afianæ Diœcefeos Provinciis, quæ Vicario Præfecti Prætorio Orientis pare-

parebant, jura Patriarchica non obtinuerit, scilicet in Pamphilia. Lydia, Helesponto, Pisidia, Lycaonia, Phrygia utraque, Lycia, Caria, & Insulis.

ARTICULUS V.

Utrum Canones Constantinopolitani a Romana Ecclesia recepti fuerint ac probati?

PROPOSITIO.

Canones Constantinopolitani primi Concilii, ab Ecclesia Romana recepti non fuere, ad usque Innocentii III. tempora.

PRobatur ex Epist. 53. S. Leonis ad Anatolium: *Persuasioni enim tuæ*, inquit, *in nullo penitus suffragatur quorumdam Episcoporum ante sexaginta, ut jactas, annos facta subscriptio, numquamque a Prædecessoribus tuis ad Apostolicæ Sedis transmissa notitiam: cui ab initio sui caducæ, dudumque collapsæ, sera nunc & inutilia subjicere fulcimenta voluisti, eliciendo a Fratribus speciem consensionis, quam tibi in suam injuriam verecundia fatigata præberet.* Quare in vetustissima Canonum Latina Collectione, qua usam esse Romanam Ecclesiam sub Innocentii I. Zosimi, & S. Leonis Pontificatu contendit vir doctissimus, qui eam publici juris fecit, cum ejusdem Sanctissimi Pontificis Operibus, Canones Synodi Constantinopolitanæ extra legitimorum Canonum corpus positi sunt. Immo & post Dionysii Exigui Collectionem, licet ille juxta fidem Græcorum Codicum quatuor Canones Synodi Constantinopolitanæ, in tres redactos, suo loco recensuerit Ecclesia Romana, quæ cæteros Canones amplexa est, istos tamen in auctoritatem admittere noluit, teste Sancto Gregorio Magno lib. 6. epist. 31. *Romana Ecclesia* (inquit) *eosdem Canones* (nempe Constantinopolitanos) *vel gesta Synodi illius hactenus non habet, nec accipit; in hoc autem eamdem Synodum accepit, quod est per eam contra Macedonium definitum.*

Probatur secundo ex Lucentio Episcopo Esculano & Sedis Apostolicæ Legato Actione 16. Concilii Chalcedonensis, ubi eos Canones vocat, *Canones non conscriptos*, id est, ab Ecclesia non probatos. Et infra: *Trecentorum*, inquit, *decem & octo Constitutionibus postpositis, CL. qui in Synodicis Canonibus non habentur, mentionem tantum fecisse noscuntur.*

Ex quibus patet, his Canonibus non suffragari, quod Codex Ecclesiæ Orientalis, in quem illi Canones relati erant, a Patribus Chalcedonensis Concilii sit receptus Canone 1. Nam Canones Constantinopolitani ab Apostolica Sede in ipso Concilio Chalcedonensi improbati erant: siquidem Legati Apostolici reclamarunt, *Canones illos in Synodicis non haberi*. Et præterea Romani Pontifices diserte affirmarunt post Synodum Chalcedonensem, Canones Constantinopolitanos ab Ecclesia non recipi. Quamvis igitur in Orientalibus Ecclesiis obtinerent, non tamen in Romana, nec in toto Occidente.

Difficultatem movet, quod ait Dorylæi Episc. Eusebius, Actione 16. Concilii Chalcedonensis, de 3. Canone Constantinopolitano loquens: *Sponte*, inquit, *subscripsi, quoniam & hanc regulam sanctissimo Papæ in Urbe Roma ego relegi, præsentibus Clericis Constantinopolitanis, eamque suscepit.* Asserere tamen necesse est, Eusebium deceptum esse, ipsumque fefelisse proprias aures, vel mentem Pontificis non fuisse assecutum, cum Leo ipse contrarium asserat in epistola ad Anatolium: nisi dicamus quod Apostolica Sedes eorum Canonum executioni tacite consentiebat, etsi disertis verbis non approbaret; eo scilicet consilio ut Constantinopolitanorum superba elatio, si quando limites egrederetur, hac una exceptione reprimi posset, quam toties urget Gelasius, Ecclesiam Constantinopolitanam inter Patriarchales minime numerari. Ita porro Gelasius habet ad Episcopos Dardaniæ scribens: *Si certe de dignitate agitur civitatum, secundæ Sedis & tertiæ major est dignitas Sacerdotum, quam ejus civitatis, quæ non solum inter Sedes minime numeratur, sed nec inter Metropolitanorum jura censetur.* Nam

quod

quod dicitis, Regiæ Civitatis, alia poteſtas eſt Regni ſæcularis, alia Eccleſiaſticarum diſtributio dignitatum.

Neque rurſus Conſtantinopolitanis Canonibus ſuffragatur, quod in Synodo Chalcedonenſi Paſchaſinus Legatus dixit (Actione 1.) *Ecce nos Deo volente, Dominum Anatolium primum habemus: hi quintum poſuerunt beatum Flavianum*. Non obſtat etiam quod in 5. Synodo Eutychius Conſtantinopolitanus, in 6. Gregorius, in 7. Tharaſius, in 8. Sanctus Ignatius, ſecundum locum obtinuerint. Id enim factum eſt quadam Legatorum Apoſtolicorum œconomia & diſſimulatione, & Imperatorum ſuprema vi ac poteſtate: quod indicavit Liberatus Archidiaconus Carthaginenſis in Breviario cauſæ Neſtorianæ, & Eutychianæ, cap. 13. cum de tertio Canone Conſtantinopolitano loquens habet: *Et licet Sedes Apoſtolica nunc uſque contradicat: quod a Synodo firmatum eſt, Imperatoris patrocinio permanet quoque modo.*

In Synodo tandem Lateranenſi 4. ſub Innocentio III. Canone 5. primus locus poſt Romanam Sedem Conſtantinopolitanæ delatus eſt. *Antiqua*, inquit, *Patriarchalium Sedium privilegia renovantes, ſacra univerſali Synodo approbante ſancimus, ut poſt Romanam Eccleſiam, quæ diſponente Domino, ſuper omnes alias ordinariæ poteſtatis obtinet principatum, utpote Mater univerſorum Chriſti Fidelium & Magiſtra, Conſtantinopolitana primum, Alexandrina ſecundum, Antiochena tertium, Hieroſolymitana quartum obtineant, ſervata cuilibet propria dignitate.*

SCHOLION I.

In Diſſertationis hujus Articulo ſecundo, pag. 121. Editionis primæ, Religioſi Cenſores hanc Propoſitionem notant: *Canonem tertium Concilii Oecumenici ſecundi commentitium ac ſubdititium eſſe, falſo exiſtimavit Baronius.*

R. Id invictis argumentis probavi: Sed Religioſis Cenſoribus non placet ut Cardinalis *Baronius* refellatur in quæſtione Hiſtorica & Critica.

SCHOLION II.

Ad Articulum quartum ejuſdem Diſſertationis, pagina 143. Editionis primæ, Religioſi Cenſores hanc notam apponunt: *Sancto Joanni Chryſoſtomo vindicat fictitiam auctoritatem deponendi & ordinandi Epiſcopos.*

R. *S. Joanni Chryſoſtomo* auctoritatem illam in Pontica, Aſiatica, & Thracica Diœceſibus vindicavi, quam ipſum exercuiſſe teſtantur *Palladius* in Dialogo de ejus Vita, & *Sozomenus* libro 8. Hiſtoriæ Eccleſiaſt. cap. 6. Hanc porro auctoritatem illum non uſurpaſſe, quæ ſcilicet Conſtantinopolitanis Epiſcopis a ſecunda Synodo Generali collata fuerat, oſtendi. An *Sanctum Joannem Chryſoſtomum* alieni juris pervaſorem fuiſſe Religioſi Cenſores exiſtimant?

DISSERTATIO XXXIX.

De laboribus S. Hieronymi in vertenda Sacra Scriptura, & de vulgata Latina Verſione.

ARTICULUS I.

De Multiplici Latina Verſione Sacræ Scripturæ.

MUltas olim fuiſſe Scripturæ Sacræ Latinas Verſiones docet Sanctus Auguſtinus, lib. 2. de Doctrina Chriſtiana, cap. 2. Inter illas una erat quæ ab ipſo, c. 15. *Itala*, a Sancto Hieronymo in c. 14. & 49. Iſaiæ, *Communis & Vulgata*, a Sancto Gregorio Magno in Epiſtola ad Leandrum libris Moralium præfixa, *Vetus* appellata eſt, quam cæteris prætulerunt, quia (ut S. Auguſtinus ait) *Erat verborum tenacior*

cum perſpicuitate ſententiæ. Hanc vero in Eccleſia Latina maxime in uſu fuiſſe conſtat; unde nomen *Italæ* & *Vulgatæ* habuit: quia vero reliquis erat antiquior, *Vetus* dicebatur. Facta autem eſt hæc Verſio ex Græca τῶν 70. & magnæ auctoritatis erat apud Eccleſias Occidentis. Hujus lectione uſa Eccleſia eſt longe ante Sancti Hieronymi tempora, & etiam multo poſt uſque ad tempora S. Gregorii Papæ.

Secundo, conſtat Sanctum Hieronymum multis annis antequam ad Textum Hebraicum vertendum animum appelleret, Græcam 70. Verſionem Latine tranſtuliſſe, ut lib. 2. Apologiæ contra Rufinum teſtatur. Ait enim ſe 70. Interpretes ante annos plurimos diligentiſſime emendaſſe, & linguæ ſuæ ſtudioſis dediſſe, & Pſalterium juxta 70. a ſe emendatum, Romæ receptum eſſe. Eadem habet Præfatione in Paralipomena ad Chromatium, & in Epiſtola 89. ad Sanctum Auguſtinum. Hujus vero Verſionis habemus Prophetas inter illius opera adhuc ſervatos. An vero S. Hieronymus Latinam illam Verſionem ex Græca 70. de novo ediderit, an tantum Vulgatam & Italam emendaverit, non ſatis exploratum eſt. Probabile tamen eſt quoſdam libros de novo vertiſſe, reliquos dumtaxat emendaſſe. De novo vertit Pſalterium, ut ipſe ſcribit in Epiſtola ad Suniam & Fretelam; librum Job, ut ex utraque Præfatione conſtat; & libros Salomonis, ut lib. 2. adverſus Rufinum, c. 8. habetur. Reliquos ſolum emendavit. Vetus illa Vulgata, non obſtante nova Sancti Hieronymi Verſione ex Hebræo, per ducentos fere annos poſt Hieronymum in uſu fuit, ut ex verbis S. Gregorii conſtat, qui utraque, tam nova Hieronymi, quam Vetere illa ex 70. expreſſa, in ſuis Commentariis uſus eſt; ut ex verbis ejus in Epiſtola ad Leandrum libris Moralium præfixa, & ex libro 20. Moralium, cap. 23. liquet: *Novam vero Translationem diſſero*, inquit, *ſed ut comprobationis cauſa exigit, nunc Novam, nunc Veterem per Teſtimonia aſſumo: ut quia ſedes Apoſtolica, cui Deo auctore præſideo, utraque utitur, mei quoque labor ſtudii ex utraque fulciatur*.

ARTICULUS II.

Quæ cauſæ Sanctum Hieronymum ad novam Verſionem adornandam impulerunt?

DUæ præſertim cauſæ S. Hieronymi animum permoverunt, ut novam Verſionem aggrederetur. Primo, variæ quæ in Verſionem Græcam 70. & in Latinas irrepſerant corruptelæ. Secundo, quod reliquæ Verſiones factæ eſſent ab hominibus Semi-Chriſtianis, & Judæis apoſtatis, qui in odium Fidei Chriſtianæ multa Scripturæ loca perverſa expoſitione corruperant. Hieronymus ergo aliarum ſphalmata Verſionum animo revolvens, amicorum precibus excitatus, rem Eccleſiæ utilem ſe facturum exiſtimavit, ſi novam Verſionem ex Hebraico fonte exprimeret, quam tandem perfecit: quæ magis quam reliquæ cum Hebræo conveniebat, illiſque longe erat accuratior. Hanc fuiſſe conſilii ſui rationem ſæpius ipſe aſſerit, ſed maxime Præfatione in Libros Paralipomenon. „ Si ſeptuaginta Interpretum, *inquit*, pura, & ut ab eis in Græcum verſa eſt, editio permaneret, ſuperflue me, Chromati Epiſcoporum ſanctiſſime atque doctiſſime, impelleres, ut Hebræa tibi volumina Latino ſermone transferrem. Quod enim ſemel aures hominum occupaverat, & naſcentis Eccleſiæ roboraverat fidem, juſtum erat etiam noſtro ſilentio comprobari. Nunc vero cum pro varietate regionum diverſa ferantur exemplaria, & germana illa, antiquaque Translatio corrupta ſit atque violata; noſtri arbitrii putas, aut e pluribus judicare quid verum ſit, aut novum opus in veteri opere cudere, illudentibuſque Judæis, cornicum, ut dicitur, oculos configere.

Hanc Verſionem Sanctus Hieronymus non eſt aggreſſus juſſu Damaſi Pontificis, vel totius Eccleſiæ nomine, ut quidam putarunt. Damaſo quidem charus erat, cui fuit ab Epiſtolis, ſed juvenis erat, cum Damaſo innotuit, & poſt Damaſum annos ſupra 30. vixit ſuperſtes: quo mortuo, Roma receſſit Hieroſolymam, & Bethleemum, ubi per quinquennium in Monaſterio vixit, ut ex ejus Epiſtola 99. ad Aſellam; & 116. ad Paulam & Euſtochium colligitur. Poſt hæc Barrabanum Præceptorem habuit, ut ex Epi-

Epiſtola 65. ad Pammachium conſtat: & poſtea Hebraice ſatis doctus, ad Verſionem ex Hebræo ſe accinxit. Damaſi quidem juſſu Novum Teſtamentum, vel Evangelia ſaltem emendavit, ut ex Præfatione Evangeliorum liquet. At Veteris Teſtamenti ex Hebræo Verſionem non potuit aggredi Damaſi juſſu, qui multis ante annis mortuus erat. Nec totius Eccleſiæ nomine illam confecit, cum certum ſit multos Epiſcopos, & inter alios Sanctum Auguſtinum, hanc Hieronymi operam improbaſſe; nec niſi multis poſt Hieronymi obitum annis in Eccleſias publice receptam fuiſſe.

ARTICULUS III.

Quos Scripturæ ſacræ libros verterit S. Hieronymus? Et an ſingulari Spiritus Sancti afflatu?

OMnes libros Veteris Teſtamenti qui ab Hebræis pro Canonicis recipiuntur, ut & libros Judith, & Tobiæ vertit, ut conſtat ex Præfationibus quas Libris illis præfixit. Ipſe de ſe affirmat in Catalogo Scriptorum Eccleſiaſticorum, & de illo teſtatur S. Auguſtinus, Epiſt. 8. & 10. & lib. 18. de Civitate Dei, cap. 43. ipſum Vetus Teſtamentum ex Hebræo vertiſſe. Libros vero Sapientiæ, Eccleſiaſtici, Machabæorum, Baruch, Epiſtolam Jeremiæ, additiones ad Eſther & Danielem non vertit, quia Hebraice non extabant; Eccleſiaſticum tamen, & L. 1. Machabæorum Hebraice a ſe viſum affirmat. Quater circa Pſalterium laboravit. 1. Ex Hebræo in Latinum illud vertit, ut in Epiſtola ad Sophronium legimus. 2. Ex editione 70. Græca, quæ in Hexaplis erat ſincera & integra, quam aſteriſcis & obelis notavit, de qua Epiſtola 135. ad Suniam & Fretelam. 3. Ex Præfatione Pſalterii ad Paulam & Euſtochium, & ex Epiſtola ad Sophronium, conſtat ipſum bis emendaſſe ex editione Lucianea, quæ Vulgata & Communis dicta eſt, quæ eadem erat cum 70. ſed a Sancto Luciano in quibuſdam correcta & emendata. Hanc prima vice emendavit, ut conſtat ex Epiſtola ad Sophronium: & poſtea iterum emendavit, additis aſteriſcis & obelis, ut ipſe teſtatur in Præfatione Pſalterii ad Paulam & Euſtochium. Novum vero Teſtamentum non de novo vertit Sanctus Hieronymus, ſed tantum emendavit: nec fortaſſe totum, ſed ſola Evangelia. Sic enim ipſe in Catalogo Scriptorum Eccleſiaſticorum: *Vetus Teſtamentum juxta Hebraicum tranſtuli, Novum Græcæ Fidei reddidi.* Id vero præſtitit juſſu Damaſi Pontificis, ut conſtat ex ejus Præfatione in 4. Evangeliſtas ad Damaſum. *Novum opus*, inquit, *me facere cogis ex veteri, ut poſt exemplaria Scripturarum toto orbe diſperſa, quaſi quidam arbiter ſedeam: & quia inter ſe variant, quæ ſint illa quæ cum Græca conſentiant veritate, decernam.*

Et infra: *Igitur hæc præſens præfatiuncula pollicetur quatuor tantum Evangelia, quorum ordo eſt iſte, Matthæus, Marcus, Lucas, Joannes, Codicum Græcorum emendata collatione, ſed Veterum, quæ ne multum a Lectionis Latinæ conſuetudine diſcreparent, ita calamo temperavimus, ut his tantum quæ ſenſum videbantur mutare correctis, reliqua manere pateremur ut fuerant.* Sanctus Auguſtinus, Epiſtola 10. hoc opus ſibi acceptum eſſe ſignificavit: *Proinde*, inquit, *non parvas Deo gratias agimus de opere tuo, quod Evangelium ex Græco interpretatus es: quia pene in omnibus nulla offenſio eſt, cum Scripturam Græcam contulerimus.* Cui reſpondit Hieronymus: *Si me, ut dicis, in Novi Teſtamenti emendatione ſuſcipis, exponiſque cauſam cur ſuſcipias, quia plurimi Linguæ Græcæ habentes ſcientiam, de meo poſſent opere judicare: eamdem integritatem debueras etiam in Veteri credere Teſtamento, quod non noſtra confinximus, ſed ut apud Hebræos invenimus, divina tranſtulimus.* Ubi opus quod S. Auguſtinus Verſionem vocaverat, ipſe tantum emendationem dicit.

Probabile eſt antiquiſſimam fuiſſe hanc Novi Teſtamenti Latinam Verſionem, & in Eccleſia Romana ab ipſis Apoſtolorum temporibus in uſu fuiſſe: cum de nulla antiquiore aliquid legamus. Nec veriſimile eſt Eccleſiam Latinam Latina Verſione aliquando caruiſse: aut quam habuit primævis temporibus mutare voluiſſe, vel rejicere. Et, quæ ab antiquiſſimis Scriptoribus Latinis ex Novo Teſtamento laudantur, cum hac Verſione congruunt.

Quod ſpectat alteram quæſtionis partem, quidam volunt Sanctum Hieronymum ſingulari Sancti Spiritus afflatu Verſionem illam condidiſſe, & eodem Spiritu dirigente & movente ab omni errore factum immunem: ita ut nec decipi potuerit, nec errorem aliquem vel leviſſimum vertendo commiſerit. At huic aſſertioni repugnat ipſe Hieronymus in Iſaiæ, cap. 4. *Melius reor*, inquit, *proprium errorem reprehendere, quam dum erubeſco imperitiam confiteri, in errore perſiſtere, in eo quod tranſtuli*: Lege Oleaſtrum in cap. 23. Exodi, Bellarminum, lib. 2. de Verbo Dei, cap. 11. Driedonem, lib. 2. de Eccleſ. Script. Controv. 3. Vega, lib. 15. in Concilium Tridentinum, cap. 9. Certe cum Vulgata Editio non ſit unius Auctoris, ſed quædam habeat ex Hieronymo, quædam ex Luciano, quædam ex Theodotione, dici non poteſt ejus Auctores errare non potuiſſe: niſi quis dicat Theodotionem Hæreticum hominem in ſua Verſione adornanda fuiſſe a Spiritu Sancto afflatum, non ſecus ac Scriptores Canonicos. Nec ſane ita libere Hieronymi incœptum in vertendo improbaſſent Sanctus Auguſtinus, aliique celebres Epiſcopi, ſi ipſum a Spiritu Sancto ſingulari modo in illa Verſione adjutum exiſtimaſſent. Quid quod plerique Doctores Catholici fatentur errores in Vulgata Latina Verſione, quam illi Hieronymi eſſe volunt, non tantum fuiſſe ante Concilii Tridentini Decretum, ſed etiam poſt Sixti V. & Clementis VIII. emendationes; idque non tantum Typographorum, ſed & Interpretis vitio. Sic Cajetanus in 2. Paralipom. cap. 16. Torniellus ad annum mundi 3149. Sixtus Senenſis, lib. 8. Bibliothecæ ad finem, Bannes in 1. p. q. 1. art. 8. dub. 4. Bellarminus loco laudato, & in Epiſtola ad Lucam Brugenſem, Bonfrerius Præloquiorum, cap. 15. Sect. 3. & Lucas Brugenſis qui multa loca collegit, quæ poſt correctionem Clementis VIII. adhuc emendanda videntur. Certum itaque eſt Sanctum Hieronymum mediis ordinariis inſtructum, eruditione, & induſtria humana hoc opus confeciſſe, &, ut alios Interpretes, errori obnoxium fuiſſe.

ARTICULUS IV.

Quomodo ſuſcepta ſit ab Eccleſia Sancti Hieronymi Verſio?

QUamvis Sancti Hieronymi Translatio ad Textum Hebraicum propius accederet, quam illa Interpretum 70. plerique tamen Epiſcopi & Eccleſiaſtici Viri hoc ejus incœptum improbarunt, ut ad auctoritatem Verſionis 70. convellendam & minuendam factum. Unde multis calumniis impetitus Apologias ſcribere coactus eſt, in quibus ſæpe teſtatus eſt ſe nihil in Verſionem 70. Interpretum molitum eſſe, ſed ex Hebræo fonte in Latinum tranſtuliſſe, ut eorum deſiderio faceret ſatis, qui ſcire optabant quomodo in Hebræis Codicibus legeretur. Rufinus in Hieronymum acriter invectus eſt, cui ille non ſine bile reſpondit. *Quis* (inquit Rufino, libro 2. Invectivarum) *ex tot & tantis prudentibus & ſanctis viris, qui ante te fuerunt, ad iſtud opus auſus eſt manum mittere? An ut divinarum Scripturarum libros, quos ad pleniſſimum Fidei inſtrumentum Eccleſiis Chriſti Apoſtoli tradiderunt, nova nunc & a Judæis mutuata interpretatione mutares?* Hæc & alia ſimilia Hieronymo objiciebant ejus æmuli. Quibus ſæpius reſpondet, profitendo ſe ne tantillum quidem auctoritati 70. Interpretum derogare voluiſſe, quorum Verſionem divinam, & in Spiritu Sancto factam agnoſcit Præfatione in Job, in Prologo Galeato, & in Apologia contra Rufinum. Sanctus vero Auguſtinus hoc opus ita improbavit, ut non permiſerit novam hanc Verſionem per ſuam Diœceſim legi, & antequam perfecta eſſet, Hieronymum hortabatur ut ab incœpto deſiſteret, & in aliis operam poneret. Ita quippe ad ipſum ſcribebat, Epiſt. 10. „ Ego „ ſane te mallem Græcas potius Canonicas nobis interpretari Scripturas, quæ 70. Interpretum auctoritate perhibentur. Perdurum erit enim, ſi tua interpretatio per multas Eccleſias frequentius cœperit lectitari, quod a Græcis Eccleſiis Latinæ Eccleſiæ diſſonabunt, maxime quia facile contradictor convincitur Græco prolato libro, id eſt, linguæ notiſſimæ. Quiſquis autem in eo quod ex Hebræo translatum eſt, aliquo inſolito permotus fuerit, & falſi crimen intenderit, vix aut numquam ad Hebræa teſtimonia pervenietur, quibus defendatur objectum. Quod ſi etiam perventum fuerit,

„ tot

„ tot Latinas & Græcas auctoritates damnari quis ferat? Huc accedit, quia etiam consulti Hebræi possunt aliud respondere: ut tu solus necessarius videaris, qui etiam „ ipsos possis convincere: Sed tamen quo Judice, mirum si potueris invenire. Nam „ quidam frater noster Episcopus, cum lectitare instituisset in Ecclesia, cui præest, interpretationem tuam, movit quiddam longe aliter abs te positum apud Jonam Prophetam, quam erat omnium sensibus memoriæque inveteratum, & tot ætatum successionibus decantatum. Factus est tantus tumultus in plebe, maxime Græcis arguentibus & inflammantibus calumniam falsitatis, ut cogeretur Episcopus (ea quippe „ Civitas erat) Judæorum testimonium flagitare. Utrum autem illi imperitia, an malitia, hoc esse in Hebræis Codicibus responderunt, quod & Græci & Latini habebant atque dicebant: Quid plura? Coactus est homo, velut mendositatem corrigere „ volens, post magnum periculum, non remanere sine plebe. Unde etiam nobis videtur, aliquando te quoque in nonnullis falli potuisse. Et vide hoc quale sit, in eis „ literis, quæ non possunt collatis usitatarum linguarum testimoniis emendari.

Et Epistola 19. „ De interpretatione tua, *inquit*, jam mihi persuasisti, qua utilitate „ scripturas volueris transferre de Hebręis, ut scilicet ea quę a Judæis prætermissa:, „ vel corrupta sunt, proferres in medium. Sed insinuare digneris, peto, a quibus Judęis: utrum ab eis ipsis, qui ante Adventum Domini interpretati sunt: & si ita est, „ quibus, vel quonam eorum: an ab istis posterioribus, qui propterea putari possunt „ aliqua de Codicibus Græcis vel subtraxisse, vel magis corrupisse, ne illis testimoniis „ de Christiana Fide convincerentur. Illi autem anteriores cur hoc facere voluerint, „ non invenio .... Ideo autem desidero interpretationem tuam de 70. ut & tanta „ Latinorum Interpretum, qui qualescumque hoc ausi sunt, quantum possumus, imperitia careamus: & hi, qui me invidere putant utilibus laboribus tuis, tandem aliquando, si fieri potest, intelligant, propterea me nolle tuam ex Hebræo Interpretationem in Ecclesiis legi, ne contra 70. auctoritatem tamquam novum aliquid proferentes, magno scandalo perturbemus plebes Christi, quarum aures & corda illam „ Interpretationem audire consueverunt, quæ etiam ab Apostolis approbata est.

Post Sancti tamen Hieronymi obitum paulatim auctoritatem ejus versio obtinuit apud multos, qui ejus sinceritatem & cum Hebraico Textu convenientiam agnoverunt; ut apud Sanctum Augustinum, qui ea usus est in Speculo. Ita tamen ut tum Vetus, cum hæc nova in usu essent usque ad Sanctum Gregorium Magnum, ut constat ex ejus Epistola ad Leandrum Libris Moralium præfixa. Licet autem utraque usus sit Gregorius, Novam tamen Veteri aliquando antetulit: libro enim 20. Moralium, cap. 3. ait, quod nova hæc translatio, „ Cuncta verius transfudisse perhibetur, & credendum est quidquid in ea dicitur. *De eadem Versione* Sanctus Isidorus Hispalensis, *lib.* „ De Officiis Ecclesiasticis, *c.* 12. *hæc habet*: De Hebræo autem in Latinum eloquium „ tantummodo Hieronymus Presbyter Sacras Scripturas convertit: cujus Editione generaliter omnes Ecclesiæ usquequaque utuntur, pro eo quod veracior sit in sententiis, „ & clarior in verbis. „ Postea hæc Versio sensim & per gradus prævaluit, tacito potius Ecclesiæ consensu, quam ullius Concilii vel Pontificis Decreto, ante Synodum Tridentinam.

Causas porro cur a Latinis Ecclesiis suscepta sit hæc Versio, istas profert Sixtus noster Senensis, lib. 8. Bibliothecæ Sanctæ, ad finem. 1. Quia necessarium erat habere translationem ex Hebræo immediate factam, quæ cum Versione 70. conferri & legi posset, ut contra Judæos melius fidei nostræ dogmata tueremur. Nisi enim in Textu aliquo conveniremus, numquam cum hoste decertare, vel ipsum convincere possemus. Hæc vero nova Versio Hebraico Textui verbis magis consonat, ut & sensu, quam Græca. Judæi Christianis insultabant, dicentes non ita esse in Codicibus Hebræis, ut illi proferebant. Unde ut eorum coerceretur insolentia, Ecclesia Versionem Sancti Hieronymi ex Hebræo suscepit, quam & eo consilio Hieronymus ipse adornaverat. Ait enim Præfatione in Isaiam, se id operis suscepisse, *Ne Judęi de falsitate Scripturarum Ecclesiis diutius insultarent*. Secundo, quia Versio 70. in multis Paraphrasis potius erat, quam Versio obscura elucidans, sensum potius quam verba reddens. Unde con-

congruum erat aliam ex Hebraico fere de verbo ad verbum cudi, quo ostenderetur nihil illos Hebraico Textui contrarium redidisse. Præterea, post Christum, Prophetiis expletis, ex ipso rerum eventu constat longe clarius reddi posse veteres Prophetias ad Christum & Novum Testamentum spectantes, quæ ante impletionem obscuræ erant, & ab Interpretibus nonnisi obscure verti poterant. Hinc Sanctus Hieronymus Præfatione in Pentateuchum suam cum Versione 70. Translationem conferens, ait: „ Illi „ interpretati, sunt, ante Adventum Christi, & quod nesciebant, dubiis protulere „ sententiis. Nos vero post Passionem & Resurrectionem ejus, non tam Prophetiam, „ quam Historiam scribimus. Aliter enim audita, aliter visa narrantur: quod melius „ intelligimus, melius & proferimus „. Tandem & hoc adjicit ex Sancto Hieronymo Præfatione in Esdram, Sixtus Senensis, hanc Versionem ipsum edidisse, eamque Latinos suscepisse, ut hoc modo *Exultantem Greciam* compescerent, & eorum fastum deprimerent, qui se Latinis in tantum præferebant, ut dicerent nihil divinarum Scripturarum habere Latinos, quod non a Græcis mutuo accepissent. Ex his quidem caussis S. *Hieronymi Versionem* recepit Ecclesia Latina, ut ad usum magis aptam. Veteris tamen Versionis nihil derogavit auctoritati.

Advertendum autem est Psalmorum Librum in Vulgata non esse ex Sancti Hieronymi Versione ex Hebræo, sed ex antiqua Versione 70. secundum Luciani Martyris emendationem, quam semel & iterum correxit Sanctus Hieronymus, primum Romæ cursim, deinde accuratius in Bethleemitico secessu cum obelis & asteriscis. Quia enim Psalmos ex quotidiano usu, & quia in Templis canebantur, etiam vulgus memoriter tenebat, ita ut mutatio sine gravi ipsius offensa fieri non posset; ideo Psalmi in Vulgata, secundum antiquam Versionem retenti fuere. Idem etiam dicendum de plerisque libris, quos Judæi in Canonem non receperunt. Quod ad reliquos libros attinet, certum est illos majori ex parte Hieronymi Versionem spirare. Nam si quis contulerit Prophetarum Versionem Latinam ex Hebræo, quæ inter opera ejus extat cum vulgata Latina hodierna, deprehendet in omnibus fere ad verbum convenire, umdemque Auctorem referre. Præterea, Vulgatam ex Hebræo factam esse, non ex Græca 70. Interpretum, ipsa ubique clamat. Cum Hebręo enim ubique convenit, ipsumque magis ad verbum exprimit, quam Textus Græcus. Certum vero est nullum fuisse post Sanctum Hieronymum ad nostra usque tempora (ad Sanctem Pagninum usque) qui Biblia ex Hebræo in Latinum transtulerit. Pleraque etiam, quæ in antiqua Versione defuerunt, quęque ex Hebræo se supplevisse dicit S. Hieronymus in sua Versione, exprimuntur in Vulgata, ut illud Oseæ 11. v. 2. *Ex Ægypto vocavi Filium meum*. Et illud Zachariæ 12. *Videbunt in quem transfixerunt*.

Pleraque etiam quę in antiqua Vulgata aliter legebantur ac in Hebræo, observante Sancto Hieronymo, eodem modo hodie leguntur in Vulgata ut in Hebręo & ut legenda censuit S. Hieronymus, ut Genesis 2. v. 2. ubi vetus Editio ex Græca legebat: *Complevit Deus die sexto opus suum*: monuit S. Hieronymus, secundum Hebraicum Textum legendum esse, *die septimo*: & v. 22. pro *extasim* vertit Hieronymus *soporem*, Genes. 5. in annis παιδογονίας Patriarcharum Vulgata cum Hebræo convenit, non cum Septuaginta, Genes. 35. v. 16. pro *Hippodromum*, vertit *verno tempore*. Jonæ 4. v. 6. pro *Cucurbitam*, vertit *Hederam*. At vero in omnibus istis locis, ut in aliis multis, Vulgata lectioni Sancti Hieronymi consona est. Videatur Sanctus Hieronymus, Epistola 89. ad Augustinum.

Certum est nihilominus Vulgatam Versionem in omnibus non esse Sancti Hieronymi. Nam preter Psalmos, & ea quæ ex veteri Vulgata, vel ex Theodotione addidit, ut in Additionibus ad Esther & Danielem videre est, etiam in reliquis libris multa occurrunt, quæ Hieronymi non esse cuilibet clarum est. Nam in multis convenit cum Veteri Vulgata, sive Septuaginta, ubi Versio Septuaginta ab Hebræo differt: sæpe cum Theodotione, Symmacho, Aquila. Sæpissime etiam aliter habet quam Hieronymus in operibus suis vertendam censuit. Unde puram S. Hieronymi Versionem non esse, sed mixtam, facile colligitur. Ipse enim sæpius profitetur se secundum Hebraicam veritatem transtulisse. Sæpe etiam inculcat quod ipsum primum ad novam Versionem impule-

pulerit discrepantia Septuaginta ab Hebræo. Unde vix credibile est ipsum alicubi sponte ab Hebræo discessisse. In Prologo Galeato scribit, quod sibi omnino conscius non sit mutasse se quidpiam de Hebraica veritate: immo ad Judæos provocat, ut testentur num fideliter ex Hebræo verterit. Præfatione in Esdram & Nehemiam: *Quid*, inquit, *Interpretem laniant? Interrogent Hebræos, & ipsis auctoribus Translationi meę arrogent, vel derogent fidem.* Idem testatur Præfatione in Esther. *Tenentes*, inquit, *Esther Hebraicum librum, per singula verba nostram Translationem aspicite, ut possitis agnoscere, me nihil etiam augmentasse addendo, sed fideli testimonio simpliciter, sicut in Hebręo habetur Historiam Hebraicam Latinę Linguę tradidisse.* At sæpe relicto Hebræo vulgata sequitur Septuaginta, ut plurimorum locorum collatione perspicuum est. Genes. 4. v. 8. verba illa *Egrediamur foras*, non sunt in Hebræo, quæ tamen habet Vulgata una cum Septuaginta. Genes. 8. v. 7. in Hebræo legitur: *Corvus exibat exeundo & redeundo*. At legit Vulgata cum Septuaginta: *Egrediebatur & non revertebatur*. Genes. 4. v. 5. Hebræus Textus habet: *Propterea quicumque occiderit Cainum*. At Vulgata cum Septuaginta, Symmacho & Theodotione vertunt: *Nequaquam id fiet*. 1. *Regum* 9. v. 24. addit Vulgata ex Septuaginta verba hæc quæ non sunt in Hebræo, *Stravitque Saul in solario suo & dormivit*. Job. 1. v. 21. desunt in Hebræo hæc quæ Versio 70. & Vulgata habent: *Sicut Domino placuit, ita factum est*. Threnorum 3. v. ultimo, in Hebræo legitur: *Dabis ipsis obfirmationem cordis, maledictionem tuam eis*. Vulgata & Septuaginta legunt, *Laborem tuum*. Ezech. 34. v. 16. Hebræus habet: *Robustum & pingue perdam*. Vulgata ex Septuaginta, *Custodiam*. Multa hujusmodi proferri possunt, ubi relicto Hebraico Textu Vulgata sequitur Septuaginta: Unde Bellarminus etiam fatetur, Editionem Vulgatam mixtam esse ex Sancti Hieronymi, veteris Vulgatæ, & Theodotionis Editionibus (lib. 2. de Verbo Dei, cap. 11.)

Quædam addi possunt in quibus Sanctus Hieronymus in Commentariis & Tractatibus, aliter ex Hebræo vertit, vel vertendum censet, quam in Vulgata legitur. Gen. 1. v. 2. legit Vulgata: *Spiritus Domini ferebatur super aquas*. Sanctus Hieronymus in Quæstionibus Hebraicis docet vertendum, *incubabat*: Genes. 3. v. 8. Vulgata legit, *Ad auram post meridiem*; Hieronymus vult legendum, *Ad vesperam*. Genes. 4. vers. 4. legit Vulgata, *Respexit Dominus ad Abel & munera ejus*. Hieronymus Theodotionis Versionem præfert, qui vertit: *Et inflammavit Dominus super Abel & super sacrificium ejus*. Sic in plurimis aliis locis. Vide Morinum Exercit. 6. Bibl. c. 12. Sect. 7. Id evidenter colligitur ex Sancti Hieronymi Commentariis, quorum in variis locis aliter vertit, addit, vel subtrahit quam antea in Translatione fecisset. Præter hoc etiam Vulgata quædam addit, quæ non sunt in Hebræo, quædam transponit aliter ac in Hebræo: quæ omnino ostendunt Auctorem Hebræos Codices ad amussim non secutum, cum tamen Sanctus Hieronymus profiteatur se ad verbum, quantum fieri poterat, ex Hebræo transtulisse. Additionum exempla habemus Ecclesiastici 9. vers. 2. ubi in Hebræo legimus: *In omnibus idem eventus, bono & puro, & impuro*, Vulgata legit, *bono & malo, puro & impuro*. Isaiæ 21. v. 36. additur in Vulgata, *In solitudine*: item nomen Civitatis, *Misor*, quæ non sunt in Hebræo. Omissionis hæc inter alia sunt exempla. Genes. 49. v. 32. Versiculus qui est in Hebræo, omittitur in Vulgata scilicet, *Possessio agri & speluncæ quæ est in eo ex Filiis Heth*. Ruth. 2. v. 19. ad finem hæc verba sunt in Hebræo: *Ipse est vindex noster*: quæ in Vulgata desunt. Threnorum 1. v. 12. desunt hæc verba, *An non ad vos*, quæ sunt in Hebræo. Transpositionis hoc exemplum esto: Oseæ 12. v. 13. & 14. in Hebræo sic legimus: *In utero supplantavit fratrem, & in robore suo dominatus est Deo, & dominatus est Angelo, & prævaluit*. Vulgata vero ita legit & invertit: *In fortitudine sua directus est cum Angelo, & invaluit ad Angelum, & confortatus est*. Ex his vero aliisque locis, quæ proferri possunt, colligitur Vulgatam non esse puram Sancti Hieronymi Versionem, sed ex Hieronymi & aliorum, maxime vero ex Vulgata veteri mixtam. Hæc vero magis confirmantur ex Canone Hebraicæ Veritatis, quæ prima pars est *Divinæ Bibliothecæ Sancti Hieronymi* editæ a Monachis Benedictinis Congregationis S. Mauri.

AR-

ARTICULUS V.

Utrum, & quo sensu Vulgata Versio sit authentica?

VUlgatam versionem authenticam decernit Tridentina Synodus Sess. 4. cap. 2. „ Insuper, *inquit*, eadem Sacrosancta Synodus considerans non parum utilitatis accedere posse Ecclesiæ Dei, si ex omnibus Latinis Editionibus quæ circumferuntur „ Sacrorum Librorum, quænam pro authentica habenda sit, innotescat; statuit & declarat, ut hæc ipsa vetus & Vulgata Editio, quæ longo tot sæculorum usu in ipsa „ Ecclesia probata est, in publicis Lectionibus, Disputationibus, Prædicationibus & Expositionibus, pro authentica habeatur; ut nemo illam rejicere quovis prætextu audeat, vel præsumat.

Ideo vero authentica dicitur, quia nihil continet fidei & bonis moribus repugnans: & quia certa est regula Fidei prout ab Ecclesia probata est, & in quantum cum originario Textu convenit. Non sic vero authentica dicitur, quasi fontibus Hebraicis vel Græcis præferenda, aut etiam coæquanda. Latinis itaque Versionibus cæteris duntaxat Vulgatam nostram præfert Synodus Tridentina, relictis Textibus originariis eodem in statu quo prius erant. Vide Bellarminum, lib. 2. de Verbo Dei, cap. 10. Serrarium, Prolegomenon, cap. 19. Quæst. 12. Conclus. 1. Salmeronem qui Concilio interfuit, Prolegomeno 3. „ Nihil *inquit*, de exemplaribus Græcis vel Hebræis agebatur tantum inter tot editiones Latinas, quas sæcula nostra parturierant, quænam ex „ illis præstaret, sermo erat. Liberum autem reliquit omnibus qui Scripturas Sacras „ profundius meditantur, fontes Græcos, aut Hebræos, quatenus opus sit, consulere, „ quo nostram vitio Librariorum, aut temporum injuria corruptum, emendare valeant. „ Licebit itaque nobis salva Concilii auctoritate, sive Græci, sive Hebræi Exemplaris lectionem variam producere, eamque ut verum Bibliorum Textum expendere, & enarrare: nec tantum bonos mores per eam ædificare: verum etiam fidei dogmata comprobare & stabilire; atque adeo ab illis sumere efficax argumentum, tamquam ex Textu Scripturæ Sanctæ. In eamdem sententiam conspirant Mariana Tractatu de Editione Vulgata, in Epistola ad Sanderum, & Sanderus ipse l. 2. de Visibili Monarchia, ad ann. 1541. Azorius lib. 8. Moralis cap. 3. q. 2. Bellarminus l. 2. de Verbo Dei, cap. 11. Driedo l. 2. cap. 1. Vega lib. 15. cap. 9. Serrarius, Prolegomenon cap. 19. Sixtus Senensis, lib. 8. Bibliothecæ Sanctæ. Vega, qui Concilio Tridentino interfuit, testatur Patres, cum Vulgatam authenticam pronuntiarent, nihil aliud significare voluisse, quam nullo eam deformatam errore existere, ex quo perniciosum aliquod dogma in fide & moribus colligi posset: testemque laudat Cardinalem a Sancta Cruce Pontificis tunc Legatum, postea Pontificem Maximum Marcellum II. appellatum, a quo pridie quam Decretum hoc ederetur, se illud accepisse dicit, & postea non semel confirmantem audivisse. Sic referunt Mariana, cap. 20. & 23. de Vulgata versione, & Serrarius, qui addit, *Hoc scripsisse Vegam, cum Cardinalis ille superstes esset, possetque de re tota interrogari.*

Idem etiam constat ex P. Jacobo Laines Præposito Generali Societatis Jesu, qui etiam Concilio interfuit. Unde colligit Serrarius, *Auctoritatem quæ a Concilio tribuitur Vulgatæ Versioni, non esse infinite accipiendam, sed definite, certis cum modificationibus*, quas ibi recenset.

Idem colligitur ex eo quod viri inter Catholicos etiam Theologos doctissimi contendant, post Sixti V. & Clementis VIII. Editiones, errores multos adhuc inemendatos superesse, eosque ipsius Interpretis. Sic Bellarminus, l. 2. de Verbo Dei, c. 11. Bonfrerius Præloquiorum, cap. 15. Sect. 3. Simeon de Muis, de Veritate Editionis Hebraicæ, aliique passim. Bellarminus vero in Epistola ad Lucam Brugensem hæc habet; *Si videro Textum ipsum certo in melius alicubi posse mutari, significabo id Summo Pontifici, & Cardinalibus deputatis. Sed tu ipse plane vides, non facile hujusmodi mutationes in Sacro Textu esse faciendas: quamvis utilissimum sit ut viri docti tum de variis*

viis lectionibus, tum de judicio peritorum hominum tui similium admoneantur. Idem postquam viderat Lucæ Brugensis libellum de Correctionibus Romanis, ita ad ipsum scribit: *De libello ad me misso, gratias ago. Sed scias velim Biblia Vulgata non esse a nobis accuratissime castigata. Multa enim de industria justis de causis pertransivimus, quæ correctione indigere videbantur.*

At omni exceptione majora sunt ipsius Clementis VIII. Pontificis verba in Diplomate Præfationi suæ Editionis emendatæ præfixo. *In hac*, inquit, *Vulgata Editione visa sunt nonnulla mutanda, quæ consulto mutata non sunt.*

Affirmat quidem Sixtus V. in Bulla suæ Editioni præfixa, omnia emendatissime prodire. *Et*, inquit, *quo res magis incorrupte perficeretur, nostra nos ipsa manu correximus, si qua prælo vitia obrepserant.* Omnesque Bibliorum Codices sancit juxta suum exemplar in posterum imprimendos esse, ne minima quidem particula addita, mutata, vel detracta; alia vero omnia exemplaria ut ad hoc emendentur: Alias nullius fidei & auctoritatis fore: idque sub pœna excommunicationis majoris. Sic quidem Sixtus V. post cujus Editionem existimabant omnes se habuisse Biblia castigatissima, & omnibus erroribus repurgata. Ecce tamen vix elapso biennio post Sixti mortem, Clemens VIII. novam Editionem aggressus est, in qua plurimos errores, qui in Sixtina editione remanserant, emendavit; non tantum qui Typographi vitio irrepserant, sed etiam alia multa de industria mutata & correcta invenimus, quæ a Thoma Jamesio Bibliothecario Bodlejano, in singulari libro de earum editionum differentiis edito, qui inscribitur, *Bellum Papale*, ad duo millia recensentur, quæ in editione Sixti V. ab ipso contra Codices Hebræos & Græcos Pontificio Diplomate confirmata, Clemens VIII. ejus successor auctoritate sua sustulit, & secundum Textus Originarios reformavit. Sixtinus Amama, *Antibarbari* libro 1. capit. 8. specimina multa ex Jamesio collegit tum vocum & sententiarum, quas a Sixto male omissas Clemens bene restituit; tum aliarum quas a Sixto male interpolatas Clemens bene expunxit; tum contrarietatum inter utrasque editiones, item discrepantiarum in numeris; tum denique manifestam differentiam in locis ex industria mutatis, quæ ad præli vitia referri non possunt.

Quod vero Vulgata non eo sensu sit authentica, quasi æqualis cum Textu Primitivo auctoritatis, duæ maxime rationes probant. 1. Quia Versionem hoc sensu authenticam facere, non est in Ecclesiæ potestate, sicut nec Librum facere Canonicum; sed tantum declarare Versionem fidelem esse, & fonti suo consonam: vel, si mendæ irrepserant, eas corrigere, & in publicis Ecclesiæ Officiis usum ejus imperare. 2. Quia si sola Vulgata esset authentica, sequeretur Ecclesias Orientales, quæ Græca, vel Syriaca, vel Æthiopica Versione utuntur, Scripturam veram & verum Dei verbum non habere.

Itaque Codices Hebræi Veteris, & Græci Novi Testamenti, sunt authentici, quia ad eorum normam controversiæ de fide judicari, omnesque Versiones probari possunt ac debent. Hanc nempe vocem *Authenticum*, a Jurisperitis mutuati sunt Theologi: & significat, *Scriptum aliquod quod ex se fidem facit in judicio, & supremæ est auctoritatis, ut a nullo rejici, vel in quæstionem vocari debeat.* Sic enim Julianus Jurisconsultus Tract. *de fide Instrumentorum*, explicat.

Inde dicta sunt authentica scripta & instrumenta, quæ fidem certam & infallibilem faciunt. Sed observandum est, Originaria Principum Edicta & scripta proprie & per se authentica dici; exemplaria vero sive exscripta dici authentica, non proprie & per se, sed quatenus cum autographo conveniunt: quæ convenientia sigillo, vel testimoniis, aliisve rationibus probanda est. Sic Scriptura Sacra authentica dicitur, quæ ex se fidem facit, & summam habet auctoritatem: ita ut nemo refragari possit, vel ab ipsa provocare. Sic tres distingui possunt authentiæ gradus in subjecta materia. Ipsa namque Prophetarum & Apostolorum autographa, secundum strictiorem & maxime propriam hujus vocis significationem authentica sunt, ut quæ a Spiritu Sancto sint dicta. Apographa vero proprie quidem, sed non primario, & per se authentica sunt, sed quatenus conveniunt cum autographis. Versiones vero latiori quadam significatione authenticæ dicuntur, quatenus cum Textibus primitivis conveniunt, ex quibus ceu fontibus

ſunt traductæ. Vulgata autem Verſio ſingulari quadam ratione authentica eſt, quia proponitur ab Eccleſia ut ſufficiens ad fidem in controverſiis religionis faciendam.

Jam vero quod Textus Hebræus & Græcus quos hodie habemus, cum ipſis Authographis conveniant, adeoque ſint proprie authentici, præter argumenta inſita, ſuadet Eccleſiæ teſtimonium, cui ſacrum iſtud depoſitum a Deo concreditum eſt. Textus Hebraicus teſtimonium habet Chriſti & Apoſtolorum, qui ex eo doctrinam ſuam confirmarunt, & ad ejus lectionem omnes ſunt adhortati. Quod non feciſſent niſi pura & integra fuiſſent exemplaria Autographis reſpondentia. Novi vero Teſtamenti Originarii Codices multis ſæculis poſt Apoſtolorum tempora ſervati ſunt: quorum quoſdam Tertulliani temporibus extitiſſe, teſtatur ipſe, lib. de Præſcript. adverſus Hæreticos. Immo Sancti Joannis Evangelium ipſius Evangeliſtæ manu ſcriptum (ſi Auctori Chronici Alexandrini fides adhibenda ſit) in Eccleſia Epheſina tempore Honorii Imperatoris adhuc ſervabatur. Et ex antiquiſſimis Scriptoribus Eccleſiæ, qui ipſa Apoſtolorum autographa conſulere poterant, & ex locis Scripturæ ab ipſis laudatis, quæ ad amuſſim cum noſtris Codicibus congruunt, conſtat Codices hodiernos eoſdem plane eſſe cum ipſis autographis, & ex eis fideliter tranſcriptos. Tandem quis a multis ſæculis vidit autographa Platonis, Ariſtotelis, Ciceronis, Senecæ, aliorumque, qui multis abhinc annis floruerunt? Nemo tamen ambigit quin vera ſint eorum exemplaria hodierna, & cum autographis conveniant, licet ex ſola Veterum Traditione, & Ethnicorum præcipue teſtimoniis hoc habeamus; quæ multis gradibus inferiora ſunt teſtimonio Eccleſiæ Catholicæ toto orbe diffuſæ; ſive teſtium multitudinem, ſive eorum pietatem, veracitatem, & ſapientiam ſpectemus (inquit Waltonus in Prolegomenis Bibliorum Polyglottorum.)

Prima ratio pro Textuum Originariorum authentia hæc eſt. Textus Originarii immunes ſunt ab omni corruptione præcogitata, & in omnibus ad fidem & mores ſpectantibus integri. Quod enim a Judæis ex induſtria corrupti ſint, minus probabile eſt, ut oſtendimus Diſſertatione XI. in Hiſtor. Eccl. Sæculi ſecundi in reſponſione ad quintum argumentum. Sunt igitur authentici, & in rebus fidei ac religionis norma certiſſima. Nec obſtat quod mendis ex errore Scribarum fortuito obnoxii ſint: cum talia errata ex aliis Codicibus emendari poſſint, & quotidie emendentur, nec ejuſmodi mendæ authentiam tollant; cum in omnibus Verſionibus reperiantur, & in Vulgatam Latinam multo plures & majoris momenti, quam in Codices Originarios irrepſerint. Quot millia variarum lectionum, quarum pars altera neceſſario erronea eſt, ante correctionem Sixtinam collecta & emendata? Quam multæ adhuc poſt Sixti V. & Clementis VIII. editiones remanſerunt? Lucas Brugenſis earum indicem edidit, & affirmat *Perfectiorem reddi poſſe feliciter inceptam correctionem, ſi acceſſerit Pontificis auctoritas*. His tamen mendis non obſtantibus, Vulgata Editio dicitur ſuo modo authentica. Si enim hujuſmodi errata Scripturæ authentiam tollerent, ſequeretur nullam Scripturam hodie authenticam extare; nec penes Eccleſiam regulam eſſe fidei & morum certiſſimam.

Secunda ratio hæc eſt: Codices Originarii olim fuere puri, & authentici, cum ſcilicet primum Eccleſiæ traditi ſunt. Immo tempore Sancti Hieronymi fuiſſe authenticos fatendum eſt. Nam ſi tunc depravati erant, cum Sanctus Hieronymus Latinam Translationem edidit; noſtram, quæ ex illis deprompta eſt, editionem depravatam eſſe ſequitur in gravioris momenti capitibus: adeoque Eccleſiam vera & incorrupta Scriptura carere. Quamobrem appoſite ſcribit Simeon de Muis vir doctiſſimus Epiſtola 1. contra Editionem Pariſienſem, p. 72. & 73. „ Tradidit Deus Eccleſiæ non primum Verſiones, ſed Textus Primævos, eoſque puriſſimos & authenticos. Qui itaque tales „ hodie extare negant, non tantum in providentiam divinam, quæ Eccleſiæ numquam „ deficit in neceſſariis, contumelioſi: ſed & in Eccleſiam Chriſti ſponſam injurii „ ſunt, quæ depoſitum hoc corrumpi ſineret, cujus erat officium illud ſartum tectum „ conſervare.

Tertio. Ipſum nomen *Fontis* ſatis indicat Textum authenticum. Quarto apud Veteres

teres frequens est mentio *Hebraicæ Veritatis*, præsertim apud Sanctum Hieronymum. Hoc vero elogium falso illi Textui adhiberetur, nisi authenticus esset.

Quinto. Textus Originarii tam quoad verba, quam secundum sensum immediate sunt a Deo: Versiones vero licet verum sensum exprimant, quoad verba tamen ex humana industria pendent. Nec plus certitudinis habent, quam fidelitas, doctrina, diligentia Auctoris conferre potest.

Sexto. Constans hæc erat veteris Ecclesiæ sententia, quam apud Sanctum Augustinum expressam habemus, lib. 15. de Civitate Dei, cap. 13. „ Cum aliquid diver-„ sum, *inquit*, in utriusque Codicibus invenitur, quandoquidem ad fidem rerum ge-„ starum utrumque esse non potest verum, ei linguæ potius credatur, unde est in „ aliam per Interpretes facta Translatio.

„ Et lib. 18. cap. 44. „ Unde etiam ego, *inquit*, pro meo modulo vestigia sequens A-„ postolorum, quia & ipsi ex utrisque, id est, ex Hebræis, & ex 70. testimonia „ Prophetica posuerunt, utraque auctoritate utendum putavi, quoniam utraque una „ atque divina est.

Et apud Sanctum Hieronymum, Epistola 28. ad Lucinium. *Ut Veterum*, inquit, *Librorum fides de Hebræis voluminibus examinanda est, ita Novorum Græci sermonis normam desiderat.*

Et Epistola 135. ad Suniam & Fretelam: „ Sicut autem in novo Testamento, *in-„ quit*, si quando apud Latinos quæstio exoritur, & est inter exemplaria varietas, re-„ currimus ad fontem Græci sermonis, quo Novum scriptum est Instrumentum: ita „ in Veteri Testamento, si quando inter Græcos Latinosque diversitas est, ad Hebrai-„ cam recurrimus veritatem: ut quidquid de fonte proficiscitur, hoc quæramus in ri-„ vulis.

Et apud Sanctum Ambrosium, lib. 2. de Spiritu Sancto, cap. 6. *Si quis*, inquit, *de Latinorum Codicum varietate contendit, quorum aliquos perfidi falsaverunt, Græcos inspiciat Codices.*

Et apud Cassiodorum, lib. 1. Divinarum Lectionum, cap. 15. „ Quod si, *inquit*, „ alia verba reperiuntur absurde posita, aut ex his lectionibus quas beatus Hierony-„ mus in editione Septuaginta Interpretum emendavit, vel quos ipse ex Hebræo tran-„ stulit, intrepide corrigenda sunt: aut, sicut Beatus Augustinus ait, recurratur ad „ Græcum Pandecten, qui omnem legem divinam dignoscitur continere collectam, „ vel quibus possibile fuerit, Hebræam Scripturam, vel ejus Doctores requirere non „ detrectent. Decet enim ut unde ad nos venit salutaris Translatio, inde iterum re-„ deat decora correctio. Merito enim Patribus nostris de hac re maxima cura fuit, ne „ tunica Domini, quam truculentis militibus scindere non licuit, lectoribus subjaceat „ imperitis.

Lege Librum Simeonis de Muis de Hebraicæ Editionis veritate & auctoritate, & Joannis Buxtorfii Anticritica, seu Vindicias Veritatis Hebraicæ adversus Capelli Criticam Sacram, & Arnoldi Bootii Vindicias, seu Apodixidem apologeticam pro Hebraica Veritate contra Morinum & Capellum.

Maximo tamen in pretio Vulgata Versio esse debet, suoque modo credi authentica: quam etiam Protestantium doctissimi cæteris Versionibus Latinis facile præferendam existimant. Sic Theodorus Beza Præfatione in Novum Testamentum, anno 1559. Erasmum reprehendit, quod veterem Interpretem rejiciat. Paulus Fagius in cap. 4. Versionis suæ Latinæ Paraphraseos Chaldaicæ, contra eos qui Vulgatam exsibilant ita scribit: „ Non attendunt quid vel quem secutus fuerit Vulgatus Auctor. Cum enim a „ veritate Hebraica dissentire videtur, vel Septuaginta, vel Parapraśim Chaldaicam, „ vel aliquem ex Rabbinis secutum fuisse, fere semper deprehendo. Non est ergo te-„ mere nata Vulgata editio, ut quidam scioli stulte & imprudenter clamitant.

Ludovicus de Dieu vir Linguarum peritissimus in Notis ad Evangelia, in Præfatione: „ Si vulgatum, *inquit*, Interpretem, quisquis is tandem fuerit, doctum, immo „ doctissimum virum fuisse asseram, non me peccasse judicavero. Suos habet nævos,

„ fa-

„ fateor, habet & ſuos barbariſmos; ſed quin paſſim fidem ejus judiciumque admi-
„ rer, etiam ubi barbarus videtur, negare non poſſum.

Caſaubonus in Notis ſuis ad Evangelia & Actus Apoſtolorum ſæpe Vulgatam Editionem Græci Textus hodierni lectioni præfert, & cum antiquis MSS. Vulgatam conveniſſe oſtendit. Unde ſæpe cum diſſentire videtur Vulgata a Græco, nec Vulgatam dicit in vitio cubare, nec in Interpretis errorem invehitur, ſed Græcos Codices, quibus Latinus Interpres uſus eſt, a noſtris variaſſe oſtendit. Et hoc ſæpius a ſe obſervatum teſtantur Waltonus, aliique viri eruditi Prolegom. X. in Biblia Polyglotta, tum in MS. Alexandrino quo uſi ſunt, tum in aliis Codicibus Græcis MS. quorum variantes lectiones in ultimo Tomo Bibliorum exhibent, quod cum iis ſæpe conſentit Vulgatus Interpres, cum ab hodiernis Codicibus diſſentire videtur, præſertim cum Codice illo Claromontano, quo Beza uſus eſt, venerandæ antiquitatis, & doctis omnibus æſtimatiſſimo.

Grotius in Præfatione Annotationum ſuarum in Vetus Teſtamentum, rationem reddens cur ad Vulgatum quaſi Textum Notas ſuas referat, ait: *Se Vulgatum Interpretem ſemper plurimi feciſſe, non modo quod nulla dogmata inſalubria continet, ſed etiam quod multum habet in ſe eruditionis, quamquam in dicendi genere ſatis horridus*. Hæc proferre teſtimonia placuit, quibus aliorum Proteſtantium adverſus Vulgatam noſtram Verſionem debacchantium os obſtruatur.

Objicies. Incertum eſſe Textum Hebraicum ſublatis punctis, quæ non ſunt de eſſentia Textus, adeo ut idem verbum octo quandoque modis legi poſſit, & totidem habeat ſignificationes diverſas, ut probat Morinus Exercitatione Biblica 6. cap. 2. ad eum modum quo ex tribus Literis Latinis C. R. S. viginti tria vocabula diverſarum ſignificationum deduci poſſunt. Textus igitur Hebræus pro certa regula haberi non poteſt; ſed Verſiones, quæ tam vocalibus quam conſonantibus conſtant, ſunt certiores.

Reſpondeo, vocabula quædam per ſe ſpectata multiplicis ſignificationis eſſe capacia: at in orationis contextu plerumque indifferentiam tolli, & ex antecedentibus & conſequentibus determinari. Si vero adhuc vocabulum ſit ambiguum, ex uſu & legendi conſuetudine ambiguitas tollitur. Licet enim puncta hodierna a Maſorethis inventa ſint: ipſorum tamen ſonus, ſive vocales ipſæ reliquis literis coævæ ſunt: nec punctarunt Textum Maſoretæ pro libito, ſed ſecundum lectionem illam uſitatam, quam a majoribus habuerant. Si vero aliquid probaret hæc ratio, evinceret Codices Hebræos numquam fuiſſe authenticos, nequidem cum primum ſcripti erant. Eadem enim ambiguitate laboraſſent, cum puncta vocalia nondum inventa fuerint.

Quod autem punctorum vocalium & accentuum Linguæ Hebraicæ origo ad Maſorethas Tiberienſes, qui circa quingenteſimum poſt Chriſtum annum floruerunt, referenda ſit, multis momentis probavi in Hiſtoria Eccleſ. Veteris Teſtamenti, Ætate 6. Diſſer. 4. Art. 2.

Objicies ſecundo. Si Verſiones non ſunt æqualis cum primitivis Textibus auctoritatis, fides plurimorum nullum fundamentum habebit: cum vix unus e mille Textum Græcum vel Hebraicum intelligat.

Reſpondeo, Hoc argumentum nimis probare. Si enim aliquid valeret, probaret omnes Verſiones in linguas vernaculas fieri debere. (Has enim ſolas plerumque vulgus intelligit) & tam contra Verſiones quam contra fontes facit: cum e vulgo plurimi ſint, qui firmiter credunt, nec tamen Verſiones Latinas intelligunt, immo literas plane ignorant.

Objicies tertio. Proferuntur teſtimonia Judæorum, qui fatentur loca quædam aliter lecta fuiſſe, quam Codices hodierni habent, quæ a Sapientibus ipſorum mutata ſunt, & ab ipſis vocantur *Tikkum Sopherim*, ſive *Correctiones Scribarum*. Hujuſmodi loca refert Maſorha interior initio lib. Numerorum, & Pſalmo 106. octodecim vel potius loca ſexdecim, in quibus verba octodecim immutantur. Recenſentur autem hoc ordine. Gen. 18. v. 22. ubi olim legebatur, *Dominus adhuc ſtabat coram Abrahamo*, ſubſtituerunt Scribæ: *Abraham autem adhuc ſtabat coram Domino*, ut hodie legitur in noſtris

ſtris

ſtris Codicibus, & apud omnes Interpretes: Numerorum 11. v. 15. pro, *videam malum tuum*, ſubſtituerunt *malum meum*. Num. 12. v. 12. pro *Matris noſtræ*, ſubſtituerunt, *Matris ſuæ*. Et pro *carnis noſtræ*, *carnis ſuæ*. 1. Samuel. 3. v. 13. *Mihi*, mutarunt in *ipſos* 2. Samuel. 16. v. 12. pro, *afflictionem ſuam*, poſuerunt in textu, *afflictionem meam*, & in margine, *in oculum meum*. 1. Reg. 12. v. 16. pro *ad Deos tuos*, legunt, *Ad tabernacula tua*. Ezech. 8. v. 17. pro, *ad naſum tuum*, poſuerunt, *ad naſum ſuum*. Habacuch 1. v. 13. pro *non morieris*, ſubſtituerunt, *non moriemur*. Malach. 1. v. 13. pro, *& afflixiſtis me*, eſt, *& afflixiſtis eum*. Zachar. 2. v. 8. pro, *oculi mei*, ſubſtituunt, *oculi ejus*. Jerem. 2. v. 11. pro, *gloriam meam*, legunt *gloriam ſuam*. Job. 7. v. 20. pro, *ſuper te*, ſubſtituunt, *ſuper me*. Oſeæ 4. v. 7. pro, *gloriam meam*, legunt, *gloriam ſuam*, Job. 32. v. 3. pro, *Deo*, ſubſtituerunt, *Job*. Threnor. 3. v. 20. pro, *ſuper te anima tua*, legunt, *Super me anima mea*. Pſalm. 106. v. 20. pro *gloriam meam*, ſubſtituere ut ſupra, *gloriam ſuam*. Textus igitur Hebraicus non eſt authenticus.

Reſpondeo, non deeſſe viros doctos, qui totum hoc de correctione Scribarum in dubium vocant, immo merum figmentum eſſe ſtatuunt, ſcilicet Bellarminus, Sixtus Senenſis lib. 8. Bonfrerius Præloq. cap. 13. Ribera in Oſeæ. cap. 9. Sed etſi hæc mutatio facta concedatur, non ſequitur hæc malitioſe corrupta eſſe a Judæis, ſed per Eſdram & Synedrii magni viros, nomine Scribarum hic intellectos, reſtituta, cum poſt reditum e Babylone volumina ſacra recenſerent, & ex variis Codicum lectionibus illas approbarent quæ hodie leguntur. Nam primo omnia Exemplaria Hebraica legunt ſecundum correctiones iſtas. Secundo, ita omnes antiquæ Verſiones legunt, & cum Codicibus Hebræis conſentiunt, ſcilicet Septuaginta, Chaldaica, Syriaca, & Vulgata Latina, quæ certo probant antiquos Codices Hebræos ita olim legiſſe. Tandem ipſa Maſorha diſerte has mutationes ad Eſdram refert, quem antonomaſtice *Scribam* vocant. Legimus enim Numer. 12. v. 12. in Maſorha marginali, *locum iſtum eſſe unum ex 18. correctionibus Eſdræ*. Eſdram vero & Prophetas poſteriores libros ſacros recognoviſſe, & lectionem veram, ubi dubium aliquod occurrebat, reſtituiſſe, nemo negaverit. Unde perſpicuum eſt, a poſterioribus Judæis hæc loca depravata non fuiſſe. Præterea in his locis non agitur de ullo Chriſtianæ Religionis myſterio, nec Chriſtianis una lectio magis favet quam altera. Judæi itaque hæc loca non interpolarunt, ſed vera ſinceraque lectio eſt, quæ cum in Judæorum, tum in Chriſtianorum Codicibus hodie extat.

Objicies quarto. Variæ ſunt lectiones non tantum in Scripturæ Sacræ Verſionibus, ſed etiam in Textibus originariis Hebraico & Græco. Id teſtantur omnes varietates in Codicibus MSS. & excuſis a viris docti adnotatæ. Tales ſunt in Teſtamento Veteri Ketib & Kerib a Maſorhetis collectæ. Item diſcrepantes Orientalium & Occidentalium lectiones; quæque inter Codices Ben-Aſcher & Ben-Nephtali obſervantur, quæ in Bibliis Venetis, Baſileenſibus, & Polyglottis Anglicanis typis mandatæ ſunt. Per Orientales, intelliguntur Judæi Babylonii, per Occidentales, Palæſtini: In his enim locis, Babylonia ſcilicet ac Palæſtina, poſt excidium Templi & Urbis, celebriores erant Scholæ, quæ plurium ſæculorum ſpatio floruerunt, & Rabini ſeu Doctores qui multos habuere Diſcipulos. Ex hac vero diviſione, ut fieri ſolet, diſſenſiones & æmulationes inter Academias & Scholas ortæ ſunt. Unde & ex varia Codicum deſcriptione, vel ex Codicibus per celebriores Rabinos emendatis, dum utrique lectionem ſuam ſequerentur, ortus eſt variarum lectionum Catalogus.

Ben-Aſcher, & Ben-Nephtali fuere Principes & Rectores Academiarum; ille Tiberiadis, alter Babylonicæ. Studia eorum erant emendata & correcta Bibliorum exemplaria edere. Unde quia æmulatio fortaſſe inter Doctores Babylonios & Palæſtinos fervebat, noluit alter alterius ope uti, ut collatis ſtudiis emendatiſſimum unum exemplar ederent: ſed uterque Critica ſua tumidus, Codicem proprium, quam emendatiſſime & accuratiſſime potuit, conſcripſit, quem publici juris fecit, ut ex eis reliqui ſuorum Sectatorum libri corrigi poſſent in poſterum. Unde Occidentales vulgo ſequuntur correctionem Ben-Aſcher, ut in Bibliis Europæis videre eſt: Orientales Ben-Nephtali. Differentia vero inter illas non eſt circa literas vel voces, ſed circa puncta quædam &

 accen-

„ fateor, habet & ſuos barbariſmos; ſed quin paſſim fidem ejus judiciumque admi-
„ rer, etiam ubi barbarus videtur, negare non poſſum.

Caſaubonus in Notis ſuis ad Evangelia & Actus Apoſtolorum ſæpe Vulgatam Editionem Græci Textus hodierni lectioni præfert, & cum antiquis MSS. Vulgatam conveniſſe oſtendit. Unde ſæpe cum diſſentire videtur Vulgata a Græco, nec Vulgatam dicit in vitio cubare, nec in Interpretis errorem invehitur, ſed Græcos Codices, quibus Latinus Interpres uſus eſt, a noſtris variaſſe oſtendit. Et hoc ſæpius a ſe obſervatum teſtantur Waltonus, aliique viri eruditi Prolegom. X. in Biblia Polyglotta, tum in MS. Alexandrino quo uſi ſunt, tum in aliis Codicibus Græcis MS. quorum variantes lectiones in ultimo Tomo Bibliorum exhibent, quod cum iis ſæpe conſentit Vulgatus Interpres, cum ab hodiernis Codicibus diſſentire videtur, præſertim cum Codice illo Claromontano, quo Beza uſus eſt, venerandæ antiquitatis, & doctis omnibus æſtimatiſſimo.

Grotius in Præfatione Annotationum ſuarum in Vetus Teſtamentum, rationem reddens cur ad Vulgatum quaſi Textum Notas ſuas referat, ait: *Se Vulgatum Interpretem ſemper plurimi feciſſe, non modo quod nulla dogmata inſalubria continet, ſed etiam quod multum habet in ſe eruditionis, quamquam in dicendi genere ſatis horridus.* Hæc proferre teſtimonia placuit, quibus aliorum Proteſtantium adverſus Vulgatam noſtram Verſionem debacchantium os obſtruatur.

Objicies. Incertum eſſe Textum Hebraicum ſublatis punctis, quæ non ſunt de eſſentia Textus, adeo ut idem verbum octo quandoque modis legi poſſit, & totidem habeat ſignificationes diverſas, ut probat Morinus Exercitatione Biblica 6. cap. 2. ad eum modum quo ex tribus Literis Latinis C. R. S. viginti tria vocabula diverſarum ſignificationum deduci poſſunt. Textus igitur Hebræus pro certa regula haberi non poteſt; ſed Verſiones, quæ tam vocalibus quam conſonantibus conſtant, ſunt certiores.

Reſpondeo, vocabula quædam per ſe ſpectata multiplicis ſignificationis eſſe capacia: at in orationis contextu plerumque indifferentiam tolli, & ex antecedentibus & conſequentibus determinari. Si vero adhuc vocabulum ſit ambiguum, ex uſu & legendi conſuetudine ambiguitas tollitur. Licet enim puncta hodierna a Maſorethis inventa ſint: ipſorum tamen ſonus, ſive vocales ipſæ reliquis literis coævæ ſunt: nec punctarunt Textum Maſoretæ pro libito, ſed ſecundum lectionem illam uſitatam, quam a majoribus habuerant. Si vero aliquid probaret hæc ratio, evinceret Codices Hebræos numquam fuiſſe authenticos, nequidem cum primum ſcripti erant. Eadem enim ambiguitate laboraſſent, cum puncta vocalia nondum inventa fuerint.

Quod autem punctorum vocalium & accentuum Linguæ Hebraicæ origo ad Maſorethas Tiberienſes, qui circa quingenteſimum poſt Chriſtum annum floruerunt, referenda ſit, multis momentis probavi in Hiſtoria Eccleſ. Veteris Teſtamenti, Ætate 6. Diſſer. 4. Art. 2.

Objicies ſecundo. Si Verſiones non ſunt æqualis cum primitivis Textibus auctoritatis, fides plurimorum nullum fundamentum habebit: cum vix unus e mille Textum Græcum vel Hebraicum intelligat.

Reſpondeo, Hoc argumentum nimis probare. Si enim aliquid valeret, probaret omnes Verſiones in linguas vernaculas fieri debere. (Has enim ſolas plerumque vulgus intelligit) & tam contra Verſiones quam contra fontes facit: cum e vulgo plurimi ſint, qui firmiter credunt, nec tamen Verſiones Latinas intelligunt, immo literas plane ignorant.

Objicies tertio. Proferuntur teſtimonia Judæorum, qui fatentur loca quædam aliter lecta fuiſſe, quam Codices hodierni habent, quæ a Sapientibus ipſorum mutata ſunt, & ab ipſis vocantur *Tikkum Sopherim*, ſive *Correctiones Scribarum*. Hujuſmodi loca refert Maſorha interior initio lib. Numerorum, & Pſalmo 106. octodecim vel potius loca ſexdecim, in quibus verba octodecim immutantur. Recenſentur autem hoc ordine. Gen. 18. v. 22. ubi olim legebatur, *Dominus adhuc ſtabat coram Abrahamo*, ſubſtituerunt Scribæ: *Abraham autem adhuc ſtabat coram Domino*, ut hodie legitur in noſtris

ſtris Codicibus, & apud omnes Interpretes: Numerorum 11. v. 15. pro, *videam malum tuum*, ſubſtituerunt *malum meum*. Num. 12. v. 12. pro *Matris noſtræ*, ſubſtituerunt, *Matris ſuæ*. Et pro *carnis noſtræ*, *carnis ſuæ*. 1. Samuel. 3. v. 13. *Mihi*, mutarunt in *ipſos* 2. Samuel. 16. v. 12. pro, *afflictionem ſuam*, poſuerunt in textu, *afflictionem meam*, & in margine, *in oculum meum*. 1. Reg. 12. v. 16. pro *ad Deos tuos*, legunt, *Ad tabernacula tua*. Ezech. 8. v. 17. pro, *ad naſum tuum*, poſuerunt, *ad naſum ſuum*. Habacuch 1. v. 13. pro *non morieris*, ſubſtituerunt, *non moriemur*. Malach. 1. v. 13. pro, *& afflixiſtis me*, eſt, *& afflixiſtis eum*. Zachar. 2. v. 8. pro, *oculi mei*, ſubſtituunt, *oculi ejus*. Jerem. 2. v. 11. pro, *gloriam meam*, legunt *gloriam ſuam*. Job. 7. v. 20. pro, *ſuper te*, ſubſtituunt, *ſuper me*. Oſeæ 4. v. 7. pro, *gloriam meam*, legunt, *gloriam ſuam*, Job. 32. v. 3. pro, *Deo*, ſubſtituerunt, *Job*. Threnor. 3. v. 20. pro, *ſuper te anima tua*, legunt, *Super me anima mea*. Pſalm. 106. v. 20. pro *gloriam meam*, ſubſtituere ut ſupra, *gloriam ſuam*. Textus igitur Hebraicus non eſt authenticus.

Reſpondeo, non deeſſe viros doctos, qui totum hoc de correctione Scribarum in dubium vocant, immo merum figmentum eſſe ſtatuunt, ſcilicet Bellarminus, Sixtus Senenſis lib. 8. Bonfrerius Præloq. cap. 13. Ribera in Oſeæ. cap. 9. Sed etſi hæc mutatio facta concedatur, non ſequitur hæc malitioſe corrupta eſſe a Judæis, ſed per Eſdram & Synedrii magni viros, nomine Scribarum hic intellectos, reſtituta, cum poſt reditum e Babylone volumina ſacra recenſerent, & ex variis Codicum lectionibus illas approbarent quæ hodie leguntur. Nam primo omnia Exemplaria Hebraica legunt ſecundum correctiones iſtas. Secundo, ita omnes antiquæ Verſiones legunt, & cum Codicibus Hebræis conſentiunt, ſcilicet Septuaginta, Chaldaica, Syriaca, & Vulgata Latina, quæ certo probant antiquos Codices Hebræos ita olim legiſſe. Tandem ipſa Maſorha diſerte has mutationes ad Eſdram refert, quem antonomaſtice *Scribam* vocant. Legimus enim Numer. 12. v. 12. in Maſorha marginali, *locum iſtum eſſe unum ex* 18. *correctionibus Eſdræ*. Eſdram vero & Prophetas poſteriores libros ſacros recognoviſſe, & lectionem veram, ubi dubium aliquod occurrebat, reſtituiſſe, nemo negaverit. Unde perſpicuum eſt, a poſterioribus Judæis hæc loca depravata non fuiſſe. Præterea in his locis non agitur de ullo Chriſtianæ Religionis myſterio, nec Chriſtianis una lectio magis favet quam altera. Judæi itaque hæc loca non interpolarunt, ſed vera ſinceraque lectio eſt, quæ cum in Judæorum, tum in Chriſtianorum Codicibus hodie extat.

Objicies quarto. Variæ ſunt lectiones non tantum in Scripturæ Sacræ Verſionibus, ſed etiam in Textibus originariis Hebraico & Græco. Id teſtantur omnes varietates in Codicibus MSS. & excuſis a viris docti adnotatæ. Tales ſunt in Teſtamento Veteri Ketib & Kerib a Maſorhetis collectæ. Item diſcrepantes Orientalium & Occidentalium lectiones; quæque inter Codices Ben-Aſcher & Ben-Nephtali obſervantur, quæin Bibliis Venetis, Baſileenſibus, & Polyglottis Anglicanis typis mandatæ ſunt. Per Orientales, intelliguntur Judæi Babylonii, per Occidentales, Palæſtini: In his enim locis, Babylonia ſcilicet ac Palæſtina, poſt excidium Templi & Urbis, celebriores erant Scholæ, quæ plurium ſæculorum ſpatio floruerunt, & Rabini ſeu Doctores qui multos habuere Diſcipulos. Ex hac vero diviſione, ut fieri ſolet, diſſenſiones & æmulationes inter Academias & Scholas ortæ ſunt. Unde & ex varia Codicum deſcriptione, vel ex Codicibus per celebriores Rabinos emendatis, dum utrique lectionem ſuam ſequerentur, ortus eſt variarum lectionum Catalogus.

Ben-Aſcher, & Ben-Nephtali fuere Principes & Rectores Academiarum; ille Tiberiadis, alter Babylonicæ. Studia eorum erant emendata & correcta Bibliorum exemplaria edere. Unde quia æmulatio fortaſſe inter Doctores Babylonios & Palæſtinos fervebat, noluit alter alterius ope uti, ut collatis ſtudiis emendatiſſimum unum exemplar ederent: ſed uterque Critica ſua tumidus, Codicem proprium, quam emendatiſſime & accuratiſſime potuit, conſcripſit, quem publici juris fecit, ut ex eis reliqui ſuorum Sectatorum libri corrigi poſſent in poſterum. Unde Occidentales vulgo ſequuntur correctionem Ben-Aſcher, ut in Bibliis Europæis videre eſt: Orientales Ben-Nephtali. Differentia vero inter illas non eſt circa literas vel voces, ſed circa puncta quædam & accen-

accentus. Unde has varietates annotatas esse constat, postquam puncta & accentus inventa sunt.

Variantes etiam lectiones ex Novo Testamento collegit Robertus Stephanus ex 16. exemplaribus vetustissimis 2384. quas in Novo Testamento a se edito excudit: præter loca deficientia 280. quæ obelis notavit. Et plures collectæ sunt ex variis Codicibus a Waltono Tomo etiam ultimo Bibliorum Polyglottorum. Ex Latinis Codicibus idem fecere Stephanus in Bibliis suis magnis, Hentenius, aliique Theologi Lovanienses, in Bibliis a se editis, Lucas Brugensis Decanus Lovaniensis, & Ludovicus Capellus. Hæ autem varietates argumento sunt Textus Hebraicum & Græcum puros & authenticos non esse.

Respondeo, nego consequens: variantes namque lectiones, & ex iis orta sphalmata, non ex ipso textu autographo oriuntur, cum dictante Spiritu Sancto, conscripti sint Libri sacri; sed a Scribis, & Librariis, qui exemplaria descripserunt, nec satis accurate cum Originario Codice contulerunt, primo fluxere. Ex quibus alii alia describentes, eorum errores propagarunt. Qui non extantibus Codicibus Originariis, unde corrigi poterant, in plures derivati sunt. Præterea dantur media certa, quibus vera lectio, cum Codices discrepant, stabiliri potest, scilicet analogia Fidei, antiquorum Scripta & Commentaria, antiquæ Versiones, Codicum antiquorum collatio; maxime vero ipsa Scriptura, in qua antecedentium & consequentium consideratio & locorum parallelorum & similium observatio, multum conferunt veramad lectionem dignoscendam. Nam illa lectio quæ cum antecedentibus & consequentibus, & cum locis parallelis consentit, & analogiæ Fidei consona est, vel cum aliis optimæ notæ Codicibus convenit, & ex Veterum Patrum scriptis roboratur, proculdubio pro vera & genuina habenda est. A recepta tamen lectione non est temere recedendum, nec aliquid in textu mutandum sine auctoritate Ecclesiæ: sed modeste rationes & conjecturæ proponendæ sunt, & Ecclesiæ judicium expectandum, quæ non semper omnia, quæ correctione videntur egere, corrigit; sed quædam permittit ad infirmorum offensionem vitandam: quod olim monuit S. Hieronymus, & in Vulgatæ Latinæ emendatione observatum est, ut ex ejusdem Præfatione liquet, necnon ex Epistola Bellarmini, qui unus erat Correctorum, ad Lucam Brugensem. Lege Prolegomenon 6. Bibliorum Polyglott. Waltoni.

ARTICULUS VI.

De mendis, quæ in Vulgata Versione Latina Bibliorum jussu Clementis VIII. emendata, etiamnum supersunt: quæ Ecclesiæ auctoritate corrigi possent.

VIr doctissimus Lucas Brugensis, aliique Viri eruditi, per omnes Scripturæ Sacræ Libros notarunt plurima, quorum præcipua hic exponere operæ pretium existimo.
I. I. Gens. 3. v. 15. Vulgata nostra habet: *Ipsa conteret caput tuum*. Melius & congruentius Hebræo vertendum videri posset: *Ipse conteret caput tuum*. Suffragatur Græca Translatio: *Ipse tuum conteret caput, & tu conteres ejus calcaneum*. Ita exemplaria Complutense & Vaticanum. Germanicæ vero editiones cum Aldina: *Ipse tuum observabit caput, & tu observabis ejus calcaneum*. Id quod a Patribus fere lectum est.

Favet Sanctus Hieronymus in Hebraicis quæstionibus super Genesim. Fortassis autem commodius neutro genere transferatur, *Ipsum*: Est enim Hebraice pronomini cum præcedente nomine quod *semen* significat, debita convenientia. Favent huic lectioni exemplaria quædam Latina, teste Aloysio Lipomano in Catena. Favet Sanctus Leo Sermone secundo de Nativit. Domini. Ita Biblia sua emendavit Isigdorus Clarius Sancti Germani a Pratis oblongum MS. & Sorbonicum Correctorium legunt, *Ipse conteret caput tuum*. Legunt vero, *Ipsa conteret*, maxima pars Latinorum exemplarium. Ita legisse S. Augustinum constat ex libro 2. de Genesi contra Manichæos, c. 19. Suffragantur S. Gregorius, lib. 1. Moralium, c. 38. Beda, Rabanus. Versio Syriaca habet: *Ipsum conculcabit caput tuum*. Paraphrasis Chaldaica: *Et inimicitiam ponam inter te & in-*

& inter mulierem, & inter filium tuum, & inter filium ejus: ipse recordabitur tibi quod fecisti ei a principio; & tu observavis ei in finem. Versio Pentateuchi Samaritani: *Ipsum conteret tibi caput*. Versio Arabica: *Et ponam inimicitiam inter te & inter mulierem, & inter stirpem tuam, & stirpem ejus: & hæc findet ex te caput: & tu mordebis eam in calcaneo*.

II. Cap. 8. ubi Vulgata habet de corvo: *Qui egrediebatur, & non revertebatur*: expungenda videtur negatio. Quamvis ei lectioni suffragentur Græci Codices, quæ negationem habet. Sic enim Textus Hebraicus: *Et emisit corvum, & exiit egrediendo & redeundo, donec arescerent aquæ super terram*.

Sanctus Hieronymus qui in Dialogo contra Luciferianos circa medium, juxta Septuaginta emissum de Arca corvum dicit non rediisse, in Hebraicis Quæstionibus aliter in Hebraico Textu dici notat. In Hieronymiano Codice Hebraicæ Veritatis legitur: *Dimisit corvum: qui egrediebatur & revertebatur, donec siccarentur aquæ super terram*. Fateor Patres plerosque legisse cum negatione, quos refert Melchior Cano, l. 3. cap. 13. sed Septuaginta editionem sequebantur: unde Hebraicos non consuluere Codices, aut consultos rejecere. Exemplaria non pauca Latinæ Versionis expungunt negationem. Sancti Germani latum & oblongum, Sancti Dionysii oblongum, & Complutense cum Regio legunt: *Qui egrediebatur & revertebatur*. Antiquum Bibliorum Correctorium ab Augustino Hunnæo Lucæ Brugensi mutuo datum, hanc lectionem confirmat: *Certissime tene*, inquit, *quod nec Hebræi, sicut dicit Hieronymus, nec antiqui Latini, habent, non; sed est sensus quod ibat & redibat extra arcam circumeundo, & propter hoc utitur Interpres præterito non perfecto, sed imperfecto*.

In editione Frobejana Josephi Latinæ Versioni addita perperam est negatio, quam omittendam & proxime præcedens ratio loquitur, & aliæ editiones cum Græcis exemplaribus testantur. Suffragatur Chaldaica Paraphrasis: *Et misit corvum*, inquit, *& exivit exiens & revertens, donec siccarentur aquæ super terram*. Suffragatur & Arabica: *Dimisitque corvum & exibat, & revertebatur*. Favet & Samaritana: *Egrediendo autem egressus est & reversus*. Syriaca tamen Vulgatæ nostræ lectionem juvat; sic enim habet: *Qui quidem egressus est, neque reversus*. Quamvis Vulgata nostra, si recte intelligatur, non pugnet cum Hebræo. Corvus enim dimissus, in Arcam reversus non est, sed ad Arcæ tectum regressus, inde ad escam evolavit, eoque rediit donec siccarentur aquæ. Est enim verisimile avem illam dimissam vidisse cadavera in montium cacuminibus jam revelatis, atque ad ea, invento sibi congruo cibo perrexisse, & rediisse. Columbam vero, cui extra Arcam non fuit esca, in Arcam redire voluisse; extendisseque manum suam Noe, & apprehensam intulisse in Arcam.

III. Genes. 4. Vulgata nostra habet: *Respexit Dominus ad Abel & ad munera ejus*. Hebræus vero Textus verti postulat, *inflammavit*, sicque Theodotion vertit, ut notat S. Hieronymus in Quæstionibus Hebraicis.

Genes. 8. v. 4. Vulgata nostra legit, *Requievit Arca mense 7. 27. die Mensis*. At secundum Textum Hebraicum vertendum esset 17. *die Mensis*. Huic consentiunt Syriaca Versio & Arabica, necnon Chaldaica Paraphrasis. Vide Chronologiam Bibliis Parisiensibus e Typographia Regia prodeuntibus adjunctam, & Sixtum Senensem, l. 5. Annotatione 82. Hic numerus concordat cum centum & quinquaginta diebus quibus terras diluvium inundavit.

IV. Genes. 11. v. 13. secundum Vulgatam: *Vixit Arphaxad, postquam genuit, trecentis tribus annis*. Secundum Hebræum Textum, *Vixit quadringentos tres annos*. Huic numero consentiunt Versiones Syriaca & Arabica, & MSS. Versionis Latinæ optimæ notæ. Proxime accedit Chaldaica Paraphrasis, quæ 430. annos numerat. Hebraicum Textum sequitur Eusebius in Chronologia. Cajetanus, Lucas Brugensis, & Salianus emendari posse Vulgatam hoc in loco censent.

V. Genes. 36. 24. legitur in Vulgata: *Ipse est Ana, qui invenit aquas calidas in solitudine*. Secundum Textum Hebræum legitur: *Et invenit mulos*. Et certe vox *Jemim* non aquas, sed mulos significat, pro quo legit Interpres, *Jamin*. Chaldæus vertit *For-*

accentus. Unde has varietates annotatas esse constat, postquam puncta & accentus inventa sunt.

Variantes etiam lectiones ex Novo Testamento collegit Robertus Stephanus ex 16. exemplaribus vetustissimis 2384. quas in Novo Testamento a se edito excudit: præter loca deficientia 280. quæ obelis notavit. Et plures collectæ sunt ex variis Codicibus a Waltono Tomo etiam ultimo Bibliorum Polyglottorum. Ex Latinis Codicibus idem fecere Stephanus in Bibliis suis magnis, Hentenius, aliique Theologi Lovanienses, in Bibliis a se editis, Lucas Brugensis Decanus Lovaniensis, & Ludovicus Capellus. Hæ autem varietates argumento sunt Textus Hebraicum & Græcum puros & authenticos non esse.

Respondeo, nego consequens: variantes namque lectiones, & ex iis orta sphalmata, non ex ipso textu autographo oriuntur, cum dictante Spiritu Sancto, conscripti sint Libri sacri; sed a Scribis, & Librariis, qui exemplaria descripserunt, nec satis accurate cum Originario Codice contulerunt, primo fluxere. Ex quibus alii alia describentes, eorum errores propagarunt. Qui non extantibus Codicibus Originariis, unde corrigi poterant, in plures derivati sunt. Præterea dantur media certa, quibus vera lectio, cum Codices discrepant, stabiliri potest, scilicet analogia Fidei, antiquorum Scripta & Commentaria, antiquæ Versiones, Codicum antiquorum collatio; maxime vero ipsa Scriptura, in qua antecedentium & consequentium consideratio & locorum parallelorum & similium observatio, multum conferunt veramad lectionem dignoscendam. Nam illa lectio quæ cum antecedentibus & consequentibus, & cum locis parallelis consentit, & analogiæ Fidei consona est, vel cum aliis optimæ notæ Codicibus convenit, & ex Veterum Patrum scriptis roboratur, proculdubio pro vera & genuina habenda est. A recepta tamen lectione non est temere recedendum, nec aliquid in textu mutandum sine auctoritate Ecclesiæ: sed modeste rationes & conjecturæ proponendæ sunt, & Ecclesiæ judicium expectandum, quæ non semper omnia, quæ correctione videntur egere, corrigit; sed quædam permittit ad infirmorum offensionem vitandam: quod olim monuit S. Hieronymus, & in Vulgatæ Latinæ emendatione observatum est, ut ex ejusdem Præfatione liquet, necnon ex Epistola Bellarmini, qui unus erat Correctorum, ad Lucam Brugensem. Lege Prolegomenon 6. Bibliorum Polyglott. Waltoni.

ARTICULUS VI.

De mendis, quæ in Vulgata Versione Latina Bibliorum jussu Clementis VIII. emendata, etiamnum supersunt: quæ Ecclesiæ auctoritate corrigi possent.

VIr doctissimus Lucas Brugensis, aliique Viri eruditi, per omnes Scripturæ Sacræ Libros notarunt plurima, quorum præcipua hic exponere operæ pretium existimo.

I. Gens. 3. v. 15. Vulgata nostra habet: *Ipsa conteret caput tuum*. Melius & congruentius Hebræo vertendum videri posset: *Ipse conteret caput tuum*. Suffragatur Græca Translatio: *Ipse tuum conteret caput, & tu conteres ejus calcaneum*. Ita exemplaria Complutense & Vaticanum. Germanicæ vero editiones cum Aldina: *Ipse tuum observabit caput, & tu observabis ejus calcaneum*. Id quod a Patribus fere lectum est. Favet Sanctus Hieronymus in Hebraicis quæstionibus super Genesim. Fortassis autem commodius neutro genere transferatur, *Ipsum*: Est enim Hebraice pronomini cum præcedente nomine quod *semen* significat, debita convenientia. Favent huic lectioni exemplaria quædam Latina, teste Aloysio Lipomano in Catena. Favet Sanctus Leo Sermone secundo de Nativit. Domini. Ita Biblia sua emendavit Isigdorus Clarius Sancti Germani a Pratis oblongum MS. & Sorbonicum Correctorium legunt, *Ipse conteret caput tuum*. Legunt vero, *Ipsa conteret*, maxima pars Latinorum exemplarium. Ita legisse S. Augustinum constat ex libro 2. de Genesi contra Manichæos, c. 19. Suffragantur S. Gregorius, lib. 1. Moralium, c. 38. Beda, Rabanus. Versio Syriaca habet: *Ipsum conculcabit caput tuum*. Paraphrasis Chaldaica: *Et inimicitiam ponam inter te & in-*

& inter mulierem, & inter filium tuum, & inter filium ejus: ipse recordabitur tibi quod fecisti ei a principio; & tu observabis ei in finem. Versio Pentateuchi Samaritani: *Ipsum conteret tibi caput.* Versio Arabica: *Et ponam inimicitiam inter te & inter mulierem, & inter stirpem tuam, & stirpem ejus: & hæc findet ex te caput: & tu mordebis eam in calcaneo.*

II. Cap. 8. ubi Vulgata habet de corvo: *Qui egrediebatur, & non revertebatur:* expungenda videtur negatio. Quamvis ei lectioni suffragentur Græci Codices, quæ negationem habet. Sic enim Textus Hebraicus: *Et emisit corvum, & exiit egrediendo & redeundo, donec arescerent aquæ super terram.*

Sanctus Hieronymus qui in Dialogo contra Luciferianos circa medium, juxta Septuaginta emissum de Arca corvum dicit non rediisse, in Hebraicis Quæstionibus aliter in Hebraico Textu dici notat. In Hieronymiano Codice Hebraicæ Veritatis legitur: *Dimisit corvum: qui egrediebatur & revertebatur, donec siccarentur aquæ super terram.* Fateor Patres plerosque legisse cum negatione, quos refert Melchior Cano, l. 3. cap. 13. sed Septuaginta editionem sequebantur: unde Hebraicos non consuluere Codices, aut consultos rejecere. Exemplaria non pauca Latinæ Versionis expungunt negationem. Sancti Germani latum & oblongum, Sancti Dionysii oblongum, & Complutense cum Regio legunt: *Qui egrediebatur & revertebatur.* Antiquum Bibliorum Correctorium ab Augustino Hunnæo Lucæ Brugensi mutuo datum, hanc lectionem confirmat: *Certissime tene*, inquit, *quod nec Hebræi, sicut dicit Hieronymus, nec antiqui Latini, habent, non; sed est sensus quod ibat & redibat extra arcam circumeundo, & propter hoc utitur Interpres præterito non perfecto, sed imperfecto.*

In editione Frobejana Josephi Latinæ Versioni addita perperam est negatio, quam omittendam & proxime præcedens ratio loquitur, & aliæ editiones cum Græcis exemplaribus testantur. Suffragatur Chaldaica Paraphrasis: *Et misit corvum*, inquit, *& exivit exiens & revertens, donec siccarentur aquæ super terram.* Suffragatur & Arabica: *Dimisitque corvum & exibat, & revertebatur.* Favet & Samaritana: *Egrediendo autem egressus est & reversus.* Syriaca tamen Vulgatæ nostræ lectionem juvat; sic enim habet: *Qui quidem egressus est, neque reversus.* Quamvis Vulgata nostra, si recte intelligatur, non pugnet cum Hebræo. Corvus enim dimissus, in Arcam reversus non est, sed ad Arcæ tectum regressus, inde ad escam evolavit, eoque rediit donec siccarentur aquæ. Est enim verisimile avem illam dimissam vidisse cadavera in montium cacuminibus jam revelatis, atque ad ea, invento sibi congruo cibo perrexisse, & rediisse. Columbam vero, cui extra Arcam non fuit esca, in Arcam redire voluisse; extendisseque manum suam Noe, & apprehensam intulisse in Arcam.

III. Genes. 4. Vulgata nostra habet: *Respexit Dominus ad Abel & ad munera ejus.* Hebræus vero Textus verti postulat, *inflammavit*, sicque Theodotion vertit, ut notat S. Hieronymus in Quæstionibus Hebraicis.

Genes. 8. v. 4. Vulgata nostra legit, *Requievit Arca mense 7. 27. die Mensis.* At secundum Textum Hebraicum vertendum esset 17. *die Mensis.* Huic consentiunt Syriaca Versio & Arabica, necnon Chaldaica Paraphrasis. Vide Chronologiam Bibliis Parisiensibus e Typographia Regia prodeuntibus adjunctam, & Sixtum Senensem, l. 5. Annotatione 82. Hic numerus concordat cum centum & quinquaginta diebus quibus terras diluvium inundavit.

IV. Genes. 11. v. 13. secundum Vulgatam: *Vixit Arphaxad, postquam genuit, trecentis tribus annis.* Secundum Hebræum Textum, *Vixit quadringentos tres annos.* Huic numero consentiunt Versiones Syriaca & Arabica, & MSS. Versionis Latinæ optimæ notæ. Proxime accedit Chaldaica Paraphrasis, quæ 430. annos numerat. Hebraicum Textum sequitur Eusebius in Chronologia. Cajetanus, Lucas Brugensis, & Salianus emendari posse Vulgatam hoc in loco censent.

V. Genes. 36. 24. legitur in Vulgata: *Ipse est Ana, qui invenit aquas calidas in solitudine.* Secundum Textum Hebræum legitur: *Et invenit mulos.* Et certe vox *Jemim* non aquas, sed mulos significat, pro quo legit Interpres, *Jamin.* Chaldæus vertit *For-*

tes quasi fortia animalia. Ferunt enim muli onera gravia. Lege Sanctum Hieronymum in Quæst. Hebraicis. Ajunt Hebræi hunc Ana fuisse spurium Zibeonis, scilicet filium simul ac fratrem, quem ex incesto cum propria matre concubitu genuerat: & quemadmodum insueto more & præter naturæ leges natus est, ita conatus est in natura producere animalia præter naturam, conjungendo equos cum asinis. Consentiunt Versio Arabica, & Targum Jonathanis: *Coire fecit*, inquit, *greges equorum cum asinis, & in tempore invenit mulos, qui egressi sunt ex illis*. Favent adjuncta, invenit enim *cum pasceret Asinos*: & indicat Scriptura aliquid non fortuito, sed ex industria inventum.

VI. Exod. 32. v. 28. secundum Vulgatam legimus: *Cecideruntque in die illa quasi viginti tria millia hominum*. At tria millia dumtaxat, numerant Textus Heb. Versiones 70. Syriaca, Arabica, Targum Onkelosi. Quam lectionem sequuntur Philo-Judæus l. 3. de Vita Moysis, Chrysostomus lib. 3. de Providentia, Tertullianus in Scorpiaco, cap. 3. & Sanctus Ambrosius, Epistola 56.

VII. Exodi 34. v. 29. in Vulgata legimus de Moyse: *Et ignorabat quod cornuta esset facies sua*. Hebræus longe aliter habet: *Et nesciebat quod radiaret cutis faciei suæ ex colloquio ejus*. Septuaginta suffragantur: *Moses nesciebat quia glorificatus est aspectus cutis faciei suæ in loquendo eum sibi*. Syriaca: *Moses non noverat quod nitida facta esset pellis vultus*, &c. Targum Onkelosi, *Moses autem nesciebat quod multiplicatus esset splendor gloriæ vultus sui, cum loqueretur cum eo*. Arabica: *Et Moses ignoraret quod facies sua jam splenduisset, quando locutus est cum eo Deus*. Hunc sensum expressit Apostolus 2. ad Corinthios 3. v. 7. Existimarem Vulgatum Interpretem vertisse: *Et ignorabat quod corusca esset facies sua*; & Scribas ac Librarios ex *corusca* fecisse *cornuta*, nisi Hieronymus in Amos 6. circa finem, lectioni nostræ faveret. Sensus est, quod tota facies Moysis radios in modum cornuum ejaculata fuerit: quia scilicet cum homo Solem intente intuetur, jam videtur quodammodo cornuum instar splendorem ac radios emittere. Vocabulum Hebraicum *Keren* proprie cornu significat. Hinc verbum *Karan*, splendere, seu radiare, quod scilicet cum homo oculorum aciem in Sole defigit, videtur illi radios cornuum instar evibrare. Melius forsan verteretur: *Et ignorabat quod splendens esset in modum cornuum facies sua*. Hinc factum ut Mneves, qui apud Ægyptios cum cornibus colebatur, ipsi Aben-Esdræ ad c. Exod. 2. non alius a Moyse credatur, & S. Justinus Martyr in Cohortatione ad Græcos, ubi in Diodoro Siculo est μνέυην, posuit *Moysen*.

VIII. Exod. cap. 2. v. 22. Vulgata nostra habet: *Alterum vero peperit, quem vocavit Eliezer, dicens: Deus enim Patris mei adjutor meus eripuit me de manu Pharaonis*. At versiculus ille abest ab Hebræis, Samaritanis, Chaldaicisque Codicibus, & a Græca Editione Sixti V. ac MS. Alexandrino, videturque huc intrusus ex v. 4. cap. 18. Syriaca quidem & Arabica hunc versum habent: sed Textus Hebraicus, Versio Septuaginta, & Chaldaica Paraphrasis his anteponenda sunt. Codex MS. Bibliorum Sancti Germani a Pratis, Num. 3. totam hanc pericopen exhibet in margine: Codex autem Regius optimæ notæ 1563. extra seriem ac numerum linearum habet eadem verba in ora inferiori minutis characteribus descripta. In uno denique Corbejensi MS. num. 1. hæc tantum leguntur intra textum: *Et eripuit me de manu Pharaonis*. Cætera manus recentior supplevit ad oram inferiorem Libri. Ex hac tanta Exemplarium varietate, sed maxime ex Hieronymiano codice Hebraicæ Veritatis colligitur, totum hunc Versiculum de *Eliezer* in margine primo adnotatum, postea in textum intrusum fuisse a Librariis.

IX. Num. 8. v. 2. Vulgata habet: *Cum posuerit septem lucernas, candelabrum in Australi parte erigatur. Hoc igitur præcipe ut lucernæ contra Boream e regione respiciant ad mensam panum propositionis: contra eam partem, quam candelabrum respicit, lucere debebunt*. Hæc verba, *Candelabrum in Australi parte erigatur. Hoc igitur præcipe ut lucernæ contra Boream e regione respiciant ad mensam panum propositionis*, omittuntur in Hebræo Textu & Græcis Codicibus, & MSS. Latinis optimæ notæ. Huc intrusa videntur ex Exodi 40. v. 22. Ita solum vertunt Septuaginta: *Cum imposueris ex parte, secundum faciem candelabri, lucebunt septem lucernæ*. Syriaca: *Cum accende-*

ris lucernas contra faciem candelabri, sint ardentes septem lucernæ. Arabica: *Cum aptaveris lucernas ad eam partem ad quam respicit facies candelabri, accendes eas septem*. Targum Onkelosi: *Cum accenderis lucernas contra faciem candelabri, lucebunt septem lucernas ante*. Hebræus & Samaritanus: *Cum accendes lucernas ante faciem candelabri, lucebunt septem lucernæ*. Hieronymianus Canon Hebraicæ Veritatis: *Cum posueris septem lucernas, contra eam partem, quam candelabrum respicit, lucere debebunt*. Additamenti in Vulgatam nostram intrusi nullum etiam vestigium extat in Latinis Codicibus vetustissimis & optimæ notæ, Regiis, Colbertinis, Corbejensibus, Sancti Germani a Pratis, &c.

X. Cap. 20. vers. 6. Vulgata Versio habet: *Clamaverunt ad Dominum, atque dixerunt: Domine Deus, audi clamorem hujus populi, & aperi eis thesaurum tuum, fontem aquæ vivæ, ut satiati, cesset murmuratio eorum*. Versiculum hunc omittunt Codices Hebræi, Græci, Chaldaici, Hieronymianus Canon Hebraicæ Veritatis, Textus Latinus Regii Operis, & Textus Rabani Commentario adjunctus, ut notat Lucas Brugensis. Omittunt & Targum Onkelosi, & Versiones Syriaca & Arabica. Absunt hæc verba, & a Latinis quibusdam Codicibus optimæ notæ, ut a Corbejensi ante annos octingentos exarato, in quo nihil habetur hic præter ea quæ in Hebræo Textu leguntur. Quamvis Interpolator aliquis recentior totum additamentum suppleverit ad oram marginalem Voluminis, signo e regione posito in Textu, quasi hæc verba in eo deessent.

XI. Numeror. ultimo, vers. 7. & 8. habetur in Vulgata: *Omnes viri ducent uxores de Tribu & cognatione sua, & cunctæ feminæ de eadem Tribu maritos accipient*. Oppositum legimus de Moyse ipso & Aarone Exodi 6. de Jojada 2. Paralipom. cap. 22. & Michol, quæ erat de Tribu Benjamin, nupsit Davidi, qui erat de Tribu Juda. Hebræus & Samaritanus aliter habent, hancque limitant legem ad filias possidentes hæreditatem: *Omnis ideo filia possidens hæreditatem de Tribubus filiorum Israel, alicui de familia Tribus Patris sui erit in uxorem, ut possideant filii Israel singuli hæreditatem Patrum suorum*. Sic quoque Septuaginta: *Et non circumvertetur hæreditas filiis Israel a Tribu in Tribum: quoniam unusquisque in hæreditate Tribus familiæ suæ conjungentur filii Israel: & omnis filia vendicans hæreditatem ex Tribubus filiorum Israel uni eorum qui de populo Patris sui, erunt uxores, ut vendicent filiis Israel unusquisque hæreditatem paternam suam*. Targum Onkelosi: *Et omnis filia hæres possessionis de Tribu filiorum Israel, uni de familia Tribus patris sui sit in uxorem, ut hæreditent filii Israel singuli possessionem Patrum suorum*. Syriaca: *Et quæcumque filia hæreditate possederit ex Tribu filiorum Israel, alicui ex Tribu domus Patris sui nubat, ut possideat quisque filiorum Israel hæreditatem Patris sui*. Arabica: *Simile esto judicium cujuslibet familiæ, quæ hæreditabit possessionem ab aliqua Tribu filiorum Israel. Fiat enim alicui ex familia Tribus Patrum suorum conjux, ut hæreditet quælibet Tribus ex eis possessionem Patrum suorum*. Vulgata omnes feminas hac lege comprehendit, ne nubant viris alterius Tribus: Hebraica veritas restringit ad eas, ad quas ob defectum fratrum hæreditas paterna pervenerat. Hoc de loco Paulus a Sancta Maria Episcopus Burgensis ita scripsit in Addit. ad cap. 36. Numer. *In hoc præcepto multum deviat Translatio nostra a veritate Hebraica*. Nam secundum Hebraicam veritatem non prohibetur feminis quin nubant quibuscumque voluerint de genere Israelitico, nisi tantum feminis quæ hæreditatem habent, sicut illæ quæ non habent fratres; & istis tantum dicitur: *Omnis filia quæ habet hæreditatem, uni de cognatione Patris sui erit uxor*. Similiter non prohibetur quin viri ducant uxores de alia Tribu. Hoc enim quod dicitur in translatione nostra: *Omnes enim viri ducent uxores de Tribu & cognatione sua*, non est in Hebræo, sed ibi dicitur sic: *Non revertatur hæredi filiorum Israel de Tributas in Tribu, sed unusquisque in hæreditatem Tribus Patrum suorum adhæreat*. Similiter ubi in Translatione nostra dicitur: *Ne sibi misceantur Tribus, sed ita maneant*, non est in Hebræo, sed dicitur sic: *Ne revertatur hæreditas unius Tribus ad aliam Tribum*. Et ratio hujus legis testatur pro veritate Hebraica. Quæ quidem ratio finalis est, ut divisio hæreditatum facienda inter Tribus perpetuo remaneret; ita quod nihil de terra quæ in sorte Tribui

Judæ cederet, poſſet aliquando reverti ad Tribum Beniamin, & ſic de aliis. Et quia ſecundum legem veterem, feminæ non ſuccedebant in hæreditatem paternam, niſi illæ tantum quæ fratribus maſculis carebant, ut ſupra eodem 27. cap. ideo de iſtis tantum dabatur lex ne commiſcerentur alicui de alia Tribu, quia per talem commixtionem hæreditas unius Tribus tranſiret ad aliam; quod erat contra ordinationem divinam; ſed aliæ feminæ quæ fratres habebant, & per conſequens non ſuccedebant in hæreditate paterna, non prohibebantur per iſtam legem quin contraherent cum aliis quarumcumque Tribuum, quia ex hoc non ſequebatur confuſio ſortium, ut ſatis patet. Nec legitur etiam aliquam diſpenſationem ſuper hoc fuiſſe factam, quia Tribus Sacerdotalis & Regia poſſent ad invicem commiſceri per matrimonia. Non enim requirebatur in hoc diſpenſatio, quia Deus non prohibuit commixtionem Tribuum, niſi tantum ubi ex matrimonio poſſet ſequi commixtio hæreditatum, ut patet ſecundum veritatem Hebraicam. Hæc doctiſſimus Antiſtes.

XII. Exodi 12. Vulgata noſtra v. 40. habet: *Habitatio autem filiorum Iſrael, quæ manſerunt in Ægypto, fuit quadringentorum triginta annorum*. At Vulgata hoc in loco per Textum Hebraicum & Septuaginta Interpretes emendari poteſt vel elucidari. Ita enim Textum Hebraicum interpretari oportet: *Peregrinatio autem filiorum Iſrael, qui* (non quæ) *manſerunt in Ægypto, fuit quadringentorum triginta annorum*. Sic etiam habet Hieronymianus Canon Hebraicæ Veritatis: *Habitatio autem filiorum Iſrael, qui manſerunt in Ægypto, fuit quadringentorum triginta annorum*. Ubi non ad ſervitutem Iſraelitarum in Ægypto, quæ annos quindecim ſupra ducentos non ſuperavit, ille 430. annorum refertur numerus: ſed a promiſſione quam Deus exhibuit Abrahamo Geneſ. 12. ad exitum Iſraelitarum ex Ægypto cenſetur: comprehenditque tempus illud omne, quo Abraham & filii ejus poſt divinam promiſſionem peregrinati ſunt, & in Cananæa manſerunt, antequam in Ægyptum deſcenderent. Ita Samaritani Pentateuchi Verſio: *Habitatio filiorum Iſrael & Patrum ipſorum, quæ habitarunt in terra Canaa & in terra Ægypti, fuit quadringentorum triginta annorum*. Suffragatur Verſio Septuaginta Interpretum: *Habitatio autem filiorum Iſrael, quæ Inquilini in Ægypti terra, & in Cananæa fuerunt, tam ipſi quam patres eorum, fuit quadringentorum triginta annorum*. Relegatur prima noſtra Diſſertatio in Hiſtoriam Eccleſiaſticam Veteris Teſtamenti, ad tertiam Mundi ætatem.

XIII. Libri Joſue, cap. 21. v. 36. Vulgata noſtra habet: *De Tribu Ruben ultra Jordanem contra Jerico Civitates refugii, Boſor in ſolitudine, Miſor, & Jaſer, & Jethſon, & Mephaat, Civitates quatuor cum ſuburbanis ſuis*. Contendunt Viri Eruditi hunc verſum delendum eſſe: quod in antiquis Bibliorum Hebraicorum exemplaribus non extet; quod Maſorha Judæorum illum non agnoſcat: quod Bibliorum Venetorum Textus Hebraicus, & Chaldaicus illum non legant; quod R. Kimhi in antiquis Codicibus Hebraicis non extare teſtetur; quod vir doctiſſimus Andreas Maſius in hunc Joſue locum aſſerat enumerationem illam quatuor civitatum filiis Merari & Rubenis hæreditate aſſignatarum, quæ in nonnullis Hebræorum Codicibus, & Chaldaico Complutenſi adſcripta eſt, addititiam eſse: quod abſit ab Hieronymiano Codice Hebraicæ Veritatis: quod denique plurimi Codices MSS. Vulgatæ Verſionis Latinæ a Luca Brugenſi laudati verſum illum expungant. Statuere tamen non auſim eſſe expungendum, cum & Septuaginta Interpretes, & Syriaca Verſio Andreæ Maſii, & Chaldaica Paraphraſis, & Verſio Arabica, & Latinorum Codicum plurimi hunc retineant. Quam ob rem Romani Correctores ſub Sixto V. & Clemente VIII. retinendum cenſuerunt. Conjiciunt viri eruditi, Septuaginta non de Hæbræo tranſtuliſſe, ſed de ſuo, explicandæ ſententiæ cauſa addidiſſe, quæ deinde Latinus Interpres ex Græco, non ex Hebræo expreſſit. 1. Paralipomenon 6. v. 78. & 79. Urbes quatuor quas conceſſit Rubenitica Tribus filiis Merari concorditer leguntur ab omnibus hoc modo: *Trans Jordanem quoque ex adverſo Jerico, contra Orientem Jordanis, de Tribu Ruben Boſor in ſolitudine cum ſuburbanis ſuis, & Jaſſa cum ſuburbanis ſuis, Cademoth quoque & ſuburbana ejus, & Meſphaat cum ſuburbanis ſuis*. Ex hoc loco videntur ſumpſiſſe Septuaginta Interpretes, quæ majoris explicationis cauſa addiderunt. Nam ut partes reliquæ ſimillimæ ſunt, ita levis

levis est in nominibus variatio. In quibusdam tamen vetustis & optimis Exemplaribus Hebræis eadem leguntur, cap. 21. libri Josue, quæ Vulgata nostra habet Versu *36.* scilicet in MS. Hebræo Codice Regio, Num. 7. & in MS. Oratorianæ Domus Parisiensis ad Sancti Honorati. Mutilos hoc loco fuisse Codices Hebraicos, quibus S. Hieronymus usus est, Viri quidam Eruditi asserere non dubitant: quia inquiunt, nisi huic loco Josue adscriberentur quatuor urbes de Rubenitarum hæreditate, summa duodecim Civitatum, quæ Meraritis attributæ dicuntur, nullatenus confici posset; quam tamen ibi Versu 38. expresse subductam legimus.

XIV. 1. Regum 4. Vulgata Versio habet: *Et factum est in diebus illis, convenerunt Philisthiim in pugnam.* Hunc Versum additititum esse probant plura MSS. Latinæ Versionis Vulgatæ a Luca Brugensi laudata. Idem constat ex S. Gregorio Magno. Hunc etiam omittunt Textus Hebraicus & Chaldaica Paraphrasis. Desumptus autem est hic Versus ex 70. Interpretibus.

XV. Cap. 5. v. 6. Vulgata Versio habet: *Et ebullierunt villæ & agri in medio regionis illius, & nati sunt mures, & facta est confusio mortis magnæ in Civitate.* At hic versus non habetur in Hebræo Textu, nec in Chaldaica Paraphrasi, nec in Syriaca Versione. Deest in Hieronymiano Canone Hebraicæ Veritatis, & in multis Codicibus Latinis a Luca Brugensi laudatis. Hæc verba additiția esse Lyranus quoque & Tostatus censuerunt. Illa etiam omittit Græcus Regiorum Bibliorum textus: quamvis alii Codices Græci, & Sixtina editio hæc interserant. Eadem obelo notarunt Robertus Stephanus, & Theologi Lovanienses.

XVI. Cap. 14. v. 41. Vulgata Versio habet: *Et dixit Saul ad Dominum Deum Israel: Domine Deus Israel, da indicium: quid est quod non responderis servo tuo hodie? Si in me, aut in Jonatha filio meo est iniquitas hæc, da ostensionem: aut si hæc iniquitas est in populo tuo, da sanctitatem. Et deprehensus est Jonathas, & Saul.* Quæ sequuntur post hæc verba: *Da indicium*, usque ad ista, *Et deprehensus est Jonathas*, expungenda esse probat Lucas Brugensis ex pluribus MSS. Vulgatæ Versionis Latinæ, & quod nec in Hebræo, nec in Paraphasi Chaldaica leguntur, nec in Græco Regii operis Textu. Ex duplici lectione, quarum una habebat, *Da perfectionem, & deprehensus est Jonathas* &c. id est, fac sortem cadere pro rei veritate: sive, *Da sanctitatem*, id est, Sorte hac ostendas qui sint innocentes: altera vero, *Da indicium*, id est, Prode eum quem iniquum judicas: ex his, inquam, duabus lectionibus tertia conflata est, & in Vulgatam nostram intrusa, jam licet ab antiquo, siquidem eam interpretatur S. Gregorius Magnus. Habentur in editione Sixtina 70. Interpretum; sed in Græcis Codicibus coagmentationem ex variis lectionibus apparere notat Nobilius in Scholiis. In Hieronymiano Codice Hebraicæ Veritatis hæc tantum habentur: *Et dixit Saul ad Dominum: Domine Deus Israel, da indicium. Et deprehensus est Jonathan & Saul*, &c.

XVII. Lib. 2. Reg. cap. 4. v. 5. legimus in Vulgata nostra: *Ingressi sunt fervente die domum Isboseth qui dormiebat super stratum suum meridie. Et ostiaria domus purgans triticum obdormivit.* Sed hæc verba: *Et ostiaria domus*, &c. nec in Hebræo Textu, nec in Chaldaica Paraphrasi leguntur, nec in Syriaca Versione. Leguntur vero in Versione Septuaginta Interpretum. Existimant viri eruditi Latinam Sancti Hieronymi Versionem & Interpretationem Septuaginta fuisse conjunctas. Nam quod Sanctus Hieronymus reddidit: *Ingressi sunt autem domum latenter assumentes spicas tritici, & percusserunt eum in inguine Rechab & Baana frater ejus, & fugerunt*: id 70. sic videntur transtulisse: *Et ecce ostiaria domus purgabat triticum, & dormiturivit, & dormiebat: & Rechab & Baana frater ejus latuerunt.* Non aliud enim Græce legitur quod versui Hebræo, quem ad illum modum Latinus Interpres transtulit, respondeat; nec aliud Hebraice, quod Græcæ isti translationi conveniat. Non itaque Latini Interpretes, sed Græcorum translatio est, quod in Bibliis nostris legitur: *Et ostiaria domus purgans triticum obdormivit.* Tostatus, Lucas Brugensis, & margo Glossæ ordinariæ, verba illa additiția esse monent, Rabani tamen textus illa exhibet.

XVIII. Lib. 3. Reg. cap. 21. vers. 24. secundum Vulgatam Versionem legimus: *Si mor-*

tuus fuerit Achab in Civitate, comedent eum canes: si autem mortuus fuerit in agro, comedent eum volucres cœli. Hæc Prophetia videtur falsa, si recta sit nostra Versio: Achab enim occisus est in agro, nec tamen cadaver ejus a volucribus cœli comestum est, sed sepultum, ut constat ex c. 22. v. 37. *Mortuus est autem Rex* (Achab) *& perlatus est in Samariam, sepelieruntque Regem in Samaria.* At Textus Hebraicus aliter habet, & secundum eum sarta tecta servatur Prophetiæ veritas, cum non ipsius Achabi, sed aliquorum ex ipsius posteris cadavera insepulta mansura esse prænuntiet. Sic enim habet Textus Hebraicus secundum translationem Sanctis Pagnini, *Eum qui mortuus fuerit de Achab in Civitate, comedent canes; & qui mortuus in agro, comedent volucres cœli.* Consonat Versio Septuaginta Interpretum: *Mortuum de Achab in Civitate comedent canes, & mortuum ejus in campo comedent volatilia cœli.* Paraphrasis Chaldaica: *Eum qui mortuus fuerit Achabo in urbe, comedent canes; & eum qui mortuus fuerit in agro, comedent aves cœli.* Versio Syriaca: *Morientem Achabo in Civitate devorabunt canes, & morientem ei in deserto devorabunt volucres cœli.* Arabica: *Præterea quicumque morietur Achabo in Civitate, devorabunt canes: & quicumque morietur in solitudine, hunc devorabunt volucres cœli.*

XIX. Lib. 3. Reg. c. 6. v. 1. Vulgata nostra habet: *Factum est ergo quadringentesimo & octogesimo anno egressionis filiorum Israel de terra Ægypti in anno quarto, mense Zio (ipse est mensis secundus) regni Salomonis, super Israel, ædificari cœpit domus Domino.* Sed vel mendum est in illo numero quadringentorum octoginta annorum, vel in illo Actuum Apostolorum 13. v. 20. ubi Deus dicitur distribuisse sorte terram Chanaam post *quadringentos & quinquaginta annos, & post hæc dedisse Judices usque ad Samuelem.* Necesse est, inquam, alterutrum horum numerorum esse mendosum, cum simul consistere non possint. Nam si anni sunt 450. a terræ sortitione ad initium Samuelis, anni erunt ab Exodo ad fundatum Templum 580. nam ad illos 450. annos addendi sunt 47. qui fluxerunt ab Exodo ad sortitionem terræ: deinde anni 40. Samuelis & Saulis, tum totidem Davidis, & anni præterea tres priores regni Salomonis (Fundatum enim fuit Templum anno 4. ejus ineunte:) qui omnes anni conficiunt simul 130. annos: qui additi præcedentibus illis 450. faciunt 580. Itaque ex Sancti Pauli mente & calculo Actuum 13. Templum fundatum fuit anno ab Exodo 580. exeunte, non vero 480. ut dicitur 3. Regum v. 1. Confirmatur hæc lectio ex Josepho, lib. 8. Antiquitatum Judaicarum, c. 2. *Exorsus est*, inquit, *Salomon fabricam hanc* (Templi) *anno regni sui quarto; annis quingentis nonaginta duobus, postquam Israelitæ Ægypto excesserant; mille & viginti annis post Abrahami ex Mesopotamena regione in Chananæam migrationem.* Nempe si præcedentibus quingentis nonaginta duobus annis addas quadringentos & triginta, quot scilicet fluxerunt a prima Abrahami vocatione ex Ur Chaldæorum ad legem datam, juxta Sancti Pauli calculum ad Galatas 3. v. 17. exurgent mille viginti duo anni. Ubi Josephus ad calculum nostrum addit duodecim annos: numerat enim 592. nos vero tantum 580.

XX. Lib. 1. Paralipomen. c. 1. v. 32. Vulgata Catalogo filiorum Cethuræ filios Dadam annumerat his verbis: *Filii autem Dadam, Assurim, & Latussim, & Laomin.* Quæ verba expungi possent, cum nec in Hebræis Codicibus, nec in Græcis Editionis Regiæ, nec in viginti Manuscriptis a Luca Brugensi recensitis & collatis legantur. Ex Genesis, c. 25. v. 3. huc videntur intrusa.

XXI. Paralipom. 2. c. 17. v. 6. de Josaphat legimus in Vulgata nostra: *Etiam excelsa & lucos de Juda abstulit:* Eruditis Viris legendum videtur, *non abstulit*, ut conveniat hic locus cum eo quod de eodem Josaphat dicitur 3. Reg. 22. v. 43. & 44. *Fecitque quod rectum erat in conspectu Domini, verumtamen excelsa non abstulit.* Et 2. Paralipomenon 20. v. 33. idem totidem verbis repetitur.

XXII. Paralipom. 2. c. 36. v. 2. Vulgata nostra habet: *Octo annorum erat Joachim cum regnare cœpisset, & tribus mensibus ac decem diebus regnavit in Jerusalem.* 4. vero Regum 24. v. 8. dicitur; *Decem & octo annorum erat Joachim cum regnare cœpisset.* In alterutro loco mendum esse volunt Viri Eruditi. In Paralipom. pro 8. reponendum esse 18. argumento est, *Quod malum fecisse* dicitur *in conspectu Domini*, omnino, prout

prout fecerat pater ejus, & quod uxores ejus ſimul cum eo deportatæ memorentur (4. Reg. 24.) quæ octo annorum puero minus competunt. Forſan poterit uterque locus conciliari, ſi octo annorum fuiſſe dicatur Jechonias, quando cœpit regnare vivente patre; octodecim vero quando regnavit ſolus mortuo patre. Vel, ſi dicatur octavum annum egiſſe, non ætatis, ſed ſervitutis Babylonicæ, cui ipſe cum populo ſuo tunc erat obnoxius. Quo enim tempore patri ſucceſſit in regno Jechonias, a captis anno Joakimi 4. Hieroſolymis octavus numerabatur annus.

XXIII. 2. Paralipom. cap. 22. v. 2. Vulgata noſtra habet: *Quadraginta duorum annorum erat Ochozias cum regnare cœpiſſet, & uno anno regnavit in Jeruſalem.* At Joram patrem Ochoziæ vixiſſe tantum annos 40. colligitur ex 2. Paralipom. 21. v. 20. ubi dicitur Joram triginta duorum annorum fuiſſe cum regnare cœpiſſet, & octo annis regnaſſe Hieroſolymis. Emendari poteſt hic locus ex 4. Reg. 8. v. 26. & pro 42. legendum 22. ſic enim ibi: *Viginti duorum annorum erat Ochozias cum regnare cœpiſſet.* Nec ſolum in Græcis aliquibus MSS. (ut Nobilius & Uſſerius notant) (nam in Sixtina editione Septuaginta Interpretum viginti hic anni tantum leguntur.) Sed in Bibliis etiam Syriacis, quibus a primævis temporibus Eccleſia Antiochena uſa eſt, idem in 2. Paralipom. c. 22. qui in 4. Reg. 8. expreſſus habetur numerus.

XXIV. 2. Paralipom. 16. v. 1. dicitur *Baaſa Rex Iſrael muro circumdediſſe Rama anno trigeſimo ſexto regni Aſa.* At obiiſſe Baaſa vigeſimo ſexto anno Aſæ colligitur ex lib. 3. Reg. cap. 16. v. 6. & 8. ubi eo anno Ela, Patre Baaſa defuncto, regnum Iſraeliticum cœpiſſe dicitur. At nullum hic mendum in Vulgata noſtra ſuſpicari quis debet, cum in utroque loco exemplaria omnia Hebræa, Græca, & Latina eumdem annorum numerum adſcribant. Conciliationis viam aperiunt Tremellius & Uſſerius, notando quod cum regna modo a populis denominentur, modo a perſonis regnantibus; regnum Aſæ hic appellatur regnum Juda, a diviſo populo quem tunc obtinebat Aſa. Cum enim confecto bello Æthiopico, Hieroſolymam rediiſſe dicatur Aſa, anno regni decimo quinto (2. Paralip. 15. v. 10.) in poſtremo ejuſdem capitis verſiculo ſubjicitur: *Bellum vero non fuit uſque ad trigeſimum quintum annum regni Aſa.* Ad annum vero Aſæ decimum quintum additis anni Roboami ſeptemdecim, & Abiæ tribus, exurgit annus trigeſimus quintus regni Judaici ab Iſraelitico ſejuncti.

De aliis mendis levioribus, quæ extare videntur in libris Paralipomenon, lege Ludovicum Capellum, lib. 6. Criticæ Sacræ, cap. 7. cui per omnia conſentit Grotius in Annotationibus. Legendus Vatablus, qui commode interdum exponit lectionem Vulgatæ noſtræ, quam illi ſolicitant.

XXV. Lib. Judith. cap. 15. v. 7. Vulgata Verſio habet: *Et prædam quam fugientes Aſſyrii reliquerant, abſtulerunt, & onuſtati ſunt valde.* Veriſimile eſt legendum eſſe, *Et boneſtati ſunt valde*, id eſt, ditati. Græce enim legitur ἐπλούτησαν. Solet autem Vulgatus Interpres vocem, *boneſtus*, uſurpare pro divite: Sap. 10. v. 11. *Honeſtum fecit eum.* Sap. 5. v. 11. *Honeſtavit illum in laboribus.* Eccl. 11. verſ. 14. *Paupertas & boneſtas a Deo ſunt.* Et c. 13. v. 2. *Pondus ſuper ſe tollit, qui boneſtiori ſe communicat.* Ita reſtituendam eſſe hujus loci lectionem conjicit Lucas Brugenſis.

XXVI. Lib. Heſther cap. 15. v. 4. Vulgata noſtra habet: *Die autem tertio depoſuit veſtimenta ornatus ſui, & circumdata eſt gloria ſua.* Pugnantia involvere videtur hic locus, niſi pro voce *ornatus* legatur, *oratus*, quomodo legendum eſſe Viri conjiciunt Eruditi, id eſt *veſtimenta orationis*. Qua voce utitur inter alios Sanctus Hieronymus Præfatione in libros Didymi de Spiritu Sancto. Veſtimenta porro oratus ſive orationis, ſunt veſtimenta lugubria, qualia orantem ac ſupplicem decent: de quibus cap. 14. v. 2. *Cumque depoſuiſſet veſtes regias, fletibus & luctui apta indumenta ſuſcepit.*

XXVII. Pſalmos ſecundum Verſionem Septuaginta Interpretum retinet Vulgata noſtra, quæ in multis locis ab Hebraico Textu longe diſcedit. Pſalmo 2. Vulgata habet: *Apprehendite diſciplinam.* Hebræus: *Oſculamini Filium*: vel *Adorate pure*, ut S Hieronymus vertit. Licet idem ſit utriuſque lectionis ſenſus, ſiquidem apprehendere Diſciplinam Filii Dei, idem eſt ac ipſi obſequi, eumque adorare ac oſculari: tamen Hebraicus Textus videtur eſſe luculentior ac nitidior.

XXVIII.

XXVIII. Psalmo 31. Vulgata habet: *Conversus sum in ærumna mea dum configitur spina.* Hebraicus vero Textus: *Viror meus versus est in siccitates æstivas.* Quæ lectiones quamquam eidem Textui Originario ob vocum Hebraicarum multiplicem significationem ac potestatem conveniant, eumdemque reddant sensum: siquidem gemitum exprimunt Davidis, immutatum corporis sui habitum, ossium suorum ac medullarum ariditatem, carnisque maciem ex patrato adulterio consecutam querentis; sive quod idem est, infixum vulnus, aut infixam spinam cordi se gerere, quæ pinguedinem suam depasceretur: nihilominus Versio Textus Hebraici immediata nitidior est.

XXIX. Psalm. 67. v. 13. Vulgata habet: *Rex Virtutum dilecti, dilecti, & speciei domus dividere spolia: Si dormiatis inter medios Cleros, pennæ Columbæ deargentatæ, & posteriora dorsi ejus in pallore auri.* Hebraicus textus habet: *Reges exercituum fugiebant, & habitatrix domus dividebat spolia. Si dormieritis inter medias sortes, eritis sicut pennæ Columbæ, quæ tecta est argento, & alæ ejus flavo auro.* Sensus idem utriusque lectionis, sed clarior Versio ex Hebræo.

XXX. Psalmo 71. v. 16. Vulgata nostra habet: *Et erit firmamentum in terra, in summis montium.* Clarior est Versio ex Hebræo: *Erit pugillus frumenti in terra, in capite montium.* Vel, ut vertit S. Hieronymus: *Erit memorabile triticum in terra, in capite montium.* Chaldaica Paraphrasis: *Erit sacrificium frumenti in terra, in capite montium, in Ecclesia.*

XXXI. Psal. 89. v. 10. Vulgata habet, *Quoniam supervenit mansuetudo, & corripiemur.* Hebræus Textus: *Quoniam transivimus & avolavimus*, ut vertit S. Hieronymus; vel, *Quoniam recessit cito, & avolavimus*, ut vertit Sanctes Pagninus. Planior autem & clarior sensus est Textus Hebraici ad vitæ brevitatem, de qua sermo est, exponendam.

XXXII. Psalmo 13. Tres isti versus post tertium sequentes: *Sepulchrum patens est guttur eorum, linguis suis dolose agebant, venenum aspidum sub labiis eorum. Quorum os maledictione & amaritudine plenum est: veloces pedes eorum ad effundendum sanguinem. Contritio & infelicitas in viis eorum, & viam pacis non cognoverunt, non est timor Dei ante oculos eorum.* Hi, inquam, versus in Hebræis Codicibus non leguntur, ut S. Hieronymus, Cassiodorus, & Haimo Halberstatensis notant; nec in omnibus Codicibus Græcis: unde S. Joannes Chrysostomus, Theodoretus & Euthymius illos non agnoscunt: nec in Chaldaica Paraphrasi. Quia tamen in codice MS. Vaticano τῶν Septuaginta venerandæ antiquitatis & optimæ fidei, & in Codice Alexandrino, qui in Bibliis Polyglottis editus est, aliisque insignibus MSS. habentur; nec non apud plerosque veterum PP. Græcor. & apud Rufinum, & S. Augustinum, & in omnibus Versionis Vulgatæ Latinæ MSS. exemplaribus retinendi sunt; præsertim cum Vulgata Versio Latina Psalmorum ex Septuaginta, non ex Hebræo immediate expressa sit.

XXXIII. Psalmo 21. Vulgata: *Tu autem Domine ne elongaveris auxilium tuum a me.* Legendum est, *Auxilium meum a me.* Quæ lectio & Hebræo respondet, & sinceræ Septuaginta Versioni, ut notat S. Hieronymus in Epistola ad Suniam & Fretelam scribens: *Tu autem Domine, ne elongaveris auxilium tuum. Dicitis vos invenisse, meum, quod & verum est, & ita corrigendum. Neque enim si quid scriptorum est errore mutatum, stulta debemus contentione defendere.* Sic etiam legere Gallicum Lobiensis Cœnobii Psalterium, & Textum Brunonis Herbipolensis Episcopi, Lucas Brugensis notat.

XXXIV. Psalmo 38. hic versus: *Verumtamen universa vanitas omnis homo vivens:* in Textu Hebraico non habetur: sed sub veru additum est in Septuaginta, teste S. Hieronymo Epistola 135. sed habetur solum juxta Hebræum: *Verumtamen vane conturbatur omnis homo vivens.*

XXXV. Psalmo 43. v. 15. ubi legimus: *Posuisti nos in similitudinem gentibus*, secundum Hebraicum Textum legendum esset: *Posuisti nos proverbium gentibus*, ut advertit S. Hieronymus Epistola 135.

XXXVI. Psal. 47. v. 5. ubi legimus, *Quoniam ecce Reges terræ congregati sunt*, vox *terræ* expungi potest, cui nulla respondet in Hebræo, vel Græco Textu. Unde a S. Hieronymo sublata fuit, ut ipse testatur Epist. 135.

XXXVII.

XXXVII. Psal. 54. ubi legimus, *Expectabam eum qui salvum me fecit a pusillanimitate spiritus, & tempestate*; pro, ὀλιγοψυχία, quod significat pusillanimitatem, Aquila, Symmachus, Theodotion, interpretati sunt ἀπὸ πνεύματος, id est, *a spiritu*, & in Hebræo scriptum est, *Mervah*: Textusque Hebraici sensus ita apud eos exprimitur: *Festinabo ut salves a spiritu tempestatis & turbinis*.

XXXVIII. Psal. 44. v. 14. ubi legimus: *Omnis gloria ejus filiæ Regis ab intus*, vox *ejus*, superflua est, & sensum interturbat, nec in Græcis Auctoribus, Justino, Basilio, Theodoreto, Euthymio legitur. S. Hieronymus ad Principiam Virginem scribens, sic vertit: *Omnis gloria filiæ Regis intrinsecus*. Et nonnulla Biblia Latinæ Versionis a viris doctissimis emendata, vocem, *ejus*, prætereunt; eamque sensui superfluam esse notat S. Thomas.

XXXIX. Psal. 46. v. 10. *Quoniam Dii fortes terræ vehementer elevati sunt*, habet Vulgata nostra: sed legendum est, *Dei*, singularis numeri secundo casu, quæ & S. Justini contra Tryphonem disputantis, & Græcorum Enarratorum lectio est. In Latino Psalterio, quod inter S. Hieronymi Opera extat, *Dei* legitur.

XL. Psal. 67. v. 23. *Convertam in profundum maris*. Legendum est in profundo vel *ex profundis maris*, ut habent antiqua probatæ fidei MSS. a Luca Brugensi laudata, S. Hieronymus ad finem Comment. in Michæam, S. Augustinus, Cassiodorus, Euthymius, Glossa interlinearis, & consonat hæc lectio Hebræo Textui.

XLI. Psal. 73. v. 8. ubi legimus: *Quiescere faciamus omnes dies festos Dei a terra*. Juxta Hebraicum Textum legendum est: *Incendamus omnes dies festos Dei a Terra*. Quomodo etiam Aquila, Symmachus, & Theodotion verterunt. Lege S. Hieronymum Epistola 135.

XLII. Psal. 75. v. 5. ubi legimus. *Et nihil invenerunt omnes viri divitiarum in manibus suis*: expungenda est præpositio *in*, juxta Textus Græci fidem (ex S. Hieronymo Epistola 135.)

XLIII. Psal. 76. v. 7. pro eo quod legimus: *Scopebam spiritum meum*, habetur apud Septuaginta ἔσκαλλον, id est *Rimabar spiritum meum*. Proprie autem σκάλισμος in agricultura dicitur, in sarriendo, id est, sarculando: & quo modo ibi quæruntur herbæ sarculo quæ secentur: sic & iste retractatum cogitationum suarum metaphorice asarriendo demonstravit. Et sciendum quod ἔσκαλλον non semel, sed frequenter significet; (ut notat S. Hieronymus Epistola 135.)

XLIV. Psalmo 89. ubi legimus: *Posuisti iniquitates nostras in conspectu tuo, sæculum nostrum in illuminatione vultus tui*, legendum est: *Ignorantias*, aut *negligentias nostras in illuminatione vultus tui*. Id enim significat vox Hebraica *halumenu*; quam Quinta Editio interpretatur *adolescentiam*, quasi dicat: *Delicta adolescentiæ*. Mirum porro quod Septuaginta *sæculum* transtulerint, nisi forte quod in sæculo, & in vitæ hujus tempore vitia committantur. Id notat Sanctus Hieronymus Epistola 139.

XLV. Psal. 93. v. 15. ubi legimus: *Et qui juxta illam omnes qui recto sunt corde*; planius, *qui* utroque omisso, verti potest, Hebræoque convenientius: *Et post ipsum omnes recti corde*. Lege Theodoretum. Græco etiam Textui magis consonat, cujus Versio sic habet: *Et propinqui ejus omnes recti corde*. Chaldaca Paraphrasis: *Et post ipsum redimentur omnes recti corde*. Ad hujus perspicuitatem lectionis, accedit Augustiniana lectio: *Et qui habent eam omnes recti sunt corde*.

XLVI. Psal. 101. v. 7. *Factus sum sicut nycticorax in domicilio*: Hebræus Textus ita verti postularet: *Et factus sum sicut noctua in ruinosis*.

XLVII. Psal. 103. ubi legimus: *Herodii domus dux est eorum*, v. 17. S. Hieronymus ex Hebræo vertit: *Milvi abies domus est*: Quia scilicet Milvus semper in excelsis & arduis arboribus nidum facere consuevit. Unde & Sexta Editio manifestius interpretata est: *Milvo cupressus ad nidificandum*. Pro abietibus autem & cupressis in Hebræo ponitur *Berosim*, quod magis abietes, quam cupressos significat. Lege S. Hieronymum Epistola 135.

XLVIII. Psal. 118. v. 28. legimus: *Dormitavit anima mea præ tædio*. Hanc lectionem etsi Latini Codices exhibeant, eamque sequantur Hilarius, Augustinus, Cassiodorus; licet

licet huic suffragentur & Codices Græci, eamque Theodoretus & Euthymius sequantur; Hebræo tamen convenientior est versio S. Hieronymi: *Distillavit anima mea præ tristitia*: (ut emendatiores Codices habent, non ut in quibusdam impressis corrupte legitur, *præ stultitia*.) Lege S. Ambrosium qui hanc vindicat Versionem, eamque auctoritate Origenis confirmat; & certe vox Hebræa *Dalaph*, *stillare* proprie significat, ut norunt quotquot Hebraice norunt. Et in ea significatione usurpatur Prov. 17. v. 15. ubi *Stillatio assidua in die pluviæ, & litigiosa mulier* comparantur. Et Job 16. ubi Vulgatus Interpres: *Stillat oculus meus*.

XLIX. In eodem Psal. v. 147. ubi legimus: *Præveni in maturitate & clamavi*, Græcus Textus habet: προέφθασα ἐν ἀωρίᾳ, id est, *Præveni in immaturitate*, id est, *ante horam, ante tempus*, ut S. Ambrosius interpretatur. Lege & S. Augustinum in hunc locum. Bruno Herbipolensis Episcopus legit etiam, *In immaturitate*. Remigii Autissiodorensis expositio hanc adstruit lectionem: *Et merito*, inquit, *debes me clamantem & honesta petentem exaudire, quia ego alios præveni in immaturitate, id est, in adolescentia, quæ ætas est immatura & indomita ad custodienda mandata tua. Cum ergo ætate adhuc viderer immaturus ad talia, tamen ad te clamavi, & præveni alios bene vivendo*. Favet Haimo Halberstatensis: *Et non tantum clamavi, sed etiam præveni alios in immaturitate: quia cum alii in perfecta ætate ad te venire soleant, ego puer & immaturus ad te festinavi*. Vel, *Præveni in immaturitate, id est, ante adventum tuum, scilicet ante tempus plenitudinis & gratiæ ad te promerendum*. Eidem lectioni S. Hilarius diserte suffragatur. S. Bruno Carthusianorum Pater hanc lectionem explicat. *Et justum est*, inquit, *ut me salvum facias & exaudias propter hæc merita mea; quia adhuc positus in immaturitate id est, immatura ætate, scilicet juventute, præveni, in bonis operibus, id est, anteveni omnes Fideles, qui tandem in senectute, quę matura ætas est, cœperunt bona operari*. Commentaria quidem Arnobio & Sancto Hieronymo adscripta legunt, *in maturitate*; sed non tanti sunt illa ponderis ut nubem SS. Patrum dimittamus. Ex Hebræo vertit S. Hieronymus: *Surgebam adhuc in tenebris*; alii: *Præveni crepusculum, vel diluculum*; quæ Versiones hanc lectionem, *Præveni in immaturitate*, omnino juvant. Nihil itaque prohibet quin ita restituatur hic locus: *Præveni in immaturitate & clamavi*.

L. Psal. 126. v. 2. ubi legimus: *Vanum est vobis ante lucem surgere, surgite postquam sederitis*: Quamquam ita legant Græci plerique Codices, & multi veterum Patrum explicent, Hilarius, Augustinus, Prosper, Cassiodorus, Gregorius, l. 8. Moral c. 3. Haymo, Remigius, Bruno: tamen ex multorum optimæ notæ Codicum fide restitui sic posset iste locus: *Vanum est vobis ante lucem surgere, surgere postquam sederitis*. Lege Theodoretum & Euthymium hujus vindices lectionis. Convenientior illa 70. Interpretum Versioni, nec non & Hebræo Textui, cujus verba sic reddit S. Hieronymus; *Frustra vobis est de mane surgere postquam sederitis*. Itaque nec repetitio verbi, *Surgere*, consentanea est Hebræo Textui, quam ideo in probatis Codicibus obelo transfixam notat Lucas Brugensis. Vide & Jacobum de Valentia Commentario in hunc locum.

LI. In eodem Psal. v. 4. ubi legimus: *Sicut sagittę, in manu potentis, ita filii excussorum*: S. Hilarius, *Excussorum filios*, credentium populos interpretatur, id est Apostolorum, quibus in Evangelio præceptum est, ut cum in aliquam Civitatem recepti non fuerint, pulverem pedum suorum excutiant in testimonium non credentium. Verum optime notaverat Marcella ad Sanctum Hieronymum scribens, Apostolos dicendos potius fuisse *Excutientes*, quam *Excussos*; & sic dicendum fuisse, *ita filii Excutientium*, potius quam *filii Excussorum*. At hæc ambiguitas tolletur, si Textum Hebraicum consulamus, secundum quem vertendum esset, *Sicut Sagittæ in manu potentis, ita filii juventutis*. Ex quo manifestum est adolescentiæ populos intelligi Christianos, secundum illud exemplum, quod Deus suos Sanctos in modum arcus & sagittarum dicatur extendere, ut in Propheta Zacharia, c. 9. *Quoniam extendi te mihi Juda in arcum*. Et Salvator de semetipso Isaiæ 49. *Posuit me sicut sagittam electam, & in pharetra sua abscondit me*. Denique in sequenti versu, & in Hebræo, & in cunctis editionibus (præter-

terquam in septuaginta) legitur : *Beatus vir qui replevit pharetram suam ex ipsis* ; ut quia metaphoram semel sumpserat ex sagittis, & in Pharetra quoque translatio servaretur. *Excussos* autem & consuetudo sermonis humani vegetos, & robustos, & expeditos vocat, & ipsi Septuaginta Interpretes in libro Esdræ pro *Juvenibus* transtulerunt. Ubi enim legimus secundum Vulgatam nostram, *Media pars Juvenum faciebat opus*, Septuaginta legunt : *Medii Excussorum faciebant opus*. Ex quo animadvertimus & in præsenti loco, pro adolescentibus atque puberibus, excussos positos, non pro Apostolis, qui excussi a pedum excussione dicantur. Hanc annotationem debemus S. Hieronymo Epistola 142. ad Marcellam.

LII. Psalmo 131. v. 14. ubi legimus : *Viduam ejus benedicens benedicam*; Septuaginta Interpretes non χήραν id est viduam, sed θήραν, id est, venationem transtulerunt. Et certe vox Hebraica nullo modo viduam; sed *victum* seu *venationem* significat, ut annotavit S. Hieronymus in Quæstionibus Hebraicis in Genesim, quem & ita vertisse ex Hebræo : *Venationem ejus benedicens benedicam*, ex Hieronymiano Canone Hebraicæ Veritatis compertum est.

LIII. Proverbiorum 10. v. 4. Vulgata nostra habet : *Qui nititur mendaciis, hic pascit ventos : idem autem ipse sequitur aves volantes*. Sed hæc sententia nec in Hebræo Textu, nec in sincera τῶν Septuaginta versione, nec in Syriaca, nec in Arabica, neque in Chaldaica Paraphrasi legitur, nec in Hieronymiano Canone Hebraicæ Veritatis. Abest & a Latinis Codicibus longe pluribus, & ab iis libris quos FF. Predicatores * ab annis quadringentis ex Codicibus Caroli Magni jussu conscriptis in Gallia emendarunt. Hanc sententiam non agnoscit Auctor Commentarii Sancto Hieronymo adscripti, quem venerabilem Bedam esse putat Lucas Brugensis. Non agnoscit Hugo Cardinalis. In Grecis plerisque Codicibus legitur, c. 9. irrepsitque jam ab antiquo : siquidem Sanctus Augustinus L. 3. contra Cresconium, cap. 9. hec verba laudat : *Qui fidit in falsis, hic pascit ventos.* Addititia quoque est ea sententia que cap. 12. v. 11. in Vulgata nostra legitur : *Qui suavis est in vini demorationibus, in suis munitionibus relinquit contumeliam*. Neque enim in Hebræo Textu extat, nec in Chaldaica Paraphrasi, nec in Syriaca Versione, nec in Latinis Codicibus ferme triginta, ut notat Lucas Brugensis. Abest etiam, ut idem observat, a Bibliis antiquis studio FF. Predicatorum emendatis, & a Codicibus quos inspexerunt, & una contulerunt. Sumpta est autem hec sententia ex Versione Septuaginta Interpretum in qua eodem loco legitur : *Qui est jucundus in vinorum con- versationibus, in suis munitionibus relinquet ignominiam.*

* *Fratres nostri sacris studiis olim in commune incumbebant. Utinam hic vere Dominicanæ Disciplinæ Spiritus cum aliis Observantiæ moribus suscitetur.*

LIV. Proveb. 17. v. 16. Vulgata nostra habet : *Qui altam facit domum suam, quærit ruinam : & qui evitat discere, incidet in mala*. Hec sententia abest a Textu Hebraico, a Chaldaica Paraphrasi, a Syriaca Versione, ab Hieronymiano Canone Hebraice Veritatis, a triginta ferme Codicibus Latinis quos Lucas Brugensis recenset, ab iisque presertim, quibus jam olim usi sunt in Bibliorum emendatione FF. Predicatores in Galliis. Apud Septuaginta Interpretes habetur : *Qui excelsam facit suam domum, quærit contritionem. Qui autem tortuose accedit ad discendum, incidet in mala*. Versus autem iste videtur ex aliis ejusdem capitis conflatus. Prior enim pars : *Qui altam facit domum suam, quærit ruinam*, cum versu 19. convenit, in quo legimus : *Et qui exaltat ostium, querit ruinam*. Que verba Hebreo Textui respondent, & a Chaldeo Paraphraste illustrantur, extantque etiam in Syriaca Versione : Et in Codice Alexandrino τῶν Septuaginta, in Bibliis Polyglottis edito, omittuntur tamquam prius adscripta, versu scilicet 16. & pretermittuntur etiam in exemplaribus Aldino, Argentoratensi, & Basileensi. Posterior vero pars laudate sententie convenit cum versu 20. *Et qui vertit linguam, incidit in mala*. Que tamen in Grecis Codicibus constanter suo loco legitur.

LV. Proverb. cap. 14. v. 15. Vulgata habet : *Filio doloso nihil erit boni, servo autem sapienti prosperi erunt actus, & dirigetur via ejus*. Hic versus deest in Hebræo, Grecoque Textu, in Chaldaica Paraphrasi, & in Syriaca atque Arabica Versione, in Hieronymiano Canone Hebraice Veritatis, & in plerisque omnibus Codicibus Latinis.

LVI. Proverb. 15. v. 27. Vulgata habet : *Per misericordiam & fidem purgantur peccata.*

cata. Per timorem autem Domini declinat omnis a malo. Cap. vero 16. eamdem sententiam repetit verbis paululum immutatis, verſ. 6. *Miſericordia & veritate redimitur iniquitas; & in timore Domini declinatur a malo*. In alterutro loco expungenda eſt. In primo quidem loco deeſt in Hebr. Textu, in Chaldaica Paraphraſi, in Syriaca Verſione, & in quibuſque optime note Codicibus Latinis. Legitur autem ſecundo loco. At in Septuaginta Interpretum Verſione legitur priori loco, deſideratur in poſteriori. Verſio Arabica illam habet priori loco ſicut Greca, poſteriori pretermittit. Vulgatus itaque Interpres, c. 15. ſententiam ex Septuaginta mutuatus eſt, cap. 16. eam ſervavit ex Hebreo, vel ibi non repetendam, vel in ſuperioribus omittendam.

LVII. Proverb. 18. verſ. 8. Vulgata Verſio habet: *Pigrum dejicit timor, animæ autem effeminatorum eſurient*. Verſ. vero 22. *Qui expellit mulierem bonam, expellit bonum; qui autem tenet adulteram, ſtultus eſt & impius*. At hi verſus non extant in Hebræo, nec in Hieronymiano Canone Hebraicæ Veritatis, nec in pleriſque Codicibus Latinis, nec in Paraprafi Chaldaica; ſed in vulgatam traducti ſunt ex Verſione Septuaginta Interpretum. Idem eſto judicium de hac ſententia, quæ legitur v. 9. cap. 22. *Victoriam & honorem acquiret qui dat munera; animam autem aufert accipientium*. Idem de illa quæ legitur, cap. 25. v. 10. *Gratia & amicitia liberant, quas tibi ſerva, ne exprobrabilis fias*. Et de illa quæ legitur v. 20. *Sicut tinea veſtimento, & vermis ligno, ita triſtitia viri nocet cordi*. Quæ nec in Hebraicis legitur, nec in Hieronymiano Canone Hebraicæ Veritatis; nec in plurimis antiquiſſimis probatiſſimiſque Latinis, iis præſertim quibus uſi ſunt in emendandis Bibliis FF. Prædicatores Gallicani; nec a Venerabili Beda agnoſcitur. Eam tamen Sanctus Auguſtinus laudat, lib. 21. de Civitate cap. 9. utique ex Græco Textu Septuaginta Interpretum. Extat in Chald. Paraphraſi, in Syriaca & Arabica Verſionibus, unde non eſt temere abjicienda.

LVIII. Prov. 30. v. 19. ubi legimus: *Et viam Viri in adoleſcentia*, legendum eſt; *Et viam viri in adoleſcentula*, ſecundum Textum Hebraicum; id enim ſignificat vox *Halma*, eadem quæ legitur Iſai. 7. v. 14. ubi ſummo conſenſu vertunt omnes Interpretes: *Ecce Virgo*, aut, *adoleſcentula concipiet*. Paraphraſ. Chald. habet: *Et viam viri in Virgine*. Ita legendum aſſerunt Lyranus, Magdalius, Janſenius Gandavenſis, Lucas Brugenſis, Hugo Cardinalis, Biblia a FF. Prædicatoribus olim in Galliis emendata. Verſio quidem Septuaginta Interpretum nunc habet: *Et vias viri in juventute*. Symmachus vero vertit, *ἐν νεάνιδι*, *in adoleſcentula*, forſan, a Librariis ſcriptum eſt *ἐν νεότητι*, *in adoleſcentia*, pro eo quod verterant Septuaginta Seniores, *ἐν νεάνιδι*.

LIX. Ibidem verſu 29. 30. & 31. *Tria* enumerantur, *quæ bene gradiuntur, & quartum quod incedit feliciter*. Tria prima in Vulgata noſtra Verſione diſtinguuntur manifeſte, quartum obſcurius. Sanctus Gregorius Magnus, lib. 3. Moral. cap. 5. & Beda quartum eſſe exiſtimant eum, *Qui ſtultus apparuit poſtquam in ſublime elevatus eſt*, de quo in v. 32. At illud ad aliam omnino ſententiam pertinet. Unde neceſſe eſt quartum Regem intelligere his verbis ſignificatum: *Nec eſt Rex qui reſiſtat ei*. Clarius reddi poſſet & convenientius Hebræo: *Et Rex Alcum cum eo*. Sic Sanctes Pagninus, vel ut Græci: *Et Rex qui concionatur in gente*. Vel ut Vatablus, *Et Rex in quem nemo inſurgit*. Vel ut Chaldaica Paraph. *Et Rex qui ſtat & loquitur in domo populi ſui*. Sic reſtituendum hunc locum Lyranus, & Janſenius opinantur. Sic reſtituit & Clarius, ſic Dionyſ. Richel. Sic Lucas Brugenſis, *Et Rex, nec eſt qui reſiſtat ei*.

LX. Lib. 1. Sapientiæ, cap. 4. v. 4. Vulgata noſtra habet: *Et ſupra vitulamina non dabunt radices altas*. Planior eſſet lectio ac melior: *Et adulterinæ plantationes non dabunt radices altas*. Hanc aſſerit Sanctus Auguſtinus, lib. 2. de Doctrina Chriſtiana, cap. 12. Hanc duodecim exemplarium auctoritate, necnon Lyrani, Hugonis Cardinalis, & Richelii ſuffragio confirmat Lucas Brugenſis, & Gallicanorum Dominicanorum, qui Biblia Sacra jam olim emendarunt: qui & notant, *Vitulamina* forſan a vite dici, quæ eſt generoſa plantatio, in eumque ſenſum laudant Sanctum Ambroſium quadam in Epiſtola ſcribentem: *Vos eſtis nobilia vitulamina*, id eſt nobiles plantationes. Septuaginta habent: *Et adulterinæ plantationes non dabunt radices altas*. Syriaca: *Et qui e ſemine ſunt peregrino, radicem in profundum non edent*. Arabica: *Et ex ſtolonibus adul-*

tari-

terinis haud immergetur alta radix, neque firmum edent truncum. Stolones sunt plantæ teneræ novellique rami.

LXI. Sapientiæ 12. 17. ubi legimus: *Et horum qui te nesciunt, audaciam traducis*, legendum est: *Et horum qui sciunt*. Hanc lectionem ita restituit Lucas Brugensis ex Codicibus Malmundariensi, Plantiniano, & Augustini Hunnæi. Sanctus Augustinus, lib. 85. Quæstionum, Quæst. 53. legit: *Sed in his qui sciunt, audaciam traducis*, Septuaginta vertunt: *Et in his qui sciunt, audaciam traducis*. Syriaca: *Quos nosti, vehementer redarguis*. Arabica: *Declaras enim robur tuum his qui plenitudinem potentiæ tuæ minime credunt: inter eos autem qui norunt illam, audaciam eorum redarguis*.

LXII. Ecclesiastici, cap. 1. v. 16. ubi Vulgata nostra habet: *Cum electis feminis graditur*, legendum est, *Cum electis seminis*. Græce τῶν σπερμάτων, id est cum iis qui ex Fidelium semine electi sunt.

LXIII. Cap. 11. vers. 15. & 16. habet Vulgata: *Sapientia & Disciplina, & scientia legis apud Deum. Dilectio & viæ bonorum apud ipsum. Error & tenebræ peccatoribus concreata sunt: qui autem exultant in malis, consenescunt in malo*. Expungi possent auctoritate Ecclesiæ istæ sententiæ, quæ desunt in Vulgatæ Versionis Codicibus antiquissimis MSS. plusquam triginta, partim a doctissimo Cardinali Sirleto, partim ab Hentenio, partim a Luca Brugensi collatis. A Rabano, Lyrano, & Richelio non agnoscuntur. Illas Gallicani Prædicatores qui Bibliorum emendationi olim insudavere, confoderunt. Non extant in Codice Alexandrino Versionis τῶν Septuaginta, qui in Bibliis Polyglottis excusus est; nec in Vaticano, qui typis excusus est in Sixtina editione.

LXIV. Cap. 24. v. 10. Vulgata habet: *Oculus malus ad mala, & non satiabitur pane, sed indigens & in tristitia erit super mensam suam*. Hæc Versio Græco Textui non respondet. Nam his verbis *ad mala*, nihil æquivalet in Græco Textu. Videtur expositi fuisse ejus quod præcedit, *Oculus malus*, ad mala scilicet respiciens, quæ ex Glossa in Textum intrusa est. Hæc vero verba, *Et in tristitia erit super mensam suam*, superflua videntur. Habent solum Græci Septuaginta Interpretum Codices: *Oculus malus invidus in pane*; id est invidens & subtrahens sibi panem: *Et egenus super mensam suam*. Jansenius duas interpretationes ex Græca lectione diversa profectas, & in unam imperite conjunctas existimat. Nam ἐλλιπὴς quod exemplaria legunt, indigentem, ἐν λύπῃ quod affine est, *in tristitia* significat. Hanc juvat conjecturam Rabanus qui non aliud legit, quam, *Et indigens erit super mensam suam*. Huic & Bessarionis Codex, & alii a Luca Brugensi laudati suffragantur.

LXV. Cap. 37. v. 12. Vulgata nostra habet: *Cum viro irreligioso tracta de sanctitate, & cum injusto de justitia, &c. non attendas his in omni consilio*. Videtur hæc lectio mendosa, & pugnantia involvens. Si enim ab his non est accipiendum consilium, neque cum iis his de rebus agendum est. Neque Versio nostra hic respondet Græcæ Editioni Septuaginta Interpretum, qui versum nostræ editionis septimum hoc loco adscribentes, sic vertunt: *Noli consiliari cum eo qui te suspectum habet & a zelantibus te absconde consilium: cum muliere de æmula ejus, & cum timido de bello; cum negotiatore de permutatione, & cum emptore de venditione: cum invido de gratiis reddendis: & cum immisericorde de beneficentia: cum pigro de omni opere: & cum mercenario domestico de consummatione: servo pigro de multa operatione: non attendas his de omni consilio*. Docet igitur Sapiens, frustra consilia sumi ab eis qui erga rem, de qua agitur, male sunt affecti. Noster autem Interpres ita vertit, quasi de monitis, aut de quovis familiari congressu agatur. Sensus igitur est: Ne consilium capias cum muliere de æmula ejus: suadebit enim omnia quæ æmulæ sunt nocitura: cum timido de bello; disuadebit enim fortia: cum negotiatore de trajectione; intervertet enim tibi lucrum: cum emptore de venditione; vili enim rem æstimabit: cum viro livido de gratiis agendis; suadebit enim ut quam minimo te liberes: cum impio de pietate seu beneficentia; non dubium enim quin dicturus sit, cur tua vis perdere? cum pigro de quovis opere; omnem enim laborem, ut gravem dissuadebit: cum operario annuali de consummatione; artifices enim quibus in annos & dies merces solvitur, numquam id con-

BIBLIOTECA D. F. M. CAP. MONTEFUSCO (Av)

consilii dabunt quo celeriter absolvi opus possit. Versioni Septuaginta Interpretum Syriaca & Arabica hoc loco pene consentiunt.

LXVI. Isaiæ cap. 5. v. 9. ubi legimus: *In auribus meis sunt hæc, dicit Dominus exercituum*, S. Hieronymus vertit convenientius Hebræo: *In auribus meis sunt hæc Domini exercituum*. Hujus Versionis suæ rationem reddit S. Hieronymus in hunc locum. Hanc secuti sunt Haymo & Hugo Cardinal. Hanc adstruunt antiqua & probata MSS. circiter viginti quatuor inter quæ illa numerantur, quibus olim FF. Prædicatores in Galliis, necnon illa quibus Parisienses Theologi in sacrorum emendatione Bibliorum usi sunt. Mendosa est itaque hoc in loco Vulgata nostra, & restituenda lectio S. Hieronymi.

LXVII. Cap. 7. v. 14. ubi legimus: *Et vocabitur nomen ejus Emmanuel*: mendum est in verbo *vocabitur*. Legendum est, *Vocabis*, ex S. Hieronymo, qui ita vertit post Septuaginta Interpretes, & Aquilam, Theodotionem, & Symmachum, & hanc lectionem in commentariis vindicat. Hanc confirmant MSS. præstantissima a Luca Brugensi laudata. Pagninus sic transtulit: *Et vocabis tu, mater, nomen ejus Emmanuel*.

Ibidem v. 15. ubi Vulgata nostra habet; *Butyrum & mel comedet, ut sciat reprobare malum, & eligere bonum*, planior esset Versio, si ita haberet: *Ita ut sciat reprobare malum, & eligere bonum*; id est, licet Emmanuel aliorum infantium more lacte & butyro nutriatur, in ipsa tamen puerili ætate bonum a malo discernere poterit, illudque amplecti, illud reprobare, divino lumine quo præ aliis infantibus illustratus erit.

LXVIII. Cap. 60. v. 4. ubi legimus: *Filiæ tuæ de latere surgent*, videtur vertisse Interpres, secundum Hebræum: *Lac sugent*, ut habet Sanctus Hieronymus in Commentario: Vel ut habet Hieronymianus Canon Hebraicæ Veritatis, *Et filiæ tuæ in latere sugent*.

LXIX. Cap. 9. v. 14. ubi legimus: *Et disperdet Dominus ab Israel caput & caudam, incurvantem & refrænantem die una*: legendum est, *Incurvantem & depravantem*. Lege Sanctum Hieronymum hic & libro quinto Commentariorum ad versum 15. capitis 19.

LXX. Cap. 27. vers. 6. Vulgata nostra habet: *Qui ingrediuntur impetu ad Jacob*. Hæc Versio mendosa est: vertendum cum Sancto Hieronymo: *Qui egrediuntur de radice Jacob*. Quinque eximia MSS. a Luca Brugensi laudata habent: *Qui egrediuntur impetu ab Jacob*. Sic Septuaginta transtulerunt: *Venientes filii Jacob*. Versionem Sancti Hieronymi meliorem esse ostendit sequentium verborum analogia, quæ radici Jacob & surculis ex ea sobolescentibus magis conveniunt: *Florebit & germinabit Israel, & implebunt faciem orbis semine*.

LXXI. Ezechielis 1. v. 10. Vulgata habet: *Et facies aquilæ desuper ipsorum quatuor*. Deleri posset vox *Desuper*. Sic planior esset sensus & convenientior Hebræo. Lege Sancti Hieronymi Commentar. Sanctes Pagninus vertit: *Et facies Aquilæ quatuor ipsis*. Ita omnino Septuaginta Interpretes, quibus Chaldaica Paraphrasis, & Versiones Syriaca, & Arabica consentiunt.

LXXII. Zachariæ 1. v. 12. ubi legimus secundum Vulgatam nostram: *Usquequo tu non misereberis Jerusalem & urbium Juda quibus iratus es? Iste jam septuagesimus annus est*. Videtur viris doctis quibusdam postrema pars sententiæ, in modum interrogationis efferenda: *Iste jam septuagesimus annus est?* Alioqui vix ejus constare posse veritatem. Annus enim tum secundus agebatur Darii Regis, ut initio capitis dicitur. Septuaginta autem anni Judaicæ in Babylonia servitutis ab 11. Sedeciæ Regis anno ad primum Cyri Regis Persarum numerandi sunt, ut probatur ex lib. 2. Paralipom. cap. 36. v. 17. & sequentibus, collatis cum Prophetia Jeremiæ, cap. 25. v. 9. 10. & 11. cap. 29. versu 10. & cum testimonio Danielis cap. 9. v. 1. & 2. quod etiam afferunt Josephus, lib. 10. Antiquit. cap. 10. & 11. & lib. 11. cap. 1. & lib. 1. contra Apionem, Clemens Alexandrinus, l. 1. Stromatum, Eusebius in Chronico & lib. 10. Præparationis Evangelicæ, cap. 2. Sanctus Hieronymus in cap. 4. Ezech. Sanctus Cyrillus Alexan-

xandrinus, lib. 8. contra Julianum, Julius Hilario, lib. de Mundi duratione, Isidorus Hispalensis, lib. 5. Originum, cap. 39. Venerabilis Beda & Nicephorus Patriarcha Constantinop. in Chronico, Nicephorus Callistus, lib. 1. Historiæ Ecclesiasticæ, cap. 6. Cedrenus, Zonaras, & alii. Duæ itaque interrogationes in una Angeli quærimonia apud Zachariam sunt intelligendæ. Prior illa est: *Usquequo Domine non misereberis Jerusalem, & urbium Juda quibus iratus es?* Posterior ista est: *Iste septuagesimus annus est?* Quasi Angelus in hunc modum conquereretur: Ita ne Domine promissionis tuæ oblitus es? Nonne iste septuagesimus annus est, quem scilicet & tu nobis tanta benignitate promiseras, & nos a te tam ardenti desiderio expectabamus? Ecquid nobis confert soluta captivitas & facultas concessa Templum extruendi, & Civitatem, si illud eversum, hæc vastata perseverat? Nec vero inusitatum est ut quædam in Vulgata nostra Editione sine interrogandi nota proferantur, quæ commodius & rectius ad textus primitivi sensum interrogationis modo enuntiarentur. Extat exemplum in Epistola ad Romanos, cap. 8. cujus versus 33. & 34. sic proferre solemus: *Quis accusabit adversus electos Dei? Deus qui justificat, quis est qui condemnet? Christus Jesus qui mortuus est, immo qui & resurrexit, qui est ad dexteram Dei, qui etiam interpellat pro nobis.* At Sanctus Augustinus, lib. 3. de Doctrina Christiana, cap. 3. docet sic legi oportere: *Quis accusabit adversus electos Dei? Deus qui justificat?* ut tacite respondeatur, *Non*: & item: *Quis est qui condemnet? Christus Jesus qui mortuus est, qui resurrexit, qui est in dextera Dei, qui etiam interpellat pro nobis?* Quasi dicat, *Absit*. Sic de querela Angeli apud Zachariam sentiunt aliqui, duabus illam interrogationibus contineri. Hunc sensum juvant Interpretis Chaldæi, & Sanctis Pagnini Versiones, quæ sic habent; *Usquequo Domine non misereberis Jerusalem, & urbium Juda quibus iratus es istis septuaginta annis?* Verumtamen nihil immutandum hoc loco in Vulgata nostra, patet ex epocha Babylonicæ captivitatis, & annorum 70. desolationis a nobis constituta Dissert. 3. in Historiam Ecclesiasticam Veteris Testamenti, ad VI. Mundi Ætatem.

LXXIII. Libro 2. Machabæorum, cap. 12. versu 43. ubi legimus Judam Machabæum *misisse Hierosolymam duodecim millia drachmas argenti*: vertendum esse secundum Græcum, *duo mille*.

LXXIV. Matth. 5. versu 22. ubi legimus: *Qui irascitur fratri suo, reus erit judicio.* Quidam addunt, *sine causa*: ut est in quibusdam Codicibus Græcis εἰκῇ. Sanctus Irenæus, lib. 2. cap. 56. & lib. 4. cap. 31. ita hanc sententiam laudat. Ita Auctor Epistolæ ad Zenam & Serenum apud Sanctum Justinum. Ita Sanctus Chrysostomus, Auctor Operis imperfecti in Matthæum, Euthymius, Theophylactus. Ita ante hos omnes Sanctus Cyprianus, libro 3. Testimoniorum ad Quirinum, Origenes Tractat. 8. in Matthæum. Sanctus Isidorus Pelusiota his succinit, Epistola 239. libri 2. Sanctus tamen Hieronymus hanc vocem, *sine causa*, monet expungendam, in Commentario, & lib. 2. adversus Pelagianos, in plerisque Codicibus antiquis eam deesse notat. Quod observat & S. Augustinus, lib. 1. Retractationum, cap. 19. Quamvis ita ipse legat, lib. de Sermone Domini in Monte. Syriaca Versio habet: *Qui irascitur fratri suo temere.*

LXXV. Cap. 26. versu 28. ubi legimus: *Hic est Sanguis meus, qui pro multis effundetur*, verti posset *Effunditur*, secundum Græcos Codices & Syriacam Versionem, utque legitur Marci 14. v. 24. Lucæ 22. v. 19. 20. & 21. & 1. ad Corinthios 11. si ad textum Græcum attendatur. Lege Jansenium & Maldonatum.

LXXVI. Cap. 27. v. 9. ubi legimus, *Tunc impletum est quod dictum est per Jeremiam Prophetam dicentem, Et acceperunt triginta argenteos*, &c. Quidam contendunt Jeremiam scriptorum errore pro Zacharia positum. Jansenius nec Jeremiam nec Zachariam ab Evangelista nominatum, sed absque alicujus Prophetæ nomine ab eo, ut alias plerumque scriptum: *Tunc impletum est, quod dictum est per Prophetam dicentem.* Quosdam olim Evangeliorum Codices hanc lectionem habuisse testatur Sanctus Augustinus, libro 3. de Consensu Evangelist. cap. 7. Legitur & in hunc modum apud Rupertum. Verum in Commentariis, Scriptorum incuria inolevisse ait, ut hic pro Zacharia Jeremias nominaretur. Lege & Eusebium, lib. 10. Evangelicæ demonstrationis. Consentit & Syriaca Versio, quæ Prophetæ nomen non adscribit. Parum tamen verisimile est ab

audace Librario additum nomen Jeremiæ, cum Matthæus Prophetam nomine ipsius tacito, laudasset, quia jam ab Origenis temporibus in hoc nodo solvendo sudatum est: qui labor inanis fuisset, si Jeremiæ nomen Codicibus plerisque omnibus non fuisset adscrptum. Nec facile potuit unius exscriptoris error in omnia exemplaria manare. Certum est apud Judæos multa Prophetarum Veterum oracula conservata fuisse, non scripto, sed memoria. Quamquam postea, qui a parentibus acceperant, ea privatim annotarunt. Tale est oraculum Enochi in Epistola Judæ laudatum. Jam vero & illud sciendum est, veterum Prophetarum verbis uti solitos Prophetas posteriores. Ita Ezechiel multa habet verbo tenus ex Jeremia desumpta, ut apparet collatis locis Jeremiæ 31. versu 29. & 30. & Ezechielis 18. versu 2. 3. & 4. &c. In primis autem Zacharias amat imitari locutiones Jeremiæ. Quis enim non videt quod apud eum legitur, cap. 1. versu 4. sumptum ex Jeremiæ 18. versu 18. & 35. & versu 15. Quod legitur capite primo versu 6. ex Threnis Jeremiæ capite secundo versu 17. Quod legitur capite tertio versu octavo, ex Jeremiæ 23. versu quinto. Quapropter dicere etiam solent Judæi, spiritum Jeremiæ fuisse in Zacharia. Nihil igitur obstat quominus & istud *de triginta siclis* ab Jeremia primitus prolatum, hominumque memoria conservatum, per Zachariam repeti Deus voluerit; quod tamen hic a Sancto Matthæo primi Auctoris nomine laudatur. Quamquam in Prophetia ab eo scripta non extet.

Sanctus Hieronymus ostensum sibi ait a Nazarenæ Sectæ homine librum, in quo id extaret sub nomine Jeremiæ: qui liber privatam continebat annotationem famæ antiquitus traditæ per ora Hebræorum. Tales autem annotationes, quia privata auctoritate factæ sunt, merito vocantur apocryphæ; neque tamen id obstat quominus in eis multa contineantur & vera, & vetera. Lege Sanctum Hieronymum in hunc locum, & libro De optimo genere interpretandi. Quamquam ad Jeremiæ caput 32. hic respexisse Evangelistam dici potest, ubi dicitur ipsum emisse agrum a filio patris sui, & dedisse ei argentum, licet non sub hoc nomine pretii quod legitur apud Zachariam, *triginta argenteis*. Sed agri emptio aliunde apud Zachariam non legitur. Illud autem quod huic testimonio subjecit Matthæus: *Quem appretiaverunt filii Israel, & dederunt eos in agrum figuli, sicut constituit mihi Dominus*, nec apud Zachariam, nec apud Jeremiam legitur. Unde magis ex Evangelistæ persona accipiendum est, qui ex Dei revelatione cognoverat ad Christi venditionem & pretium hanc pertinere prophetiam. Liber quippe empti agri apud Jeremiam jubetur mitti in vas fictile, & emitur hic de pretio Domini ager figuli, & hoc ad sepulturam peregrinorum, tamquam ad permansionem quietis eorum, qui in hoc sæculo peregrinantes, consepeliuntur Christo per Baptismum. Nam & illam emptionem agri hoc significare, Jeremiæ dixit Dominus, quia erit permansio de captivitate liberatorum in illa terra. Sic respondet Sanctus Augustinus, libro 3. de Consensu Evangelistarum, cap. 17. qui & ibidem addit, Sanctum Matthæum noluisse emendare quod sibi pro alio occurrit nomen Prophetæ, quia Spiritu Sancto auctore id a se positum agnovit, ut certiores essemus uno Spiritu Prophetas omnes locutos esse, & tantam inter eos esse concordiam, ut congruentissime uni tribuatur quod ab altero dictum est.

Probabilius existimaverim Sanctum Matthæum spectasse illud Jeremiæ oraculum, cap. 19. *Hæc dicit Dominus: Vade, & accipe laguncul am figuli testeam a senioribus populi, & a senioribus Sacerdotum, & egredere ad Vallem filii Ennon, quæ est juxta introitum portæ fictilis: & prædicabis ibi verba quæ ego loquar ad te . . . Propterea ecce dies veniunt, dicit Dominus: & non vocabitur amplius locus iste Thophet, & Vallis filii Ennon, sed Vallis occisionis*. Igitur Sanctus Matthæus per id quod proxime dixit de agro figuli, qui dictus est *Ager Sanguinis*, ait impletum quod per Prophetam Jeremiam dictum est, Agrum figuli olim nominatum ob confractam ibi jussu Domini testam a Jeremia, aliquando vocatum iri Vallem occisionis. Deinde addit Evangelista impletum esse *Za-chariæ* vaticinium per id quod prius dixerat de pretio Christi venditi.

LXXVIII. In eodem capite, versu 35. Vulgata nostra habet: *Ut impleretur quod dictum est per Prophetam dicentem: Diviserunt sibi vestimenta mea, & super vestem meam miserunt sortem*. Sed hanc sententiam insititiam esse, plusquam viginti Manuscriptorum

pro-

probat auctoritas; Sanctorum Hieronymi, Hilarii, Auguſtini, ſcripta Evangeliſtarum inter ſe conferentis, libro 3. de conſenſu Evangeliſtarum, capite 12. ſilentium: quibus & Chriſtianus Druthmarus eam in ſuis Enarrationibus omittens ſuffragatur. Nec Græce, nec Syriace legitur, quamvis Syriacæ Verſionis Latinus Interpres eam addiderit. Veriſimile eſt ad marginem hic annotatam ex Evangelio Sancti Joannis, aut ex Pſalmi 21. v. 19. tandem in textum irrepſiſſe.

LXXIX. Cap. 28. verſu primo, ubi legimus: *Veſpere autem Sabbati, quæ luceſcit in prima Sabbati*, &c. in Codicibus Græcis eſt *ὀψὲ σαββάτων*, quod Interpres eruditus vertit, *extremo Sabbato*. Serum autem ſive extremum Sabbati, incidit in mane diei ſequentis. ὀψὲ autem *ſero* redditum comperio Exod. 30. verſu 8. ad quem locum Sanctus Auguſtinus, libro primo Locutionum in Exodum: *Sero*, inquit, *proprie non ſolet dici, niſi cum tempus tranſierit, quo fieri debuit, quod ſero dicimus factum*. Porro Sabbata multitudinis numero plerumque dicuntur, non ipſi dies otio dati, ſed tota dierum hebdomas ab unius Sabbati initio ad initium alterius: quorum dierum prima eam ob rem vocatur *Una Sabbatorum*, ex Hebraiſmo, quem & Septuaginta Interpretes ſequuntur, tum hic, cum apud SS. Marcum, Lucam & Joannem, & apud S. Paulum. Quare nulla eſt ſimplicior interpretatio, quam ὀψὲ σαββάτων hic intelligi, *exacta dierum hebdomade*. Nam ὀψὲ cum caſu ſecundo, Græcis non modo ſignificat id quod ſero fit, ſed quidquid temporis ordine poſterius eſt, ut viri Græce periti annotarunt, & multis exemplis probare facile eſſet.

LXXX. Matthæi 1. verſu 11. generationem unam inter ſecundam & tertiam teſſaradecadem vitio Scribarum & Librariorum intercidiſſe aſſerunt viri eruditi; quia alioqui falſo tres teſſaradecades, id eſt, quadraginta duas generationes Evangeliſta numeraſſet, cum quadraginta & una dumtaxat reperiantur in Vulgata noſtra. Itaque ita legendum eſt, *Joſias autem genuit Jechoniam & fratres ejus*, id eſt, Joakim, qui & Jeconias vocatus eſt, ut teſtantur SS. Ambroſius libro tertio in Lucam, Epiphanius in libro primo adverſus Hæreſes agens de ſecta Epicureorum, Sanctus Auguſtinus, libro ſecundo de conſenſu Evangeliſt. capite 4. Euthymius in caput primum Matth. quod didicerunt ex libro 3. Eſdræ capite primo, verſu 34. Legendum, inquam, eſt poſt hæc verba, *Joſias autem genuit Jeconiam* &c. *Jechonias autem genuit Jechoniam*: vel potius, *Joſias autem genuit Joakim*: *Joakim autem genuit Jechoniam*: ut numerus quatuordecim generationum impleatur. Hæc ſententia ſuffragatorem habet S. Epiphanium. Bis numerandum eſſe Jechoniam conſentit & S. Auguſtinus, libro 2. de Conſenſu Evangeliſtarum, cap. 4. eodemque nomine duos homines patrem & filium ſignificari; quamvis unam generationem ab Evangeliſta ex induſtria prætermiſſam dicat, idque commode factum in angulo ſecundæ, & tertiæ teſſaradecadis. Quando enim alicujus ædificii lapides numeramus, cum pervenerimus ad angulum, lapidem angularem bis ſolemus numerare.

LXXXI. Matthæi 2. verſu 1. ubi habet Vulgata: *Cum ergo natus eſſet Jeſus in Bethleem Judæ*, contendit Eraſmus legendum eſſe: *In Bethleem Judææ*, ex Græco Textu, & vetuſtiſſimis exemplaribus. At Codices illos mendoſos eſſe docet S. Hieronymus Commentario in Matthæum. Fruſtra vero ait Eraſmus, Juda, hominis eſſe nomen, Judæam regionis: cum Judææ appellatione omnes duodecim tribus comprehendantur, Judæ vero una tantum tribus, in qua Bethleem iſta ſita eſt, ubi Chriſtus eſt natus, quæ Judæ cognominatur, ad diſtinctionem alterius Bethleem quæ eſt in Tribu Zabulon, de qua Joſue, cap. 19. legitur. Utriuſque meminit S. Hieronymus, lib. de Locis Hebraicis. Lege eumdem in cap. 5. Micheæ.

LXXXII. Marci capite primo, verſu ſecundo, ubi legimus: *Scriptum eſt in Iſaia Propheta*; Græce legitur in multis Codicibus: ἐν τοῖς προφήταις. Certe teſtimonium quod ſequitur ex duobus Prophetis excerptum eſt. Favet huic lectioni S. Irenæus, libro 3. adverſus Hæreſes capite 11. & 18. & S. Hieronymus in caput tertium Matthæi. Sanctus tamen Irenæus tribuit illud Iſaiæ. S. Hieronymus de optimo genere interpretandi, ad Pammachium, & Auctor Homiliarum in Marcum S. Chryſoſtomo falſo quondam adſcriptarum, Vulgatam interpretationem adſtruunt. Syriaca & Arabica Verſio conſen-

tiunt Vulgatæ. Neque vero Porphyrius hunc locum contra Christianos objecisset, nisi constans ea fuisset Codicum lectio; neque in solvenda Porphyrii objectione laborassent. Certum est hic alteram vaticinii partem esse apud Isaiam. Hunc laudaverat Sanctus Matthæus, quem secutus est Sanctus Marcus: sed ut certius esset quis ille sit de quo agit Isaias, Interpretem addidit majori Prophetæ minorem, Isaiæ Malachiam, quem nominare insuperhabuit, quod Isaiæ auctoritas esset illustrior, nec quicquam esset in Malachiæ verbis, cujus non sententia & apud Isaiam extaret.

LXXXIII. Capite secundo, versu 26. ubi legimus, David introivisse in domum Dei, & panes propositionis manducavisse *sub Abiathar Principe Sacerdotum*, quidam mendum suspicantur, quod sub Achimelecho id gestum ex Regum Historia constet. Sed est advertendum, Achimelech qui nominatur 2. Regum 8. versu 17. & 1. Paralipomenon 24. versu 3. non vocari *Principem Sacerdotum*, sed Sacerdotem dumtaxat, eminentem licet inter alios ut Pontificis filium, sed Sadoco tamen minorem; quia Sadocus, Abiathare Pontifice Maximo, secundus ab ipso erat Sacerdos. Ergo S. Marcus dixit sub Abiathare Pontifice factum, quod sub Achimelecho gestum est, quia & nomen Abiatharis erat notius ob Ephod allatum ad Davidem, 1. Regum 23. versu 6. & ob diu gestum sub Davide Pontificatum: tum etiam quia ipse Pontifex erat designatus, & patris Vicarius, cum id contigit, & rei quæ hic narratur adfuerat; & Patris, Davidisque factum probaverat. Lege Theodoretum, Bedam, Theophylactum. Videtur aliis nomen Abiathar positum pro Achimelechi, sive id acciderit vitio Scriptorum, sive idem homo διώνυμος fuerit.

LXXXIV. Cap. 3. Sancti Marci, versu 17. ubi legimus: *Et imposuit eis nomina Boanerges, id est, Filii tonitrui*; lectio mendosa est. Legendum, *Benereen*, ex S. Hieronymo Commentario in Danielis 1. *Filii Zebedæi*, inquit, *appellati sunt filii tonitrui, quod non, ut plerique putant, Boanerges, sed emendatius legitur, Benereen*. Et in lib. de Nominibus Hebraicis: *Benereen, filii tonitrui: quod corrupte Boanerges obtinuit*. Idem legendus in cap. Isaiæ 62. Alii *Benerabham* legi volunt.

LXXXV. Cap. 15. versu 25. ubi legimus: *Erat autem hora tertia, & crucifixerunt eum*; nullus error est, nullumve mendum in Vulgata nostra, quamvis S. Joannes crucifixum dicat, *hora quasi sexta*. Recte enim a Sancto Marco dicitur crucifixus *hora tertia*, sed desinente; a Sancto vero Joanne, *hora sexta*, sed inchoante. Quod ut intelligamus, notandum est diem æque ac noctem apud Hebræos in quatuor partes distributum fuisse, hoc cum discrimine, quod singulæ partes noctis, quæ singulæ tribus constabant horis, habebant proprium nomen militare, & vigiliæ, aut custodiæ vocabantur, eo quod milites qui excubias noctu agebant, ternas singuli horas vigilarent. Sed quatuor partes diei, quæ tribus pariter singulæ constabant horis, quia proprio nomine carebant, a fine præcedentis partis diei nomen sumebant; ita ut totum spatium quod inter diluculum & horam tertiam (id est nonam more nostro) interfluebat, diceretur hora tertia, & ita de cæteris. Recte igitur S. Marcus Christum crucifixum scripsit hora tertia, idest, intra illam diei partem, quæ inter tertiam & sextam (sive inter nonam & meridiem nostro numerandi more) intercurrebat. Sed quoniam intervallum illud temporis propius ad sextam accedebat, cum postulatus ad mortem Christus est, & decernente Pilato Cruci addictus, ideo S. Joannes id contigisse scripsit, *hora quasi sexta*. Mitto mysticam S. Augustini expositionem Sanctum Marcum cum S. Joanne ita conciliantis, ut hora tertia crucifixus dicatur a S. Marco linguis Judæorum ipsum proclamantium ad Crucem: hora vero sexta manibus militum (libro tertio de consensu Evangelist. c. 13.) Auctor Operis Sancto Petro Alexandrino falso adscripti, quod citat Petavius, libro 12. de Doctrina Temporum, cap. 19. & Chronicon Alexandrinum, testantur in exemplaribus S. Joannis melioris notæ legi, *Hora quasi tertia*. Extant etiamnum in quibus ita legitur, ut in Novo Testamento Oxonii, edito anno 1675. annotatum est.

LXXXVI. Lucæ capite secundo, ubi legimus: *Hæc descriptio prima facta est a Præside Syriæ Cyrino*. Præpositio, *a*, expungi posset, cujus in expunctionem cum Græco textu conspirant Versiones Syriaca, Arabica, Persica, Æthiopica, Latinique Codices

non-

nonnulli. Sed & commodius forsan verteretur : *Censitore Syriæ Quirinio* : vox enim ἡγεμονίας imperia quævis etiam extra ordinem mandata significat. Sentium quippe Saturninum, non vero Quirinum, hoc tempore fuisse Syriæ Præsidem, ex Tertulliano certum est, libro quarto adversus Marcionem cap. 10. *Constant*, inquit, *census acti sub Augusto, tunc in Judæa, per Sentium Saturninum, apud quos genus ejus*, nempe Christi, *inquirere potuissent*. Non potuit autem facile decipi ea in re Tertullianus, cum solerent census in tabulas referri, eæque tabulæ primum publice proponi, deinde servari in Archiviis Imperii, ubi inspectandi erat copia. Quas ad tabulas non Tertullianus tantum, sed & S. Justinus provocat.

LXXXVII. Lucæ capite tertio versu 23. & 24. ubi legimus : *Qui fuit Heli, Qui fuit Mathath, Qui fuit Levi, Qui fuit Melchi*, legendum videtur, *Qui fuit Heli, Qui fuit Melchi*. Nam S. Irenæus diserte docet, sua ætate tantum Septuaginta duas generationes adscriptas fuisse in Genealogia Christi apud Sanctum Lucam. Quod ut verum sit, necesse est & *Matthath*, & *Levi* hic omitti, ut & *Cainan* inferius. Julius Africanus hæc quoque duo nomina in S. Lucæ testimonio silet, & clare significat ipsi Heli Patrem ἄμεσον fuisse Melchi. Hunc sequuntur Eusebius, S. Gregorius Nazianzenus in Carmine de Genealogia Christi, S. Hieronymus in Matthæum, & S. Augustinus. Nomen quoque Cainan irreptitium esse alibi probavimus.

LXXXVIII. Lucæ v. 41. ubi legimus: *Quod superest, date eleemosynam*; in Græco legitur τὰ ἐνόντα: *Quæ habetis*, aut, *quæ insunt, date eleemosynam*.

LXXXIX. C. 22. quorumdam olim temeritate, & illiberali superstitione deleti sunt versus 43. & 44. de sudore Christi sanguineo, & de solatio, quod Angelus ipsi exhibuit, ut testantur S. Hilarius, lib. 10. de Trinit. & S. Hieronymus lib. 2. adversus Pelagianos.

XC. Joannis capite primo versu 28. ubi Vulgata nostra habet : *Hæc facta sunt in Bethania trans Jordanem*; legendum est in *Bethabara*. Bethania enim cis Jordanem est. Ita restituendum esse hunc versum constat insuper ex Sancto Chrysostomo & Theophylacto. Masius in Josue 3. versu 16. & 17. dictum putat locum illum a transitu Israelitarum: nam per eam Jordanis partem populus trajecerat. Judic. 7. v. 24. *Usque ad Bethabara*, legitur. Nomen istud Hebraicum significat domum trajectus aut vadi. Eum autem locum ita fuisse ad trajectum Jordanis, ut trans Jordanem, id est, in Peræa fuerit, certum est. Ad hæc, Bethania locus erat prope Hierosolymam stadiis fere quindecim. (Infra, cap. 11. vers. 18.) Hinc alterutrum sequitur, aut duas fuisse Bethanias, aut hic legendum esse, *Bethabara*, non *Bethania*. Nam Jordanis aberat Hierosolymis Orientem versus itinere unius diei. Mystica autem significatio subest loco Bethabara. Nam ubi Dei populus ex deserto veniens in terram promissam trajecit, ibidem editum est Joannis testimonium, quasi *trajectum faciens ex lege in regnum cæleste*. Mirari autem non debemus, in multis Latinis Codicibus pro *Bethabara* scriptum esse *Bethania*; cum frequens sit ut nomen minus notum in notius a Librariis mutetur.

XCI. Joannis 5. versu quarto ubi legimus : *Erat quidam Regulus*, &c. Græce habetur, Βασιλικὸς, quod potius significat *Ministrum Regis Aulicum, Palatinum*. Hæc lectio non tantum meliorum Codicum fide nititur, sed & Syri, & Arabis auctoritate. Syro est, *Minister Regis*; Arabi, *Homo Regis*. Existimat Vir quidam Eruditus hunc Herodis Tetrarchæ (quem Galilæi honoris causa Regem appellabant) vectigalibus colligendis fuisse præpositum : a quo edoctus deinde Centurio Romanus in eodem agens oppido, egregiam de Jesu opinionem conceperit. Lege S. Hieronymum, in c. 63. Isaiæ.

XCII. Capite 8. versu primo & sequentibus, Historia Adulteræ non est in Vulgatam nostram intrusa. Equidem in plerisque Codicibus Græcis olim non legebatur. Sanctus Chrysostomus & Theophylactus Evangelium Sancti Joannis continua serie enarrantes, eam non legunt : licet Sanctus Chrysostomus, Homilia 9. ejus meminerit. Sanctus Hieronymus libro secundo adversus Pelagianos, cap. 6. fatetur a nonnullis Codicibus Græcis abesse: at in multis cum Græcis, tum Latinis legi testatur. Extabat in Evangelio secundum Hebræos, quod legebant Nazaræi, teste Eusebio, libro tertio Historiæ Ecclesiasticæ, cap. ultimo, ubi de Papia sic loquitur: *Aliam quoque exponit*

tiunt Vulgatæ. Neque vero Porphyrius hunc locum contra Christianos objecisset, nisi constans ea fuisset Codicum lectio; neque in solvenda Porphyrii objectione laborassent. Certum est hic alteram vaticinii partem esse apud Isaiam. Hunc laudaverat Sanctus Matthæus, quem secutus est Sanctus Marcus: sed ut certius esset quis ille sit de quo agit Isaias, Interpretem addidit majori Prophetæ minorem, Isaiæ Malachiam, quem nominare insuperhabuit, quod Isaiæ auctoritas esset illustrior, nec quicquam esset in Malachiæ verbis, cujus non sententia & apud Isaiam extaret.

LXXXIII. Capite secundo, versu 26. ubi legimus, David introivisse in domum Dei, & panes propositionis manducavisse *sub Abiathar Principe Sacerdotum*, quidam mendum suspicantur, quod sub Achimelecho id gestum ex Regum Historia constet. Sed est advertendum, Achimelech qui nominatur 2. Regum 8. versu 17. & 1. Paralipomenon 24. versu 3. non vocari *Principem Sacerdotum*, sed Sacerdotem dumtaxat, eminentem licet inter alios ut Pontificis filium, sed Sadoco tamen minorem; quia Sadocus, Abiathare Pontifice Maximo, secundus ab ipso erat Sacerdos. Ergo S. Marcus dixit sub Abiathare Pontifice factum, quod sub Achimelecho gestum est, quia & nomen Abiatharis erat notius ob Ephod allatum ad Davidem, 1. Regum 23. versu 6. & ob diu gestum sub Davide Pontificatum: tum etiam quia ipse Pontifex erat designatus, & patris Vicarius, cum id contigit, & rei quæ hic narratur adfuerat; & Patris, Davidisque factum probaverat. Lege Theodoretum, Bedam, Theophylactum. Videtur aliis nomen Abiathar positum pro Achimelechi, sive id acciderit vitio Scriptorum, sive idem homo διώνυμος fuerit.

LXXXIV. Cap. 3. Sancti Marci, versu 17. ubi legimus: *Et imposuit eis nomina Boanerges, id est, Filii tonitrui*; lectio mendosa est. Legendum, *Benereen*, ex S. Hieronymo Commentario in Danielis 1. *Filii Zebedæi*, inquit, *appellati sunt filii tonitrui, quod non, ut plerique putant, Boanerges, sed emendatius legitur, Benereen*. Et in lib. de Nominibus Hebraicis: *Benereen, filii tonitrui: quod corrupte Boanerges obtinuit*. Idem legendus in cap. Isaiæ 62. Alii *Benerabbam* legi volunt.

LXXXV. Cap. 15. versu 25. ubi legimus: *Erat autem hora tertia, & crucifixerunt eum*; nullus error est, nullumve mendum in Vulgata nostra, quamvis S. Joannes crucifixum dicat, *hora quasi sexta*. Recte enim a Sancto Marco dicitur crucifixus *hora tertia*, sed desinente; a Sancto vero Joanne, *hora sexta*, sed inchoante. Quod ut intelligamus, notandum est diem æque ac noctem apud Hebræos in quatuor partes distributum fuisse, hoc cum discrimine, quod singulæ partes noctis, quæ singulæ tribus constabant horis, habebant proprium nomen militare, & vigiliæ, aut custodiæ vocabantur, eo quod milites qui excubias noctu agebant, ternas singuli horas vigilarent. Sed quatuor partes diei, quæ tribus pariter singulæ constabant horis, quia proprio nomine carebant, a fine præcedentis partis diei nomen sumebant; ita ut totum spatium quod inter diluculum & horam tertiam (id est nonam more nostro) interfluebat, diceretur hora tertia, & ita de cæteris. Recte igitur S. Marcus Christum crucifixum scripsit hora tertia, idest, intra illam diei partem, quæ inter tertiam & sextam (sive inter nonam & meridiem nostro numerandi more) intercurrebat. Sed quoniam intervallum illud temporis propius ad sextam accedebat, cum postulatus ad mortem Christus est, & decernente Pilato Cruci addictus, ideo S. Joannes id contigisse scripsit, *hora quasi sexta*. Mitto mysticam S. Augustini expositionem Sanctum Marcum cum S. Joanne ita conciliantis, ut hora tertia crucifixus dicatur a S. Marco linguis Judæorum ipsum proclamantium ad Crucem: hora vero sexta manibus militum (libro tertio de consensu Evangelist. c. 13.) Auctor Operis Sancto Petro Alexandrino falso adscripti, quod citat Petavius, libro 12. de Doctrina Temporum, cap. 19. & Chronicon Alexandrinum, testantur in exemplaribus S. Joannis melioris notæ legi, *Hora quasi tertia*. Extant etiamnum in quibus ita legitur, ut in Novo Testamento Oxonii, edito anno 1675. annotatum est.

LXXXVI. Lucæ capite secundo, ubi legimus: *Hæc descriptio prima facta est a Præside Syriæ Cyrino*. Præpositio, *a*, expungi posset, cujus in expunctionem cum Græco textu conspirant Versiones Syriaca, Arabica, Persica, Æthiopica, Latinique Codices

non-

nonnulli. Sed & commodius forsan verteretur: *Censitore Syriæ Quirinio*: vox enim ἡγεμονίας imperia quævis etiam extra ordinem mandata significat. Sentium quippe Saturninum, non vero Quirinum, hoc tempore fuisse Syriæ Præsidem, ex Tertulliano certum est, libro quarto adversus Marcionem cap. 10. *Constant*, inquit, *census acti sub Augusto, tunc in Judæa, per Sentium Saturninum, apud quos genus ejus*, nempe Christi, *inquirere potuissent*. Non potuit autem facile decipi ea in re Tertullianus, cum solerent census in tabulas referri, eæque tabulæ primum publice proponi, deinde servari in Archiviis Imperii, ubi inspectandi erat copia. Quas ad tabulas non Tertullianus tantum, sed & S. Justinus provocat.

LXXXVII. Lucæ capite tertio versu 23. & 24. ubi legimus: *Qui fuit Heli, Qui fuit Mathath, Qui fuit Levi, Qui fuit Melchi*, legendum videtur, *Qui fuit Heli, Qui fuit Melchi*. Nam S. Irenæus diserte docet, sua ætate tantum Septuaginta duas generationes adscriptas fuisse in Genealogia Christi apud Sanctum Lucam. Quod ut verum sit, necesse est & *Matthath*, & *Levi* hic omitti, ut & *Cainan* inferius. Julius Africanus hæc quoque duo nomina in S. Lucæ testimonio silet, & clare significat ipsi Heli Patrem ἄμεσον fuisse Melchi. Hunc sequuntur Eusebius, S. Gregorius Nazianzenus in Carmine de Genealogia Christi, S. Hieronymus in Matthæum, & S. Augustinus. Nomen quoque Cainan irreptitium esse alibi probavimus.

LXXXVIII. Lucæ v. 41. ubi legimus: *Quod superest, date eleemosynam*; in Græco legitur τὰ ἐνόντα: *Quæ habetis*, aut, *quæ insunt, date eleemosynam*.

LXXXIX. C. 22. quorumdam olim temeritate, & illiberali superstitione deleti sunt versus 43. & 44. de sudore Christi sanguineo, & de solatio, quod Angelus ipsi exhibuit, ut testantur S. Hilarius, lib. 10. de Trinit. & S. Hieronymus lib. 2. adversus Pelagianos.

XC. Joannis capite primo versu 28. ubi Vulgata nostra habet: *Hæc facta sunt in Bethania trans Jordanem*; legendum est in *Bethabara*. Bethania enim cis Jordanem est. Ita restituendum esse hunc versum constat insuper ex Sancto Chrysostomo & Theophylacto. Masius in Josue 3. versu 16. & 17. dictum putat locum illum a transitu Israelitarum: nam per eam Jordanis partem populus trajecerat. Judic. 7. v. 24. *Usque ad Bethabara*, legitur. Nomen istud Hebraicum significat domum trajectus aut vadi. Eum autem locum ita fuisse ad trajectum Jordanis, ut trans Jordanem, id est, in Peræa fuerit, certum est. Ad hæc, Bethania locus erat prope Hierosolymam stadiis fere quindecim. (Infra, cap. 11. vers. 18.) Hinc alterutrum sequitur, aut duas fuisse Bethanias, aut hic legendum esse, *Bethabara*, non *Bethania*. Nam Jordanis aberat Hierosolymis Orientem versus itinere unius diei. Mystica autem significatio subest loco Bethabara. Nam ubi Dei populus ex deserto veniens in terram promissam trajecit, ibidem editum est Joannis testimonium, quasi *trajectum faciens ex lege in regnum cœleste*. Mirari autem non debemus, in multis Latinis Codicibus pro *Bethabara* scriptum esse *Bethania*; cum frequens sit ut nomen minus notum in notius a Librariis mutetur.

XCI. Joannis 5. versu quarto ubi legimus: *Erat quidam Regulus*, &c. Græce habetur, Βασιλικὸς, quod potius significat *Ministrum Regis Aulicum, Palatinum*. Hæc lectio non tantum meliorum Codicum fide nititur, sed & Syri, & Arabis auctoritate. Syro est, *Minister Regis*; Arabi, *Homo Regis*. Existimat Vir quidam Eruditus hunc Herodis Tetrarchæ (quem Galilæi honoris causa Regem appellabant) vectigalibus colligendis fuisse præpositum: a quo edoctus deinde Centurio Romanus in eodem agens oppido, egregiam de Jesu opinionem conceperit. Lege S. Hieronymum, in c. 63. Isaiæ.

XCII. Capite 8. versu primo & sequentibus, Historia Adulteræ non est in Vulgatam nostram intrusa. Equidem in plerisque Codicibus Græcis olim non legebatur. Sanctus Chrysostomus & Theophylactus Evangelium Sancti Joannis continua serie enarrantes, eam non legunt: licet Sanctus Chrysostomus, Homilia 9. ejus meminerit, Sanctus Hieronymus libro secundo adversus Pelagianos, cap. 6. fatetur a nonnullis Codicibus Græcis abesse: at in multis cum Græcis, tum Latinis legi testatur. Extabat in Evangelio secundum Hebræos, quod legebant Nazaræi, teste Eusebio, libro tertio Historiæ Ecclesiasticæ, cap. ultimo, ubi de Papia sic loquitur: *Aliam quoque exponit*

tiunt Vulgatæ. Neque vero Porphyrius hunc locum contra Christianos objecisset, nisi constans ea fuisset Codicum lectio; neque in solvenda Porphyrii objectione laborassent. Certum est hic alteram vaticinii partem esse apud Isaiam. Hunc laudaverat Sanctus Matthæus, quem secutus est Sanctus Marcus: sed ut certius esset quis ille sit de quo agit Isaias, Interpretem addidit majori Prophetæ minorem, Isaiæ Malachiam, quem nominare insuperhabuit, quod Isaiæ auctoritas esset illustrior, nec quicquam esset in Malachiæ verbis, cujus non sententia & apud Isaiam extaret.

LXXXIII. Capite secundo, versu 26. ubi legimus, David introivisse in domum Dei, & panes propositionis manducavisse *sub Abiathar Principe Sacerdotum*, quidam mendum suspicantur, quod sub Achimelecho id gestum ex Regum Historia constet. Sed est advertendum, Achimelech qui nominatur 2. Regum 8. versu 17. & 1. Paralipomenon 24. versu 3. non vocari *Principem Sacerdotum*, sed Sacerdotem dumtaxat, eminentem licet inter alios ut Pontificis filium, sed Sadoco tamen minorem; quia Sadocus, Abiathare Pontifice Maximo, secundus ab ipso erat Sacerdos. Ergo S. Marcus dixit sub Abiathare Pontifice factum, quod sub Achimelecho gestum est, quia & nomen Abiatharis erat notius ob Ephod allatum ad Davidem, 1. Regum 23. versu 6. & ob diu gestum sub Davide Pontificatum: tum etiam quia ipse Pontifex erat designatus, & patris Vicarius, cum id contigit, & rei quæ hic narratur adfuerat; & Patris, Davidisque factum probaverat. Lege Theodoretum, Bedam, Theophylactum. Videtur aliis nomen Abiathar positum pro Achimelechi, sive id acciderit vitio Scriptorum, sive idem homo διώνυμος fuerit.

LXXXIV. Cap. 3. Sancti Marci, versu 17. ubi legimus: *Et imposuit eis nomina Boanerges, id est, Filii tonitrui*; lectio mendosa est. Legendum, *Benereen*, ex S. Hieronymo Commentario in Danielis 1. *Filii Zebedæi*, inquit, *appellati sunt filii tonitrui, quod non, ut plerique putant, Boanerges, sed emendatius legitur, Benereen*. Et in lib. de Nominibus Hebraicis: *Benereen, filii tonitrui: quod corrupte Boanerges obtinuit*. Idem legendus in cap. Isaiæ 62. Alii *Benerabham* legi volunt.

LXXXV. Cap. 15. versu 25. ubi legimus: *Erat autem hora tertia, & crucifixerunt eum*; nullus error est, nullumve mendum in Vulgata nostra, quamvis S. Joannes crucifixum dicat, *hora quasi sexta*. Recte enim a Sancto Marco dicitur crucifixus *hora tertia*, sed desinente; a Sancto vero Joanne, *hora sexta*, sed inchoante. Quod ut intelligamus, notandum est diem æque ac noctem apud Hebræos in quatuor partes distributum fuisse, hoc cum discrimine, quod singulæ partes noctis, quæ singulæ tribus constabant horis, habebant proprium nomen militare, & vigiliæ, aut custodiæ vocabantur, eo quod milites qui excubias noctu agebant, ternas singuli horas vigilarent. Sed quatuor partes diei, quæ tribus pariter singulæ constabant horis, quia proprio nomine carebant, a fine præcedentis partis diei nomen sumebant; ita ut totum spatium quod inter diluculum & horam tertiam (id est nonam more nostro) interfluebat, diceretur hora tertia, & ita de cæteris. Recte igitur S. Marcus Christum crucifixum scripsit hora tertia, idest, intra illam diei partem, quæ inter tertiam & sextam (sive inter nonam & meridiem nostro numerandi more) intercurrebat. Sed quoniam intervallum illud temporis propius ad sextam accedebat, cum postulatus ad mortem Christus est, & decernente Pilato Cruci addictus, ideo S. Joannes id contigisse scripsit, *hora quasi sexta*. Mitto mysticam S. Augustini expositionem Sanctum Marcum cum S. Joanne ita conciliantis, ut hora tertia crucifixus dicatur a S. Marco linguis Judæorum ipsum proclamantium ad Crucem: hora vero sexta manibus militum (libro tertio de consensu Evangelist. c. 13.) Auctor Operis Sancto Petro Alexandrino falso adscripti, quod citat Petavius, libro 12. de Doctrina Temporum, cap. 19. & Chronicon Alexandrinum, testantur in exemplaribus S. Joannis melioris notæ legi, *Hora quasi tertia*. Extant etiamnum in quibus ita legitur, ut in Novo Testamento Oxonii, edito anno 1675. annotatum est.

LXXXVI. Lucæ capite secundo, ubi legimus: *Hæc descriptio prima facta est a Præside Syriæ Cyrino*. Præpositio, *a*, expungi posset, cujus in expunctionem cum Græco textu conspirant Versiones Syriaca, Arabica, Persica, Æthiopica, Latinique Codices non-

nonnulli. Sed & commodius forsan verteretur: *Censitore Syriæ Quirinio*: vox enim ἡγεμονίας imperia quævis etiam extra ordinem mandata significat. Sentium quippe Saturninum, non vero Quirinum, hoc tempore fuisse Syriæ Præsidem, ex Tertulliano certum est, libro quarto adversus Marcionem cap. 10. *Constant*, inquit, *census acti sub Augusto, tunc in Judæa, per Sentium Saturninum, apud quos genus ejus*, nempe Christi, *inquirere potuissent*. Non potuit autem facile decipi ea in re Tertullianus, cum solerent census in tabulas referri, eæque tabulæ primum publice proponi, deinde servari in Archiviis Imperii, ubi inspectandi erat copia. Quas ad tabulas non Tertullianus tantum, sed & S. Justinus provocat.

LXXXVII. Lucæ capite tertio versu 23. & 24. ubi legimus: *Qui fuit Heli, Qui fuit Mathath, Qui fuit Levi, Qui fuit Melchi*, legendum videtur, *Qui fuit Heli, Qui fuit Melchi*. Nam S. Irenæus diserte docet, sua ætate tantum Septuaginta duas generationes adscriptas fuisse in Genealogia Christi apud Sanctum Lucam. Quod ut verum sit, necesse est & *Matthath*, & *Levi* hic omitti, ut & *Cainan* inferius. Julius Africanus hæc quoque duo nomina in S. Lucæ testimonio silet, & clare significat ipsi Heli Patrem ἄμεσον fuisse Melchi. Hunc sequuntur Eusebius, S. Gregorius Nazianzenus in Carmine de Genealogia Christi, S. Hieronymus in Matthæum, & S. Augustinus. Nomen quoque Cainan irreptitium esse alibi probavimus.

LXXXVIII. Lucæ v. 41. ubi legimus: *Quod superest, date eleemosynam*; in Græco legitur τὰ ἐνόντα: *Quæ habetis*, aut, *quæ insunt, date eleemosynam*.

LXXXIX. C. 22. quorumdam olim temeritate, & illiberali superstitione deleti sunt versus 43. & 44. de sudore Christi sanguineo, & de solatio, quod Angelus ipsi exhibuit, ut testantur S. Hilarius, lib. 10. de Trinit. & S. Hieronymus lib. 2. adversus Pelagianos.

XC. Joannis capite primo versu 28. ubi Vulgata nostra habet: *Hæc facta sunt in Bethania trans Jordanem*; legendum est in *Bethabara*. Bethania enim cis Jordanem est. Ita restituendum esse hunc versum constat insuper ex Sancto Chrysostomo & Theophylacto. Masius in Josue 3. versu 16. & 17. dictum putat locum illum a transitu Israelitarum: nam per eam Jordanis partem populus trajecerat. Judic. 7. v. 24. *Usque ad Bethabara*, legitur. Nomen istud Hebraicum significat domum trajectus aut vadi. Eum autem locum ita fuisse ad trajectum Jordanis, ut trans Jordanem, id est, in Peræa fuerit, certum est. Ad hæc, Bethania locus erat prope Hierosolymam stadiis fere quindecim. (Infra, cap. 11. vers. 18.) Hinc alterutrum sequitur, aut duas fuisse Bethanias, aut hic legendum esse, *Bethabara*, non *Bethania*. Nam Jordanis aberat Hierosolymis Orientem versus itinere unius diei. Mystica autem significatio subest loco Bethabara. Nam ubi Dei populus ex deserto veniens in terram promissam trajecit, ibidem editum est Joannis testimonium, quasi *trajectum faciens ex lege in regnum cœleste*. Mirari autem non debemus, in multis Latinis Codicibus pro *Bethabara* scriptum esse *Bethania*; cum frequens sit ut nomen minus notum in notius a Librariis mutetur.

XCI. Joannis 5. versu quarto ubi legimus: *Erat quidam Regulus*, &c. Græce habetur, Βασιλικὸς, quod potius significat *Ministrum Regis Aulicum, Palatinum*. Hæc lectio non tantum meliorum Codicum fide nititur, sed & Syri, & Arabis auctoritate. Syro est, *Minister Regis*; Arabi, *Homo Regis*. Existimat Vir quidam Eruditus hunc Herodis Tetrarchæ (quem Galilæi honoris causa Regem appellabant) vectigalibus colligendis fuisse præpositum: a quo edoctus deinde Centurio Romanus in eodem agens oppido, egregiam de Jesu opinionem conceperit. Lege S. Hieronymum, in c. 63. Isaiæ.

XCII. Capite 8. versu primo & sequentibus, Historia Adulteræ non est in Vulgatam nostram intrusa. Equidem in plerisque Codicibus Græcis olim non legebatur. Sanctus Chrysostomus & Theophylactus Evangelium Sancti Joannis continua serie enarrantes, eam non legunt: licet Sanctus Chrysostomus, Homilia 9. ejus meminerit, Sanctus Hieronymus libro secundo adversus Pelagianos, cap. 6. fatetur a nonnullis Codicibus Græcis abesse: at in multis cum Græcis, tum Latinis legi testatur. Extabat in Evangelio secundum Hebræos, quod legebant Nazaræi, teste Eusebio, libro tertio Historiæ Ecclesiasticæ, cap. ultimo, ubi de Papia sic loquitur: *Aliam quoque exponit*

Historiam de muliere, quæ multorum criminum coram Domino accusata est. Quæ quidem Historia in Evangelio secundum Hebræos scripta habetur.

XCIII. Cap. 21. v. 22. ubi legimus: *Sic eum volo manere donec veniam*; legendum, *Si eum volo manere*. Omnia enim Græca exemplaria habent ἐὰν quod est, *si*; non vero οὕτως quod est, *sic*; ita legunt SS. Chrysostomus, Cyrillus, Hieronymus lib. 1. adversus Jovinianum, Theophylactus, & antiquissimorum integerrimorumque Codicum auctoritate confirmatur ea lectio, quamvis SS. Ambrosius & Augustinus, Beda, Rupertus, Glossæ Ordinariæ Auctor, & S. Thomas legerint, *Sic eum volo manere*, &c.

XCIV. Actorum capite primo versu 13. Vulgata nostra habet: *Et cum introissent in cœnaculum, ascenderunt*. Incongrua Versio, pro qua legendum est juxta Græcum: *Et cum intrassent*, in urbem scilicet, *ascenderunt in cœnaculum*. Sic Syrus quoque & Arabs legerunt. Neque enim cum intrassent in cœnaculum, ascenderunt altius, sed ascenderunt ut essent in cœnaculo, quippe quod ὑπέρῳον superior domus pars erat.

XCV. Capite 1. Actor. 23. ubi legimus: *Quem Deus suscitavit solutis doloribus inferni*, legitur in Græco Textu, τοῦ θανάτου; unde verti posset, *Solutis doloribus mortis*.

XCVI. Capite 7. versu quarto dicitur de Abraham: *Tunc exiit de terra Chaldæorum, & habitavit in Charan, & inde postquam mortuus est pater ejus, transtulit illum in terram istam, in qua nunc vos habitatis*,. Melius forsan verteretur: *Collocavit illum in terra ista*, prout legit Sanctus Augustinus: Vel *Colonum & habitatorem fecit in terra ista*, juxta verbum Græcum, μετῴκισεν (ajunt Viri quidem Eruditi) vox enim Græca μετοικία, non simplicem Translationem, sed quasi Coloniam significat. Nihil tamen hoc loco mutandum in vulgata nostra, & cum illa optime cohærere epocham profectionis Abrahami e Mesopotamia in Terram Chanaan; & Sancti Stephani verba, Act. 7. descripta, cum Genesis, capp. 11. & 12. optime conciliari, probavimus Dissertatione 6. in Historiam Veteris Testamenti, ad secundam Mundi Ætatem.

XCVII. Cap. 7. versu 15. & 16. Vulgata nostra habet: *Et translata sunt in Sichem, & posita sunt in sepulchro, quod emit Abraham pretio argenti a Filiis Hemor filii Sichem*. Locus hic mendosus est. Pro ἐμμὸρ, vicina forsan voce scriptum fuit ἐφρὼν. Ab Ephron enim est quod Abrahamus emit monumentum, Genes. 23. versu 17. & in eodem sepultus fuit Jacob (Genes. 50. versu 13.) Josephus autem sepultus fuit in Sichem (Josue 24. versu 32.) Vult ergo Sanctus Lucas, eos de quibus erat locutus, partim in Sichem, partim in agro qui Ephronis fuerat, sepultos. Fratres Josephi in Sichem sepultos asserit S. Hieronymus in Paulæ Epitaphio. Josephus vero, lib. 2. Antiquitatum, cap. 4. sepultos scribit in illo qui Ephronis fuerat agro. Conciliantur hæc testimonia, dicendo partim eos cum Jacobo, partim cum Josepho sepultos: quod ipsum argumento est, nullam certam eis fuisse sedem. Vel legendum est ὁ τοῦ Ἀβραὰμ, subaudiendum ἔγονος quasi Abrahamo genitus, sive Abrahamides, ut hic dicatur non ipse Abraham, sed ejus nepos Jacob, emisse monumentum a filiis Hemor, quod etiam legimus, c. 24. libri Josue. Forsan alias scriptum erat: *Quod emit ipse*, videlicet Jacob, de quo locutus est in versu præcedente Sanctus Lucas: in cujus locum irrepsit, Abraham, culpa manus imperitæ. Si Vulgata Versio servetur, dicendum erit (quod tamen durius videtur) Sanctum Stephanum lapsu memoriæ duo facta similia confudisse, emptionem scilicet ab Abrahamo factam, de qua Genes. 23. cum ea quæ a Jacobo facta est, Genes. 33. v. 19. Agrum quidem in quo erat spelunca duplex emit Abraham ab Ephron quadringentis siclis argenti probatæ monetæ publicæ; Jacob vero emit partem agri, in qua fixerat tabernacula, a filiis Hemor patris Sichem centum agnis. Sanctus Stephanus utramque Historiam miscet ac confundit, dicens Patriarchas translatos fuisse in Sichem, & positos in sepulchro quod emit Abraham pretio argenti a filiis Hemor filii Sichem; Sanctus vero Lucas ne jota quidem unum immutare voluit in Sancti Protomartyris verbis, aut ejus lapsum memoriæ emendare. Hunc nodum Vir quidam Eruditus alio modo solvit, dicendo quod cum articulus nomini Ἀβραὰμ in Græco non præponatur, tam dativus subintelligi potest, quam nominativus, ut sensus sit: ὃ ὠνήσατο τῷ Ἀβραὰμ: *Quod emerat*, scilicet Jacob de quo versu præcedenti, *Abrahamo*. Etsi enim jam tum Abrahamus diem suum obiisset, ipsi tamen dici potest emptus iste

ager,

ager, ad designandum scopum, quem in agri emptione habuit Jacob, qui non fuit dumtaxat ut eo pro sepulchro uteretur: neminem enim isthic Jacobus sepelivit, nec ipse ibi sepultus est: sed vel maxime ut primitiæ quædam essent terræ Chanaan, cujus totius hæreditatem Abrahamo & semini ejus Deus promiserat. Non semini, inquam, ejus tantum, sed & ipsi Abrahamo (Genes. 13. versu 15.) quippe cui primo facta est promissio ut hæres mundi esset (Roman. 4. versu 13.) Vere ergo Abrahamo emptus est iste ager, quippe qui jam promissione divina hæres hujus esset. Ubi autem legimus, *a filiis Hemor filii Sichem*, legendum est, *patris Sichem*, corrigendusque iste locus ex 33. Genes. versu 19. Hic in Græco habetur, τῦ συχέμ, ubi non minus commode suppleri potest vox, πατρὸς quam υἱῦ. Masius in Josue, cap. 24. versu 32. putat mendosos esse Græcos Codices, atque pro Abraham scribendum esse, Jacob, & expungendum illud τῦ συχέμ, aut vero scribendum πατρὸς συχέμ ut conveniant ista cum iis quæ narrantur Josue 24. versu 32. *Non sum nescius*, inquit vir doctissimus, *quibus alii hunc locum rationibus a mendo vendicare conentur. Sed ego nefas non esse puto iis mendis admovere manus, quæ sacris literis aperte testata & veluti digito indicata sunt.* Verba illa τῦ συχέμ Syriaca Versio irreptitia esse nos docet; sic enim habet: *Et translatus est in Sichem, positusque in sepulchro quod emerat Abraham argento a filiis Hemor.* Verba ista, *a filiis Hemor*, non cum verbo *emit*, sed cum remotiore, *positi sunt*, construenda, Viri quidam Eruditi contendunt: Sicque præpositionem, *a*, non venditores sepulchri, sed locum ipsum notare unde Patriarchæ in sepulchrum elati, quod Abraham emerat, in eo positi sunt ope filiorum Hemmor. Cum enim rerum adhuc in Chananæa potientibus Gentibus ea translatio & sepultura facta sit, adeoque periculum Hebræis Patrum suorum corpora humo condituris creari a Chananææ incolis potuisset, prudenter admodum Sichemum se primum contulerunt, filiorumque Hemmor non modo opem postularunt, sed & rem totam ipsis commiserunt, quo tutius perageretur. Illi ergo secundum Hebræorum vota, Patriarcharum corpora Hebronem intulerunt in sepulchrum, quod olim Abraham pretio argenti, siclis nimirum quadringentis comparaverat.

XCVIII. In Epistola Sancti Pauli ad Romanos c. 9. versu 25. ubi laudantur hæc Oseæ verba: *Vocabo non plebem meam, plebem meam, & non dilectam, dilectam, & non misericordiam consecutam, misericordiam consecutam*: In antiquis Codicibus plurimis a Luca Brugensi laudatis, desunt illa verba: *Et non dilectam, dlectam*. Contra vero leguntur in Græcis exemplaribus: sed in illis ista desiderantur: *Et non misericordiam consecutam, misericordiam consecutam*. His consentiunt Origenes, Sanctus Chrysostomus, Theodoretus, Theophylactus, Œcumenius, Hilarius Sardus, & Sanctus Augustinus, libro 1. ad Simplicianum, & lib. 22. contra Faustum, cap. 89. Antiquis Codicibus Latinis suffragatur Sancti Hieronymi lectio scribentis in primum Oseæ caput, & Haymonis Commentarius. Sic habet Græci Textus Versio ad Verbum: *Sicut & in Osee dicit: Vocavi non populum meum, populum meum: & non diilectam, dilectam*. Syriaca: *Sicut & in Osea dixit, Vocabo eos qui non erant populus meus, populum meum: & quæ misericordiam non erat consecuta, misericordiam consecutam*. Arabica: *Ut ait Osea Propheta: Vocabo eos qui non erant populus meus: & gentem quæ non erat dilecta*. Æthiopica: *Quemadmodum dicit Jusia Propheta: Efficiam illum populum meum, qui non erat populus meus: & reddam illam dilectam meam, quæ non erat dilecta mea.*

XCIX. Ad Romanos 11. v. 33. ubi legimus: *Quam incomprehensibilia sunt judicia, ejus & investigabiles viæ ejus!* Quidam esse legendum censent, *& in investigabiles viæ ejus*: prout Tertullianus legit. Sed eodem sensu sumitur vox *investigabilis*, negative scilicet pro eo quod investigatione consequi nemo potest. Quo etiam sensu sumitur ad Ephes. 3. v. 8. ubi dicit Apostolus, *Investigabiles divitias Christi*. Ita etiam Prov. 5. versu 6. S. Hieronymus usurpavit: *Per semitam vitæ non ambulant, vagi sunt gressus ejus, & investigabiles.*

C. In Epistola 2. ad Corinthios, cap. 1. v. 6. ubi habet Vulgata nostra: *Sive autem tribulamur pro vestra exhortatione & salute; sive consolamur pro vestra consolatione; sive exhortamur pro vestra exhortatione & salute*, verba hæc, *Sive consolamur pro*

vestra consolatione, in longe plurimis & melioris notæ Codicibus non leguntur; & in iis maxime quibus in emendandis Bibliis Sacris usi fuere Theologi Lovanienses. Græci etiam Tractatores, & Ambrosiaster ea non agnoscunt. Inserta ex alia quapiam translatione videntur; cum Textus Græcus aliter atque aliter fuisset redditus Latine. Fortassis de reliquiis est Hieronymianæ correctionis, qua hoc membrum substitutum fuerit pro altero: sed imperiti Scribæ utrumque, id est, tam illud quod expungendum, quam quod substituendum erat, in unam sententiam miscuerunt. Tam Græci Codices, quam Syriaci, unum dumtaxat membrum hoc loco faciunt: quod quidem ex Græco propter amphibologiam dictionum poterat utroque modo. Ita Græcus Textus verti potest: *Sive autem tribulamur pro vestra consolatione & salute effecta in toleratione earumdem passionum quas & nos patimur: sive consolatione afficimur super vestra consolatione & salute*. Syriaca: *Quamvis autem affligamur, pro vestra quidem consolatione, ac pro vestra salute affligimur: sive consolationem accipimus, id fit ut consolationem accipiatis*. Arabica: *Sive autem contristamur pro vestra consolatione & vestra salute effecta per patientiam earumdem passionum, sive consolationem accipimus pro vestra consolatione & salute*. Æthiopica: *Et sive afflictionem passi sumus, id est, ut vos servemini, & gaudeatis: & sive gavisi sumus pro gaudio vestro, quod confirmatum est super vos in tolerantia istius passionis, propter quam patimur nos etiam*. Non dubitat Estius quin Romani vulgatæ Versionis Correctores apprime noverint unum membrum hic redundare ex diversa translatione; sed quia, inquit, non eis constabat, variantibus exemplaribus, utrum ex duobus membris posterioribus a nostro Interprete scriptum fuisset, judicarunt utrumque textui relinquendum, ut Lectori, vel Expositori remaneret electio ejus quod melius ac sincerius ipsi videretur; aut certe quia satis intelligebant tertium membrum esse veteris Interpretis: & tamen secundum, cujuscumque sit, magis respondere menti Apostoli, non putarunt hoc quod melius est, & Vulgatæ Versionis exemplaria jam occupavit, e textu pellendum esse.

CI. In Epistola ad Galatas, c. 5. v. 22. & 23. Vulgata nostra sic fructus Spiritus Sancti enumerat: *Fructus autem Spiritus est charitas, gaudium, pax, patientia, bonitas, longanimitas, mansuetudo, fides, modestia, continentia, castitas*.

Emendari posset hic locus ad Græcum Textum, & Versiones Orientales novem tantum fructus Spiritus Sancti recensentes. Sic Græci Textus Versio ad verbum habet: *At fructus Spiritus est charitas, gaudium, pax, longanimitas, benignitas, bonitas, fides, mansuetudo, continentia*. Syriaca: *Fructus autem Spiritus sunt, charitas, gaudium, pax, longanimitas, benignitas, bonitas, fides, mansuetudo, patientia*. Arabica: *At fructus Spiritus est charitas, gaudium, pax, longanimitas, benignitas, bonitas, fides, mansuetudo, continentia*. Æthiopica: *Et fructus Spiritus Sancti est charitas, & gaudium, & pax, patientia, eleemosyna, bonitas, fides, mansuetudo, continentia*.

Duodecim fructus Spiritus Sancti non semper habuit Latina Editio. Sanctus Cyprianus, lib. de Oratione Dominica, novem tantum enumerat. S. Hieronymus in Commentario hujus loci, & lib. contra Jovinianum novem dumtaxat recenset, Fidem septimo numerat loco. *Inter fructus Spiritus*, inquit, *septimum sacratiorem locum Fides possidet*. Quæ tamen in nostra Versione non adscribitur. S. Cyprianus loco mox laudato *Continentiam & Castitatem* numerat; *benignitatem* vero omittit. Unde forsan contigit, ut nonnulli *Continentiæ & castitatis* servatis nominibus, & restituto *benignitatis* vocabulo decem fructus Spiritus numeraverint. Sic Ambrosiaster, Sedulius & Primasius. S. Augustinus in expositione hujus Epistolæ, lib. de Continentia, & Tractatu 87. in Joannem, novem tantum admittit. Venerabilis Beda in Homilia quadam de Altarium Dedicatione, suffragatur. Inde vero duodecim in Vulgatam irrepserunt, quod tres voces Græcæ duobus variis modis Latine redditæ fuerint, scilicet μακροθυμία *patientia & longanimitas*; πράοτης *modestia & mansuetudo*; ἐγκράτεια *continentia & castitas*. In unum vero ab imperitis commixtæ sunt variæ illorum nominum Græcorum Interpretationes. Inde duodecim fructus Spiritus Sancti emersere. In Primasii Commentarium intrusum est mansuetudinis nomen a Librariis; nam de omnibus sigillatim agens, de mansuetudine nihil penitus habet, & fidem septimum inter illos tenere locum asserit.

ferit. Notandum, inquit, *quod fides a Deo detur, quam inter fructus Spiritus Sancti feptimo loco Apoftolus pofuit.* At non feptimo, fed octavo loco pofita effet, fi admitteretur manfuetudo. Huic obfervationi fuffragantur Eruditi Interpretes, Cajetanus Cardinalis, Salmeron, Eftius, Fromondus, & alii.

CII. In Epiftola ad Coloffenfes, cap. 2. verfu 14. ubi legimus, *Delens quod adverfus nos erat chirographum decreti*, legendum eft, *Decretis*, juxta Græcum, τοῖς δόγμασιν. Verfio Græci Textus ab Aria Montano expreffa habet: *Delens illud adverfus nos chirographum edictis, quod erat fubcontrarium nobis, & ipfum tulit de medio, affigens illud Cruci.* Syriaca fic habet: *Et delevit mandatis fuis chirographum debitorum noftrorum, quod erat contrarium nobis.* Arabica: *Delens chirographum adverfus nos fcriptum per dogmata, quod erat contrarium.* Æthiopica: *Et delevit pro nobis Scripturam debiti noftri in decreto quod erat contra nos.* Ambrofiafter five Hilarius Sardus in Commentario, & S. Auguftinus Epiftola 59. Quæft. 7. legunt: *In decretis.* Ifta lectio confirmatur ex altero loco Apoftoli, qui ifti geminus eft, ad Ephefios 2. v. 15. *Legem mandatorum decretis evacuans.*

CIII. In Epiftola ad Hebræos, c. 2. verfu 2. ubi legimus: *Propofito fibi gaudio fuftinuit crucem, confufione contempta*; legunt Græci Interpretes: *Pro propofito fibi gaudio fuftinuit crucem.*

Hoc fpecimen fit mendorum quæ in Vulgata noftra Editione Latina fupereffe videri poffunt, quæque poffunt emendari, non privato quidem Virorum Eruditorum arbitrio, fed auctoritate Ecclefiæ, cui & has Obfervationes, & cætera mea humillimi animi devotione fubjicio.

SCHOLION I.

Religiofi Cenfores has Propofitiones velut ex ifta Differtatione, pag. 275. Editionis primæ excerptas notant: *In Scripturam, qua utebatur Ecclefia, plures irrepferant corruptelæ . . . . . Omnes Verfiones factæ fuerant ab hominibus Semichriftianis & Judæis Apoftatis.*

R. Verba fenfumque meum adulterarunt Cenforii Indiculi Auctores. Quæftione fecunda Differtationis hujus, pagina ab ipfis notata caufas expofui quæ *S. Hieronymi* animum promoverunt ut novam Verfionem aggrederetur. Primo (inquiebam) ad id ipfum impulerunt *Variæ quę in Verfionem Græcam Septuaginta, & in Latinas irrepferant corruptelæ.* Secundo, quod *Reliquę Verfiones factæ effent ab hominibus Semichriftianis & Judæis Apoftatis, qui in odium Fidei Chriftianæ multa Scripturæ Sacræ loca perverfa expofitione corruperant.* Id nemo cordatus reprehenderit. Si enim in Verfionem Septuaginta Interpretum, & in Latinas, nulla menda irrepferunt, fruftra novam Verfionem S. Hieronymus aggreffus eft, fruftra multa menda in eam, qua tunc utebatur Ecclefia, irrepfiffe obfervavit. Reliquæ Verfiones celebriores ac notiores factæ fuerant ab Aquila, Symmacho, Theodotione, quos Semichriftianos & Judæos Apoftatas fuiffe nemo nefcit Ecclefiafticæ Antiquitatis vel Abecedarius. Ad Præfationem *S. Hieronymi* in Librum *Job* fi attendiffent Indiculi Cenforii Auctores, hæc certe non reprehendiffent: *Quod fi*, inquit, *apud Græcos, poft Septuaginta Editionem, jam Chrifti Evangelio corufcante, Judęus Aquila, & Symmachus ac Theodotio Judaizantes Hæretici, funt recepti, qui multa Myfteria Salvatoris fubdola interpretatione celarunt, & tamen in Hexaplis habentur apud Ecclefias, & explanantur ab Ecclefiafticis Viris: quanto magis ego Chriftianus, cujus ftudium fuit omiffa repetere, depravata corrigere, & Sacramenta Ecclefiæ puro & fideli aperire fermone, vel a faftidiofis, vel a malignis lectoribus non debeo reprobari?* Cæterum falfo notant Indiculi Cenforii Auctores me fcripfiffe, *Omnes Verfiones factæ fuerant ab hominibus Semichriftianis & Judæis Apoftatis*; cum fcripferim, *Reliquæ Verfiones*, &c. Sed in his piget immorari.

SCHOLION II.

Religiofi Cenfores hanc Obfervationem in ora paginæ 347. Editionis primæ factam re-

reprehendunt: *Dominicani Codices Sacrorum Bibliorum correxerunt, & in communi olim studebant. Quæ Disciplina utinam cum aliis instauraretur!*

R. Pœnitendum scilicet votum!

Nota.

CUm Sixtus V. ut animadvertit ipsemet Natalis art. 5. aggressus fuerit quam emendatissima Sacra Biblia edere, neque res pro votis cesserit, inter alios Launojus *tom. 1. ep.* 5. ex hoc etiam exemplo Pontificum in errores lapsum stabilire contendit. Cumque aliqui hoc sibi objicientes exemplum non satis suis responsis Lectori satisfecisse eidem videantur, non desinit etiam facetiis illos exagitare, ut & ridendos Lectoribus exhibeat. Ut tamen melius ostendatur quam irrationabiliter de eodem detrahat Pontifice, hic apponere duxi Sixti verba, quæ etiam apud eumdem Launojum leguntur: *Illud sane*, ait, *certum atque exploratum esse volumus, nostros hos labores & vigilias eo numquam spectasse, ut nova editio in lucem exeat, sed ut Vulgata Vetus ex Tridentinæ Synodi præscripto emendatissima, pristinæque suæ puritati, qualis primum ab ipsius Interpretis manu, styloque prodierat, quoad ejus fieri potest, restituta imprimatur*. His adductis verbis primo Launojus Sixtum ut sibi nimis præfidentem, & de Bibliorum perfectissima emendatione nimis securum redarguit, quasi nefas esset, quantum tunc dabatur, omnia menda a Sacris Bibliis removere. Cum autem res, ut peroptabat Pontifex, non evenerit, subdit Launojus Sixtum errasse, eaque ratione illam Bibliorum editionem ac Pontificium diploma, quo probabatur, suppressa fuisse. Verum si præfata verba attente legantur, ea quidem significant quam emendatissimam Sacram Scripturam Sixtum edere desiderasse, non vero se assequutum quod summis votis expetierat. Sed, & quamvis significare voluisset se emendatissimos S. Codices exhibere, illa præ oculis habenda erat clausula: *quoad ejus fieri potest*, scilicet quatenus dabatur, attentis codicibus, quos tunc fuit reperire, ac Virorum peritia, quibus hanc curam demandaverat: atque hoc Sixtum præstitisse nemo audebit denegare. Iis addendum Sixti declarationem fidem divinam non respexisse, sed solum significare voluisse nihil a se omissum ut S. Biblia emendarentur; ac proinde ea certitudine emendata credere, qua unicuique datur affirmare opus sibi injunctum bene præstitisse, dum omnem, quam potuit diligentiam, adhibuit.

Prædictis autem bene cohæret iterum Clementem VIII. ad S. Biblia emendanda manum admovisse; ex novis etenim adinventis Codicibus, accersitis insuper aliis Viris in S. Scriptura peritioribus, agnoscere potuit in eisdem non pauca menda superesse, ac in priori Sixti emendatione ex non satis correctis Codicibus quædam male dempta, vel addita, vel variata. Ita Clemens ex emendatione Sixti, & propria, utriusque nomine, ut multa docent Exemplaria, quæ tunc prodierunt, novam S. Bibliorum editionem publicavi.

DISSERTATIO XL.

APOLOGETICA, ET ANTICRITICA,

Seu Dissertationis superioris de Vulgata Scripturæ Sacræ Versione Vindiciæ.

Adversus P. CLAUDIUM FRASSEN, *Ordinis FF. Minorum Theologum Parisiensem*,

Editæ Anno 1682. Mense Martio,

PRÆFATIO.

SIbi quondam gratulabatur Apostolus, causam peroraturus coram *Agrippa* Rege, quod eum judicem nactus esset, qui ea intelligeret, de quibus in judicium vocabatur.

De

De omnibus, inquit, *quibus accusor a Judæis, Rex Agrippa, æstimo me beatum, apud te cum sim defensurus me hodie, maxime te sciente omnia, & quæ apud Judæos sunt, consuetudines & quæstiones*. Et ego me in ea, quam defendendam suscipio, causa felicem existimabo, quod apud eruditas aures Dominicani Ordinis æmulo, famæque meæ obtrectatori & operum Corrosori *P. Claudio Frassen* responsurus sum. Virorum enimvero doctorum Senatui hanc, quæ mihi cum ipso intercedit, controversiam, defero judicandam. Quatuor ferme sunt anni a quibus Dissertationum Ecclesiasticarum Triadem in lucem emisi, Illustrissimo Albigensium Archiepiscopo nuncupatam. Has inter postrema est Dissertatio *De Vulgata Scripturæ Sacræ Versione*, in qua sex attigi quæstiones. Postrema inscribitur: *De sphalmatis & mendis, quæ in Vulgata Versione Latina Bibliorum jussu Clementis VIII. emendata etiamnum supersunt, quæ Ecclesiæ auctoritate corrigi possent*. Quodnam esset meum hac in quæstione consilium, his verbis aperui: *Vir Doctissimus Lucas Brugensis, aliique Viri Eruditi, per omnes Scripturæ Sacræ libros notarunt plurima, quorum præcipua hic exponere operæ pretium existimo*. Id executus sum per septuaginta duas paginas; & Quæstionem ac Dissertationem totam his clausi verbis, quæ sane me Regulas modestiæ a Catholico Theologo his in Controversiis servandæ non fuisse prætergressum, palam aperteque testantur, & quæ ad os loquentium adversum me iniqua, obstruendum sufficiunt. *Hoc specimen sit mendorum quæ in vulgata nostra Editione Latina superesse videri possunt, quæque possunt emendari, non privato quidem Virorum Eruditorum arbitrio, sed auctoritate Ecclesiæ, cui & has Observationes, & cętera mea, humillimi animi devotione subjicio*.

Sextam illam Dissertationis meæ Quæstionem præcipue aggressus est *Frater Claudius Frassen* Ordinis FF. Minorum, in *Disquisitionibus Biblicis*, quæ ab octo circiter diebus e prœlo emerserunt ad lucem, & quas ab anno solido venditat eo potissimum nomine, quod in *Natalem Alexandrum* scripturierit, maximam inde laudem nomini suo, maximam Operi, existimationem (ut ipsi visum est) conciliaturus, Criticam illam suam Alexandrinæ Dissertationis exsequitur Disquisitionum suarum, cap. VI. quod *De Editione Latina Vulgata* inscriptum est, §. præsertim ultimo. Convitiis passim me dehonestat, consputat, lacerat Vir Seraphicę Charitatis: & ex iis locis, quæ mendosa videri posse in Vulgata nostra Versione observavi, seligit aliqua, & Lucæ Brugensis, aliorumque Virorum Eruditorum Notas, quibus & symbolam addidi meam, illas exponendo, carpendas, confutandas, explodendas sibi sumit. Quam feliciter, Viri Eruditi & ab omnibus præjudiciis liberi, quos judices appello, sensebunt, cum hasce Vindicias perlegerint ac expenderint.

ARTICULUS I.

Injuriæ & convitia P. Claudii Frassen, Historiam Ecclesiasticam F. Natalis Alexandri petentia, repelluntur.

Virorum Theologorum, qui ad honestatem sunt informati, ea laus est, ut si quando aliorum opera refellere necessitas compellat, id non solum servatis legibus charitatis, sed etiam modestiæ, & urbanitatis exequantur. Non ea est *F. Claudii Frasseni* indoles, qui adversus *F. Natalem Alexandrum* scripturiendo, calamum felle & absynthio intinxit, convitiisque & maledictis ipsum turpiter insectatus est. Me *Hodiernum Historiæ Ecclesiasticæ Compilatorem, Hęreticorum Exscriptorem, Virum qui Hęreticis blanditur, sciolum, temerarium, &c.* passim appellat Vir humanissimus. His convitiis & calumniis pene invitus respondeo; sed cogit famæ tuendę necessitas. Responsionem tamen ita moderabor, ut & objecta diluam, & ab injuria temperem. *Neque enim causę prodest maledicentibus remaledicere, & adversarios talione mordere, cui pręcipitur malum pro malo non reddere, sed vincere in bono malum, saturari opprobriis, & alteram verberanti prębere maxillam* (inquit S. Hieronymus, Epistola LXV.) *Si Michael* disputans cum Diabolo *non est ausus judicium inferre blasphemię, sed dixit, Imperet tibi Dominus:* decet nos Angelorum, si meruerimus, candidatos, ut cum Ter-

tulliano loquar, a convitiis & maledictis abstinere, cum de rebus Theologicis ad versus Fratres, immo etiam cum de Religionis Controversiis adversus Hæreticos disputamus. Etsi igitur a te læsus sim, *Frassene Frater*, vicem tibi non rependam, sed vulneribus a te mihi illatis manum dumtaxat admovebo, tuaque probra & criminationes dissipabo.

Ingenium suum, ac judicium (ut de urbanitate & charitate sileam) *Frassenus* ostendit, cum *Alexandrum Historię Ecclesiasticę Compilatorem hodiernum* indigitat. Novum Opus, magnum, difficile, Studiosis commodum, Ecclesiæ (ut Viri probitate, doctrina & dignitate illustres opinantur) non inutile, a quatuor Eminentissimis Cardinalibus, qui sua me benevolentia propter Lucubrationes in Historiam Ecclesiasticam meas dignantur, commendatum, ab Illustrissimis Cleri Gallicani Principibus, qui mihi etiam honorarium in postremis Comitiis liberalitate sua decreverunt, laudatum; a Magnatibus cum æstimatione aliqua susceptum; a Viris omnium nationum Eruditis expetitum, Auctoris nomine & honore non indignum omnino *Alexandrum* comprobant. Horum judicio contentus, *Claudii Frasseni* convicia non vereor. Si quis ante me Selecta Historiæ Ecclesiasticæ Capita, & in loca ejusdem insignia Dissertationes edidit, cujus laborem non solum sim æmulatus, sed diripuerim, jure Compilator a *Frasseno* fuerim appellatus. At si nemo hucusque Historiam Ecclesiasticam hac methodo, hoc ordine, hac ubertate tractavit: si nemo Dissertationes in universam Ecclesiæ Historiam sæculorum septemdecim varia negotia illustrantes & exponentes scripsit & edidit: si nemo Hæreses omnes iis quibus natæ sunt seculis confutatas & convictas ex Scripturæ Sacræ & Traditionis Doctrina exhibuit: quod sane ante me fecisse neminem palam est, *Hodiernus historię Ecclesiasticæ Compilator* injuria a vocor *Frasseno*. Ex antiquis, fateor, Scriptoribus, ex Patribus, Conciliis, Historicis, totum haurio, quæ in meo reperitur Opere doctrinam. Ita, inquio, *Eusebius*, ita *Socrates*, ita *Sozomenus*, sic *Theodoretus*, sic *Evagrius* &c. Id *Sancti Justini & Irenæi*, id *Tertulliani*, id *Origenis*, id *Sancti Cypriani*, id *SS. Athanasii*, *Basilii*, *Gregorii Nazianzeni & Nysseni*, *Epiphanii*, *Ambrosii*, *Hieronymi*, *Augustini*, *&c.* testimoniis probatur. Sed si istud scribendi genus Compilationis nomine vocandum est, Compilator appelletur *Eusebius*, cum in Operibus exquisitissimis *De Præparatione & Demonstratione Evangelica*, tum in ipsa *Historia Ecclesiastica*, cujus Parens hucusque sine invidia prædicatur: Compilator appelletur *S. Hieronymus* in doctissimis Scripturæ Sacræ Commentariis: Compilator appelletur Annalium Ecclesiasticorum Conditor Eminentissimus Cardinalis *Baronius*: eo quoque nomine sugilletur Vir inter Scriptores hujus ævi doctissimus *Dionysius Petavius* S. J. Hi enim suas pene omnes opes ex venerandæ & Sacræ Antiquitatis ærario hauserunt. Honori duxit *Sanctus Hieronymus*, quod ipsi exprorabant ejus æmuli ipsum *Origenis compilatorem* esse. *Nam quod dicunt, inquit, Origenis me volumina compilare, quod maledictum vehemens existimant, eamdem laudem ego maximam duco, cum illum imitari volo, quem cunctis prudentibus & vobis placere non dubito. Si enim criminis est Græcorum bene dicta transferre, accusetur Ennius & Maro, Plautus, Cęcilius, & Terentius; Tullius quoque & ceteri eloquentes viri, qui non solum versus, sed multa capita, & longissimos libros ac fabulas integras transtulerunt. Sed & Hilarius noster furti reus sit, quod in Psalmos XL. ferme millia versuum supradicti Origenis ad sensum verterit. Quorum omnium æmulari exopto negligentiam, potius quam istorum obscuram diligentiam.* Ita mella sua & ceram ex floribus selectis compilant apes, & in alvearia comportant, Dei honori hominumque usui impendenda. Ita ex gemmis pretiosis hinc & inde comparatis, coronæ Regibus compinguntur. Ita ex marmore, aliisque lapidibus exquisitis, magnifica Palatia peritis ab Architectis extruuntur. Ita ex flosculis in areolis horti Dominici collectis, sertum gratissimum domino porrigit Hortulanus. Hoc modo Selecta Historiæ Ecclesiasticæ Capita, & in loca ejusdem insignia Dissertationes Historicas, Chronologicas, Criticas, Dogmaticas, ex Veterum scriptis, ex Conciliis, ex Patribus, ex Auctoribus Ecclesiasticis omnium ætatum conficit Alexander: Judicent æqui rerum æstimatores, an juste, an sapienter a *Claudio Frasseno* velut Compilator *Historię Ecclesiasticę* sugilletur. Qui Controversias attingit a nemine tractatas, qui di-

In Dogmatibus Theologicis.

Præfat. 2. lib. Commentar. in Michæam.

sce-

ſceptatas ab aliis Quæſtiones novo ordine expendit, noviſque probationibus, argumentis ac reſponſionibus illuſtrat; qui recentiorum Hæreticorum ac *Joannis Dallæi* Calviniani Miniſtri imprimis Opera contra Catholicam Eccleſiam plurima, quibus nemo Catholicorum hucuſque reſponderat, nimirum *De Confirmatione*, *De confeſſione*, *De Jejuniis & Quadrageſima*, *De cultu Religioſo*, *De Imaginibus*: Qui *Blondelli* Calviniani quoque Miniſtri peſtilentiſſimum Opus contra Sacrum Epiſcoporum Ordinem, quod *Apologiam Sancti Hieronymi* perperam inſcripſit, primus omnium confutare ex Doctoribus Catholicis aggreſſus eſt, is *Fraſſeni* judicio non aliud quam Compilatoris Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ nomen promeretur, dum *Fraſſenus* ipſe ob editum Scoticæ Philoſophiæ Theologiæque curſum inter Auctores primarii ſubſellii ſibi locum deberi ambitioſius gloriatur. De quibus operibus multa curſim obſervarem, niſi aliorum labores deprimere, illiberalis animi eſſe cenſerem, & quod arguo in *Fraſſeno*, arguentque (ut ſpero) mecum Boni omnes, cum execratione vitare propoſitum haberem. Fruatur itaque ſua laude, ſi quam apud Scotiſtas & alios quoſcumque promeritus eſt, *Fraſſenus*, ob operam in diſpellendis *Scoti* tenebris collatam, non invideo; ſed nec invideat ipſe Alexandrino nomini, ne Operibus detrahat, ne famam non ignobiliter partam ſuis calumniis ac maledictis depeculetur. Quamquam etſi frendeat adverſum nos *Fraſſenus*, ac alii hujus farinæ viri & convitiorum plauſtris nos inceſſant, cœptum Opus ad Studioſorum commodum, ad Eccleſiæ utilitatem, Deique gloriam, quæ unice ambimus, non minori diligentia perſequemur. Sydera imitari ſtudebo, quæ hominum conviciis a curſibus ſuis & influxibus in orbem terrarum diſpertiendis minime retardantur. „Quanta, „ *inquit Sanctus Auguſtinus*, & de ipſis luminaribus fingunt homines & patienter fe- „ runt! Quomodo juſti patienter debent ferre omnes de ſe falſas criminationes? Hoc „ ipſum quod jamdudum dixi, quia illa ſtella Mercurii eſt, & illa ſtella Saturni eſt, „ & illa ſtella Jovis eſt, convicia fiunt ſtellis. Quid illæ cum audiunt tanta convicia? „ Numquid moventur, aut non exercent curſus ſuos?

Præfat. in Pſal. XCIII.

ARTICULUS II.

Convicia F. Claudii Fraſſen, *Alexandrinam de Vulgatæ Scripturæ Sacræ Verſione Diſſertationem conſputantia abſterguntur.*

NOndum *Fraſſeno* conviciorum finis. Non ſatis fuit me *Hiſtoriæ Eccleſiaſticę hodiernum Compilatorem* contemptim & contumelioſe appellare; me ceu *Hæreticorum* ac *Waltoni* præſertim & *Grotii exſcriptorem* in ea quam adornavi, Diſſertatione de Scripturæ Sacræ Verſione Vulgata, ſugillat egregius Diſquiſitor. Qua in re mihi videtur honeſtas illas de trivio mulieres æmulari, quæ vicinas ſuas convicio priores afficiunt, ne ab iis ſuo nomine nuncupentur. Subodorabatur *Fraſſenus* Alexandrum alioſque Studioſos obſervaturos, ipſum quidquid in *Biblicis Diſquiſitionibus* eruditionis eſt, ex aliorum Operibus fuiſſe deprædatum. Caput ſcilicet quartum quo *veterum Ethnicorum Sapientiam a Moſe profluxiſſe* probat, & Cap. 5. quo oſtendit, *Maximam Sapientiæ Grecę partem a Moſis & Prophetarum Libris acceptam*, ex Illuſtriſſimi Præſulis *Danielis Huetii* Opere doctiſſimo *De Evangelica Demonſtratione* maximam partem exſcripſit. Caput 6. quo *Moyſen Auctorem Pentateuchi* eſſe probat, ex eodem Opere pene totum derivavit. Niſi quod Civitatem *Dan* de qua Geneſis 14. v. 14. cum Civitate *Danna*, de qua Joſue 15. verſ. 49. imperite confundit, Illuſtrem *Huetium* male arguens. *Fraſſeni* imperitiam hoc in loco Geographia Sacra convincit. Eſt enim *Dan* oppidum Phœnices ad fontes Jordanis ſitum, in quo Tribus *Dan* habitavit, eique nomen impoſuit, ante *Leſem* appellatum, *Joſue* 19. & *Lais*, Judicum 18. ſive *Laiſa*, Iſai. 10. Ipſe fuit terminus terræ Iſrael ab Aquilone I. *Regum* 3. & *Ezechielis* 27. in quo Jeroboam Rex Iſrael vitulum adorandum erexit 3. *Regum* 12. & *Amos* 8. De quo oppido *S. Hieronymus in lib. de Locis Hebraicis* ita ſcribit: *Dan viculus eſt in quarto a Paneade milliario euntibus Tyrum: qui uſque hodie ſic vocatur, terminus Judææ Provinciæ contra Septentrionem: de quo & Jordanis flumen erumpens, a loco ſortitus eſt nomen. Jor quippe*

pe ῥεῖθρον, id est fluvium sive rivum Hebræi vocant. Et in traditionibus Hebraicis: *Dan Phœnices oppidum* esse testatur, *quod nunc Phaneas dicitur*. At vero *Danna* Civitas est in Tribu Juda, *Josue* 15. sita inter *Socoth & Cariathsenna*. De qua S. Hieronymus, lib. *De locis Hebraicis* ait: *Danna in Tribu Juda: eadem autem est quæ & Dabir Civitas literarum*. Hanc *Frasseni* hallucinationem obiter perstrinxisse satis sit: Nunc ad id unde digressa est, redeat oratio. Quidquid *de linguæ Hebraicæ origine & propagatione* habet *Frassenus* cap. 7. nonne ex *Waltoni* Prolegomenis pene exscripsit, hoc excepto, quod opinionem probabiliorem & a doctioribus receptam rejiciat, qua Abraham & ejus posteros dictos esse Hebræos a voce *Heber*, id est, *trans vel ultra*, quod ex regione trans Euphratem in Chananæam Deo jubente transiisset, asserunt, *Origene*, *S. Hieronyme*, & *Theodoreto* præeuntibus: quorum Sententia Scripturæ Sacræ magis consonat, quam *Eusebii* & *S. Augustini* opinio asserentium ab *Heber* dictos esse Hebræos, quod in Linguarum divisione Lingua primitiva hominum in familia *Heber*, cum singulari pietatis cultu conjuncta permanserit. Cum enim *Abraham* primus omnium *Hebræus* appellatus legatur *Genes*. 14. ab Abraham, non ab *Heber* derivatam esse Hebræorum appellationem multo probabilius est. Sed reliquas *Frasseni* Disquisitiones percurramus. Quæ de Orientalibus Scripturæ Sacræ Versionibus, Syriaca, Arabicis, Æthiopica, Persicis, capite 9. scripsit, cum iis quæ *Waltonus* habet in Bibliorum Polyglottorum Prolegomenis conferantur. Quæ de Chaldaicis Paraphrasibus, Capite 2. §. VII. conferantur cum iis quæ *Morinus* in Exercitationibus Biblicis, *Christophorus Helvicus* & *Waltonus* in iisdem Prolegomenis, scripsere. Quæ de Massora & Massoretis, cum iis quę de iisdem *Buxtorfius*, *Morinus*, & *Waltonus*. Quæ de Talmude, Mischna & Gemara, cum iis quæ de iisdem *Morinus* in Exercitationibus, *Buxtorfius* in Bibliotheca Rabbinica, *Galatinus*, noster *Sixtus Senensis*, *lib. 2. Bibliothecæ Sanctæ*, Clarissimus & Doctissimus *Voisinus* in Observationibus præviis ad *Pugionem Fidei*. Quæ de *Keri & Ketib* cum iis quæ *Vualtonus* idem in Prolegomenis. Quæ de Kabala, cum iis quæ *Picus Mirandulanus*, noster *Sixtus Senensis*, *Galatinus*, *Reuklinus*, *Bonfrerius & Vualtonus*, de eodem argumento scripsere. Quæ de editione LXX. Interpretum scribit, cap. 3. cum *Morini*, *Usserii*, *Vossii*, *Vualtoni* de eadem lucubrationibus, necnon cum Dissertatione XI. *Natalis Alexandri* in Historiam Ecclesiasticam II. Sæculi. Quæ de Vulgata, cum iis quæ noster *Cano*, libro 2. De Locis Theologicis, cap. 13. quæ *Bellarminus*, quæ *Serarius*, quæ *Bonfrerius*, quæ *Vualtonus*, quæ *Alexander* de eadem Versione scripserunt. Quæ de Libris Canonicis, cum iis quæ *Sixtus* noster *Senensis*, postremo libro Bibliothecæ Sanctæ, *Melchior Cano* noster, lib. II. de Locis Theologicis, cap. IX. X. & XI. Bellarminus lib. I. de Verbo Dei, Bonfrerius in Præloquiis ad Scripturam Sacram, Cornelius a Lapide, Tirinus, *P. de la Haye*, aliique Commentatores, in suis Præfationibus, Prolegomenis, & Commentariis, & Frater Natalis Alexander in Appendice ad Historiam Ecclesiasticam Sæculi IV. quæ Dissertatio est de Canone XLVII. Concilii III. Carthaginensis. Quæ de Epistolis Sancto Paulo a Veteribus adscriptis, cum iis quæ F. Natalis Alexander scripsit de Epistolis Sancti Pauli ad Senecam & Senecæ ad Paulum, de Epistola S. Pauli ad Laodicenses, in Synopsi Historiæ Ecclesiasticæ Sæculi I. Cap. XI. Articulis III. & IV. (Laudat quidem Claudius Frassen *Sanctum Anselmum* in Commentario Epistolæ ad Colossenses, quem Alexandrum non laudasse dicit. Nescit enim Frassenus, quod nemo vel mediocris literaturæ ignorat, horum Commentariorum Auctorem non esse Sanctum Anselmum, sed *Herveum* Monachum Burgidolensem Ordinis Benedictini.) Quæ in Conciliatorio Biblico lib. IV. Disquisitionum habet Frassenus, cum libro ejusdem argumenti a *Dominico Macro*, seu *Magrio*, Melitensi edito, cum Waltero, &c. Cum laudatis, inquam, Operibus translatitiæ Disquisitiones Biblicæ Fratris *Claudii Frassen* conferantur, & compertum erit Eruditis unde sua exscripserit, compilarit, corraserit.

Origen. Hom. 19. in Num. S. Hieron. in Ezech. c. 7. & in Tradit. Heb. Theodor. Quæst. 6. in Genes.

Verum in his non immoror, cum mihi propositum non sit ipsum accusare, adversus quem calamum non sumpsissem, nisi me illiberaliter & contumeliose fuisset aggressus; sed meam dumtaxat Operumve meorum famam ab ejus injuriis tueri. Me *Waltonum*, *Grotium*, aliosque Hæreticos exscripsisse effutiit *Frassenus*, in Dissertatione mea *De Vul-*

gata

gata Editione Scripturæ Sacræ. Fateor me in Quæstione VI. quam potissimum confutandam sibi sumpsit *Frassenus*, nonnulla a *Grotio*, & aliis Hæreticis doctrina conspicuis observata annotasse, sed quæ vel non ab iis primum, nec ab iis solis annotata sunt, verum etiam a Viris inter Catholicos doctissimis; & quæ a me Scripturam Sacram & optimos quosque libros legendo observari etiam facile potuerunt. Quamquam ab aliis potius observata de Vulgatæ Editionis Latinæ sphalmatis me exponere, & ex multis pauca & scitu digniora seligere fuerim professus in ipsius Quæstionis exordio, quam nova menda intemperanti Critica congerere: quæ aut nulla aut leviora merito viderentur. Ita Quæstionem VI. sum exorsus: *Vir doctissimus Lucas Brugensis aliique Viri Eruditi per omnes Scripturæ Sacræ libros notarunt plurima* (sphalmata nimirum) *quorum præcipua hic exponere operæ pretium existimo*. Et cur etiam a *Grotio*, viro (ut fateris) erudito, nec in Catholicam Religionem adeo male affecto, quem plerique Catholici post religiosissimum & doctissimum Sirmondum *Grotium prope nostrum* appellarunt, ut *Senecam* olim *Tertullianus*; cur, inquam, a *Grotio*, æque ut ab aliis Auctoribus eruditis observata non exposuissem (si quidem consilium illud erat in hacce Quæstione sexta meum, idque ipso statim initio fueram pollicitus ?) Num, amabo, veritas & eruditio Hæreticæ sunt, ut vereri debeamus ea scribere quæ a viris eruditis, etsi Hæreticis, recte scripta sunt, & apposite animadversa ? Nonne ex *Aquila*, *Symmacho*, *Theodotione*, Judaizantibus Hæreticis, *Origenes & Sanctus Hieronymus* Versiones suas & Commentarios illustrarunt & adornarunt ? Nonne ex *Origene*, *Didymo*, *Apollinario*, *Sanctus Hieronymus* plura observavit, & in egregios Commentarios suos transfudit? Nonne *Tichonii* Donatistæ Regulas ad Scripturæ Sacræ intelligentiam utiles *Sanctus Augustinus* judicavit, easque lib. III. *De Doctrina Christiana* exposuit? Nonne Doctor idem sanctissimus de ipsis Ethnicis Philosophis scripsit: *Si qua forte vera, & Fidei nostræ accommoda dixerunt, non solum formidanda non sunt, sed ab iis etiam tamquam ab injustis possessoribus in usum nostrum vindicanda*? Lib. II. de Doct. Chr. cap. 39.

Verum, ut omnibus pateat quo spiritu actus *Frassenus*, me *Grotii*, & *Waltoni* Exscriptorem vocet, ac meridiana luce clarius elucescat ipsum clausis oculis hanc mihi irrogare contumeliam, duo loca proferre velim, in quibus me *Waltonum* exscripsisse blaterat, ut ex iis de infrunita ejus Critica judicium ferant viri quique cordati. Pag. 324. Alexandrum carpit *Frassenus*, quod ex *Waltono*, *tametsi non laudato*, *Tikum Sopherim*, id est, correctiones Scribarum, *exscripserit*, quas & *Waltonus* ex *Galatino* Minorita exscripsit. At quid necesse erat, *Frassene*, ut *Waltonum* laudaret *Alexander*, cum Masorham interiorem laudarit, ex qua *Waltonus* has Observationes accepit? *Hujusmodi loca*, inquiebam, pag. 305. *refert Masorha interior initio Libri Numerorum*, *& Psalm. CVI. octodecim, vel potius loca sexdecim, in quibus verba octodecim immutantur*. *Recensentur autem hoc ordine*, &c. Qui digitum ad fontem intendit, non est necesse ut is rivulos demonstret ex fonte derivatos. Neque consequens est ut Auctor ab aliis acceperit, quidquid laudat ex veteribus libris, quod illi pariter retulerunt & in Opera sua transfuderunt. An oculi, ingenium, studium, diligentia propriæ sunt *Waltoni* vel *Grotii*, singularesque dotes, aliis hominibus Dei munere non concessæ, qui pariter Masorham, aliosque libros Judaicos inspicere, pervolvere, & ex iis quæ sibi fuerint utilia in Codicillos referre non possint? Nonne se ridendum omnibus propinaret, qui pertinaciter contenderet imagines a perito Pictore ex Archetypis exquisitissimis præstantiorum ea in arte Magistrorum expressas, ad earum similitudinem delineatas esse, quas alii ex iisdem exemplaribus expresserunt; cum pluribus per artem ac industriam liceat Raphaelis, Titiani, Corregii, Pauli Veronensis, Carraccii, Rubensii, Pictorum celeberrimorum Opera imitari? Pari ergo ratione se ridendum præbet *Frassenus*, qua *Tikum Sopherim*, quod ex Masorha hausit *Waltonus*, *Alexandrum* ex *Waltono*, & illum ex *Galatino* exscripsisse contendit, qui ex Masorha pariter id se referre profitetur. Quamquam etsi ex *Waltono* id immediate accepissem, falso mihi exprobraret *Frassenus*, quod Waltonum, ex quo in Dissertatione mea aliqui delibavi, non laudaverim, cum ingenue fassus fuerim pag. 303. eorum, quæ de punctationis Hebraicæ origine & aliis Hebraicæ literaturæ arcanis scripsi, plurima ex *Waltoni* doctissimis Prolegomenis, non tamen

men solis, sed etiam ex aliis quos pariter legi & ibidem laudavi, Eruditorum Virorum libris deflorasse. *Lege*, inquiebam, *Ludovicum Capellum, libro de Punctationis Arcano revelato, Buxtorfium, Morinum, & Prolegomenon III. Bibliorum Polyglottorum doctissimi Waltoni, ex cujus erudito labore multa hac in Quæstione defloramus*. Tandem etsi hunc ipsum, de quo agimus, locum ex *Waltono* exscripsissem, nemo id mihi minori jure improperare posset quam *Frassenus*, quia omnia pene *Waltoni Prolegomena* in suis Disquisitionibus Biblicis exscripsit.

Quod vero *Galatinum* spectat, quem quod nec *Waltonus*, nec *Alexander* laudaverint, utique *Frassenus* succenset, fateor me in hoc Scriptore legendo tempus non contrivisse. Quid vero laudarem *Galatinum* Plagiarium insignem, qui *Arcana* sua *Catholicæ Veritatis* ex aureo Opere *Raimundi Martini* Ordinis FF. Prædicatorum, quod *Pugionem Fidei* inscripsit, pene omnia exscripsit ac furatus est, nequidem semel laudato *Raymundo*, ejusve libris admirandis? *Galatinum* Plagiarium conclamans, convitium ipsi non facio. Probata siquidem accusatio est. De eo doctissimus *Scaliger* ad *Causaubonum* ita scribebat 16. Kal. Maij MDCIV. *De Galatino scito me vera dixisse: nam non solum ille omnia a Raymundo Sebone expiscatus est; sed & Opus ejus nihil aliud est quam Breviarium Pugionis Fidei. Ita enim Opus suum Doctissimus Dominicanus ille inscripserat, qui Tolosæ ante annos ducentos plus minus scribebat.*

In nomine lapsus est Scaliger, Raymundum Sebone, *pro* Raymun. Martini, *scribens*.

De eodem *Galatino* vir doctissimus *D. Philippus Jacobus Maussacus* Præses, in Prolegomenis ad Pugionem Fidei *Raymandi Martini* hæc habet: *Petrus Galatinus ex Judæo Christianus anno demum MDXV. lib. XII. de Arcanis Catholicæ Veritatis, Pugione Fidei nondum edito, publicare ausus est, ex quo quæcumque protulit bonæ notæ in sua Arcana transfudit, suppresso penitus Martini nomine, non paucis dubiæ & incertæ fidei additis*. Et infra: *Tria Volumina illius Pugionis extant Tolosæ in Bibliotheca Collegii Fuxensis, quorum non tam Compendium, Epitomen, aut Breviarium confecit Galatinus in Arcanis, quam omnia bona quæ habet, ab eo furatus est, suppresso penitus Martini nomine*.

De eodem *Galatino* vir Clarissimus ac Doctissimus *Josephus de Viosin* in fine Observationum in Prooemium *Pugionis Fidei* hæc habet: *Secunda vero & Tertia pars Pugionis, totæ sunt adversus Judæos: quarum possessionem jamdudum ad se transtulisse comperimus Galatinum; easque sub nomine Arcanorum Catholicæ Veritatis suscepisse; verum malæ fidei possessorem nulla temporis præscriptio munit. Ipso jam domino viro eximio*, Raymundo Martini, *Ordinis Prædicatorum quasi postliminio sua repetente, justitiæ præceptum est, suum illi tribuere*. Idemque Dominus *Voisinus*, quo obstetricante *Pugio Fidei* editus est, & doctissimis Observationibus illustratus, per singulas paginas indicat loca, quæ *Galatinus* furatus est: adeo ut plagii convictus plane maneat Auctor ille, quo *Frassenus* velut magno sui Ordinis ornamento gloriatur.

Inter hujusmodi furta *Galatini*, illud est de *Tikum Sopherim*, quod *Raymundus* noster in secunda parte Pugionis Fidei, cap. III. pag. 222. refert ac explicat. Ineptissime igitur mihi improperat *Claudius Frassenus*, quod *Tikum Sopherim* ex *Waltono* exscripserim, & ille ex *Galatino*; cum *Galatinus* id, & alia pene omnia, ex *Raymundo Martini* Dominicano, exscripserit, qui ducentis triginta septem aut circiter annis ante *Galatinum* floruit, *Sancto Ludovico* & *Jacobo* Aragonum Regi charissimus. Meliori ergo jure *Frasseno* exprobrarem, quod *Galatinum* laude nulla dignum laudaverit, *Raymundum Martini* non laudaverit, in cujus vitula sibi aravit *Galatinus*.

Tandem si *Galatinum a Waltono*, & F. *Natali Alexandro* laudari debuisse importune contendat aliquis, Sapienti obsequemur, dicenti: *Responde stulte juxta stultitiam ejus*, & insigni illi Plagiario hoc ex *Sixto Senensi, lib. II. Bibliothecæ Sanctæ*, pag. 120. inscribemus Elogium: *Non possum hic non magnopere mirari inane studium Petri Galatini, ex ordine Minorum, qui cum in primo* De Arcanis Catholicæ Veritatis *libro Defensionem Thalmudicorum Voluminum suscepisset, in eam vanitatem devenit, ut non solum affirmaverit Thalmudica Opera in Latinam verti oportere, & publice in Scholis Christianorum explicari, sed hoc ipsum quoque conatus fuerit adstruere auctoritate Clementis Papæ Quinti, qui in Concilio Viennensi, eadem Sancta Synodo approbante, statuit,*

tuit, ut in Scholis Christianorum essent Præceptores Hebrææ & Chaldaicæ Linguæ periti, qui libros Judæorum in Latinum transferrent, & ipsorum linguam publice docerent. Hoc quidem Clementis Decretum, inquit Petrus, cum intelligi nequeat de Hebraicis Divinæ Scripturæ libris, quia jam toties traducti fuerant, consentaneum est, ipsius verba intelligenda fore de Thalmudicis Judæorum Operibus, nondum Latinæ versis. Lepidum sane argumentum, & defensore tali dignum! qui non animadverterit Clementis Canonem loqui de primis rudimentis, & Institutionibus Linguarum Hebraicæ & Chaldaicæ, quæ magis petendæ sunt ab eis qui inter Judæos Grammaticas Traditiones, & Hebraica, atque Chaldaica Dictionaria conscripserunt, quam ab iis qui Thalmudica Scripta collegerunt. Non est, quod amplius de nobis conqueraris, *Frassene Frater:* en *Galatinum* tuum abunde laudatum. Ad tuas criminationes redeo.

Pro virginali pudore tuo me *Waltoni* Exscriptorem vocare pergis in iis locis, in quibus nihil ab ipso accepi, sed ab iis a quibus accepit ipse, a domesticis nempe Dominicanæ Familiæ Auctoribus. Ita scribis, pag. 320. Biblicarum Disquisitionum tuarum: *Aliam susceptæ a Sancto Hieronymo ex Fontibus Hebræis Editionis rationem Waltonus profert, & ejus Exscriptor Historiæ Ecclesiasticæ Compilator hodiernus: quod cum Versio LXX. in plurimis potius esset Paraphrasis & Commentarius, quam Versio obscura elucidans, & sensum potius quam verba redderet: congruum erat aliam ex Hebraico Textu de verbo ad verbum cudi, qua ostenderetur illos LXX. Seniores nihil Hebraicis Fontibus contrarium & alienum Græce reddidisse.* Calumniaris *Frassene*: non enim ex *Waltono*, sed ex nostro *Sixto Senensi*, libro VIII. *Bibliothecæ Sanctæ*, pag. 661. rationes illas retuli, non ipsis quidem *Sixti* verbis, nec eodem ordine, sed ipsius sensu. *Causas porro*, (inquiebam, pag. 284.) *cur a Latinis Ecclesiis suscepta sit hæc Versio, istas profert Sixtus noster Senensis, lib. VIII. Biblioth. Sanctæ ad finem.* Sed ita inhærebat *Frasseni* animo *Alexandrum* velut *Waltoni Exscriptorem* traducere, ut ei semper *Waltoni* Phantasma obversaretur, & pro *Sixto Senensi* ipsum sumeret. Quamquam etsi rationes illas ex *Sixto Senensi* non retulissem, haud consequens esset eas ut exscripsissem ex *Waltono*, cum ex *S. Hieronymo* depromptæ sint variis in locis, easque apud illum legerim.

Frassenus ea qua flagrat allatas a *Sixto Senensi*, a *Waltono* & *Alexandro* rationes impugnandi libidine, Sanctos Patres impugnat, & sibi ipsi contradicit. Scripsi *Sanctum Hieronymum* Versionem novam ex Hebræo Textu immediate expressam adornasse tum ob alias rationes, tum ob istam, quod *Versio LXX. in plurimis potius erat Paraphrasis quam Versio obscura elucidans*, &c. Hanc rationem carpit *Frassenus*, pag. 302. Disquisitionum suarum Biblicarum his verbis: *Quam confictitia sit hæc conjectura, & a veritate aliena, satis superque constat ex iis quæ dicta sunt, Translationem videlicet LXX. Interpretum omnes quotquot erant Alexandriæ Judæorum Sacerdotes, approbasse, atque illam Hebræo Textui fideliter correspondere, fuisse attestatos. Si confictitiam* & a veritate alienam hanc rationem esse putas, *Frassene*, cur ipsi in iisdem Disquisitionibus tuis, Capite *De Editione LXX. Interpretum*, subscripsisti? Hanc §. III. dicti capitis inscriptionem apposuisti: *Quænam sint rationes & causæ cur Versio LXX. Interpretum a contextu Hebraico tantopere discrepet?* Tum in corpore dixisti: *LXX. Interpretes perspicuitati & nitori studentes, Phrasim Græcam æmulatos fuisse & sic non omnes Hebræas dictiones verbatim expressisse, tamquam sensum integrum reddiderint, & non verba verbis, sed sententias sententiis reddidisse.* Ita secum pugnat *Frassenus* ea qua flagrat libidine *Alexandrum* impugnandi. Sed & SS. Patribus adversatur, qui si versionem LXX. Interpretum in plurimis potius esse Paraphrasim, quam Versionem obscure elucidantem, non agnovissent, multaque in ea abundare quæ in Hebræo non habentur, multa deesse quæ in Hebræo leguntur, non laborassent in proferendis rationibus, quibus persuaderent, additiones illas vel omissiones, eorum Versionis auctoritati non derogare, quod afflatu Spiritus Sancti id fecerint. Ita *S. Epiphanius* lib. *de Ponderibus & Mensuris* scribens: *LXX. sicubi manca ac defecta erat oratio nonnullis adjectis plurimum ei lucis attulerunt, ut non sine Spiritus Sancti afflatu ad scribendum accessisse credibile sit.* Ita *S. Hieronymus* Præfat. 2 in lib. Paralipom. *Ubi*, inquit, *obelus, transversa scilicet virga*

ga præposita est, illic signatur quid LXX. Interpretes addiderint, vel ob decoris gratiam, vel ob Spiritus Sancti auctoritatem, licet in Hebræis Voluminibus non legatur. Et Præfatione in Pentatheucum: *Ubicumque sacratum aliquid Scriptura testatur de Patre, & Filio, & Spiritu Sancto, aut aliter interpretati sunt, aut omnino tacuerunt; ut & Regi satisfacerent, & arcanum Fidei non vulgarent.* Et in Prœmio Quæstionum Hebraicarum in Genesim, asserit, *Illos Ptolomæo Regi Alexandriæ Mystica quæque in Scripturis sanctis prodere noluisse, & maxime ea quæ Christi adventum pollicebantur, ne viderentur Judæi & alterum Deum colere.* Et in Cap. 9. *Isaiæ v. 6.* Sex Christi divina nomina ipsos prætermisisse ait, eorumque loco reposuisse *Magni consilii Angelum* quod *in Hebræo non habetur.* Ita *S. Augustinus*, lib. XVIII. *De Civitate Dei*, cap. 43. *Spiritus qui in Prophetis erat, quando illa dixerunt, idem ipse erat etiam in* LXX. *Viris, quando illa interpretati sunt. Qui profecto auctoritate divina & aliud dicere potuit, tamquam Propheta ille utrumque dixisset, quia utrumque idem Spiritus diceret, & hoc ipsum aliter; ut si non eadem verba, idem tamen sensus dilucesceret: & aliquid prætermittere, & aliquid addere, etiam ut hinc ostenderetur, non humanam fuisse in illo opere servitutem, quam verbis debebat Interpres; sed divinam potius potestatem, qua mentem replebat & regebat Interpretis.* Lege ejusdem Sancti Doctoris, cap. 66. libri II. *De Consensu Evangelistarum.* His testimoniis Sanctissimorum & Doctissimorum Patrum, jam olim a me prolatis Dissertatione XI. in Historiam Ecclesiasticam Sæcul. II. pag. 190. 191. & 192. conficitur me *confictitiam*, ut *Frassenus* loquitur, & *a veritate* penitus *alienam conjecturam* non protulisse, cum inter rationes ob quas *S. Hieronymus* suam Versionem adornavit eamque Ecclesia suscepit, hanc secundo loco protuli: *Quia Versio LXX. in multis Paraphrasis potius erat quam Versio obscura elucidans, sensum potius quam verba reddens: congruum erat aliam ex Hebraico fere de verbo ad verbum cudi, quo ostenderetur nihil illos Hebraico Textui contrarium reddidisse.*

ARTICULUS III.

Calumniæ Frasseni in Doctrinam Alexandrinam de Vulgata Editione Latina diluuntur.

CUM *Frassenus* passim *Alexandrum* seu directe seu oblique carpat, eumque *hereticis blandiri, & minus religiose quam plerosque Protestantium* in sua Dissertatione de Vulgata Editione Latina sentire ac loqui effutiat, has calumnias diluere aggredior impræsentiarum, *S. Hieronymi* consilium secutus, qui præclare dixit: *In suspicione hæreseos nolo quemquam esse patientem.* Id autem exequar, meæ de Vulgata Doctrinæ in ea Dissertatione adversus quam oblatrat *Frassenus*, summam exhibendo, rationemque Catholicæ, Apostolicæ, Romanæ Ecclesiæ, & Viris quibusque in ejus Communione Eruditis reddendo.

(a) Sessione IV. Qui Concilii Tridentini Decretum de Vulgata Editione latina reveretur, amplectitur, sequitur, & ab omnibus amplectendum docet ac sequendum, is sane tam religiose sentit de illa Editione, quam religiose sentire illum jubet Ecclesia, nec Hæreticis blandiri citra calumniam dici potest. Statuit autem ac declarat ad unum de Vulgata Editione Latina Tridentina Synodus: *Hæc ipsa vetus & Vulgata Editio, quæ longo tot sæculorum usu in ipsa Ecclesia probata est, in publicis lectionibus, disputationibus, prædicationibus & expositionibus pro authentica habeatur, & ut nemo illam rejicere quovis pretextu audeat, vel præsumat.* Id omnino censet Alexander, qui Quæstionem V. Dissertationis suæ ita auspicatur: *Vulgatam Versionem Authenticam decernit Tridentina Synodus Sess. IV. cap. 2.* Et Decretum Sanctæ Synodi describit. Addit, *Ideo authenticam dici, quia nihil continet Fidei & bonis moribus repugnans: & certa est regula Fidei prout ab Ecclesia probata est.* Non sic vero dici authenticam, *quasi Fontibus Hebraicis, vel Græcis præferenda sit, aut etiam coæquanda.* Tridentinam proinde Synodum *Latinis dumtaxat Versionibus cæteris Vulgatam nostram præferre, relictis Textibus originariis eodem in statu in quo prius erant.* Concilii Tridentini Decreto consentaneam prorsus esse hanc *Alexandri* opinionem, hæc Sacræ Synodi verba probant:

[Sacro-

Sacrosancta Synodus considerans non parum utilitatis accedere posse Ecclesiæ Dei, si ex omnibus Editionibus Latinis, quæ circumferuntur sacrorum Librorum, quænam pro authentica habenda sit innotescat, statuit & declarat, &c. Ex his intulit *Alexander*, ex originariis Textibus, Hebræo scilicet ac Græco, Vulgatam Editionem Latinam corrigi posse. Id vero pariter Auctores inter Catholicos primarii subsellii ante *F. Natalem Alexandrum* docuerunt. *Salmeron* celeberrimus S. J. Theologus qui Concilio interfuit, Prolegomeno III. in Evangelia: *Nihil*, inquit, *de Exemplaribus Græcis vel Hebræis agebatur: tantum inter tot Editiones Latinas, quas sæcula nostra parturierant, quænam ex illis præstaret, sermo erat. Liberum autem reliquit omnibus, qui Scripturas Sacras profundius meditantur, Fontes Græcos aut Hebræos, quatenus opus sit, consulere, quo nostrum vitio Librariorum, aut temporum injuria corruptum emendare valeant.*

Hanc fuisse Trid. Conc. mentem ut probarem, *Andream Vega* Ord. FF. Min. eximium Theologum, & *Michaelem Cervinum* Cardinalem a Sancta Cruce, tunc Legatum Summi Pontificis, & Summum postea Pontificem *Marcellum II.* quem *Vega* laudat, testem appellavi. Locum *Andreæ Vega* indicavi, scilicet lib. XV. *De Justificatione*, cap. 9. verba non descripsi, brevitati studens: sed ea hic subjicere operæ pretium, ut domestico testimonio Frassenianæ vanitatem opinionis ostendam, & Alexandrinæ veritatem probem sententiæ. Antequam vero loquatur *Vega*, audientiam ipsi faciet Cardinalis *Palavicini* commendatio in Historia Concilii Tridentini, lib. 6. cap. XVII. ubi cum præmisisset, Viros eximios & præstantissimos Theologos qui Concilio interfuerunt, vel cum iis qui interfuere, convixerunt, asserere Vulgatam Editionem Latinam a Sacra Synodo non ea ratione pronuntiatam esse authenticam, quasi Textibus primitivis sit anteponenda, primo loco laudat *Andream Vega* cum honorifica Præfatione. *In primo luogo il dottissimo Andrea Vega, che a quel tempo stava in Concilio, e che quantunque fosse Teologo Consigliero, e non Vescovo giudicatore; fu nondimeno ascoltato con la debita stima. Egli diede il parere in questa sentenza da me spiegata, come riferisce il Soave medesimo, e dipoi testifica nelle sue opere che tale fu l'intenzione de' Padri: & che specialmente questo significogli il medesimo Legato Cervino, divolgando ciò nelle stampe in vita di esso.* Jam *Andream Vega* tam illustri commendatione fultum audiamus, *Calvino* respondentem. „ Sed ne erres, *inquit*, ut facis, circa approbationem Vulgatæ Editionis factam in Sessione 10. nec frustra labores in ostendendis vitiis Vulgatæ Editionis, audi obiter pauca quæ & Philippo (*Melanctoni*) dicta velim, qui ante te graviter de hoc accusat Patres. Synodus non approbavit menda, quæ linguarum periti, & in sacris literis mediocriter versati, in ea deprehendunt. Approbavit dumtaxat Vulgatam Editionem repurgatam a mendis, quæ vitio scriptorum vel calchographorum in ea obrepserunt. Nec eam tamquam e cœlo delapsam adorari voluit. Interpretem illius quisquis ille fuerit, sciebat non fuisse Prophetam, nec nos meruisse hactenus quemquam, qui eodem in omnibus Spiritu Sacras literas a propria & nativa lingua in alienam linguam transfuderit. Ac proinde nec cohibuit, nec cohibere voluit studiosorum linguarum industriam, qui aliquando docent melius potuisse aliqua verti, & uno eodemque verbo vel plures nobis suggessisse Spiritus Sancti sensus, vel certe alios commodiores, quam e Vulgata Editione possent haberi. Sed in honorem vetustatis, & honoris quem ei jam a multis annis detulerant Concilia Latina, quæ sunt ea usa, & ut certo scirent Fideles, quod & verissimum est, nullum inde haberi posse perniciosum errorem, & tuto illam & citra periculum posse legi: ad coercendam etiam confusionem quam affert multitudo Translationum, & temperandam licentiam nimiam cudendi semper novas Translationes, sapienter statuit ut ista uteremur in publicis lectionibus, disputationibus, & expositionibus. Atque eatenus voluit eam authenticam haberi, ut certum omnibus esset, nullo eam defœdatam errore, ex quo perniciosum aliquod dogma in fide & moribus colligi posset; atque adeo adjecit, ne quis illam quovis prætextu rejicere auderet. Et hanc fuisse mentem Synodi, nec quidquam amplius statuere voluisse, ex verbis ipsis & ex aliis consuetis approbationibus Concilii potes colligere. Et ne dubites de his, verissime tibi possum allegare pro his Amplissimum & Observandis. Dom. S. Crucis Cardinalem, de pietate

Pag. 613. & 614.

De Justif. lib. 15. c. 9.

„ & de literis, & studiosis omnibus optime meritum, qui illi Sessioni & aliis omnibus præfuit: ac pridie quidem quam illud Decretum firmaretur, & postea non semel mihi testatus est, nihil amplius voluisse Patres firmare. Itaque nec tu, nec quispiam alius, propter hanc approbationem Vulgatæ Editionis impeditur, quominus ubi hæsitaverit, ad Fontes recurrat, & in medium proferat quidquid habere potuerit, quo juventur & locupletentur Latini, & Vulgatam Editionem ab erroribus repurgent, & quæ sensui Sanctorum, & ipsis Fontibus sunt magis consentanea, assequantur.

Fol. XLb. verso Laudavi *Driedonem* e Lovaniensi Academia doctissimum Thelogum, Trid. Concilio antiquiorem lib. 2. de Translationibus Sac. Script. c. 1. ut probarem hanc fuisse Virorum Eruditorum sententiam ante Concilium Trident. *Driedonis* verba non adscripsi brevitati studens, nunc vero ea recitare non inutile erit. „ Quemadmodum, *inquit*, 70. Interpretum Editio in multis ab Hebraico fuerat devia, quam tamen & olim Christus & Apostoli ejus sic honoraverunt ut uterentur illa, corroborantes ex eadem Fidei nostræ primordia; nihilominus ex Hebraico Fonte, ubi opus erant, citantes etiam ea quæ apud 70. non reperiebantur: sic & hanc nostram Editionem hactenus honoravit Ecclesia Latina, quamvis secundum censuram SS. PP. Ambrosii, Hieronymi, & aliorum Antecessorum, quibusdam in locis non ignoraverit forsitan nonnulla devia esse a vetustissimorum Græcorum & Hebræorum exemplariis, sciens aliud esse, eum qui Scripturam edidit, hallucinatum esse; aliud vero eum qui eamdem Scripturam in aliam linguam transtulit, non recte interpretatum .... Quapropter non arbitremur absurdum esse sermonem Sacræ Scripturæ translatum ex suo fonte in linguam aliam examinare, recurrendo ad suam originem, & discutere, si forte Interpres deviaverit a sensu ejus qui scripsit. Et id unicuique eo usque licitum est, donec universalis Ecclesiæ auctoritate fuerit definitum, Editionem illam in omnibus fonti suæque origini consonam esse. Insuper & Definitione hujuscemodi facta, adhuc liceret, pro intelligendis locis obscuris, recurrere ad Scripturam in suo fonte". Cum itaque constet ex Cardinali a Sancta Cruce, Concilii Præside, & Doctissimo *Vega*, ejusdem Concilii Theologo, Vulgatam Editionem Latinam eo sensu authenticam non esse declaratam a Patribus, ut in omnibus fonti suæque origini consona sit, sed solum quod nullo fœdata sit errore, ex quo perniciosum aliquod dogma in fide, aut moribus colligi valeat: licitum est examinare, an Vulgatus Interpres ab Hebraica aut Græca Veritate in aliquo deviaverit, Versionem illam cum Fontibus comparando, & multo magis inquirere in sphalmata ex imperitia Scribarum aut Typographorum orta, modo Vulgatæ Versioni suus servetur ab Ecclesia assertus honos, suaque auctoritas, nec privato quis genio aut critica, audeat aliquid in illa immutare; sed suas proponendo conjecturas, ab una id fieri posse Ecclesia, si ita ipsi visum fuerit, religiose contestetur. Quid autem aliud asseruit *F. Alexander* in Dissertatione quam arrodit *Frassenus*?

Laudavi pro eadem sententia *Bellarminum*, libro II. *de verbo Dei*, c. VI. verba ejus non protuli; sed profero impræsentiarum. *Vulgata Editio*, inquit, *non est unius Auctoris, sed quædam habet ex Hieronymo, quædam ex Luciano, quædam ex Theodotione, quædam ex alio quodam Interprete innominato. Stultum autem videtur dicere, Theodotionem Hæreticum non potuisse errare .... Non igitur Auctores illos canonizavit Ecclesia, sed tantum hanc versionem approbavit: nec ita tamen approbavit, ut asseruerit nullos in ea Librariorum errores reperiri; sed certos nos reddere voluit, in iis præsertim, quæ ad fidem & mores pertinent, nulla esse hac in versione Interpretum errata*. Et ibidem licere asserit *recurrere ad Fontes Hebræos & Græcos, quando Latini Codices variant, ut non possit certo statui quæ sit vera Vulgata Lectio; & quando verba aut sententia in Latino est anceps*.

Addo novum *Bellarmini* locum ex cap. scilicet X. ejusdem libri, ubi *Calvini* mendacia refellens, ait: *Alterum ejusdem mendacium est, decrevisse Tridentinos Patres, minime esse audiendos eos, qui ex Fonte ipso purum liquorem proferunt, & ex certa veritate falsum coarguunt. Hoc id mendacium voco, quod nihil ejusmodi in Decreto Concilii legatur. Nec enim Patres ullam Fontium mentionem fecerunt, sed solum ex tot Latinis Versionibus quæ circumferuntur, unam delegerunt, quam cæteris anteponerent, &*

(*quod*

(quod Ecclesiæ gravitatem & constantiam decebat) antiquam novis ; probatam longo usu, recentibus ac adhuc (ut sic loquar) crudis ; denique unam multis inter se dissidentibus & pugnantibus prætulerunt.

Laudavi *Sixtum Senensem*, libr. VIII. Bibliothecæ Sanctę, quem etiam pro hac sententia laudat Cardinalis *Palavicini*, lib. VI. Historię Concilii Tridentini, cap. XVII. cum hoc elogio: *Della stessa opinione si mostrò un altro dottissimo Scrittore che visse in quella stagione, e conversò con gl' uomini intervenuti al Concilio. Dico Sisto Senese nell' ultimo Capo della maravigliosa operą intitolata da lui. Biblioteca Santa.* Sic autem habet *Sixtus Senensis*, cujus verba non descripseram. *De erroribus vero quos Hieronymus in veteri Translatione annotavit, & recentiores in hac nova Editione pariter annotarunt, ingenue fatemur & nos, multos errores ab Hieronymo emendatos in veteri Traductione, & similiter in hac nostra nova Editione nonnullas inveniri mendas, solæcismos, barbarismos, hyperbata, & multa parum accommodate versa, & minus Latine expressa, obscure & ambigue interpretata, itemque nonnulla superaddita, aliqua omissa, quædam transposita, immutata, ac vitio Scriptorum depravata, quæ Sanctes Pagninus, Thomas Cajetanus, Franciscus Forerius, & Hieronymus Oleastrius, viri ex Dominicano Ordine eruditissimi, interpretationibus & explanationibus suis indicarunt. Non tamen ex his sequitur, Ecclesiam usque in hanc diem non habuisse veram, sinceram, integram, ac fidelem Novi Testamenti Editionem: quia etsi in ea ejusmodi errata inveniantur, certum est tamen neque in veteri, neque in nova Editione aliud umquam inventum esse, quod fuerit vel a veritate Christianæ Fidei devium, vel contrarium Dogmatibus ac Regulis Orthodoxis, vel præter veritatem additum, vel contra veritatem mutatum, vel in præjudicium veritatis omissum, vel adeo depravatum, ut occasionem perniciose errandi attulerit, vel hæresibus ac pravis Dogmatibus materiam & fomenta præstiterit, vel ita obscure & ambigue versum, ut Mysteria nostræ Fidei occultaverit, aut non ad sufficientiam, & quantum satis est ad salutem, explicaverit. Quos tamen errores, mendas ac depravationes Divus Hieronymus in veteri Editione Novi Testamenti se consulto reliquisse testatus est, & Ecclesia similiter in nova Editione ex professo reliquit. Non quia tot eruditissimi ac Sanctissimi Ecclesiæ Patres ea errata vel non agnoverint, vel approbaverint, sed quia ad ea dissimulanda justis se causis impelli viderint. Primo quod animadverterint nihil periculi in Fide ac moribus ex his tam levibus erratis imminere. Deinde ne Fideles importunæ ac nimium exactæ correctionis novitate offenderentur, quorum aures usque ab infantia vetus illa Editio occupaverat. Postremo, ut vetustam illam Editionem venerarentur, quæ nascentis Ecclesiæ Fidem educaverat & crescentis roboraverat & evexerat, utque sanctam ac venerandam illam simplicitatem antiqui Interpretis, qui non sermonis ornatum, sed Historiæ veritatem quæsivit, sua ipsorum approbatione honorarent, & vestigia Majorum suorum sequerentur, qui eosdem errores, sacra quadam pietate ducti, tolerarunt, exemplo SS. Apostolorum, qui quamquam scirent Editionem LXX. Interpretum in multis redundare, & in multis deficere, eam tamen non contempserunt, sed ubique eam prædicaverunt, & ex ea prima nostræ Fidei fundamenta jecerunt. Temerarium igitur est, immo plane Hæreticum, propter leves quosdam defectus, qui in nostra Vulgata Editione, citra ullum Fidei ac morum detrimentum reperiuntur, eam spernere, & abjicere, novasque & profanas in locum ejus Hæreticorum Translationes introducere: præsertim post Oecumenici Concilii Tridentini Decretum.* Non pugnat igitur contra Decretum Sanctæ Synodi, qui in Vulgata nostra leves aliquas mendas superesse censet, quæ Fidei, ac disciplinæ morum doctrinam non spectant.

Pro eadem Sententia laudavi *Mariana*, S. J. Scriptorem egregium, Tractatu *de Vulgata Editione Latina*, cap. 9. & *Serarium* Prolegomenis, cap. 19. Quæst. XII. Conclusione I. cujus hæc sunt verba: *Non antetulit Hebræis Græcisve Fontibus Latinam nostram Versionem Tridentina Synodus.* Et Quæst. XI. Conclusione I. *Quæ a Tridentino Concilio Versioni Vulgatæ tribuitur auctoritas, non est infinite accipienda, sed definite, certis cum modificationibus. Prima, ut Versio hæc sit emendata, vel potius emendatissima. 2. Ut nihil quod Fidei ac veritati, bonisque moribus repugnet, habeat. 3. Nihil item quod justum ulli opinionis cujusque noxiæ aut inutilis occasionem præbeat. 4. Ut in ipso Versio-*

nis genere bona sit, id est, bene primigenium Textum vertat, ejusque sententiam reddat. His adde *Bonfrerium*, ejusdem Societatis doctissimum Interpretem, in *Præloquiis*, cap. XV. Sect. III. & *Genebrardum* in Præfatione ad *Carolum IX.* Regem Christianissimum, *Origenis* Operibus præfixa.

Tot eruditorum Virorum claudet agmen Eminentissimus Cardinalis *Palavicini*, lib. VI. Historiæ Concilii Tridentini, cap. XVII. ubi cum caput, *Ut veterum*, Dist. IX. quo dicitur: *Ut veterum librorum fides de Hebreis Voluminibus examinanda est, ita novorum veritas Græci sermonis normam desiderat:* Cum, inquam, illud caput (quod ex *Sancto Hieronymo* sumptum est) contra Decretum Synodi Tridentinæ sibi objecisset; nihil illi obesse hæc verba respondet, quia etsi in nulla parte essentiali a Textu primitivo Vulgata nostra Versio dissideat, nec vel in minutissimis partibus sponte a Textu originario Interpres recesserit, nihilominus vim omnem ac perspicuitatem Textus primitivi, ac absolutissimam cum eo convenientiam, Vulgatum Interpretem, in omnibus assecutum fuisse, Concilium non docet. Idque in Versione quavis inveniri, prorsus impossibile est. Multa itaque loca ambigua & obscura in Latina Versione Vulgata inveniri, quæ ex primitivo Textu lucem accipiant. *Si nega forse, che nell' interpretazione Volgata non sieno molti passi equivoci, e molti oscuri, i quali ricevan luce dalle Bibbie di primitivi idiomi? Non si vagliono tutto il giorno di questo ajuto i Commentatori Cattolici? Non fecero essi, eziandio immediate dopo il Decreto del Concilio, anzi mentre il Concilio durava? il che dimostra, che non fu contrario a ciò il sentimento de' Padri Tridentini? Altro è dire, che una Traslazione sia autentica, cioè nè studiosamente falsata in veruna parte quantunque accidentale e minuta, nè mai pur inavvertentemente difforme dall' originale nella sostanza, altro è dire che contenga tutta la chiarezza, tutta la forza, tutte le allusioni dell' originale. Il primo si è diffinito in Trento della Esposizione Volgata. Il secondo è affatto impossibile di qualunque esposizione; avendo ciascuna lingua le sue perfezioni proprie, ed i suoi proprj mancamenti; onde a molte espressioni dell' una è inabile di corrispondere l' altra.*

Ex his omnibus evidentissimum est, doctrinam F. *Natalis Alexandri*, qua Vulgatam non ita authenticam esse propugnat in Dissertatione sua, ut fontibus Hebræis aut Græcis præferenda vel coæquanda sit, & nullæ sint in ea mendæ, quæ ex collatione cum Textu primitivo auctoritate Ecclesiæ corrigi possint, esse communem Theologorum Catholicorum primi subsellii doctrinam, quæ cum Synodi Tridentinæ Decreto non pugnat ullatenus, adeoque nec Hæreticis blanditur, ut *Frassenus* calumniatur.

Cur ergo *Alexandri* erga Vulgatam minorem quam Hæreticorum reverentiam esse ais (Biblice Disquisitor?) Forsan quod post *Sixti V.* & *Clementis VIII.* auctoritate curatam Vulgatæ Latinæ Editionis emendationem, nefas esse putes asserere, aliqua etiamnum sphalmata in ea superesse, quæ Ecclesiæ arbitrio ac judicio corrigi queant, quod *Alexander* scribere ausus est Quæstione VI. quæ potissimum bilem tuam accendit. Sed oppido falleris, tuumque pro Vulgata zelum non esse secundum scientiam, *Bellarminus* unus e Romanis Correctoribus ad *Lucam Brugensem* ostendit. *Scias velim*, inquit, *Biblia Vulgata non esse a nobis accuratissime castigata. Multa enim ex industria justis de causis pertransivimus, quæ correctione indigere videbantur.* Id luculentius ostendit *Clemens VIII.* qui novam Editionis Latinæ correctionem post *Sixtum V.* aggressus non fuisset, si Vulgatam Editionem semel ab uno Pontifice emendatam, alterius auctoritate corrigi ulterius non posse, & a quibuscumque mendis esse immunem existimasset. Quod potuit *Clemens VIII.* nonne & *Innocentius XI.* potest? Id ostendit Præfatio Bibliis auctoritate *Clementis VIII.* correctis & editis præfixa, *Vulgatam Editionem, quanta fieri potuit diligentia castigatam*, declarans, *quam quidem sicuti omnibus numeris absolutam pro humana imbecillitate affirmare difficile est, ita cæteris omnibus quæ ad hanc usque diem prodierant, emendatiorem, purioremque esse, minime dubitandum. Et vero quamvis in hac Bibliorum recognitione, in Codicibus MSS. Hebræis Græcisque Fontibus, & ipsis veterum Patrum Commentariis conferendis, non mediocre studium adhibitum fuerit: In hac tamen pervulgata Lectione, sicut nonnulla consulto mutata, ita etiam alia, quæ mutanda videbantur, consulto immutata relicta sunt.* Quæ mutanda videbantur, & ta-

& tamen certis de causis non sunt immutata a *Clemente VIII.* possunt ab *Innocentio XI.* summa pariter a Christo auctoritate ad Ecclesiæ regimen universæ donato, uti & dotibus omnibus tantæ Dignitati pari, facta cum MSS. Codicibus, cum Hebræis Græcisque Fontibus, & veterum Patrum Commentariis collatione emendari. Qui id revocaret in dubium, is vere Hæreticis blandiretur.

Idem etiam diserte docet *Serarius*, Prolegomenon cap. XIX. Quæst. XVIII. & octo rationibus probat posse adhuc alia menda in Vulgata Editione Latina corrigi. „ 1. Quia, „ ut ait Præfatio, *in tanta re nulla potest esse nimia diligentia*; licet igitur Bibliorum Textus sit accuratissime expurgatus, aliquem tamen adhuc aliquorum diligentiæ locum reliquit. 2. Dicitur in eadem Præfatione: *Vetus Versio quanta fieri potuit „ diligentia castigata.* Cum autem dicitur, *quanta fieri potuit diligentia*, intelligitur non „ absolute ac Metaphysice quanta omnino possibilis fuit; sed moraliter, *quanta illo „ tempore, loco, per illos, cum illis opportunitatibus, & adjumentis.* Si vero alio „ tempore ac loco plus quiddam aliunde opportunitatis & adjumenti accedat, non negatur major adhuc aliqua in re castigatio. 3. Prudenter ac ingenue de eadem castigatione ait Præfatio: *Eam omnibus numeris absolutam pro humana imbecillitate affirmare difficile est.* Potest igitur adhuc in aliquo verbo aut alia recula numerus deesse „ aliquis. Et vel Cardinalibus, vel doctis hominibus qui in castigatione ista laborarunt, „ omnis *humana* negari videtur *infirmitas*, si omnia eos menda vidisse, omnia correxisse, nihil usquam correctione adhuc aliqua dignum reliquisse dicuntur. 4. Diserte „ dicitur tantum ista Editio cæteris *omnibus quæ ad hanc usque diem prodierunt, „ emendatior & purior.* Quando igitur in Apostolicis Literis asseritur, Bibliorum *Textus accuratissime expurgatus*; intelligendum id non simpliciter & absolute, sed, prout ante dixi, comparate, ut sit iste Textus accuratissimus; siquidem *cum correctis „ Editionibus conferatur aliis, quæ hactenus prodierunt.* Et nota præteriti temporis verbum hoc *prodierunt*; quia si adhuc in opere isto tam feliciter cœpto, ac quantum „ fieri potuit, perfecto, pergat Apostolicæ Sedis vigilantia, non negatur quin possint „ deinceps aliquæ præterea Editiones prodire correctiores, & perfectiores. 5. Diserte „ item dicitur: *In Vulgato vetere Bibliorum Textu visa fuisse mutanda, quæ consulto „ mutata non sunt.* Illorum igitur ipsorum, qui correctioni huic præfuerunt judicio, „ possent adhuc mutari nonnulla. 6. Causam addunt isti, cur quæ mutanda judicarent, „ mutare tamen noluerint, triplicem. 1. est quorumdam offensio. 2. Suspicio de posteriorum sæculorum libris, quod *fortasse puri minus ac integri evaserint.* 3. Institutum ipsorum, quod novam facere noluerint Bibliorum Versionem, sed eam quæ „ erat, corrigere. Unde si aliqua in re cesset illa offensio, adimatur etiam illa suspicio, poterit aliqua adhuc in istis Bibliis correctio, & unius, alteriusve aut verbuli, aut reculæ fieri mutatio. 7. Notandum etiam in illa suspicione illud, *fortasse.* „ Significat enim hac in re certi nihil esse: estque particula, quæ a Christianæ Fidei objectis, omnique negotio est removenda, ut scite docent e S. Augustino, lib. „ VIII. de Trinit. c. 5. Theologi. Et sicut fortasse fuerunt libri posteriores minus puri, & integri, sic fortasse in istis locis, quæ mutanda videbantur, & mutata non „ sunt, puri fuerunt ac integri. Tam enim hoc *fortasse* certum, quam illud. 8. Rursum dicitur: *Vetus Versio suæ pristinæ integritati ac puritati restituta*, non simpliciter, sed *quoad ejus fieri potuit*, ut in secundo dictum argumento ". Hæc *Serrarius.*

Ex his omnibus judicabunt Viri quique Eruditi, cordati, & æquitatis amantes, an meruerit F. *Natalis Alexander* tam indigne, tamque immaniter a *F. Claudio Frassen* vapulare, ut *Vulgatæ Versionis criminator*. Homo qui *Hæreticis blanditur, qui minus religiosus est in Vulgatum Interpretem quam Protestantes*: quod scripserit ac propugnarit in Dissertatione sua de Vulgata, *Sphalmata & menda aliqua in Vulgata Versione Latina Bibliorum, jussu Clementis VIII. emendata, etiamnum superesse, quæ Ecclesiæ auctoritate corrigi possent*; ac præcipua ex bene multis quæ a *Luca Brugensi*, aliisque Viris Eruditis jam olim observata fuerant, exposuerit.

Forsan graviter peccavit *Alexander*, *Frasseni* judicio, quod ex Hebræis Græcisque Codicibus emendari posse Vulgatam Editionem Latinam asseruerit, fretus auctoritate

S. Ambrosii, lib. 2. *de Spiritu Sancto*, cap. 6. dicentis: *Si quis de Latinorum Codicum varietate contendit, quorum aliquos perfidi falsaverunt, Græcos inspiciat Codices*. *Et Sancti Hieronymi*, Epistola 25. ad *Lucinium* scribentis: *Ut Veterum Librorum fides de Hebræis Voluminibus examinanda est, ita Novorum Græci sermonis normam desiderat*. Præter illa quæ ex Epistola ad *Suniam & Fretelam*, ibidem laudata sunt, & alia, quæ proferri potuissent, plurima. *Sancti Augustini*, lib. XV. *de Civitate Dei*, cap. 13. dicentis: *Cum aliquid diversum in utrisque Codicibus invenitur, quandoquidem ad fidem rerum gestarum utrumque esse non potest verum, ei linguæ potius credatur, unde est in aliam per Interpretes facta translatio*. At enim, inquit *Frassenus*, si fontes puri sunt, ex iis Versiones possunt emendari: non autem si sint impuri atque turbati. Hebræus autem, Græcusque Textus, depravati sunt; Hebræus præsertim a Judæis. Tantum abest igitur ut Vulgata Editio Latina ex Hebræo Græcoque Textu, post *Sixti V. & Clementis VIII.* correctionem, debeat emendari, ut potius ipsa sit hujusmodi Textibus anteponenda. Hoc *Frasseni* principium est, quod quam sit caducum, immo quam evidenter falsum & ridiculum, jam olim demonstravi, antequam ulla mihi adversus *Frassenum* res esset, nimirum Dissertatione XI. in Historiam Ecclesiasticam Sæculi II. pag. 185. & 186. maxime *Sancti Hieronymi* auctoritate in Commentario capite 6. *Isaiæ*, & *Sancti Augustini*, lib. XV. *de Civitate Dei*, cap. 13. Invicta est *Sancti Hieronymi* ratio: Vel enim ante, vel post Christi adventum, Hebraici Codices a Judæis corrupti essent. Primum improbabile prorsus est, quia *Numquam Dominus, & Apostoli, qui cætera crimina arguunt in Scribis & Pharisæis, de hoc crimine quod erat maximum, reticuissent*. Tantum autem abest, ne Scripturarum corruptionem illis Christus exprobrarit, ut etiam *Joannis III.* earum lectionem imperarit: *Scrutamini*, inquit, *Scripturas*. Si autem *post Adventum Domini & prædicationem Apostolorum Libros Hebræos falsatos fuisse* dixerint, *cachinnum tenere non potero*, (inquit S. Hieronymus) *ut Salvator, & Apostoli, & Evangelistæ ita testimonia protulerint, ut Judæi postea falsaturi erant*.

Addiderim, vel ante *Sanctum Hieronymum* depravationem illam Hebræorum Codicum factam esse, vel post *Sancti Hieronymi* tempora. Si primum dixeris, Versionem *Sancti Hieronymi* ex Hebræo, quæ Vulgata nostra maxima ex parte est, corruptam asserere necessum erit, utpote ex Textu corrupto expressam, ex impuro fonte derivatam. Alterum Versionis *Sancti Hieronymi* cum Textu Hebræo quem hodieque habemus consensio, aperte convincit falsitatis. Non tamen negaverim quin Hebræum Græcumque Textum sua fœdaverint Sphalmata: sed quæ in rebus essentialibus nulla sint, & in accidentariis fortuito in Codices quosdam irrepserint, non invaserint universos. Enimvero Dei Providentiam in servanda primitivi Textus, quam Latinæ Versionis integritate, minus invigilasse non crediderim. Unde si quæ sunt (ut certe sunt aliqua) in Hebræo & Græco Textu Sphalmata leviora, non minus in Vulgata Editione Latina aliquot possunt etiamnum superesse, quæ ex Textu primitivo corrigi possunt, sicut interdum ad nonnullos Hebraicorum Græcorumque Codicum Textus restituendos Latina Editio positis conditionibus necessariis, adjumento esse potest.

Si nullum *Alexandri* crimen est asseruisse menda quædam in Vulgata Editione Latina post Summorum Pontificum *Sixti V.* & *Clementis VIII.* correctionem superesse: forsan erravit in modo quo factas a Viris Eruditis observationes exposuit, aut Criticæ peccavit immodestia, ob quam a *Frasseno* jure merito reprehendatur? An ita se res habeat, cordati doctique Viri facile judicabunt, si quæ scripsit *Alexander*, cum iis conferantur quæ *Nicolaus Serarius* Societatis Jesu doctissimus Interpres ab annis LXX. de eodem scripsit argumento in Prolegomenis Biblicis, cap. XIX. quæst. XXI. ubi quatuor asserit. I. *Manifesta Typographicæ incuriæ menda fas est emendare*.

„ II. *Nefas in Sacro Bibliorum Textu correcto recudendo ne minimam quidem particulam secus quam in Vaticano Exemplari est, mutare, addere, vel ab eo detrahere*.

„ III. *Fas alibi quam in Sacri Textus recusione menda, si quæ, præter manifesta illa Typographica, de quibus numero 1. occurrant, notare ac emendare*. Primo quia „ id non prohibet Pontifex. Secundo, quia Præfatio satis sæpe, satisque aperte pro„ fitetur, posse adhuc aliqua in hisce corrigi Bibliis. Tertio, tacite videtur eadem Præ-

„ fatio,

„ fatio, in suis quibusdam verbis Sacræque Doctorum, Sripturæ studiosorum excitare
„ diligentiam, ut pergant adhuc, si quæ notata nondum essent, notare errata. 1. Quia
„ in tanta re ait nullam posse esse nimiam diligentiam. 2. Quia eos laudat, qui in hi-
„ sce castigationibus olim diligenter elaborarunt: Si ergo pari diligentia & modestia
„ quispiam adhuc emendandum inveniat quidpiam, poterit id ipse notare. 3. Quia mo-
„ dum quo aliqua hujusmodi fieri adhuc possit correctiuncula, non obscure monstrat ea-
„ dem Præfatio; si nimirum *MSS. Codices antiquissimi* inspicerentur: si *Hebraici Græ-*
„ *cique Bibliorum fontes* adirentur; si veterum Pa-trum Commentarii legerentur, stu-
„ dioque non mediocri conferrentur:

IV. Si hujusmodi aliqua notata jam & collecta forent, vel deinceps ab aliquo aut aliquibus notarentur & colligerentur, ea si ab Apostolica Sede recognoscerentur, possent postea eadem Sancta Sede vel approbante ac jubente, vel certe annuente, in Textum referri, ita ut correctior, perfectior, numerisque pluribus absolutior hic adhuc prodiret. *Hæc* Serarius. *Quid vero* Alexander? Dantur (*inquit pag. 309.*) media certa, quibus vera lectio, cum Codices discrepant, stabiliri potest; scilicet, analogia Fidei, Antiquorum Scripta & Commentaria, antiquæ Versiones, Codicum antiquorum collatio; maxime vero ipsa Scriptura, in qua antecedentium & consequentium considerattio, & locorum parallelorum & similium observatio, multum conferunt veram ad lectionem dignoscendam: nam illa lectio quæ cum antecedentibus & consequentibus, & cum locis parallelis consentit, vel cum aliis optimæ notæ Codicibus convenit, & ex Veterum Patrum scriptis roboratur, proculdubio pro vera & genuina habenda est. A recepta tamen lectione non est temere recedendum: sed modeste rationes & conjecturæ proponendæ sunt, & Ecclesiæ judicium expectandum, *&c. Et in fine Dissertationis*: Hoc specimen sit mendorum, quæ in Vulgata nostra Editione Latina superesse videri possunt; quæque possunt emendari, non privato quidem Virorum Eruditorum arbitrio, sed auctoritate Ecclesiæ, cui & has Observationes, & cætera mea, humillimi animi devotione submitto. Serario non succenset *Frassenus*, quod menda quædam Vulgatæ Editioni adhuc inspersa notari & emendari posse a Doctoribus & Viris Eruditis scripserit, ac deinde Apostolica Sede approbante ac jubente, vel certe annuente, cum ejus auctoritate recognita fuerint, in Textum referri. Cur itaque succenseat *Alexandro*, quod scripserit, menda adhuc aliquot in Vulgata Editione Latina superesse, quæ, non privato quidem Virorum Eruditorum arbitrio, sed auctoritate Ecclesiæ emendari possunt? An eadem Sententia reprehensione caret, cum a *Serario* aliisque Viris Eruditis asseritur, Censuræ vero *Frasseni* obnoxia est, cum profertur ab *Alexandro*, cui suam invidet qualemcumque laudem? *Pondus & pondus, mensura & mensura: utrumque abominabile est apud Deum.* Prov. 20.

Dicet *Frassenus*, non ea se reprehendere; sed quod *Alexander* Vulgatam Editionem Latinam plerisque in locis mendosam esse observarit post *Lucam Brugensem*, aut alios Viros Eruditos, quorum plurimi Dominicanum Ordinem illustrarunt, scilicet *Pagninus*, *Cajetanus*, *Forerius*, *Oleaster*, *Sixtus Senensis*, *Cano*, &c. cum tamen iis in locis mendosa omnino non sit. Menda quidem aliquot superesse in Vulgata Editione Latina (id enim velut sui oblitus profitetur cogente veritate, pag. 379. quod in parte capitis reliqua falsum esse contendit) sed menda illa non esse, quæ a Viris Doctissimis hactenus animadversa sunt. Quænam igitur *Frassene Frater*? Dicas, amabo, quænam illa sint Puncta forsan & Virgulæ? Verum Criticam tuam paulisper expendamus, videamusque an jure Observationes nostras Censoria Virgula novus Aristarchus confixeris.

ARTICULUS IV.

Alexandri Observatio in Versum XV. Capitis III. Geneseos a Frasseni critica vindicatur.

GEnesis III. Cap. Versu 15. legimus in Vulgata Editione Latina: *Ipsa conteret caput tuum*. Ad quem locum observavit Alexander: *Melius & congruentius Hebræo vertendum videri posse* hoc modo: *Ipse conteret caput tuum*. Græcam Translationem *Alexander p. 310. Edit. 1.*

LXX.

LXX. Interpretum favere . *Fortassis* commodius neutro genere transferri , *Ipsum* , quod Hebraice pronomen ad nomen præcedens, quod est *Semen* , referatur , Syriacam Versionem , Paraphrasim Chaldaicam , Versionem Samaritani Pentateuchi , *Sanctum Hieronymum* in Quæstionibus Hebraicis, Hebræo Textui consentire, quædam Exemplaria Latina hanc Lectionem præferre, eique favere *Sanctum Leonem Magnum*.

Frassen. p. 340. Hic *Alexandri* nomini parcit *Frassenus*, sed ipsum cum aliis Doctoribus Catholicis, qui idem olim observarunt, Censura configit sua, scribens: *Insulse Catholicos quosdam Doctores, Hæreticis nimium blandientes, hunc Textum inter Editionis Latinæ Sphalmata reponere.*

Imprudenter, Vir Religiose! Catholicos Doctores, qui conjecturas suas modeste proponunt , qui Versionem Ecclesiæ venerantur , nihilque in ea absque ejusdem Ecclesiæ auctoritate mutandum censent, conviciis proscindis, & accusas quod Hæreticis blandiantur. An Dei verbum insulsum & Hæreticis blandiens, absque blasphemia dici potest ? Scripturæ Sacræ Textus Hebraicus, & Græcus LXX. Interpretum , sunt purum hoc in loco Dei verbum , cum nulla sit in Codicibus Hebraicis & Græcis varietas . Qua ergo prudentia, quo judicio, Doctores Catholicos qui secundum Textum Hebræum verti posse congruentius observant , *Ipse*, vel *Ipsum conteret caput tuum* , id insulse observare asseveras, & Hæreticis blandiri ?

Textus Hebraicus habet: *Ipsum conteret tibi caput.*

Versio LXX. Interpretum: *Ipse servabit caput tuum .*

Quidam Codices Græci ejusdem Versionis, & maxime Complutensis: *Ipse tuum conteret caput .*

Sanctes Pagninus: *Ipsum conteret tibi caput*. Pagnino consentiunt *Arias Montanus*, *Vatablus*, *Isidorus Clarius* .

Biblia Lugduni impressa anno MDL. & *Joanni Bellajo* Parisiensium Episcopo dicata, quamquam in Textu servent, ut par erat, *Ipsa conteret*, ad marginem , *Ipsum* , adscribunt , ut nostræ Versionis ab Hebræo discrimen significent.

Melchior Cano Episcopus Canariensis, *lib. 2. de Locis Theologicis*, cap. XV. pag. 74. „ Hieronymus, *inquit* , in Quæstionibus Hebraicis Genesis 3. legendum ait : *Ipse con-* „ *teret caput tuum*, non *Ipsa* . Cum enim apud Hebræos neutro genere ad semen re- „ feratur, Interpres rem significatam perpendens, in masculino genere transtulit, *Ipse*. „ Quod imperiti non intelligentes , vitiumque scriptoris existimantes , substituerunt , „ *Ipsa*.

Ante Melchiorem Cano *Cajetanus* Commentar. in Cap. III. Genesis : „ Juxta He- „ bræum habetur, *ipse conteret tibi caput*. Non de muliere, sed de semine ejus dici- „ tur quod conteret caput diaboli. Et potest sententia hæc referri tum ad genus ele- „ ctorum ; quia electus quisque conterit caput (hoc est supremam partem) Diabo- „ li, hoc est, officium Diaboli provocativum ad malum culpæ. Potest quoque referri „ ad Christum, quod singularissime est semen solius mulieris, utpote conceptus & na- „ tus ex Virgine.

Franciscus Ribera. Societatis Jesu, doctissimus Scripturarum Interpres , in Cap. 1. Habacuc Prophetæ , Num. XXXIII. *Genesis* 3. Inimicitias ponam inter te & mulierem, & semen tuum & semen illius. Ipse conteret caput tuum. *Ubi*, ipse *respicit nomen* Zarha, *quod Hebræis masculinum est : Idem LXX. qui verterunt*, *αὐτὸς*, *id est* Ipse, *quomodo legit Hieronymus in Traditionibus Hebraicis*, *& correctiora Exemplaria Latina.*

Hector Pinctus, Hieronymianus, in Cap. XIII. Isaiæ: „ Christus nos a morsu antiqui „ serpentis eripuit . Hunc post Adami peccatum promisit Deus esse dæmonis caput „ contriturum , ut in III. Caput Geneseos Divinę Literæ significant . Nec audiendi „ sunt Judæi, qui verba illa ad Christum referri impudenter negant . Nam Hierosolymitana Paraphrasis, quam ipsi magnopere venerantur, hunc locum de Christo in- „ terpretatur.

Augustinus Eugubinus, Canonicus Regularis S. Salvatoris, Cap. III. Genes. *Dixi pro* Ipsa *Interpretem vertisse*, Ipsum, *ut referatur*, *juxta Hebraicum* , *ad semen* . *Dixi & LXX. vertisse*, *non αὐτὸς sed αὐτὸν neutro genere*. *Quæ lectio a Leone Papa maxime demon-*

monstratur. Tum recensito *S. Leonis* testimonio subdit: *Legerat ergo, ut apparet apud LXX. quorum Editio erat illis temporibus usui*, Ipsum *videlicet semen. Et Serapion, a quo & aliis Græcis puto didicisse Leonem, eodem ferre modo exposuit.*

Emmanuel Sa Societatis Jesu Cap. III. Genes. v. 15. *Hieronymus legit*, Ipsum, *scilicet semen. Et quidem si legas*, ipse, *idem est sensus: Nam semen Hebræis masculinum est*. Addit, quædam Hebræa *habere*, Hi, *quod est*, Ipsa. At nullus proferri potest Codex Hebraicus præter illum Bibliorum Interlinearium, apud *Plantinum* 1572. excusum, ubi Typographi vel Correctoris errato, *Hu*, in *Hi*, mutatum est. Sed qui Antuerpiensi eorumdem Bibliorum Interlinearium Editioni præfuerunt anno MDLXXXIV. veram Lectionem, *Hu*, restituere, ut testatur *Aria Montanus* in Prolegomenis secundæ Bibliorum Interlinearium Editioni præmissis.

Thomas Malvenda, in cap. III. Geneseos: *Non est repudianda lectio hæc feminea*, ipsa, *sed præferenda profecto neutra*, Ipsum, *semen, quod est Christus; vel potius mascula*, Ipse, *semen, quod Hebraice est Masculinum. Vel melius ad sensum*, *Christus: quam & multi codices Vulgatæ Editionis etiam ferunt. Et sane utraque, neutra & masculina eadem omnino est, ut gloria redemptionis in solidum Christo servetur. Nota dici hic Christum antonomastice semen Mulieris, quia ex Virgine sola sine virili semine natus.*

Joannes Mariana, Societatis Jesu, in Scholiis, *Ipsa conteret caput tuum, Hebraice & Græce masculino genere, ut referatur ad semen feminę; ad filium, verum de Christo vaticinium. Sic legit Hieronymus in Tradit. in Genes. sed Chrysost. Homil. 17. in Genes. August. & Ambros.* Ipsa *legunt. Septuaginta*. Ipse, *posuerunt, ut referatur ad Christum .... Puto sic locum reddendum: Ipse conteret caput tuum, tu sufflabis, mordebis, aut observabis calcaneum ejus.*

Estius in Cap. III. Genesis: *Ipsa conteret caput tuum*, &c. *Quædam exemplaria genere masculino habent, quomodo & vertunt LXX. Alia item genere neutro. Sed quocumque genere efferatur, idem significatur, & eodem redit. Si genere masculino, tum refertur ad Christum, qui per Passionem suam contrivit potestatem quam Diabolus habebat in genus humanum. Si neutro, refertur ad semen; semen autem illud est Christus (ad Gal. 3.) Denique si feminino, referatur ad Evam, vel Virginem Mariam; eritque sensus quod utraque per Christum ex eis nascendum id factura sit.*

Tot omnium Ordinum Auctores Catholici, religiosi, eruditi, celebres, qui servata Ecclesiæ Versione Vulgata, Textum Hebraicum, & Versionem LXX. Interpretum, secundum quam legitur, *Ipse conteret*, vel *Ipsum conteret*, præferenda censet, si ejusdem Ecclesiæ accedat auctoritas, *Frasseno* judice, *insulse* id observant, *ac Hæreticis nimium blandiuntur*. O censuram præcipitem, imprudentem, iniquam! Sed te amice convenio, *Frassene Frater*: an Hæreticis blandiuntur, quicumque legendum contendunt, *Ipse*, vel, *Ipsum tuum observabit*, vel *tuum conteret caput?* Omnes. Omnes? *Sanctum Irenæum* non excipis, lib. IV. adversus Hæreses, Cap. LXXVIII. dicentem: *Quemadmodum S. Scriptura ait dixisse serpenti Dominum*: Et inimicitiam ponam inter te & mulierem, & inter semen tuum, & inter semen mulieris. Ipse tuum calcabit caput, & tu observabis calcaneum ejus. „ Et inimicitiam hanc Dominus in semetipsum recapitulavit, de muliere factus homo, & calcans ejus caput, quemadmodum in eo qui ante hunc est libro ostendimus.

Non excipis *S. Cyprianum*, lib. II. Testimoniorum adversus Judæos, c. IX. scribentem: „ Hoc semen prædixerat Deus de muliere procedere, quod calcaret caput diabo-
„ li; in Genesi. Tunc dixit Deus ad serpenptem: Quia tu hoc fecisti, maledictus tu
„ ab omni genere bestiarum terræ ... Et ponam inimicitiam inter te & mulierem,
„ & inter semen ejus: Ipse tuum observabit caput, & tu observabis calcaneum ejus.

Non excipis *S. Joannem Chrysostomum*, Homilia XVII. in Genesim ita legentem: *Ipse observabit caput tuum: & tu observabis ejus calcaneum.*

Non excipis *S. Hieronymum*, in Quæstionibus seu Traditionibus Hebraicis super Genesim, ubi legit: *Ipse servabit caput tuum; & tu servabis ejus calcaneum*. Tum addit *Melius habet in Hebræo*: Ipse conteret caput tuum, & tu conteres ejus calcaneum;

Quia

Rom. 16. v. 20. *Quia & nostri gressus præpediuntur a colubro: & Dominus conteret Satanam sub pedibus nostris valde velociter.*

Non excipis *S. Leonem Magnum*, Sermone II. de Nativitate Domini, dicentem: „ Deus omnipotens & clemens, cujus natura bonitas, cujus voluntas potentia, cujus „ opus misericordia est, statim ut nos diabolica malignitas veneno suæ mortificavit in- „ vidiæ, præparata renovandis mortalibus suæ pietatis remedia inter ipsa mundi pri- „ mordia præsignavit: Denuntians serpenti futurum semen mulieris, quod noxii ser- „ pentis elationem sua virtute contereret, Christum scilicet in carne venturum Deum „ hominemque significans.

Non excipis *Sanctum Petrum Chrysologum*, Sermone CLXXIII. dicentem: „ Serpen- „ tis germen caput hominis petit, cui suum caput sententia principali sciebat addictum, „ dicente Deo: Ipse servabit caput tuum; & tu illius observabis calcaneum.

Non excipis *Mosem Barcepha*, Commentar. de Paradiso, Parte I. legentem: *Et ipsum conteret caput tuum*; eaque verba sic exponentem: „ Quia per superbiam elatum „ fuit caput tuum, & improba locutum est: Semen feminæ, hoc est, qui ex ea na- „ scetur, conculcabit caput tuum, teque perdet. Præterea, quia tu Adamum atque „ Evam de gradu dignitatis, quem quasi Principes obtinebant, dejecisti: Semen po- „ steritasque ipsorum tuum caput vicissim conculcabit, & te interficiet . . . . Sed & „ hoc sensu recte accipiantur ea verba: Tu, Dæmon, observas calcanea hominum, „ hoc est ipsorum dicta factaque, ut in peccata dejicere, atque a Deo procul ipsos ab- „ ducere queas: Verum Christus, ubi advenit, nobis exemit hunc tui metum, secun- „ dum illa ipsius verba: Dedi vobis potestatem calcandi serpentes & scorpiones, omne- „ que robur adversarium.

Ita Julianum S. Augustinus compellabat. Ita ne, *Frassene Frater*, SS. Irenæus, Cyprianus, Chrysostomus, Hieronymus, Leo, Petrus Chrysologus, & Moses Barcepha *insulse* scripserunt, & *Hæreticis blanditi sunt*? Cernis cum quibus tua maledicta sustineamus, cernis quam tibi turpe sit tam grave crimen objicere talibus, & quam nobis gloriosum sit quodlibet crimen audire cum talibus? Respice tot ac tales Ecclesiæ Defensores; vide quibus tam gravem irrogaris injuriam.

Frassen p. 341. Ne tamen *Frassenum* dimittamus, vel ex parte inauditum, ratiocinium hominis egregie subtilis audiamus. Fatetur *Hebræum Textum, quem jam habemus, masculinum genus præferre, tum in pronomine, tum in verbo, ut appareat referri ad semen, Zera, quod Hebræis est generis masculini*: Sed *hunc Textum sincerum esse* negat, & *ita olim habuisse*. Unde vero id habes, Vir bone? Quandonam depravatus est? An post *Sanctum Hieronymum*? Sed ita S. Hieronymus vertit. An ante? Sed ita LXX. Interpretes transtulerunt. Qui fieri potuisset, ut error Codices omnes tam Hebræos quam Græcos, immo & Latinos invaderet, quibus Africana Ecclesia tempore S. Cypriani, Romana ætate S. Leonis utebatur? Rationem a *Frasseno* si quæramus, unde colligat sic olim Hebræos Codices & Græcos, habuisse. *Hi* nimirum & αὐτὴ non *Hu*, & αὐτὸς vel αὐτὸ, *ipsa*, *non ipsum*. Do, inquit, *Vulgatum Interpretem sententiæ meæ fundum, quem, cum nemo dicere audeat Hebraicæ linguæ adeo rudem fuisse ut genus masculinum a feminino secernere non potuerit, dubitari nequit quin præfatum Textum in feminino legerit*. O egregium Disquisitoris Biblici ratiocinium! Quæritur an Vulgati Interpretis Versio cum Hebræo Textu conveniat Genes. 3. v. 25. Affirmat *Frassenus*; doctiores negant. Rationem sententiæ suæ rogatus respondet, se ejus *fundum dare Vulgatum Interpretem*. Quid hoc aliud est quam respondere, manifesta petitione principii, quæ novitio Theologo non parceretur. Olim ita fuit in Hebræo, quia sic habet Vulgatus Interpres. At ille, inquis, Hebraici idiomatis peritus erat. Numquid vero non erat Hebraice peritus S. Hieronymus? Numquid Hebraicæ linguæ rudes erant Septuaginta Interpretes, Paraphrastes Chaldæus, Syriacus Interpres, ut & Arabicus qui, *Ipse conteret*, vel *Ipsum conteret, observabit caput tuum*, transtulerunt? Quis vero se vadem præstabit, Vulgatum Interpretem ita vertisse, cum longe verisimilius sit ipsum transtulisse quod apud Patres numero plures & antiquiores legimus, & in Codicibus etiam latinis nonnullis habetur, *Ipse*, vel *Ipsum conteret caput tuum*?

Verum

Verum (inquit Frassenus) „ De semine ut hic sermo fiat, communis naturæ sen-
„ sus non patitur: cum enim semen illud, seu filius a muliere natus, ex mulieris &
„ viri semine vulgo coalescat, & semper ab utroque pendeat : dicendum esset Dia-
„ bolum pœnas dedisse minus idoneas, minusque rei de qua agebatur, convenientes,
„ cum vir victoriam a Diabolo reportasset æque ac mulier. „ Digna ratio *Frasseni* cerebro: communem naturæ sensum appellat in rebus, in quibus, teste S. Hilario, *non est humano aut sæculi sensu loquendum*. Pœnas minus idoneas Diabolum dedisse fingit, si vir æque ac mulier victoriam de diabolo reportarint. Quo vero tendit hoc ratiocinium? Ad blasphemiam horribilem: ut mulier sola, non vir; Maria sola, non Christus, caput serpentis contrivisse, fortis armati spolia diripuisse dicatur. Sententiam illam in serpentem, & in Diabolum, qui eo instrumento usus erat, latam, *Inimicitias ponam inter te & mulierem, & inter semen tuum & semen illius: Ipsum conteret caput tuum*: ad Christum Salvatorem referri Patres inde colligunt, quod ipse solus mulieris dumtaxat, non item viri semen est, id est filius, quia ex Virgine mirabiliter natus est. Ita *Serapion* ab *Eugubino* laudatus: „ Mulier semen non habet, sed vir. Quomodo igitur mu-
„ lieri id dictum est? An clarum est pronuntiatum de Christo quem sine semine pepe-
„ rit intemerata Virgo? Singulare enim est semen non plurale: „ Eamdem sententiam
„ Græce adscribit laudatus Auctor.

Ita *S. Leo* Sermone II. De Nativitate Domini: Verax, *inquit*, misericordia Dei,
„ cum ad reparandum humanum genus ineffabiliter ei multa suppeterent, hanc po-
„ tissimum consulendi viam elegit, qua ad destruendum opus Diaboli non virtute ute-
„ retur potentiæ, sed ratione justitiæ. Nam superbia hostis antiqui non immerito sibi
„ in omnes homines jus tyrannicum vindicabat, nec indebito dominatu premebat,
„ quos a mandato Dei spontaneos in obsequium suæ voluntatis illexerat. Non itaque
„ juste amitteret originalem humani generis servitutem, nisi de eo quod subegerat,
„ vinceretur. Quod ut fieret sine virili semine editus est Christus ex Virgine, quam
„ non humanus coitus, sed Spiritus Sanctus fœcundavit. Et cum in omnibus matribus
„ non fiat sine peccati sorde conceptio: hæc inde purgationem traxit, unde concepit.
„ Quo enim paterni seminis transfusio non pervenit, peccati se illic origo non miscuit.
„ Inviolata virginitas concupiscentiam nescivit, substantiam ministravit. Assumpta est
„ de matre Domini natura, non culpa . . . Solvitur itaque lethiferæ pactionis male
„ suasa conscriptio . . . Fortis ille nectitur suis vinculis, & omne commentum Mali-
„ gni in caput ipsius retorquetur. Ligato mundi Principe, captivitatis vasa rapiun-
„ tur. „ Ex quo *S. Leonis* loco evidenter patet, Diabolum idoneas dedisse pœnas, etiamsi vir de diabolo victoriam reportarit: Vir inquam, ille de quo scriptum est: *Femina circumdabit virum*. Quamobrem inepta est, & Hæreticis vere blanditur *Claudii Frasseni* ratio: sicque censura ipse sua configitur.

Mulierem tamen caput serpentis etiam contrivisse, victoriam de Diabolo reportasse fatemur. Sexum enim utrumque complectitur Apostolus ad *Rom. 16.* scribens: *Deus autem pacis conteret Satanam sub pedibus vestris*. Hinc *Sanctus Augustinus* SS. Martyribus *Perpetuæ & Felicitati* trophæum erectum ob calcatum serpentem antiquum prædicat Sermone CIII. De Diversis: „ Calcatus est ergo Draco, *inquit*, pede casto, &
„ victore vestigio; cum erectæ demonstrentur scalæ, per quas beata Perpetua iret ad
„ Deum. Ita caput serpentis antiqui quod fuit præcipitium feminæ cadenti, gradus fa-
„ ctus est ascendenti. „ Beatam Virginem singulari quadam ratione contrivisse caput serpentis, & victoriam de Diabolo reportasse confitemur, atque etiam Vulgatæ nostræ lectionem, *Ipsa conteret caput tuum*, ipsi pie accommodari, ut accommodavit *Sanctus Bernardus*, Homilia II. super *Missus est*: tum quia peccatum admisit omnino nullum; tum quia Christum concepit ac peperit, qui solus propria virtute caput serpentis contrivit, Diabolumque devicit: Sancti vero quilibet homines ac Mulieres, & ipsa Virgo Deipara, ejus gratia: adeo ut tota victoria in Christum auctorem refundi debeat, qui *Destruxit opera Diaboli & expoliavit Principatus, & Potestates, palam triumphans illos in semetipso*. Unde *Judith*, illustris illa Sanctissimæ Virginis Mariæ figura, truncato capite Holofernis ad suos Bethulienses reversa dixit: *Non permisit me* *Coloss. 2.*

Domi-

Dominus ancillam suam coinquinari; sed sine polutione peccati revocavit me vobis, gaudentem in victoria sua, in evasione mea & in liberatione vestra. Non ait, *In victoria mea*, sed, *In victoria sua*. Nec spiritalis igitur Holofernis caput Deipara Virgo contrivit propria virtute, sed Christi, quem peperit, & de quo Deus Diabolo dixerat, *Ipse conteret caput tuum*. Tandem non solam mulierem, quod asserit *Frassenus*, sed etiam virum, non Mariam unam, sed Christum præcipue, victoriam a Diabolo reportasse, canit *Avitus* Viennensis Archiepiscopus, Lib. III. Carminum, in Genesim, qui inscribitur, *De Sententia Dei*.

Conteret una caput tandem tibi femina victrix;
Nascendumque etiam tali de stipite germen.

ARTICULUS V.

Observatio Alexandri in Versum VI. & VII. Capitis VIII. Geneseos defenditur.

Alexander p. 311. GEneseos VIII. Capite, Versu VI. & VII. legimus in Vulgata Editione: „ Cumque „ transissent quadraginta dies, aperiens Noe fenestram Arcæ quam fecerat, dimi„ sit corvum, qui egrediebatur & non revertebatur, donec siccarentur aquæ super „ terram. " Notavit Alexander, *expungendam videri negationem*, secundum Hebræum; quamvis ei lectioni suffragentur Græci Codices, quæ negationem habet. Versiones Pentateuchi Samaritani, & Arabicam, atque exemplaria Latina non pauca negationem omittere, & legere, *Qui egrediebatur, & revertebatur*. Sanctum Hieronymum in Quæstionibus seu Traditionibus Hebraicis observare, in Hebræo *aliter dici de corvo*, quam in LXX. scilicet: *Emisit corvum, & egressus est exiens & revertens*. Licet enim in Vulgatis *S. Hieronymi* legamus: *Pro ostio fenestra scripta est in Hebræo. Et de corvo aliter dicitur: Emisit corvum, & egressus est exiens & non revertens*: tamen *Sancti Hieronymi* textui additam ibi esse negationem imperita manu evidens est, cum discrimen Hebraici Textus & LXX. observet, quod sane nullum esset, si utrobique negatio legeretur. Unde Viri Doctissimi *Sanctum Hieronymum* Textum Hebræum absque negatione legisse pariter observarunt; scilicet *Lucas Brugensis & Estius*. Plerosque Patres dixi cum negatione legisse, quia Versionem LXX. Interpretum sunt secuti. *Josephum*, lib. 1. Antiquitatum Judaicarum, cap. 3. negationem omittere. „ Destituta, *inquit*, *Arca*, in vertice montis cujusdam in Armenia, sentiens hoc Noe, aperuit „ eam: & videns circa ipsam aliquantulum terræ, meliore spe concepta, paulisper quie„ vit. Mox post paucos dies magis recedente aqua, emisit corvum, cupiens cogno„ scere, si qua alia parte terrarum aquæ decessissent, ut tuto excendere posset. At „ ille comperto totum adhuc stagnare, ad Noe est reversus. „ Græcus Textus habet: πρὸς ἑαυτὸν ἐπανῆλθε.

Ut ut est, scripsit *Alexander*, quod omnes Interpretes animadverterunt, *Vulgatam nostram, si recte intelligatur, non pugnare cum Hebræo*; quia corvus in Arcam regressus non est, sed huc illuc circumvolitando ad Arcæ tectum identidem rediit, indeque ad escam reversus est. Quod Hebræus Textus his verbis exprimit: *Exivit eundo & redeundo*. Hanc Observationem testimoniis *Sixti Senensis*, Lib. V. Bibliothecæ Sanctæ, Annotatione LXXXIII. *Cajetani*, & *Estii* in Commentar. *Joannis Benedicti*, *Mariana*, & *Emmanuelis Sa* in Scholiis, confirmare haud necesse est, cum eam *Frassenus* pro more nunc carpat, sed eam exscribendo, suam faciat, pag. 346.

ARTICULUS VI.

Observatio Alexandri in Versum XXIV. Capitis XXXVI. Geneseos, a Frasseni Critica vindicatur.

Alexander p. 313. GEneseos XXXVI. Capite, Versu XXIV. in Vulgata Editione legimus: *Iste est Ana, qui invenit aquas calidas in Solitudine, cum pasceret asinos Sebeon patris sui*. Hunc in-

in locum observavit *Alexander*, secundum Textum Hebræum legi: *Et invenit mulos* Versionem Arabicam, & Targum Jonathanis consentire. Hebræos existimare, hunc primum equos admisisse ad asinas. *S. Hieronymus in Quæstionibus Hebraicis favere*. Hunc sensum juvari ex adjunctis, quia invenisse memoratur, *cum pasceret asinos*, & Scriptura aliquid non fortuito, sed ex industria inventum commemorat.

Respondet *Frassenus*, vocem illam Hebræam, *Jemin*, varie interpretatos esse Veteres, ut *Sanctus Hieronymus* testatur. Sed Quæstio est, quænam Interpretatio magis cum Hebraico vocabulo conveniat: Age vero, id expendamus. „Multa & varia, *inquit Sanctus Hieronymus*, apud Hebræos de hoc Capitulo disputantur; apud Græcos „ quippe & nostros super hoc silentium est. Alii putant Jamin maria appellata. Iisdem enim literis scribuntur maria, quibus & nunc hic sermo descriptus est. Et volunt illum dum pascit asinos patris sui in Deserto, aquarum congregationes reperisse, quæ juxta idioma Linguæ Hebraicæ, maria nuncupentur: quod scilicet stagnum repererit: cujus rei inventio in eremo difficilis est. Nonnulli putant aquas calidas, juxta Punicæ Linguæ viciniam, quæ Hebrææ contermina est, hoc vocabulo signari. Sunt qui arbitrantur onagros ab hoc admissos esse ad asinas, & ipsum istiusmodi reperisse concubitum, ut velocissimi ex his asini nascerentur, qui vocantur Jamin. „ Plerique putant quod aquarum greges ab asinis in Deserto ipse fecerit primus ascendi, ut mulorum inde nova contra naturam animalia nascerentur". Sane communiorem fuisse posteriorem illam sententiam, *Sanctus Hieronymus* innuit: illamque aliis præferunt, qui vim He-braici nominis novere.

Sanctes Pagninus: *Hic est Hanach qui invenit mulos in Deserto.*

Pagnino consentiunt *Vatablus*, *Cajetanus*, *Forerius*, *Eugubinus* (ut de Tigurinis a Communione Catholica alienis nihil dicam.)

Emmanuel Sa in Scholiis: *Aquas calidas. Alii mulos. Scilicet junctis equo & asina. Forte legendum, equas.*

Estius: *Pro*, aquas, inquit, *quidam*, equas, *legendum suspicantur.*

Sane cum diversa punctatio ejusdem Hebraicæ vocis, illius mutet significationem, hujus loci interpretatio ab iis petenda est, qui punctationis arcanum penitus noverunt, scilicet a Masorethis: sicut si de voce Gallica controversia esset, recte ac prudenter judices appellarentur Academiæ Regiæ Viri politissimi ac lectissimi, qui pro exquisito ingenio suo & eruditione multiplici, tum de Linguæ Gallicæ proprietate ac elegantia, tum de Virorum Doctorum Operibus in Regia sedent arbitri. Masorethæ autem Hebraicæ Academiæ Proceres, non *aquas calidas*, sed *mulos*, voce *Jamin* significari docuerunt in hocce Geneseos loco: illorum itaque judicio standum videtur. Frassenus *aquas calidas* præferens, Punicum se magis probat, quam Hebræum. Vulgatum Interpretem sinceram Veteris Hebræi Textus lectionem retinuisse contendit, *Quod verisimile non sit, ab exordio mundi ad illam usque ætatem nullos umquam mulos extitisse, cum ubique gentium, aut saltem in pluribus mundi partibus hæc animalia reperiantur.* Egregia sane ratio! Quasi vero animalia quæ monstroso concubitu gignuntur, ab exordio mundi procreata sint; aut quod ab *Ana* fluxit temporis intervallum, satis non fuerit ad tantos mulorum greges multiplicandos, ut nunc in pluribus mundi partibus reperiantur. *Frassen. pag. 344.*

Clamat *Frassenus* vitiatum esse *præsens Hebraicum Textum*. Sic Latine loquitur; puto in gratiam onagrorum & asinorum, de quibus agitur in Versu quem expendimus: ut illi non immerito dicere possimus: *Dum peregrina sectaris, veri tui sermonis oblitus es*: ut Rufino quondam S. Hieronymus exprobrabat. *Conjicit*, inquam Biblicus Disquisitor, pro voce composita *Hajemin*, quæ hodie legitur, olim fuisse *Maim Chammim*, id est, *aquas calidas*, seu *medicarum aquarum collectionem*, *quas Ana iste, non quomodolibet invenerit, sed etiam experimento & frequenti usu earum vim medicam deprehenderit*. At mera divinatio est. Ut *Maim Chammim* olim fuisse in Hebræo asseratur, Manuscriptum aliquod, aut vetus Interpres proferri debet. Nullum proferre *Frassenus* potest; cum Græci vocem Hebræam non verterint, sed retinuerint, nec ullam in Hebræis Codicibus varietatem reperire sit. Sed mirari subit *Frasseni* industriam, qui non solum

ſolum *aquas calidas* ab *Ana*, dum Aſinos paſceret, inventas fuiſſe aſſerit, ut habet Vulgata; ſed *earum vim medicam experimento & frequenti uſu* ipſum *deprehendiſse*: atque ita Agaſonem transformat in Medicum vir admirabilis.

ARTICULUS VII.

Obſervatio Alexandri in Verſum XL. Capitis XII. Exodi a Fraſseni Critica defenditur.

Alexander p. 319. HOC loco in Vulgata editione legimus: *Habitatio autem filiorum Iſrael, qua manſerunt in Ægypto, fuit quadringentorum triginta annorum*: Obſervavit *Alexander* Vulgatam per Textum Hebraicum & LXX. Interpretes emendari poſſe, vel elucidari, ita vertendo: *Peregrinatio autem filiorum Iſrael, qui manſerunt in Ægypto, fuit quadringentorum triginta annorum.* Ut non ad ſervitutem Iſraelitarum in Ægypto, quæ annos quindecim ſupra ducentos non ſuperavit, ille quadringentorum triginta annorum numerus referatur, ſed a promiſſione Abrahamo facta Geneſ. XII. ad exitum Iſraelitarum ex Ægypto cenſeatur, comprehendatque tempus illud omne, quo Abraham & filii ejus poſt divinam promiſſionem peregrinati ſunt, & in Chananæa manſerunt, antequam in Ægyptum deſcenderent. Id ex Verſione LXX. Interpretum confirmari dixi, quæ ſic habet: *Habitatio autem filiorum Iſrael, qua inquilini in Ægypti terra, & in Chananæa fuerunt, tam ipſi quam Patres eorum, fuit quadringentorum triginta annorum.* Huic pene geminam protuli Samaritani Pentateuchi Verſionem. Addidi teſtimonium Apoſtoli ad Galatas III. Verſ. 16. 17. & 18. quo diſerte oſtenditur, quadringentos illos & triginta annos a Promiſſione Abrahæ facta numerandos eſſe, ac proinde Filios Iſrael ſolidis annis quadringentis & triginta non manſiſſe in Ægypto. Id confirmavi ex SS. Patribus, *Euſtathio Antiocheno*, ſive alio Auctore Eccleſiaſtico antiquiſſimo, *Sancto Hieronymo* in caput III. Epiſtolæ ad Galatas, *Sancto Auguſtino*, Quæſtione XLVII. in *Exodum*, & lib. XVI. *De Civitate Dei*, cap. XXIV. &c. quibus in Chronico præivit *Euſebius*. Hanc difficultatem in Diſſertatione mea abunde tractavi, nec eadem repetere opus eſt. Sed *Fraſseni* palato hæc non ſapiunt, qui graviſſima iſta momenta diſſimulans, ſatis habet dicere: *Criticum ſe nimis hic oſtendit Alexander. Nullus eſt qui non videat eamdem remanere difficultatem, ſive legas, qui, ſive qua, & Textum Hebraicum expungendum eſse, ſi Vulgata explodatur; ſed nullam eſse in utroque Textu hic corruptionem*: ut fuſius ſe pollicetur oſtenſurum. (Fraſſen. p. 348.)

Non ſatis Criticum ſe *Fraſsenus* oſtendit in iis, in quibus nimia diligentia eſſe non poteſt. Falſum eſt eamdem manere difficultatem utrovis modo legatur: *Habitatio Filiorum Iſrael qua manſerunt*, vel *qui manſerunt*. Nam ſecundum priorem lectionem, tempus quadringentorum & triginta annorum ad habitationem Filiorum Iſrael in Ægypto refertur. Secundum poſteriorem, refertur ad habitationem eorum non tantum in Ægypto, ſed in terra in qua inquilini fuerunt, ſcilicet in Chananitide, & in Ægypto; ut exponit Verſio LXX. Interpretum. Nec ideo *explodendam Vulgatam* duximus, ut invidioſe loqueris, *Fraſsene*, ſed per Textum Hebraicum & LXX. Interpretes *emendari poſse, vel elucidari*. Quæ loquendi ratio a modeſtia Catholici Doctoris nequaquam aliena eſt.

In iſta vero Obſervatione, auctores primi ſubſellii nobis præivere, adeo ut Criticæ noſtræ ſuccenſere, aut eam tam faſtidioſe deſpicere *Fraſsenus* non debeat.

Cajetanus: „ Juxta Hebræum habetur: Et habitatio filiorum Iſrael qui habitave„ runt in Ægypto, triginta annis & quadringentis annis.

Joannes Benedictus Theologus Pariſienſis, in Scholiis. „ Immo ſolum manſerunt in „ Ægypto ab ingreſſu Jacob ad hunc exitum, ducentis quindecim annis. Verum illi „ quadringenti triginta anni computandi ſunt a primo anno repromiſſionis Abrahæ „ in Valle Illuſtri, ſecundo anno poſt egreſſum de Haran, cum cœpit peregrinari in „ Ægyptum.

Emmanuel Sa S. J. in Scholiis: *In Ægypto LXX. in Ægypto & in terra Chanaan CCCCXXX. annorum computandorum a tempore, quo Abraham cœpit in Ægypto peregrinari.*

Eſtius:

Estius : „ In hoc annorum numero debere comprehendi totum illud tempus, quod
„ fuit inter promissionem Abrahæ factam Gen. XV. & exitum filiorum Israel de Æ-
„ gypto, ostendimus illo loco Gen. Ostendit id etiam S. Augustinus, Quæst. XLVII.
„ in Exodum, Eusebius in Chronico. Manifestissime autem ostenditur ex Gal. III. ubi
„ Apostolus testatur, Legem quadringentis triginta annis datam post promissionem.

Ante hos Lyranus : „ Nam manserunt in Ægypto quadringentis triginta annis; sed
„ ille numerus incipiendus est secundum Doctores Catholicos a tempore quo Abraham
„ recessit de Haram, ad veniendum in terram Chanaan, in qua ipse & filii ejus habi-
„ taverunt ut peregrini usque ad descensum in Ægyptum. Et sic exponendum est quod
„ dicitur: Habitatio filiorum Israel qua manserunt in Ægypto, fuit quadringentorum
„ triginta annorum; scilicet cum illo tem pore quo manserunt in terra Chanaan &
„ Ægypti, & Philistinorum ut peregrini. Et ideo tota mansio denominatur ab Ægy-
„ pto: quia fuit diuturnior & ultima; & a fine denominatur res ". Ex quibus patet, annos illos triginta & quadringentos non ad solam habitationem filiorum Israel in Ægypto, sed etiam in Chananitide & aliis regionibus extendi. Melius autem & clarius id exprimitur, si vim attendamus Hebraici Textus : *Et habitatio filiorum Israel qui habitaverunt in Ægypto, triginta annis & quadringentis annis* : quam secundum Vulgatam : *Habitatio Filiorum Israel qua manserunt in Ægypto, fuit quadringentorum triginta annorum*. Potest quidem secundum Hebræum verti, *Qua* in numero singulari, vel, *Qui*, in plurali, ut scite observat *Cajetanus*, sed Scripturæ sensus postulat ut in plurali reddatur, ut constat ex locis parallelis *ad Galat. 3.* & Actor. 7. Significat enim Vulgata Versio secundum vim verborum, Habitationem Filiorum Israel in Ægypto mensuratam esse tempore quadringentorum triginta annorum; quod ex locis Scripturæ mox laudatis falsi convincitur, nisi Synechdochem ad tuendam Versionem Vulgatam ibi intelligamus, ut vulgo interpretes: quæ tamen figura, ubi de numeris agitur, in Scripturis admodum infrequens est, nisi cum anni, menses, vel dies incompleti pro completis sumuntur. Sed quod spatium temporis variis hominibus vel eventibus commune, & in variis peregrinationibus consumptum, uni tantum homini vel eventui per Synechdochem tribuatur, id sane in alio Scripturæ loco non reperies. Et merito hunc loquendi modum Scriptores Sacri vitarunt, qui neque naturalis est, & obscuritatem pareret insuperabilem. Sed de his satis impræsentiarum. Si quid novi *Frassenus* dicat, ut pollicetur, illud expendemus.

ARTICULUS VIII.

Observatio Alexandri in Versum XXVIII. Capitis XXXII. Exodi, contra Frassenum propugnatur.

Exodi XXXII. Versu XXVIII. secundum Vulgatam Editionem legimus: *Cecideruntque in die illa quasi viginti tria millia hominum*. Observavit *Alexander*, Textum Hebraicum, & Versiones LXX. Interpretum, Syriacam, Arabicam, Targum Onkelosi, tria millia dumtaxat numerare. Hanc Lectionem sequi *Philonem Judæum*, lib. III. de Vita Moysis, *Tertullianum* in Scorpiaco, cap. 3. *S. Joannem Chrysost.* lib. III. *de Providentia*, &c. Loca quæ ibi indicavi, hic exhibeo. *Alexand. p. 314.*

Hebraicus Textus: *Ceciderunt illa die in populo ferme tria millia viri.*

LXX. Interpretes: *Et ceciderunt de populo in die illa ad ter mille.*

Versio Samaritani Pentateuchi : *Et ceciderunt de populo in die illa circiter tria millia hominum.*

Versio Syriaca: *Et ceciderunt ex populo in die illa circiter tria millia virorum.*

Versio Arabica: *Et ceciderunt ex populo in illa die tria millia virorum.*

Targum Onkelosi: *Cecideruntque ex populo in die illa quasi tria millia virorum.*

Philo Judæus pag. 525. *Vix ea dixerat* (Moyses) *Cum illi exasperati & infensi sceleri, jam inde a principio viventes in cædem interemerunt ad tria millia virorum conjunctissimorum.*

Tertullianus: „ Sapiens ignis effigiem vituli defundit illis, sugillans illic cor haben-
„ tes ubi & thesaurum, apud Ægyptum scilicet, inter cætera animalia, bovis etiam
„ cujusdam consecratricem. Itaque tria millia hominum a parentibus proximis cæsa,
„ quia tam proximum parentem Deum offenderant, transgressionis & primordia, & me-
„ rita dedicaverunt.

Sanctus Joannes Chysostomus de illa cæde loquens, & de Moysis erga populum compassione: *Nullus enim*, inquit, *ita esset lapideus, qui nihil pateretur, fratres & cognatos a suis interfici, atque ad trium millium corporum numerum eam cædem progressam conspiciens*. In editis, etiam iis quorum Versionem *Fronto Ducæus* recognovit, habetur, *Ad viginti trium millium numerum eam cædem progredi conspiciens*: Sed hæc Versio est contra fidem Græci Textus, in quo tria millia dumtaxat leguntur, καὶ εἰς τρισχίλιον σωμάτων ἀριθμὸν, id est, *Et ad trium millium corporum numerum*.

Sanctus Ambrosius in Epistola ad Romulum: „ Et occisa quidem scribuntur tria
„ millia hominum. Nec numeri invidia movemur, quia melius est paucorum suppli-
„ cio universos exui, quam in omnes vindicari.

Sanctus Isidorus Hispalensis, Cap. XXXVII. Commentar. in Exodum inscribit: *De Vitulo combusto igni, & de interfectis tribus millibus hominum*. Et in fine Capitis: *Sed & ipse numerus*, inquit, *trium millium interfectorum, triplicem formam indicat peccatorum. Omne enim peccatum, aut facto, aut verbo, aut cogitatione committitur*. Quæ *Rabanus Maurus* ab *Isidoro* mutuatus est, lib. IV. in Exodum, cap. XVIII. Eamdem lectionem retinuit *Venerabilis Beda*, cap. XXXIX. Quæst. in Exodum. Recentiores Interpretes congerere inutile esset.

Sanctes Pagninus: *Et ceciderunt e populo in die illa ferme tria millia virorum*.

Malvenda: *Et cecidit de populo in die ipsa secundum tres mille viri*.

Cajetanus: *Juxta Hebræum habetur*: „ Et cecidit e populo in die illa, sicut tria millia viri. *Corrupta est itaque litera Vulgatæ editionis in numero viginti trium millium. Nam Hebraica litera nec integrum trium millium numerum affirmat, sed cum adverbio, sicut*.

Joannes Benedictus in Scholiis: *Quasi tria*.

Respondet *Frassenus*, suspicionem mendi ab Editione Vulgata removere, non solum antiquiora Latina exemplaria, sed etiam *Sanctum Gregorium Magnum*, qui libro XX. Moral. cap. VI. legit *viginti tria millia*. Sed mendi suspicionem in Vulgata ingenerant Textus ipse Hebræus, Versio LXX. Interpretum, Syriaca, Arabica, & Chaldaica Paraphrasis. Eam suspicionem augent *Philo Judæus*, *Tertullianus*, *SS. Chrysostomus*, *Ambrosius*, *& Isidorus*, *Venerabilis Beda* & *Rabanus Maurus*: quam proinde unus *S. Gregorius*, qui mendosum Codicem legit, vel cujus in Opera interpolata illa Versio intrusa est, non potest removere. Sane Vulgatam Versionem ita in omnibus Codicibus non habuisse, constat ex *Sancto Isidoro*, ex *Venerabili Beda*, & *Rabano*.

Frassen. p. 351. Errorem in Textum Hebræum & Græcum jam extantem esse regerendum ait *Frassenus*. At quam inanis sit hujusmodi responsio, quam ab eruditis omnibus explodenda, demonstrat Regula *a Sancto Hieronymo* tradita, Epistola CXXXV. ad Suniam & Fretelam: *Si quando inter Græcos Latinosque diversitas est, ad Hebraicam recurrimus Veritatem: ut quidquid de fonte proficiscitur, hoc quæramus in rivulis*. Et Epistola XXVIII. ad Lucinium: *Veterum librorum fides, de Hebræis Voluminibus examinanda est*. Et a Sancto Augustino, lib. XV. de Civitate Dei, cap. XIII. *Cum aliquid diversum in utrisque Codicibus invenitur, ei linguæ potius credatur, unde est in aliam per Interpretes facta Translatio*. Cum itaque inter Græcos & Latinos Codices hic sit diversitas in numeris; & Græci, *ad tria millia*, Latini, *viginti tria millia virorum in die illa cecidisse*, memorent; Hebraicæ linguæ potius credendum est, ex qua in alias facta est Translatio. Cum itaque Hebræi Codices *ferme tria millia* habeant, ea lectio anteponenda videtur Vulgatæ, in qua *viginti tria millia* legimus: Nec dubium est quin Ecclesia numerale nomen *viginti* expungere possit, ea qua pollet auctoritate in Editionibus sacrorum librorum recognoscendis & emendandis.

At, inquit Frassenus, *Sanctus Paulus* videtur legisse *viginti tria millia* 1. ad Corinth.

th. 10. scribens: *Neque fornicemur, sicut quidam ex ipsis fornicati sunt & ceciderunt una die viginti tria millia.* Imperite prorsus, Frassene, *Sanctum Paulum* legisse conjicis hoc in loco Exodi quem expendimus, *viginti tria millia*, quia viginti tria millia ex iis qui fornicati sunt, una die cecidisse scribit. Non enim ad hunc Exodi textum alludit *Sanctus Paulus*, in quo Idololatrarum pœna memoratur; sed ad XXV. Numerorum, ubi supplicium Israelitarum, qui cum filiabus Moab & Madian fornicati sunt, describitur, his verbis: *Et occisi sunt viginti quatuor millia hominum.* Nec refert quod Apostolus *viginti tria millia*, non viginti quatuor cecidisse scripserit. Minor enim numerus majorem non excludit. Ita *Sanctum Paulum* explicat *S. Thomas* Lectione II. in istud Caput his verbis: *Cum dicit*, Neque fornicemur, *&c. Tangit peccatum fornicationis, ubi primo dissuadet tale peccatum: Secundo deterret per exemplum culpæ, ibi*, Sicut quidam, *&c. Tertio pœnæ, ibi*, Et ceciderunt una die. *Dicit ergo*: Neque fornicemur; *ut quidam ex vobis supra*: Omnino auditur fornicatio inter vos: Sicut quidam ex ipsis fornicati sunt: *Cum Madianitis scilicet*, *Numer.* 25. *Et ideo*: Ceciderunt una die 23. *immo* 24. millia. *Sed major numerus non excludit minorem. Unde non dicitur hic cum præcisione; vel forte vitium Scriptorum est.*

Conjecturam *S. Thomæ* sustentat Œcumenius: *Scriptum est in libro Numerorum... Fueruntque interfecti in plaga viginti tria millia. Quidam autem veterum Scriptorum posuerunt, viginti quatuor millia.*

Theophilactus pariter hunc locum Apostoli parallelum esse docet Versui 9. cap. XXV. Numerorum, non Versui 28. capitis XXXII. Exodi. „ Quando vero, *inquit*, viginti tria „ millia ceciderunt? Quando vero juxta consilium Balaam Madianitides mulieres apud „ Exercitum visæ, juvenes ad sese pertraxerunt, atque eos per scortationem pelliciebant, ut sacrum facerent Beelphegor, ac cecidit populus in acie “. Quæ Historia Numerorum XXV. refertur.

Idem docet *S. Joannes Chrysostomus* Homilia 33. in 1. ad Corinthios, explicans laudatam Apostoli sententiam. „ Et cur, *inquit*, non ponit etiam punitionem idololatriæ? „ Num quoniam erat clarum & manifestum? An quoniam non fuit tunc tanta strages, „ quanta fuit tempore Balaam, quando initiati sunt Beelphegor mulieribus Madianitis „ eos in acie ferentibus, & ad libidinem attrahentibus, consilio Balaam “? Et ad marginem laudatur, cap. XXV. Numerorum, ex quo hanc Historiam Apostolus deprompsit.

Idem docet *Remigius Antisiodorensis*, in cap. X. Epistolæ, 1. ad Corinthios. „ Neque fornicemur, sicut quidam ex ipsis fornicati sunt. Subaudi, cum Madianitis, *inquit*, *Et ceciderunt in una die viginti tria millia.* Hoc in terra Madian factum: Et „ hoc retributum est illis, quando cum Madianitis se copulaverunt, vel commaculaverunt, adorantes primum idola ante ostia domorum illarum... Unde factum est, „ ut viginti tria millia ab igne cœlesti consumerentur, & pene omnes perirent, nisi „ Phinees zelatus zelo Domini, confodisset cuspide virum Hebræum cum Madianitide „ scorto in locis genitalibus. Cujus rei causa quievit ira Domini a populo “. Remigius Antisiodorensis locum laudatum Apostoli referri docet ad XXV. Numerorum, & in Numeris legit *viginti tria*, non *viginti quatuor millia* Israelitarum, qui cum Madianitis fornicati erant, cecidisse.

Ex his patet, quam sit in Scriptura Sacra, & in doctrina Patrum peregrinus & hospes *Frassenus*, qui scripserit S. Paulum legisse *viginti tria millia* Exod. XXXII. Versu XXVIII. quia 1. ad Corinthios X. hæc habet: *Neque fornicemur, sicut quidam ex ipsis fornicati sunt: & ceciderunt in una die viginti tria millia.*

Ut autem contra *Frassenum* proferamus de thesauro nostro nova & vetera, Articulum istum concludet doctiss. *Estius*, laudata *S. Pauli* verba, *Et ceciderunt una die viginti tria millia*, exponens. „ Ceciderunt, *inquit*, interfecti a Judicibus Israel, quibus „ præceperat Moyses dicens: *Occidat unusquisque proximos suos, qui initiati sunt Beelphegor*: Quod erat idolum Madianitarum: cum prius Principes populi, jussu Domini suspensi fuissent contra solem in patibulis. Verum numerus occisorum convenire non videtur. Nam in libro Numerorum occisi leguntur viginti quatuor millia „ ho-

ci, nec rejiciendam scripsi, nec ullo verbo immodesto ipsam depressi, sed observavi tantum *Textum Hebræum & Samaritanum aliter habere, hancque limitare legem ad filias possidentes hæreditatem*. Ita quippe habet Hebræus.

Omnis ideo filia possidens hæreditatem de tribubus filiorum Israel, alicui de familia Tribus patris sui erit in uxorem: ut possideant filii Israel singuli hæreditatem patrum suorum. Vulgata nostra, si verba ejus spectentur, feminas omnes hac lege comprehendit, ne nubant viris alterius Tribus. Hebraica Veritas legem ad eas restringit: quæ ob defectum fratrum, paternam hæreditatem colligebant.

Versionem LXX. Interpretum Hebræo concordare, & ab ea pariter dissentire Vulgatam nostram animadverti. Sicque ipsos vertisse: *Et omnis filia vendicans hæreditatem ex Tribubus filiorum Israel, viri eorum, qui de populo patris sui erunt uxores; ut vendicent filii Israel unusquisque hæreditatem paternam suam*. Targum Onkelos, Syriacam, & Arabicam Versiones, eamdem limitationem ad filias hæreditatem capientes, juxta Hebræum Textum, apponere addidi. Tandem verbis *Pauli a Sancta Maria* Episcopi Brugensis viri in Scriptura Sacra & lingua Hebraica peritissimi, hunc locum edisserentis, Observationem confirmavi meam: quod sane non pœnitendum facinus est.

Fatetur *Frassenus* agi hoc loco de filiabus hæreditatem possidentibus, & negat prædictæ Legis sensum Versione nostra convelli. „ Nam, *inquit*, quamvis generali modo „ loqui videatur, restrictionem tamen supponit ex ea quæ ubique recipitur regula, „ posteriora per priora esse explicanda. Cum ergo in præfato Numerorum loco præ„ cesserit species filiarum Salphaad hæreditatem possidentium: hac specie semel posi„ ta, lex quæ earum causa sancitur, ad præfatam speciem referri debet, quamvis ge„ nerali modo enuntietur: atque ita eam intellexit Vulgatæ Auctor ". Hæc Frassenus.

Verum etsi occasione filiarum Salphaad Lex ista lata sit, & ad filias hæreditatem possidentes restringi debeat, perperam inde colligit Disquisitor Biblicus, Vulgatam nostram cum Hebræo penitus convenire. Ita intelligi debere hunc Vulgatæ nostræ locum ut cum sensu Hebraici Textus conveniat, fateor: sed ita intellexisse Vulgatum Interpretem, quis vadem se præbeat? *Frassenus*? Hunc vadem non recipio. Probationem volo; sed nullam affert Minorita. Auctorem nostræ Versionis intellexisse, ut vulgo Interpretes explicant, verba ipsius non probant. *Omnes viri*, inquit, *ducent uxores de tribu & cognatione sua: & cunctæ feminæ de eadem tribu maritos accipient*. Qui cunctas feminas dicit, eas quidem complectitur quæ hæreditatem possident: sed qui dicit feminas hæreditatem possidentes, non involvit omne feminarum genus. Hebræus porro Textus legem illam restringit ad feminas hæreditatem possidentes. Vulgata nostra Versio, si verba ejus spectentur, extendit ad feminas quascumque. Itaque Vulgatus Interpres, aut non est assecutus vim ac sensum Textus Hebræi, aut illum non satis explicate tradidit. Sane Vulgata nostra Versio, iis quibus concepta verbis est, in eam præcipitat opinionem, quæ *Eusebii*, *S. Epiphanii*, & *S. Ambrosii* fuit, feminis ac viris quibuscumque ex populo Israel vetitum fuisse, ne extra propriam Tribum numerent, exceptis Regia & Sacerdotali Tribubus. *Porro*, (inquit Eusebius, lib. I. Historiæ Ecclesiast. cap. VII.) *recensita Josephi stirpe, simul etiam Mariæ genus, quæ ex eadem Tribu erat oriunda, tacite expositum est. Lege siquidem Mosis inter diversæ Tribus homines erant vetita connubia. Uni enim ex eodem populo eademque gente mulier nubere præcipitur, ne sors patrimonii in aliam Tribum transferatur*. Eidem opinioni subscribunt *Sanctus Epiphanius* Hæresi XXXVIII. *Sanctus Ambrosius* in cap. 3. Sancti Lucæ, *Sanctus Joannes Damascenus*, lib. IV. de Fide Orthodoxa, cap. XV. Quæ tamen Sententia a sensu Scripturæ Sacræ aliena est, & contrariis exemplis refellitur. Enimvero David, qui fuit de Tribu Juda, duxit Michol filiam Saulis, qui erat de Tribu Benjamin; immo extra Tribum suam duxit Gentilem, scilicet filiam Regis Gessuri (2. Reg. 3.) sic Mahalon & Chelion, filii Elimelech, duxerunt uxores Moabitides (*Ruth I.*). Sic Booz duxit Ruth Moabitidem (*Ruth* 4.). Hinc *Deuteronomii XXI.* permittitur Judæis ducere Virgines alienigenas bello captas, præterquam Chananitides. Sic *Judicum ultimo*, jurant aliæ Tribus, quod non dabunt filias suas in conjugium Benjaminitis: quod argumento est id antea licitum & consuetum fuisse. Ubinam vero in Hebræo

bræo aliquid huic Sententiæ Vulgati Interpretis respondens: *Omnes enim viri ducent uxores de Tribu & Cognatione sua*? Nihil sane. Non levi igitur cum fundamento scripsit doctissimus Antistes *Paulus a Sancta Maria*, ad caput XXVI. Numerorum: *In hoc præcepto deviare Translationem nostram a veritate Hebraica*.

Idem sensit doctiss. Cardinalis *Cajetanus*, in Comment. *Omnes enim viri ducent uxores de Tribu & Cognatione sua*. Hæc, inquit, *clausula, non habetur in Textu Hebraico; sed legitur*: Quia unusquisque in hæreditate tribus patrum suorum adhærebunt filii Israel. *Ratio manifeste redditur quare non vertetur hæreditas de Tribu in Tribum: quia vir quilibet inter filios Israel adhærebit hæreditati Tribus patrum suorum, & in nuptiis filiarum hæredum, & in Jubilæo: & sic numquam sequitur devolutio terræ de Tribu in Tribum*. Et cunctæ feminæ de eadem Tribu maritos accipient, ut hæreditas permaneat in familiis. *Juxta Hebræum habetur*: Omnis filia hæreditans hæreditatem ex Tribubus filiorum Israel uni ex familia Tribus patris sui erit uxor: ut hæreditent filii Israel unusquisque hæreditatem patrum suorum. *Vide quot & quales conditiones legis siluit Interpres. Non traditur lex de qualibet filia, sed de filia hærede, immo & adjungitur, hærede, non cujuscumque hæreditatis, sed hæreditatis ex Tribubus filiorum Israel, ad differentiam hæreditatis alibi: puta si pater habuisset agrum extra terram a Deo datam filiis Israel. Talis enim hęreditas non impediebat filiam nubere viro alterius familię & Tribus. Et quia, secundum Legem, extante filio masculo, nulla filia erat hęres: ideo ex hac lege non prohibentur mulieres nubere viris alterius Tribus, nisi essent hæredes: sicut nec masculis ex hoc capitulo lex aliqua imponitur ducendi uxores ex Tribu sua*.

Idem sensit vir Doctiss. *Andreas Masius* Commentar. in Josue, Cap. XVII. „ In Numeris, *inquit*, scriptum est, filias Salphaad, coram Mose & Eleazaro, atque universa „ Ecclesia petivisse, ut patris sui, qui nullius turpis flagitii reus e vita excesserat abs- „ que prole mascula, ratio haberetur, ne ipsius memoria in sua Tribu & populo Dei „ prorsus intercideret. Hoc enim fieri posse, si id jus hæreditatis adipiscendæ, quod „ patri ante excessum fuerat ex Dei promisso quęsitum, in ipsas transferatur. Mosem „ vero eam causam ut dubiam ad Dei oraculum retulisse: ex eoque responsum esse secundum puellas. Atque ea occasione institutam quoque esse legem perpetuam, ut quo- „ ties e vita exiret vir quispiam absque suo hærede masculo, ejus filiæ essent hære- „ des, aliisque agnatis omnibus præferentur. Sed eo casu feminæ, quibus sic obvenis- „ sisset paterna hæreditas, nonnisi suis tribulibus nuberent. Nimirum ne ad tribum „ alienam fundi dotales transferrentur, & divina forte discretæ possessiones confunde- „ rentur. Cæteroqui quæ suis dotibus contentæ, nullam paternæ hæreditatis partem „ capiebant, eis ex quavis tribu sponso nubere licebat. Ego vero ista ideo nunc per- „ sequor prolixius, quia Latinus non satis explicate videtur illam sanctionem esse inter- „ pretatus. Si enim nulli puellæ, nisi suo tribuli nubere fas fuisset sacra lege; cur *Judic. 21. v. 7.* „ cæteræ Tribus in Judicum Historia, solum jusjurandum, quo constricti tenebantur, „ opposuissent, causam quidem magnam, ob quam non possent filias suas nuptum da- „ re Benjaminitis, at non solam, ut ipsi videntur sentire?

Idem sensit *Mariana* e Societate Jesu celebris Interpres, in Scholiis: *Et cunctæ feminæ de eadem tribu maritos accipient*. Hebr. *Omnis filia hæreditans possessionem ex tribu filiorum Israel uni ex familia Tribus patris sui erit in uxorem*. Ergo vides, inquit, *Non cunctis feminis imponi hanc legem, sed iis tantum quæ ob defectum prolis masculæ succedebant patri in hæreditate. Sicque intelligatur, quod proximis verbis viris datum est præceptum, ut uxores accipiant de tribu sua, nempe, quando illæ sunt hæredes. Alioqui satis constat per conjugia misceri Tribus consuevisse*. Cum itaque id non explicet satis Vulgata nostra, dubium non est quin aliquid in ea hoc loco immutari possit auctoritate Ecclesiæ, ut magis Hebræo textui congruat. His pene gemina sunt quæ *Bonfrerius* ex eadem Societate doctissimus Interpres observat. Cur ergo, *Frassene*, in unum tam impotenter sævis *Alexandrum*? Cur *te metipsum censura circumvenis, parcis & sævis, dissimulas & animadvertis*? *Tertul. in Apolog.*

ARTICULUS XI.

Observatio Alexandri in Versum XXXVI. Capitis XXI. Libri Josue a Frasseni calumnia, & insultu defenditur.

HOc loco in Vulgata legimus: *De Tribu Ruben ultra Jordanem contra Jericho civitates refugii, Bosor in solitudine, Misor & Jaser & Jethson & Mephaat, civitates quatuor cum suburbanis suis.*

Alexand. p. 224. „ Observavit Alexander, *Viros Eruditos contendere hunc versum delendum esse*: Quod „ in antiquis Bibliorum Hebraicorum Exemplaribus non extet: Quod Masorha Judæorum illum non agnoscat: Quod Bibliorum Venetorum Textus Hebraicus, & Chaldaicus illum non legant: Quod Rabbi Kimhi in antiquis Codicibus Hebræis non extare testetur: Quod vir doctissimus *Andreas Masius* asserat addititium esse: Quod „ denique plurimi Codices MSS. Vulgatæ Editionis a *Luca Brugensi* laudati, illum expungant.

Frassen. p. 353. Hanc Virorum Eruditorum sententiam, non levibus momentis fultam, retulisse, *Frassenus* crimini mihi vertit. *Tanta est*, inquit, *Criticorum recentium, (quorum animum & studium imitatur Natalis Alexander) Vulgatum Interpretem arguendi prurigo, ut tametsi statuere non audeant hunc versum expungendum esse, nihilominus audacter pronuntiant eum esse addititium.*

A *Frasseno* vapulo, quod meam hoc loco venerationem erga Vulgatam significarim his verbis: *Statuere tamen non ausim expungendum, cum & LXX. Interpretes, & Syriaca Versio Andreæ Masii, & Chaldaica Paraphrasis, & Versio Arabica, & Latinorum Codicum plurimi hunc retineant. Quamobrem Romani Correctores sub Sixto V. & Clemente VIII. retinendum censuerunt.* Has Alexandri rationes describit, & suas facit Pseudocriticus *Frassenus*, & Alexandro per calumniam affingit, quod *hunc versum addititium esse audacter pronuntiet*. Addidit Alexander, *viros eruditos conjicere, LXX. hunc versum non de Hebræo transtulisse, sed de suo, explicandæ sententiæ causa addidisse: quem deinde Latinus Interpres ex Græco, non ex Hebræo expressit*. Videri vero desumptum a LXX. ex 1. *Paralipomenon* VI. Capite, Versibus 78. & 79. Est ne in his omnibus vel levissimum vestigium illius sententiæ, quam *Alexandro* affingit *Frassenus*, cum ipsum in eorum numero collocat, qui *hunc versum addititium esse audacter pronuntiant*? O pudorem! mitto phrasim tam barbaram quam maledicam, qua novellos criticos, & inter eos Alexandrum, *Vulgatam Editionem succensere* scribit. (Quod

In Annotat. in lib. Josue. in Grammaticæ leges peccatum vix in parvulis, qui ferulæ manum subducunt, ferendum esset.

Cæterum si *Alexandrum* tam immerito lacerat, & clausis oculis ejus Observationes insectatur *Frassenus*, quibus furiis in ipsum invectus esset, si cum Interprete doctissimo *Andrea Masio* scripsisset, Hunc versum *debere notari obelo*? Si cum *Mariana* in Scholiis: *Quod sequitur*: Ultra Jordanem contra Jericho, *nec in Hebræo est, nec in Gothico, neque in Regiis, & videtur ex margine in textum commigrasse: sed & illud* civitates refugii, *Hebr. non est, nec Chald. Septuaginta tamen posuere*. Bosor in solitudine Misor: *In solitudine Misor Hebr. non est, sed huc translatum ex cap. 20. v. 8.* Et Jaser, & Jethon, & Mephaat. *Hebr. Beser cum suburbanis suis, & Jabsa cum suburbanis suis, Cedemoth cum suburbanis suis, & Mephaat cum suburbanis suis, civitates quatuor. Unde colligitur, nostra videri hoc loco esse vitiata.... Itaque illud*, In solitudine Misor, *nec Heb. est, nec Chald. nec in LXX.*

Tandem mirum est cur *Cosmam Magalianum*, eruditum e Societate Jesu Interpretem, non proscindat etiam *Frassenus*, quod *Andreæ Masii & Ariæ Montani* admonitiones circa hunc versum negligendas non esse scripserit, Sect. II. in Cap. XXI. libri Josue. *Non est hic intelligendum*, inquit, *quod admonet Masius, & post eum Montanus, nimirum desiderari in aliquibus Codicibus Hebræis eas urbes, quas Rubenitæ Levitis contulerunt. Nam etsi in aliquibus Exemplaribus, post commemoratas Zabulonitæ*

Tri-

Tribus civitates, duobus versibus illæ commemoratæ quoque legantur, his verbis: Et de Tribu Ruben Bosor & ejus suburbana, &c. *Atque in Chaldæo expressi quoque habeantur hi versus, sicut & in Codice Complutensi: in vetusta tamen Judæorum Traditione (ut observat R. David Kimki) aperte dicitur, eos in antiquissimis Hebræorum Exemplaribus, nequaquam inveniri. Unde Latinus Interpres, quæ scripsit, ea ex Græca LXX. Interpretum Versione expressit, non de illis Hebraicis versiculis, in quibus nulla sit Jordanis, vel Hierico, vel asyli mentio: atque adeo recte & accurate, quæ ad historiæ & veritatis seriem texendam necessaria erant, Spiritu Sancto inspirante, huc adduxit.*

ARTICULUS XII.

Observatio Alexandri in Versum I. Capitis IV. Libri I. Regum vindicatur.

CApite IV. Libri I. Regum Versu I. in Vulgata nostra legimus: *Et factum est in diebus illis, convenerunt Philistiim in pugnam. Et egressus est Israel obviam Philistiim in prælium & castrametatus est juxta Lapidem Adjutorii.* Observavit *Alexander* primam partem hujus versus addititiam probari, ex pluribus MSS. Latinæ Versionis Vulgatæ a *Luca Brugensi* laudatis, ex *S. Gregorio Magno* *, addiderim & ex *Angelomo*. Hanc omitti in Textu Hebræo, & Chaldaica Paraphrasi: desumptam vero ex LXX. Interpretibus.

Alexand. pag. 326.

** Seu potius Auctore Commentarii in lib. Regum S. Gregorio adscripti.*

Et revera Textus Hebræus ita dumtaxat habet: *Et super Lapidem sunt castrametati, & bellum in Philistiim occursum in se ordinaverunt.*

Chaldaica Paraphrasis Jonathanis: *Et exiit Israel ad occursum Philistæorum, ad ineundum bellum, & manserunt super lapidem auxilii.*

Versio Syriaca: *Et egressi Israelitæ obviam Philistinis ad bellum castrametati sunt prope lapidem adjutorii.*

Arabica: *Deinde egressi Israelitæ ad oppugnandos Philistinos, castrametati sunt prope lapidem adjutorii.*

Auctor Commentarii in libros Regum *S. Gregorio Magno* adscripti, qui Vulgata Versione utitur, primam illam Versus I. partem pariter omittit, ita legens: *Egressus namque est Israel obviam Philistiim in prælium, & castrametatus est juxta lapidem adjutorii.*

Eamdem omittit, ac eodem modo legit *Angelomus* Luxoviensis Monachus O. B. in Stromatibus in Libros Regum: *Egressus est namque Israel obviam Philistiim in Prælium, & castrametatus est juxta Lapidem adjutorii.*

Glossa Ordinaria ad marginem: *Et factum est in diebus illis convenerunt Philistiim in pugnam.* Nec *exempla quidem vetera*, inquit, *habent hæc.*

Mariana in Scholiis: *Hoc sumpsit Hieronymus ex LXX. Nam neque Hebr. est; neque Chald. in Regiis etiam & Complutensibus ex Vulgata est sublatum.*

Emmanuel Sa in Scholiis: *Et factum, &c. Hæc usque ad pugnam, non sunt Hebr. nec in Complut. Est tamen posterior in LXX.*

Quid ad hæc *Frassenus*? Summi ut in cæteris judicii & doctrinæ specimen præbet. *Ita habetur*, inquit, *in Vulgata, cujus auctoritas omnibus, quæ in contrarium adduci possunt præponderat.* Ita compendio difficultates omnes objectionesque diluit. Id de quo controversia est, adducit pro responsione vir maximi sensus; & quamquam *mendas omnes ab Editione Vulgata nondum esse sublatas*, fateatur p. 379. Disquisitionum suarum: Satis esse respondet, cum quis objicit mendum esse in Vulgata, idque probat ex Hebræo, ex Versionibus Orientalibus, ex Patribus, ex plurimis Codicibus Latinis: satis esse (inquam) respondet ad hæc omnia momenta diluenda, *Ut ita habeatur in Vulgata, cujus auctoritas omnibus quæ in contrarium dici possunt, præponderat.* Ita-ne omnibus? Etiam Hebraico Textui, & Versionibus Orientalibus? Omnibus. Etiam lectioni quam Veteres secuti sunt? Omnibus. Etiam Codicibus Latinis qui Vulgatam alicubi mendosam esse probant? Omnibus. O Virum subtilem, & secum bene convenientem!

Frassen. 354.

At, inquit, *Frassenus*, in Versione LXX. hæc habentur. Debilis ista ratio est, *Frassene*, ad quam exsufflandam satis erit tibi in memoriam revocare, te c. III. Bibli-

blicarum Disquisitionum tuarum p. 268. duodecim rationibus ex *Serario* descriptis probasse, *Editionem LXX. Interpretum, ut nunc circumfertur, a Viris Doctissimis emendatam, non esse omnino puram.*

Non solum vero imperitiæ, sed & maledicentiæ specimen dedit Disquisitor Biblicus, cum in sua Alexandrinæ hujus Observationis Critica *Alexandrum* inter *Vulgatæ* Editionis Latinæ *Criminatores* nominat, *qui ejus integritatem, ac subinde auctoritatem convellere nitantur*. Vulgatæ Editioni auctoritatem tribuo tantam, quantam tribuit Tridentina Synodus, quantam *Clemens VIII.* quantam Eruditi omnes ex Ecclesiæ Catholicæ Romanæ gremio. Nullum errorem aut mendum in ea esse pariter propugno, quoad ea quæ fidem aut morum disciplinam spectant: ei in Fidei controversiis judicandis standum esse profiteor; eam cæteris omnibus Versionibus Latinis antepono: sed ejus auctoritati derogatum iri non existimo, si observem eam in aliquibus locis, quæ Fidei dogmata aut Morum præcepta non spectant, ab Hebraico Textu dissidere, & aliquibus voculis abundare, vel deficere: maxime si Latinorum Codicum fide & veterum testimonio id approbem, qui aliam lectionem secuti sunt. Tunc enim pene certum & evidens est, Vulgatum Interpretem non ita vertisse ut legimus.

ARTICULUS XIII.

Observatio Alexandri in Versum XXIV. Capitis XXI. Libri III. Regum, defenditur.

Alexand. p. 328. EO loco in Vulgata Versione legimus: *Si mortuus fuerit Achab in civitate comedent eum canes: si autem mortuus fuerit in agro, comedent eum volucres cœli*. Observavit *Alexander*, Vulgatam nostram cum veritate Prophetiæ conciliari vix posse: siquidem Achab in Agro occisus est, nec tamen cadaver ejus a volucribus cœli comestum est, sed sepultum, ut constat ex c. XXII. v. 37. Textum Hebraicum aliter habere, & secundum eum sartam tectam servari Prophetiæ veritatem; cum non ipsius Achab, sed aliquorum ex ejus posteris cadavera insepulta mansura pronuntiet.

Revera Textus Hebraicus secundum Versionem *Sanctis Pagnini* sic habet, *Eum qui mortuus fuerit de Achab in civitate, comedent canes: & qui mortuus in agro, comedent volucres cœli.*

Versio LXX. *Mortuum de Achab in civitate comedent canes*, &c.

Paraphrasis Chaldaica: *Eum qui mortuus fuerit Achabo in urbe, comedent canes*, &c.

Versio Syriaca: *Morientem Achabo in civitate, devorabunt canes*, &c.

Arabica: *Præterea quicumque morietur Achabo in civitate, devorabunt canes*, &c.

Ad marginem Glossæ Ordinariæ: *Eum qui mortuus fuerit de Achab.*

Joannes Benedictus in Scholiis: *Qui mortuus fuerit de Achab.*

Cajetanus: *Mortuum de Achab in civitate comedent canes.*

Mariana in Scholiis: *Hebr.* Qui mortuus fuerit Achab in urbe; *Id est, e familia Achab. Sic LXX. & Chald.*

Emanuel Sa in Annotationibus: *Achab*. Hebr. Chald. & LXX. *Ipsi Achab*. Quasi dicat, *Aliquis de familia Achab.*

Salianus, Tom. IV. Annalium Veteris Testamenti ad ann. mundi 3137. Num. XXI. „ Redeamus interim ad Eliam Prophetam, & Achabi familiam: cui cum in teritum „ prænuntiasset, etiam ignominiosæ mortis genus prædicit. *Si mortuus fuerit Achab*, „ id est Achabo, vel de Achab, juxta Hebræum, Græcumque Textum, Chaldæam „ Paraphrasim, optimosque Interpretes. Si ergo quispiam mortuus fuerit de Achabi ge- „ nere in civitate, comedent eum canes; si autem mortuus fuerit in agro, comedent „ eum volucres Cœli. Quod minus animadvertens Tostatus hoc loco, & Quæst. 13. „ ratus Achab esse nominandi casum, putavit ad hanc pœnam condemnatum Acha- „ bum, eam tamen ipsi propter pœnitentiam fuisse remissam. Verum interpretatio ejus „ ruinoso nititur fundamento: & constat in mercedem pœnitentiæ non fuisse muta- „ tam pœnam, sed dilatam dumtaxat. „ Quæ *Saliani* animadversio, *Frasseni* res-
Frassen. p. 356. ponsionem in auras diflat, Versionem nostram conciliari cum veritate Prophetiæ conten-

tendentis, etiam si *Achab* in nominandi casu accipiatur, hac exceptione, quod Prophetia fuerit comminatoria: quia Achab Pœnitentiam nonnullam egit, quæ quamvis non fuerit numeris omnibus absoluta, hanc tamen vim habuit, ut illius causa Deus nonnihil detraxerit de pœna, quam fuerat Achabo comminatus. Hanc, inquam, responsionem Saliani ratio ex Textu Sacro petita penitus evertit. Deus enim Achabi pœnam in mercedem pœnitentiæ non mutavit, sed distulit, dicens: *Quia humiliatus est* Achab *mei causa, non inducam malum in diebus ejus, sed in diebus filii sui inferam malum domui ejus*. Et temere asseritur Deum aliquid minuisse de pœna in Achabum decreta, præter id quod se remissurum ipse pollicitus est. Promisit autem Deus, se non inducturum malum in diebus Achabi, sed in diebus filii ejus. Qua promissione non obstante ipse in bello cæsus est, Dei vindicis voluntate. Nec igitur promissio illa Dei prohibuisset, quin cadaver ejus a canibus aut volucribus comederetur, si hæc oraculo Dei lata sententia fuisset. Satis enim est ut promissio Dei in gratiam qualiscumque pœnitentiæ Achabi facta impleta sit, quod ejus domus extincta non fuerit eo vivente, sed tantum post ipsius necem. Sane cum Deus Achabum ab ipsius Prophetis decipi permiserit, & dederit spiritum mendacii in ore omnium Prophetarum ejus, in pœnam scelerum ab eo perpetratorum, ut illis credens, pugnam contra Regem Syriæ iniret, ac in prælio cæderetur; & priora facinora cumulaverit, detrudendo in carcerem, & vexando Micheam vera prophetantem, ut Scriptura Sacra sequenti capite commemorat: verisimile non est, Deum aliquid amplius detraxisse de pœna, quam impio illi crudelique Regi fuerat comminatus, quam se remissurum spopondit, idque ob pœnitentiam ex solo metu pœnæ temporalis conceptam, ut *Sanctus Gregorius Magnus* docet *Homilia XIX. in Ezechielem*.

Rogat *Frassenus*, quo in loco Scripturæ Sacræ hanc Prophetiam impletam viderim. Mirum quod Disquisitor Biblicus id ignoret! Audi *Frassene Frater*, docebimus quod a nobis scire aves. Hæc Prophetia IV. Regum IX. cap. in *Joram* filio *Achab* impleta est, qui a *Jehu* inter scapulas sagitta transfixus corruit in curru suo. „ Dixitque Je„ hu ad Badacer Ducem: Tolle, projice eum in agro Naboth Jezraelitæ: memini enim „ quando ego & tu sedentes in curru sequebamur Achab patrem hujus, quod Domi„ nus onus hoc levaverit super eum dicens: Si non pro sanguine Naboth, & pro san„ guine filiorum ejus, quem vidi heri, ait Dominus, reddam tibi in agro isto, dicit „ Dominus. Nunc ergo tolle, & projice eum in agrum juxta verbum Domini. „ Sane cum *Ocoziam* Regem a *Jehu* pariter percussum, sepultum cum patribus suis in civitate David Scriptura ibidem commemoret; de sepultura vero *Joram* sileat, argumento est illum sepultura donatum non fuisse; sed projectum in agrum ut canibus & volucribus in pabulum esset. Sed si nos indignos existimet Hypercriticus Disquisitor, qui ipsum doceamus, docebit ipsum *Hugo Cardinalis*, qui Prophetiam exponens de qua agimus, ait: *Verificata fuit hæc Prophetia in Joram, quem occidit Jehu, & projici fecit in agrum Naboth, ut dicitur IV. Regum IX.* Si autem nolit doceri a Dominicano, etsi doctissimo Cardinali, non ita morosi sumus quin demus ipsi Præceptorem Ordinis sui *Nicolaum de Lira*, qui eumdem locum explicans, ait: *Hoc fuit impletum tempore Jehu, ut habetur infra IV. l. 9. cap.*

Præterea septuaginta filios *Achab* in Samaria mandato *Jehu* occisos, quorum capita ad ipsum missa sunt in Jezrael, refert Scriptura Sacra, c. X. ejusdem libri IV. horum autem aliqui, & forte omnes, insepulti mansere, ac eorum cadavera vorata sunt a canibus, ut Dei oraculum impleretur, & *non caderet de sermonibus Domini in terram, quos locutus est Dominus super domum Achab*, ut Scriptura Sacra loquitur.

Tertio, doctissimi Commentatores censent illam Dei vindicis in *Achabum* Sententiam, III. c. XXI. Versu 29. *In loco hoc in quo linxerunt canes Sanguinem Naboth, lambent quoque sanguinem tuum:* impletam non fuisse in ipso Rege *Achab*, sed in *Joram* filio ejus, qui occisus est in Jezrael, in ipsumque agrum projectus, in quo canes sanguinem *Naboth* linxerant, cum *Achab* in Samaria occisus fuerit. Igitur & illud oraculum Versus 24. *Si mortuus fuerit Achab*, id est, de familia Achab, *in civitate, comedent eum canes; si autem mortuus fuerit in agro; comedent eum volucres cœli:* in

Joram

Jorani filio ejus impletum est, ut eadem Scriptura docet IV. Reg. c. IX. supra laudato.

Ex Commentatoribus quos in illa fuisse sententia dixi, unum satis erit proferre non incelebrem, *Cornelium a Lapide*, qui & alios duos ex sua Societate clarissimos laudat; „ Denique, *inquit*, planius & plenius Salianus & Sanchez censent id impletum in Joram filio Achab, hic enim occisus est in agro Jezrael. Sanguis enim sæpe significat filios; hi enim ex sanguine parentum gignuntur, unde illud Anchisæ de Julio Cæsare.

Projice tela manu, sanguis meus.

„ Hoc est, o fili mi Juli, (Æneid. 6.) Idipsum probatur tum ex v. 29. ubi Deus mitigans pœnam hanc Achabo intentatam ob ejus pœnitentiam, ait se illam ab Achab translaturum in ejus filium Joram; tum ex lib. IV. Regum, cap. 9. v. 25. & 26. ubi occiso Joram, jussit Jehu ejus cadaver projici in agrum Naboth lingendum & vorandum canibus, ut hæc de eo Dei prophetia impleretur.

Sciscitatur a me *Frassenus*, num justius fuerit Achabum ipsum pœnas luere, quam posteros ejus? Tui me miseret, *Frassene Frater*, qui ita te geris, ac si nunquam a *S. Paulo* audivisses: *Stultas & sine disciplina Quæstiones devita*. Id justum esse respondeo, quod Deus decrevit. Porro decrevit posteros *Achabi* pœnas luere potius quam ipsum, & patris impii crimina in filiis ultus est: Id ergo justissimum. Aliud si quæras, tibi *S. Augustini* verbis respondere malim, quam meis; „ Nemo a me quærat occultorum rationem. Ille dicit, *Inscrutabilia sunt judicia ejus*: & tu scrutari venisti? Ille dicit *Investigabiles viæ ejus*: & tu investigare venisti? Si inscrutabilia & investigabilia investigare venisti; crede, quia periisti. Tale est velle scrutari inscrutabilia, quale est velle videre invisibilia, & ineffabilia fari.

Sermone XX. de Apostolis Verbi.

ARTICULUS XIV.

Observatio Alexandri in Versum VI. Capitis XVII. Lib. II. Paralipomenon, adversus Frassenum propugnatur.

Alexand. p. 335.

IN Vulgata hoc loco de Josaphat Rege Juda legimus: *Etiam Excelsa & Lucos de Juda abstulit*. Observavit Alexander, *Eruditis Viris legendum videri*, non abstulit, *ut conveniat hic locus cum eo quod de eodem* Josaphat dicitur III. Regum XXII. v. 43. & 44. *Et ambulavit in omni via Asa patris sui, & non declinavit ex ea: fecitque quod rectum erat in conspectu Domini. Verumtamen Excelsa non abstulit*. Quod totidem verbis repetitur II. Paralip. XX. v. 33.

Frassen. p. 356.

Hanc Observationem ut carpat *Frassenus*, more solito calumniatur. „ Silentio, *inquit*, prætermittere non possum errorem, quem in Editione Vulgata comminiscitur Alexander, ex his verbis Paralipomenon II. c. 17. ubi de Josaphat legimus: *Etiam Excelsa & Lucos de Juda abstulit*. Hic, *inquit*, adjicienda videtur particula, *non*. Ut conveniat hic locus cum Versu 43. & 44. c. XXII. lib. 3. Regum, & v. 33. c. XX. lib. 2. Paralip.

Malæ fidei te postulo coram omnibus recti & æqui amantibus, *Frassene*. Errorem in Vulgata non comminiscor; aliorum refero sententiam, quibus hic mendum esse visum est. Tu vero pro ingenuitate tua, aliorum sententiam ut meam refers. Scripsi, *Eruditis Viris legendum videtur*, *Non abstulit*. Tu me scripsisse fingis: *Hic adjicienda videtur particula*, *Non*. Sententiam non dixi: me dixisse comminisceris, & alienam conjecturam mihi tribuis.

Addis te, „ non capere quo fine ista notaverit Alexander, cum ipsi propositum fuerit eos recensere textus, quos in Vulgata nostra erroneos judicabat, quod Fontibus Hebræis non consentirent. At hic locus Vulgatæ plane concordat cum Hebræo Textu.

Quod res facillimas non capias, non miror. Quod mentem meam non assequaris vir præjudiciis tuis sideratus, facile capio. Propositum mihi fuit Textus aliquos recensere, qui a Viris plerisque Eruditis mendosi in Vulgata nostra existimantur, undecumque menda illa orta sint, sive ab Interprete, sive a Scribis & Librariis. Institutum meum

& Quæ-

& Quæstionis inscriptio, & prima periodus ostendunt. In hoc autem loco, quem tractamus, Viri quidam Eruditi conjiciunt olim in Hebræo fuisse *Velo*, id est, *Et non*, quod facile in *Veod*, id est, *Et adhuc*, vel *Etiam*, mutatum est: adeo ut, cum vertendum esset, *Et non abstulit Excelsa & Lucos de Juda*, verterit Interpres noster: *Etiam excelsa & Lucos de Juda abstulit*. Hancce conjecturam omnino spernendam non esse duxi, cum hujusmodi mutationes unius literulæ facillimas esse nemo in his studiis versatus ignoret. Quamobrem hanc aliorum conjecturam retuli, quam Lectorum permisi judicio, meum suspendens.

Infeliciter vero Textus illos Scripturæ Sacræ qui Josaphat Excelsa abstulisse, & non abstulisse asserunt conciliare nititur *Frassenus*, dicendo, eadem de isto Rege hic non proferri, quæ referunt II. Regum c. XXII. ac proinde Textus illos non pugnare. „ Quia Excelsa profana & prohibita, in quibus Judæi instar Gentium colebant Idola „ in præfato Textu, de quo controvertitur, abstulisse dicitur Josaphat: in posterioribus „ vero locis dicitur non abstulisse Excelsa Deo vero sacra, & a Patriarchis, atque vi- „ ris pietate conspicuis olim frequentata. „ Distinctionem illam, & farraginem qua ipsam firmare nititur, ex *Lirano* & aliis Auctoribus descriptam, nullius esse momenti, & cum Sacro Textu pugnare, facile ostendo. Enimvero *Josaphat* non abstulisse penitus Excelsa profana & Idolis dicata, evidens est ex illis verbis *Paralip.* II. c. XX. v. 33. Ve- „ rumtamen Excelsa non abstulit, & adhuc populus non direxerat cor suum ad Do- „ minum Deum Patrum suorum. De illis igitur Excelsis loquitur Textus sacer, in quibus populus sacrificabat & adolebat incensum, non Deo Patrum suorum, id est, Deo vero, sed Idolis.

Præterea, Excelsa illa non abstulit *Josaphat*, quæ ad *Ezechiam & Josiam* usque servata sunt, qui ea funditus evertit. Hæc autem fuisse prophana & Idolis dicata, constat ex IV. Regum, c. XXIII. „ Excelsa quoque, *inquit*, quæ erat in Jerusalem, ad „ dexteram partem Montis offensionis, quæ ædificaverat Salomon Rex Israel Astaroth „ Idolo Sidoniorum, & Chamos Offensioni Moab & Melcham abominationi filiorum „ Ammon, polluit Rex. Et contrivit Statuas, & succidit Lucos: replevitque loca eo- „ rum ossibus mortuorum. Insuper & Altare quod erat in Bethel, & Excelsum quod „ fecerat Jeroboam filius Nabat, qui peccare fecit Israel: & Altare illud & Excelsum „ destruxit, atque combussit, & comminuit in pulverem, succenditque etiam lucum. " Illa ergo Excelsa, & Lucos *Josaphat* non destruxerat. Idem constat ex cap. XVIII. ubi de *Ezechia* Rege dicitur: „ Ipse dissipavit Excelsa, & contrivit statuas: & succidit lucos, „ confregitque Serpentem æneum, quem fecerat Moyses: siquidem usque ad illud tem- „ pus filii Israel adolebant ei incensum. „ Excelsa quæ destruxit *Ezechias*, profana erant; igitur Excelsa profana & Idolis dicata non abstulerat *Josaphat*. Hanc ob causam Ecclesiastici XLIX. ubi memoria *Josiæ* celebratur, deque ipso dicitur: *Et tulit abominationem impietatis*; nomen *Josaphat* in albo piorum Regum non recensetur: Quin immo dicit Scriptura: „ Præter David & Ezechiam & Josiam, omnes peccatum commi- „ serunt. Nam reliquerunt legem Altissimi Reges Juda, & contempserunt timorem Dei.

ARTICULUS XV.

Observationem Alexandri in Versum VII. Capitis XV. Libri Judith, inique arguit Frassenus.

IBi legimus secundum Vulgatam nostram: *Reliqui, qui erant in Bethulia, ingressi sunt castra Assyriorum, & prædam, quam fugientes Assyrii reliquerant, abstulerunt, & onustati sunt valde*. Observavit Alexander, *Verisimile esse legendum*. Et honestati sunt valde, id est, *ditati*. Siquidem Græce legitur, ἐπλούτησαν. Solet autem Vulgatus Interpres vocem *honestus*, usurpare pro divite, & *honestare*, pro *divitem facere*. Ideoque *Lucam Brugensem* ita restituendam censere hujus loci lectionem. *Alexand. p. 337.*

Hic me inique accusat Frassenus *nimiæ pruriginis criminandi Vulgatum Interpretem*; *Frassen. p. 358.* cum tamen Vulgato Interpreti mendum illud minime tribuerim, quem vertisse, *Et honesta-*

nestati sunt valde, omnino verisimile est: siquidem LXX. verterunt ἐπλέτησαν *ditati*; cui æquivalet vox *honestati*, secundum usum Vulgati Interpretis, Sap. 3. v. 11. *Honestavit illum in laboribus*. Sap. 10. v. 11. *Honestum fecit eum*. Ecclesiast. 11. v. 14. *Paupertas & honestas a Deo sunt*. Nusquam vero alibi quam hoc in loco libri *Judith*, Vulgatus Interpres hanc vocem *onustati* usurpavit, quæ alioqui Latina non est, sed adjectivum, *onustus*. Unde mendum esse hoc in verbulo conjicio, non in Vulgatum Interpretem, sed in Scribas refundendum. Quod etiam a Viris Eruditis animadversum Cornelius a Lapide observavit, nec reprehendendum sensit, quia sanioris erat, quam Frassenius, Criterii. En ejus verba: *Onustati, id est, onerati spoliis. Nonnulli censent, legendum*, honestati, *id est*, ditati sunt; *ut habent Græca*. Honestas *enim in Scriptura sæpe significat* divitias; & honestare, *idem est quod* ditare.

ARTICULUS XVI.

Observationem Alexandri in Versum IV. Cap. XV. libri Esther, inique carpit Frassenus.

Alexand. p. 338. HOc loco in Vulgata nostra legimus: *Die autem tertio deposuit vestimenta ornatus sui, & circumdata est gloria sua.* Observavi hunc locum videri pugnantia involvere, nisi pro voce *ornatus*, legatur, *oratus*, quomodo legendum esse Viri Eruditi conjiciunt, id est *vestimenta orationis*. Qua voce *Sanctus Hieronymus* inter alios usus est *Præfat. in libros Didymi de Spiritu Sancto*. Porro vestimenta oratus sive orationis, esse vestimenta lugubria, qualia orantem ac simplicem decent: de quibus cap. XIV. Vers. II. dicitur: *Cumque deposuisset vestes Regias, fletibus & luctui apta indumenta suscepit.*

Frassen. p. 358. *Frassenus* pro more suo nobis insultans, Observationem hancce nostram his verbis proscindit: *Hic Vulgatum Interpretem flagellant Scioli nostri Critici, quod pugnantia involvere videatur, dicens Estherem deposuisse vestimenta ornatus sui, & indutam fuisse gloria sua, id est, vestimento Regio, & ad ornatum comparato, cum scribere debuisset, luctus sui.*

Tibi rursus inculcandum est, lepidum caput, nos quos præ te *sciolos* supercilio tam gravi & superbiloquentia vocas, Vulgatum Interpretem nequaquam flagellare (ut tu quidem odiose loqueris) quem vertisse *oratus*, conjicimus ex contextus serie, & LXX. Interpretum Versione: Vocem vero *oratus*, imperitia vel oscitantia Scribarum in vocem *ornatus* fuisse immutatam. LXX. Sixtinæ Editionis habent: *Vestimenta servitutis. Græce* τῆς θεραπείας. Complutensis, *Vestimenta luctus*, Græce πένθου. *Joannes Benedictus* in Scholiis: *Cessavit orans, deposuit vestimenta luctus*, &c. Emmanuel Sa: *Ornatus sui, Græce luctus.*

Josephus, lib. XI. Antiquitatum Judaicarum: *Regina quoque supplicabat more patrio humi in faciem prostrata, & amicta vestitu lugubri, per triduum abdicato cibo & potu, & omnibus deliciis . . . His precibus solicitata per triduum divina miseratione denuo mutat habitum, & sumpto cultu qui Reginam deceat*, &c.

Nota marginalis in Glossa Ordinaria *Vestimenta humilitatis.*

Reponit *Frassenus*, Vestimenta *Esther* non immerito dici Vestimenta ornatus, maxime mulieris sanctæ, & ad orationem se componentis. Idque probat ex 1. ad Timotheum, cap. II. Vers. IX. ubi Apostolus ait: *Similiter & mulieres in habitu ornato, cum verecundia & sobrietate ornantes se, & non intortis crinibus, aut auro, aut margaritis, vel veste pretiosa*. Verum non animadvertit Pseudocriticus Disquisitor, ibi ornatum non usurpari pro habitu pœnitentiæ & luctu, sed pro habitu modesto, & decenti, quod Græca vox κοσμίῳ hoc in loco proprie significat. Nimium itaque & indecentem ornatum prohibet Apostolus. Unde melius forsan ejus sensus redderetur, vertendo, *mulieres simpliciter in habitu modesto*. Sanctus Augustinus legisse videtur: *Non in habitu ornato*. Ita enim scribit ad *Ecdiciam*, Epistola CXCIX. „ Scriptum est „ quidem, mulieres esse non debere in habitu ornato, aurique circumpositione, & in„ tortione crinium, & cætera hujusmodi, quæ vel ad inanem pompam, vel ad illece„ bram formæ adhiberi solent; & merito reprehensa sunt. Sed est quidam pro mo„ dulo

„ dulo personæ habitus matronalis a viduali veste distinctus, qui potest fidelibus con- „ jugatis, salva religionis observantia convenire. „ S. Petrus eodem ac Paulus spiritu nimium cultum feminis prohibens, non præcipit ut cum habitu ornato incedant; sed *Ne illarum sit extrinsecus capillatura, aut circumdatio auri, aut indumenti vestimentorum cultus*. Sed etsi habitus ornatus sumatur apud *S. Paulum* pro habitu mulieris sanctæ, non sequitur eodem modo sumi in libro *Esther*, eo loco quem expendimus. Apostolus enim loquitur de habitu mulierum Christianarum vulgari & quotidiano, quem modestum esse jubet, non indecentem, non dissolutum & lascivum. Quo sensu & *Tertullianus*, lib. II. *de Cultu Feminarum*, Cap. XI. scribebat: „ Vobis nulla procedendi causa non tetrica. Aut imbecillus aliquis ex Fratribus visitatur, aut sacrificium „ offertur, aut Dei sermo administratur. Quidvis horum gravitatis & sanctitatis negotium est, cui opus non sit habitu extraordinario & composito & soluto. At liber Esther loquitur de habitu extraordinario, de veste lugubri, quam induerat depositis vestibus Regiis, quibus vulgo utebatur, ut coram Deo se humilians, ipsum ad succurrendum Judaicæ Genti in summo discrimine positæ commoveret. Cap. XIV. „ Esther „ quoque Regina confugit ad Dominum, pavens periculum quod imminebat. Cumque „ deposuisset vestes Regias, fletibus & luctui apta indumenta suscepit, & pro unguen- „ tis variis cinere & stercore implevit caput, & corpus suum humiliavit jejuniis: o- „ mniaque loca in quibus antea lætari consueverat, crinium laceratione complevit. Et „ deprecabatur Dominum Deum Israel, *&c. Et c. XV.* Die autem tertio deposuit ve- „ stimenta ornatus sui, & induta est gloria sua. Cumque Regio fulgeret habitu, &c. Quis non videat Latinum Interpretem vestem Regiam, qua fulgebat Hesther habitum illum gloriæ, vocaturum potius fuisse *vestimentum ornatus*, quam indumenta lugubria, & cinere ac stercore conspersa?

Respondet *Frassenus*, Hesther pluris fecisse saccum, cinerem, & crinibus sparsis humiliatum caput, quam vestes Regias: ideoque Vulgatum Interpretem apposite dixisse: *Deposuit vestimenta ornatus sui*. Verum futilis est ista ratio. Cum enim sacer Historicus rem gestam scriberet, literalem sensum, non mysticum per se primo exprimere voluit, ut ab omnibus intelligeretur. Unde nec Interpres sensum mysticum Versione sua primo exprimere debuit, sed literalem, ut accurati Interpretis partes impleret. Inanis est itaque digressio illa moralis *Frasseni*. Nonne nos de Vulgato Interprete longe melius meremur, qui ipsum vertisse, *vestimenta oratus*, non *ornatus*, conjicimus?

ARTICULUS XVII.

Observatio Alexandri in Versum IV. Psalmi XXXI. defenditur.

Legimus hoc loco in Vulgata nostra, quæ ex Græco LXX. Interpretum expressa est: *Conversus sum in ærumna mea, dum configitur spina*. Observavit Alexander Hebraici Textus immediatam Versionem, quæ sic habet: *Viror meus versus est in siccitates æstivas*, nitidiorem esse; quamvis variæ illæ Versiones eumdem reddant sensum: siquidem gemitum exprimunt Davidis, immutatum corporis sui habitum, ossium suorum ac medullarum ariditatem carnisque maciem ex patrato adulterio consecutam querentis: sive, quod idem est, infixum vulnus, aut infixam spinam cordi se gerere, quæ pinguedinem suam depasceretur. *Alexand. p. 338.*

Observationem hancce nostram, quam Viri Eruditi & cordati æqui bonique duxissent, *Frassenus* pro suo ingenio carpit. *Hanc Versionem*, inquit, *Vulgata nitidiorem prædicat Alexander*. Grande crimen, Quirites! An sit nitidior, necne, periti judicabunt. Dixerat David in præcedenti versiculo: *Gravata est super me manus tua*: id est, (ut explicat R. Kimhi) diu ac noctu solicitum me habet peccatum, ac plaga a te ob ipsum inflicta. Vereor enim ut par non sit peccato. *Quamquam enim*, inquit Kimhi, *sciret David pœnam suam esse propter iniquitatem magnam; & admitteret illam in sæculo hoc, nihilominus tamen metuebat, ne forte non esset perfecta abstersio iniquitatis in sæculo hoc, & forte multaretur propter illam in sæculo futuro*. Tum subdit Rex Pœnitens: *Frassen. p. 336.* *Judæos purgatorium credere ostendit ista R. Kimhi interpretatio.*

nitens: *Conversus est humor meus in siccitates æstatis*. Id est, omnem corporis pinguedinem, & meliorem succum solicitudo & metus iræ & judicii divini consumpsit ac depasta est, sicut æstas virorem herbarum torret ac depascitur. Huic sensui convenit illud Proverb. 17. v. 22. *Spiritus tristis exsiccat ossa*. Sic alibi loquitur David: *Ossa*
Luc. 21. *mea sicut cremium aruerunt*. Sic Evangelista: *Arescentibus hominibus præ timore*. Quamquam vero in eumdem sensum redeat Vulgata nostra, ut observavi, nitidiorem tamen hanc esse fatebitur, qui utramque contulerit.

Respondet *Frassenus*, errorem esse in Textu Hebraico, ut nunc legitur, quia LXX. aliter legerunt. Sed cur errorem comminisceris in Hebraico Textu, cum errorem in Vulgata hoc in loco non esse dixerim, sed minorem dumtaxat claritatem, cæteroquin eumdem esse utriusque sensum? LXX. inquis, aliter legerunt; sed rogo te, nonne Symmachus, Aquila, Quintæ Editionis Auctor, Sanctus Hieronymus, aliter legerunt quam Septuaginta Interpretes? An mendum, si quod fuisset in Hebræo, illos omnes fugisset? Variasse Versiones istorum Interpretum ait *Frassenus*, & a nobis postulat ut indicemus quænam earum sit Vulgata nostra nitidior. Respondeo, omnes. Ipsarum quippe varietas nedum quoad sensum nulla est, sed ne quidem ulla pene quoad verba. Symmachus vertit: *Conversum est mihi in corruptionem, sicut in siccitatem æstivam*. Aquila: *Versus sum in vastitatem meam in squalore æstivo*. Quinta Editio: *Versus est in miseriam, cum sit solitudo fructuum*. S. Hieronymus: *Versatus sum in miseria mea, cum exarserit æstas*, vel *dum exardescit messis*. Sanctes Pagninus: *Versus est viror meus in siccitates æstatis*. Alii quod idem est: *Conversus est humor meus in siccitatem æstatis*. Quæ postrema Versio antiquis illis nitidior est. Unde *S. Thomas* existimans eam lucem afferre majorem Textui Sacro, eam in Psalmi istius Commentario enarravit. Ubi enim exposuit lectionem Vulgatæ nostræ, subdit: *Vel secundum Hebræos:* Conversus est humor meus in siccitatem æstatis. *Id est, ex aggravatione manus tuæ, quidquid in me carnale & humidum fuit, conversum est in siccitatem æstatis. Hieronymus habet*: Versatus sum in miseria mea, dum exardescit messis: *id est, ad modum messis arui*. Hæc S. Thomas.

At, inquit *Frassenus*, unius vel duarum literarum mutationem, etiam ex Hebræo hodierno nostræ Editionis sensus elici potest. Si enim pro his verbis, *Nehephac leschaadi*, id est, *Versus est viror meus*, legatur *Nephachti lessodi*, erit, *Conversus sum in ærumna mea*. Et quod legitur, *Becharbone Kaiits*, si legatur, *Becharbone Kots*, erit, *In confixionibus spinæ*.

Pape subtilem hominem, qui sensum Editionis nostræ ex hodierno Hebræo elici posse tam feliciter auguratur, si alia vocabula substituantur eum sensum exprimenta! Sed operæ pretium est monere te, *Frassene*, illud, *dum configitur*, ex *Becharbone* elici non posse. Unde alii Hebraice periti ad alias conjecturas confugerunt, de quibus viri doctissimi *Simeonis de Muis* Sacrarum Hebræarumque Literarum quondam in hac Regia Urbe Professoris adscribo Judicium. *Affinitas, inquit, harum vocum* Kots *spina*, & Kaiit, æstas, *facile potuit imponere. Illud*, dum configitur, *unde sit, prorsus nescio, nec credo, certo scire quisquam potest. Est qui suspicetur pro* Becharbone *legisse Græc. & Lat.* Bedhorbone, *id est*, in stimulis, *quod Græce & Latine redditum sit*, dum configitur. *Alius censet pro voce prædicta legisse, vocum similitudine deceptos*, Bechoureni, *id est*, dum associatur, *aut* conjungitur mihi. *Conjecturæ sunt, quæ mihi, ne quid dissimulem, non admodum probantur, quippe violentæ*.

Tandem Versionem ex Hebræo Textu immediate expressam, nitidiorem esse hoc loco Vulgata nostra id probat, quod ad ejus elucidationem moralibus discursibus nobis non sit opus, nec Versibus ex *Boetii* Consolatione Philosophica depromptis, quos in subsidium suum advocat Biblicus Disquisitor.

AR-

ARTICULUS XVIII.

Observatio Alexandri in Versum XIII. Psalmi LXVII. a Frasseni calumnia & Critica vindicatur.

Hic secundum Vulgatam nostram legimus: *Rex virtutum dilecti, dilecti: & speciei domus dividere spolia.* Et versu sequenti: *Si dormiatis inter medios cleros, pennæ columbæ deargentatæ, & posteriora dorsi ejus in pallore auri.* Observavit Alexander Textum Hebraicum habere: *Reges exercituum fugiebant*, vel, *fugient*: & *habitatrix domus dividebat*, vel, *dividet spolia*. *Si dormiatis inter medias sortes, eritis sicut pennæ columbæ quæ tecta est argento, & alæ ejus flavo auro.* Sensum eumdem esse utriusque Versionis, sed clariorem Versionem immediatam ex Hebræo. *Alexand. p. 339.*

Propter hanc Observationem me cum *Calvino* conjungit Vir Seraphicæ Caritatis, & *Patronum Hæreticorum* vocat. Quam irreligiose, quam inique, quam contumeliose, cum utramque lectionem venerer ac amplectar, Calvinus Vulgatam rideat, & explodat: Eumdem esse utriusque lectionis sensum affirmem: Calvinus immensum discrepare contendat. Lectionem ex Hebræo immediate expressam approbat Alexander, (inquit Disquisitor.) Grande piaculum! Quidni vero ipsam approbarem, quæ primitivo Textui omnino consona est, quæ sensu a Vulgata non discrepat, quæ ipsa clarior? Sed ita illam approbo, hanc ut non improbem, sed venerer etiam, & usurpem cum Ecclesia. Sed illam secuti sunt Hæretici, (inquit Frassenus.) Quid tum? An propterea rejicienda? Nonne potius laudanda est, quia viri Catholici, Hebraice doctissimi, ipsam approbarunt? Nonne ab Ecclesia approbata est apud *Sanctem Pagninum*? Hujus enim Versionem *Leo X.* suis impensis typis excudi curavit, eamque *Adrianus VI.* anno MDXXIII. XI. Maji, & *Clemens VII.* an. MDXXVI. die VI. Junii, scriptis ad Auctorem Literis commendarunt. Clariorem dixi Versionem ex Hebræo immediate expressam. Id utriusque Versionis collatio probat, mecumque (ut opinor) sentiet quicumque ingenii & eruditionis penitus expers non est, & ab omni liber est præjudicio. Quæ ex *Genebrardo*, *Bellarmino*, & *Lorino* Frassenus exscribit, mirum in modum confirmant, quod dixi, Vulgatam nostram obscuriorem esse, utpote quæ prolixiori expositione indigeat, ac majorem Interpretum laborem ac diligentiam postulet. Quod Vulgatæ nostræ lectionem hic *emendandam* dixerim, incredibili audacia mihi imponit *Frassenus*, cum Vulgatæ Versionis sphalmata privata auctoritate non esse a quovis corrigenda scripserim: „ A recepta lectione non esset temere recedendum, nec aliquid in Textu mutan-„ dum sine auctoritate Ecclesiæ; sed modeste rationes & conjecturas proponendas, & „ Ecclesiæ judicium expectandum “. Id, inquam, scripsi pag. 309. idque in sequenti Quæstione religiose sum exsecutus. *Frassen. p. 308.*

Addit *Frassenus*, Vulgatum Interpretem non raro sensum mysticum expressisse, misso literali. Quo posito, optima est ejus Versio; & Christi qui hoc Psalmo mystice depingitur, victorias & triumphos præclare prænuntiat.

Verum, cum sensus mysticus in literali fundetur, quem auctor intendit, & qui Spiritus Sancti præcipuus sensus est, pessime de Vulgato Interprete meretur *Frassenus*, qui ipsum prætermisisse sensum literalem asserit, ut sensum mysticum, minus præcipuum, exprimeret. Monendus est præterea *Frassenus*, Prophetias de Christo & Ecclesia, quæ in Psalmis frequentes occurrunt, ad sensum dumtaxat mysticum non pertinere, ut ipse imperite supponit, sed ad sensum literalem; ex quo uno firmum contra Judæos & Hæreticos argumentum sumi potest. Denique Versio ex Hebræo immediate expressa non minus Christi victorias & triumphos exprimit. quam Vulgata nostra: cum sit idem utriusque sensus, Quod etiam a doctissimo *Genebrardo* observatum est. „ Nostris igitur Latinis, & Græcis, *inquit*, hæc Hebraica quantum ad institutum con-„ sonat. *Reges exercituum fugient, fugient*: id est cedent Deo Christo, sei terga ver-„ tent, ab eo vincentur, in ejus venient potestatem. Antithesis Regum fugientium, „ qui immensas copias habuerint, & Apostolorum qui eorum partientur inter se spolia.

„ *Et speciei domus*: Ad speciem & gloriam domus Dei pertinet dividere spolia Regum „ istorum devictorum: hoc faciet ad domus Dei speciem & ornamentum, ut spolia „ Gentium dæmonibus erepta partiatur. Illud est gloriosum & honorificum Ecclesiæ. „ Loquitur de Apostolis ut de ducibus & militibus, qui post peractam pugnam prostra„ torum & interfectorum hostium spolia partiuntur. Hebræa idem sonant. *Et habita„ tio*, vel *species pulchritudo domus dividet spolia*: Id est, habitatores domus, meto„ nymice, spolia hostium robustissimorum partientur. Dei domestici & Ministri fana „ idolorum mutabunt in Christianas Ecclesias, & eorum cultoribus errores eripient. *Si „ dormiatis inter medios cleros*, inter medias sortes, inter media & præsentissima pe„ ricula, evadetis feliciter; & cum honore & gloria. Si versemini in mediis periculis, „ ut de vestro capite jam jaciatur alea, vel etiam jacta sit, si de vobis, de vita ve„ stra, & bonis sortiantur, ut solent Victores, gloriose eruemini, ac eritis sicut alæ „ columbæ argento coopertæ, cujus pennæ dorsi virent ut aurum purum. Quasi di„ cat, Luctus vester convertetur in gaudium". Judice igitur Genebrardo, Versio ex Hebræo immediate expressa non minus Christi victorias & triumphos, quam Vulgata, exprimit. Idem exprimit Versio S. *Hieronymi* immediate etiam ex Hebræo condita: *Reges exercituum fœderabuntur, fœderabuntur: & pulchritudo domus dividet spolia*. Sed quod hunc versum spectat, *Si dormiatis inter medios cleros*, &c. *Genebrardus* diserte ostendit Vulgatam nostram obscuriorem esse. Unde *Frassenus* non adeo succensere debuit *Alexandro*, qui idem asseruit. Genebrardi verba adscribo. „ Locus, *inquit*, de quo „ tamquam de cruce pependerunt omnia ingenia. Ex quo alii eum suspectum de men„ do, alii LXX. hallucinatos, alii Clerum Clericorumve statum, alii sortes Israelitis „ distributas, alii utramque sortem præsentis & futuræ vitæ, alii duo Testamenta, „ alii aliud significatum dixerunt. Difficultatem auxit noster Interpres, quia vocem „ Græcam reliquit". *Nam si vertisset*, Inter medias sortes; *vel ut habet Codex Sancti Germani Pratensis vetustus*, In medio sortium, *fortasse eum aliqui contulissent cum Psalm.* VI. Super vestem meam miserunt sortem *Joel.* 3. Super populum meum miserunt sortem. *Nahum* 3. & super honoratos ejus miserunt sortem, & cuncti Magnates ejus alligati sunt catenis, *Esther* 3. *Joannis* 19. &c. *His enim etiam locis, Græce est* κλῆρος *periculi, aleæque genus*.

ARTICULUS XIX.

Observatio Alexandri in Versum XVI. Psalmi LXXI. vindicatur a Claudii Frasseni censura & conviciis.

Alexand. p. 339. IBi secundum Vulgatam nostram legimus: *Et erit firmamentum in terra, in summis montium, superextolletur super Libanum fructus ejus*. Observavit Alexander, clariorem esse Versionem ex Hebræo: *Erit pugillus frumenti in terra, in summis montium*. Vel, ut vertit Sanctus Hieronymus: *Erit memorabile triticum in terra, in capite montium*.

Frassen. p. 371. *Frassenus* pro more suo, calumniis & conviciis potius, quam Ecclesiasticis argumentis, bonisque rationibus Observationem hancce nostram sic impugnat. „ Temerarie vide„ tur *frumentum* loco *firmamenti* restituendum ... Corrupte in vulgata Editione scri„ ptum esse *firmamentum* conjicit Liranus; scribendum vero *frumentum*: nempe vo„ cum similitudinem erroris dedisse occasionem: cui subscribunt ejusdem Editionis Ac„ cusatores omnes præsertim Sixtinus Amama, Brugensis, & Natalis Alexander.

Semel dixisse non sufficit homini tuæ cervicis idem centies inculcandum, *Frassene*, me Vulgatam Versionem non accusare, sed interdum illi fontes anteponendos censere; quod a SS. Patribus didici, *Hieronymo* præsertim & *Augustino*, a quibus difficile avellor. In isto vero loco, quem expendimus, non scripsi *restituendum frumentum loco firmamenti*, ut mihi tam inverecunde imponis; sed *clariorem esse Versionem ex Hebræo*: quod an ita sit, Eruditi judicabunt. Si me id temere asseruisse contendis, nec S. *Hieronymus* temeritatis notam, te judice, vitabit: siquidem ita vertit: *Erit memorabile triticum*

ticum in terra, in capite montium elevabitur sicut Libani fructus ejus. Sic dum lingua tua transit in terra ut mihi allatres, meque mordeas, os tuum in cœlo ponis, ipsi *Sancto Hieronymo* temeritatis notam oblique inurens. Temerarius quoque, te judice, *Liranus* vester. Eadem censura *Sanctum Antoninum* perstringes III. P. Tit. XIV. Cap. 5. Frustra vero laboras ut eumdem sensum Vulgatæ nostræ ac Hebræi Textus esse probes, cum id minime diffitear, sed æque claram dumtaxat esse negem Vulgatam nostram, ac eam quæ immediate ex Hebræo expressa est. Clara sunt, fateor, quæ habentur Ps. CIII. & CIV. *Panis cor hominis confirmet. Et omne firmamentum panis contrivit.* Et Isaiæ III. *Dominus auferet a Jerusalem & a Juda omne robur panis, & omne robur aquæ*. Et Levitic. XXVI. vers. 45. dicitur *Baculus panis*, qui vitam hominis sustentat. Sed hæc loca minime clara essent, si *firmamentum*, *robur*, *baculus*, ad panem significandum, absque addito dicerentur, nec adhiberentur velut epitheta panis. *Firmamentum* absque adjuncto ad significandum panem a Sacris Scriptoribus, & a nostro Interprete usurpatum *Frassenus* ostendat, & erit mihi magnus Apollo. Planus est Versionis immediate ex Hebræo expressæ sensus. Temporibus Salomonis tanta erit ubertas, ut qui seminaverit frumenti tantum, quantum vola manus capere potest etiam in cacuminibus montium, quæ aridiora & sterilia magis esse solent, inde segetes tam densæ proventuræ sint, ut a vento impulsæ talem sonitum sint edituræ, qualem arbores Libani. *Commovebitur sicut Libanus fructus ejus*.

Omittere non possum Rabbinos veteres legisse, *Erit placenta frumenti in terra*, quod ad Messiam retulerunt. Sic enim in libro *Siphre* scriptum est *Deuteronomii 32. v. 12.* Dominus solus deducet eum, & non erit cum ipso Deus alienus. *Dixit Deus S. Benedictus: Futurum est ut ego convertam vos in mansuetudine, vel* tranquillitate Spiritus *in mundo isto*, & non erit cum eo Deus alienus: *Quia non erunt in vobis filii Adam exercentes negotiationem aliquam sicut dictum est, Psalm. LXXI. v. 16.* Erit placenta frumenti capite in terra in montium. Erit placenta frumenti. *Quoniam frumenta erunt producentia in diebus Messiæ placentas; sicut est plenitudo calli* rotulæ, vel volæ *manus istius*. Tremet sicut Libanus fructus ejus. „ Quia frumenta fricabunt, sed „ istud cum isto & dejicient similam suam in terra, & invenies, & accipies inde plenitudinem palmæ secundum refectionem, " vel provisionem tuam.

Hebraice Pissath. *In lingua Romanorum placenta tenuis & extensa vocatur* Pizza.

Eadem pene habentur in libro *Ketubboth* in Distinct. *Schene Dajiane*, in quem locum *R. Salomon* scripsit hancce Glossam: *Totum hoc erit in diebus Messiæ*. Suffragatur & *R. Kimhi*. His congruit *Targum Jonathanis*, quod hunc Versum ita reddit: *Erit Sacrificium annonæ in terra, in capite Montium Ecclesiæ*. Montes autem Ecclesiæ nulli convenientius dici possunt, quam ejus Prælati & Sacerdotes, in quibus hæc Scriptura tunc videtur impleta, quando elevant Corpus Christi super caput suum, inquit *Raymundus Martini* Ordinis FF. Prædicatorum, III. *P. Pugionis Fidei*, Dist. III. cap. XV. *De Sacramento Eucharistiæ*, ex quo Rabinicas illas observationes hausi, non ex *Petro Galatino*, Ordinis FF. Minorum, qui ista ut & plurima suorum *Arcanorum Catholicæ Veritatis*, *ex Raymundo* nostro furatus est. Conferantur ista cum cap. IV. lib. X. istius *Galatini* & probabit Lector quam vera sit annotatio Clarissimi *Josephi de Voisin* ad marginem laudati Capitis Pugionis Fidei: *Hinc desumpsit Galatinus, c. 4. l. 10.* Et post hæc *Galatinum* suum a me non laudari *Frassenus* conqueretur?

ARTICULUS XX.

Observatio Alexandri in Versum XVII. Psalmi CIII. defenditur.

HOc loco, ubi legimus: *Herodii domus dux est eorum:* Observavi *Sanctum Hieronymum* vertisse: *Milvi abies domus est*. Quia scilicet Milvus semper in excelsis arboribus nidum sibi construit. Addidi Sextam Editionem manifestius esse interpretatam: *Milvo cupressus ad nidificandum*. Hanc Observationem ex *Sancto Hieronymo* deprompsi, *Epistola CXXXV. ad Suniam & Fretelam* scribente. *Pro herodio, quod in Hebraico dicitur* hasida, *Simmachus ἰκτῖνον, id est Milvum interpretatus est. Denique & nos ita ver-*

timus in Latinum: Ibi aves nidificabunt, Milvi abies domus est: *Quod scilicet semper in excelsis & arduis arboribus nidos facere consueverit, Unde & Sexta ditio manifestius interpretata est*: Milvo cupressus ad nidificandum. *Pro abietibus autem & cupressis in Hebræo ponitur* Berosim, *quod magis abietes quam cupressos significat*.

Observationem hancce meam *Frassenus* carpit his verbis: *Natalis Alexander Hebræo convenientius ex S. Hieronymi sententia legendum putat*: Milvi abies domus: *vel, ut habet Sexta Editio Græca*: Milvo cupressus ad nidificandum.

O rem, *Frasseni* judicio, pœnitendam! *Alexander* Sextæ Editionis Auctorem, & *Sanctum Hieronymum* secutus est. Crimen profecto, quod nec flumine elui possit! At, inquit Biblicus Disquisitor, Plinius, Suidas, Sanctus Augustinus, vocem ἐρώδιος, varie accipiunt. Esto, alii herodium ciconiam, alii milvum, quidam ardeam, fulicam nonnulli sint interpretati: numquid illi anteponendi Auctori Sextæ Editionis, & Sancto Hieronymo, qui vocis Hebraicæ *Chasidah* potestatem apprime noverant? Quamquam etsi vox illa speciei multiplicis aves significet, quæ in excelsis nidum collocant, adeoque non minus recte verterit Vulgatus Interpres, *Herodii*, quam Sanctus Hieronymus, Milvi, aut Sanctes Pagninus, *Ciconia*: Non ideo Vulgata nostra hoc loco perspicue cum Hebræo Textu congruit. Siquidem Hebr. est, *Herodio* sive *Milvo*, aut *Ciconiæ abies domus est*, aut *abietes domus ejus*. Vulgata vero: *Herodii domus dux est eorum*, Secundum Hebr. vertit Aquila: *Herodio abietes domus ipsi*. Chaldæus: *Ciconiæ abietes sunt domus habitationis*. Syrus: *Ciconiæ nidus est in abietibus*.

Agellius Episcopus Acernensis, vir pietatis & doctrinæ laude insignis, ingenue fatetur difficile esse intelligere quid LXX. hoc loco voluerint; faciliоremque ex Hebræo Versionem esse. *Folengius*, Mantuanus, Monachus Cassinensis, etsi Vulgatæ Versionis studiosissimus, hunc Versum per se obscurum videri asserit, lucemque accipere ex Hebræo. Addit quid sibi velit, *dux est eorum*, se vix augurari, cum nullus ex Hebræo legat *dux*, sed, *abies*.

Simeon de Muis Græcum & Latinum Interpretem hic *longe a Fonte recessisse* affirmat, hujusque Interpretationis occasionem aperit. *Nam*, inquit, *dubio procul legerunt*, beroschim, *id est*, abietes, beroscham, *id est*, in capite eorum, *& caput judicarunt metaphorice hic, ut alias interdum, poni pro duce; unde pro eo quod ad verbum illorum opinione legebatur*, Ciconia *seu* Herodius in capite eorum, *passerum scilicet*, *seu* earum *avium*, domus ejus verterunt: *Herodii domus dux est eorum*, *hoc est*, *juxta Genebrardum*, *Herodius præest passeribus*, *ducit avunculas ad illum locum*, *index est viæ*. *Verum sit hoc nec ne*, *non est instituti mei quærere*. *Certe scio in Hebræo sensum esse perspicuum & cohærentem*.

ARTICULUS XXI.

Observatio Alexandri in versum IV. Psalmi CXXVI. vindicatur a Frasseni Critica.

C*Laudius Frassenus*, pag. 374. *Alexandrum* ita perstringit: *Tempus ne perderem; non impendam in referendis & refellendis variis aliis locis, quos præter ordinem accumulat & impugnat Alexander. In his, inquam, omnibus Textibus sigillatim expendendis diutius non immorabor: tam quod illæ, si quæ essent, mendæ leviores sunt, quam quæ animadversionem mereantur*, &c. Commoda Rhetoricæ figura, & Thrasone digna Pancratiaste. Mendas tamen illas leviores Sanctus Hieronymus animadversione sua non indignas existimavit. Ex ipsius ad *Suniam*, & *Fretelam*, Epistola CXXXV. Observationes illas plerasque hausi, quas tanto fastu se negligere & contemnere *Frassenus* profitetur. *Hieronymum* sequi ducem gloriabor.

Se tamen prætermittere non posse Textus duos Psalmorum ait *Frassenus*, quos *Alexander* attigit. Primus Psal. CXXVI. Vers. IV. secundum Vulgatam nostram sic legitur: *Sicut sagittæ in manu potentis, ita filii excussorum*. Nullus fere est, inquit *Frassenus*, in tota Scriptura locus, *qui tam male a novellis Criticis sit habitus*. *Inscitiæ accusant nostrum Interpretem, & verti debuisse volunt*, Filii juventutis, *ut vertit S. Hieronymus*.

Frassen. p. 375.

Calu-

Calumniaris *Frassene*; Vulgatum Interpretem inscitiæ non accuso; sed hanc Versionem obscuriorem esse censeo propter ambiguitatem vocis *excussorum*. Si enim excussorum filios, credentium populos interpretemur cum *S. Hilario*, qui scilicet Apostolorum filii sunt, quibus in Evangelio præceptum est, ut cum in civitatem aliquam recepti non fuerint, pulverem pedum suorum excutiant: dicendum potius fuit, *Filii excutientium*, quam *excussorum*, ut scite *Marcella S. Hieronymo* objecerat. Hanc ambiguitatem tolli observavi, si Textus Hebraicus consulatur, secundum quem vertendum esset: *Sicut sagittæ in manu potentis, ita filii juventutis*. Addidi, consuetudinem humani sermonis excussos vocare vegetos, robustos, & expeditos: & LXX. Interpretes in lib. Esdræ pro juvenibus hanc vocem usurpasse. Hanc observationem, tota quanta est, ex Epist. CXLI. Sancti Hieronymi ad Marcellam, quam ibidem laudavi, desumpsisse me professus sum. Hæc sunt *S. Hieronymi* verba: „ Quid faciam? Tantum virum (Hilarium) & temporibus suis disertissimum reprehendere non audeo: qui & confessionis suæ merito, & vitæ industria, & eloquentiæ claritate, ubicumque Romanum nomen est, prædicatur: nisi quod non ejus culpæ adscribendum est, qui Hebræi sermonis ignarus fuit, Græcarum quoque literarum quamdam aurulam ceperat, sed Heliodori Presbyteri, quo ille familiariter usus est, a quo ea quæ intelligere non poterat, quomodo ab Origene esent dicta quærebat. Qui quia in hoc Psalmo Commentarium Origenis invenire non potuit, opinionem magis insinuare suam, quam inscitiam voluit confiteri, quam ille sumptam claro sermone disseruit, & alienum errorem disertius exsecutus est. Restat igitur ut rursum ad Fontem sermonis recurramus Hebræi, & videamus quo modo scriptum sit. Ubi nos habemus: *Sicut filii excussorum*, ibi legitur, *Chen bene hannebhurin*, quod Aquila interpretatus est, *Sicut filii pubertatum*. Symmachus & Theodotion, *Sicut filii juventutis*. Sexta ἠκονηθέντος νῦ, quod nos dicere possumus, *exacuti sensus*. Ex quo manifestum est adolescentiæ populos intelligi Christianos, secundum illud exemplum, quod Deus suos Sanctos in modum arcus & sagittarum dicatur extendere: ut in Propheta Zacharia: *Quoniam extendi te mihi, Juda, in arcum*. Et Salvator de semetipso: *Posuit me sicut sagittam electam, & in pharetra sua abscondit me*. Denique in sequenti Versu, exceptis LXX. qui aliter transtulerunt, & in Hebræo, & cunctis Editionibus ita reperi: *Beatus vir qui replevit pharetram suam ex ipsis*: ut quia metaphoram semel sumpserat ex sagittis, & in pharetra quoque translatio servaretur. Excussos autem & consuetudo sermonis humani vegetos & robustos & expeditos vocat: & ipsi LXX. Interpretes in Esdræ libro, pro juvenibus transtulerunt, in quo ita scribitur: *Medii excussorum faciebant opus, & medii eorum habebant hastas*. Ex quo animadvertimus & in præsenti loco pro adolescentibus atque puberibus *excussos* positos, non (ut ille opinatus est) pro Apostolis, qui *excussi* a pedum excussione dicantur". Hæc Sancti Hieronymi verba maxima ex parte exscripseram in Dissertatione mea. Eadem exscribit *Claudius Frassenus*, observationem meam (ut miles in terra hostili obvia quæque bona) deprædatur; & tamen locum illum Psalmorum male me habere blaterat.

Alexand. p. 346.

Zachar. 9. 1. Isai. 49.

Esdræ c. 4 ubi secundum Vulgatam Versionem legimus: Media pars juvenum eorum faciebat opus.

„ Verum, *inquit Frassenus*, quidquid dicant Hebraizantes nonnulli, Versio LXX. & nostra Vulgata huic explicationi, & originali Textui non repugnat; quippe cum vox *nebharim* non solum *juventutem* seu *juvenes*, sed etiam significet excussos.

Versionem LXX. Interpretum & nostram tantum abest ut huic explicationi contrariam dixerim, quin potius cum illa conciliari asserui, & *excussorum* nomine ibi designari juvenes, quod ex Lib. II. Esdræ c. 4. & ex *Sancto Hieronymo* probavi. Sed vocem, *excussorum*, ambiguitatem parere observavi, quæ nulla est, si Hebræus Textus ad verbum reddatur: *Sicut sagittæ in manu potentis, ita filii juventutis*. Clarissimus revera sensus est. Cum enim versu præcedenti dixisset David, liberos hereditatis & præmii loco homini a Deo dari: *Ecce hæreditas Domini filii merces, fructus ventris*: Mox explicat cui usui liberi sint. *Sicut sagittæ in manu potentis, ita filii juventutis*, id est, filii homini juveni nati, sunt illi sagittarum instar in manu viri fortis. Sicut enim vir strenuus ac peritus jaculator vibratis sagitis, hostes a se depellit: ita parentibus filiorum in juventute susceptorum, cum ætatis maturæ fuerint, opera ad propulsanda mala

atque incommoda utilis est, si non solum numerosi sint, sed & probi, sapientes, & pii; quales Deus tribuit præmii loco. An autem *Nebburim* æque significet *excussos* ac *juventutem*, Sanctes Pagninus te docebit, *Frassene*, si Lexicon ejus consulas, seu *Thesaurum Linguæ sanctæ* a pag. 1643. ad pag. 1646. Hinc disces *Nebburim* in omnibus Scripturæ Sacræ locis, quæ laudat, *juventutem* seu pueritiam significare: quamquam *Nebburim* excussos significet, atque pro juvenibus etiam usurpetur, ea nimirum ætate qua e molliore parentum cura excutiuntur, ad ministerium aliquod & opus faciendum, donec ad eam ætatem pervenerint, qua sint sui juris: Vel, quod sint habiles seu agiles, vegeti & vivaces atque alacres: non sicut ætate jam provecti, qui tardiores sunt, & inhabiles ac graves. Id etsi LXX. spectarint, cum verterunt υἱοὺς ἐκτετιναγμένων, *filios excussorum*; longe tamen clarior est Versio Aquilæ, Symmachi, Theodotionis, Sancti Hieronymi, Sanctis Pagnini: *Sicut sagittæ in manu potentis, ita filii juventutis*. Id unum voluit, scripsitque *Alexander*; non, ut tu calumniaris, locum illum Scripturæ Sacræ male habuit, non Vulgatum Interpretem inscitiæ accusavit.

Non prætermittam doctissimi *Simeonis de Muis* Observationem: *Græcus & Latinus*, inquit, *acceperunt* Neurim *in Paul Kal*, *a* Naar, *quod est* excussit, *verteruntque*, excussorum. *Verum Hebræi omnes quos vidi, necnon B. Hieronymus, accipiunt pro nomine substantivo*, & juventutis, *seu* adolescentiæ *exponunt*.

Præclara sunt revera quæ *Sanctus Augustinus* habet in hunc Psalmum sed moralem sensum consectatur, non literalem: ad Hebraicum Textum non attendit: in eumdem lapidem impingit ac *Sanctus Hilarius*. Summa explanationis ipsius est, *filios excussorum* appellari filios Apostolorum: hos autem excussos vocari: 1. Quia a Christo de arcu mandati, sicut sagittæ, excussi, ad fines orbis terræ pervenerunt. 2. Quia præcepit eis Dominus, ut si in civitatem aliquam non reciperentur, pulverem de pedibus suis excuterent. 3. Quia sunt filii Prophetarum, qui dicuntur excussi, quia cum clausa Sacramenta & operta continerent, excussi sunt, ut inde manifestata procederent.

Hæc sane ad Pseudocritici nostri *Claudii Frasseni* castigandam petulantiam sufficerent; libet tamen adhuc aliqua mantissæ instar addere, ad Alexandrinam Observationem contra ipsius insultus propugnandam.

Glossa Ordinaria ad marginem istius verbi *excussorum*, e regione adscriptum habet, *juventutum*.

„ Nicolaus de Lira: *Ita filii excussorum*: Id est, de numero excussorum ad pugnam, „ tamquam excussi ab impedimentis. In Hebræo autem habetur: Ita filii juventutum. „ Et est eadem sententia, quia juvenes sunt magis expediti ad pugnandum.

Malvenda, in Commentar. *Sensus aptior est: ut miles valentissimus sagittis instruitur & jaculis: sic præcipuum robur patris ac familiæ, sunt filii juvenes*.

Mariana S. J. in Scholiis: *Heb.* Ita filii juventutum, *id est, a juvenibus geniti, sunt ut sagittæ. Ii sunt validiores*.

Emmanuel Sa S. J. in Annotationibus: *Excussorum, pro, excussi, id est, expediti, scilicet validi. Hieronym.* juventutis, *idest, juvenes. Vide Nehemiæ* 4. *scilicet magno adjumento sunt patri, ut sagittæ potenti*.

Deschampsneufs S. J. Explanat. in Psalm. *Liberi qui obtingunt parentibus juvenibus. Hos autem excussos, seu ad arma expeditos vocat Propheta, similes sunt sagittis valida manu contortis*.

ARTICULUS XXII.

Observatio Alexandri in Versum XV. Psalmi CXXXI. propugnatur.

Alexander p. 347. Legimus, canimusque hoc loco secundum Vulgatam Versionem: *Viduam ejus benedicens benedicam: Pauperes ejus saturabo panibus*. Observavit Alexander, vocem Hebraicam *Tseda*, nullo modo *viduam*, sed *victum*, seu *venationem* significare. Et Septuaginta θήραν, id est, *venationem* vertisse, non χήραν, id est, *viduam*.

Frassen. pag. 375. *Frassenus*, ut mendum Vulgatæ Versionis manifestum contra veritatem Hebraicam, & Græ-

& Græcam LXX. Translationem propugnet, nonnulla ex *Bellarmini* Commentariis corradit. Sed ista non impediunt quin vox Hebraica *tseda*, quæ *victum*, seu *venationem* significat, in omnibus Codicibus Hebræis inveniatur. Non impediunt quin vox Græca θήραν, cujus eadem significatio est, in Cod. Alexandrino & Vaticano LXX. Interpretum, aliisque exemplaribus legatur. Quod satis superque probat Vulgatam nostram hoc loco mendosam esse, atque auctoritate Ecclesiæ pro, *viduam*, restitui posse, *victum*, seu, *venationem*.

S. Hilarius legit, *Viduam ejus benedicens benedicam*, quod probat mendum istud esse antiquissimum. Sed meminit alterius Versionis. *Quidam*, inquit, *Translatorum interpretatus esse ita repertus est*, Captionem ejus benedicens benedicam: *tamquam venatoribus & piscatoribus hominum effectis Apostolis, hæc eorum benedicta sit captio. Maxime quod Bethsaida, ex quo Apostoli sunt, per interpretationem linguæ Hebraicæ, Domus venantium nuncupetur.* Addit Hilarius: *Sed nobis sequenda est prima illa, & sub Judæorum temporibus ante Domini adventum ad Ecclesiæ doctrinam consignata translationis auctoritas.* Si *S. Hilarius* ad LXX. Versionem attendit, in mendosos incidit Codices, in quibus χήραν, id est *viduam*, pro θήραν, id est, *venationem* legebatur: sed Codex Alexandrinus & Vaticanus, aliique jam olim a S. Hieronymo collati constanter, & uniformiter habent: τὴν θήραν αὐτῆς εὐλογῶν εὐλογήσω. Venationem *ejus benedicens benedicam*.

S. Joannes Chrysostomus in Expositione Psal. CXXXI. legit: *Venationem ejus benedicens benedicam, pauperes ejus saturabo panibus.* Quam sententiam sic exponit: *Alius cibum ejus venationem dicit rerum venalium abundantiam, fertilitatem, & precatur ut hæc omnia eis tamquam a fontibus affluant... Hoc ergo hic dicit: Pollicitus est te esse benedicturum ejus venationem, hoc est, te esse præbiturum rerum necessariarum copiam cum multa securitate.*

S. Hieronymus in Quæstionibus, sive Traditionibus Hebraicis in Genesim, explicans illa verba Gen. XIV. *Et dedit illis cibaria in via* (Joseph scilicet fratribus suis) ait: *Verbum* Tseda, *quod hic omnes ore consono*, ἐπισιτισμόν, *id est*, cibaria, *vel* sitarcia, *interpretati sunt, in Psalterio quoque habetur. Ubi enim nostri legunt* Viduam ejus benedicens benedicam: *licet in plerisque Codicibus pro* Vidua, *hoc est, pro* χήραν *nonnulli legant* θήραν; *in Hebræo habet*, Tseda, *id est*, Cibaria ejus benedicens benedicam. *Porro* θήραν *venationem magis potest sonare quam fruges: tametsi moris sit Ægyptiorum* θήραν *etiam far vocare.* In Versionem veterem Latinam seu Italam ex LXX. expressam hoc verbum *Viduam*, pro *Venationem*, irrepserat, & Codices Græci variabant. Quidam χήραν, alii θήραν habebant: sed prior lectio mendosa erat, cum Hebræi constanter haberent *Tseda*, quod *venationem*, vel *cibaria* significat, absque ulla prorsus varietate.

Vetus Auctor Commentarii in Psalmos, inter Opera S. Hieronymi: *Pro vidua*, inquit, *id est*, χήρα; & *Hebræa Volumina, & ipsi Septuaginta*, θήραν *habent: sed propter novitatem verbi & unius literæ demutationem, paulatim obtinuit ut pro* θήρα *legeretur* χήρα: *maxime quia in sequenti versiculo pauperes sequebantur* θήρα *Symmachus & Aquila* cibaria *interpretati sunt.*

Theodoretus legit: τὴν θήραν αὐτῆς εὐλογῶν εὐλογήσω. *Venationem ejus benedicens benedicam.* Sicque hunc versum commentatur: *Symmachus autem*: Annonam ejus benedicens benedicam. *Hoc est, Omnium bonorum affluentiam ipsis præbebo.*

S. Cyrillus, lib. V. Comment. *in Isaiam* pag. 850. legit: τὴν θήραν αὐτῆς εὐλογήσω, id est, *Portæ ejus benedicens benedicam.* Quæ lectio etsi singularis nec alibi reperta, eumdem in sensum redit, de affluentia rerum omnium necessariarum ad victum, quæ per portam in urbes importantur, & juxta portam in foro apud Hebræos venumdari solebant.

Euthymius legit: *Venationem ejus benedicens benedicam.* Sicque hunc Versum exponit: *Per venationem, ciborum, atque eduliorum suppeditationem intelligit. Hæc, inquit, benedicens benedicam, hoc est præstabo magna cum abundantia.*

Nota marginalis in Glossa Ordinaria, e regione istius Versus, *Viduam ejus benedicens benedicam*, adscripta: *Escæ, cibo*.

Sanctes Pagninus: *Escæ ejus benedicendo benedicam*.

Petrus Lombardus in Comment. Psalm. *Divus Hieronymus vertit* venationem, *&* cæteri viaticum, escam, victum, aut quid simile. *At Græci trifariam variant. Quidam Codices habent* θήραν, *idest*, januam, alii θήραν, *hoc est* venationem; *sed obtinuit usus* (*inquit Hieronymus in Commentariis*, *&* *ex parte tangit in Quæstionibus*) *ut unius literæ de mutatione diceretur* χήραν, *id est*, viduam.

Genebrardus: Viduam ejus, *Heb.* Venationem ejus, escam, victum ejus *benedicam*, *& multiplicabo. Sic Græc.* θήραν, venationem. *Sed noster legit inconsulta Veritate Hebraica*, χήραν, viduam, *ut & Apollinarius & S. Augustinus*; *quod mox sequerentur* pauperes: *utrosque enim solet Scriptura conjungere*.

Joannes Faber Stapulensis, in Conciliatione Psalterii Gallicani, Romani, Hebraici, & Veteris, Cardinali *Briconneto* dicata: *Sexto decimo Versu*, Viduam ejus benedicens benedicam, pauperes ejus saturabo panibus: *ex Hebræo*, Venationem ejus benedicens benedicam. *Septuaginta similiter* τὴν θήραν αὐτῆς εὐλογῶν εὐλογήσω. *Sed mutata prima litera dictionis* θήραν, *factum putat Hieronymus*, *ut usus inoleverit legendi* χήραν, *id est*, viduam.... *Symmachus & Aquila vocabulum quod hic Hebraice habetur*, *interpretati sunt* βρώματα, *id est* cibaria. *Paulus Hebræus potius ex Hebræo censet legendum*: Escam viatorum ejus benedicens benedicam. *Quod de Eucharistiæ Sacramento*, *& cœlesti illo pane*, *quod ineffabili quadam benedictione de cœlo descendit ad elargiendam viatoribus æternam vitam putat intelligendum*. *Quod vero subjungitur*: Pauperes ejus saturabo pane, *ut ex Hebræo legitur*; *illius primæ particulæ quædam explicatio est*. *Hoc salutari induuntur Sacerdotes qui ipsum sumunt*. *Hac alimonia exultant Sancti ejus*. *Hoc Sacramento requiescit Deus in Sion*. *Hoc eodem habitat nobiscum usque ad consummationem sæculi*. *Quare operæ pretium magis puto esse legendum*, *ut Paulus Hebræus censuit*. *Nam* viduam, *non esse legendum*, *Hieronymus etiam fatetur*, *erroremque detegit*: Venationem, *non æque quadrat cogitantibus Mysterium*: Cibaria, *quod Symmachus & Aquila habent*, *etsi appropinquat*, *ponere tamen*, Escam viatorum, *nonnihil* (*ut sic dixerim*) *energiosius sonat*. *Adde & quod proprie* (*ceu linguæ illius periti volunt*) *Hebraica dictio hic posita significat*. *Quapropter tam tute quam pie nobis Versus in Ecclesiis amodo legendus & cantandus erit*: (si ita jusserit Ecclesia, si Romanus Pontifex ita legendum decreverit, alias enim audacior est Fabri Sententia) *Viaticum ejus benedicens benedicam*: *Pauperes ejus saturabo pane*.

Paulus a S. Maria, Episcopus Brugensis.

Melchior Canus, lib. 2. De Locis Theologicis: *Deprehendit quoque Hieron. in Psalmo* 135. *LXX. Interpretes non* χήραν, *idest*, *viduam*, *sed* θήραν, *idest*, *venationem transtulisse*, *sed propter vocum similitudinem pro* θήραν, *idest venatione*, χήραν, *idest*, *viduam*, *esse suppositam* ... *Nisi forte Latinus Interpres victum aut venationem reddidit*, *& error obtinuit ut vidua legeretur*. *Nam vox Hebraica*, *nullo modo viduam*, *sed venationem*, *victum*, *viaticumque significat*. *Hujusmodi menda gravi ratione prudentique consilio corrigi possunt*.

Malvenda: Viduam ejus benedicens benedicam, *Tzedak*, *venationem*, *escam*, *victum*, *cibum*, *commeatum*, *viaticum ejus*, *Hebrei exponunt*. *Idest*, *Mittam majorem benedictionem in fructibus ac frugibus ejus*, *quam in aliis terris Israelis*, *ad gloriam domus meæ*, *quæ est in medio ejus*: *& forsitan idcirco vocatur* Moriiah, *quia fuit terra* venaiah, *id est*, *irrigua*. *Quidam reddunt*: Viatico ejus affatim benedicam, *id est*, *rebus necessariis ad præsentem vitam*, *quæ peregrinatio est a Domino*. *Alii*: Annonam ejus magna felicitate cumulabo, *seu* amplificabo, copiosissimam faciam: *Noster* Tzaid viduam exposuit, *quod vidua insidiis & capturæ facile pateat*.

Mariana S.J. in Scholiis: *Viduam ejus*, scilicet *quæ viduæ solent esse desertæ*, *eas replebo bonis*. *Græc. & Hebr.* Venationem ejus benedicam, *id est*, *dabo rerum copiam*. *Pro* θήραν *aliqui* χήραν, *id est*, viduam, *legerunt Græce*, *inter alios Apollinar*. *Inde noster Latinus Interpres desumpsit*. *In Vulgata Regia*, venationem *posuerunt*.

Jaco-

Jacobus de Valentia Christopolitanus Episcopus, ubi Vulgatæ lectionem exposuit, subdit: „ Sed est advertendum quod in Hebræo habetur: *Escam ejus benedicens be-* „ *nedicam*: & ideo sequitur: *Pauperes ejus saturabo panibus*. Et tunc sumitur totum „ pro esca spirituali ipsius Ecclesiæ, quæ est duplex, scilicet esca Sacramentorum, & „ esca donorum Spiritus Sancti. Et tunc est sententia ista: *Ego benedicens benedicam* „ *escam ejus*: Id est, cum maxima abundantia largiar ipsi & conferam copiam Sacra- „ mentorum & donorum, in escam spiritualem, ad reficiendum Fideles in hac vita.

Cajetanus Cardinalis: *Cibum ejus benedicendo benedicam*, legit, & hæc verba sic interpretatur: *Divina largitas in Sion describitur quantum ad provisionem victus Ministrorum, hoc est, Leviticæ Tribus, & aliorum Servitorum.* Cibum ejus, *scilicet Sion, loci domus meæ. Et cibum appellat decimas & oblationes ex quibus vivebant ministri divini cultus.* Benedicendo benedicam, *hoc est*, multiplicabo.

Emmanuel Sa S. J. in Annotationibus: *Viduam Græc. & Hieron.* venationem, *id est*, cibum. *Noster pro* θήραν *videtur legisse* χήραν. Ejus, *scilicet Sion.*

Simeon de Muis, legendum quoque censet secundum Hebræum: *Victum ejus benedicendo benedicam*. Et sensum esse: *Ex mea habitatione sequetur, ut omnium bonorum copia illa civitas affluat.* Tum subdit: *Latinus pro* Victum, *legit* Viduam, *ex* γήραν *pro* χήραν *ut apparet; etsi error nasci in Latino potuit, dum aliquis inconsulta Hebraica Veritate, nec inspecto Codice Græco, quod statim sequeretur,* Pauperes, *putavit* victum *esse mendum, ideoque nihil hæsitans,* viduam *reposuit.*

Ex his omnibus evidens est quam imperite *Claudius Frassenus* Observationem *Alexandri* Hebraica Veritate & LXX. Interpretum Versione fultam, *SS. Chrysostomi* & *Hieronymi*, necnon *Theodoreti* & *Euthymii* auctoritate roboratam, a viris omnium Ordinum fide, pietate, eruditione celeberrimis confirmatam, insectetur, quasi unus *Calvinus* Vulgatam hic ab Hebræo dissentire observasset.

ARTICULUS XXIII.

Observationem Alexandri in Versum IV. Capitis X. Proverbiorum a Frasseni Critica vindicatur.

HOc loco in Vulgata nostra legimus: *Egestatem operata est manus remissa: manus autem fortium divitias parat. Qui nititur mendaciis, hic pascit ventos; idem autem ipse sequitur aves volantes*. Observavit Alexander hanc postremam sententiam: *Quis nititur mendaciis*, &c. nec in Hebræo Textu, nec in sincera LXX. Interpretum Versione, nec in Syriaca, nec in Arabica, nec in Chaldaica Paraphrasi legi. Abesse & a Latinis Codicibus plerisque, & ab iis maxime quos FF. Prædicatores ab annis quadringentis ex Libris *Caroli Magni* jussu conscriptis, in Galliis emendarunt. In Græcis tamen plerisque legi c. 9. & a S. Augustino laudari, lib. III. *contra Cresconium*, c. IX. *Alexand. p. 147.*

Respondet *Frassenus*, hanc sententiam olim in Hebræis Codicibus extitisse, quia adhuc legitur in Exemplaribus Romanis LXX. Interpretum, atque etiam in iis quibus usi sunt Editores Bibliorum Polyglottorum. Non quidem, c. X. sed c. IX. post Versum XII. Insuper *Clementem Alexandrinum*, lib. 1. Stromatum eamdem legere, & *Sanctum Augustinum*. Addere potuisset, *Nemesianum a Tubunis* suam de rebaptizandis Hæreticis sententiam in Concilio Africano hoc testimonio confirmasse.

Quid vero hæc probant, nisi (quod observaveram) in Græcis plerisque Codicibus legi, & irrepsisse jam ab antiquo? Additionis suspicionem facit, quod loco non suo sit inserta sententia; nimirum, cap. IX. Cæterum *Sanctes Pagninus*, *Vatablus*, *Malvenda*, eam esse additiitiam agnoscunt, nec in suis ex Hebræo Versionibus exhibent. Deest etiam in Versione LXX. Interpretum in Bibliorum Editione quadrilingui ab *Aria Montano*, ex antiquissimis & præstantissimis totius Europæ MSS. favente *Philippo II.* Hispaniarum Rege adornata: item in Bibliis trilinguibus *Cardinalis Ximenii*, ex Ordine FF. Minorum assumpti. *Frassen. p. 176.*

Beda in Commentariis Proverbiorum olim *S. Hieronymo* adscriptis, hanc solum sententen-

tentiam agnofcit v. 4. capitis X. *Egestatem operata est manus remissa : manus autem fortium divitias parat*. Hanc vero prætermittit: *Qui nititur mendaciis, hic pascit ventos* &c. Sed continuo fubdit Versum 5. *Qui congregat in messe, filius sapiens est* &c. Idem præstat *Rabanus Maurus* in Commentariis.

Vetera Biblia MSS. elegantiffimis characteribus Gothicis, in exquifita membrana, quæ in Bibliotheca majoris hujufce Conventus Parifienfis FF. Prædicatorum extant, hunc Verfum ducta fubterlinea rubricata, addititium effe fignificant: & hæc notula ad marginem eadem manu adfcripta legitur: *Alii non habent*.

Hugo de Sancto Charo S. R. E. Cardinalis in Commentar. de hac fententia, *Qui nititur mendaciis*, &c. ita cenfet: „ Quidam libri non habent claufulam hanc, præcipue „ antiqui Codices: Nec videtur effe Parabola, quia non complectitur fimul commen- „ dabile & delectabile, ficut præcedentes & fubfequentes Parabolæ. Et ideo forte non „ funt illa Salomonis, fed ab aliquo Auctore appofita.

Trium Rabinorum Commentarius in Proverbia fcilicet *Salomonis Isacidis*, *Abraham Aben Esræ*, *Levi Ben-Gherson*, hanc fententiam in Hebræo deeffe confirmat.

Rodolphus Baynus, Lutetiæ Parifiorum quondam Linguæ Sacræ Regius Profeffor, in Commentariis Proverbiorum *Henrico II.* Regi Chriftianiffimo nuncupatis, hanc fententiam ut addititiam prætermittit. Quartum enim & quintum verfum ita fecundum Verfionem Vulgatam exhibet: „ Egeftatem operata eft manus remiffa, manus autem fortium divitias parat. „ Qui congregat in meffe, filius fapiens eft: qui autem ftertit æftate, filius confufionis “. Sic vero fecundum Hebræum: „ Pauperem facit „ manus fraudulenta, & manus folicitorum ditabit. Colligens in meffe, filius intelli- „ gens eft, ftertens in Autumno, filius pudore afficiens eft.

Jansenius Gandavensis, ita de hac fententia pronuntiat: *Hanc sententiam Hebræa non habent, nec eam exponit Beda*.

De eadem *Salazar* S. J. eruditus Interpres in Commentar. ita cenfet: „ Locus ifte „ non reperitur in primitivis. Ex Græcis autem, in quibufdam Codicibus occurrit, in „ aliis defideratur. A Complutenfibus, & Regiis Bibliis expunctus eft, tam ex Græ- „ co, quam ex Vulgato Textu.

Mariana S. J. in Scholiis: *Qui nititur mendaciis* &c. *Hæc Versus pars non est Heb. neque Græce, neque in Vulgata Regia*.

Joannes Benedictus hunc verfum obelo transfigit, ut in vulgata abundare fignificet.

Emmanuel Sa S. J. in Annotationibus: *Pascit ventos* &c. *Quamquam hic Versus non est Hebr. nec Chald. nec in LXX. nec in Complutensibus*.

„ Verum, *inquit Frassenus*, hæc habentur in fincerioribus LXX. Interpretum Codi- „ cibus, & ea retinuerunt Editionis Latinæ fub Sixto V. & Clemente VII. Correctores, „ quorum judicium longe præponderat fententiæ Dominicanorum, quos N. Alexander „ ex Brugenfi refert a quadringentis annis Biblia Sacra correxiffe, ex Codicibus Caro- „ li Magni juffu confcriptis, in quorum libris præfata verba omittuntur. Perinde ac „ fi tanta effet eorum ignotorum Correctorum auctoritas, ut adverfus totius Ecclefiæ „ Latinæ ea verba uti facra probantis, fenfum præfcribere deberet. Vana fit ergo eo- „ rum hallucinatio.

In LXX. Interpretum Codicibus, quibus ufi funt *Arias Montanus*, & Cardinalis *Ximenius*, quique ipfi operam commodarunt viri doctiffimi, hanc non inveniri fententiam oftendimus: in aliis quibufdam, ut in Vaticano, alieno loco, fcilicet cap. 9. intrufam. Quæftio eft quinam fynceriores fint Codices. Illos finceriores effe probo, qui hanc omittunt; quia cum Hebræis conveniunt omnibus. Hancce Regulam, de Codicum finceritate, & Verfionum veritate judicandi, non a me, fed a *S. Augustino* difce, (Doctor Fraffene) lib. 2. de *Doctrina Christiana*, cap. 11. dicente: *Et Latinæ quidem linguæ homines, quos nunc instruendos suscepimus, duabus aliis ad Scripturarum Divinarum cognitionem habent opus, Hebræa scilicet & Græca, ut ad precedentia Exemplaria recurratur, si quam dubitationem attulerit Latinorum infinita varietas. Quia proculdubio ubi aliqua controversia, vel difficultas occurrit, & aliud alii atque alii habent Codices, fides & veritas ipsa magis repetenda ab ea lingua in qua quis primo Scripturam* edi-

edidit, *quam ab ea lingua in quam vertit*. Cum itaque ex Codicibus cum Græcis, tum Latinis quidam sententiam illam habeant, de qua inter nos controversia est; Hebraicorum Codicum fidei atque veritati stare potius debemus, quam Codicibus Græcis aut Latinis: siquidem ex Hebræa in Græcam Latinamque linguam Proverbia Salomonis versa sunt.

Quod autem objicis, Editionis Latinæ sub *Sixto V.* & *Clemente VIII.* Correctores hanc retinuisse sententiam, nihil adversus Observationem meam probas, *Frassene*: Quis enim nescit Biblia non esse ab ipsis ita accurate castigata, ut omnibus absoluta numeris sit eorum correctio? Quis nescit eos multa reliquisse, quæ emendatione indigebant? Non alium testem profero quam *Bellarminum*, qui Correctorum illorum unus fuit, ad *Lucam Brugensem* scribentem: „ De Libello ad me misso gratias ago. Sed „ scias velim Biblia Vulgata non esse a nobis accuratissime castigata. Multa enim de „ industria justis de causis pertransivimus, quæ correctione indigere videbantur. „ Neque vero expungendam scripsi illam Versus IV. cap. X. Proverbiorum sententiam, de qua agimus, ut mihi *Frassenus* imponit, his etiam verbis me involvens: *Hæc verba censent aliqui resecanda*, &c. Sed officii Christiani esse duco, illa ut Scripturam Sacram venerari ac retinere, donec aliter judicet Ecclesia. Quæ tamen Catholicis Doctoribus permittit Observationes conjecturasque suas eruditionis causa proponere, servatis modestiæ regulis, modo in Vulgata Versione mutare aliquid auctoritate privata non præsumant. Id qua possum religione observo, & servare semper velim, ad Regulam attendens, quam Sanctus Hieronymus in Epistola ad Suniam & Fretelam nobis reliquit. „ Sic psallendum, *inquit*, ut nos interpretati sumus. Et tamen sciendum „ quid Hebraica Veritas habeat: Hoc enim quod LXX. Interpretes transtulerunt, pro„ pter vetustatem in Ecclesia decantandum est: & illud ab eruditis sciendum propter „ notitiam Scripturarum. Unde si quid pro studio e latere additum est, non debet po„ ni in corpore: ne priorem Translationem pro scribentium voluntate conturbet.

Nec etiam Dominicani nostri, qui Biblia Sacra olim communi studio ac opera correxerunt, hunc Textum expunxere, sed ut erant viri docti & diligentes, observarunt (quod res erat) hunc in plurimis, quos legerant & contulerant, deesse Codicibus. Risum vero movet *Frassenus*, qui *vanam eorum hallaucinationem* blaterat. Quasi vero judicare ipse melius possit an Codices quos Patres illi inspexerunt & expenderunt, sententiam, de qua agimus, continerent, quam illi qui eos præ manibus habebant, studiose evolvebant, diligenter conferebant. Nec tamen contendimus, *Illorum auctoritate adversus Ecclesiæ Latinæ, ea verba uti sacra probantis, sensum præscribere debere*, ut nobis affingit *Frassenus*. Enimvero cum Sacra Biblia ex antiquis & optimæ notæ Codicibus emendarunt, correctionem suam Ecclesiæ judicio subjecere, cui semper militavit Ordo Sanctus FF. Prædicatorum, a Ludovico Bavaro, hoste licet infensissimo, & Fratribus Minoribus, ejus partes & Schisma propugnantibus devotissimo, jure *Ordo veritatis* nuncupatus. Quod eruditos illos Patres quibus *Hugo a Sancto Charo*, ob eximiam doctrinam ac pietatem Cardinalitiis Infulis primus ex Ordine Prædicatorum insignitus, præerat, ignotos & obscuros voces, non miror. Familiare tibi est nostra despicere, venditare tuas. Viros celeberrimos appellares, si FF. Minorum cucullo induti fuissent. Quid vero promoves, nos contemnendo, consputando, calumniando, & absque ratione impugnando, nisi ut ad te pertinere sententiam illam Proverbiorum comprobes, de qua hoc in Articulo egimus: *Qui nititur mendaciis, hic pascit ventos, idem autem ipse sequitur aves volantes?*

ARTICULUS XXIV.

Observatio Alexandri in Versus XVI. Capitis XVII. & VIII. ac XXII. Capitis XVIII. Proverbiorum, a F. Claudii Frassen censura vindicatur.

PRiori loco legimus secundum Vulgatam nostram: „ Qui altam facit domum suam, „ quærit ruinam: & qui evitat discere, incidet in mala. *Secundo loco*: Pigrum de- *Alexand. p. 348. 349.*
„ jicit

„ jicit timor: animæ autem effeminatorum esurient. *Tertio loco:* Qui expellit mu-
„ lierem bonam, expellit bonum: qui autem tenet adulteram, stultus est & impius."

Frassen. p. 378. Quædam circa Textus istos observavi, quæ *Claudius Frassen* pro more invertit, ac mendaciis calumniisque me proscindit. En ejus verba: „ Hi omnes Textus, inquiunt Brugensis & Alexander, non habentur in Codicibus Hebræis, ideoque sunt expungendi. Egregia sane consequentia! „ Quis vero nanc intulit consequentiam, Frassene? *Alexander*? Tuum istud, putidum sane, commentum est. Id meo in Opere non legisti, *Textus illos expungendos esse*, non scripsi. Facti quæstio est, tuam incuriam, oscitantiam, calumniam probabunt omnes qui Dissertationem legere meam voluerint, pag. 348. Num. LIV. & p. 349. & 150. Num. LVI. ubi loca illa Proverbiorum expendi. Primam sententiam abesse observavi a Textu Hebraico, a Chaldaica Paraphrasi, a Syriaca Versione, a triginta ferme Codicibus Latinis, quos *Lucas Brugensis* magno studio contulit. Apud LXX. legi: *Qui excelsam facit suam domum, quærit contritionem: Qui autem tortuose accedit ad discendum, incidet in mala.* Addidi, Versum illum videri ex aliis ejusdem Capitis conflatum. Priorem partem: *Qui altam facit domum suam, quærit ruinam*, cum Versu XIX. convenire, in quo legimus: *Et qui exaltat ostium, quærit ruinam*. Posteriorem vero partem laudatæ sententiæ convenire cum Versu XX. *Et qui vertit linguam, incidit in malum*.

Alios Textus in Hebræo non extare pariter observavi, nec in Paraphrasi Chaldaica, nec in plerisque Codicibus Latinis, sed in Vulgatam traductos esse Versione LXX. Interpretum. Idem tuli judicium de sententia illa quæ legitur cap. XXV. v. XX. *Sicut tinea vestimento, & vermis ligno, ita tristitia viri nocet cordi*. Quam tamen laudari dixi a *S. Augustin. lib. XX. De Civitate Dei, c. IX.* utique ex Græco Textu LXX. Interpretum: extare in Chaldaica Paraphrasi, in Syriaca & Arabica Versionibus. *Unde*, inquiebam, *non est temere abjicienda*. Hæccine est, *F. Claudi Frassen*, illa quam mihi affingis consequentia; *Illi omnes Textus non habentur in Codicibus Hebræis, ideoque sunt expungendi?* Erubesce de tam indignis viro probo, Religioso, Doctore, calumniis, erubesce.

Quod vero observavi, Textus laudatos in Hebræo deesse, Hebraica Biblia demonstrant universa; Versiones *Sanctis Pagnini*, *Vatabli*, *Thomæ Malvendæ*, & aliorum confirmant. *Venerabilis Bedæ & Rabani Mauri* auctoritas, illos a Latinis Editionibus, quibus utebantur Anglicanæ & Germanicæ Ecclesiæ, abfuisse probat. Rabinorum trium, & *Rodolphi Bayni* in proverbia Commentarii, ab Hebræo Textu abesse, pariter testantur.

Idem asserit *Mariana S.J.* in Scholiis c. XVII. ad Vers. 16. scribens: *Quod sequitur:* Qui altam facit domum suam *Hebr. non est, non est in Goth. LXX. id habent*. Et in Scholiis c. XVII. ad vers. 8. *Quod sequitur:* Pigrum dejicit timor, *ex LXX. sumptum, in Hebr. & Gotth. non extat, neque in Regiis in Vulgata*. Et ad vers. 22. *Quod sequitur:* Qui expellit mulierem, *ex LXX. desumitur, Gotthica, Regia, Hebræa non habent, ac ne multi alii Vulgatæ Codices, Lovanienses obelo notant*.

Emmanuel Sa S. J. eadem observat in Annotationibus ad Vers. 16. cap. XVII. *Hic versus*, inquit, *solum*, in LXX. ad vers. 8. cap. XVIII. Timor, *scilicet laboris*. *Hic Versus sumptus est ex LXX. Ad* Vers. 22. Qui *expellit, &c. Hic Versus solum est in LXX.*

Salazar S.J. eadem observat, in Vers. 16. c. XVII. „ Qui altam facit domum suam,
„ &c. Hæc verba desiderantur in originibus. Itaque noster Interpres ex Textu LXX.
„ in suam transtulit Editionem. *In vers. 8. cap. XVIII.* Pigrum &c. Hic versus desi-
„ deratur in Hebraico Textu; petitusque videtur ex Translatione LXX. Interpretum;
„ qui ut (ut jam inde supra non semel docui) sæpius, cum aliqua sententia in He-
„ bræo anceps erat, & duplicem sensum capere poterat, utrumque expresserunt. Quod
„ sane hoc in loco præstitisse, mihi persuasum est. Nam sequens Versus ab hoc fer-
„ me non abit: Qui mollis est ac dissolutus, frater est sua opera dissipantis. „ Hæc
autem verba præfati Interpretes sic acceperunt: „ Mollis, *id est*, piger ac dissolutus
„ est, *id est*, timore solvitur: frater est sua opera dissipantis, *id est*, bona sua evertit,
„ & in maximas census angustias adducitur. „ Septuaginta vero famem expresserunt.

runt, quæ decoctis facultatibus, pigris accidere ſolet. Ergo præmiſſam ſententiam ſic extulerunt. „ Pigros conſternat timor &c. *Et ad Verſum XXII.* Qui expellit, &c. „ Hæc ſententia abeſt ab originibus. Sed ta men occurrit apud LXX. & inde a Vul- „ gato Interprete petita eſt.

Ante hos Auctores, Nota Marginalis Gloſſæ Ordinariæ, Qui altam, &c. *Hic verſus non eſt in Heb.* Pigrum, &c. Hic *Verſus non eſt in Hebræo*, Qui expellit, &c. *Non eſt in Hebræo. Eadem obſervat Nicolaus Lyranus.*

Eadem obſervat *Janſenius*, poſt quem *Cornelius a Lapide* S. J. in Cap. XVII. Verſ. 16. Qui altam facit domum ſuam, &c. *Hic verſus*, inquit, *deeſt in Hebræo, niſi quod in eo Verſ.* 19. *habeatur*: Et qui exaltat oſtium, quærit ruinam: „ Unde hanc ſenten- „ tiam manaſſe cenſet Janſenius, ſed noſter eam tranſcripſit ex Septuaginta. *Ad Ver-* „ *ſum* 8. *capitis XVIII.* Pigrum dejicit timor, &c. Hic Verſus, *inquit*, non eſt in He- „ bræo, nec in Latinis Complutenſibus, aliiſque nonnullis. Extat tamen in Romanis. „ Tranſcriptus eſt ex Septuaginta, qui ſequentem Verſum Hebræum ancipitem, ut du- „ pliciter verti poſſit, duplici ſententia expreſſerunt. *Idem denique ad Verſum* 22. *ejuſ-* „ *dem capitis*: Qui expellit mulierem bonam, expellit bonum, *ait*: Hic Verſus non „ eſt in Hebræo, nec in Latinis Complutenſibus. Tranſcriptus eſt ex Septuaginta, qui „ illum a priori Verſu per neceſſariam conſequentiam elicuerunt. Si enim mulier bona „ eſt bonum viri & familiæ, ergo qui ejicit eam, ejicit a ſe & a familia bonum. „ Ex his omnibus evidens eſt, quam imperite, quam invidioſe *Alexandri* Obſervationes in hæc Proverbiorum loca *Fraſſenus* reprehenderit.

ARTICULUS XXV.

Alexandri Obſervatio in Verſum III. Capitis IV. Libri Sapientiæ defenditur adverſus Fraſſenum.

SEcundum Vulgatam Verſionem ibi legimus: *Multigena autem impiorum multitudo non erit utilis; & ſpuria vitulamina non dabunt radices altas, nec ſtabile firmamentum* Alexander p. 351.
collocabunt. Circa hunc locum obſervavit Alexander, planiorem eſſe lectionem ac meliorem: *Et adulterinæ plantationes non dabunt radices altas*. Ita LXX. vertiſſe: *Sanctum Auguſtinum* hanc lectionem vindicare lib. II. *De Doctrina Chriſtiana*: Syriacam & Arabicam Verſiones ei congruere: illamque XII. Exemplarium auctoritate, necnon *Lyrani*, *Hugonis Cardinalis*, *& Dionyſii Carthuſiani* ſuffragiis a *Luca Brugenſi* confirmari. Quid ad hæc Fraſſenus? *Vulgatæ hodiernæ lectionem eſſe perantiquam & in vetuſtiſſimis* Fraſſen.
Codicibus haberi, *Doctor Seraphicus obſervat*. Quid tum? An ideo melior & planior p. 379.
lectio non eſt, quam *S. Auguſtinus* vindicat? Nihil novi Doctor Seraphicus obſervavit, ſiquidem *S. Auguſtinus* hoc mendum Codices pene omnes ſuo tempore occupaſſe teſtatur: & *Optatus Milevitanus* libro IV. *adverſus Parmenianum*, hanc profert ſententiam iiſdem verbis, quibus nunc in Vulgata noſtra legitur: Sed mendi vetuſtas mendi labem non aufert, ſi vere mendum eſt. An vero ſphalma ſit necne, *ab ea lingua repetendum, ex qua interpretatum eſt quod habemus*: juxta Regulam a *S. Auguſtino* traditam lib. XV. *De Civitate Dei* cap. XVI. Sapientiæ librum ex Græco LXX. ſolum habemus: Codices Græcos conſulamus. In iis ita lego: ϗ ἐκ νόθων μοσχευμάτων οὐ δώσει ῥίζαν εἰς βάθος. Id eſt, *Et ex ſpuriis plantationibus non dabit radicem in profundum*: ſive ut habet Latina Verſio in Sixtinis LXX. Interpretum Bibliis: *Et adulterinæ plantationes non dabunt radices altas*. Hanc itaque Verſionem *planiorem eſſe ac meliorem* non immerito dixi; maxime cum Verſiones Orientales, ut obſervavi, conſentiant.

Syriaca: *Et qui e ſemine ſunt peregrino radicem in profundum non edent.*

Arabica: *Et ex ſtolonibus adulterinis, haud immergetur alta radix.*

At, inquit *Fraſſenus*, vox Græca μόσχος *non ſolum vitulum, ſed & pampinum, & viviradicem ſignificat* Eſto: Sed hic non pro vitulo, *Fraſſene*, ſed pro vivi radice ſeu planta tenera ſumi, ſequentia verba demonſtrant: *Non dabunt radices altas*. Quod & ſequens Verſus confirmat: *Et ſi in ramis in tempore germinaverint, infirmiter poſita,*

a ven-

a vento commovebuntur : & a nimietate ventorum eradicabuntur. Quamobrem observatio tua, nihili facienda est. Sed & ejus vanitatem ostendunt *Sanctus Augustinus*, *Lyranus*, *Hugo Cardinalis*, *Dionysius Carthusianus* (ut de *Vatablo*, *Clario*, *Roberto Stephano*, *Jansenio*, *Roberto Holkot*, *Emmanuele Sa*, aliisque viris eruditis taceam studio brevitatis) hi, inquam, omnes legendum esse propugnant : *Et adulterinæ plantationes non dabunt radices altas*. Tres dumtaxat priores testes omni exceptione majores adversus te profero, eorumque verba adscribo.

Sanctus Augustinus lib. II. *De Doctrina Christiana* cap. XII. *Et alia quidem*, inquit, *non obscura, sed falsa sunt, quorum alia conditio est. Non enim intelligendos, sed emendandos tales Codices, potius præcipiendum est. Hinc est enim illud, quoniam* μόσχος *Græce vitulus dicitur*, μοσχεύματα *quidam non intellexerunt esse plantationes, & vitulamina interpretati sunt. Qui error tam multos Codices præoccupavit, ut vix inveniatur aliter scriptum. Et tamen sententia manifestissima est, quia clarescit consequentibus verbis. Namque* Adulterinæ plantationes non dabunt radices altas, *convenientius dicitur quam* vitulamina, *quæ pedibus per terram gradiuntur & non hærent radicibus*.

In Glossa Ordinaria ita legitur: *Et adulterinæ plantationes non dabunt radices altas. Et S. Augustini* sententia ex lib. I. De Doctrina Christiana profertur. Cui Versioni, & *S. Augustini* auctoritati adhæsit *Lyranus*. Tunc Biblia pleraque omnia sententiam illam iisdem Verbis habuisse, testis est *S. Bonaventura* ita scribens: *Sed Augustinus dicit quod melius diceretur*, Adulterinæ plantationes. *Et propter hoc remansit in Textu* Adulterinæ plantationes, *in novis Bibliis*.

Hugo Cardinalis legit : *Et Adulterinæ plantationes non dabunt radices altas*. Idque sic interpretatur: „ Et adulterinæ plantationes, *id est*, adulteri, qui malo exemplo „ plantant alios in peccato; vel filii, id est, imitatores eorum, qui plantantur ab il- „ lis; *Non dabunt*, *&c.* Id est, non figent cogitationes suas ad desideria sursum in „ cœlo, sicut faciunt boni, de quibus dicitur Jerem. 17. Erit quasi lignum quod trans- „ plantatum est super aquas, quod ad humorem mittit radices suas. Vel sic : Adul- „ terinæ plantationes id est, Hæreticorum discipuli in errore plantati, non dabunt ra- „ dices altas, id est, firmas, sed facile eradicabiles. „ Addo, Biblia MSS. Goticis characteribus exarata in membranis exquisitis, quæ in hujusce Collegii Parisiensis FF. Prædicatorum Bibliotheca habentur, ita habere: *Et adulterinæ plantationes non dabunt radices altas*. Ad marginem vero legitur hæc annotatio, eadem, ut credo, manu: Alia habent: *Spuria vitulamina*: Sed MSS. vetera habent: *Adulterinæ plantationes*.

Bene tamen est, *Frassene*, quod tui velut oblitus ibidem contra te ipsum scribas, *Nondum mendas omnes ab Editione Vulgata esse sublatas*. Quid vero aliud asserit *Alexander* in ea, quam impugnas, Dissertatione? At, inquis, *cum hanc lectionem ut authenticam comprobaverit Concilium Tridentinum, confirmando Editionem Vulgatam, omnesque illius Textus, qui auctoritate Ecclesiæ & Summorum Pontificum non essent emendati, nulli Catholico eam rejicere fas est, donec aliter Ecclesia statuerit*. Id omnino propugnavit *Alexander* in ea Dissertatione quam impugnas, pag. 309. 310. & 382. Tuam igitur destruis ipse sententiam, dum *Alexandrum* bili tam atra insectaris ac mordes. Aut si vere loqui volumus, nescis quid impugnes, dum contra te ipsum pugnas.

ARTICULUS XXVI.

Alexandri Observatio in Versum XVII. Capitis XII. Sapientiæ defenditur.

Alexander p. 352. VErsus iste in Vulgata Versione sic legitur: *Virtutem enim ostendis tu, qui non crederis esse in virtute consummatus, & horum qui te nesciunt, audaciam traducis*. Observavit *Alexander* legendum esse, *Et horum qui sciunt*. Ita LXX. vertisse: *Et in his qui sciunt, audaciam traducis*. Sanctum Augustinum lib. LXXXIII. Quæstionum, Quæst. LIII. legisse : *Sed in his qui sciunt, audaciam traducis*. Syriacam Versionem consentire, quæ sic habet: *Quos nosti, vehementer redarguis*: Necnon Arabicam, quæ sic Latine redditur: *Declaras enim robur tuum his qui plenitudinem potentiæ tuæ mini-*

me

me credunt: inter eos autem qui norunt illam, audaciam eorum redarguis. Plures Vulgatæ Codices hanc lectionem habere, *Et horum qui ſciunt*, ex quibus *Lucas Brugenſis* eam reſtituendam cenſuit. Addo *Rabanum* lib. 11. Commentar. cap. XIII. ita hanc proferre ſententiam: *Et hos qui ſciunt, audaciam traducis*. Omitto recentiores, quos inter *Holkot* doctiſſimus Dominicanus vertit: *Et in ſcientibus audaciam arguit*.

Claudius Fraſſen Obſervationem hancce noſtram impugnans, peſſimæ fidei pro more ſpecimen præbet: *Lucas Brugenſis*, inquit, *& ejus veſtigiis inſiſtens Natalis Alexander, Textum hunc arguunt, quod Vulgatus interpres ſcripſerit*, neſciunt, pro ſciunt. *Fraſſen. p. 380.*

Hallucinaris, *Fraſſene*. Vulgatum Interpretem non arguo, nec ipſum vertiſſe exiſtimo, *Et horum qui te neſciunt*, ſed *qui te ſciunt*, Librariorum autem & Scribarum imperitia, *neſciunt*, pro *ſciunt*, irrepſiſſe: Id quippe vertit, quod in Græco Textu legit. At in Græco Textu legit: καὶ ἐν τοῖς εἰδόσι τὸ τρασο ἐξελέγχει; id eſt, *In ſcientibus audaciam traducis*, ſive *redarguis*. Non dubium ipſum vertiſſe, quod in Veteri Verſione, quæ & *Itala* nuncupata eſt, legit, quam *verborum tenaciorem cum perſpicuitate ſententiæ* prædicat *Sanctus Auguſtinus*. At in Verſione illa Veteri legebatur, *Et in his qui ſciunt*. Dubium non eſt ipſum vertiſſe, quod *Rabanus Maurus* legebat: *Qui ſciunt*.

Reſpondet *Fraſſenus*, Vulgatum Interpretem in antiquioribus Codicibus haud dubie legiſſe, οὐκ, *non*. Unde id probas, vir bone? Profer veteres Codices Græcos, qui negationem habeant. Profer Patrum teſtimonia. Nihil dicis, nihil habes, & tibi fidem adhibendam putas, quia confidenter dicis illa tua gravitate: *Haud dubie*. Si excidiſſet negatio, ab aliquibus Codicibus excidiſſet, non facile ab omnibus. At nulla eſt in Græcis varietas.

Fraſſenus ait, poſſe utramque lectionem conciliari dicendo, impios noviſſe quidem Dei potentiam *ſpeculative*, non vero *practice*. O virum ſubtilem, qui Philoſophica diſtinctiuncula non modo repugnantes in ſpeciem Scripturæ Textus, ſed negationem cum affirmatione in eadem ſententia conciliare poſſit. Quamquam extra oleas ſaltas, *Fraſſene*. Quæſtio enim non eſt utrum conciliari utraque lectio poſſit, ſed utra ſit melior, & vera lectio Vulgatæ noſtræ. Hunc Articulum abſolvo doctiſſimi viri *Flaminii Nobilii* Obſervatione, hanc ſententiam, *Et in his qui ſciunt, audaciam traducis*, exponentis in Scholiis Editionis Sixtinæ LXX. Interpretum. *Sententia videtur eſſe*, inquit, *ut inter eos, id eſt, in conſpectu eorum qui ſciunt, redargui audaciam ignorantium: Aut eorum qui ſciunt voluntatem Domini, & non faciunt, audaciam puniri. Codices Bibliorum valde diſcrepant, & inter ſe, & a Græcis*.

ARTICULUS XXVII.

Alexandri Obſervatio in Verſum XVI. Capitis I. Lib. Eccleſiaſtici vindicatur.

IN Vulgata legimus hoc loco: *Initium Sapientiæ timor Domini, cum fidelibus in vulva concreatus eſt, cum electis feminis graditur, & cum juſtis & fidelibus agnoſcitur*. Legendum eſſe conjiciebam, *Cum electis ſeminis graditur*. Hujus conjecturæ fundamentum eſt verſio LXX. Interpretum, quæ ſic habet: *Initium Sapientiæ timere Deum, & cum fidelibus in vulva concreatum eſt eis, & cum hominibus fundamentum ſæculi nidificavit; & cum ſemine eorum concredetur*. Quæ poſtrema pars Verſus Græce ſic exprimitur: μετὰ τοῦ σπέρματος αὐτῶν ἐμπιςευθήσεται. Quem in locum doctiſſimus *Nobilius* in Scholiis Sixtinæ Editionis ita obſervat: *Hæc ſententia in Latinis non eſt, ſed alia loco hujus, quæ viciſſim non eſt in Græcis*: Et cum electis feminis graditur, & cum juſtis & fidelibus agnoſcitur. *Niſi hanc putemus illius explicationem. Quod fortaſſe non abſurde putaretur, ſi pro* feminis *legeretur*, ſeminis.

Ita legendum ſuadet etiam Syriaca verſio: *Cum hominibus veritatis eſt & ipſe a ſæculo ordinatus: cum ſemine eorum conſtituta eſt miſericordia ejus*.

Idem ſuadet Arabica; *Et ipſa eſt cum incidentibus in beneplacito Domini ſui, firmata ante ſæcula, & cum ſemine bonorum excellentia illius*.

„ At, *inquit Fraſſenus*, præ cæteris probanda eſt lectio Editionis Vulgatæ, tum „ quod

„ quod eam suo Decreto firmaverit Concilium Tridentinum, & eam intactam reliquerint hujus Editionis Correctores; tum quod ad mentem Ecclesiastici propius collimare videatur; ne quis enim forte existimaret, mulieres a divinæ sapientiæ munere excludi, subjicit, *Et cum electis feminis graditur*: ut ostenderet non solum viros, sed etiam feminas hoc divino munere donari.

Miserum in modum ratiocinaris, *Frassene*. Editionem Vulgatam ita probatam esse a Concilio Tridentino, ut cæteris Versionibus Latinis dumtaxat, non Hebræis Græcisque fontibus anteponatur, luculenter probavimus. Non ita probatam, ut nullis mendis irspersa sit, demonstravimus, & res per se clara est: siquidem & ipsa Synodus statuit ut *quam emendatissime imprimatur*: Et Summi Pontifices *Sixtus V.* & *Clemens VIII.* eam emendari curarunt. Nec tamen post solemnem illam correctionem a mendis omnino immunem pronuntiarunt. Immo *Bellarminus* Correctorum unus, & Præfatio Bibliis sic emendatis præfixa, approbante *Clemente VIII.* non omnia esse emendata testantur. Quale ergo rationis deliquium est, Vulgatam in iis etiam locis, in quibus adhuc in mendo cubare probatur, quod a fontibus dissideat, hoc uno argumento asserere a mendo immunem, quod a Concilio Tridentino sit approbata? Sane si temporibus *Sixti V.* & *Clementis VIII.* vixisset *Frassenus* aliquis, Pontifices illos a suscepta Bibliorum emendatione Achilleo isto argumento deteruisset; Vulgata Editio Concilii Tridentini Decreto firmata est; nihil ergo est in illa emendandum.

Quod vero addit Biblicus Disquisitor, Ecclesiasticum scripsisse, *Et cum Electis feminis graditur*, ne quis existimaret mulieres a divinæ sapientiæ munere excludi, æque ejus ingenio dignum. Quasi vero feminæ in electo semine fidelium & justorum æque non censeantur ac viri; & minus conveniat feminis ista lectio: *Et cum electis seminis graditur*, quam nostra: *Et cum electis feminis*. Addiderim, quod *Rabanus*, qui postremam istam lectionem secutus est, devoto femineo sexui hanc sententiam non accommodavit, nec propter illum a *Jesu Sirach* prolatam commentus est, sed propter quaslibet animas sanctas. *Hic*, inquit, *cum Fidelibus in vulva matris Ecclesiæ renatus atque nutritus est, & cum electis feminis graditur, quia sanctis animabus sociatur*.

Sanctum Hieronymum non vertisse *cum electis feminis*, sed *Cum electis seminis*, verisimillimum est. Siquidem eam sententiam non omisisset ad sui, muliebrisque sexus defensionem, *Epist. CXL. ad Principiam* Virginem illustrissimam. Ipsi quippe obtrectabant æmuli, quod sæpius ad feminas scriberet, easque maribus præferret, cui accusationi ut respondeat, devoti sexus commendationem præmittit elegantissimam & uberrimam ex Scripturis Sacris petitam. „ Si viri, *inquit*, de Scripturis quærerent, mulieribus non
Judic. 5. „ loquerer. Si Barach ire ad prælium voluisset, Debbora de victis hostibus non trium-
Jerem. 36. „ phasset: Jeremias carcere clauditur: & quia periturus Israel virum non receperat
4. *Reg.* 22. „ prophetantem, Olda ejus mulier suscitatur. Sacerdotes & Pharisæi crucifigunt Fi-
Matth. 27. „ lium Dei: & Maria Magdalena plorat ad crucem, unguenta parat, quærit in tumu-
Marci 16. „ lo, Hortulanum interrogat, Dominum recognoscit, pergit ad Apostolos, repertum
Joan. 20. „ nuntiat; illi dubitant, ista confidit: Vere πυργίτης, vere turris candoris & Libani
Cantic. 7. „ quæ prospicit faciem Damasci, Sanguinem videlicet Salvatoris, ad sacci pœnitentiam
Genes. 18. „ provocantem. Defecerant Saræ muliebria & ideo Abraham ei subjicitur, & dicitur ad eum: *Omnia quæ dicet tibi Sara, audi vocem ejus*. Illi defecerant muliebria: tu numquam habuisti muliebria. Sexus devoratur a Virgine, Christum portat in corpore. Jam possidet quod futura est. Rebecca pergit ad interrogandum Deum, & sua responsione condigna audit oracula: *Duæ gentes in utero tuo, & duo populi de*
Genes. 25 „ *ventre tuo dividentur*. Illa duos generat dissidentes: Tu unum quotidies concipis, parturis, generas, unione fecundum, majestate multiplicem, Trinitate concordem.
Exod. 15. „ Maria soror Moysis victorias Domini canit, & Rachel Bethleem nostram atque
Genes. 35. „ E phratam stirpe nominis sui signat in posteros. Filiæ Salphaad hæreditatem inter
Num. 27. „ fratres merentur accipere. Ruth, & Esther, & Judith, tantæ gloriæ sunt, ut Sacris Voluminibus nomina indiderint. Anna Prophetissa generat Filium Levitam, Prophetam, Judicem, sacro crine venerabilem, & offert eum in Tabernaculum Dei. Thecuites mulier Regem David interrogatione concludit, ænigmate docet, exemplo

„ Dei

„ Dei mitigat. Legimus & aliam ſapientem feminam, quæ cum obſideretur civitas, & 2. Reg. 2.
„ propter unum perduellem Dux exercitus Joab muros ariete quateret, locuta eſt ad 1. Reg. 14.
„ populum in ſapientia ſua, & tantæ multitudinis periculum muliebri auctoritate ſeda- 2. Reg. 20.
„ vit. Quid loquar de Regina Saba, quæ venit a finibus terræ audire ſapientiam Sa-
„ lomonis, & teſtimonio Domini comdemnatura eſt omnes viros Jeruſalem? Eliſabeth
„ vero prophetat & voce. Anna filia Phanuelis in templo templum efficitur Dei, &
„ quotidiano jejunio cœleſtem invenit panem. Sequuntur mulieres Salvatorem, & mi-
„ niſtrant ei de ſubſtantia ſua. Ille qui de quinque panibus quinque millia hominum,
„ exceptis mulieribus & parvulis aluit, eſcas ſanctarum mulierum non recuſat accipe-
„ re. Cum Samaritana loquitur ad puteum, & ſaturatus converſione credentis, cibos,
„ qui coempti fuerant, negligit. Apollo, virum Apoſtolicum, & in lege doctiſſimum,
„ Aquila & Priſcilla erudiunt, & inſtruunt eum de via Domini. Si doceri a femina
„ non fuit turpe Apoſtolo: mihi quare turpe ſit poſt viros docere & feminas „? Si *S. Hieronymus* agnoviſſet Jeſum Filium Sirach de Sapientia ſcripſiſſe in lib. Eccleſiaſtici, *Et cum electis feminis graditur*, ne quis exiſtimaret mulieres a divinæ ſapientiæ munere excludi; hunc ſententiam non neglexiſſet eo loco ad devoti ſexus commendationem. Quæ conjectura ſane non infirma eſt.

ARTICULUS XXVIII.

Obſervatio Alexandri in Verſum XV. & XVI. Capitis XI. Eccleſiaſtici propugnatur.

Vulgata noſtra hoc loco ita habet: *Sapientia & diſciplina, & ſcientia legis apud Deum. Dilectio & viæ bonorum apud ipſum. Error & tenebræ peccatoribus concreata ſunt: Qui autem exultant in malis, conſeneſcunt in malo.* Hos verſus in LXX. deeſſe obſervavi, deeſſe in Vulgatæ Verſionis antiquiſſimis Codicibus MSS. pluſquam triginta a doctiſſimo Cardinali *Sirleto*, ab *Hentenio*, a *Luca Brugenſi* collatis. A *Rabano*, *Lyrano*, & *Dionyſio Carthuſiano* non agnoſci. (Fraſſen. pag. 381.)

Fraſſenus ſolita calumniandi libidine ſcribit: *Duos iſtos Verſus expungendos cenſet Natalis Alexander*. Ita vero non ſcripſi, ſed: *Expungi poſſent auctoritate Eccleſiæ iſti ſententiæ*. Nemo autem non videt quantum ab iſta propoſitione differat illa quam mihi vir tam ingenuus *Claudius Fraſſen* affingit: *Expungendi ſunt*. Auctoritatem Summi cujuſque Pontificis tantam eſſe agnoſco in Sacrorum Bibliorum emendatione, quanta fuit *Sixti V.* & *Clementis VIII.* Nec id opinor, aliquis Catholicus, vel *Fraſſenus* ipſe, diffiteri poteſt. Si igitur ipſis viſum fuerit novam Editionis Vulgatæ emendationem decernere, non ne poterunt ea verba vel ſententias, quæ in primitivis Codicibus, & pleriſque Latinis non habentur, expungere, vel retinere, ut ipſis Spiritus Sanctus, poſt diligentiſſimam collationem, & momentorum omnium accuratiſſimum examen, afflaverit? Illos autem Regulas a SS. Hieronymo & Auguſtino traditas ſecuturos minime dubium eſt, ut ſcilicet *Ei linguæ potius credatur, unde eſt in aliam per Interpretes facta translatio*. Ponamus igitur quod librum Eccleſiaſtici recognoſcant, qui Hebraice non habetur, credere eſt ipſos Verſionem noſtram cum Græco Textu collaturos. Porro in Codicibus Græcis melioris notæ non extant Verſus de quibus agimus, nec eos *Rabanus*, *Lyranus*, & *Dionyſius Chartuſianus* in Editionis Vulgatæ antiquis Codicibus legerunt. Si ergo hæc momenta ipſis perſuadent hos Verſus eſſe expungendos, non ne ſumma, qua jure divino pollent, auctoritate, ipſos expungere poterunt, ut *Sixtus V.* & *Clemens VIII.* nonnulla expunxere?

At, inquit *Fraſſenus*, hæc omnia non ſunt tanti ponderis, cum Codices Græci Complutenſes Verſus illos integros habeant, & Vaticanus Codex poſteriorem. De Codice Vaticano falleris, *Fraſſene*: hallucinationem tuam probabunt, quicumque Sixtinam Editionem LXX. Interpretum conſulent, quæ ſic habet: *Bona & mala vita & mors, paupertas & honeſtas a Domino ſunt*. Statimque Verſum illum ſubdit, qui in Vulgata noſtra decimus ſeptimus eſt: *Datio Domini permanet piis; & beneplacitum ejus bonos ſemper ſucceſſus habebit in æternum*. Deſunt etiam illi Verſus in Exemplaribus Ger-

manico, Aldino, & aliis. Addo, antiquiſſima Biblia MS. Verſionis Vulgatæ, Gothicis characteribus elegantiſſimis exarata, quæ habemus præ manibus in hocce FF. Prædicatorum majori Conventu, hos Verſus ducta ſubter linea rubricata addititios ſignificare, & hanc annotationem ad marginem habere, eadem ut videtur manu: *Ra. An. Glo.* Id eſt, Rabanus, Antiqui, Gloſſa, *non habent.*

ARTICULUS XXIX.

Obſervatio Alexandri in Verſum X. Capitis XIV. Eccleſiaſtici propugnatur.

HOc loco, ſecundum Vulgatam noſtram legimus: *Oculus malus ad mala, & non ſatiabitur pane; ſed indigens, & in triſtitia erit ſuper menſam ſuam.* Obſervavi hanc Verſionem Græco Textui non reſpondere, ſecundum quem ita vertendum, ut in Sixtinis Bibliis LXX. Interpretum legitur: *Oculus malus invidus in pane, &*
Fraſſen. pag. 382. *egenus ſuper menſam ſuam.* Græce Ὀφθαλμὸς πονηρός φθονερὸς ἐπ' ἄρτῳ, καὶ ἐλλιπὴς τῆς τραπέζης αὐτοῦ. Fatetur *Fraſſenus* Vulgatam noſtram Textum Græcum e verbo ad verbum non exprimere, ex eo tamen facile elici ait; quia πονηρὸς ſecundum vim propriam ſignificat omne quod ad malum proclive eſt, ac ſubinde quod eſt malum ad malum. Quid tibi vis, *Fraſſene*? Nonne vox iſta πονηρὸς malum ſeu improbum ſignificat, vel proclivem ad malum? Nonne malus & ad malum proclivis idem ſunt? An aliquis malus eſt ad bonum? cur ergo utramque interpretationem a Vulgato Interprete conjunctam eſſe contendis? Hæc de primo. Quod ſecundum ſpectat, ſcilicet hæc verba: *Et in triſtitia erit ſuper menſam ſuam:* ita cenſet Fraſſenus: *Gratiſſime dicitur ea in Editione Latina ſuperfluere.* (Ab adverbio *gratis* ſuum illud *gratiſſime* derivat vir Latiniſſimus.) Cur vero gratis dicitur hæc in Editione Vulgata abundare? Quia, inquit, Græci Codices habent καὶ ἐλλιπὴς ἐπὶ τῆς τραπέζης αὐτοῦ. Inde vero contra te probo verba Vulgatæ noſtræ Græco non reſpondere, & abundare hancce clauſulam, *Et in triſtitia erit.* Siquidem Græca ſolum ſignificant: *Et indigens ſuper menſa ſua*: De triſtitia nihil habent. At, inquis, ſunt Codices in quibus legitur ἐν λύπῃ *in triſtitia*. Id quoque obſervaveram: ſed Codices qui habent ἐν λύπῃ *in triſtitia*, non habent ἐλλιπὴς *indigens.* Quamobrem alterutrum redundare videtur. Reponis Vulgatum Interpretem utrumque legiſſe, & vertiſſe, *Indigens in triſtitia erit*, quia hæc duo ſunt connexa. Verum de connexione quæſtio non eſt, *Fraſſene.* Alterutra dumtaxat harum interpretationum ex Græco eſt expreſſa. Si utramque jungas, non ſimplex Verſio, ſed Paraphraſis erit. Nonne veriſimilius eſt, quod ex *Janſenio* Gandavenſi Epiſcopo obſervavi, duas Interpretationes ex Græca lectione diverſa profectas, non ab ipſo Vulgato Interprete, ſed ab aliquo Sciolo, in unam conjunctas fuiſſe? Maxime cum *Rabanus* tantum legat: *Et indigens erit ſuper menſam ſuam*, nec habeat, *in triſtitia*, ſicut nec Codex *Beſſarionis*, niſi in margine aliena manu additum. Ita quidem *Janſenius* obſervat. Fatendum tamen eſt in Editione Colonienſi *Rabani*, anni MDCXXVI. hunc Textum eodem modo legi ac in Vulgata noſtra: *Oculus malus ad mala, & non ſatiabitur pane; ſed indigens & in triſtitia erit ſuper menſam ſuam.* Sed ab iis qui Editionem illam curarunt, has voces, *Et in triſtitia*, additas eſſe, conſtat tum ex *Janſenio* probatæ fidei Auctore, qui multis annis ante illam Editionem ſcripſit, tum ex *Rabani* Commentario, in quo ſingulas Verſus laudati partes explicat, non iſtam. „ Oculum, *inquit*, hic appellat intentionem mentis, per quam malus homo ſemper vergit ad mala, perverſa ſcilicet opera faciendo, & perpetrando gravia peccata. Hic non ſatiabitur pane vitæ, ſed in remuneratione futura indigentia laborabit perpetua. Myſtice autem Hæreticorum oculus, quia ſemper ad errores ſequendos intentus eſt, panem cœleſtem, hoc eſt intellectum divinæ ſapientiæ non meretur: ſed in menſa ſacrarum Scripturarum, indigentia tenuatur ſempiterna ". Id notare fuit operæ pretium.

A R-

ARTICULUS XXX.

Observatio Alexandri in Versum XII. Capitis XXXVII. Ecclesiastici vindicatur.

VUlgatæ nostræ Textus ibi sic habet: „ Cum viro irreligioso tracta de sanctitate, „ & cum injusto de justitia, & cum muliere de ea quæ æmulatur: cum timido „ de bello, cum negotiatore de trajectione, cum emptore de venditione, cum viro li- „ vido de gratiis agendis, cum impio de pietate, cum inhonesto de honestate, cum „ operario agrario de omni opere, cum operario annuali de consummatione anni, cum „ servo pigro de multa operatione: Non attendas his in omni consilio “. Observavi hanc lectionem videri mendosam & pugnantia involventem; quia si ab his non est accipiendum consilium, neque cum illis his de rebus deliberandum est. Versionem nostram hic non respondere Textui Græco LXX. Interpretum, qui sic habet Μὴ βουλεύου μετὰ τοῦ ὑποβλεπομένου σε καὶ ἀπὸ τῶν ζηλούντων σε κρύψον βουλήν. Id est: *Noli consiliari cum eo qui te suspectum habet, & a zelantibus te absconde consilium*, &c.

Mendi suspicionem auget lectionis varietas in ipsis Vulgatæ Versionis Codicibus. Ita enim legit Rabanus: *Cum viro religioso tracta de sanctitate, & cum injusto de justitia noli consiliari, & cum muliere de ea quæ æmulatur*, &c. *Non attendas his in omni consilio*. Quæ lectio, inquit, Jansenius, *convenientior est, & Græcis magis consentiens*.

Frassenus, postquam Commentarium *Cornelii a Lapide* exscripsit, tandem eo confugit ut dicat cum *Lyrano*, sententiam illam accipiendam esse ironice, ut & sequentes Versus: quia non est novum & insolitum Scriptores Sacros ironiam usurpare, & varia ironicæ locutionis exempla in Scriptura Sacra proferunt & observant Patres & Interpretes. *Sic ironice volunt Deum Adami superbiam & lapsum arguens dixisse, Ecce Adam quasi unus factus est*. (Ita Latine loquitur *Frassenus*, vir Latine Hebræus, Græce Latinus, Hæbraice Græcus, barbare, inquinate, putide τετράγλωττος. *Volunt Deum Adami superbiam arguens dixisse*.) Sed ne solœcismorum ejus & barbarismorum aucupes videamur, sermonis illius vitia prætermittimus, ut in res ipsas intendamus. Non negaverim unum aut alterum proferri posse Scripturæ Sacræ locum, in quo ironicam locutionem Interpretes observaverint. Sed eamdem sententiam simpliciter & ironice efferri, novum & insolitum est. Et sane si ejusdem sententiæ pars una ironice, altera secundum literam explicari posset, evertendo Scripturæ Sacræ legitimo sensui aperiretur via. Siquidem dubium esse posset, quænam secundum literam, quænam secundum ironiam esset intelligenda. Cum itaque ironice non sint intelligenda hæc verba Ecclesiastici: *Non attendas his in omni consilio; sed cum viro sancto assiduus esto*. Minus verisimile est Siracidem Spiritu Sancto afflante, ironiam in aliis ejusdem sententiæ partibus usurpasse: Sed potius credere par est ipsum scripsisse, ut in LXX. Interpretum Versione legimus, vel ut in Bibliis Vulgatæ Versionis Rabani tempore habebatur: *Cum viro Religioso tracta de sanctitate, & cum de injusto justitia noli consiliari*, &c. Sane ea lectio melius convenit cum tribus versibus præcedentibus, in quibus ironiam nemo sanæ mentis comminiscetur. *A consiliario serva animam tuam. Prius scito quæ sit illius necessitas; & ipse enim animo suo cogitabat: ne forte mittat sudem in terram, & dicat tibi: Bona est via tua; & stet e contrario videre quid tibi eveniat*.

Præterea, in præceptis vel consiliis quæ ad vitam sapienter & sancte instituendam pertinent, ironicam locutionem comminisci absurdum est. *Quidquid in sermone divino neque ad morum honestatem, neque ad fidei veritatem proprie referri potest, figuratum esse cognoscas*: (inquit S. Augustinus lib. III. *De Doctrina Christiana*, cap. X.) *Si præceptiva locutio est, aut flagitium aut facinus vetans, aut utilitatem jubens, non est figurata*, (inquit ibidem cap. XV.) Cum itaque Siracidis institutum eo in loco, quem tractamus, esset docere quinam homines in consilium sint adhibendi, & quibus instructi dotibus esse debeant ut rectum prudensque ab iis accipiamus consilium; quinam vero sint cum quibus de rebus gerendis deliberare non debemus; quod rerum bene gerendarum caput est; non est verisimile quod in re tanti momenti locutionem ironicam usurparit.

ARTICULUS XXXI.

Observatio Alexandri in Versum IX. Capitis V. Isaiæ, vindicatur a Critica Frasseni.

Frassen. p. 383. & 384.

IN Vulgata Versione hunc Versum ita legimus; *In auribus meis sunt hæc, dicit Dominus exercituum*. Alexandri Observationem hunc in locum *Frassenus* his verbis insectatur: *Vulgatum Interpretem hic arguit Lucas Brugensis, & ex eo Natalis Alexander, quod Prophetæ mentem & sensum non videatur assecutus*. Ita ne calamum tuum scribendis mendaciis putidisque calumniis acuisti, quem uni veritati consecrare debueras, *Frassene Frater*? Nequaquam ita scripsi, ut imponis; sed *Sanctum Hieronymum vertisse convenientius Hebræo*: In auribus meis sunt hæc Domini Exercituum. *Illum hujus Versionis suæ rationem reddere in hunc locum*, observavi. S. Hieronymi verba quæ indicare satis habui, nunc adscribo. *Pro eo quod nos juxta Hebraicum vertimus*; In auribus meis sunt hæc Domini exercituum; *Id est, verba quæ locutus est Dominus, adhuc resonant in auribus meis, LXX. transtulerunt*: Audita sunt hæc in auribus Domini Sabaoth: *Non quod Propheta verba Domini audierit, sed in auribus Domini audita sint, quæ Propheta dicturus est. Cum consequentius sit intelligere, audisse Prophetam quæ Dominus sit locutus. Dominus autem locutus est, quod post captivitatem, domus magnæ atque pulcherrimæ desertæ futuræ sint, non habentes habitatorem*. Addidi, Haimonem Halberstatensem, & Hugonem Cardinalem, *Versionem Sancti Hieronymi secutos esse. Hanc adstruere antiqua & probata MSS. circiter viginti quatuor, inter quæ illi numerantur Codices, quibus olim FF. Prædicatores in Galliis, & quibus Parisienses Theologi in Sacrorum Bibliorum emendatione usi sunt. Mendosam esse itaque hoc in loco Vulgatam nostram, & restituendam lectionem S. Hieronymi*. Idne est Vulgatum Interpretem arguere, quod Prophetæ mentem & sensum non sit assecutus, ut mihi tam inverecunde affingis? Nemo qui Observationem meam legit, non videt me Vulgatum Interpretem non arguere, siquidem in Codicibus Vulgatæ Versionis tam multis, & inter alios in MS. antiquissimo Gothicis literis eleganter exarato, quem penes nos habemus in nostra majori hujusce Conventus Parisiensis FF. Prædicatorum Bibliotheca; & apud *Haymonem* ac *Hugonem Cardinalem*, qui Vulgatam sequuntur, lectio *Sancti Hieronymi* habetur. Cum autem mendum aliquod in plurimis Codicibus MSS. non habetur, verisimile est non ex Interpretis errore, sed vitio & hallucinatione exscriptorum, aut alicujus scioli oscitantia in alios irrepsisse. Totum igitur *Alexandri* crimen in eo positum est, quod *Sanctum Hieronymum* secutus sit. Istud vero crimen est, cujus eum non pœnitebit usquam, & veniam tamen ab Ecclesia obtinebit

Alexand. pag. 354.

Respondet *Frassenus*, plurimum deferendum sententiæ *Sancti Hieronymi*, propterea tamen non esse abjiciendam LXX. Interpretum, & Vulgatæ lectionem. Nugaris, *Frassene*; contendo Vulgatæ nostræ sinceram & incorruptam lectionem eam esse quam *Sanctus Hieronymus* ex Hebræo expressit: *In auribus meis sunt hæc Domini exercituum*. Et hanc Versionem sequendam non esse probas, quia Vulgatæ Editionis lectio non est abjicienda. Quale judicium! quale ratiocinium! Quod spectat Versionem LXX. Interpretum, licet venerationem mereatur, maxime cum eam hoc loco secuti sint Græci Patres, *Basilius*, *Chrysostomus*, *Cyrillus Alexandrinus*; eam Hebraicæ Veritati anteponendam esse nego. A S. enim *Hieronymo* didici, *Veterum librorum fidem de Hebræis Voluminibus examinandam*. Sane si Versio LXX. Interpretum sequenda est; cum ab Hebræo dissidet, inutilis fuit *Sancti Hieronymi* labor, inutilis Vulgata Versio. Præterea, cum variant Vulgatæ Editionis Codices: quis non eam lectionem potius approbet, quam *Sancti Hieronymi* est, Versionis Vulgatæ proximam partem Auctoris?

Ep. 28.

At, inquit *Frassenus*, tametsi Hebraice non sit verbum, *dicit*, sed tantum, *Beaznai Adonai Tzebaoth*, idest, *In auribus meis Dominus exercituum*, nihilominus subadiendum verbum, *dicit*, ideoque hanc auditionem ad Deum referendam, idque contestari vulgo Interpretes cum *Pagnino* sic vertente; *In auribus meis sunt, dicit Dominus exercituum*. Unde vero id subaudiendum auguraris, *Sancto Hieronymo* repugnante?

te?

te? Num ipso perspicaciorem te putas? *Sanctis Pagnini* Versionem modo laudas, modo rejicis ut tibi lubet. Eam Capite sequenti deprimis ac floccipendis quantum poteo, ibi Versioni *Sancti Hieronymi* anteponis, Camœleonti similis, qui *Mutare totus, nec aliud novit*, ut *Tertullianus* loquitur. Ego vero quamquam *Pagnino* nostro plurimum tribuam, ipsum longo infra Sanctum Hieronymum intervallo colloco, &, si ab eo dissentiat, relinquendum existimo; ac mecum (ut opinor) eruditi omnes censebunt. Tandem Chaldaica Paraphrasis cum *Sancti Hieronymi* versione convenit; sic enim habet: *In auribus meis audivi, siquidem decretum est hoc a facie Domini exercituum*. Congruit & Syriaca versio, quæ sic habet: *Auribus meis auditus est Dominus potens dicere, &c.*

ARTICULUS XXXII.

Observatio Alexandri in Versum XIV. Capitis VII. Isaiæ vindicatur.

Legimus hic in Vulgata nostra: *Ecce Virgo concipiet & pariet filium, & vocabitur nomen ejus Emmanuel*. Observavit *Alexander*, mendum esse in verbo *Vocabitur*. Legendum esse, *Vocabis*, ut constat ex *S. Hieronymo*, qui ita vertit post LXX. Interpretes, *Aquilam*, *Theodotionem*, & *Symmachum*; eamque lectionem confirmari auctoritate Manuscriptorum præstantissimorum a *Luca Brugensi* laudatorum. *Alexander p. 355.*

Et revera Hebræus ita habet: *Vocabis nomen ejus Emmanuel*. Hebr. *Vekarath*, *Vocabis LXX. Vocabis nomen ejus Emmanuel*. Græce καλέσεις, *Vocabis*.

S. Irenæus lib. III. *adversus hereses* cap. XXVI. legit: *Ecce Virgo in ventre accipiet, & pariet filium, & vocabis nomen ejus Emmanuel*.

Origenes Homilia II. in Isaiam, legit: *Ecce Virgo in utero concipiet, & pariet filium, & vocabis nomen ejus Emmanuel*. Quæ verba sic exponit: „ Veritas Exemplarium „ Prophetæ hujus dicit, *Vocabis*. In Matthæo porro scimus lectitari: *Et vocabitur nomen ejus Emmanuel*. Non possumus dicere, quia oporteat minus aliquid facere de „ Propheta. Quomodo vero Evangelium hanc habet Scripturam? Utrum ab aliquo „ non intelligente, & ad faciliora currente, quomodo & in aliis multis factum: utrum „ sic a principio dicat forsitan aliquis editum esse Evangelium; qui vult deliberet. Pro„ pheta quidem manifeste habet: *Et vocabis nomen ejus Emmanuel*. Novi quemdam in „ exordio Scripturarum Evangelii legentem: *Et vocabis nomen ejus Emmanuel*, dixisse „ intra seipsum: Quid est, vocabis? Quis vocabit? Achaz? Et quomodo potuit A„ chaz de Salvatore, qui post generationes multas venit, audire, *Vocabis nomen ejus* „ *Emmanuel?* Atque ita pro eo quod est *Vocabis*, scripsisse *Vocabitur*. Sed vide quia „ non Achaz dicitur: *Et vocabis nomen eju Emmanuel*, sed domui David vide mani„ feste dictum: *Audite ergo domus David*: *Numquid modicum vobis est præstare cer„ tamen hominibus? & quomodo Domino præstatis certamen? Ideo dabit Dominus ipse „ vobis signum: Ecce Virgo concipiet, & pariet filium, & vocabis nomen ejus Emma„ nuel*. Sed quando itaque non intelligimus hoc quod dictum est, nihil ex eo minus „ faciamus, neque ad faciliora curramus, sed expectemus donec gratia Dei subjiciat „ nobis per illuminationem scientiæ illuminationem quæstionis.

Ad hanc lectionem prope accedit ea qua *Tertullianus*, & *S. Cyprianus* lib. *contra Judæos* usi sunt: *Et vocabis nomen ejus Emmanuel*: quod ad Domum David refertur, ad quam Propheta ait: *Audite ergo domus David*. Sanctus idem *Cyprianus* Epist. IX. legit, *Et vocabit*, quod refertur ad Virginem.

Sanctus Basilius Magnus legit: *Et vocabis nomen ejus Emmanuelem*.

Sanctus Hieronymus ita vertit: *Et vocabis nomen ejus Emmanuel*, & LXX. tresque reliquos, scilicet *Aquilam*, *Symmachum*, *Theodotionem*, ita vertisse testatur. „ Quod „ sequitur, *inquit*, *& vocabis nomen ejus Emmanuel*: LXX. & tres reliqui similiter „ transtulerunt; pro quo in Matthæo scriptum est, *Vocabunt*: Quod in Hebræo non „ habetur. Ergo iste puer qui nascetur ex Virgine, o Domus David, non a te appel„ letur Emmanuel, id est, Nobiscum Deus: quia rebus ipsis probabis a duobus ini„ micis Regibus liberata, Deum te habere præsentem: Et qui postea vocabitur Je-

„ ſus, id eſt, Salvator, eo quod univerſum hominum genus ſalvaturus ſit, non a „ te Emmanuelis appelletur vocabulo. Verbum *Vakarath*, quod omnes interpretati ſunt, „ *Et vocabis*, poteſt in telligi, *Et vocabit*: quod ipſa ſcilicet Virgo, quæ concipiet „ & pariet, hoc Chriſtum appellatura ſit nomine. In multis teſtimoniis quæ Evange- „ liſtæ, vel Apoſtoli de libris veteribus aſſumpſerunt, curioſius attendendum eſt, non „ eos verborum ordinem ſecutos eſſe, ſed ſenſum. Unde & in præſenti loco, pro „ *Concipiet in utero*, Matthæus poſuit. *In utero habebit*: & pro Vocabis, *Vocabunt*". Idem legatur Epiſtola centeſima prima, *De optimo genere interpretandi*.

Sanctus Cyrillus Alexandrinus legit: καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἐμμανουήλ, *Et vocabis nomen ejus Emmanuel*. Unde perperam habet Latina verſio Cyrilli: Et vocabunt nomen ejus Emmanuel.

Biblia MSS. venerandæ antiquitatis, Goticis literis eleganter exarata, quæ in Bibliotheca hujuſce majoris Conventus Pariſienſis FF. Prædicatorum extant, hanc lectionem habent: *Et vocabis nomen ejus Emmanuel*.

S. Thomas, in Commentario: *Vocabit*, *ſcilicet Virgo*, *vel*, *Vocabis*, *tu Juda*, *in periculis*, *nomen ejus Emmanuel*: *quod eſt interpretatum*, *Nobiſcum Deus*.

Nota Marginalis Gloſſæ Ordinariæ: *Vocabis tu*, *Mater*.

Hugo Cardinalis legit: *Et vocabis nomen ejus Emmanuel*. Sic exponit: „ Et Virgo „ pariet Filium Dei, & ſuum. Et vocabit ipſa: vel, Vocabis, o tu Juda, nomen ejus „ Emmanuel, id eſt, verum Deum, & verum hominem credes & ipſum in peri- „ culis invocabis.

Fraſſen. p. 384. Reſpondet *Fraſſenus*, Verſionem *Sancti Hieronymi* Grammatice conſonare Hebraico Textui, noſtram tamen ab ejus ſenſu non eſſe alienam: Siquidem verbum *Vocabitur*, idem ſignificat ac *Vocabis*. At licet non ſit contrarius ſenſus, id non prohibet, *Fraſſene*, quin Verſio *Sancti Hieronymi* Hebræum Textum melius exprimat. Nonne enimvero melior Verſio eſt, quæ non ſolum ſenſum, ſed vim etiam verborum exprimit, quam quæ ſenſum dumtaxat reddit, verbis neglectis? Præterea τὸ *Vocabitur*, perſpicue non ſignificat nomen Emmanuelis a domo David, aut a Beata Virgine divino Puero imponendum, quod clare ſignificat *Vocabis*, vel *Vocabit*. Concludit *Ariſtarchus Minor* his verbis: *Caſtigandus eſt quiſquis hic in Vulgato Interprete mendum ineſſe audacter pronunciat*. Mendum in Vulgata ineſſe audacter pronuntiarunt, quicumque vertendum eſſe cenſuerunt, *Vocabis*, vel *Vocabit*, & qui hanc Verſionem ſecuti ſunt. Sede igitur pro tribunali, & eos omnes caſtigare aude, qui verterunt, aut legerunt: *Et vocabis*, vel, *Et vocabit nomen ejus Emmanuel*. Prodeant in medium LXX. Interpretes, qui audacter tranſtulerunt, *Vocabis*, & dent pœnas Judice & executore *Fraſſeno*. Prodeant *Aquila*, *Symmachus*, *Theodotio*, qui eodem modo verterunt; & quamquam a *Sancto Hieronymo* ſint laudati pœnas dabunt improbi, *Fraſſeno* Judice. Prodeant *Sanctus Irenæus*, *Origenes*, *Tertullianus*, *Sanctus Cyprianus*, *Sanctus Baſilius Magnus*, *Sanctus Cyrillus Alexandrinus*, *S. Thomas*, *Hugo Cardinalis*, qui, *Vocabis*, aut *Vocabit*, legerunt; & a *Fraſſeno* ſevera animadverſione plectentur. Siſtat ſe præſertim *Sanctus Hieronymus*, reddatque rationem Patri Guardiano cur audacter verterit; *Et vocabis nomen ejus Emmanuel*. Ejus canities, ſanctitas, auctoritas. Hebraicæ, Chaldaicæ, & Græcæ linguæ ſumma peritia, eximia & nulli non impar in Scripturis Sacris exponendis, eruditio, ipſum a *Claudii Fraſſeni* flagellis non liberabunt. Sed forſan tot tantiſque viris pro ſumma humanitate ſua parcet *Fraſſenus*, ut unum, qui eos ſecutus eſt, caſtiget *Alexandrum*. Appello a te, *Fraſſene*; auctoritas, ſcientia, animus a præjudiciis liber, judici neceſſaria ſunt: tu neque auctoritatem habes de hacce controverſia cenſendi; nec in hujuſcemodi argumentis ſatis verſatus es; nec animum habes a præjudicii liberum, ſed qui æmulatione in tranſverſum agatur. Te itaque Judice, controverſia hacce noſtra minime finietur. *Audacter* iterum *pronuntio*; *mendum eſſe in verbo*, vocabitur, *& legendum eſſe*, vocabis, *ex Sancto Hieronymo qui ita vertit poſt LXX. Interpretes*, *Aquilam*, *Theodotionem*, *& Symmachum*. (Quod ſemper cum ea cautione dictum velim, quam in Diſſertatione mea obſervavi; ſi nimirum ita hunc locum reſtituere viſum fuerit Eccleſiæ, cujus judicio, non Doctorum privatorum auc-

ctori-

ctoritate, Sacrorum Bibliorum emendatio facienda est). Et tamen audaciam hance meam contendo non esse castigandam, quia ita audere me docuit *Cassiodorus lib. de Institutione Divinarum Literarum*, cap. XV. „ Si aliqua verba, *inquit*, reperiuntur absurde „ posita, aut ex his Codicibus, quas B. Hieronymus in Editione Septuaginta Inter„ pretum emendavit, vel quos ipse in Hebræo transtulit, intrepide corrigendæ sunt: „ aut, si cut B. Augustinus ait, Recurratur ad Græcum Pandecten, qui omnem Le„ gem divinam dignoscitur continere collectam: vel quibus possibile fuerit, Hebræam „ Scripturam, vel ejus Doctores requirere non detrectent: Decet enim ut unde ad „ nos venit salutaris translatio, inde iterum redeat decora correctio.

ARTICULUS XXXIII.

Observatio Alexandri in Versum XV. ejusdem Capitis defenditur.

IBi legimus in Vulgata nostra: *Butyrum & mel comedet, ut sciat reprobare malum & eligere bonum.* Planiorem fore Versionem observavi, si ita haberet: *Ita ut sciat reprobare malum & eligere bonum.* Hanc observatiunculam *Frassenus* carpit his verbis: *Ludit Alexander in hæc verba, & vult ad planiorem & pleniorem Oraculi sensum adjiciendam esse particulam* ita, *atque esse legendum*: Ita ut sciat reprobare malum & eligere bonum. *Verum quæ major huic Textui ex illa adjecta particula claritas affulgeat, non video.* Non ludo *Adoranda verba Scripturarum, Frassene Frater.* Male loqueris: conjecturas tantum meas, ea qua possum, propono modestia, quod Ecclesia permittit. Nec dixi, ut tu refers, *Ad planiorem & pleniorem Oraculi sensum adjiciendam esse particulam*, Ita, *atque esse legendum: Ita ut sciat reprobare malum & eligere bonum*; sed solum: *Planior esset Versio si ita haberet*: Ita ut sciat reprobare malum & eligere bonum: *Id est, licet Emmanuel aliorum infantium more, lacte & butyro nutriatur; in ipsa tamen puerili ætate bonum a malo discernere poterit, illudque amplecti, illud reprobare, divino lumine quo præ aliis infantibus illustratus erit.* Horum verborum & longe alium sensum esse, & modestiam majorem, quam eorum quæ mihi affingis, cordati quique judicabunt. Quæ major huic Textui ex illa particula, *Ita*, claritas affulgeret, minime te videre contestaris. At oculatiores videbunt. *Tò, Ut*, causam indicare videtur, cur Puer adorandus sciat reprobare malum & eligere bonum. Obscurissimum autem est, quomodo butyri, mellisque comestio ad mali reprobationem, bonique electionem conducere aliquid valeat. Si autem adjiceretur illa particula, *Ita*, sensus esset apertior; Emmanuelem scilicet puerum ex Virgine oriundum, similem cæteris pueris fore, infantiles cibos pariter sumpturum: Ita tamen ut inter hunc & illos magnum sit discrimen: Quia ille „ Adhuc pannis involutus, & butyro pastus ac mel„ le, habebit boni malique judicium ut reprobans mala, eligat bona. Non quod hoc „ fecerit, aut reprobaverit, vel elegerit: Sed quod scierit reprobare & eligere: ut per „ hæc verba noscamus infantiam humani corporis divinæ non præjudicasse Sapientiæ: *ut Sanctus Hieronymus explicat.* Alexand. p. 356.

Favet magis *S. Basilius Magnus*, qui ita legit: *Butyrum & mel comedet, priusquam norit ipse vel præferat mala, eliget quod bonum est.* Et sic exponit, Emmanuel pro„ pter carnis teneritudinem uti voluit puerili alimento, nempe butyro & melle. Ni„ hilominus in statu adhuc infantili consistens, per inhabitantem in se virtutem boni„ tatis ante maturam perfectamque ætatem reprobabit quidem mala, eliget autem quod „ bonum est.

Eumdem sensum agnoscit *S. Thomas* in Commentariis, illa verba, *Ut sciat reprobare malum, & eligere bonum*, explicans: „ Ut, *inquit*, consecutivum est quia ta„ libus vescens, adhuc puer, sciat reprobare malum sine experimento, & eligere bo„ num sine consilio, perfectam habens omnem scientiam.

His concinit *Nicolaus de Lira* ita exponens: *Ly*, Ut, *non tenetur ibi causaliter, sed consecutive, quia ab insania sua habuit plenitudinem scientiæ ad reprobandum malum & eligendum bonum, loquendo de scientia humana.*

Ita etiam intelligit ex recentioribus Interpretibus *Emmanuel Sa*, Ut sciat, *pro sciendo, vel quia sciet*.

Malvenda suffragatur: *Ut sciat reprobare*, Hebr. *Ad scire ipsum*, vel *ipsius*. Unde, *Particulam*, Ut, *non causam finalem, sed consecutionem denotare*. *Aliqui reddunt:* Utpote qui sciat ipse fastidire malum &c. *S. Hieronymus ita videtur accipere*.

Denique versio illa, *Ita ut sciat reprobare malum & eligere bonum*, clarius errorem *Calvini* confutaret qui ex hoc versu & sequenti impie colligit animam Christi infantis usu rationis atque intelligentiæ fuisse destitutam.

ARTICULUS XXXIV.

Observatio Alexandri in Versum XIV. Capitis IX. Isaiæ vindicatur.

Alexand. p. 355. IN Vulgata Versione hunc locum sic legimus: *Et disperdet Dominus ab Israel caput & caudam, incurvantem & refrænantem in die una*. Observavit Alexander legendum esse, *Incurvantem & depravantem*, ut docet *S. Hieronymus* in Commentariis. *Sancti Hieronymi* Verba non descripsit, sed loca dumtaxat indicavit. Sic autem habet Sanctissimus Doctor, Commentariorum Lib. IV. ad illa verba: *Et disperdet Dominus ab Israel caput & caudam, incurvantem & depravantem in die una*. Sic, inquam, illa verba exponit: *Non solum Dominus hostes Rasin elevabit contra eum, & inimicos ejus vertet in tumultum, Syriam ab Oriente, & Philistiim ab Occidente, ut devorent Israel toto ore: Sed quia non est reversus ad percutientem se, nec requisivit Dominus exercituum, extendet manum ad percutiendum, ut disperdat de Israel caput & caudam, incurvantem & depravantem, eum videlicet qui recta pervertit. Quis sit autem caput ipse interpretatus est:* Longævus & honorabilis: *Et quis sit cauda*, Propheta, *inquit*, qui docet mendacium, *Id est, Pseudopropheta.... Secundum tropologiam:* Auferet Dominus caput & caudam, *majorem pariter ac minorem. Caudam appellans, non homines, sed jumenta hæreticos esse demonstrat.... Et post caput & caudam*, Incurvantem, *jungit* & depravantem: *Quod legis præcepta subvertant, & rectam depravent viam*. Et l. V. Commentar. in eumdem Prophetam, ad Versum 15. capitis XIX. ubi verterat, *Et non erit Ægypto opus quid faciat: Caput & caudam, incurvantem & refrænantem*, (qui locus, isti, quem tractamus, geminus est) hanc Versionem suam emendat, seque ambiguitate vocis deceptum, male transtulisse fatetur. *In eo quoque*, inquit, *quod nos transtulimus*, incurvantem & refrænantem, *possumus dicere*, incurvum & lascivientem, *Ut intelligamus senem & puerum. Nos autem verbum Hebraicum* agmon, *dum celeriter, quæ scripta sunt, vertimus, ambiguitate decepti*, refrænantem *diximus: Quod significantius Aquila transtulit* στρέβλοντα, *id est, qui nihil recte agit, sed omne perversum, ut* perversum *significaret. Est igitur sensus... Nullum habebit Ægyptus opus sive consilium, quod aut caput habeat, aut finem: Aut senibus conveniat, aut pueris: Quorum alii per nimiam ætatem desipiunt atque delirant; alii per lasciviam & infantiam ignorant quid agant*. Hæc duo *S. Hieronymi*, quæ indicaveram testimonia, Observationem meam apud Eruditos quosque vindicabunt, eamque perperam & inerudite a *Claudio Frassen* impugnari demonstrabunt.

Addo *S. Thomæ* testimonium, qui in Commentar. legit cum S. Hieronymo: *Et disperdet Dominus ab Israel caput & caudam, incurvantem & depravantem die una*.

Addo Glossam Ordinariam, in qua etiam legimus: *Et disperdet Dominus ab Israel caput & caudam incurvantem & depravantem in die una*. Quem locum Glossa moraliter sic exponit: *Et disperdet Dominus*, id est, *a populo Christiano, caput, & caudam*, id est, *malos Principes & Prælatos, & obsequentes eis; & quoniam ista cauda depravat eos adulationibus suis, & incurvat eos a rectitudine rationis, ideo subditur, incurvantem & depravantem*.

Addo & *Hugonem* Cardinalem, qui licet utrumque exponat, *depravantem, & refrænantem* in eam tamen Versionem propendet magis, quæ, *depravantem*, habet. *Caput*, inquit, est *malus Prælatus, in quo sunt oculi ad videndum, & lingua ad loquendum*,

ulum, sed non habet manus ad operandum. Cauda est Curia ejus, sive familia ejus, quæ ejus pudenda velat, & celat, quæ tota vertitur circa terram, quæ est incurvans, cum facit bonum malo fine; depravans, cum facit malum aperte.

Biblia Manuscripta optimæ notæ & venerandæ antiquitatis Goticis characteribus in membranis exquisitis exarata, & in quatuor Volumina in folio compacta, quæ extant in Bibliotheca majoris hujusce Conventus Parisiensis FF. Prædicatorum, habent: *Et disperdet Dominus ab Israel caput & caudam incurvantem & depravantem in die una.* Ad marginem vero legitur hæc nota: *Alia litera*, refrænantem. *Pro quo quidam ponunt*, depravantem, *propter retractationem Hieronymi. Simile infra XIX.*

Alia Biblia MSS. in unum Volumen compacta in quarto, in membranis optimis pariter exarata characteribus Goticis, quæ in eadem Bibliotheca extant, eamdem Versionem habent: *Et disperdet Dominus ab Israel caput, & caudam, incurvantem & depravantem, die una.*

Biblia excusa Lugduni anno MDXIX. eamdem Versionem exhibent, *Et disperdet Dominus ab Israel caput, & caudam, incurvantem & depravantem, die una.* Eamdem exhibent Biblia excusa anno MDXLV.

Respondet, *Frassenus*, tametsi ea posterior sit *Sancti Hieronymi* sententia, *Nihilominus priorem interpretationem præferendam esse argumentum est, quod Hebraico Textui sit conformior, & Prophetæ mentem distinctius explicet.* At cui magis credendum, *Sancto Hieronymo* Hebraicæ linguæ peritissimo, qui priorem interpretationem suam retractavit, seque vocabuli ambiguitate deceptum professus est, cum in Versione properaret; an *Frasseno* Hebraicæ linguæ Abecedario? Sed quamvis per multos annos in hujus linguæ pistrino sudasses *Frassene*; tibi præ *Sancto Hieronymo* non crederent Viri eruditi. Audiamus vero qua ratione id probes quod tanta confidentia asseris. *Cippa veagmon*, inquis, *significat ramum & juncum.* Cippa *deduci videtur a* capaph, *id est*, curvavit. *Quia vero Vulgatus Interpres credidit* agmon *posse circulum significare, qui est veluti frænum quoddam nonnullis animalibus apud Orientales, idcirco pro* ramo, incurvantem, *& pro junco*, refrænantem *reddidit. Ubi vides Vulgatum Interpretem ab Hebræo Textu non multum abludere.* O egregias Observationes, & omnino dignas quæ *Sancti Hieronymi* Commentariis insererentur! Sed ipsi deerat *Frasseni* ingenium & perspicacia: & quamquam quatuor Hebraicæ linguæ Præceptores habuerit, se peritiorem Hebraice existimare videtur *Frassenus*, qui ipsum emendare audet: puto, & docere præsumeret, si adhuc in terris versaretur. Sed mirari subit, *Frassene*, quot artes noveris, ex quibus tamen ægre victum, ut opinor, compararcs, si tibi aliunde, quod Deus avertat, deesset. Ex junco circulum, ex circulo frænum efficis, ut Vulgatum Interpretem recte vertisse probes, *refrænantem*. O incomparabilem artificem! Frassen. p. 384.

ARTICULUS XXXV.

Observatio Alexandri in Versum VI. Capitis XXVII. Isaiæ defenditur.

HOc loco in Vulgata Versione legimus: *Qui ingrediuntur impetu ad Jacob, florebit: & germinabit Israel, & implebunt faciem orbis semine.* Hanc lectionem mendosam esse observavi, & vertendum cum Sancto Hieronymo: *Qui egrediuntur de radice Jacob.* Quinque Manuscripta eximia a *Luca Brugensi* laudata habere: *Qui egrediuntur impetu ab Jacob.* LXX. transtulisse, *Venientes filii Jacob*. Versionem *Sancti Hieronymi* meliorem probari ex verborum sequentium analogia, quæ radici Jacob & surculis ex eo sobolescentibus magis conveniunt: *Florebit & germinabit Israel, & implebunt faciem orbis semine.* Hanc vero Observationem nostram cum impugnat *Frassenus*, suam imperitiam tot modis prodit, quot nobis ad eam confirmandam suppetunt argumenta. *Alexandrum* pro more carpit: sed non leve *Alexandri* solatium est, quod non sit in *Sanctum Hieronymum* humanior. *Arguendus*, inquit, *Sanctus Hieronymus, quod Hebræum Textum ad verbum non expresserit.* Si quid simile dixisset *Alexander*, nonne *temerarius* appellaretur? Nonne diceretur *castigandus*? Tu quis es, *Frassene Frater*, Frassen. p. 387. Alexand. p. 356.

ter, qui *Sanctum Hieronymum* arguendum audacia incredibili pronuntias, quod Hebræum Textum ad verbum non expresserit? Næ te Judæis ipsis in *Sanctum Hieronymum*, iniquiorem! *Sanctus Hieronymus, homo doctissimus & omnium trium linguarum peritus, ex Hebræo in Latinum eloquium Scripturas convertit: cujus tam literatum laborem Judæi fatentur esse veracem* (inquit Sanctus Augustinus Lib. XVIII. De Civitate Dei, cap. XLIII.) Tu vero ipsum censes *arguendum, quod Hebræum Textum ad verbum non expresserit*. Sanctum Hieronymum Hebraicas literas docebis, tu qui repente inter Hebræos sedes ut *Saul inter Prophetas*? A te discet, quod a *Barbano* forsan non didicit, *vocem* Scheresch *in conjugatione* Piel, *quæ est activa violenter, esse legendam*? Tu alterum ipsi Nicodemum exhibebis? Scholas Thomæ Aquinatis *Sanctus Paulus* olim ingressus est, non ut a *Thoma* doceretur, sed ut eum illuminaret ac doceret quæ suis in Epistolis obscura sunt & intellectu difficilia (ut ejus Acta testantur) sed quid incredibilius nostris temporibus forsan continget. *Sanctum Hieronymum* ad Scholam suam vocabit Magister *Frassen*, ut ipsum doceat *vocem* Scheresch *in conjugatione* Piel *esse legendam*: utque ipsum arguat, & cogat adhuc ferulæ subducere manum, quod Hebræum Textum ad verbum non expresserit. Sed cogitent, quæso, cordati & eruditi omnes, quo tendat hæc Frasseni censura: *Arguendus Sanctus Hieronymus, quod Hebræum Textum ad verbum non expresserit*. Viam certe aperit ad Vulgatam Versionem passim sugillandam, quæ *S. Hieronymum* maxima ex parte auctorem agnoscit. Qua enim libertate & audacia *Frassenus* arguendum hic *S. Hieronymum* pronuntiat, eadem aliis in locis ipsum arguendum pronuntiabunt alii Hebraizantes. Sed ad Caput Observationis nostræ redeo, & facile ostendo *Frassenum* Vulgatam Lectionem a menda hoc loco infeliciter vindicare. Quidquid enim sit de impetu, non ostendit ex Hebræo vertendum: *Qui ingrediuntur ad Jacob*, & non *Qui egrediuntur ab Jacob*, seu *de radice Jacob*, ut Sanctus Hieronymus vertit. Quinque eximia Manuscripta a *Luca Brugensi* laudata (ut observavi) habent: *Qui egrediuntur impetu ab Jacob*. In hoc vim feci, ut mendosam esse hoc loco Vulgatæ nostræ lectionem ostenderem, & verisimilimum esse innuerem, Vulgatum Iterpretem ita vertisse; sed Scribarum oscitantia irrepsisse, *ingrediuntur*, pro *egrediuntur*, & *ad*, pro *ab*. Sed hæc *Frassenus* pro suo candore dissimulat. Præter Codices a *Luca Brugensi* laudatos, conjecturam nostram confirmant Biblia MSS. in folio, in quatuor Volumina compacta & Goticis characteribus elegantissimis exarata, quæ in nostra Parisiensium Prædicatorum majoris Conventus Bibliotheca extant, in quibus legimus: „ Qui egredientur impetu ab Jacob, florebit & germinabit Israel; & implebunt faciem orbis semine. "

Ita legit Auctor Glossæ Ordinariæ: *Qui egredientur impetu a Jacob*.

Ita legit S. Thomas in Commentar. *Qui egredientur impetu Jacob*. Præpositio, *a*, proculdubio excidit.

Ita *Nicolaus de Lira*, qui hanc sententiam sic interpretatur: „ Qui egredientur, „ scilicet ad prædicandam fidem Catholicam per orbem. *Impetu*, id est, cum ferventi desiderio. *A Jacob*, id est, a populo Israel, cujusmodi fuerunt Apostoli, & alii „ 70. Discipuli, qui pro majore parte fuerunt Judæi ".

Ita legit Hugo Cardinalis: *Qui egredientur impetu a Jacob*. Eam igitur veram & sinceram esse Vulgatæ nostræ lectionem longe verisimilius est.

Respondet ea lectio Hebræo Textui, non altera. Verbum enim *Jacherech*, quod a *Chorech*, *radicari*, vel *radices agere*, derivatur, significat *radicabit*. Et licet in conjugatione *Pihel* accipiatur, & impetum quemdam significet, male inde colligit *Frassenus* vertendum esse, *Ingredientur ad Jacob*, potius quam, *Egredientur a Jacob*, seu, *de radice Jacob*. Quasi vero tam egredi, quam ingredi impetu quis non possit. Nonne enimvero Juvenes vestri FF. Minores e Scholis egredi impetu possunt, & in Refectorium impetu ingredi ad cibos sumendos, quos eorum Patres, *Joannis XXII.* tempore, non suos existimabant, donec eos consumpsissent? Cum itaque tam ingressui, quam egressui conveniat impetus, expendendum est an secundum Textum Hebræum hic vertendum sit, *Ingredientur ad Jacob*, vel *Egredientur a Jacob*. Versionem istam posteriorem, non priorem Hebræo convenire, verbum *Jacherech* ostendit, quod significat

radi-

radicabit; e radice autem egrediuntur surculi, non ingrediuntur. Quamobrem recte vertit Sanctus Hieronymus: *Qui egrediuntur de radice Jacob, florebit & germinabit Israel, & implebunt faciem orbis semine*. Cui Versioni & Scripturæ sensui præclare convenit ejus expositio. *Postquam*, inquit, *Apostoli in toto orbe Evangelium prædicantes dixerint*: Faciemus pacem Christo, pacem faciemus ei: „ Qui in excelsis fuerint de „ semine Jacob, & in Apostolicam pervenerint dignitatem, appellabuntur filii Jacob. „ Tunc germinabit & florebit Israel, videns doctrina filiorum suorum universum or- „ bem esse completum, & attulisse fructus uberrimos, quos in Judæa manens non „ attulerat “.

Cum *Sancti Hieronymi* versione pene conveniunt recentiorum omnium Interpretum Hebraice peritorum Versiones. Ita quippe Sanctes Pagninus: „ In diebus qui venient, „ radicabit Jahacob, florebit & germinabit Israel, & implebunt faciem orbis fructu. “

Vatablus: „ Veniunt dies quibus radices aget Jaacob, florebit & germinabit Israel, „ implebuntque faciem orbis fructu “.

Oleaster: „ In diebus venturis radicabit Jacob, florebit & fructificabit Israel, & im- „ plebunt faciem orbis fructu “.

Malvenda: „ Venientes radicare faciet Jaghakob; florificabit & efflorebit Israel, & „ implebuntur facies orbis proventu “.

Eumdem reddit sensum Chaldaica Paraphrasis: „ Congregabuntur de medio trans- „ migrationis eorum, & revertentur in terram suam: Ibi generabunt viri domus Jacob; „ crescent & multiplicabuntur viri domus Israel; & implebunt faciem orbis filii eo- „ rum “.

Syriaca Versio: *Quotquot estis de stirpe Jacobi, scitote quod folia & flores emissurus est Israel, &c.*

Arabica: *Filii Jacobi germinabunt, & florebit Israel, & orbis implebitur fructu ipsius*.

LXX. Interpretes verterunt: οἱ ἐρχόμενοι τέκνα τοῦ Ἰακὼβ, *Venientes filii Jacob*. βλαστήσει καὶ ἐξανθήσει Ἰσραὴλ, *Germinabit & florebit Israel*, καὶ ἐμπλησθήσεται ἡ οἰκουμένη τοῦ καρποῦ αὐτοῦ, *Et implebitur orbis terrarum fructu ejus*. Quæ versio etsi egressum e radice Jacob ita clare non exprimat, filios tamen Jacob venientes, sive e stirpe Jacob progenitos significat, quod idem est ac e radice Jacob erumpentes.

Sanctus Cyrillus Alexandrinus lib. III. Commentariorum in Isaiam, hunc Versum legit ut LXX. Interpretes; sed eo sensu exponit qui cum *S. Hieronymi* Versione prorsus convenit. *Hortatur igitur*, inquit, *eos qui veniunt* (*de quibus etiam David ait*, Annuntiabitur Domino ætas ventura) *Sermonem ad ipsos sanctos Apostolos traducit; & cum orbem terrarum Deo adducendum intellexisset, seu per Spiritum Sanctum didicisset, exilit quodammodo, & præ ingenti gaudio inquit*: Filii Jacob germinabunt, & efflorescet Israel, & implebitur orbis terrarum fructu ejus. *Nati enim sunt ex sanguine Jacob, qui cognominatus est etiam Israel, divini Discipuli. Postquam vero ab ortu in occasum, & in omnem terram exiit sonus eorum, & in fines orbis terrarum verba eorum, vocata est ad agnitionem Gentium multitudo, & sicuti verba Prophetæ habent*, Impletus est orbis terrarum fructu ejus. *Cujus vero? scilicet Israelis, id est eorum qui orti sunt ex Israelis sanguine. Fructus namque sudorum Apostolicorum sunt Credentes, quos gaudium & coronam divinus Paulus nominavit*. Hæc sufficiunt, opinor, ad Frassenianæ Criticæ vanitatem demonstrandam.

ARTICULUS XXXVI.

Alexandri Observatio in Versum IV. Capitis LX. Isaiæ vindicatur.

HOc loco secundum Vulgatam nostram legimus: *Filii tui de longe venient, & filiæ tuæ de latere surgent*. Observavit *Alexander*, videri Interpretem vertisse, *Filiæ tuæ lac sugent*, ut habet *S. Hieronymus* in Commentariis. Hanc Observationem *Frassonus* reprehendit, quod Textus Hebraicus lactis non meminerit, proindeque *nec S. Hieronymi mentem*, nec *Textus Hebraici sinceritatem* Alexander *sit assecutus*. *Alexand. p. 355.*

Uno

Fraffen. p. 388. Uno verbo nugas tuas refellere poffem, *Fraffene*, refpondendo, Criticam hancce tuam, non meum dumtaxat, fed *S. Hieronymi* jugulum petere. Si enim Textus Hebraici finceritatem non fum affecutus, nec *S. Hieronymus* affecutus eft, quem ftudiofe fecutus fum, & in hifce rebus fequi femper gloriabor. Sed ipfum Veritatem Hebraicam optime reddidiffe fatebuntur quicumque Hebræas literas noverint. In Hebræo Textu lego: *Naltfad teamana*, id eft, *Juxta latus nutrientur*. Nonne vero pueri qui lac fugunt, juxta latus nutriuntur?

Sanctes Pagninus vertit: *Filiæ tuæ juxta latus nutrientur*.

Vatablus: *Et filiæ tuæ ad latus nutrientur*.

Oleafter: *Et filiæ tuæ fuper latus enutrientur*.

Ifidorus Clarius: *Et Filiæ tuæ ad latus educebuntur*. Et hæc quidem de Textu Hebræo fatis. Nunc videndum an *S. Hieronymi* mentem fuerim affecutus, necne.

Lego & relego *Sanctum Hieronymum* lib. XVII. in Ifaiam, cap. LX. & video quod olim vidi & obfervavi, ipfum vertiffe: *Filii tui de longe venient*, *& filiæ tuæ lac fugent*. Me ne fallunt oculi? Lego ejus Commentarium, & quod olim animadverteram, iterum animadverto, eum huicce Verfioni admirabiliter congruere. *Nos autem*, inquit, *fumus filii qui de longe venimus ad Dominum*, *peregrini quondam a teftamento Dei*, *& repromiffionibus ejus fpem non habentes*, *& abfque Deo in mundo*. *Sed quid dicit Apoftolus*? Vos qui eratis aliquando longe, nunc facti eftis prope. *Quodque fequitur*: Et filiæ tuæ lac fugent, *illud fignificat*, *quod animæ in Chrifto lactentes*, *& baptifmate parvulorum*, *de quibus & Petrus Apoftolus loquitur*, Quafi modo nati parvuli, rationabile, & abfque dolo lac defiderate, *fugant lac Apoftolorum*. *Quibus parvulis atque lactentibus loquebatur & Paulus*: Filioli mei, quos iterum parturio, donec formetur Chriftus in vobis. *Et in alio loco*: „ Quafi nutrix fovens filios fuos, fic defiderantes vos cupimus im-pertiri non folum Evangelium Chrifti, fed etiam animas noftras. „ Judicent Eruditi an mentem Sancti Hieronymi non fuerim affecutus, ut *Fraffenus* exprobrat.

At *Sanctus Hieronymus*, inquit Fraffen, non folum in Commentariis eam Verfionem interpretatur & approbat, fed etiam Verfionem LXX. quæ fic habet: *Filiæ tuæ fuper humeros portabuntur*. Quid inde? Hincne fequitur quod pertinaciter afferis Vulgatam hanc lectionem, *Filiæ tuæ de latere furgent*, effe Hebræo convenientiorem? Humeri & latus, furgere, & portari, idemne funt? At lac fugere, & humeris portari, eumdem reddunt fenfum; utrumque enim teneræ convenit infantiæ. Utriufque fenfus indentitatem præclare oftendit *Sancti Cyrilli Alexandrini* Commentarius, lib. V. Tom. IV. „ In humeris tollentur. „ Solent enim, *inquit*, parvuli infantes nutriri, & „ in materno gremio ac brachiis volunt requiefcere. Tale quid fit de his qui vocati „ funt ab errore græco. Deliniuntur enim a Myftagogis, non duriter tractantur, nec „ illico per afperfam viam incedunt: fed velut tenera educatione lactantur, & pau„ latim in virum perfectum adolefcunt, in menfuram ætatis plenitudinis Chrifti. Si„ quidem præcepit Sanctis Apoftolis, ut baptizarent omnes gentes, in nomine Patris, „ & Filii, & Spiritus Sancti, docerentque eas fervare quæcumque illis præceperat. Hi „ autem hoc factitare volentes, methodo & arte docendi ufi, primo nihil onerofum „ impofuerunt Credentibus .... Scribitque quibufdam optimus Paulus: „ Lactis potu vos alui, non efca. Nondum enim poteratis, fed ne nunc quidem poteftis. „ Perfe„ ctorum autem eft cibus folidus, eorum, inquam, qui propter affuetudinem fenfus „ cordis habent exercitatos ad dijudicationem boni & mali. Itaque in humeris, inquit, „ tollentur filii tui & filiæ.

Quod vero Verfio Sancti Hieronymi, *Filiæ tuæ lac fugent*, aut *de latere fugent*, fit genuina Lectio Vulgatæ noftræ, conjicio rurfus ex antiquis Bibliis MSS. Goticis characteribus eleganter exaratis in membrana exquifita, quæ extant in Bibliotheca noftra San-Jacobæi Prædicatorum Conventus, in quibus ita lego: *Et filiæ tuæ de latere fugent*. Proclive autem fuit, ut unius literæ mutatione ex verbo *fugent* fieret *furgent*, fcribarum ofcitantia. Quod autem ex *Sancto Auguftino* lib. de Symbolo ad Catechumenos, cap. 6. *Fraffenus* profert, ubi Ecclefiam ait prodiiffe ex Chrifti latere in Cruce pen-

pendentis, ſicut Eva ex latere Adami dormientis, non eſt ad rem, cum *Sanctus Auguſtinus*, Iſaiæ locum, quem tractamus, ibi non interpretetur, nec laudet, vel leviter indicet: atque moralis plane ſit accommodatio hujus loci ad animas fideles, quæ ex Chriſti latere, de peccato ſurgunt ad gratiam: nec minus ex ejuſdem ſacri Lateris vulnere lac ſugere ſenſu myſtico dici poſſint, ut explicat *Hugo Cardinalis*, qui Sanctum Hieronymum vertiſſe notat, *De latere ſugent*, quod tamen in excuſis *Sancti Hieronymi* Commentariis non legimus, ſed, *lac ſugent*. Sic autem habet *Hugo* poſtquam Vulgatam lectionem eſt interpretatus. *Huic expoſitioni ſatis competit litera Hieronymi hoc loco*, Filiæ tuæ de latere *vel*, in latere ſugent: *Lac ſcilicet conſolationis & exhortationis. Aliqui habent*: De lacte ſugent, *vel*, Lac ſugent. *Hoc etiam habet Interilin. Sed Hieronymus exponit* de latere, *vel* in latere. „ Aliqui autem dicunt, quod Hebræus „ habet nomen commune ad lac & latus. Et nota quod hæc litera quam habemus, „ *ſurgent*, non eſt in Hebræo, nec LXX. nec Expoſitores antiqui, literam hanc expo„ nunt. Latus autem Domini in Cruce perforatum miniſtrat filiabus, id eſt, ſanctis „ & devotis animabus, ſanguinem loco lactis. Pulli enim aquilæ, id eſt, Filii Chriſti „ lambunt ſanguinem loco lactis (Job. 39.) Vel, Latus Domini fuerunt Apoſtoli, „ qui familiares fuerunt & adhærentes Chriſto. Et ſimiliter alii Apoſtolici Viri, Do„ ctores & Prædicatores, a quibus ſugunt filiæ, id eſt minores, lac doctrinæ faci„ lioris. 1. Cor. 3. Tamquam parvulis in Chriſto lac vobis potum dedi, non eſcam. „ Item 1. Petri 2. Quaſi modo geniti infantes, rationabile, ſine dolo, lac concupiſcite.

Poſtremam iſtam Hugonis Cardinalis expoſitionem juvat *Sanctus Ambroſius* * Sermone II. in Feſto SS. Apoſtolorum Petri & Pauli, ubi miraculum quo iſtius abſciſſa cervix lac pro ſanguine fudit, prædicans, hæc habet: „ De Pauli vero cervice, cum „ eam perſecutor gladio percuſſiſſet, dicitur fluxiſſe lactis unda magis quam ſanguinis „ . . . . . Quæ quidem res in Sancto Paulo ſtupenda non eſt. Quid enim mirum ſi „ abundat lacte Nutritor Eccleſiæ? Sicut ipſe ad Corinthios ait: *Lac vobis potum dedi, non eſcam*. Hæc eſt plane repromiſſionis illa terra, quam Patribus noſtris Deus „ promiſit dicendo: *Dabo vobis terram fluentem lacte & melle*. Non enim de hac „ terra locutus eſt quæ manantibus aquis cœnum involvit, lutumque permiſcet: ſed „ de illa terra Pauli, & ſi milium Pauli, quæ jugiter purum ſuaveque diſtillat. Quæ „ enim Pauli Epiſtola non melle dulcior eſt, lacte candidior? Quæ Epiſtolæ, tamquam „ ubera Eccleſiarum, populos enutriunt ad ſalutem.

* *Seu vetus alius auctor.*

Alio ſenſu iſta Verſio, *Et filiæ tuæ lac ſugent*, Chriſtianis accommodari poteſt, qui Chriſtum Æterni Patris Verbum in Euchariſtia lacteſcens percipiunt, eoque paſcuntur. Qua de re præclara ſunt S. Auguſtini verba in Pſalmum XXXIV. „ Chriſtus, *inquit*, „ in Corpore & Sanguine ſuo voluit eſſe ſalutem noſtram. Unde autem commenda„ vit Corpus & Sanguinem ſuum? De humilitate ſua. Niſi enim eſſet humilis, nec „ manducaretur, nec biberetur. Reſpice altitudinem ipſius: *In principio erat verbum*. „ Ecce cibus ſempiternus: ſed manducant Angeli, manducant ſupernæ Virtutes, man„ ducant cæleſtes Spiritus; & manducant, & ſaginantur, & integrum manet quod eos „ ſatiat & lætificat. Quis autem homo poſſet ad illum cibum? Unde cor tam idoneum „ illi cibo? Oportebat ergo ut Menſa illa lacteſceret, & ad parvulos perveniret. „ Unde autem fit cibus lac? Unde cibus in lac convertitur, niſi per carnem traji„ ciatur? Nam mater hoc facit. Quod manducat mater, hoc manducat infans. Sed „ quia minus idoneus eſt infans qui pane veſcatur, ipſum panem mater incarnat, & „ per humiditatem mamillæ & lactis ſuccum, de ipſo pane paſcit infantem. Quomo„ do ergo de ipſo pane pavit nos Sapientia Dei? Quia Verbum caro factum eſt, & „ habitavit in nobis.

De his Chriſti Myſticis Uberibus *Sanctus Chryſoſtomus* egregie ait Homilia LX. ad Populum Antiochenum: „ Nonne videtis quanta promptitudine parvuli papillas capiunt, „ & quanto impetu labia uberibus infigunt? Accedamus cum tanta nos quoque alacri„ tate ad hanc Menſam; quinimmo cum longe majori trahamus tamquam infantes la„ ctanei Spiritus gratiam; & unus ſit nobis dolor hac eſca privari.

Tandem piis animabus hæc verba accommodari poſſunt, *Et filiæ tuæ lac ſugent*, vel

de

de latere fugent, quæ ab uberibus divinæ consolationis inebriatæ, concepto delectationum terrenarum fastidio, cœlesti Sponso identidem ajunt: *Meliora sunt ubera tua vino*. Id est (ut explicat Mellifluus Pater S. Bernardus) „ Carnis voluptatem, qua paulo ante tamquam vino ebriæ tenebamur, vincunt hæ, quas tua nobis ubera stillant, „ deliciæ spirituales. Et pulchre vino comparat carnalem affectum, ut enim uva semel expressa non habet jam quod denuo fundat, sed perpetua ariditate damnatur; „ sic caro in pressura mortis ab omni prorsus sua delectatione siccatur, nec ultra revirescit ad libidines . . . . . Verum ubera non sic. Hæc enim cum exhausta fuerint, „ rursum de fonte materni pectoris sumunt quod propinent sugentibus. Merito proinde meliora carnis sæculive amore asseruntur ubera Sponsi, quæ nullo numquam lactentium numero arefiunt, sed semper abundant de visceribus charitatis, ut iterum „ fluant. „ Quæ omnia ostendunt, *S. Hieronymi* Versionem illam, *Filiæ tuæ lac sugent*, Mysticis sensibus non esse minus divitem & fœcundam, illa quæ modo in Bibliis Vulgatis legitur: *Filiæ tuæ de latere surgent*.

ARTICULUS XXXVII.

Alexandri Observatio in Versum X. Capitis I. Ezechielis propugnatur adversus Frassenum.

HOc loco ita habent Biblia Vulgatæ Editionis: *Similitudo autem vultus eorum:* (scilicet quatuor animalium) *facies hominis, & facies leonis a dextris ipsorum quatuor; facies autem bovis a sinistris ipsorum quatuor, & facies aquilæ desuper ipsorum quatuor*: Scripsit Alexander in hunc locum: *Deleri posset vox*, desuper. *Sic planior esset sensus, & convenientior Hebræo*. Observavit illam deesse in LXX. Interpretibus, in Chaldaica Paraphrasi, in Versionibus Syriaca, & Arabica. An ita se res habeat, expendamus.

Alexander p. 356.

Hebraici Textus Versio a *Sancte Pagnino* adornata, & a tribus Summis Pontificibus approbata sic habet: *Et facies aquilæ quatuor ipsis*.

LXX. Interpretes: *Facies aquilæ ipsis quatuor*.

Chaldaica Paraphrasis: *Facies aquilæ illis quatuor*.

Syriaca Versio: *Vultusque aquilæ in lateribus eorum sinistris*.

Arabica: *Faciemque aquilæ eadem quatuor*.

Theodoretus legit: *Et facies aquilæ quatuor*.

Antiquissima Biblia MSS. in hujusce Conventus Bibliotheca extantia, quorum sæpe memini, ad hujus loci marginem hanc annotationem habent Goticis pariter characteribus adscriptam: *Nec Hebræus, nec Antiqui habent*, desuper, *sed Glossa exponit*.

Nicolaus de Lira hæc verba: *Et facies aquilæ*, &c. ita commentatur: *Quia secundum descriptionem Latinorum facies aquilæ erat in parte posteriori. Quia tamen aquila habet collum longum, facies aquilæ elevabatur super alias tres. Secundum Hebræos vero non plus elevabatur quam aliæ. Unde & in Hebræo sic habetur*: Et facies aquilæ in ipsis quatuor, *vel*, ad ipsam quatuor: Id est, *existens in eadem linea cum aliis tribus, tamen ultima*.

Joannes Baptista Villalpandus, e Societate Jesu doctissimus Ezechielis Interpres, de hoc versu ita censet: *Legendum est*, Facies aquilæ ipsorum quatuor, *cum Textu Hebræo, Chaldæo, Græco, Septuaginta, & Latinis correctissimis, Complutensi, atque Regio, sine particula*, desuper, *quæ additur post vocem* aquilæ *in aliquot Codicibus Latinis*.

Maldonatus vir trium linguarum & sacræ doctrinæ peritissimus ex eadem Societate eadem pene observat: „ Quod ergo, *inquit*, noster Interpres dicit: *Et facies aquilæ* „ *de super ipsorum quatuor*, Hebraice non ita est. Non enim legitur, *desuper*: Nec „ id LXX. verterunt: neque nominatur locus ubi fuerit, quia id facile intelligi poterat: cum enim facies leonis esset ad dexteram faciei humanæ, & facies bovis ad „ sinistram, non poterat facies aquilæ esse nisi po ne faciei hominis aversa. Neque, „ ut opinor, noster Interpres, cum dixit, *Desuper*, voluit significare faciem aquilæ

„ su-

„ supra alias fuisse, sed fuisse a tergo, capite cæteris altiore, quia aquilæ, pro ratio-
„ ne corporis, longius quam cætera animalia collum habent.

Emmanuel Sa ex eadem Societate: *Hoc verbum*, desuper, *non est Hebr. Chald. in LXX. in Complut.*

Malvenda: „ Hebræi ex verbo hunc Versum habent: „ *Et similitudo facierum eorum*
„ *hæc erat, facies hominis, & facies leonis ad dexteram ipsis quatuor: & facies bovis*
„ *de sinistra ipsis quatuor; & facies aquilæ ipsis quatuor.* Notabis Prophetam hac vi-
„ sione, cum de animalibus loquitur, nunc pronominibus masculeis, nunc femineis vi-
„ cissim uti: quod *Chaioth* animalia feminea sint, & Angelos significent, qui eminen-
„ ter utramque naturam contineant, & utriusque generis rerum creatarum administra-
„ tionem obeant. Ergo videtur Propheta hoc Versu dicere, unicuique ex illis anima-
„ libus quadrifacibus fuisse faciem hominis in anteriore parte: & faciem aquilæ in
„ posteriore: faciem leonis in dextera parte, & faciem bovis in sinistra.

Reponit *Frassenus*, unius Critici judicium adversus totius Ecclesiæ Latinæ hanc vocem retinentis, & legentis sententiam præscribere non debere. Rectius & religiosius censuisse Protestantes, præsertim *Grotium*. Adversum me loqueris, *Frassene*, quasi unus sim & primus omnium mortalium, qui vocem, *desuper*, secundum Hebræum & LXX. Interpretes non esse legendam animadverterim. Vides tamen ex iis, quos protuli, sententiæ istius vindicibus, opinionem hancce meam, seu conjecturam, non esse singularem. Nec tamen illam Ecclesiæ totius judicio præscribere debere vel cogitavi, qui ejus tantum auctoritate hoc mendum, cæteraque in Vulgata Editione reliqua corrigi posse non semel scripsi, in illa, quam impugnas, Dissertatione mea: quippe ejus judicio conjecturas & Observationes hasce meas humillimi animi devotione subjeci, subjicio, subjiciamque semper, divina favente gratia. An religiosius & rectius censuerint Protestantes, præsertim *Grotius*, Viri Eruditi, nullisque præjudiciis occupati judicabunt. An controversia quæ *Frassenum* inter & *Alexandrum* intercedit, sit iis de rebus de quibus salva fide & pietate Catholica, dissentire non liceat, pronuntiabunt Viri Theologi: ac de Frassenianæ censuræ æquitate censebunt, qui Doctorem Catholicum, suis laboribus ac studiis Ecclesiæ servire satagentem, infra Protestantes deprimit. Meum interim solatium est, quod *Apud Christianos, non qui patitur, sed qui facit contumeliam miser est*. Divinique illius Oraculi cum incredibili voluptate memini: *In ore stulti baculus contumeliæ*. Ad illud attendas *Frassene*, idque unum pro contumeliis in me tuis responsum habeto. *Frassen. p. 389.* *Prov. 14. 3. Secundum LXX.*

Sed his prætermissis, Criticam tuam expendamus. Vocem, *Mihal*, id est, *desuper*, fateris in Hebræo Textu non comparere; sed verisimile esse ais illam excidisse, & forte ab aliquo Hebraizante postmodum e codice LXX. Interpretum fuisse expunctam, ne ea sententia ab Hebræo discordare videretur. Macte animo, *Frassene*; audacter augurari perge, ut cœpisti; sed utinam felicius! Voculam unam ab Hebræis codicibus nonnullis facile excidere potuisse, non diffiteor; sed quod ab omnibus toto terrarum orbe exciderit, quis verisimile arbitretur? Quis non illud censeat Frasseni Doctoris insomnium? Scilicet Judæi omnes in expunctionem vocis, *desuper* a suis codicibus conspirarunt? Nulli servati sunt ab hoc mendo immunes? Sed, quæro, num ante Versionem LXX. Interpretum id contigerit? Num postea? Si ante, quomodo vertere potuerunt, *Desuper ipsorum quatuor*, ut Frassenus ipsos vertisse contendit, & postea in omnibus Versionis ipsorum codicibus toto terrarum orbe fuisse expunctum? Si postea, quomodo in vetustissimis LXX. Interpretum Codicibus, quibus *Theodoreti* tempore utebatur Ecclesia; quomodo in Codicibus Vaticano & Alexandrino ante annos mille & ducentos exaratis, in omnibus denique toto terrarum orbe ab aliquo Hebraizante vox illa expungi potuit? Id sane cum sit incredibile, longe verisimilius est LXX. Interpretes vertisse quod in eorum Versione etiamnum legimus, *Facies Aquilæ ipsis quatuor:* & codices Hebraicos vocem *Mihal*, *desuper*, non habuisse: cum nulla vel in Hebræis ipsis Codicibus, vel in Græcis varietas inveniatur, & *Quod apud omnes unum invenitur, non sit erratum, sed traditum*, ut ait *Tertullianus*. Verisimilius igitur est Sanctum Hieronymum, siquidem ipse vertit, *Et facies aquilæ desuper ipsorum quatuor*, in

men-

mendosos codices incidisse ; vel ipsi visum fuisse hanc voculam ad majorem Textus Hebræi perspicuitatem esse addendam, quia licet in Hebræo non esset, intelligi tamen ex quatuor animalium situ facile poterat.

Quod vero aquilæ supra cæteras animalium facies eminentiam a SS. Patribus referri ad *S. Joannis*, qui æternam Verbi Dei generationem enarravit, supra cæteros Evangelistas eminentiam significandam, *Frassenus* observat, non probat accuratam esse Versionem illam, *Et facies Aquilæ desuper ipsorum quatuor* : sed bonitate Versionis illius supposita, præclarum & elegantem Commentarium esse. Præterea hunc sensum allegoricum esse, non literalem, nemo nescit in Scriptura Sacra paululum versatus. Quamvis (inquam) *Sancti Hieronymi*, & *Sancti Gregorii*, *ac Rabani*, qui ipsum secuti sunt, egregia sit expositio, Prophetiæ tamen sensum literalem assequi non videtur, ut *Maldonatus* erudite observat. Visio enim illa Prophetæ Evangelistis aptari commode non potest, si ad literam intendamus. Putat enim *S. Hieronymus* singulos Evangelistas singulas habere facies: *Matthæum* hominis, quia de Christi humanitate maxime agit : *Lucam* bovis, quia a Zachariæ exorditur Sacerdotio : *Marcum* leonis, quia a voce clamantis in deserto, quasi a rugitu leonis incipit : *Joannem* aquilæ, quod altius cæteris volet, ac de Verbi Dei æterna generatione disserat. Si autem Ezechielis visionem sequamur, non singulis singulæ facies, sed singulis quaternæ tribuendæ sunt : *Quatuor facies uni, & quatuor pennæ uni* (inquit Propheta.) Deinde, argumento Prophetæ non videtur omnino convenire Visionis ipsius ad quatuor Evangelistas accommodatio. Agebat enim Propheta de futura Judæorum captivitate, cum qua nihil Evangelistis commune est. Ab Aquilone quatuor animalium facies ostenduntur : Evangelistæ vero non ab Aquilone, sed a Meridie, id est, ab Jerusalem, Evangelii prædicationem inchoarunt, quemadmodum Christus illis præcepit, *Prædicari in nomine ejus pœnitentiam & remissionem peccatorum in omnes Gentes, incipientibus ab Jerosolyma*.

Lucæ 24. Adeo obscurus est istius Visionis sensus, ut nullus pene sit locus Scripturæ Sacræ ; qui tantam expositionum varietatem pepererit. *Catina* quidam Syrus, cujus *Sanctus Hieronymus* meminit, figuram quatuor animalium de castris Hebræorum in solitudine metatis explicabat. Faciem hominis toti Israeli : Faciem leonis Regiæ Tribui Juda : Faciem bovis Sacerdotali Tribui Levi : Faciem aquilæ Deo tribuebat, qui ultionem de populo repetebat, cum vellet, ut *Oseæ* 8. dicitur : *In gutture tuo sit tuba, quasi aquila super domum Domini*.

Alii Dei majestatem & gloriam hic describi censent, & Angelos per quatuor animalia, quibus Deus insidere dicitur, adumbrari. Ita hunc locum *Theodoretus* interpretatur. *Videt Propheta*, inquit, *excidium quo Hierosolyma funditus perdenda esset. Hoc enim significat*, Ventus veniebat ab Aquilone, *vel, ut Symmachus ait* : Impetu flans. *Significat autem venti vis Babilonii impetum*. Et maxima nubes, hastarum & jaculorum, *Omnisque generis telorum copiam & inundationem*. Ignis vero fulgurans, *non solum incussum terrorem, sed etiam urbis demolitionem ab igne perfectam*. Splendor autem in circuitu, *Dei gloriam, quæ se per supplicium ostendit*. Quatuor animalia de invisibilibus Potestatibus explicat, quibus Dei majestas insidet. Unde observat. Prophetam non dixisse simpliciter quatuor se animalia conspexisse, neque item similitudinem animalium, sed *tamquam similitudinem quatuor animalium* : Ita ut perspicuum sit. *Non ipsas vidisse divinos Prophetas eorum qui cerni nequeunt naturas, sed similitudines & formas, ab eo qui magna largitur, ad unumquemque usum ostensas . . . . Per quatuor facies & alas, declarat Dei quocumque pertinentem providentiam*. Pennæ, spiritalium Potestatum *significant acumen*. Scintillæ splendidissimo similes æri, *Splendorem & mentis indicant puritatem*. Manus alis absconditæ, *invisibilem & variam indicant efficacitatem*. „ Per facies leonis, bovis, aquilæ, hominis, significari omne hominum „ genus a Deo gubernari. Per leonem Regnum (namque animal regium est) significa„ tur : Per vitulum Sacerdotium, nam pro Principe Sacerdotum vitulus unus offereba„ tur : Et per aquilam Prophetia declaratur ; est enim animal in sublime volans, vi„ suque accerrimo, & Prophetia hujusmodi est, quæ sublimia contemplans longissime „ prospicit futura. " Hæc itaque figura docet, *Omnem hominum naturam, una cum*

pro-

propriis Ducibus, omnium Regi, omniumque Auctori subjectam esse, qui tot donis humanum genus instruxerit. Quod autem pennas eorum extentas ait, & duas pennas singulorum jungi, duas vero tegere corpora eorum, significat, „ Ne a divinis quidem Potestatibus omnia comprehendi, sed alia ipsis perspicua esse, alia ignota: Nec sibi positos terminos transgredi: sed duas alas concesso sibi contemplandi munere exultantes extendunt, & duabus corpus contegunt, eorum quæ occulta sunt ignoratione contentæ, neque contendentes ut ea percipiant, quæ percipere nefas est. „ Quod unumquodque ante faciem gradiebatur, & quocumque erat impetus spiritus, nec revertebantur, *Angelorum statam in omnibus obedientiam significat, & quod constitutam viam minime relinquant*. Hanc expositionem *Theodoreti*, apprime convenire instituto Prophetæ, inde patet, quod Ezechiel X. Cap. Vers. 1. hanc eamdem Visionem repetens animalia vocat Cherubim: *Et vidi*, inquit, *& ecce in firmamento quod erat super caput Cherubim*. Et Versu 15. *Et elevata sunt Cherubim: ipsum est animal quod videram juxta fluvium Chobar*. Tum etiam quod initio Capitis secundi, quasi per quamdam anacephaleosim his verbis breviter complectitur Visionem quam præcedenti Capite commemoravit: *Hæc visio similitudinis gloriæ Domini*. Et Cap. 3. Vers. 23. *Et surgens egressus sum in campum, & ecce ibi gloria Domini stabat, quasi gloria quam vidi juxta fluvium Chobar*. Ex quibus perspicue probatur Ezechielem tota hac animalium & rotarum quadriga nihil aliud quam Dei majestatem & gloriam sedentis super quatuor Cherubim declarare voluisse: Ac proinde Theodoreti expositionem instituto Prophetæ, & ejus Visioni convenire magis, quam explicationem *Sancti Hieronymi* de quatuor Evangelistis.

Literalis forsan magis videbitur *Maldonati* expositio. Supponit 1. Prophetam conversionem aliquam rerum & magnam tempestatem describere voluisse. Secundo hæc animalia esse Cherubinos, ut apparet ex Cap. X. ubi eadem Visio repetitur. *Ipsum est animal*, inquit Propheta, *quod vidi subter Deum Israel juxta fluvium Chobar. Et intellexi, quia Cherubim essent*. Supponit præterea hos Cherubinos aliquos Reges significare, quod Cap. 28. Regem Tyri Cherub appellet, Versu 14. *Tu Cherub extentus & protegens, & posui te in monte sancto Dei, in medio lapidum ignitorum ambulasti*. Et vers. 16. *Et ejeci te de monte Dei, & perdidi te, o Cherub, protegens de medio lapidum ignitorum*. Observat insuper, agere postea Ezechielem de quatuor Regnorum commutatione, Chaldæorum, Assyriorum, Ægyptiorum, & Tyriorum. Inde colligit, quemadmodum unum Cherub, id est, unum animal, Regem Tyri significabat, ita alia tria animalia alios tres Reges significare. Igitur sensum hujus ænigmatis esse arbitratur, fore ut post tempestatem quæ Judæis imminebat quatuor illa Regna, quæ Judæis infesta fuerant, huc illuc converterentur, & ad alios transferentur Dominos. Quod ut significet Propheta, generalem omnium Regnorum hypotyposim ponit ob oculos. Quatuor enim animalia, quatuor hæc Regna, de quibus agit, deinde omnium Regnorum naturam & conditionem significant: quæ quatuor facies habent, quia aliquando convenienter humanis moribus gubernantur, id est, in pace & tranquillitate, ita ut humanam faciem habere videantur: aliquando vicinas gentes, ut leones trucidant, ut boves conculcant, ut aquila diripiunt, & in captivitatem ducunt. Hanc ob causam Regem Babylonis ab Ezechiele aquilam vocari cap. 17. quia Regem Juda in Captivitatem docturus erat. Hæc dicit Dominus Deus, *Aquila grandis magnarum alarum, longo membrorum ductu, plena plumis & varietate, venit ad Libanum, & tulit medullam cedri*. Thronum saphirinum & similitudinem hominis in eo sedentis, Deum significare, qui supra omnes Reges altiore throno sedet. Colorem electri, & speciem ignis, Dei majestatem declarare. Vocem, quam Propheta supra firmamentum audivit, imperium Dei esse, quo omnia Regna gubernat, & quocumque vult transfert. Animalium figuram, & quatuor cujusque facies, & alas extentas, & tibias teretes, & pedes, summam ad obediendum Deo propensionem denotare: Regnaque omnia, sine cunctatione eo ire quo a Deo impelluntur. Alas, quibus se tegunt, humana esse præsidia, quibus Reges se tueri solent; sed quæ nihil prosunt, si a Deo alio impellantur. Manus hominis, humanam industriam, auxilia, studia, labores, quæ omnia, nisi Dei spiritu,

qui in animalibus fuisse dicitur, gubernentur, cassa sunt & inania. Ignem qui erat in medio animalium, indicare spiritum Dei in Regibus Regnisque omnibus residentem, ut eos huc vel illuc pellat. Non reverti cum incedunt, quia voluntati Dei non resistunt. Ire & reverti in similitudinem fulguris coruscantis, quia brevi tempore Regna auferuntur, & eidem cui ablata fuerant, restituuntur, ut accidit Nabuchodonosori apud Danielem. Sonum alarum qui audiebatur, indicasse numquam Regna sine magno sonitu, stridoreque converti. Hæc *Maldonatus*.

Cæteras expositiones aliorum Interpretum, ut minus convenientes prætermitto. Nemo autem non videt, quam inane sit argumentum, quo *Frassenus* usus est ad probandum nullum mendum esse in illo Versu Ezechielis, prout ipsum in Vulgata nostra legimus: *Et facies aquilæ desuper ipsorum quatuor*; quia S. Joannis supra cæteros Evangelistas eminentiam vox illa, *desuper*, significat: siquidem illa interpretatio non est literalis, sed mystica. Mirum autem est Disquisitorem Biblicum id non disquisiisse diligentius.

Sed etsi allegoricam illam quatuor animalium ad quatuor Evangelistas accommodationem, quam primus non invenit *S. Hieronymus*, sed a *S. Irenæo* lib. III. cap. XI. accepit, cum veneratione maxima, ut decet, amplectamur, & sequamur, non sequitur vocem, *desuper* necessariam esse, ut *S. Joannis* supra cæteros Evangelistas eminentia significetur, quam sola Aquilæ figura ipsi aptata satis exprimit. Major enim illius avis perspicacia, altior volatus, & oculorum in Solem audax conversio, designant *S. Joannem* cæteris Evangelistis supervolasse, & in ipsum Deum intendisse contemplationis oculos, ut de Verbi Æterni generatione dissereret, sic Evangelium suum inchoando: *In principio erat Verbum*, &c. Addiderim, Viros Eruditos non deesse, qui tametsi hanc genuinam esse Vulgatæ nostræ lectionem existiment, *Et facies aquilæ desuper ipsorum quatuor*; non ita tamen vocem illam intelligendam putant, ut eminentiam aliquam supra cæteras animalium facies significet, sed idem esse ac, *insuper*, aut *præterea*. Ita *Mariana* in Scholiis: *Hebr. non est*, desuper, *neque in Septuaginta aut Chaldæo: in Vulgata etiam Regia est sublatum: sensus ergo est*, Facies aquilæ ipsorum quatuor, *scilicet a sinistris erat, repeti enim id debet*. Ego, desuper, *non pro* supra, *sumo, sed pro*, insuper, præterea.

ARTICULUS XXXVIII.

Observatio Alexandri in Versum XXII. Capitis V. S. Matthæi a calumnia & Critica Claudii Frassen vindicatur.

VUlgata nostra eo loco sic habet: *Ego autem dico vobis quia omnis qui irascitur fratri suo, reus erit judicio*. Cum Græci, etiamnum Codices, & plurimi Veterum habeant εἰκῆ *Sine causa*, quod Vulgata nostra secundum Codices emendatiores non habet; *Claudius Frassen* sibi fas esse existimavit non solum atram bilem suam in me effundere, meque reprehendere sine causa, sed & calumniis insectari. *Hic*, inquit, *adjiciendam esse particulam, sine causa, timide post Brugensem censet Natalis Alexander; neque enim constanter id audent asseverare*. Doleo, *Frassene Frater*, non propter me ipsum, sed propter te, quod mihi imponere non verearis. Nec audacter, nec timide, nec ullo prorsus modo, dixi adjiciendam esse huic Versui particulam, *sine causa*. Sed ita scripsi: *Quidam addunt*, sine causa: *Ut est in quibusdam codicibus Græcis*, εἰκῆ. Vere dixissem, in omnibus, uno excepto Vaticano. Addidi S. Irenæum, Origenem, S. Cyprianum, Auctorem Epistolæ ad Zenam & Serenum apud Sanctum Justinum, Sanctum Chrysostomum, Auctorem Operis Imperfecti in Matthæum inter ejus Opera, Sanctum Isidorum Pelusiotam, Euthymium, Theophylactum, ita legisse: quibus Syriaca Versio consentit. Addidi, Sanctum Hieronymum in Commentariis monere hanc vocem, *sine causa*, esse expungendam; & Lib. II. adversus Pelagianos notare hanc in plerisque Codicibus deesse. Idem observare *S. Augustinum* lib. I. Retractationum cap. 19. quamvis ita legerit lib. de Sermone Domini in Monte. Nihil aliud omnino dixi de

Frassen. pag. 390.

Alexand. pag. 358.

de hoc Sancti Matthæi loco. Oculos appello omnium qui Dissertationem meam legerunt, vel legere dignabuntur. *Et Frassenus* quidquid in hac Observatione mea eruditionis est exscribendo & diripiendo, mihi imponit quod *adjiciendam particulam*, sine causa *post Lucam Brugensem censeam*. O hominis frontem! Ut autem depulsa calumnia, veritas Observationis meæ pateat, omnium oculis subjicio loca Patrum quæ indicare satis habui: & alia a Viro eruditione sua celeberrimo non absimili occasione prolata. *D. Arnaldo.*

Sanctus Irenæus lib. II. cap. LVI. de Christo ita loquitur: *Apud quem non solum qui occidit, reus erit occisonis ad damnationem; sed & qui irascitur sine causa fratri suo.* Et lib. IV. cap. XXXI. *Ait Dominus* ... Et qui irascitur fratri suo sine causa, reus erit judicio. *Ut sciamus quoniam non solum factorum reddemus rationem Deo, ut servi, sed etiam sermonum, & cogitationum.*

Origenes Tractatu VIII. in Matthæum: *Peccator est enim omnis, qui irascitur sine causa.*

Sanctus Cyprianus lib. III. Testimoniorum ad Quirinum cap. VIII. *Item in Evangelio κατὰ Matthæum: Audistis quia dictum est antiquis, Non occides: qui autem occiderit, reus erit judicio. Ego autem dico vobis, Quia omnis qui irascitur fratri suo sine causa, reus erit judicio.*

Auctor Epistolæ ad Zenam & Serenum, apud Sanctum Justinum: *Scriptum est enim, quod quisquis irascitur fratri suo temere, judicio obnoxius sit futurus.*

Sanctus Hilarius cap. IV. in Matthæum: „ Lex, *inquit*, vetuit occidere, reatum „ homicidii severitate judicii expiatura. Sed male in alterum commotæ mentis affe- „ ctio idem in Evangeliis habet pœnæ, & ex præcepto fidei non minus rea ira est „ sine ratione suscepta, quam in operibus legis homicidium.

Sanctum Basilium Homilia de *Ira*, addiderim dicentem: „ Ira quando oportet, & „ ut oportet ex ratione dispensata, fortitudinem, patientiamque & constantiam parit: „ præter vero rectam rationem tractata, insania efficitur: Idcirco nos Psalmus admo- „ net: Irascimini & nolite peccare: Ipse namque Dominus in Evangelio illum, qui „ temere fratri iratus fuerit, reum judicii facit. Illum vero, qui tamquam pharmaco „ ad ea, quæ oportet, ira utitur, minime condemnat.

Sanctus Joannes Chrysostomus, Homilia XVI. in Matth. legit: *Qui irascitur fratri suo sine causa, reus erit Judicio*: Et hanc sententiam sic exponit: „ Non enim omni- „ no istum extinxit affectum. Primo quidem quia impossibile est hominem passionibus „ liberari: Nam ut regere illas possumus, ita absque illis per omnia esse non possu- „ mus. Deinde quia etiam multis utilis est affectus iste, si illo opportune ac scienter „ utamur. Itaque considera quam ampla quondam bona operata sit ira Pauli. Hanc „ enim ille adversus Corinthios exercendo, a maxima illos peste liberavit. Per hanc „ etiam Galatarum gentem, quæ fere a Christo jam exciderat, reformavit: aliosque „ plures illius iræ censura correxit.

Auctor Operis Imperfecti in Matthæum, Homilia XI. legit: *Qui irascitur fratri suo sine causa, reus erit Judicio*: & hoc istam sententiam illustrat Commentario: *Ergo qui cum causa irascitur, non erit reus. Nam si ira non fuerit, nec doctrina proficit, nec judicia stant, nec crimina compescuntur. Justa ergo ira mater est disciplinæ. Itaque non solum non peccant, qui cum causa irascuntur; sed e contra, nisi irati fuerint, peccant: Quia patientia irrationabilis vitia seminat, negligentiam nutrit, & non solum malos, sed etiam bonos invitat ad malum ... Iracundia quæ cum causa est, non iracundia est, sed judicium. Iracundia enim proprie intelligitur commotio passionis. Qui autem cum causa irascitur, ira illius jam non ex passione est, sed ex causa: ideo judicare dicitur, non irasci.*

Sanctus Augustinus Lib. I. De Sermone Domini in Monte, cap. IX. hunc locum sic explicat: *Sane in tribus istis sententiis subauditio verborum intuenda est. Habet enim prima sententia omnia necessaria, ut nihil subaudiatur.* Qui irascitur, *inquit*, fratri suo sine causa, reus erit Judicio. *In secunda vero cum ait*: Qui autem dixerit fratri suo, Racha, *subauditur*, sine causa; *& ita jungitur*, reus erit Concilio. *Jam in tertia*,

ubi ait: Qui autem dixerit, Fatue, *duo subaudiuntur*, &, fratri suo, &, sine causa. *Hoc est unde defenditur quod Apostolus Galatas vocat stultos, quos etiam fratres nominat; non enim id fecit sine causa.*

Sanctus Paulinus Epistola 2. *Lex dicit, Non occides: At ipse: Nec irascaris fratri tuo sine causa.*

Sanctus Isidorus Pelusiota, Lib. II. Epistola CCXXXIX. *Quandoquidem*, inquit, *divinum Oraculum non simpliciter irasci, sed frustra ac temere, vetuit; licet enim etiam utiliter irasci, cum id vel ob Dei gloriam fit, vel ob eos quibus injuria infertur, vel ut proximi ad meliorem mentem revocentur*, &c.

Euthymius, Commentar. in cap. V. Sancti Matthæi, legit: *Omnis qui temere irascitur fratri suo, reus erit Judicio*: Hancque sententiam sic explicat: *Addens* temere, *non omnimodam abstulit iram, sed intempestivam tantum abjecit: quæ enim opportuna est, utilis est. Dicitur autem ira opportuna, quæ sumitur adversus eos qui contra Dei præcepta vivunt: quando non ad vindicandum nos, sed ad utilitatem eorum qui male vivunt, ex dilectione & amore fraterno irascimur, cum congrua honestate.* Irascimini, *inquit*, & nolite peccare, *Hoc est, Ne in irascendo erretis, ira male utentes.*

Theophylactus in Comment. pariter legit: *Omnis qui irascitur fratri suo temere, obnoxius erit Judicio*. Quæ verba sic explicat: *Qui irascitur fratri suo temere, ille condemnatur: Si autem quis irascitur ratione justa motus, & ut alium erudiat, & spirituali zelo, non condemnabitur. Unde & Paulus verba iræ locutus est ad Elymam Magum, & ad Pontificem; non temere quidem, sed zelo. Tunc autem temere irascimur, quando propter opes, vel gloriam*. Omnes istos Patres legisse: *Omnis qui irascitur fratri suo sine causa*, vel *temere*, Græce εἰκῆ quæ prior pars erat Observationis hunc in locum meæ, evidens est. Quod vero partem spectat alteram, *Sanctum Hieronymum* scilicet monuisse hanc vocem *sine causa*, esse expungendam & in plerisque codicibus deesse, idemque sensisse tandem *Sanctum Augustinum*, ostendo ipsorum verbis, quæ in dissertatione mea non descripsi, loca tantum indicans.

Sanctus Hieronymus in Commentariis: *In quibusdam Codicibus*, inquit, *additur*, sine causa: *cæterum in veris definita sententia est, & ira penitus tollitur, dicente Scriptura*: Qui irascitur fratri suo. *Si enim jubemur verberanti alteram præbere maxillam, & inimicos nostros amare, & orare pro persequentibus, omnis iræ occasio tollitur. Radendum est ergo*, sine causa, *quia ira viri justitiam Dei non operatur.*

Idem lib. II. adversus Pelagianos: *In Evangelio legimus*: Qui irascitur fratri suo sine causa, reus erit Judicio. *Licet in plerisque Codicibus antiquis*, sine causa, *additum non sit, ut scilicet ne cum causa quidem debeamus irasci. Quis hominum poterit dicere, quod ira, quæ absque justitia est, in sempiternum vitio careat?*

Sanctus Augustinus Lib. I. Retractationum cap. XIX. libros suos *De Sermone Domini in Monte* recognoscens: *Illud etiam*, inquit, *melius intelleximus postea, quod scriptum est*, Qui irascitur fratri suo. *Codices enim Græci non habent*, sine causa, *sicut hic positum est: quamvis idem ipse sit sensus. Illud enim diximus intuendum, quid sit irasci fratri suo, quoniam, non fratri irascitur, qui peccato fratris irascitur. Qui ergo fratri, non peccato irascitur, sine causa irascitur.*

Nemo igitur non videt, Patrum sententias ita omnino se habere, ut in Dissertatione mea, hunc expendendo locum breviter observavi. Adjiciendam particulam, *sine causa*, non dixi: quin immo *SS. Hieronymi & Augustini* auctoritatem cæteris Patribus opponens, significavi satis esse expungendam, ut illi docuerunt. Calumniatur ergo *F. Claudius Frassen*, & ut *Alexandrum* reprehendat, fingit ipsum scripsisse quæ non scripsit, sentire quod non sentit.

ARTICULUS XXXIX.

Observatio Alexandri in Versum XXVIII. Capitis XXVI. S. Matthæi a Frasseni Critica defenditur.

SEcundum Vulgatam Versionem hoc loco legimus: *Hic est enim Sanguis meus Novi Testamenti, qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum.* Observavit Alexander verti posse, *effunditur*, secundum Græcos Codices, & Syriacam Versionem. *Minus apposite*, inquit Frassenus. Et cur, Vir bone? *Quia*, inquit, *Græci codices* ferunt τὸ περὶ πολλῶν ἐκχυνόμενον; quod significat: *Qui pro multis effusus*. At cum pro multis effusus sit in Cœna & in Cruce, cur verti non possit, *effuditur*, æque ac *effundetur*? Immo de Calice cum loquatur Christus (*Lucæ* 22.) quo Sanguis ipsius continebatur, evidens est verti posse in præsenti, & quidem convenientius; *Qui pro vobis effunditur*: Id est, qui nunc in Sacrificio incruento quod instituo, pro vobis offertur & sacrificatur: Sicut de Corpore dicit: *Quod pro vobis datur*. Cur enim hæc verba, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν διδόμενον recte vertuntur, *Qui pro vobis datur*? Et hæc, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν ἐκχυνόμενον non recte vertentur, *Qui pro vobis effunditur*? Et hæc, τὸ περὶ πολλῶν ἐκχυνόμενον apud S. Mathæum, *Qui pro multis effunditur*? Et hæc apud S. Paulum I. ad Corinthios XI. τοῦτο μοῦ ἐστι σῶμα τὸ ὑπὲρ ὑμῶν κλώμενον. *Hoc est Corpus meum, quod pro vobis frangitur*? Quod ad Cœnam immediate referri constat, non ad Crucem: cum Christi Corpus in Cruce fractum non sit, sed in Eucharistia frangi dicatur, quatenus frangitur symbolum sub quo latet. In iisque Versionibus non leve momentum est ad Missæ Sacrificium contra Hæreticos asserendum. Cui enim Christi Corpus in Cœna pro hominibus datum, seu fractum est, cui fusus, libatus, oblatusque Sanguis ab ipso Salvatore, nisi Deo Patri? Non itaque Apostolis dumtaxat in cibum & potum, corpus & Sanguinem Christus dedit, sed Deo Patri in Sacrificium obtulit. Unde Viri quique Græcæ linguæ periti, hanc Versionem, *Qui pro multis effunditur*, magis congruam, & Græco Textui convenientiorem fore censent. Alexand. p. 259. Frassen. p. 391.

Liturgia *Sancto Jacobo* adscripta habet: *Hic est Sanguis meus Novi Testamenti, qui pro vobis & multis effunditur & datur in remissionem peccatorum.*

Liturgia *Clementi Romano* adscripta habet: *Hic est Sanguis meus qui pro multis effuditur.*

Syriacus Interpres: *Hic est Sanguis meus fœderis novi, qui pro multis effunditur in remissionem peccatorum.*

Arias Montanus: *Hic enim est Sanguis meus, Novi Testamenti, qui pro multis effusus in remissionem peccatorum.*

Erasmi Auctoris damnati Versio permissa: *Hic est enim Sanguis meus, qui est Novi Testamenti, qui pro multis effunditur in remissionem peccatorum.*

Qui SS. Basilium & Chrysostomum, atque Theophylactum Latinitate donarunt, Viri Græcæ linguæ periti, ubique verterunt: *Qui pro multis effunditur.* S. Basil. l. 1. de Bapt. cap. 1. S. Chrysost. & Theoph. in Comment.

Jansenius Gandavensis Episcopus cap. CXXXI. commentarii in Concordiam Evangelicam: „ Siendum, *inquit*, Græca non habere futurum, *effundetur*, sed verbum præ„ sentis temporis ἐκχυνόμενον, id est, *Qui effunditur*. Quod etsi communiter intelliga„ tur positum pro futuro, & ideo dictum esse per verbum præsens, *effunditur*, quia „ jam jam sanguis erat in Cruce effundendus, aut quia jam cœpta erat Christi Passio „ per proditionem Judæ: tamen recte videtur etiam eo verbo intelligi Dominum si„ gnificasse Sanguinem suum tum effundi in ultima Cœna, cum eum Discipulis tradi„ dit sumendum: Non tamen sic ut intelligatur quemadmodum quidam Lutherani, „ Dominum asserere suum Sanguinem tunc effundi ratione potationis, sed ratione „ oblationis: Nimirum quia etiam tunc sanguinem suum Christus Deo Patri obtulit „ in remissionem peccatorum .... Quod autem de effusione sanguinis facta in Cœna „ intelligi etiam debeat quod dicit Dominus, *Qui effunditur*, manifestum videtur ex „ Luca, apud quem relativum, *qui*, non potest referri ad Sanguinem, sed debet re„ ferri ad Calicem, *ut manifeste patet ex Græcis*, τοῦτο τὸ ποτήριον ἡ καινὴ διαθήκη

„ ἐν τῷ αἵματί μου τὸ ὑπὲρ ὑμῶν ἐκχυνόμενον. Poculum autem non dicitur effundi, nisi „ quia contentum in poculo Deo libabatur ..... Certe D. Ambrosius declarat se legisse in verbis consecrationis verbum præsentis temporis, *effunditur*, illudque intellexisse de effusione quæ quotidie fit in Sacrificio, cum dicit *lib. IV. de Sacramentis* „ *cap.* 6. Si quotiescumque effunditur Sanguis Christi, in remissionem peccatorum funditur, debeo illum semper accipere, &c.

Maldonatus in Commentario, Calvinistarum responsionem occupans, qui Dominicorum verborum, *Hoc est Corpus meum quod pro vobis traditur*, sensum esse dicunt, Hæc est figura Corporis mei, quod pro vobis tradendum est, ait: „ Huic sensui repugnat, „ quod nullus Evangelista neque de Corpore, neque de Sanguine loquens, futuro usus „ sit tempore, sed omnes tres Evangelistæ, & præterea Apostolus Paulus, præsenti „ utantur, Quod pro vobis datur, Qui pro vobis funditur. Quod si præsens pro futuro positum esset, aliquis profecto eorum futuro usus esset. Nec enim casu eadem „ omnes figura usos esse credendum est.

Estius in cap. XI. Epistolæ I. S. Pauli ad Corinthios: Evangelistas, *inquit*, utentes „ verbo præsentis temporis, *Qui effunditur*, non respicere ad effusionem Sanguinis futuram in Cruce, sed ad eam qua sub specie vini fundebatur in Cœna, ostenditur „ ex verbis quæ sunt apud Lucam; in quibus illud, *Qui pro vobis effunditur*, non potest ad Sanguinem referri; videlicet casu manifeste repugnante in Græco: sed necessario refertur ad Calicem τὸ ποτήριον ἐκχυνόμενον, *Poculum quod effunditur*. Quod utique non in Cruce effusum est, sed in Cœna.

Lucas Brugensis in Commentar. Evangelii secundum Matth. ἐκχυνόμενον, effunditur. „ Ita est, & Syriace. Multi intelligunt præsens positum esse pro imminente futuro, „ ut ad Crucem referant, sed non frustra præsenti tempore constanter utuntur tres „ Evangelistæ simul & Paulus, cum de Sanguine: Lucas autem, & Paulus, etiam „ cum de Corpore loquuntur: quin immo clarum hinc evadit (Id enim requirit propria & simplex loci sententia) quod non de Cruce solum, verum etiam de Cœna „ & Eucharistia Christus loquitur; præsertim cum Lucas manifeste effusionem non Sanguinis tribuat, sed Calici.

Cornelius a Lapide in cap. XXVI. S. Matthæi, v. 28. „ Græce tam apud Matthæum, „ quam apud Marcum & Lucam est ἐκχυνόμενον in præsenti, idest, *effunditur*, idest, „ offertur, & libatur, scilicet in Sacrificio hoc Eucharistiæ sub specie vini; & paulo „ post in sua specie & forma naturali Sanguini effundetur in Cruce". Et infra: „ Græce est ἐκχυνόμενον in præsenti apud omnes tres Evangelistas, idest, *effunditur*, scilicet „ nunc in hac Cœna & consecratione Eucharistiæ: ergo loquitur de præsenti Sacrificio Eucharistiæ, non tantum de futuro in Cruce. Et ita legit & intelligit S. Ambrosius in Psalm. 37. Vers. 1.

Verba *S. Ambrosii*, quæ Cornelius non profert subjicio: „ Duos Calices lego, unum „ mortis, alterum vitæ. Mortis Calicem suo Christus exinanivit Sanguine, & novum Calicem ministravit, ut dicamus: Calicem salutaris accipiam. Novi Calix est „ Testamenti, qui in remissionem effunditur peccatorum. Effunditur hic Calix, & „ fex ejus non inanitur, quia mundat omne delictum.

P. Amelote, eruditus Congregationis Oratorii Sacerdos, in Notis Gallicis ad Evangelium S. Matthæi, c. 26. *Dans l'Original*, τὸ ἐκχυνόμενον, *Qui est repandu*.

Idem in præfatione elegantis Versionis suæ Novi Testamenti in linguam Gallicam, observat sæpe vocem Latinam in Vulgata nostra vim Græci Textus non exprimere. Id confirmat ex cap. 14. Sancti Marci, Vers. 24. ubi Christi verba Sanguinem suum Apostolis dantis ita redduntur: *Hic est Sanguis meus Novi Testamenti, qui pro multis effundetur*. Et Lucæ 22. vers. 20. *Hic est Calix Novum Testamentum in Sanguine meo, qui pro vobis fundetur*. Deque iis locis ita differit: *Ainsi dans Saint Marc, Chap.* 14. *Vers.* 24. *lorsque Jesus-Christ donne son Sang, & qu'il dit*, Qui pro multis effundetur: *J'ay cru que ce seroit exprimer plus clairement son intention, & mieux conserver la proprieté de nostre langue; qui n'aime pas comme l'Hebreu, de changer les temps, de le traduire au present comme il est dans le Grec*, τὸ περὶ πολλῶν

ἐκχυ-

ἐκχυνόμενον. Qui eſt repandu pour pluſieurs. *Ce que j'ay obſervé de meſme dans Saint Luc*, *Chap.* 22. *Verſ.* 20. Cette Coupe eſt le Nouveau Teſtament par mon Sang, la quelle eſt versée pour vous, τὸ ὑ περὶ ὑμῶν ἐκχυνόμενον. *Et de peur que quelqu' un ne s' imagine que j' ay commis une irreverence envers l' Interprete Latin, de ne pas exprimer ce mot comme luy par le futur : qu' il ſçache que c' eſt ce meme Interprete qui m' en a donné l' exemple dans ce Chapitre de Saint Luc, où il a traduit ces paroles au meſme temps qu' il les a trouvées dans le Grec.* Cecy eſt mon Corps qui eſt donné pour vous, τῦτο ἐςὶ τὸ σῶμά μȣ τὸ ὑπὲρ ὑμῶν διδόμενον.

Ex his omnibus patet, *Claudium Fraſſen* imperite omnino hanc *Alexandri* Obſervationem reprehendere: *Verti poſſet*, effunditur, *ſecundum Grecos Codices*, *&* *Syriacam Verſionem*, *utque legitur Marci* 14. *Verſ.* 24. *Lucæ* 22. *Verſ.* 20. *&* 1. *Corint.* 11. *ſi ad Textum Græcum attendatur.* *Hoc eſt Corpus meum quod pro vobis datur.*

ARTICULUS XL.

Obſervatio Alexandri in Verſum IX. Capitis XXVI. S. Matthæi defenditur.

IBI legimus ſecundum Verſionem Vulgatam: *Tunc impletum eſt, quod dictum eſt per Jeremiam Prophetam, dicentem: Et acceperunt triginta argenteos, pretium appretiati, quem appretiaverunt a filiis Iſraël: Et dederunt eos in agrum figuli, ſicut conſtituit mihi Dominus.* Obſervavi, quoſdam contendere, Jeremiam, Scriptorum errore pro Zacharia poſitum, qua opinione ut minus probabili rejecta, alias hujus loci expoſitiones protuli. Prima eſt, quod Oraculum iſtud primitus a Jeremia prolatum, hominumque memoria conſervatum, a Zacharia repetitum fuerit. Neque id mirum eſſe, cum priorum Prophetarum verbis Prophetæ poſteriores uti ſoleant. Id ex locis quibuſdam parallelis Prophetarum a *Grotio* annotatis, ſed quæ nemo Scripturæ Sacræ ſtudioſus neſcit, confirmavi. Hinc illa *Fraſſeni* criminatio, quod *Grotium* exſcripſerim. Secunda expoſitio eſt, quam affert *S. Auguſtinus* lib. III. *De Conſenſu Evangeliſtarum*, Evangeliſtam reſpexiſſe ad cap. 42. Jeremiæ, ubi dicitur, ipſum emiſſe agrum a filio patris ſui, & dediſſe ei argentum; licet non ſub hoc nomine pretii, quod legitur apud Zachariam, *triginta argenteis*, &c. Tertia, quam ibidem *S. Auguſtinus* addit, Sanctum Matthæum noluiſſe emendare quod ſibi pro alio occurrit nomen Prophetæ, quia Spiritu Sancto auctore id a ſe poſitum agnovit, ut certiores eſſemus, uno Spiritu Prophetas omnes loquutos eſſe, & tantam inter eos eſſe concordiam, ut congruentiſſime uni tribuatur quod ab altero dictum eſt. Quarta eſt, Evangeliſtam nullius Prophetæ nomen poſuiſſe, ſed tantum ſcripſiſſe, *Tunc impletum eſt quod dictum eſt per Prophetam.* Cui conjecturæ favent multi Codices Latini, a quibus tempore etiam S. Auguſtini aberat Jeremiæ nomen, quod Syriaca etiam Verſio non habet. *Fraſſenus* has Obſervationes exſcribit, & ſuas facit, ex iiſque concludit, optime Jeremiæ vocem in ſacro Textu poſſe conſiſtere, nec ab eo eſſe expungendam. Quaſi vero expungendam eſſe dixiſſem, aut vel leviter innuiſſem; & non potius eo collineent Obſervationes meæ, ut nativam, non inſititiam eſſe probem, ſed religioſe retinendam. Quamobrem igitur contra *Alexandrum* hic allatrat *Fraſſenus*? Quia obſervavit cum Luca Brugenſi, quibuſdam viſum eſſe *Jeremiam Scriptorum errore pro Zacharia poſitum.* Et cur iſtud obſervare non licuiſſet, Vir bone, cum ita ſe res habeat? *Fraſſen. p. 392.*

Ita quippe *Origenes*, Tractatu XXXV. in Matthæum: *Sed quoniam quod poſt hæc dicit Evangeliſta*, Tunc impletum eſt quod dictum fuerat per Jeremiam Prophetam dicentem, *&c. inter ea quæ ſcripta ſunt non invenitur hoc Jeremias prophetaſſe alicubi in libris ſuis, qui vel in Eccleſiis leguntur, vel apud Judæos referuntur: Si quis autem poteſt ſcire, oſtendat ubi ſit ſcriptum: Suſpicor aut errorem eſſe Scripturæ, & pro Zacharia poſitum Jeremiam, aut eſſe aliquam ſecretam Jeremiæ Scripturam in qua ſcribitur.*

Ita *Euſebius*, *Lib. X. De Demonſtratione Evangelica*, *cap. IV.* ubi recenſitis Sancti Matthæi verbis, ait: *Diligenter conſiderabis, cum hæc non habeantur apud Jeremiam*

Prophetam, num arbitrari oporteat ea per quamdam malitiam ex illo sublata esse, an vero Librarii erratum fuisse, qui negligentius Sanctorum Evangeliorum exemplaria confecerit, & ex negligentia in errorem inciderit, & pro Zacharia posuerit Jeremiam: utpote cum ita scripto opus fuerit: Tunc completum est quod dictum est per Zachariam Prophetam. *Pro eo autem quod perperam conversum est:* Et miserunt eos in domo Domini, in fornacem, *dictum est illud:* Et dedi eos in agrum figuli. *Plane enim in ipsa Prophetia in templo Domini projectum fuisse argentum dicitur, & ab Evangelio itidem in templo.* Projectis enim, *inquit,* Judas argenteis in templo, recessit . . . *Porro autem etiam illud contemplare, num fornax dicta sit domus Domini, propterea quod in templo Dei quasi in fornace conflatoris, animos ex divinorum sermonum calore atque igne transformari contingit; aut alioqui non puros, dum tamquam in fornace igne explorantur, redargui.*

Lib. XI. de Gloria & Honore Filii Hominis. Ita *Rupertus Abbas*, qui hunc Textum absque Prophetæ nomine profert hoc modo: *Tunc*, inquit Evangelista, *impletum quod dictum est per Prophetam dicentem: Et acceperunt triginta argenteos*, &c. in Commentario vero hæc habet: *Propheta per quem hoc dictum fuerat, Zacharias est, sed per incuriam Scriptorum inolevit, ut hic pro Zacharia, nominaretur Jeremias.*

Huic sententiæ subscribit *Joannes Benedictus*, Theologus Parisiensis in Scholiis, Eusebiumque laudat Lib. *De Demonstratione Evangelica* X. cap. IV.

P. Amelote, Congregationis Oratorii Sacerdos, in Notis Eruditis in Evangelium S. Matthæi Gallico idiomate a se donatum, eamdem sententiam approbat. En ejus verba: *Ces paroles ne se trouvant pas dans Jeremie, mais dans Zacharie, il faut ou qu'un des premiers Copistes ait manqué en cette citation, veu qu'elle se trouvoit du temps d'Origene; ou que Zacharie s'appellast aussi Jeremie: ou que ce Texte ait esté pris de quelque Livre Saint, mais non pas Canonique de Jeremie.*

ARTICULUS XLI.

Observatio Alexandri in Versum XXXVI. ejusdem Capitis propugnatur.

Alexander p. 364. IBi legimus, secundum Vulgatam Versionem: *Postquam autem crucifixerunt eum, diviserunt vestimenta ejus, sortem mittentes: ut impleretur quod dictum est per Prophetam dicentem: Diviserunt sibi vestimenta mea, & super vestem meam miserunt sortem.* Sequens vero Versus ita habet: *Et sedentes servabant eum.* Observavi hanc sententiam: *Ut impleretur quod dictum est*, usque ad *miserunt sortem*, insititiam esse, id probare MSS. plusquam viginti a quibus abest; nec Græce, nec Syriace legi; addiderim nec Arabice, nec Persice, nec Æthiopice, Sanctum Hieronymum & Sanctum Augustinum ista verba in Sancti Matthæi Evangelio non legisse, nec Christianum Drutmarum, quibus Paschasium Radbertum Rabanum addiderim: e Græcis vero Origenem, Sanctum Chrysostomum, & Euthymium.

Frassen. p. 194. Objicit *Frassenus*, hanc sententiam in Græcis MSS. exemplaribus haberi, solis Complutensibus exceptis. Illam referre multa MSS. antiquissima, præsertim perantiquum, quod est in Bibliotheca majoris Conventus FF. Minorum Parisiensium: S. Hieronymum eam in Textu proponere & interpretari in Commentariis: Sanctum Augustinum ea verba tamquam Evangelica legere lib. III. De Consensu Evangelistarum cap. XII. Romanos denique Correctores ea retinuisse.

Quin habeantur in Latinis MSS. antiquis bene multis, immo & Græcis quibusdam vetustissimis, non imus inficias. Ab *Eusebio* siquidem Lib. De Evangelica Demonstratione ita laudantur, ut extant in Vulgata nostra. Quod momentum a *Frasseno* contra nos haud prolatum, quia ignoravit, ipsi liberaliter ac ingenue suppeditamus. Sed negamus in antiquioribus & melioris notæ Codicibus Græcis & Latinis haberi. In primis quam falsum sit quod *Frassenus* affirmat, in Græcis MSS. exemplaribus, solis Complutensibus exceptis, haberi, falsi convincit MS. Codex antiquus Bibliothecæ Collegii RR. PP. Societatis Jesu Parisiensium, ex antiquioribus descriptus, in quo hæc sen-

sententia non habetur; sed sic legitur: *ϛαυρώσαντες δὲ αὐτὸν διεμερίσαντο τὰ ἱμάτια αὐτȣ̃ βάλλοντες κλῆρον. ϗ καθήμενοι ἐτήρȣν αὐτοῦ ἐκεῖ.* Id est: *Crucifigentes vero ipsum, diviserunt vestimenta ejus mittentes sortem. Et sedentes servabant eum ibi.*

Aberat eadem sententia ab iis omnibus Codicibus Græcis, quibus Auctores Versionum Orientalium usi sunt, Syriacæ nimirum, Persicæ, Arabicæ, & Æthiopicæ.

Ita Syriaca: *Cumque crucifixissent eum, partiti sunt vestimenta ejus sorte; & sedebant ac custodiebant eum illic.*

Persica: *Cum eum super Crucem suspendissent, vestes ejus sorte dividebant, & ibi sedebant ut eum custodirent.*

Arabica: *Et cum crucifixissent eum, diviserunt vestimenta ejus inter se, & sortem miserunt super ea: & sederunt ibi ut custodirent eum.*

Æthiopica: *Et tunc crucifixerunt eum: & diviserunt vestimenta ejus, sortem jacientes & sederunt custodientes eum ibi.*

Aberant a Codicibus Græcis, quibus usus est *Origenes*, quem Codices plurimos legisse, & qui melioris notæ essent, cognovisse, & in his studiis præ cæteris Veterum versatum fuisse, nemo nescit. Ita vero laudat hanc sententiam, Versus 35. 36. conjungens: *Postquam autem crucifixerunt eum, diviserunt sibi vestimenta ejus, sortem mittentes: Et sedentes servabant eum.* Aberant igitur a Codicibus Ecclesiæ Alexandrinæ, & aliis quos *Origenes* legit.

Aberant a Codicibus Ecclesiæ Antiochenæ & Constantinopolitanæ, ut constat ex *S. Joanne Chrysostomo*, qui Homilia LXXXVIII. in Matthæum, Evangelistæ verba recensens, Propheticum testimonium non adscribit: *ἄκȣε τοίνυν, ϗ τὰ ἑξῆς, ἐπειδὴ γὰρ ἐνέπαιξαν, ἤγαγον αὐτὸν εἰς τὸ ϛαυρῶσαι, φησί, ϗ γυμνώσαντες ἔλαβον αὐτȣ̃ τὰ ἱμάτια, ϗ καθήμενοι ἐτήρουν αὐτοῦ ἐκεῖ πότε ἀποπνεύσει: ϗ διανέμονται τὰ ἱμάτια αὐτοῦ.* Id est: *Sed reliqua quoque audias. Postquam enim deludentes saturati sunt duxerunt ipsum, ut crucifigerent, inquit, & denudantes, acceperunt ejus vestimenta, & sedentes observabant eum ibi quando expiraret. Et partiuntur vestes ejus.*

Aberant a Codicibus quibus usus est *Euthymius*, qui S. Matthæi Textum ita refert: *Cumque crucifixerunt eum, diviserunt vestimenta ejus sortem mittentes. Et sedentes servabant eum ibi.*

Aberant a Codicibus quibus usus est *S. Hieronymus*, qui Novum Testamentum Græcæ fidei reddidit, ut ejus Commentarius fidem facit, in quo non exponitur, sed laudatur ex Psalmo istud Oraculum ad verba Evangelistæ illustranda. Quod sane non præstitisset, si Textui *S. Matthæi* totidem verbis fuisset insertum; sed solum annotasset Evangelistam illud accepisse ex Psalmo. Hæc solum verba *S. Hieronymi* Commentarius repræsentat: *Postquam autem crucifixerunt eum, diviserunt vestimenta ejus, sortem mittentes*: quæ hac verbi observatione illustrat: *Et hoc in eodem Psalmo fuerat prophetatum: Diviserunt sibi vestimenta mea, & super vestimenta mea miserunt sortem.* Unde nullum dubium est, quin Versus XXXV. pars illa, *Ut impleretur quod dictum est*, usque ad hæc verba, *miserunt sortem*, intrusa sit in Textum Evangelii, prout in excusis S. Hieronymi Operibus extat, nec ab ipso ex Græco versa esse. Falso igitur ait *Claudius Frassen*, S. Hieronymum hanc sententiam in Textu proponere, & in Commentariis interpretari. Frasseni delirium emendabit *Nicolaus de Lira*, qui hæc verba exponens, ait: *Secundum Hieronymum istud non est de Textu Matthæi, nec est in antiquis Libris, sed tantum in Evangelio Joannis.*

Aberat a Codicibus Ecclesiæ Africanæ, ut constat ex *Sancto Augustino lib. III. De Consensu Evangelistarum* c. XII. Ubi singulorum Textus Evangelistarum de partitione vestimentorum Christi recensens, Sancti Matthæi Textum absque Prophetici Oraculi citatione profert. En ejus verba: *Sequitur Matthæus*: „ Postquam autem crucifixerunt „ eum, diviserunt vestimenta ejus, sortem mittentes: Et sedentes servabant eum. „ Hoc idem Marcus sic: Et crucifigentes eum, diviserunt vestimenta ejus mittentes „ sortem super eis quis quid tolleret. Hoc Lucas sic ait: Dividentes vero vestimenta „ ejus, miserunt sortes: Et stabat populus expectans. Breviter a tribus dictum est. „ Joannes autem distinctius hoc explicat quemadmodum gestum sit. Milites ergo, in-

„ quit,

„ quit, cùm crucifixiſſent eum, acceperunt veſtimenta ejus, & fecerunt quatuor par- „ tes, unicuique militi partem, & tunicam. Erat autem tunica inconſutilis deſuper „ contexta per totum. Dixerunt ergo ad invicem: Non ſcindamus eam, ſed ſortia- „ mur illam cujus ſit. Ut Scriptura impleretur dicens: Partiti ſunt veſtimenta mea „ ſibi, & in veſtem meam miſerunt ſortem". Sanctus Auguſtinus loca illa profert prout in Verſione Itala ex Græca expreſſa, quæ *verborum tenacior erat, cum perſpicuitate ſententiæ*, ut ipſe ait, illius tempore legebantur. Hæc autem verba, *Ut adimpleretur quod dictum eſt*, &c. non refert in Textu Sancti Matthæi, ſed ſolum in Textu S. Joannis. Igitur in veteri Verſione Itala non erant, adeoque nec in Codicibus Græcis.

Sic Latini loquitur. Reſpondet Fraſſenus, *Sanctum Auguſtinum, cum in eo opere tantum incumbat conciliare in ſpeciem pugnantes Evangeliorum Textus, ſuperfluum erat hunc commemorare, in quo nulla apparet cum aliis oppoſitio*. Sed turpiter hallucinatur Biblicus Diſquiſitor, & *Sanctum Auguſtinum* ſe non legiſſe eo in loco oſtendit cum IV. Evangeliſtarum conſentientes Textus referat prout in Eccleſiæ Codicibus legebantur. Fallor ipſe, legit Fraſſenus hunc locum, ſed fœde mutilavit. Illum enim deſcripſit dumtaxat ab eis verbis: *Joannes autem diſtinctius hoc explicat*, aliorum Evangeliſtarum ſententiis, qua S. Doctor præmittit, mala fide ſuppreſſis. Tum ſibi canit, Io triumphe, ita colligens: *Vides illum* (ſcilicet S. Auguſtinum) *præfata verba tamquam Evangelica legere*. Miror hominem qui Curſum Philoſophicum & Theologicum edidit, tam ridicule ratiocinari. Agitur de Textu S. Matthæi, ſcilicet de Verſu 35. Capitis 27. in quem intruſa eſſe illa verba, *Ut impleretur quod dictum eſt per Prophetam dicentem, Diviſerunt ſibi veſtimenta mea, & ſuper veſtem meam miſerunt ſortem*, Alexander obſervaverat. Eam Obſervationem ut evertat Fraſſenus, Textum profert S. Joannis, & concludit Sanctum Auguſtinum ea verba ut Evangelica legiſſe, cum concludere debuiſſet ipſum ea legiſſe in Evangelio Sancti Matthæi, ut aliquid contra Alexandrum evinceret, qui ſcripſit, *Veriſimile eſſe, hanc ſententiam ad marginem hic annotatam ex Evangelio S. Joannis, aut ex Pſalmi 21. verſ. 19. tandem in Textum irrepſiſſe.*

Aberant a Codicibus Eccleſiæ Germanicæ ut conſtat ex *Rabano Mauro* lib. VII. in Matthæum, ubi Textum illum ſic refert: *Poſtquam autem crucifixerunt eum, diviſerunt veſtimenta ejus, ſortem mittentes. Et ſedentes ſervabant eum*. Et in Commentario ait: *Joannes autem diſtinctius hoc explicat quemadmodum geſtum ſit*. Tum deſcribit Textum S. Joannis in quo hæc leguntur: *Dixerunt ergo ad invicem: Non ſcindamus eam, ſed ſortiamur de illa, cujus ſit, ut Scriptura impleretur dicens: Partiti ſunt veſtimenta mea ſibi, & in veſtimenta mea miſerunt ſortem.*

Aberant a Codicibus Eccleſiæ Gallicanæ ut conſtat ex *Chriſtiano Drutmaro*, & *Paſchaſio Radberto* Corbejenſibus Monachis. Et *Paſcaſius* quidem lib. XII. in Matthæum ita hanc ſententiam refert: *Poſtquam autem crucifixerunt eum, diviſerunt ſibi veſtimenta ejus, ſortem mittentes*: Et cum hocce Verſu immediate connectit alterum: *Et ſedentes ſervabant eum*. In Commentario vero ait: *Hoc namque eſt quod in Pſalmo ipſe de ſe per Prophetam prædixerat*: Diviſerunt ſibi veſtimenta mea, & ſuper veſtem meam miſerunt ſortem. *Hanc namque Prophetiam apertius Joannes explanat*, &c.

Chriſtianus Drutmarus eodem tenore Textum Sancti Matthæi refert: *Poſtquam autem crucifixerunt eum, diviſerunt veſtimenta ejus, ſortem mittentes. Et ſedentes ſervabant eum.*

Recentiores Interpretes quid commemorem, qui hanc Sententiam addititiam eſſe innuunt? *Cajetanum* ita ſcribentem: *Tota hæc citatio Prophetici teſtimonii inſerta dicitur Matthæo, eo quod non habetur in multis Græcis Codicibus*. Marianam in Scholiis idem obſervantem: *Totum hoc* Ut impleretur, *uſque ad illud*, miſerunt ſortem, *in Græcis Regiis non eſt; in Roberti Stephani Codice legitur quidem, ſed obelo jugulatum. Item Goticus Codex non habet.*

Unde autem contigerit ut illa Sententia Textui Sancti Matthæi in plurimis Codicibus cum Græcis, tum Latinis addita ſit, ſi quæras; reſpondeo, id factum eſſe a Sciolis quibuſdam, ſeu a Scribis, qui in S. Joannis Evangelio hæc verba legentes, & forſan ad marginem Sancti Matthæi adſcripta, exiſtimarunt in Sancti Matthæi Textu deeſſe.

deesse, ideoque illa ex S. Joanne audacter addiderunt. Non unum hujusmodi errorem in Codices antiquos hac via irrepsisse Sanctus Hieronymus testatur Præfatione in IV. Evangelia ad Damasum. „ Magnus, *inquit*, hic in nostris Codicibus error inolevit, „ dum, quod in eadem re alius Evangelista plus dixit, in alio, quia minus putave- „ rint, addiderunt: Vel, dum eumdem sensum alius aliter expressit, ille, qui unum „ e quatuor primum legerat, ad ejus exemplum cæteros quoque existimaverit emen- „ dandos. Unde accidit ut apud nos mixta sint omnia, & in Marco plura Lucæ atque „ Matthæi, rursus in Matthæo plura Joannis, & Marci, & in cæteris reliquorum, „ quæ aliis propria sunt, inveniantur.

ARTICULUS XLII.

Observatio Alexandri in Versum XVII. Capitis III. Sancti Marci defenditur.

IBi legimus secundum Vulgatam Versionem: *Et imposuit eis nomina Boanerges, quod est, Filii tonitrui*. Lectionem mendosam esse observavi ex *Sancto Hieronymo* Commentar. in Isaiæ cap. LXII. scribente: *Filii quoque Zebedæi, quorum unus vocem tonitrui emittere poterat*: In Principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum, *appellati sunt Beneraam, quod interpretatur, Filii tonitrui*. Et in c. I. Danielis: *Filii Zebedæi appellati sunt Filii tonitrui: Quod non, ut plerique putant, Boanerges, sed emendatius legitur, Bederaham*. Et in nominibus Hebraicis: *Benereem, Filii tonitrui, quod corrupte Boanerges, usus obtinuit*. Ob hanc observationem *Frassenus* ineptiens me carpit, quasi grande sit erratum, *Sanctum Hieronymum* sequutum esse. Ait vocem *Boanerges*, in antiquis Codicibus Græcis legi, ac proinde nihil a Vulgato Interprete peccatum esse. Ego vero Codices illos antiquos in mendo cubare existimo, quod *Boanerges* Hebraicum nomen non sit, multo minus Græcum, *Filios tonitrui* significans. *Hieronymo* a partibus meis stante, vincam (ut spero) apud eruditos Judices. *Frassenus*, qui me arguendo, *Hieronymum* ipsum arguit, causa cadet. Mitto quod ipse observat, Christum non Hebraice pure, sed Syriace locutum, ideoque cum Zebedæi filios appellavit *Filios tonitrui*, dixisse Syriace *Beneregesch*: quam vocem per elypsim detrita una litera *e*, & mutato priori *e* in *a* Evangelista scripserit *Banerges*. Cum vero apud Græcos *a* facile migret in *o* Vulgatum Interpretem optime legisse, *Boanerges*. Mitto, inquam, divinationem tam ab omni veri specie abhorrentem, tot mutationibus fictitiis literarum innixam, ex quibus nec *Boanerges*, sed *Boanergesch* resultaret. Duobus enim argumentis refellitur istud *Frasseni* insomnium. Primum est, quod Evangelista nomen Syriacum *Beneregesch* retinuisset, non interpolasset: Sicut aliæ voces *Osianna* sive *Osanna*, *Amen*, *Alleluja*, religiose retentæ sunt in Libris Sacris, non ita fœde interpolatæ. Alterum momentum est, quod *Beneregesch* non significat *Filios tonitrui*, sed *Filios congregationis*, ut scite *Maldonatus* observat; qui erudite scribit in hunc locum: *Non dubito verum esse quod in Commentariis Hieronymus indicat; ignoratione peregrinæ linguæ adeo corruptum a Notariis, deflexumque hoc nomen esse, ut vix in eo primæ originis vestigium ullum appareat*.

Alexand. pag. 365.

Benera-ham.

Frassen. p. 395.

ARTICULUS XLIII.

Observatio Alexandri in versum II. Capitis II. S. Lucæ defenditur.

LEgimus hoc loco secundum Vulgatam nostram: *Hæc descriptio prima facta est a Præsid. Syriæ Cyrino*. Præpositionem *A* expungi posse observavi. Frustra contendit *Frassenus* eam in Vulgata nostra non redundare, cum Græcus Textus & Versiones Syriaca, Arabica, Persica, Ethiopica, Latinique Codices plurimi, præpositionem non habeant. Quibus addo Notam marginalem quæ in Bibliis antiquis Gotico charactere exaratis, in Bibliotheca hujusce Collegii Parisiensis FF. Prædicatorum eadem manu scripta legitur: *Græca litera non habet, A, & planior hic & verior est*. Cætera

Alexand. p. 367.

Frassen p. 395.

quæ

quæ hic *Frassenus* observat circa *Cyrini* Præfecturam, pene consentiunt cum iis quæ a me scripta sunt tum in Dissertatione mea de Vulgata Editione, p. 367. tum Dissertatione II. in Historiam Ecclesiasticam Sæculi I. pag. 194. 195. & 196. quæ loca Lector curiosus consulet, ne eadem sæpius repetere cogar.

Edit. prima.

ARTICULUS XLIV.

Observatio Alexandri in Versum XXVIII. Capitis I. S. Joannis defenditur.

HIc Versus in Vulgata nostra ita habet: *Hæc in Bethania facta sunt trans Jordanem, ubi erat Ioannes baptizans.* Legendum esse, in *Bethabara* observavi, quia Bethania cis Jordanem est. Contra *Frassenus* stat pro Bethania, eamque lectionem retineri posse contendit, Beda, Alcuino, & Nicolao de Lyra suffragantibus. Ego vero sto pro *Bethabara*, & Origenem, Sanctum Joannem Chrysostomum, Sanctum Epiphanium, Sanctum Hieronymum, Euthymium, Theophylactum, sententiæ Auctores meæ profero, necnon MSS. plurima cum Græca, tum Latina, rationemque gravissimam ex Geographia Sacra petitam. Quænam Sententia firmioribus momentis nitatur, Viri Eruditi judicabunt: Utrum Origeni, Sancto Chrysostomo, Sancto Epiphanio, S. Hieronymo sint anteponendi Beda, Alcuinus & Lyranus.

Ita legit *Origenes* in Commentariis Evangelii S. Joannis a Clarissimo & Doctissimo Præsule *Daniele Huetio* Græce & Latine editis pag. 130. *Hæc in Bethabara facta sunt, trans Jordanem, ubi erat Joannes baptizans.* Quæ verba sic exponit: *Quod in omnibus fere Exemplaribus ponatur*: Hæc in Bethania facta sunt *non ignoramus*, & *videtur etiam hoc antea factum fuisse: unde apud Heracleonem etiam Bethaniam legimus. Sed persuasi sumus non* Bethania, *sed* Bethabara *legere, cum ad loca pervenissemus, ut Jesu, Discipulorumque ejus, ac Prophetarum vestigia inspiceremus. Bethania namque, ut ipse inquit Evangelista, patria Lazari, & Mariæ, & Marthæ, quindecim stadiis a Hierosolymis distat, qua Jordanes fluvius, lato computo, abest stadiis circiter octoginta supra centum: sed neque locus est circa Jordanem, qui nomen commune habeat cum Bethania. Dicunt autem ostendi circa tumulos Jordanis Bethabara, ubi Historiæ dicunt Joannem baptizasse: estque nominis interpretatio consequens baptismati præparantis Domino populum instructum; est enim, si interpreteris, Domus instructionis. Bethania vero Domus obedientiæ. Nam profecto ubi baptizare opus erat ei, qui missus fuerat ante faciem Christi ad præparandum viam ipsius coram ipso, quam in Domo instructionis? Quænam vero magis propria est patria ipsi Mariæ, quæ elegerat bonam partem a se non auferendam, & Marthæ in diversa distractæ propter suscipiendum Jesum, atque ipsarum fratri Lazaro, qui a Servatore amicus dicitur, quam Bethania obedientiæ Domus? Itaque contemnenda non est accurata circa nomina diligentia ei qui voluerit probe intelligere Sanctas Literas.* Addit Origenes, non unum hoc erratum circa nomina in Evangeliorum Codices irrepsisse. Exemplum affert de porcis e rupe præcipitatis, & in mari suffocatis a dæmoniis, quod in loco Gerasenorum contigisse scriptum est, Lucæ VIII. Gerasa autem urbs est Arabiæ, neque mare, neque stagnum in propinquo habens. Nec istum errorem admiserunt Evangelistæ, qui regiones Judææ diligenter noverant. In quibusdam Exemplaribus se legisse ait, *In locum Gadarenorum*; sed & hoc mendum esse. Nam Gadara civitas quidem Judææ est, circa quam celeberrima balnea sunt, haudquaquam vero in ea stagnum est vel mare præcipitiis adjacens. At Gergesam, a qua Gergesæi urbem esse, antiquam juxta stagnum Tiberiadis, juxta quam rupes est stagno adjacens, e qua ostenditur porcos ab dæmonibus in præceps delatos fuisse. Significat autem Gergesa *Habitationem ejicientium*. Et ita forsan appellata est, quod cives Christum rogarint ut e finibus suis excederet. Similia in nominibus sphalmata in Lege & Prophetis se observasse Origenes scribit, Græcis Exemplaribus cum Hebræis collatis, quæ testimonium habebant ab Editionibus Aquilæ, Symmachi, & Theodotionis, quæ nondum erant depravatæ. Quamobrem mirum esse non debet quod *Bethania* pro *Bethabara* irrepserit.

Eadem

Eadem lectio vindicatur ex *Sancto Epiphanio*, apud quem Hæresi LI. *Bethamara*, vitio Exscriptorum, pro *Bethabara* legitur.

Sanctus Joannes Chrysostomus emendatiores & sinceriores Codices esse censet, in quibus legitur *Bethabara*. En ejus verba, Homilia XVI. in Joannem. Ὅσα δὲ τῶν ἀντιγράφων ἀκριβεςέρων ἔχει ἐν Βηθαβάρα Βηθανία οὐχὶ πέραν, τοῦ Ἰορδάνου, οὐδὲ ἐπὶ τῆς ἐρήμου ἦν. ἀλλ' ἐγγύς ἀπὸ τῶν Ἱεροσολύμων. Id est: *Quædam autem exemplaria sinceriora videntur, quibus* Bethabara *scriptum est. Bethania enim non trans Jordanem, neque in deserto erat, sed non longe ab Hierosolymis.*

Eusebius Cæsareensis, & Sanctus Hieronymus in libro *De Locis Hebraicis*, Bethaniam a Bethabara distinguunt, & in posteriori isto loco Joannem scribunt baptizasse. „ Bethania, *inquit Sanctus Hieronymus post Eusebium*, Villa in secundo ab Ælia milliario, in latere Montis Oliveti, ubi Salvator noster Lazarum suscitavit: cujus monumentum Ecclesia nunc ibidem extructa demonstrat. Bethabara, trans Jordanem, ubi Joannes in Pœnitentiam baptizabat. Unde & usque hodie plurimi de fratribus, hoc est, de numero credentium, ibi renasci cupientes, vitali gurgite baptizantur. „

Euthymius suffragatur: „ Emendatiora, *inquit*, Exemplaria, in Bethabara scribunt. Nam Bethania non est sita trans Jordanem, aut in Deserto, sed prope Hierosolyma. „

Theophylactus: „ Sciendum autem, *inquit*, quod Exemplaria emendatiora habent, in Bethabara. Bethania enim non trans Jordanem est, sed prope Hierosolyma.

Quid recentiores Interpretes laudem huic sententiæ subscribentes? Cardinalem *Cajetanum* in Commentar. dicentem: *Errore Scriptorum apud Latinos, & apud multos Græcos Codices, mutatum est nomen Bethabara in Bethania.* Cardinalem *Toletum*, qui recensita Patrum supra laudatorum sententia, secundum quam *Bethabara* legendum est, de Modernis subdit: „ Moderni sequuntur hanc sententiam, & legendum existimant, non Bethaniam, sed Bethabaram; & aliqui eorum notant Judæos revertentes de Ægypto hac via & loco transiisse Jordanem. In quo Mysterium est advertendum: Ubi enim consecratus est Baptismus noster, eo loci siccis pedibus hinc inde aquis consistentibus transierunt mirabiliter Judæi, nostrum in hoc figurantes Baptismum. Aliis Modernis hoc non placet, sed duas affirmant Bethanias, unam prope Jerusalem, altera quæ sit trans Jordanem: sed opinio nullo solido consistit fundamento. Certum est enim non esse nisi unicam Bethaniam; sicut certum etiam est, Bethabaram esse locum ubi Joannes baptizabat, quæ erat trans Jordanem, & prope fluvium; quo loco erat transitus ipsius fluvii ". Non tamen satis sibi constat Doctissimus Cardinalis, cum legendum esse *Bethaniam* asserit; & tamen hanc Bethaniam non esse illam, quæ est prope Jerusalem, sed esse eamdem quæ *Bethabara*. Et illam quidem scribi cum *ain*, istam vero cum *aleph*, & idem significare quod *Domus navis*, id est, locus ubi navicula est qua transitur flumen, quod idem est ac *Bethabara*. Certe cum Villam *Bethabara* Bethaniam quoque fuisse appellatam, nec Origenes, nec Eusebius, nec S. Hieronymus Topographiæ Sanctæ peritissimi, & qui Sacræ Palestina Loca diligenter lustraverant, uspiam meminerint; neque a navicula, sed a transitu admirabili filiorum Israel, qui Jordanem alveo miraculose exsiccato trajecerunt, locus ille dictus fuerit *Bethabara*, id est, *Domus transitus*, probabilis illa Toleti conjectura non videtur. Præterquam quod Origenem & Sanctum Hieronymum linguæ Hebraicæ peritissimos non fugisset duplicis Bethaniæ, quarum una per *ain*, & altera per *aleph* scriberetur, distinctio; nec eam prætermisissent, siquidem diversa fuissent loca. Hæ rationes prohibuerunt ne *Toleto*, & *P. Amelote*, qui ejus conjecturam suam fecit in Annotationibus Gallicis in Evangel. S. Joannis subscriberem.

Andream Masium Doctissimum Scripturarum Interpretem non prætermittam, qui in Cap. III. Josue ita scribit: „ Cæterum illud, *e regione Jerichuntis*, significat trajecisse Populum omnem per eam Jordanis partem, quæ proxime erat Jerichunti objecta. Quam equidem partem opinor deinde appellatam esse ab hac trajectione, *Bethabara*, nimirum ubi Divus Joannes baptizabat: mendose enim Bethania locus ab aquis remotus, in quibusdam Exemplaribus, meo certe judicio scriptus est. Et profecto aptissime in rem cecidisse existimandum est neque sine nutu, consilioque divino: ut

„ quo

„ quo loco ſacer Baptiſmus primum iſto trajectu fuerat adumbratus, eodem quoque „ primum perficeretur.

Joannes Benedictus Theologus Pariſienſis, non in Scholiis tantum marginalibus, ut ſolet, obſervavit hunc locum emendandum eſſe, ſed in Textu reſtituit, *Bethabara*, non abſque MSS. probatorum auctoritate.

Maldonatus hunc locum exponens, ubi eorum ſententiam recenſuit, qui ut hunc nodum ſolvant, duas fuiſſe reſpondent Bethanias, de hac ſolutione ita cenſet: *Dicunt illi quidem, at non probant*. Tum de noſtra ſententia fert iſtud judicium: *Origenes, Chryſoſtomus, Epiphanius, Theophylactus, Euthymius, Bethabara legunt, & inter Latinos Hieronymus in locis Hebraicis. Quod Doctiſſimus quiſque magis probat.*

In. 1. Joan. Edict. 14. *Fraſſenus* veriſimilius dicendum arbitratur, duas fuiſſe Bethanias, alteram cis Jordanem, & prope Hieroſolyma, ubi erat domus Lazari, alteram trans Jordanem, quæ etiam Bethabara dicta eſt. Hanc reſponſionem innueram in Obſervatione mea. *Hinc alterutrum ſequitur*, inquiebam, *aut duas fuiſſe Bethanias, aut hic legendum eſſe, Bethabara, non, Bethania*. Noveram *S. Thomam* Comment. in Joannem utramque proponere his verbis: „ Cum Bethania ſit in Monte Oliveti, quod eſt juxta Jeruſalem, „ quomodo dicit quod facta ſunt trans Jordanem, qui multum diſtabat ab Hieruſa- „ lem? Sed dicendum, ſecundum Origenem & Chryſoſtomum, quod non debet dici „ Bethania, ſed Bethabara, quæ eſt quædam Villa ultra Jordanem, & hoc quod „ dicit, Bethania, corruptum eſt vitio Scriptorum. Sed quia tam libri Græci quam „ Latini habent, Bethania, ideo dicendum eſt aliter, quod eſt duplex Bethania: una „ quæ eſt prope Hieruſalem inlatere montis Oliveti, alia trans Jordanem, ubi erat „ Joannes baptizans". Rationem vero myſticam utriuſque loci aſſignat S. Doctor, *Quia hæc loca conveniunt Baptiſmo. Nam ſi dicatur Bethania, quæ Domus obedientiæ interpretatur, ſignificat quod neceſſe eſt per obedientiam Fidei ad Baptiſmum pervenire*. Rom. 1. Ad obediendum Fidei in omnibus gentibus. *Si vero dicatur Bethabara, quæ interpretatur, Domus præparationis, ſignificat quod per Baptiſmum præparatur homo ad vitam æternam*. Duas reſponſiones cum proponat *S. Thomas* priorem quæ Veterum auctoritate nititur, & graviſſima ratione, ſum amplexus: alteram quæ minus probabilis eſt, ut evincunt momenta hoc in Articulo prolata, reliqui; non ſuccenſens tamen iis quibus iſta locum hunc explicandi ratio arrideret. Ideo dixi: *Hinc alterutrum ſequitur, aut duas fuiſſe Bethanias, aut hic legendum eſſe, Bethabara, non Bethania.*

ARTICULUS XLV.

Obſervatio Alexandri in Verſum XXII. Capitis XXI. S. Joannis propugnatur.

IBi legimus ſecundum Vulgatam noſtram: *Sic eum volo manere, donec veniam, quid ad te?* Obſervavit Alexander legendum eſſe: *Si eum volo manere*. Omnia quippe exemplaria Græca habere ἐὰν quod eſt, *ſi*, non οὕτως quod eſt, *ſic*. Ita legiſſe *SS. Chryſoſtomum, Cyrillum Alexandrinum, Hieronymum, & Theophylactum*, quibus *& Nonnum* addiderim: & antiquiſſimorum integerrimorum codicum auctoritate ea lectionem confirmari. Quamvis *SS. Ambroſius & Auguſtinus, Beda, Rupertus*, Gloſſæ Ordinariæ Auctor, & *S. Thomas* legerint: *Sic eum volo manere donec veniam*, &c. Momenta quibus probatur eſſe legendum, *Si eum volo manere*, breviter indicaveram. Nunc ea uberius expono.

Textus Græcus ſic habet: λέγει αὐτῷ, ἐὰν αὐτὸν θέλω μένειν ἕως ἔρχομαι, τί πρός σε. Hoc eſt: *Si eum volo manere donec veniam, quid ad te?*

Syriaca Verſio: *Si velim hunc manere uſque dum veniam, quid ad te?*

Verſio Ariæ Montani: *Si eum volo manere, &c.*

Eraſmi Verſio permiſſa: *Si eum velim manere, &c.*

S. Joannes Chryſoſtomus. Ita legit: Ἐ' ἀν αὐτὸν θέλω μένειν, *Si eum volo manere*. Aitque Chriſtum his verbis nos docuiſſe, „ Neque dolendum, neque curioſius præter „ divinam voluntatem inveſtigandum. Nam cum Petrus ſemper in hujuſmodi interro-

„ gatio-

,, gationes proſiliret, iterum ejus fervorem retundens, quod non ſit ulterius inquiren-
,, dum, in hunc modum reſpondit.

S. Cyrillus Alexandrinus legit: Ἐ' ἀν αὐτὸν θέλω μένειν. *Si eum volo manere, &c.* Quem
,, locum ſic exponit: Abſurda viſa eſt Petri interrogatio, & curioſi potius, quam uti-
,, lia quærentis animi, accepta ſuarum rerum notitia aliena ſcrutari. Hanc opinor ob
,, cauſam Dominus reſpondit quidem aliquid, verum non recta ad interrogata, ſed alio
,, veluti percontantis ſcopum avertens, non immortalem fore Joannem ait: ſed, Si
,, velim eum vivere, inquit, donec veniam, quid hoc ad te, quæſo? Hoc eſt, Audi-
,, ſti, o Petre, quæ ad te pertinent, cur aliena ſciſcitaris, & Divinorum Judiciorum
,, ſcientiam intempeſtive ſcrutaris? Nam etſi non moriatur prorſus, *inquit*, jam tuam
,, curam aliqua in re iſtud levabit?

S. Hieronymus, lib. I. adverſus Jovinianum cap. XIV. *Rurſum, poſt auditam ſententiam, quod ab alio cingendus eſſet Petrus, & ducendus quo nollet, & Crucis fuiſſet illi Paſſio prophetata: & ille diceret:* Domine, quid eſt? *Nolens deſerere Joannem, cum quo ſemper fuerat copulatus, dicit ei Dominus:* Si eum ſic volo eſſe, quid ad te? *Unde & ſermo exivit inter Fratres, Illum Diſcipulum non moriturum.*

Nonnus, Panoplia in Evangelium S. Joannis:
Εἰ μὶν ἕως ἔλθοιμι, ἐθλαίομαι ἐνθάδε μίμνειν.
Πρός σὲ τὶ τῦτο μέλει;
Si eum, donec venero, volo hic manere,
Ad te quid hoc pertinet?

Theophylactus legit: Ἐ ἀν αὐτὸν θέλω μένειν ἕως ἔρχομαι *Si eum velim manere donec veniam, &c.* Quod ſic exponit. ,, Opus, *inquit*, quod tibi concreditum eſt, perfice, &
,, ſequere me, qui educo te ad prædicationem & totum orbem in manus tuas trado.
,, Illum autem ſi velim manere in hoc loco, Galilæa ſcilicet, & non mittere tecum,
,, quid ad te? *Donec veniam*, quidam ſic exponunt: Donec, *inquit*, contra Judæos
,, qui me crucifixerunt, veniam percuſſurus eos in virga Romanorum, & ſubverſurus
,, eorum civitatem. Dicunt enim Apoſtolum illum ferme uſque ad Veſpaſiani Impe-
,, rium locaque ſuperiora peragraſſe, prædicantem & manentem illic: quando autem
,, capienda erat Hieroſolyma, tranſiiſſe..... Quidam autem ſic intelligunt. Cum au-
,, diſſet Petrus quod moriatur pro Chriſto dixit: *Et Joannes quid?* Num morietur &
,, ipſe? Chriſtus autem hoc non rejecit. Omnis enim qui natus eſt, etiam morietur.
,, Dixit autem: *Si voluero manere*, id eſt, vivere eum uſque ad conſummationem ſæ-
,, culi ut & tunc de me teſtetur. Unde & dicunt vivere eum, & ab Antichriſto oc-
,, cidendum cum Elia prædicantem Chriſtum ... Alii autem affirmant quod mortuus
,, fuerit: Et cum dicit: *Si eum volo manere*, intelligunt ſicut interpretati ſumus.
,, Omnes opiniones diximus, ne quam ignorent ſtudioſi. Nobis autem placet, ut *Do-*
,, *nec veniam*, intelligatur ſicut Chryſoſtomo divino & aureo illi ori videtur, non de
,, vita, ſed quod non ſit jungendus Petro.

Euthymius ita legit: *Si eum velim manere donec veniam, quid ad te?* Quæ verba ſic interpretatur: *Si eum velim in vivis manere, donec ſecundo adventu veniam; quid illi tecum in hoc commune eſt?*

Theophanes Cerameus eodem modo legit: *Si eum volo manere*, &c. Quibus verbis hoc ait ſignificari: *Si eum Hieroſolymis manere volo, donec veniens ipſum etiam ad prædicandum exire jubeam, quid hoc ad te?*

S. Thomas, etſi Vulgatam Lectionem ſequatur, noſtram Obſervationem confirmat: *Sed ſciendum*, inquit, *quod in Græco non habetur*, Sic, *ſed*, Si eum volo manere, *&c.*

Suffragantur Interpretum recentiorum doctiſſimi. Cardinalis *Cajetanus* in hunc locum, *Corruptus eſt*, inquit, *Textus Latinus, non ab Interprete, ſed a neſcio quo. Legendum eſt*: Si eum volo manere donec veniam, quid ad te? *Ita quod non eſt adverbium* ſic, *ſed conjunctio conditionalis*, ſi. *Et ita quilibet debet non ſolum legere in Eccleſia, ſed delere de proprio Codice*, ſic. *Et hoc auctoritate veritatis Evangelicæ: Quia non eſt mutandus ſenſus Textus Evangelici propter inveteratum errorem Scriptorum. Et eſt*

ſermo

sermo nihil definiens, nisi quod non pertinebat ad Petrum, si Jesus vellet manere Joannem usque ad suum adventum.

Cardinalis *Toletus* de eodem loco sic censet: *Lectio illa mihi magis placet, quæ habet*, si, *quam quæ habet*, sic. *Duo mihi hanc lectionem persuadent. Unum est quia dictio Græca id significat:* ἐὰν. *Alterum est, quia si legamus*, sic, *tunc sententia absolvitur, & terminatur in verbo posteriori, nempe*, Sic volo manere donec veniam. *At si legamus*, si, *suspensa est oratio usque ad eam partem, nempe*, Si volo eum manere donec veniam, quid ad te? *Hanc autem orationem talem esse ut terminetur in his verbis:* Quid ad te? *indicant verba sequentia. Repetens enim Joannes, eadem omnia repetit:* Et non dixit Jesus, Quia non moritur, sed, Si eum volo manere donec veniam, quid ad te? *Si oratio completa esset in verbo*, Veniam, *non erat cur repeteretur*, Quid ad te? *Hoc enim ad propositum mortis nihil facit. Repetitum est ergo, quia oratio in eo completur; & proinde non possumus legere*, sic, *sed*, si. *Et est hoc efficax argumentum.*

Ferus, Ordinis Minorum in Joannem: *Cæterum Græci hunc locum legunt conditionaliter:* Si eum velim manere, quid ad te? *Quasi diceret: Etiamsi istum vellem minime mori, quid tu ex hoc emolumenti, quidque consolationis inde consequeris?*

Claudius Guillandus in Commentariis Cardinali de Guisia Archiepiscopo Remensi dicatis, & cum approbatione Sacræ Facultatis Parisiensis editis: *Græcis legitur* ἐὰν *id est*, si, *non* sic. „ Et est conditionalis oratio nihil definiens, hoc tantum insinuans, „ quod ad Petrum non spectabat, si Jesus vellet Joannem manere usque ad suum ad- „ ventum ..... Ex hoc igitur sermone, *Si eum volo manere, &c.* ortus est rumor, „ quod Discipulus ille Jesu dilectus non esset moriturus violenta morte, sed perman- „ surus in vita, donec veniret Dominus judicare vivos & mortuos “. Tum sequentem Versum, *Et non dixit ei Jesus, Non moritur*, &c. Interpretationem esse ait verborum Christi, *Si eum volo manere, quid ad te?* „ Quæ, *inquit*, de vocatione intelligen- „ da sunt, non de morte Joannis. Quod vero hic nonnulli se torquent an Joannes „ obierit mortem, necne, perspicue docet ipse Evangelista, Dominum noluisse ut istud „ sciremus. Quare curiosum fuerit & vanum istud inquirere ...... Immo si etiam „ Christus sine conditionali dixisset, *Volo ut maneat, donec veniam*, adhuc intelligi „ posset, ipsum die novissimo, cum venturus Dominus est, moriturum. Nunc autem „ ait; *Si eum volo manere*, non exprimens quid velit. Cum itaque sermo ille condi- „ tionalis nihil definiat de morte Joannis, curiosum fuerit & vanum aliquid hic cer- „ ti definire.

Joannes Benedictinus in Scholiis *si*, legendum observat.

Versio Gallica Bibliorum a Theologis Lovaniensibus adornata, & edita Lugduni anno MDCIV. *Jesus luy dit: Si je veux qu'il demeure jusques à ce que je vienne, qu'en as tu affaire?*

Jansenius Gandavensis Episcopus Commentar. in Concordiam Evangel. Cap. CXLVIII. „ Cæterum hanc supervacuam Petri a Joanne curam corrigens Dominus, & ad id „ quod ad se pertinebat, considerandum excitans, respondet: *Si eum volo manere donec* „ *veniam, quid ad te? Tu me sequere*. Legendum enim esse, *si*, & non *sic*, ut „ multi tamen libri corrupte habent, merito adeo certum esse debet, ut de eo con- „ tendere, protervi videatur, qui inveteratum errorem agnoscere nolit, aut agnitum „ corrigere. Primum enim Græci Codices omnes habent, *si*, & non *sic*, & Interpre- „ tes omnes Græci suis Commentariis testantur se legisse conjunctionem conditiona- „ lem, *si*, quæ nihil affirmat: Nec aliqua est apud Græcos similitudo inter ἐὰν hoc „ est *si*, & οὕτως hoc est, *sic*, ut hac occasione lapsus possit videri Interpres. Unde „ nemini dubium esse debet quin errore Librarii conjunctio, *si*, mutata sit in adver- „ bium *sic*: cum apud nos facilis prolapsus sit a *si* in *sic*, ob vocum affinitatem. „ Idem deinde arguit, quod non in omnibus Latinis Codicibus habeatur, *sic*, sed in „ plerisque etiam legatur, *si*. Ita enim reperitur in Codicibus nonnullis antiquissimis „ MSS. ut indicarunt nonnulli. Ita legisse constat Divum Hieronymum lib. I. contra „ Jovinianum. Præterea, non posse legi adverbium, *sic*, ipse sermonis contextus pa-

„ lam

„ Iam satis arguit. Cum enim retulisset Joannes, occasione horum verborum Domi-
„ ni exiisse sermonem inter Fratres, quod Discipulus ille non moreretur, tamquam
„ corrigere volens hanc ex Domini verbis conceptam opinionem, subjecit: *Et non di-*
„ *xit Jesus, Non moritur, &c.* Si autem legatur: *Sic eum volo manere*, plane dixit
„ eum non moriturum, quod Joannes negat a Domino dictum". Refellit deinde Jansenius *Gregorii Trapezuntii* opinionem, qui in Libello quodam Romano Pontifici Eugenio IV. nuncupato, contendit legendum esse, *sic*, & Interpretem eo modo recte vertisse, quod dictio Græca ἐάν, cui cor- respondet nostra conjunctio, *si*, affirmative sit accipienda, quando conjungitur verbo indicativi modi, quemadmodum & conjunctio, *si*; conditionaliter vero quando conjungitur verbo subjunctivo. Atque tum ex hoc loco, tum ex aliis quibusdam argumentis, conatur ostendere Joannem nedum esse mortuum. Verum, inquit Jansenius, „ Ut rationes illius non concludunt, ita jam dicta
„ sententia magis concordat cum Ecclesiæ traditione. Cæterum sicut omnino impro-
„ babiles, & falsæ sunt jam dictæ opiniones, quibus bene convenit illa lectio, *Sic*
„ *eum volo manere, &c.* Ita secundum veram Ecclesiæ de Joannis morte sen tentiam,
„ nullus aptus afferri potest sensus illius receptæ apud Latinos lectionis. Divus Augu-
„ stinus enim, qui manifeste legit, *sic*, deceptus nimirum mendo Codicis post lon-
„ gam intelligentiæ verborum Christi inquisitionem, ad mysticum confugit intellectum,
„ intelligens Dominum significasse, se velle vitam contemplativam, cujus Joannes ty-
„ pum gessit, manere sic, ut nunc est, imperfectam, donec ipse venturus sit, quan-
„ do illam in vita beata est perfecturus: cum vita activa, cujus Petrus typum tulit,
„ imperfecta non sic manere debeat ut est, nec expectare suam post adventum Domi-
„ ni perfectionem, sed hic ad perfectionem tendere debeat: vultque Divus Augusti-
„ nus verbum, *manere*, hic positum esse, *pro expectare*. Verum salva tanti viri re-
„ verentia, quis non videat coactam nimis esse hanc inter pretationem, & literali in-
„ tentioni Domini non convenire? Ut enim alia omittamus, certum est, *manere*, di-
„ ctum esse, pro *permanere, & non mori*: alioqui enim ex his verbis Domini Aposto-
„ li occasionem non habuissent putandi Discipulum illum non moriturum. Itaque alii,
„ quo aliquem literæ convenientem reddant sensum, intelligunt, cum dicitur, *donec*
„ *veniam*, Dominum non locutum de novissimo suo adventu, sed de adventu suo con-
„ tra Judæos, ad percutiendum eos per Romanos, sub Tito & Vespasiano, atque si-
„ gnificasse Joannem usque ad illa tempora victurum, sicut & revera vixisse constat. Sed
„ & hoc coactius est, ut de illo adventu intelligatur Dominus hic locutus, cum alias
„ semper in tali locutione loqui soleat de novissimo ad judicium adventu: ut omitta-
„ mus Joannem non tantum vixisse usque ad illa tempora, sed longe ultra. Pervenit
„ enim usque ad Trajani tempora, moriens sexagesimo octavo post Passionem Domini
„ anno, hoc est, triginta propemo dum annis post Hierosolymorum excidium. Vene-
„ rabilis Beda, & post eum plerique, sic hanc lectionem exponunt, *Sic eum volo ma-*
„ *nere donec veniam*, hoc est, Non eum per Passionem Martyrii volo consummari,
„ sed absque violentia persecutoris diem expectare novissimum, quando ipse veniens, eum
„ in æternæ Beatitudinis mansione recipiam placide sine dolore violentæ mortis. Nec
„ potest sane convenientior ejus lectionis afferri sensus: sed quando & iis variis mo-
„ dis valde coactus est, restat ut ea lectione mutata, quæ nullum aut verum, aut
„ convenientem habet sensum, eam potius recipiamus, quam certum est omnes ha-
„ bere concorditer Græcos Codices, quamque valde verisimile est etiam Interpretem
„ primum fideliter Latinis reddidisse, sicut in Latinis plerisque incorrupta inventa est
„ semper. Quam germanam esse, etiam ex ipsis verbis, ipsaque intentione Domini fa-
„ cile potest ostendi. Per hoc enim quod Petro roganti de Joanne Dominus respondendo
„ dixit, *Quid ad te?* patet Dominum notare voluisse superfluam curiositatem: proin-
„ de non conveniebat ut illius curiositati satisfaceret; cui tamen satisfecit, si dixit:
„ *Sic eum volo manere donec veniam*. Cui affirmationi jam non satis cohæret subsequens
„ reprehensio: *Quid ad te? Tu me sequere*. Sed nec conveniebat ut Joannes, cum
„ Fratrum falsum intellectum refellere vellet, subjiceret: *Et non dixit Jesus, Non mo-*
„ *ritur, sed, Sic eum volo manere donec veniam, quid ad te?* Omittendum erat, *Quid*

„ *ad te*? Sicut omisit, *Tu me sequere*; quia illud ad perfectionem Sententiæ qua vi-
„ deri poterat Dominus significasse Joannem non moriturum, pertinebat. Cæterum
„ depravatio hujus loci per Librarios videri potest ex eo nata, quod quia, *si*, posi-
„ tumerat cum verbo indicandi, *volo*, non animadverterint illud positum pro, *an*, aut,
„ *quid*, *si*, aut, *quia*; alioqui non videbatur quare Apostoli ex illis verbis intellexis-
„ sent Discipulum illum non moriturum. Aut demum propter opiniones illas de Joan-
„ ne non morituro usque ad Judicii diem, quas qui sequebantur, lectionem illam in-
„ duxerunt, aut inventam alicubi, ubique inculcaverunt.

Estius in Annotationibus: „ Sic, irrepsit pro, Si. *Si*, non *Sic* legendum, manifeste
„ patet ex Græco ἐάν. Non enim inter Græcas voces ἐάν & οὕτως ea affinitas est, ut er-
„ rore aliquo alterum in alterum mutari potuerit, sicut apud Latinos, *si*, in *sic*, mu-
„ tatum fuit. Idem confirmat ex vetustis Latinis Codicibus, & ex auctoritate Cardi-
„ nalis Bessarionis, Petrus de Rivo Theologus Lovaniensis, in Libro de anno, de die
„ & feria Dominicæ Passionis, Tractatu II. cap. III. testificans Paulum a Middelburgo
„ id bene observasse..... Clevardus quoque in Epist. ad Rutgerum Rescium, testatur
„ in Codice Arabico ante annos sexcentos e Græco translato, legi, *Si eum volo mane-*
„ *re*. Syra Translatio, *si*, non *sic* legit. Miror Biblia Sixtinæ Correctionis retinere,
„ *sic*. Videtur autem hujus lectionis occasio fuisse ex Officio Ecclesiastico de Sancto
„ Joanne, in quo, *sic*, legebatur.

Maldonatus: *A multis jam ante nos observatum est, triplicem hujus loci lectionem reperiri. Prima est illa maxime vulgaris, quæ in omnes fere Latinos pervasit Codices, eosque incredibili Scriptorum negligentia contaminavit*, Sic eum volo manere donec veniam, quid ad te? *nulla prorsus specie probabilitatis. Nam & Sententia particulam conditionalem*, Si, *necessario requirit, & nulla inter ἐάν, quæ in omnibus Græcis legitur libris, & οὕτως est similitudo, ut suspicio esse possit Interpretem nostrum unam pro altera legisse. Altera lectio est*, Si eum volo manere donec veniam, quid ad te? *Quæ lectio in omnibus, quos legere potui, Græcis Codicibus, etiam illo celebratissimo Vaticano, & apud omnes Græcos Enarratores summo consensu reperitur.* Ἐάν αὐτὸν θέλω μένειν ἕως ἔρχομαι, Si eum volo manere donec veniam. *Quemadmodum & Syriaca Exemplaria & nonnulla Latina, & vetusta Manuscripta, quæ ab eis qui præcipuam hac in re operam posuerunt, nota sunt*, &c. *Vera lectio est, ut ex Græcis Codicibus apparet*, Si eum volo manere donec veniam, quid ad te? *Sed aut incuria, ut fit, Notariorum, pro* si, *cœptum est scribi*, sic; *aut ab aliquo fortasse, qui nolebat Joannem esse mortuum, studiose per speciem correctionis locus corruptus est.*

Mariana S. J. in Scholiis, hanc lectionem, *Si eum eo volo manere*, inveniri ait *in quibusdam vetustis Codicibus Latinis, & in omnibus Græcis Codicibus, præter unum Vezeilles, in quo ad marginem legitur*, ὅπως, *id est*, sic, *pro* ἐάν, *id est*, si.

Ex his omnibus perspicuum est, quantum *Frassenum* invaserit carpendi *Alexandri* cachoetes, quem ob eas ipsas Observationes insectatur, quæ Græcæ Veritatis, antiquiorum Patrum, & numero plurium, ac omnium pene Virorum Eruditorum testimonio, ac suffragio fulciuntur, approbantur, defenduntur.

Verum quia nobis pertinaciter opponit SS. Augustinum, & Ambrosium, Bedam, Rupertum, Lyranum, qui mendosos Codices secuti, legerunt, *Sic eum volo manere*, noverit quod jam sæpius diximus, sed quod iterum ipsi inculcare necesse est: His licet maximis viris, anteponendos esse S. Joan. Chrysostomum, S. Cyrillum Alexandrinum, Nonnum, Euthymium, Theophylactum: siquidem lectio, quam secuti sunt, ea ipsa est, quam Græca Veritas exhibet: eaque in omnibus Codicibus Græcis, absque varietate prorsus ulla habetur. Porro *Novum Testamentum, quod Græcum esse non dubium est, cum in nostro sermone discordat, & in diversos rivulorum tramites ducit, uno de Fonte quærendum est.... Si veritas quærenda est de pluribus, cur non ad Græcam originem revertentes, ea quæ vel a Præsumptoribus imperitis emendata perversius, vel a Librariis dormitantibus aut addita sunt, aut mutata, corrigimus?* (inquit Sanctus Hieronymus Præfatione in IV. Evangelia ad Damasum.) Hinc alibi Græcum Textum, *Fonis undam purissimam*, appellat: & passim *Græcam Veritatem*. Porro in nostro ser-

mone

mone discordat Novum Testamentum eo quem tractamus loco. Quidam Codices habent, *Si eum volo manere donec veniam*. Plurimi: *Sic eum volo manere*. Nonnulli: *Si sic eum volo manere*. Ad Græcos itaque Codices recurrendum est. Quam Regulam Sanctus Augustinus confirmat Lib. II. De Doctrina Christiana cap. XI. *Latinæ linguæ homines*, inquit, *Hebrææ & Græcæ linguæ cognitione opus habent, ut ad Exemplaria præcedentia recurrant, si quam dubitationem intulerit Latinorum Interpretum varietas*. Cum itaque Græci Codices absque ulla prorsus varietate habeant: Ἐάν αὐτόν θέλω μένειν: *Si eum volo manere*: ea lectio legitima esse censenda est, quæ Romani Pontificis auctoritate restitui possit.

ARTICULUS XLVI.

Observatio Alexandri in Versum XV. & XVI. Capitis VII. Actuum Apostolorum adversus Frassenum propugnatur.

LEgimus ibi secundum Vulgatam nostram: *Et descendit Jacob in Ægyptum, & defunctus est ipse & Patres nostri. Et translati sunt in Sichem, & positi sunt in sepulchro, quod emit Abraham pretio argenti a filiis Hemor filii Sichem*. Hunc locum esse mendosum observavi. Pro Ἐμμόρ vicina forsan voce scriptum fuisse Ἐφρων; ab Ephrone scilicet Abrahamum emisse monumentum (*Genes.* 23. *Vers.* 17.) & in eodem sepultum fuisse Jacob. (*Genes.* 50. *V.* 13.) Varias proposui circa hunc locum conjecturas. Tum subdidi: Si Vulgata Lectio servetur, dicendum, Sanctum Stephanum lapsu memoriæ duo facta similia confudisse, emptionem scilicet ab Abrahamo factam, de qua *Genes.* 23. cum ea quæ a Jacobo facta est, *Genes.* 33. *Vers.* 19. Agrum quidem, in quo erat spelunca duplex, emisse Abraham ab Ephron quadringentis siclis argenti: Jacob vero emisse partem agri in qua fixerat tabernacula, a Filiis Hemor Patris Sichem centum agnis: Sanctum Stephanum utramque Historiam confudisse, S. vero Lucam ne jota quidem unum immutare voluisse in Sancti Protomartyris verbis.

Me *Frassenus* insectatur, quod iis *ex parte consenserim*, qui Sancto Stephano, qui *Plenus erat fide & Spiritu Sancto*, memoriæ lapsum tribuerunt. Quasi vero Fides eximia, & Spiritus Sanctus, memoriæ vim indeficientem Sanctis in quibus inhabitat, largiatur: exceptis Canonicorum librorum Scriptoribus in actuali ipsa scriptione. Octavumne Spiritus Sancti donum *Frassenus* obtrudet, scilicet donum memoriæ? Sane probabilem admodum esse Alexandri solutionem nodo huic plusquam Gordio adhibitam, Venerabilis Bedæ & Rabani doctissimorum mediæ ætatis virorum suadet auctoritas. Bedæ verba exhibere satis erit: „ Docet Genesis, *inquit*, Abraham ab Ephron Filio Seor „ Ethei in Cariatarbe locum sepulchri quadringentis argenti siclis emisse, in quo ipse „ Abraham, Isaac, & Jacob, & Adam protoplastus sepulti. Itemque Jacob de Mesopotamia reversum, juxta urbem Sichem, partem agri, quo tabernacula tenderet, „ ab Emor Patre Sichem datis centum agnis accepisse. Non emit ergo Abraham sepulchrum ab Emor Sichimita, sed ab Ephron Hethæo, in quo duodecim Patriarchæ „ non sunt sepulti, sed in Sichem. Verum B. Stephanus vulgo loquens, vulgi magis „ in dicendo sequitur opinionem. Duas enim pariter narrationes conjungens, non tam „ ordinem circumstantis Historiæ quam causam, de qua agebatur, intendit. Qui enim „ insimulabatur adversus Locum Sanctum & Legem docuisse, pergit ostendere quomodo Jesus Christus ex Lege monstretur esse promissus, & quod ipsi, nec tunc Moysi, „ nec Domino nunc servire maluerint. Hæc, ut potui, dixi, non præjudicans sententiæ meliori, si adsit". Eadem fere habere *Rabanum* observat *Melchior Cano*, *lib. II. De Locis Theologicis*, cap. XVIII. „ Quibus verbis, *inquit vir maximus*, verecun- „ de quidem ac modeste significarunt, Stephano, id quod vulgo fere solet, accidisse: ut „ in longa videlicet narratione, eaque præsertim subita, confuderit nonnulla & miscue- „ rit; in quibusdam etiam memoria lapsus fuerit, in his dumtaxat, quæ ad rem pa- „ rum aut nihil omnino attinerent. Nam causæ, de qua potissimum agebatur, erat in- „ tentus. Lucas vero Historiæ veritatem retinere volens, ne jota quidem immutavit;

BIBLIOTECA O.F.M. CAP. MONTEFUSCO (Av)

„ ſed rem, ut a Stephano narrata erat, expoſuit. Nos autem non Stephanum ab omni „ lapſu, ſed Evangeliſtam vindicare debemus. Solis quippe Apoſtolis, Prophetis & E- „ vangeliſtis hunc honorem deferre Catholica Fide docente didicimus, ut nullum eo- „ rum vel memoria lapſum eſſe credamus, nullum nec in magnis, nec in parvis erraſ- „ ſe. At Stephanus plenus erat Spiritu Sancto. Fateor. At Spiritus loquebatur in eo. „ Et id quidem fateor. Sed aliter in Chriſto Spiritus loquitur, aliter in Prophetis & „ Apoſtolis, aliter in Stephano, & Ambroſio. Ac certe per hos omnes loquebatur. „ Per Concilium Generale Deus Eccleſiæ loquitur, per Eccleſiæ Paſtores Deus Eccle- „ ſiæ loquitur: per veteres Sanctos Deus Eccleſiæ loquitur. Et hi omnes tamen in par- „ vis labi poſſunt, memoria præſertim, ubi lapſus facilior eſt. Scriptorum ergo ſacro- „ rum hoc privilegium eſſe, ut eorum nullus in docendo erret. Stephano privilegium „ hoc nec ratio concedit, nec auctoritas. Nec vero ab ſacris Auctoribus alienum eſt, er- „ rantium quoque verba referre. Sic enim Jephte, Judic. II. trecentos annos poſſeſſio- „ nis prætendit, cum revera trecenti non fuiſſent. Et ſacer tamen Hiſtoricus trecentos „ retulit. Sic etiam Matthæus, ſi Hieronymo credimus, Prophetiam Michææ, non ut a Michæa ſcripta erat, ſed ut a Scribis erat enuntiata, retulit. „ Hæc vir doctiſſimus, cui Bedæ Venerabilis, & Rabani, immo Scripturæ ipſius auctoritate freto, ex parte conſenſiſſe, ut *Fraſſenus* exprobrat, nequaquam pœnitenda res eſt.

Matt. 2. Mich. 51.

Ut vulgatam Lectionem, quam veriſimilitudine & probabilitate maxima hic mendoſam eſſe conjicimus, *Fraſſenus* propugnet, fingit *Ephronis* patrem fuiſſe binomium, & dictum Seor in Geneſi, hic vero *Hemor* : & cum plures habuerit filios, *Ephron*, uti majorem natus nomine cæterorum Fratrum *Sepulchrum veniſſe* * *Abrahæ*. Sed inane prorſus ac vanum figmentum iſtud eſſe, quis non videat, non primum quidem a *Fraſſeno* excogitatum, ſed ex translatitiis commentariis exſcriptum, nulla nixum auctoritate, nulla fultum ratione, niſi iſta: Si binomius non fuiſſet Pater *Ephronis*, & *Ephron* non fuiſſet natu major qui nomine cæterorum agrum Abraham vendidiſſet, falſa eſſet opinio mea, qua contendo Vulgatæ Textum Actorum VII. Verſ. 15. non eſſe mendoſum, ut arbitratur *Natalis Alexander*: Atqui opinio mea non eſt falſa: Ergo binomium fuiſſe patrem Ephronis, & rem ita contigiſſe neceſſe eſt. Eſto nec Scriptura Sacra, nec Veterum ullus, id teſtentur; *Haud tamen abſimile eſt, quia Palæſtinis plura fuiſſe nomina plurimis exemplis liquet in Veteri Teſtamento*. Diceres *Fraſſenum*, qui tam confidenter id aſſerit, locum aliquem habere ex Inſtrumento Veteri, quo Palæſtinos omnes binomios fuiſſe probetur. Id vero falſiſſimum eſſe patet ex Scriptura Sacra, in qua pauca hujuſmodi exempla videre eſt. Rogo te, Pater Guardiane, ſi eleemoſynam uberem veſtro Fratrum Minorum Conventui Illuſtris cujuſpiam Viri Teſtamento legatam vindicare velles, cauſamque ageres in Supremo Galliarum Senatu adverſus hæredes Benefactoris: illi vero nihil ſe debere Fratribus Minoribus conteſtarentur, quia ſupremæ, quas proferres, tabulæ, aut earum apographum, alterius hominis ac familiæ nomen addſcriptum haberent: vinceresne cauſam dicendo hunc fuiſſe binomium, quia ea Gallis quibuſdam conſuetudo eſt, pluribus ut nominibus appellentur? Litem habeo contra te, *Fraſſene Frater*, in Senatu virorum eruditorum judicandam. De agro agitur, quem emit Abraham in poſſeſſionem ſepulchri. Contendis Sanctum Patriarcham illum emiſſe a filiis Hemor, prout S. Stephanus dixiſſe refertur in Actis Apoſtolorum, nec eam Lectionem eſſe mendoſam. Intercedo; mendoſamque Lectionem eſſe oppono. Inſtrumenta profero incorrupta, ſcilicet loca laudata Geneſeos XXIII. & L. capp. quæ Abraham ſepulchrum illud ab Ephrone filio Seor emiſſe teſtantur. Priori namque loco dicitur: *Surrexit Abraham, & adoravit populum terræ, filios videlicet Heth. Dixitque ad eos: Si placet animæ veſtræ ut ſepeliam mortuum meum, audite me, & intercedite pro me apud Ephron filium Seor: ut det mihi ſpeluncam duplicem, quam habet in extrema parte agri ſui: Pecunia digna tradat eam mihi coram vobis in poſſeſſionem ſepulchri*. Et infra: *Abraham appendit pecuniam, quam Ephron poſtulaverat: quadringentos ſiclos argenti probatæ monetæ publicæ, &c.* Poſteriori vero loco legimus: *Fecerunt ergo filii Jacob ſicut præceperat eis. Et portantes eum in terram Chanaan, ſepelierunt eum in ſpelunca duplici, quam emerat Abraham cum*

* Sic Fraſſenus loquitur, ad Grammaticos ſæpius amandandus.

agro in possessionem sepulchri ab Ephron Hethæo, contra faciem Mambre. Tu vero, *Frassene*, respondes, Patrem *Ephronis* duplici nomine, *Hemor*, *&* *Seor* appellatum esse. Peto Instrumenta proferas quæ id probent. Id minime necessarium esse clamas: satis esse quod id vero non adsimile sit, cum multos in Palæstina binomios fuisse constet. Sic divinationem tuam omnium Instrumentorum auctoritate superiorem esse vis, omnibus rationum momentis præponderare. Tua ne an mea potior causa sit, Eruditi quique judicabunt.

Vulgares hujus loci expositiones in Observatione mea strictim retuli, sed quæ (ut ingenue dicam quod sentio) omnes coactæ sunt. *Sanctus Hieronymus* Epist. CI. ad *Pammachium*, *De optimo genere interpretandi*, hancce difficultatem proposuit, solutionem vero distulit, quam nusquam ipsum dedisse, ex ejus Operibus compertum est. *Lucas* inquit, *vir Apostolicus & Evangelista scribit*, *Stephanum primum Christi Martyrem in Judaica Concione narrantem*: „ In septuaginta quinque animabus descendit Jacob in Æ- Act. 7.
„ gyptum, & defunctus est ipse: Et Patres nostri translati sunt in Sichem, & positi
„ sunt in sepulchro, quod emit Abraham pretio argenti a filiis Emor patris Sichem. Genes. 23.
„ Hic locus in Genesi multo aliter invenitur, quod scilicet Abraham emerit ab Ephron
„ Hebræo filio Seor, juxta Hebron, quadringentis drachmis argenti speluncam dupli-
„ cem, & agrum circa eam, sepelieritque in ea Saram uxorem suam. Atque in eodem Genes. 33.
„ legimus libro, postea revertentem de Mesopotamia Jacob cum uxoribus & filiis suis
„ posuisse tabernaculum ante Salem urbem Sichimorum, quæ est in terra Chanaan,
„ & habitasse ibi, & emisse partem agri, in quo habebat tentoria, ab Emor patre Si-
„ chem centum agnis, & statuisse ibi altare, & invocasse ibi Deum Israel, Abraham
„ non emit specum ab Emor patre Sichem, sed ab Ephron, filio Seor, nec sepultus est
„ in Sichem, sed in Hebron, quæ corrupte dicitur Arboch. Duodecim autem Patriar-
„ chæ non sunt sepulti in Arboch, sed in Sichem: qui ager non est emptus ab Abra-
„ ham, sed a Jacob. Differo solutionem istius quæstiunculæ, ut obtrectatores mei quæ-
„ rant, & intelligant, non verba in Scripturis consideranda, sed sensus „. Sane si existimasset *Sanctus Hieronymus* hanc solvi quæstionem dicendo, *Ephronis* patrem fuisse binomium, quia Palæstini plures binomii erant, non erat cur illius solutionem differret. Forsan illi deerat recentiorum quorumdam Interpretum & *Frasseni* acumen?

Aliud mendum hoc in loco observavi, scilicet in his verbis, *Filii Sichem*, pro quibus legendum est, *Patris Sichem*; fuit enim *Emor* pater *Sichem* non filius, ut colligitur ex Genes. 33. ubi de Jacob dicitur: *Emitque partem agri in qua fixerat tabernacula, a filiis Emor patris Sichem centum agnis*. Et ex lib. *Josue* cap. 24. Vers. 32. Ubi dicitur: *Ossa quoque Joseph, quæ tulerant filii Israel de Ægypto, sepelierunt in Sichem, in parte agri, quem emerat Jacob a filiis Hemor patris Sichem centum novellis ovibus*.

Reponit sui figmenti vanitate captus *F. Claudius Frassenus*, Hemor patrem habuisse Sichem, non quidem illum a cujus filiis Jacob emit partem agri, sed alterum longe antiquiorem: Quia non est insolitum in eadem familia varios filios & patres ejusdem appellationis reperiri! Sed cum nullum Hemor filium Sichem Historia Sacra commemoret, sed solum Hemor patrem Sichem, ariolatur *Frassenus*, & contra Scripturam Sacram duos hujus appellationis homines fingit, unum a cujus filiis Jacob emit partem agri, & alterum antiquiorem. Nullum præterea ex Veteribus hujus opinionis auctorem habet; Profero autem pro Sententia mea Textum Græcum, in quo habetur dumtaxat τοῦ Σίχεμ omissa voce, *filii*; Sanctum Hieronymum epist. CI. supra laudata hunc locum Actorum ita referentem: *Et positi sunt in sepulchro, quod emit Abraham pretio argenti a filiis Hemor patris Sichem*. Profero & Venerabilem Bedam in Commentar. scribentem: *Porro quod dicitur*: A filiis Hemor filiis Sichem, *in Græco exemplari scriptum est*, a filiis Hemor, qui fuit in Sichem; *quod Genesis Historiæ magis concordare videtur*.

Ita supplendum Græci Textus sensum, qui habet dumtaxat, τοῦ σίχεμ, Beda existimavit.

Tandem viros doctissimos suffragatores habeo, Melchiorem Cano, Andream Masium, Estium, Emmanuelem Sa: „ Si mihi conjectura uti liceat (*inquit Masius in c. ult. Josue*) dixerim Stephanum illic de „ Josephi sepultura locutum esse: Atque ad hunc
„ modum emendari debere Codices Græcos, ut pro Abraham, scribatur, Jacob, illud-

„ que τοῦ σίχεμ expungatur tamquam supervacaneum, & non minore audacia quam „ inscientia olim a quopiam additum sacris verbis. Neque enim temere omissum a Syro esse opinor, Interprete longe vetustissimo. Quod si vero retinendum est, scribendum omnino esse, πατρός τοῦ σίχεμ, ut est in Geneseos libro .... Non sum „ equidem nescius, quibus alii hunc locum rationibus a mendo vindicare conentur. „ Sed ego nefas non esse puto iis mendis admovere manus, quæ Sacris Literis aperte testata, & veluti digito indicata sunt.

Estius in Annotationibus: „ Multiplex, *inquit*, hic difficultas in Historia concilianda. Ac primum leve illud est, quod postremo loco dicitur: *Hemor filii Sichem*, cum „ Hemor pater fuerit Sichem. Nam in Græco tantum habetur τῦ σίχεμ. Quod juxta fidem Historiæ Geneseos, & Josue, vertendum potius erat, *patris Sichem*. Sed „ cætera multum discrepare videntur, & continere commixtas diversas Historias; nempe de spelunca duplici in Hebron, quam ab Ephron Hethæo emit Abraham quadringentis siclis argenti, ubi sepulti sunt, Sara, Abraham, Isaac, Rebecca, Lia, Jacob, „ Genes. 23. 25. 35. 49. & 50. & alteram de agro in Sichem, quem a filiis Hemor „ Hethæi patris Sichem emit Jacob centum agnis, ubi sepultus est Joseph. De eo habes Genes. 33. & Josue ultimo. Posset autem tota Stephani sententia impleri hoc „ modo: *Et descendit* Jacob & Joseph in Ægyptum, & defunctus est ipse *& Patres nostri, & translati sunt*; Jacob quidem in Hebron, Joseph autem in Sichem. *Et positi sunt*, Jacob quidem *in sepulchro quod emit Abraham pretio argenti* ab Ephron Hethæo; Joseph autem *in sepulchro quod emit* Jacob centum agnis; vel ut in Josue „ legitur, centum novellis ovibus, *a filiis Hemor* patris *Sichem*. Quidam putant mendum esse in nomine Abraham posito pro Jacob. Verum nec sic sublata est difficultas. Non enim Jacob, sed Abraham emit pretio argenti. "

Verum difficultas, quam semper mansuram ait *Estius*, nulla prorsus esset, quia vocem Hebræam *cessita*, nummi genus, non agnas significare, quod Chaldæus, LXX. Latinus, arbitrati sunt, Sanctus ipse Stephanus sancivit, cum diceret, τιμῆς ἀργυρίε, hoc est, *pretio argenti* (inquit Andreas Masius.) Idem observat *Mariana* in Scholiis ad cap. 33. Genes. vocem *Kesitah*, & ovem significare, & monetam, meghæ, seu gheræ, id est, oboli pondere. Eumdemque nodum occurrere notat Jobi ultimo Vers. 12. cum refertur singulos amicos post redditam sanitatem, dedisse illi ovem unam. Ubi vox eadem *Kesitah* Hebraice est. „ Et sane in tanta copia pecoris, & a viris principibus, quale donum esset ovis una? „ Fuit ergo pecunia, & quidem aurea, & magni ponderis, olim ovis dicta, quod ovis forma percussa esset: ut & apud Latinos „ pecunia dicta est eadem de causa, & quod ea in commerciis uterentur vice pecudum, „ cum quibus merces alias mutare solebant antea.

Seu, Kesitah.

Emmanuel Sa, in Annotationibus eruditis de hoc Actorum loco ita censet: *Quidam dicunt, Stephanum intentum, ut fit, in aliud pro* Jacob, *dixisse*, Abram, *& pro* patris Sichem, filii Sichem. *Lucam vero fideliter, quod ille dixerat, retulisse. Quæ mihi opinio non displicet. Nec enim id repugnat Stephani sapientiæ, & Spiritui quo plenus erat. Accidit enim id interdum sapientissimis & sanctissimis. Vide Genes. 33. Quamquam quod attinet ad vocem* filii, *Græce est*, τῦ σίχεμ *quod potest intelligi*, patris Sichem.

Salianus in Annalibus Ecclesiasticis Veteris Testamenti, ad annum Mundi 2175. num. VIII. *Gravis*, inquit, *hoc loco exoritur difficultas ex VII. Actorum ubi D. Stephanus ait: Hunc sepulchri locum ab Abrahamo emptum* a filiis Hemor filii Sichem; *cum hic dicatur emptus ab Ephron filio Seor*. Tum relata eorum sententia, qui ajunt, Ephronis patrem fuisse binominem, subdit: *Verum quia dicitur Jacob emisse partem agri a filiis Hemor patris Sichem, censuit Beda & Rabanus D. Stephanum duas pariter narrationes conjunxisse, nec tam ordinem historiæ, quam causam de qua agebatur, intendisse.* Tandem ita concludit: *Eligat lector utram interpretationem amplecti malit. Ego venerabilis Bedæ & Rabani expositionem non improbo, cui vides graves & doctos viros subscripsisse.* Ex his judicent viri quique cordati an sapienter & erudite *Claudius Frassen* Observationem *Alexandri reprehenderit*.

AR-

ARTICULUS XLVII.

Respondetur ad quamdam Frasseni criminationem superius prætermissam.

FRassenus pag. 347. Versum XXII. Capitis II. libri Exodi expendens, quem in Vulgata Versione sic legimus: *Alterum vero peperit, quem vocavit Eliezer, dicens: Deus enim patris mei eripuit me de manu Pharaonis*: Me oblique carpit quod *ridiculam hanc conclusionem* intulerim: *Versus quidam abest ab Hebræis: ergo Vulgata Versio quæ illum continet, est rejicienda*. Tum observat Syriacam & Arabicam Versionem eum Versum habere. Subdit demum: *Hac, quam attulimus, solutione dilui debent nonnullæ aliæ objectiones, quas Natalis Alexander præfert, quæque petuntur ex num. 8. v. 10. cap. XX. v. 6. Josue cap. XXI. v. 36. I. Reg. cap. V. v. 6. ubi ex redundanti aliquo Versu, infert depravatam esse nostram Versionem: Falsa est enim illa conclusio; & miror talia argumenta Theologo Parisiensi probari potuisse, maxime vero cum pleraque testimonia, quæ delenda putat, reperiantur vel in aliis Scripturæ locis, vel in aliqua recepta Versione.*

Quod hanc intulerim consequentiam, *Versus quidam abest ab Hebræis: ergo Vulgata Versio quæ illum continet, est rejicienda*: putida calumnia est.

De Versu XX. Capitis II. lib. Exodi observavi illum *abesse ab Hebræis, Chaldaicisque codicibus, & a Græca Editione Sixti V. viderique huc intrusum ex Versu IV. capitis XVIII. Syriacam & Arabicam hunc Versum habere: sed Textus Hebraici auctoritatem, Versionem LXX. & Chaldaicam Paraphrasim*, his duabus Versionibus *esse anteponendas*. Nihil præterea de hoc loco dixi: Conclusionem, quam mihi Frassenus affingit, non intuli. Et si mihi rem, ut se habet, simpliciter proponenti conclusio aliqua tribui potest, non aliam certe mihi tribuent æqui rerum æstimatores, quam quæ ex quæstionis meæ inscriptione sequitur; hunc locum unum ex iis esse, *quæ auctoritate Ecclesiæ corrigi possent*: sive ex eorum esse numero mendorum, *Quæ in Vulgata nostra Editione Latina superesse videri possunt; quæque possunt emendari, non privato quidem virorum eruditorum arbitrio, sed auctoritate Ecclesiæ, cui has observationes subjicio*. Hæc enim verba mea sunt in fine Dissertationis. Circa Versum, non 10. (ut Frassenus notat) sed 2. capitis VIII. Numerorum, observavi hæc verba, *Candelabrum in Australi parte erigatur. Hoc igitur præcipe, ut lucernæ contra Boream e regione respiciant ad Mensam Propositionis*. Observavi (inquam) *hæc omitti in Hebræo Textu, & Græcis Codicibus, & in MSS. Latinis optimæ notæ*. Et huc *intrusa videri ex Exodi XL. Versu 22*. Tum exhibui Versiones LXX. Interpretum, Syriacam, Arabicam, & Targum Onkelosi, Hebræo & Samaritano Textui consentientes. Nihil aliud ibi. Nullam infero, quam mihi Frassenus tribuit, consequentiam. Nullum argumentum informo.

(Alexander pag. 355. — Alexander pag. 316.)

Circa Versum VI. Capitis XX. Numerorum, observavi hunc *omittere codices Hebræos, Græcos, Chaldaicos, Versiones Syriacam, & Arabicam, Textum Latinum Regii operis, & Textum Rabani Commentario adjunctum*. Atque ita omnino se se res habet. Nihil præterea hic scripsi. Conclusionem, quam mihi Frassenus affingit, ne tenue quidem ibi vestigium. (Ibidem.)

Circa Versum XXXVI. capitis XXI. libri Josue, observavi *Viros eruditos contendere hunc Versum delendum esse*. Quibus tamen me non assentiri dixi, quo *LXX. Interpretes, Syriaca Versio Andreæ Masii, Chaldaica Paraphrasis, Versio Arabica, & Latinorum Codicum plurimi hunc retineant*. Hæc ne sapiunt consequentiam quam mihi Frassenus affingit? *Abest ab Hebræis codicibus: ergo Vulgata Versio quæ illum continet, est rejicienda.* (Alexander pag. 324.)

Circa Versum VI. capitis V. libri Regum, observavi illum *non haberi in Hebræo Textu, in Chaldaica Pharaphrasi, in Syriaca Versione, in multis Codicibus Latinis. Lyranum & Tostatum* hæc verba *addititia* censere. Græcum Regiorum Bibliorum Textum illa etiam omittere; *quamvis alii Codices Græci, & Sixtina Editio hæc interserant*. Simplex Observatio est, nulla ibi Conclusio quam mihi per calumniam Frasse- (Alexander pag. 326.)

 nus.

nus affingit: *Abest ab Hebræis codicibus : ergo Vulgata Versio quæ illam continet , est rejicienda.* Vel: *Redundat hic Versus in Hebræo; ergo depravata est nostra Versio.*

Sed, quamvis ultimam illam Conclusionem intulissem, haud indigna Theologo Parisiensi videri deberet. Cur enim Theologo Parisiensi probari posse mireris, Frassene, argumenta quæ ex Regulis a SS. Hieronymo & Augustino traditis informantur? *Sicut autem*, inquit S. Hieronymus, *in Novo Testamento, si quando apud Latinos quæstio exoritur, & est inter exemplaria varietas, recurrimus ad fontem Græci sermonis, quo Novum scriptum est instrumentum: Ita in Veteri Testamento, si quando inter Græcos Latinosque diversitas est, ad Hebraicam recurrimus veritatem.*

Epist. ad Suniam & Fretelam.

Cum aliquid diversum in utrisque Codicibus invenitur, inquit S. Augustinus, *quandoquidem ad fidem rerum gestarum utrumque esse non potest verum, ei linguæ potius credatur, unde est in aliam per Interpretes facta Translatio.* Porro in his, quos redundare in Vulgata Versione observavi, Textibus, inter Græcos Latinosque diversitas est, ut ex eorum collatione evidens est: Ad Hebraicam igitur Veritatem est recurrendum. At Hebræi Codices eos Versiculos non habent, quos Vulgata Versio. Non immerito igitur conjiciunt Viri Eruditi, illos in Vulgata redundare, & Ecclesiæ auctoritate expungi posse. An istud argumentum, quod *Theologo Parisiensi probari potuisse* Frassenus miratur, revera sit Parisiensi Theologo indignum, Viri Eruditi quos Judices opto, censebunt.

Lib. XV. De Civit. Dei capt. XVIII.

Urget Frassenus, *Pleraque testimonia, quæ delenda putat* Alexander, *reperiri vel in aliis Scripturæ locis, vel in aliqua recepta Versione.* Quo ex principio colligit, Vulgatam non esse iis locis depravatam.

Rursus hic repetere cogor, Frassenum calumniari. Loca illa ex Vulgata nostra Versione *delenda* nusquam dixi, aut sensi; sed *Ecclesiæ auctoritate deleri posse*. Quale vero ratiocinium! Quam lacrymabile! Quam dignum Disquisitore Biblico! *Versus isti reperiuntur in aliis Scripturæ locis, vel in aliqua recepta Versione; ergo hic non redundant in Versione Vulgata, quamvis ab Hebræo Textu, a Versione LXX. Interpretum, a Chaldaica Paraphrasi, a Versionibus Orientalibus, & a plerisque Codicibus Latinis absint*: ut abesse probat Alexander. Si Textus Hebræus, & LXX. Interpretes in aliis locis quosdam Versuum laudatorum habent, in quibus pariter habet Vulgata nostra; verbi gratia hunc Versum IV. Capitis XVIII. libri Exodi: *Alter vero Eliezer: Deus enim, ait, Patris mei adjutor meus, & eruit me de gladio Pharaonis*: recte inde colligitur, Versus illos non redundare in Vulgata iis in locis, in quibus cum Hebræo Textu, cum LXX. Interpretibus, &c. consentit: Sed inepte Frassenus infert, Vulgatam non abundare, cum Versum habet aliquem in certo Scripturæ Sacræ capite, quem ibi nec Hebræus Textus, nec LXX. Interpretes, nec pleraque Biblia MSS. Vulgatæ ipsius Versionis habent. Laudatus itaque Versus Exodi capite XVIII. non redundat; sed hinc colligere, quod cap. II. pariter non redundet, in quo nec Hebræi, nec Græci, neque Chaldaici Codices illum habent, solus Disquisitor Biblicus pro suo privilegio potest.

ARTICULUS XLVIII.

Respondetur ad ea quæ Frassenus scribit in fine Disquisitionis De Versione Vulgata: & ab ejus etiam conviciis Clarissimus Abbas D. HUETIUS *vindicatur.*

Nunc Abricensis Episcopus.

„ NOnnullas alias Notulas, inquit *Frassenus*, ex Francisco Luca Brugensi, & Grotio, exscribit, & subjicit *Natalis Alexander*, in quibus mendosum esse Vulgatæ Editionis Latinæ in Epistolis Apostolicis Codicem demonstrare se putat. At quam pro- spero parum nisu, facile deprehendet Lector, non solum ex Commentariis, sed etiam ex eis quæ hactenus dicta sunt: Quamobrem in his, utpote nullius momenti referendis, & refellendis, operam & tempus non perdam.

Tu qui Dominicanorum despicis omnia, & *Alexandri* maxime, Notulas meas te silentio prætermittere profiteris, sive quia nihil ad illas reponendum habes, sive quia tibi per tempus non licet illas refellere, homini *tumultuantibus negotiis*, ut ais, impli-

plicato, & distracto'. Ex Luca Brugensi, & Grotio has me exscripsisse eadem æmulationis vertigine deblateras, qua alia in me probra huc usque conjecisti: scilicet ita me tenuiter in Scripturæ Sacræ lectione versatum censes, ita bardum & hebetem, ita in SS. Patrum & optimorum quorumque Auctorum libris evolvendis negligentem, ut ex iis fontibus Observationes haurire meas non quiverim, ex quibus suas Grotius & Brugensis derivarunt. Me sane potuisse has qualescumque Observationes, de quibus judicium esto penes Eruditos, non penes æmulum nominis mei & Ordinis Dominicani *Frassenum*, ex proprio penu proferre fatebuntur, qui ad eas contra *Claudii Frassen* Criticam vindicandas, me nec *Lucæ Brugensis* nec *Grotii* genium videbunt invocasse.

Parum prospero nisu ostendisse me scribis, mendosum esse in nonnullis Apostolicarum Epistolarum textum, idque facile deprehensurum lectorem, non solum ex Commentariis, sed etiam ex iis quæ hactenus a te dicta sunt. Ex Commentariis scilicet, quorum exquisitiora mihi favent: ex his quæ a te dicta sunt, qui de his locis nihil dixisti. Sed cur ex Græco Textu, ex Versionibus Orientalibus, ex Patribus tum Græcis, cum Latinis, Observationum mearum te demonstrare posse falsitatem non dixisti? Hos tibi non licuit adire fontes, homini tot *negotiis tumultuantibus* impedito? Ex iis certe Observationes meas derivatas esse perspexisses: ut & fatebuntur quicumque eas legerint,, & cum Textu Græco, cum Versionibus, aut Patribus a me laudatis contulerint. Cur non & ex *Estio* Paulinarum Epistolarum doctissimo inter recentiores Interprete, me aliquas ex his Notulis hausisse scripturiisti? Nullius aut levioris momenti Observationes hasce meas esse ais. Et tibi in his, quæ me, ac mea, Prædicatorumque Ordinem spectant, fidei tam sublestæ homini fidem ab omnibus facile putas adhibendam? In iis referendis ac refellendis operam & tempus perdere te nolle thrasonice gloriaris. Tuæ sane industriæ gratulandum, *Frassene*, quod tam compendiaria, tamque facili via ab omnibus difficultatibus te expedias. Sed pœnitere te debet, quod in cæteris Criticæ nostræ locis impugnandis operam ac tempus inaniter consumpseris, qui id non es assecutus, quod pertendebas, Deo cœptis meis favente. Non vis *ut quis existimet te in alicujus invidiam, & offensam scripsisse*. Etiamsi hanc de te opinionem haberi nolis, habebitur nihilosecius ab iis qui mea tuaque legerunt animo a præjudiciis libero, judicabuntque num veritas charitatis, & charitas veritatis, te ad mea Opera, meque ipsum deprimendum, consputandum, dilacerandum, an vero æmulatio, & gloriolæ captandæ studium impulerint.

Sed venia dignum videri posset peccatum tuum, si unum Alexandrum conviciis proscinderes. Id scilicet Opusculo suo quod inscribitur, *Collatio Dominicani cum F. Minore, De Titulo Præceptoris S. Thomæ ex Elogio Alexandri Alensis expungendo*, ipsum promeritum forsan diceres: Quamquam nec in isto, nec in aliis Operibus aliquid contra te, vel contra Seraphicum Ordinem scripserit. At qua ratione tua in Clarissimum & Doctissimum Abbatem *Danielem Huetium* convicia excusabis? Virum eruditione sua celebrem, de sacris Literis, & de Ecclesia bene meritum, cujus apud omnium gentium eruditos viros venerandum nomen est, qui ob eximias ingenii, doctrinæ, pietatisque dotes, dignus a Rege Christianissimo judicatus est, qui Serenissimi Delphini studia opera sua juvaret atque promoveret; Virum qui te nusquam læsit, cum Hæreticis conjungis, lib. III. cap. I. §. I. Disquisitionum tuarum ubi agis *De Libris Canonicis universim*. Hos ipsi spargis flosculos: *Huetius vero cum plurimis Heterodoxis, maxime Riveto, Hottingero, &c. putat unicum dumtaxat apud Judæos fuisse Sacrorum Librorum Canonem*. Ita virum tractas, cui manibus dare lilia plenis deberes: Siquidem eo ipso in loco exscribis & furaris quidquid de Canone Scripturæ Sacræ erudite scripsit laudatus *Huetius* Abbas, & rationes ante ipsum a nemine prolatas adoptans, ejus (ut ita loquar) spoliis ornatus superbe incedis, quem oris gladio feriisti, cum plurimis Heterodoxis inique conjungens. Conferantur quæ scribis Pag. 425. Disquisitionum tuarum, cum iis quæ Clarissimus *Huetius* habet Propositione IV. Demonstrationis Evangelicæ, Pag. 262. Quid vero fidem spectat quæstio illa, utrum unus vel mutiplex fuerit apud Hebræos Scripturæ Canon, ut illustrem, pium ac eruditum Auctorem cum plurimis Heterodoxis ibi sensisse observes, ipsumque quasi violatæ fidei reus esset, infe-

cteris,

ćteris, scripturiendo: *Huetius cum plurimis Heterodoxis*? Sic te Christiana charitas, sic Franciscana humilitas & modestia proximo insultare docuerunt? Non minus inique Clarissimum eumdem Auctorem accusas Pag. 13. quod *contumeliosas voces in Sanctissimos Prophetas immiserit: Et quod integram Valesii Observationem, ne quidem semel laudato ejus nomine exscripserit*. Calumniam in virum doctissimum effundis, qui scripsit Prophetas Spiritu Sancto afflante futura præcinuisse, & divino illo afflatu agitatos, narrationis ordinem & connexionem non adeo observasse: Quia scabrum quid, salebrosum, & dissipatum edere solet ecstasis: Cæterum ipsos sui compotes, placido serenoque animo edidisse Oracula; non emota mente, ut Montanum, Priscam, Maximillam vim Propheticam sibi arrogantes: Isne citra calumniam dici potest *contumeliosas voces in Sanctissimos Prophetas immisisse*? Nonne potius Prophetarum vindex prædicandus est? Nonne vim & affectus admirabiles ecstaseos, & Propheticorum Oraculorum characterem est assecutus? Id autem asserit Clarissimus *Huetius*, Propositione XI. Pag. 631. Evangelicæ Demonstrationis suæ. Contumeliam igitur ipsi facis, cum ipsum *contumeliosas voces in Sanctissimos Prophetas immisisse* scribis. Tandem non solum illiberaliter & inurbane, sed falso ipsi exprobras, quod integram Valesii Observationem exscripserit, ne quidem semel laudato ejus nomine. Siquidem Miltiadem, & Anonymum Cataphrygum Adversarium a Miltiade prolatum, apud Eusebium lib. V. Historiæ Ecclesiasticæ cap. XVI. & XVII. SS. Cyprianum & Dionysium, aliosque Ecclesiasticos Scriptores de ecstasi disserentes laudat; & ex iis fontibus, non ex Valesii Observatione derivavit, quod scripsit eo loco vir immensæ lectionis, & eruditionis exquisitæ, quem bili tam atra proscindis ac laceras, & quasi Valesii Exscriptorem traducis. Et tamen *Non vis ut quis existimet te in alicujus invidiam, & offensam scripsisse*.

In hanc te convitiandi Palæstram nusquam te daturum religiose spondes. Virum qui sua fama, studiis, labore, Operibus non ignobiliter parta fruitur, qui illustrandæ Historiæ Ecclesiasticæ, refellendis Hæresibus veteribus ac novis, aliorum studiis juvandis pro virili navat operam, *Exscriptorem, Hodiernum Historiæ Ecclesiasticæ Compilatorem*, Virum *qui Hæreticis blanditur*, qui *minus religiosus est in Vulgatum Interpretem quam Protestantes, sciolum, temerarium*, &c. appellare, id vero non est convitiari? *Pejorem sentire* te dicis *conditionem convicium dicentis, quam patientis*. Recte. Sed si ista est sincera sententia tua, cur ei non respondent verba, Scriptaque tua? *Ad benedicendum*, inquis, *nati sumus, non ad maledicendum*. Benedicis revera mihi in Critica tua, quo modo Benedictionis nomen usurpavit Scriptura Sacra Job 1. *Extende*, inquit Satan ad Deum, *paululum manum tuam, & tange cuncta quæ possidet, nisi in faciem benedixerit tibi*.

Nimis criticum ac morosum Alexandrum forsan effuties, qui te ob convicia tam severe arguat, ipsum injustitiæ accusabis, & cæteros omnes qui te violatæ fraternæ charitatis reum agent, utpote qui scripseris in fine Præfationis tuæ: *Si quid præter mentem exciderit, quod charitati fraternæ adversari videatur, id totum expunctum volo*. Idem tibi peccata contra fraternam charitatem excusanti, quod olim A. Albino, eventurum non dubito, Frassene. „ *Albinus*, qui cum L. Lucullo Consul fuit, res Romanas „ oratione Græca scriptitavit. In ejus Historiæ principio scriptum erat: Neminem suc„ censere sibi convenire, si quid in his Libris parum composite, aut minus eleganter „ scriptum foret. Nam sum homo Romanus, natus in Latio: Græca oratio a nobis „ alienissima est: ideoque veniam gratiamque malæ existimationis, si quid esset erra„ tum, postulavit". Ea cum legisset M. Cato: Næ tu, *inquit*, nimium nugator es, „ cum maluisti culpam deprecari, quam culpa vacare. Nam veniam petere solemus, „ aut cum imprudentes erravimus, aut cum compulsi peccavimus. Tibi, *inquit*, oro „ te, quis pertulit ut id committeres, quod priusquam faceres, peteres ut ignosceretur "? Ita refert Cornelius Nepos. Tibi vero, Frassene, qui ubi immania ac frequentia contra nos convicia evomuisti, veniam deprecaris, *si quid præter mentem exciderit, quod charitati fraternæ adversari videatur*, nonne M. Cato, sive Sapiens quilibet jure merito reponet facilius fuisse convicia, maledicta, calumnias, contra Clarissimum & Doctissimum Abbatem *D. Huetium*, & *Fr. Natalem Alexandrum*, vitare, quam

quam excusare, cum id sciens volens commiseris? *Ne tu nimium nugator es, cum maluisti culpam deprecari, quam culpa vacare.*

Ostendere te voluisse ais, Vulgatum Interpretem *ab omni prorsus labe esse immunem.* Infeliciter: Contra ipsius Clementis VIII. contra Correctorum ipsorum Romanorum, contra Virorum omnium Eruditorum sententiam, contra te ipsum, qui superius fassus es, hanc a te confessionem extorquente veritate, *Nondum mendas omnes ab Editione Vulgata esse sublatas.* Non minus *probandam illius lectionem*, te demonstrare voluisse, inquis, *quam quæ a Novellis Criticis ex Fontibus Hebræis aut Græcis profertur.* Id si ostenderis, longe oculatior fuisti Origene, SS. Ambrosio, Hieronymo, Augustino, Cassiodoro, qui ad Fontem recurrendum esse senserunt, cum aliqua in utrisque Codicibus varietas invenitur. *Merito jure habere* scribis *Vulgatum Interpretem*, quod cum Regio Vate conqueratur: *Filii matris meæ pugnaverunt contra me: Pro eo ut me diligerent, detrahebant mihi, & odio habebant me gratis.* Longe potiori jure de te conqueri possunt, non solum LXX. Interpretes, non solum S. Hieronymus, sed ipsi Scriptores Hagiographi, ipsi Prophetæ, ipsi Evangelistæ & Apostoli, quod in Originarios ipsorum Textus debaccheris, iisque detrahas; quod Hebraicam & Græcam Veritatem Versioni Vulgatæ authenticæ quidem, sed non eodem authentiæ gradu quo Fontes ipsi, postponas; quod *Fontis undam purissimam* omnino relinqui velis.

Maximam te commendationem a viris Catholicis & cordatis mereri gloriaris, quod tuam *posueris operam in ea propugnanda Sacrorum Bibliorum Editione, quam ex Decreto Concilii Tridentini universa approbat Ecclesia.* Eam nonne & nos authenticam propugnamus, ut Sacra Synodus decrevit? Nonne veneramur & amplectimur? Tu vero ab omni mendo immunem contendis contra Concilii mentem, contra Theologorum Doctissimorum qui Concilio adfuerunt, vel post ipsum vixere & scripsere, sententiam, contra Clementis VIII. & Romanorum Correctorum opinionem, ipsam Hebraicæ ac Græcæ Veritati, Fidei, Auctoritati anteponendam censes. At si censeres tantum, nec probabilius sentientibus ac verius insultares, in tuo te sensu abundare pateremur. Cum vero me invidiose fueris aggresus, & contumeliose in me scripseris, ne mirere quod insultus tuos stylo repulerim, Operaque mea defenderim.

Speras fore ut ad id saltem conducat labor tuus, *Ut Criticorum in Vulgatam criminationes ex parte emolliat.* (Sic enim Latine loqueris). Sed te barbare loquentem ferrent aures nostræ, si veraciter loquereris. Nunc autem calumnias tuas cogimur amolliri; tibique repetere, nos Vulgatum Interpretem non criminari, sed conjecturas nostras modeste proponere, ut Catholicos Theologos decet, easque Ecclesiæ Judicio & Sedis Apostolicæ Censuræ subjicere; menda vero quæ in Vulgata adhuc superesse censemus, in Scribarum imperitiam & oscitantiam: maximam partem rejicere, paucissima Interpreti tribuere, quem Prophetam non fuisse certum est, aut Privilegio non errandi in Versione sua a Spiritu Sancto donatum. Novimus enim & usurpamus, quod S. Augustinus ad Sanctum Hieronymum Vulgatæ Versionis maxima ex parte auctorem scribebat: „ Ego enim fateor Charitati tuæ, solis eis Scripturarum libris, qui jam „ Canonici appellantur, didici hunc timorem honoremque deferre, ut nullum eorum „ Auctorem scribendo aliquid errasse firmissime credam. At si aliquid in eis offende„ ro, quod videatur contrarium veritati; nihil aliud quam vel mendosum esse Codi„ cem, vel Interpretem non assecutum esse quod dictum est, vel me minime intelle„ xisse, non ambigam. Alios autem ita lego, ut quantalibet sanctitate doctrinaque „ præpolleant, non ideo verum putem quia ipsi ita senserunt, sed quia mihi vel per „ illos Auctores Canonicos, vel probabili ratione, quod a vero non abhorreat, per„ suadere poterunt. Nec te, mi Frater, sentire aliquid aliter existimo. Prorsus, in„ quam, non te arbitror sic legi tuos libros velle, tamquam Prophetarum & Apostolorum: de quorum Scriptis, quod omni errore careant, dubitare nefarium est.

Facturum Deum confidis, *Ut ex Criticorum grege aliquis hanc Disquisitionem tuam ægre ferens, pro innata sua aliorum labores vellicandi & criminandi prurigine, suis Scriptis tibi ansam præbeat novas & uberiores cudendi pro Vulgato Interprete vindicias.* Me Dissertationi tuæ responsurum, ut existimo, prævidisti, nec adeo famam neglecturum

meam,

meam, ut Apologeticam & Anticriticam Dissertationem non scriberem. Id vero non pro innata (quæ indoles tua est, *Frassene*) labores aliorum vellicandi & criminandi prurigine, sed justæ defensionis necessitate compulsus præstiti. Norunt omnes, me in Opus meum intentum, neminem hucusque aggressum fuisse, nisi aut Hæreticos, aut eos qui S. Thomæ Angelici Doctoris gloriæ detrahere ausi sunt: nec Biblicas Disquisitiones tuas impugnassem, nisi me non solum inurbane, sed contumeliose fuisses aggressus, ut de me cresceres, mihique plurima per calumniam affinxisses. Quamobrem si has adversus te Vindicias scripsi, in te culpa est, qui provocasti, non in me, qui respondere compulsus sum. Nec aliud tamen ægre fero in Disquisitionibus tuis, quam violatam a te Viro Religioso charitatem; cætera enim humani ingenii tenebris facile condonanda sunt. Si eodem ingenio scripturire adversus me pergas, te responsionis honore non dignabor. Meum silentium non solum responsionis inutilitas (Fama enim mea, ut spero, tuis insultibus erit superior) sed quibus sum implicatus, sexdecim Sæculorum negotia excusabunt. Cæterum ne existimes, *Frassene Frater*, me charitatem erga te abjecisse, quem in Christo complector: Mallem enim scientiæ defectum pati, quam charitatis, aurea ista S. Hieronymi verba recolens: *Minus certe assequatur illa quæ inflat, dum non offendatur illa quæ ædificat.*

Nota.

AGnoverat optime Natalis aliorum scripta refellenda non solum juxta leges charitatis, sed modestiæ insuper urbanitatisque, ac ab omni convicio hominem ad honestatem informatum abstinere necesse esse: nihilominus subirati animi non ita habenas moderatur, ut Frassenum adversarium injuriis lacessere desinat, ut superiorem Dissertationem legenti statim apparet. O quam sancte, quam christiane Natalis ab imitando Frassenum abstinuisset, a quo inurbanis dicteriis se impetitum conqueritur; tot etiam ironice dicta omittendo, cum ita agere charitatis, modestiæ, urbanitatisve leges non permittere agnovisset. Semper utique optavi Natalem ex tot capitibus de republica literaria bene merentem, nec a Frassenio juste aggressum, non conviciis, sed rationibus tantum suos Adversarios redarguisse.

Non respondendum stulto juxta stultitiam suam, ne eidem similes efficiamur, docemur *Prov. 6.* Non increpandus nihilominus, qui ea ratione contumeliam repellit, ne iterum contumeliis assuetus in eadem prolabatur peccata, vel etiam si contumeliati vita in aliorum posita exemplum exposcit contumeliarum detegi falsitatem. *S. Thom. 2. 2. q. 72. art. 3.* At re vera non sine stomacho illi leguntur Auctores, qui convicia conviciis reprehendendo, probris, maledicisque dicteriis suos Contradictores dehonestare conantur. Audiatur quæso S. Basilius *hom. 10. de ira* ita loquens: *Ne fratres dilectissimi, malum malo curate, nec contendite invicem calamitate mutua vincere. In malis enim pugnis miserior est, qui vicit, quia peccatis longe gravior discedit. Noli ergo malam referre gratiam, neque mali mutui restitutor esse. Contumeliam intulit iratus, vince, amoveque silentio malum. Tu autem contra facis, qui velut undam fluentem illius iram in cordis penetralia suscipiens, ventos imitaris, qui contrariis fluctibus quod illatum est, repellunt. Noli tuo adversario pro Magistro uti, nec quem odio persequaris hunc æmulari, nec fieri veluti speculum irati velis illius, formam in te ipso ostendens. Ille maledixit, tu benedicas. Verberavit, tu patere. Expuit, nihilque te existimavit: tu cogita quemadmodum ex terra es, & in terram reverteris. His namque modis, atque rationibus te confirmans, longe leviora, quam revera sint, invenies tibi adversarii facta jurgiaque. Sic etiam talionem illi securius reddes, ostendesque quam sis contumeliis invulnerabilis, ac præclaram tibi patientiæ coronam comparabis, dum alterius insaniam occasionem philosophiæ, ac tuorum feceris meritorum. Quamobrem, si mihi credis, probra, contumeliasque magno etiam animo contemnes, & te adhuc viliorem esse concedes. Obscurum te, & inglorium vocavit, nulliusque existimationis: terram te, ac cinerem esse dicas: Nec tu illustrior es Patre nostro Abraham, qui seipsum his nominibus appellavit, Ignarum, pauperem, & nullius pretii te dixit: tu vermem te dicas,*

& e stercore genus ducere, verba David memorans &c. Pergit deinde S. Doctor demonstrare contumelias pro contumeliis rependentem, non hominum Deo gratorum, sed eorum, qui maligno arripiuntur spiritu, esse discipulum, & quamvis provocatum, nullam habiturum coram Deo excusationem, quia ipse agit quod in aliis reprehendit: eo maxime etiam quia victoriæ coronam sine adversario nemo adipiscitur.

Ipse Joannes Clericus quamvis heterodoxus erastica scripta prorsus proscribenda vult, tria observando *in Disertatione ethica ad Philippum Limburgium*, quæque habetur in calce tertii voluminis Artis Criticæ. Primo observat hujusmodi scripta eorumdem auctori non prodesse; si etenim convicia non negligat, eorumdem propulsandorum affectu incensus, dolore, ira, aliisque animi perturbationibus quam maxime afficitur, atque ita ab omni tranquillitate excidit animi. Neque etiam jurgiis Calumniatoribus respondendo propriæ consulere famæ admonet; nam potius ita hominis jurgiosi, & non modica superbia intumescentis nomen acquirit. Et re vera non melius famam augeri animadvertit, quam cum in hoc præliandi genere, rationibus dumtaxat hostis impetitur; iis enim tantum armis illum superare conceditur. Addit illi auctori famam conciliari, qui a conviciis abhorrere demonstrat, & suis scriptis hominem ad parendum Dei præceptis instruit.

Observat deinde contumeliosa scripta neque aliis prodesse. Non quidem legentibus, quia studiis addicti non vitia, aut delicta quærunt scribentium, sed ex aliorum libris aliqua addiscere: immo dum vident auctores passim conviciis inter se pugnare, tandem pertæsi ipsorum abjiciunt libros; neque etenim homo solius veritatis, honestatisque amans hujusmodi delectatur certaminibus. Obscurari insuper veritatem considerat, dum nostris legitur admixta affectibus; suspicio etenim statim insurgit, an quæ leguntur, dicta potius sint ad suam famam tuendam, ac ad se de hoste ulciscendum, quam ad veritatem propugnandam. Sed neque prodesse iis adversus quos exarata sunt dicit Clericus, cum fateri nequeant se errasse, vel quia inani sua capti æstimatione dare manus victas summo probro ducunt; vel quia magna præpediti ignorantia, non nisi difficillime ad sui erroris cognitionem perducuntur; vel quia veritatem non quærunt, sed victoriam partium, a quibus stant; vel quia libidine solum Scriptores oppugnandi calamum sumpsere, ac diris calumniandi artibus sibi gloriam acquirere concupiscunt.

Demum animadvertit erastica scripta Deo displicere, eaque iisdem legibus prohibuisse, quibus prohibet vindictam; Christi monitis adversari, qui *Matth.* 5. ait: *Benedicite maledicentibus vobis: Orate pro calumniantibus vos*; sicut etiam ejusdem exemplis, ut dicitur enim 1. *Petr.* 2. *Cum malediceretur, non maledicebat*. Addit neque hoc scriptorum genere utendum contra Adversarios veritatis, neque etenim hæc ex conviciis innotescit; & Dei gloria magis promovetur, si a probris abstinendo Scriptor Christi, Sanctorumque exempla imitetur. Si aliter se gerat, concludit Clericus, a divina non se subtrahet ultione; cum Christus in Evangelio innotuerit, supplicium ei non defuturum, qui proximum suum stultitiæ insimulaverit.

Dum hæc ex Jo: Clerico observavi, sciat Lector me non ignorasse a tali Auctore exscripsisse, qui usque adeo a vera fide defecit, ut ipsum Socinianismum amplexum esse non paucis placeat. Sciat etiam me non latuisse ipsius esse mentem etiam catholicos scriptores carpere, quasi ipsis non sola veritas cordi sit, sed de adversariis quibuscumque artibus triumphum canere. Cum nihilominus ab iis oculum deflectendo, quas adducit Clericus rationes demonstrent, etiam ambulantes in tenebris, & in umbra mortis agnoscere erastica scripta esse proscribenda, ab eisdem recensendis nolui abstinere, ut pudeat Catholicum non vitare, quæ vituperanda dicunt & ipsi hostes nostræ fidei.

Summopere displicebat Scriptores conviciis contra hæreticos agere etiam Francisco Cardinali Bonvisio, præclarissimo Lucæ patriæ meæ lumini, cujus memoria in æternum vivet. Vivet, inquam, quia Pontificii Nuncii munus implens Viennæ anno 1683. quando Turca innumerabilibus pene copiis non illius urbis solum, sed universi christiani orbis cladem meditabatur, christiani exercitus unionem impiger promovit, ac ut urbi jam fere subactæ suppetias ferret, fategit; quapropter ipsius etiam consiliis ac vigilantiæ de prostrato Turca triumphus merito adscribendus. Vivet pariter quia Vien-

næ,

næ, quamvis purpura decoratus, uſque ad obitum Innocentii XI. perſeverans, pio Imperatori Leopoldo charus, ſedulo tot illas victorias promovit, quibus Ungariæ regnum Turcæ ereptum, fidei etiam fuit reſtitutum. Vivet demum ob magnam impenſam curam in noſtra Lucana Diœceſi regenda, ubi vere bonus Paſtor ac pauperum Pater ultimum diem clauſit. Hic dum pluribus antea annis Coloniæ Agrippinæ ut Pontificis Nuncius reſideret, in epiſtola ad Cardinalem Alterium Clementis X. nepotem data, optat, omnia convicia adverſus hæreticos amandari, atque illius verba latine reddita ita ſonant: *Oro etiam atque etiam Eminentiam Tuam, Regularium Superioribus Generalibus accerſitis moneas, ut omnibus ſuis interdicant Religioſis ſive in concionibus, ſive in literariis concertationibus, ſive in libris, quos publici juris faciunt, verbis uti convicioſis adverſus hæreticos: audio etenim de hujuſmodi conqueri. Video a me lubentiſſime audire Sedem Apoſtolicam eos odio non proſequi, ſed peramanter inquirere, ut ad viam perducat veritatis.*

PANO-

PANOPLIA ADVERSUS HÆRESES SÆCULI QUARTI.

DISSERTATIO XLI.

Adversus Donatistas.

QUÆSTIO UNICA.

De Ecclesia.

ARTICULUS UNICUS.

Utrum Ecclesia toto Orbe diffusa sit, & insignes etiam peccatores complectatur; Nec eorum usquam vitiis violari possit, aut deficere?

PROPOSITIO.

Ecclesiam Catholicam toto Orbe diffusam, insignes etiam peccatores continentem, nusquam eorum vitiis violandam, nusquam defecturam; ut revera nusquam defecit; contra Donatistas, & consequenter contra Calvinistas & Lutheranos, invicte probant Sacrarum Scripturarum auctoritas, & Sanctorum Patrum testimonia: ex quibus proinde ostenditur evidenter, tam veteres illos, quam recentiores Hæreticos, sacrilegi Schismatis reos esse, vel ex uno isto capite, quod se ab Ecclesia præciderunt.

PRobatur prima pars, nimirum quod Ecclesia Catholica toto sit Orbe diffusa. Primo ex Genes. 22. cap. ubi Deus his verbis Abraham alloquitur: *Per memetipsum juravi, dicit Dominus: quia fecisti hanc rem, & non pepercisti filio tuo uni genito propter me: Benedicam tibi, & multiplicabo semen tuum sicut stellas cœli & velut arenam, quæ est in littore maris: possidebit semen tuum portas inimicorum suorum, & benedicentur in semine tuo omnes gentes terræ, quia obedisti voci meæ.* Quo in loco semen Abrahæ non populum tantum significat ex carne Abrahæ propagatum, sed Christum in quo benedicentur omnes gentes, id est Ecclesia toto orbe diffusa. Sic enim intellexit semen Abrahæ Sanctus Paulus ad Galatas 3. *Hominis*, inquit, *confirmatum testamentum nemo spernit, aut superordinat. Abrahæ dictæ sunt promissiones, & semini ejus. Non dicit: & seminibus, quasi multis: sed quasi in uno: & semini tuo, qui est Christus.* Quæ verba S. Augustinus expendens lib. *de Unitate Ecclesiæ*, c. 6. ait: *Ecce in quo semine benedicentur omnes gentes. Ecce Testamentum Dei, aperite aures. Hominis*, inquit, *confirmatum testamentum nemo irritum facit, aut superordinat. Quare vos irritum facitis Testamentum Dei, dicendo, nec in omnibus gentibus esse completum, & periisse jam de gentibus, in quibus erat semen Abrahæ? Quare superordinatis dicendo, in nullis terris hæredem permanere Christum, nisi ubi potuerit cohæredem habere Donatum?*

Ecclesia Catholica toto orbe diffusa.

Et infra: *Date mihi hanc Ecclesiam, si apud vos est, ostendite vos communicare omnibus gentibus, quas jam videmus in hoc semine benedici. Date hanc, aut furore deposito accipite, non a me, sed ab illo ipso in quo benedicuntur omnes gentes.*

Probatur secundo ex Prophetis. Isaiæ 54. *Lauda sterilis quæ non paris: decanta laudem, & hinni quæ non pariebas: quoniam multi filii desertæ, magis quam ejus quæ habet virum, dicit Dominus. Dilata locum tentorii tui, & pelles tabernaculorum tuorum extende ne parcas: longos fac funiculos tuos, & clavos tuos consolida. Ad dexteram enim, & ad lævam penetrabis: & semen tuum gentes hæreditabit, & civitates desertas inhabitabit.* Quod testimonium Sanctus Augustinus & cæteri Africani Patres in Collatione Carthaginensi contra Donatistas urgebant. Cui testimonio jungendum est illud capitis præcedentis: *Ideo dispertiam ei plurimos, & fortium dividet spolia, pro eo quod tradidit in mortem animam suam.* Quæ testimonia Sanctus etiam Augustinus urgens, *lib. de Unitate Ecclesiæ, cap. 6.* ait: *Quid est, Hæretici, quod de paucitate gloriamini, si propterea Dominus noster Jesus Christus traditus est ad mortem, ut hæreditate multos possideret?* Et postquam aliud testimonium *Isaiæ, cap. 54.* subjunxit, *Lætare sterilis quæ non paris, quoniam multi filii desertæ magis quam ejus quæ habet virum*, unum cum altero conferens locum, sic urget: „ Nonne isti sunt multi, de quibus paulo „ ante dictum est, Ideo ipse hæreditate possidebit multos? Nam quæ est hæreditas ejus, „ nisi Ecclesia ejus? Multi, inquit, filii desertæ, magis quam ejus quæ habet virum: „ Synagogam scilicet Judæorum volens intelligi virum habentem, quoniam acceperat „ Legem. Hic jam potest dijudicari quod dicimus. Comparent isti multitudinem suam „ in Afris, vel in Africa constitutam, cum multitudine Judæorum per omnes terras „ quacumque dispersi sunt, & videant quam sint in illorum comparatione paucissimi. „ Quomodo ergo de se dictum assignabunt: Multi filii desertæ, magis quam ejus quæ „ habet virum? Rursus comparent multitudinem Christianorum per omnes gentes, qui- „ bus non communicant, & videant quam pauci sint in comparatione omnes Judæi; „ & tandem aliquando intelligant, in Ecclesia Catholica toto orbe diffusa istam Pro- „ phetiam esse completam. Multi filii desertæ, magis quam ejus quæ habet virum. „ Sed cui habenti virum hæc deserta prælata fuerit in multitudine filiorum, sit obscu- „ rum, sit in ænigmate: hanc tamen esse Ecclesiam Christi, de qua dictum est: Mul- „ ti filii desertæ, quisquis contradicit, non mihi, sed Apostolo contradicit ".

Probatur item ex illo Isaiæ 49. *Ecce dedi te in lucem gentium, ut sis salus mea usque ad extremum terræ.*

Idem probarunt Africani Patres in Collatione Carthaginensi, ex illis verbis Malachiæ I. *Non est mihi voluntas in vobis, dicit Dominus exercituum: & munus non suscipiam de manu vestra: ab ortu enim solis usque ad occasum magnum est nomen meum in Gentibus: & in omni loco sacrificatur, & offertur nomini meo oblatio munda: quia magnum est nomen meum in Gentibus.*

Probatur tertio ex Psalmis, quibus Ecclesia toto orbe diffusa prædicta est. Psal. 21. *Reminiscentur & convertentur ad Dominum universi fines terræ: & adorabunt in conspectu ejus universæ familiæ Gentium. Quoniam Domini est regnum, & ipse dominabitur Gentium.* Et Psal. 49. *Deus Deorum Dominus locutus est, & vocavit terram, a solis ortu usque occasum: ex Sion species decoris ejus.* Et Psal. 56. *Exaltare super cælos Deus, & super omnem terram gloria tua:* quæ verba S. Augustinus urgens, *lib. de Unitate Ecclesiæ*, ait: *Ecce habes Christum in passione dormiisse, & resurrectione super cælos ascendisse. Et unde gloria ejus super omnem terram, nisi quia Ecclesia ejus per omnem terram? In his duabus sententiis brevissimis, vos Hæretici, totum quod inter nos agitur interrogo. Cur Dominum Christum exaltatum super cælos prædicatis, & ejus gloriæ super omnem terram non communicatis?*

Idem probant hæc verba Psalmi 71. *Et dominabitur a mari usque ad mare, & a flumine usque ad terminos orbis terrarum. Et adorabunt eum omnes Reges terræ: omnes Gentes servient ei. Et benedicentur in ipso omnes tribus terræ: omnes Gentes magnificabunt eum. Et benedictum nomen majestatis ejus in eternum. & replebitur majestate ejus omnis terra: fiat, fiat.* Quæ verba expendens S Augustinus l. *de Unitate Ecclesiæ*,

siæ, cap. 8. ait: *Ite nunc Donatistæ, & clamate, Non fiat, non fiat. Vicit vos verbum Dei dicens; Fiat, fiat.*

Imprudens sum, si omittam illud Psalmi 2. *Postula a me, & dabo tibi Gentes hæreditatem tuam, & possessionem tuam terminos terræ.*

Probatur 4. ex ipsis Christi verbis, Lucæ 24. *Hæc sunt verba quæ locutus sum ad vos, cum adhuc essem vobiscum, quoniam necesse est impleri omnia quæ scripta sunt in lege Moysi, & Prophetis, & Psalmis de me. Tunc aperuit illis sensum ut intelligerent Scripturas. Et dixit eis, Quoniam sic scriptum est, & sic oportebat Christum pati, & resurgere a mortuis tertia die: & prædicari in nomine ejus pœnitentiam, & remissionem peccatorum in omnes Gentes, incipientibus ab Hierosolyma.* Quæ verba exponens S. Augustinus *lib. de Unitate Ecclesiæ, c.* 10. ait: *Teneamus ergo Ecclesiam ex ore Domini designatam, unde cœptura, & quousque perventura esset; cœptura scilicet ab Hierusalem, & perventura in omnes Gentes.*

Respondebant Donatistæ, hæc verba figurate accipienda esse: quam responsionem S. Augustinus sic refellit: „ Hic jam quisquis dixerit, Hierusalem non illam visibilem civitatem intelligendam, sed figurate positam, ut spiritaliter accipiatur tota Ecclesia æterna in cœlis, & ex parte in terris peregrina, potest etiam illud figurate dictum, quia oportebat Christum pati, & resurgere tertia die. Quod quisquis dixerit, nec quoquomodo Christianus habendus est. Sicut ergo illud proprie positum est, ita & quod adjunctum est de omnium Gentium Ecclesia incipiente ab Hierusalem. Exposuit enim Dominus hæc de se dicta esse in lege, & Prophetis & Psalmis: & utique ipsa expositio non potuit esse figurata, alioqui non esset expositio. Deinde cum Hierusalem figurate posita, & spiritualiter intellecta, universam Ecclesiam significet, quomodo universa Ecclesia incipit ab universa Ecclesia, tamquam Hierusalem incipiat ab Hierusalem? Manifestum est ergo proprie positum de illa civitate, unde etiam cœpisse probatur Ecclesia, etiam atque etiam ipso manifestante, & nullam insidiarum latebram calliditati hæreticæ relinquente “. Porro Sectam suam toto terrarum orbe diffusam esse, & ab Hierosolymis incœpisse, Donatistæ probare non poterant: nec id de sua probabunt umquam Calvinistæ, Lutherani, & alii Hæretici: adeoque sectam suam esse veram Ecclesiam nusquam evincent.

Denique id confirmant verba Christi mox in cœlos ascensuri, relata a S. Luca Actuum 1. *Et eritis mihi testes in Hierusalem, & in omni Judæa, & Samaria, & usque ad ultimum terræ.* Quæ verba S. Augustinus, *lib. de Unitate Ecclesiæ, c.* XI. prolixius urget.

Scripturæ autem Sacræ testimoniis maxime nitebantur SS. Patres, iisque præsertim agendum putabant contra Donatistas, ut earum testimoniis convincerentur Ecclesiam toto orbe diffusam esse, non vero intra sectam eorum conclusam. *Sunt certe libri Dominici* (inquit S. Augustinus) *quorum auctoritati utrique consentimus, utrique credimus, utrique servimus, ibi quæramus Ecclesiam, ibi discutiamus causam nostram.* *lib. de Unitate Eccle- siæ cap.* 1.

Et infra: „ Nolo humanis documentis, sed divinis Oraculis sanctam Ecclesiam demonstrari. Si enim sanctæ Scripturæ in Africa sola designaverunt Ecclesiam, & in paucis Romæ Rupitanis & Montensibus, & in domo vel patrimonio unius Hispanæ mulieris, quidquid de chartis aliis aliud proferatur non tenent Ecclesiam nisi Donatistæ. Si in paucis Mauris Provinciæ Cæsareensis eam sancta Scriptura determinat, ad Rogatistas transeundum est. Si in paucis Tripolitanis & Bizacenis, & Provincialibus Maximianistæ ad eam pervenerunt. Si in solis Orientalibus, inter Arianos, & Macedonianos & Eunomianos, & si qui illic alii sunt, requirenda est. Quis autem possit singulas quasque hæreses enumerare gentium singularum? Si autem Christi Ecclesia Canonicarum Scripturarum divinis & certissimis testimoniis in omnibus Gentibus designata est; quidquid attulerint, & undecumque recitaverint, qui dicunt: Ecce hic Christus, ecce illic: audiamus potius, si oves ejus sumus, vocem Pastoris nostri dicentis: Nolite credere. Illæ quippe singulæ in multis Gentibus, ubi ista est, non inveniuntur: hæc autem quæ ubique est, etiam ubi illæ sunt, invenitur “.

Et infra: „ Quia cum Donatistis quæstio nobis est, non de Capite, sed de Corpo-

„ re, id eſt, non de ipſo Salvatore Jeſu Chriſto, ſed de ejus Eccleſia, ipſum Caput „ de quo conſentimus, oſtendat nobis Corpus ſuum de quo diſſentimus, ut per ejus „ verba jam diſſentire deſinamus.

Cum ergo Scripturæ Sacræ Eccleſiam toto orbe diffuſam teſtentur, convincuntur Calviniſtæ & Lutherani veram Eccleſiam non habere, ſicut nec Donatiſtæ habebant. In regionibus ſiquidem innumeris nomen Chriſti colitur, ut in omnibus Eccleſiis Orientalibus, in plurimis Occidentis, ut in Hiſpania & Italia, ubi Calviniana & Lutherana religio nuſquam ſtabilita eſt.

Probatur eadem prima pars Propoſitionis ex SS. Patribus. Primo ex S. Cypriano, l. de Unit. Eccl. *Eccleſia*, inquit, *Domini luce perfuſa, per orbem totum radios ſuos porrigit: unum tamen lumen eſt quod ubique diffunditur, nec unitas corporis ſeparatur: ramos ſuos in univerſam terram copia ubertatis extendit, profluentes largiter rivos latius expandit: unum tamen caput eſt, & origo una, & una Mater fœcunditatis ſucceſſibus copioſa.*

Probatur ſecundo ex Optato Milevitano, lib. 2. contra Parmenianum. „ Eccleſia, „ *inquit*, una eſt, cujus ſanctitas de Sacramentis colligitur, non de ſuperbia perſonarum ponderatur. Hæc apud omnes Hæreticos & Schiſmaticos eſſe non poteſt. Reſtat ut uno loco ſit. Ergo ut in particula Africæ, in angulo parvæ regionis apud vos eſſe poſſit, apud nos in alia parte Africæ non erit. In Hiſpaniis, in Italia, in Gallia, ubi vos non eſtis, non erit. Si apud vos tantummodo eſſe vultis, in tribus Pannoniis, in Dacia, Miſia, Thracia, Achaia, Macedonia, & in tota Græcia, ubi vos non eſtis, non erit. Ut apud vos eſſe poſſit, in Ponto, Galatia, Cappadocia, Pamphilia, Phrygia, Cilicia, & in tribus Syriis, & in duabus Armeniis, & in tota Ægypto, & in Meſopotamia, ubi vos non eſtis, non erit. Et per tot innumerabiles Inſulas, & cæteras Provincias, quæ numerari vix poſſunt, ubi vos non eſtis, non erit. Ubi ergo proprietas Catholici nominis, cum inde dicta ſit Catholica, quod ſit rationabilis & ubique diffuſa? Nam ſi ſic pro voluntate veſtra in anguſtum coarctatis Eccleſiam, ſi univerſas ſubducitis Gentes, ubi erit illud quod Filius Dei meruit? ubi erit quod libenter ei largitus eſt Pater, in ſecundo Pſalmo dicens: Dabo tibi Gentes hæreditatem tuam, & poſſeſſionem tuam terminos terræ? Ut quid tale infringitis promiſſum, ut a vobis mittatur quaſi in quemdam carcerem latitudo regnorum? Permittite Filium poſſidere conceſsa. Permittite Patri promiſſa complere. Cur ponitis metas? cur figitis limites? Cum a Deo Patre Salvatori tota terra promiſſa ſit, non eſt quidquam in aliqua parte terrarum, quod a poſſeſſione ejus videatur exceptum... O veſtra ingrata, & ſtulta præſumptio! Chriſtus vos cum cæteris in ſocietatem regni cœleſtis invitat, & ut cohæredes ſitis, hortatur: & vos eum in hæreditate ſibi a Patre conceſſa, fraudare laboratis, dum Africæ partem conceditis, & totum terrarum orbem, qui ei a Patre donatus eſt, denegatis “.

Et infra, urgens contra Donatiſtas illa verba Pſalmi 95. *Cantate Domino canticum novum, cantate Domino omnis terra.... Annuntiate inter Gentes gloriam ejus, in omnibus populis mirabilia ejus*, hæc habet: „ Qui omnes populos dixit, neminem excepit. Et vos ſolos ab omnibus populis, de quibus hoc mandatum eſt, ſeparatos vos eſſe gratulamini. Et vultis vos ſolos eſſe totum, qui in omni toto non eſtis. Laudandum, inquit, nomen Domini a tota terra, & ab ortu ſolis uſque ad occaſum. Numquid Pagani extra legales poſſunt cantare Deo, aut laudare nomen Dei, & non ſola Eccleſia, quæ in lege eſt? Quam ſi apud vos tantummodo eſſe dicitis, fraudatis aures Dei. Si vos ſoli laudatis, totus tacebit orbis, qui eſt ab ortu ſolis uſque ad occaſum. Clauſiſtis ora omnium Chriſtianarum Gentium: indixiſtis ſilentium populis univerſis, Deum per momenta laudare cupientibus. Igitur ſi & Deus debitas ſibi laudes expectat, & ut ſonent Spiritus Sanctus hortatur, & totus orbis, quod debet, paratus eſt reddere, ne fraudetur Deus, etiam vos ipſi laudate cum omnibus: aut quia noluiſtis eſſe cum omnibus, ſoli conticeſcite.

Probatur tertio ex S. Auguſtino, *lib. de Unitate Eccleſiæ*, c. 19. „ Utrum ipſi Eccleſiam teneant, *inquit*, nonniſi de divinarum Scripturarum Canonicis libris oſtendant:

„ quia

„ quia nec nos propterea dicimus nobis credi oportere, quod in Ecclesia Christi su-„ mus; quia ipsam quam tenemus, commendavit Milevitanus Optatus, vel Mediola-„ nensis Ambrosius, vel alii innumerabiles nostræ Communionis Episcopi: aut quia no-„ strorum Collegarum Conciliis ipsa prædicata est, aut quia per totum orbem in locis „ sanctis quae frequentat nostra Communio, tanta mirabilia vel exauditionum, vel sa-„ nitatum fiunt; aut quia ille somnium vidit, & ille spiritu assumptus audivit, sive „ ut iret in partem Donati, sive ut recederet a parte Donati. Quæcumque talia in Ca-„ tholica fiunt, ideo sunt approbanda, quia in Catholica fiunt: non ideo ipsa manife-„ statur Catholica, quia hæc in ea fiunt. Ipse Dominus Jesus, cum resurrexisset a mor-„ tuis, & Discipulorum oculis videndum, manibusque tangendum corpus suum offerret, „ ne quid tamen fallaciæ se pati arbitrarentur, magis eos testimoniis Legis & Prophe-„ tarum, & Psalmorum confirmandos esse judicavit, ostendens ea de se impleta, quæ „ fuerant tanto ante prædicta. Sic & Ecclesiam suam commendavit, dicens; prædicari „ in nomine suo penitentiam, & remissionem peccatorum per omnes Gentes, incipienti-„ bus ab Hierusalem. Hæc sunt causæ nostræ documenta, hæc fundamenta, hæc fir-„ mamenta. Legimus in Actibus Apostolorum dictum de quibusdam credentibus; quod „ quotidie scrutarentur Scripturas, an hæc ita se haberent. Quas utique Scripturas, nisi „ Canonicas Legis & Prophetarum? Huc accesserunt Evangelia, Apostolicæ Epistolæ, „ Actus Apostolorum, Apocalypsis Joannis. Scrutamini hæc omnia, & eruite aliquid „ manifestum, quo demonstretis Ecclesiam vel in sola Africa remansisse, vel ex Africa „ futuram esse, ut impleatur hoc quod Dominus dicit,* Prædicabitur hoc Evangelium „ regni in universo orbe in testimonium omnibus Gentibus, & tunc veniet finis.

* Matth. 24.

Præterea. Id probat Sanctus Augustinus contra Donatistas, testimonio Tichonii viri ex ipsorum Secta doctissimi, quod urget „ lib. 1. contra Epistolam Parmeniani *cap.* 1. „ Tichonius omnium sanctarum Paginarum vocibus circumfusus evigilavit, & vidit Ec-„ clesiam Dei toto orbe diffusam, sicut de illa tanto ante per corda & ora Sanctorum „ prævisum atque prædictum est. Quo percepto, suscepit adversus ipsos suos demon-„ strare & asserere, nullius hominis quamvis sceleratum & immane peccatum præscri-„ bere promissis Dei, nec id agere quorumlibet intra Ecclesiam constitutorum quamli-„ bet impietatem, ut fides Dei de Ecclesia futura & diffundenda usque ad terminos or-„ bis terræ, quæ in promissis Patrum retenta, & nunc exhibita est, evacuaretur. „ Hoc ergo Tichonius, cum vehementer copioseque dissereret, & ora contradicentium „ multis, & magnis, ac manifestis sanctarum Scripturarum testimoniis oppilaret; non „ vidit quod consequenter videndum fuit; illos videlicet in Africa Christianos pertine-„ re ad Ecclesiam toto orbe diffusam, qui utique non istis ab ejusdem orbis commu-„ nione atque unitate sejunctis, sed ipsi orbi terrarum per Communionem connecte-„ rentur.

Tertio. Idem Sanctus Augustinus *lib. 3. contra Cresconium cap.* 67. eamdem veritatem confirmat de Ecclesia toto orbe diffusa. „ Alii quippe hic, alii vero alibi, atque „ alibi hæretici, diffusa ubique Catholica unitate confligunt: Ubique est enim illa de „ qua exierunt, qui esse ubique minime potuerunt, dicentes, secundum id quod de „ illo prædictum est: Ecce hic est Christus, ecce illic; alii hoc loco, alii alias varia-„ rum præsumptionum vel potius amputationum proprias particulas ostendentes atque „ impia superbia radicem unde fracti sunt abnegantes. Huic ergo Ecclesiæ, quæ co-„ piosis successibus cum dilatatur toto orbe terrarum, ex omni gente, tribu & lingua, „ parit multitudinem candidatorum & palmatorum, sicut in Apocalypsi scriptum est, „ quam nemo numerare potest. Huic, inquam, Ecclesiæ, cui partem Donati non com-„ municare manifestum est, majores vestri probare debuerunt quæcumque vera docu-„ menta de Traditoribus habuerunt.

Legendus idem Sanctus Augustinus „ Enarratione in Psalm. 49. *ad illa verba:* Deus „ Deorum Dominus locutus est, & vocavit terram: A solis ortu usque ad occasum, „ ex Sion species decoris ejus. *Et* in Psalm. 56. *ad illa verba*, Exaltare super cœlos „ Deus, & in omni terra gloria tua. *Quæ sic urget contra Hæreticos*: Qualem vesa-„ niam patiantur Hæretici, quæso ut attendatis. Illi præcisi a compagine Ecclesiæ

„ Christi, & partem tenentes, totum amittentes, nolunt communicare orbi terrarum,
„ quo diffusa est gloria Christi. Nos autem Catholici in omni terra sumus, quia omni
„ terræ communicamus, quacumque gloria Christi diffusa est. Videmus enim quod tunc
„ cantatum est, modo completum: Exaltatus est super cœlos Deus noster, & super
„ omnem terram gloria ipsius. O hæretica insania! Quod non vides, credis mecum;
„ quod vides negas. Credis mecum exaltatum Christum super cœlos, quod non vide-
„ mus: & negas gloriam ejus super omnem terram, quod videmus.

Et in Psalm. 65. ad illa verba: *Jubilate Deo omnis terra*, ait: *Videtis, Fratres, quemadmodum commendetur universitas Ecclesiæ toto orbe diffusæ: & non solum dolete Judæos, qui gratiam istam Gentibus invidebant, sed plus hæreticos plangite. Si enim dolendi sunt, qui collecti non sunt, quanto amplius qui collecti divisi sunt? Jubilate Deo omnis terra. Nemo jubilet in parte: omnis terra jubilet, Catholica jubilet, Catholica totum tenet. Quicumque partem tenet, & a toto præcisus est, ululare vult, non jubilare.*

Probatur quarto eadem prima pars Propositionis ex Vincentio Lirinensi, Commonitorio I. adversus Hæreses, cap. 4. „ In ipsa item Catholica Ecclesia, *inquit*, magnope-
„ re curandum est, ut id teneamus quod ubique, quod semper, quod ab omnibus cre-
„ ditum est: Hoc est etenim vere proprieque Catholicum, quod ipsa vis nominis, ra-
„ tioque declarat, quæ omnia fere universaliter comprehendit. Sed hoc ita demum fiat,
„ si sequamur universitatem, antiquitatem, consensionem. Sequemur autem universi-
„ tatem hoc modo: si hanc unam fidem veram esse fateamur, quam tota per orbem
„ terrarum confitetur Ecclesia. Antiquitatem vero ita, si ab iis sensibus nullatenus
„ recedamus, quos sanctos Majores ac Patres nostros celebrasse manifestum est: Con-
„ sensionem quoque itidem, si in ipsa vetustate omnium, vel certe pene omnium Sacer-
„ dotum pariter & Magistrorum definitiones, sententiasque sectemur.

Ecclesia peccatores complectitur, nec eorum criminibus violatur.

Probatur secunda pars Propositionis, scilicet quod Ecclesia insignes etiam peccatores complectatur, nec eorum violetur criminibus: primo ex Scriptura Sacra, Matth. 18. Christus correctionis fraternæ legem ferens, ait: *Si peccaverit in te frater tuus, vade & corripe eum inter te & ipsum solum*, &c. *Quod si non audierit eos, dic Ecclesiæ: si autem Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus & publicanus*. De vera certe Ecclesia Christus loquitur. Hæc autem continet peccatores in crimine ita pertinaces & obduratos, ut fraterna correptione emendari non possint: qui ejus in sinu tolerantur, donec inde per sententiam Prælatorum ejecti sint. Item Sanctus Paulus Ecclesiæ Corinthiorum scribens, 1. *ad Corinthios, cap.* 1. ait: *Significatum est mihi quod contentiones sunt inter vos*. Et cap. 5. *Auditur*, inquit, *inter vos fornicatio, & talis fornicatio, qualis nec inter Gentes, ita ut uxorem patris sui aliquis habeat*. Certe ille incestuosus erat in Ecclesia; siquidem jubet Apostolus ut ex illius sinu per excommunicationem ejiciatur. *Tollatur*, inquit, *de medio vestrum qui hoc opus fecit*.

Et Apocalypsis 2. & 3. cap. S. Joannes septem Ecclesias, & earum Episcopos de rebus nequaquam levibus reprehendit. Ait enim Episcopo Sardensis Ecclesiæ, per Angelum figurato, *Nomen habes quod vivas, & mortuus es*.

Tertio. Id probant Evangelicæ Parabolæ: areæ in qua triticum paleæ permixtum est (*Matth.* 13.) Sagenæ missæ in mare, & ex omni genere piscium congregantis (*Matth.* 13.) Ovilis, in quo oves cum hædis concluduntur (*Matth.* 25.) Nuptialis convivii ad quod boni pariter & mali sunt ingressi (*Matth.* 22.) quibus Parabolis Catholici Antistites Donatistas urgendos esse existimarunt, ut constat ex ipsorum mandato selectis Episcopis, qui Ecclesiæ causam in Collatione agere debebant, dato: „ Homines
„ quilibet in Ecclesia, *inquiunt*, si boni sunt, triticum, vel frumenta ejus sunt, oves
„ ejus sunt, pisces boni ejus sunt, sin autem mali sunt, Zizania, palea, hædi, pisces
„ mali ejus sunt. Non ergo propter eos tota messis, tota area, grex totus, piscatio
„ tota damnata est, ne cum ante tempus audemus quasi temere de malis judicare, &
„ aliis aliorum objectare peccata, bonos propter malos sacrilega separatione deseramus;
„ cum potius malos propter bonos pia unitate tolerare debeamus. Urgendi ergo sunt ii
„ harum Evangelicarum Similitudinum & tam perspicuæ veritatis inimici, ut doceant
„ quod intendunt, ac prius ostendant, si voluerint, quomodo Ecclesia, quam incipien-

„ tem ab Hierusalem in Scripturis Sanctis per propinqua & longinqua fructificantem ;
„ atque crescentem accepimus, & tenemus, quorumlibet, quos accusant, contagione
„ perierit, & in Donati parte remanserit.

Eamdem malorum cum bonis in Ecclesia commixtionem in Carthaginensi Collatione probaverunt Catholici Episcopi Prophetarum exemplis, qui populum peccatorem, & Deum multis execrabilibus abominationibus offendentem, tam severis vocibus arguebant, & flagellis correptionis duros atque indomitos animos usque ad inimicitias adversum se horribiles excitabant: nec tamen se ab eo populo, in quo utique etiam boni inter malos erant, corporali discrimine dividebant, melius judicantes per patientiam ferre malos, quam per calumniam relinquere bonos.

Idem probarunt exemplo Christi, qui Traditorem suum non solum cognitum in Discipulorum numero pertulit, verum etiam præcognitum in Discipulorum numerum assumpsit. Dixit etiam Discipulis suis: *Et vos mundi estis, sed non omnes*: ut scirent munditiam suam aliena immunditia non posse sordescere.

Idem probarunt ex Sancto Paulo inter falsos fratres gemente, & quosdam per invidiam Christum annuntiantes in Epistola sua notante: quos tamen boni, propter unitatem Christi conservandam, sine ulla sua perditione, in Sacramentorum communione tolerabant, ab eorum licet malitia abhorrerent. Hæc perspicua sunt ex Actis Collationis Carthaginensis, & ex Sancto Augustino in Breviculo Collationis diei 3. cap. 8. quorum argumentorum pondere oppressi Donatistæ, vix mutire potuerunt, ut ex eodem S. Doctore constat.

Probatur secundo Ecclesiam complecti malos, nec eorum sceleribus violari: testimonio Sancti Cypriani quod Africani Antistites in Collatione contra Donatistas urgebant. Istud autem habetur Epistola 51. ad Confessores ex schismate reversos. „ Nam etsi, „ *inquit*, videntur in Ecclesia esse zizania, non tamen impediri debet aut fides, aut „ charitas nostra, ut quoniam zizania esse in Ecclesia cernimus, ipsi de Ecclesia re- „ cedamus. Nobis tantummodo laborandum est ut frumentum esse possimus, ut cum „ cœperit frumentum Dominicis horreis condi, fructum pro opere nostro & labore ca- „ piamus. Apostolus in Epistola suadicit: In domo autem magna non solum vasa sunt „ aurea & argentea, sed & lignea, & fictilia, & quædam quidem honorata, quædam „ vero inhonorata. Nos operam demus & quantum possumus, laboremus, ut vas au- „ reum, vel argenteum simus. Cæterum fictilia vasa confringere, Domino soli con- „ cessum est, cui & virga ferrea data est. Esse non potest major domino suo servus. „ Nec quisquam sibi, quod soli Filio Pater tribuit, vindicare potest, ut putet aut ad „ aream ventilandam & purgandam paleam ferre se jam posse, aut a frumento univer- „ sa zizania humano judicio segregare. Superba est ista obstinatio, & sacrilega præ- „ sumptio, quam sibi furor pravus assumit. Et dum sibi semper quidam plus, quam „ mitis justitia deposcit, assumunt, de Ecclesia pereunt: & dum se insolenter extol- „ lunt, ipso suo timore cæcati, veritatis lumen amittunt.

Quod Sancti Cypriani testimonium contra Donatistas etiam urget Sanctus Augustinus *lib. 3. Contra Cresconium, cap. 34. 35. & 36. & ex eo ita colligit*: „ Ecce ab hac in- „ victissima ratione dissimulare non sino. Si non communicantes peccatis malorum, „ propter ipsam tantum communionem Sacramentorum, mali perdunt bonos: quando „ in præteritum ex hæresi ad Ecclesiam venientes sine Baptismo admissi sunt, conta- „ gione sua bonos utique perdiderunt. Jam tunc ergo non erat Ecclesia, quam Cypria- „ nus teneret, prædicaret, nec unde postea Donatus exiret. Si autem bonos contagio „ illa non perdidit, nec eorum, quos accusatis, contagio Christianum orbem perdere „ potuit. Nolite calumniari separati, & ad Ecclesiam redite correcti. Cæcilianum & „ socios ejus, contra quos tunc Secundus Tigisitanus contraxit, condiditque Conci- „ lium, necesse est tibi accusare, mihi non est necesse defendere. Accusa eos quantis „ viribus potes. Si innocentes fuerunt, nihil eis tamquam frumentis oberit ventositas „ tua: si nocentes fuerunt, non debuerunt propter illam zizaniam frumenta deseri, „ quibus nihil obfuerunt. Accusa quantum potes: vinco si non probas, vinco si probas: „ vinco, inquam, si non probas, judice te ipso: vinco, si probas, teste Cypriano. Quid

„ eos vis fuiſſe? Si innocentes, cur frumentis Dominicis, cum ſitis zizania, calumniamini? Si nocentes, cur a frumentis Dominicis propter zizania ſeparamini? Extat Ecclesia cunctis clara atque conſpicua, quippe civitas quæ abſcondi non poteſt ſuper montem conſtituta; per quam dominatur Chriſtus a mari uſque ad mare, & a flumine uſque ad terminos orbis terræ, tamquam ſemen Abrahæ multiplicatum ſicut ſtellæ cæli, & ſicut arena maris, in quo benedicuntur Gentes... Hæc ut in frumentis ſuis non accuſaretur, aut propter zizania non dereretur, unum horum vobis etiam vos ipſi reſpondete, alterum Cypriani monitis diſcite. Ipſius enim verba ſunt atteſtantis, & dicentis: Nam etſi videntur in Eccleſia eſſe zizania, non tamen impediri debet aut fides, aut charitas noſtra, ut quoniam zizania eſſe in Eccleſia credimus, ipſi de Eccleſia recedamus. Vos contagione malorum Afrorum periiſſe dicitis de orbe terrarum, & in parte Donati ejus reliquias remanſiſſe tamquam in frumentis, & zizaniis, & palea ſeparatis, contra Cyprianum apertiſſime ſentientes, qui dicit nec malorum permixtione bonos perire in Eccleſia, nec eoſdem malos poſſe ante tempus judicii divini a bonorum permixtione ſeparari. „ Eccleſia igitur complectitur malos, nec eorum vitiis violatur.

Probatur tertio ex Sancto Joanne Chryſoſtomo, in illa verba Pſalmi 39. *Comprehenderunt me iniquitates meæ, & non potui ut viderem: multiplicatæ ſunt ſuper capillos capitis mei*. Quæ ſic exponit. *Nec ex perfectis quidem univerſa conſtat Eccleſia, ſed habet eos etiam qui otio & ſocordiæ ſe dedunt, mollemque & diſſolutam vitam amplectuntur & libenter ſerviunt voluptatibus: & quoniam unum eſt corpus, tamquam ex una perſona hæc & illa pronuntiat.*

Probatur quarto, ex Sancto Hieronymo in Dialogo contra Luciferianos. *Arca Noe*, inquit, *Eccleſiæ typus fuit. Ut in illa omnium animalium genera, ita & in hac univerſarum & gentium & morum homines ſunt. Ut ibi pardus & hœdi, lupus & agni: ita & hic juſti & peccatores, id eſt, vaſa aurea & argentea cum ligneis & fictilibus commorantur*. Et infra: *Non ſolum in Eccleſia morantur oves, nec mundæ tantum aves volitant, ſed frumentum in agro ſeritur, & inter nitentia culta, lappæque, & tribuli, & ſteriles dominantur avenæ.*

Probatur quinto ex Sancto Auguſtino, qui hoc argumentum cæteris Patribus uberius & luculentius tractavit. Præclara ſunt quæ hac de re habet, *lib.* 7. de Baptiſmo contra Donatiſtas, *cap.* 51. *ubi ait*: Alios ita eſſe in domo Dei, ut ipſi etiam ſint eadem domus Dei quæ dicitur ædificari ſuper petram, quæ unica columba appellatur, quæ ſponſa pulchra ſine macula & ruga, & hortus concluſus, fons ſignatus, puteus aquæ vivæ, paradiſus cum fructu pomorum. Quæ domus etiam claves accipit, ac poteſtatem ſovendi & ligandi. Hanc domum ſi quis corripientem corrigentemque contempſerit, ſit tibi, inquit, tamquam ethnicus & publicanus. De hac domo dicitur: Domine dilexi decorem domus tuæ, &c. Hæc domus etiam triticum dicitur, ſive tricenum, ſive ſexagenum, ſive centeſimum fructum afferens cum tolerantia. Hæc domus eſt in vaſis aureis & argentis, & lapidibus pretioſis. Hæc quippe in bonis fidelibus eſt, & ſanctis Dei ſervis ubique diſperſis, & ſpirituali unitate devinctis in eadem communione Sacramentorum. „ Alios autem notat Sanctus Auguſtinus ita dici eſſe in domo „ Ut non pertineant ad compagem domus, nec ad ſocietatem fructiferæ pacificæque juſtitiæ; ſed ſicut eſſe palea dicitur in frumentis: nam & iſtos eſſe in domo negare non poſſumus, Paulo Apoſtolo dicente: In magna autem domo non ſolum aurea vaſa ſunt, vel argentea, ſed & lignea, & fictilia; & alia quidem ſunt in honorem, alia vero in contumeliam. Ex hoc numero innumerabili, non ſolum turba intus premens cor paucorum in tantæ multitudinis comparatione ſanctorum, ſed etiam diruptis retibus hæreſes, & ſchiſmata exiſtunt in eis, qui jam magis ex domo, quam in domo eſſe dicendi ſunt, de quibus dicitur: Ex nobis exierunt, ſed non erant ex nobis: ſeparationes enim ſunt: tam etiam corporaliter ſegregati, quam illi qui interius carnaliter & animaliter vivunt, & ſpiritualiter ſeparati ſunt.

1. *Joan.* 2. 19.

„ *Et lib.* 3. Contra Epiſtolam Parmeniani *cap.* 2. Quid eis prodeſt, *inquit*, quod

„ ava-

„ avaros & rapaces, cum quibus cibum sumi vetat Apostolus, modo se vel non habe-
„ re in congregatione sua, vel incognitos sibi esse mentiuntur: quandoquidem fuerunt
„ tales in illa unitatis Ecclesia, unde isti exortos sic se jactitant, ut eam in sola sua
„ societate, id est, in communione Donati remansisse, persuadere conentur? Si enim di-
„ cunt per talium communionem perire Ecclesiam, cur eam non dicunt jam Cypriani
„ periisse temporibus? Ac sic per seipsos unde existerent non invenientes, dicere desi-
„ nant apud se Ecclesiam remansisse, quam totam prioribus periisse temporibus dicunt.
„ Si autem in bonis, quibus talia displicent, semper mansit, & manet, & manebit Ec-
„ clesia, discant isti aliquando non sic intelligere, quod ait Apostolus: Auferte malum
„ ex vobis ipsis; ut per schismata conantes collligere zizania, eradicent simul & triti-
„ cum.„ De eadem malorum cum bonis in Ecclesia commixtione, lege Sanctum Au-
gustinum, lib. *de Unitate Ecclesiæ*, cap. 14. & *in Breviculo Collationis diei 3. cap.* 8.
9. & 10. & in libro *ad Donatistas post Collationem*, *cap.* 4. & 5. ubi recensitis Para-
bolis Evangelicis, quæ commixtionem illam significant, hæc subjungit. „ Quibus pa-
„ rabolis & figuris Ecclesia prænuntiata est usque ad finem sæculi, bonos & malos si-
„ mul habitura: ita ut nec mali bonis obesse possint, cum vel ignorantur, vel pro
„ pace & tranquillitate Ecclesiæ tolerantur, si eos prodi aut accusari non oportuerit,
„ aut aliis bonis non potuerit demonstrari: ita sane ut nec emendationis vigilantia
„ quiescat, corripiendo, degradando, excommunicando, ceterisque coercitionibus lici-
„ tis atque concessis, quæ salva unitatis pace in Ecclesia quotidie fiunt, secundum præ-
„ ceptum Apostolicum charitate servata, qui dixit: Si quis autem non obaudit ver- *2. Thessal.*
„ bo nostro, per Epistolam hunc notate, & nolite commisceri cum eo, ut erubescat; *sal. 3.*
„ & non ut inimicum existimetis, sed corripite ut fratrem. Sic enim & disciplina ser-
„ vat patientiam, & patientia temperat disciplinam, & utrumque refertur ad chari-
„ tatem, ne forte aut indisciplinata patientia foveat iniquitatem, aut impatiens disci- *Cap. 5.*
„ plina dissipet unitatem. * Ista cum fiunt a bonis, non „ inquinantur a malis, quia
„ nec eorum peccatis consentiendo communicant, & ab eis, etsi non corporali segre-
„ gatione, tamen spirituali vitæ dissimilitudine & morum diversitate discedunt....
„ Non itaque polluunt mali bonos in eodem agro, in eadem area, in eisdem pascuis,
„ in eisdem retibus constituti: quia non eis communicant boni, sed altari & Sacramen-
„ tis Dei. Communicant autem malis, qui consentiunt malorum factis. Scriptum est
„ enim: Non solum qui faciunt ea, verum etiam qui consentiunt facientibus. *Roman. 1.*

Respondebant Donatistæ; Occultos quidem malos esse in Ecclesia, non manifestos; & propterea Ecclesiam retibus comparari, quæ malos etiam pisces, sed sub aquis latentes continet. Quam responsionem elidit Sanctus Augustinus, cap. 10. alia similitudine Evangelica, scilicet areæ, quæ paleam, non latentem, sed manifestam & trituratoribus conspicuam, cum tritico simul includit; unde colligit S. Doctor etiam manifestos malos in Ecclesia esse intelligendos.

Probatur sexto ex eodem Sancto Augustino, *lib.* De unico Baptismo contra Petilianum, *cap.* 16. „ Non sane, *inquit*, parva est, parumque gloriosa consolatio cujuscum-
„ que nostrum, si ab inimicis Ecclesiæ cum ipsa Ecclesia criminamur. Ejus tamen
„ defensio non in eorum hominum defensione consistit, quos isti nominatim falsis cri-
„ minationibus appetunt. Prorsus qualescumque fuerint, nihil præjudicat Ecclesiæ Ca-
„ tholicæ toto terrarum orbe diffusæ. Nullo modo eorum innocentia coronamur: Nul-
„ lo modo eorum iniquitate damnamur. Si boni fuerunt, in areæ Catholicæ tritura
„ tamquam grana mundati sunt. Si mali fuerunt, in areæ Catholicæ tritura tamquam
„ stipulæ comminuti sunt. Intra istam aream boni & mali esse possunt: extra eam
„ boni esse non possunt. Quisquis ab hac unitate vento superbiæ tamquam sola palea
„ separatur, areæ Dominicæ propter commixtam paleam quid calumniatur?

„ *Et cap.* 18. In ipsa, *inquit*, unitate Dominicæ areæ nec propter bonos laudandi
„ sunt mali, nec propter malos deserendi sunt boni: ut in uno homine nec propter il-
„ lud quod in eo integrum est, ejus est accipienda perversitas: nec propter illud quod
„ in eo perversum est, negari debet ejus integritas. Legatur & *cap.* 49. *lib.* 18. De
„ Civitate Dei.

Probatur septimo ex Sancto Fulgentio, *lib.* De Fide ad Petrum, *cap.* 40. „ Firmissi-
„ me tene, *inquit*, & nullatenus dubites, aream Dei esse Ecclesiam Catholicam, &
„ intra eam usque in finem sæculi, frumento mixtas paleas contineri, hoc est, bonis
„ malos Sacramentorum communione misceri, nec pro malis bonos deserendos; sed
„ pro bonis malos, in quantum exigit fidei & charitatis ratio, tolerandos, &c.

Legatur etiam Sanctus Gregorius Magnus Homilia 38. in Evangelia, ubi eamdem confirmat veritatem.

His omnibus addendum illud Salviani Massiliensis Presbyteri, lib. 1. *Ad Ecclesiam Catholicam*, sic Ecclesiam ipsam alloquentis. *Nescio quomodo pugnante contra temetipsam tua felicitate, quantum tibi auctum est populorum, tantum pene vitiorum: quantum tibi copiæ accessit, tantum disciplinæ recessit, & prosperitas venit quæstuum, cum magno fœnore detrimentorum. Multiplicatis enim fidei populis, fides imminuta est, & crescentibus filiis, mater ægrotat, factaque es, Ecclesia, profectu tuæ fœcunditatis infirmior, atque accessu relabens, & quasi viribus minus valida. Diffudisti siquidem per omnem mundum religiosi nominis membra, religionis vim non habentia: ac si esse cœpisti turpis opulentia, fide pauper: quanto ditior multitudine, tanto egentior devotione; latior corpore, angustior mente; eodemque, ut ita dixerim, & in te major, & in te minor, novoque pene & inaudito genere processus & recessus, crescens simul & decrescens. Ubi enim est illa nunc eximiæ formæ tuæ totius corporis pulchritudo? Illud de vivis virtutibus tuis divinorum apicum testimonium, dicens: Multitudinis credentium erat cor unum & anima una, & nemo quidquam ex eo quod possidebat, suum esse dicebat? Cujus tu nunc, o dolor, lectionem tantum habes, virtutem non habes: quæ tantum scientia, tantum interim conscientia abes, &c.* Sanctorum igitur Patrum testimoniis contra Donatistas, & consequenter contra recentiores Hæreticos evincitur, Ecclesiam insignes etiam peccatores complecti, nec eorum vitiis violari.

Ecclesia numquam defectura

Probatur tertia pars Propositionis, scilicet Ecclesiam nusquam defecturam, ut revera nusquam defecit; primo ex Psalmis. Dicitur enim *Psalmo* 47. qui totus est de Christo & Ecclesia, *Deus fundavit eam in æternum*. Et Psalm. 88. *Thronus ejus sicut Sol in conspectu meo, & sicut Luna perfecta in æternum, & testis in cœlo fidelis . . . . Et ponam in sæculum sæculi semen ejus, & thronum ejus sicut dies cœli.*

2. Probatur Ecclesiæ perpetuitas ex Prophetiis. *Isaiæ* 61. Quod de Ecclesia Novi Testamenti intelligi docuit Christus *Lucæ* 4. Sic autem habet ad nostrum institutum Propheta: *Et fœdus perpetuum feriam eis: & scietur in Gentibus semen eorum, & germen eorum in medio populorum: omnes qui viderint eos, cognoscent illos, quia isti sunt semen cui benedixit Dominus.*

3. Idem probant verba Christi, Matthæi 16. *Super hanc Petram Ecclesiam ædificabo meam, & portæ inferi non prævalebunt adversus eam.* At si deficeret, Ecclesia, portæ inferi adversus eam prævalerent: nusquam igitur defectura est. Et Matthæi ultimo: *Ecce ego vobiscum sum*, inquit Christus, *usque ad consummationem sæculi*. Quæ verba non Apostolos & Discipulos solos, sed Ecclesiam spectant universam: cum qua proinde ad finem usque sæculi manebit Christus.

4. Idem probant Apostolicæ literæ, ad Ephesios 4. *Et ipse dedit quosdam quidem Prophetas, alios Apostolos, alios Evangelistas, alios Pastores & Doctores, ad consummationem Sanctorum, in opus ministerii, in ædificationem corporis Christi, donec occurramus omnes in unitatem fidei, & agnitionis filii Dei, in virum perfectum, in mensuram ætatis plenitudinis Christi.* Ministeria igitur Pastorum & Doctorum, & ædificatio perennis Corporis Christi erunt in Ecclesia, ad supremum usque judicii diem, ac proinde tamdiu stabit Ecclesia visibilis.

Et 1. ad Timoth. 3. *Hæc tibi scribo .... ut scias quomodo oporteat in domo Dei conversari, quæ est Ecclesia Dei vivi, columna & firmamentum veritatis.*

Probatur tertio perpetuitas Ecclesiæ ex S. Augustino, Enarratione 2. In Psalm. 101. *ad illa verba*: „ In conveniendo populos in unum, & Reges ut serviant Domino: res-
„ pondit ei in via virtutis suæ. *Sic autem habet*: In hoc ei ergo respondet in unitate:
„ qui autem non est in unitate, non ei respondet. Ille enim unus est, Ecclesia unitas.

„ tas. Non respondet uni nisi unitas. Sed existunt qui dicant: Jam hoc [illegible]
„ pondit ei in omnibus gentibus Ecclesia, pariens filios plures quam illa quæ habebat
„ virum. Respondit ei in via fortitudinis suæ: credidit enim Christum resurrexisse; cre-
„ diderunt in eum omnes gentes: sed illa Ecclesia quæ fuit omnium gentium, jam non
„ est, periit. Hoc dicunt, qui in illa non sunt. O impudentem vocem! Illa non est,
„ quia tu in illa non es? Vide ne tu ideo non sis: Nam illa erit, etsi tu non sis. Hanc
„ vocem abominabilem & detestabilem, præsumptionis & falsitatis plenam, nulla ve-
„ ritate suffultam, nulla sapientia illuminatam, nullo sale conditam, vanam, temera-
„ riam, præcipitem, perniciosam, prævidit Spiritus Dei, & tamquam contra illos cum
„ annuntiaret unitatem: In conveniendo populos in unum, & regna ut serviant Do-
„ mino. Cumque subdidisset, Respondit ei, utique laus ejus, utique Hierusalem ma-
„ ter nostra de peregrinatione revocanda, fœtosa cum multis filiis, magis quam ea quæ
„ habebat virum. Quoniam quidam dicturi erant contra, Fuit, & non est. Exiguita-
„ tem, inquit, dierum meorum annuntia mihi. Quid est quod nescio qui recedentes a
„ me, murmurant contra me? Quid est, quod perditi me periisse contendunt? Certe
„ enim hoc dicitur, quia fui, & non sum: Annuntia mihi exiguitatem dierum meo-
„ rum. Non a te quæro illos dies æternos: illi sine fine sunt, ubi ero, non ipsos
„ quæro: temporales quæro: temporales dies mihi annuntia. Et annuntiavit, nec
„ vacua fuit vox ista. Quis annuntiavit mihi nisi ipsa via? Quomodo annuntiavit?
„ Ecce ego vobiscum sum usque ad consummationem sæculi.

Nec de Ecclesia invisibili S. Augustinus loquitur, ut hæretici respondent. Agit namque contra Donatistas, qui Ecclesiam invisibilem non periisse, nec perituram usquam esse fatebantur: sed de Ecclesia visibili, quam ex toto terrarum orbe periisse, & in sua tantum secta remansisse incorruptam asserebant. *Ecclesia visibilis.*

Præterea. Ecclesia visibilis est: est enim *Civitas supra montem posita.* * *In sole posuit tabernaculum suum* * Christus Dominus, id est, *in manifesto posuit Ecclesiam suam*, ut Sanctus Augustinus exponit * *Ecclesia est plebs Sacerdoti adunata, & Pastori suo grex adhærens*, inquit Sanctus Cyprianus, *Epistola* 69. adeoque est visibilis. Societas est hominum per ejusdem fidei professionem, & in eorumdem Sacramentorum communione Deum colentium, quod fieri non potest, nisi sit visibilis. *In nullum quippe nomen religionis, seu verum, seu falsum, coagulari homines possunt, nisi aliquo signaculorum, vel Sacramentorum visibilium consortio colligentur*, inquit S. Augustinus, *lib.* 19. *contra Faustum*, *c.* 11. Certe si Ecclesia invisibilis esset, quomodo ipsam agnoscere possent, qui ab ea sunt separati, ut in ejus gremium redirent? Quomodo fratrem ex correptione fraterna minime emendatum, ad Ecclesiam deferri Christus juberet? Matthæi 18. *Dic Ecclesiæ: si Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut Ethnicus & Publicanus.* Præclare igitur S. Augustinus, lib. 3. contra Epistolam Parmeniani, c. 5. ait: *Nulla est securitas unitatis, nisi ex promissis Dei Ecclesia declarata, quæ super montem constituta, abscondi non potest: & ideo necesse est ut omnibus terrarum partibus nota sit.* Ecclesia igitur invisibilis, qualem hæretici comminiscuntur, merum figmentum est.

* *Matth.* 5
* Ps. 1[illegible]
* *Tract.* 2. *in Epistolam Joannis.*

Nec obstat quod *Lucæ* 17. dicatur: *Regnum Dei non venit cum observatione; neque dicent: Ecce hic, aut ecce illic. Ecce enim Regnum Dei intra vos est.* Et Joannis 4. *Venit hora, & nunc est, quando veri adoratores adorabunt Patrem in Spiritu & veritate.* Et ad Hebræos 12. *Non enim accessistis ad tractabilem montem, & accensibilem ignem, sed ad Sion montem, & civitatem Dei viventis.* Et illud 1. Petri 2. *Et ipsi tamquam lapides vivi superædificamini domus spiritualis, Sacerdotium sanctum, offerentes spirituales hostias Deo.* Hæc, inquam, omnia non probant Ecclesiam invisibilem esse. Nam primus locus intelligitur de regno Dei per gratiam & charitatem, quod vere intra nos est; non vero de Ecclesia. Vel intelligitur de Regno Messiæ, de quo a Pharisæis interrogatus Christus: *Quando venit Regnum Dei?* respondit: *Regnum Dei intra vos est.* Id est, Messiam ne amplius expectetis, jam apud vos præsens est. Secundus locus significat tantum, cultum Dei in Ecclesia præcipuum, internum esse, quia *non colitur nisi amando*, ut ait S. Augustinus; non esse adorandum Deum cæremoniis præsertim externis, corporeis, & umbraticis, quales erant cæremoniæ religio-

gio-

gionis Judaicæ, ſed ſpiritali præſertim cultu, & myſteriorum jam impletorum commemorativo. Tertius locus per *Montem Sion, & civitatem Dei viventis*, non ſignificat militantem Eccleſiam, ſed triumphantem. Diſcrimen quippe inter Veteris novique Teſtamenti homines conſtituit Apoſtolus, quod illi ad montem Sina corporeum acceſſerint, Deum per corporeas Imagines viſuri: Chriſtiani vero, non re, ſed ſpe ad montem Sion ſpiritualem, id eſt ad cœleſtem gloriam acceſſerint, Deum facie ad faciem conſpecturi. Unde ſtatim ſubjungit S. Paulus: *Et civitatem Dei viventis, Hieruſalem cœleſtem, & multorum millium Angelorum frequentiam, & Eccleſiam primitivorum qui conſcripti ſunt in cœlis*. Quartus denique locus non probat Eccleſiam ſpiritalem eſſe ſecundum ſubſtantiam, adeoque inviſibilem: ſed ſpiritalem eſſe ratione interioris regiminis; quia regitur a Spiritu Sancto, ratione finis, quia ſpiritalem ad finem, fruitionem ſcilicet Dei ordinatur; ratione gratiæ, virtutum & donorum, quibus Chriſtiani ſiunt domus Dei, & templa ipſius conſecrantur.

Nec obſtat ſecundo Eccleſiæ viſibilitati hic Symboli articulus: *Credo Sanctam Eccleſiam*: quaſi credi non poſſit, niſi ſit inviſibilis, cum fides argumentum ſit non apparentium. Aliud enim videmus, aliud credimus. Videmus Eccleſiam; credimus Eccleſiæ veritatem: Id eſt, cœtum fidelium adunatum Paſtori, & eorumdem Sacramentorum Communione in ejuſdem religionis profeſſione conjunctum videmus, ſed iſtum cœtum veram eſſe Eccleſiam, oculis non cernimus, ſed fide apprehendimus, ſicut Apoſtoli hominem, qui eſt Chriſtus Filius Dei vivi, videbant: At hunc hominem eſſe Dei Filium non videbant, ſed credebant.

Eccleſia deficere non poteſt. Probatur quinto tertia pars Propoſitionis. Si deficere poſſet Eccleſia, vel poſſet deficere per errorem, vel per morum corruptelam. At neutro modo poteſt deficere. Non ſecundo, quia & ipſa in ſe ſancta eſt, ut Chriſti ſponſa, digna plane Sponſo ſuo, nec peccatorum, quos continet, criminibus maculatur, ut probavimus. Non primo, quia errare non poteſt Eccleſia, cujus Chriſtus eſt Caput, & quam *Spiritus veritatis docet omnem veritatem*. Hinc Tertullianus, libro de Præſcriptionibus adverſus hæreticos, cap.
Joann. 16. 28. ait: *Age nunc, omnes Eccleſiæ erraverint, nullam reſpexerit Spiritus Sanctus, uti eam in veritatem deduceret, ad hoc miſſus a Chriſto, ad hoc poſtulatus a Patre, ut eſſet Doctor veritatis: neglexerit officium Dei villicus Chriſti Vicarius, ſinens Eccleſias aliter interim intelligere, aliter credere, quod ipſe per Apoſtolos prædicabat: ecquid veriſimile eſt, ut tot ac tantæ in unam fidem erraverint?*

Dicamus aliquos Calvinianos, & Lutheranos. Et cap. 29. *Quoquo modo ſit erratum; tamdiu utique regnavit error, quamdiu hæreſes non erant. Aliquos Marcionitas & Valentinianos liberanda veritas expectabat: interea perperam evangelizabatur, perperam credebatur, tot millia millium perperam tincta, tot opera fidei perperam adminiſtrata, tot virtutes, tot chariſmata perperam operata: tot Sacerdotia, tot miniſteria perperam functa: tot denique martyria perperam coronata.*

Hinc S. Auguſtinus, lib. 1. *contra Creſconium Grammaticum*, cap. 33. ait: *Scripturarum a nobis tenetur veritas, cum hoc facimus, quod univerſæ jam placuit Eccleſiæ, quam ipſarum Scripturarum commendat auctoritas: ut quoniam ſancta Scriptura fallere non poteſt, quiſquis falli metuit hujus obſcuritate quæſtionis, eamdem Eccleſiam de illa conſulat, quam ſine ulla ambiguitate Sancta Scriptura demonſtrat.*

Schiſmatis rei ſunt, quicumque ſe ab Eccleſia ſeparant. Probatur ultima pars Propoſitionis, ſcilicet tam veteres, quam recentiores Hæreticos ſacrilegi ſchiſmatis reos eſſe, ex eo quod ab Eccleſia ſe præciderunt: Primo ex S. Cypriano, *Epiſt.* 69. ubi poſtquam præmiſit quod *Eccleſia eſt plebs Sacerdoti adunata, & Paſtori ſuo grex adhærens*, ſubjungit: *Unde ſcire debes Epiſcopum in Eccleſia eſſe, & Eccleſiam in Epiſcopo; & ſi quis cum Epiſcopo non ſit, in Eccleſia non eſſe; & fruſtra ſibi blandiri eos, qui pacem cum Sacerdotibus Dei non habentes, obrepunt, & latenter apud quoſdam communicare ſe credunt, quando Eccleſia, quæ Catholica una eſt, ſciſſa non ſit, neque diviſa, ſed ſit utique connexa, & cohærentium ſibi invicem Sacerdotum glutino copulata.* Cum itaque Donatiſtæ Eccleſiam ſcinderent, nec Epiſcopis & Sacerdotibus totius orbis cohærerent, ſacrilegi ſchiſmatis rei erant. Quanto magis rei Calviniſtæ, qui nullos Sacerdotes, nullos Epiſcopos habent, quibuſcum communione jungantur.

Coſt-

Confirmatur ex eodem S. Cypriano, lib. de Unitate Ecclesiæ: „ Quisquis ab Eccle-
„ sia segregatus, adulteræ jungitur, *inquit*, a promissis Ecclesiæ separatur. Nec per-
„ veniet ad Christi præmia, qui relinquit Ecclesiam Christi. Alienus est, profanus est,
„ hostis est. Habere jam non potest Deum Patrem, qui Ecclesiam non habet Matrem.
„ Si potuit evadere quisquam qui extra arcam Noe fuit, & qui extra Ecclesiam foris
„ fuerit, evadit. Monet Dominus, & dicit: Qui non est mecum, adversus me est:
„ & qui non mecum colligit, spargit. Qui pacem Christi & concordiam rumpit, ad-
„ versus Christum facit. Qui alibi præter Ecclesiam colligit, Christi Ecclesiam spargit.
„ Dicit Dominus: Ego & Pater unum sumus; & iterum de Patre & Filio, & Spiritu
„ Sancto scriptum est: Hi tres unum sunt: & quisquam credit hanc unitatem de di-
„ vina firmitate venientem, Sacramentis cœlestibus cohærentem, scindi in Ecclesia posse,
„ & voluntatem collidentium divortio separari? Hanc unitatem qui non tenet, Dei
„ legem non tenet, Patris & Filii fidem, vitam non tenet & salutem. Hoc unitatis
„ sacramentum, hoc vinculum concordiæ inseparabiliter cohærentis ostenditur, quan-
„ do in Evangelio tunica Domini nostri Jesu Christi non dividitur omnino, nec scin-
„ ditur, sed sortientibus de veste Christi, quis ipsam potius indueret, integra vestis
„ accipitur, & incorrupta atque individua tunica possidetur.

Et infra: „ Quam sibi pacem promittunt inimici fratrum? Quæ sacrificia celebrare
„ se credunt æmuli Sacerdotum? An secum esse Christum, cum collecti fuerint, opi-
„ nantur, qui extra Christi Ecclesiam colliguntur? Tales, etiamsi occisi in confessio-
„ ne nominis fuerint, macula ista nec sanguine abluitur; inexpiabilis, & gravis cul-
„ pa discordiæ, nec passione purgatur: esse Martyr non potest, qui in Ecclesia non est...
„ Occidi talis potest, coronari non potest.

Et infra: „ Aversandus est, atque fugiendus, quisquis fuerit ab Ecclesia separatus.
„ An esse sibi cum Christo videtur, qui adversus Sacerdotes Christi facit? Qui se a Cle-
„ ri ejus, & plebis societate secernit? Arma ille contra Ecclesiam portat, contra Dei
„ dispositionem repugnat, hostis altaris, adversus sacrificium Christi rebellis, pro fide
„ perfidus, pro religione sacrilegus, inobsequens servus, filius impius, frater inimicus,
„ contemptis Episcopis, & Dei Sacerdotibus derelictis, constituere audet aliud altare,
„ precem alteram illicitis vocibus facere, Dominicæ Hostiæ veritatem per falsa sacrificia
„ profanare". Ex quibus colligitur, tum Donatistas, cum recentiores hæreticos, Calvinistas nimirum & Lutheranos, sacrilegi schismatis reos esse, hoc ipso, quod se ab Ecclesia disciderunt; siquidem contemptis Episcopis, Dei Sacerdotibus derelictis, constituere ausi sunt aliud altare, precem alteram illicitis vocibus facere, Dominicæ Hostiæ, quæ in sacrosancto Missæ sacrificio immolatur, veritatem, per falsa sacrificia, id est per umbraticam & ludicram Cœnam, quæ sacrificium non est, profanare.

Probatur secundo ex Optato Milevitano, lib. 1. *contra Parmenianum*, sic Donatistas alloquente: *Deserta Matre Catholica, impii filii dum foras excurrunt, & se separant, ut vos fecistis, a radice Matris Ecclesiæ invidiæ falcibus amputati, errando rebelles abscedunt.*

Idem lib. 2. sic Donatistas alloquitur: *Intelligite vel sero vos esse filios impios, vos esse ramos fractos ab arbore, vos esse abscissos palmites a vite, vos esse rivum concisum a fonte. Non enim potest esse origo rivus, quia parvus est, & non de se nascitur: aut arbor a ramo concidi, cum arbor fundata suis radicibus gaudeat, & ramus, si fuerit exsectus, arescat. Quæ eadem verba ad fratres nostros a Romanæ Ecclesiæ communione segreges dirigi possunt.*

Et lib. 3. *Et hic in Africa jamdudum populo in unitate manente, vestis fuerat sana: æmula manu inimici discissa est. Pendebant quodammodo panni de una vestis origine, & de una radice venientes. Ut quid se pars parti anteponit? Aut quid supra alterum pannum alter pannus extollit, cum meliorem se probare non poterit? Quid enim si dicat contemptus pannus? Quid te tantum extollis? In ove pares crevimus: in manibus conficientium simul fuimus. Apud lotorem pariter mundati sumus: inimicus nos voluit ab invicem scindere. Adversarius pulchritudinem nostram voluit deformare. In parte vestis* ad-

adhuc unum sumus, sed in diversa pendemus. Quod enim scissum est, ex parte divisum est, non ex toto concisum.

Ibidem Schismaticos *ruinosum parietem ædificare* ait, & falsos illos Vates esse de quibus Ezechielis *cap. 13. v. 10. Domus Dei una est*, (inquit). *Qui foras exeuntes, partem facere voluerunt, parietem fecerunt, non domum: quia non est alter Deus, qui alteram domum inhabitet. Ideo parietem fecisse dicunt falsi Vates, in quo si janua fuerit collocata, quicumque intraverit foris est. Nec lapidem habere angularem unus paries potest, qui lapis est Christus, &c. Quot commoda habet domus, tot incommoda paries. Domus inclusa custodit, tempestatem retundit, pluviam diffundit, latronem, aut furem, aut bestiam non admittit. Sic & Ecclesia Catholica omnes filios pacis gremio, & sinu suo complectitur. Contra paries qui est ædificatus ruinosus, lapidem angularem sustinet, & januam sine causa habet, nec inclusa custodit: pluvia undatur, tempestatibus cæditur: non potest arcere latronem, nec venientem prohibet furem. Paries enim res de domo est; sed domus non est. Et pars vestra quasi Ecclesia est, sed Catholica non est.*

Probatur tertio ex Sancto Hieronymo, Epistola 57. ad Damasum, ad quem ita scribit: *Beatitudini tuæ, id est, Cathedræ Petri communione consocior. Super illam Petram ædificatam Ecclesiam scio. Quicumque extra hanc domum agnum comederit, profanus est. Si quis in Arca Noe non fuerit, peribit regnante diluvio. Quicumque tecum non colligit, spargit, hoc est, qui Christi non est, Antichristi est.* Igitur cum Donatistæ, tum Calvinistæ & Lutherani, & omnes generatim Hæretici, qui Cathedræ Petri communione non junguntur, profani sunt, spargunt, Antichristi sunt, peribunt; utpote sacrilegi schismatis rei.

Probatur quarto ex Sancto Augustino, lib. de unitate Ecclesiæ, cap. 4. „Totus Christus caput & corpus est (*inquit*). Caput unigenitus Dei Filius, & corpus ejus Ecclesia, sponsus & sponsa, duo in carne una. Quicumque de ipso capite ab Scripturis sanctis dissentiunt, etiamsi in omnibus locis inveniantur, in quibus Ecclesia designata est, non sunt in Ecclesia. *Et rursus*: Quicumque de ipso capite Scripturis sanctis consentiunt, & unitati Ecclesiæ non communicant, non sunt in Ecclesia, quia de Christi Corpore, quod est Ecclesia, ab ipsius Christi testificatione dissentiunt. Verbi gratia qui non credunt Christum in carne venisse de Virgine Maria ex semine David, quod apertissime Scriptura Dei loquitur; aut non in corpore ipso resurrexisse, in quo crucifixus & sepultus est, etiamsi per omnes terras inveniantur, per quas est Ecclesia, non utique sunt in Ecclesia: quia ipsum caput Ecclesiæ non tenent, quod est Christus Jesus. Nec in aliqua divinarum Scripturarum obscuritate falluntur, sed notissimis, & apertissimis earum testimoniis contradicunt. Item quicumque credunt quidem quod Christus Jesus, ita ut dictum est, in carne venerit, & in eadem carne, in qua natus & passus est, resurrexerit, & ipse sit Filius Dei, Deus apud Deum, & cum Patre unum & incommutabile, Verbum Patris, per quod facta sunt omnia: sed tamen ab ejus corpore, quod est Ecclesia, ita dissentiunt, ut eorum communi non sit cum toto, quacumque diffunditur, sed in aliqua parte separata inveniatur, manifestum est eos non esse in Catholica Ecclesia". Donatistæ igitur, qui ab Ecclesia ita dissentiebant, ut eorum communio non esset cum toto, sed in aliqua parte separata, non erant in Ecclesia Catholica. Ergo nec in ea sunt Calvinistæ, & Lutherani, qui cum cæteris orbis Ecclesiis non communicant: sed sacrilegi sunt schismatis rei, hoc ipso quod se ab Ecclesia præciderunt.

Idem confirmat Sanctus Augustinus, cap. 19. *Ad ipsam salutem ac vitam æternam nemo pervenit, nisi qui habet caput Christum. Habere autem caput Christum nemo poterit, nisi qui in ejus corpore fuerit, quod est Ecclesia: quam, sicut ipsum caput, in Scripturis sanctis Canonicis debemus agnoscere, non in variis hominum rumoribus & opinionibus, & dictis, & factis, & visis, inquirere.*

Probatur quinto ex eodem Sancto Augustino, *libro* contra Cresconium Grammaticum, *cap. 35. Ego, inquit, in Ecclesia sum, cujus membra sunt illæ omnes Ecclesiæ, quas laboribus Apostolorum natas atque firmatas simul in Literis Canonicis novimus. Earum communio-*

munionem, quantum me adjuvat Dominus, sive in Africa, sive ubicumque, non deseram. In hac communione, si fuerunt, quos nescio Traditores, cum eos demonstraveris, & carne, & corde mortuus detestabor: Nequaquam tamen a vivis in ejusdem Ecclesiæ sancta unitate manentibus, propter mortuos alienabor. Neque ipsi hanc Ecclesiam condiderunt, sed in ea, si boni, frumentum; si autem mali, palea fuerunt. Vos autem, quos tam manifestæ Ecclesiæ zizania, vel palea maculare non posset, quæ causa fuit vestræ divisionis, nisi appetitus sacrilegi schismatis? Igitur Donatistæ sacrilegi schismatis rei erant, & ejusdem criminis rei sunt Hæretici recentiores, hoc ipso quod se ab Ecclesia separaverunt.

Confirmatur ex *lib.* 2. contra Epistolam Parmeniani, *cap.* 11. „ Hæc de Scripturis „ sanctis documenta proferimus, *inquit*, ut appareat facile non esse gravius quidquam „ sacrilegio schismatis: quia præcidendæ unitatis nulla est justa necessitas, cum sibi „ nequaquam spiritaliter nocituros malos ideo tolerent boni, ne spiritaliter sejungan„ tur a bonis, cum disciplinæ severitatem consideratio custodiendæ pacis refrænat, aut „ differt, quam tamen securitas exerit, cum apparet sine vulnere schismatis ad sa„ lubrem correctionem posse aliquid Ecclesiastico Judicio vindicari.

Probatur sexto ex eodem S. Doctore, *lib.* 2. de Baptismo contra Donatistas, *cap.* 5. „ Aliter sapere quam se res habet, *inquit*, humana tentatio est. Nimis autem aman„ do sententiam suam, vel invidendo melioribus, usque ad præcidendæ communionis, „ & condendi schismatis vel hæresis sacrilegium pervenire, diabolica præsumptio est. „ In nullo autem aliter sapere quam se res habet, angelica perfectio est. Qui itaque „ homines sumus, sed spe Angeli sumus, quibus æquales in resurrectione futuri su„ mus quamdiu perfectionem Angeli non habemus, præsumptionem diaboli non habea„ mus". Urget deinde Donatistas exemplo Sancti Cypriani, qui cum aliter saperet, sententiam diversæ opinionis vinculo non præposuit unitatis, & subjungit: „ Respon„ dete, quare vos separastis? Quare contra orbem terrarum altare erexistis? Quare non „ communicatis Ecclesiis, in quibus Epistolas Apostolicas missas tenetis, & legitis, „ & secundum ipsas vos vivere dicitis? Respondete, quare vos separastis? Propterea „ certe ne malorum communione periretis. Quomodo ergo non perierunt Cyprianus „ & tot Collegæ ipsius? Qui cum crederent hæreticos & schismaticos baptismum non „ habere, sine Baptismo tamen receptis, cum peccata eorum tam immania, tamque „ sacrilega super eos esse crederent; eis tamen communicare, quam separari ab uni„ tate maluerunt. Si ergo tali communione malorum pereunt justi, jam Ecclesia „ temporibus Cypriani perierat". Unde igitur extitit origo Donati? (Dicamus pariter: Unde extitit origo Calvini, & Lutheri, si defecerat Ecclesia antequam novi illi Apostoli prædicassent?) „ Ubi catechizatus est, ubi baptizatus, ubi ordinatus, quan„ do jam Ecclesiam contagio communionis extinxerat? Si autem erat Ecclesia; nihil „ obesse mali bonis in una communione potuerunt.

Et *cap.* 6. „ Non afferamus stateras dolosas, ubi appendamus quod volumus, & quo„ modo volumus, pro arbitrio nostro, dicentes: Hoc grave, hoc leve est: sed affera„ mus divinam stateram de Scripturis sanctis, tamquam de thesauris Dominicis, & in „ illa quid sit gravius appendamus: immo non appendamus, sed a Domino appensa „ recognoscamus. Tempore illo quo Dominus priora delicta recentibus pœnarum exem„ plis cavenda monstravit, & idolum fabricatum, atque adoratum est, * & Propheti„ cus liber ira Regis contemptoris incensus, * & schisma tentatum, Idololatria gladio „ punita est, exustio libri bellica cæde, & peregrina captivitate; schisma hiatu ter„ ræ, sepultis Auctoribus vivis, & cæteris cœlesti igne consumptis. * Quis jam du„ bitaverit hoc esse sceleratius commissum, quod est gravius vindicatum?

* *Exod.* 32. * *Jerem.* 36. * *Num.* 16.

Et *cap.* 16. hæc habet cedro digna. *Non habent Dei charitatem, qui Ecclesiæ non diligunt unitatem.*

VII. Probatur eadem veritas ex Vincentio Lirinensi in Commonit. 1. adversus hæreses, *cap.* 5. „ Tempore Donati, *inquit*, a quo Donatistæ, cum sese multa pars A„ fricæ in erroris sui furias præcipitaret, cumque immemor nominis, religionis, pro„ fessionis, unius hominis sacrilegam temeritatem Ecclesiæ Christi præponeret, tunc

„ qui-

„ quicumque per Africam constituti, profano schismate detestato, universis mundi Ec-
„ clesiis associati sunt, soli ex illis omnibus intra sacraria Catholicæ Fidei salvi esse
„ potuerunt: egregiam profecto relinquentes posteris formam, quemadmodum scilicet
„ deinceps bono more, unius, aut certe paucorum vesaniæ universorum sanitas ante-
„ ferretur. Constat igitur Donatistas sacrilegi schismatis reos fuisse, quod se ab Eccle-
„ sia præciderint: Nec minus reos esse Calvinistas & Lutheranos, aliosque Hæreticos,
„ ob suam ab Ecclesia separationem.

VIII. Contra eos qui se ab Ecclesia separant, audiendus est Sanctus Fulgentius Africanæ Ecclesiæ fidem a majoribus acceptam, Petro Diacono exponens. *Firmissime tene*, inquit, *& nullatenus dubites, quemlibet hæreticum, sive schismaticum, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti baptizatum, si Ecclesiæ Catholicæ non fuerit aggregatus, quantascumque eleemosynas fecerit, etsi pro Christi nomine etiam sanguinem fuderit, nullatenus posse salvari. Omni enim homini, qui Ecclesiæ Catholicæ non tenet unitatem neque Baptismus, neque eleemosyna quamlibet copiosa, neque mors pro nomine Christi suscepta, proficere poterit ad salutem &c.*

Objicies in primam partem Propositionis argumentum Donatistarum petitum ex Cantici Canticor. cap. 1. ubi Sponsa, id est, Ecclesia ad sponsum ait: *Indica mihi, quem diligit anima mea, ubi pascas, ubi cubes in meridie.* Ex quibus verbis Donatistæ colligebant, Ecclesiam Africæ finibus esse circumscriptam, eo quod Africa in meridiana orbis parte constituta sit.

Lib. de Unit. Eccles. c. 16. Respondet Sanctus Augustinus primo, immensum falli Donatistas, qui hac in sententia Sponsæ interrogationem, & Sponsi responsionem contineri somniarunt: quasi Ecclesia interrogaret, *Ubi pascis? ubi cubas?* Et Christus responderet, *In meridie pasco, in meridie cubo*: cum omnia ista verba eamdem ad interrogationem pertineant: *Ubi pascis, ubi cubas in meridie?* Unde & verba sequentia adhuc a Sponsa proferuntur: *Ne forte fiam sicut operta super greges sodalium tuorum.* Jam vero Sponsus respondet: *Si ignoras te, o pulcherrima inter mulieres.* Non ergo his verbis ostenditur, in sola parte meridiana esse Ecclesiam; sed in aliis mundi partibus constituta, interrogat fortasse, quid ad ejus communionem pertineat in meridie, id est, ubi Sponsus ejus pascat & cubet in meridie; quia suos pascit, & in suis cubat. Annuntia mihi, quem diligit anima mea, ubi pascas, ubi cubes in meridie? Id est, qui sunt meridies ubi tu pascis, & ubi cubas? Id est, qui habent charitatem, & non dividunt unitatem.

Respondet 2. S. Augustinus, eorum verborum, *Indica mihi ubi pascas, ubi cubes in meridie*, eumdem sensum esse ac istorum quæ habentur ex persona Moysis, Psalm. 99. *Dexteram tuam notam fac mihi & eruditos corde in sapientia. IN ILLIS enim meridies dicitur, propter ingentem sapientiæ lucem, & ingentem charitatis ardorem.* Unde quemdam cum exhortaretur Spiritus Dei ad bona opera per Prophetam, hoc illi

Isaiæ 58. etiam promittit: *Et tenebræ tuæ sicut meridies erunt.*

Respondet tertio S. Augustinus, quod etsi Sponsæ interroganti, *Indica mihi ubi pascas, ubi cubes?* responderet Sponsus, *In meridie*, & terrenum aliquem locum meridiei nomine designaret, non continuo Africam accipere deberemus. Africam enim in parte quidem meridiana mundi est, sed ad Africum, non ad Austrum, ubi vere meridies est: sub qua cœli plaga Ægyptus invenitur. Si ergo Sponsus a Sponsa tamquam de loco familiarius dilecto, & cubili quodam suo secreto interrogatus, responderet esse in meridie: multo probabilius Ecclesia Catholica id in membris suis agnosceret, quæ sunt in Ægypto, in millibus servorum Dei, qui per Eremum sancta societate vivunt, perfectionem præcepti Evangelici studentes tenere quo dictum est: *Si vis perfectus esse vade, & vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & veni & sequere me.*

Respondet quarto, debere Donatistas manifestum aliquem Scripturæ locum proferre, quo Ecclesiam ad solam Africam, & ad solam Donati partem restringatur; illum namque locum ex Canticis Canticorum, mysticum & figuratum esse, ex quo proinde certum & invictum argumentum erui non possit. Perspicua autem esse ejusdem Scripturæ loca, nec egentia interprete, quæ orbe toto diffusam testantur Ecclesiam.

Respondet quinto, Donatistas, quacumque in orbis parte essent, proferre posse simi-
lia

illa Scripturæ sacræ loca, quæ in pravum detorta sensum, veram illis Ecclesiam vendicare videantur. Nam si in partibus Aquilonis essent, dicerent de se dictum esse: *Montes Sion, latera Aquilonis, civitas Regis magni*. Nam civitas Regis magni est Ecclesia. Sed fortasse illo testimonio Marcion hæreticus usus esset, qui ex Ponto fuit, ad Aquilonem constituto. Rursus, si in Occidente fuissent Donatistæ, illud velut de sua Secta dictum protulissent: *Iter facit ei qui ascendit super occasum: Dominus nomen illi*. Sed inquit Sanctus Augustinus, *Hæc mystica sunt, operta sunt, figurata sunt: aliquid manifestum, quod interprete non egeat, a vobis flagitamus*.

Objicies secundo. Vera Ecclesia ex paucis admodum electis constat, qui per arctam viam, & angustam portam ad vitam perveniunt. Sic Enoch sua ætate unus inter omnes placuit Deo, & translatus est. Noe solus cum conjuge, filiis, & nuribus, diluvium evasit. Loth solus cum filiabus ab incendio Sodomæ liberatus est. Abraham, Isaac, & Jacob temporibus, pauci fuerunt Deo placentes, cæteri cultui idolorum dediti. Multi ex Christi Discipulis ab ipso recesserunt. Non est igitur Ecclesia toto orbe diffusa: & Donatistæ qui pauci erant, veram apud se habere Ecclesiam videbantur: eamdemque sibi possunt vindicare pusilli Calvinianorum, & Lutheranorum greges.

Respondeo, frustra hæreticos veteres & recentiores de sua paucitate gloriatos fuisse. Nam & Paganorum fuit major quam Donatistarum numerus: & Maumetanorum modo quam Calvinistarum & Lutheranorum ingentior est multitudo. Cæterum falsum est quod Ecclesia solis Electis constet: qui tamen & in Ecclesia multi sunt absolute, quamvis comparatione multitudinis malorum pauci sint. Multitudinem autem bonorum, cum per seipsam consideratur, non tacuisse Scripturas, evidens est. *Unde enim ipsum semen Abrahæ sicut stellæ cœli, & sicut arena maris promittitur, * nisi propter innumeram multitudinem? Cum dicat Apostolus * ideo dictum esse: In Isaac vocabitur tibi semen: quia non filii carnis, sed filii promissionis deputantur in semine. Unde multi filii desertæ, magis quam ejus quæ habet virum? * Unde multi ab Oriente & Occidente venient, & recumbent cum Abraham & Isaac & Jacob in regno cœlorum, filii autem regni ibunt in tenebras exteriores, * hoc est, impii Judæi? Unde dicit Apostolus, ut mundaret nos sibi populum abundantem, æmulatorem bonorum operum? Unde Apocalypsis millia millium dicit esse sanctorum Ecclesiæ filiorum? * Ecce ipsi dicuntur multi, qui dicuntur & pauci. Quare, nisi multi per seipsos considerati; pauci autem in comparatione iniquorum?* Hæc S. Augustinus, *lib. de unitate Ecclesiæ, c. 14*.

* Genes. 15.
* Roman. 9.
* Isai. 54.
* Matth. 8.
Ad Tit. 2.
* Matth. 8.

Objectio prima in secundam partem propositionis petitur ex Scripturis Sacris, Isaiæ 52. *Induere vestimentis gloriæ tuæ Jerusalem, civitas Sancti: quia non adjiciet ultra ut pertranseat per te incircumcisus & immundus*. Et infra: *Recedite, recedite, exite inde, pollutum nolite tangere*. Ergo impii & immundi, seu insignes peccatores ad Ecclesiam non pertinent. Idem probant illa verba Apostoli, 2. ad Corinthios 6. *Quæ participatio justitiæ cum iniquitate? aut quæ societas luci ad tenebras? Quæ conventio Christi ad Belial?* &c. Peccatores igitur ejusdem Ecclesiæ gremio cum justis non continentur.

Præterea idem Apostolus ad Romanos 8. ait: *Qui Spiritum Christi non habet, hic non est ejus*. Et 1. ad Corinthios 12. *In uno Spiritu*, inquit, *omnes nos in unum corpus baptizati sumus*. Peccatores itaque qui Christi Spiritum non habent, non sunt ejus membra: proindeque ad corpus ejus, quod est Ecclesia, non pertinent.

Respondeo ad primum locum, hæc verba: *Non adjiciet ultra ut pertranseat per te incircumcisus & immundus*, ad Ecclesiam triumphantem pertinere, non ad militantem. Sic Africani Antistites in Collatione Carthaginensi responderunt. Sic S. Augustinus in lib. ad Donatistas post Collationem, cap. 8. distinguenda esse tempora Ecclesiæ scribit: *Non eam nunc esse tamen, qualis post resurrectionem futura est: nunc malos habere permixtos, tunc omnino non habituram: ad illam ejus puritatem, non ad hujus temporis permixtionem, illa divina testimonia pertinere, quibus eam Dominus prædixit ab omni malorum permixtione penitus alienam*. Unde etiam notat S. Augustinus dictum esse a Propheta: *Non adjiciet ultra*. Quibus verbis ostendit, *Eos prius solere transire, sed ultra non transituros*. Recedendum autem ab impiis monet Propheta, *Non corporali segregatione, sed spiritali vitæ dissimilitudine, & morum diversitate*, ut exponit S. Augustinus

loco

loco supra laudato, c. 5. *Nam qui hoc non spiritualiter observandum putant*, inquit idem Pater, *arrogantia vanitatis in illud incidunt, quod per eumdem Prophetam Dominus detestatur dicens: * Qui dicunt, Noli me tangere, quoniam mundus sum, hi fumus indignationis meæ.* Quo etiam sensu intelligenda sunt Apostoli verba, *Cum enim*, inquit S. Augustinus, c. 6. ejusdem libri: *Mali pacis conservandæ necessitate tolerantur, non iniquitatis communicandæ societate appetuntur, ut cum zizaniis triticum suavem pluviam pariter bibat, servet tamen ubertatem suam, nec convertatur in zizaniorum sterilitatem; sed utrumque simul usque ad messem crescat, ne forte cum colliguntur zizania, eradicetur simul & triticum. Nullam cum bonis habent mali participationem salutis, vel perditionis. Quæ enim participatio justitiæ ad iniquitatem? Nullam habent cum bonis mali societatem regni, aut ignis æterni. Quæ enim societas luci ad tenebras? Non habent mali cum bonis consonantiam vitæ voluntatis. Quæ enim consonantia Christi ad Belial? Non habent boni cum malis partem nec in pœna criminis, nec in præmio pietatis. Quæ enim pars fideli cum infideli? Et cum intra eadem retia donec ad litus perveniant, pariter divina Sacramenta percipiunt, isti sociantur, illi dissociantur; isti consonant, illi dissonant; isti habent partem cum misericordia, illi cum judicio: quoniam misericordiam & judicium cantat Ecclesia Domino.*

* Isai. 63.

Ad alia loca respondeo, Eos qui Spiritum Christi non habent, non esse ejus membra simpliciter & univoce (ut Theologi de Schola loquuntur) id est, membra vera, & viventia; sed esse membra ipsius æquivoce & secundum quid, id est, membra mortua, non tamen a corpore præcisa, quia pertinent ad Corpus Christi Mysticum ratione fidei quam profitentur, & quæ per charitatem reviviscere potest. Quod autem mali non sint vere & simpliciter membra Christi, sed humorum instar putridorum se habeant, qui in corpore manent, & pectus premunt, constat ex S. Augustino Tract. 3. in Epist. S. Joannis, ubi hæc habet: *Et qui intus sunt, certe sunt in corpore Domini nostri Jesu Christi, quando adhuc curatur corpus ipsius: & sanitas perfecta non erit nisi in resurrectione mortuorum: sic sunt in corpore Christi, quomodo humores mali: quando evomuntur, tunc relevatur corpus: sic & mali, quando exeunt, tunc Ecclesia relevatur. Et dicit, quando eos evomit atque projicit corpus: Ex me exierunt humores isti, sed non erant ex me. Quid est, non erant ex me? Non de carne mea præcisi sunt, sed pectus mihi premebant, cum inessent.*

Et Tractatu 61. in Joannem, exponens quomodo Judas unus esset ex Discipulis Domini, adeoque Ecclesiæ a Christo institutæ membrum, ait: *Unus numero, non merito: unus specie, non virtute: commixtione corporali, non vinculo spirituali: carnis adjunctione, non cordis socius unitate.* Et infra, de improbis generatim ait: *Utrumque verum est; & ex nobis, & non ex nobis. Secundum aliud ex nobis: secundum aliud non ex nobis: secundum communionem Sacramentorum ex nobis: secundum suorum proprietatem criminum non ex nobis.*

Contra. Qui non sunt Filii Dei, non sunt de Ecclesia; sed iniquit non sunt Filii Dei, cum Spiritu Dei non agantur. Nam *Qui Spiritu Dei aguntur, hi sunt Filii Dei* (ex Apostolo, *Roman.* 8.) igitur improbi non sunt de Ecclesia.

Homil. 6. in Epist. ad Rom.

Respondeo, distinguo majorem: Qui non sunt filii Dei regeneratione & doctrina, concedo: qui non sunt filii Dei imitatione, nego. Mali autem quamvis imitatione filii Dei non sint, regeneratione tamen & doctrina filii Dei sunt, quia Christi Doctrinam & Fidem profitentur, & Evangelio credunt, quamvis non secundum Evangelium vivant. Eruitur hæc responsio ex Sancto Augustino, lib. contra Adimantum, cap. 5.

Objicies secundo ex Sancto Joanne Chrysostomo, hæc verba Apostoli, *In magna domo non solum sunt vasa aurea, & argentea, sed & lignea, & fictilia*, non esse intelligenda de Ecclesia, sed de Mundo, *Quia in Ecclesia nullum est vas ligneum, aut fictile, sed argentea omnia, & aurea*: ergo mali non sunt de Ecclesia.

Respondeo, distinguo antecedens. Ait hæc verba non esse intelligenda de Ecclesia, quasi mali per vasa lignea & fictilia designati, Ecclesiæ necessarii sint, sicut in magna domo vasa hujusmodi sunt necessaria, concedo: quasi mali per vasa illa significati nullatenus sint in Ecclesia, & de Ecclesia, nego. Hunc esse Sancti Joannis Chrysostomi sen-

ſenſum conſtat ex ejus verbis: *Quemadmodum*, inquit, *in majori domo neceſſaria eſt magna differentia vaſorum, ita & in Orbe toto. Non enim eam ſimilitudinem ad Eccleſiam refert, ſed ad Mundum univerſum. Quippe in Eccleſia nullum vult eſſe vas ligneum, aut fictile, ſed argentea omnia & aurea. Ibi enim eſt Corpus Chriſti, virgo caſta non habens maculam, neque rugam. Noli, inquit, perturbari, ſi ſunt homines nequam & ſcelerati. In magna enim domo ſunt vaſa hujuſmodi. Sed non eodem modo, inquies, honore fruuntur, verum alia in honorem, alia in contumeliam ſunt. Ita ſane: ſed vaſa illa, vilia licet, miniſterium tamen aliquod in domo implent, uſumque ſui præſtant: in Mundo vero non his ipſis ad alia utitur Deus. Verbi gratia, inanis gloriæ cupidus plurima ædificat, cupidus item negotiator, caupo, princeps. Sunt quædam in mundo opera, quæ illis congruunt. Porro aureum vas nihil hujuſmodi eſt, ſed circa regiam verſatur menſam. Non itaque inter neceſſarias res malitia eſt.*

Objectio tertia petitur ex Sancto Hieronymo in illa verba cap. 5. Epiſt. S. Pauli ad Epheſios, *Eccleſia ſubjecta eſt Chriſto*, dicente: *Eccleſia Chriſti glorioſa eſt, non habens maculam, neque rugam, neque aliquid hujuſmodi. Qui ergo peccator eſt, aut aliqua ſorde maculatus, de Eccleſia Chriſti non poteſt appellari, nec Chriſto ſubjectus dici.* Igitur mali non ſunt de Eccleſia.

Reſpondeo, Malos ſecundum Sanctum Hieronymum, non eſſe de Eccleſia quatenus ſolos perfectos complectitur, ſed eſſe de Eccleſia abſolute. Hæc ſolutio innititur doctrinæ ipſius Sancti Hieronymi in cap. 1. Epiſtolæ ad Galatas, ubi hæc habet: *Quod autem ait* (Apoſtolus) *Eccleſiis Galatiæ, & hoc notandum: quia hic tantum generaliter non ad unam Eccleſiam unius urbis; ſed ad totius Provinciæ ſcribat Eccleſias, & Eccleſias vocet, quas poſtea errore arguat depravatas. Ex quo noſcendum, dupliciter Eccleſiam poſſe dici: & eam quæ non habet maculam aut rugam, & vere Corpus Chriſti ſit: & eam quæ in Chriſti nomine abſque plenis perfectiſque virtutibus congregetur. Quomodo ſapientes bifariam nuncupantur; tam hi qui ſunt plenæ perfectæque virtutis, quam illi qui incipiunt, & in profectu poſiti ſunt. De perfectis dicitur:* * *Mittam ad vos ſapientes. De incipientibus: Argue ſapientem & diliget te.* *Matt. 23. Proverb. 9.

Objectio quarta petitur ex Sancto Paciano Barcinonenſi Epiſcopo, Epiſtola 3. ad Sympronianum, dicente: *Peccator & Pœnitens non eſt Eccleſiæ macula, quia quamdiu peccat, & non pœnitet, extra Eccleſiam conſtitutus eſt; ubi deſinit peccare, jam ſanus eſt.*

Reſpondeo, Sanctum Pacianum loqui de peccatoribus, qui crimina perpetraverant publicæ pœnitentiæ obnoxia, quam ſi ſubire recuſarent, extra Eccleſiam erant conſtituti, non ratione peccati, ſed ratione excommunicationis, quæ contumacibus, & impœnitentibus infligebatur. Cæterum Eccleſiam peccatores etiam complecti, ibidem contra Novatianos aſſerit S. Pacianus, dum Sympronianum his verbis ſugillat: *Tu totum orbem paucorum vinculis alligas, tu totam Eccleſiam exiguæ portionis infirmitate condemnas. Quid apud te Sancti omnes quos Novatus erudiit, quos Evariſtus elegit, quos Nicoſtratus docuit, quos Novatianus inſtituit? Tu ſpinas & tribulos refugiſti, tu non habes in tua fruge zizania; tibi jam grana purgata ſunt; ad te ſine ventilabro Purgator ille venturus eſt; tu ſolus ex omnibus paleas non habebis: Age, dic reliqua: Eccleſia eſt Corpus Chriſti. Corpus utique, non membrum: Corpus multis in unum partibus, membriſque collectum, ſicut ait Apoſtolus* *. *Nam & corpus non eſt unum membrum, ſed multa. Ergo Eccleſia plenum eſt corpus, & corpus ſolidum, & toto jam orbe diffuſum. Sicut civitas, inquam, cujus partes in unum, non, ut vos eſtis, Novatiani, quædam inſolens portiuncula, tuberque collectum, & a reliquo corpore ſeparatum. Eccleſia eſt templum Dei, templum certe amplificum, domus magna, habens quidem vaſa aurea & argentea, ſed & lignea, & fictilia, quædam in honorem, multa vero magnifica in multiplices uſus variorum operum deſtinata. Eccleſia eſt virgo ſancta, caſtiſſimis ſenſibus ſponſa Chriſti. Virgo, verum eſt, ſed & mater.... Multus igitur huic virgini partus, & proles innumera, qua totus orbis impletur, qua circumfluis ſemper alvearibus populoſum fervet examen. Magna in filios cura matris iſtius, & mollis affectus: honorantur boni, caſtigantur ſuperbi, curantur ægroti, nullus perit, nemo deſpicitur, ſecuri fœtus ſub indulgentia matris retinentur. Eccleſia eſt non habens maculam neque rugam, hoc eſt, hæreſes* 1. ad Thimoth. 1.

non habens, non Valentinianos, non Cataphrygas, non Novatianos. In his sunt enim quidam sinus maculosi atque rugosi pretiosarum vestium ornatibus invidentes. Cæterum peccator & pœnitens, non est Ecclesiæ macula, quia quamdiu peccat, & non pœnitet, extra Ecclesiam constitutus est. Ubi desinit peccare, jam sanus est: Hæreticus vero vestem Domini, Ecclesiam Christi scindit, intercipit, vitiat, irrugat. Itaque S. Pacianus peccatores etiam insignes esse de Ecclesia agnoscit.

Objectio quinta sumitur ex S. Augustino, lib. 4. de Baptismo, contra Donatistas, cap. 3. ubi de illis loquens qui sæculo verbis, & non factis renuntiant, ait: *Nec isti Ecclesiæ devoti sunt, qui videntur esse intus, & contra Christum vivunt, id est, contra Christi mandata faciunt: nec omnino ad illam Ecclesiam pertinere judicandi sunt, quam sic ipse mundat lavacro aquæ in verbo, ut exhibeat sibi gloriosam Ecclesiam, non habentem maculam aut rugam. Quod si in ista Ecclesia non sunt, ad cujus membra non pertinent,*
Cant. c. 6. *non sunt in Ecclesia, de qua dicitur: Una est columba mea, una est matri suæ; ipsa est enim sine macula & ruga: aut asserat, qui potest, hujus columbæ membra esse, qui sæculo verbis, non factis renuntiant.*

Et lib. 6. c. 3. postquam adstruxit malos nequaquam in melius commutatos habere Baptismum, & tradere, & accipere, hæc de iisdem subjungit: *Quos non pertinere ad sanctam Ecclesiam Dei, quamvis intus esse videantur, ex hoc apertissime apparet, quia isti sunt avari, raptores, fœneratores, invidi, malevoli, & cætera hujusmodi: illa autem columba unica, pudica, & casta, sponsa sine macula & ruga, hortus conclusus, fons signatus, paradisus cum fructu pomorum, & cætera quæ de illa similiter dicta sunt: quod non intelligitur nisi in bonis, & sanctis, & justis, id est, non tantum secundum operationes munerum Dei bonis malisque communes, sed etiam secundum intimam & supereminentem charitatem Spiritum Sanctum habentibus; quibus Dominus dicit: Si cui dimiseritis peccata, dimittentur ei; & si cui tenebitis, tenebuntur.*

Et lib. 7. c. 49. recensitis verbis S. Cypriani in Epist. ad *Magnum*, ubi dicit, *In domo Dei, idest, in Ecclesia, nonnisi concordes, atque unanimes habitare*, ait: *Si enim in Ecclesia Christi nonnisi concordes atque unanimes habitant, proculdubio non habitabant in Ecclesia Christi, quamvis intus esse viderentur, illi qui per invidiam & contentionem sine charitate Christum annuntiabant, quos ipse intelligit non hæreticos vel schismaticos a Paulo Apostolo commemoratos, sed falsos fratres cum illo interius conversantes, qui certe baptizare non debebant, quia in Ecclesia non habitabant, in qua ipse dicit non habitare nisi concordes & unanimes: nisi forte quisquam sic abhorret a vero, ut dicat concordes & unanimes fuisse invidos & malevolos, & sine charitate contentiosos.*

Et lib. 2. *contra Literas Petiliani*, *cap.* 108. loquens de omnibus peccatoribus qui regnum Dei non possidebunt, & ideo ad sinistram partem cum diabolo pertinebunt, ait: „ Nec ideo putandi sunt esse in Christi corpore, quod est Ecclesia, quia Sacramentorum ejus corporaliter participes fiunt. Illa enim & in talibus sancta sunt & eis indigne tractantibus & sumentibus ad majus judicium valebunt, ipsi autem non sunt in illa Ecclesiæ Christi compage, quæ in membris Christi per connexum & contactum crescit in incrementum Dei. Illa quippe Ecclesia in petra est, sicut Do-
Matth. 16. „ minus dicit: Super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam. Illi autem in arena
Matth. 7. „ ædificant, sicut idem Dominus dicit: Qui audit verba mea & nno facit ea, similabo eum viro stulto, qui ædificat domum suam super arenam.

Et lib. *de Unitate Ecclesiæ cap.* 25. ait illos qui mala cupiditate agunt illa opera, de
Galat. 5. quibus dictum est, *Quoniam qui talia agunt, regnum Dei non possidebunt*: etiam antequam præcidantur per excommunicationem, non esse de Ecclesia: *Et multi tales*, inquit, *sunt in Sacramentorum communione cum Ecclesia, & tamen jam non sunt in Ecclesia: alioquin si tunc quisque præciditur cum visibiliter excommunicatur, consequens erit ut tunc rursus inseratur, cum visibiliter communioni restituitur. Quid si ergo fictus accedat, atque adversus veritatem & Ecclesiam cor inimicissimum gerat, quamvis peragatur in eo illa solemnitas, numquid reconciliatur, numquid inseritur? Absit. Sicut ergo iste denuo communicans nondum insertus est: sic & antequam visibiliter excommunicetur, quisquis contra veritatem, qua convincitur & arguitur, inimicum gestat animum, jam præcisus est.*

Et

Et lib. 2. *contra Cresconium*, cap. 21. *Tingere ergo possunt*, inquit, *& boni & mali: abluere autem conscientiam non nisi ille qui semper est bonus. Ac per hoc, etiam nesciente Ecclesia, propter malam pollutamque conscientiam damnati a Christo, jam in corpore Christi non sunt, quod est Ecclesia, quoniam non potest Christus habere membra damnata: proinde & ipsi extra Ecclesiam baptizant. Omnia quippe ista monstra absit omnino ut in membris illius columbæ unicæ computentur: absit ut intrare possint limites horti conclusi, cujus ille custos est qui non potest falli. Qui tamen si confitentur, & corriguntur, tunc intrant, tunc mundantur, tunc in arboribus horti conclusi, tunc in membris unicæ columbæ numerantur, nec tamen denuo baptizantur.* Ex quibus omnibus colligitur malos ad Ecclesiam non pertinere, secundum Sanctum Augustinum.

Respondeo, hæc omnia loca probare dumtaxat malos non esse de Ecclesia, ita ut sint ipsi domus Dei, sed ita esse de Ecclesia, ut non pertineant ad compagem domus: sive, non esse de Ecclesia secundum statum quem in perpetuum habitura est; sed non evincunt malos non pertinere ad Ecclesiam secundum statum quem nunc habet. Ipse se explicat S. August. lib. 7. *de Baptismo cap.* 51. cujus verba relata sunt inter probationes Propositionis. Et *lib.* 2. *Retractationum*, recensens libros *de Baptismo contra Donatistas*, eosque recognoscens, ita se spectasse Ecclesiam ait, quoties malos ad eam non pertinere asseruit: *Ubicumque autem*, inquit, *in his libris commemoravi Ecclesiam non habentem maculam aut rugam, non sic accipiendum est quasi jam sit, sed quæ præparatur ut sit, quando apparebit etiam gloriosa. Nunc enim propter quasdam ignorantias, & infirmitates membrorum suorum, habet unde quotidie tota dicat: Dimitte nobis debita nostra.*

Et lib. *de Doctrina Christiana*, cap. 32. secundam Ticonii regulam exponens, quæ est *de Domini corpore bipartito*, notat Christi corpus non ita debuisse appellari. „ Non enim, „ *inquit*, revera Domini corpus est, quod cum illo non erit in æternum. Sed dicendum „ fuit, de Domini corpore vero atque permixto, aut vero atque simulato, vel quid „ aliud: quia non solum in æternum, verum etiam nunc, hypocritæ non cum illo esse „ dicendi sunt, quamvis in ejus esse videantur Ecclesia. Unde poterat ista regula & sic „ appellari: De permixta Ecclesia. Quæ regula lectorem vigilantem requirit, quando „ Scriptura, cum ad alios jam loquatur, tamquam ad eos ipsos ad quos loquebatur, „ videtur loqui: vel de ipsis, cum de aliis jam loquatur, tamquam unum sit utrorumque corpus, propter temporalem commixtionem & communionem Sacramentorum. „ Ad hoc pertinet in Canticis Canticorum: Fusca sum & speciosa ut tabernacula Ce„ dar, speciosa sum ut pelles Salomonis. Non enim ait: Fusca fui, & speciosa sum; „ sed utrumque se esse dixit, propter temporalem unitatem intra una retia piscium bo„ norum & malorum.

Idem constat ex Breviculo Collationum cum Donatistis, in *Collatione diei 3. cap. 9.* ubi ait, Catholicos Episcopos sic ostendisse divinorum testimoniorum, quibus Ecclesia nunc solos bonos, nunc bonos, & malos complecti dicitur, concordiam, „ Ut & illa „ quibus commendaretur Ecclesia cum malorum commixtione, hoc tempus ejus signi„ ficarent, qualis est in præsenti sæculo: & illa testimonia quibus commendatur non „ habere commixtos malos, illud ejus tempus significarent, qualis venturo sæculo in „ æternum futura est: sicut nunc mortalis est, id est, ex mortalibus hominibus con„ stat; tunc autem immortalis erit, quando in ea nemo morietur: sicut ipse Christus „ isto tempore fuit pro illa mortalis; post resurrectionem autem jam non moritur, „ mors illi ultra non dominabitur: quod etiam Ecclesiæ suæ in fine sæculi præstiturus „ est. Hæc duo tempora Ecclesiæ, quæ nunc est, & qualis tunc erit, significata esse „ etiam duabus piscationibus: una ante resurrectionem Christi, quando mitti jussit re„ tia, nec sinistram, nec dexteram nominans partem, ut nec solos malos, nec solos „ bonos, sed commixtos bonis malos intra retia suorum Sacramentorum futurus doce„ ret: post resurrectionem autem, quando jussit retia mitti in dexteram partem, ut „ post resurrectionem nostram bonos solos in Ecclesia futuros intelligeremus, ubi ulte„ rius hæreses & schismata non erunt, quibus retia dirumpuntur. Nam & Evangelium „ non tacuit, in prima piscatione commemorare retia esse dirupta; & in novissima di„ ctum: Et cum tam magni essent pisces, retia non sunt dirupta; de tali Ecclesia di-

" ctum esse, quod per illam non erat transiturus incircumcisus & immundus. Hac et-
" iam significasse, quod corvus, avis immunda, exierit de Arca & non redierit. Quæ
" tamen Arca, exeunte corvo, non omnibus immundis animalibus caruit, sed in ea
" fuerunt & munda, & immunda, usque ad diluvium; sicut in Ecclesia boni & ma-
" li usque ad sæculi finem. Sed sicut non de immundis, sed de mundis animalibus Noe
" obtulit sacrificium: ita non ii qui mali sunt in Ecclesia, sed ii qui boni sunt, per-
" veniunt ad Deum.

Objicitur in tertiam partem Propositionis. Tempore Moysis tota Ecclesia defecit, cum Aaron Pontifex Maximus vitulum proposuit adorandum, clamante populo: *Hi sunt Dii tui, Israel, qui te eduxerunt de terra Ægypti*. (*Exod.* 32.) Tempore Eliæ Ecclesia visibilis defecerat; ait enim Elias 3. Reg. 19. *Zelo zelatus sum pro Domino Deo exercituum, quia dereliquerunt pactum tuum filii Israel: altaria tua destruxerunt, Prophetas tuos occiderunt gladio, derelictus sum ego solus*. 3. Dicitur Isaiæ 1. *Cognovit bos possessorem suum, & asinus præsepe Domini sui, Israel autem me non cognovit. A planta pedis usque ad verticem capitis, non est in eo sanitas*. Et Jeremiæ 2. *Confusi sunt domus Israel, ipsi & Reges eorum, Principes & Sacerdotes, & Prophetæ eorum dicentes ligno: Pater meus es tu. Quid vultis mecum judicio contendere? Omnes dereliquistis me, dicit Dominus*. Et 2. Paralipomenon. 15. *Transibunt dies multi in Israel sine Deo vero, sine Sacerdote & Doctore, & sine Lege*. Aliquando igitur defecit Ecclesia.

Respondeo ad primum, falsum esse quod Ecclesia Moysis tempore defecerit. Nam Moyses, qui tunc erat Ecclesiæ visibilis caput, erroris, criminisque totius plebis non fuit particeps; & Levitæ omnes ab eo crimine alieni fuerunt, ut constat ex eodem Capite. Dixit enim Moyses stans in porta castrorum: *Si quis est Domini jungatur mihi, congregatique sunt ad eum omnes filii Levi*. Dixi, Moysem tunc fuisse visibilis Ecclesiæ caput, quia nondum Aaron inauguratus erat summus Pontifex, cujus consecratio cap. tantum 40. refertur.

Ad secundum respondeo, Eliam non asserere quod omnis Judæorum populus a veri Dei cultu defecerit, sed solum maxima pars eorum qui parebant Regi Israel: Tunc enim divisum erat Regnum in duas partes. Sed & de Regno Israelis ibidem ait Dominus: *Et derelinquam mihi in Israel septem millia virorum, quorum genua non sunt incurvata ante Baal, & omne os quod non adoravit eum osculans manus*.

Præterea, etsi gens omnis Judaica defecisset ad idololatriam, non sequeretur Ecclesiam defecisse: quia & inter Gentes erant aliqui veri Dei cultores, qui proinde ad Ecclesiam pertinebant.

Ad tertium respondeo; Propheticas illas increpationes universum populum Israel non spectare, sed partem solum maximam, quamvis ad populum universum dirigantur. *Plerumque enim sermo divinus impias turbas Ecclesiæ, quæ nec in Ecclesia deputantur, tamen propter Sacramenta quæ cum Sanctis communiter habent, quia in eis est quædam forma pietatis, cujus virtutem negant; sic redarguit tamquam omnes tales sint, & nullus bonus omnino remanserit. Inde quippe admonemur in suo quodam numero eos dici omnes, id est omnes filios gehennæ, quo eos Deus pertinere præscivit*. Responsio est S. Augustini, *lib. De unitate Ecclesiæ cap.* 13.

Objicitur secundo. Finis Ecclesiæ prædictus est *Danielis* 9. his verbis: *Deficiet hostia & Sacrificium*; Quæ Prophetia tempore Antichristi implebitur. Deinde, Christus de ultimi adventus sui temporibus loquens, *Lucæ* 18. ait: *Filius hominis cum venerit, putas inveniet fidem in terra?* Cum igitur absque fide stare non possit Ecclesia, consequens est illam ante diem judicii defecturam.

Respondeo, ibi Hierosolimitani Templi eversionem, & cessationem sacrificii Judaici a Daniele esse prædictam, ut exponunt SS. Patres, Chrysostomus & Hieronymus *in cap.* 24. *Matthæi*, Augustinus *Epistola* 80. *ad Hesychium* data, & ante ipsos Eusebius, *lib.* 8. *Demonstrationis Evangelicæ*, *cap.* 2. Tertullianus, *lib. Contra Judæos cap.* 5. Et Julius Africanus a Sancto Hieronymo laudatus, *in cap.* 9. *Danielis*. Unde perperam ab hæreticis hæc verba ad Christiani sacrificii cessationem detorquentur.

Ad secundum locum respondeo, verba Christi non significare quod peritura sit fides de

de orbe terrarum, ſed quod perfecta & eximia fides vix tunc invenienda ſit ; propter juſtorum paucitatem, & iniquorum multitudinem. Adde quod verba illa Chriſti ſunt interrogantis, non aſſerentis. Sic reſpondet Sanctus Auguſtinus, lib. *de Unitate Eccleſiæ cap.* 15. ubi de Donatiſtis loquens, hæc habet : *Item dicunt de apoſtaſia orbis terrarum dictum eſſe quod ait Dominus: Filius hominis veniens putas inveniet fidem in terra? Quod nos intelligimus dictum, vel propter ipſam fidei perfectionem quæ ita difficilis eſt in hominibus, ut in ipſis quoque admirabilibus Sanctis, ſicut in ipſo Moyſe, inveniatur aliquid ubi trepidaverint, vel trepidare potuerint : vel propter illam iniquorum abundantiam, & paucitatem bonorum, de qua ſatis diximus. Propterea enim tamquam dubitans hoc Dominus dixit. Neque enim ait: Veniens Filius hominis non inveniet fidem in terra, ſed: Putas inveniet fidem in terra? Cui utique cuncta ſcienti, & præſcienti, de aliqua re dubitare non convenit, ſed illius dubitatio noſtram dubitationem figuravit : quia propter multa ſcandala circa finem ſæculi pullulantia, hoc quoque erat quandoque infirmitas humana dictura.*

Objectio tertia arceſſitur ex Sancto Hilario, *lib. contra Auxentium*, innuente Eccleſiam ſuis temporibus ita obſcuratam fuiſſe, ut in latebris tantum & cavernis inveniretur, adeoque viſibilem Eccleſiam defeciſſe. Sic autem habet : *Unum moneo: Cavete Antichriſtum: male enim vos parietum amor cœpit : male Eccleſiam Dei in tectis ædificiiſque veneramini : male ſub his pacis nomen ingeritis. Anne ambiguum eſt in his Antichriſtum eſſe ſeſſurum? Montes mihi & ſylvæ & lacus, & carceres & voragines ſunt tutiores: in his enim Prophetæ aut manentes, aut demerſi, Dei Spiritu prophetabant.*

Reſpondeo, Sanctum Hilarium non loqui de Eccleſia univerſa, ſed tantum de Eccleſia Mediolanenſi, quam infeſtabat Auxentius Epiſcopus Arianus, multos pervertens, omnes ferme decipiens, Catholici nominis ſimulata profeſſione. Quapropter Sanctus Hilarius Catholicos monet Mediolani reſidentes, ne cum Auxentio in Eccleſiam conveniant, & ſacros conventus in ſylvis potius & cavernis agant, quam hæretica communione fœdentur. En Sancti Hilarii verba : „ Cum placuiſſet igitur ſcribi, Deum verum „ eſſe Chriſtum, & unius cum Patre divinitatis eſſe atque ſubſtantiæ, ponitur talis ab „ eo ut a callidiſſimo diabolo ſententia, quæ ſignificaret Chriſtum ante omnia tempo- „ ra natum Deum, verum Filium; ut ſecundum Arianos veritas ad Filium, non ad „ Deum referretur. Et ut longe major differentia hujus ſignificationis exiſteret, ſubji- „ citur, Ex vero Deo Patre: ut in Patre Dei veritas eſſet, in Chriſto veritas tantum „ Filii ſcriberetur. Dehinc procedente ſermone, una ab Auxentio divinitas prædicatur, „ & in ea non confitetur & Filium : ut in ſolo Patre, non etiam in Filio, eſſet ſola „ una divinitas. Spargitur vero per populos, Auxentium, verum Deum Chriſtum, & „ unius cum Patre divinitatis ac ſubſtantiæ ſcripſiſſe, neque ab expoſitæ per me fidei „ diſſidere ſententia; poſtque ad communionem ejus Rex pro fidei ſinceritate advenit. „ Sed cum hoc myſterium impietatis diu occultatum jam non taceretur, diceremque „ fingi omnia, fidem negari, Deum atque homines illudi, jubeor de Mediolano profi- „ ciſci: cum conſiſtendi mihi in ea invito Rege eſſet nulla libertas. Hæc igitur, fra- „ tres, quibus Dei judicium in metu eſt, ita geſta eſſe ſignifico. Auxentius, quod ne- „ gare timuit, noluit confiteri: nam expoſitionis ipſius exemplar ſubjeci. Si idem ſcri- „ pſit, arguite fallentem : ſi vero aliud deſcripſit quam profeſſus eſt, intelligite jam, „ Chriſtum per eum alium, id eſt, Antichriſtum prædicari. Luſit quidem ille verbis, „ quibus poſſit fallere electos, ſed patet impietatis tantæ profeſſio. Negat ſe duos Deos „ prædicare, quia non duo Patres ſunt.

Et infra: *Unum moneo, Cavete Antichriſtum : male enim vos parietum amor cepit*, &c. *Abſiſtite itaque ab Auxentio Satanæ Angelo, hoſte Chriſti, vaſtatore perdito, fidei negatore, quam ſic eſt Regi profeſſus, ut falleret : ſic fefellit ut blaſphemaret.*

Reſpondeo ſecundo : Quod etſi Eccleſia Sancti Hilarii temporibus obſcurata fuerit multitudine ſcandalorum, firma tamen & eminens manſit in pluribus. Ita Sanctus Auguſtinus reſpondet, *Epiſt.* 48. *ad Vincentium Donatiſtam* data, qui Sancti Hilarii auctoritate abutebatur, ad probandum Eccleſiam ex toto orbe defeciſſe. „ Ipſa eſt, *inquit*, „ (*Eccleſia*) quæ aliquando obſcuratur, & tamquam obnubilatur multitudine ſcandalo-

„ rum, quando peccatores intendunt arcum, ut sagittent in obscura luna rectos cor-
„ de. Sed etiam tunc in suis firmissimis eminet. Et si aliqua in his verbis divinis di-
„ stributio facienda est, fortasse non frustra dictum sit de semine Abrahæ, (*Genes.* 22.)
„ Sicut stellæ cœli, & sicut arena quæ est ad oram maris: ut in stellis cœli pauciores,
„ firmiores, clarioresque intelligantur; in arena autem maritimi litoris, magna mul-
„ titudo infirmorum atque carnalium, quæ aliquando tranquillitate temporis quieta &
„ libera apparet, aliquando autem tribulationum & tentationum fluctibus operitur, at-
„ que turbatur. Tale tunc erat tempus de quo scripsit Hilarius; unde putasti, insidian-
„ dum contra testimonia tot divina, tamquam perierit Ecclesia de toto orbe terrarum.
„ Potes hoc modo dicere, nec tot Ecclesias Galatiæ tunc esse, quando dicebat Aposto-
„ lus: O stulti Galatæ, quis vos fascinavit, ut cum Spiritu cœperitis, nunc carne con-
„ summemini? Sic enim calumniaris docto viro, qui tardi cordis, & timidos graviter in-
„ crepabat, quos iterum parturiebat, donec Christus formaretur in eis. Quis enim ne-
„ scit, illo tempore, obscuris verbis multos parvi sensus fuisse delusos, ut putarent hoc
„ credi ab Arianis, quod etiam ipsi credebant: alios autem timore cessisse, & simula-
„ te consensisse, non recte ingredientes ad veritatem Evangelii, quibus tu postea cor-
„ rectis, quemadmodum ignotum est, nolles ignosci?

Et infra, hæc subjungit de iisdem temporibus: *Quamquam & illi qui tunc firmissimi fuerunt, & verba hæreticorum insidiosa intelligere potuerunt, sed pauci quidem in comparatione cæterorum, sed tamen etiam ipsi quidam pro fide fortiter exulabant, quidam toto orbe latitabant. Ac sic Ecclesia, quæ per omnes Gentes crescit, in frumentis Dominicis conservata est, & usque in finem, donec omnino gentes omnes, etiam barbaras teneat, conservabitur.*

Et infra: *Hilarius ergo decem Provinciarum Asianarum, aut zizania, non triticum arguebat; aut ipsum etiam triticum, quod defectu quodam periclitabatur, quanto vehementius, tanto utilius arguendum putabat. Habent enim etiam Scripturæ Canonicæ hunc arguendi morem, ut tamquam omnibus dicatur, & ad quosdam verbum perveniat.*

Denique nec Mediolani tunc periisse Ecclesiam constat ex Sancto Hilario, qui testatur sub Auxentio Ariano Episcopo plebem Catholicam permansisse. *Et hujus quidem usque adhuc impietatis occasio per fraudem perficitur*, inquit, *ut jam sub Antichristi Sacerdotibus Christi populus non occidat, dum hoc putant illi fidei esse, quod vocis est: audiunt Deum Christum, putant esse quod dicitur: audiunt Filium Dei, putant in Dei nativitate inesse Dei veritatem: audiunt ante tempora, putant idipsum ante tempora esse, quod semper est, Sanctiores aures plebis, quam corda sunt Sacerdotum.*

Objectio quarta eruitur ex Sancto Hieronymo in *Dialogo contra Luciferianos*, ubi de iisdem temporibus loquens, scilicet de tempore Ariminensis Concilii: *Tunc*, inquit, *Usiæ nomen abolitum est, tunc Nicænæ fidei damnatio conclamata est: ingemuit totus orbis, & Arianum se esse miratus est.* Tunc igitur defecit Ecclesia.

Respondeo, Sanctum Hieronymum improprie & abusive locutum fuisse, & nomine totius orbis, intellexisse maximam orbis partem: nec intellexisse proprie fuisse Arianum totum terrarum orbem, sed Episcopos qui Synodo Ariminensi subscripserant, Arianorum communione incaute fuisse maculatos, & eorum dolis deceptos probasse Formulam fidei, quam putabant esse Catholicam, & quæ revera nihil nisi Catholicum sonabat; sed quam Ariani suo non oppositam errori, immo faventem, post Concilium prædicarunt, tum quia vocem ὁμοούσιον silentio premebat; tum quia Filium creaturam in ea Fidei Formula eo tantum sensu se negasse asserebant, quod non esset creatura similis cæteris creaturis. Ceterum Episcopos omnes Ariminensis Concilii Arianos non fuisse, nec hæresi subscripsisse, Dissertatione singulari probavimus, & illi Sancti Hieronymi testimonio fusius respondimus.

Recolendum illud *Sancti Athanasii*, Epistola ad Afros, post Ariminense Concilium scripta: *Huic Nicænæ Synodo & olim universus orbis assensus est, & nunc cum multæ factæ sint Synodi, omnes tamen eius memores sunt, tum per Dalmatiam, Dardaniam, Epirum, &c. & subscriptione approbarunt, adeo ut si quis relictus apud eos sit ex radice Arianorum, sursum germinans amaritudinem (loquimur autem de Ursatio, Valente, cæte-*

cæterisque quidem sentiunt) per ista scripta abscinduntur & rejiciuntur. In memoriam revocandum illud *Sancti Ambrosii*, Epistola 20. Editionis novissimæ Parisiensis : *Et certe major numerus Arimini Nicæni Concilii Fidem probavit ; Ariana Decreta damnavit*. Perpendendæ Luciferianorum querelæ, suam paucitatem a multitudine Catholicorum opprimi expostulantium. Ita enim in Libello Precum Marcellini, & Faustini ad Imperatores habetur: „ Nec in exiguis hominibus despicitis veritatem, nec in multis „ vel potentibus roboratis mendacium. Siquidem jus sæculi ideo scriptum est, ne contra verum æquumve potentia vel multitudo prævaleat, etiamsi ab exiguis vindicetur ... quomodo in negotiis divinis sanctæ fidei veritas impiorum caterva & fraudulentissimis eorum circumventionibus offuscatur & premitur? *Et infra*: Sed quia apud „ quosdam multitudo præponitur veritati, eo quod pauculos habeat sectatores: & ob „ hoc affligimur, quod in paucis sequimur inviolabilem fidem, *&c.* Una est pars in qua „ sunt multi Episcopi; sed ubi sunt multi, illic per prævaricationem sacra Christi fides „ violata est, semper ante defensa: illic metu Regis, Arii suscepta impietas est, semper „ ante damnata. Ubi vero paucissimi sunt, illic per exilia, per cruciatus per effusionem sanguinis, per ipsam mortem Fides Christi vindicatur & Arii impietas atque „ omnis hæresis, ut summum malum execrabiles sunt. Sed etsi non est dubitandum „ paucos Episcopos esse pretiosos de merito confessionis & inviolabilis fidei; multos „ vero nullificari merito hæreseos vel prævaricationis: quia in causa veri, maxime in „ causa Religionis & sacræ Fidei, non numerus numero comparandus est, sed pura illa & Apostolica Fides, probata exiliis, probata cruciatibus, licet unius, multorum „ infidelitatibus præponenda est. Igitur post Synodum etiam Ariminensem, cujus occasione Luciferiani ab Ecclesia Catholica secesserunt, invidiam faciebat Ecclesiæ paucitas Schismaticorum, quasi multitudinem & potentiam suam ostentanti, & ea una potius quam veritatis præsidio vincenti.

Denique S. *Hieronymus* Ecclesiæ indefectibilem universitatem adversus Luciferianos propugnat, in Dialogo contra illos edito. *Absit*, inquit, *ut frustra Deus mortuus sit. Allocutio patris impleta est*, POSTULA *a me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & possessionem tuam terminos terræ. In sole posuit tabernaculum suum, nec est qui se abscondat a calore ejus. Et ubi quæso isti sunt nimium religiosi, immo nimium profani qui plures Synagogas asserunt esse quam Ecclesias? Si Ecclesiam non habet Christus, aut si in Sardinia tantum habet, nimium pauper factus est.*

Impugnatur ultima pars Propositionis. Jeroboam, cum decem tribubus filiorum Israel, secessit a tribubus Juda & Beniamin, & a Roboam filio Salomonis, Rege Juda: ergo separatio ab aliqua Ecclesiæ parte fieri potest absque sacrilegio schismatis.

Respondeo, nego consequens. Illa etenim Jeroboami & decem tribuum secessio nequaquam schismatica fuit, ut probat Sanctus Augustinus lib. *de Unitate Ecclesiæ*, cap. 13. *Deus enim easdem tribus jusserat separari, non ut religio, sed ut regnum divideretur, & hoc modo vindicaretur in regnum Juda. Deus autem numquam jubet schisma vel hæresim fieri. Neque enim quia & in orbe terrarum plerumque regna dividuntur, ideo & Christiana unitas dividitur, cum in utraque parte Catholica inveniatur Ecclesia*. Quamquam post illam Regni divisionem, Jeroboam non schismate tantum, sed Idololatria se populumque sibi subditum polluit. Refertur enim 3. Regum 12. dixisse: *Nunc revertetur regnum ad domum David, si ascenderit populus iste ut faciat sacrificia in domo Domini in Jerusalem: & convertetur cor populi hujus ad Dominum suum Roboam Regem Juda, interficientque me, & revertentur ad eum. Et excogitato consilio fecit duos vitulos aureos, & dixit eis, Nolite ultra ascendere in Jerusalem: ecce Dii tui, Israel, qui te eduxerunt de terra Ægypti.*

Quæ ex Antiocheno schismate sumi possunt argumenta, ex iis quæ in Dissertatione singulari supra diximus facile solvi possunt, in qua probavimus, nec Meletium, nec Paulinum schismaticos fuisse; adeoque nec plebes alterutrius communionis fuisse schismaticas; quia mediatam saltem communionem cum totius orbis Ecclesiis, & cum Romana, quæ centrum communionis est, fovebant (ut explicuimus) & ab ineunda pace non abhorrebant, si judicio Synodi sanciretur. De aliis idem dicendum schismatibus,

Y 4 quæ

quæ in quorumdam electionibus Pontificum, aut in Conciliorum celebratione orta sunt, *quale* fuit schisma Orientalium in Ephesina Synodo: schisma Occidentis, cujus occasione Constantiense Concilium celebratum est, & dissidium Concilii Basileensis; quorum alteri Petrus de Luxemburgo, alteri Ludovicus Arelatensis Viri Sanctissimi, & miraculis post obitum clari adhæserunt. Dissidia enim fuerunt illa, potius quam proprie dicta schismata: quia non erat certum quis esset legitimus Pontifex; vel Pontificum, Conciliorumque jura obscura erant: nec una pars, aut Obedientia damnabat alteram, aut Ecclesias cum altera communione junctas, vel communionem suam, sive obedientiam suspendentes, aversabatur, aut earum communionem ejurabat: sicque mediata communione connectebatur utraque pars. Et propensos ad unitatem gerebant animos: pro qua strenue laborarunt, vel quam non multo post amplexæ sunt.

Lutherani & Calvinistæ suam ab Ecclesia Romana secessionem nulla ratione legitima possunt excusare.

Objicies: Non recte præscribi contra Lutheranos & Calvinistas ex Donatistarum schismate. 1. Quia Lutherani, & Calvinistæ schisma non fecerunt, sed Romana potius Ecclesia schisma fecit, eos extra sinum suum ejiciendo. 2. Quia separatio ab Ecclesia Romana est separatio ab Ecclesia particulari, quæ schismaticum non facit. 3. Quia justæ fuerunt separationis causæ; scilicet capitales contra fidem errores, in quos Romanam Ecclesiam lapsam esse, Lutherani & Calvinistæ contendunt. At Donatistæ schisma fecerant, se ab universali Ecclesia segregantes, idque absque causa: siquidem nullum errorem objiciebant Ecclesiæ Catholicæ circa fidei capita, sed tantum circa personas.

Respondeo, Lutheranos & Calvinistas felicius se purgare non posse a labe schismatis, quam Donatistas. Nam & illi schisma fecerunt. Separatio enim a prima unitate, schisma est. At secessio Lutheranorum & Calvinistarum ab Ecclesia Romana, est separatio a prima unitate, quia scilicet nulla prior ostendi potest; in qua nostri illorumque majores vixerunt. Sunt itaque rei schismatis, qui cum in eadem unitate baptizati essent, ac diu vixissent, eam postea deseruerunt. Hoc argumento Donatistas urgebat Optatus Milevitanus. *De divisione agitur* (inquit ille lib. 1.) *& in Africa, sicut & in cæteris Provinciis una erat Ecclesia, antequam divideretur ab Ordinatoribus Majorini, cujus tu hæreditariam Cathedram sedes. Videndum est quis in radice cum toto orbe manserit: quis foras exierit: quis Cathedram sederit alteram, quæ ante non fuerat: quis altare contra altare erexerit: quis Ordinationem fecerit, salvo altero Ordinato: quis jaceat sub sententia Joannis Apostoli, qui dixit, Multos Antichristos foras exituros.*

2. Una est Christi Ecclesia, quam qui dividere aggreditur, schismaticus est. Romana Ecclesia in cujus sinu Lutherus, Calvinus, ac priores ipsorum discipuli & sectatores vivebant, erat, estque etiamnum Ecclesia Christi; ab ea igitur secedentes, schismatis sacrilegio polluti sunt. Enimvero non ab Ecclesia Romana, quatenus Ecclesia particularis est, secessere; sed ab ea quatenus est Ecclesiæ totius Catholicæ caput, ac centrum communionis, ad quod Ecclesiæ particulares conveniunt. Porro si vera Ecclesia non erat illa, ostendant veram Ecclesiam, cui se adjunxerint: ostendant cum quibus junxerint communionem. Certe nec Orientales Ecclesiæ ipsorum communionem admittere voluerunt: nec ulla earum quæ Romano Pontifici communione junguntur. Evidens itaque est ipsos Conventiculum congregasse extra veram Ecclesiam. Non absimili ratione Donatistas premebat Optatus Milevitanus, l. 2. *Quis*, inquit, *dubitet vos illud legitimum in Sacramentorum mysterio præterire non posse? Offerre vos Dei dicitis pro Ecclesia, quæ una est: hoc ipsum mendacii pars est, unam te vocare, de qua feceris duas. Et offerre vos dicitis pro una Ecclesia, quæ sit toto terrarum orbe diffusa. Quid si unicuique vestrum dicat Dominus: Quid offers pro tota, qui non es in tota?*

3. Illi schisma fecerunt, apud quos legitima successio non reperitur: atqui apud Lutheranos & Calvinistas legitima successio non reperitur, sed in Ecclesia Romana illa servata est: schisma itaque fecerunt illi ab Ecclesia Romana. Hoc argumentum ex SS. Patrum doctrina desumptum est, qui successionem legitimam Episcoporum veræ Ecclesiæ notam esse tradiderunt, schismaticos vero judicarunt Conventus, qui successione destituerentur. Ita S. Irenæus, l. 4. c. 43. „ Eis qui in Ecclesia sunt Presbyteris obedire „ oportet, his qui successionem habent ab Apostolis, qui cum Episcopatus successione, „ charisma veritatis certum, secundum placitum Patris acceperunt. Reliquos vero qui

„ absti-

„ absistunt a principali successione, & quocumque loco colliguntur, suspectos habere; „ vel quasi hæreticos, & malæ sententiæ, vel quasi scindentes & elatos, & sibi pla- „ centes, &c. *Et l.* 3. *c.* 3. Quoniam valde longum est in hoc tali volumine omnium „ Ecclesiarum enumerare successiones, maximæ, & antiquissimæ, & omnibus cognitæ, „ a gloriosissimis duobus Apostolis Petro & Paulo Romæ fundatæ & constitutæ Eccle- „ siæ, eam quam habet ab Apostolis Traditionem, & annuntiatam hominibus fidem, „ per successiones Episcoporum pervenientem usque ad nos, indicantes, confundimus „ omnes eos, qui quoquo modo vel per sui placentiam malam, vel vanam gloriam, „ vel per cœcitatem & malam sententiam, præterquam oportet, colligunt. Ad hanc „ enim Ecclesiam, propter potentiorem principalitatem, necesse est omnem convenire „ Ecclesiam, &c. *Et c.* 4. Tantæ ostensionis cum sint hæc, non oportetadhuc quære- „ re apud alios veritatem, quam facile est ab Ecclesia sumere: cum Apostoli quasi in „ depositorium dives, plenissime in eam contulerint omnia quæ sint veritatis: uti omnis „ quicumque velit, sumat ex ea potum vitæ. Hæc est enim vitæ introitus: omnes au- „ tem reliqui fures sunt & latrones: propter quod oportet devitare quidem illos; quæ „ autem sunt Ecclesiæ, cum summa diligentia diligere, & apprehendere veritatis trådi- „ tionem". Devitandi sunt igitur tamquam fures & latrones, qui successione desti- tuuntur, secundum S. Irenæum.

Pergit Irenæus, *Ante Valentinum non fuerunt, qui sunt a Valentino, neque ante Marcionem erant, qui sunt a Marcione, neque omnino erant reliqui sensus maligni, quos supra enumeravimus, antequam initiatores & inventores perversitatis eorum fierent.* Sic ante Lutherum non fuerunt, qui sunt a Luthero, nec ante Calvinum, qui sunt a Calvino. Lutherus itaque & Calvinus non suæ quam vocant, Ecclesiæ adunati, sed a vera Ecclesia, in qua ille Monachus, iste Canonicus erat, in qua uterque Sacerdotio fungebatur, sacrilego schismate divisi sunt.

Pergit idem Sanctus, c. 40. „ In Ecclesia posuit Deus Apostolos, Prophetas, Doctores, „ & universam reliquam operationem Spiritus, cujus non sunt participes omnes qui non „ concurrunt ad Ecclesiam: sed semetipsos fraudant a vita, per sententiam malam, & „ operationem pessimam. Ubi enim Ecclesia, ibi & Spiritus Dei; & ubi Spiritus Dei „ illic Ecclesia & omnis gratia: Spiritus autem veritas. Quapropter qui non partici- „ pant eum, neque a mamillis Matris nutriuntur in vitam, neque percipiunt de corpo- „ re Christi procedentem nitidissimum fontem, sed effodiunt sibi lacus detritos de fossis „ terrenis, & de cœno putridam bibunt aquam, effugientes fidem Ecclesiæ, ne traducan- „ tur, rejicientes vero Spiritum ut non erudiantur, alienati vero a veritate, &c." Quam belle nostratibus Hæreticis hæc conveniunt, qui schismate facto privata instituerunt conventicula, *Nemini succedentes, a se ipsis orti*, ut de Novatiano S. Cyprianus loquitur Epistola 76. ac per hoc nefarii schismatis rei. *Habere namque aut tenere Ecclesiam nullo modo potest, qui ordinatus in Ecclesia non est.* Vel Romana Ecclesia erat vera Ecclesia tempore defectionis Lutheri & Calvini, vel non. Si primum, schismatis convincuntur, qui ab ea secesserunt: si secundum, in vera Ecclesia non sunt ordinati: adeoque Lutherani, & Calvinistæ veram Ecclesiam non habent.

Idem argumentum ex legitimæ successionis defectu, contra Donatistas urgebat S. O- „ ptatus Milevitanus, l. 2. Videndum est, qui, & ubi prior Cathedra sederit; si igno- „ ras, disce: si nosti, erubesce... Negare non potes, scire te in urbe Roma Petro pri- „ mo Cathedram Episcopalem esse collatam... In qua una Cathedra unitas ab omnibus „ servaretur, nec cæteri Apostoli singulas sibi quisque defenderent: ut jam schismaticus „ & peccator esset, qui contra singularem Cathedram alteram collocaret. Ergo Cathe- „ dra unica est, quæ est prima de dotibus. Sedit prior Petrus, cui successit Linus, *&c.* „ Vestræ Cathedræ vos originem edicite, qui vobis vultis sanctam Ecclesiam vindicare. „ Si Victori (*si Luthero, si Calvino*) diceretur ubi sederit, nec ante se aliquem illic fuis- „ se monstraret: nec Cathedram aliquam nisi pestilentiæ ostenderet... Unde est quod „ Claves regni vobis usurpare contenditis, qui contra Cathedram Petri, vestris præ- „ sumptionibus & mendaciis sacrilegio militatis? In consilio impietatis itum est a Ma- „ joribus vestris, ut dividerent Ecclesiam, *&c.*

Idem

Idem argumentum urget S. Augustinus *Epist.* 165. *ad Generosum* , & Episcoporum successione a S. Petro recensita , subdit : *In hoc ordine successionis nullus Donatista Episcopus invenitur* . In hac successione , quam a S. Petro ad Innocentium XII. ducimus, Lutheranum , vel Calvinistam Episcopum Protestantes ostendant.

Lutherani nonnulli schisma Catholicis tribuunt, illudque a Leone X. Pontifice effutiunt inchoatum, qui Lutherum excommunicando , & ab eo , ejusque Sectatoribus se abstrahendo, Ecclesiam diviserit. Sed quamvis injuste fuisset excommunicatus a Leone X. Lutherus , quod falsum est , non ideo schisma Leoni X. sed Luthero ejusque Partiariis tribuendum. Esto enim fuisset aliqua Pontificis culpa, num ea totam Ecclesiam Catholicam nocentem reddidisset? Si id dixerint Protestantes , Donatistæ sunt : Si negent, innocentium communionem a se desertam fateantur oportet : adeoque se schismatis reos esse. Præterea , qui privata conventicula instituit ex desertoribus prioris unitatis , schismaticus est , quamvis injuste supponantur excommunicati . Cum enim injusta excommunicatione percussi, adhuc Ecclesiæ, & Christo conjuncti sint, unitatem illam sponte deserunt, si privata conventicula instituant . Denique Meletius Ægyptius Episcopus ab Ecclesia damnatus, se injuriam passum causabatur. Privata instituit conventicula ; ideo damnatus est ut Schismaticus a Nicæna Synodo. Arius ab Ecclesia ejectus , propter erecta privata conventicula ab unitate priori divisa, non hæreseos tantum , sed schismatis auctor habitus est . De aliis Hæreticis idem compertum . Non itaque suffragatur Lutheranis excommunicatio Lutheri ad justitiam suæ separationis approbandam.

Justis de causis ab Ecclesia Romano-Catholica suos Maiores secessisse , ideoque se merito extra eam perseverare , Calvinistæ contendunt : quod Ecclesia illa in errores capitales lapsa sit. Sed si hæc legitima separationis causa, cur ipsi Lutheranos, quos in capitales errores lapsos esse agnoscunt, qui & ipsos velut hæreticos execrantur, in Synodo Carentonica susceperunt ? Cur cum Ariminianis in capitales errores lapsis , & a Synodo Dordrecktana damnatis, communionem fovent? Sed quo judice in capitales errores lapsam Ecclesiam Romano-Catholicam probant? Calvino ipso , Luthero, eorumque sectatoribus? At non competit ipsis legitimum de doctrina Romanæ Ecclesiæ judicium. Schismaticis enimvero non competit judicium de doctrina ejus Ecclesiæ a qua separati sunt: immo Ecclesiæ, a qua facta est separatio, competit judicium de doctrina schismaticorum: & judicium de hæresibus convenit Ecclesiæ, cum qua communicabant Hæretici antequam illas conderent ac promulgarent: Nec Ecclesia de illis judicans, in propria causa judicare censetur. Ita cum Arius, cum Macedonius, cum Nestorius, cum Eutyches, hæresim condidere, Ecclesia legitimo judicio ipsorum hæreses, ipsosque damnavit , quamvis Episcopi qui judices in Conciliis sedebant , nec Ariani , nec Macedoniani, nec Nestoriani, nec Eutychiani essent. Sic Arminiani in judicio Dordrecktanæ Synodi , quam ex Ministris cum Gomaro sentientibus, & ab Arminio velut a Novatore dissentientibus compositam esse compertum erat , acquiescere debuerunt secundum sententiam Ecclesiarum , quas falso vocant reformatas. Cum itaque Lutherus & Calvinus, prioresque Lutherani & Calvinistæ , ab Ecclesia Romano-Catholica secesserint, cujus gremio fovebantur antequam hæresim conderent ; ad eamdem Ecclesiam pertinebat, pertinetque judicium de illorum doctrina , & schismate ; non vero pertinet ad Lutheranam, vel Calvinianam factionem judicium de doctrina Ecclesiæ Romanæ. Quod si negent, ut negant absque ratione, fateantur necesse est, Arianos , Nestorianos, Eutychianos , Anabaptistas, Socinianos, qui Ecclesiam Catholicam in errorem lapsam circa Trinitatem, Incarnationem, Baptismum , &c. contendebant , vel contendunt, ab ipsa legitime damnatos non fuisse : immo ipsis esse integrum accusare Catholicam Ecclesiam, sicut isti id integrum sibi putant. Cum itaque probari non possit justam esse Reformatorum separationem , nisi legitime condemnata Ecclesia Romano-Catholica , & nedum condemnatio nulla proferri ab ipsis possit ; immo nec legitimum illis judicium competat : colligitur illos non minus sacrilegi schismatis reos esse , quam Donatistas. Accedit, quod non esse faciendum schisma propter errorem in articulis non fundamentalibus, neque necessariis, Calviniani post Magistrum suum lib. 4. Institutionum cap. 1.

§. 12.

§. 12. afferant. Neque propter everſionem fundamenti per ſolam conſequentiam, quam non admittit is cui error impingitur: ut Paſtores Pſeudo-Eccleſiæ Gallicanæ Reformatæ in Epiſtola ad Duræum, & Dallæus in Apologia fatentur. At Eccleſiam Romano-Catholicam in articulis fundamentalibus errare non probant, cum nullo judicio legitimo erroris convicta ſit: Lutheranam vero, & Calvinianam factionem errare probamus, quia judicio Concilii Œcumenici, erroris convictæ ſunt, & damnatæ. Enimvero an articuli fundamentales ſint, vel non, judicare ad Eccleſiam pertinet, a qua diſceſſerunt. Si enim ad partem quæ ab Eccleſia ſecedit, pertinet judicare quinam articuli neceſſarii ſint, quinam minime neceſſarii, Dordrecktanam Synodum ſuam qua ratione tuebuntur adverſus Arminianos, qui doctrinæ ſuæ controverſa capita eſſe neceſſaria contendebant? Quod ſi non neceſſarios articulos eſſe dicant, in quibus diſſidebant Arminiani ab Eccleſia Belgica: & nihilominus ipſos acquieſcere debuiſſe judicio Synodi Dordrecktanæ hos articulos damnantis, fâteantur neceſſe eſt Majores ſuos acquieſcere debuiſſe judicio Synodi Tridentinæ, quamvis articulos, ut ipſi contendunt, non neceſſarios definiverit, ac addiderit. Quamquam falſiſſimum eſt Eccleſiam Romanam ad doctrinam fidei aliquid addidiſſe, & Tridentinam Synodum articulos conſtituiſſe minime neceſſarios.

Quis enim prætenſæ illius additionis judex erit? An Scriptura Sacra? Sed eam pro ſe allegat utraque pars, eamque in erroris ſui patrocinium trahunt hæreſes omnes, Ariani, Neſtoriani, Eutychiani, Sociniani, Anabaptiſtæ, &c. cumque errori & veritati ſimul non faveat, tribunal aliquod dari oportet, & judicem aliquem, qui de Scripturæ ſenſu legitimo pronuntiet, controverſiaſque finiat: Judex eſſe non poteſt alius a vera Eccleſia: nec Eccleſiæ Judices eſſe poſſunt accuſatores Eccleſiæ, & ab ejus unitate ſegreges. Itaque Lutherani & Calviniſtæ, qui peregrina, & fidei Eccleſiæ Catholico-Romanæ, cujus gremio fovebantur, penitus repugnantia dogmata prædicarunt, & judicium de ejuſdem Eccleſiæ doctrina uſurpantes, antevertunt Synodi Generalis judicium, violataque ſacrorum, & conventuum communione, publicam ſeceſſionem fecerunt, rei convincuntur ſacrilegi ſchiſmatis, non minus quam Donatiſtæ.

Ab Eccleſia Romana ſe ſeceſſiſſe clamant, quod ea in idololatriam lapſa ſit; ſed cum eam conſequentiam non admittat Eccleſia, id eſt, in idololatriam ſe lapſam eſſe, propter Chriſti adorationem in Euchariſtia, aut propter honorariam imaginum venerationem; immo argumentis certiſſimis probet, ſe panem non adorare, quem non credit ſuperſtitem, ſed Corpus Chriſti, quod realiter præſens ſub Sacramento credit; & imaginibus cultum latriæ non deferre, quo nec Sanctos ipſos proſequitur; ſed honorariam dumtaxat venerationem, propter eos quos adumbrant, quæ in imaginibus non conſiſtit, ſed ad Sanctos refertur: Cum, inquam, id Eccleſia Catholico-Romana doceat; non debuerunt Calviniſtarum Majores ab ea ſecedere: ſiquidem ſchiſma non eſſe faciendum eorum Doctores profitentur propter everſionem fundamenti per ſolam conſequentiam, quam non admittit is, cui error affingitur. Inique igitur ab Eccleſia Catholico-Romana ſeceſſere: impie ab eadem avulſi manent eorum poſteri.

Redeant ergo ad Eccleſiam, quæ ipſis maternas ulnas expandit. In re ex qua ſalus æterna pendet, ne cunctentur. Deum promereri nuſquam poſſunt, qui ab Eccleſia alieni ſunt: colendus Pater, ſed honoranda & Mater: reſilit in alterum alterius injuria. Qua de re S. Auguſtinum audiant egregie diſſerentem Enarratione in Pſalmum 88. *Amemus Dominum Deum noſtrum: amemus Eccleſiam ejus: illum ſicut Patrem, iſtam ſicut Matrem.... Nemo offendit unum, & promeretur alterum. Nemo dicat: Ad Idola quidem vado, arreptitios quidem & ſortilegos conſulo, ſed tamen Dei Eccleſiam non relinquo: Catholicus ſum: tenens Matrem, offendis Patrem. Alius item dicit: Abſit a me, non conſulo ſortilegum, non quæro arreptitium, non quæro divinationes ſacrilegas, non eo ad dæmonia: ſed tamen in parte Donati ſum.* (Lutheri, Calvini). *Quid tibi prodeſt non offenſus Pater, qui offenſam vindicat Matrem? Quid prodeſt ſi Dominum confiteris, Deum honoras, ipſum prædicas, Filium ejus agnoſcis, ſedentem ad dexteram Patris confiteris, & blaſphemas Eccleſiam ejus? Non te corrigunt exempla humani conjugii? Si haberes aliquem Patronum, cui quotidie obſequereris, cujus limina ſerviendo contereres, quem quotidie non dico ſalutares, ſed & adorares, cui impenderes fidelia obſequia: ſi unum*

cri-

crimen de ejus conjuge diceres, numquid domum ejus intrares? Attendite ergo, chariſſimi, tenete omnes unanimiter Deum Patrem, & Eccleſiam Matrem.

DISSERTATIO XLII.

Adverſus Arianos.

QUÆSTIO UNICA.

De Filii Dei Conſubſtantialitate.

ARTICULUS UNICUS.

Utrum Arianis Filio Dei Divinitatem auferentibus, ſacra Scriptura & Traditio faveant?

VEterum Arianorum Hæreſim ſuſcitarunt poſteriori ſæculo recentiores hæretici, ſcilicet Valentinus Gentilis natione Italus, urbe Coſentinus, & Fauſtus Socinus Senenſis. Prior, ut ex ejus ſcriptis, præſertim e Protheſibus apparet, quas Calvinus in libro contra ipſum edito publicavit, in Sacroſancta Trinitate perſonas tres, & hypoſtaſi & eſſentia diſtinctas aſſeruit. Nam unum eſſe ſummum Deum, ac verum credidit, qui ſit eſſentia ipſa divina. *Qui* autem *unum Deum in tres proprietates, ſeu perſonas diſtinguit, vel ſibi præſtigias facit, vel neceſſario unius Dei ſubſtantiam dividit, atque diſcerpit* (inquit Gentilis *Protheſi* 10.) Hunc vero Deum *eſſentiatorem* ajebat eſſet Filii ac Spiritus Sancti: qui longe illo minores erant. Quippe *unum Deum & λόγον ejus duas eſſe ejuſdem naturæ ſubſtantias intelligentes, id eſt, duos æternos ſpiritus conſubſtantiales, congruo gradu, ordine, & proprietate diſtinctos*: ita tamen *ut ſolus Pater ſit immenſæ ſubſtantiæ, Filius vero Spiritus ſit ex Deo ineffabiliter genitus, paternæ voluntatis executor, ac pro generationis modulo circumſcriptus*, ut ait *Protheſi* 21. & 23. Gentilis iſte, urgente Calvino, Genevæ in carcerem detruſus eſt, ubi metu ſupplicii perfidiam abjuravit, ac fide jurejurando data, ſe injuſſu Senatus urbe non egreſſurum, clam nihilominus evaſit, Arianamque hæreſim per Galliam, Germaniam, & Poloniam ubique ſparſit. Demum apud Bernam in Helvetiis comprehenſus, capitali pœna merito affectus eſt.

Iiſdem temporibus fœtuit Michael Servetus Hiſpanus, qui in libris, quos *de erroribus Trinitatis* inſcripſit, cum Sabellianiſmum, tum Arianiſmum inſtaurare aggreſſus eſt. Perſonas enimvero divinas, externas tantum ideas eſſe voluit, quæ vere non ſubſiſtant in eſſentia Dei. Chriſtum vero alia ratione Dei Filium eſſe negavit, niſi quatenus in utero Virginis genitus eſt ex Spiritu Sancto. Effutiit præterea nomen hoc Filius, in ſacris Literis proprie tribui hominis Filio, nec ullum in Evangeliis poſſe inveniri locum, in quo ponatur ea vox, *Filius*, quæ non accipiatur pro hominis Filio. Iſta conſtant tum ex Calvino *l.* 3. *Inſtitutionum, c.* 13. & *l.* 2. *cap.* 14. & *in libro Refutationis errorum Serveti*: Tum ex ipſius Serveti reſponſione ad Articulos Calvini. Cæterum Servetus ille Genevæ comprehenſus auctore Calvino, & conjectus in vincula vivus incendio traditus eſt, anno Chriſti 1555.

Servetum ſecuti ſunt Georgius Blandrata, Paulus Alciatus, Franciſcus David, aliique Poloni ac Tranſylvani Miniſtri: quos inter majus ſibi nomen fecit Fauſtus Socinus, qui Georgii Blandratæ Archiatri Stephani Poloniæ Regis ope & auctoritate fretus, in eodem regno Cerinthianæ, Sabellianæ, Paulinianæ, Arianæ, Photinianæ hæreſeos patrocinium ſuſcepit. (Harum enim omnium hæreſeon colluvies eſt Sociniana, cui nomen dedit Socinus, & quæ nunc per Poloniam ac Tranſylvaniam immaniter graſſatur);

Contendunt itaqua Sociniani, Unicum & ſingularem eſſe, non eſſentia ſolum ſed etiam perſona, Deum verum ac ſummum, qui eſt Pater Domini noſtri Jeſu Chriſti;

Chri-

Christum vero nulla alia præterquam humana constantem natura, Filium Dei nominari ob unctionem gratiæ, ob Dei inhabitationem, ob excellentem functionis dignitatem ac muneris, quod ei summo Deo injunctum est, ut hominum apud ipsum Mediator esset: proindeque falsa esse omnia, quæ de sempiterna generatione Verbi ex Patris substantia, deque ejus Incarnatione, in Ecclesia docentur, & a tot retro sæculis prædicata sunt: vel certe figura quadam & tropo dicta esse. Hanc hæresim quam in Cerinthi errore *Tom. I. Dissertatione 26. artic. 1.* profligare cœpimus, cum Ariana, sequenti propositione expugnabimus.

PROPOSITIO.

Arianos, Arianisque pejores Socinianos, Filium Dei verum esse Deum, Patri consubstantialem, & coæternum, impie negantes, Scriptura Sacra & Traditio, ad Nicæni usque Concilii tempus, & inde usque ad nos propagata refellit.

PRima pars probatur. Ille quem nomen, nativitas, natura, potestas, professio, verum esse Deum demonstrat, verus Deus est, Patrique consubstantialis ac coæternus: Atqui Filium Dei Dominum nostrum Jesum Christum, Deum esse *nomine*, *nativitate*, *natura*, *potestate*, *professione*, ex Scripturis demonstratur, ut ait S. Hilarius *lib. de Trinitate*. Igitur Filius Dei verus Deus est Patri consubstantialis & coæternus.

Mitto loca Veteris Testamenti, quamvis aliqua sint luculentissima in Psalmis & Prophetis, præsertim Isai. 9. Et vocabitur nomen ejus Admirabilis, consiliarius, Deus &c. *In Hebræo nomen* Adonai *habetur, quod magni Dei proprium est.*

Probatur prima pars minoris, ex illo Evangelii Sancti Joannis initio: *In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum... omnia per ipsum facta sunt ... & Verbum caro factum est.* Ubi S. Evangelista illum aperte Deum prædicat quem a Patre toto illo capite discernit, quemque apud Deum fuisse dicit. Et ipsa vox, *erat*, quæ tempus definitum non exprimit, ab æterno productum fuisse demonstrat, & illum ipsum qui carnem induit Deum esse. Quem locum contra Arianos urgent S. Athanasius *Oratione 4. p. 273.* S. Hilarius, *l. 7. de Trinitate*, & S. Cyrillus, *l. 32. Thesauri*, S. Ambrosius, *l. 1. de Fide ad Gratianum*, *c. 5.* S. Basilius *Homilia 15. in principium Joannis*, & in libris *contra Eunomium*. S. Gregorius Nyssenus lib. 3. contra eumdem Hæreticum, S. Gregorius Nazianzenus *Oratione 49.* & Sanctus Augustinus *lib. 1. de Trinitate*, *cap. 6.* Notat vero Sanctus Hilarius simplicem esse hoc in loco Dei Verbi nuncupationem, & quæ careat offendiculo adjectionis alienæ. *Non est*, inquit, *hic deputatæ aut assumptæ nuncupationis relicta suspicio ut ei quod Deus est, non ex natura sit nomen. Respice ad cæteras aut deputativas, aut assumptivas appellationes. Ad Moysem dictum est: Dedi te Deum Pharaonis. Sed numquid non adjecta nominis causa est cum dicitur, Deum Pharaonis? aut numquid Dei naturam ei intulit, & non potius in eum qui metueret terrorem, cum dracones magicos draco Moysis mox virga manens devorat, cum cynomiyam, quam immiserat, abigit; cum grandinem, potestate qua evocaverat, avertit, cum locustas, ea virtute qua invexerat, repulit: cum in orationibus ejus Magi confitentur digitum Dei esse? Sic Moyses Pharaoni Deus datus est, dum timetur, dum oratur, dum punit, dum medetur. Et aliud est Deum dari, aliud est Deum esse. In Pharaonem enim Deus datus est: cæterum non ei est & natura, & nomen ut Deus sit. Memini quoque & alterius nuncupationis, ubi dicitur: Ego dixi, Dii estis. Sed in eo indulti nominis significatio est. Et ubi refertur, Ego dixi, loquentis est potius sermo quam rei nomen: quia rei nomen intelligentiam rei affert; cæterum voluntas appellationis ex alio est. Et ubi se nuncupationis auctor ostendit, ibi per sermonem auctoris est nuncupatio, non naturale nomen in genere. At vero hic Verbum Deus est: res existit in Verbo, Verbi res enuntiatur in nomine. Verbi enim appellatio in Dei Filio de sacramento nativitatis est.*

Dices non posse colligi hoc ex loco Verbum a Sancto Joanne vocatum fuisse Deum; siquidem in quibusdam Codicibus interpunctio post hæc verba, *& Deus erat*, legebatur, sicque tota efferebatur sententia: *In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat.* Sequentia vero ad aliam sententiam pertinebant, quæ sic exprimebatur: *Verbum hoc erat apud Deum.*

Res-

Respondeo, hanc interpunctionem habuisse quosdam tantum Codices ab Arianis depravatos, ut colligitur ex S. Augustino *l. 3. de doctrina Christiana, c. 2.* Perperam autem fuisse transpositam, luce meridiana clarius est. Quorsum enim dixisset Evangelista: *& Deus erat*, qua de re ambigebat nemo? Præsertim cum jam dixisset: *Et Verbum erat apud Deum:* qua enim ratione apud Deum esse poterat, si Deus non erat?

Dices: Nomen Dei Græce articulum emphaticum non habere, quemadmodum habet in membro præcedenti, cum pro Patre ponitur; itaque Patrem quidem verum esse Deum, qui adjuncto articulo dicatur ὁ θεός, Filium non vere, qui sine articulo θεός quasi minor quidam Deus appelletur.

Respondeo huic Arianorum objectioni, cui Origenes etiam suffragatur, nego consequens. Nam & Pater æternus θεός sine articulo interdum appellatur, ad Romanos 1. *v.* 7. & hoc ipso *Joannis cap. v. 6.* aliisque compluribus in locis. Contra vero Filius ὁ θεός cum articulo quandoque vocatur, ut ad Romanos 9. *v.* 5. ut observat S. Chrysostomus *Homilia 3. in Joannem*. Quam autem ob rem Evangelista hoc loco articulum non addiderit, ex linguæ Græcæ proprietate rationem reddit Maldonatus: quod nempe non soleat in prædicato, sed in subjecto articulus poni. Itaque non potuit dicere, ἦ ὁ λόγος ἦν ὁ θεός, cum nomen Verbi sit subjectum, nomen Dei prædicatum.

Eadem prima pars minoris probatur ex illis verbis quibus Sanctus Thomas Christum post resurrectionem ex contactu cicatricum agnitum compellat: *Dominus meus, & Deus meus.* Quæ verba nedum Christus non reprehendit; sed vehementer approbat. Hunc locum urgent S. Athanasius *Oratione 3. contra Arianos*, *pag.* 204. & S. Hilarius *lib. 7. de Trinitate*, & S. Cyrillus *lib. 32. Thesauri*. Et quidem Hilarius observat, *non hic honoris esse nomen, sed naturæ confessionem*: idque Christum docuisse, cum dixit: *Quia vidisti me, credidisti: beati qui non viderunt, & crediderunt*. Ex quo sic colligit S. Hilarius: *Anne ergo nomen Dei non naturæ res existimabitur, cum professio nominis fidem naturæ creditæ sit sequuta? Nam utique religiosus filius, & qui non voluntatem suam, sed ejus qui se miserat, faceret, & qui non honorem suum, sed ejus a quo venerat, quæreret, honorem hujus in se nominis recusasset, ne quod ipse unum Deum prædicaverat, solveretur: sed veræ & Apostolicæ fidei mysterium confirmans, & naturæ in se paternæ nomen agnoscens, beatos esse docuit, qui cum se resurgentem a mortuis non vidissent, Deum tamen per resurrectionis intelligentiam credidissent*. Ex hac igitur S. Thomæ confessione, evidens est Dei nomen Christo convenire, nec honoris tantum causa ipsi deferri, sed ad naturæ significationem, fideique professionem.

3. Idem probatur ex Epistola 1. Canonica Sancti Joannis v. 16. *In hoc* (inquit) *cognovimus charitatem Dei, quoniam ille animam suam pro nobis posuit*. Vides illum ipsum appellari Deum, qui pro nobis mortuus est. Hic autem est Christus Dei Filius: huic igitur Dei nomen a dilecto Discipulo tribuitur. Et cap. 5. v. 20. *Et scimus*, inquit, *quoniam Filius Dei venit, & dedit nobis sensum, ut cognoscamus verum Deum, & simus in vero Filio ejus. Hic est verus Deus, & vita æterna*.

Quem locum adversus Arianos urgent S. Hilarius lib. 6. *de Trinitate*, pag. 36. *Cyrillus* initio Dialogi 4. *de Sancta Trinitate*, S. Augustinus lib. 1. *de Trinitate*, cap. 6. Quamobrem temere Erasmus hæc verba, *Hic est verus Deus*, ad Patrem referenda esse contendit. Certe pronomen demonstrativum illam potius personam demonstrat, cui proxime adjunctum est, quam remotam. Pronomen autem, *hic*, in testimonio mox laudato S. Joannis, proxime adjungitur Filio: demonstrat itaque Filium esse verum Deum.

4. Idem probatur ex *Actuum cap. 20. v. 28.* ubi S. Paulus Majores natu Ecclesiæ sic alloquitur: *Attendite vobis & universo gregi, in quo vos Spiritus Sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei, quam acquisivit sanguine suo*. Ex quibus sic colligo. Qui redemit Ecclesiam sanguine suo, Deus est. Atqui Filius Dei Christus Dominus Ecclesiam redemit sanguine suo: Filius igitur Dei Christus Jesus verus Deus est.

5. Idem probatur ex Epistola ad Romanos cap. 5. v. 5. *Quorum Patres, & ex quibus est Christus secundum carnem, qui est super omnia Deus benedictus in sæcula*. ἐπὶ πάντων θεὸς εὐλογητός. Quo in loco vocem *Deus*, irreptitiam esse Erasmus temere suspicatur, propter quod a Beza merito vapulat, ac vetustissimorum Codicum consensu refellitur, necnon.

necnon antiquorum Patrum auctoritate, qui & istud S. Pauli testimonium iisdem verbis laudant, & ad Filium Dei referunt. Hos satis sit appellasse, nimirum S. Irenæum lib. 2. cap. 18. Tertullianum lib. contra Praxeam, cap. 13. & 15. S. Cyprianum lib. 2. Testimon. contra Judæos: *Athanasium Orationibus 2. & 5. Contra Arianos*, Gregorium Nyssenum lib. 10. *Contra Eunomium*, Hilarium lib. 4. & Sanctum Ambrosium lib. 4. *de Fide*, cap. 6. Cyrillum lib. 1. *Thesauri*, Augustinum lib. 2. *de Trinitate* cap. 13. &c. Apostolus igitur Christum non solum Deum, sed super omnia Deum nominavit. Non convenit igitur soli Patri ut sit summus Deus, sed Filius est idem summus & super omnia Deus cum Patre. Huic testimonio penitus consonat alter locus ex Epist. ad Titum cap. 2. v. 13. *Expectantes beatam spem, & adventum gloriæ Magni Dei, & Salvatoris nostri Jesu Christi, qui dedit semetipsum pro nobis*. Quibus verbis Christus non utcumque Deus, sicut veteres Ariani fatebantur, conceduntque ultro Sociniani, sed magnus Deus, quod Patris proprium esse impie contendunt, significatur. Hoc testimonio adversus Arianos pugnat S. Athanasius lib. *De communi essentia Patris & Filii*, pag. 383. Accedit, quod 1. ad *Corinthios* 2. v. 8. Christus *Dominus gloriæ* ab Apostolo prædicatur. *Quam nemo principum hujus sæculi cognovit. Si enim cognovissent, numquam Dominum gloriæ crucifixissent*.

6. Idem evincitur ex cap. 1. Epistolæ ad Hebræos, ubi Apostolus Christum Angelis longe præstantiorem esse ostendit, quod filius sit, ac Deus, ad idque Psalmorum testimonia adducit. „ Tanto melior, *inquit*, „ Angelis effectus, quanto differentius „ præ illis nomen hæreditavit. Cui enim dixit aliquando Angelorum, Filius meus es „ tu, ego hodie genui te? ... Et cum iterum introducit primogenitum in orbem ter- „ ræ, dicit: Et adorent eum omnes Angeli Dei. Et ad Angelos quidem dicit: Qui „ facit Angelos suos Spiritus, & Ministros suos flammam ignis. Ad Filium autem: „ Thronus tuus Deus in sæculum sæculi: virga æquitatis, virga regni tui, &c.

Et cap. 3. Christum Moysi anteponendum esse docet, tamquam Deum famulo, & architectum domui; *Amplioris enim gloriæ*, inquit, *iste præ Moyse dignus est habitus, quanto ampliorem honorem habet domus qui fabricavit illam. Omnis namque domus fabricatur ab aliquo. Qui autem omnia creavit, Deus est*. Hunc locum urget S. Cyrillus *lib.* 32. Thesauri. Ex his omnibus colligitur Filium Dei Christum Dominum, ex nomine Deum probari luculentissimis divinæ Scripturæ testimoniis. Porro *Neque Dominus, neque Spiritus Sanctus, neque Apostoli, eum qui non esset Deus, definitive & absolute Deum nominassent aliquando nisi esset verus Deus*: (inquit *S.* Irenæus *lib.* 3. *Adversus Hæreses, cap.* 6.)

Probatur secundo Christum Deum esse *nativitate*, ex locis laudatis Epistolæ ad Hebræos, cujus hoc est exordium: „ Multifariam, multisque modis, olim Deus loquens „ Patribus in Prophetis: novissime diebus istis locutus est nobis in Filio, quem constituit „ hæredem universorum, per quem fecit & sæcula: qui cum sit splendor gloriæ, & figu- „ ra substantiæ ejus, portansque omnia verbo virtutis suæ, purgationem peccatorum faciens sedet ad dexteram Majestatis in excelsis. *Et infra*: Cui enim dixit aliquando „ Angelorum: Filius meus es tu, ego hodie genui te? Et rursum: Ego ero illi in Pa- „ trem, & ipse erit mihi in Filium ". Ex hoc testimonio constat, Filium Dei vere a Patre genitum esse, ac proinde esse nativitate Deum. Nam *Intelligentiæ istud humanæ sensus excludit, ut aliquid a natura originis suæ nascendo diversum sit* (inquit S. Hilarius lib. 7. de Trinit.) *& cum hæc in corporalibus causis ita sint, quis rogo furor est, nativitatem Unigeniti Dei ad degenerem ex Deo referre naturam?*

Idem probatur ex iis omnibus locis in quibus Christus Dei Filius nuncupatur, scilicet ex Patris æterni testimonio, quod non semel de cœlo personuit: *Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi complacui*. Quem locum sic urget S. Hilarius lib. 6. de Trinitate. „ Proprietatis, *inquit*, significatio est, ubi &, Hic est, dictum esse auditur, &
„ Meus est. Legeras, Filios genui, & exaltavi: sed non legeras, filios meos.... Ne *Matth.* 3.
„ igitur per communionem adoptivæ hæreditatis cognomentum Filii unigenito Deo ad- *v.* 17
„ deretur, naturæ veritas per significationem proprietatis ostensa est. Assignetur sane *Marc.* 1.
„ hoc communionis in Christo nomen, ut filius sit, si de quoquam dictum reperiatur, *Luc.* 3.
„ Hic

„ Hic est Filius meus. Sin vero proprium ac singulare ei est, quid calumniam Deo Pa-„ tri professæ de Filio proprietatis afferimus? Anne tibi in eo quod dicitur, Hic est, non „ hoc significare videtur, alios quidem cognominatos ab eo in filios: sed, Hic Filius „ meus est: Donavi adoptionis plurimis nomen, sed iste mihi Filius est. Hunc ego „ tamquam indice digito, ac verbi significatione contingo: quia dico, & meus est, & „ hic est, & filius est, &c.

Idem confirmant hæc verba Christi Domini (Matth. 11.) *Omnia mihi tradita sunt a Patre meo: & nemo novit Filium nisi Pater; neque Patrem quis novit nisi Filius, & cui voluerit Filius revelare*. Et Joannis 8. *Neque me scitis, neque Patrem meum. Si me sciretis, forsitan & Patrem meum sciretis*. Et ibidem Judæis a Christo quærentibus, *Tu quis es?* ipse respondit: *Principium qui & loquor vobis. Multa habeo de vobis loqui & judicare. Sed qui me misit, verax est: & ego quæ audivi ab eo, hæc loquor in mundo. Et non cognoverunt, quia Patrem ejus dicebat Deum*, ut observat S. Evangelista. Ex his autem patet Filium Dei Christum Dominum ex natura Dei esse: *Cum idcirco Deum solus noverit, quia solus ab eo sit. Habes igitur proprietatem cognitionis de proprietate generationis* (inquit, S. Hilarius lib. 6.) *Et quod ab eo est, non creaturæ in eo virtutem: nam omnia a Deo per virtutem creationis existunt: sed nativitatis veritatem, per quam solus Patrem novit, cum cætera eum, quæ ab eo sunt, ignorent*. Certe si creata esset persona illa, quæ loquitur locis mox laudatis, ignorari non posset. *Ignorari enim unde sit non potest quidquid subsistit ex nihilo: quia hoc ipsum quod non ignoratur ex nihilo ignorationem ejus unde sit non habet* (inquit S. Hilarius.) Nec est quod novi Ariani respondeant, Christum se Filium dixisse ratione sanctitatis eximiæ. Si enim aliud nihil significare voluisset, non adeo commoti fuissent Judæi, ut hoc præcipue ob crimen illum cruci addicerent: *Quia filium Dei se fecit* (Joan. 19.)

Idem confirmat responsio Marthæ (Joan. 11. *Utique, Domine, ego credidi quia tu es Christus Filius Dei vivi*. Et confessio Petri (Matth. 16.) *Tu es Christus Filius Dei vivi*; quam Christus his verbis commendat; *Beatus es, Simon Barjona, quia caro & sanguis non revelavit tibi, sed Pater meus, qui in cœlis est*. Quem locum S. Hilarius hac expositione illustrat. *Neque enim tantum Petro ex confesso honore laus reddita est, sed ex agnitione mysterii: quia non Christum solum, sed Christum Dei Filium esse confessus est. Nam utique ad confessionem honoris suffecerat dixisse: Tu es Christus. Sed inane fuerat Christum ab eo confessum fuisse, nisi Dei filium confiteretur. In eo enim quod ait: Tu es, virtutem & proprietatem naturalis veritatis explicavit. Et Pater dicendo, Hic est Filius meus, Petro revelavit ut diceret: Tu es Filius Dei. Super hanc igitur confessionis Petram Ecclesiæ ædificatio est..... Numquid nuncupatio potius quam natura Petro revelata est? Si nuncupatio, jam hanc a Domino frequenter audierat, se esse Dei filium confitente. In quo ergo revelationis est gloria? &c.*

Accedit insignis S. Joannis locus Evangelii 19. cap. *Hæc autem*, inquit, *scripta sunt ut credatis, quia Jesus est Christus Filius Dei, & ut credentes vitam habeatis in nomine ejus*. Quem locum S. Hilarius lib. 6. contra Arianos vehementer urget. *Scribendi igitur Evangelii*, inquit, *non aliam prætulit causam quam ut omnes crederent Jesum esse Christum Filium Dei. Si sufficit ad salutem Christum credere, cur adjecit, Filium Dei?*

Sed vix locus proferri potest hoc in genere insignior, quàm ille cap. 1. ejusdem Evangelistæ: *Deum nemo vidit umquam: Unigenitus qui est in sinu Patris ipse enarravit*. Quæ verba S. Hilarius *lib. 6. de Trinitate*, contra Arianos sic urget. „ Naturæ fides non „ satis explicata videbatur ex nomine filii, nisi proprietatis extrinsecus virtus per ex-„ ceptionis significantiam adderetur. Præter Filium enim, Unigenitum cognominans, sus-„ picionem penitus adoptionis exsecuit: cum veritatem nominis Unigeniti natura præ-„ staret ... Quæro quid significatio ista Unigeniti sibi postulet, & videamus an hoc „ sit, quod tu esse profiteris, idest creaturam Dei perfectam; sed Deum Unigenitum „ Filium Joannes dixit, non creaturam perfectam. Non enim ignoravit hæc blasphe-„ miæ nomina, dicens: Qui est in sinu Patris, & a Domino suo audiens: Sic enim „ di-

„ dilexit mundum Deus ut Filium suum Unigenitum daret, ut omnis qui credit in „ eum non pereat, sed habeat vitam æternam. Deus mundum diligens hoc dilectio- „ nis suæ in eum testimonium protulit, ut Unigenitum Filium suum daret. Si dile- „ ctionis hinc fides est, creaturam creaturis præstitisse, & pro mundo id quod mundi „ est dedisse, & ad ea quæ ex nihilo sunt substituta redimenda, eum qui ex nihilo „ substitit, præbuisse: non facit magni meriti fidem vilis & spernenda jactura. Pretio- „ sa autem sunt, quæ commendant charitatem, & ingentia ingentibus æstimantur. Deus „ diligens mundum, Filium non adoptivum, sed suum, sed unigenitum dedit. Hic „ proprietas est, nativitas est, veritas est: non creatio est, non adoptio est, non fal- „ sitas est. Hinc dilectionis, & charitatis fides est, mundi saluti & Filium, & suum, „ & unigenitum præstitisse.

Idem probant hæc verba Epistolæ ad Romanos: *Qui etiam proprio Filio non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum.* Proprius autem Filius dici non potest, qui non est substantia generantis, ejusdemque cum eo naturæ. Hinc S. Hilarius Apostolicæ illius vim sententiæ *lib. 6. de Trinitate*, expendens ait: *Numquid nam etiam nunc, adoptionis in eo erit nuncupatio, in quo proprietatis est nomen? Apostolus enim volens charitatem erga nos Dei ostendere, ut magnificentia Dei dilectionis ex comparationis genere nosceretur, non pepercisse Deum proprio Filio suo docuit. Nec utique pro adoptandis adoptato: neque pro creatis creaturæ, sed pro alienis suo, pro nuncupandis proprio. Quære virtutem dicti, ut magnitudinem charitatis intelligas. Quid sit proprium expende, ne ignores veritatem.* Ex quibus evidenter colligitur, Filium Dei Christum Jesum nativitate Deum esse.

Denique dæmones ipsi Christum esse Filium Dei vel inviti confessi sunt, Lucæ 9. *Quid mihi & tibi est, Jesu Fili Dei altissimi? ne me torqueas.* Quæ verba S. Hilarius l. 6. de Trinitate adversus Arianos objicit: „ Invitis, *inquit*, veritas elicuit confes- „ sionem, & naturæ potestatem testatur dolor obediendi. Virtute vincuntur, cum „ possessa diu corpora deserunt. Honorem reddunt, dum naturam confitentur, Dei se „ inter hæc Filium Christus & opere testatur, & nomine. Unde tibi inter istas confi- „ tentium dæmonum voces, o hæretice, præsumis nomen creaturæ, & indulgentiam „ adoptionis? Quid sit Christus, ab his saltem qui nesciunt, disce, ut impietatem tuam „ ipsa illa ignorantium necessaria professio arguat. Namque cum Judæi Christum cor- „ poreum nescirent, scirent tamen eum, qui Christus esset, esse Filium Dei; cum fal- „ sis adversus eum testibus sine ulla veritatis assertione uterentur, Sacerdos eum in- „ terrogat: Tu es Christus Filius Dei benedicti? Sacramentum nescientes, naturam ta- „ men non ignorant, neque interrogant an Christus Filius Dei sit, sed an hic sit Chri- „ stus Filius Dei. Error in homine est, non in Dei Filio. Nam non quod Christus Fi- „ lius Dei sit ambigitur: atque ita dum interrogatur an hic sit, tamen quod Christus „ sit Dei Filius non negatur.

Probatur tertio, Christum Deum esse natura, ex illis Christi verbis Joan. 10. *Ego & Pater unum sumus.* Et rursus ex illis Joannis 14. *Qui videt me, videt & Patrem meum... Ego in Patre, & Pater in me est.*

Respondebant Ariani, sicut nunc Sociniani respondent, hæc loca probare solum unitatem affectus, & voluntatum conspirationem summam inter Patrem & Filium, cujusmodi Sanctorum inter se & cum Deo esse dicitur, non vero naturalem & proprie dictam.

Contra. Christus hæc verba: *Ego & pater unum sumus*, protulit ad probandum oves suas non esse in æternum perituras, nec eas quemquam de manu sua rapturum; quia quod dedit illi Pater nempe natura & potentia, quam ab illo communicatam accepit, majus est omnibus: *Ego*, inquit, *vitam æternam do eis: & non peribunt in æternum, & non rapiet eas quisquam de manu mea. Pater meus quod dedit mihi, majus omnibus est: & nemo potest rapere de manu Patris mei. Ego, & Pater unum sumus.* Probat oves suas tam de sua, quam de Patris manu rapi non posse, quia ipse & Pater unum sunt. Atqui si sola voluntatum consensione unum essent, nihil concluderet. Non est igitur intelligenda Christi sententia de sola unitate morali & conspiratione voluntatum;

ſed ſaltem de unitate poteſtatis. Porro ſi una eſt Patris Filiique poteſtas, una eſt utriuſque natura, ut S. Chryſoſtomus *Homil. 61. in Joannem* colligit.

Secundo ex ipſo Judæorum agendi modo refellitur cavillatio Arianorum: ſtatim namque ac illi dicentem Chriſtum audiere: *Ego & Pater unum ſumus*, lapidibus illum obruere conati ſunt. Cujus rei cauſam quærenti reſponderunt: *De bono opere non lapidamus te, ſed de blaſphemia: & quia homo cum ſis, facis te ipſum Deum*. Intellexerunt itaque Judæi hæc Chriſti verba: *Ego & Pater unum ſumus*, naturæ unitatem, non voluntatum conſenſionem dumtaxat exprimere. At ſi Chriſtus unius eſſentiæ cum Patre, unuſque Deus non fuiſſet, facile hanc a ſe calumniam depuliſſet, negando ſe unum eſſe cum Deo natura, ſed ſola unitate affectus, eo modo quo viri ſancti. Verum non hanc excuſationem adhibuit Servator, ſed hoc ipſum quod de ſe Judæi animo conceperant, & cujus cauſa ipſum lapidare volebant, ex divinis operibus verum eſſe demonſtrat, ſeque Deum eſſe probat a minori ad majus. *Nonne*, inquit, *ſcriptum eſt in Lege veſtra: Quia ego dixi, Dii eſtis? Si illos dixit Deos ad quos ſermo Dei factus eſt, & non poteſt ſolvi Scriptura: quem Pater ſanctificavit & miſit in mundum, vos dicitis, quia blaſphemas: quia dixi, Filius Dei ſum? Si non facio opera Patris mei, nolite credere mihi. Si autem facio, & ſi mihi non vultis credere, operibus credite, ut cognoſcatis & credatis quia Pater in me eſt & ego in Patre.*

Hæc loca contra Arianos urgent SS. Patres Auguſtinus lib. 3. de Spiritu Sancto, cap. 19. S. Epiphanius Hæreſi 63. S. Gregorius Nyſſenus lib. contra Eunomium, S. Hilarius l. 8. ſed præ cæteris audiendus eſt S. Athanaſius Oratione 3. contra Arianos, ubi cavillationem illam Arianorum de ſola voluntatum & doctrinæ conſenſione ſic refellit: „ Si ea ratione idem habendi ſunt Pater & Filius, neceſſe eſt Angelos, cæteraque „ in cælo apparentia, ſolem, lunam, ſtellas, ita Filios habenda eſſe, ut Chriſtus eſt „ Filius, ac de illis quoque hoc dictum pronuntiari, & ipſa, & Patrem unum eſſe, „ & unumquodque eorum & imaginem Dei, & Verbum eſſe, cum ea quæ velit Deus, „ & ipſa quoque velint. Hac etiam ratione complures inter homines Patri ſimiles re„ periuntur. Multi enim Martyres extitere, & ante Martyres Apoſtoli, & Prophetæ, & „ ante Apoſtolos & Prophetas Patriarchæ, plurimique etiamnum ſunt qui ſervant præ„ cepta Patris ... Quorum nemo tamen neque Verbum, neque Sapientia, neque Uni„ genitus Filius, neque Imago fuerit. Neque quiſquam eorum auſus eſt dicere: Ego & „ Pater unum ſumus. Aut ego in Patre & Pater in me eſt: ſed ab omnibus dicitur: Quis „ ſimilis tibi inter Deos Domine? aut quis æquabitur Domino inter Filios Dei?

Objicies, ex verbis Apoſtoli 1. ad Corinthios c. 6. *Qui adhæret Deo unus Spiritus eſt*: & ex illis Act. 4. *Multitudinis credentium erat cor unum, & anima una*, colligi non poſſe unitatem eſſentiæ Chriſtianorum cum Deo, aut inter ſe, ſed ſolam voluntatum conſenſionem: adeoque nec ex illis Chriſti verbis: *Ego & Pater unum ſumus*, recte inferri unitatem Deitatis in Patre & Filio.

Reſpondeo, nego paritatem. Ratio diſcriminis poſita eſt in principio quod ſtatuit S. Auguſtinus l. 3. contra Maximinum, c. 22. „ Quando, *inquit*, de rebus duabus aut plu„ ribus dicitur, Unus eſt, vel una eſt, & additur quid unus, vel quid una; & de his „ quæ diverſæ, & de his quæ unius ſunt ſubſtantiæ dici poteſt. Diverſæ enim ſunt ſub„ ſtantiæ ſpiritus hominis, & Spiritus Domini; & tamen dictum eſt: Qui adhæret Domi„ no, unus Spiritus eſt. Unius autem ſubſtantiæ ſunt animæ hominum, & corda ho„ minum; de quibus dictum eſt: Erat illis anima una, & cor unum. Ubi autem di„ citur de duobus aut pluribus, unum ſunt: nec additur quid unum ſint, non diverſæ „ intelliguntur, ſed unius eſſe ſubſtantiæ; ſicut dictum eſt: Qui plantat, & qui rigat „ unum ſunt, &, Ego & Pater unum ſumus.

Confirmatur, Chriſtum natura Deum eſſe, ex illis Chriſti verbis Joannis 16. *Omnia quæcumque habet Pater, mea ſunt*: ſi omnia, igitur æqualis eſt Patri, uniuſque cum ipſo naturæ.

Confirmatur ſecundo ex illis Apoſtoli verbis ad Philippenſes II. ita de Chriſto Jeſu loquentis: *Qui cum in forma Dei eſſet, non rapinam arbitratus eſt eſſe ſe æqualem Deo:*

ſed

sed semetipsum exinanivit, formam servi accipiens. In forma Dei, id est, in natura Dei Christus est; nec rapinam arbitratus est se esse æqualem Deo, id est, *non alienum arbitratus est esse quod natus est*, ut exponit S. Augustinus *lib. 2. contra Maximinum Arianum, c. 5.* Hunc locum & S. Joannes Chrysostomus Commentario in hunc locum, & S. Hilarius lib. 9. de Trinitate, pag. 53. & S. Athanasius Oratione 3. contra Arianos, p. 273. eodem sensu intelligendum esse docent. Et certe si *forma servi*, quam ibi opponit Apostolus formæ Dei, naturam ipsam hominis significat, *forma Dei*, naturam essentiamque divinam exprimit. Itaque reus est temeritatis Erasmus, qui formam ibi pro externa specie, sive pro externis operibus, in quibus fulgebat divinitas, ab Apostolo positam esse interpretatur.

Confirmatur tertio, ex Apostolo ad Colossenses 1. Christum nominante *Imaginem Dei invisibilis*, & ad Hebræos 1. de ipso dicente: *Qui cum sit splendor gloriæ, & figura substantiæ ejus, portansque omnia verbo virtutis suæ*. Porro vivens ac spirans imago in nullo diversa est ab eo cujus imago est. Hinc S. Hilarius lib. 7. de Trinitate adversus Arianos ex hac imaginis notione sic ratiocinatur: „ Intellectus Deus Filius id præstat, „ ut intellectus & Pater sit: dum ita imago est, ut non differat genere, sed significet „ Auctorem, &c.

Et initio l. 11. ostendit „ Deum esse viventis Dei vivam imaginem, quæ nisi perfectam paternæ beatitudinis habeat formam, & absolutam naturæ totius referat speciem, non est in imaginis veritate. Si autem innascibilis Dei unigenitus Deus imago est, perfectæ atque absolutæ in eo naturæ veritas inest, per quam efficitur esse eum imaginem veritatis. Potens est Pater; sed si infirmus est Filius, imago jam non est potentis. Bonus est Pater: sed si in diversi generis divinitate Filius est, boni imaginem mali natura non reddit...... Verus Deus est Pater: si Filius in Dei falsitate est, jam non est veri imago qui falsus est. Non ex parte imaginem, neque ex portione formam eum Dei Apostolus prædicat: sed imaginem esse eum Dei invisibilis loquitur.

Probatur quarto, Christum Deum esse potestate, *ex ipsius verbis Joannis* 5. „ Pater meus usque modo operatur, & ego operor. *Quæ referens S. Evangelista, observat, quod* Propterea magis quærebant eum Judæi interficere: quia non solum solvebat Sabbatum, sed & Patrem suum dicebat Deum, æqualem se faciens Deo. *Idem probant hæc Christi verba ibidem*: Sicut Pater suscitat mortuos & vivificat, sic & Filius, quos vult, vivificat. Neque enim Pater judicat quemquam: sed omne judicium dedit Filio, ut omnes honorificent Filium, sicut honorificant Patrem. *Et infra:* Opera quæ dedit mihi Pater ut perficiam ea, ipsa opera quæ ego facio, testimonium perhibent de me, quia Pater misit me

Objicies verba Servatoris eodem in capite dicentis: „ Non potest Filius a se facere quidquam, nisi quod viderit Patrem facientem. Quæcumque enim ille fecerit, hæc & Filius similiter facit. Ex quibus colligi videtur Filium non esse ejusdem cum Patre potestatis.

Respondeo, Filium eo sensu dici non posse a se facere quidquam, quia non est ingenitum principium, sed principium de principio; nimirum de Patre, a quo sicut essentiam, ita & eamdem potestatem generatione communicatam accipit. Non autem hæc de se pronuntiat, quasi sit a Patre dependens, ejusque legibus subditus & imperio secundum divinitatem. Id ita exponit S. Augustinus lib. 2. de Trinitate, cap. 1. ubi hanc in istis & similibus loquendi formis præfinit regulam, ut non inæqualitas, sed nativitas Filii ostendi credatur: „ Et ita videt Filius Patrem, ut quo eum videt, hoc ipso sit Filius. Non enim aliud illi est esse de Patre; id est, nasci de Patre, quam videre Patrem, aut aliud videre operantem, quam pariter operari. Sed ideo non a se, quia non est a se. Et ideo, quæ viderit Patrem facientem, hæc eadem facit & Filius similiter, quia de Patre est. Neque enim alia similiter, sicut pictor alias tabulas pingit, quemadmodum alias ab alio pictas videt: nec eadem dissimiliter, sicut corpus easdem literas exprimit, quas animus cogitavit: sed, Quæcumque, inquit, Pater facit, hæc eadem Filius facit similiter. Et hæc eadem dixit, & similiter; ac

„ per hoc inseparabilis & par est operatio, Patri & Filio, sed a Patre est Filio.“

Probatur quinto, Christum esse Deum *professione*, ex loco insigni quo baptismi formam præscribit Matth. 28. *Euntes*, inquit, *docete omnes gentes*, *baptizantes eos in nomine Patris*, *& Filii*, *& Spiritus Sancti*. Enim vero nisi Filius & Spiritus Sanctus Patri æquales essent, & ejusdem cum eo naturæ, baptismus in eorum nomine ac professione non daretur: cum Deo sit nefas conjungi & connumerari creaturam. Quod argumentum urget S. Athanasius Orat. 3. contra Arianos.

Idem significant Concilii primi Constantinopolitani Patres in Synodica ad Occidentales Epistola, dum asserunt, *Fidem nostram baptismo consentaneam docere nos credere in nomen Patris, & Filii, & Spiritus sancti: nempe ut divinitas & virtus, & substantia una Patris, & Filii, & Spiritus sancti credatur.*

Id etiam evincunt insignia illa ex Evangelio S. Joannis petita testimonia. (Joannis 3.) *Qui credit in eum, non judicatur: qui autem non credit, jam judicatus est: quia non credit in nomine unigeniti Filii Dei*. Et, *qui credit in Filium, habet vitam æternam: qui autem incredulus est Filio, non videbit vitam, sed ira Dei manet super eum*. Et cap. 6. *Hoc est opus Dei, ut credatis in eum quem misit ille*. Et cap. 9. Christum sanatum a se cæcum natum interrogat, dicens: *Tu credis in Filium Dei*? illo vero sciscitante, *Quis est, Domine, ut credam in eum*? Respondit Jesus: *Et vidisti eum, & qui loquitur tecum ipse est*. Tum ille: *Credo*, inquit, *Domine*; *& procidens adoravit eum*. Quod illius factum Christus approbavit. Et cap. 11. ad Matthæum de seipso loquens: *Ego sum*, inquit, *resurrectio & vita: qui credit in me, etiamsi mortuus fuerit, vivet: & omnis qui vivit, & credit in me, non morietur in æternum*. Et cap. 14. his verbis Discipulos compellat: *Creditis in Deum, & in me credite*. Quæ testimonia Filium pariter ac Patrem objectum esse primarium fidei nostræ demonstrant; adeoque illum professione Deum esse.

Ariani & Sociniani refelluntur ex Traditione.

Probatur secunda pars propositionis, refelli scilicet Arianos & Socinianos Filii Dei consubstantialitatem cum æterno Patre negantes, auctoritate Traditionis: cujus originem ducimus a Clemente Romano in Epistola ad Corinthios: *Per hunc*, inquit, (scilicet Jesum Christum) *vultum ejus*, id est, Dei Patris, *immaculatum & sublimem tamquam in speculo intuemur. Per hunc oculi cordis nostri aperti sunt, per hunc intellectus noster insipiens & obtenebratus admirabilem ejus lucem attente contemplatur. Qui magnificentiæ ejus splendor & radius existens, tanto major est Angelis, quanto præstantius nomen sortitus est. Scriptum est enim: Qui facit Angelos suos Spiritus, & ministros suos flammam ignis. De Filio autem suo sic dixit Dominus: Filius meus es tu, ego hodie genui, non feci te.*

Eidem doctrinæ attestatur S. Ignatius Martyr, in Epistolis ad Ephesios & ad Magnesianos, quarum loca retulimus Dissertatione 26. in Histor. 1. Sæculi, Articulo 1. Secundo sæculo eamdem doctrinam tradidit S. Justinus in Apologia ad Antoninum Imperatorem. *Profitemur*, (inquit) *nos talium, qui habentur, Deorum esse expertes, & Atheos, sed non verissimi illius Dei, Patris justitiæ, & castitatis, & virtutum aliarum. Verum hunc ipsum, & qui ab eo venit Filium, & Spiritum Propheticum colimus, & adoramus, cum ratione & veritate venerantes*. Lege alia ejusdem S. Justini loca a nobis laudata & descripta ex utraque Apologia & ex Dialogo cum Tryphone Judæo, Dissertatione 20. in Historiam 1. Sæculi Art. 1. & Dissertatione 5. in Historiam 2. Sæculi, ubi & argumenta ex S. Justino a novis Arianis proposita diluimus.

Accedit Athenagoras in Apologia pro Christianis ad M. Aurelium Antoninum, & L. Aurelium Commodum Imperatores data, in qua Christianos non esse Atheos probat (quod ipsis passim ab Ethnicis objiciebatur,) quod unum Deum colant, „ Ingenitum & æternum, nec aspectabilem, patiendi expertem, qui neque comprehendi, neque loco capi possit, cum sola mente ac ratione comprehendatur... a quo universitas est facta per Verbum ipsius, eademque digesta est, & continetur. *Mox de Dei Filio loquens, asserit esse* Verbum ipsius in idea & efficientia. Nam ab ipso, & per ipsum omnia facta sunt: cum sit unum Pater & Filius, ac Filius in Patre, & Pater in Filio sit unione & potentia Spiritus. Mens, & Verbum Dei Filius est Dei. *Addit*,

„ *dit*, Primigeniam esse Patris progeniem , non quasi factum sit, (a principio quippe „ Deus, qui est æterna mens habebat in se ipso λόγον, id est, rationem, cum æternum sit rationalis.) Sed ita ut cum materia concreta omnia, informisque natura, „ atque terra instar vehiculi subjiciantur, in iisque crassiora levioribus admixta sint, ad „ hoc ut idea & actus illorum esset, prodierit.

Quæ verba cur Petavius Arianis favere existimaverit, prorsus nescio; cum Filium ab æterno in Patre existere hoc in loco Athenagoras asserat. Nec refert quod rationem, sive sermonem, & ideam rerum condendarum vocaverit. Hæc enim cum Verbi, aut Filii nomine apud Veteres vocabula synonima sunt. Quod autem ait Verbum prodiisse ut idea, & actus esset infirmarum rerum, hoc est, ut illas confusas & tumultuarias perpoliret: non probat Athenagoram existimasse tunc primum prodiisse hypostasim Verbi, cum mundus conditus est, sed tunc solum Verbum extrinsecus fuisse operatum.

S. Irenæus ejusdem traditionis testis est lib. 3. adversus Hæreses, cap. X. ubi ait; Magos Christum in cunis adorantes, *Per ea quæ obtulerunt munera ostendisse quid erat qui adorabatur. Myrrha quidem, quod ipse erat, qui pro mortali humano genere moreretur, & sepeliretur. Aurum vero, quoniam Rex cujus regni finis non est. Thus vero, quoniam Deus qui & notus in Judæa Deus factus est, &c.* Deus porro in Judæa notus vere & proprie Deus est, magnusque Deus. Et cap. 16. *Cum*, inquit, *declaratum sit manifeste, quoniam neminem alium Deum vocaverunt, vel Dominum nominaverunt, qui veritatis fuerunt Prædicatores, & Apostoli libertatis, nisi solum verum Deum Patrem & Verbum ejus, qui in omnibus principatum habet: manifeste erit ostensum, quod Patrem cæli & terræ, & qui locutus sit cum Moyse, & legis dispositionem ei dederit, qui convocaverit Patres, Dominum Deum confiteri eos, & alterum neminem nosse*. Et cap. 20. *Exclusa est*, inquit, *omnis contradictio dicentium: Si ergo tunc natus est, non erat ante Christus. Ostendimus enim quia tunc non cœpit Filius Dei, existens semper apud Patrem*. Et lib. 4. cap. 11. *Ipse igitur Christus cum Patre vivorum est Deus, qui & locutus est Moysi, & qui Patribus manifestatus est*. Lege alia ejusdem S. Irenæi testimonia a nobis laudata Dissertatione 26. in Historiam Ecclesiasticam 1. Sæculi.

Objici potest S. Irenæum lib. 4. cap. 17. Filium vocare Ministrum Patris. *Ministrat*, inquit, *ei ad omnia sua progenies, & figuratio sua; id est, Filius & Spiritus sanctus, Verbum & sapientia, quibus serviunt, & subjecti sunt omnes Angeli*. Et cum illa Psalmi 33. verba retulisset: *Quoniam ipse præcepit, & creata sunt, ipse dixit & facta sunt*, mox addit: *Cui ergo præcepit, Verbo scilicet; per quod, inquit, cæli firmati sunt*.

Respondeo, benigne exponendum esse ministerii verbum, prout idem significat ac cooperationem. Vult itaque S. Irenæus creandi voluntatem Patri tamquam primo principio adscribendam, & Filio per Patrem communicatam. Quam autem innoxius sit hic loquendi modus, ex eo constat, quod ipsi Patres qui post Concilium Nicænum contra Arianos scripserunt, eumdem passim usurpaverint; quod ex S. Hilario ostendimus Dissertatione 5. in Historiam 2. Sæculi.

Catholicum de Filii Divinitate dogma æque asserit Clemens Alexandrinus, lib. 1. Pædagogi, cap. 6. *Sed eum Filium*, inquit, *cum Deus esset, nihil didicisse fuit consentaneum. Neque enim quis Verbo major fuerit; sed neque magister, aut doctor est ejus qui solus est magister. An non ergo vel inviti fatebuntur, Verbum perfectum ex perfecto Patre natum?* Lege alia loca ejusdem Patris Dissert. 7. in Historiam Ecclesiasticam 2. Sæculi, in qua & eis quæ ex ejus Operibus adversus Filii divinitatem objici solent, respondimus.

Dionysius Romanus Pontifex, qui sedebat anno Christi 259. eidem Fidei testimonium perhibet, ut constat ex ipsius Epistola contra Sabellianos, cujus locum insignem laudat S. Athanasius in libro de Synodi Nicænæ Decretis. „ Deinceps, *inquit*, adversus „ eos dicam, qui dividunt & secant & evertunt religiosissimum dogma Ecclesiæ Dei, „ Monarchiam in tres quasdam virtutes partientes, & diversas hypostases, ac deitates „ tres. Nam audio quosdam apud vos esse institutores & doctores divini Verbi, qui „ illius sunt opinionis auctores: qui ex diametro, ut sic dicam, pugnant, cum Sabel-

„ lii placitis. Hic enim blaſphemat, Filium ipſum aſſerens eſſe Patrem, & e conver-
„ ſo Patrem eſſe Filium. At iſti tres quodammodo Deos prædicant, dum ſanctam Mo-
„ nadem dividunt in tres hypoſtaſes peregrinas, a ſe invicem plane ſeparatas. Etenim
„ neceſſe eſt uniri omnium Deo Dei Verbum, & in Deo manere & habitare Spiritum
„ ſanctum: jam vero divinam quoque Trinitatem in unum, velut in caput quoddam,
„ ac ſummam, Deum univerſorum colligi, & coaleſcere, prorſus eſt neceſſe. Quippe
„ Marcionis eſt inſani dogma, in tria principia ſecare, ac dividere: quæ eſt diabolica
„ doctrina: non autem eorum qui revera diſcipuli ſunt Chriſti, & Salvatoris diſcipli-
„ nadelectantur. Nam hi Trinitatem a Scriptura ſacra prædicari plane intelligunt:
„ tres autem Deos neque in Veteri, neque in novo Teſtamento doceri.

Sanctus quoque Dionyſius Alexandrinus eamdem tradidit doctrinam, ut oſtendimus in Diſſertatione ſingulari de illius ſententia. Plurima ejus teſtimonia legere eſt apud S. Athanaſium libro in quo ipſius vindicias ſuſcepit. *Numquam fuit*, inquit, *quando Deus Pater non erat... Cum enim ſit ſplendor lucis æternæ, prorſus æternus eſt & ipſe.* Ait denique Filium ὁμοούσιον eſſe Patri, id eſt, *ejuſdem cum Patre eſſe ſubſtantiæ*.

Tertullianum Filii Divinitatem profeſſum fuiſſe ac propugnaſſe demonſtravimus Diſſertatione 8. in Hiſtoriam Eccleſiaſticam Sæculi 2. ubi & objectiones in contrarium pugnantes diluimus.

S. Cyprianus Magiſtro Tertulliano apertius loquitur. In libro enim de Idolorum vanitate, hæc habet: *Unus Dominus eſt Deus. Neque enim illa ſublimitas poteſt habere conſortem, cum ſola omnem teneat poteſtatem.* Et infra: *Hic Deus noſter, hic Chriſtus eſt.* Chriſtum itaque unum eſſe ac verum cum Patre Deum S. Cyprianus & credidit, & docuit. Et lib. De bono Patientiæ: *Hic eſt*, inquit, *Deus noſter, ideſt, non omnium, ſed Fidelium & credentium Deus, qui cum in ſecundo adventu manifeſtus venerit, non ſilebit. Et Pater Deus præcepit Filium ſuum adorari.* Lege alia loca ex lib. *Teſtimoniorum adverſus Judæos* a nobis laudata Diſſertat. 26. in Hiſtoriam Eccleſiaſticam ſecundi Sæculi.

Minucii Felicis in *Octavio* inſignem locum ad Chriſti Divinitatem aſſerendam, ibidem protulimus.

Arnobius lib. 2. contra Gentes ibidem conſtanter & dilucide profitetur. *Et ideo*, inquit, *Chriſtus, licet vobis invitis, Deus; Deus, inquam, Chriſtus (hoc enim ſæpe dicendum eſt, ut infidelium diſſiliat & dirumpatur auditus) Dei principis juſſione loquens, ſub hominis forma*, &c. Et lib. 1. *Deus ille ſublimis*, inquit, *Deus radice ab intima, Deus ab incognitis regnis, & ab omnium Principe Deus Soſpitator eſt miſſus.* Exiſtimavit itaque Arnobius, Chriſtum eſſe verum & ſublimem Deum, unum & eumdem eſſentia cum eo a quo miſſus eſt.

Lactantius Arnobii Diſcipulus Chriſti Divinitatem egregie confirmat. *Lib. 4. Divinarum Inſtitutionum, cap. 12.* ait, Chriſtum numquam vocatum fuiſſe Emmanuelem, ſed Jeſum, qui Latine dicitur ſalutaris, ſive Salvator, qui cunctis gentibus ſalutifer venit.
„ Sed Propheta declaravit hoc nomen, quod Deus ad homines in carne venturus eſ-
„ ſet. Emmanuel autem ſignificat, Nobiſcum Deus: ſcilicet quia illo per Virginem na-
„ to, confiteri homines oportebat Deum ſecum eſſe, id eſt, in terra & in carne morta-
„ li. Unde David in Pſalmo 84. Veritas, inquit, de terra orta eſt, quia Deus in quo
„ veritas eſt, terrenum corpus accepit ut terrenis viam ſalutis aperiret.

Et cap. 13. „ Filium, *inquit*, bis naſci oportuit, ut ipſe fieret ἀπάτωρ, atque ἀμήτωρ.
„ In prima enim nativitate ſpiritali ἀμήτωρ fuit, quia ſine officio matris a ſolo Deo Pa-
„ tre progeneratus eſt. In ſecunda vero carnali ἀπάτωρ fuit, quoniam ſine Patris offi-
„ cio virginali utero procreatus eſt, ut mediam inter Deum & hominem ſubſtantiam
„ gerens, noſtram hanc fragilem, imbecillemque naturam, quaſi manu ad immortali-
„ tatem poſſet educere, factus eſt Dei Filius per Spiritum, & hominis per carnem,
„ id eſt, Deus & homo. Dei virtus in eo ex operibus, quæ fecit, apparuit: fragili-
„ tas hominis ex paſſione quam pertulit.... Interim & Deum fuiſſe, & hominem ex
„ utroque genere permixtum, Prophetis vaticinantibus diſcimus. *Deinde ad id proban-*
„ *dum laudat illa verba Iſaiæ* 45. Quoniam in te Deus eſt, & non eſt alius Deus præ-
„ ter

„ ter te. Tu enim Deus es, & nesciebamus, Deus Israel Salvator. *Et illa Baruch* 3. „ Hic Deus noster, & non deputabitur alius absque illo, qui invenit omnem viam prudentiæ, & dedit eam Jacob puero suo, & Israel dilecto sibi. Post hæc in terris visus, & cum hominibus conversatus est. *Et illa Psalmi* 44. Thronus tuus Deus in „ sæcula sæculorum, virga æquitatis, virga regni tui.

Denique cum Arius pestiferam hæresim evomuit, statim ab Ecclesia ut Dei hostis, & Catholicæ veritatis proditor ejectus est, & anathemate confossus in Conciliis Alexandrinis, ac deinde in Concilio I. Nicæno Œcumenico, quod in Symbolo Fidei Dominum nostrum Jesum *Christum Filium Dei* professum est, *genitum ex Patre unigenitum, hoc est, ex substantia Patris: Deum de Deo, lumen de lumine, Deum verum de Deo vero: Genitum non factum; consubstantialem Patri: per quem omnia facta sunt quæ in cœlo sunt, & in terra*. Professioni vero Fidei hoc anathema subjunxerunt trecenti decem & octo Patres: *Eos autem qui dicunt, Fuit aliquando tempus cum non esset, & antequam gigneretur non erat; vel quod de non extantibus factus est: aut qui ex altera substantia vel essentia dicunt esse Filium Dei, aut creatum, conversioni, mutationique obnoxium, anathematizat sancta Catholica & Apostolica Ecclesia.*

Exinde Patres omnes Arianam hæresim confutarunt ac debellarunt; quorum nomina & Opera laudavimus in Synopsi cap. 3. Art. 5.

Objicies primo. Qui creatura est, non est verus Deus: sed Filius Dei creatura est: non est igitur verus Deus.

Arianorum & Socinianorum argumentis respondetur.

Probatur minor ex Scriptura sacra, Proverb. 8. ubi secundum Versionem 70. Interpretum ita legitur: *Dominus creavit me initium viarum suarum in opera sua*. Et Ecclesiastici 24. *Tunc præcepit, & dixit mihi Creator omnium: & qui creavit me, requievit in tabernaculo meo*. Et, *Ab initio & ante sæcula creata sum*. Respondeo, nego minorem. Ad ejus probationem respondeo, aliter ex Hebræo transferendum esse, nimirum Κύριος ἐκτήσατό με, *Dominus possedit me*, (ut habet Vulgata nostra) non vero ἔκτισε id est, creavit, vel condidit, quemadmodum plerique Veterum legerunt. Hebraicam lectionem hoc in loco potius esse sequendam Eusebius Cæsareensis contendit lib. 3. *de Ecclesiastica Theologia*, cap. 11. *Multumque interesse* notat *inter creare & possidere: Quod creatio ex communiori notione, transitum significet ab eo quod non est, ad id quod est; possessio vero rei jam existentis proprietatem in eo qui possidet*. Sic eumdem locum ex Hebræo castigat S. Hieronymus Epistola 139. ubi & multam diversitatem inter possessionem & creationem esse monet: Quia *Possessio significat, quod semper Filius in Patre, & Pater in Filio fuerit. Creatio autem ejus, qui prius non erat, conditionis exordium*. Communem quoque illam lectionem, in qua habetur ἔκτισε, *creavit*, S. Basilius lib. 2. & Sanctus Gregorius Nyssenus lib. 1. contra Eunomium & Sanctus Epiphanius *Hæresi* 69. *num.* 25. vehementer improbant.

Respondeo secundo, hunc locum, & alia in objectione laudata, de Sapientia incarnata intelligenda esse, sive de natura assumpta a Verbo: non vero de Sapientia increata, sive de Verbo ut Deus est. Nam ipsa Sapientia illud verbum, *creavit*, aliis dictionibus paulo post interpretata est, dum ait: „ Sapientia ædificavit sibi domum. CERTUM enim est domum Sapientiæ esse nostrum corpus, quo assumpto, sapientia ista „ homo facta: atque ideo merito ab Joanne dictum est: Verbum caro factum est: *ut* „ *ait S. Athanasius* Orat. 3. adversus Arianos. *Verba igitur ista*: Dominus creavit me „ initio viarum suarum, *eamdem vim habent ac ista*: Pater mihi corpus perfecit, & „ inter homines me creando constituit pro hominum salute. Nam quemadmodum ex „ Joanne audientes, Verbum carnem factum esse, non totum Verbum carnem esse factum intelligimus, sed carnem induisse, & hominem esse factum: atque audientes, „ Christum pro nobis maledictum esse factum, non in totum illum piaculum aut peccatum factum esse credimus, sed illud piaculum quod in nobis fuit, suscepisse: ita „ quoque si audiamus in Proverbiis hanc vocem; Creavit, non debemus in totum „ Verbum naturaliter creaturam esse existimare, sed creatitium corpus induisse, Deumque illud pro nobis creavisse, nostri causa id corpus creatitium perficientem, ut in eo „ instaurari & deificari possemus. *Ita S. Athanasius*.

Observat idem Pater, eodem in loco Proverbiorum Sapientiam de seipsa dicere, *Ante omnes colles genuit me*, neque dixisse, *genuit me initium viarum suarum*, sed absolute, *genuit me*. At vero creandi verbo adjecisse, *initium viarum suarum*, ut ostenderet non simpliciter absoluteque creatam intelligi, sed secundum quid (ut Scholastici loquuntur) sive alicujus rei obeundæ gratia. En S. Athanasii verba: „Nam & istic „ hoc verbum (creavit) causam cur creatus sit, subsequentem habet, quia additum est „ (ad opera) contra nativitatem suam ex Patre absolute exprimens, statim subintulit: „ Ante omnes colles genuit me: non cur genitus esset: quemadmodum in hoc dicto, „ (creavit) subjunxit, ad opera sua: sed simpliciter & absolute, genuit me: quemadmodum & hoc, In principio erat Verbum. Nam etiamsi opera condita non fuissent, „ æque tamen erat Verbum Dei, & Deus erat Verbum. Cæterum ut fieret homo, „ numquam destinatum fuisset, nisi hominum necessitas ejus rei causam præbuisset. Non „ igitur creatura Filius haberi potest. Si enim creatura esset, numquam dixisset, genuit me. Nam creaturæ nihil essentiæ Creatoris habent: quippe quæ dumtaxat sint „ opera. Verum, genitum esse, non extraneum quiddam, quale opus est, denotat: „ sed quiddam proprium, quod ex substantia Patris emersit.

Respondeo tertio, duo illa verba, *creare*, & *generare*, idem significare sæpius apud Latinos, quod S. Hieronymus in c. 4. Epistolæ ad Ephesios, & S. Augustinus *l. de Fide & Symbolo*, notarunt. Idcirco autem vox creationis in Scriptura sacra usurpatur, ut demonstretur divinam generationem omnis esse mutationis & passionis expertem. Ista responsio est S. Hilarii *l. de Synodis, p.* 105. *Sapientia*, inquit, *quæ se dixit creatam, eadem in consequenti se dixit & genitam; creationem referens ad parentis indemutabilem naturam, quæ extra humani partus speciem & consuetudinem, sine imminutione aliqua, ac demutatione sui, creavit ex seipsa quod genuit. Creantis enim opus non habet passionem aut permixtionis, aut partus. Esse enim aliquando incipit, quod creatur ex nihilo. Et qui creat, efficit pro potestate quod creat: & est opus virtutis creatio, non naturæ ex natura gignente nativitatis. At vero nativitas, legitimæ originis & genuinæ naturæ profectus est. Ex natura enim generante naturam sumpsit genita natura. Sed quia Dei Filius non corporalis partitudinis est genitus exemplo, sed ex perfecto Deo perfectus Deus natus est: idcirco ait creatam se esse Sapientia, omnes in generatione sua corporales passiones excludens. At vero ut ostenderet non creationis in se, sed nativitatis naturam esse, subjecit & genitam; ut cum creatam se & genitam confitetur, absolutam nativitatis suæ intelligentiam præstaret: dum & indemutabilem Patris naturam in creatione significat, & legitimam ac propriam ex Deo Patre genitæ naturæ suæ ostendit esse substantiam. Atque ita perfectæ nativitatis intelligentiam creationis & generationis attulit sermo: cum alterum sine demutatione, alterum in proprietate naturæ est.*

Respondeo quarto, laudata in objectione testimonia exponi posse de increatæ Sapientiæ vestigio & imagine, quæ conditis rebus impressa est. Cum autem hæc imago creata sit, Archetypum ejus, nimirum æterna ipsa Sapientia creatam se dicit translatione quadam attributorum. Hæc responsio est Sancti Athanasii Oratione 3. contra Arianos. *Dominus*, inquit, *creavit me in opera. Mea est enim imago, quæ creatis in rebus apparet. Ac sic ego me ad officium accommodavi. Neque vero mirari convenit, quod de imagine sua, tamquam de seipso loquatur Filius: quandoquidem istud ipsum appellare non veretur Deum. Et cum Saulus persequeretur Ecclesiam, in qua typus erat illius & imago, tamquam ipse persecutionem pateretur, dixit: Saule quid me persequeris?*

Respondeo quinto, nec increatam, nec creatam sapientiam his testimoniis intelligi: sed sapientiam in genere, prout agentium dianoeticorum operibus præsidet, eaque in opificiis condendis, ordinandis, & exornandis dirigit. Illam itaque Salomon in Proverbiis, ubi figuratarum locutionum solemnis est usus per Prosopopœiam inducit ita loquentem: *Dominus creavit me initio viarum suarum*. Quasi persona quædam esset, puta virgo ac regina, a Deo ente omnia procreata. Hanc responsionem approbat S. Gregorius Nazianzenus *Orat.* 36. & S. Augustinus *Sermone* 58. *de verbis Domini secundum Joannem*.

Objicies secundo. Ille non est æqualis & consubstantialis Patri, quo major est Pater: atqui

atqui Filio major est Pater: igitur Filius Dei non est æqualis & consubstantialis Patri: nec proinde verus Deus. Probatur minor ex verbis Christi, Joannis 14. *Si diligeretis me, gauderetis utique quia vado ad Patrem, quia Pater major me est.*

Respondeo, distinguo minorem, & sententiam Christi. Filio major est Pater, si spectetur Filius secundum naturam assumptam, concedo: secundum divinitatem, nego. Christus itaque se minorem Patre professus est secundum naturam humanam, qua suscepta minoratus est; non a Deo solum, sed etiam ab Angelis, ut Apostolus ait. Sic intelligendum esse hunc locum, patet ex Christi consilio. Volebat ille Discipulos consolari suos ob proximum illius e mundo discessum lugentes. Majorem ipsis gaudii, quam doloris esse rationem ait, quia mox rediturus erat ad Patrem; & posito mortali statu, paternam in gloriam recipiendus. Quemadmodum si Principis filius peregre profectus in longinquam regionem egestatem, ac ærumnas multas passus sit, & ad Patris ditionem ac ædes redire propterea gestiat consors regni futurus, gaudere debent qui illum amant, quod ad Patrem revertatur. Porro Christus revertebatur ad Patrem ut homo: cum itaque se minorem Patre dixerit quatenus redibat ad Patrem; consequens est ipsum dixisse Patrem se majorem qua homo est, non qua Filius. Hæc expositio est S. Cyrilli lib. X. in Joannem, cap. 1. pag. 846. & sequentibus; ubi fuse, subtiliter & erudite hunc locum pertractat. Sic illum interpretatur & S. Athanasius lib. *de humana natura suscepta*, S. Hilarius l. 9. *de Trinitate*, Sanctus Ambrosius lib. 3. *de Fide*, cap. 4. aliique cum Sancto Ambrosio Italiæ Episcopi in Concilio Aquilejensi contra Palladium ac Secundinum Arianos Episcopos, S. Augustinus lib. 3. *contra Maximinum*, cap. 14. & alibi passim, aliique Patres, quos vel enumerare longum esset.

Contra. Plerique SS. Doctorum, Patrem Filio majorem esse asserunt, etiam qua Deus est, scilicet S. Alexander Patriarcha Alexandrinus in Epist. ad Alexandrum Constantinopolitanum Episcopum, Concilium Sardicense in Epistola Synodica, S. Athanasius *Oratione 2. contra Arianos*, S. Basilius Magnus lib. 1. *contra Eunomium*, S. Gregorius Nazianzenus *Oratione 35. 36. & 40.* S. Cyrillus Alexandrinus lib. 2. Thesauri, S. Joannes Damascenus *l. 1. c. 6.* S. Hilarius lib. 9. *de Trinit.* Sanctus August. lib. *de Fide & Symbolo c. 9.* & l. 3. *contra Maximinum cap.* 14. Ergo non solum ratione susceptæ humanitatis, sed ratione etiam divinitatis Filius minor est & inferior Patre.

Respondeo, distinguo antecedens. Patrem Filio majorem esse asserunt, notione quadam & dignitate personali, quatenus Filio prior est origine, & ejus principium, concedo majorem dignitate naturæ, quasi Filius ipsi natura inferior, posterior duratione, perfectione sit impar, nego. Non aliud voluit S. Alexander in Epistola laudata, apud Theodoret. lib. 1. Histor. Eccles. cap. 4. *Hunc*, inquit, *conversionis ac mutationis expertem proinde ac Patrem, nullius egentem, & perfectum Filium, Patrisque similem esse didicimus, hoc solo inferiorem Patre quod ingenitus non est. Est enim imago Patris exactissima, & in nullo discrepans. Quippe liquet eum imaginem esse plene omnia continentem, quibus maxima similitudo declaratur, sicut ipse Dominus docuit, cum ait: Pater major me est.*

Et infra: „ Itaque Patri quidem ingenito propriam dignitatem servare oportet, nullam eum habere existentiæ suæ causam profitendo. Filio vero competens honor tribuendus est principio carentem ex Patre generationem ei assignando, cultumque ei, sicut diximus, exhibendo: ita ut tantummodo, erat, & semper, & ante sæcula, pie ac religiose de illo prædicemus: divinitatem quidem ejus nequaquam rejicientes, sed imagini atque exemplari Patris respondentem in omnibus similitudinem ei adscribentes. Solum vero ingenitum Patris proprium esse dicamus, cum & ipse Servator dixerit, Pater major me est.

Non aliud voluere Sardicenses Patres in Epistola Synodica. *Nemo*, inquiunt, *negat Patrem Filio majorem esse, non ob aliam hypostasim* (id est substantiam) *nec ob aliam differentiam, sed quia nomen Patris ipsum majus est nomine Filii.*

Non aliud voluit S. Athanasius *Oratione 2. contra Arianos*, pag. 180. ubi notat eam ob causam non esse dictum a Filio, *Patrem suum se meliorem esse, ne seipsum externum, alienumque ab illius natura existimarent; sed Pater, inquit, major est, non quidem magni-*

gnitudine aut ætate, sed quia ex illo ortum habebat. Noluit aliud S. Basilius Magnus lib. 1. contra Eunomium: *Pater*, inquit, *major me est, quatenus videlicet est Pater. Porro vox ista Pater, quid aliud significat, nisi quod causa sit & principium ejus qui a se genitus est? Porro autem substantia major substantia, vel minor secundum sapientiam vestram non dicitur*. Mens eadem fuit S. Gregorii Nazianzeni *Oratione* 35. dicentis, *Patrem, quantum ad causam, Filio Majorem esse*. Instantibus vero Arianis, inde sequi Patrem natura majorem esse Filio, quia natura causa est, seu principium Filii, respondet: *Non simpliciter quæcumque de aliquo dicuntur, etiam de eo quod ipsi subjectum est dici*. Naturam esse quasi subjectum cui proprietas illa & dignitas veluti inest; proindeque necesse non esse ut naturæ conditio illa *majoris* tribuatur, quamvis in causam seu principium cadat. Hanc itaque Arianorum objectionem fallacia peccare monet S. Gregorius Nazianzenus; &, *Ab eo quod secundum rationem quamdam dicitur, ad id quod simpliciter dicitur, captiose progredi. Nam cum nos*, inquit, *hanc vocem; majus, causæ naturæ tribuamus, inferunt ipsi natura majorem esse. Quod perinde est ac si dicentibus nobis, Hic mortuus homo, inferrent ipsi: Ergo homo*.

Eadem mens fuit S. Cyrilli Alexandrini in Thesauro Assertione 11. p. 85. *Nostræ vero consuetudini sese accommodans* (inquit) *Patri hoc tribuit, ut major sit: ut nimirum undequaque qualitas personarum gignentis & genitæ significetur. Tribuit autem æqualitatem, ne aliqua Patris a Filio essentiæ dissimilitudo intelligatur. Æqualis itaque essentiæ ratione existens cum Patre Filius, similisque per omnia, majorem illum vocat, tamquam principio carentem ipse principium habens, ea tantum ratione quod ex Patre est: tametsi existentiæ ratione cum eo conveniat*.

Addit S. Cyrillus: Minus apte, minusque commode ea inter se conferri quæ diversæ naturæ sunt: nemo enim hominis naturam inquirens, dixerit, bovem homine esse majorem: ea autem inter se optime comparari ait, quæ sunt ejusdem naturæ. Ex quo colligit, Filium ejusdem esse naturæ cum Patre, hoc ipso quod cum eo in ratione majoris & minoris confertur. Consubstantiale namque non potest consubstantiali majus, aut minus esse ratione substantiæ. Sic homo non est homine major quatenus homo est. Aliud statuit principium Sanctus Cyrillus, nempe differentiam in iis quæ ὁμοούσιον sunt, ex accidentibus peti. Hæc vero ut plurimum ex passione, aut alia causa emergere, non in ratione substantiæ sita esse. Sic homo homine major est mole & robore corporis, aut mentis acumine, non vero substantia. Cum igitur Deus omnis passionis expers sit, nulla plane ratione superare Patrem Filium consequens est. *Dicitur vero major, ut Principium coæterni germinis*.

Eadem mens fuit S. Joannis Damasceni *lib. 1. de Fide Orthodoxa*, cap. 6. *Quod si dicimus*, inquit, *Patrem esse Principium Filii, eoque majorem: non priorem illum esse Filio significamus tempore, vel natura (nam per ipsum fecit sæcula) aut alio quopiam, præterquam ratione causæ: nimirum quia Filius a Patre genitus est, non Pater a Filio: & quia Pater naturaliter est causa Filii*.

Ante istos mens eadem fuit S. Hilarii lib. 9. de Trinitate. *Numquid* (inquit) *Pater major non est? Major utique Pater est, dum Pater est: sed Filius dum Filius est, minor non est. Nativitas Filii Patrem constituit majorem; minorem vero Filium esse, nativitatis natura non patitur*. Et infra: *Si igitur donantis auctoritate Pater major est, numquid per doni confessionem minor Filius est? Major itaque donans est; sed minor jam non est, cui unum esse donatur..... Major itaque Pater Filio est, & plane major, cui tantum donat esse, quatenus ipse est; qui innascibilitatis esse immaginem, Sacramento nativitatis impertit, quem ex se in forma sua generat; quem rursum de forma servi in formam Dei renovat*.

Mens eadem fuit Marii Victorini l. 1. contra Arium, dicentis: *Major Pater, quod ipse dedit ipsi omnia, & causa est ipsi Filio ut sit, ut isto modo sit*. Denique mens eadem fuit S. Augustini lib. *de Fide & Symbolo*, c 9. ubi illum S. Joannis locum, *Pater major est*, partim *propter administrationem suscepti hominis* dici ait: partim quia Filius *Patri debet quod est, hoc etiam utique debens Patri quod eidem Patri æqualis, aut par est: Pater autem nulli debet quidquid est*. Et lib. 3. contra Maximinum, c. 14. minorem

dicii

dici Filium ostendit, *vel ex forma servi, in qua vere minor est Patre: vel ut demonstraretur alter esse ex altero.*

Objicies tertio. Qui nescit diem judicii, non est unius essentiæ cum Patre, & verus Deus: siquidem non conveniunt ipsi omnia Dei attributa, quorum unum est omnium scientia: Atqui Filius nescit diem extremi judicii: non est igitur unius essentiæ cum Patre & verus Deus.

Probatur minor ex illis verbis Christi, Marci 13. *De die autem illo, vel hora, nemo scit, neque Angeli in cœlo, neque Filius, nisi Pater.* Et Matth. 24. *De die autem illa & hora nemo scit, neque Angeli cœlorum, nisi solus Pater.*

Responderunt huic argumento SS. Patrum nonnulli, Christum nescire diem judicii ut hominem, scire ut Deum. Ita S. Athanasius Oratione 4. adversus Arianos. *Cum hominibus* (inquit) *tamquam homo nescit. Divinitas autem existens in Patre, utpote Verbum, & Sapientia, novit, & nihil ignorat.*

Eodem modo hunc locum exponunt Eustathius Antiochenus apud Facundum lib. 11. p. 462. S. Gregorius Nazianzenus Oratione 36. S. Basilius Epist. 391. Sanctus Cyrillus Alexandrinus in Thesauro, Assertione 22. & alibi passim. Nosse autem Christum diem & horam judicii, ut Dei Filium: primo quia omnia per ipsum facta sunt, in quibus est & ipse judicii dies. *Si ipse est conditor sæculorum & temporum, atque hoc vere ita est: quomodo unum diem atque horam ignorare vobis censetur? Quomodo item ea quæ fecit, nescire potest?* (inquit S. Cyrillus) Secundo, quia *Omnia quæ Pater habet, sunt Filii, ut ipse testatur: at Pater ultimum illum diem & horam novit:* igitur *novit etiam Filius. Ita enim vere dixerit: Omnia quæ habet Pater, mea sunt.* Tertio, quia Filius est absolutissima Patris imago. Sed *Pater novit diem illum & horam; Filius itaque similis est hac in parte Patri; & sicut novit ille, novit & ipse.* Quarto, quia Filius Patrem novit. Igitur & finem creaturarum, supremique judicii diem novit. Enimvero, *Si omni notitia superius, præstantiusque est nosse Patrem: quomodo is qui, quod majus est, novit, ignorabit id quod minus est?* Quinto, quia Spiritus Sanctus diem judicii non ignorat, nec ipsum ab istius diei notitia Christus exclusit. Et certe *Si Spiritus omnia scrutatur, etiam occulta Dei (ut scriptum est): novit profecto omnia quæ in ipso sunt. Quod si Spiritus qui omnia scit, omniaque inquirere potest, a Filio accipit: (Ille enim, inquit, de meo accipiet) quomodo Filius censebitur ignorare, qui Spiritui omnia scienti suppeditat?* Has rationes apud S. Cyrillum, loco supra laudato, legere est.

Verum longe probabilius cum sit, Christum, qui *Constitutus est a Deo Judex vivorum, & mortuorum, &* *In quo sunt omnes thesauri sapientiæ & scientiæ reconditi*, nequidem ut homo est, supremi judicii diem & horam, vel quidvis aliud ignorasse: Respondeo, Locutionem illam qua se id ignorare Filius asserit, figuratam esse, idque dicere Christum nomine membrorum, & in ipsorum persona. Cum enim judicii diem ignorent homines, Christus quod nobis convenit, sibi ipsi tribuit ut caput nostrum. Ita hunc nodum solvit Eulogius Alexandrinus Patriarcha in libro adversus Agnoetas, apud Photium *Cod.* 230.) ubi ait: „ Christum Jesum Dominum nostrum, neque secundum humanitatem quidem, multo minus secundum divinitatem, ignorasse sepulchrum „ Lazari; neque etiam illum ultimum diem. Neque enim humanitas Christi in unam „ inaccessibilis & substantialis sapientiæ hypostasim admissa, quidquam velut rerum „ præsentium, ita futurarum poterit ignorare. Neque falsum esse potest quod dixit: „ Omnia quæcumque habet Pater, mea sunt. An ergo & Patri, nihil non audentes, „ ignorantiam adscribent? Enimvero hoc quod dicit Salvator, Ubi posuistis Lazarum? „ eo dixisse ait, ut præsentes Judæi scirent, illorumque memoriam firmaret. Docet „ etiam alia de Christo dicta κατὰ ἀναφορὰν, secundum figuram; alia κατὰ ἀλήθειαν secundum veritatem. Figurate dicitur, Illum pro nobis peccatum, & maledictum factum esse: neque enim fuit quidquam horum. Sed veluti sibi caput vendicat ea, „ quæ sunt reliqui corporis; ita Christus ea quæ corporis sunt sibi assignat. Secundum „ veritatem autem dicitur homo factus, & esuriisse, & sitivisse, & hoc genus similia. Quod si vero quis velit dicere eum figurate & anaphorice aliquid ignorare, eo „ quod corpus non sit extra ignorantiam, aut humana vox, cujus ipse caput est, is „ non

„ non abſurde loquitur, &c. Illud autem quod de extremo judicii die dictum, quod „ illum nemo novit, neque Angeli, neque Filius, niſi ſolus Pater, id quidam ob eam „ rationem dictum exiſtimant, ut Diſcipuli arbitrati quotidie ultimum diem imminere, „ ſemper vigilarent. Sed nihil obſtat quominus & hoc figurate dictum interpretemur, „ quemadmodum & illud, Tu ſcis inſipientiam meam. Sunt qui cenſeant illum dixiſſe „ quod ignoraret ultimum diem, ut humanæ naturæ ſignum proprium, quod illi ineſt; „ declararet & oſtenderet, non quod ipſe ignoraret.... Sed cum, ut B. Cyrillus docet, „ ſubtili mentis conceptu, & animi imaginibus per contemplationem, rem a re dividimus; tum videmus proprias naturæ cujuſque ut in ſe eſt, notas & proprietates. Aut „ (ut Gregorius Theologus tradit) quando naturæ ratione diſtinguuntur, etiam nomina „ naturarum ſimul dividuntur: Sed nudæ, puræque humanitatis ſignum proprium eſt ignorantia: Hac ratione ergo Chriſti humanitati, ut ſimplici & puræ humanitatis naturæ, conſideratæ præciſe ſecundum ea quæ a ſeipſa habet, adſcribi poterit ignorantia. Et hoc eſt quod Theologus explicavit, quando dixit: Scit quidem ut Deus, neſcit „ vero ut homo". Quibus dictis addit, quod „ ſi qui ex Patribus ignorantiam Salvatore ex parte humanitatis admiſerunt, id tamen non ut dogma ſanxerunt: ſed Arianorum inſaniam repreſſuri, qui omnia, quæ in Chriſto erant humana, ad Unigeniti „ divinitatem tranſtulerunt, ut increatum Dei Verbum creaturam oſtenderent; rectius „ hæc de humanitate dici poſſe exiſtimarunt, quam humana ab illis ad divinitatem „ trahi. Et ſi forte quis dixerit, etiam Patres figurate, ſeu anaphorice locutos eſſe, „ religioſius videbitur judicaſſe.

Ex quibus patet, facile exponi poſſe Patrum ſupra laudatorum ſenſa, qui inſcitiam Chriſto homini affingere viſi ſunt. Nempe non ex propria mente, nec abſoluto deſtinatoque judicio ipſos id feciſſe, ſed quadam veluti conceſſione, ut Arianorum impetus retunderent. Hi namque Chriſti divinitatem alterius a Patre ſubſtantiæ profeſſi, defectus huic omnes adſcribebant, utpote quam animæ loco extitiſſe Chriſto homini arbitrabantur. Hanc igitur injuriam a Divinitate avertere cupientes SS. Patrum plurimi, eam derivare in humanam naturam ſtuduerunt, & ipſam imprimis inſcitiam; ſed id (ut dixi) quadam veluti conceſſione, & ſuperabundanti reſponſione, quaſi dicerent: Dato & non conceſſo, quod ignorantia, & alii ejuſdem generis defectus a Chriſto ſegregari non poſſint: certe non eſt neceſſe ad Divinitatem Chriſti illos referre: cum in humanam potius naturam refundi poſſe videantur. Sic exponendi ſunt illi Patres, qui ignorantiam diei judicii ad humanam naturam referunt.

Reſp. tertio, Chriſtum neſciviſſe diem judicii nobis, non ſibi: ideſt, licet abſolute ſciverit, neſcivit tamen illum ut nobis revelaret. Cum nempe Chriſtus ut homo a Patre omnia didiciſſet, non tamen omnia quæ ſciebat loquendi poteſtatem habuit; ſed quædam revelare prohibitus eſt. Quod teſtatur ipſemet Joannis 12. *Quia ego ex me ipſo non ſum locutus. Sed qui miſit Pater, ipſe mihi mandatum dedit, quid dicam, & quid loquar &c. Quæ ergo loquor, ſicut dixit mihi Pater, ſic loquor*. Neſcit igitur diem & horam ſupremi judicii Chriſtus, ut homo eſt, quia neſcit eam ut Patris legatus & interpres. Id ita exponit S. Cyrillus, l. 9. de Trin. *Hanc*, inquit, *neſcitæ diei profeſſionem, non ignorationis eſſe infirmitatem, ſed tacendi diſpenſationem*. Et ad finem libri: „ Non itaque „ ignorat Filius, quod non ignorat Pater: neque quia ſolus Pater ſcit, idcirco neſcit „ & Filius, cum unitate naturæ Pater & Filius maneant. Quod autem Filius neſciat, „ in quo omnes theſauri ſapientiæ & ſcientiæ abſconditi ſunt, tacendi diſpenſatio ſit, „ ſicut ipſe Dominus teſtatus eſt, cum quærentibus Apoſtolis de temporibus reſpondit: „ Non eſt veſtrum ſcire tempora, vel momenta, quæ Pater poſuit in ſua poteſtate. „ Cognitio negatur, neque ſolum negatur, ſed & ſollicitudo cognitionis inhibetur, „ cum ſcire hæc tempora non eſt eorum. Ipſi certe nunc poſt reſurrectionem, loquendi tempus jam arbitrantes eſſe, interrogant. Atque illis Filius non jam ſe neſcire „ ait: ſed quod ſcire non ſit eorum quæ Pater in poteſtate ſua poſuerit, ne ad ſcientiam humanæ cognitionis evaderet, & Filius interrogatus, neſcire ſe dicens, nunc „ rurſum non neſcire ſe reſpondeat, ſed eorum eſſe neſcire: Patrem vero tempora non „ in ſcientia ſua, ſed in poteſtate poſuiſſe. Nam cum dies & momentum intra tempo-

„ rum

„ rum nomen sit: non potest videri diem & momentum restituendi in regnum Israel,
„ ipse ille qui restituturus eum est ignorare. Sed nos ad intelligentiam nativitatis suæ,
„ per exceptionem paternæ potestatis erudiens, neque se nescire respondit, & faculta-
„ tem ipsis scientiæ non concessam esse demonstrans, idipsum in sacramento paternæ
„ potestatis consistere est professus.

Contra. Si Christus ideo dicitur nescivisse diem judicii, quia non revelavit, sequitur & Patrem nescivisse, quia pariter non revelavit. Atqui dici non potest quod Pater nesciverit diem judicii, quamvis illum non revelaverit: ergo nec propterea diceretur Filius nescivisse, quod non revelasset arcanum illius mysterium hominibus.

Respondeo, nego consecutionem majoris. Ratio discriminis est, quia non officium Patris enuntiare aliquid hominibus, ac legatione fungi, cum ipse ingenitus sit, nec ab alio missus. Unde nulla fuit ratio cur aliqua exciperet, quæ nescire diceretur. Immo solus ea nosse dicitur, quæ sibi uni reservavit (ut *Actor.* 1. Christus ipse loquitur) *Non est vestrum nosse tempora, vel momenta, quæ Pater posuit in sua potestate*. At Filius a Patre missus est in mundum ut humanam indutus formam paternorum consiliorum administer esset, atque arcanorum interpres. Unde Pater quædam sibi servare potuit, quæ Christus ut homo potestatem revelandi hominibus non haberet: & quæ propterea nescire se profiteretur.

Objicies quarto. Ille cujus non est regnum dare a Patre paratum, non est æqualis Patri: sed regnum dare a Patre paratum, suum non esse Filius profitetur: igitur Filius non est æqualis Patri.

Probatur minor ex illis verbis Christi (Matth. 20.) *Sedere ad dexteram meam, vel sinistram, non est meum dare vobis, sed quibus paratum est a Patre meo.*

Respondeo, distinguo minorem: Filius profitetur non esse suum regnum dare, id est, non esse suæ æquitatis regnum dare propinquitatis jure, aut per meram gratiam indulgere, quod labore ac meritis comparandum est, concedo: id est, negat esse suæ potestatis regnum dare, nego. Vel iterum distinguo: Non est suum dare, ut homo, concedo: ut Dei Filius, nego. Unde Sanctus Augustinus, lib. 1. de Trinitate, c. 12. *Non est humanæ potestatis hoc dare; ut intelligatur hoc dare, per quod & Deus æqualis est Patri.*

Objicies quinto. Qui est primogenitus omnis creaturæ, non est Deus; sed Christus est primogenitus omnis creaturæ: ergo non est Deus.

Probatur minor ex testimonio S. Pauli in Epistola ad c. 1. Colossenses, *Qui est imago Dei invisibilis, primogenitus omnis creaturæ*. Quæ verba divinam potius quam humanam spectare naturam, Apostoli ratio ostendit: *Quoniam* (inquit) *in ipso condita sunt universa in Cœlis, & in terra*. In eo enim sunt omnia condita ut Verbum est, non ut homo est.

Respond. distinguo majorem: Si sit ita primogenitus omnis creaturæ ut sit e rerum creatarum numero, & ante creatas res omnes procreatus sit, concedo; si sit primogenitus omnis creaturæ, tum quia ab æterno ex Patre genitus, creaturarum causa fuit: tum etiam quia filiorum adoptionem cum creaturis primus communicavit, nego. Hoc autem posteriori dumtaxat sensu Christus omnis creaturæ primogenitus nuncupatur. Sicut enim Primogenitus mortuorum non ideo dicitur, quod prius mortuis cæteris vita functus sit, sed causa sit resurrectionis ex mortuis: *Ita Primogenitus creaturæ nominabitur, quod causa sit educendæ ex non extantibus, ad hoc ut extet, creaturæ* (inquit S. Basilius, l. 4. contra Eunomium). Suffragatur S. Cyrillus in Thesauris, Assertione 25. ubi Christum asserit Primogenitum vocari, quod primus Filii appellationem cum hominibus communicaverit, ejusque causa fuerit. *Quippe*, inquit, *Scriptura demonstrare voluit, nos omnes in Filio, & per Filium ad eamdem vocatos esse formam, Dei Filios per gratiam effectos. Atque ipse principium est datæ nobis gratiæ; & ex immensa sua benignitate similes sibi facit eos, qui per ipsum facti sunt.*

Objicies sexto. Qui sunt unum concordia dumtaxat & consensione voluntatum, non sunt unum essentia; sed Pater & Filius sunt unum dumtaxat concordia & consensione voluntatum; ergo non sunt unum essentia; proindeque Pater & Filius non sunt unus Deus.

Pro-

Probatur minor ex verbis Christi (*Joannis* 17.) ubi pro Discipulis suis orat: *Ut sint unum*, inquit, *sicut & nos unum sumus*. Et in versu præcedenti: *Ut omnes*, inquit, *unum sint, sicut tu Pater in me, & ego in te, ut & ipsi in nobis unum sint*. Ex quibus sic colligo: Similem unitatem Christus Discipulis adprecatur illi qua unus est cum Patre: atqui Christus Discipulis solam unitatem concordiæ adprecatur: sola itaque concordia Pater & Filius unum sunt.

Respondeo, nego minorem. Ad ejus probationem distinguo minorem. Christus adprecatur similem unitatem quantum ad aliqua, concedo; quantum ad omnia, nego. Adprecatur enim illis unitatem quam homines consequi possunt: at cum Christus unum sit cum Patre & essentia & concordia, solam concordiæ unitatem homines consequi possunt: Igitur solam illis unitatem concordiæ adprecatur. Sicut cum ait: *Estote perfecti, sicut Pater vester cœlestis perfectus est*: ad infinitam illos & divinam sanctimoniam non adhortatur, sed ad eam, ad quam homines aspirare possunt, divinæ sanctimoniæ imitationem. Ita hunc locum exponit Sanctus Athanasius Oratione 4. contra Arianos, pag. 266. *Non igitur*, inquit, *ut nos essemus qualis ipse, dictum est ab eo, Ut unum sint, quemadmodum & nos sumus: sed ut quemadmodum ille, utpote Verbum in Patre suo est, ita quoque & nos aliqua similitudine & rudi formula, dum in eum respicimus efficeremur unum, una inter nos & mutua concordia animi & spiritus unitate; nec dissentiamus ut Corinthii, sed ita concordes simus, ut quinque illa millia in Actibus Apostolorum; qui quasi unus homo censeri poterant. Ut enim filii, non autem ut ille Filius, & ut Dii, non autem ut ille ipse Deus; & misericordes veluti Pater, non ut Pater: ita unum sitis, quemadmodum Pater & Filius; non quod futuri simus ita ut Pater naturaliter est in Filio, aut Filius in Patre: sed pro nostra natura, & quatenus fieri potest, ut inde formulam, similitudinemque mutuemur, discamusque nos oportere unum esse, ea ratione quam in miserendo paulo ante didicimus*.

Eam expositionem confirmat Sanctus Athanasius ex istis verbis: *Ego gloriam quam dedisti mihi, dedi illis, ut sit unum, quemadmodum nos unum sumus*. Quæ sic declarat: „ Qui dicit, Quemadmodum, similitudinem & exemplum ejus, de quo loquitur, significat. Verbum igitur jure & essentialiter identitatem naturæ cum Patre obtinet. „ Nobis autem datum est ut imitemur; nam statim subintulit: Ego in illis, & tu „ in me, ut absolute in unum perficiantur. Quo loco in posterum majus quiddam, „ & perfectius a nobis Dominus postulavit. Certum enim est Verbum in nobis esse „ factum, quippe quod nostrum corpus induerit. Tu autem in me, Pater, quoniam „ tuum sum Verbum, & quia tu in me eo quod tuum sim Verbum. Ego porro in „ illis per corpus meum; & quia per te in me hominum salus perficitur: rogo te, „ ut & ipsi fiant unum secundum rationem mei corporis, & secundum ejus perfectio- „ nem, ut & ipsi perfecti reddantur, cum habeant cum corpore meo unitatem, & „ in eo unum fiant, & quasi quos ipse gestem, pariter unum corpus fiant, & unus „ spiritus". Legatur & Oratio V. p. 307. & 312. In eamdem expositionem conspirat S. Cyrillus in *Thesauro*, *Assertione* 12. *p.*121.

Respondeo secundo, nego secundam minorem, quod scilicet eo in loco solam unitatem concordiæ Christus Discipulis adprecetur. In Fidelibus enim arctior est unitas quam voluntatis solius: cum inter eos naturalis etiam unitas existat aliqua; primo quia per naturam Fidei unum sunt. Deinde, quia regenerati sunt in unius vitæ atque æternitatis naturam. Tertio, quia naturalis unitas in nobis efficitur, eo ipso quod vere Verbum caro factum est, & nos vere Verbum carnem cibo Dominico sumimus. Quibus tamen unitatis quadamtenus naturalis modis, longe diversa est, longeque præstantior Patris & Filii unitas, utpote quæ in essentiæ identitate posita sit. Hæc responsio est Sancti Hilarii l. 8. de Trinitate. *Si ergo*, inquit, *per fidem, id est, per unius fidei naturam, unum omnes erant: quomodo non naturalem in his intelligis unitatem, qui per naturam unius fidei unum sunt?* Et infra: *Sin vero regenerati in unius vitæ atque æternitatis naturam sunt, per quod anima eorum & cor unum est: cessat in his assensus unitas, qui unum sunt in ejusdem regeneratione naturæ*. Et ibidem notat, Dominum ita precatum non fuisse: *Pater, sicut nos unum volumus, ita & illi unum velint, & unum per concordiam*

simus

ſimus omnes. Sed, *Ut unum ſint, ſicut & nos unum ſumus*, ut cum in nobis, tum in Patre & Filio, naturalem unitatem oſtenderet, quamvis in Patre & Filio, quam in nobis, præſtantiorem.

Et infra: „Eos nunc, *inquit*, qui inter Patrem & Filium voluntatis ingerunt unitatem, „ interrogo, utrumne per naturæ veritatem hodie Chriſtus in nobis ſit, an per concor- „ diam voluntatis? Si enim vere Verbum caro factum eſt, & nos vere Verbum carnem „ cibo Dominico ſumimus: quomodo non naturaliter manere in nobis exiſtimandus eſt, „ qui & naturam carnis noſtræ jam inſeparabilem ſibi homo natus aſſumpſit, & natu- „ ram carnis ſuæ ad naturam æternitatis, ſub Sacramento nobis communicandæ carnis „ admiſcuit? Ita enim omnes unum ſumus, quia & in Chriſto Pater eſt, & Chriſtus „ in nobis eſt. Quiſquis ergo naturaliter Patrem in Chriſto negabit, neget prius natu- „ raliter vel ſe in Chriſto, vel Chriſtum ſibi ineſſe, quia in Chriſto Pater, & Chriſtus „ in nobis, unum in his eſſe nos faciant. Si vere igitur carnem corporis noſtri Chriſtus „ aſſumpſit, & vere homo ille, qui ex Maria natus fuit, Chriſtus eſt, noſque vere „ ſub myſterio carnem corporis ſui ſumimus, & per hoc unum erimus, quia Pater in „ eo eſt, & ille in nobis: quomodo voluntatis unitas aſſeritur, cum naturalis per Sa- „ cramentum proprietas perfectæ Sacramentum ſit unitatis?... Eſt ergo in nobis ipſe „ per carnem, & ſumus in eo, dum ſecum hoc quod nos ſumus in Deo eſt. Quam „ autem in eo per Sacramentum communicatæ Carnis & Sanguinis ſimus, ipſe teſtatur „ dicens: Et hic mundus jam me non videt, vos autem me videbitis, quoniam ego „ vivo, & vos vivetis, quoniam ego in Patre meo, & vos in me, & ego in vobis. „ Si voluntatis tantum unitatem intelligi vellet, cur gradum quemdam atque ordinem „ conſummandæ unitatis expoſuit: niſi ut cum ille in Patre per naturam divinitatis „ eſſet, nos contra in eo per corporalem ejus nativitatem, & ille rurſum in nobis „ per Sacramentorum ineſſe Myſterium crederetur, ac ſic perfecta per Mediatorem „ unitas doceretur, cum nobis in ſe manentibus ipſe maneret in Patre, & in Patre „ manens maneret in nobis, & ita ad unitatem Patris proficeremus, cum qui in eo „ naturaliter ſecundum nativitatem ineſt, nos quoque in eo naturaliter ineſſemus, ipſo „ in nobis naturaliter permanente? Quam autem in nobis naturalis hæc unitas ſit, „ ipſe ita teſtatus eſt: Qui edit Carnem meam, & bibit Sanguinem meum, in me ma- „ net & ego in eo, &c.

Addit Sanctus Hilarius, diverſam, longeque excellentiorem unitatem eſſe Patris & Filii, quam ipſorum inter ſe hominum: „ Unitatem noſtram ad Deum, *inquit*, Dominus „ pro nobis precatus eſt; ſuam vero obtinet ille, & in ea manet. Nec per Sacramen- „ tum diſpenſationis unum ſunt, ſed per naturæ nativitatem, dum nihil in eo ex ſe „ Deus eum gignendo degenerat. Unum ſunt, dum quæ de manu ejus non rapiun- „ tur, non rapiuntur de manu Patris: dum eo cognito Pater cognitus eſt, dum eo „ viſo Pater viſus eſt, dum quæ loquitur, Pater in ſe manens loquitur, dum in ope- „ rante ſe operatur Pater, dum ipſe in Patre eſt, & Pater in eo eſt. Hoc non præ- „ ſtat creatura, ſed nativitas: non efficit voluntas, ſed poteſtas: non loquitur unani- „ mitas, ſed natura. Quia non eſt unum creari & naſci, neque velle idipſum eſt quod „ & poſſe, neque concordare idem eſt quod manere.

Objicies ſeptimo. Trium priorum ſæculorum Patres Filium non eſſe verum Deum, & Patri conſubſtantialem atque coæternum propugnarunt, ſcilicet Sanctus Juſtinus Martyr in *Dialogo cum Triphone*, Sanctus Irenæus, Tatianus Juſtini Martyris diſcipulus in lib. contra Græcos, *ubi ita ſcribit*: „ Deus erat in principio: principium autem „ rationis eſſe potentiam accepimus. Etenim Dominus omnium, cum ipſe eſſet totius „ univerſi ſubſtantia, quatenus nulla adhuc erat facta creatura, ſolus extabat. Qua- „ tenus vero tota vis & potentia, ac tam eorum quæ videri poſſunt, quam quæ vi- „ deri nequeunt, ſubſtantia erat ipſe, cum eo erant omnia. Nam cum ipſo per ra- „ tionalem vim λόγος ipſe, qui in illo erat, produxit. Voluntate porro ſimplicitatis „ ipſius λόγος erupit: qui quidem non in vacuum emanans, primigenium opus Patris „ fuit. Filium igitur Patris voluntate, non natura productum, & primam dumtaxat „ creaturam eſſe exiſtimavit Tatianus.

Patres Ante-Nicæni Arianis & Socinianis non favent.

Non

Non absimilis fuit Theophili Antiocheni sententia, l. 2. *Ad Autolycum*, ubi de Deo sic loquitur: *Verbum operum suorum administrum adhibuit, ac per ipsum omnia molitus est*. Et cum scripsisset, Deum in Paradiso inambulasse, quærit qua ratione Deus ambulare dicatur, qui nullo loco coerceri potest; & respondet: „ Deum ipsum ac Patrem „ universorum comprehendi loco non posse, nec in eo deprehendi, sed Verbum ipsius „ per quod omnia molitus est, quæ est virtus ipsius ac sapientia, personam in se Pa- „ tris, & omnium Domini suscipiens, in paradisum venit sub persona Dei, & cum „ Adamo collocutum est. *Tum enarrat quomodo Verbum a Patre productum sit*. Ante- „ quam ulla res existeret, *inquit*, consiliarium habebat istum, qui est mens ipsius & „ sapientia. Cum autem efficere voluit Deus quæcumque deliberaverat, hunc λόγον ge- „ nuit prolatitium, primogenitum omnis creaturæ: non ut Verbo vacuus ipse fieret, „ sed ut Verbum gigneret, & cum Verbo suo perpetuo versaretur. *Et postquam sub- „ jecit verba 1. cap. S. Joannis*: In principio erat Verbum, *&c. subjungit*: Verbum „ itaque cum sit Deus, & ortum habeat ex Deo, quandocumque vult Pater universo- „ rum, mittit ipsum quemlibet ad locum: eoque veniens, auditur, ac videtur, ab illo „ missum, & in loco reperitur ". Porro qui loco comprehenditur, qui sermo prolatitius est, qui mittitur a Patre quocumque ipse vult, qui est operum Patris administer, ille non est verus Deus, consubstantialis & coæternus Patri: ergo Filium non esse verum Deum Patri consubstantialem & coæternum, Teophilus Antiochenus opinatus est.

Ejusdem opinionis fuit Origenes in libris περί ἀρχῶν Tomo 2. in Joannem, aliisque in locis. Et ne peculiaris ea fuisse Origenis videatur, Clemens Alexandrinus, in libris *Stromatum & Hypotyposeon*, & Dionysius Alexand. in lib. *Contra Sabellium*, ubi Filium Dei *Opus quoddam* vocat, quod non *erat antequam fieret*, in eamdem assertionem conspirarunt, ut communis ea fuisse totius Alexandrinæ Ecclesiæ sententia videri possit.

S. Gregorius Neocæsareensis Filium quoque Dei vocavit *creaturam & opus*, teste Sancto Basilio Magno *Epistolis* 4. & 60.

Sanctus Methodius Martyr apud Photium, Cod. 235. *eidem sententiæ favet*. „ Duas „ vires, *inquit* in iis quæ ante confessa sunt, esse diximus effectrices; unam quæ ex „ non extantibus nuda voluntate, sine cunctatione, simul ac voluit, per seipsam mo- „ litur quidquid vult facere, eaque est Pater. Alteram, quæ componit, & varietate „ quadam exornat ad prioris imitationem quæ jam facta sunt; & est Filius omnipo- „ tens, ac fortis manus Patris, in qua postquam fecit materiam ex non extantibus, „ exornat. Si autem Pater & Filius sint duæ virtutes (ut Methodius asserit) Pater „ & Filius non sunt unus Deus.

Tertullianus lib. *contra Praxeam*, cap. 5. & 7. & lib. *Contra Hermogenem*, cap. 3. & lib. 2. *Contra Marcionem*, cap. 27. ejusdem assertor est dogmatis. Necnon & Novatianus lib. *De Trinitate*. Non constat igitur ex Traditione, Filium esse consubstantialem Patri.

Respondeo, nego antecedens. Licet enim Patrum aliqui ante ortum Arianæ hæreseos minus proprie & minus caute quædam interdum scripserint, & quæ specie tenus huic hæresi patrocinari videntur, fidem tamen Sacrosanctæ Trinitatis & Divinitatis Filii Dei quoad substantiam & caput Catholici Dogmatis, constantissime asseruerunt. Ratio autem cur minus accurate locuti sint, ea est, quod ad Philosophiæ Platonicæ decreta Christianæ Fidei explicationem temperandam esse duxerint, atque similia fere scripserint iis quæ a Philosophis istius Sectæ de Patre universorum, & de Mente ipsius, quæ & λόγος ab ipsis dicebatur, doceri consueverant. Sic. S. Athanasius, lib. *de Incarnatione Verbi*, Filii Divinitatem persuadere Gentibus studet, argumentis ex Platonicorum doctrina depromptis, ut fidem nostram nihil proponere incredibile luculentius ostendat. *Nam si confitentur*, (inquit) *esse aliquem Dei λόγον & hunc ducem universitatis esse, atque in ipso creaturam omnem a Patre fabricatam esse: hujus item providentia illuminari cuncta, vivificari, & esse, ipsumque in omnibus regnare; adeo ut ex providentiæ operibus, tam ipse, quam per eam Pater agnoscatur: Animadverte, obsecro, an non imprudentes contra semetipsos irrisionem illam contorqueant*.

De veteribus illis trium priorum sæculorum Patribus S. Hieronymus, in *Apologia*

2. con-

2. *contra Rufinum* sic loquitur. *Non statim illos hæreticos judicabo. Fieri enim potest ut vel simpliciter erraverint, vel alio sensu scripserint, vel a librariis imperitis eorum paulatim scripta corrupta sint. Vel certe antequam in Alexandria quasi dæmonium meridianum Arius nasceretur, innocenter quædam & minus caute locuti sunt, & quæ non possint perversorum hominum calumniam declinare.*

Fatendum tamen est, hoc in dogmate, sicut in aliis Fidei Catholicæ capitibus, factum esse, ut emergentibus hæresibus, quæ illius puritatem infuscare conatæ sunt, multum ad ejus professionem perspicuitatis accesserit. Unde locum hic habet celebris illa S. Augustini sententia lib. 16. *de Civitate Dei*, cap. 2. *Multa quippe ad fidem Catholicam pertinentia, dum Hæreticorum callida inquietudine agitantur, ut adversus eos defendi possint, & considerantur diligentius, & intelliguntur clarius, & instantius prædicantur: & ab adversario mota quæstio, discendi existit occasio.*

Et libro 2. *de bono Perseverantiæ*, cap. 20. *Dicimus enim*, inquit, *singulas quasque hæreses intulisse Ecclesiæ proprias quæstiones, contra quas diligentius defenderetur Scriptura divina, quam si nulla talis necessitas cogeret*. Testimonia porro SS. Justini, Irenæi, Gregorii Neocæsareensis, Clementis Alexandrini, & Dionysii Alexandrini, necnon Tertulliani, & Novatiani in secundo & tertio hujus Operis Tomo, propriis locis, ac Dissertationibus exposuimus; illosque Auctores eripuimus Arianis & Socinianis. Origenem in luto erroris hærentem deseruimus. Tatianus exponi benigne potest, ut qui Filium *Opus primigenium Patris* vocaverit, quatenus sermo exterior est, ad effectum productus, cum dixit Deus, *Fiat lux, fiat firmamentum*, &c. Non quatenus est sermo interior ex Deo prodiens ad cogitatum. Sic enim Patri coæternus est. Voluntate porro Patris erupit λόγος priori modo spectatus; sed sub secunda illa ratione, non erupit voluntate, nisi concomitante, (quatenus non invitus Pater Filium genuit) sed natura. Unde *Verbum a Patre genitum, ad imitationem illius, a quo genitus est, Patris, immortalitatis imaginem hominem fecisse*: Necnon *Deum in hominis forma natum esse*, idem Auctor asserit.

Dissert. 6. 7. & 8. in Hist. Sæc. 2. Item Dissert. 9. Art. 3. & Art. 4. Proposit. 2 Dissert. 16 in Histor. 3. Sæculi, Art. 2. & Dissert. 19.

Theophilus Antiochenus eodem sensu Filium *sermonem prolatitium* appellat: missum autem & loco circumscriptum ait, secundum formam extraneam, quam assumpsit; vel ad tempus, ut se hominibus aspectabilem præberet ante Incarnationem, (secundum sententiam Theophilo cum aliis Patribus Græcis communem) vel in perpetuum, cum homo factus est; *Patris* autem dicit *administrum*, non quod per ipsum velut per instrumentum condiderit universa, sed quod una sit Patris Filiique potestas ac operatio. Unde in eodem libro ait: *Non erant Prophetæ cum mundus crearetur; sed sapientia Dei quæ in ipso est, Sermoque ejus Sanctus semper præsto erat: quapropter per Salomonem Prophetam sic fatur: Cum ipse præpararet cœlos aderam*. Ibidem: *Ut constaret Deum Sermone suo creasse cœlum & terram, scriptum est: In principio creavit Deus cœlum & terram*. Ibidem *Filium Dei* vocat *Sermonem perpetuo existentem, & insitum in corde Dei Patris. Antequam enim quidquam eorum, quæ facta sunt, fieret, hunc consiliarium habuit, &c.*

Methodius duas vires appellat Patrem & Filium, non ἐσιωδῶς, sed ὑποςατικῶς: & ita improprie vocat duas personas, quamvis una sit virtus & potestas Patris & Filii.

Sed alia in *Convivio decem Virginum* duriora habet Methodius, & quæ non satis ex Thologiæ norma dicta sint, ut illud quod legitur *Oratione* 3. Christum esse *Antiquissimum Æonum & primum Archangelorum*. Sed nihilominus ipsum qua verbum est, verum, perfectumque Deum confitetur. De Adamo enim ait: *Verbum, quod est ante sæcula, in illum venit, seque illi conjunxit. Decebat enim primogenitum Dei ac unigenitum germen (id est Sapientiam) primum formato, primoque ac primogenito hominum generi hominis admixtum, hominem fieri. Id enim Christum esse hominem pura perfectaque Deitate plenum, & Deum qui in homine capiatur. Congruentissimum quippe erat antiquissimum Æonum, & primum Archangelorum cum hominibus versaturum, in antiquissimo primoque hominum inhabitare, id est Adamo*. Filium igitur Dei *primum Archangelorum* vocavit Methodius, non quod ex ordine sit Angelorum, solaque donorum ac missionis præstantia sit illis prior: sed quod a Patre missus in mundum ad salutem hu-

S. Methodius Arianis & Socinianis non patrocinatur.

manam consummandam, *Angelus magni consilii* merito fuerit a Prophetis nuncupatus.

Durius quoque dictum videri posset, qui eodem in Opere habet *Oratione* 7. ubi Virgines a Christo, qui major ipsis est, habere testimonium ait, sicut Filius testimonium habet a Patre qui ipso major est. Sed nihil hic asserit Methodius ab aliorum Patrum sensu & communi Ecclesiæ fide alienum. Vel enim de Filio secundum naturam assumptam loquitur, vel Patrem Filio secundum Divinitatem spectato majorem esse vult auctoritate Principii, non substantia & natura: „ Decebat, *inquit*, ut aliis omnibus se„ cundum Patrem major, eo teste uteretur, qui solus ipso major esset, id est Patre. „ Et ego horum quæ in laudem castitatis peroratura sum, non homines producam „ auctores, sed eum cui curæ sumus, & qui cunctis eminet, omnemque tulit partem, „ hunc illius cultorem asseram, ipsiusque formæ amatorem, ac plane idoneum testem. „ Idque adeo etiam in Cantico Canticorum, omnibus qui velint, perspicue intelligere „ licet, ubi Christus sit, in Virginitatis firmiter proposito constantes, laudibus coro„ nans, ait: Sicut lilium in medio spinarum, sic proxima mea in medio filiarum". Lege Leonis Alatii hunc in Methodii locum Observationes.

Dici etiam posset cum Photio, ab Hæreticis violatum esse hoc Methodii Opus. *Observandum* (inquit ille in Bibliotheca Codice 237.) *Dialogum hunc, qui Symposium inscribitur, sive de castitate, magnam partem adulteratum esse: offendes enim in illo adjectas & Arianas vanasque opinationes, aliasque male sentientium fabulas*. Et *Codice* 162. refert Andream quemdam inclusum ex Hæreticorum *Incorrupticolarum* secta, Sanctorum Patrum, in quibus & Methodium nominat, sententias depravasse: quam propter temeritatem ab Eusebio Thessalonicensi Episcopo vapulavit. „ Patrum item lectissimo„ rum sententiis, *inquit*, Athanasii, & trium Gregoriorum, admirandorum, inquam, „ illius patratoris, & Gregorii Theologi, ac Beati Nisseni Episcopi, Basilii similiter „ Cæsareæ Antistitis, & Joannis Chrysostomi, Cyrilli Alexandriæ, Constantinopolita„ næ sedis Præsulis Procli, sancti ad hæc Martyris Methodii, & Quadrati. Quorum„ dam enim ex his dicta quædam Andreas avulserat, ac perverterat, simulque mali„ tiose, aut imperite interpretando, errorem suum ex illis, ut sibi quidem persuasit, „ confirmarat. Verum ob hæc omnia justas Eusebio pœnas dedit, ob adulterationem, „ inquam, Sanctorum Patrum, & improbitatem atque inscitiam: quodque Hæreticorum „ dicta quædam compilans, sanctis ea Patribus attribuere sit ausus". Sed cum Andreæ error Filii Divinitatem non impugnaret, sed passibilis dumtaxat, atque corruptibilis corporis in Christo ante resurrectionem naturam; non est quod Methodii Symposium in iis quæ de Filio Dei durius dicta videntur, ab Andrea illo interpolatum suspicemur.

Lactantius Arianis & Socinianis non favet.

Objicies octavo auctoritatem Lactantii, lib. 4. cap. 8. ubi hanc statuit inter Angelos & Verbum differentiam: Illi enim (*inquit*) ex Deo taciti Spiritus exierunt, quia non „ ad doctrinam Dei tradendam, sed ad ministerium creabantur. Ille vero cum sit „ & ipse Spiritus, tamen cum voce ac sono ex ore Dei processit, sicut Verbum, ea „ scilicet ratione, quia voce ejus ad populum fuerat usurus; id est quod ille Magister „ futurus esset Doctrinæ Dei". Igitur Filius Dei ex ordine est Spirituum creatorum, Lactantio teste, hocque solo ab Angelis differt, quod ex ore Dei processerit sicut Verbum, prolatitium sane, siquidem cum voce & sono. Et lib. 4. cap. 6. „ Deus igitur, *inquit*, „ machinator constitutorque rerum, antequam præclarum hoc opus mundi adoriretur, „ sanctum & incorruptibilem & incomprehensibilem Spiritum genuit, quem Filium „ nuncuparunt. Et quamvis alios post innumerabiles per ipsum creavisset, quos Ange„ los dicimus; hunc tamen solum primogenitum divini nominis appellatione dignatus „ est, patria scilicet virtute ac majestate pollentem". Licet ergo Filius Dei ante mundum & creaturas omnes genitus sit, non tamen Patri coæternus est, neque natura, sed dignatione Deus.

Et c. 29. „ Cum quis (*inquit*) habet Filium, quem unice diligit, qui tamen sit in „ domo & manu Patris, licet ei nomen Domini potestatemque concedat; civili tamen „ jure & domus una, & unus Dominus nominatur: sic hic mundus una Dei domus, & „ Filius & Pater, qui unanimes incolunt mundum, Deus unus, quia & unus est tamquam „ duo, & duo tamquam unus. Neque id mirum cum Filius sit in Patre, quia Pater „ dili-

„ diligit Filium ,& Pater in Filio, quia voluntati Patris fideliter paret ". Sicut ergo in humanis Filius non est unus dominus cum Patre, nisi civili quadam & morali ratione: ita Filius Dei non est unus Deus cum Patre nisi moraliter, ob unitatem affectus, ob gratuitam dominii communicationem cum ipso a Patre factam, ob mutuum amorem, & quia Filius voluntati Patris obsequitur. Non obsequeretur autem nisi minor esset.

Ad primum respondeo, nego consequens. Namque *ad ministerium creatum* Dei Filium negat Lactantius, sicut conditi sunt Angeli: *Deum ex Deo genitum*, appellat: *Bis natum, primum in Spiritu, postea in carne* profitetur: *Nulli alii opera Dei esse nota, nisi Filio soli qui est Verbum Dei, & quem regnare in perpetuum necesse est*, contestatur: idque ex illis verbis *Psalmi* 44. demonstrat: *Eructavit cor meum Verbum bonum: dico ego opera mea Regi*. Urget quoque illud S. Joannis oraculum: *In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum: hoc fuit in principio apud Deum. Omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil*. Ex quibus evincitur Lactantium existimasse Filium Dei verum Deum esse & Verbum Patri coæternum. Cum autem ait, ipsum processisse ex ore Dei cum voce ac sono, spectat ipsum qua Verbum externum est, & ad creaturarum molitionem exterius prolatum, non quatenus Verbum est interius, & ratio ac sapientia Patris: *Merito igitur* (inquit) *sermo & Verbum Dei dicitur: quia Deus procedentem de ore suo vocalem Spiritum, quem non utero, sed mente conceperat, inexcogitabili quadam Majestatis suæ virtute ac potentia in effigiem, quæ proprio sensu ac sapientia vigeat, deprehendit*. Sed quatenus Verbum internum est, Patri coæternum, & ejusdem cum illo virtutis agnoscit Lactantius: *Nostræ voces*, inquit, *licet misceantur, atque evanescant: tamen plerumque permanent literis comprehensæ; quanto magis Dei vocem credendum est & manere in æternum, & sensu ac virtute comitari, quam de Deo Patre, tamquam rivus de fonte traduxerit. Quod si quis miratur ex Deo Deum prolatione vocis ac Spiritus potuisse generari, si sacras voces Prophetarum cognoverit, desinet profecto mirari*. Et initio cap. 9. ait Filium Dei, *melius a Græcis λόγον dici, quam a nobis Verbum sive sermonem; λόγος enim & sermonem significat, & rationem: quia ille est vox & sapientia Dei*. Potest itaque spectari duplici respectu Dei Filius, & ut vox est ac sermo exterior; & ut ratio est, & Sapientia Dei, seu Verbum interius.

Ad secundum locum respondeo: Ibi Verbum istud, *dignatus est*, æque & stricte non sumi, sed improprie, prout communicationem significat alicujus dignitatis, sive fiat illa gratiæ nomine, sive nativitatis jure. Certe Lactantius non ob aliam rationem Filium Dei hoc nomine insignitum fuisse asserit a Patre quam *paterna virtute ac majestate polleret*; secum nempe vi generationis communicata. Unde statim subjungit: *Esse autem summi Dei Filium, qui sit potestate maxima præditus, non tantum congruentes in unum voces Prophetarum, sed etiam Trismegisti prædicatio, & Sybillarum vaticinia demonstrant, &c. Sybilla Erythræa in Carminis sui principio, quod a summo Deo exorsa est, Filium Dei ducem & imperatorem omnium his versibus prædicat, &c.* Et initio cap. 7. *Fortasse* (inquit) *quærat aliquis hoc loco, quis sit iste tam potens, tam Deo charus, & quod nomen habeat; cujus prima nativitas non modo antecesserit mundum, verum etiam prudentia disposuerit, virtute construxerit? Primum scire nos convenit, nomen ejus ne Angelis quidem notum esse, qui morantur in cœlo, sed illi soli ac Deo Patri*. Qui autem mundum prudentia disposuit, virtute construxit, æquo jure cum Patre rerum omnium creator est, adeoque verus Deus: & cujus nomen ipsi soli ac Deo Patri notum est, ille a nulla creata mente potest comprehendi, quæ est veri Dei notio. Adde Lactantium, cum loquitur de Filio, non dicere quod Pater ipsum fecerit, aut creaverit, seu genuerit: Cum vero loquitur de Angelis, ait Patrem ipsos per Filium genuisse.

Ad tertium locum, nego consequentiam: comparatio enim ista Lactantii ex humano jure & usu petita, non est accurata quoad omnia, sed tantum quoad aliqua, & secundum analogiam dumtaxat vera est. Quia scilicet Filius Dei unus est Dominus cum Patre, sicut Filius hominis alicujus unus est Dominus cum homine: licet non sit eadem in Filio Dei, & in Filio istius hominis dominii ratio. Nam civili tantum jure fi-

lius homo cum Patre homine unus Dominus est; natura autem, & indivisa potestate ac virtute, Dei Filius unus Dominus est cum Patre. Id constat ex verbis Lactantii in eodem capite: *Cum dicimus*, inquit, *Deum Patrem & Deum Filium, non diversum dicimus, nec utrumque secernimus: quia nec Pater sine Filio esse potest, nec Filius a Patre secerni: siquidem nec Pater sine Filio nuncupari, nec Filius potest sine Patre generari. Cum igitur & Pater Filium faciat, & Filius Patrem: una utrique mens, unus Spiritus, una substantia est: sed ille quasi exuberans fons est, hic tamquam defluens ex eo rivus: ille tamquam sol; hic quasi radius a sole porrectus, qui quoniam summo Patri fidelis & charus est, non separatur, sicut nec rivus a fonte, nec radius a sole, quia & aqua fontis in rivo est, & solis lumen in radio: æque neque vox ab ore sejungi, nec virtus aut manus a corpore divelli potest. Cum igitur a Prophetis idem manus Dei, & virtus, & sermo dicatur, utique nulla discretio est: quia & lingua sermonis ministra est, & manus, in qua est virtus, individuæ sunt corporis portiones*. Et post verba in argumento laudata, continuo subjungit: *Denique unum Deum esse tam Patrem, quam Filium, Isaias in illo exemplo, quod superius posuimus ostendit, cum diceret: Adorabunt te, & te deprecabuntur, quoniam in te Deus est, & non est alius Deus præter te. Sed & alio loco similiter ait: Sic dicit Deus Rex Israel, & qui eruit eum Deus æternus: Ego primus, & ego novissimus, & præter me non est Deus. Cum duas personas proposuisset Dei Regis, id est Christi, & Dei Patris, qui eum post passionem ab inferis excitavit, sicut ostendisse diximus Oseam Prophetam, qui ait: Et de manu inferorum eruam eum: tamen ad utramque personam referens, intulit: Et præter me non est Deus: cum posset dicere præter nos; sed fas non erat plurali numero, separationem tantæ necessitudinis fieri. Unus est enim solus liber, Deus summus, carens origine, quia ipse est origo rerum; & in eo simul Filius & omnia continentur. Quapropter cum mens & voluntas alterius in altero sit, vel potius una in utroque, merito unus Deus uterque appellatur: quia quidquid est in Patre ad Filium transfluit, & quidquid in Filio, a Patre descendit.*

Objicies, *Lactantium*, libri 4. *Divinarum Institutionum*, cap. 14. ipsius Christi testimonio probare, unum Deum esse colendum, quod nunquam se Deum esse dixerit. *Nec unquam se Deum esse dixit: quia non servasset fidem, si missus ut Deus tolleret, & unum assereret, induceret alium præter unum.*

Respondetur Christum ex *Lactantii* mente, non se dixisse Deum a patre diversum: Id enim si præstitisset, Deos Gentium non sustulisset pro munere missionis suæ; nam alium Deum præter unum induxisset, seque ab eo separasset: Sed ubi Christus se Deum dixit, se unum cum Patre Deum, ipsique coæternum nuncupavit; & ea ratione nonnisi Deos Gentium exclusit. Eam esse *Lactantii* sententiam, ex locis supra citatis, & ex Doctrinæ illius serie perspicuum & exploratum est. Ideo in capitibus sequentibus pro Christi Divinitate pugnat, & eas quæ ex passione peterentur objectiones solvit: Immo cap. 16. asserit eum qui *Ipse virtus, & Ipse justitia est, descendisse ut eam doceret, hominemque formaret*. Cap. 17. asserit illum esse æternum, & missum fuisse. *Ut denuo per eum qui esset æternus, legem sanciret æternam*. Cap. 18. ait: *Cum igitur ea quæ Deus fieri voluit, quæque per Prophetas suos multis sæculis ante prædixit, Christus impleret, ob ea incitati, & Divinas Literas nescientes, coierunt ut Deum suum condemnarent*. Et infra: *Quid de hujus crucis indignitate dicimus, in qua Deus a cultoribus Dei suspensus est atque suffixus?* Cap. 23. tradit Deum solum esse posse hominis Doctorem. Cap. 24. ait, Christum, si Dei majestatem ostentasset, mortales oculos claritatem majestatis ejus conspicere ac sustinere non potuisse. Capite denique 25. docet Christum fuisse Deum & hominem, inter Deum & homines medium constitutum, ut hominem perducere ad Deum posset: quia si Deus tantum fuisset, exempla virtutis homini præbere non posset; si homo tantum, non posset homines ad justitiam cogere. *Idcirco Mediator advenit, id est, Deus in carne, ut caro eum sequi posset, & ut eriperet morti hominem, cujus est dominatio in carne.*

Dices, Lactantius, *lib.* 4. *Institutionum*, *cap.* 3. ait *Factum esse Dei Filium per Spiritum*. Itaque sensit Filium Dei creaturam esse.

Res-

Respondeo, Lactantium loqui de temporali, non æterna Christi nativitate, ut locum inspicienti facile constabit. Cum autem Dei Verbum sola Spiritus sancti opera sine virili congressu ex Virgine Maria caro factum sit; rectissime scripsit Lactantius, eum per Spiritum factum esse, ut hominem, Dei Filium. Quod ipsum Angeli verba apud S. Lucam perspicue probant: *Spiritus Sanctus superveniet in te .... Ideoque quod nascetur ex te Sanctum, vocabitur Filius Dei.*

Dices Lactantium, *lib. 4. cap. 29.* unitatem Patris & Filii per mutuum consensum, & amoris concordiam explicare, ut inde manifestissime appareat unitatem essentialem non esse intelligendam.

Respondeo, Unitatem essentiæ in Patre & Filio ibidem adstruere Lactantium his verbis: *Cum dicimus Deum Patrem, & Deum Filium, non diversum dicimus, nec utrumque secernimus, seu separamus; siquidem nec Pater sine Filio potest esse, nec Filius a Patre secerni; cum nec Pater sine Filio potest nuncupari, nec Filius sine Patre generari. Cum igitur & Pater Filium faciat, & Filius faciat Patrem, una utrique mens, unus Spiritus, una substantia est. Sed ille quasi exuberans fons est, hic tamquam defluens ex eo rivus.*

Objicies, *Lactantium*, libro II. cap. 8. Verbum Patri coæternum negare. *De Matre*, inquit, *natus est, qui ante eam fuit, de Patre, qui aliquando non fuit. Hoc fides credat, intelligentia non requirat: ne aut non inventum putet incredibile, aut repertum non credat singulare.*

Respondetur, hæc verba ab aliquo Ariano inserta, ab octo Vaticanis Codicibus MSS. aliisque plurimis, & antiquioribus, & melioris notæ abesse; in Editionibus ad illos Codices collatis non haberi: sibi ipsi non attendisse interpolatorem, cum priora verba destruant, quod ille sequentibus adstruere voluit. Filium quippe coæternum & æqualem esse Patri profitetur. *Sicut Mater*, inquit, *sine exemplo genuit Auctorem suum; sic ineffabiliter Pater genuisse credendus est coæternum Deum.* Sed & quæ sequuntur in sinceris *Lactantii* Codicibus MSS. & in editis, Arianum illud assumentum penitus discerpunt. *Cum esset Deus ad excogitandum prudentissimus, ad faciendum solertissimus, antequam ordiretur hoc opus Mundi* (hoc est phrasi Scripturis usitatissima, Ab æterno) *quoniam pleni & consummati boni fons in ipso erat, sicut est semper; ut ab eo bono tamquam rivus oriretur, longeque proflueret, produxit similem sui Spiritum, qui esset virtutibus Dei Patris præditus. Quomodo autem id fecerit, in quarto libro docere conabimur.* Pater Lactantio boni fons est, Filius rivus ab eo procedens: Rivus autem cum fonte ejusdem plane naturæ atque substantiæ est; ac proinde æterni fontis rivus æternus. Præterea, similis est Patri Spiritus, virtutibus Dei Patris præditus, id est, attributis omnipotentiæ, omniscientiæ, cæterisque Deo propriis perfectionibus.

Denique Lactantius Arianos nominatim in Hæreticorum ordinem redigit, lib. 4. cap. ultimo. *Cum enim*, inquit, *Phryges, aut Novatiani, aut Valentiniani, aut Marcionitæ, aut Ariani nominantur, Christiani esse desierunt, qui Christi nomine amisso, humana & externa vocabula induerunt.*

Scio Petavium sentire hanc vocem, *Ariani*, perperam in contextum irrepsisse, immo in editionibus Thomasii & Isæi minime reperiri. Sed Petavio Baronium Cardinalem opponimus, asserentem vocem illam in novem Lactantii Operum MSS. exemplaribus in Vaticana Bibliotheca conservatis extare.

Dices, Arianos post Lactantii ætatem exortos, adeoque Lactantium ipsos nominatim non perstrinxisse. Id vero inficior. Lactantius enim libros Divinarum Institutionum conscripsit grassante Licinii persecutione, anno Christi 316. (ut observat Cardinalis Baronius) idque patet ex Operis Præfatione, in qua Constantinum magnum his verbis alloquitur: *Pro quo facto*, (scilicet ob pacem Ecclesiæ redditam) *dabit tibi Deus felicitatem .... Nam malis qui adhuc adversus justos in aliis terrarum partibus sæviunt*, &c. (Hoc est in Oriente sub Licinio) Licinius autem eam ob causam anno 317. a Constantino bello petitus, proximo victus, & Imperio exutus est. Arius vero (ex Orosio, lib. 7. cap. 28.) manifeste innotuit anno 315. quo tempore a Concilio Alexandri-

no ut hæreticus damnatus est. Jam igitur orta erat Ariana Hæresis cum Lactantius libros Divinarum Institutionum conscripsit.

Arnobius ob Arianorum & Socinianorum error alienus.

Objicitur ultimo auctoritas Arnobii, qui Lactantium præcessit, ejusque præceptor fuit. Hic passim Deum ingenitum credi debere asserit, & non habere Patrem, Matrem, &c. (lib. 1. & lib. 2.)

Respondeo, Arnobium his in locis solam excludere a Deo generationem, quam Gentiles Diis suis tribuebant, quos ex maris & feminæ commixtione in tempore esse genitos profitebantur. Sic lib. 1. „ Deus omnipotens neque genitus scitur, neque novam „ in lucem aliquando prolatus, nec ex aliquo tempore cœpisse.... At vero Juppiter, „ ut vos fertis, & patrem habet, & matrem, avos, avias, fratres, nunc nuper in utero „ ro matris suæ formatus, absolutus mensibus & consummatus decem. Ergo si hæc ita „ sunt, Juppiter esse Deus qui potest? *Et lib. 7. sic Gentiles alloquitur*: Vos Deos „ profitemini esse natos, & ex masculorum feminarumque seminibus conventionum pro„ genitos lege.... At vero nos contra ingenitos esse censemus. Hoc enim religiosum „ est credere. Vos habere sexus Deos... Nos discretos esse sexibus abnegamus, &c. "

Sed mirum est quod Arnobii auctoritate Sociniani abutantur, qui tam luculenter Christum verum esse Deum asserit. Cum enim Christianos Deum Principem, summitatem omnium summorum obtinentem adorare scripsisset, lib. 1. Gentilem introducit ita opponentem: Non idcirco Dii vobis infesti sunt, quod omnipotentem colatis Deum, sed quod hominem natum, & crucis infami supplicio interremptum, Deum fuisse contenditis, & quotidianis supplicationibus adoratis. Nihil porro horum negat Arnobius, sed sic retorquet argumentum in Gentiles. „ Natum autem colimus. Quid enim? Vos hominem nullum colitis... Si vos Liberum, quod usum repererit vini, si quod panis „ Cererem... honoribus quantis afficiendus est nobis qui ab erroribus nos magnis insinua„ ta veritate traduxit?... Christus non habeatur a nobis Deus? Nec qui omnium alio„ quin vel maximus potest excogitari divinitatis afficiatur cultu? Sed patibulo affixus in„ teriit. Quid istud ad causam? Nonne Liberum & vos Patrem membratim a Titani„ bus dissipatum fanorum consecrationi aptatis? Nonne Æsculapium post pœnas & sup„ plicia fulminis? Nonne Herculem concrematum, & Romulum Senatorum manibus „ dilaceratum in ædibus adoratis amplissimis?

Et infra, Paganis objicientibus, *Natum hominem colitis* o Christiani, respondet: *Etiamsi esset id verum* (id est si verum esset Christum esse merum hominem quod plane diffiteor) *tamen pro multis & tam liberalibus donis, quæ ab eo perfecta in nobis sunt, Deus dici appellarique deberet. Cum vero Deus sit, re certa & sine ullius dubitationis ambiguo inficiaturos arbitramini nos esse, quam maxime illum a nobis coli, & præsidem nostri corporis nuncupari?*

Et infra: *Ergone, inquiet aliquis furens iratus & percitus, Deus ille est Christus? Deus, respondebimus, & interiorum potentiarum Deus.*

Et infra Christum esse Deum probat ex miraculis. *Nulla major est*, inquit, *comprobatio gestarum ab eo rerum, quam virtutum novitas. Has Christus sine ullis adminiculis rerum, sine ullius ritus observatione, vel lege nominis sui possibilitate fecit.*

Gentiles objiciebant. Si Deus fuit Christus, cur in forma hominis visus est? cur morte Crucis interemptus? Quibus Arnobius respondet. „ An aliter potuit invisibilis „ illa vis, & habens nullam substantiam corporalem, inferre se, & commodare mundo, „ conciliis interesse hominum, quam ut aliquod tegmen materiæ solidioris assumeret, „ quod oculorum susciperet injectum?... Mors illa quam dicitis, assumpti hominis fuit. „ Ipsius gestaminis, non gestantis..... Non enim ipse interemptus est. Neque enim „ cadere divinas in res potest mortis occasus, nec interitionis dissolutione dilabi, id „ quod est unum & simplex, nec ullarum partium congregatione compactum.

Et rursus lib. 1. „ Nihil magicum, nihil præstigiosum in Christo. Derideatis, licet „ ex more, atque in lasciviam dissolvamini cachinnorum, Deus ille sublimis fuit, Deus „ ab intima radice, Deus ab incognitis regnis, & ab omnium Principe Deus Sospitator missus est.

Non favet igitur Socinianis Arnobius hac in causa. Sed etsi faveret, non magnum

ex

ex hujus Auctoris testimonio commodum contra Ecclesiam reportarent: siquidem hos libros nondum Cathecumenus scripsit, & in iis summam Ecclesiasticorum Dogmatum imperitiam testatur. Quod patet ex absurdissimis ipsius de Anima, & de alterius vitæ suppliciis, erroribus: quos licet propugnent Sociniani, illos tamen vel ab uno Doctorum Ecclesiasticorum assertos, vel Scripturæ Sacræ non repugnantes, probare nec possunt, nec saltem conantur, quia conatus inanes suos fore pervident. „ Quid? (inquit „ Arnobius, lib. 2.) Plato idem vester in eo volumine, quod de Animæ immortalitate „ composuit, non Acherontem, non Stygem, non Cocytum fluvios, & Pyriphlegetontem nominat, in quibus animas asseverat volvi, mergi, exuri? Et homo prudentiæ „ non pravæ, & examinis judiciique perpensi, rem inenodabilem suscipit, ut cum animas dicat immortales, perpetuas, & corporali soliditate privatas, puniri eas dicat tamen & doloris afficiat sensu? Quis autem hominum non videt, quod sit immortale, „ quod simplex, nullum posse dolorem admittere? Quod autem sentiat dolorem, immortalitatem habere non posse? Nec tamen ejus auctoritas plurimum a veritate declinat. Quamvis enim vir lenis, & benevolæ voluntatis inhumanum esse crediderit, „ capitali animas sententia condemnare, non est tamen absone suspicatus, jaci eas in „ flumina torrentia flammarum globis, & cœnosis voraginibus tetra. Jaciuntur enim „ & ad nihilum redactæ interitionis perpetuæ frustratione evanescunt. Sunt enim mediæ qualitatis, sicut Christo auctore compertum est, & interire quæ possint, Deum „ si ignoraverint, vitæ & ab exitio liberari, si ad ejus se minas atque indulgentias „ applicarint. „ Et ut quod ignotum est pateat, hæc est hominis mors vera, hæc nihil residuum faciens. Nam illa quæ sub oculis cernitur, animarum est a corporibus „ dijugatio, non finis abolitionis extremus. Hæc, inquam, est hominis mors vera, cum „ animæ nescientes Deum per longissimi temporis cruciatum consumentur igni fero.

Arnobii errores de Anima, & de alterius vitæ supplici.

Et infra: „ Quidquod eadem ratio non tantum incorporeas indicat eas non esse, verum etiam privat immortalitate has omni, & ad fines applicat, quibus vita consueta est terminari? &c.

Nec solum immortales esse animas hominum Arnobius negat, sed etiam a Deo conditas. „ Si enim forte nescitis, *inquit*, & antea vobis incognitum propter rei novitatem fuit, accipite sero & discite ab eo qui novit, & protulit in medium Christo, „ non esse animas Regis maximi filias, nec ab eo, quemadmodum dicitur, generatas „ cœpisse se nosse, atque in sui nominis essentia prædicari, sed alterum quempiam Genitorem his esse, dignitatis & potentiæ gradibus satis plurimis ab Imperatore disjunctum: ejus tamen ex aula, & eminentium nobilem sublimitate natalium.

Addit infra, se nescire a quo Animæ conditæ sint, suamque ignorantiam inepta prorsus ratione tuetur. „ Sed si parens, etiam genitor animarum, inquitis, Deus non est, „ quo auctore progenitæ, & qua sunt ratione prolatæ? Confitemur nos istud ignorare. „ Sed quas Dei negamus, cujus sint debemus ostendere? Nihil istud necessario sequitur. Non enim si negemus muscas, scarabæos, & cimices, nitedulas, curculiones, „ & tineas omnipotentis esse opus Regis, sequaciter postulandum a nobis est, ut quis „ ea fecerit institueritque dicamus. Possumus enim nulla cum reprehensione nescire qui „ & illis originem dederit, & obtinere non esse a Deo superiore prolata tam supervacua, tam vana, tam ad nullas pertinentia rationes, quinimo aliquando & noxia.... „ Consimiliter hic quoque cum animas renuamus Dei esse Principis prolem, non continuo sequitur, ut explicare debeamus quonam parente sint editæ, & causis cujusmodi procreatæ. Ostendit idem Auctor se nominis lapsum, humanæque naturæ per peccatum corruptionem ignorasse, cum hos libros scripsit: siquidem non esse Auctorem animarum Deum hac unica ratione probat, quod nihil a rerum Principe fieri possit, nisi quod sit plenum & integrum, & in suæ integritatis perfectione finitum. „ Porro (*inquit*) conspicimus homines, id est animas ipsas, (quid enim sunt homines nisi „ animæ corporibus illigatæ?) scævitate innumerabili vitiorum ipsos se indicare non „ esse patritii generis; sed ex mediocribus familiis procreatos. Sicut ergo hæc errorum monstra non ex Doctrina Ecclesiæ, immo nec ex rectæ Philosophiæ Scholis Arnobius hausit: sed in eorum assertione & Scripturæ Sacræ repugnat, & rationi, seque divino-

vinarum literarum penitus ignarum probat : ita si Deum non esse dixisset, qui genitus sit, & Patrem habeat, eo sensu quo Sociniani contendunt, non sequeretur hanc fuisse Christianorum fidem. Unde merito diceremus, Socinianos Arnobium quoad istud dogma sequentes Christianos non esse: sicut ipsum sequendo in horrendis illis, quos modo exposuimus, de animæ origine & natura, erroribus, non solum a Christiana Religione penitus alienos se probant; sed etiam a vera Philosophia & a recta ratione, qua maxime gloriantur, atque Philosophis ethnicis, qui aliquam sibi sapientiæ laudem pepererunt, multis gradibus inferiores.

JO: DOM. MANSI

Nota.

CUM magni sit momenti Antenicænos Patres testes Divinitatis Jesu Christi producere, juvat in eam rem unum addere quem suggerit eruditus Benedictinus auctor docti operis de Divinitate Domini Nostri Jesu Christi, excusi Parisiis anno MDCCXLVI. in folio. Est autem Anonymus qui Sibyilarum oracula confinxit, eundemque Christianum fuisse ac Justino martyri ætate superiorem idem Benedictinus non spernendis conjecturis evicit. Hic vero auctor lib. 1. ita de Christo loquitur: *Magni Dei Filius hominibus veniet carnem ferens, mortalibus similis in terra.* In libro 2. de Christo dicit: *Imperium numquam deponet Altissimus omnium, inspector omnium, in Cœlo habitans.* Lib. IV. *O lignum beatum, in quo Deus extensus est.* Ibidem: *Potens genitus est Verbum Patri e Spiritu Sancto carnem indutus.*

Addere huic juvat Catechistam illum apud auctorem Dialogi Philopatoris, qui Luciano tribuitur, reipsa autem alterius est scriptoris sæculi, ut plerique putant, secundi; ita enim ille de Christo: *Notum patris inde profectum ex patre Flamen, tria de una, atque ex tribus unum.*

Addendum est insuper Lactantio testimonium quod numquam extundere Ariani valuerint, petitum ex Libro IV. ubi de consensu Filii cum Patre testimonium illud erutum est, de quo P. Alexander hic: *Unus est, solus, liber, Deus summus, carens origine; quia ipse est origo rerum; & in eo simul & Filius, & omnia continentur. Quapropter cum mens & voluntas alterius in altero sit, vel potius una in utroque merito unus Deus uterque appellatur, quia quidquid est in Patre ad Filium transfluit, et quidquid in Filio a Patre descendit.* Insuper Lactantius in Epitome Institutionum Cap. 49. *Nec tamen sic habendum est, tamquam duo sint Dii:* (Pater & Filius) *Pater enim ac Filius unum sunt. Cum enim Pater Filium diligat, omniaque ei tribuat, & Filius Patri fideliter obsequatur, nec velit quidquam nisi quod Pater, non potest utique necessitudo tanta divelli, ut duo esse dicantur in quibus substantia & voluntas & fides una est .... unus est honos utrique tribuendus tamquam uni Deo*, &c. Cernis hic non amore tantum & consensu, sed & *substantia* Patrem cum Filio conjungi.

DIS-

DISSERTATIO XLIII.

Adversus Hæresim Macedonianorum.

ARTICULUS UNICUS.

Utrum Spiritus Sanctus sit verus Deus ejusdemque cum Patre & Filio majestatis & dignitatis?

PROPOSITIO.

Macedonianos Spiritus Sancti hostes Scripturæ Sacræ & Sanctorum Patrum testimonia profligant, ejus divinitatem, & eamdem cum Patre & Filio dignitatem atque majestatem asserentia.

PRobatur prima pars ex verbis Sancti Petri, Actuum 5. ubi Ananiam sic alloquitur: *Anania cur tentavit satanas cor tuum, mentiri te Spiritui Sancto, & fraudare de pretio agri*? Mox cui mentitus sit declarat: *Non es mentitus hominibus, sed Deo*. Quibus ex verbis colligitur Spiritum Sanctum verum Deum esse. Hunc locum urgent Sanctus Basilius lib. 5. *Contra Eunomium*, p. 124. & lib. *de Spiritu Sancto*, cap. 16. Sanctus Gregorius Nazianzenus *Oratione* 37. Sanctus Cyrillus in Thesauro Assertione 34. Theodoretus, lib. 5. *contra Hæreses*, cap. *de Spiritu Sancto*, Sanctus Ambrosius, lib. 1. *de Spiritu Sancto*, cap. 4. & *lib. 3. cap.* 10. S. Epiphanius, *Hæresi* 74. S. Augustinus, *lib. 3. contra Maximinum*, *cap.* 21. & *alii*. *Spiritus Sancti divinitas ex Scripturis Sacris probatur.*

Idem probant loca illa Scripturæ Sacræ, in quibus cum Spiritus Sanctus locutus esse referatur, Deus locutus esse dicitur. Ita quod Isaiæ 6. *Dominus Deus exercituum* locutus esse dicitur, *Audite audientes, & nolite intelligere*, &c. Apostolus ad Hebræos 3. *a Spiritu sancto pronuntiatum esse* dicit: *Quia bene Spiritus sanctus locutus est per Isaiam Prophetam ad Patres nostros, dicens: Vade ad populum istum, & dic ad eos. Aure audietis, & non intelligetis*, &c. Ergo idem est Dominus exercituum ac Spiritus Sanctus. Hoc argumentum urgent Sanctus Gregorius Nyssenus, *lib.* 1. *contra Eunomium*, & Sanctus Basilius, *lib.* 4. contra eumdem, Sanctus Cyrillus in *Excerptis de Spiritu Sancto*, Proclus *Oratione* 27. Paschasius, *lib.* 1. *de Spiritu Sancto*, & alii.

Idem probatur ex Apostolo 1. *ad Corinthios* 3. ubi Fideles templum Dei vocat: *Nescitis*, inquit, *quia templum Dei estis, & Spiritus Dei habitat in vobis?* & subinde (*cap.* 6.) eosdem Spiritus Sancti templum esse asserit: *An nescitis*, inquit, *quoniam membra vestra templum sunt Spiritus Sancti*? Ex quibus Spiritum Sanctum Deum nominari & esse colligit S. Athanasius, lib. ad Serapionem de Spiritu Sancto. „ Si Spiritus creatura esset, non efficeretur per eum consociatio Dei in nobis, sed creaturæ conjungeremur, alienique a divina natura redderemur, ut nusquam ejus participes facti. Nunc ubicumque dicimur participes Christi, Dei etiam participes dicimur. Constat igitur unguentum quo imbuti sumus, & sigillum quo signati sumus, non esse naturæ rerum conditarum, sed Filii, ob Spiritum qui in eo est, qui nos coaptat Patri. Id enim Joannes docuit: In hoc cognoscimus quod in Deo manemus, & ipse in nobis, quoniam de Spiritu suo dedit nobis. (1. *Joan.* 5.) Si autem ex præsentia Spiritus qui nobiscum est, efficimur consortes divinæ naturæ, insanierit profecto, si quis hoc dicat fieri per spiritum creatum, & non per Spiritum Dei. Ob eam enim causam in hominibus est, & ii in quibus est, deificantur. Quod si ille deificet, ambiguum esse non potest, quin hujus natura Dei sit natura. *Cap.* 6.

Idem probatur ex eo quod Apostolus 1. *Cor.* 12. divina Spiritus Sancti opera, beneficiaque percensens, ea promiscue Deo, ac Spiritui Sancto velut auctori tribuit; *Divisiones* (inquit) *gratiarum sunt, idem autem Spiritus, &c. & divisiones operationum sunt; idem*

idem vero Deus, qui operatur omnia in omnibus. Quibus singillatim enumeratis, ita concludit: *Hæc autem omnia operatur unus atque idem Spiritus, dividens singulis prout vult.* Quem locum ad Spiritus Sancti Divinitatem comprobandam urgent Sanctus Athanasius, *in lib. ad Serapionem*, Cyrillus *in Thesauro, assertione* 13. & 14. Theodoretus, *lib.* 5. *Contra hæreses*, & alii.

Idem probant illa verba Christi, (Joannis 15.) *Cum autem venerit Paraclitus, quem mittam vobis a Patre Spiritum veritatis, qui a Patre procedit, ille testimonium perhibebit de me.* Quo ex loco Sanctus Ambrosius Spiritum Sanctum creaturam non esse probat, *lib.* 1. *de Spiritu Sancto, cap.* 7. *Sicut*, inquit, *creata dici non potest Sapientia quæ ex ore Dei procedit: nec Verbum quod eructatur ex corde: nec virtus in qua plenitudo majestatis æternæ est: ita etiam creatus non potest Spiritus æstimari, qui ex ore Dei funditur, cum ipse Deus tantam ostenderit unitatem, ut effundere se de Spiritu suo dicat.* Hinc Paschasius, *lib.* 1. *de Spiritu Sancto, cap.* 12. notat Christum non dixisse, *Qui a Patre creatus est; sed a Patre procedit, id est, de paternæ societate potentiæ, & de proprietate naturæ.* Et paulo post subjungit: *Quia ergo Spiritus sanctus a Patre procedit, tria in eo privilegia deitatis ostendit; id est, ut in persona sua subsistere, & sine ullo temporis spatio permanere, & omnino ex substantia Patris probetur existere.* Idem argumentum urgent Didymus *lib.* 2. *de Spiritu S.* & Theodoretus, *lib.* 5. *adversus Hæreses.*

Idem probat forma Baptismi, in qua Deo Patri ac Filio tertius adjungitur Spiritus Sanctus, utique non adjungendus in unum cum illis dignitatis & honoris consortium, nisi Deus esset; neque in Sacramento fidei nominandus, nisi fidei nostræ esset objectum, quod creaturæ non convenit. Hoc argumentum urget Sanctus Athanasius ad Serapionem scribens *de Spiritu Sancto*. Idem argumentum urgent Didymus, lib. 1. de Spiritu Sancto, Sanctus Hilarius, lib. 2. de Trinit. Theodoret. lib. 5. contra Hæref. cap. de Spiritu Sancto, S. Basilius, lib. 3. contra Eunomium, cap. 10. Spiritusque cum Patre & Filio invocationem *unius* esse *divinitatis testimonium* colligit, *quoniam nec sine Filio agit Pater, nec sine Spiritu Filius.* His Sanctus Ambrosius, lib. 1. de Spiritu Sancto, cap. 14. suffragatur. Ubi ex eo etiam quod jussi sunt baptizari Fideles in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, non in nominibus, colligit unum tribus nomen esse commune, quod est divinitas. Idem argumentum S. Augustinus urget *Tract.* 6. *in Joannem.*

Idem probant illa Scripturæ testimonia, in quibus Patri & Filio, ceu ejusdem consors majestatis adjungitur Spiritus Sanctus, 2. ad Corinthios 13. *Gratia Domini nostri Jesu Christi, & charitas Dei & communicatio sancti Spiritus sit cum omnibus vobis.* Et 1. ad Corinthios 16. *Et hæc quidem fuistis: sed abluti estis, sed justificati estis, in nomine Domini nostri Jesu Christi, & in Spiritu Dei nostri.*

Respondebant Pneumatomachi, Deo in Scripturis Sacris quandoque creaturas adjungi, ut 1. ad Timotheum 5. *Testificor coram Deo, & Jesu Christo, & electis Angelis*, &c. Sic Exodi 14. *Crediderunt Domino, & Moysi servo ejus.* His reponebant Sanctus Athanasius, *in Epistola ad Serapionem*, & Sanctus Basilius, *lib. de Spiritu sancto, cap.* 13. Angelos in primo loco adduci tamquam testes, quo modo ipsæ etiam rationis & sensus expertes creaturæ quandoque advocantur, ut Isaiæ 1. *Audite cœli, & auribus percipe terra.* At vero Spiritus Sanctus locis supra laudatis, tamquam socius, & eorum, (quæ Dei propria sunt,) efficiendorum auctor & particeps cum Patre & Filio adhibetur. In posteriori vero loco vox *servi* Moysi adjuncta, ostendit ipsum in societatem & consortium divinitatis non admitti. Quamquam vero 1. ad Corinthios 10. *in Moysem baptizati* dicantur Hebræi, nihil inde inferri potest ad elevandum argumentum, quod ex formula Baptismi petitur, ad Spiritus Sancti divinitatem asserendam. Dicuntur enim in Moysem baptizati, non quod ille objectum esset Fidei ipsorum; sed quod legem a Moyse tamquam a Mediatore datam professi essent.

Idem probat locus insignis Apostoli ad Corinthios scribentis, Epistola 1. 2. *Nobis autem revelavit Deus Spiritum suum. Spiritus enim omnia scrutatur, etiam profunda Dei. Quis enim hominum scit, quæ sunt hominis, nisi spiritus hominis qui in ipso est?*

Ita

Ita & quæ Dei sunt, nemo cognovit nisi Spiritus Dei. Quo ex loco Patres colligunt Spiritum Sanctum esse Deum, ejusdemque cum Patre substantiæ. Dei namque arcana novisse, ac profunda scrutari, creata res nulla potest: & quemadmodum hominis spiritus, qui ea novit, quæ sunt hominis, ejusdem cum homine substantiæ est, non extraneus, ac peregrinus: sic Dei Spiritus a Deo alienus, eoque inferior esse non potest, qui ea quæ Dei sunt cognoscendo penetrat. Hoc argumentum Sanctus urget Athanasius, in Epistola ad Serapionem, Sanctus Ambrosius, lib. 2. de Spiritu Sancto, cap. 12. & alii. Sic inter alios Ambrosius.,, Neque cum omnibus quæ per Filium facta sunt, ,, annumerandus est Spiritus, cum Deum Patrem noverit, quem (sicut scriptum est) ,, quis potest nosse nisi Filius? Sed & Spiritus Sanctus novit. Quid ergo? cum dicitur ,, universitas creaturarum, non Spiritus Sanctus comprehenditur. Nunc velim respondeant, quid est in homine quod cognoscat quæ sunt hominis? Utique rationabile, ,, quod cæteris animæ virtutibus supereminet, & quo præcipue natura hominis æstimatur. Quid est igitur Spiritus, qui alta Dei novit, per quem Deus omnipotens revelatur? Numquid plenitudine divinitatis inferior est, qui ejusdem cum Patre substantiæ etiam hoc exemplo probatur? Aut aliquid ignorat, qui novit consilia Dei, & ,, mysteria ejus ab initio abscondita? Quid est quod nesciat, qui novit omnia quæ Dei ,, sunt? Spiritus enim etiam alta Dei scrutatur. Ac ne putes quod scrutetur incognita, & ideo scrutetur ut discat id quod ignorat; ante præmisit: Quia revelavit nobis ,, Deus per Spiritum suum: simul ut disceres, quia novit Spiritus quæ nobis per ipsum ,, Spiritum revelantur, in posterioribus ait: Quis enim scit hominum, quæ hominis ,, sunt, nisi spiritus hominis qui in ipso est? Sic & quæ Dei sunt, nemo cognovit nisi ,, Spiritus Dei. Ergo si hominis spiritus novit quæ hominis sunt, & antequam scrutetur novit; potestne aliquid Dei esse, quod Spiritus Dei nesciat? De quo non otiose Apostolus dixit: Quæ Dei sunt, nemo cognovit nisi Spiritus Dei: ut non scrutando cognoverit, sed noverit per naturam. Non quod accidens in eo scientia divinorum, sed cognitio naturalis sit. Verum, si te movet, quia dixit, Scrutatur, accipe ,, quia id quoque de Deo scriptum est, eo quod sit scrutator cordis & renum. Ipse ,, enim dixit: (Jerem. 17.) Ego scrutans corda & renes. Etiam de Filio Dei habes ,, ad Hebreos: (cap. 4.) Qui scrutator est animi & cogitationis. Unde liquet, quia nemo inferior superioris scrutatur arcana. Divinæ enim solius est potestatis occulta ,, novisse. Similiter ergo scrutator est Spiritus Sanctus, ut Pater, similiter scrutator, ,, ut Filius, cujus proprietate sermonis id exprimitur, ut videatur nihil esse quod nesciat, quem nihil præterit.

Totam istius vim argumenti paucioribus verbis complectitur Sanctus Fulgentius in Responsione ad Inquisitiones Ferrandi: *Istam quippe plenitudinem cognitionis*, inquit, *sola possidet unitas naturalis, per quam sic est in Deo Spiritus ejus, ut unus sit cum illo naturaliter Deus*.

Utuntur & Patres ad probandum Spiritus Sancti Divinitatem illis Scripturæ Sacræ testimoniis, quibus peccatum in ipsius Majestatem admissum irremissibile dicitur, *Marci* 3. *Matthæi* 12. *Lucæ* 12. Sic inter alios hæc urget loca S. Ambrosius, *lib.* 1. *de Spiritu Sancto*, *cap.* 3. ,, Quomodo igitur inter creaturas audet quisquam Spiritum computare? aut quis sic se obligat, ut si creaturæ derogaverit, non putet sibi hoc aliqua ,, venia relaxandum? Nam si Judæi, quia adoraverunt Militiam cœli, divino præsidio ,, destituti sunt: qui autem adorat & confitetur Spiritum Sanctum, acceptus est Deo; ,, qui non confitetur, sacrilegii reus sine venia damnatur: utique hinc æstimari potest, non inter omnia, sed super omnia esse Spiritum Sanctum, cujus injuria æternis ,, suppliciis expiatur. Cur autem dixerit Dominus: Qui blasphemaverit in Filium hominis, remittetur ei; qui autem blasphemaverit in Spiritum Sanctum, nec in futurum remittetur ei; diligenter averte. Numquid alia est offensa Filii, alia Spiritus ,, Sancti? Sicut enim una dignitas, sic una injuria. Sed si quis corporis specie deceptus humani remissius aliquid sentit de Christi carne, quam dignum est, habet culpam, non est tamen exclusus a venia quam fide possit adsciscere. Si quis vero Sancti Spiritus dignitatem, majestatem, & potestatem abnegat sempiternam, & putet

,, non

„ non in Spiritu Dei ejici dæmonia, sed in Belsebub, potest ibi exoratio esse veniæ;
„ ubi sacrilegii plenitudo est: quia qui Spiritum negavit, & Deum Patrem negavit &
„ Filium.

Probatur insuper Sancti Spiritus Divinitas ex operibus, quæ cum solus Deus edere possit, ea tamen Spiritui Sancto velut auctori tribuuntur, inter quæ sanctificatio hominum, adoptio, remissio peccatorum principem locum obtinent. Porro *Sanctificare nulla creatura aliam penitus potest: largitio sanctificationis, munificentia solius est Majestatis*, inquit Paschasius, *lib.* 1. *de Spiritu Sancto*, *cap.* 11. Cum igitur proprium istud sit Spiritus Sancti, unde & *Spiritus sanctificationis* (ad Romanos 1.) *&* *Spiritus adoptionis* (ad Romanos 8.) *&* *Spiritus gratiæ*, (ad Hebræos 11.) *&* *in nationes gratia Spiritus Sancti effusa* dicatur, (Actorum 10.) *&* *oblatio Gentium sanctificata in Spiritu Sancto* (ad Romanos 15.) *&* *Charitas Dei diffusa sit in cordibus nostris per Spiritum Sanctum qui datus est nobis* (ad Romanos 5.) &, Deus *salvos nos fecerit per lavacrum regenerationis, & renovationis Spiritus Sancti, quem effudit in nos abunde per Jesum Christum Salvatorem nostrum* (ad Titum 3.) *&* *nemo possit dicere, Dominus Jesus, nisi sit in Spiritu Sancto*; (1. ad Corinthios 12.) colligitur Spiritum Sanctum creaturam non esse, sed verum Deum. Hoc argumentum urget S. Ambrosius, lib. 1. de Spiritu Sancto, cap. 5. *Creatura* (inquit) *sanctificatur; sanctificat autem Spiritus Sanctus..... Non ergo potest sanctificatio & corruptela unius esse naturæ: & ideo non potest gratia sancti Spiritus, & creatura unius esse substantiæ. Itaque cum omnis invisibilis, præter Trinitatem, reliqua natura, cujus rationabilem & incorpoream jure quidam substantiam putant, non impertiat spiritualem gratiam, sed acquirat; nec participet, sed assumat; separanda est utique a societate Spiritus Sancti communitas creaturæ*.

Eodem spectant verba Christi Nicodemum alloquentis (Joan. 3.) *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu, non potest introire in Regnum Dei*. Et subinde: *Sic est omnis qui natus est ex Spiritu*. Quem locum Sanctus Cyrillus Alexandrinus in Thesauro, Assertione 34. cum altero ejusdem Evangelistæ comparans (cap. 1.) *Qui non ex sanguinibus, neque ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri, sed ex Deo nati sunt*, Spiritum Sanctum esse Deum colligit. Idem testimonium urget S. Ambrosius, *lib.* 3. *de Spiritu Sancto*, *cap.* 11.

Idem probant illa Scripturæ loca, quæ Spiritum Sanctum in nos effusum testantur, *Joel* 2. *Rom.* 5. *Tit.* 3. quibus in locis *ipsum effusionis nomen increatam Spiritus Sancti substantiam probare* contendit Didymus, l. 2. de Spiritu Sancto: *Neque enim Deus, cum Angelum mittit aut aliam creaturam, Effundam dicit de Angelo meo, aut Principatu, aut Throno: in solis quippe his quæ ab aliis participantur, hic sermo consentit*. Idest, de solis accidentibus dicitur, de nulla vero substantia spiritali creata, sed de increata tantum & divina dici potest. Eadem loca urget S. Ambrosius, *lib.* 1. *de Spiritu Sancto*, *cap.* 7. & Paschasius, *lib.* 2. *cap.* 1. dicens: *Auctori tantum debetur hoc privilegium, ut conscientiam possit intrare secretam. Anima vero animæ, aut Angelus Angelo conjungi potest, infundi non potest*.

Idem probant loca Scripturæ Sacræ, quibus viri sancti Spiritu Sancto repleti dicuntur, & Spiritus Sanctus in iis esse & manere. Act. 2. *Repleti sunt omnes Spiritu Sancto*: & alibi passim. *Nemo autem sive in Scripturis, sive in consuetudine, plenus creatura dicitur. Soli divinæ naturæ convenit hic sermo*, inquit Didymus, *lib.* 1. *de Spiritu sancto*: qui *&* *lib.* 3. clarius hanc propositionem explicat dicens, *Animam, vel mentem hominis nullam creaturam juxta substantiam posse implere, nisi solam Trinitatem*: quamvis *secundum operationem, & voluntatis errorem sive virtutem, animus de his quæ creata sunt, impleatur*. Idem argumentum urget S. Ambrosius, *lib.* 1. *de Spiritu sancto*, *cap.* 7. & pariter ac Didymus, Spiritus sancti divinitatem ex incircumscripta ejus substantia probat. *Creaturam* enim *omnem certis naturæ suæ limitibus circumscriptam esse* docet: *Spiritum vero sanctum in omnibus, & ubique semper esse*. Quod Apostolorum confirmat exemplo. *Incircumscriptus* igitur, inquit, *& infinitus Spiritus sanctus, qui se Discipulorum sensibus per separatarum divortia discreta regionum, remotosque fines totius orbis infundit, quem nihil potest præterire, vel fallere*.

Quod

Quod spectat Spiritus Sancti in nobis inhabitationem & mansionem, eam Christus luculentissime descripsit Joann. 14. „ Ego, *inquit*, rogabo Patrem, & alium Paracletum „ dabit vobis, ut maneat vobiscum in æternum: Spiritum veritatis, quem mundus „ non potest accipere, quia non videt eum, nec scit eum: vos autem cognoscetis eum, „ quia apud vos manebit, & in vobis erit. *Et* 1. *Joann.* 4. In hoc cognoscimus, quia „ in ipso manemus, & ipse in nobis, quia de Spiritu suo dedit nobis. SI ERGO, in- „ quit Sanctus Cyrillus, in Thesauro, Assertione 34. inhabitante in nobis per partici- „ pationem Spiritu, Deus est qui inhabitat, ipseque in nobis sit, & nos in ipso, quia „ Spiritum in nobis gestamus: quomodo non erit Spiritus Deus, qui totam Dei ac „ Patris deitatem in se essentialiter continet, cujus & Spiritus est, & per Filium crea- „ turis donatur?

Et infra: „ Christus alicubi de iis qui participatione deitatis digni sunt, ita ait: Ego „ & Pater veniemus, & mansionem apud eum faciemus. Atqui constat eum per Spi- „ ritum in Sanctis habitare. Cum ergo Spiritus Sanctus, Patris simul & Filii præsen- „ tia nos impleat: quomodo non sit manifestum, Spiritum a divina essentia sejungi „ non posse; sed ex ipsa naturaliter emitti, & universam Patris & Filii operationem „ habere?

Sancti divinitas ex Traditione confirmata Spiritus.

Probatur secunda pars Propositionis, adducendo Patrum testimonia, qui Spiritus Sancti Divinitatem Scripturis suis propugnarunt. Profero in primis Tertullianum lib. adversus Praxeam, cap. 13. „ Duos, *inquit*, definimus Patrem & Filium, & jam tres „ cum Spiritu Sancto, secundum rationem œconomiæ, quæ facit numerum..... Duos „ tamen Deos, & duos Dominos numquam ex ore nostro proferimus: non quasi non „ & Pater Deus, & Filius Deus, & Spiritus Sanctus Deus, & Deus unusquisque, & „ c. *Et cap.* 4. Radix & frutex duæ res sunt, sed conjunctæ. Et fons & flumen duæ „ species sunt, sed indivisæ. Et sol & radius duæ formæ sunt, sed cohærentes..... „ Tertius & Spiritus Sanctus a Deo, & Filio, sicut tertius a radice fructus ex fru- „ tice: & tertius a fonte rivus ex flumine: & tertius a sole apex ex radio. Nihil ta- „ men a matrice alienatur, a qua proprietates suas ducit. Ita Trinitas per consertos „ & connexos gradus a Patre decurrens, & Monarchiæ nihil obstrepit, & οἰκονομίαν „ statum protegit.

Profero secundo Sanctum Athanasium in Epistola ad Serapionem: „ Res conditæ (*in-* „ *quit*) ex non existentibus extiterunt, cum habeant principium suæ essentiæ. Ex Deo „ autem dicitur Spiritus. Nemo enim, inquit, novit quæ sunt hominis, nisi Spiritus „ hominis, qui est in illo: ita quæ sunt Dei, nemo novit nisi Spiritus Dei. Nos au- „ tem non Spiritum mundi accipimus, sed Spiritum qui ex Deo est. Quæ igitur, se- „ cundum ista verba, cognatio est Spiritui Sancto cum creaturis; cum creaturæ ali- „ quando non erant, Deus autem semper sit, ex quo Spiritus Sanctus? Quod autem „ ex Deo est, non est ex nihilo, neque conditum quidpiam in se habere poterit.

Et infra: „ Spiritus iste, Spiritus sanctificationis, renovationis & est, & dicitur: „ creaturæ autem non dant, sed accipiunt sanctificationem & renovationem.... Quod „ igitur non sanctificatur ab alio, neque particeps redditur sanctificationis, sed sancti- „ ficationem impartit, in quo creaturæ omnes sanctificantur, quomodo illud fuerit „ unum ex vulgo rerum conditarum? Necesse enim est iis qui hoc loquuntur, dicere „ etiam, Filium per quem omnia sunt condita, unum esse ex hoc vulgo universitatis.

Spiritus quoque vivificator dicitur. „ Qui excitavit enim, *inquit*, Jesum Christum „ ex mortuis, vivificabit mortalia corpora vestra per inhabitantem in vobis Spiritum. „ Et Dominus est ipsissima vita, & dux, & subministrator vitæ, ut inquit Petrus. „ Dixit porro illis Dominus: Aqua quam ego dabo ei, fiet in illo fons aquæ salien- „ tis in vitam æternam: hoc autem dixit de Spiritu quem accepturi erant credentes „ in eum. Jam quod non aliunde particeps redditur vitæ, sed vivificat res conditas, „ quam habet cognationem cum creaturis?

„ Videamus tamen adhuc illam ipsam ab initio traditionem, & doctrinam, & fidem „ Catholicæ Ecclesiæ, quam Christus quidem dedit, Apostoli vero prædicaverunt, & „ Patres servaverunt. In hac enim Ecclesia fundamur, & qui inde excidit, neque es-

„ se,

„ se, neque dici poterit Christianus. Trinitas igitur sancta & perfecta in Patre, & Fi-
„ lio, & Spiritu Sancto, rationem deitatis accipit, nihil alienum, aut foris superin-
„ ductum possidet, neque ex Creatore & creatura consistit, sed tota est ex Creatore
„ & conditore rerum, sibi similis, & natura indivisibilis, unaque ejus operatio. Pa-
„ ter enim per Verbum in Spiritu sancto omnia facit. Atque ita unitas Trinitatis ser-
„ vatur, & ita unus Deus in Ecclesia prædicatur, qui est super omnia, & per omnia,
„ & in omnibus. Super omnia quidem ut Pater, ut Principium, & fons: per omnia ve-
„ ro per Verbum; in omnibus porro in Spiritu sancto.

Profero tertio Sanctum Basilium Magnum, *libro* de Spiritu Sancto, *cap.* 9. „ Jam
„ vero, *inquit*, etiam de Spiritu sancto communes nostræ sententiæ cujusmodi sint
„ expendamus, tum eas quæ nobis de illo e Scripturis collectæ sunt, tum eas quas
„ Patrum traditione sine scripto accipimus. Primum igitur qui audivit appellationes
„ Spiritus, erigitur animo, & ad supremam naturam cogitationem attollit. Nam Spi-
„ ritus Dei dictus est, Spiritus veritatis qui ex Patre procedit; Spiritus rectus, princi,
„ palis; Spiritus sanctus, quæ postrema propria est illius ac peculiaris appellatio. Quod
„ sane nomen omnium maxime declarat id quod est incorporeum, & ab omni materia
„ purum, atque incompositum. Quapropter & Dominus, ut animum qui putat Deum
„ in loco adorandum, doceat eum incomprehensibilem & in corporeum esse, Spiritus,
„ inquit, est Deus. Proinde fieri non potest, ut qui audit Spiritus naturam loco cir-
„ cumscriptam, aut mutationibus & alterationibus obnoxiam, aut omnino creaturæ si-
„ milem imaginationem imprimat menti suæ: sed ad id quod summum est cogitatio-
„ ne proficiscens, intelligibilem substantiam cogitet necesse est, virtute infinitam,
„ magnitudine incircumscriptam, nec temporum, nec sæculorum dimensionem recipien-
„ tem, nemini bona quæ habet ipsa invidentem... sic perficientem cætera ut ipse in
„ nullo deficiat: non aliunde parta vita viventem, sed qui sit ipse vitæ largitor, nec
„ accessionibus augescentem, sed plenum, rectum, in seipso collocatum, qui nusquam
„ non adest, sanctificationis parentem, lucem intelligibilem, universæ potentiæ ratio-
„ nali ad veritatis investigationem velut illustrationem quamdam ex sese præbentem:
„ natura inaccessum, sed qui capi possit ob benignitatem: omnia quidem implentem
„ virtute, sed solis iis qui digni sunt communicabilem.... simplicem juxta essentiam,
„ sed potentiis varium; qui singulis totus adest, & totus ubique est, *&c.*

Et *cap.* 12. „ Proinde si in Baptismo separare Spiritum a Patre & Filio, ut pericu-
„ losum est baptizanti, ita Baptismum accipienti inutile, quomodo nobis tutum fue-
„ rit a Patre & Filio distrahere Spiritum? Fides ac Baptisma duo sunt modi parandæ
„ salutis inter se cognati & inseparabiles. Nam fides perficitur per Baptismum, Ba-
„ ptismus vero fundamento fidei nititur, & utraque res per has voces impletur. Sicut
„ enim credimus in Patrem, & Filium, & Spiritum Sanctum; sic & baptizamur in
„ nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti.

Et *cap.* 16. Spiritus sancti cum Patre & Filio communionem probat ex rerum crea-
tione, ac intelligibilium præsertim substantiarum: „ In horum autem creatione, *in-*
„ *quit*, cogita mihi principalem causam eorum quæ fiunt, Patrem, dein conditricem
„ Filium, perfectricem Spiritum sanctum: ut voluntate quidem Patris sint administra-
„ torii Spiritus, Filii vero operatione perducantur ut sint, Spiritus autem adventu per-
„ ficiantur. Porro Angelorum perfectio est sanctificatio, & in hac perseverantia. Ac
„ nemo me credat tres originales substantias ponere, aut Filii operationem imperfectam
„ esse. Principium enim eorum quæ sunt, unum est, per Filium condens, per Spiri-
„ tum Sanctum perficiens.

Id confirmat sacro oraculo Psalmi 32. *Verbo Domini cœli firmati sunt, & Spiritu oris ejus omnis virtus eorum.* In quo tria intelligi monet, *Mandantem Dominum*, *creans Verbum, & confirmantem Spiritum sanctum. Quæ porro*, inquit, *alia possit esse confirmatio, quam in sanctimonia perfectio, confirmationis verbo significante constantiam, immutabilitatem, ac soliditatem in bonis? Sanctificatio vero non est absque Spiritu: neque enim cœlorum virtutes suapte natura sanctæ sunt. Nam si id esset nulla re differrent a Spiritu sancto.*

Et

Et infra, omnes Providentiæ divinæ dispositiones circa hominem in Spiritum sanctum refundit: „ Cæterum, *inquit*, dispositiones circa hominem, quæ factæ sunt a „ magno Deo & Servatore nostro Jesu Christo, juxta bonitatem Dei & Patris, quis „ negabit per Spiritus gratiam esse peractas? Sive igitur velis prisca spectare, veluti „ Patriarcharum benedictiones, auxilium per legem datum, figuras, Prophetias, for- „ titer in bellis gesta, miracula per Sanctos edita: sive quæ circa Christi in carne ad- „ ventum dispensata sunt: per Spiritum gesta sunt omnia. Primo enim adfuit ipsi car- „ ni Dominicæ, dum illi factus est unctio, & inseparabiliter conjunctus, sicut scriptum „ est: Super quem videris Spiritum descendentem, & manentem super eum, hic est „ Filius meus dilectus. Deinceps omnis actio præsente Spiritu sancto peragebatur. Hic „ aderat simul cum & a diabolo tentaretur. Deductus est, inquit, Jesus, a Spiritu in „ desertum ut tentaretur. Tum edenti miracula simul aderat. Si enim, inquit, in „ Spiritu ejicio dæmonia. Nec deseruit excitatum a mortuis. Dominus enim qui re- „ novabat hominem, eique reddebat gratiam, quam & afflatu Dei acceptam amise- „ rat, cum inspirasset in faciem Discipulorum, quid ait? Accipite Spiritum sanctum, „ &c. Jam vero Ecclesiæ ordo & gubernatio nonne palam & citra contradictionem per „ Spiritum sanctum peragitur? Ipse, inquit, dedit Ecclesiæ, primum Apostolos, dein- „ de Prophetas, tertio Doctores, *&c. Addit*, Ne in tempore quidem apparitionis de cœ- „ lo Dominicæ, quam expectamus, otiosum fore Spiritum sanctum, sed simul ad- „ futurum in die quo se manifestabit Filius. Quis enim adeo ignarus est honorum, „ quæ Deus præparavit dignis, ut nesciat justorum coronam esse Spiritus beneficium, „ quod tum largius perfectiusque dabitur, spirituali gloria cuique pro recte gestis di- „ stributa?

Deinde, hanc Christi Domini contra servum nequam comminationem: *Dividet eum, & partem ejus ponet cum hypocritis*, non ita intelligendam esse ait, quasi dimidium hominis peccatoris pœnis addicatur, aut duas in partes secetur anima: *Sed dissectio animæ*, inquit, *est perpetua a Spiritu alienatio. Nunc enim tametsi non admiscetur indignis, attamen aliquo pacto videtur adesse semel baptizatis, expectans ut ad salutem convertantur. Tum vero in totum ab anima, quæ gratiam ipsius profanaverit, resecabitur. Eoque non est in inferno qui confiteatur, neque in morte qui memor sit Dei: quod jam non adsit sancti Spiritus adjutorium. Quomodo igitur intelligi potest absque Spiritu sancto fieri judicium, cum Scriptura sacra declaret, Spiritum esse Justorum præmium, quando pro arrhabone exhibebitur quod perfectum est?*

Et cap. 21. Spiritus sancti divinitatem ex eo probat, quod *Dominus* in Scripturis appelletur, quodque homines in iisdem vocentur templum Dei. *An Scriptura*, inquit, *admisit umquam ut servile domicilium appellatione templi honoraret?* Id etiam probat ex eo quod sacra Scriptura *divinitus inspirata* dicatur *eo quod afflatu Spiritus scripta sit*.

Et cap. 22. probat Spiritum sanctum cum Patre & Filio Deum unum esse, non solum ex hoc quod easdem habet appellationes, & in operationibus consors est Patri & Filio: *Verum etiam ex eo quod pariter atque illi, incomprehensibilis est intellectu*.

Denique Sanctus Basilius Divinitatem Spiritus Sancti probat ex Hymno Glorificationis, quo tribuebatur ab omni Ecclesia, *Gloria Patri cum Filio, & cum Spiritu Sancto*: vel *per Filium in Spiritu sancto*. Utramque enim glorificandi formulam Sanctus usurpavit Basilius, utramque propugnavit adversus eos qui negotium ipsi propterea facessebant, quod utramque indifferenter usurparet. Hinc 25. libri laudati capite ostendit primo hanc syllabam, *in*, idem significare ac illam conjunctionem, *cum*, secundum Scripturæ sacræ phrasim; atque adeo Hæreticos Scripturam sacram in alienum & pravum detorquere sensum, cum hunc loquendi modum usurpant (*in Spiritu sancto*) ut Spiritum sanctum inferiorem Patre & Filio obtrudant. „ At ego, *inquit*, nequaquam dixerim hanc syllabam, *in*, sensum minus honorificum, immo potius, si sane accipiatur, „ ad maximam Spiritus celsitudinem erigere mentem, quandoquidem observavimus hanc „ frequenter usurpari pro, *cum*, quod genus est illud; Ingrediar domum tuam in ho- „ locautomatibus, pro eo quod erat, cum holocautomatibus: &, Eduxit eos in ar- „ gento & auro; pro, cum argento & auro.

Secun-

Secundo afferit S. Bafilius indifferentem effe utriufque vocis ufum, fi fano fenfu ufurpetur; ac pluribus explicat, quomodo, *cum*, eamdem vim habeat quam, *Et*, necita facile ab Hæreticis carpi poffit. „ Nos enim, *inquit*, ambas dictiones e Fidelium ufu mutuati, ambabus utimur, Glorificationem quidem ex æquo per utramque impleri perfuafi: eis vero qui depravant veritatem, magis obturari os credimus propofita dictione, quæ cum vim habeat Scripturis congruentem, non ita facile ab adverfariis carpi poteft. Eft autem hæc cui non ab iftis contradicitur, quæ pro, Et, conjunctione fumitur: nihil enim refert utrum dicas, Paulus, & Sylvanus, & Timotheus, an, Paulus, cum Timotheo, & Sylvano. Nominum enim connexio utraque pronuntiatione fimiliter fervatur. Itaque, fi cum Dominus diceret, Patrem, & Filium, & Spiritum fanctum, ipfe dicam, Patrem & Filium cum Spiritu fancto, nihil diverfum dixero, quod ad fententiæ vim attinet.

Tertio, oftendit hanc conjunctionem, *cum*, majorem vim habere, *Et*, quam, quia non folum Sabellianos, ut illa, jugulat, fed & Arianos confodit. „ Etiam rationem reddam, *inquit*, juxta quam Patres veftri non otiofe fimul amplexi fint hujus præpofitionis ufum. Nam præterquam quod hæc idem valet, quod, Et, ad refellendam Sabellii malitiam, & fimiliter atque illa conjunctio perfonarum proprietatem declarat, velut; Ego & Pater veniemus; Ego & Pater unum fumus: eximium habet fempiternæ communionis, ac perpetuæ conjunctionis teftimonium. Nam qui dixit, cum Patre Filium effe, fimul & perfonarum proprietatem, & infeparabile confortium expreffit.

Cap. 26. demonftrat hanc fyllabam, *in*, apprime tribui Spiritui fancto in Glorificatione, ac duplicem ex illa confurgere fenfum, utrumque Orthodoxum. „ Cæterum, *inquit*, magis pium eft dicere eum effe cum Patre & Filio, quam ineffe Patri. Nam gratia ab eo manans, habitante in iis qui digni funt, ac fuas operationes in illis exercente, recte dicitur ineffe iis qui funt illius capaces. At illius fubfiftentia, quæ fuit ante fæcula, nec umquam defitura perpetuitas cum Filio & Patre confiderata, fempiternæ potentiæ & conjunctionis requirit appellationes.... Proinde quoties peculiarem Spiritus dignitatem intelligimus, cum Patre & Filio ipfum effe contemplamur. Ubi vero gratiam in iis qui Spiritus participes funt, fentimus, in nobis effe Spiritum dicimus. Et quæ a nobis defertur glorificatio Spiritui, non habet profeffionem dignitatis illius, fed noftræ imbecillitatis confeffionem: Dum oftendimus quod nec idonei fumus a nobis ipfis glorificare, fed fufficientia noftra eft in Spiritu fancto, in quo corroborati, pro beneficiis acceptis Deo noftro gratias abfolvimus, juxta quod a malitia purgati fumus. Secundum unum igitur modum, fic pie gratiarum actionem in Spiritu perfolvimus.

„ Alter autem intellectus eft, nec ipfe rejiciendus, quod ficut in Filio videtur Pater, fic Filius videtur in Spiritu. Itaque adoratio quæ fit in Spiritu, animis noftris velut in lucem adductis vim fuam fuggerit, ut difcere licet ex his quæ Samaritanæ dicta funt. Dominus enim adorationem, quæ juxta regionis illius confuetudinem erat ufitata, fua doctrina abrogans; in Spiritu, inquit, & veritate oportet adorare; nimirum feipfum appellans veritatem. Quemadmodum igitur in Filio dicimus adorationem, velut in imagine Dei ac Patris: fic & in Spiritu fancto dicitur, tamquam in feipfo Domini Divinitatem exprimente.

Cap. 27. inter fe non pugnare afferit utramque dictionem, *in Spiritu*, & *cum Spiritu*, fed utramque peculiarem intellectum ad pietatem afferre. „ Siquidem præpofitio, in, magis denotat Dei focietatem nobifcum: at præpofitio, cum, exprimit communionem Spiritus cum Deo: ideoque vocibus ambabus ufi fumus, altera quidem dignitatem Spiritus exprimentes: altera gratiam, quæ nobis ab illo eft, declarantes.... Confirmat autem rationem nobis Apoftolus indifferenter utraque voce ufus, interdum ita loquens: In nomine Domini Jefu Chrifti, & in Spiritu Dei noftri. Et rurfus: Congregatis vobis, & meo fpiritu, cum virtute Domini noftri Jefu Chrifti: nihil intereffe ratus ad nominum conjunctionem, five utaris conjunctione, five præpofitione.

Denique, cap. 29. cum veneranda effe vetufta dogmata dixiffet, quod ob antiquitatem & ca-

& canitiem quamdam habeant quid reverendum: celeberrimos Patres laudat, qui indiscriminatim his vocibus usi sunt, nihilque referre existimarunt ad rectam pietatis intelligentiam, quibus quis uteretur. Laudat itaque Irenæum, Clementem Romanum, Dionysium Alexandrinum, Eusebium Palæstinum, Origenem, Julium Africanum, Gregorium Thaumaturgum, Firmilianum, Meletium Ponticum, qui hunc loquendi morem passim in Glorificatione usurparunt. Laudat etiam sui temporis morem, & omnium Ecclesiarum consuetudinem, quæ Patrem cum Filio & Spiritu sancto glorificabant. „ Sed „ quid opus est, *inquit*, vetera commemorare? Immo nunc qui sunt Orientales, nonne „ hoc uno potissimum pie sentientes agnoscunt, hac voce veluti signo suos ab alienis di„ judicantes? Ut autem ego a quodam Mesopotamo audivi, viro & linguæ eruditæ, & „ mentis integræ, neque fieri potest ut lingua vernacula aliter loquantur, etiamsi velint; „ sed necesse illis est, ut per sylabam, Et, vel potius per æquipollentes usi voces, juxta „ proprietatem linguæ regionis illius, glorificationem offerant. Quin & Cappadoces sic „ juxta regionis morem loquimur. Quid porro Occidens totus propemodum ab Illyrico „ usque ad fines nostri Orbis? Nonne hanc vocem tuetur? Qui fit igitur ut ego sim in„ novator, & recentiorum verborum architectus, cum totas Nationes, & civitates, & „ consuetudinem omni hominum memoria vetustiorem; insuper & Viros Ecclesiæ colu„ mnas, & omni scientia ac virtute Spiritus venerandos, duces & defensores hujus vo„ cis exhibeam?

Profero quarto S. Gregorium Nazianzenum *Orat.* 37. dicentem: „ Si Spiritus ado„ randus non est, quomodo me Deum per Baptismum efficit? Si autem adorandus, „ an non colendus & venerandus? Si porro venerandus? an non Deus? Unum uni co„ hæret, ac vere aurea quædam & salutaris est hæc catena. Et quidem a Spiritu re„ generationem habemus, a regeneratione instaurationem, ab instauratione cognitionem „ dignitatis illius, a quo instaurati sumus. Atque hæc sunt, quæ ab eo afferri queant, „ qui Spiritus Divinitatem nullo Scripturæ loco niti concesserit. Jam vero tibi au„ ctoritatum examen prodibit, ex quibus Scripturæ testimonio admodum confirmatam „ esse Spiritus divinitatem ostendetur. Sic autem expende. Nascitur Christus, præ„ currit Spiritus. Baptizatur ille, hic testimonium fert. Tentatur ille: hic abducit. Mi„ racula edit ille, hic comitatur. Ascendit ille, hic succedit. Quid enim adeo magnum „ & divinum est, quod non ipse possit? Quod tam divinum nomen est, quo non ex„ cepto ingeniti & geniti nomine appelletur?

Profero quinto Concilium Constantinopolitanum primum, Œcumenicum secundum, adversus Macedonianos congregatum quod in Symbolo profitetur Sancti divinitatem Spiritus his verbis: *Credimus in Spiritum sanctum Dominum & vivificantem, ex Patre procedentem, & cum Patre & Filio adorandum & conglorificandum qui locutus est per Prophetas.*

Et in Epistola Synodica ad Episcopos Occidentis, centum quinquaginta Patres sic loquuntur: „ Etenim ista Fides, tum a nobis, tum a vobis, tum ab omnibus qui ver„ bum veræ Fidei non pervertunt, approbari debet; quippe cum & antiquissima sit, „ & lavacro Baptismatis consentanea, & nos doceat credere in nomine Patris, & Fi„ lii, & Spiritus sancti, æqualem dignitatem, & coæternum regnum, in tribus perfe„ ctissimis hypostasibus, sive in tribus perfectis personis, adeo ut neque quidquam lo„ ci detur pestiferæ Sabellii Hæresi, qua confunduntur personæ; neque blasphemia „ Eunomianorum, Arianorum, aut eorum qui Spiritum sanctum oppugnant, quidquam „ habeat ponderis: quæ quidem essentiam, naturam, sive divinitatem discindit, & Tri„ nitati quæ increata, & consubstantialis, & coæterna est, naturam posterius genitam, „ aut creatam, aut quæ sit alterius essentiæ, inducit.

Profero sexto Synodicam Damasi Romani Pontificis Epistolam anno Christi 382. datam ad Paulinum Antiochenum, cum e Romana Synodo rediens, una cum Ascolio Thessalonicæ substitisset. Hac in Epistola quam describit Theodoretus, *lib.* 5. *Historiæ Ecclesiasticæ cap.* 11. Pneumatomachi his verbis confodiuntur. *Et quia post Concilium Nicænum hic error inolevit: ut quidam ore sacrilego auderent dicere, Spiritum Sanctum factum esse per Filium, anathematizamus eos, qui non tota libertate proclamant, eum,*

cum Patre & Filio unius potestatis esse atque substantiæ. Anathematizamus Arium atque Eunomium, qui pari impietate, licet sermone dissimili Filium & Spiritum Sanctum asserunt esse creaturas. Anathematizamus Macedonianos, qui de Arii stirpe venientes, non perfidiam mutavere, sed nomen...... Si quis non dixerit semper Patrem, semper Filium, semper Spiritum sanctum fuisse & esse, anathema sit.

Si quis non dixerit Spiritum sanctum de Patre esse vere ac proprie, sicut Filius de divina substantia, & Deum verum, anathema sit.

Si quis non dixerit omnia posse Spiritum sanctum, omnia nosse, & ubique esse, sicut Filium & Patrem, anathema sit.

Si quis dixerit Spiritum sanctum facturam esse, aut per Filium factum, anathema sit.

Si quis non dixerit omnia per Filium qui incarnatus est, & Spiritum sanctum, Patrem fecisse, id est, visibilia & invisibilia, anathema sit.

Si quis non dixerit, Patris & Filii, & Spiritus sancti unam Divinitatem, potestatem, majestatem, potentiam, unam gloriam, dominationem, unum regnum, atque unam voluntatem ac veritatem, anathema sit.

Si quis tres personas non dixerit veras, Patrem & Filium, ac Spiritum sanctum, æquales, semper viventes, omnia continentes, visibilia & invisibilia, omnipotentes, omnia judicantes, omnia vivificantes, omnia facientes, omnia salvantes, anathema sit..... Si quis non dixerit Spiritum sanctum adorandum ab omni creatura, sicut Filium, & Patrem, anathema sit.

Si quis de Patre, & Filio bene senserit, de Spiritu autem sancto non recte habuerit, Hæreticus est: quia omnes Hæretici de Filio Dei, & Spiritu sancto male sentientes, in Judæorum atque Gentilium perfidia inveniuntur.

Profero septimo Sanctum Ambrosium in libris *de Spiritu sancto*, e quibus has rationes
Lib. 1. c. 5. defloravimus. *Omnis mutabilis creatura; sed non mutabilis Spiritus sanctus. Neque enim aliquo vitio mutari potest, qui omnium abolet vitia, peccata condonat. Quomodo ergo mutabilis, qui sanctificando alios mutat ad gratiam, non ipse mutatur? Quomodo mutabilis qui bonus semper est? Neque enim umquam malus Spiritus sanctus, per quem nobis quæ bona sunt, ministrantur: Unde & Evangelistæ duo, in uno eodemque loco, di-*
Matth. 7. *versis quidem inter se verbis, sed eadem designarunt. Habes enim in Matthæo: Si vos cum sitis mali, nostis bona data dare filiis vestris, quanto magis Pater vester qui in cæ-*
Luca 11. *lis est, dabit bona petentibus se? Secundum Lucam autem invenies ita scriptum: Quanto magis Pater vester de cœlo dabit Spiritum sanctum petentibus se? Advertimus ergo bonum esse Spiritum sanctum Domini judicio, Evangelistarum testimonio: quando alius pro sancto Spiritu bona, alius pro bonis sanctum Spiritum nominavit.*

* Cap. 11. II. Ratio * *Una gratia, una Charitas, una communicatio est Patris & Filii & Spi-*
12. & 13. *ritus sancti*, ex Scriptura Sacra. *Una* ergo *operatio est*: Et *ubi una operatio est, utique non potest virtus esse divisa, discreta substantia. Nam quomodo operationis ejusdem gratia conveniret?*

* Cap. 14. III. Ratio. * *Unum nomen est Patris, & Filii, & Spiritus sancti. Scriptum est enim: Ite, baptizate gentes in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti... Una Divinitas, una Majestas est, quia unum nomen.* Ostendit autem inter Filium & Spiritum sanctum nominum esse communionem Sanctus Ambrosius. * Nam Paraclitus appellatur Filius,
* Cap. 15. sicut & Spiritus sanctus: unde Christus ait: *Rogabo Patrem & alium Paraclitum ha-*
* 1. Joan. 2. *bit vobis.* Et S. Joannes ait: * *Si quis peccaverit, Paraclitum habemus apud Patrem, Jesum Christum.* Ita enim legit Sanctus Ambrosius, ubi nos legimus: *Advocatum habemus apud Patrem.* Et Spiritus sanctus veritas etiam nominatur, sicut Christus, (1 Joannis 5.) *Quoniam Spiritus est veritas.* Ita legit S. Ambrosius, ubi legimus *Quoniam Christus est veritas.* Sed (ut verum fatear) vel in mendosos Codices incidit S. Ambrosius, in quibus hoc testimonium mutilum esset, vel ipsum memoria fefellit. Ita enim
Cap. 15. habet S. Joannes: *Et Spiritus est qui testificatur, quoniam Christus est veritas.* Osten-
15. 19. & dit deinde quod *Sicut Pater lumen, ita etiam Filius lumen, & Spiritus sanctus lumen.*
20. *Quod utique divinæ potentiæ est.* Quod *sicut Pater vita, & Filius vita, & Spiritus sanctus vita est.* Quod *sicut Pater fons vitæ est, ita & Filius, & Spiritus sanctus.* Quo-

sic

ſicut Pater flumen, ita & Filius, ita & Spiritus ſanctus. Neque enim civitas Dei illa Jeruſalem meatu alicujus fluvii terreſtris alluitur, ſed ille ex vitæ fonte procedens Spiritus ſanctus; cujus nos brevi ſatiamur hauſtu, in illis cœleſtibus Thronis, Dominationibus & Poteſtatibus, Angelis & Archangelis, redundantibus videtur effluere, pleno ſeptem virtutum ſpiritualium fervens meatu. Si enim fluvius riparum editis ſuperfuſus exundat, quanto magis Spiritus omnem ſupereminens creaturam cum reliqua tamquam inferiora noſtræ mentis arcta perſtringat, cœleſtem illam creaturarum naturam effuſione quadam ſanctificationis ubertate lætificat?

IV. Ratio. Spiritus ſanctus eſt Virtus, ſicut Filius & Pater. Unum eſt Patris, & Filii, & Spiritus ſancti conſilium. Vivificat Spiritus ſanctus ſicut Pater & Filius: *Vivificare autem quis abnuat eſſe majeſtatis æternæ?* Spiritus ſanctus Creator eſt omnium, ſicut Pater & Filius, nec quidquam nisi cum Spiritu ſancto Deus omnipotens Pater intelligitur operatus: quandoquidem & in principio creaturæ Spiritus ſuperferebatur ſuper aquam: *Si igitur creator eſt Spiritus, non eſt utique creatura. Creaturam enim Apoſtolus Creatoremque diviſit, dicens, Servierunt creaturæ potius quam creatori. Simul Creatori admonet ſerviendum, damnando eos qui ſerviunt creaturæ. Et quoniam creatorem Spiritum noverat, docet eidem ſerviendum, dicens: Nos enim ſumus Circumciſio, qui Spiritui Dei ſervimus.* Lib. 2. cap. 2. 3. 4. 5. & 6.

V. Ratio. *Spiritus Sanctus qui creavit Dominicæ Incarnationis Sacramentum, quod ſuper omnes eſt creaturas; quomodo eſſe poteſt creatura?* Cap. 8.

Idem urget apparitionem Spiritus ſancti ſuper Chriſtum, in ejus Baptiſmo, in Columbæ ſpecie deſcendentis: quod factum eſſe ait, *Ut per ſpeciem crederet, qui Spiritum non videbat: & per ſpeciem declararet, unius honoris in imperio, unius operationis in myſterio, unius muneris in lavacro, cum Patre & Filio ſibi eſſe conſortium.* Additque * Spiritum ſanctum deſcendiſſe in ſpecie columbæ, *Ut & Sapientiæ teſtimonium fieret, & Sacramentum lavacri ſpiritualis impleret, & unius ſe cum Patre & Filio operationis oſtenderet.* Lib. 3. c. 1 * Cap. 15.

Profero octavo Sanctum Auguſtinum lib. 5. *contra Maximinum Arianum*, cap. 3. *Objicis mihi*, inquit, *quod dicam Spiritum ſanctum æqualem eſſe Filio. Dico plane. Da, inquis, teſtimonia ubi adoratur Spiritus ſanctus.... Quales homines eſtis, quam religioſæ humilitatis, qui Spiritum ſanctum adorare non vultis, cum legatis: Litera occidit, Spiritus autem vivificat? Non vultis ergo adorare, quem vivificare animas non negatis... Sed da, inquis, teſtimonia, ubi adoratur Spiritus ſanctus, quaſi non ex iis quæ legimus, aliqua etiam quæ non legimus, intelligamus. Sed ne quærere multa compellar, tu ubi legiſti Patrem Deum ingenitum vel innatum? Et tamen verum eſt. Quod vero aliquoties dixiſti, etiam Filio eſſe incomparabilem Patrem, nec legitur, nec verum eſt. Si autem religionem qua colitur Deus, ſicut dignum eſt, cogitares, multo plus eſſe cerneres quod habet Spiritus ſanctus templum, quam ſi eum legeres adoratum: & homines enim a Sanctis novimus adoratos. Templum vero non eſt factum ab hominibus, niſi aut vero Deo, ſicut Salomon fecit, aut iis qui pro Diis habentur, ſicut gentes quæ ignorant Deum. Spiritus autem ſanctus (quod cum magno honore de Deo dictum eſt) non in manufactis templis habitat, ſed corpus noſtrum templum eſt Spiritus ſancti. Et ne corpora noſtra contemnas, membra ſunt Chriſti. Qualis ergo eſt Deus, cui templum ædificatur, & a Deo, & de membris Dei?* Lege etiam Sanctum Fulgentium, lib. 3. *ad Traſamundum*, cap. 35.

Objicies primo. Spiritus Sanctus nuſquam Deus in Scripturis ſacris nominatur: nuſquam adorandus vel invocandus legitur: ergo non eſt Deus. Confirmatur. In plurimis Scripturæ locis, ubi Patris, & Filii, nonnumquam & Angelorum fit mentio, nulla fit Spiritus ſancti: ergo non eſt Deus, aut perſona a Patre, & Filio diſtincta, ſed ſola Dei ſummi energia. *Macedonianorum Objectionibus reſpondetur.*

Reſpondeo primo, diſtinguo antecedens. Nuſquam Deus nominatur, &c. expreſſe, ita ut hujuſmodi enuntiationes *Spiritus ſanctus eſt Deus, Spiritus ſanctus eſt adorandus*, totidem verbis in Scriptura ſacra legantur, concedo: ita ut ex Scripturæ ſacræ teſtimoniis Spiritui ſancto tribuentibus, quæ ſoli Deo convenire poſſunt, evidenter non colligantur, nego. Reſpondeo ſecundo, dato & non conceſſo antecedente, nego conſe-

quens. Non enim necesse est omnia fidei dogmata in Scripturis exprimi, quoniam *Ex iis quæ legimus, aliqua etiam quæ non legimus, intelligimus*, ut Sanctus Augustinus ait huic argumento a Maximino proposito respondens. Sic respondet & Sanctus Gregorius Nazianzenus Oratione 37. quæ est de Spiritu sancto: „ Rursum undenam tu voces illas tuas, ingenitum, & anarchum * accepisti, aut nos etiam immortalis vocem? „ Hoc nominatim & expresse osten de, ac ea vel rejiciemus, quia in Scriptura non „ extant, vel expungemus. Nonne perspicuum est, hæc de iis sumpta esse ex quibus „ colliguntur, tametsi minime dicantur.?... Quid causæ est cur literæ tantopere servias, Judaicæque sapientiæ teipsum adjungas, relictisque rebus, syllabas consecteris?

* *Id est principii expers.*

Sic respondet & Sanctus Basilius, lib. *de Spiritu sancto*, cap. 29. „ Si nihil aliud est „ receptum absque Scripturis, *inquit*, ne hoc quidem recipiatur. Sin plurima arcana „ citra Scripturam a nobis recepta sunt, cum aliis pluribus etiam istud admittamus. „ Arbitror autem Apostolicum esse, etiam non scriptis Traditionibus inhærere.

Cur autem Spiritus Sancti Divinitas subobscure sit sacris in Scripturis prædicata, præclare exponit Sanctus Gregorius Nazianzenus Oratione mox laudata. Id ut exequatur, præmittit: „ Duo Testamenta non repente, nec ad primam aggressionis impulsionem commutata esse, ne vi pertraheremur, sed persuasione adduceremur. *Deum* „ *proinde* Pædagogi cujusdam & medici more, patrios ritus partim subtraxisse, partim concessisse, *ait*, nonnihil videlicet hominum voluptati indulgentem, quemadmodum Medici ægrotantibus, ut medicamentum suavioribus rebus, ante temperatum, „ & edulcatum admittant. Neque enim facile est ab iis, quæ longo usu, & diuturno tempore in honore ac pretio fuerunt, ad alia transilire. Ergo primum sublatis „ simulacris, sacrificia permisit. Deinde submotis sacrificiis, circumcisionem minime „ prohibuit. Ac postea, ut semel sibi subtrahi aliquid æquo animo tulerunt homines, „ jure quoque sibi concesso; hoc est, illi sacrificiis, hi circumcisione cesserunt, atque ut ex Ethnicis Judæi, ita ex Judæis Christiani facti sunt, per mutationes paulatim ad Evangelium pellecti. Hujus rei tibi fidem faciat Paulus, qui ex eo quod „ circumcidebat, ac purificabatur, eo tandem progressus est ut diceret: Ego autem „ Fratres, si circumcisionem prædico, quid adhuc persecutionem patior? Illud consilii „ erat & dispensationis; hoc perfectionis. Huic exemplo Divinitatis doctrina comparari potest, nisi quod contrario modo res procedit. Illic enim ex subtractione mutatio fiebat: hic autem ex accessione, atque incremento ad perfectionem ventum est. „ Sic enim se res habet. Vetus Testamentum Patrem aperte prædicabat, Filium obscurius: Novum autem nobis Filium perspicue ostendit; & Spiritus Divinitatem subobscure quodammodo indicavit. Nunc vero Spiritus ipse nobiscum versatur, seseque nobis apertius declarat. Neque enim tutum erat, Patris divinitate nondum confessa, Filium aperte prædicari: nec Filii divinitate nondum admissa, Spiritum sanctum, velut graviorem quamdam (si ita loqui fas est) sarcinam nobis ingeri: ne „ alioqui, velut cibis ultra vires gravati, ac solis radiis hebetes oculos adjicientes, iis „ quoque, quibus præditi eramus, viribus periclitaremur: quin tacitis potius accessionibus, & ut David loquitur, ascensionibus, atque ex gloria in gloriam progressionibus & incrementis, Trinitatis lumen splendidius illuceret. Ob hanc causam ad „ discipulos quoque sigillatim se confert, ad excipientium videlicet captum, modulumque sese impartiens, nimirum in Evangelii principio virtutes perficiens post Christi passionem insufflatus, post Ascensum in igneis linguis apparens. Quin etiam ab „ ipso Jesu paulatim declaratur. Rogabo Patrem, inquit, & alium Paraclitum mittet vobis, Spiritum veritatis. Quæ quidem verba edixit, ne adversarius quispiam Dei „ esse, aut quasi ab alia quadam potestate sermonem facere videretur. Postea, Mittet quidem, cæterum, in nomine meo. Hic omisso rogandi verbo, mittendi verbum retinuit. Mox, Mittam: ut propriam auctoritatem ostendat. Tum denique, „ Veniet; quo verbo Spiritus potestas indicatur.

Addit Sanctus Gregorius Nazianzenus. „ Habebat quædam Salvator, quæ a Discipulis, licet alioqui multiplici doctrina implerentur, tunc tamen portari posse negabat. Ac rursus dicebat fore ut ab adveniente Spiritu omnia edocerentur. Ego unum

„ ex

„ ex eorum numero esse censeo ipsam Spiritus sancti Deitatem in posterum apertius „ declarandam, tum videlicet, cum, jam post Salvatoris in integrum restitutionem, „ matura, & perceptibilis esset ipsius cognitio, utpote cui, ob tam insigne miracu- „ lum, fides non jam abrogaretur. Quid enim hoc majus vel ille polliceri, vel hic „ docere potuisset; si modo magnum aliquid existimandum est, Deique magnificentia „ dignum, quod promittebatur, vel docebatur?

Ad confirmationem respondeo, nego consequens. Non enim necesse est, ut dum unius, aut alterius personæ fit mentio, omnium fiat. Satis est ad confitendum Spiritus sancti Divinitatem, ibi eum ad duas alias adjungi personas, ubi nullum creaturæ consortium admitti potest, nempe in forma Baptismi. Adde, Scripturam sacram, cum de ipsa formula Baptismi loquitur, sæpe unius dumtaxat personæ nominatim meminisse: *Quicumque* (inquit) *in Christo baptizati estis, Christum induistis*: nec propterea in solius Christi nomine baptizati fuerunt Galatæ. Galat. 3. Sic qui baptizati *in nomine Domini Jesu*, passim in Actis Apostolorum dicuntur, in Patris etiam & Spiritus sancti nomine baptizati intelligendi sunt. Ad hæc: multis in Scripturæ locis prædicatur Sancti Spiritus potestas, in quibus vel de Patre, vel de Filio nihil expressit, sed intelligendum reliquit. *Numquid ergo cum gratia Spiritus prædicatur, Dei Patris, aut unigeniti Filii denegatur? Non ita: quia sicut Pater in Filio, & Filius in Patre, ita etiam diffusa est charitas Dei in cordibus nostris per Spiritum sanctum qui datus est nobis. Et sicut qui benedicitur in Christo, benedicitur in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti, quia unum nomen, potestas una: ita etiam ubi operatio aliqua divina, aut Patris, aut Filii, aut Spiritus designatur, non solum ad sanctum Spiritum, sed etiam ad Patrem refertur & Filium: nec solum ad Patrem, sed etiam ad Filium refertur & Spiritum.* Ita S. Ambrosius. S. Ambros. lib. 1. de Spiritu sancto cap. 3. Sicut ergo cum ait Apostolus, *Omnes in uno Spiritu baptizatos esse*, non excludit Patrem & Filium, quia una est trium Personarum operatio; ita cum dicit, *Ex Patre omnia, & per Filium omnia*, Spiritum sanctum non excludit, ob eamdem rationem.

Objicies secundo: Qui non loquitur a semetipso, sed audit quid loqui debeat, instar Legati qui ab alio instruitur, & qui ab alio accipit, non est verus, & summus Deus; sed Spiritus sanctus non loquitur a semetipso, sed audit quid loqui debeat, instar Legati qui ab alio instruitur, & ab alio accipit, scilicet a Filio; ergo Spiritus sanctus non est verus & summus Deus. 1. Cor. 12.

Probatur minor ex verbis Christi, Joann. 16. *Cum autem venerit ille Spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem. Non enim loquetur a semetipso, sed quæcumque audit loquetur, & quæ ventura sunt, annuntiabit vobis. Ille me clarificabit, quia de meo accipiet, & annuntiabit vobis.*

Respondeo, nego minorem. Non enim istius loci sensus est quod Spiritus sanctus ea tantum loqui possit, quæ audit, instar Legati qui ab alio mittitur & docetur; sed quod scientiam non habeat a seipso, sicut nec essentiam, sed a Patre & Filio, a quibus procedit. Spiritum igitur sanctum audire vel discere a Patre & Filio, nihil aliud est quam procedere. Ab eo autem accipit ut a principio, non ut a causa: quæ cum unius veri summique Dei notione non pugnant. Audire præstat duo Ecclesiæ lumina SS. Ambrosium & Augustinum hoc testimonium exponentes. Præibit Ambrosius, lib. *de Spiritu Sancto*, cap. 12. „ Ubi, inquit, ostensio Spiritus, ibi Dei virtus: nec „ potest esse discretio, ubi opus unum est, & ideo quod loquitur Filius, loquitur & „ Pater, & quod Pater loquitur, loquitur & Filius, & quod loquitur Pater & Filius, „ loquitur & Spiritus sanctus. Unde & de Spiritu Filius Dei dicit: Non enim loque- „ tur a se, hoc est, non sine mea, & Patris communione. Neque enim divisus ac se- „ paratus est Spiritus, sed quæ audit loquitur: audit videlicet per unitatem substantiæ, „ & per proprietatem scientiæ. Neque enim foraminibus aliquibus corporalibus recipit „ auditum, & quibusdam divina modulis carnalibus vox resultat, vel audit id quod „ ignorat; quoniam in rebus humanis scientiam plerumque auditus operatur: & ta- „ men nec in ipsis hominibus semper alloquium corporale, aut carnalis auditus est. „ Qui enim loquitur linguis, non hominibus loquitur, sed Deo. Nemo enim audit: Spi-

„ ritus autem loquitur mysteria, *inquit Apostolus* 1. *ad Corinth.* 14. ..... Quid est „ ergo, Non enim a se loquitur? Hoc est, non sine me loquitur, qui loquitur veritatem, sapientiam aspirat. Non sine Patre loquitur, quia Dei Spiritus est: Non a se „ audit, quoniam ex Deo omnia. Omnia accepit a Patre Filius, quia ipse dixit: Omnia mihi tradita sunt a Patre meo. Omnia Patris habet Filius, quia iterum ait: „ Omnia quæ Pater habet, mea sunt. Et quæ accipit ipse per unitatem naturæ, ex ipso „ per eamdem unitatem accipit & Spiritus, sicut ipse Dominus Jesus declarat de Spiritu suo dicens: Propterea dixi: De meo accipiet, & annuntiabit vobis. Quod ergo loquitur Spiritus, Filii est: quod dedit Filius, Patris est. Ita nihil a se aut Filius „ loquitur, aut Spiritus, quia nihil extra se Trinitas loquitur.

Sanctus vero Augustinus, *Tractatu* 99. *in Joannem* sic locum illum exponit. *Non ergo loquetur a semetipso, sed quæcumque audiet, loquetur. Ab illo audiet, a quo procedit. Audire, illi scire est: scire vero, esse. Quia ergo non est a semetipso, sed ab illo a quo procedit, a quo illi est essentia, ab illo scientia, ab illo igitur audientia, quod nihil est aliud quam scientia.*

Objicies tertio. Qui scrutatur profunda Dei, non est verus summusque Deus. Nemo enim dicitur scrutari ea, quorum clarissima & perfectissima notitia ipsi primo inest, & quæ ab ipsomet primo constituta sunt & decreta. Atqui Spiritus sanctus scrutatur profunda Dei: ergo non est verus summusque Deus. Probatur minor ex Apostolo, 1. Cor. 2. *Nobis autem revelavit Deus per Spiritum suum. Spiritus enim omnia scrutatur, etiam profunda Dei.*

Respondeo, distinguo majorem. Si scrutari proprie sumatur, prout inquisitionem significat eorum quæ occulta sunt, & ignota, concedo: si sumatur tropice, prout idem est ac perfecte nosse, non obscure, & quasi perfunctorie, nego. Hoc autem secundo modo Spiritus sanctus dicitur scrutari profunda Dei. Sic Deus cui cordium nostrorum omnino explorata sunt arcana, *Renes & corda scrutari* dicitur. Sed præstat audire Sanctum Ambrosium libro 2. *de Spiritu sancto* cap. 11. hunc locum interpretatione sua illustrantem, cujus verba superius dedimus. *Similiter ergo scrutator est Spiritus sanctus ut Pater, similiter scrutator ut Filius, cujus proprietate sermonis id exprimitur, ut videatur nihil esse quod nesciat, quem nihil præterit.*

Objicitur quarto Veterum silentium, qui Spiritum sanctum Deum appellandum esse non dixerunt. Neque enim Sanctus Hilarius in duodecim *de Trinitate* libris ipsum diserte Deum nominavit, quod observavit Erasmus Præfatione in Hilarium; & Sanctus Basilius œconomia & dispensatione quadam Dei nomen suppressit, cum de Spiritu sancto loqueretur, quod non fecisset, si dogma Fidei existimasset assertionem Divinitatis Spiritus sancti. Hanc autem Magni Basilii œconomiam laudat Sanctus Gregorius Nazianzenus Oratione 20. „ Sed tamen, *inquit*, propriam & apertam vocem interim usurpare differebat, tum ab ipso Spiritu, tum ab aliis etiam sinceris ipsius propugnatoribus „ gratiam petens, ac rogans ne hoc suo consilio offenderentur: nec omitterent, ut dum „ unam voculam mordicus retinere conarentur, propter inexplebilem cupiditatem omnia perderent, convulsa nimirum turbulentissimo tempore, ac distracta pietate. Ipsos enim nihil ex eo incommodi ac detrimenti accepturos, si dictiones paululum immutentur, modo aliis verbis eadem doceantur; neque enim salutem nostram in sermone magis quam in rebus consistere: quippe cum ne Judæi quidem rejiciendi sint, „ si ad aliquod tempus, pro Christo vocem Uncti sibi concedi postulantes, religioni „ nostræ assentiri vellent. At Reipublicæ non posse majorem pestem ac perniciem afferri, quam si ab Hæreticis occuparetur Ecclesia.

Respondeo, SS. Hilarium, Basilium, & quosdam alios Veterum, quamvis Spiritum sanctum nominatim Deum non appellaverint, Deum tamen, eum credidisse, dum ea ipsi tribuerunt, quæ veri summique Dei propria sunt, & in creaturam non cadunt: nam S. Hilarius ipsum non esse creaturam constanter affirmat, *lib.* 12. *de Trinitate*, ubi sic Deum Patrem compellat: „ Magna mihi erga res tuas religio est: neque quia te solum „ innascibilem, & unigenitum ex te natum sciens, genitum tamen Spiritum S. non dicturus sim, dicam umquam creatum. Hujus ergo dicti, quod mihi cum cæteris a

„ te

„ te substitutis commune est, ad te quoque prorepentis timeo contumeliam. Profunda „ tua spiritus S. tuus, secundum Apostolum, scrutatur, & novit: & interpellator pro „ me tuus inenarrabilia a me tibi loquitur: & ego naturæ suæ ex te per Unigenitum „ tuum manantis, potentiam creationis nomine non modo non eloquar, sed etiam „ infamabo? Nulla te nisi res tua penetrat: nec profundum immensæ majestatis tuæ, „ peregrinæ, atque alienæ a te virtutis causa metitur. Tuum est quidquid te init; ne- „ que alienum a te est, quidquid virtutis scrutantis inest ". Spiritum S. igitur creaturam esse diserte negavit Sanctus Hilarius; sed & ipsum expresse Deum asseruit *Commentar. in Matth.* enarrans illa verba: *Euntes ergo, docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti*. Sub hac autem formula verborum eos baptizandos juberi, ait Sanctus Hilarius, *Ut quorum est una Divinitas, sit una largitio, nomenque Trinitatis unus est Deus.*

S. vero Basilius Divinitatem Spiritus sancti propugnavit acerrime, ut ex probationibus compertum est, nec prudens ipsius œconomia Catholico ullatenus officit dogmati quia idem erat Spiritum sanctum negare creaturam, ac Deum asserere; nec vocibus, sed rebus nostra Religio Fidesque adstringitur. Unde nec centum quinquaginta secundæ Synodi œcumenicæ Patres, in Fidei Symbolo, Deum Spiritum sanctum appellarunt. Sicut ergo Catholici habiti sunt, qui Filium ex Patris substantia genitum profitebantur, quamvis ὁμοούσιον Patri dicere renuerent, & ὁμοούσιον dumtaxat prædicarent, quia rem eamdem hoc vocabulo significabant, quam alii voce ὁμοούσιον ita Sanctus Basilius Spiritum sanctum Deum interdum non appellans, sed tamen creatum negans, Divinitatis illius constans & perpetuus assertor nihilo secius putandus est. Sed & Patres Basilio & Hilario antiquiores eidem Catholico suffragati sunt dogmati, nimirum S. Dionysius Alexandrinus in responsione ad Propositiones Pauli Samosateni, dicens: *Non impune feret is, qui adversus benignum Spiritum sanctum blasphemus est. Spiritus autem est Deus*. Et in Epistola ad eumdem Hæresiarcham: *Nisi enim esset Christus Deus Verbum, non potuisset non esse peccato obnoxius. Nullus enim non obnoxius est peccato, nisi unus Christus, ut & Pater Christi, & Sanctus Spiritus.*

Et ante Sanctum Dionysium Alexandrinum Sanctus Irenæus, lib. 5. adversus Hæreses, cap. 6. ait, *Per manum Patris, id est, per Filium, & Spiritum sanctum, factum esse hominem secundum similitudinem Dei*. Et cap. 12. distinguens Spiritum sanctum ab afflatu illo, quo Adamus animatus est, ait: *Afflatus temporalis, Spiritus autem sempiternus.*

Objicies quinto. Gemitus & oratio Deo non conveniunt: atqui gemitus & oratio conveniunt Spiritui sancto: ergo Spiritus sanctus non est Deus.

Probatur minor ex Apostolo ad Romanos 8. „ Similiter autem & Spiritus adjuvat „ infirmitatem nostram. Nam quid oremus, sicut oportet, nescimus. Sed ipse Spiritus „ postulat pro nobis gemitibus inennarrabilibus. Qui autem scrutatur corda, scit quid „ desideret Spiritus, quia secundum Deum postulat pro Sanctis.

Respondeo, nego minorem. Ad ejus probationem respondeo, nonnullos Veterum, præeunte Sancto Chrysostomo, hunc locum interpretari vel de Spiritu hominis, quatenus gratiam orationis a Spiritu Sancto accepit; vel de ipso orationis dono, quod hominibus a sancto Spiritu infusum est. Nam Spiritus sancti dona in Scripturis Sacris Spiritus sancti nomine significari solemne est. Unde & Spiritum precum legimus, *Zachariæ 12. cap.* Hunc itaque locum exponunt de dono orationis, quo in primitiva Ecclesia quidam instructi, pro universo populo, qui alioqui sæpe per ignorantiam inutilia postularet, precabantur, quorum in locum postea Diaconus pro popolo supplicans successerit. His consonat Sanctus Ambrosius, qui *l. 3. de Spiritu sancto, c. 12.* Spiritum hic interpretatur gratiam spiritalem.

At eos sequendo Patres, qui hunc locum Apostoli de ipsa sancti Spiritus persona exponunt, respondeo, ipsum dici pro nobis postulare, & ingemiscere, quod efficaci sua in nobis operatione nos orantes faciat, nosque doceat orare & gemere. Ita exponit Origenes. „ Ubi, *inquit*, viderit Spiritus Dei laborantem spiritum in adversando carni, „ & adhærendo sibi, porrigit manum, & adjuvat infirmitatem ejus: & velut si Ma- „ gister suscipiens ad rudimenta Discipulum, & ignorantem penitus literas, ut eum

„ docere possit, & instituere, necesse habet inclinare se ad Discipuli rudimenta, & ipse „ prius dicere nomen literæ, ut respondendo Discipulus discat, & sit quodammodo Magi- „ ster incipienti Discipulo similis, ea loquens, & ea meditans, quæ incipiens loqui debeat, „ ac meditari: Ita & sanctus Spiritus, ubi oppugnationibus carnis perturbari nostrum spiri- „ tum viderit, & nescientem quid orare debeat secundum quod oportet, ipse velut Magi- „ ster orationem præmittit, quam noster spiritus, si tamen Discipulus esse sancti Spiritus „ desiderat, prosequatur: ipse gemitus offert, quibus noster spiritus discat ingemiscere, „ ut repropitiet sibi Deum. Si vero Spiritus qui dem doceat, & noster spiritus, id est „ mens nostra non sequatur, suo vitio infructuosa ei fit magistri doctrina ... Quod au- „ tem dicit, Quia Spiritus interpellat, hoc est, quod edocet non minimam dispensatio- „ nem per Spiritum sanctum in hominibus geri.

Sic etiam exponit Sanctus Augustinus, Epistola 121. *Dictum est*, inquit, *Interpellat pro Sanctis, quia interpellare Sanctos facit, sicut dictum est: Tentat vos Dominus Deus vester, ut sciat si diligatis eum, hoc est, ut scire vos faciat. Interpellare itaque Sanctos facit gemitibus inenarrabilibus, inspirans eis desiderium etiam adhuc incognitæ tantæ rei, quam per patientiam expectamus. Quomodo enim narratur, quando desideratur quod ignoratur? Nam utique si omni modo ignoraretur, non desideraretur: & rursus si videretur, non desideraretur, nec gemitibus quæreretur.*

Objicies. Si postulat Spiritus sanctus pro nobis, quia postulare nos facit: igitur & Pater pro nobis postulat, siquidem & ille postulare nos facit. Atqui ut Pater pro nobis postulare dicatur, piæ aures non sustinent: igitur Spiritus sanctus non eo dumtaxat sensu postulare dicitur pro nobis, quod postulare nos faciat.

Respondeo, nego consecutionem majoris. Sicut enim Pater non dicitur mitti (licet ea operatio ad quam persona aliqua divina mittitur, exempli gratia, sanctificatio hominis, sit toti Trinitati communis) propterea quod necesse sit personam quæ mittitur, a mittente procedere, a qua videlicet cum operatione simul accipit & naturam: Ita de hac postulatione dicendum: quæ quamvis significet effectum in hominibus, quem etiam Pater, immo tota Trinitas operatur, non tamen tota Trinitas postulare recte dicitur: sed ea tantum persona, quæ accipit ab alia ut faciat homines postulantes. Etenim ut mitti, sic & postulare, respicit alterum, a quo vel recipitur aliquid, vel expectatur; quod Patri convenire non potest. Ita hunc nodum solvit doctissimus Estius Commentario in hunc locum Apostoli.

Objicitur sexto. Si Spiritus Sanctus est Deus, aut ingenitus est, aut genitus. Si ingenitus, ergo duo erunt principii expertes. Si autem genitus, aut ex Patre genitus est, aut ex Filio. Si ex Patre, duo igitur sunt Filii, ac fratres: si ex Filio, jam Deum nepotem habebimus.

Respondeo, nego consecutionem majoris. Medium quiddam enim datur inter ingenitum esse, & genitum, scilicet procedere, quod sancti Spiritus proprium est. Ita respondet Sanctus Gregorius Nazianzenus Oratione 37. *Quoniam*, inquit, *divisionem tuam primam, inter ingenitum & genitum nihil medium esse arbitraris, haudquaquam admittimus, protinus tibi cum præclara tua divisione fratres illi & nepotes peribunt. Ubi enim quæso, pones id quod procedit, quod quidem inter duas divisionis tuæ partes interjectum esse constat, atque a Theologo multo te præstantiori, nimirum a Christo, introducitur? Nisi fortasse vocem illam, propter tertium tuum Testamentum, ex Evangeliis sustulisti, Spiritus Sanctus qui a Patre procedit. Qui, quatenus ab illo procedit, creatura non est: quatenus rursus genitus non est, Filius non est: quatenus autem inter ingenitum & genitum medius est, Deus est. Quæ est ergo hæc Processio? (inquies) Dic tu, quæ Patris ingenitura sit, & ego Filii generationem, & Spiritus processionem explicare aggrediar, ut ambo mentis vesania præcipites agamur, in Dei mysteria oculos injicientes: idque qui tandem? Nempe qui ne ea quidem, quæ ante pedes sunt, scire, nec arenam maris, aut pluviæ guttas, & dies sæculi enumerare possumus, nedum in Dei profunda penetrare, naturæque adeo arcanæ, atque omnem orationis facultatem superantis rationes reddere. Quid ergo est, inquiunt, quod Spiritui deest ad hoc ut sit Filius? Nisi enim aliquid deesset, Filius esset. Deesse nihil dicimus. Non enim Deo quidquam deest. Verum mani-*

festa-

festationis, ut ita dicam, mutuæque eorum relationis differentia, diversa quoque ipsis nomina procreavit.

DISSERTATIO XLIV.

ADVERSUS AERIUM.

De Episcoporum supra Presbyteros Eminentia Divino Jure instituta,

Qua refellitur Liber DAVIDIS BLONDELLI, Calvinistæ, inscriptus, APOLOGIA S. HIERONYMI.

PResbyteros Episcopis cum Ordine, tum Jurisdictione, æquales esse, si jus divinum spectetur, Protestantes acerrime propugnant. Hunc errorem a Calvino Magistro suo renovatum Salmasius, Blondellus, aliique ex eadem secta, totis viribus, quamquam infelici conatu, editis libris tueri sunt aggressi. Præiverant Calvino Wiltcleffus, Albigenses, Waldenses, quibus Præceptoribus Calviniani, Lutheranique gloriantur. Horum omnium antesignanus Aerius, cujus inter hæretica dogmata sanctus Epiphanius Hæresi 75. hoc recenset, quod nullum Episcopum inter & Presbyterum discrimen agnoverit. Hunc errorem suscipio refellendum; etsi non ignorem viros eruditos ut P. Petavium Societatis Jesu Professorem & alios in Blondello impugnando laudabilem operam posuisse. Cum enim ipsius librum, inscriptum *Apologia S. Hieronymi*, attentius accuratiusque perlegissem & expendissem, ipsum ab eruditis illis Auctoribus omni ex parte non fuisse confutatum animadverti; sed plurimas gravissimasque objectiones fuisse neglectas, & absque responsione præteritas. Id me movit, ut Opus istud Scriptoris, cujus in Calviniana Secta ob eruditionem summa est nominis celebritas, singillatim excuterem, & refellerem: divinamque Episcopalis Ordinis & auctoritatis supra Presbyteratum eminentiam contra veritatis fideique hostes propugnarem. Quod ut majori perspicuitate præstem, Catholicam Propositionem statuo.

JOANNIS DOMINICI MANSI

Nota

OMnes Episcopos inter & Sacerdotes reliquos discrimen in ipsa Ecclesiæ origine subducturus Basnagius ad an. 63. VI. his rationibus systema suum fulcit: Episcopi nomen ab Apostolo ad Titum de omnibus æque Sacerdotibus indiscriminatim usurpatur: ait enim ibi reliquisse se Cretæ Titum, ut ordinaret per civitates Presbyteros; ad id vero munus seligi monet viros probos ab omni crimine puros, cujus admonitionis suæ rationem statim subdit: *Oportet enim Episcopum sine crimine esse*; ex quibus constare ait Basnagius Episcoporum & Presbyterorum nomen sonum habere diversum, rem eamdem. Ubi ergo nomen est idem, eumdem pariter fuisse oportet gradum, idem officium. Quam Apostoli mentem ex eo etiam deducit, quod Philippensium salutat *Episcopus atque Diaconus*; non expressis Presbyteris, quos proinde Episcoporum nomine comprehendisse oportet; quod Ephesinos Presbyteros Episcopos appellat; quod in epistola ad Timotheum illis verbis: *Oportet Episcopum irreprehensibilem esse*, morum præcepta Presbyteris æque omnibus tradat. Id insuper confirmat Basnagius ex testimonio S. Clementis Papæ in Epist. ad Corinthios, qui nonnisi duos Clericorum ordines distinguit in Ecclesia, Episcoporum & Diaconorum: idque ex Apostolorum Institutione. *Apostoli per regiones & urbes verbum prædicantes, &c. Episcopos & Diaconos eorum, qui credituri erant, constituerunt.* Confirmat pariter celebri illo S. Hieronymi testimonio, in Epist. ad Titum. *Idem est ergo Presbyter qui & Episcopus; & antequam diaboli instinctu studia in religione fierent, communi Presbyterorum consilio Ecclesia gubernabatur. Postquam vero unusquisque eos, quos baptizaverat, suos putabat esse non Christi, in toto orbe decretum est, ut unus de Presbyteris electus superponeretur cæteris &c.* Hunc etiam in scopum

pum collimat ea, quæ diutius obtinuit, & a S. Marco cœpisse fertur, in Alexandrina Ecclesia consuetudo; nam teste S. Hieronymo in ep. ad Evagrium in ea Ecclesia Presbyteri semper unum ex se electum in excelsiori gradu collocatum Episcopum nominabant. Id vero, ait Basnagius, plane demonstrat Episcoporum discrimen & presbyterorum plane nullum fuisse: neque enim fieri potuisset ut qui a Presbyteris discernebantur Episcopi, altiorisque erant ordinis, a Presbyteris consecrarentur. Aliter sancivit posterior Ecclesia, invecta jam illa inter Episcopos Presbyterosque discretione. Lege Conc. Carth. IV. C. 2.

Aliam ejus rei probationem deducit Basnagius ex muneribus, quæ Episcopis æque ac Presbyteris erant communia; ex quo inferendum sibi censet & gradus ordinis olim non fuisse distinctos. Consignabant Presbyteri absente Episcopo: apud Ægyptios Presbyteri consignabant teste Ambrosiastro in Ep. ad Ephes. IV. Presbyterorum ordinatio munus erat Episcopale, & quidem præcipuum & peculiare, teste S. Chrysostomo in I. Tim. IV. Id vero nec semper, nec ubique alienum a Presbyteris fuisse innuere videtur Firmilianus illis verbis Epistolæ ad S. Cyprianum: *Omnis potestas & gratia in Ecclesia constituta est ut præsideant majores natu qui baptizandi, & manum imponendi, & ordinandi facultatem habent.* Porro Latinum illud *majores natu* respondet Græco *Presbyteri*, quæ vox privatos Sacerdotes designat. Et sane quemadmodum etiam de Sacerdotibus privatis accipitur illud *baptizant*; ita & de illis pariter accipiendum, est *ordinandi possident potestatem.* Adjunctam Presbyteratus ordini consecrandi Presbyteros auctoritatem ex Apostoli pariter doctrina deducit Basnagius, productis ex I. Tim. IV. 14. verbis: *noli negligere gratiam, quæ in te est, cum impositione manuum Presbyteri.* Hæc potissima sunt rationum momenta, quibus sententiam suam Basnagius firmat.

Nunc nobis nostra promenda. In ipso rei Christianæ exordio tria hæc innotuisse nomina, Episcopi, Presbyteri, Diaconi, & habuisse inter se discreta munera & officia, adeo certum est, ut in dubium revocari vix possit. De nominibus clarum est ex Scriptura; in qua sæpe Episcoporum, Presbyterorum, & Diaconorum nomina occurrunt. Tribus vero hisce diversa respondisse munia compertum est. Ac de Diaconis quidem & Presbyteris constat; superest de Episcopis & Presbyteris; nam Basnagius eosdem fuisse Episcopos ac Presbyteros censet. Verum cum legimus apud Patres, Clementem, Cletum, Linum ordinatos fuisse ab Apostolis Petro Paulove Romanæ Ecclesiæ Episcopos, Ignatium Antiochiæ a Sancto Petro; num crediderimus aliam haud accepisse destinationem quam ut essent meri Presbyteri? Non utique Patrum id asserentium hæc mens erat; verum ita plane accipi dictum illud suum volebant, ac si exprimerent ordinationem accepisse aliam, ut ad aliquid supra vulgares Presbyteros excelsius compararentur. Nec sane quis erit qui cum legat apud Eusebium, cæterosque veteres rerum Ecclesiasticarum scriptores tanta diligentia custoditas fuisse ab Ecclesiis Episcoporum suorum successiones; cum vicissim Presbyterorum reliquorum, etiamsi aliquos habuerint ab Apostolis institutos, nec servaverint nomina, nec indagare curaverint; non statim ex eo inferat, magnum plane constitui ex mente pristorum illorum fidelium inter Episcopos cæterosque Presbyteros discrimen.

Eam vero discretionem non honoris tantummodo, sed & ordinis & gradus fuisse hoc argumento demonstro. Diversam ordinationem indicat Clericorum ex ordinatione sua ad diversa munera destinatio. Ita Diaconorum, qui ab ipsa institutione sua sacræ administrationi addicuntur, diversus est ordo a Sacerdotibus, quibus munus altius assignatur. Ita plane & Episcoporum alium constituamus ordinem a Presbyterali necesse est, cum his summa dignitas in Ecclesia ex ipsa ordinatione commissa sit; idque ex Apostolorum disciplina, a quibus designatos Episcopos diximus.

Opponit Basnagius Apostolorum ævo munus idem Episcopis quod & Presbyteris creditum fuisse, ut scilicet Ecclesiæ gubernationi advigilarent; idque ex nomine ipso *Episcopus inspector*, deducit, quod Paulus Episcopis æque ac reliquis Sacerdotibus commune esse voluit.

Ægre concederem Basnagio hanc nominis communionem Apostolico ævo familiariter obtinuisse; alioquin enim hæreremus ambigui de primis Apostolicarum sedium Episcopis:

pis ab Apoſtolis ordinatis; cum enim legimus apud veteres Ignatium e. g. ordinatum fuiſſe a Petro urbis Antiochenæ Epiſcopum, quod accepiſſe ſe ex deducta ab Apoſtolico ævo traditione veteres illi teſtantur; ambigeremus num fucus illis factus eſſet ex nomine, ut crediderint Epiſcopum ordinatum fuiſſe ab Apoſtolis, quem reipſa Presbyterum deſignaverint. Quis iſta ferat? Si dicat Baſnagius aliquid interceſſiſſe Sacerdotes privatos inter ac Epiſcopos diſcrimen, non quidem ordinationis ſed honoris; hoc utique quidquid eſſet diſcriminis, debuit appellatione diſtingui; ita fere ac apud nos primus Presbyterorum, ut ab alteris diſtinguatur, non Presbyter ſed Archipresbyter appellari ſolet. Cum igitur Apoſtolorum ævo duo tantum nota fuerint nomina, quæ Sacerdotibus conveniunt, Epiſcoporum & Presbyterorum, prius illud ſuperioris, alterum inferioris ordinis Presbyteris aſſignari debet; adeoque, velit, nolit Baſnagius, hoc admittat ſacrorum hominum nominis diſcrimen Apoſtolico ævo neceſſe eſt. Nec vera illum commentari judico, cum ex Epiſtola S. Pauli ad Titum Epiſcoporum nomen tributum inferioris ordinis Presbyteris evincit: nam de Presbyteris alicui Eccleſiæ addictis tunc eligi Epiſcopos conſuevisse, ex more qui in Alexandrina Eccleſia diutius perſeveravit, quippe inductus a S. Marco ferebatur, teſte S. Hieronymo, inferri poſſet. Titum igitur curare monet Apoſtolus, ut quos conſecraturus eſt Presbyteri moribus ſint perquam ſpectatis, cum ex illis aſſumendi ſint Epiſcopi, quos *oportet irreprehenſibiles eſſe &c.* Poteſt etiam utraque in Apoſtolo vox *Presbyteri*, *Epiſcopus*, juxta ſonum literæ accipi, ut Presbyteros dicat Apoſtolus omnes, qui in Eccleſia ſeniores ſunt, dignitates gerunt ſeniles, cujuſmodi erant tunc rari illi ex Clero, qui Sacerdotio initiabantur; Epiſcopos vero appellet omnes quotquot curam gerunt Eccleſiæ, quam curam una cum Epiſcopo Presbyteros etiam obtinuiſſe tradit S. Hieronymus. Id ſi admiſerimus nihil in nos ex Apoſtolo conficitur: ita enim exponeretur: Reliqui te Cretæ ut capita Eccleſiarum conſtituas, quos optimos fac deſignes: oportet enim Epiſcopos, ſeu cuſtodes Eccleſiæ a crimine eſſe puros. Vel reliqui te, ut Presbyteros conſtituas, quibus cum commiſſum ſit una cum Epiſcopo ut ſint Eccleſiæ gubernatores, probos deligere te oportet; curatorem enim Eccleſiæ decet ſobrium eſſe, & pudicum &c. Hac vocis ſignificatione uſus Firmilianus verbis illis, quæ ſupra dedi ex Baſnagio, una appellatione, *majores natu Eccleſiæ* Epiſcopos æque ac Presbyteros comprehendit; & Epiſcopus pro viro advigilante curæ alicujus uſurpatur Pet. 1. 25. *Epiſcopum animarum veſtrarum*.

Addit Baſnagius illud ad Philipp. I. ubi Apoſtolus ſalutat *Epiſcopos & Diaconos*, nihil addens de Presbyteris; ex quo colligit Epiſcopi nomine, vel ipſos privatos Sacerdotes Apoſtolum deſignaſſe. Reſpond. & hic forte nomen Epiſcopi pro ſignificatione ipſa vocis uſurpari, ut ſit ſenſus: Saluto Eccleſiam cum ſuis Eccleſiaſticis cuſtodibus, gubernatoribus, inſpectoribus (cujuſmodi ſunt Epiſcopus cum ſuis Presbyteris) & cum ſuis Diaconis. Nomen igitur Epiſcopus apud Apoſtolum hic non eſt titulus ſupremæ dignitatis in Eccleſia; ſed accipitur pro eo, quod vox ipſa valet; adeoque ex Apoſtolo nihil certi Baſnagius contra noſtram ſententiam deduceret.

Cæterum etſi nihil ſive contra nos, ſive pro noſtra opinione ex Apoſtolo inferretur; aliunde tamen mos Apoſtolicus quoad Eccleſiæ politiam inveſtigatur, nempe ex Patribus Apoſtolicis, quorum ætate vix credimus inductam fuiſſe in Eccleſiam conſuetudinem ab ea diverſam quæ ſub Apoſtolis erat.

Hæc igitur de Epiſcoporum gradu a Presbyterorum diſcretione apertiſſime apud S. Ignatium epiſt. ad Smirnenſes præferuntur: *Omnes Epiſcopum ſequimini ut Jeſum Chriſtum patrem, & Presbyterum ut Apoſtolos, Diaconos autem ut Dei mandatum*. Idem in epiſt. ad Trallianos. *Decet ſingulos veſtrum, & præcipue Presbyteros refocillare Epiſcopum, &c.* Eludit ſuo more Baſnagius aperta hæc contra ſe teſtimonia, negans Ignatianarum epiſtolarum ſinceritatem. Verum intolerabilem hanc viri, cæteroquin docti, criticem vix fidem impetraturam nedum apud doctos noſtræ communionis, ſed & apud conſortes ſuos, mihi exploratum eſt. *Paucos exiſtimo fore*, ait Cotelerius tom. 2. Patr. Apoſt. p. 10. *qui trium licet magni nominis Criticorum, Salmaſii, Blondelli, Dallæi, cenſuram præferant judicio Euſebii, Athanaſii, Hieronymi, Theodoreti, necnon hujuſce tem-*

temporis Theologorum omnium ac Heterodoxorum plurimorum qui Ignatio has epistolas vindicant.

Profert Basnagius S. Clementem Pontificem Rom. in sincera ad Corinthios epist. testantem constitutos fuisse ab Apostolis *Episcopos & Diaconos eorum qui crediturі erant.* Quæ tamen fuerit hic, & alibi in tota epistola Clementis mens, facile intelliget quicumque animadverterit, Apostolicum illum Patrem nunquam non affectare phrasim Scripturarum, ac præsertim Pauli, & Petri. Statim ab ipsa inscriptione epistolæ imitatio illa se prodit, *Ecclesia Dei, quæ incolit Romam, Ecclesiæ, quæ incolit Corinthum, vocatis sanctificatis in voluntate per Dominum nostrum Jesum Christum, gratia vobis & pax ab omnipotente Deo per Jesum Christum multiplicetur in vobis peculiariter & continue.* Tum in reliqua epistola passim Apostoli ejusdem verba interserit. Sicut igitur alia, ita & hoc Clericorum discrimen ab Apostolo mutuatum illum non immerito suspicaremur; ideoque ea, quæ supra ad Apostolum dicta sunt, hic pariter valent de Patre Apostolico ævo scribente. Cæterum discrimen Episcoporum, Sacerdotum, vulgarium & Diaconorum probe nosse S. Clementem, subobscure licet, ex eo innuitur quod veteris legis politiam Ecclesiasticam imitationi fidelium proponat: notat vero in lege veteri, *Summo Sacerdoti sua munera tributa fuisse, Sacerdotibus locum proprium assignatum, & Levitis sua ministeria incubuisse.* Ad quæ verba apte monet doctiss. Cotelerius: *Non adeo laudaret Apostolicus noster ordinem, ac diversa officia Pontificis, Sacerdotum, Levitarum, si quemadmodum Heterodoxis placet, religio Christiana Pontificatum sustulisset, nullumque voluisset esse munus peculiare Pontificis, quod non etiam competeret Sacerdotibus, ipsis quoque Pontificibus.*

Illa, quæ ex S. Hieronymo affert Basnagius, valide adeo retundit P. Natalis Alexander, ut nulla nostra opera indigeant.

In Episcoporum ordinatione Presbyteros una cum Episcopo manus imposuisse in rem suam monet Basnagius. Utique manus imponebant Presbyteri, sed nonnisi una simul cum Episcopo, in quo uno tota potestas conferendæ ordinationis constituebatur; reliqua sunt ad ritum. Nec aliud esse credo Presbyterium illud, quo sacras manus imponente Timotheum consecratum perhibet Apostolus. Is enim ritus, ut scilicet sacerdotes omnes qui aderant una cum Episcopo initiandis sacris Ordinibus Clericis manus imponerent, ex Apostolica institutione inductum non uno ex Actis Apostolorum petito exemplo demonstraretur.

Suggerit Basnagius munera Ecclesiastica ab Episcopis ac Presbyteris ex æquo præstari, unde censet inferri iisdem muneribus destinatos ordinatione haud discerni. Quænam vero illa sint munia utrisque ex æquo permissa definiens heterodoxus confirmationem indicat. Concedo equidem fieri potuisse, ut interdum, quamvis raro, Presbyteri sacro chrismate consignarint: quamvis enim ejus sacramenti minister ordinarius est Episcopus; extraordinarium tamen ministrum ut Presbyter agat, nec fides Catholica repugnat, nec res est exemplis veterum sæculorum destituta.

Sacras ordinationes quas unis tantummodo Episcopis assignatas perhibet S. Chrysostomus in I. Tim. 4. Presbyteris interdum permissas asserit Basnagius, sed non probat. Quod enim ex Epistola Firmiliani deducit argumentum, futile est & inane. Cum ait ibi Firmilianus majores natu in Ecclesia habere potestatem baptizandi & manus imponendi, in commune ponit omnia Sacerdotum munia, sive illa sint Episcoporum, sive Presbyterorum; eaque ab illis præstari non quidem ab omnibus omnia, sed ab aliis alia demonstrat. Hæc sufficere ad refellenda præcipua Basnagii argumenta judico; cætera nihil moror.

PRO-

PROPOSITIO.

Episcopos jure divino Presbyteris esse superiores, sacra Scriptura & Traditio diserte testantur.

§. I.

Catholici Dogmatis probatio ex Scriptura Sacra.

EPiscopos Jure divino Presbyteris esse superiores, invicte probatur Scripturæ Sacræ testimoniis, scilicet ex Apostolo ad Titum 1. scribente: *Hujus rei gratia, reliqui te Cretæ, ut ea quæ desunt corrigas, & constituas per Civitates Presbyteros, sicut & ego disposui tibi.* Certe superior erat Titus iis quos constituebat, & Civitates multas, quantum ad Religionem Christianam attinet, administrabat, quod Episcoporum proprium est, & sine præfectura quadam non potest intelligi. Cum itaque hoc illi præcepisset, reique gerendæ ordinem tradidisset S. Paulus, consequens est institutionem Episcoporum præceptum esse divinum ab Apostolis promulgatum, & ipsis viventibus executioni mandatum. Præterea, etsi daremus Sectariis, Timotheum non fuisse Episcopum singularem, id est, alicui urbi addictum, sed Apostolum secundi Ordinis, id est, Apostolorum Coadjutorem, ut ipsi exponunt, non minus colligitur ex hoc Apostoli testimonio singulares Episcopos ab Apostolis constitutos fuisse, atque ordinatos, qui singulares Ecclesias regerent. Nomine quippe Presbyterorum hic intelligendos esse Episcopos, quales adulta habuit Ecclesia, Græci Interpretes auctoritatis maximæ asserunt. Ita S. Chrysostomus Hom. in Epistolam ad Titum: ubi de S. Paulo sic loquitur: *Ea quidem in quibus periculi plurimum & difficultatis erat, præsens peragebat. Quæ vero honoris magis quam laboris habebant, Discipulo permittebat, Episcoporum scilicet Ordinationes, & cætera, quæ aliqua correctione indigebant, atque perfectione majore. Et constitueres*, inquit, *per Civitates Presbyteros. Episcopos hic intelligi vult, neque enim profecto vult Insulam totam uni viro permitti, sed unicuique propriam curam ac solicitudinem indici.* Ita Œcumenius in eumdem locum: *Hunc*, inquit, *reliquerat* (Sanctus Paulus Timotheum) *ut singulis Civitatibus constitueret Episcopos, cum eum prius creasset Episcopum. Singulis civitatibus Presbyteros. Neque enim volebat totam Cretæ insulam quæ magna erat, uni commissam esse Episcopo, sed singulas civitates suum habere Pastorem. Presbyteros autem vocat Episcopos.* Ita Theophilactus in hunc locum: *Episcopos hic ait, quemadmodum in Epistola ad Timotheum. Per Civitates autem*, inquit: *noluit enim universam insulam uni commissam esse, sed quamlibet urbem proprium habere Pastorem. Sic enim & labor levior esset, & cura exactior.* Et certe cum in Creta Insula quam Paulus ad fidem converterat, Civitates plus minus centum essent, palam est phrasi ista non unam, sed plurimas Civitates intelligendas esse, quarum omnium Metropolita Titus ipsis Episcopos ex Sancti Pauli mandato præfecit. Quod autem Titus singularis Episcopus fuerit, affirmat Eusebius libro 3. Hist. Ecclesiasticæ, c. 4. *Timotheus*, inquit, *Ephesinæ Ecclesiæ Episcopatum primus accepisse dicitur: quemadmodum etiam Titus Insulæ Cretæ Ecclesiarum Episcopus fuisse memoratur.*

Idem probatur ex 1. ad Tim. c. 3. *Fidelis sermo: si quis Episcopatum desiderat, bonum opus desiderat. Oportet ergo Episcopum irreprehensibilem esse, &c.* Istud de singularibus Episcopis dictum esse, qui a Presbyteris distincti erant, ipsisque superiores Sanctus Chrysostomus, & Theodoretus agnoscunt, quibus Theophylactus succinit. Ita quippe Sanctus Chrysostomus hunc locum exponens Homilia 10. in Epist. ad Timoth. *Dicturus*, inquit, *de Episcopatus officio, cujusmodi esse Episcopum deceat, indicat. Neque id quasi Timotheum admonens, sed ut omnibus simpliciter loquens, ac per illum quid conveniat omnibus dictans. Si quis*, inquit, *Episcopatum desiderat, non culpo, non improbo, opus quippe regiminis est. Si quis hunc idcirco appetit, non principatus ac dominationis fastu, verum cura regiminis, & charitatis affectu, non improbo, inquit; bonum*

num quippe desiderat opus .... Facit autem hoc Paulus non absque ratione, qui ejusmodi monitis utitur: verum quia & Timotheo ipsi cura incumbebat Episcopos ordinandi, sicut & Tito, quem etiam de hujusmodi admonet. Et quia par erat plurimos ejus rei desiderio allici, idcirco tanta illum diligentia pingit, ut qui se ad eam rem præparare vellent, ad quantam virtutis celsitudinem sibi evadendum esse agnoscerent.

Et infra: „ Quid sibi, quæso, vult quod de Episcopo differens, ipsum oportere non „ ebrium esse dixit, sed hospitalem, cum longe excellentiora pro celsitudine gradus exi- „ gere debuisse videatur? Cur enim non ait, Oportet autem Episcopum Angelum es- „ se, nulli humanæ perturbationi, vitiove subjectum? Cur non item magna Christi il- „ la Præcepta ab Episcopo requirit, quæ etiam subditis necessario inesse debent, scili- „ cet circumferre crucem suam, atque in manibus habere animam semper pro fratri- „ bus exponendam? Cæterum his omnibus omissis, oportere ait non esse vinolentum. „ Præclara sane spes, si de hujusmodi Episcopum oporteat admoneri. Verum quæ sæ- „ cularibus jussit, ea Episcopo implenda non jubet. Quid enim illis ait? Mortificate „ membra vestra, quæ sunt super terram: Qui Christi sunt, carnem suam crucifixerunt „ ..... Cur igitur hæc in Episcopo requirenda non dixit? Quia perpaucos hujusmodi „ inveniri fas erat, Episcopis autem plurimis tunc opus fuit, qui per singulas Civita- „ tes magistri constituerentur. Ne igitur Ecclesiæ negotia fructusque perirent, idcirco „ moderatam virtutem proposuit inquirendam, non supremam illam atque cœlestem.

Et Homil. 11. rationem afferens cur Apostolus prætermissis Presbyteris, post Episcopos Diaconorum statim meminerit, ait id ipsum fecisse, *Quia inter Episcopum atque Presbyterum interest ferme nihil. Quippe Presbyteris Ecclesiæ cura permissa est: & quæ de Episcopis dixit, ea etiam Presbyteris congruunt. Sola quippe Ordinatione superiores illis sunt, atque hoc tantum plusquam Presbyteri habere videntur.* Apostolus itaque ex interpretatione S. Chrysostomi, Presbyteros omisit, dum sacrorum Ministrorum dotes recenseret, non quod iidem tunc essent Presbyteri & Episcopi, vel potius idem Presbyteratus & Episcopatus, sed quod longum inter eos discrimen non esset, solaque Ordinationum potestate superiores essent Presbyteris Episcopi: & quod eædem dotes utrisque essent necessariæ. Ergo Apostolicis temporibus, & in ipsis rei Christianæ exordiis Episcopi jure divino superiores Presbyteris erant, quibus scilicet data erat hæc potestas Presbyteros ordinandi, quæ Presbyteris data non erat. Chrysostomi vestigia pro more sequitur Theophilactus.

Theodoretus vero licet has leges Presbyteris primo positas agnoscat, qui temporibus Apostolicis Episcopi vocabantur, cum ii, qui postea Episcopi vocati sunt, dicerentur Apostoli: adjicit tamen manifestum esse, *Quod has leges oportet primos servare Episcopos, qui majorem dignitatem sortiti sunt.*

Idem probat alter locus ex eadem Epistola, cap. 5. *Adversus Presbyterum*, inquit Apostolus, *accusationem noli recipere, nisi sub duobus aut tribus testibus. Peccantes coram omnibus argue ut & cæteri timorem habeant.* Sive enim Presbyter ibi nomen sit ætatis, non dignitatis, & ad seniorem quemvis hæc Apostoli verba pertineant, contra quem non ita facile recipienda est accusatio, ut Chrysostomus & Theophylactus interpretantur, sive sit Ordinis Ecclesiastici nomen, ut vult Theodoretus, perspicuum est Apostolum his verbis exprimere officium, & auctoritatem Judicis in subditos. Igitur Episcopus, qualis Timotheus erat, ex institutione divina auctoritatem habet juris in Ecclesia dicendi, quam in Presbyteros & in omnes Christianos exequatur peccantes coram omnibus arguendo, & pœnis Ecclesiasticis castigando noxios, puta excommunicatione, aut pœnitentia publica.

Idem probat Sanctus Epiphanius Hæresi 75. ex versu 1. ejusdem capitis, quo Apostolus sic Timotheo jubet: *Seniorem ne increpaveris, sed obsecra ut Pa-trem.* Ubi nomine senioris Presbyterum intelligens prout Ecclesiastici nomen Ordinis est, hæc habet: „ Quid autem attinebat Episcopo vetare, ut ne Presbyterum objurgaret, nisi „ majorem ipso potestatem obtineret? Quare deinceps admonet: Adversus Presbyte- „ rum cito accusationem ne admiseris, nisi duobus, tribusve testibus. Non alicui ex „ Presbyteris præcepit, ut accusationem contra Episcopum non admitteret, aut Episco- „ pum non objurgaret..

Deni-

Denique singulares Episcopos per Civitates in ipsis Ecclesiæ exordiis, & cum superstites adhuc essent Apostoli, constitutos fuisse, probatur ex Apocalypsi Sancti Joannis, ubi ex mandato Christi Epistolæ scribuntur ad septem Ecclesiarum Angelos, idest, Episcopos. Ibi enim Angelorum nomine Episcopos intelligi, consentiunt Interpretes. Ita Auctor Commentarii in Epistolas S. Pauli S. Ambrosio olim adscripti in 1. Cor. c. 11. ubi explicans quod Apostolus ait, debere mulierem *Velamen habere supra caput propter Angelos*; per Angelos Episcopos intelligi scribit, *sicut docetur in Apocalypsi Joannis*. Auctor etiam Commentarii in Apocalypsi sub ejusdem Ambrosii nomine septem Angelos *Rectores septem Ecclesiarum* interpretatur, adeoque *omnes Rectores Ecclesiæ Catholicæ* in numero septenario. Huic interpretationi subscribunt Venerabilis Beda, Rupertus, Richardus a S. Victore, & recentiores universi. Hoc Angeli titulo summum Sacerdotem Judæorum insignitum fuisse, ex Malachia satis notum est. *Ille enim*, inquit, *Angelus Domini exercituum est*. In Concilio Chalcedonensi Act. 11. dicitur: *A Sancto Timotheo ad hoc tempus viginti septem Episcopi in Epheso ordinati sunt*. Ex quibus patet, vel Timotheum ipsum, vel ejus Successorem, hunc ipsum Angelum fuisse, de quo Apocal. 2. dicitur: *Angelo Ephesi Ecclesiæ scribe*. Idem de Smyrnensis Ecclesiæ Angelo affirmat Sanctus Irenæus, lib. 3. cap. 3. Polycarpum scilicet, quem ipse puer senem viderat, non solum *Ab Apostolis ad fidem conversum*, & *cum multis, qui Christum viderant, versatum, sed & ab Apostolis in Asiam missum, in Ecclesia Smyrnensi Episcopum constitutum esse*. Itaque Polycarpum intelligendum esse nomine Angeli, de quo dicitur Apocal. 2 *Angelo Smyrnæ Ecclesiæ scribe*, omnino verisimile est. His de Angelis Tertullianus, l. 4. adversus Marcionem, cap. 5. *Habemus*, inquit, *Joannis alumnas Ecclesias. Ordo Episcoporum ad originem recensendus in Joannem stabit Auctorem*. Valeant itaque Novatores, qui Angelorum nomine Ecclesias in Apocalypsi significatas obstinate contendunt. Certe Joannes Angelos istos ab Ecclesiis aperte discernit, dum istas sub alio schemate, nempe *Candelabrorum septem* exhibet. Præterea quæ de Angelis illis dicuntur, singularibus personis, non Ecclesiis totis conveniunt, ut legenti & expendenti patet.

§. II.

Catholici Dogmatis probatio ex S. Ignatii Martyris Epistolis.

Episcopos jure divino Presbyteris esse superiores, Traditio confirmat ab Apostolis ad nos derivata, quæ promicat primo in genuinis S. Ignatii Epistolis, quas Vossius ex Codice Medicæo descripsit; sic enim habet Vir Apostolicus invictusque Martyr in Epistola ad Ephesios: „ Etenim Jesus Christus inseparabilis nostra vita, Patris est sen„ tentia, ut & Episcopi per terræ terminos definiti, ex Jesu Christi sunt sententia. „ Unde decet vos in Episcopi sententiam concurrere, quod & facitis. Nam memo„ rabile vestrum Presbyterium, dignum Deo, ita coaptatum est Episcopo ut cordæ „ citharæ.

Ibidem: „ Siquidem singuli communiter omnes, ex gratia, nominatim convenitis „ in una fide, & uno Jesu Christo, secundum carnem ex genere Davidis, Filio ho„ minis, & Filio Dei: ut obediatis Episcopo, & Presbyterio mente indivulsa; fran„ gentes Panem unum, qui Pharmacum immortalitatis est, Antidotum ne moriamur, „ sed vivamus semper in Jesu Christo. *Et rursus*: Episcopi secundum fines terræ de„ terminati Jesu Christi sententia sunt.

Et in Epistola ad Magnesianos: „ Sed & vos decet, *inquit*, non familiarius ac su„ perbe uti ætate Episcopi, sed secundum virtutem Dei Patris omnem impertiri illi „ everrentiam quemadmodum novi sanctos facere Presbyteros, non respicientes ad ap„ parentem juvenilem Ordinationem, sed ut prudentes in Deo cedentes ipsi, non ipsi „ autem, sed Patri Jesu Christi, omnium Episcopo. In honorem igitur illius qui vult, „ decet vos obedire sine ulla hypocrisi: quia nequaquam Episcopum hunc quis fallit „ qui videtur, sed illudit invisibili .... Decet itaque non modo vocari Christia„ nos, sed etiam esse: quemadmodum nonnulli Episcopum quidem nominant, sed sine

„ ipso

„ ipso monia faciunt. Tales vero non bona conscientia mihi præditi esse videntur.

Et infra: „ Hortor ut hoc sit vestrum studium, in Dei concordia omnia agere, Episcopo præsidente Dei loco, & Presbyteris loco Senatus Apostolici, & Diaconis mihi „ suavissimis, quibus commissum est ministerium Jesu Christi.

Et infra: „ Quemamodum igitur Dominus sine Patre nihil fecit, ipsi unitus, neque „ per seipsum, ne que per Apostolos; ita neque & vos sine Episcopo & Presbyteris „ quidquam agite.

Ibidem: „ Studete igitur ut confirmemini in dogmatibus Domini & Apostolorum... „ Cum dignissimo Episcopo vestro, & digne contexta spirituali corona Presbyterii ve- „ stri, & secundum Deum agentibus Diaconis.

Et in Epistola ad Trallianos: „ Cuncti similiter revereantur Diaconos, ut mandatum „ Jesu Christi, & Episcopum, ut eum qui est figura Patris, Presbyteros autem ut con- „ sessum Dei, & ut conjunctionem Apostolorum. Sine his Ecclesia non vocatur.

Et in Epistola ad Philadelphios. „ Operam igitur detis, *inquit*, ut una Eucharistia „ utamini. Una enim est Caro Domini nostri Jesu Christi, & unus Calix in unitatem „ Sanguinis ipsius: unum altare, sicut unus Episcopus, cum Presbyterio, & Diaconis „ conservis meis, ut quod facitis secundum Deum faciatis.

Ibidem: „ Clamavi cum interessem, locutus sum magna voce, voce Dei: Episco- „ po attendite & Presbiterio, & Diaconis. Quidam autem suspicati sunt me ut præ- „ scium divisionis quorumdam hæc dicere. Testis autem mihi is est in quo vinctus „ sum, quod a carne humana non cognoverim, sed Spiritus annuntiavit, dicens ista: „ Sine Episcopo nihil facite.

Et in Epistola ad Smyrnæos. „ Omnes, *inquit*, Episcopum sequimini, ut Jesus Chri- „ stus Patrem; & Presbyterium, ut Apostolos. Diaconos autem revereamini ut Dei „ mandatum. Sine Episcopo nemo quidquam faciat eorum quæ ad Ecclesiam spectant. „ Rata Eucharistia habeatur illa, quæ sub Episcopo fuerit, vel cui ipse concesserit. „ Ubi comparuerit Episcopus, ibi & multitudo sit: quemadmodum ubi fuerit Chri- „ stus Jesus, ibi Catholica est Ecclesia. Non licet sine Episcopo baptizare, neque A- „ gapen celebrare: sed quodcumque ille probaverit, hoc & Deo est beneplacitum.... „ Bene habet Deum Episcopum respicere. Qui honorat Episcopum, a Deo honora- „ tus est. Qui clam Episcopo aliquid agit, diabolo præstat obsequium.

Et in Epistola ad Polycarpum sic ipsum alloquitur: Post Dominum tu viduarum cu- „ rator esto: nihil sine sententia tua fiat. Si quis se plus Episcopo scire putet, cor- „ ruptus est. Decet autem & ducentes uxores, & quæ ducuntur, ex sententia Epi- „ scopi unionem facere ... Episcopo attendite, ut & vobis Deus attendat. Ego ani- „ mam meam libenter eorum loco substitui cuperem, qui Episcopo, Presbyteris, „ Diaconis obsequuntur". Denique Episcopos, Presbyteros, Diaconos simul alloquens: *Collaborate invicem*, inquit, *ut Dei œconomi, aut dispensatores* (sic Episcopos) *ut assessores* (sic Presbyteros) *&* *Ministri* (sic Diaconos nuncupat) Epistola inscribitur: *Polycarpo Smyrnensis Ecclesiæ Episcopo*.

Ex his patet, Sancti Ignatii temporibus constitutos fuisse Episcopos a Presbyteris distinctos, iisdemque jure divino superiores.

Respondet Blondellus, Sanctum Ignatium has Epistolas non scripsisse, sed tanti sub larva nominis ab aliquo impostore secundo sæculo confictas. Idem ante Blondellum responderat Salmasius. Idem post ipsum Dallæus, & recentior ex eadem secta ipsius vindex: sed invictissimis argumentis refelluntur, quibus illas Ignatio vindicavimus Dissertatione 20. in Historiam Ecclesiasticam primi sæculi, ubi & adversariorum objectiones diluimus. Sed enim quæ præterea objiciunt, quæque ibi sunt a nobis ut levioris momenti præter-missa, futilia plane & inania sunt.

Scilicet has Epistolas impugnat Salmasius sub Walonis Messalini larva personatus, quod in iis Dominicæ diei observandæ Traditio habeatur. Sed non animadvertit Dominicæ mentionem a Sancto Joanne factam esse Apocal. 1. & a Sancto Luca unam Sabbatorum memorari, qua cum panis fractione cœtus cogebantur (Act. 20. 7.) quaque collectæ ad usum egenorum seponi a Paulo jubebantur (Cor. 16. v. 1.)

Se-

Secundo impugnat istas Epistolas ex eo capite quod Episcopus ἀρχιερεὺς *Pontifex* dicatur, in Epist. ad Philadelph. Sed Christus ipse, non Episcopus, isto Pontificis nomine intelligendus est, nec quidpiam Ignatius peccasse existimabitur, nisi Sanctus Paulus in Epistola ad Hebræos eadem accusatione opprimendus sit.

Tertio arguit, quod altarium nomen pro mensis usurpet. Imperite prorsus. Nam altare inter Judæos a Deo ipso diserte mensa vocatur. (Ezech. c. 41. v. 22.) *Altare ligneum trium cubitorum, &c. & dixit mihi, Hæc est mensa quæ est coram Domino*. Sic & Malach. 1. v. 7. *Obtulistis profanum Panem super altari meo, & dicitis, in quo profanavimus te? In eo quod dicatis, Mensa Domini vilis est*. Sic Sanctus Cyprianus mensam, cujus in Proverbiis mentio est, per altare Christi tamquam per notius & sæculo suo accommodatius explicandam censuit Epist. 63. ad Cæcilium. *Sed & per Salomonem*, inquit, *Spiritus sanctus typum Dominici sacrificii ante præmonstrat, immolatæ hostiæ, & panis, & vini, sed & altaris & Apostolorum faciens mentionem. Sapientia*, inquit, *ædificavit sibi domum, &c. & paravit mensam suam, &c.* (Proverb. 3.) Sed & ab ipso Christo in concione, non coram promiscua Judæorum multitudine, sed solis Discipulis eum cingentibus habita, (Matth. 5. v. 24.) talis altaris mentio fit, ut ab ea vocem hanc Ecclesia Christi accepisse merito existimetur.

Quarto has Epistolas Ignatio abjudicat Salmasius ob Laicorum, & Clericorum distinctionem. Sed nec Laicorum & Clericorum voces in Codice Medicæo occurrunt; nec si occurrerent, probarent Epistolas illas Ignatio suppositas esse: cum in novo Testamento voces plane synonymæ, & ad significandum illud ipsum, quod Ignatius adstruit, destinatæ occurrant, nempe Episcoporum, Presbyterorum, Diaconorum, Fratrum item & Fidelium.

Quinto objicit Salamasius contra istarum Epistolarum germanitatem, Judæorum odium quod Christianis adeo inculcant; cum tamen Judæos tunc temporis non adeo aversaretur Ecclesia. Verum nec id recte harum Epistolarum auctori objici potest, nec si posset, eum Ignatium non fuisse concluderet. Locus ad quem respexisse videtur, in prioribus tantum Epistolæ ad Philadelphios editionibus reperitur. *Eos qui Deum odio habent, oportet & vos odio excipere*. At nec ea in Medicæo Codice inveniuntur. Nec vero quidquam continent quod Apostolicum virum non deceat, cum statim explicet quomodo ab eorum consortio debeamus separari, nempe *ut illos ad mentem bonam, & ad resipiscentiam revocare possimus*. Addi potest, nec illud ipsum ad Judæos pertinere, sed ad istius plane ævi hæreticos Gnosticos, quos magna ubique cum ratione Ignatius noster fugiendos monet. Istos quidem *Pseudo-Judæos* Epist. ad Magnesios vocat, *Judaismum Sectatoribus suis interpretantes & docentes*, Epist. ad Philadelphios.

Objicit Blondellus. Cui verisimile sit statim post Ignatii in Asiam adventum, Episcopos, Presbyteros, Diaconos, ejusdem rogatu ordinatos, qui ad Antiochenos Asianorum Epistolas gratulatorias deferrent?

Respondeo 1. talibus legationibus nihil novi aut incredibilis inesse. Nam & in Ignatii Actis dicitur, Ecclesiam omnem Smyrnensem, per Sanctum Episcopum suum Polycarpum, & per Sanctos Presbyteros & Diaconos rogasse, ut iret ad propositum suum. Instituta scilicet ab Ecclesia ad Ignatium legatio, ut eum ad Martyrium fortiter obeundum animaret. 2. Notandum est hoc ipso temporis articulo, post unum Ignatium Antiochensibus ereptum, persecutionis rabiem statim in Syria sedatam esse; adeoque huic legationi opportunitatem fuisse defuturam, nisi statim post adventum ejus in Asiam imposita & suscepta fuisset. Tertio respondetur, in rerum gestarum narrationibus nihil rationi minus consentaneum esse, quam ut earum verisimilitudo ad calculos nostros exigatur, aut argumenta a nobis efficta, tandemque effictoribus probabilia visa, quidquam ad fidem historiæ faciendam vel derogandam posse putentur, cum ea narrantis auctoritati tota debeatur. Certe quamplurima in dies fieri videmus, quæ non sunt usque adeo probabilia, & quæ numquam acta fuisse posteris nostris argumentum unum aut alterum satis probabile persuasurum esse non dubito. Piget dicere, quid de ipsa Sacrosancta Historia & Scriptura sacra fiet, si sceleratæ hujusmodi quæstiuncularum libidini dirisque hisce ingeniorum male feriatorum equuleis submittatur? Quarto quid in hac ipsa

narratione minus verisimile argui, aut credi potest? Post persecutionem gravissimam; pax Ecclesiæ Antiochenæ seu Syriacæ reddita est, libertasque cœtus Ecclesiasticos celebrandi restituta. Hinc Martyri sanctissimo æquum visum est Smyrnensem Ecclesiam ea de re commonere, ut literæ ab aliis Ecclesiis in Syriam gratulatoriæ mitterentur. Ad hoc Legatum sacrum mitti necesse erat. Ibi χειροτονεῖν non significat Episcopum aut Presbyterum consecrari & de novo fieri; sed eorum, qui prius Ordinibus sacris initiati errant, aliquem ad hanc legationem eligi aut designari. Sic respondet Hammondus in Dissertationibus eruditis contra Salmasium & Blondellum.

II. Blondellus Ignatii Epistolas falsi postulat, quod in Epistola ad Ephesios scribat, tria latuisse principem hujus sæculi, *Virginitatem Mariæ, partum ipsius, & mortem Domini.*

Respondeo, hoc ipsum addito Ignatii nomine ab antiquis Patribus non sine approbatione recitari, scilicet a Sancto Hieronymo Comment. in Matth. 1. Ambrosio in Lucæ 1. Origene Homil. 6. in Levitic. Jobio Monacho apud Photium in Biblioth. & Andrea Hierosol. Cretensium Episcopo, cujus locum ex Scriniis Salvilianis protulit Usserius. Quæ omnia sic intellecta, ut non de satana in universum, quod Christus Filius Dei fuerit, ignorante, se per tempus aliquod hæc tria non perspiciente, 1. Mariam post partum Virginem fuisse; 2. Christum modo supernaturali, inscio Josepho, conceptum; 3. A Deo decretum esse ut morte sua Christus mortem ipsam ipsumque satanam superaret, locutus sit Ignatius, nihil a vero alienum continere putanda sunt.

Tertio reprehendit Blondellus, quod in Epistola ad Ephesios de Stellæ Magos ducentis insolito splendore scripsit; *Astrum in cœlo resplenduit super omnia Astra, & Sol & Luna chorus facta sunt illi Astro.*

Sed quid in his falsi accusari potest? Splendorem astri hujus quod spectat super minores cœli ignes omnes præfulgentis; deinde novitatem ejus prius invisam, ideoque admiratione dignissimam, non est argumentis opus ut ea cuivis credibilia existimentur. Fuisse vero Sydus illud eo tempore totius Cœlestis Chori ducem, cui reliqua Astra respondebant, lumenque suum super omnia jaculatum fuisse, nihil aliud significat, quam hanc insolitam stellam a Chaldæis observatam, qua novi Regis nativitas prænuntiabatur, oculos omnium ad se unam pertraxisse, quod verissimum est. An Sydus illud luce sua Solis istius lucem superaverit, non constat, nec perspicuum est id affirmasse Ignatium; sed fortassis illud tantum, super omnes mundi plagas, super inferiora hæc omnia, sic ut aspici a cœlorum Observatoribus ubique posset, lucem suam superjaculatum esse: aut certe super astra omnia quæ noctis spatio lucere solent. Sed quid si ipsius Lunæ Solisque lucem luce sua superasse dicatur? Quid si putemus hoc divinius astrum longe infra Solis spheram positum (ita ut ædes Bethlemiticas, ubi Christus natus est, distincte & quasi digito monstraret) ista propinquitate ad terram, compensato magnitudinis defectu, lucem solarem (licet non corpus ipsum Solis) fulgore, aut saltem solatio vicisse?

Quarto. Contra has Epistolas objicit Blondellus, quod illarum auctor Ephesios nihil latere cœlestium, & terrestrium scripserit.

Respondeo, Nil hujusmodi legi ea in Epistola. Multa eo loco Ignatius de frequentandis cœtibus Ecclesiasticis præcixerat, quorum commoda deinde recenset: *Cum frequenter in unum convenitis, destruuntur potentiæ Satanę, dissolvitur perditio ejus in unanimitate fidei vestræ. Pace nihil melius est, in qua bellum omne cœlestium & terrestrium evacuatur.* Quid illud sit, statim apparet: *Nemo fidem repromittens, peccatum committit*; ex quo bellum illud cœleste Dei contra peccatorem nascitur. *Nemo charitatem possidens, odio quemvis habet*: ex quo terrestre bellum, mutuæ hominum inimicitiæ oriuntur. *Quorum nullum vos latet, si perfecte in Jesum Christum habeatis fidem & charitatem.* Nullus hic de cognitione cœlestium & terrestrium sermo est, quem huic Auctori, conjungendo quæ separanda erant, Blondellus affinxit. Asserit solum ea quæ de concordia & unitate dixerat, apud omnes qui Christiana fide & charitate præditi essent, in confesso fuisse.

Arguit quinto Blondellus quod in eadem ad Ephesios Epistola habet hic Auctor:

Ego condemnatus, vos misericordiam adepti: illamque oppositionem quasi non satis accuratam criminatur. Sed quid hac in oppositione a recta ratione alienum fingi potest? Condemnatum se dicit, non a Deo Supremo omnium Judice, sed a tyranno, cujus tribunali jam sistitur invictissimus Athleta. Unde subdit: *Ego sub periculo, vos firmati*, id est, per misericordiam Christi summa tranquillitate Ephesii fruebantur, dum Ignatius ad bestias damnaretur.

Objicit sexto Blondellus, in Epistola ad Philadelphios scriptum esse, *Confugiendum esse ad Evangelium ut ad carnem Jesu, & ad Apostolos ut ad Presbyterium Ecclesiæ:* Ex quibus sic argumentatur: Cum Trajani II. Apostoli nulli superfuerint, nec per Apostolos, qui Ignatii nomine abusus est, aliud intellexisse videatur quam Apostolica scripta, an non pluris divinitus inspiratas Epistolas facere debuit, quam hominum quorumcumque errori per se obnoxiorum cœtum?

Respondeo, Fatemur Apostolos jam singulos e vivis excessisse. Fatemur Apostolorum nomine Apostolica Scripta significari. At quid obstat quominus illos ipsos Apostolos post Christi mortem adhuc in vivis agentes, qui tunc Presbyterium Ecclesiæ constituebant, ad quod in rebus dubiis tamquam ad oraculum recurrebatur (Act. 15.) indigitet? Evangelio itaque, seu Christi sermonibus in Scriptura nobis traditis, Apostoli, id est Apostolorum scripta post eos relicta; & pari modo Christi carni, id est, ipsi Christo in terris degenti, Presbyterium Ecclesiæ, id est, Apostolorum post mortem Christi consessus, ex Parallelo respondent. Sensus itaque est, ad scriptum Christi Evangelium, tamquam ad Christum in terris degentem; ad Apostolorum Epistolas, tamquam ad Apostolorum Hierosolymis commorantium consessum, se lubenter confugere.

Arguit septimo Blondellus, quod hic Auctor Philadelphiorum Episcopum extraordinaria missione & vocatione, qualis Sancto Paulo contigit, non ab hominibus, ad hoc ministerium promotum fuisse asserat.

Respondeo, Philadelphiorum Episcopi modestiam & gravitatem illic ab Ignatio laudari, ut aliorum ambitioni opponebatur. Ait enim eum *Non ex seipso*, id est, ex proprio impulsu, aut ambitu; neque *ab hominibus*, id est, suffragiis aut missione mere humanis, ad Episcopatum promotum esse, sed in amore Dei Patris, & communis Ecclesiæ boni intuitu, hanc suscepisse dignitatem.

Arguit Blondellus, quod ait hic Auctor, se revelatione singulari, aut inspiratione edoctum affirmare, *Quod nihil sine Episcopo faciendum esset.*

Respondeo, deceptum esse, aut alios decipere voluisse Blondellum. Res sic se habet: *Clamavi*, inquit, *magna voce, Episcopo attendendum esse, & Presbyterio, & Diaconis. Si suspicamini me cum hæc dixerim, prævidisse quorumdam divisionem: testis mihi in quo vinctus sum, id est Deus, quod a carne humana non cognovi, id est, quod nemo mortalium hoc mihi nuntiaverit, ut sic præscire possem: Spiritus vero prædicavit hæc dicens: Sine Episcopo nihil facite: carnem vestram ut Templum Domini servate, unitatem diligite, divisiones fugite, imitatores estote Jesu Christi.* Hæc nempe omnia & singula ab Apostolis in Epistolis & sermonibus suis contra Gnosticorum Hæresim in Ecclesia præcipue Asiatica jam longe pervagantem, ubique inculcata esse compertum est; primo, ut se Præpositis Ecclesiæ morigeros præberent, secus quam Gnostici faciebant. Secundo, ut ab obscœnitatibus carnis sibi sedulo caverent, cum Gnostici ipsa libidinum omnium sentina merito audirent. Tertio, ut pacem & charitatem fraternam in primis colerent, cum Gnostici unitatem Ecclesiæ discinderent. Hæc autem Præcepta divina sunt, non ab hominibus tradita.

Arguit nono Blondellus dictum illud de Christo Domino in Epistola ad Ephesios: *Propterea hoc unguentum in capite suo recepit Dominus, ut spiret Ecclesiæ incorruptionem.*

Respondeo, Nihil in eo aut falso, aut minus commode dictum esse. Ephesiis contra Gnosticorum pestem caveri voluit Martyr sanctissimus, qui fidem Christi multis perniciosis doctrinis corruperant, quibus ideo inextinguibilem ignem, similiter ac iis omnibus qui ipsos audiunt, interminatur. Hæc Gnosticorum corruptela fœda fuit libidinum colluvies, quam eleganter, *tetrum doctrinæ hujus Sæculi Principis odorem* nuncupat. Cui optime opponit *incorruptionem, quam ut Ecclesiæ suæ inspiraret, unguentum*

inquit, *in capite Dominus Christus accepit :* unguenti scilicet urceum istum aut alabastrum, Marci 14. a muliere supra caput ejus effusi, quo quidem se unctum ad funerationem ipse Christus edixit. Quis sit unguenti istius usus, satis notum est, nempe ut mortuorum corpora, quorum in numero crucifixi Christi corpus mysticum Ecclesia figurate ponitur, a putrefactione & fœtore vindicentur. De hac itidem inunctione affirmat Joannes, c. 12. domum universam (eam etiam universæ Ecclesiæ imaginem) odore unguenti sic profusi impletam esse . Quidni igitur unguentum illud in se recepisse Christus dicatur, quo mors ejus notaretur? Quidni mortem ipsam subjisse ad hoc ipsum ut hanc Ecclesiæ incorruptionem, ut demortui capitis corpori , jam in dies a putidissimis Gnosticorum doctrinis periclitanti inspiraret? Omnia certe eleganter enuntiata, & in quibus nec veritatem , nec acumen, nec venustatem desideres.

Reprehendit decimo Blondellus, quod Baptismus ὅπλα, *tela*, in plurali vocetur , Fides nihilominus galeæ, Charitas clypeo, Panopliæ perseverantia comparetur. Quid enim, inquit Blondellus, Fides, dilectio, patientia conferunt jam per Baptismum armato? Et si Christiani Panoplia perseverantia est, quid novi ex Fide accedit jam galeato?

Verum cur non Baptismo telorum titulus competat ? Ita tamen ut quælibet virtus Christiana, cujus actus Deo nostro in futura vita præstandos solemniter in Baptismo spondemus, peculiari etiam titulo gaudeat , galeæ Fides, clypei Charitas , panopliæ perseverantia. Nec enim sic nos inaccessibiles Satanæ, sic invulnerabiles Baptismus præstiturus est, ut non singulis virtutibus Christianis ad repellendos tam frequentes petulantis hostis insultus nobis opus sit . Ni fides ut galea interioris hominis caput , charitas ut clypeus pectus, & integram demum personam , id est , omnes vitæ actiones perseverantia sibi tutandas assumpserit, metuendum certe est, ne qui jam stare videtur, cadat. Ita Salmasii sub Walonis Messalini larva personati, & Blondelli argumentis contra S. Ignatii Epistolas Episcopatus singularis vindices respondet , erudite quidem & eleganter , Hammondus . His quæ supererant , objectionibus dilutis , ad Propositionis probationes revertendum.

§. III.

Catholicæ Veritatis probatio ex Episcoporum successione in Ecclesia Antiochena.

CAtholicum Dogma confirmatur ex Episcoporum successione in Antiochena Ecclesia post S. Petrum, qui Ecclesiam illam fundavit, & septennio rexit, ex Eusebio, l. 3. Historiæ Ecclesiasticæ, cap. 22. *Apud Antiochiam*, inquit, *defuncto Evodio, qui primus ejus loci constitutus fuerat Episcopus, secundus tum maxime florebat Ignatius.*

Et lib. 4. cap. 20. *Antiochenæ vero Ecclesiæ Episcopatum sextus ab Apostolis Theophilus gubernabat. Quippe Cornelius Neronis Successor, quartus ab Apostolis eidem Ecclesiæ præsederat. Quem deinde excipiens Eros, quinto ab Apostolis loco eamdem Ecclesiam rexit.* Igitur in ipsis nominis Christiani Exordiis , & primo secundoque Sæculo , singulares Episcopi Antiochenam Ecclesiam rexerunt.

§. IV.

Veritatis ejusdem probatio ex Ecclesiæ Alexandrinæ Traditione.

CAtholicam Veritatem confirmat Ecclesiæ Alexandrinæ Traditio . Nam & in ea Episcoporum successio post S. Marcum , & Petrum qui in ea floruerunt , doctrina, Catholicum dogma confirmat. De prima quidem Eusebius, l. 2. c. 24. *Nerone*, inquit, *octavum Imperii annum agente, primus post Marcum Evangelistam Alexandrinæ Ecclesiæ administrationem suscepit Annianus, vir Deo acceptus, & omni ex parte mirabilis.*

Et lib. 3. c. 21. *Cum Avilius qui per tredecim annos Alexandrinam rexit Ecclesiam, mortuus esset, in ejus locum successit Cerdo. Tertius hic ab Anniano ejus Civitatis Antistes fuit.*

Et lib. 4. c. 1. *Circa duodecimum annum Imperii Trajani, Cerdo Alexandrinæ Ecclesiæ Epi-*

Episcopus abiit e vita ; quartusque ab Apostolis Ministerium ejus Ecclesiæ sortitus est Primus.

Et c. 4. *Mortuo Primo, anno Episcopatus sui duodecimo, Alexandrinæ Ecclesiæ Sacerdotium suscepit Justus.*

Et c. 5. *Anno deinde & mensibus aliquot interjectis Eumenes Alexandrinæ Ecclesiæ administrationem sextus ordine suscepit, cum decessor ipsius annos undecim præfuisset.*

Et c. 11. *Alexandriæ cum Eumenes tredecim anno explesset, Marcus in ejus locum Antistes designatus est. Quo deinde post decem Pontificatus annos mortuo, Alexandrinæ Ecclesiæ administrationem Celadion suscepit.*

Et cap. 19. *Cum Celadion per annos quatuordecim Ecclesiæ præfuisset, Agrippinus sedem ejus obtinuit.*

Et l. 5. c. 9. *Anno primo Commodi, Julianus Alexandrinæ Ecclesiæ suscepit Sacerdotium, cum Agrippinus duodecim annos Episcopalis administrationis explesset.*

Cap. 22. *Cum Julianus decimum annum explesset, Ecclesiarum Alexandriæ administrationem suscepit Demetrius.*

Et libro 6. cap. 26. *Nec multo post Demetrius Alexandrinorum Episcopus fato functus est, cum per tres & quadraginta annos Ecclesiam administrasset. In hujus locum successit Heracleas.* Constat itaque ex Episcoporum successione in Alexandrina Ecclesia post Sanctum Marcum, a quo illa Sedes Evangelica dicta est, semper in illa Ecclesia, ab ejus institutione, singulares Episcopos fuisse, qui illam regerent, & qui Presbyteris omnibus essent Præpositi.

Idem probatur ex illius Ecclesiæ doctrina. Clemens Alexandrinus diu ante Heraclam, lib. 6. Stromatum: *Quoniam*, inquit, *& hic in Ecclesia progressiones Episcoporum, Presbyterorum, & Diaconorum, imitationes, ut arbitror, sunt gloriæ Angelicæ, & illius dispensationis.*

Origenes libro 7. contra Celsum ait: „ Ubi præscribuntur præcepta Episcopis, quos „ vocant, Paulum in Episcopo formando etiam Doctorem requirere. Et quemadmodum „ unius uxoris maritum, iteranti matrimonium præfert in Episcoporum delectu, ir„ reprehensibilem reprehensibili, temperantem intemperanti .... ita vult Episcopum „ decenter constituendum habere docendi facultatem, & obstruendi os contradicto„ ribus.

Et in eodem libro Senatum Ecclesiasticum, id est Presbyteros & Clericos, ab iis qui rempublicam Ecclesiasticam administrant, id est, ab Episcopis, ex institutione divina distingui, non obscure indicat. „ Sic enim, *inquit*, Senatum Ecclesiasticum si „ componas ad Senatus singularum civitatum, invenies quosdam Senatores Ecclesiasti„ cos dignos ubivis Gentium administrare divinitus constitutam rempublicam: Sena„ tores vero istos qui passim reperiuntur, nihil in moribus habere eximium præ plebeis „ hominibus. Eodem modo Magistratus Ecclesiastici cum urbanis Magistratibus confe„ rendi, ut intelligas Magistratus Ecclesiæ, etiam qui inter Collegas paulo frigidius „ versantur in officio, tamen in morum & virtutum ratione vulgaribus Senatoribus „ atque Magistratibus præcellere.

Et Homil. 13. in Lucam: „ Si audacter expedit loqui Scripturarum sensum sequen„ ti, per singulas Ecclesias bini sunt Episcopi, alius visibilis, alius invisibilis: ille vi„ sui carnis; hic sensui patens.

Et postquam locum Sancti Joannis in Apocalypsi de Angelis Ecclesiarum laudavit, subjungit: „ Si autem Angelis solicitudo est, quomodo Ecclesiæ gubernentur, quid ne„ cesse est hominibus dicere quantum metum habeant, ut possint cum Angelis labo„ rantibus laborantes salutem consequi? Ego puto inveniri simul posse & Angelum, „ & hominem bonos Ecclesiæ Episcopos, & quodammodo unius operis esse participes. „ Quod cum ita sit, petamus omnipotentem Deum ut Angeli & homines Ecclesia„ rum Episcopi adjumento sint nobis, & sciamus quoniam utrique pro nobis a Domi„ no judicentur.

Et Homil. 17. „ Neque Episcopus, nec Presbyter, nec Diaconus, nec vidua, pos„ sunt esse digami.

Ex Tractatu 1. in Matth. Episcoporum auctoritatem Christo Domino nostro collatam asserit, sicut Sancto Petro ligandi atque solvendi tradita potestas est; immo hanc eamdem ad ipsos pertinere potestatem asserit. „ Quoniam autem, *inquit*, ii qui Episcoporum locum sibi vendicant, utuntur eo dicto, sicut Petrus, & claves regni cœlorum a Servatore acceperunt, docentque ea quæ ab illis ligata fuerint, hoc est condemnata, eadem & in cœlis ligata: rursus ea quæ soluta fuerint ab ipsis, eadem & in cœlis esse soluta: dicendum est illos recte loqui, si pariter & facta habuerint, ob quæ dictum est illi qui erat Petrus, Tu es Petrus: sicque tales fuerint ut a Christo super eos ædificetur Ecclesia.

Et Tractatu 12. Summam Ecclesiastici Principatus in Episcopis agnoscit. Exponens enim illa verba: „ Principes Gentium dominantur eorum..... Non ita erit inter vos, „ *&c. hæc habet*: Episcopi autem quidam crudeliter comminantur aliquando quidem occasione peccati; aliquando autem contemnentes pauperum curam, cum sit scriptum: „ Quantum magnus es, tantum humilia te, & invenies gratiam coram Domino. Principes ergo Gentium dominentur eorum: Principes autem Ecclesiæ serviant subditis: „ sed & majores Gentium potestatem exerceant fidelium: audiant autem eum qui dicit: Discite a me quia mitis sum, & humilis corde. Non ista dicimus ut inclinemus „ Ecclesiasticum Principatum. Est enim interdum, quando, secundum vocem Apostolicam, peccantes coram omnibus arguant, ut & cæteri metum habeant. Est aliquando ut utens potestate sua tradat peccantem satanæ in interitum carnis, ut spiritus „ salvetur in die Domini: tamen hoc raro fieri debet.

Et Homil. 11. in Jeremiam. „ Quando vita nostra fuerit istiusmodi, ut nullus nobis sensu, sermone, gestis coæquetur, tunc possumus dicere: Solus sedebam. Licet ei qui non est Presbyter, aut Episcopus, aut Diaconus, aut alia qualibet decoratus Ecclesiæ dignitate, bene viventi, dicere, Solus sedebam.....

Synodus Alexandrina in causa Sancti Athanasii congregata, Ischyram Presbyterum non fuisse ex eo probat, quod a Collutho ordinatus esset, qui non erat Episcopus, sed simplex Presbyter; adeoque Sacerdotes ordinare non poterat. Agnoscit proinde laudata Synodus ordinandi potestatem divino jure solis Episcopis convenire, nec a Presbyteris consecrari posse tam Episcopos, quam Presbyteros. Etenim Colluthus vere Presbyter fuit, & ab Alexandrina Synodo, Osio Præside in gradu atque ordine receptus. Idem porro Ischyram, & alios quosdam Laicos manuum impositione Presbyteros ordinaverat. Igitur vere Presbyteri erant ab eo consecrati, si ex divina institutione Presbyter omnis qua Presbyter est, jus habet ordinandi Presbyterum.... Jure enim Ecclesiastico adimi non potest sacro Ordini, quod ei ex Christi institutione convenit. Hinc ordinati a Meletio Schismatico & exauctorato, non pro laicis admissi, sed inter Episcopos & Presbyteros recepti sunt, inita pace, quia Meletius Episcopus erat. Itaque si Colluthus pariter Episcopus fuisset, ac pari cum Episcopis potestate præditus quatenus Presbyter erat, Ischyras & alii ab eo ordinati, inter Presbyteros recepti fuissent. Certe nequissimus Presbyter, excommunicatus, degradatus, valide consecrat, quamvis illicite, Corpus Christi: non aliam utique ob causam, quam quod conficiendæ Eucharistiæ potestas ex institutione Christi adnexa est Sacerdotio. Igitur si potestas ordinandi Sacerdotes & Episcopos ex Christi institutione simplicibus Presbyteris conveniret, valide ordinati essent, quibus manus imposuerat Colluthus, adeoque Ischyram Presbyterum esse non negassent Alexandrinæ Synodi Patres. Sic autem scribunt illi in Epistola Synodica. „ Hic est ille toties rumoribus jactatus Ischyras, qui „ neque ab Ecclesia electus Presbyter: neque cum a Meletio constitutos Presbyteros Alexander in Ecclesiam recipiebat, in eorum numero umquam habitus fuit. Ita nec „ illinc quidem constitutus est. Unde igitur Presbyter est Ischyras, aut a quonam „ ordinatus? Utrum a Collutho? Hoc enim restat. Atqui Colluthum in Presbyteratu mortuum esse, & omnem ab illo factam manuum impositionem irritam, omnesque, quos in schismate ordinaverat ille, ad Laicorum gradum redactos, & inter Laicos in Ecclesia congregari notum est, nec ulli omnino dubium. Quinam ergo privatus homo, & privatam domunculam incolens mysticum credatur habere poculum „:

„ lum " : Et Clerici Mareotici in Relatione ad Curiosum & Philagrium Præfectum Ægypti, quam Sanctus Athanasius, Apol. 2. descripsit, ajunt: „ Ischyram, qui se Presbyterum vulgaret, non esse Presbyterum. Siquidem ordinatus est ab Collutho Presbytero, qui sibi imaginarium vendicaret Episcopatum: & postea in generali Synodo ab Osio, & cæteris cum eo collectis Episcopis jussus erat pro Presbytero se habere, qualis antea fuerat: & ex consequenti omnes qui a Collutho erant ordinati, ad eumdem locum redacti sunt, in quo antea censebantur: quemadmodum & Ischyras ipse inter Laicos relatus est.

S. Cyrillus Alexandrinus libro 13. de Adoratione in spiritu & veritate, eidem veritati suffragatur. „ Quod si quis velit etiam Ecclesiæ ordinem perquirere, *inquit*, eam „ quæ in lege est præfigurationem jure admirabitur. Episcopis enim, ac si tunc principatum sortiti essent, atque etiam iis qui inferiorem gradum gerunt, Presbyteris, „ inquam, concreditum est altare, & quæ sunt intra velum, quibus etiam dici convenit: Et custodient Sacerdotium suum: Diaconis vero illud, Custodient custodias tabernaculi.

§. V.

Idem Dogma confirmat Traditio Ecclesiæ Hierosolymitanæ.

EJusdem Catholici Dogmatis fides confirmatur ex Traditione Ecclesiæ Hierosolymitanæ, cujus primus Episcopus ab Apostolis constitutus est Jacobus Frater Domini, cognomento Justus, teste Hegesippo, quem Sanctus Hieronymus in Catalogo Scriptorum Ecclesiasticorum, cap. 4. laudat, & sequitur. „ Hegesippus, *inquit*, vicinus Apostolicorum temporum, in quinto Commentariorum libro de Jacobo narrans ait: „ Suscepit Ecclesiam Hierosolymæ post Apostolos Frater Domini Jacobus cognomento „ Justus. Clemens Alexandrinus in 6. Hypotyposeon, ut refert Eusebius, l. 3. Histor. c. 1. eumdem ait a Petro, Jacobo, & Joanne Hierosolymorum creatum Episcopum. „ Tunc etiam, *inquit Eusebius*, Jacobum qui Frater Domini dicebatur, quod esset Josephi filius, Hierosolymitanæ Ecclesiæ Episcopatum primum accepisse perhibent. Clemens certe in 6. Institutionum libro ita tradit. Ait enim post Servatoris „ Ascensum, Petrum, Jacobum & Joannem, quamvis Dominus ipsos cæteris prætulisset, non idcirco de primo honoris gradu inter se contendisse, sed Jacobum cognomine Justum Hierosolymorum Episcopum elegisse. Idem testatur Auctor Constit. Apostolicar. l. 8. c. 35. Idem S. Epiphan. Hæresi 29. & 78. Cyrillus Hierosolymit. Catechesi 4. & 14. S. Chrysostomus, Homil. 38. in Epistolam 1. ad Corinthios, Homil. 3. & 33. in Acta, ubi & eam causam affert, cur post S. Petrum in Concilio Hierosolymitano locutus sit Jacobus, quod Hierosolymorum esset Episcopus.

Idem ostendit Hierosolymitanorum Episcoporum successio, quam ex Veterum monumentis acceptam descripsit Eusebius lib. 4. Historiæ Ecclesiasticæ, c. 5. *Ex veterum*, inquit, *Scriptorum monumentis didici ad illam usque obsessionem Judæorum quæ imperante Hadriano contigit, quindecim Episcopos continua successione illi Ecclesiæ præfuisse: quos omnes origine Hebræos fuisse memorant, & fidem Christi sincere atque ex animo suscepisse. Adeo ut ab illis qui de hujuscemodi rebus judicium ferre poterant, Episcopali officio dignissimi censerentur. Quippe tunc temporis universa Hierosolymorum Ecclesia conflata erat ex Hebræis Fidelibus, qui jam inde Apostolorum ætate ad illam usque obsidionem permanserant . . . . . Primus fuit Jacobus, is qui Domini Frater vocabatur. Secundus Simeon: tertius Justus: quartus Zacchæus: quintus Tobias: sextus Benjamin: septimus Joannes: octavus Matthias: nonus Philippus: decimus subrogatus est Seneca, cui successit undecimus Justus, post quem Levi duodecimus ordine fuit: Ephres deinde secutus est, post hæc Joseph. Omnium postremus fuit Judas ordine quintus decimus. Itaque ab Apostolorum temporibus singulares Episcopi Hierosolymitanam Ecclesiam rexerunt.*

Objicit Blondellus, absurdum esse ut tot Episcopi tam exiguo temporis intervallo, triginta scilicet annorum circiter, qui a Simeonis martyrio ad Marci primi ex Gentibus Hierosolymorum Episcopi inaugurationem fluxerunt, gesserint Episcopatum, cujus-

BIBLIOTECA D. F. M. CAP. MONTEFUSCO (Av)

„ ctoritate & consilio habere rationem. Quamquam nobis in tam ingenti negotio pla-„ ceat, quod & tu ipse tractasti prius, Ecclesiæ pacem sustinendam; deinde sic colla-„ tione consiliorum cum Episcopis, Presbyteris, Diaconis, Confessoribus, pariter ac „ stantibus laicis facta, Lapsorum tractare rationem.

Et infra: „Cujus temperamenti moderamen nos hic tenere quærentes diu, & qui-„ dem multi, & quidem cum quibusdam Episcopis vicinis nobis & appropinquantibus „ & quos ex aliis Provinciis longe positis persecutionis istius ardor ejecerat, ante con-„ stitutionem Episcopi nihil innovandum putavimus, sed lapsorum curam mediocriter „ temperandam esse credimus, ut interim dum Episcopus dari a Deo nobis sustinetur, „ in suspenso eorum, qui moras possunt dilationis sustinere causa teneatur," &c. Itaque regendæ Ecclesiæ Romanæ & aliarum potestas, penes singulares Episcopos erat, qui gravioribus de causis Ecclesiasticæ Disciplinæ decernebant, quique Presbyteris & Diaconis erant superiores. Cumque hæc Hierarchiæ Ecclesiasticæ, aut sacri regiminis forma tunc primum non inceperit, nec ejus post Apostolica tempora inveniatur origo, argumento est eam ad Apostolorum ætatem, & ad institutionem Christi esse referendam.

§. VIII.

Eidem Dogmati suffragatur Traditio Ecclesiæ Africanæ.

Hujus assertor est Tertullianus, libro de Præscriptione Hæreticorum, c. 32. ubi ex Apostolicæ Traditionis fontibus ostendit singulares in Ecclesiis Episcopos, tum Apostolis ipsis, tum sibi deinceps ordine successisse. „ Cæterum, *inquit*, si quæ audent „ interserere se ætati Apostolicæ, ut ideo videantur ab Apostolis traditæ, quia sub A-„ postolis fuerunt, possumus dicere: Edant ergo origines Ecclesiarum suarum: evol-„ vant ordinem Episcoporum suorum, ita per successiones ab initio decurrentem, ut „ primus ille Episcopus aliquem ex Apostolis, vel Apostolicis viris, qui tamen cum „ Apostolis perseveraverit, habuerit auctorem & antecessorem. Hoc enim modo Eccle-„ siæ Apostolicæ census suos deferunt: sicut Smyrnæorum Ecclesiæ Polycarpum ab Joan-„ ne collocatum refert: sicut Romanorum, Clementem a Petro ordinatum edit. Perinde „ utique & cæteræ exhibent, quos ab Apostolis in Episcopatum constitutos Aposto-„ lici seminis traduces habeant. Confingant tale aliquid Hæretici.

Idem Tertullianus, c. 41. ejusdem libri, Episcopatus supra Presbyteratum eminentiam satis ostendit, non ratione solum consessus, aut Primatus cujusdam qui ætati conferretur, sed ratione Ordinationis quæ Presbyterum ad altiorem gradum promovet, cum Episcopus inauguratur, sicut Diaconus ad altiorem Ordinem evehitur, cum creatur Presbyter. *Ordinationes eorum temerariæ*, inquit, *leves, inconstantes: nunc Neophytos collocant, nunc sæculo obstrictos, nunc apostatas nostros; ut gloria eos obligent, quia veritate non possunt. Nusquam facilius proficitur, quam in castris rebellium, ubi ipsum esse illic, promereri est: Itaque alius hodie Episcopus, cras alius: hodie Diaconus, qui cras Lector: hodie Presbyter, qui cras Laicus. Nam & Laicis Sacerdotalia munera injungunt.*

Eidem veritati suffragatur libro de Baptismo, c. 17. ubi de istius Sacramenti Ministro sic decernit. „ Dandi quidem habet jus summus Sacerdos, qui est Episcopus: dehinc „ Presbyteri & Diaconi: non tamen sine Episcopi auctoritate, propter Ecclesiæ hono-„ rem, quo salvo, salva pax est. Alioquin etiam Laicis jus est: quod enim ex æquo „ accipitur, ex æquo dari potest: nisi Episcopi jam, aut Presbyteri, aut Diaconi vo-„ cantur discentes. Domini Sermo non debet abscondi ab ullo. Proinde & Baptismus „ æque Dei census, ab omnibus exerceri potest: sed quanto magis Laicis Disciplina ve-„ recundiæ & modestiæ incumbit? Cum ea majoribus competant, ne sibi assumant „ dicatum Episcopis officium Episcopatus.

Idem libro de Fuga in persecutione, c. 11. *Sed cum ipsi Auctores*, inquit, *id est, ipsi Diaconi, Presbyteri, & Episcopi fugiunt, quomodo Laicus intelligere poterit, qua ratione dictum, Fugite de Civitate in Civitatem?*

Idem libro de jejuniis, capite 13. *Bene autem quod & Episcopi universæ plebi mandare jejunia assolent.*

Idem l. 4. adversus Marcionem, c. 5. „ Si constat id verius quod prius, id prius quod „ & ab initio, id ab initio quod ab Apostolis; pariter utique constabit, id esse ab Apo- „ stolis traditum, quod apud Ecclesias Apostolorum fuerit Sacrosanctum. Videamus quod „ lac a Paulo Corinthii hauserint; ad quam regulam Galatæ sint recorrecti; quid le- „ gant Philippenses, Thessalonicenses, Ephesii; quod etiam Romani de proximo sonent, „ quibus Evangelium Petrus & Paulus sanguine quoque suo signatum retulerunt. Ha- „ bemus & Joannis alumnas Ecclesias. Nam etsi Apocalypsim ejus Marcion respuit, „ Ordo tamen Episcoporum ad originem recensus in Joannem stabit auctorem.

Idem lib. de Pudicitia, cap. 19. *Quod si clementia Dei*, inquit, *ignorantibus adhuc & infidelibus competit, utique & pœnitentia ad se clementiam invitat, salva illa pœnitentiæ specie post fidem, quæ aut levioribus delictis veniam ab Episcopo consequi poterit; aut majoribus & irremissibilibus a Deo solo.*

Denique libro de velandis Virginibus, cap. 9. *Plane scio*, inquit, *alicubi Virginem in viduatu ab annis nondum viginti collocatam; cui si quid refrigerii debuerat Episcopus, aliter utique salvo respectu Disciplinæ præstare potuisset.*

Ex quibus Tertulliani locis constat, non solum ipsius ætate in Ecclesia Africana, sed Apostolicis temporibus in Ecclesia universa Episcopatum a Presbyteratu distinctum fuisse, & Episcopos fuisse Presbyteris superiores; utique ex Christi Servatoris nostri institutione: hancque fuisse Ecclesiæ Africanæ doctrinam ex Traditione acceptam.

Ejusdem Traditionis locupletissimus testis est Sanctus Cyprianus, Epist. 37. ad Lapsos data. „ Dominus noster, *inquit*, cujus Præcepta metuere & observare debemus, E- „ piscopi honorem, & Ecclesiæ suæ rationem disponens in Evangelio loquitur, & di- „ cit Petro: Ego tibi dico quia tu es Petrus, & super istam petram ædificabo Eccle- „ siam meam, & portæ inferorum non vincent eam, & tibi dabo claves regni cœlo- „ rum; & quæ ligaveris super terram, erunt ligata & in cœlis; & quæcumque sol- „ veris super terram, erunt soluta & in cælis. Inde per temporum & successionum vi- „ ces, Episcoporum Ordinatio & Ecclesiæ ratio decurrit, ut Ecclesia super Episcopos „ constituatur, & omnis actus Ecclesiæ per eosdem Præpositos gubernetur. Cum hoc „ itaque divina lege fundatum sit, miror quosdam audaci temeritate sic mihi scribere „ voluisse; quando Ecclesia in Episcopo & Clero, & in omnibus stantibus sit consti- „ tuta. " Divina itaque lege constitutum Episcopi honorem, & Ordinatione, nedum Primatu ætatis superiores esse Presbyteris Episcopos, S. Cyprianus existimavit.

Et Epist. 35. *Admonitos nos & instructos sciatis dignatione divina, ut Numidicus Presbyter adscribatur Presbyterorum Carthaginensium numero, & nobiscum sedeat in Clero ..... Et promovebitur quidem, cum Deus permiserit, ad ampliorem locum religionis suæ, quando in præsentiam protegente Domino venerimus.* Numidicum Presbyterum gloria Confessionis illustrem promovendum aliquando ad Episcopatum significat, quod vocat *ad locum ampliorem promoveri*. Igitur Episcopatus gradus est in Ecclesia Presbyteratu superior ac præstantior.

Et Epist. 52. „ Secundum quod tamen ante fuerat destinatum, persecutione sopita, „ cum data esset facultas in unum conveniendi, copiosus Episcoporum numerus, quos „ integros & incolumes fides sua, & Domini tutela protexit, in unum convenimus, „ *&c.* Ac si minus sufficiens Episcoporum in Africa numerus videbatur, etiam Romam „ super hac re scripsimus ad Cornelium Collegam nostrum, qui & ipse cum plurimis „ Coepiscopis habito Concilio in eamdem nobiscum sententiam pari gravitate, & sa- „ lubri moderatione consensit.

Et infra de Cornelii electione ita scribit: „ Venio jam nunc ad personam Cornelii „ Collegæ nostri, ut Cornelium nobiscum verius noveris: non de malignorum & de- „ trahentium mendacio, sed de Domini Dei judicio, qui Episcopum fecit & Coepisco- „ porum testimonio, quorum numerus universus per totum mundum concordi unani- „ mitate consensit. Nam quod Cornelium charissimum nostrum Deo, & Christo, & „ Ecclesiæ ejus item Consacerdotibus cunctis laudabili prædicatione commendat, non

„ iste

„ iste ad Episcopatum subito pervenit, sed per omnia Ecclesiastica officia promotus, „ & in divinis administrationibus Dominum sæpe promeritus, ad Sacerdotii sublime fastigium cunctis religionis gradibus ascendit. Tum deinde Episcopatum ipsum nec postulavit, nec voluit, nec ut cæteri, quos arrogantiæ & superbiæ suæ tumor inflat, invasit, sed quietus & modestus, & quales esse consueverunt qui ad hunc locum divinitus eliguntur, pro pudore virginalis conscientiæ suæ, & pro humilitate ingenitæ sibi & custoditæ verecundiæ, non ut quidam vim fecit, ut Episcopus fieret, sed ipse vim passus est, ut Episcopatum coactus acciperet. Et factus est Episcopus a plurimis collegis nostris, qui tunc in urbe Roma aderant, qui ad nos literas honorabiles & laudabiles, & testimonio suæ prædicationis illustres de ejus Ordinatione miserunt. Factus est autem Cornelius Episcopus de Dei & Christi ejus judicio, de Clericorum pene omnium testimonio, de plebis, quæ tunc adfuit, suffragio, & de Sacerdotum antiquorum & bonorum omnium Collegio; cum nemo ante se factus esset, cum Fabiani locus, id est, cum locus Petri; & gradus Cathedræ Sacerdotalis vacaret, quo occupato de Dei voluntate, atque omnium nostrum consensione firmato; quisquis jam Episcopus fieri voluerit, foris fiat necesse est, nec habeat Ecclesiasticam Ordinationem, qui Ecclesiæ non tenet unitatem. Ibi singulares Episcopos in Romana, in Africana, & in omnibus orbis Christiani Ecclesiis habes, qui sacra Ordinatione constituantur, qui locum Sancti Petri primi Romanæ Ecclesiæ Episcopi impleant, qui sublime Sacerdotii fastigium ascendant, cum inaugurantur, qui sint adeo Presbyteris superiores, qui ad graviores Ecclesiæ causas disponendas & judicandas in Conciliis congregentur, qui Presbyteros ipsos lapsos, vel ab Ecclesia rejiciant, vel suscipiant, & ad Laicam detrudant Communionem loco & functionibus Sacerdotum privatos, prout postulat Disciplinæ ratio: sicut Trophimum Presbyterum lapsum suscepit Cornelius, ut Laicus communicaret, non ut locum Sacerdotis usurparet: quod ex eadem Sancti Cypriani Epistola habetur. Legatur & Epistola 55. & Epistola 10. ad Clerum contra Presbyteros qui temere pacem Lapsis dederant, necdum sedata persecutione, & citra conscientiam Episcoporum, in qua hæc habet: „ Quod enim non periculum metuere „ debemus de offensa Dei, quando aliqui de Presbyteris nec Evangelii, nec loci sui memores, sed neque futurum Domini Judicium, neque nunc sibi præpositum Episcopum cogitantes, quod numquam omnino sub Antecessoribus factum est, cum contumelia & contemptu Præpositi totum sibi vendicent? Atque utinam non prostrata Fratrum nostrorum salute sibi omnia vendicarent! Contumelias Episcopatus nostri dissimulare & ferre possem sicut dissimulavi semper & pertuli, sed dissimulandi nunc locus non est; quando decipiatur fraternitas nostra a quibusdam vestrum qui dum sine ratione restituendæ salutis plausibiles esse cupiunt, magis Lapsis obsunt.

„ Et Epistola 12. Audio tamen quosdam de Presbyteris, nec Evangelii memores, „ nec quid ad nos Martyres scripserint cogitantes, nec Episcopo honorem Sacerdotii sui „ & Cathedræ reservantes, jam cum Lapsis communicare cœpisse, & offerre pro illis, & Eucharistiam dare, quando oporteat ad hæc per ordinem pervenire.

Legatur & Epistola ejusdem 28. ad Clerum Carthaginensem data, in qua Presbyteris, Diaconisque suis gratulatur, quod a Gaii Diddensis Presbyteri & Diaconi ejus, qui Lapsis temere communicabant, Communione abstinerent. Tum in alios Presbyteros & Diaconos, qui paris temeritatis rei fuerint, sententiam excommunicationis profert: *Interea*, inquit, *si quis immoderatus & præceps, sive de peregrinis, ausus fuerit ante sententiam nostram communicare cum Lapsis, a communicatione nostra arceatur, apud omnes nos causam dicturus temeritatis suæ, quando in unum permittente Domino, convenerimus*. Superiorem esse Presbyteris Episcopum, qui Presbyterorum sit Judex, quique ipsos a Communione removeat, omnino necesse est. Quod cum Sancti Cypriani ætate non primum incœperit, immo Episcopi auctoritatem non semel ex sacris literis afferat Cyprianus, jure Divino constitutam esse illam præeminentiam colligitur.

Denique Epist. 68. ad Clerum & plebes in Hispania consistentes, ubi præmisit, Ordinationes Sacerdotales nonnisi sub populi assistentis conscientia fieri oportere, idque ex divina auctoritate descendere probavit exemplo ex Testamento Veteri petito, mox subjun-

jungit: *Quod postea, secundum divina Magisteria observatur in Actis Apostolorum, quando de ordinando in locum Judæ Episcopo Petrus ad plebem loquitur. Surrexit*, inquit, *Petrus in medio discentium: fuit autem turba in uno. Nec hoc in Episcoporum tantum & sacerdotum, sed in diaconorum ordinationibus observasse Apostolos animadvertimus.*

Et infra: „ Propter quod diligenter de Traditione divina & Apostolica observatione „ observandum est & tenendum, quod apud nos quoque, & fere per Provincias univer„ sas tenetur, ut ad Ordinationes rite celebrandas, ad eam plebem, cui Præpositus or„ dinatur, Episcopi ejusdem Provinciæ proximi quique conveniant, & Episcopus deli„ gatur plebe præsente ... Quod & apud vos factum videmus in Sabini Collegæ nostri „ Ordinatione, ut de universæ fraternitatis suffragio, & de Episcoporum qui in præ„ sentia convenerant, quique de eo ad vos literas fecerant judicio, Episcopatus ei de„ ferretur, & manus ei in locum Basilidis imponeretur.

Tertio. Ecclesiæ Africanæ Traditio ex Optato Milevitano innotescit, lib. 2. adversus Parmenianum. *Igitur negare non potes*, inquit, *scire te in urbe Roma Petro Primo Cathedram Episcopalem collatam, in qua sederit omnium Apostolorum caput Petrus.... Ergo Cathedra unica, quæ est prima de dotibus, sedit prior Petrus: cui successit Linus, Lino successit Clemens, Clementi Anacletus, Anacleto Evaristus, Evaristo Sixtus, &c.*

Et infra: *Certa membra sua habet Ecclesia, Episcopos, Presbyteros, Diaconos, ministros, & turbam Fidelium. Dicite cui generi hominum in Ecclesia nostra hoc possit adscribi, quod objicere voluisti? specialiter nomina aliquem ministrum, ostende aliquem Diaconum nomine suo. Indica hoc ab aliquo factum esse Presbytero. Proba hoc Episcopos admisisse.*

Et infra: *Extendistis enim manum, & super omne caput mortifera velamina prætendistis: ut, cum sint quatuor genera capitum in Ecclesia, Episcoporum, Presbyterorum, Diaconorum, & Fidelium; nec uni parcere voluistis .... Invenistis Diaconos, Presbyteros, Episcopos, fecistis Laicos.*

Probatur denique ex Canonibus Conciliorum Africanorum, quos recensere longum esset: & ex S. Augustino, lib. de hæres. ad Quodvultdeum, c.53. ubi inter Aerii errores hunc numerat, quod dixerit, *Presbyterum ab Episcopo nulla differentia debere discerni.*

Et lib. de Utilitate credendi, c. 17. *Cum igitur tantum auxilium Dei, tantum profectum fructumque videamus, dubitabimus nos ejus Ecclesiæ condere gremio, quæ usque ad confessionem generis humani ab Apostolica Sede per successiones Episcoporum, frustra hæreticis circumlatrantibus, & partim plebis ipsius judicio, partim Conciliorum gravitate, partim etiam miraculorum majestate damnatis, culmen auctoritatis obtinuit.*

Et lib. 1. contra Adversarium Legis & Prophetarum, c. 20. *Sane*, inquit, *de Apocryphis iste posuit testimonia, quæ sub nominibus Apostolorum Andreæ, Joannisque conscripta sunt. Quæ si illorum essent, recepta essent ab Ecclesia quæ ab illorum temporibus per Episcoporum successiones certissimas usque ad nostra & deinceps tempora perseverat, & immolat Deo in corpore Christi sacrificium laudis.* Igitur ab Apostolorum ætate perpetuam Episcoporum singularium successionem agnovit S. Augustinus, quos & Presbyteris superiores ex Ecclesiæ doctrina & fide propugnavit.

Idem constat ex ipsius Sermone 19. de Verbis Apostoli, ubi exponens S. Pauli præcepta de constituendis Episcopis in Epistola ad Titum data, ea ad se & ad Coepiscopos suos pertinere agnoscit, ac proinde talem fuisse Episcopatum S. Paulo scribente, qualis erat ipso Augustino prædicante, pariter a Presbyteratu distinctum, pariter eo præstantiorem. *Beati*, inquit, *Apostoli Epistola cum legeretur de constituendis Episcopis, commemoravit nos sine dubio respicere in nos: & vos commemoravit non judicare nos ...... Inter cætera ait, Episcopum debere esse potentem in doctrina sana, ut contradicentes redarguere possit. Magnum opus est, gravis sarcina, clivus arduus.*

Idem enarratione in Psalmum 44. Episcopos Apostolorum loco in Ecclesia asserit constitutos. *Pro Patribus tuis nati sunt tibi filii. Genuerunt te Apostoli: ipsi missi sunt, ipsi prædicaverunt, ipsi Patres. Sed numquid nobiscum corporaliter semper esse potuerunt? ..... Ergo illorum abscessu deserta est Ecclesia? Absit. Pro Patribus tuis nati*

sunt

ſunt tibi filii. Patres miſſi ſunt Apoſtoli, pro Apoſtolis filii nati ſunt tibi, conſtituti ſunt Epiſcopi. Hodie enim Epiſcopi qui ſunt per totum mundum unde nati ſunt? Ipſa Eccleſia Patres illos appellat, ipſa illos genuit, ipſa illos conſtituit in ſedibus Patrum.

§. IX.

Traditio Eccleſiæ Gallicanæ.

IDem confirmatur ex Traditione Eccleſiæ Gallicanæ, cujus teſtis eſt Sanctus Irenæus, libro 3. adverſus Hæreſes, c. 3. ubi ut Hæreticorum dogmatum vanitatem ex novitate refelleret, ad Apoſtolorum Traditionem provocat: quam ex omnibus illis Eccleſiis, in quibus ab Apoſtolis inſtituti ſunt Epiſcopi, & eorum ſucceſſoribus, uſque ad tempus ſuum, ait poſſe repeti. *Traditionem*, inquit, *Apoſtolorum in toto mundo manifeſtatam, in omni Eccleſia adeſt perſpicere omnibus qui vera velint audire; & habemus annumerare eos, qui ab Apoſtolis inſtituti ſunt Epiſcopi in Eccleſiis, ut Succeſſores eorum uſque ad nos, qui nihil tale docuerunt, neque cognoverunt, quale ab iis deliratur. Etenim ſi recondita Myſteria ſciſſent Apoſtoli, quæ ſeorſim & latenter ab reliquis perfectos docebant, his vel maxime traderent ea, quibus etiam ipſas Eccleſias committebant. Valde enim perfectos & irreprehenſibiles in omnibus eos volebant eſſe, quos & Succeſſores relinquebant, ſuum ipſorum locum Magiſterii tradentes.* Ex quibus patet, Apoſtolos in pluribus Eccleſiis ſingulos inſtituiſſe Epiſcopos qui illis præeſſent, quique illis in ſacro Principatu ſuccederent. Et quoniam ex omnium Eccleſiarum tabulis Epiſcoporum Catalogos deſcribere longum erat; unius Romanæ Sedis Epiſcopos recenſet Sanctus Irenæus: hoc ipſum quod in Eccleſia principe factum eſt, in cæteris ſolemne fuiſſe demonſtrans. *Sed quoniam valde longum eſt*, inquit, *in hoc tali volumine omnium Eccleſiarum enumerare ſucceſſiones, maximæ, & antiquiſſimæ, & omnibus cognitæ, a glorioſiſſimis duobus Apoſtolis Petro & Paulo Romæ fundatæ, & conſtitutæ Eccleſiæ, eam quam habet ab Apoſtolis Traditionem & annuntiatam hominibus Fidem per ſucceſſiones Epiſcoporum pervenientem uſque ad nos, indicantes, confundimus omnes eos, qui quoquo modo, vel per ſui placentiam malam, vel vanam gloriam, vel per cæcitatem & malam ſententiam, præter quam oportet colligunt.* Subjicit Romanorum Pontificum indiculum ab Apoſtolis Petro & Paulo uſque ad Eleutherium, quem duodecimum numerat. *Fundantes igitur & inſtruentes Beati Apoſtoli Eccleſiam, Lino Epiſcopatum adminiſtrandæ Eccleſiæ tradiderunt.... Succedit autem ei Anacletus. Poſt eum tertio loco ab Apoſtolis Epiſcopatum ſortitur Clemens; qui & vidit ipſos Apoſtolos, & contulit cum eis*, &c. Romanæ igitur Eccleſiæ ex Apoſtolica Traditione ſingulares Epiſcopi præfuerunt: quorum ſucceſſio ab Apoſtolis derivata, res erat notiſſima Sancti Irenæi temporibus. Alioqui inepta fuiſſet illius ex Epiſcoporum ſucceſſione ad ſucceſſionem doctrinæ, ſeu Traditionem perſuadendam argumentatio. Nec Romæ tantum, ſed in aliis etiam Civitatibus eadem ab Apoſtolis forma conſtituta eſt gubernandarum Eccleſiarum. Falſo itaque comminiſcuntur Proteſtantes, ſecundo ſolum cadente ſæculo ſingulis Eccleſiis ſingulos præpoſitos fuiſſe Epiſcopos, cum antea a toto Presbyterorum Collegio, pari jure ac poteſtate regerentur.

Eruitur præterea Gallicanæ Eccleſiæ Traditio ex Epiſtola Viennenſis, & Lugdunenſis Eccleſiarum ad Eccleſias Aſiæ & Phrygiæ, relata ab Euſebio libro 4. Hiſt. Eccleſiaſt. cap. 1. in qua S. Pothinum Lugdunenſis Eccleſiæ Epiſcopatum ſingulari & præcipua auctoritate adminiſtraſſe teſtantur. *Beatiſſimus autem Pothinus*, inquiunt, *qui Epiſcopatum Lugdunenſis Eccleſiæ adminiſtrabat, nonagenario major, & corpore admodum infirmo, ob præſentem quidem corporis imbecillitatem ægre ſpiritum trahens, cæterum præ cupiditate imminentis Martyrii mirabili animi alacritate firmatus, etiam ipſe ad tribunal ferebatur*, &c.

§. X.

Traditio Ecclesiæ Hispaniensis.

EJus testes sunt Illiberitanæ Synodi Patres, Canonibus 36. & 37. & S. Pacianus Barcinonensis Episcopus Epist. 1. adversus Sympronianum Novatianum, ubi probat non solis Apostolis, sed eorum Successoribus Episcopis concessam a Christo fuisse remittendorum peccatorum potestatem. *An tantum*, inquit, *hoc solis Apostolis licet? Ergo & baptizare solis licet, & Spiritum sanctum dare solis, & solis Gentium peccata purgare, quia totum hoc non aliis quam Apostolis imperatum est, &c. Si ergo & Lavacri & Chrismatis potestas, majorum longe Charismatum, ad Episcopos inde descendit, & ligandi quoque jus adfluit atque solvendi. Quod & si nos ob peccata nostra temerarie vindicamus; Deus tamen illud ut sanctis & Apostolorum Cathedram tenentibus non negabit; qui Episcopis etiam Unici sui nomen indulsit.* Et paucis interjectis: *Nemo*, inquit, *Episcopum hominis contemplatione despiciat. Recordemur quod Petrus Apostolus Dominum nostrum Episcopum nominarit. Sed conversi*, inquit, *modo ad Episcopum & Pastorem animarum vestrarum. Quid Episcopo negabitur, in quo Dei nomen operatur?* Igitur Episcopo singulares Apostolorum Successores esse, & exortis cujusdam potestatis in Mysteriorum Dei dispensatione, Ecclesiæque regimine hæredes, Hispaniensis Ecclesia docuit & prædicavit.

§. XI.

Ultima probatio arcessitur ex Ordinationibus Presbyterorum Chorepiscopis prohibitis.

AD cumulum accedit petita probatio ex iis omnibus Antiquitatis Ecclesiasticæ Monumentis, quibus Chorepiscopis vetitæ Presbyterorum Ordinationes leguntur, & in irritum missæ, quod Presbyteri simplices essent & 72. Discipulorum, non vero Apostolorum Successores. Ex iis enim locis compertum est, potestatem ordinandi Presbyteros Episcopis divino jure esse propriam. Si enim Presbyteris ex Christi concessione, & ex Ordinis sui charactere pariter conveniret, validæ fuissent & ratæ Ordinationes a Chorepiscopis celebratæ, quantumvis secundi tantum Ordinis Sacerdotes fuisse supponantur: sicut validus erat Baptismus, & vere consecrata Eucharistia a Presbytero, qui Episcopo præsente, nec jubente, aut permittente, baptizasset, aut Eucharistiam confecisset, iis temporibus, quibus has Ministerii partes præsentibus Episcopis, absque eorum concessione & mandatis obire, Canones Presbyteris prohibebant.

§. XII.

Objectiones Blondelli ex Scriptura Sacra petitæ diluuntur.

OBjicit Blondellus contra Catholicam veritatem ex Scriptura sacra. Primo: quisquis qualis Presbyter ordinari debeat probaturus, Episcopum describit, eumdem Presbyterum, qui & Episcopus sit, ex professo statuit. Apostolus Epist. ad Titum cap. 1. qualis Presbyter ordinari debeat probaturus, Episcopum describit. Ergo Apostolus, Epist. ad Titum, eumdem Presbyterum, qui & Episcopus sit, ex professo statuit.

Secundo. Quisquis plures eodem tempore Civitatis unius Episcopos agnoscit, Episcopatum cum Presbyteris communicat, ut eodem æquo jure fungantur. At Paulus plures eodem tempore Civitatis unius (Philippensium nimirum) Episcopos agnoscit ad Philipp. 1. his verbis usus: *Omnibus Sanctis in Christo Jesu qui sunt Philippis, cum Episcopis & Diaconibus.* Ergo Paulus Episcopatum cum Presbyteris communicat, ut eodem æquo jure fungatur. Certe cum inter Episcopos & Diaconos nullum Ordinem Apostolus interponat, eos intelligit Episcoporum nomine, qui & Presbyteri dicebantur.

Tertio. Quoscumque Spiritus Sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam, attendere gre-

gregi, &c. ii veri nominis ac proprie dicti Episcopi censendi sunt: quid enim aliud præstare suum putent, quos nunc Episcopos vocamus? At (Paulo teste) cujuscumque Civitatis, verbi gratia Ephesinæ, quoscumque Presbyteros Spiritus Sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam, attendere gregi, &c. ad Presbyteros enim seu Majores natu Ecclesiæ Ephesinæ verba faciens, Act. 20. ait: *Attendite vobis & universo gregi in quo vos Spiritus Sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei*. Ergo Paulo teste cujuscumque Civitatis Presbyteri veri nominis, ac proprie dicti Episcopi censendi sunt.

Quarto. Cujuscumque est pascere gregem Dei, & Episcopum agere, is est veri nominis Episcopus: atqui Presbyteri cujuscumque, Petro teste, Epist. 1. cap. 5. est pascere gregem Dei, & Episcopum agere: *Seniores ergo*, inquit, *qui in vobis sunt*, *obsecro*, &c. *Pascite qui in vobis est gregem Dei, providentes non coacte*, *sed spontanee secundum Deum*, &c. Ergo Presbyter quicumque, Petro teste, est veri nominis Episcopus.

Ex quibus omnibus hunc quinto Syllogismum nectit Blondellus. Quale fuit Ecclesiæ inter Philippenses, Ephesios, Hierosolymitas, Ponticos, &c. toto Apostolorum sæculo regimen, tale inter Christianos omnes ubivis Gentium fuit. Atqui tale Ecclesiæ inter Philippenses, Ephesios, Hierosolymitas, Ponticos, &c. toto Apostolorum sæculo regimen fuit, ut pluribus una Episcopis, Præpositis, &c. subjiceretur fraternitas, qui eam in commune regerent: ergo apud Christianos omnes ubivis Gentium eadem fuit regiminis Ecclesiastici forma.

Sexto. Idipsum confirmat Apostolus 1. ad Timot. 4. his verbis: *Noli negligere gratiam, quæ in te est, quæ data est tibi per Prophetiam, cum impositione manuum Presbyterii*. Sive enim per Presbyterium Presbyterorum Collegium, sive Presbyterale munus intelligi placeat, æque stringitur nodus hoc modo. Ad quemcumque cœtum spectat Ordinatio Episcopi, is est vere & proprie Episcopalis: Ad Presbyterium, seu Presbyterorum cœtum spectat Ordinatio Episcopi, ex loco laudato Apostoli: ergo Presbyterium, sive Presbyterorum cœtus est vere Episcopalis. Item: Quæcumque gratia per impositionem manuum Timotheo, quem inter Episcopos extitisse nemo negat, collata est, vere est Episcopalis: Presbyterium, seu Presbyteri munus est gratia per impositionem manuum Timotheo collata: ergo Presbyterium, seu Presbyteri munus est gratia vere Episcopalis.

Ad primum respondeo, distinguo majorem. Si nomine Presbyteri, cujus de Ordinatione agit, intelligat secundi Ordinis Sacerdotem, quales modo sunt Presbyteri simplices, concedo. Si nomine Presbyteri Sacerdotem primi Ordinis, quales nunc sunt Episcopi, significet, nego. Distinguo pariter minorem. Apostolus ad Titum, c. 1. qualis Presbyter ordinari debeat probaturus, Episcopum describit: & Presbyteri nomine primi Ordinis Sacerdotem intelligit, quales nunc sunt Episcopi, concedo. Et secundi Ordinis Sacerdotem significat, quales nunc sunt Presbyteri, nego. Cum igitur Sanctus Paulus scribit se Tito dedisse in mandatis, ut constituat per Civitates Presbyteros, hoc nomine Episcopos intelligit, quales adulta habuit Ecclesia, ut constat ex Sancto Joanne Chrysostomo, ex Œcumenio, & Theophylacto in prima Propositionis probatione adductis.

Respondeo 2. distinguo eamdem majorem. Eumdem Presbyterum qui & Episcopus sit, ex professo statuit: eumdem quoad nomen & quoad dotes; vel etiam eumdem hominem qui utramque dignitatem gerat, concedo: Eumdem quoad gradum & dignitatem, nego. Itaque Sanctus Paulus Presbyterum & Episcopum iisdem characteribus delineat, quia in illis rei Christianæ exordiis, Presbyteri & Episcopi nomina promiscue usurpabantur, & eædem prope dotes, idemque virtutum apparatus Presbytero & Episcopo necessarius est: & aliunde Presbyteratus in Episcopatu tamquam in Ordine superiore continetur, adeoque unum plerumque sunt subjecto. Sed iisdem lineamentis Presbyterum & Episcopum non describit, quod Presbyteratus & Episcopatus idem sint essentia, id est, quod sint idem Ordo, eadem sacra dignitas, & quod omnis Presbyter sit Episcopus. Sic idem homo Melchisedech Rex erat & Sacerdos: non tamen eadem erat dignitas Regis & Sacerdotis.

Ad secundum respondeo, distinguo majorem. Quisquis plures Civitatis unius Episcopos

pos agnoſcit, id eſt plures, quibus Epiſcopi dignitas & ſupremi Sacerdotii gradus communis eſſet, concedo: quibus nomen tantum Epiſcopi commune eſſet, non vero dignitas Epiſcopatus, qualis nunc eſt, nego. Diſtinguo pariter minorem. Paulus plure unius Civitatis Epiſcopos agnoſcit, id eſt, plures Presbyteros qui tunc Epiſcopi vocabantur, concedo; id eſt plures qui ordine & dignitate Epiſcopi eſſent, quales nunc habet Eccleſia, nego. Favet huic diſtinctioni Theodoretus, in Commentar. cap. 3. Epiſt. 1. ad Timoth. ubi aſſerit: *Eoſdem olim Presbyteros appellatos, & Epiſcopos. Quos autem Epiſcopos hodie nominant, tunc Apoſtolos vocaſſe. Procedente deinde tempore, Apoſtolatus nomen iis, qui vere Apoſtoli dicti ſunt, reliquerunt; Epiſcopatus autem appellationem iis impoſuerunt, qui quondam Apoſtoli nominabantur*. Idem ex Sanct. Hieronymo colligitur in Commentar. Epiſtolæ ad Philippenſes.

Reſpondeo ſecundo, non eſſe penitus inconcuſſam majoris Propoſitionis veritatem. Quamvis enim in una Eccleſia aut cœtu plures ſimul Epiſcopi non fuerint, nihil tamen obſtat quin eadem in Civitate duo aliquamdiu diſterminati cœtus fuerint, duobus ab Apoſtolis ad fidem adducti, diverſis forſan dialectis & ritibus aliquando disjuncti, quibus duo itidem Epiſcopi ſeorſim & diviſis Cleris præſiderent.

Reſpond. tertio, nego minorem. Philippenſes enim, ad quos hæc Epiſtola dabatur, non unius tantum Civitatis aut cœtus nomen eſſe contendo, ſed integræ Provinciæ aut Diœceſeos, in qua plures Civitates fuerunt, adeoque plures Epiſcopi. Philippos quippe unius Provinciæ in Macedonia primam Civitatem fuiſſe, conſtat ex Act. 16. v. 12. adeoque Metropolim. Hinc colligitur iſtam S. Pauli Epiſtolam Philippenſibus ſuis datam, ad totam Diœceſim inſcriptam eſſe, univerſum ſcilicet Civitatum confinium (quarum Metropolis Philippi) in quibus plures abſque dubio Epiſcopi fuere. Illud etiam ſuadet S. Lucas, qui Philippos non tantum Metropolim fuiſſe affirmat, ſed & Coloniam Romanorum. Porro quod Epiſcopi proprie dicti in hoc Apoſtoli loco intelligendi ſint, auctor eſt S. Epiphanius Hæreſi 75. ubi erroris anſam Aerio porrectam eſse aſſerens ex eo quod Apoſtolus Epiſcopis & Diaconis ſcribat, ſtatim adjicit: *Ubi jam Epiſcopi conſtituti fuerant* (proprie dicti) *ad Epiſcopos & Diaconos ſcribebat*. Quod ſine dubio ejus dictum hunc ad Philippenſes locum ſpectat. Quod nulla Presbyterorum interjecta mentione, Epiſcopis & Diaconis Epiſtolam illam inſcripſerit Apoſtolus, inde contigit, quod in illis Chriſtianæ Reipublicæ exordiis nonnullæ Civitates eſſent, quibus unus Epiſcopus cum Diaconis præſidebat, nulli vero quos hodie vocamus ſecundi Ordinis Presbyteros: quia tam numeroſa non erat plebs Chriſtiana, ut cœtus Presbyterorum illi neceſſarius eſſet; nec multos Sacerdotio dignos erat reperire. *Neque enim*, inquit Sanctus Epiphanius, *ſubinde omnia ab Apoſtolis ordinari poterant: & quidem Presbyteris in primis & Diaconis opus erat, a quibus videlicet ambobus Eccleſiaſtica negotia adminiſtrari poſſunt. Quare ubi nondum Epiſcopatu dignus aliquis occurrerat, nullus ei loco præpoſitus eſt Epiſcopus. At ubi & neceſſitas poſtulabat, nec eorum, qui Epiſcopatu digni erant, copia deerat, ibi Epiſcopi conſtituti. Sed cum haud magna multitudo foret, reperiri nulli potuerunt, qui Presbyteri crearentur: unde ſolo Epiſcopo contenti fuerunt. Sine Diacono vero Epiſcopus eſſe non poteſt. Quare in id Apoſtolus incubuit, ut miniſtrandi gratia Epiſcopo Diaconi ſuppeterent. Itaque cum nondum Eccleſia ſuis omnibus functionibus expleri poſſet, per illud tempus iſtiuſmodi ſingulorum locorum ſtatus extitit. Neque vero ulla res eſt, quæ ab initio ſuis omnibus numeris abſoluta fuerit: ſed procedente demum tempore, ſua opportunitatibus omnibus ad perfectionem acceſſio contigit*. Singulares itaque Epiſcopos ſuis adjutos Diaconis, ſingulis Macedoniæ Civitatibus præfuiſſe conſtat, præſertim cum hæc ipſa Philippenſium Eccleſia, ut & Theſſalonicenſium altera, inter eas nominatim recenſeantur a Tertulliano, apud quas, ejus ætate, Apoſtolorum Cathedræ ſuis adhuc locis regebantur, ipſæque eorum authenticæ literæ recitabantur. Quæ ſatis probant Epiſcopum ſingularem in hac Philippenſium Eccleſia (Epaphroditum dixit Theodoretus) ab Apoſtolo ipſo conſtitutum eſſe. (Cur non & Theſſalonicæ, & in aliis Macedoniæ Civitatibus?) Nec igitur Presbyteros compares ἐπισκόπυς, ſed ſolos verique nominis Epiſcopos diverſarum Civitatum Philippenſi Metropoli ſubditarum intelligendos eſſe.

Respondeo quarto, dato & non concesso Presbyteros, quos hodie dicimus; compares eo loco intelligendos esse, nihil ex ea hypothesi concludi posse quod causæ nostræ quovis modo officiat, cum vel Philipporum sedes vacare, vel ipsorum Episcopus eo temporis articulo a sede sua abesse potuerit. Et illud quidem constat, Epaphroditum (Theodoreto, Chrysostomo, Theophylacto testibus) Philippensium Episcopum ipsorum oblationes ad usus Sancti Pauli necessarios deferentem (cap. 4. v. 18.) Romæ tunc, cum Apostolus hanc Epistolam scriberet, adfuisse, ipsamque hanc Epistolam, quam ideo nomini ejus inscribi consentaneum non fuit, ad eos retulisse.

Ad tertium respondeo, distinguo minorem. Si positi sint regere Ecclesiam & attendere gregi ut summi Ecclesiæ Præsides, summique Pastores gregis, concedo; ut rectores Ecclesiæ sub Episcopis, nego. Porro secundi ordinis sacerdotes, quibus animarum cura demandata est, ut illi qui hodie Curati dicuntur, Ecclesiam quidem, secundum aliquas portiones regunt, attenduntque gregi: sed ut administri sub Principe, ut minores opiliones sub summo Pastore, commissos sibi greges sub Episcopo, qui universo gregi præest, pascunt & moderantur.

Respondeo secundo, nego minorem. Ad unam enimvero civitatem non est restringendus grex ille cui præponebantur Episcopi. Testis est hujus veritatis Sanctus Ireneus, lib. 3. cap. 14. ubi de vocatis Miletum Episcopis aut Presbyteris sermone habito, statim addit: *Ab Epheso & reliquis proximis civitatibus convocatos esse*. Certe plures Apostolorum tempore in Asia Episcopos fuisse, S. etiam Hieronymus pronuntiat in Catal. Scriptor. Eccles. cap. 9. ab ipsis rogatum S. Joannem Evangelium suum scripsisse affirmans. Huic veritati lucem afferet laudati capitis Actor. v. 31. *Propter quod vigilate*, inquit S. Paulus, *memoria retinentes, quoniam per triennium nocte & die non cessavi, cum lacrymis monens unumquemque vestrum*. Quinam vero erant illi, quibus ita commonendis & erudiendis tres annos solidos Apostolus insumpsit? Num unius civitatis Christiani? Immo consulatur Historia rei gestæ cap. 19. proposita. Paulus Ephesum venit, v. 1. Discipulis 12. primum in nomnie Jesu baptizatis v. 5. postea etiam manus imposuit, v. 6. Spiritu sancto statim dona linguarum & Prophetiæ iis largiente. Post hæc in Synagoga Ephesina per tes menses prædicavit, v. 8. dein per spatium aliquod in Schola Tyranni cujusdam, v. 9. dein prædicationi & miraculorum operationi biennium integrum insumpsit; ex quo factum est ut omnes Asiam universam incolentes audirent Verbum Domini, v. 10. dein, v. 22. missis in Macedoniam Timotheo & Erasto, ipse Paulus in Asia moram fecit: tandemque, v. 26. Manifestum esse ait Demetrius, non solum Ephesi, sed per universam fere Asiam, multitudinem non exiguam ad Fidem a Paulo conversam esse. Ideoque in ista regione portam magnam sibi apertam esse Paulus affirmat, Cor. 16. v. 9. ex quibus colligitur, universam Asiam, non unicam Asiæ Civitatem Ephesum, gregem hic dici, cujus Episcopos Miletum Sanctus Paulus convocavit. Nihil igitur obstat quin singuli singularium urbium Antistites hoc titulo significentur.

Id luculentius demonstratur ex v. 28. cap. laudati ubi S. Paulus dictos Episcopos prædicationis & conversationis inter illos suæ, non Ephesi solum, sed & per totam Asiam, conscios, & testes advocat. *Vos scitis*, inquit, *a prima die qua ingressus sum in Asiam, qualiter vobiscum per omne tempus fuerim: &* v. 25. *Et nunc ecce scio, quia amplius faciem meam non videbitis vos omnes, per quos transivi prædicans regnum Dei*. Quinam vero illi fuerunt, inter quos, ex quo in Asiam descenderat, tantum insumpserat temporis Apostolus; inter quos non sedem fixerat, sed in transcursu a loco in locum prædicans regnum Dei transiverat? Certe non unica urbs Ephesina, sed aut integra regio, aut certe præcipuæ & nobilissimæ Asiæ Civitates: quas cum tanto cum profectu Sanctus Paulus peragrasset, verissimillimum est eum in illis, æque ac Ephesi, Episcopos singulares gregibus singulis præfecisse: quos hic Miletum vocavit, ut illis curam gregis commendaret.

Id confirmatur ex antiquissimo Martyrii Sancti Timothei Scriptore, apud Photium in Bibliotheca Cod. 254. dicente S. Joannem Apostolum cum 7. Episcopis (illis sine dubio qui septem Ecclesiarum Angeli in Apocal. nominantur) universam Asiam gubernasse,

naſſe, Epheſi ſubſtitiſſe, ibique ſeptem illos ut in Concilio adfuiſſe Epiſcopos. Idem confirmatur ex Sancto Joanne Chryſoſtomo, Homil. 15. in 1. ad Timoth. ubi de Timotheo teſtatur, ipſum qua Epheſi Epiſcopum univerſæ gentis Aſiaticæ curam commiſſam habuiſſe.

Ad quartum reſpondeo, nego minorem. Seniorum namque & Presbyterorum nomine S. Petrus compares Presbyteros non ſignificavit, ſed Epiſcopos, qui tunc etiam Presbyteri, vel Seniores vocabantur, Presbyteri & Senioris voce ab ætatis notione ad honoris, & dignitatis appellationem tranſlata. Unde Sanctus ipſe Petrus *Conſeniorem* ſe, ſive *Compresbyterum* vocat, & S. Joannes ſe *Presbyterum*, ſeu *Seniorem* inſcribit. Vox igitur *Presbyter*, aut *Senior* alio ſenſu nunc uſurpatur ab eo quo in Apoſtolicis Epiſtolis interdum uſurpata eſt; apud nos enim ordinis & gradus vocabulum eſt ab Epiſcopatu diſtincti illoque inferioris: apud illos autem reverentiæ, honoris, & dignitatis nomen eſt. Unde non ſequitur ſi Apoſtoli Presbyteros appellant eos qui revera eſſent Epiſcopi, ipſos unum & eumdem Ordinem Epiſcopatum & Presbyteratum exiſtimaſſe. Id appoſito illuſtrat exemplo Petavius lib. 2. de Eccleſiaſt. Hierach. cap. 2. Romæ *Prætor* olim commune nomen fuit majorum omnium Magiſtratuum, *Qui jure & exercitu præiret*, ut ſcribit Varro: vel ita dictus, *Qui præiret exercitui Imperator ab Imperio populi*. Unde & *Prætorium* in caſtris, ubi Imperatoris gubernaculum erat & *Prætoria porta*, *cohorſque Prætoria*. Poſt vero peculiaris Magiſtratus nomen evaſit. Nec recte ratiocinaretur qui ex eo quod illos qui Conſules poſtea dicti ſunt, olim Prætores vocatos eſſe legeret, concluderet eumdem in Romanorum Republica fuiſſe Prætorem & Conſulem. Nam Prætor ſecundum priſcam vocis notionem, non certi Magiſtratus, ſed univerſim & indefinite majoris omnis Magiſtratus nomen eſt; ſecundum poſteriorem vero, unum & peculiarem aliquem deſignat Conſulatu minorem. Non diſſimili ratione, *Presbyter*, qua dignitatis & honoris dumtaxat nomen eſt primi, & ſecundi Ordinis Sacerdotibus commune fuit: deinde a communi ambobus ſignificatione ad propriam Ordinis ſecundi tranſlatum atque reſtrictum eſt. Neque tamen inde recte colligunt Heterodoxi Presbyteratum & Epiſcopatum unum & eumdem Ordinem fuiſſe, & Presbyterorum nomine quos Apoſtolus Petrus ad paſcendum gregem hortatur, ſimplices compareſque Presbyteros intelligendos eſſe.

Ad quintum reſpondeo, nego minorem: huncque ex adverſo Syllogiſmum adverſus Blondellum conficio. Quale fuit Eccleſiæ inter Cretenſes, Aſianos, Philippenſes, Hieroſolymitas, Antiochenos, Romanos, toto Apoſtolorum ſæculo regimen, tale inter Chriſtianos omnes ubivis Gentium fuit: Atqui tale Eccleſiæ inter Cretenſes, Aſianos, Philippenſes, Hieroſolymitas, Antiochenos, Romanos, toto Apoſtolorum ſæculo regimen fuit, ut ſingulari Epiſcopo ſubjiceret fraternitas, qui Presbyteros ordinaret, cuique ipſi parerent; ergo apud Chriſtianos omnes ubivis Gentium eadem fuit regiminis Eccleſiaſtici forma. Minor evidens eſt cum ex probationibus Propoſitionis, tum ex iis quæ hucuſque in argumentorum ſolutione diximus.

Ad ſextum reſpondeo, diſtinguo minorem. Et Presbyterii nomine non intelligitur ſimplicium, quos hodie vocamus, ſeu comparium Presbyterorum cœtus concedo: & intelligitur ab Apoſtolo cœtus Presbyterorum, quales nunc vocantur, id eſt Sacerdotum ſecundi Ordinis, nego. Vel enim ad Apoſtolorum Collegium, quod S. Ignatius, πρεσβυτέριον τῆς ἐκκλησίας in Epiſt. ad Philadelphios, nuncupat, aut ad Apoſtolicorum virorum, ſeu Epiſcoporum cœtum aliquem refertur iſta vox, *Presbyterium*, qui ſimul cum S. Paulo Timotheum ad Epiſcopale munus conſecrarunt. Certe cum Sancti Apoſtoli Petrus & Joannes Presbyteros ſe inſcribant: cum de SS. Paulo & Barnaba Actor. 14. v. 23. dicatur, eos per Civitates Presbyteros conſtituiſſe: cum denique de Sancto Ignatio affirmet Sanctus Joannes Chryſoſtomus ipſi a beatis Apoſtolis manus impoſitas fuiſſe; nihil obſtat quominus, quod Pauli & Barnabæ, & aliorum Apoſtolorum manibus factum fuit, *Per manuum impoſitionem Presbyterii*, factum dicatur: Cum tamen 2. ad Timoth. 1. v. 6. diſerte affirmet S. Paulus, per manus ejus gratiam illi datam eſſe. *Propter quam cauſam admoneo te*, inquit, *ut reſuſcites gratiam Dei, quæ eſt in te per impoſitionem manuum mearum*; & Sanctus quidem Chryſoſtomus, Hom. 13. in Epiſt. 1.

pist. 1. ad Timotheum, de Episcopis, quales adulta habuit Ecclesia, hunc locum Apostoli exponit. *Non de Presbyteris isthic loquitur*, inquit, *neque enim Presbyteri Episcopum ordinabant*. Suffragantur Œcumenius & Theophylactus in eumdem locum.

Objicitur secundo. Omnem Episcoporum hodiernorum Primatum S. Joannes in Diotrephe damnavit, Epist. 3. v. 9. *Scripsissem forsitan Ecclesiæ*, inquit, *sed is qui amat, primatum gerere in eis, Diotrephes non recipit nos*. Ergo tunc nulli erant Episcopi qui Primatum inter Presbyteros gererent, sed solum Presbyteri compares.

Respondeo nego antecedens. Diotrephes enim non solum comparibus suis, sed & ipsi Joanni Apostolo præponi voluit, dignitatemque ambiit, non quæ Presbyterorum Collegio, sed quæ Sanctissimo Apostolo debebatur, & schisma faciebat in Ecclesia. *Diotrephes*, inquit, *non recipit nos. Propter hoc si venero, commonebo ejus opera quæ facit verbis malignis garriens in nos: & quasi non ei ista sufficiant, neque ipse suscipit fratres, & eos qui suscipiunt prohibet & de Ecclesia ejicit*. Quid ergo hoc ad primatum Episcoporum qui Apostolis ipsorum primatum, auctoritatem & dignitatem incolumes relinquunt, sed ut Apostolicæ dignitatis heredes in Ecclesia præsident, claviumque a Christo datarum exercent potestatem, non proprii commodi gratia, sed ut alios sub se omnes in unitate fidei conservent, & ad salutem æternam promoveant? In Ecclesia scilicet Asiatica Joannis Apostoli curæ subjecta, nullo modo ad Diotrephen primatus pertinebat: nulla ab Apostolis missio, aut manuum impositio ipsum ad supremum in Ecclesia gradum ordinemque evexerat: Propriæ ambitionis motu & suffragio, non tantum non jubente, sed etiam renitente S. Joanne Apostolo, ad primatum ascendere voluit. Quid porro ex hoc adversus Episcopos inferri potest jubentibus & consecrantibus Apostolis, non ex ambitione aut cupiditate primatus; sed ex missione & providentia Christi erga suam Ecclesiam, ad illud Sacerdotii fastigium provectos?

Præterea (ut recte contra Salmasium & Blondellum argumentatur Hammondus) aut Episcopatu singulari, supra Presbyteros eminente, fungebatur Diotrephes, aut non. Si fungebatur, cur non affectatæ illius super pares dignitatis ipsum Apostolus incusavit? Cur idem tantum ei, quia Joannem ipsum, seu literas Joannis Apostolicas non recipiebat, dies dicebatur? Aut cur demum, quod Diotrephi impune cessit, ab Apostolo vivente & vidente neutiquam damnatum, id in Episcopis nostris adeo immaniter plectendum clamant Protestantes? At si Diotrephes Episcopus non erat, tunc statim illud in confesso est, nihil ad Episcoporum Ordinem Diotrephis exemplum spectare.

§. XIII.

Respondetur Objectioni Blondelli ex Epistola Sancti Polycarpi, & ex forma Regiminis Ecclesiastici.

OBjicit tertio Blondellus testimonium S. Polycarpi in Epist. ad Philippenses apud Eusebium l. 4. c. 15. *Subjecti*, inquit, *estote Presbyteris & Diaconis, sicut & Deo, & Christo, seu Virgines inculpata & casta conscientia gradientes: Presbyteri autem sint facili ad compatiendum affectu præditi*. Cum nulla, inquit, Blondellus tota Epistola Episcopi qui Philippensi Presbyterio supereminereet, mentio appareat, eo ipso manifestissimum fit, Philippensium Presbyteros fraternitatem in commune rexisse. Secundo, binos tantum Christiani Cleri gradus Polycapum statuisse.

Respondeo, nego consequens: Presbyterorum enim nomine, etiam Episcopi a S. Polycarpo significantur. Utrique enim Ordini commune erat illa ætate Presbyteri & Episcopi nomen. Certe Polycarpum ipsum fuisse singularem Ecclesiæ Smyrnensis Episcopum, non vero aliquem ex comparibus Presbyteris, constat ex Epistola Smyrnensis ipsius Ecclesiæ ad Ecclesias Ponti, apud Eusebium lib. 4. Hist. Eccl. c. 15. ubi Martyrum suorum certamina describens, ait: *Quorum ex numero hic certe unus fuit nostra ætate, Apostolicus & Propheticus Doctor, Catholicæ Smyrnensium Ecclesiæ Episcopus*.

Idem constat ex S. Irenæo, apud Eusebium lib. 4. c. 14. *Sed & Polycarpus*, inquit, *vir qui non solum ab Apostolis eruditus, & cum multis qui Dominum viderant familiariter*

viter versatus; verum etiam in Asia Smyrnensi Ecclesiæ ab ipsis Apostolis ordinatus est Episcopus; quem nos quoque adhuc adolescentes vidimus... Hic, inquam, Polycarpus ea semper docuit, quæ ab Apostolis didicerat, & quæ etiamnum tradit Ecclesia, & quæ sola sunt vera. Testantur hoc Ecclesiæ omnes quæ in Asia constitutæ sunt, & quicumque ad nostram usque ætatem in Polycarpi locum successerunt.

Idem testatur Sanctus Hieronymus in Catalogo Script. Ecclesiast. cap. 29. *Polycarpus*, inquit, *Joannis Apostoli Discipulus, & ab eo Smyrnæ Episcopus ordinatus, totius Asiæ princeps fuit. Quippe qui nonnullos Apostolorum, & eorum, qui viderant Dominum, Magistros habuerit & viderit.* Porro Polycarpus a S. Joanne constitutus & ordinatus Smyrnæ Episcopus non esset, si plures in una Ecclesiæ Episcopi fuissent Ecclesiam communi concilio regentes, & eorum unus sola ætatis prærogativa; non alieno suffragio, aut nova Ordinatione Sacram Præfecturam suscepisset. Sed & Polycarpus ipse ab iis qui ipsi adsistebant Presbyteris se distinguit, ut demonstrat laudatæ Epistolæ inscriptio: *Polycarpus, & qui cum ipso sunt Presbyteri.*

Objectionem, quartam petit Blondellus, ex forma regiminis Ecclesiastici, quo tempore Marcion Romam advenit: de quo S. Epiphanius, hæresi 42. ita scribit: *Cum Senioribus usque tunc superstitibus, quique ab Apostolorum Discipulis prodierant, collatione facta, se in Synaxim recipi petebat: nemo vero ipsi permisit. Cæterum invidia elatus, velut cui nec præsidentia, nec ingressus Ecclesiæ datus, id sibi cogitavit, ut ad Cerdonis impostoris hæresim confugeret. Incœpit autem Presbyteris, qui tunc temporis aderant, hoc quæsitum prætendere, &c.* Ibidem repulsum tenebrionem illum refert S. Epiphanius, cum hac expostulatione usus esset: *Qua de causa me non suscepistis?* Et sequenti responso repressum: *Quia id facere non possumus sine honorandi Patris tui permissu: una enim fides est, unaque animorum consensio, nec possumus Collegæ bono Patri tuo contraire.* Ex quibus colligit Blondellus, secundo sæculo pares Episcopis Presbyteros, ejusdem & Collegii Fratres, & Ministerii consortes Romæ creditos: & nullum tunc temporis reale inter eorum munera discrimen ibidem excogitatum.

Respondeo, nego consequens: immo contrarium omnino colligitur ex Marcionis Historia a S. Epiphanio descripta, ejus quod Blondellus concludit. Perspicuum enim ac exploratum est, Marcionis patrem fuisse *Catholicæ Communionis in Ponto Episcopum, & in hac Episcopalis muneris administratione præstantem. Ab ipso* Marcionem ob illatum virgini stuprum, *Ecclesia pulsum esse*. Romam pervenisse *post Hygini Papæ obitum, qui a Petro Pauloque Apostolis nonus Ecclesiæ præfuerat*. Adiisse *Presbyteros & Doctores Ecclesiæ Romanæ*, ut ab iis communionem extorqueret: sed repulsam merito passum esse. Ex quibus patet, Ecclesiis Ponti, & Romanæ, singulares tunc temporis præfuisse Episcopos, quorum gradus a Presbyterorum ordine distinctus esset. Licet autem Presbyteros adierit ad Communionem obtinendam, non sequitur quod Ecclesia Romana communi comparium Presbyterorum consilio regeretur, absque Episcopo Sacri Senatus Præside: sed solum, defuncto Episcopo Hygino, & vacante Sede, Romanæ Ecclesiæ *Presbyteros vice Pastoris* gregem rexisse. Unde ad illos, non ad Episcopum, qui tunc nullus erat, Marcion se contulit. Quod autem responderunt Marcioni ipsos importunius urgenti, se absque jussu patris ipsum recipere ad communionem non posse, non probat Presbyterorum & Episcoporum æqualitatem; sed Romani Cleri modestiam tantum commendat, qui legis & consuetudinis Ecclesiasticæ rationem habuit, secundum quas ab aliquo Episcopo excommunicatum, ab aliis ad Communionem recipi, nisi prius satisfecisset, & ab ipso restitutus fuisset, nefas erat. Episcopum vero Marcionis parentem Romani Presbyteri collegam vocant, ratione Sacerdotii, quia omnis Episcopus est Presbyter; non ratione Episcopatus & singularis ac præcipuæ in regenda Ecclesia auctoritatis quasi omnis Presbyter Episcopus fuisset. Sic S. Augustinus Hieronymum, Deogratias, Sixtum, Casulanum, Victorianum, & alios quos Ordinis secundi Sacerdotes tantum fuisse in confesso est, in literis ad ipsos datis *Compresbyteros* vocat.

§. XIV.

Objectiones Blondelli ex SS. Ignatio & Justino dissipantur.

OBjectionem quintam instruit Blondellus ex S. Justino Martyre in Apologia Imperatoribus oblata, in qua Ecclesiarum sui temporis & statum, & morem graphice descripsit his verbis: *Postea Fratrum Præposito panis & poculum offertur, &c. postquam Præpositus gratias egit, totusque populus fausta omnia acclamavit, qui inter nos Diaconi vocantur, dant unicuique, &c. Postquam cessavit lector, Præpositus sermonem monitorium habet, &c. Præpositus preces & Eucharistias, quantum potest, sursum mittit; & populus fauste acclamat, Amen dicens; & unicuique distributio & participatio rerum Eucharistisatarum fit; absentibus quoque per Diaconos mittitur.* Ex quibus colligit Blondellus, Sanctum Justinum binos tantum Christiani Cleri gradus, Præpositorum scilicet, quocumque, sive Episcoporum, sive Presbyterorum nomine veniant, & Diaconorum agnovisse.

Respondeo, nego consequens. Non enim erat necesse ut S. Justinus omnes Ecclesiæ ordines recenseret. Ibi namque Synaxes Christianorum, & celebrandi Sacrificii ritus describebat: unde eos tantum ordines memorare opus habuit, qui ad Sacrificium celebrandum necessarii sunt, nempe Antistitem, seu Præpositum, sive ille sit Episcopus, sive tantum Presbyter, & Diaconos.

Respondeo secundo, hoc προεςῶτος titulo, primis Ecclesiæ sæculis Episcopum singularem insignitum fuisse, non compares Presbyteros. Id tribus testimoniis confirmat Hammondus. Primum est Dionysii Corinthiorum Episcopi, qui annis circiter quadraginta post Justinum floruit in Epist. ad Athenienses, apud Eusebium, libro 4. Hist. Eccl. cap. 23. ubi πουπλίου προεςῶτος αὐτῶ mentione prius facta, statim post martyrium Publii, Quadrati eorum Episcopi meminit. Secundo, Marcellus Ancyranus Episcopus in Epistola ad Julium Romanum Episcopum, apud Sanctum Epiphanium, hæresi 72. de seipso, aliisque Episcopis locutus, quos hæretici persequebantur, ait: *Pessima quæque contra Ecclesias Dei, & nos earum Præfectos*, καὶ ἡμῶν προεςώτων αὐτῶ, *ausi sunt*. Tertio, Concilium Ephesinum Actione 8. *Ab omni violentia*, inquit, *& injuria immunitatem habebunt Antistites Ecclesiarum quæ in Cypro sunt*. In Græco habetur προεςῶτες, iidem procul dubio qui in priori canonis parte Episcopi appellantur. Verisimile est igitur & Justinum Martyrem προεστῶτος nomine singularem Episcopum significasse.

Objicit sexto Blondellus. Auctor Epistolæ ad Magnesios Ignatio adscriptæ, collegium Presbyterorum & Ecclesiæ per illud administrationem vocat χριστῶ νόμον, *Christi legem*, quia ex institutione & voluntate Christi per Apostolos institutum est: νεοτερικὴν vero τάξιν, *Novellam institutionem* vocat eam, quæ suo tempore Episcopum Presbyteris præponebat. Non sunt igitur jure divino Presbyteris superiores Episcopi.

Respondeo 1. Episcopatum, ut Presbyteratu superior est, tunc quidem novellam institutionem fuisse, cum Sanctus Ignatius ad martyrium duceretur. Sed cum id intra 75. annos post Resurrectionem Christi contigerit, nihil obstat quin fuerit ex Christi institutione, & tamen dici potuerit recens.

Respondeo secundo, S. Ignatium numquam vocasse Episcopatum novellam institutionem. Illa enim vox νεοτερικὴ non novitatem Episcopatus, sed juventutem Episcopi ibi significat. Certe omnia vocabularia docent νέον nunc juvenem, nunc novum significare. Et S. Paulus 2. ad Timoth. cap. 7. νεοτερικὰς ἐπιθυμίας fugiendas monet. Quo loco nemo Interpretum novas cupiditates, vel nova desideria reddidit, sed *juveniles cupiditates*, vel *juvenilia desideria*, omnes summo consensu verterunt: & Vulgatus Interpres ita vertit: *Juvenilia desideria fuge*. Cum itaque ea sit apud Apostolum hujus vocis νεοτερικὴ acceptio, ut juvenilem significet, non novam; cur non & apud Ignatium? Maxime cum & antiquus Ignatii Interpres, & Martyris sanctissimi scopus ita accipiendam esse persuadeant. Vetus Interpres Usserianus sic habet: *Sed & vos decet non couti ætate Episcopi, sed secundum virtutem Dei Patris reverentiam ei tribuere,*

sicut

ſicut cognovi & ſanctos Presbyteros non aſſumentes apparentem juniorem Ordinem, ſed ut prudentes in Deo concedentes ipſi. Secundo Vulgatus epiſtolarum interpolatarum Interpres habet: *Non propter juventutem, quæ in eo videtur, arbitrantes eum contemnendum*. Secundo ſcopus S. Ignatii hanc interpretationem neceſſario poſtulat. Oſtendit ſe vidiſſe Damam eorum Epiſcopum, & Sotionem ejus Diaconum laudat, quod Epiſcopo ſuo, ut oportuit, ſubjectus eſſet. Monet igitur Magneſianus ne familiariter nimis cum ipſo agant, aut ipſum contemnant, quod videatur junior ætate, ſed ut reverentiam ei exhibeant. Urget exemplum Presbyterorum, quorum duos ſecum tunc habuit, Baſſum & Apollonium, quoſque novit eidem Epiſcopo quamquam juniori, debitam reverentiam præſtitiſſe. Oſtendit juventutem ejus eſſe apparentem: innuit eum ætate quidem & conſpectu juvenem, moribus autem ſenem fuiſſe: obedientiam ei præſtandam docet, aut potius in eo ipſi Deo omnium Epiſcopo. Igitur Epiſcopi juventutem indicavit Ignatius, quæ contemnenda non eſſet: non Ordinis Epiſcopalis novam inſtitutionem, quem ubique a Chriſto inſtitutum agnoſcit.

§. XV.

Objectio Blondelli ex epiſtola Viennenſis & Lugdunenſis Eccleſiarum petita evertitur.

OBjectionem ſeptimam petit Blondellus ex epiſtola Viennenſis & Lugdunenſis Eccleſiarum ad Eleutherium Romanum Epiſcopum, apud Euſebium, lib. 5. Hiſtor. Eccleſ. cap. 4. quam S. Irenæus Romam detulit. *Has*, inquiunt, *Literas ut ad te perferret, Fratrem & Collegam noſtrum Irenæum hortati ſumus. Quem quidem ut commendatum habeas rogamus, utpote æmulatorem Teſtamenti Chriſti. Quod ſi nobis compertum eſſet, locum cuiquam conferre juſtitiam, eum tamquam Presbyterum Eccleſiæ (hunc enim gradum obtinet) tibi in primis commendaſſemus*. Sederat, inquit Blondellus, in Lugdunenſi Cathedra Irenæus novennio toto, Pothini loco a Fratribus conſtitutus, & colobio Epiſcoporum veſtitus; nec minus a delegantibus Presbyter dicebatur. Si gradu divinitus inſtituto a Presbyteris quibuſque differebat Epiſcopus, collatumque ab univerſo Presbyterio in quemquam primæ Cathedræ jus, eum a communi Collegarum ſorte eximebat; qui factum ut Gallicanæ Eccleſiæ Irenæum commendaturæ, omiſſa potioris dignitatis mentione, in communi titulo hærerent, & quaſi in minoribus perſtantem deſcriberent?

Reſpondeo, falſo aſſerere Blondellum quod jam novennio toto in loco Pothini ſediſſet Irenæus, cum hæc a Martyribus Lugdunenſibus ad Eleutherium epiſtola data eſt, adeoque totam ejus argumentationem concidere. Pothinum enim in M. Aurelii Antonini perſecutione comprehenſum una cum aliis Martyribus, ſcribit Eccleſia Lugdunenſis; & ex carcere productum ad tribunal Præſidis, ac diris tormentis excarnificatum, rurſus ad carcerem retractum, biduo poſt obiiſſe. Iidem porro Martyres, dum adhuc in vinculis eſſent, literas ad Eleutherium ſcripſerunt per Irenæum adhuc Presbyterum perferendas. Pothino igitur adhuc ſuperſtite datæ ſunt. Quamobrem falſum eſt ſediſſe jam novennio toto in loco Pothini Irenæum, cum hæc Martyrum epiſtola ſcripta eſt ab ipſo Romam perferenda. Idipſum confirmatur ex S. Hieronymo in Catalogo Scriptorum Eccleſiaſtic. cap. 45. *Irenæus*, inquit, *Pothini Epiſcopi, qui Lugdunenſem in Gallia regebat Eccleſiam Presbyter, a Martyribus ejuſdem loci, ob quaſdam Eccleſiæ Quæſtiones Legatus Romam miſſus, honorificas ſuper nomine ſuo ad Eleutherum Epiſcopum perfert literas. Poſtea jam Pothino prope nonagenario ob Chriſtum Martyrio coronato, in locum ejus ſubſtituitur.*

Præterea, hæ Martyrum literæ Blondelli cauſam jugulant, ſiquidem Irenæum *Presbyterum* tantum vocant, & Fratrem; Elutherum vero Patrem: *Te per omnia ac perpetuo optamus in Deo valere, Pater Eleuthere. Has literas ut ad te perferret, Fratrem & Collegam noſtrum Irenæum hortati ſumus*. Pothinum vero *Epiſcopum* vocant iidem Martyres in Epiſt. ad Eccleſias Aſiæ & Phrygiæ data. Hæc autem nominum diverſitas indicat ſatis diſtinctum illorum ordinem & locum fuiſſe, & ſuperiorem Eleutheri & Pothini dignitatem Irenæi gradu, qui frater & ſocius ab iis nominatur.

§. XVI.

Blondello non favet Sanctus Irenæus.

Objectionem octavam Blondellus arcessit ex Sancto Irenæo, antiquam, ut pertendit Blondellus, de Episcopatus & Presbyterii identitate sententiam pluribus in locis exprimente, libro 3. adversus Hæreses, cap. 2. *Cum*, inquit, *ad eam iterum Traditionem, quæ est ab Apostolis, quæ per successionem Presbyterorum in Ecclesiis custoditur, provocamus eos, adversantur Traditioni, dicentes, se non solum Presbyteris, sed etiam Apostolis existentes sapientiores, sinceram invenisse veritatem.*

Et libro 4. cap. 43. *Eis qui in Ecclesia sunt Presbyteris obaudire oportet; his qui successionem habent ab Apostolis, qui cum Episcopatus successione charisma veritatis certum acceperunt.*

Cap. 44. *Tales Presbyteros nutrit Ecclesia, de quibus & Propheta ait: Dabo principes tuos in pace, & Episcopos tuos in justitia.* In Epist. ad Florinum: *Hæc tibi qui ante nos fuerunt, quique Apostolis convixere Presbiteri, nequaquam tradidere dogmata... Si quidquam tale beatus ille & Apostolicus Presbyter Polycarpus audisset, &c.*

Et in Epistola ad Victorem: *Qui ante Soterem Ecclesiæ cui nunc præes, præpositi fuere Presbyteri, Anicetum dicimus, & Pium, Hyginumque, & Telesphorum, & Xistum, &c. nec Polycarpus Aniceto Presbyterorum, qui ante ipsum fuerant, consuetudinem se retinere debere dicenti, ut Asianorum morem servaret persuasit.* Ex quibus sic colligit Blondellus: Ad quoscumque Episcopatus & institutio, & successio, & προεδρία, & Prophetia de Episcopis spectant: ii sunt vere & proprie dicti Episcopi. Atqui ad quoscumque in Presbyterii Ordine constitutos, sive proprie dictos Presbyteros, Episcopatus & institutio, & successio, & προεδρία, & Prophetia de Episcopis, Irenæo auctore, spectant. Ergo quivis Presbyteri sunt vere & proprie dicti Episcopi.

Respondeo, nego minorem. Presbyterorum enim vocabulo, quod honoris interdum nomen est, & quod primo & secundo Sacerdotum Ordini primis illis Ecclesiæ sæculis commune erat, singulares Episcopos S. Irenæus his in locis intellexit. Et aliunde singulorum in singulis Ecclesiis Episcoporum successiones a Sancto Irenæo memoratæ, singularem ab Apostolicis temporibus Episcopatum Presbyterio superiorem luculenter adstruunt. Lege insignia ejus loca in 8. probatione Propositionis. Certe Sacerdotis, quod idem est ac Presbyteri nomen Episcopis non semel peculiare est apud Auctores Ecclesiasticos. Sic Tertullianus libro de Baptismo: *Summus Sacerdos, qui est Episcopus dehinc Presbyteri, & Diaconi.* Et sic Sanctus Cyprianus Epist. 63. ad Rogatianum Episcopum: *Si ultra te provocaverit Diaconus*, inquit, *eum vel deponas, vel abstineas; & si qui alii tales extiterint, & contra Sacerdotem Dei fecerint, vel coercere poteris, vel abstinere.* Idem plane Episcopus & Sacerdos Dei, cui coercendi Diaconos jus competebat. Sic idem alibi ait, omnium schismatum fontem esse, quod *Sacerdoti Dei non obtemperatur, nec unus ad tempus Sacerdos, & ad Tempus Judex vice Christi cogitatur.* Sic cum Sanctus Ambrosius de se Episcopo Mediolanensi, & de aliis suis similibus pronuntiet; *Claves illas regni cælorum in Beato Petro Apostolo cuncti suscepimus Sacerdotes:* patet Sacerdotum nomine Episcopos significari. Sic in Synodo Andegavensi, cap. 1. Episcopi promiscue Sacerdotes dicuntur. *Contra Episcopale judicium*, inquit, *Clericis non liceat prosilire: neque inconsultis Sacerdotibus suis sæcularia judicia expetere. Sed nec de loco ad alium sine Episcopi permissione transire: nec sine commendatitiis Sacerdotum suorum literis commeare.* Ea *Sacerdotis* appellatio Episcopis attributa, iis ipsis temporibus quibus Presbyteratum ab Episcopatu fuisse distinctum, & superiores Presbyteris Episcopos in Ecclesia fuisse Protestantes ipsi fatentur, ex pluribus aliis cum Patrum, tum Conciliorum locis confirmari potest. Igitur si, communione illa hominis non obstante, Episcopi Presbyteris præeminebant, Cypriani, Ambrosii, & secutis temporibus, non sequitur pares fuisse sancti Irenæi ætate, quamvis utrique Presbyteri vocarentur.

§. XVII.

§. XVII.

Blondello non patrocinatur Clemens Alexandrinus.

OBjicit nono Blondellus teſtimonium Clementis Alexandrini, libro 4. Stromatum dicentis: *Licet igitur etiam nunc in Dominicis mandatis exercitos, quique ex cognitione ſecundum Evangelium vixerunt, ſelecto Apoſtolorum numero adſcribere; hic revera Eccleſiæ Presbyter eſt, veruſque divinæ voluntatis Diaconus, ſi quæ Domini ſunt, faciat & doceat: non ab hominibus ordinatus; nec quia Presbyter juſtus reputatus; ſed quia juſtus eſt, in Presbyterio recenſitus: licet hic in terra primo conſeſſu honoratus non ſit.*

Et libro 6. *Eam, quæ meliores facit, in Eccleſia imaginem ſervant Presbyteri, miniſtratoriam Diaconi. Ambobus his Miniſteriis Deo ſecundum terrenarum rerum diſpenſationem ſerviunt, tum Angeli, tum ipſe qui cognitione præditus eſt.* Ubi cum binos tantum Eccleſiaſticos Ordines agnoſcat Clemens Alexandrinus, Presbyterorum, & Diaconorum, negat conſequenter diſtinctionem Epiſcopatus & Presbyterii divinitus inſtitutam.

Reſpondeo, Clementem Alexandrinum his in locis Presbyterorum nomine duos Ordines, ſive duos Sacerdotii gradus ſignificare, Epiſcopatum & Presbyteratum, quibus Diaconos adjungit. Sed paulo poſt tres illos Ordines diſerte diſtinguit. *Quoniam*, inquit, *& hic in Eccleſia progreſſiones Epiſcoporum, Presbyterorum, & Diaconorum, imitationes ſunt gloriæ Angelicæ, & illius diſpenſationis.*

§. XVIII.

Tertulliani auctoritate Blondellus abutitur.

DEcimam objectionem trahit Blondellus ex Tertulliano docente, Eccleſias communi Presbyterii totius labore regi ſolitas, Apologet. cap. 39. *Præſident*, inquit, *probati quique Seniores, honorem iſtum non pretio ſed teſtimonio adepti.*

Et libro de Corona Militis, cap. 3. Euchariſtiæ quam ſacro Presbyterorum quorumcumque ore confici in confeſſo eſt, Miniſterium Præſidentibus indiſcriminatim addicit. *Nec*, inquit, *de aliorum manu quam Præſidentium, Euchariſtiam ſumimus.* In eamdem ſententiam libro de jejuniis, cap. 17. in Pſychicos ſuos, id eſt in Eccleſiam, Apoſtoli de Presbyteris Decretum torquere conatus, eos mordaci pro more dicterio impetit: *Hoc nimirum ad elogium gulæ tuæ pertinet, quod duplex apud te Præſidentibus honor binis partibus deputatur; cum Apoſtolus duplicem honorem dederit, ut Fratribus & Præpoſitis.* Ergo tempore Tertulliani Eccleſiæ a comparibus Presbyteris regebantur.

Reſpondeo, nego conſequens, Præpoſitorum enim & Præſidentium nomine Tertullianus non Presbyteros tantum, ſed etiam Presbyteris ſuperiores Epiſcopos intellexit; quos ideo his nominibus promiſcue ſignificavit, quod in ſacrificandi & Euchariſtiam Fidelibus diſtribuendi functione pares ſint. De Synaxibus enim Chriſtianorum, & de Euchariſtiæ Communione prioribus in locis agit Tertullianus. Præerant autem Chriſtianorum Synaxibus etiam Presbyteri, illis in Eccleſiis, in quibus non erat conſtitutus Epiſcopus. Præerant interdum abſque Presbyteris Epiſcopi, illis in locis, in quibus Presbyteros ordinare nondum licuerat, quia nulli inventi fuerant ad hoc miniſterium idonei. Tertius vero locus, ut & ille Apoſtoli (1. ad Timoth. 5.) *Qui bene præſunt Presbyteri, duplici honore digni ſunt*: æquo, immo potiori jure ad Epiſcopos, quam ad Presbyteros ſimplices refertur. Poteſt enim ſententia iſta ad He-bræorum duplicem portionem referri, ſcilicet primogenitorum portionem & privilegia (Deuteronom. 21. v. 17.) inter quæ præfectura ſuper tota familia & tam in fratres minores, quam in ſervos dominium numeratur (Geneſ. 27. v. 29.) Sic cum Paulus & Barnabas ad Apoſtolatum & regimen Eccleſiæ deſignarentur, Actor. 13. eadem dictione uſus eſt Spiritus ſanctus, quæ Exodi 13. v. 2. in primogenitis Deo conſecrandis uſurpatur: *Segregate mihi Paulum & Barnabam*, &c. Poteſt etiam ad uberiorem in diſtribuenda hæreditate partem, ad dupli-

plicem alimoniæ portionem in diſtribuendis collectis & Fidelium oblationibus pertinere. Quem ad ſenſum reſtringendam eſſe illam ſententiam, ſuadet adductum ſequenti verſu Scripturæ Veteris teſtimonium: *Dicit enim Scriptura, Non alligabis os bovi trituranti, & dignus eſt operarius mercede ſua*. Utroque autem ſenſu in Epiſcopos Presbyteris ſuperiores, & Eccleſiæ προεστῶτας Præſidentes Apoſtolica illa ſententia aprime quadrat, qui munus ſuum inculpate obibant, & non ſolum annuntiando, ubi nondum innotuerat, Evangelio, ſed & Chriſtianæ plebi in fide confirmandæ operam locabant. Hunc locum Apoſtoli quidni eo ſenſu intellexit Tertullianus? Cæterum quod ſingulares Epiſcopos & Presbyteris ſuperiores, jam inde ab Apoſtolicis temporibus Eccleſiæ regimini admotos, & cum hac regiminis forma natam Eccleſiam agnoverit, conſtat ex ipſius teſtimoniis laudatis probatione ſexta.

§. XIX.

Blondellus Origenem in alienum ſenſum detorquet.

OBjectionem undecimam eruit Blondellus ex Origene Homilia 11. in Numeros, binos tantum Sacerdotum, & Diaconorum gradus cognoſcente. *Putaſne*, inquit, *qui Sacerdotio funguntur, & in Sacerdotali Ordine gloriantur, ſecundum ſuum ordinem incedunt, & arguunt omnia quæ illo ordine digna ſunt? Similiter autem & Diaconi, putas ſecundum ordinem Miniſterii ſui incedunt, & agunt omnia quæ illo ordine digna ſunt?*

Reſpondeo, Origenem Sacerdotii vocabulo primi & ſecundi Ordinis Sacerdotes, Epiſcopos & Presbyteros ſignificaſſe, ut ex adjunctis patet: *Et unde eſt*, inquit, *quod ſæpe audimus blaſphemare homines & dicere: Ecce qualis Epiſcopus, aut qualis Presbyter, vel qualis Diaconus? Nonne hæc dicuntur, ubi vel Sacerdos, vel Miniſter Dei viſus fuerit in aliquo contra Ordinem ſuum venire, & aliquid contra Sacerdotalem, vel Leviticum Ordinem gerere?* Non magis Blondelli cauſam juvat, immo ipſam jugulat, alter, quem tam imprudenter quam inaniter urget, Origenis locus ex Homil. 2. in Cantica: *Vidit & ſedes puerorum ejus*, Regina Saba. *Eccleſiarum puto Ordinem dicit, qui in Epiſcopatus, vel Presbyterii ſedibus habetur. Vidit & ordinationes, ſive ſtationes Miniſtrorum ejus. Diaconorum, ut mihi videtur, ordinem memorat, conſtantem divino Miniſterio.*

Contra. Origenes, Homil. 7. in Jeremiam Eccleſiaſtici regiminis formam delineans, Clericos omnes ad προστασίαν vocat. *Nos*, inquit, *qui putamur aliquid eſſe, id eſt, qui in Clericatus vobis ordine præſidemus, in tantum ut quidam de minori gradu ad hunc locum cupiant pervenire, noſſe debetis non ſtatim in eo eſſe ſalvandos, quod Clerici ſumus: multi enim & Presbyteri pereunt, & Laici beatiſſimi reperiuntur: ſed ſi ordinem clericatus & mereamur pariter & habeamus. Quia igitur ſunt quidam Clerici non ita viventes, ut ipſi ex ordine capiant fructum, & ornamento ſuæ ſint dignitati, idcirco ajunt qui expoſuerunt Prophetam nunc dicentem: Cleri eorum non proderunt eis*. Sedebat, prout ipſemet eodem loco notat, in agmine Presbyterorum, præſidebat tamen; ut inter plures qui Eccleſiam in commune regerent, diviſam regis curam, de Epiſcopis, quaſi de Presbyteris indifferenter locutum, nullos alios, niſi qui in Presbyterio & Diaconatu Chriſto miniſtrarent, plebibus Deo dicatis jure divino præpoſitos tunc temporis fuiſſe nemo non videat.

Reſpondeo, quamvis Presbyteros laicis in Eccleſia præſidere dicat Origenes, quod & nos fatemur, quia Clericorum ordo ſuperior eſt ordine laicorum, & plebem Chriſtianam divinis Sacramentis, & verbo doctrinaque paſcunt; non ſequitur Presbyteris ipſis, Miniſtris & toti plebi ſingularem Epiſcopum præſidentem, omnibuſque dignitate præſtantiorem, ſupra totam familiam Chriſti ab ipſo Chriſto conſtitutum non agnoviſſe. Immo id ex verbis ſequentibus, quæ Blondellus mala fide ſuppreſſit, colligitur. *Plus a me* inquit, *exigitur quam a Diacono, plus a Diacono quam a laico. Qui vero totius Eccleſiæ arcem obtinet*, (is eſt Epiſcopus) *pro omni Eccleſia reddet rationem. Pro-*

pter hoc Apostolus Paulus (videlicet ut is cui fuerant multa commissa) ajebat: Sic nos existiment homo ut ministros Christi & dispensatores Sacramentorum Dei. Hic jam quæritur inter dispensatores, ut fidelis quis inveniatur. In tantum rarum est bonum dispensatorem invenire, ut Jesus qui futura cognoverat, loqueretur: Quis putas est fidelis dispensator & sapiens, quem constituit Dominus super familiam suam dare in tempore cibaria conservis suis?

Objicit Blondellus illud ejusdem Origenis Tractatu 5. in Matthæum. *Christum caput Ecclesiæ esse; non ego, sed Apostolus intellexit. Sacerdotes autem rationabiliter possunt dici Ecclesiæ oculus, qui & speculatores habentur. Diaconi autem, cæterique ministri, manus, quoniam per eos opera spiritualia universa geruntur*, &c. Quo ex loco binos tantum ordines in Ecclesia agnovisse Origenem colligitr.

Respondeo, Sacerdotum nomine utrumque ordinem ibi ab Origene intelligi, Episcoporum & Presbyterorum, qui speculatores habentur; & propterea Ecclesiæ oculi dici possunt: sed non negat Episcopos altiore fastigio speculæ Secerdotalis & pastoralis eminere; in quibus summam Ecclesiastici principatus agnoscit, ut constat ex ejus locupletissimis testimoniis in propositionis probatione prolatis.

Denique non juvat Blondellum locus alter quem profert ex Tractatu 24. in Matthæum ubi ait: *Proprie Episcopus Dominus Jesus est. Et Presbyteri Abraham, Isaac, & Jacob, vel cæteri qui hoc nomine digni habiti sunt, quales fuerunt Apostoli Christi: diaconi vero septem Archangeli sunt Dei, ad quorum mysteria septem diaconi in Actibus sunt ordinati*. Hic, inquam, locus Blondelli causæ nocet potius, quam faveat. Quamvis enim totus in allegoria positus sit, tres tamen in Ecclesia majorum Clericorum ordines esse supponit: quorum nominibus gloriari ipsos non debere ostendit, sed id curare unum, ut eorum proprias functiones digne exerceant. Id ex antecedentibus perspicuum est. *Omnia opera sua faciunt, ut videantur ab hominibus. Et plerumque*, inquit, *omnes illi sunt tales, qui diligunt primos discubitus in conviviis, & salutationes in foro, & vocari ab hominibus Rabbi, aut aliquid quod simile est Rabbi huic: qui puta qui volunt vocari Episcopi, aut Presbyteri, aut diaconi: cum deberet unusquisque eorum, etiamsi vocaretur ab aliquo, vel conscientiam suam ostendere Deo, quoniam non vult hoc nomine nominari, cujus nec scientiam habet, nec actum. Et si habet, tamen non debet velle vocari eo nomine, quod proprie alterius est. Proprie enim Episcopus Dominus Jesus est*, &c.

§. XX.

Romanum Clerum & S. Cyprianum in partes suas trahere frustra conatur Blondellus.

PUgnat duodecimo Blondellus testimonio Romani Cleri, Epistola 3. apud Sanctum Cyprianum, ex qua quid sibi in regimine Ecclesiastico juris vindicare solerent Clerici, fit manifestissimum. *Incumbit*, inquiunt, *nobis, qui videmur esse præpositi, & vice Pastoris* (nimirum Christi) *custodire gregem*, &c. Eodem fere tempore de restituenda lapsis pace consulti, in hæc verba rescribunt, apud Sanctum Cyprianum Epist. 31. *Placet, &c. collatione consiliorum cum Episcopis, Presbyteris, Diaconis, Confessoribus, pariter ac stantibus laicis facta, lapsorum tractare rationem. Perquam enim nobis & invidiosum, & onerosum videtur, non per multos examinare, quod per multos commissum videatur fuisse, & unum sententiam dicere, cum tam grande crimen per multos diffusum notetur exiisse; quoniam nec firmum decretum potest esse, quod non plurimorum videtur habuisse consensum.* Erant igitur ubique Presbyteri, immo Diaconi cum Presbyteris præpositi, Christi Vicarii, Pastores, quorum erat (collatione cum Episcopis & fraternitate consiliorum facta) in rebus quibuscumque gravissimis, non modo *tractare, examinare*, sed *sententiam dicere, decretum condere in commune*, divisa inter omnes cura fraternitatem regere ac custodire, &c.

Respondeo, Hæc Romani Cleri testimonia singulari & superiori Presbyteratu Episcopatui non officere; nam se Præpositos dicebant Urbis Clerici, & vice Pastoris guber-

bernare gregem, interregni Pontificii tempore. Vacabat enim per obitum Fabiani Romana sedes. Scribebant etiam ipsi, Lapsos non esse in Ecclesiam recipiendos, nisi collatione consiliorum cum Episcopis, Presbyteris & Diaconis facta, adeoque tunc Episcopi in Ecclesia erant constituti quorum gradus Presbyterio superior erat; qui omnia Disciplinæ Ecclesiasticæ negotia auctoritate sua & consilio moderarentur & judicarent. Unde expectandam esse censent Episcopi creationem, ut Lapsorum causæ discutiantur. Fateor Presbyteros, immo & Diaconos in partem quandam ac societatem Ecclesiastici regiminis ex illius ætatis Disciplina & consuetudine assumptos fuisse; sed non evincent Protestantes æquum fuisse illorum jus in rerum Ecclesiasticarum administratione, & in Ecclesiæ gubernatione, ac Episcoporum. His enim in locum Apostolorum subrogatis Christus singularem in Presbyteros ac totum adeo corpus subjectarum sibi Ecclesiarum potestatem & auctoritatem attribuit. Exinde vero ipsi sic a Christo instituti Episcopi, suæ potestatis usum in Ecclesiæ regimine cum toto Presbyterorum Collegio communicarunt, illosque consilii, judiciorum, totiusque gubernationis socios & participes fecere.

Pugnat decimo tertio Blondellus auctoritate Sancti Cypriani, qui toto administrationis tempore nihil aggressus est, nisi partita, quasi ex concepto voto, cum Comministris cura & potestate. Lege Epistolas 6. 10. & 24. qua excusat quod Saturum Lectorem, & Optatum Confessorem Hypodiaconum in secessu fecisset. Et Epist. 33. & 34. de Aurelio & Celerino in Clerum cooptatis, Epist. 28. quid de Philumeno & Fortunato Hypodiaconis & Favorino Acolutho, qui sæviente persecutione recesserant, sibi videretur, rogatus, ne quid sibi privatim arrogaret, sententiam distulit. Et 71. ad Quintum: *Nuper in Concilio plurimi Coepiscopi cum Compresbyteris qui aderant, censuimus.* Et 83. *Quid de cætero nos observare conveniat*, &c. *instruente Domino in commune disponemus*. Idem Epist. 68. ad Lucium Papam, *Cum Episcopo Presbyteros Sacerdotali honore conjunctos* monet; adeo ut una præsideant. Sic enim Cornelium Epist. 55. compellaverat. *Quamquam sciam, Frater charissime, pro mutua dilectione quam debemus, & exhibemus invicem nobis, florentissimo Clero illic tecum præsidenti*, &c. *legere te semper literas nostras*. Epist. 69. Præpositos quoscumque Apostolorum successores palam pronuntiat. *Per Apostolos*, inquit, *dicit Dominus ad omnes Præpositos, qui Apostolis vicaria ordinatione succedunt: Qui vos audit, me audit*.

Epist. 62. Cleri corpus in duos tantum Ordines partitur, Præpositos, & Diaconos: *Cum*, inquit, *omnes omnino Disciplinam tenere oporteat, multo magis Præpositos & Diaconos curare hoc fas est*. Epist. 65. *Meminisse Diaconi debent, quia Apostolos, id est Episcopos & Præpositos, Dominus elegit: Diaconos autem post Ascensum Domini in cælum Apostoli sibi constituerunt Episcopatus sui & Ecclesiæ Ministros*. Epist. 68. *Nec hæc in Episcoporum tantum & Sacerdotum, sed in Diaconorum Ordinationibus observasse Apostolos animadvertimus. Quod utique idcirco tam diligenter & caute convocata plebe tota gerebatur, ne quis ad Altaris Ministerium, vel ad sacerdotalem locum obreperet*. Epist. 72. *Oportet Sacerdotes & Ministros integros esse*. Libro de lapsis: *Non in Sacerdotibus Religio devota, non in Ministris Fides integra*. Erant igitur ex Sancti Cypriani mente, binæ tantum universi Cleri Classes; altera Præpositorum seu Sacerdotum Episcopos & Presbyteros complexa, altera Diaconorum seu Ministrorum. Præpositi, seu Sacerdotes, qua tales, nemine excepto, Apostolis vicaria Ordinatione succedebant: eodem cum Episcopis (Sacerdotali nimirum) honore conjuncti; eodem a fraternitate cultu prosequendi: cum Episcopi manus pœnitentibus imponebant; facinorosos abstinebant; ordinandorum merita ponderabant; observanda quæque disponebant: in commune tractabant, præsidebant, judicabant, & nihil privata sine iisdem sententia gerere audebant, qui Episcopatu fungebantur. Uno verbo iidem (de jure) erant cum Episcopis Presbyteri; licet (de facto) ab invicem distinguerentur, ut qui revera munere pares erant, muneris usu impares fierent.

Respondeo, Nego consequens. Quamvis enim communicatis cum universo Clero consiliis, ipsiusque consensu ac suffragio Clericorum Ordinationes celebraret, Lapsorum causas disponeret, omniaque negotia Ecclesiastica moderaretur Sanctus Cyprianus ex illius

ævi Diſciplina; non tamen inde colligi poteſt Presbyterorum cum Epiſcopis æqualitas; alioqui & Diaconos & inferiores Clericos pares Epiſcopis (de jure) fuiſſe ſequeretur; quia æque ipſorum ſuffragia in Ordinationibus, cæteriſque pertinentibus ad Eccleſiæ gubernationem rebus expectabantur. Immo ſequeretur Epiſcopos nullo diſcrimin a plebe Chriſtiana fuiſſe diſtinctos, quia & plebis conſenſus ac teſtimonium, cum in ordinandis Clericis, tum in Lapſis recipiendis, illa ætate intercedebat. Sed hæc Diſciplina, Blondelli, aliorumque Proteſtantium cauſam non juvat, quia exſors erat & ſuperior Epiſcopi in hac Eccleſiæ adminiſtratione auctoritas: ita ut poſſet ipſe Clericos ordinare abſque ſuffragio Clericorum cæterorum; Presbyteri vero ne tali quidem ſuffragio intercedente id poſſent. Id ex Epiſt. 213. demonſtratur: in qua ſolam ad conſuetudinem refert, quod in Clericorum Ordinationibus, Cleri plebiſque ſuffragia poſtulentur; & Aurelium Confeſſorem a ſe nihilominus Lectorem ordinatum ipſis inconſultis ſcribit: quem gradum in Eccleſia & Celerino pariter Confeſſori delatum teſtatur. *In Ordinationibus Clericis*, inquit, *ſolemus vos ante conſulere, & mores ac merita ſingulorum communi conſilio ponderare: ſed expectanda non ſunt teſtimonia humana, cum præcedunt divina ſuffragia. Aurelius Frater noſter, illuſtris adoleſcens, a Domino jam probatus, & a Deo vocatus eſt, &c. Hunc igitur a me, & a Collegis, qui præſentes aderant, ordinatum ſciatis; quod vos ſcio & libenter amplecti, & optare tales in Eccleſia noſtra quamplurimos ordinari.*

Et Epiſtola 24. de ipſo una & de Celerino ita ſcribit: *Hos tamen Lectores interim conſtitutos ſciatis, quia oportebat lucernam ſuper candelabrum poni, unde omnibus luceat, & glorioſos vultus in loco altiore conſtitui, ubi ab omni populo circumſpecti, incitamentum gloriæ videntibus præbeant. Cæterum Presbyteri honorem deſignaſſe nos illis jam ſciatis, ut ſportulis iiſdem cum Presbyteris honorentur, & diviſiones menſurnas æquatis quantitatibus partiantur, ſeſſuri nobiſcum provectis & corroboratis annis ſuis.*

Ceterum quod crederet Eccleſia Sancti Cypriani tempore, ut nunc credit, Epiſcopos a Presbyteris ordinari non poſſe, ſic ut ab Epiſcopis ordinabantur Presbyteri, ex facto Novatiani demonſtratur, qui Epiſcopos peregrinos non conduxiſſet, inebriatoſque compuliſſet, ut ſibi manus imponerent, ac Epiſcopum conſecrarent, ſi id juris ac poteſtatis penes Presbyteros fuiſſet, cum aliquos in ſecta ſua Presbyteros haberet. Iſtud factum ita refert Cornelius Romanus Pontifex in Epiſt. ad Fabium Antiochenum Epiſcopum, apud Euſebium, libro 6. Hiſtor. Eccleſ. cap. 43. *Nam egregius ille vir, qui tremendis quibuſdam ſacramentis affirmaverat ſe Epiſcopatum non concupiſcere; repente tamquam ex machina quadam in medium projectus, Epiſcopus apparuit. Et is qui ſe Doctorem & Eccleſiaſticæ Diſciplinæ propugnatorem ferebat, cum Epiſcopatum ſibi a Deo minime conceſſum rapere ac vindicare conaretur, duos deploratæ ſalutis homines ſibi ſocios adjunxit: ut eos in exiguam ac viliſſimam Italiæ partem mitteret, atque illic accitos tres Epiſcopos, homines plane rudes ac ſimplices fraudulenta quadam molitione deciperet, conſtantiſſime affirmans ipſos quamprimum Romam proficiſci oportere, ut omnis undecumque orta diſcordia ipſorum una cum aliis Epiſcopis interventu atque arbitrio ſedaretur. Qui cum adveniſſent, eos ille a quibuſdam ſibi ſimillimis, quos ad id comparaverat, incluſos hora decima, temulentos & crapula oppreſſos, adumbrata quadam & inani manuum impoſitione Epiſcopatum ſibi tradere per vim cogit: eumque nullo ſibi jure competentem per fraudem atque inſidias vindicat . . . . Ergo ille Evangelii vindex ignorabat unum Epiſcopum eſſe oportere in Eccleſia Catholica: in qua tamen ſciebat Presbyteros quidem eſſe quatuor & quadraginta, ſeptem aut Diaconos, totidemque Subdiaconos*, &c. Tunc igitur perſuaſum omnibus erat, Epiſcopum a Presbyteris ordinari non poſſe. Tunc etiam Epiſcoporum & Presbyterorum diſtincti Ordines erant. Quos & Sanctum Cyprianum agnoviſſe, non ſolum *de facto*, verum etiam *de jure*, diſtinctos probant inſignia ejus loca in probationibus Propoſitionis adducta. Fruſtra itaque ex nonnullis ejus teſtimoniis, quæ communi Præpoſitorum & Sacerdotum nomine utrumque deſignant Ordinem, colligere ſe putat Blondellus, duas tantum Chriſtiani Cleri claſſes jure divino conſtitutas: maxime cum in ipſis plerumque locis quos laudat, Epiſcoporum diſerta fiat mentio, iiſque exſors quædam poteſtas tribuatur. Sic Epiſt. 62. ad Pomponium, excom-

excommunicandi potestas Episcopis asseritur, ubi loquens de Virginibus, quæ se nefaria cum Diaconis dormitione polluerant, nec se ab eis separare, secundum Episcopi mandata, paratæ erant, ait: *Nec putent sibi vitæ aut salutis constare rationem, si Episcopis & Sacerdotibus obtemperare noluerint; cum in Deuteronomio Dominus Deus dicat: Et homo quicumque fecerit in superbia, ut non exaudiat Sacerdotem*, &c. *morietur homo ille*, &c. *Interfici Deus jussit Sacerdotibus suis non obtemperantes... Et tunc quidem gladio occidebantur: nunc autem... spiritali gladio superbi & contumaces necantur, dum de Ecclesia ejiciuntur.* Non mirum autem quod hac in Epistola Episcoporum tantum & Diaconorum meminerit. Cum enim de Diacono Quæstio esset, qui cum Virgine dormierat, in quem ut animadverteret secundum Ecclesiasticæ Disciplinæ leges, Pomponium Episcopum hortabatur, non erat necesse ut Presbyterorum meminisset, de quibus quæstio nulla erat. Sic Epist. 65. *Episcopos*, quos & *Sacerdotes*, & *Præpositos* vocat, & *Diaconos* tantum nominavit, nulla facta Presbyterorum mentione: quia de Presbyteris non agebatur, sed de superbo Diacono, qui Rogatianum, ad quem illa Epistola data est, contumeliis suis exacerbaverat. Cæterum summam Episcoporum auctoritatem in Ecclesia fuisse, & divino quidem jure institutam, ibidem Sanctus Cyprianus testatur. „ Et tu quidem, *inquit*, honorifice circa nos, & pro solita tua humi-
„ litate fecisti, ut malles de eo nobis conqueri, cum pro Episcopatus vigore, & Ca-
„ thedræ auctoritate haberes potestatem, qua posses de illo statim vindicari; certus
„ quod Collegæ tui omnes gratum haberemus quodcumque circa Diaconum tuum con-
„ tumeliosum Sacerdotali potestate fecisses, habens circa hujusmodi homines præcepta
„ divina, &c." Et post verba in objectione laudata continenter subjungit: „ Quod si
„ nos audere aliquid contra Deum possumus, qui Episcopos facit, possunt & contra nos
„ audere Diaconi, a quibus fiunt. Et ideo oportet Diaconum, de quo scribis, agere au-
„ daciæ suæ pœnitentiam, & honorem Sacerdotis agnoscere, & Episcopo Præposito
„ suo plena humilitate satisfacere ..... Quod si ultra te contumeliis suis exacerbave-
„ rit, & provocaverit, fungeris circa eum potestate honoris tui, ut eum vel deponas,
„ vel abstineas.

Epistola 68. de Ordinatione Episcoporum loquitur, de Presbyteris diserte non scribit, quia & circa Presbyterorum Ordinationes eadem servabatur Disciplina, *Ut sub populi assistentis conscientia celebrarentur*; tum quia de Martialis & Basilidis, qui se nefario Idololatriæ libello polluerant, exauctoratione, deque aliis eorum in loca substituendis, ac ordinandis Episcopis agebatur. Proferri porro nihil luculentius potest ad προεδρίαν Episcoporum vindicandam tota illa epistola, qua insigniter abutitur Blondellus, ut in probationibus Propositionis ostensum est.

Epistola 62. Presbyterorum Ordinem ab Episcopali distinctum eoque inferiorem agnoscit & probat; siquidem Presbyteros & Diaconos ab Episcopis ordinari, & per eosdem a sacris Ministeriis suspendi, vel etiam ad Communionem Laicam detrudi posse testatur. „ De se enim & Coepiscopis in Concilio congregatis sic loquitur: Addimus plane &
„ adjungimus, Frater charissime, consensu & auctoritate communi, ut etiam si qui
„ Presbyteri, aut Diaconi, qui vel in Ecclesia Catholica prius ordinati fuerint, & post-
„ modum perfidi ac rebelles contra Ecclesiam steterint, vel apud hæreticos a Pseudo-
„ episcopis & Antichristis contra Christi dispositionem profana Ordinatione promoti
„ sint, & contra altare unum atque divinum Sacrificia foris falsa ac sacrilega offerre
„ conati sunt, eos quoque hac conditione suscipi cum revertuntur, ut communicent
„ Laici, & satis habeant, quod admittuntur ad pacem qui hostes pacis extiterint: nec
„ debere eos revertentes ea apud nos Ordinationis & honoris arma retinere, quibus
„ contra nos rebellaverint. Oportet enim Sacerdotes & Ministros, qui altari & Sacri-
„ ficiis deserviunt, integros atque immaculatos esse.

Libro de Lapsis, licet Sacerdotum nomine Episcopos & Presbyteros una designet, aliquando tamen de Episcopis ut superioribus loquitur, quibus divinitus commissa esset Ecclesiæ procuratio, quibus constituta Cathedra, ad quos & pauperum cura, & Lapsorum reconciliatio, & omnis Ecclesiasticæ Disciplinæ administratio pertineret. „ Epi-
„ scopi plurimi, *inquit*, quos & hortamento esse oportet cæteris & exemplo, divina
„ pro-

„ procuratione contempta, procuratores rerum sæcularium fieri, derelicta Cathedra, „ plebe deserta, per alienas Provincias oberrantes, negotiationis quæstuosæ nundinas „ aucupari, esurientibus in Ecclesia Fratribus non subvenire, habere argentum largi- „ ter velle, &c.

Et infra de Libellis Martyrum loquens: *Ut ab Episcopis*, inquit, *contra mandatum Dei fiat, auctores esse non possunt, qui ipsi Dei mandata fecerunt.*

Epist. 53. Quamvis *Presbyteros cum Episcopo Sacerdotali honore conjunctos* scribat, superiorem tamen in Episcopo Sacerdotii gradum ibidem agnoscit, cum *Episcopum unum divina Ordinatione delectum* ait, & singularem *gregis Pastorem*, *navis gubernatorem*, *plebis* Christianæ *Rectorem vocat*. „ Gratulamur, *inquit*, quod cum eadem gloria & „ laudibus vestris reduces vos denuo ad suos fecerit benigna Domini & larga protectio: „ ut pascendo gregi pastor, & gubernandæ navi gubernator, & plebi regendæ Rector „ redderetur, & appareret, relegationem vestram sic divinitus esse dispositam, non ut „ Episcopus relegatus & pulsus Ecclesiæ deesset, sed ut ad Ecclesiam major rediret... „ Intelligimus divinæ Majestatis salutaria, & sancta consilia, unde illic repentina per- „ secutio nuper exorta sit, unde contra Ecclesiam Christi, & Episcopum Cornelium „ B. Martyrem, vosque omnes sæcularis potestas subito proruperit: ut ad confunden- „ dos hæreticos & retundendos ostenderet Dominus quæ esset Ecclesia, quis Episcopus „ ejus unus divina Ordinatione delectus; qui cum Episcopo Presbyteri Sacerdotali ho- „ nore conjuncti.

Et infra adventus Christi imaginem in reditu Lucii ab exilio præcessisse scribit: *Ut quomodo*, inquit, *Joannes Præcursor ejus & prævius veniens prædicavit, Christum venisse, sic nunc Episcopo Confessore Domini & Sacerdote redeunte, appareat & Dominum jam redire.*

Epist. 55. Etsi *Florentissimum Clerum* una cum Cornelio Episcopo, Christianæ plebi Romæ *præsidere* scribat, æquo tamen jure præsidere non ait. Immo Episcopi majorem esse, non de facto tantum, sed de jure, & quidem divino, potestatem significat, quamvis Cleri consiliis uteretur, atque ita quamdam præsidendi secum dignitatem cum illo communicaret. „ Quod si ita res est, *inquit*, ut nequissimorum timeatur audacia, „ & quod mali jure atque æquitate non possunt, temeritate ac desperatione perficiant; „ actum est de Episcopatus vigore, & de Ecclesiæ gubernandæ sublimi ac divina po- „ testate &c.

Et infra: „ Neque aliunde hæreses obortæ sunt, aut nata schismata, quam inde quod „ Sacerdoti Dei non obtemperatur, nec unus in Ecclesia ad tempus Sacerdos, & ad „ tempus Judex vice Christi cogitatur. Cui si secundum magisteria divina, fraternitas „ obtemperaret universa, nemo adversum Sacerdotum Collegium quidquam moveret, „ nemo post divinum judicium, post populi suffragium, post Coepiscoporum consen- „ sum, judicem se jam non Episcopi, sed Dei faceret.

Et infra: „ Cæterum quando Episcopus in locum defuncti substituitur, quando populi „ universi suffragio in pace deligitur, quando Dei auxilio in persecutione protegitur, „ Collegis omnibus fideliter junctus, plebi suæ in Episcopatu quadriennio jam probatus... „ a quibusdam desperatis, & perditis, & extra Ecclesiam constitutis impugnari vide- „ tur, apparet quis impugnet. Non scilicet Christus, qui Sacerdotes aut constituit, aut „ protegit, sed ille qui Christi adversarius, & Ecclesiæ ejus inimicus, ad hoc Ecclesiæ „ Præpositum sua infestatione persequitur, ut gubernatore sublato atrocius atque vio- „ lentius circa Ecclesiæ naufragia grassetur.

Et infra: „ Nec tamen de hoc tibi scripseram, quando hæc omnia contemnantur a „ nobis, & miserim tibi proxime nomina Episcopor. isthic constitutorum, qui integri „ & sani in Ecclesia Cathol. Fratribus præsunt.

Et infra: „ Sublata pœnitentia, nec ulla exomologesi criminis facta, despectis Epi- „ scopis atque calcatis, pax a Presbyteris verbis fallacibus prædicatur.

Denique ep. 69. *Præpositorum* nomine, qui *Apostolis Vicaria Ordinatione succedunt*, Episcopos singulares, & Presbyteris superiores intelligit. Quod ex antecedentibus & adjunctis patet. Sic Florentium Pupianum alloquitur: „ Persecutio veniens te ad sum-

„ mam

„ mam Martyrii sublimitatem provexit: me autem proscriptionis onere depressit. Cum „ publice legeretur: Si quis tenet, vel possidet de bonis Cæcilii Cypriani Episc. Christianorum: ut etiam qui non credebant Deo Episcopum constituenti, vel diabolo crederent Episcopum proscribenti. Nec hæc jacto, sed dolens profero, cum te judicem „ Dei constituas, & Christi, qui dicit ad Apostolos, ac per hoc ad omnes Præpositos, „ qui Apostolis Vicaria Ordinatione succedunt: Qui audit vos, me audit, &c. Inde „ enim schismata & Hæreses obortæ sunt & oriuntur, & Episcopus qui unus est, & „ Ecclesiæ præest, superba quorumdam præsumptione contemnitur, & homo dignatio- „ ne Dei honoratus, indignus hominibus judicatur. Quis enim est hic superbiæ tumor, „ ad cognitionem suam Præpositos & Sacerdotes vocare? Ac nisi apud te purgati fueri- „ mus, & sententia tua absoluti, ecce jam sex annis nec fraternitas habuerit Episco- „ pum, nec plebs Præpositum, nec grex Pastorem, nec Ecclesia gubernatorem, nec „ Christus Antistitem, nec Deus Sacerdotem "? Ex his omnibus patet nullum ex S. Cypriani locis a Blondello prolatis ipsius causam promovere.

Objectio 14. Blondelli petitur ex Firmiliano, ep. 75. apud S. Cyprianum, ubi Ecclesiastici regiminis formam posteris delineavit. *Necessario*, inquit, *apud nos fit, ut per singulos annos Seniores & Præpositi in unum conveniamus, ad disponenda ea quæ curæ nostræ commissa sunt, ut si qua graviora sunt, communi consilio dirigantur, &c. Quando omnis potestas & gratia in Ecclesia constituta sit, ubi præsident Majores natu, qui & baptizandi, & manum imponendi, & ordinandi possident potestatem*. Quinam tunc erant Ecclesiarum Præpositi? inquit Blondellus, *Seniores*, *Majores natu*, seu *Presbyteri*. Qua illi potestate præditi? Tingendi, pœnitentes reconciliandi, ordinandi. Ne quis ullos ab Ordinationum jure Seniores arcendos putet. Quomodo regebant? Communi consilio.

Respondeo, recte argumentaretur Blondellus, si Majorum natu, & Seniorum nomine Presbyteros quoscumque Firmilianus intellexisset. Sed Episcopos, quorum ipse unus erat, intellexit, translato vocabulo a prima notione qua significat prærogativam ætatis, ad significandam dignitatem; neque enim ordinandi potestatem aliis quam Episcopis datam, & ea alios ab Episcopis de jure usos esse probare umquam poterunt Protestantes. Et certe singulares Episcopos Apostolorum Successores, adeoque jure divino Presbyteris superiores Firmilianum designasse his vocibus, *Seniores*, & *Majores natu*, ostendit Epistolæ series. „ Potestas ergo peccatorum remittendorum, *inquit*, Apostolis data est, & Ecclesiis quas illi a Christo missi constituerunt, & Episcopis, qui eis „ Ordinatione Vicaria successerunt. Hostes autem unius Catholicæ Ecclesiæ in qua nos „ sumus, & adversarii nostri, qui Apostolis successimus, Sacerdotia sibi illicita contra „ nos vindicantes, & altaria profana ponentes, quid aliud sunt quam Chore, Dathan, „ & Abiron "? Ibidem Stephano Romano Episcopo exprobrat „ Quod qui sic de Episcopatus sui loco gloriatur, & successionem Petri tenere contendit, super quem fundamenta Ecclesiæ collocata sunt, multas alias petras inducat, & Ecclesiarum multarum nova ædificia constituat.

Objectio 15. Blondelli petitur ex Pontio Diacono, in Vita S. Cypriani, scribente, ipsum adhuc Neophytum *Ad officium Sacerdotii, & Episcopatus gradum fuisse electum*. Quid, inquit Blondellus, ex Hieronymi sententia dici magis potuit? Cyprianum mox a lavacro ad Episcopalem thronum raptum, 1. Presbyterium & Sacerdotium accepisse. Secundo, in Presbyterio & Sacerdotio omnes Ecclesiasticorum honorum gradus ipsi creditos. Tertio, vitæ ejus a Baptismo statum bipartitum, 1. inter Plebejos, 2. in Presbyterio. Quarto, Officium, cujus fulgore resplenduit, *Sacerdotium* fuisse scribit Pontius. Ergo Pontio Episcopus idem qui Presbyter fuit.

Respondeo, Sacerdotium æque ac Episcopatum in hoc Pontii loco Presbyteratui opponi, ut ex antecedentibus patet. Sic enim ille in S. Cypriani laudem: *Multa sunt quæ adhuc plebeius, multa quæ jam Presbyter fecit..... Ad probationem bonorum operum* (eorum scilicet quæ Presbyter fecit) *solum hoc arbitror satis esse: quod judicio Dei, & Plebis favore, ad officium Sacerdotii, & Episcopatus gradum adhuc Neophytus, & ut putabatur novellus electus est*. Adeo sine omni ratione ex his Pontii verbis concludit Blondellus, Episcopum illi Auctori eumdem qui Presbyter fuisse. At cla-

clarissime Pontius contrarium dixit, *Presbyterium* quidem & *Sacerdotium* accepisse nulla mora, nulla dilatione: statim quippe post acceptum Presbyterii gradum (ita tamen ut multa jam Presbyter fecerit) *Sacerdotali*, aut (quod idem est) *Episcopali* donatum esse: *Quis enim*, inquit, *non omnes honorum gradus crederet tali mente credenti?* Ubi Presbyteratus & Sacerdotium Diaconatui superadditi omnes honorum gradus sunt, non ejusdem honoris gradus.

§. XXI.

Eusebius Cæsareensis Blondello non suffragatur.

OBjicit decimosexto Blondellus testimonium Eusebii lib. 6. Historiæ Ecclesiasticæ, c. 8. *Qui maxime probati, cæterisque per Palæstinam præstabant, Theoctistus Cæsareæ, & Alexander Hierosolymorum Episcopi, cum prærogativis, supremoque honore dignum Origenem probavissent, ei manus ut Presbyterio fungeretur, imposuerunt.* Ergo Eusebius Presbyterium *supremum honorem* censebat.

Et lib. 7. de Demonstratione Evangel. §. 2. hæc habet: *Tres in Ecclesia quoque Ordines sunt, Ductorum unus, subditorum vero alii duo; Ecclesiæ Christi populo in duas Classes diviso alteram fidelium, alteram eorum qui regenerationis lavacro digni nondum habiti sunt, id est, Catechumenorum.* Cum igitur Ductorum nomine Episcopi, Presbyteri & Diaconi intelligendi sint, hinc colligitur, inquit Blondellus, Cleri totius opera consilioque regi solitas Ecclesias.

Respondeo primo, etsi referat Eusebius insignes illos Antistites Origenem *Supremi honoris apice dignum judicasse*, non sequi quod existimaverit Presbyterium esse supremum honorem. Hi namque Origenem Episcopatu dignum judicare potuerunt, & interim Presbyterum dumtaxat consecrare.

Secundo, si Presbyteratum ab Eusebio, *Supremi honoris apicem* vocatum demus, ita nuncupatum comparate ad inferiores gradus, non vero absolute respondebimus. Nam Eusebius eos qui manus imponentes Origeni ipsum Presbyterum inaugurarunt, quod a nullo umquam Presbytero factum esse, aut fieri potuisse ullibi prodidit, ad superiorem certe honoris ac potestatis gradum evectos agnovit. Unde cap. 23. de illius Ordinatione rursus agens, de supremi honoris apice nihil prorsus habet, sed solum ait: Ipsum *Presbyterii gradum per impositionem manuum, Cæsareæ, ab illius regionis Episcopis accepisse.*

Cap. 27. scribit Alexandrum Hierosolymorum, & Theoctistum Cæsareæ Episcopum Origenem, perpetuo tamquam Magistrum auscultantes, *Soli interpretationem sacræ Scripturæ, ac reliquum omne Ecclesiasticæ doctrinæ officium permisisse.* In eo igitur gradu constitutus erat Origenes, in quo potestatem non habebat interpretandi Scripturam sacram in Ecclesia, nisi facultas Episcoporum accederet, adeoque non erat in supremi honoris apice constitutus.

Cap. 36. scribit ipsum *Ad Fabianum Romanæ urbis Episcopum, & ad complures alios Ecclesiarum Antistites de recta fidei suæ ratione Epistolas scripsisse.* Erant igitur in Ecclesia Episcopi in superiori honoris gradu supra Origenem constituti, qui ipsum anathemate damnare, & ex Ecclesia pellere possent, si a recta fide deflecteret. Denique tota Eusebii Historia, in qua Episcoporum successiones ab Apostolorum temporibus in Ecclesiis orbis Christiani nobilissimis, Romana, Alexandrina, Antiochena, Hierosolymitana tam accurate descripsit, plane evertit Blondelli, & aliorum Protestantium systema.

Ad alterum ipsius locum respondeo, ipsum causæ nostræ nullatenus incommodare, quippe qui Presbyteros & Diaconos ad Hierarchiam Ecclesiasticam pertinere credamus; atque ita *Ductorum* nomine comprehendi; & in populi Christiani regimine suas partes habere, & sacri Principatus esse suo modo participes: sed in illo *Ductorum* Ordine Episcopos supremos esse, & summos Hierarchas contendimus: nec repugnantem habemus Eusebium.

§. XXII.

Sanctus Hilarius causam Blondelli non juvat.

OBjectionem decimamseptimam Blondellus adornat ex Sancto Hilario Pictaviensi Episcopo Commentar. in Psalm. 134. ubi exponens hos versus, *Domus Israel benedicite Dominum, domus Aaron benedicite Dominum, domus Levi benedicite Dominum; qui timetis Dominum, benedicite eum*, hæc habet: „ In his nominum atque officiorum distinctionibus omnem Ecclesiæ populum complexus est, sed per nuncupationum „ & proprietatum significationem ipsa illa officiorum merita divisit, *&c.* In Aaron Sacerdotes significari non ambiguum est, Sacerdos enim in lege primus fuit Aaron, & „ exinde in successione ejus Sacerdotum honor mansit. In Levi autem Ministros ostendi absolutum est; hæc enim Tribus in Ministerium electa est. Reliquus autem „ populus, cui non Sacerdotii, nec Ministerii, sed timoris officium est, in his qui timent Dominum nuncupatur. Docet autem nos Apostolus super omnes hos esse Israel, „ cum ait (*Galat. 6.*) Et quotquot regulæ huic obsecundabunt, pax super eos & misericordia, & super Israel. Sacerdotes & Ministros officii sui regula in eo quod agunt „ continet: sed præstat longe voluntate magis agere, quam lege, &c. " Non ignorabat Sanctus Hilarius usu longo confirmatam Episcoporum supra Presbyteros præeminentiam, inquit Blondellus, sed intento in primitivam sacri regiminis sub Apostolis, Apostolicisque viris formam oculo, consuetum Ecclesiarum morem prætervectus, duo tantum in Clero capitum genera recensuit, Sacerdotum nimirum, sive Præpositorum, ac Seniorum quorumcumque in Aarone præfiguratorum, & Ministrorum, quorum in Levitica Tribu typus fuit.

Respondeo, Sanctum Hilarium Sacerdotum nomine Episcopos præcipue intellexisse Presbyteris ex institutione divina superiores: ideoque hanc dicti sui rationem reddidit: *Sacerdos enim in Lege primus fuit Aaron, & exinde in successione ejus Sacerdotum honor mansit*. Aaron autem erat summus Pontifex, non simplex Sacerdos in Ecclesia Judæorum. Sed nihil proferri potest luculentius iis quæ scripsit Sanctus Hilarius initio libri 8. de Trinitate, ubi & formam constituendi Episcopi ab Apostolo traditam docet, & Episcopum Ecclesiæ Principem vocat. *Beatus Apostolus Paulus formam constituendi Episcopi fingens, & plane novum Ecclesiæ hominem præceptis suis condens, hanc veluti summam consummatarum in eo virtutum esse docuit, dicens: Obtinentem secundum doctrinam fidei verbum, ut potens sit exhortari ad doctrinam sanam, & contradicentes revincere... Quia non statim boni atque utilis Sacerdotis est, aut tantummodo innocenter agere, aut tantummodo scienter prædicare: cum & innocens sibi tantum proficiat, nisi doctus sit; & electus sine doctrinæ sit auctoritate, nisi innocens sit. Non enim Apostolicus sermo probitatis honestatisque præceptis hominem tantum sæculo conformat ad vitam; neque rursum per doctrinæ scientiam Scribam Synagogæ instituit ad Legem: sed perfectum Ecclesiæ Principem perfectis maximarum virtutum bonis instruit, ut & vita ejus ornetur docendo, & doctrina vivendo.*

§. XXIII.

Sanctus Basilius, Ambrosiaster, & Auctor Quæstionum Veteris & Novi Testamenti, a Blondelli errore sunt alieni.

ARgumentum decimum octavum Blondelli petitur ex Sancto Basilio Magno Commentar. in cap. 4. Isaiæ: *Quantuscumque*, inquit, *præsidentia dignus habitus, & Presbyterio adscriptus, sive qui Presbyteri characterem irreprehensibiliter portat, maxime vero uxoris expers; hic Presbyter est: si vero secundum Domini legem unius uxoris vir, &c. hic Presbyter est*. Ex ejus igitur sententia, inquit Blondellus, quæcumque de Episcopis verba fecit Paulus, de Presbyteris intelligi. Presbyterosque veri nominis Epi-

scopo

ſcopos eſſe neceſſe eſt. Rurſus Moralium Regula 71. congeſtis in acervum Pauli de Miniſtrorum ſacrorum officio locis ſequentem capiti primo titulum præfigit: *Quæcumque de Epiſcopis & Presbyteris conjunctim dicta ſunt*. Quo manifeſtum facit, quantumvis Presbyteros Epiſcopis Eccleſiarum ſubdiderit conſuetudo, divinæ Legis immotum robur perſtare, quæcumque Epiſcopis nominatim, 1. Timoth. 3. & 5. 2. Timoth. 2. & 3. Tit. 1. præcepta ſunt, eadem Presbyterorum omnium & ſingulorum propria eſſe; Presbyteros communi cum Epiſcopis jure *gregis Præpoſitos*, iiſdem legibus adſtrictos & characteribus inſignitos, eoſdem revera eſſe.

Reſpondeo, ex his Baſilii Magni verbis recte colligi ipſum exiſtimaſſe dicta Sancti Pauli de Epiſcopis etiam ad Presbyteros pertinere, quia eamdem a vitiis & pravis cupiditatibus immunitatem, eaſdemque virtutes poſtulat utriuſque Sacerdotii gradus: ſed nihil ex his locis extundi poteſt, quo demonſtretur Baſilium in ea ſententia fuiſſe, quod propterea Apoſtoli præcepta Presbyteros æque ac Epiſcopos ſpectent, quia unus illorum ordo & par dignitas eſt.

Telum decimum nonum ſumit Blondellus ex Auctore Commentarii in Epiſt. Sancti Pauli, qui inter Opera Sancti Ambroſii legitur, quem Hilario Sardo Romanæ Eccleſiæ Diacono eruditi vulgo tribuunt. Is igitur in cap. 4. Epiſt. ad Epheſios hæc habet: *Non per omnia conveniunt ſcripta Apoſtoli Ordinationi, quæ nunc in Eccleſia eſt, quia hæc inter ipſa primordia ſunt ſcripta. Nam & Timotheum Presbyterum a ſe creatum, Epiſcopum vocat, quia primum Presbyteri Epiſcopi appellabantur, ut recedente uno, ſequens ei ſuccederet. Denique apud Ægyptum Presbyteri conſignant, ſi præſens non ſit Epiſcopus: Sed quia cœperunt ſequentes Presbyteri indigni inveniri ad Primatus tenendos immutata eſt ratio proſpiciente Concilio; ut non Ordo, ſed meritum crearet Epiſcopum, multorum Sacerdotum judicio conſtitutum; ne indignus temere uſurparet, & eſſet multis ſcandalum.*

Apoſtolicis igitur temporibus Primatus inter Presbyteros, ſive Epiſcopatus, non nova inauguratione aut electione, ſed ſola Ordinationis antiquitate deferebatur; ita ut mortuo antiquiore, ſequens ei ſuccederet, ac Epiſcopus diceretur.

Reſpondeo, nego conſequens. Non enim is eſt iſtius Auctoris ſenſus, quem ipſi Salmaſius & Blondellus affingunt. Sed ſic eſt intelligendus, ut ex ſolo Prebyterorum ordine primum Epiſcopos Alexandriæ creatos eſſe dixerit. Hoc eſt enim *Uno recedente*, atque e medio ſublato *ſequentem*, id eſt, alterum ejuſdem Ordinis ſucceſſiſſe. *Sequens* igitur hoc in loco idem eſt atque *alter*; non vero tempore ordinationis antiquior. Sicut ſi dicam: Ex ſolo Cardinalium Collegio Pontificem Romanum ita fieri, ut uno recedente, ſequens ei ſuccedat: nihil aliud ſignificavero, niſi alterum ei Cardinalem ſubſtitui. Minime vero inde conſequens erit, qui dignitate proximus ſit Summo Pontifici, & creationis antiquitate ſacri collegii primus, ſine electione ſuccedere. Sic Optatus Milevitanus, lib. 2. cum de Conſtantini Magni actis contra Donatiſtas locutus eſſet, mox de Juliano ita ſcribit; *Deinde alter, ut omnibus notum eſt, ſecutus Imperator*. Non tamen ita ſecutus Conſtantinum Julianus, ut ei abſque electione ſuccederet, aut proximus ab ipſo eſſet. Itaque ex Presbyterorum ordine & cœtu creabatur Alexandrinus Epiſcopus, & ab ipſiſmet Presbyteris Alexandrinus eligebatur. Tumque *Ordo, non meritum creabat Epiſcopum*, ut ait Ambroſiaſter. Fieri enim poterat ut Presbyteri vel prorſus indigni, vel longe minus digni eſſent Epiſcopatu, quam aliqui ex Ordine Diaconorum. Quapropter immutata eſt hujus diſciplinæ ratio *Proſpiciente Concilio* (quo Nicænum intelligit laudatus Auctor, cujus ad Can. 4. alludit) & *multorum Sacerdotum judicio conſtitutum eſt, ut non ordo, ſed meritum crearet Epiſcopum*: ut ſcilicet non ex ſolo Presbyterorum collegio, nec a Presbyteris ſoli eligerentur Epiſcopi, ſed ex Diaconorum etiam Ordine creari poſſent, ſi in eo invenirentur hoc munere digniores: & eligerentur ab Epiſcopis, qui nequaquam privato erga ſacrorum Ordinum aliquem ſtudio, ſed ſola Eccleſiæ utilitate in electionibus hujuſmodi moverentur. Primum novæ iſtius diſciplinæ ſpecimen viſum eſt in electione Sancti Athanaſii, qui ex Diaconorum ordine, menſe poſt Nicænam Synodum circiter V. Epiſcopus in Alexandri locum creatus eſt.

Objicies ejusdem Ambrosiastri verba in 1. ad Timoth. cap. 3. dicentis: *Post Episcopum, Diaconi ordinationem subjicit. Quare? nisi quia Episcopi & Presbyteri una ordinatio est? Uterque enim Sacerdos est. Sed Episcopus primus est, ut omnis Episcopus Presbyter sit, non omnis Presbyter Episcopus. Hic enim Episcopus est, qui inter Presbyteros primus est. Denique Timotheum Presbyterum ordinatum significat: sed quia ante se alterum non habebat, Episcopus erat. Unde & quemadmodum Episcopum ordinet, ostendit. Neque enim fas erat aut licebat, ut inferior ordinaret majorem. Nemo enim tribuit quod non accepit.* Ex quibus sic colligo. Quorum una ordinatio est, & quorum unus eo solum differt ab altero, quia primus est, illi sunt æquales ordine & dignitate. Sed Presbyteri & Episcopi una ordinatio est ex laudato Auctore, & eo solum differt Episcopus a Presbytero, quod primus sit. Ergo Episcopus, & Presbyter non differunt ordine & dignitate.

Respondeo, distinguo minorem. Episcopi & Presbyteri una ordinatio est, quantum ad aliqua, concedo; quantum ad omnia, nego. Itaque Presbyteri & Episcopi una ordinatio est, quatenus Episcopus Presbyter est. Cum enim ambo Sacerdotes sint, & æqualem habeant conficiendæ Eucharistiæ potestatem; una illam sunt ordinatione consecuti. At non est absolute una utriusque ordinatio, quia *non omnis Presbyter Episcopus est*, ut ait laudatus Auctor.

Distinguo etiam secundam partem minoris. Episcopus eo solum differt a Presbytero, quod primus sit, dignitate & potestate, concedo: Quod primus sit, ordinationis antiquitate, nego. Ait igitur laudatus Auctor hunc Episcopum esse, qui inter Presbyteros primus est, id est, qui totius Senatus Ecclesiastici Princeps: & Timotheum Episcopum fuisse, quia alterum ante se non habebat, id est, quia novæ dignitatis accessione supra Presbyteros evectus fuerat, & omnibus Asiæ Ecclesiis præpositus, quamvis primum Presbyter ordinatus fuisset. In eo autem posita erat dignitas illa potestasque sublimior, ut Episcopos ordinare posset: quod Presbyteri non poterant. *Neque enim fas erat, aut licebat*, inquit, *ut inferior ordinaret majorem. Nemo enim tribuit quod non accepit.*

Telum 20. Blondellus mutuatur ab Auctore quæstionum Veteris & Novi Testamenti, inter opera S. Augustini, quem eumdem esse cum Auctore Commentariorum in S. Pauli Epistolas S. Ambrosio adscriptorum, scilicet Hilarium Sardum, non male Blondellus auguratur. Is igitur Auctor quæst. 101. hæc habet: *Major Ordo intra se & apud se habet, & minorem. Presbyter enim & Diaconi agit officium & Exorcistæ, & Lectoris. Presbyterum autem intelligi Episcopum, probat Paulus Apostolus, quando Timotheum, quem ordinavit Presbyterum, instruit qualem debeat creare Episcopum. Quid est enim Episcopus nisi primus Presbyter, hoc est summus Sacerdos? Denique non aliter quam compresbyteros hic vocat & Consacerdotes suos.* * *Numquid & Ministros Condiaconos suos dicit Episcopus? Non utique, quia multo inferiores sunt: & turpe est judicem dicere Primicerium. Nam in Alexandria & per totam Ægyptum, si desit Episcopus, consecrat Presbyter.* Ex quibus colligit Blondellus, 1. Presbyteros, seu Sacerdotes quoscumque a S. Paulo Episcopos intelligi; ut uno eodemque eos divinitus instituto gradu ac ordine cum Episcopis consistere necesse sit. 2. Qui ex Ecclesiæ usu Episcopi dicuntur, a cæteris quos Compresbyteros & Consacerdotes ex officio vocant, non gradu, sed sola ætatis prærogativa differre, ut summus Sacerdos ille sit, ante quem alius nullus ordinatus est. 3. Presbyterorum esse illas ipsas functiones, quas Episcopis solis canones vindicant, exercere; ut Episcoporum propriæ jure dumtaxat canonico, non divino factæ videantur. Passim enim per Ægyptum, absentibus Episcopis, *Presbyteri consecrarunt*, id est, confirmarunt.

* *Fallitur hic Auctor, cum negat Episcopum vocare Ministros,* Condiaconos *suos. Nam Sabinum, Eustatium, Elpidium S. Basilius in Epist. ad ipsos datis: Cœlestinum S. August. Ep.62. Ferrandum Carthaginensem* S. *Fulgentius, Resp. ad quæst. Ferrandi, & l. de Baptismo Æthiop.* Condiaconos *suos vocarunt.*

Ex eodem Auctore Quæst. 46. *Sacerdotis vicem agere non potest, qui non est Sacerdos*: adeoque non Episcopus Episcopi vicem agere nequaquam poterit. At (ex hypothesi) Episcopi Presbyter apud Ægyptios vicem egit. Ergo (ex hypothesi eadem) Presbyter apud Ægyptios Episcopus fuit.

Respondeo, nego consequens. Nihil minus enim ait Auctor laudatus, quam quod ipsi Blondellus affingit. Nec Episcopis Presbyteros coæquat in Sacerdotii gradu, sed in Sacerdotio præcise; ratione cujus Episcopus & Presbyter easdem functiones exercent, & Epi-

& Episcopus a Presbytero non differt, nisi quod primus Presbyter est, & Presbyteros Consacerdotes suos vocat. Quia *cum major Ordo intra se & apud se habeat & minorem*, ut ait iste Auctor, Episcopus Presbyteri Ordinem continet, quamvis novae dignitatis accessione cumulatum.

Ad confirmationem respondeo, distinguo majorem. Qui non est Episcopus, Episcopi vicem agere non potest, in iis functionibus quae sunt Episcopo ratione suae Ordinationis & characteris singulares, nec possunt cum secundi Ordinis Sacerdotibus communicari, concedo: in iis quae ita sunt Episcopis propriae, ut tamen Presbyteris simplicibus, velut extraordinariis Ministris, conveniant, & cum iis communicari ab Episcopis possint, nego. At Episcopi vicem in secundi, non vero in primi generis functionibus Presbyter apud Ægyptios egit. Confirmandi namque potestas, quamvis Episcopo soli ut Ministro ordinario conveniat; Presbytero tamen ut extraordinario Ministro competit vi Sacerdotalis characteris: qui si Ecclesiae concessione compleatur, Episcopi vices in Confirmationis administratione obire Presbyteri possunt. Sic in Ægypto Presbyteri, absentibus Episcopis, confirmabant, ex Ecclesiae Alexandrinae Disciplina. Sed functiones ita proprias Episcopis, ut a secundo Sacerdotio nequidem extra ordinem possint exerceri, ut sunt Presbyterorum Ordinationes, & inaugurationes Episcoporum, vice Episcopi obire simplex Presbyter non potest. Nec vero obiit usquam in Ægypto aut ubivis Gentium.

Ideo porro Auctor laudatus Presbyteros sic extollit, ut eos coaequare Episcopis videatur, quia Romanorum Diaconorum factum sibi sumit comprimendum, qui se supra Presbyteros efferebant. Unde ut ipsos longe inferiores esse Presbyteris ostendat, iisque subditos esse debere, Sacerdotum dignitatem cum Episcopali componit; quod non illubenter Diaconi Episcopis subessent, longeque infra Episcoporum Ordinem se positos faterentur. Ista patent ex antecedentibus & consequentibus. *Quidam*, inquit, *qui nomen habet Falcidii, duce stultitia & Civitatis Romanae jactantia, Levitas Sacerdotibus, & Diaconos Presbyteris coaequare contendit: non dicam praeferre, quia stultius est, & forte incredibile videtur; ne nos non emendatores, sed calumniatores habeamur. Qua igitur lege, quave consuetudine, quonam exemplo hoc aggredi audeat, nullum scire arbitror, ut istos quibus consessus in Ecclesia datus est, minime iis coaequet, qui propter quod Antistites Dei sunt, in domo Dei & in honore Christi cum dignitate consistunt. Quae audacia est, Presbyteris Ministros ipsorum pares facere? Quae temeritatis praesumptio, Sacerdotibus bajulos tabernaculi, & omnium vasorum ejus, & lignorum concisores, & portitores aquae conferre? Hoc enim officium fuit Levitarum. Tale est, si Praefectis Officiales, Dominis servi aequentur. Hoc enim scriptum est, dicente Domino ad Moysen: Accipe Tribum Levi de medio Filiorum Israel, & statue illos ante Aaron Sacerdotem & deservient ei. Quid hoc exemplo apertius? Quod etiam nunc in Ecclesia custoditur. Quamquam Romanae Ecclesiae Diaconi modice inverecundiores videantur, sedendi tamen dignitatem in Ecclesia non praesumunt. Ut autem non omnia ministeriorum obsequia per Ordinem agant, multitudo facit Clericorum. Nam utique & altare portarent, & vasa ejus, & aquam in manus funderent Sacerdoti, sicut videmus per omnes Ecclesias, & sicut constitutum est a Domino per Moysen. Sic autem Diaconus adversus Presbyteros defendit, quasi ex Presbyteris Diaconi, & non ex Diaconis Presbyteri ordinentur. Sed quia Romanae Ecclesiae Ministri sunt, idcirco honorabiliores putantur quam apud caeteras Ecclesias, propter magnificentiam urbis Romanae, quae caput esse videtur omnium Civitatum. Si itaque hoc est, hoc debent & Sacerdotibus suis vindicare. Quia si ii qui inferiores sunt, crescunt propter magnificentiam Civitatis; quanto magis qui potiores, sublimandi sunt?.... Quamquam apud justum Judicem Deum unicuique honor maneat, qui decretus est singulis Ecclesiarum officiis, ut qui Diaconus est, per omnes Ecclesias Diaconi honorem habeat. Non enim qualiscumque honor est Antistiti Dei servire in Ecclesia dumtaxat: sed Sacerdos totius honoris Ecclesiastici dignus habeatur. Major enim Ordo intra se & apud se habet & minorem*, &c. Et post verba in objectione laudata subjungit: *Nunc enim videmus Diaconos temere quod Sacerdotum est, agere per convivia, & in oratione id velle ut respondeatur illis, cum istud solis liceat Sacerdotibus. Diaconi ergo Ordo est accipere a Sacerdote, & sic dare plebibus, &c.*

§. XXIV.

Sanctum Hieronymum non intellexit Blondellus.

PRæcipuum causæ suæ præsidium petit Blondellus ex Sancto Hieronymo in Commentario capitis 1. Epistolæ ad Titum ubi explicans illa verba: *Et constituas per Civitates Presbyteros*, &c. *Oportet enim Episcopum sine crimine esse*, &c. hæc habet: *Idem est ergo Presbyter qui & Episcopus: & antequam diaboli instinctu studia in religione fierent, & diceretur in populis, Ego sum Pauli, ego Apollo, ego autem Cephæ, communi Presbyterorum consilio Ecclesiæ gubernabantur. Postquam vero unusquisque eos, quos baptizaverat, suos esse putabat, non Christi, in toto orbe decretum est, ut unus de Presbyteris electus superponeretur cæteris, ad quem omnis Ecclesiæ cura pertineret, ut schismatum semina tollerentur. Putet aliquis non Scripturarum, sed nostram esse sententiam, Episcopum & Presbyterum unum esse, & aliud ætatis, aliud esse nomen officii; relegat Apostoli ad Philippenses verba dicentis: Paulus & Timotheus servi Jesu Christi, omnibus Sanctis in Christo Jesu, qui sunt Philippis, cum Episcopis, & Diaconis, gratia vobis & pax. Philippi una est urbs Macedoniæ. Et certe in una Civitate plures (ut nuncupantur) Episcopi esse non poterant. Sed quia eosdem Episcopos illo tempore, quos & Presbyteros appellabant; propterea indifferenter, de Episcopis quasi de Presbyteris est locutus.* Quod ubi Scripturæ Sacræ testimoniis Hebr. 13. 1. Petri 5. Actor. 20. probavit, continenter subjungit: *Hæc propterea, ut ostenderemus apud Veteres eosdem fuisse Presbyteros, quos & Episcopos: paulatim vero ut dissensionum plantaria evellerentur, ad unum omnem sollicitudinem esse delatam. Sicut ergo Presbyteri sciunt se ex Ecclesiæ consuetudine, ei qui sibi præpositus fuerit, esse subjectos; ita Episcopi noverint se magis consuetudine, quam dispositionis Dominicæ veritate, Presbyteris esse majores, & in commune debere Ecclesiam regere, imitantes Moysen, qui cum haberet in potestate solus præesse populo Israel, septuaginta elegit, cum quibus populum judicaret.* Ex quibus sic colligo. Episcopi non sunt Presbyteris jure divino superiores, si idem sit Præsbyter qui & Episcopus. Atqui ex Sancto Hieronymo, idem est Presbyter qui & Episcopus. Igitur Episcopi non sunt jure divino Presbyteris superiores.

Secundo. Quorum supra Presbyteros eminentia non fuit ab Ecclesiæ exordiis, & in schismatis remedium instituta est, illi non sunt jure divino Presbyteris superiores. Sed Episcoporum supra Presbyteros eminentia non fuit ab Ecclesiæ exordiis, & in schismatis remedium instituta est ex Hieronymo: ergo Episcopi non sunt jure divino Presbyteris superiores.

Tertio. Quorum communi consilio Ecclesiæ regebantur in Ecclesiæ incunabulis, ii erant Episcopis æquales. Sed communi Presbyterorum consilio Ecclesiæ regebantur in Christiani nominis exordiis. Presbyteris igitur pares erant.

Quarto. Qui magis consuetudine Ecclesiæ, quam Dispositionis Dominicæ veritate Presbyteris sunt majores, & in commune debent Ecclesiam regere, non sunt superiores Presbyteris. Atqui Episcopi magis ex consuetudine Ecclesiæ, quam dispositionis Dominicæ veritate Presbyteris sunt majores, & in commune debent Ecclesiam regere, ex Sancto Hieronymo; ergo Episcopi non sunt jure divino superiores Presbyteris.

Respondeo, distinguo majorem. Si idem sit Presbyter qui & Episcopus, quoad dignitatem, concedo: quoad nomen tantum, nego. Atqui idem est Presbyter qui & Episcopus, nego minorem. Neque enim id Sanctus Hieronymus ait; sed apud Veteres eosdem Presbyteros fuisse, quos & Episcopos: nomine quidem, non Ordine, non dignitate. Communia namque primi & secundi Ordinis Sacerdotibus tunc erant nomina, ut Episcopi vocabulo Presbyterorum, & Presbyteri vocabulo Episcoporum significari tunc solerent; quamvis aliqua esset inter illos Ordinis ac dignitatis differentia. Id illa Hieronymi verba significant: *Sed quia eosdem Episcopos illo tempore, quos & Presbyteros appellabant, propterea indifferenter de Episcopis, quasi de Presbyteris est locutus.*

Ad 2. respondeo, distinguo majorem. Quorum supra Presbyteros eminentia non fuit

ab

ab Ecclesiæ exordiis, &c. eminentia omnis, concedo: aliqua, nego. Atqui Episcoporum supra Presbyteros eminentia non fuit ab Ecclesiæ exordiis, & in schismatis remedium instituta est: Eminentia aliqua, concedo; omnis, nego. Duplici ratione supra Presbyteros eminent Episcopi; primo interiori potestate, & Ordini ipsi, sive characteri Episcopali essentialiter conveniente, qua Presbyteros & Episcopos alios ordinare possunt, sive *Patres Ecclesiæ gignere* (ut loquitur S. Epiphanius.) Secundo eminent mystici Corporis Christi, id est, Ecclesiæ regimine; quod ex potestate jurisdictionis habent, ratione cujus leges ferre, sancire Disciplinam, ab Ecclesiæ liminibus publicos peccatores & adversus Ecclesiam perduelles arcere, Lapsis pœnitentiam imponere, pœnitentes Communione donare, Christianæ plebis mores reformare possunt. Quoad priorem potestatem & illius usum, sive quoad Ordinem, & ordinandi Presbyteros auctoritatem, illiusque auctoritatis functiones, Episcopi fuere semper superiores Presbyteris, etiam in exordiis Ecclesiæ, & antequam schismata in populis orirentur. Idque S. Hieronymus in eo ipso, quem expendimus, loco agnovit. Veros enim proprieque vocatos Episcopos, etiam temporibus Apostolicis, non fuisse plures existimat in una Ecclesia, cum plures fuisse fateatur Presbyteros. Nam cum ad probandum eumdem apud Paulum esse Presbyterum & Episcopum, attulisset locum Actor. cap. 20. statim addit: *Ac ne quis contentiose in una Ecclesia plures Episcopos fuisse contendat; audi & aliud testimonium, in quo manifestissime comprobatur eumdem esse Episcopum & Presbyterum.*

Certe si S. Hieronymus Presbyteros in eodem cum Episcopis Ordine ac gradu tum fuisse, & Episcopali charactere insignitos existimasset, plures in una Ecclesia Episcopos fuisse minime negasset: siquidem in una Ecclesia Presbyteros fuisse plures illo Actorum loco edoctus fatebatur. Episcopos igitur a Presbyteris Ordine & charactere distinctos, illisque sublimiores, etiam in Ecclesiæ incunabulis, S. Hieronymus agnovit. At quoad secundam illam potestatem, quæ in externa Ecclesiæ, & rerum ejus administratione posita est, non ea fuit ab initio, quæ secutis temporibus, Episcoporum supra Presbyteros eminentia. Tunc enim communi Presbyterorum consilio Ecclesiæ regebantur, & res Ecclesiasticæ administrabantur, nihilque decernebatur nisi ex ipsorum suffragiis & ex communi totius Senatus Ecclesiastici sententia, cui tamen aliquis præsidebat cum prærogativa suffragii, & judicandi atque decernendi auctoritate. Sed hæc regiminis forma immutata est occasione schismatum, & ad unum omnis delata sollicitudo est. Ex quo patet responsio ad tertium.

Quoad externam illam Ecclesiæ gubernationem & rerum ipsius administrationem, atque jurisdictionis usum despoticum, *Magis Ecclesiæ consuetudine, quam dispositionis Dominicæ veritate*, Presbyteris esse majores Episcopos: quia non est juris divini ut ab Episcopo solo absque Presbyterii consiliis & suffragiis illud Ecclesiæ regendæ, & juris dicundi in sacra Republica munus exerceatur. Immo convenientius est ut in commune Ecclesiam cum Presbyteris Episcopi regant, ait S. Hieronymus, *imitantes Moysem, qui cum haberet in potestate solus præesse populo Israel, septuaginta elegit, cum quibus populum judicaret*. Ex quibus verbis & exemplo efflorescit, potestatem summam regendæ Ecclesiæ, & jurisdictionem amplissimam, cum in plebem Christianam, tum in ipsum Presbyterorum, Clerique totius Collegium, Episcopis institutione divina fuisse concessam, quamvis eam cum secundi Ordinis Sacerdotibus communicarent primis Ecclesiæ temporibus: sicut Moyses collatam divinitus auctoritatem, cum in populum universum, tum in 70. ipsos Seniores habuit; quamvis illos in consortium jurisdictionis suæ ac regiminis partem asciverit.

Denique hæc verba S. Hieronymi: *In toto orbe decretum est ut unus de Presbyteris electus superponeretur cæteris, ad quem omnis Ecclesiæ cura pertineret, ut schismatum semina tollerentur*, Blondelli hypothesim evertunt. Quomodo enim fieri potuit, ut toto hoc orbe decerneretur, nullo jam Concilio Œcumenico ad illud decernendum congregato, si non ab Apostolis ipsis fidem toto orbe promulgantibus, & cum fide hanc regendi Ecclesias formam constituentibus, factum sit? Certe si hoc posterioribus sæculis ab Ecclesia decretum fuerit, sequitur aut non vidisse Apostolos qua in re Ecclesiæ salus penderet, aut cum satis viderint, saluti tamen Ecclesiæ, etiam cum apud Corin-

thios schismata exorirentur, non consuluisse; siquidem non statim omnem sollicitudinem ad unum detulerunt, ut dissensionum semina evellerentur. Hoc itaque esse videtur Sancti Hieronymi systema: Apostolos omnes pari potentia & auctoritate ad Ecclesiam fundandam & moderandam, præditos fuisse ex instituto Christi Salvatoris. Horum singulos cum Evangelium prædicarent, Ecclesiasque fundarent, earum interdum supremum regimen penes se retinuisse; sic ut cum ipsi abessent, Seniores seu Presbyteri (quo nomine utriusque Ordinis Sacerdotes tum significabantur) Fidelium gregi invigilarent, ad eoque communi consilio recentes illas administrarent Ecclesias in iis quæ Disciplinam & externum sacræ Politiæ Ordinem spectabant. Ubi vero sub hoc in quibusdam Ecclesiis (in quibus earum Fundatores Apostoli diutius abessent) Presbyterorum regimine schismata oriri cœpta sunt, *Et unusquisque eos quos baptizaverat, suos putabat esse non Christi; postquam in populis dicebatur, Ego sum Pauli, ego Apollo, ego autem Cephæ:* ubi, inquam, Evangelio Corinthi per Paulum plantato, dein per Apollo rigato, & aliquibus per Cepham conversis, immo ad aliquem fortassis in Ecclesia gradum provectis, studia in religione fierent, toto orbe decretum est, ut unus de Presbyteris electus superponeretur cæteris, ad quem (ut singularem plane Epi-scopum) omnis Ecclesiæ cura pertineret, ut schismatum semina tollerentur. Id autem factum est ante primam ad Corinthios exaratam epistolam, id est anno Christi 60. longo 85. plus minus annorum intervallo ante Blondelli æram, anno Christi 140. singularis Episcopatus initia constituentis.

Objiciunt Heterodoxi insignem alium locum sancti Hieronymi ex Epistola 85. ad Evagrium, in qua scribit *Apostolum diserte docere, eosdem esse Presbyteros, quos & Episcopos*. Id probat ex Actor. 20. c. ex epist. ad Philippenses, c. 1. ex 1. ad Tim. c. 4. ex epist. ad Titum, c. 1. ex 1. Petri, c. 5. ex 2. & 3. epist. S. Joannis, c. 1. quibus testimoniis prolatis continenter subjungit: *Quod autem postea unus electus est, qui cæteris præponeretur, in schismatis remedium factum est: ne unusquisque ad se trahens Christi Ecclesiam rumperet. Nam & Alexandriæ a Marco Evangelista usque ad Heraclam & Dionysium Episcopos, Presbyteri semper unum ex se electum in excelsiori gradu collocatum, Episcopum nominabant: quomodo si exercitus Imperatorem faciat; aut Diaconi eligant de se quem industrium noverint, & Archidiaconum vocent*. Quo ex loco habemus primo in Christianæ rei exordiis eosdem Presbyteros quos & Episcopos fuisse, adeoque nullum esse jure divino Presbyteratus & Episcopatus discrimen. Secundo, in schismatis remedium factum esse, ut unus ex Presbyteris electus cæteris præponeretur.

Resp. distinguo consequens. Ex hoc loco habemus eosdem Presbyteros, quos & Episcopos fuisse, nomine tenus, concedo: Ordine & dignitate, nego. Id igitur unum S. Hieronymus asserit, Presbyteri & Episcopi nomina secundi etiam Ordinis Sacerdotibus communia fuisse, adeoque S. Paulum in locis ab ipso laudatis Episcoporum nomine simplices, ut vocamus, Presbyteros intellexisse, non vero illos quibus proprium deinde factum est Episcoporum nomen; quia tunc plures in una Ecclesia non erant, sed unus uni præsidebat. Plures autem erant secundi Ordinis Sacerdotes. Hunc esse Sancti Hieronymi sensum, tum propositum ejus, cum verba demonstrant. Invehitur in quemdam nebulonem, qui Diaconos Presbyteris anteferebat. Ejus vecordiam ut refellat, ostendit Episcopos, de quibus Apostolus loquitur, fuisse secundi Ordinis Sacerdotes, illis plane similes, ejusdemque classis cum Illis qui suo tempore Presbyteri vocabantur, quos vecors ille disputator infra Diaconos deprimebat. Adeoque cum perspicuum sit Presbyteros illos, quos Apostolus Episcopos vocat, sublimioris longe dignitatis fuisse quam Diaconos, colligit ferendam non esse illius temeritatem, qui Presbyteris Diaconos anteponeret. En porro Sancti Hieronymi verba: *Audio quemdam in tantam erupisse vecordiam, ut Diaconos Presbyteris, id est, Episcopis anteferret. Nam cum Apostolus perspicue doceat, eosdem esse Presbyteros, quos & Episcopos: quis patiatur, mensarum & viduarum Minister ut supra eos se tumidus efferat, ad quorum preces Christi Corpus, Sanguisque conficitur? Quæris auctoritatem? Audi testimonium. Paulus & Timotheus servi Jesu Christi, omnibus Sanctis in Christo Jesu, qui sunt Philippis, cum Episcopis, & Diaconibus. Vis & aliud exemplum? In Actibus Apostolorum ad unius*

Eccle-

Ecclesiæ Sacerdotes ita Paulus loquitur : Attendite vobis & cuncto gregi ? in quo vos Spiritus sanctus posuit Episcopos, ut regeretis Ecclesiam Domini quam acquisivit sanguine suo. Ac ne quis contentiose in una Ecclesia plures Episcopos fuisse contendat, audi & aliud testimonium in quo manifestissime comprobatur eumdem esse Episcopum atque Presbyterum.

Quod autem ait Sanctus Hieronymus, *In schismatis remedium factum esse, ut unus ex Presbyteris electus cæteris præponeretur :* jam antea dilutum est. Spectat nimirum Sanctus Hieronymus rerum Ecclesiasticarum administrationem, quæ schismatum occasione tota ad unum delata est, singularem quidem Episcopum, cum antea toti Presbyterorum Collegio cum Antistite communis esset. Quamobrem insolescere non debere Diaconos colligit, propterea quod Ecclesiasticorum bonorum Œconomi & Dispensatores essent (hac illis demandata ab Episcopis provincia) aut quod ad ipsorum testimonium Presbyteri ordinarentur : quia utcumque se haberet Ecclesiæ his in rebus Disciplina, certum erat Presbyteros, quos Apostolus Episcoporum nomine designavit, esse Diaconis Ordine superiores; cum ex Diaconis Presbyteri, non item ex Presbyteris Diaconi ordinentur. *Sciant*, inquit, *quare Diaconi constituti sint. Legant Acta Apostolorum, recordentur conditionis suæ. Presbyter & Episcopus, aliud ætatis, aliud dignitatis est nomen. Unde & ad Titum, & ad Timotheum, de Ordinatione Episcopi & Diaconi dicitur, de Presbyteris omnino reticetur; quia in Episcopo & Presbyter continetur. Qui provehitur, de minori ad majus provehitur. Aut igitur ex Presbytero ordinetur Diaconus, ut Presbyter minor Diacono comprobetur, in quem crescit ex parvo: aut si ex Diacono ordinatur Presbyter, noverit se lucris minorem, Sacerdotio esse majorem.*

Contra. Quem Presbyteri ex se electum, & in excelsiori gradu collocatum, Episcopum nominabant absque nova inauguratione, ille jure tantum humano Presbyteris erat superior. Sed Alexandriæ a Sancto Marco Evangelista, usque ad Heraclam & Dionysium, Presbyteri unum e suo Collegio electum, in sublimiori Cathedra collocabant, & Episcopum nominabant, absque nova inauguratione (ex Sancto Hieronymo) itaque jure tantum humano Presbyteris superiores Episcopos ipse agnovit: nullumque revera inter illos jure divino discrimen constitutum est.

Probatur minor: Nec enim Sanctus Hieronymus novæ Ordinationis meminit; & si quæ intercedebat, eam a Presbyteris esse factam necesse est, qui unum ex suo Collegio in excelsiori Cathedra collocatum Episcopum nominabant.

Præterea ita fiebat Presbyter Episcopus electione Compresbyterorum, sicut miles, vel Tribunus fiebat Imperator electione Commilitonum, & Diaconus, Archidiaconus creabatur Condiaconorum nominatione : atqui in creatione Imperatoris, vel Archidiaconi, ritus alius necessarius non erat ab Electione, ut his dignitatibus fruerentur: Ergo in Episcoporum creatione satis erat Presbyterorum electio, & collocatio illa in Cathedra sublimiori, qua illum in Episcopatus possessionem mittebant, citra novam Ordinationem.

Ad 1. respondeo, nego minorem. Novam enim ordinationem intercessisse, qua electus a Compresbyteris, inaugurareturEpiscopus, Sanctus Hieronymus satis innuit, cum singularem ad quædam effecta potestatem agnoscit in Episcopis, quæ Presbyteris non conveniret, scilicet ad Presbyterorum & Episcoporum Ordinationes. Post verba nempe in objectione laudata, continenter subjungit: *Quid enim facit excepta Ordinatione Episcopus, quod Presbyter non faciat?* Ordinationum igitur Sacrarum potestatem Presbyteris non convenire Sanctus Hieronymus agnovit, non tantum illis quos sua videbat ætate, sed absolute Presbyterorum competere nemini, etiam eorum qui temporibus Apostolicis floruerunt, de quibus antea locutus est: ne Blondellus cavilletur. Secundo, Sanctus Hieronymus Episcopos Apostolorum Successores ibidem vocat. Quamobrem sicut Apostoli superiores erant Presbyteris quos ordinabant, non humana institutione, sed Christi ipsos cum summa potestate mittentis, eisque Ecclesiæ suæ propagandæ & regendæ provinciam demandantis: ita Episcopos jure divino superiores esse Presbyteris consequens est; secundum Sancti Hieronymi sententiam. „ Ubicumque, *inquit*, fue„ rit Episcopus sive Romæ sive Eugubii, sive Constantinopoli, sive Rhegii, sive Ale-

„ xan-

„ xandriæ, ſive Tanis; ejuſdem meriti, ejuſdem & Sacerdotii. Potentia divitiarum, „ & paupertatis humilitas, vel ſublimiorem, vel inferiorem Epiſcopum non facit. Cæ- „ terum omnes Apoſtolorum ſucceſſores ſunt.

Tertio. Hanc ad Evagrium Epiſtolam Sanctus Hieronymus his verbis concludit. „ Et „ ut ſciamus Traditiones Apoſtolicas ſumptas de Veteri Teſtamento; quod Aaron & „ Filii ejus atque Levitæ in Templo fuerunt, hoc ſibi Epiſcopi, & Presbyteri, & Dia- „ coni vindicent in Eccleſia." Quibus verbis Epiſcopos cum Aarone, Presbyteros cum filiis Aaronis, componit. Nemo porro parem poteſtatem Aaronis, qui Sacerdos Maximus, ſive Pontifex fuit & filiorum ejus, qui Sacerdotes tantum erant fuiſſe dixerit.

Quarto Epiſcoporum ſupra Presbyteros eminentiam inter Apoſtolicas Traditiones Sanctus Hieronymus ibidem enumerat.

Quinto. In Dialogo adverſus Luciferianos idem dogma non obſcure adſtruit. „ Ec- „ cleſiæ ſalus, *inquit*, in ſummi Sacerdotis dignitate pendet, cui ſi non exſors quædam „ & ab hominibus eminens detur poteſtas, tot erunt in Eccleſia ſchiſmata, quot Sacerdo- „ tes. Inde venit ut ſine chriſmate & Epiſcopi juſſione, neque Presbyter, neque Diaconus jus habeant baptizandi. „ *In eodem Dialogo*: Si queramus quare in Eccleſia ba- „ ptizatus, niſi per manus Epiſcopi non accipiat Spiritum ſanctum: diſce hanc obſerva- „ tionem ex ea auctoritate deſcendere, quod Spiritus Sanctus ad Apoſtolos deſcendit." Si Eccleſiæ ſalus in ſummi Sacerdotis, & ſingularis Epiſcopi eminentiorem poteſtatem habentis dignitate pendet, non ſatis providiſſet Eccleſiæ ſuæ Chriſtus Dominus, niſi ſummos Sacerdotes id eſt Epiſcopos cum eminenti illa poteſtate inſtituiſſet.

6. Spiritum Sanctum niſi per manuum Epiſcopalium impoſitionem non dari agnoſcit Sanctus Hieronymus, idque repetit ex Scriptura Sacra. Adminiſtrandæ igitur Confirmationis auctoritatem Epiſcopis, non Presbyteris, velut ordinariis Miniſtris divinitus datam ſenſit Sanctus Hieronymus; adeoque & hac Hierarchici Miniſterii parte Epiſcopos eſſe Presbyteris jure divino ſuperiores.

Idem l. 1. adverſus Jovinianum, c. 19. *Epiſcopus & Presbyter, & Diaconus non ſunt meritorum nomina, ſed officiorum, nec dicitur: Si quis Epiſcopatum deſiderat* (unde eum de Apoſtolorum, non de ſuo ævo locutum fuiſſe apparet) *bonum deſiderat gradum, ſed bonum opus deſiderat, quod in majori Ordine conſtitui poſſit, ſi velit occaſionem exercendarum habere virtutum .... Non percuſſorem. Neque enim pugilem deſcribit ſermo Apoſtolicus ſed Pontificem inſtituit.*

Idem Epiſtola 2. ad Nepotianum: *Eſto ſubjectus Pontifici tuo, & quaſi animæ parentem ſuſcipe.*

Idem Epiſtola 54. ad Marcellam hoc inter Catholicos & Montaniſtas diſcrimen ponit: *Apud nos Apoſtolorum locum Epiſcopi tenent: apud eos Epiſcopus tertius eſt.*

Ad ſecundum argumentum diſtinguo majorem. Ita fiebat Presbyter Epiſcopus electione Compresbyterorum, ſicut miles Imperator electione Commilitonum, & Diaconus, Archidiaconus electione Condiaconorum: quantum ad aliqua, concedo: quantum ad omnia nego. Comparationem enim in eo tantum Sanctus Hieronymus inſtituit, quod ut olim ex corpore exercitus eligebantur Imperatores; & ex Diaconorum ſocietate eligebantur Archidiaconi: ita ex Presbyterorum Collegio crearentur Epiſcopi; non vero in eo quod ſola electione, & citra Ordinationem, ad hanc dignitatem promoverentur. Cæterum quod nova interceſſerit Ordinatio, eamque neceſſariam S. Hieronymus exiſtimaverit, adducta ejus loca ſatis oſtendunt.

Ex his quæ hucuſque de ſententia Sancti Hieronymi diximus, & ex reſponſione ad inſignia ejus loca duo a Blondello objecta, aliorum Auctorum his ſimillima teſtimonia facile ſolvi poſſunt, ſcilicet.

I. Teſtimonium Auctoris Commentariorum breviorum in Epiſtolas Sancti Pauli (apud Sanctum Hieronymum) in cap. 3. 1. ad Timoth. quo tamen in loco diſtinctum a Presbyteratu Epiſcopatum, eoque ſublimiorem gradum non obſcure docet. *Quæritur*, inquit, *cur de Presbyteris nullam fecerit mentionem, ſed eos in Epiſcoporum nomine comprehenderit*, Apoſtolus: *quia ſecundus, immo pene unus eſt gradus, ſicut ad Philippenſes Epiſcopis ac Diaconis ſcribit; cum una Civitas plures Epiſcopos habere non poſſit.*

II. Te-

II. Testimonium Auctoris Anonymi Libelli de septem gradibus Ecclesiæ ad Rusticum Narbonensem Episcopum (inter Opera S. Hieronymi, Tom. 4.) quo in libello, & *Presbytetum Episcopum dici ab Apostolo* probat, *& in Presbytero summam Sacerdotii collocari:* Et in necessitate Presbyteros chrisma posse conficere. Quamquam & hic Auctor Blondelii, Puritanorumque cæterorum causam jugulat his verbis: *Septimus Episcopalis Ordo est, & in Christo donatur, ex quo processus omnium gloriarum, & plenitudo est virtutum ... Ipse enim ordinat Sacerdotes, ipse Levisas, ipse subdiaconos .... Ipse arundinem tenens metitur Jerusalem, ipse fabricæ Dei præest, ipse quod unusquisque facere debet ostendit, ipse damnat, ipse recipit, ipse ligata solvit, ipse claves regni cœlorum habet, ipse Thronum Dei reserat & claudit, supra se nihil habens... Ad hunc pertinet chrisma, quia ipse Christus Christorum est, Sanctus Sanctorum, & Episcopus animarum... Quod in Clericis consecratum esse perdidicisti, Episcopum solum habere manifestum est. In illis esse partes & membra virtutum, in Episcopo plenitudinem divinitatis habitare corporaliter. Atque ita est ut in Episcopis Dominum, in Presbyteris Apostolos, qui & ipsi sunt, recognoscas.*

III. Ex his quæ in superiori responsione diximus, solvitur auctoritas Primasii Episcopi Adrumetini in Africa, qui Commentar. in Paulinas Epistolas in 1. Cor. 11. in 2. Cor. 1. in argum. 1. ad Timoth. & in c. 3. & in argumento epist. ad Titum *Sacerdotum* dumtaxat & *Ministrorum* meminisse Apostolum affirmat. Quamquam hæc Primasii verba in c. 3. ad Timoth. Blondellum profligant: *Quæritur cur de Presbyteris nullam feceris mentionem; sed in Episcopis etiam Presbyteros comprehendit; quia secundus, & pene unus est gradus, sicut multis Scripturarum testimoniis comprobatur.* Blondellus existimat Apostolum Episcoporum dumtaxat, & Diaconorum his in locis meminisse, quia tota Cleri universitas in duos tantum ordines divisa est jure divino, Episcoporum & Diaconorum, & quia unus est ordo Presbyteratus cum Episcopatu. Contra vero Primasius ab Apostolo Presbyterorum prætermissam putat mentionem, quia Presbyteratus in Episcopatu, ut inferior ordo in superiori continetur. Blondellus Episcopatum a Presbyteratu non distingui absolute pronuntiat. Primasius Presbyteratum secundum Sacerdotii gradum vocat, qui cum primo pene unus est; ab eo tamen distinctius; alioqui non jam secundus, sed unus esset.

IV. Ex nostra ad S. Hieronymi loca responsione solvitur & Sedulii Scoti testimonium in c. 2. epistolæ ad Titum, ubi & eosdem a S. Paulo Episcopos, quos & Presbyteros vocari scribit, & communi Presbyterorum consilio gubernatas Ecclesias, antequam diaboli instinctu studia in religione fierent. Postea toto orbe decretum esse ut unus de Presbyteris electus superponeretur cæteris, ut schismatum semina tollerentur. Quæ S. Hieronymi verba sunt a Sedulio, tacito ejus nomine descripta.

V. Eadem solutione diluuntur testimonia S. Isidori Hispalensis, l. 2. de Ecclesiast. Officiis, c. 7. & l. 7. Etymolog. c. 12. ubi Presbyteris, non secus ac Episcopis, mysteriorum Dei dispensationem esse commissam ait, ipsos Ecclesiæ Præsides Episcoporum in Eucharistiæ confectione, doctrina, prædicandi officio consortes, sub Episcoporum nomine ab Apostolo assertos, & in Episcoporum nomine comprehensos. Quamquam & Blondelli, Puritanorumque cæterorum jugulum petit Isidorus, cum ibidem ait: *Unde & Timotheus de ordinatione Episcopi & Diaconi scribens, de Presbyteris omnino tacuit; quia eos in Episcopi nomine comprehendit. Secundus enim & pene conjunctus est gradus.* Et ibidem ordinationum sacrarum potestatem soli Episcopo vindicat, non ut ipsi Jure tantum canonico reservatam, (ut Blondellus contendit) sed jure divino; quia Christi providentia hanc regiminis formam in Ecclesia instituit, quæ concordiam foveret, & scandalis obviam iret. *Sed sola*, inquit, *propter auctoritatem, summo Sacerdoti Clericorum ordinatio & consecratio reservata est, ne multis Ecclesiæ disciplina vendicata, concordiam solveret, scandala generaret.*

VI. Solvitur eadem via Venerabilis Bedæ auctoritas in c. 20. Actorum, exponentis illa S. Pauli verba: *In quo vos Spiritus sanctus posuit Episcopos*, quæ tamen Bedæ interpretatio Blondelli causam non promovet, immo ipsi magis nocet. *Dixerat enim supra*, inquit, *Presbyteros Ephesi Miletum vocatos, quos nunc Episcopos, id est, superin-*

spe-

ſpectores nominat. Non una civitas plures Epiſcopos habere potuit; ſed eoſdem Presbyteros ut vere Sacerdotes ſub nomine Epiſcoporum ſignificat. Conjunctus eſt enim gradus & in multis pene ſimilis.

VII. Eodem modo ſolvuntur Auctores qui laudata S. Hieronymi teſtimonia proferunt, & ſua faciunt, ſcilicet Alcuinus l. de Divinis officiis, ubi agit de Ordinatione Epiſcopi, Synodus Aquiſgranenſis anno 816. congregata, c. 8. Amalarius Trevirenſis, l. 2. de Officiis Eccleſiaſticis, c. 13. & 16. Hincmarus Remenſis in Opuſculo capitum 55. c. 10.

§. XXV.

Sancti Auguſtini mentem Blondellus non eſt aſſecutus.

Objectio vigeſima ſecunda Blondelli petitur ex S. Auguſtino, epiſt. 82. alias 19. ad S. Hieronymum, dicente: *Quamquam ſecundum honorum vocabula, quæ jam Eccleſiæ uſus obtinuit, Epiſcopatus Preſbyterio major ſit: tamen in multis rebus Auguſtinus Hieronymo minor eſt.* Solo igitur Eccleſiarum uſu, inquit Blondellus, non divina lege, Epiſcopi ſunt Presbyteris ſuperiores: qui uſus non ab initio introductus, ſed poſt Apoſtolorum omnium ætatem paulatim invaluit. Et ſynonyma ab origene honorum vocabula, ſignificationem detorquente pedetentim uſu, novos dignitatum gradus deſignare cœperunt, ſed qui priſcam identitatem nequeant abolere.

Reſpondeo, S. Auguſtinum uſum Eccleſiæ recentem, vel poſt Apoſtolica tempora introductum non laudare, ſed ab ipſis Eccleſiæ incunabulis, nec de nudis honoris vocabulis loqui, ſed quæ diſtinctos Dignitatum Ordinumve gradus in Eccleſia ſignificent. Quæ nomina cum ante fundatam Chriſti Eccleſiam nullius ſingularis dignitatis propria eſſent, ſed unum ætatis, ſcilicet Presbyter, alterum officii cujuslibet Reipublicæ regimen ſpectantis, ſiquidem inſpectorem vel ſuperintendentem ſignificat, ſcilicet Epiſcopus: fundata poſtmodum Eccleſia, ad Dignitates & Ordines a Chriſto inſtitutos ſignificandos translata ſunt, & Eccleſiæ uſu conſecrata. Epiſcopatum itaque Preſbyterio majorem dixit S. Auguſtinus ſecundum honorum vocabula, quæ uſus Eccleſiæ obtinuit: quia nomen Epiſcopi jam a ſuis exordiis uſurpavit Eccleſia ad majorem Preſbyteratus dignitatem deſignandam.

Hinc ad Auguſtinum ipſum ſcribens S. Hieronymus ipſum propter Epiſcopatum vocat dignitate Patrem. *Vale*, inquit, *amice mihi charissime, ætate fili, dignitate Pater.* Denique quod S. Auguſtinus, & ante ipſum Eccleſiæ Africanæ Doctores ſenſerint Epiſcopos ex Chriſti inſtitutione Presbyteris eſſe ſuperiores, conſtat ex ipſorum teſtimoniis prolatis in probatione ſexta Propoſitionis.

§. XXVI.

Solvitur Objectio Blondelli ex Liberato & Eutychio Alexandrino petita.

Objectionem vigeſimam tertiam inſtruit Blondellus ex Liberato in Breviario, c. 20. referente ritum quo creabatur olim Alexandrinus Epiſcopus, in quo nullam Ordinationem videre eſt, ſed ſolam ejus, qui defuncto ſuccedebat, in Cathedra S. Marci ſeſſionem, poſtquam ejus funus curaſſet, & beati Marci Pallium collo ſuo impoſuiſſet. *Conſuetudo quidem eſt Alexandriæ*, inquit, *illum qui defuncto ſuccedit, excubias ſuper defuncti corpus agere, manumque dexteram ejus capiti ſuo imponere, & ſepulto manibus ſuis, accipere collo ſuo beati Marci Pallium, & tunc legitime ſedere.* Ergo non erat neceſſaria nova Ordinatio Presbytero ut fieret Epiſcopus, adeoque nulla ipſi jure divino poteſtas nova accedebat.

Reſpondeo, Liberatum ibi ſolum notare cæremoniam ſingularem Alexandrinæ Eccleſiæ, de Ordinatione, quæ cum Alexandriæ, tum in cæteris Eccleſiis, adhibebatur, nihil dicere, quia neceſſe non erat ad illum Hiſtoriæ caput quod ibi deſcribit, fideliter tractandum: & aliunde nemini notiſſimum non erat, Presbyterum, niſi nova ab Epiſco-

ſco-

ſcopis inauguratione, Epiſcopum non fieri. Unum ex Liberati hac narratione liquido conſtat, magnam fuiſſe Alexandriæ pacis gratia, in eligendo Epiſcopo feſtinationem, & inſolitam pro honore S. Marci in creando cæremoniam. nde autem incredibilis illa feſtinatio ortum habuit, quod non a Presbyterorum tantum Collegio, ſed etiam a populo Epiſcopus eligeretur, ut teſtatur S. Gregorius Nazianz. Orat. 21. de S. Athanaſii electione loquens. Cum igitur populo ſuæ eſſent in electione Epiſcopi Alexandrini partes, & Civitas eſſet ampliſſima, & Presbyteri ſuas Eccleſias & diſtinctos cętus haberent (teſtibus S. Epiphanio Hæreſi 69. & Sozomeno, l. 1. c. 15.) ideoque apud populum ſuum magnam quiſque auctoritatem obtineret, electio ſubito fiebat, ne mora tumultibus factionibuſque præberet occaſionem. Id teſtatur S. Epiphanius Hæreſi 69. *Alexandriæ autem conſuetudo eſt*, inquit, *ut poſt Epiſcopi mortem ſucceſſor non diutius differatur, ſed ſubinde pacis tuendæ gratia ſubrogetur, ne aliis hunc, aliis illum poſtulantibus, in populo jurgia & contentiones exiſterent*. Inde natus dubio procul mos ille Alexandrinis peculiaris, quem Liberatus memorat in Breviario. Sed credere par eſt Epiſcopos vicinos ad funus Alexandrini Patriarchæ conveniſſe, & ad Succeſſoris Ordinationem, quam electione maturata, ob rationem quam diximus, ante peragebant, quam defunctus Antiſtes tumulo mandaretur. Novus itaque Patriarcha ſubito ſic electus & inauguratus, excubias ſuper Deceſſoris ſui corpus agebat, manumque dexteram ejus capiti ſuo imponebat, & ſepulto manibus ſuis, accipiebat Beati Marci Pallium, & tunc legitime ſedebat.

In ſubſidium advocat Blondellus Eutychium Alexandrinum Patriarcham in Chronico, ſive lib. de Originibus Eccleſiæ Alexandrinæ Arabice conſcripto, quem Latinitate donavit Seldenus; in quo hæc habet: *Conſtituit item Marcus Evangeliſta duodecim Presbyteros cum Anania, qui nempe manerent cum Patriarcha; adeo ut cum vacaret Patriarchatus, eligerent unum e duodecim Presbyteris, cujus capiti reliqui undecim manus imponerent, eumque benedicerent, & Patriarcham crearent... Neque deſiit Alexandriæ inſtitutum hoc de Presbyteris, ut ſcilicet Patriarchas crearent ex Presbyteris duodecim, uſque ad tempora Alexandri Patriarchæ, qui fuit ex numero illo 318. Is autem vetuit ne deinceps Patriarcham Presbyteri crearent. Et decrevit, ut mortuo Patriarcha, convenirent Epiſcopi, qui Patriarcham ordinarent.*

Et paulo poſt: *Ab Anania, quem conſtituit Marcus Evangeliſta Patriarcham Alexandriæ, uſque in tempora Demetrii Patriarchæ, ibidem nullus erat in Provinciis Ægypti Epiſcopus; nec Patriarchæ ante eum crearunt Epiſcopos. Ille autem factus Patriarcha, tres conſtituit Epiſcopos. Et primus fuit hic Patriarcha Alexandrinus qui Epiſcopos fecit. Mortuo Demetrio ſuffectus eſt Heraclas Patriarcha Alexandrinus, qui Epiſcopos conſtituit viginti.* Ex quibus duo habentur. Primum, Epiſcopos Alexandrinos a Presbyteris nedum electos, verum etiam conſecratos fuiſſe. Secundum, Eccleſias Ægypti annos ducentos abſque Epiſcoporum adminiſtratione tranſegiſſe, ab Anania ſcilicet ad Demetrium uſque Patriarcham, qui primus tres Epiſcopos creavit. Presbyterorum igitur & Epiſcoporum nullum fuit toto illo intervallo temporis in Ægypto diſcrimen.

Reſpondeo, nullam eſſe Eutychio his in rebus adhibendam fidem, cum aperte convincatur falſitatis. In primis enim falſum eſt Patriarcham Alexandrinum fuiſſe a Preſbyteris conſecratum. Quod evincitur ex Sancto Hieronymo, qui Alexandrinæ Eccleſiæ morem in creando Epiſcopo referens, ait: *Quid enim facit excepta Ordinatione Epiſcopus, quod Presbyter non faciat?* Certe Sanctus Hieronymus ignorare non poterat ipſos Presbyteros Alexandrinos manus ei imponere, quem e Collegio ſuo Patriarcham elegerant, ſi ita ſe res haberet; cum hanc ipſis auctoritatem primum abrogaſſe Alexandrum, qui ad ætatem uſque Sancti Hieronymi vixit, referat Eutychius. Id, inquam, ignorare non potuit Sanctus Hieronymus, qui ſæpius Ægyptum adiit, & cum Ægyptiis Epiſcopis & Monachis familiares ac diuturnos iniit congreſſus, in quibus id didiciſſet. Nec iſtam, ſi nota ipſi fuiſſet, diſſimulaſſet veritatem, qua ad reprimendum faſtum Diaconorum nihil erat conducibilius.

2. Falſi convincitur Eutychius in eo quod habet, ab Anania uſque in tempora Demetrii Patriarchæ, nullos fuiſſe in Provinciis Ægypti Epiſcopos, 1. Ex Adriano Impera-

rato-

ratore in Epist. ad Servianum Consulem, apud Vopiscum, in Saturnino, ita scribente: *Ægyptum, quam mihi laudabas, totam didici levem, pendulam, & ad omnia famæ momenta volitantem. Illi qui Serapim colunt, Christiani sunt; & devoti sunt Serapi, qui se Christi Episcopos vocant.*

3. Ex antiquo Vitæ sancti Marci Auctore; ex nothero in Martyrologio 7. Calendas Maii; ex Nicephoro Callisto, lib. 2. Histor. Ecclesiast. cap. 43. & ex Græcorum Synaxariis, habetur, Sanctum Marcum Episcopos longe lateque per Ægyptum ordinasse.

4. Ex Sancto Athanasio Apologia 2. asserente, ex Ægypto, Libya, & Pentapoli centum propemodum Episcopos innocentiæ suæ esse suffragatos. Unde autem tot subito emersere Episcopi, si annis ante hoc tempus nonaginta nullus erat in tota Ægypto Episcopus?

5. Ex sancto Dionysio Alexandrino in epist. ad Fabium Antiochenum, apud Eusebium, lib. 6. Historiæ Ecclesiasticæ, cap. 42. constat Chæremonem quemdam grandævum, Nili urbis in Ægypto Episcopum, in persecutione Decii una cum conjuge in Arabicum montem fuga delatum, non ulterius reversum esse. Eodem tempore scripsit etiam idem Dionysius librum de Pœnitentia ad Cononem Hermopolytanæ Ecclesiæ Episcopum. Scripsit & Paschalem Epistolam ad Hieracem unum ex Ægypti Episcopis, cujus fragmentum refert Eusebius, lib. 7. Histor. Eccles. cap. 21. Librum denique de promissionibus composuit contra Nepotem quemdam Episcopum Ægypti, qui promissiones Sanctis hominibus factas, in divinis Voluminibus, Judaico sensu exhibendas docebat, & mille annorum spatium corporalibus refertum deliciis in hac terra fore affirmabat. Migraverat autem e vita Nepos, antequam hos scriberet libros Dionysius.

6. Ex Tertulliano, qui initio libri adversus Valentinianos, de Valentino affirmat, Episcopatum ab eo affectatum esse, ut qui eloquio multum potuit: cum vero spe ista excideret, aliusque ex causa Martyrii ei anteponeretur, ad Hæresim divertisse. In Ægypto illud factum esse satis constat. Ipsum quippe Valentinum ex Ægypti regione quadam oriundum tradit Sanctus Epiphanius. Jam igitur Episcopi erant in Ægypto Valentini temporibus.

Sed & alia multa sunt quæ fidem abrogent Eutychio in iis quæ fundationem Ecclesiæ Alexandrinæ, & mores ipsius antiquos spectant. Quod nimirum ab illius Ecclesiæ originibus sit remotior, ut qui post annum Christi 876. floruerit. 2. Quod fuerit Arabs, linguæ Græcæ, quæ antiquis Patriarchis, & plebi Alexandrinæ vernacula erat, plane ignarus. 3. Quod tam negligenter Alexandrinæ Ecclesiæ Historiam pertexuerit, ut non magis hujus quam alterius monumenta ipsi fuisse cognita appareat. Scilicet Marcum Evangelistam tradit, 9. Claudii anno Alexandriam venisse, 1. Neronis ibidem Martyrio coronatum; & tamen idem refert tempore Neronis Marcum scripsisse Romæ Evangelium dictante Petro. Hæc certe non ex Alexandrinæ Ecclesiæ tabulariis, sed ex diversis Scriptoribus qui contraria tradiderunt, sine judicio hausit. Origenem tempore V. Concilii vixisse ait, & a Justiniano citatum, neque Alexandrinum fuisse novit, & celeberrimum tertii ineuntis sæculi Scriptorem. *Fuit etiam*, inquit, *tempore Justiniani Origenes Episcopus Mangabensis, qui Metempsichosim asseruit, resurrectionem negans.* Eum, si Eutychio credimus, Justinianus Imperator Constantinopolim accersivit, & Eutychius Patriarcha Constantinopolitanus excommunicavit. Addidit autem illi tres in itinere & excommunicatione comites, Ibam Episcopum Rohensem, Thaddæum Episcopum Massinensem, & Theodoretum Episcopum Ancyrensem, per Thaddæum Massinensem, Theodorum Mopsuestenum intelligens, & Theodoretum pro Cyrensi Ancyrensem vocans. Scribit præterea Demetrium Patriarcham Alexandrinum ad Gabium Episcopum Hierosolymitanum, Maximum Patriarcham Antiochenum, & Victorem Patriarcham Romanum, de ratione Computi Paschalis & Jejunii Christianorum scripsisse. At Gabium ipse tradit 17. Aurelii anno Hierosolymis Episcopum creatum, tres tantum annos sedisse. Aut igitur sub fine Imperii Aurelii, aut sub initio statim Commodi scripta est hæc Epistola: quo tempore nec Demetrius Alexandriæ præfuit, sed Julianus, nec Victor Romæ, sed Eleutherus. Certe cum Epistolæ ex Oriente ad Victorem de celebrando Paschate missæ sunt, Narcissus Hierosolymorum Episcopus fuit. Inter Gajanum

num

rum autem, quem Gabium appellat Eutychius, & Narcissum, novem Patriarchæ Hierosolymis sederunt. Neque vero ulla extat memoria scriptæ ad Victorem a Demetrio Epistolæ. Scribit idem Eutychius Alexandrum Patriarcham, Achillam, qui ante ipsum Patriarcha fuerat, de gradu Patriarchali dejecisse; quia Ario recepto, contra Petri Alexandrini mandatum fecerat. Qua in narratione sibi contradicit. Scripserat enim antea Achillam, postquam sex annos sederat, mortuum fuisse. Quomodo igitur ad finem Concilii Nicæni Alexander eum de gradu Patriarchali dejicere potuit? Decepit eum nominis similitudo. Erat enim Achillas quidam Presbyter Ario consentiens, quem simul cum Ario excommunicavit Alexander. Quis igitur Eutychio tam imperito, tam inepto, tam secum ipso pugnanti Historico, fidem existimet adhibendam?

§. XXVII.

Nullum causæ Blondelli præsidium accedit ex eo quod Episcopi Presbyteros olim vocarunt COMPRESBYTEROS & COLLEGAS.

Argumentum Blondelli 25. sumitur ex usu Veterum, & solemnibus formulis ex quibus constat, Episcopos Presbyteros vocasse *Compresbyteros*, *Comministros*, *Collegas & Fratres*. Idipsum confirmat Synodi Carthaginensis IV. Canon 34. decernens, *Ut Episcopus quolibet loco sedens stare Presbyterum non patiatur*: Et Can. 35. *Ut Episcopus in Ecclesia, & in consessu Presbyterorum sublimior sedeat, intra domum vero Collegam se Presbyterorum esse cognoscat*. Sive, ut ante annos plus minus nongentos Egbertus Eboracensis, cap. 27. legit: *Ut Episcopus in Ecclesia, consensu Presbyterorum, sublimior sedeat*. Si solus (quod Egbertus voluit, totique Anglicanæ Ecclesiæ suo tempore persuasit) Presbyterorum consensus sublimem Episcopis in Ecclesia thronum erexit. Si sedente in Ecclesia Episcopo, stare Presbyterum nefas fuit; si Presbyterorum se collegam in æternum profiteri debet Episcopus; idipsum Presbyter est quod Episcopus; nec alio jure sublimior sedet, quam arbitraria concessione Fratrum; qua liberis omnium suffragiis, totius Collegii Presbyteralis, ac Parœciæ caput effectus est.

Resp. Nego consequens. Presbyteros namque Episcopus Compresbyteros, collegas, & fratres vocat, non propter omnimodam, quæ inter ipsos intercedat æqualitatem: sed quod in Presbyteratu pares sint, & æqualem habeant Eucharistiæ conficiendæ, & remittendorum peccatorum potestatem. Quam ob causam Presbyteros honorifice excipere debet, nec pati ut coram se stent umquam. Non autem Presbyterorum consensu factum est ut sublimiori loco in Ecclesia sederet Episcopus; nec id Egbertus Eboracensis significavit, sed solum decretum esse a Patribus intellexit, ut Presbyteri sublimiorem Cathedram Episcopo, quæ pro ejus dignitate ipsi debita erat, secundum antiquos Ecclesiæ mores constitui curarent. Quamquam vel Egbertus Canonem Carthaginensem interpolavit, vel imperitus excerptorum ab Egberto Canonum scriba. Siquidem loco horum verborum, *In Ecclesia, & in consessu Presbyterorum*, ita substituit: *In Ecclesia, consensu Presbyterorum*. Sane Presbyterorum dumtaxat consensu Episcopos in Ecclesia sublimiores sedere, quod senserit Egbertus, parum verisimile est, qui sine auctoritate vel consensu Episcoporum Presbyteros in quibuslibet Ecclesiis constitui vetuit (Can. 23.) qui locum Pauli 1. ad Tim. 3. *Oportet enim Episcopum irreprehensibilem esse*, &c. de veris, quales erant suo tempore, Episcopis, qui a Presbyteris meris distincti, iisque superiores essent, intellexit (Can. 29.) qui denique Episcoporum, Presbyterorum, & Diaconorum ordinationes ad solos Episcopos pertinere agnovit. (Can. 96. & 97.) Carthaginensis porro Synodus, quam Blondellus laudavit, Episcopos, quos Presbyterorum collegas aliquo sensu appellat, iisdem potestate & auctoritate superiores agnoscit. Illis nempe solis competere agnoscit sacrarum ordinationum potestatem, novem primis Canonibus, necnon Can. 22. iisdem auctoritatem causas Ecclesiasticas audiendi, & ferendi sententiam vindicat; quod tamen ut præstent præsentibus Clericis, jubet Synodus. Presbyteros vocat *Inferioris gradus Sacerdotes*, quibus prohibet ne absque suorum Episcoporum concessione ad alias Ecclesias transmigrent. (Can. 27.) Chrismatis consecrationem Episcoporum

porum propriam supponit, quod proinde ut Presbyteri, qui per diœceses Ecclesias regunt a suis Episcopis ante Paschæ solemnitatem petant, præcipit Synodus. (Can. 36.) decernit, *Ut discordantes Clericos, ratione vel potestate, Episcopus ad concordiam trahat*. Adeoque potestatem singularem & eximiam in Episcopo agnoscit supra Clericos omnes suæ Ecclesiæ (Can. 59.) Auctoritatem excommunicandi accusatores fratrum, &, si vitium emendaverint, recipiendi eos ad communionem, Episcopis convenire supponit Can. 55. Sed & Concilium Carthag. III. Can. 45. Episcoporum supra Presbyteros eminentiam, quoad jus præsertim ordinationum, diserte adstruit. Posthumianus Episcopus dixit: *Qui unum habuerit, numquid debet illi unus ipse Presbyter auferri? Aurelius Episcopus dixit: Sed Episcopus unus esse potest, per quem, dignatione divina, Presbyteri multi constitui possunt: unus autem Episcopus difficile invenitur constituendus. Quapropter si necessarium Episcopatui quis habet Presbyterum, & unum, ut dixisti frater, habuerit, etiam ipsum ad promotionem dare debebit. Posthumianus Episcopus dixit: Ergo si habet alius abundantes Clericos, debet mihi alia plebs subvenire. Aurelius Episcopus dixit: Sane quomodo Ecclesiæ alterius tu subveneris, persuadebitur illi qui plures habet Clericos ut unum tibi ordinandum largiatur*. Perperam itaque Blondellus Africanorum auctoritate Canonum systema suum propugnare conatur.

§. XXVIII.

Quemlibet Presbyterum potestatem habuisse Presbyteros, & Diaconos creandi, probare frustra conatur Blondellus.

OBjicit vigesimosexto Blondellus: Quilibet Presbyter potestatem habet Diaconos & Presbyteros ordinandi; Ergo Presbyter est idem quod Episcopus.

Probat antecedens Blondellus, primo exemplo Novati. Is enim cum Cypriani esset Presbyter, Felicissimo Diacono constituto, nec SS. Episcopi gratia protinus excidit, nec ordinatio rescissa est. Ipse est, inquit S. Cyprianus epist. 49. *Qui Felicissimum satellitem suum Diaconum suum, nec permittente me, nec sciente, sua factione & ambitione constituit*. Nullas tamen violatorum per illegitimam ordinationem Canonum pœnas dedit, ut testis est Cyprianus, epist. 6. ad Clerum anno Domini 250. e latebris data; de Novato honorifice & sensit, & locutus est, qui tamen anno 249. ordinationem illam celebraverat. *Ad id*, inquit, *quod scripserunt mihi Compresbyteri nostri Donatus & Fortunatus, Novatus & Gordius, solus rescribere nihil potui*. Cum epist. 49. eorum quæ ante persecutionem & fugam Novatus admiserat, catalogum texit, non modo nullam usurpatæ in Felicissimi ordinatione potestatis mentionem habet; sed antequam communione in Africa ob memorata scelera prohiberi posset, judicium Sacerdotum voluntaria discessione prævenisse docet. Hanc denique epist. 38. & 40. unam ob causam Felicissimum abstinendum censet: *Quod intercederet ne quis ex iis quos ad Ecclesiasticæ administrationis officia promoverat, posset expungi, iisque qui primi accesserant, quod secum in monte non communicarent, comminari ausus, ducem se factionis & seditionis principem, temerario furore contestatus fuisset*. Cum igitur non ob illegitime susceptum, sed ob male administratum Diaconatum, reus peractus sit, rata ejus ordinatio fuit; quæ tamen a Presbytero solo, factione & ambitione, nec sciente, nec permittente Episc. facta fuerat.

Resp. nego antecedens. Ad ejus probationem resp. primo, ex hoc S. Cypriani loco non haberi quod Novatus Diaconum ordinaverit Felicissimum, sed solum quod factione & ambitione sua ipsum ordinari & constitui curaverit, ab Evaristo forsan, quem S. Cyprianus ait: *De Episcopo jam nec laicum remansisse, Cathedræ & plebis extorrem, & de Ecclesia Christi exulem*; cujus in locum Zetus fuerat canonice constitutus Episcopus (ut idem testatur, epist. 48. & 49.) Is enim Evaristus Novati Schismaticæ factioni se adjunxerat. Porro ita esse intelligendum S. Cyprianum ex eo probatur, quod eodem modo dicat Episcopum Romæ constitutum fuisse a Novato, quo dicit constitutum ab eo Diaconum Carthagine Felicissimum. *Romam quoque*, inquit, *ad evertendam Ecclesiam navigans, similia illic & paria molitus est, a Clero portionem plebis avellens, fra-*

ter-

ternitatis bene sibi cohærentis, & se invicem diligentis concordiam scindens. Plane quoniam pro magnitudine sua debeat Carthaginem Roma præcedere, illic majora & graviora commisit. Qui istic adversus Ecclesiam Diaconum fecerat, illic Episcopum fecit. Atqui certum est Novatum Episcopum Romæ non fecisse, ordinando Novatianum, sed Schismatica factione efficiendo ut ab Episcopis deceptis & ebriis ordinaretur, & ipsum sic ordinatum in Cathedra S. Petri collocando Antipapam adversus Cornelium legitimum Pontificem, ejusque partes Schismaticas omnibus studiis ac tota contentione propugnando. Igitur nec Diaconum Carthagine constituit Felicissimum Ordinatione sacra, quam ipse peregerit, sed Schismatica factione.

Resp. secundo. Esto Novatus ipse Felicissimum satellitem suum Diaconum ordinasset, nihil ex hoc Schismatici hominis facto adversus Catholicum dogma colligi posse, aut legitime concludi quod Presbyteri quicumque potestatem haberent ordinandi Diaconos & Presbyteros; cum non probetur S. Cyprianum illam Ordinationem præsumptitiam ratam usquam habuisse, immo adversus Ecclesiam factam pronuntiet. Quod licet dicere potuerit propterea quod in Schismate facta erat, non tamen perspicuum est an ob hanc tantum causam illam improbaverit Sanctus Cyprianus. Cum autem de Novato honorifice locutus est, nondum Schisma fecerat, nec Felicissimum Diaconum constituerat, ut Blondellus finxit. Quamquam nec satis constat utrum idem sit Novatus Auctor schismatis, cum illo, de quo tam honorifice locutus est, an alius ejusdem nominis.

Objectio 27. Blondelli altero nititur exemplo ex Philostorgii Eglogis deprompto lib. 2. cap. 5. his verbis: *Regnante Valeriano & Gallieno molesta Scytharum trans Istrum habitantium manus in solum Romanum transcendit, multamque Europæ partem incursavit. Cum vero Asiam & Galatiam pervasissent, Cappadociam etiam invaserunt, multosque captivos cœperunt, nonnullos quoque ex iis qui Clero adscripti erant, magnaque cum præda domum reversi sunt. Pius vero captivorum cœtus cum barbaris conversans, haud paucos eorum ad pietatem convertit, effecitque ut Græcanicæ opinionis loco de fide cum Christianis sentirent. Ex hoc captivorum numero Ulphilæ majores fuerunt, genere quidem Cappadoces, a vico vero qui Sadagolthina vocatur prope Civitatem Parnassum sito oriundi. Hic igitur Ulphilas exitus Piorum dux fuit, primus eorum Episcopus constitutus. Hac vero ratione constitutus est. Ab eo qui Genti imperabat, Constantini tempore cum aliis in legationem missus (etenim barbaræ illæ Gentes Imperatori subdebantur) ab Eusebio, iisque qui cum ipso erant, Christianissimum in Getica profitentium Episcopus ordinatus est.* Cum Clerici captivi Gothicas Ecclesias fundaverint, easdemque per omnes fere 70. ab anno circiter 260. ad 327. quo Sedem Nicomediensem recuperavit Ulphilæ primarius Ordinator Eusebius, pleno jure administraverint: penes Presbyteros Ecclesiarum illarum Rectores universa Ordinationum & jurisdictionis potestas mansit, nec ullus, si Philostorgium audiamus, fuit inter eos ante Ulphilan Præsul.

Respondeo, nego consequens quoad illam partem qua concludit Ordinationum potestatem penes Presbyteros Gothicarum Ecclesiarum Rectores mansisse. Etenim licet Ecclesiæ a Presbyteris fundari possint, cum populos Ethnicæ superstitioni addictos ad Christianam Fidem convertunt, licet ab iisdem possint aliquo temporis intervallo administrari, sicut Japoniorum, & Sinarum Ecclesiæ fundatæ sunt, & diu gubernatæ absque Episcopis, & multæ novi orbis Ecclesiæ eodem modo administratæ a solis Missionariis Apostolicis, qui & verbi divini, & Sacramentorum ministerio his in regionibus pietate summa vacabant; qui tamen Ordinationum celebrandarum potestatem nusquam sibi arrogarunt: ita Gothorum Ecclesiæ a Clericis captivis fundari, & totis 60. annis administrari potuerunt: nec inde sequitur Clericos illos Ordinationum sacrarum potestatem habuisse.

Respondeo secundo, falsum esse quod Ulphila primus fuerit Gothorum Episcopus; nam Theophilum illius gentis Episcopum Nicæno Concilio præsentem subscripsisse testatur Socrates, lib. 3. Hist. Eccles. cap. 41. ubi postquam Formulæ Fidei in Conciliabulo Constantinopolitano ab Arianis editæ meminit, continenter subjungit: *Porro huic Fidei etiam Ulphila Gothorum Episcopus tunc primum consensit. Nam ante illud tempus*

pus Nicænam Fidem amplexus fuerat, secutus Theophilum, qui cum Gothorum esset Episcopus, Niceno Concilio præsens subscripserat.

Nulla igitur Philostorgio fides, qui legationem Ulphilæ, cujus occasione Episcopus constitutus est, ad tempora Constantini refert, quam Socrates, libro 4. cap. 33. Sozomenus, libro 6. cap. 33. & Theodoretus libro 4. Histor. Eccles. cap. 37. sub Valente contigisse narrant. Ideo autem Philostorgius Arianus Historicus Ulphilam primum Gothorum Episcopum fuisse scripsit, ut Antistitem illum, qui ab Eudoxio deceptus, & muneribus illectus Gothos ad Arianam Hæresim perduxit, amplius commendaret, & illam Ecclesiam ab Arianis fuisse fundatam ac institutam persuaderet.

Objicit Blondellus Anno 370. paulo post suffectum Eudoxio Constantinopolitano Demophilum, *Ab ipsis fere Illirici montibus ad Thebaidem usque Hæreseos depascente malo, dimidio orbe ab errore absorpto*, ut scribit Basilius, epist. 69. relegatisque Valentis Decreto Orthodoxorum Præsulibus, Meletio Antiocheno in Armeniam, Pelagio Laodiceno in Arabiam, Eusebio Samosatheno in Thraciam, Ægyptiis in Palæstinam, Flavianus & Diodorus Presbyteri, gregis cura suscepta, non modo Hæreticorum impetum propulsarunt, sed ubicumque necesse fuit, novis viduatas Ecclesias Episcopis regendas commiserunt. *Nunc*, inquit Epiphanius Hæresi 73. *qui in eum* (Meletium) *propendent, & ad ejus (ex quo ille persecutionem passus, & proprio throno ejectus est) temporis mora & persecutionis prolongatione agmen accedentes, eique additi, Dei causa recte sentiunt; plures enim erant agminis illius, & Synodum Nicænam sequentes populi, qui sibimet constitutis Episcopis, de Filio mirifice profitentur, nec vocem ὁμοούσιον rejiciunt.* Hinc Blondellus infert, populos per Orientem complures, persecutione sæviente, Episcopos sibimet constituisse, non per se, sed per reliquos Presbyteros, qui ipsos fide imbuerant, ordinantes: quandoquidem nec Orthodoxi Præsules longe remoti, nec Ariani a quibus secessionem faciebant; nec Paulinus, quem Meletio superimpositum indignabantur; nec Ægyptii Confessores Paulini partibus addicti, a plebibus expetitos provehere poterant.

Confirmatur. Quotquot ab Arianis, Meletianorum Antiochenorum exemplo per Orientem secesserant, ab Orthodoxo Clero moniti, non modo seorsim Collectas egerunt; sed novas sibi Cathedras erexerunt, & Episcopos constituerunt. Eudoxio vivis exempto, Anno 370. translatoque Berœa Thraciæ Constantinopolim ab Arianis Demophilo: *Qui ὁμοούσιον profitebantur, opportune factum rati, Evagrium quemdam promovent. Hunc etiam ordinat Eustathius Antiochiæ olim Episcopus, qui prius ab exilio revocatus a Joviniano fuerat, tunc autem Constantinopoli, eos qui pro fide ὁμοούσιον stabant, confirmandi gratia, aderat, ibidemque latens versabatur.* (Ex Socrate, lib. 4. cap. 13. & 14. & Sozomeno, lib. 6. cap. 13.) Sed, inquit Blondellus, cum Eustathium magnum anno 359. antequam periret Eudoxius undecimo exeunte, Trajanopoli obiisse constet: siquidem Chrysostomus Orat. de S. Eustathio, de eo scribit: *Non abscessit e vita priusquam B. Meletium præparavit Deus, qui totam conspersionem* (anni 360. initio) *sumpturus venit*. Et Theodoretus, libro 3. c. 4. *Cum ante Meletii Ordinationem decessisset Eustathius*, &c. alium ab Antiocheno Evagrii ordinatorem Eustathium quærere oportet, Constantinopolitanum scilicet, de quo ad annum Constantini 30. Christi 336. hæc scripsit S. Hieronymus: *Eustathius Constantinopolitanus Presbyter agnoscitur, cujus industria in Hierosolymis Martyrium constructum est*. Hic scilicet vel octogenarius, vel octogenario major inter Constantinopolitanos Clericos ævo honoris primas habens, sed Presbyter tantum Evagrium ab orthodoxis electum ordinavit, suoque Presbyteris omnibus exemplo jus χειροτονίας antiquum asseruit.

Respondeo ad primum, nego Blondellianam illationem. Nullo enim monumento probare potuit Episcopos fuisse a Presbyteris, grassante illa Valentis persecutione, ordinatos. Constituebant quidem Presbyteri & Fideles Episcopos viduatis in Ecclesiis eos eligendo, & Orthodoxis Antistitibus offerendo inaugurandos: nequaquam vero ipsos consecrabant, aut absque consecratione regimini Ecclesiarum admovebant. Id vel una S. Eusebii Samosatensis Historia probat, de quo Theodoretus, libro 4. Histor. Eccles. cap. 13.

Hic

Hic namque, inquit, *cum multas Ecclesias Pastoribus viduatas esse comperisset, militarem habitum sumens, & tiara capiti imposita, Syriam, Phœnicem ac Palæstinam peragravit, Presbyteros ordinans ac Diaconos, aliosque Ecclesiæ ordines supplens. Ac si quando Episcopos eamdem cum ipso doctrinam Fidei profitentes reperisset, eos Antistites Ecclesiis indigentibus præficiebat.* Non fuisset autem necesse ut sic alieno indutus habitu huc illuc ad Ordinationes sacras faciendas excurreret Eusebius Samosatensis, si penes Presbyteros fuisset Ordinationum potestas.

Ad confirmationem respondeo, ordinari quidem non potuisse Evagrium ab Eustathio Antiocheno, qui vel anno 337. (ut conjicit Auctor doctissimus Vitæ Sancti Athanasii Gallico idiomate editæ) vel saltem initio 361. quo Meletius Antiochenus Episcopus creatus est, obierat. Quamobrem Socratem & Sozomenum in Eustathii illius Episcopatu nominis similitudine deceptos, certum est, ut observat eruditus Valesius in annotationibus ad libr. 4. Historiæ Ecclesiast. Socratis. Quare alium ab Antiocheno Evagrii ordinatorem Eustathium quærendum esse fatemur cum Blondello: sed negamus hunc esse Eustathium Presbyterum Constantinopolitanum, quem nec tunc superstitem fuisse, omnino certum est. Episcopum namque fuisse illum, quisque fuerit, Evagrii ordinatorem, Socrates & Sozomenus diserte testantur, quamvis in Episcopatus nomine decepti fuerint.

Objicit vigesimonono Blondellus. Anno 390. a Paphnutio Presbytero Monachorum in eremo Scetica Patre, Danielem discipulum Diaconum primo, exinde Presbyterum ordinatum, refert Cassianus collatione 4. capit. 1. *Inter cæteros*, inquit, *Christianæ Philosophiæ viros, Abbatem quoque vidimus Danielem, æqualem quidem in omni virtutum genere his qui in eremo Scythi commanebant; sed peculiarius gratia humilitatis ornatum, qui merito puritatis ac mansuetudinis suæ a beato Paphnutio solitudinis ejusdem Presbytero, & quidem cum multis junior esset ætate, ad Diaconii est prælatus officium. In tantum enim beatus Paphnutius virtutibus ipsius adgaudebat, ut quem vitæ meritis sibi & gratia parem noverat, coæquare sibi etiam Sacerdotii ordine festinaret; siquidem nequaquam ferens in inferiore eum ministerio diutius immorari, optansque sibimet successorem dignissimum providere, superstes eum Presbyterii honore provexit.* Igitur Presbyteris competit Sacrarum ordinationum potestas.

Respondeo, nego consequens. Non enim dicitur Paphnutius Danielem ordinasse, sed ad Diaconatus officium & ad honorem Sacerdotii provexisse; non imponendo per se manus, sed ipsum Episcopis offerendo, & commendando, ut eum Diaconum, & Presbyterum ordinarent.

Objectio 30. Blondelli petitur ex Arausicanæ Synodi primæ anno 441. celebratæ canone 30. quo sancitum est, *Ut si quis Episcopus per infirmitatem debilitatemque aliquam, aut in hebetudinem sensus inciderit, aut officium oris amiserit, ea quæ nonnisi per Episcopos geruntur, non sub præsentia sua Presbyteros agere permittat, sed Episcopum evocet, & quod in Ecclesia agendum fuerit imponat.* Ergo quæ Episcopi propria erant, per Presbyteros antea agenda curabant infimi Episcopi. Ergo Episcopales functiones canonico tantum, non divino jure Presbyteris ademptæ sunt.

Respondeo, distinguo consequens: Quæ Episcopi propria erant, per Presbyteros antea agenda curabant, aliqua, concedo; omnia, nego. Nusquam enim probabitur ipsos majorum Clericorum ordinationes Presbyteris permisisse, sed alia quæ jure dumtaxat canonico Episcopis reservata erant. Sed quæcumque fuerint functiones illæ quas Episcopi infirmi Presbyteris exercendas imponebant, abusus manifestus fuit illa permissio, quam proinde Arausicanæ Synodi Patres prohibuerunt ac damnarunt. Certe jure divino vendicare nihil sibi posse Presbyteros in sacris ordinationibus, constat ex Concilio II. Hispalensi, anno 689. canone 5. quo Clerici, super quos (Presbytero benedictionem dante, seu orationem, quæ Ordinationis Sacræ forma est, pronuntiante) oculorum dolore detentus, adeoque legere non valens Egabrensis Episcopus manus tantum imposuerat, velut non consecrati abjiciuntur, & a gradu Sacerdotalis vel Levitici ordinis in quo prave constituti sunt, removentur. At si potestatem ordinandi agnovissent in Presbyteris, Hispaniæ

paniæ Bæticæ Præsules, non rescidissent ordinationem, in qua Episcopo manus imponente Presbyter orationem impositioni manuum adjunctam recitaverat.

§. XXIX.

Presbyteros absque nova consecratione Episcopos constitutos, non probant historiæ Catonis Presbyteri, S. Britii, Sacramentaria, aliaque ex historiæ Scoticæ, & Britannicæ monumentis, & ex Vita S. Hilarii Arelatensis a Blondello petita argumenta.

OBjectio trigesima prima Blondelli petitur ex Historia Catonis Presbyteri, qui post obitum Galli Arvernorum Episcopi a Clericis postulatus Episcopus absque consecratione & Ordinatione Episcopalia munia obivit, Presbyteralem inaugurationem sibi sufficere persuasus. Qua de re legendus est S. Gregorius Turonensis lib. 4. Hist. Francorum, cap. 5. 6. 7. 11. & 15. *Cum*, inquit, *ab hoc mundo migrasset*, S. Gallus, *& ablutus in Ecclesiam deportatus fuisset, Cato Presbyter continuo a Clericis de Episcopatu laudes accepit, & omnem rem Ecclesiæ tamquam si jam esset Episcopus, in suam redegit potestatem. Ordinatores removet, Ministros respuit, cuncta per se ordinat. Episcopi tamen, qui advenerant, S. Gallum sepeliendum, postquam eum sepelierunt, dixerunt Catoni Presbytero: Videmus quia te elegit pars maxima populorum: veni, consenti nobis, & benedicentes consecremus te ad Episcopatum. Rex vero parvulus est, & si qua tibi adscribitur culpa, nos suscipientes te sub defensione nostra, cum proceribus, & primis regni Theodovaldi Regis agemus, ne tibi ulla excitetur injuria ... At ille cothurno vanæ gloriæ consitatus, ait: Nostis enim, fama currente, me ab initio ætatis meæ semper religiose vixisse .... Nec me Dominus Deus meus patitur hac Ordinatione privari, cui tantum famulatum exhibui ..... Quid enim mihi nunc restat, nisi ut Episcopatum, quem fidelis servitus promeretur, accipiam? Vos igitur revertimini ad Civitates vestras, & si quid utilitati vestræ competit, exercete. Nam ego canonice assumpturus sum hunc honorem. Hæc audientes Episcopi, & in eo vanam gloriam execrantes, discesserunt. Igitur cum consensu Clericorum ad Episcopatum electus, cum adhuc non ordinatus cunctis ipse præesset, Cautino Archidiacono diversas minas intendere cœpit, dicens: Ego te removebo, Ego te humiliabo, Ego tibi multas neces impendi præcipiam.* Evasit interea Cautinus, Regem adiit, ejusque jussu Arvernensi Ecclesiæ præfectus est. Nihilosecius Cato se pro Episcopo gessit, ipsique pars maxima Clericorum parebat. Postea, cum diem ultimum obiisset Guntharius Turonensium Episcopus, Cato Presbyter ad illius Ecclesiæ præfecturam suggerente Cautino, præcipiente Rege, postulatus est. Ille vero Arvernorum sedem Turonensi Episcopatui præposuit.

Hac ex Historia sic Blondellus colligit. Si Dominicæ dispositionis veritate Presbyteris majores Episcopos, novamque ullam jam ordinatis Presbyteris, ut Episcopi fierent, divino jure præscriptam consecrationem, cum Gallicana Ecclesia universa credebat Cato; quid insanius, immo quid petulantius toto illo responso fingi potuit, quo insuperhabita Episcoporum officia spondentium benevolentia, eos ad Civitates suas reverti jussit? Sed eamdem Presbyteri & Episcopi Ordinationem esse, eamdem illam utrique (si divinum institutum spectes) potestatem conferri, unicam absolute necessariam noverat, antiqui juris ex longo rerum usu callentissimus vir. Secundo, si prælatos divino jure Presbyteris Episcopos fuisse, aut electis ad Episcopatum Presbyteris Ordinatione nova opus esse censebat; qui factum ut Cautinus nullas divini juris violati, conculcatorum Canonum, proditæ Pontificum dignitatis, ludibrio habitæ regiæ Majestatis pœnas ab adversario reposceret; sed mutata in contrarium velificatione, non modo indemnem præstare conaretur, sed oblato Turonensium throno, ad insperatos honores invitaret? Episcopi Provinciales, quorum maxime intererat ne quid res Ecclesiastica detrimenti caperet, providere, Catoni nec restiterunt coram, nec violatos ab ipso Canones ulti sunt; immo nec de illata injuria quæsti, totos 20. annos ad clavum sedentem cum Cautino a Collegis ordinato luctari passi sunt. Arverni, quantumvis a Rege Episcopum datum liben-

benter exceperint, Catonem a se electum minime deseruerunt; huic alii, illi alii subditi fuerunt; stationem deserente ob luem Cautino, a susceptæ semel plebis cura numquam destitit; tantumque absuit ut male apud exteros audiret, aut Turonensibus ob neglectam Pontificum consecrationem, spretumque antiquum morem, minus acceptus esset, ut ad eum apparatu magno properaverint, Regis voluntate, ad Episcopatum consecrandum. Sane cum nullas vel minimas admissorum pœnas Catonem pendere coegerit Ecclesia Gallicana, qua permittente, toto vitæ tempore, benedictionem Episcopalem non consecutus, Pontificalia omnia administravit: ex ejus sententia benedictionem illam, divino nullo jure, quod severe vindicandum fuisset, sed humano solo, cujus gratia fieri potest, præscriptam; ac proinde absolute ac natura sua minime necessariam esse colligitur.

Respondeo, nego Blondelli hypothesim, quod scilicet absque nova Consecratione & Ordinatione Episcopalia munia Cato obiverit, & quod eam minime necessariam divino jure Gallicana existimaverit Ecclesia. Nihil enim hujusmodi ex Gregorii Turonensis Historia extundi potest. Ex ea quidem habetur, Clericorum votis ipsum fuisse ad Episcopatum expetitum, & ipsi tamquam futuro Episcopo eos fuisse gratulatos, & Ecclesiæ bona in suam redegisse potestatem, *Tamquam si jam esset Episcopus*. Non igitur eum sola Clericorum electio, absque consecratione, Episcopum fecerat. Episcopos qui Sancto Gallo justa persolverant, *Catoni Presbytero* dixisse testatur Gregorius Turonensis, *Veni, consenti nobis, ut benedicentes consecremus te ad Episcopatum*. Itaque ex illorum Antistitum sententia, & ex doctrina Ecclesiæ Gallicanæ, consecratio Episcoporum necessaria erat, ut quis Presbyter Episcopus fieret. Episcopis valere jussis, ait Cato: *Nam ego Canonice assumpturus sum hunc honorem*. Quisnam autem canonicus illum honorem assumendi modus præter Ordinationem? (ut tota Gregorii Turonensis testatur Historia.) Designatus tantum, non ordinatus Episcopus, cunctis quidem præerat, immo intentabat minas, sed usurpata, non legitima potestate. Nullam tamen sacrarum functionum, quæ Episcoporum propriæ sunt, exercuisse legitur: non Confirmationis Sacramentum administrasse, non Presbyteros, Diaconos, aut alios altaris Ministros ordinasse, non altaria consecrasse, non Chrisma confecisse legitur. Immo ipsum non se gessisse pro Episcopo, (quamvis spe Episcopatus, quem sibi a Rege conferendum confidebat, rerum Ecclesiasticarum administrationem jam sibi arrogaret, & Clericos insolentius tractaret) colligitur ex verbis, quibus ipsum Cautinus Archidiaconus compelavit, referente Gregorio Turonensi: *Ego ad Regem pergam, & Episcopatum tibi obtinebo, nihil petens nisi ut promerear gratiam tuam*. Nondum igitur erat, nec agnoscebatur Episcopus, quia nec Episcopatum a Rege impetraverat, nec fuerat ab Episcopis ordinatus. Perlatum interim est nuntium ad Regem de obitu Sancti Galli Arvernorum Antistitis. *Quod ille audiens, vel qui cum eo erant, convocatis Sacerdotibus apud Metensem Civitatem, Cautinus Archidiaconus Episcopus ordinatur. Cum autem venissent nuntii Catonis Presbyteri, hic jam Episcopus erat. Tunc ex jussu Regis traditis ei Clericis, & omnibus quæ hi de rebus Ecclesiæ exhibuerant.... Arvernos eum direxerunt. Qui a Clericis & civibus libenter exceptus, Episcopus Arvernis est datus*. Cato ubique Presbyter, Cautinus Episcopus a Gregorio Turonensi vocatur; & ideo jam Episcopus fuisse dicitur, cum Legati Catonis ad Regem pervenerunt, quia fuerat ordinatus ab Episcopis apud Metensem Civitatem ad eum inaugurandum convocatis. Clericorum partem a Cautino avulsam adhæsisse Catoni testatur quidem Gregorius Turonensis, sed illi tamen ut Episcopo legitimo, huic ut Presbytero perduelli & schismatico, divisum Clerum se adjunxisse refert. *Grandes*, inquit, *postea inimicitiæ inter ipsum & Catonem Presbyterum ortæ sunt: quia nullus umquam potuit flectere Catonem, ut Episcopo suo subditus esset. Nam & divisio Clericorum facta est, & alii Cautino Episcopo erant subditi, alii Catoni Presbytero*. Post hæc Turonibus *decedente Gunthario Episcopo per missionem Cautini Episcopi, Cato Presbyter* (non Arvernorum Episcopus) *ad gubernandum Turonicæ urbis Ecclesiam petebatur*. Cato & Regiam Clotarii nominationem, & Turonensium vota, pauperum clamore vociferantium: *Cur nos deseris, bone Pater, filios quos nunc usque educasti? Quis nos cibo potuque reficiet, si tu abieris? Rogamus ne nos re-*

linquas, quos alere consuevisti: Superbus Presbyter elusit. Amicitias autem iniit cum Chramno Clotarii Regis filio, *promissionem ab eo accipiens, ut si contigerit in articulo temporis illius Regem mori Clotarium, statim ejecto Cautino ab Episcopatu, iste præponeretur Ecclesiæ. Sed qui cathedram beati Martini contemptui habuit, quam voluit, non accepit. Impletumque est in eo quod David cecinit dicens: Noluit benedictionem, & elongabitur ab eo*. Cato itaque Episcopus non erat, nec Episcopo compar, sed Presbyter ad Arvernorum Episcopatum adrepere malis artibus tentans.

Denique Turonici audientes regressum fuisse Regem de cæde Saxonum, Eufronio Presbytero ad Episcopatum electo, ejus Majestatem adiere, ut ejus assensu electionem approbari suam impetrarent. Quibus respondit Rex: *Præceperam enim ut Cato Presbyter illic ordinaretur, & cur est spreta jussio nostra? Responderunt ei: Petivimus enim eum, sed noluit venire. Hæc illis dicentibus, advenit subito Cato Presbyter, deprecans Regem ut ejecto Cautino, ipsum Arverno juberet institui. Quod Rege irridente, petiit iterum ut Turonis ordinaretur, quod ante despexerat. Cui Rex ait: Ego primum præcepi, ut Turonis te ad Episcopatum consecrarent: sed quantum audio, despectui habuisti Ecclesiam illam, ideoque elongaberis a dominatione ejus. De Sancto vero Eufronio interroganti dixerunt, Eum nepotem esse Beati Gregorii. Respondit Rex: Prima hæc est & magna generatio. Fiat voluntas Dei, & Beati Martini electio compleatur. Et data præceptione, 18. post B. Martinum Sanctus Eufronius ordinatur Episcopus*. Constantissima igitur erat Gallicanæ Ecclesiæ sententia, Ordinationem & consecrationem esse absolute necessariam, ut quis e Presbytero fieret Episcopus.

Incredibile porro videri non debet, quod Gallicani Episcopi, Catonis, non quidem Pontificalia munia obeuntis, ut fingit Blondellus, sed impotenti ambitione ad Episcopatum inhiantis, & adversus proprium conspirantis Episcopum, superbiam & insolentiam non compresserint: & quod Cautinus nullas ab eo violatorum Canonum pœnas exegerit. Nam Cautinus ipsum metuebat, ut qui specie Sanctitatis magnam sui famam excitasset, ac factionem haberet Arvernis: unde periculum erat, si exacerbaret Catonem, ne turbas adversus se commoveret, atque ex Ecclesia & urbe expelleretur. Mirum vero non est quod Episcopi in Catonem non animadverterint, quorum summa erat ignavia, & vix ullum erga Disciplinam Ecclesiasticam studium. Enimvero si quæ in ipsis fuisset Pontificalis animi ad malum ex Ecclesia auferendum fortitudo, non modo Catonem ad officium revocassent, sed totam canonum severitatem in Cautinum ipsum distrinxissent, *In quo nihil Sancti, nihil pensi fuit*, ut testatur Gregorius Turon. *qui de omnibus Scripturis tam Ecclesiasticis, quam sæcularibus adprime immunis fuit: Qui Judæis valde charus ac subditus erat, non pro salute, sed pro comparandis speciebus; quas cum blandiretur, & illi se adulatores manifestissime declararent, majori quam constabant pretio venundabat. Qui vino ultra modum deditus erat, & plerumque ita infundebatur potu, ut de convivio vix a quatuor portaretur. Qui avaritiæ in tantum incumbebat, ut cujuscumque possessionis fines ejus termino adhæsissent, interitum sibi putaret, si ab iisdem aliquid non minuisset: & a majoribus quidem cum rixa & scandalo auferebat, a minoribus autem violenter deripiebat*. Qui Anastasium Presbyterum bona quædam quibus Chrotildis Reginæ concessione fruebatur, & donationis instrumenta ipsi tradere renuentem, tumulo vivum jussit mandari, sive in cryptam antiquissimam detrudi, in qua sepultum erat cadaver, cujus fœtore necaretur, ut refert idem Gregorius Turon. Et tamen tot, tamque immanium flagitiorum reus Cautinus, nedum exauctoratus non est, sed ne quidem in judicium a Gallicanis Episcopis vocatus legitur. Adeo fracta jacebat Ecclesiastica Disciplina.

Objectio 32. Blondelli petitur ab exemplo S. Briccii, qui cum anno Christi 433. stupri insimulatus, iteratis innocentiam suam miraculis confirmasset, „ Non credentibus *Turo-* „ *nicis*, sed contradicentibus trahitur, calumniatur, ejicitur ... Quo ejecto Justinianum in Episcopatu constituunt. Deniquè Briccius Romanæ urbis Papam expetiit ... Post cu- „ jus abscessum, ajunt Turonici Sacerdoti suo: Vade post eum, & exerce negotium „ tuum; quia si eum prosecutus non fueris, ad nostrum omnium contemptum humi- „ liaberis. Justinianus vero egressus a Turonis Vercellas Italiæ Civitatem aggressus, ju- „ di-

„ dicio Dei percuſſus, obiit peregrinus. Turonici ejus obitum audientes, & in ſua ma-
„ litia perdurantes, Armentium in ejus loco conſtituunt " (ut refert Gregor. Turon. l. 2. Hiſt. Franc. c. 1.) Nulla, inquit Blondellus, vel totius Lugdunenſis tertiæ, vel vicinarum Diœceſeon Synodo coacta, nullo ex finitimis Præſulibus advocato, ſoli ſibi Turonici Epiſcopum conſtituunt. Epiſcopatum Armentii Briccius ipſe ratum habuit. Poſt ſeptennium enim Roma Laudiacum reverſus, ad ſuos de ipſius ſibi revelato cœlitus obitu loquens, ait: *Surgite velocius, ut ad tumulandum fratrem noſtrum Turonicum Pontificem occurramus.*

Reſpondeo, ſolos ſibi Turonenſes Epiſcopum *de facto* conſtituiſſe, eligendo, & offerendo Epiſcopis inaugurandum, non per ſeipſos ordinando. Porro licet hujuſmodi ordinationis non meminerit Gregorius Turonenſis, nec Epiſcopos nominet a quibus conſecrati ſunt Juſtinianus & Armentius, non ſequitur illos abſque nova ordinatione pontificia munia obiiſſe. Ordinatum certe Juſtinianum teſtatur S. Gregorius, lib. 10. cap. 31. *Expulſo eo*, inquit, *Juſtinianum Epiſcopum ordinaverunt.*

Objectio 33. Blondelli petitur ex conſecrationis Epiſcopalis formula, quæ & in Concilio Carthaginenſi 4. can. 2. & in ſacramentario S. Gregorii legitur. „ Epiſcopus cum
„ ordinatur, duo Epiſcopi ponant & teneant Evangeliorum codicem ſuper caput ejus,
„ & uno ſuper eum fundente benedictionem, reliqui omnes Epiſcopi qui adſunt, ma-
„ nibus ſuis caput ejus tangant. Hoc facto accipiat patenam cum oblatis, & calicem
„ cum vino, & det ei dicens: Accipe poteſtatem offerre Sacrificium Deo, Miſſamque
„ celebrare tam pro vivis quam pro defunctis ". Eadem igitur eſt Epiſcopi & Presbyteri ordinatio, novæ dumtaxat cæremoniæ. Igitur æqualis eſt utriuſque ordo & poteſtas.

Reſpondeo, nego antecedens. Orationes enim quibus ordinatur Epiſcopus, & quibus ordinatur Presbyter, ſunt omnino diverſæ. Traditio vero Patenæ & Calicis, & hæc verborum formula, *Accipe poteſtatem offerendi Sacrificium*, &c. nec ad Presbyteralis, nec ad Epiſcopalis Ordinationis ſubſtantiam pertinent. In ordinatione Presbyteri Eccleſia Græca nec iſta verba uſurpat, nec inſtrumenta tradit, ut in Euchologiis omnibus videre eſt. In Eccleſia latina hæc inſtrumentorum traditio, & verba ſolemnia ipſi reſpondentia, *Accipe poteſtatem offerendi Sacrificium*, &c. olim prorſus ignota erant. In antiquiſſimis libris Sacramentariis & ritualibus a viro doctiſſimo Joanne Morino laudatis exercit. 7. de Presbyteratu, c. 1. & in ipſo S. Gregorii Sacramentario, nullum extat ipſorum veſtigium. Veteres auctores, qui de Officiis Eccleſiaſticis ampliſſime ſcripſerunt, S. Iſidorus, Alcuinus, Amalarius, Rabanus Maurus, Valafridus Strabo hujus ritus & verborum illorum nequidem meminerunt. In Concilio Carthaginenſi IV. nec ad Presbyteri, nec ad Epiſcopi ordinationem præſcribuntur. In Sacramentario S. Gregorii iſta inſtrumentorum traditio cum ſolemni formula: *Accipe poteſtatem offerre ſacrificium Deo*, &c. legitur, non quidem in ordinatione Presbyteri, ſed Epiſcopi. Ideo autem uſurpatur, non quod alia poteſtas hac inauguratione Epiſcopo non conferatur quam Presbytero; ſed quod Sacrificium Epiſcopo primum conveniat, deinde Presbytero, permittente Epiſcopo, ut antiqui Canones docent: & quia Epiſcopatus eſt ſummum Sacerdotium, Presbyteratus ordinem & poteſtatem nedum ſupponens, ſed includens; ita ut Diaconus qui Epiſcopus immediate ordinaretur, Presbyteratus ordine antea minime ſuſcepto, nihilominus poteſtatem haberet omnem (ut viris quibuſdam eruditis viſum eſt) quæ Presbyteris in eorum ordinatione confertur, *Offerendi Sacrificium Deo, Miſſamque celebrandi tam pro vivis quam pro defunctis*, & remittendi peccata in Sacramento Pœnitentiæ, &c. Hujus aſſertionis auctorem habemus Æneam Pariſienſem Epiſcopum, lib. adverſus Græcos in reſponſione ad 7. objectionem. *De hoc autem*, inquit, *quod quæritur quare apud Romam plerumque Diaconus quodam ſaltu, non percepta Presbyterali benedictione in Epiſcopum ſubito conſecretur, &c. Forte illi qui iſtiuſce ordinationi aſſentiunt, hoc intelligi volunt, quia qui benedictione Pontificali perfungitur, reliquarum benedictionum honore decoretur; ſive quia in conſecratione Corporis Chriſti & Sanguinis officium Præſulis ac Presbyteri myſtice uniatur. Sicut enim in terrarum Rege diverſæ dignitates adſcribuntur: nam Imperatores ex Conſulibus creati, propter regale commercium quondam non omittebant, nec mutabant Conſulis & Patritii nomen: ita cre-*

credi potest quod in sublimitate majoris Pontificis consistat etiam honor minoris Sacerdotis. Forsitan autem illi qui de Diacono ordinant Episcopum, prætermissa benedictione Presbyterali, assertioni beati Hieronymi in Epistola loquentis ad Titum ex parte concredere videntur, qui officium Presbyteri in aliquo comparticipari affirmat ministerio Episcopali. Extat Æneæ liber Tom. 7. Spicilegii.

Objectio 34. Blondelli petitur ex Historia Ecclesiæ Scotorum, de qua scribit Joannes Fordonus Scot. Chronic. lib. 3. cap. 8. *Ante Palladii adventum, habebant Scoti Fidei Doctores ac Sacramentorum ministratores Presbyteros solummodo, vel Monachos, ritum sequentes Ecclesiæ primitivæ.* Joannes Major de gestis Scotorum, lib. 6. c. 2. idem testatur. *Per Sacerdotes*, inquit, *& Monachos, sine Episcopis, Scoti in fide eruditi.* Hector Boetius Scotorum Histor. l. 6. fol. 92. *Cœpere*, inquit, *nostri eo temporis* (sub Findoco, circa annum Domini 263.) *Christi dogma accuratissime amplexari, Monachorum quorumdam ductu & adhortatione, qui (quod sedulo prædicationi vacarent, essentque frequentes in oratione) ab incolis cultores Dei sunt appellati. Invaluit id nomen apud vulgus, in tantum ut Sacerdotes omnes ad nostra pene tempora vulgo Culdei, id est, cultores Dei, sine discrimine vocitarentur. Pontificem inter se communi suffragio deligebant, penes quem divinarum rerum esset potestas: is multos deinceps annos Scotorum Episcopus (ut nostris traditur Annalibus) est appellatus.*

Et lib. 7. fol. 128. *Palladius primus omnium qui sacrum inter Scotos egere Magistratum, a summo Pontifice*, anno Domini 430. *Pontifex creatus, cum antea populi suffragiis ex Monachis & Culdeis Pontifices assumerentur.* A Culdeis igitur sive Colideis, aut Keldeis suis, sine Episcopis, a Donaldi Regis, Victorisque Papæ I. anno 197. temporibus, ad annum 430. quo primum a Cœlestino urbis Pontifice ordinatus Palladius, gubernata Scotorum Ecclesia, primitivæ imitatrix credita est.

Culdei vero non modo demortuis Ordinis sui hominibus successores dederunt, sed ipsum Collegii sui caput, participato cum plebe consilio, elegerunt, & ordinarunt. Nec eorum post Palladii electionem, novumque inductum morem, ante Malcolmi & Margaretæ Regum, Turgotique ex Priore Dunelmensi, S. Andreæ Episcopi, anno 1108. Julii 30. consecrati, coincidit auctoritas. *Nam in diebus illis*, attestante Chronico Dunelmensi, *totum jus Keldeorum per totum regnum Scotiæ transiit in Episcopatum S. Andreæ.* Plenam tamen universi juris illius abrogationem in annum Domini 1297. quo Andreapolitanum thronum, Novemb. 3. conscendit Gulielmus Lambertonus, differt Joannes Fordonus, Scotichronicon l. 6.

Resp. Scoticæ Ecclesiæ fundationem & primitivum regimen, Blondelli causam non promovere. Esto enim a Presbyteris & Monachis conversi sint ad Christum & in Christiana Religione instituti Scotorum populi, illorumque Ecclesia plurium annorum intervallo fuerit ab illis administrata, quo modo Japoniorum, Sinarum, Indorumque Ecclesiæ ultimo sæculo a Viris Religiosis & Presbyteris fundatæ sunt, & multis annis absque Episcopis administratæ: non est consequens Presbyteros æquales esse Episcopis. Nec enim ex Auctoribus quos laudat Blondellus, nec ex aliis monumentis probari potest primos illos Presbyteros & Monachos Scotorum Ordinationes celebrasse, & Presbyteros ac Episcopos consecrasse: qua Ordinationum potestate Presbyteris præcipue antecellunt Episcopi.

Resp. 2. non haberi ex Hectore Boetio, quod Scoti usque ad Cœlestini I. tempora nullos Episcopos habuerint, sed quod ex Culdeis & Monachis sibi eligerent Pontificem, qui ad vicinarum Ecclesiarum Episcopos consecrandos proculdubio mittebatur: Palladium autem primum fuisse qui, contra priscum morem, aliunde quam ex Culdeorum Collegio assumptus est, siquidem a Romano Pontifice creatus & ordinatus Episcopus, in Scotiam directus fuit.

Objectio 37. Blondelli petitur ex Ecclesiæ Britannicæ Historia, nimirum ex Beda, lib. 3. cap. 3. *Osuualdus mox ubi Nordanhumbrorum regnum suscepit*, id est anno 634. *desiderans totam; cui præesse cœpit Gentem Fidei Christianæ gratia imbui, misit ad majores natu Scotorum, petens ut sibi mitteretur Antistes cujus doctrina & ministerio Gens, quam regebat Anglorum, Dominicæ Fidei & dona disceret, & susciperet Sacramenta.*

Nec

Nec aliquanto tardius, quod petiit, impetravit. Accepit namque Pontificem Aidanum summæ mansuetudinis ac pietatis, & moderaminis virum ..... Cui Rex locum Sedis Episcopalis in Insula Lindisfarnensi, ubi ipse petebat, tribuit .... Imbuebantur Præceptoribus Scotis parvuli Anglorum una cum majoribus studiis & observatione Disciplinæ regularis: nam Monachi erant maxime qui ad prædicandum venerant. Monachus ipse Episcopus Aidanus, utpote de Insula, quæ vocatur Hy destinatus .... Ab hac ergo Insula, ab horum Collegio Monachorum, ad Provinciam Anglorum instituendam in Christo, missus est Aidanus, accepto gradu Episcopatus. Ferunt autem, quia cum de Provincia Scotorum Rex Osuvaldus postulasset Antistitem, qui sibi suæque Genti verbum Fidei ministraret, missus fuerit primo alius austerioris animi vir, qui cum aliquandiu Genti Anglorum prædicans, nihil proficeret, nec libenter a populo audiretur, redierit in patriam, atque in Conventu Seniorum retulerit, quia nihil prodesse docendo Genti, ad quam missus erat, potuisset, eo quod essent homines indomabiles, & duræ ac barbaræ mentis. At illi tractatum magnum in Concilio, quid esset agendum, habere cœperunt, desiderantes quidem Genti quam petebant salutem esse, sed non recepto, quem miserant, Prædicatore, dolentes. Tunc ait Aidanus ad eum, de quo agebatur, Sacerdotem. Videtur mihi, frater, quia durior justo indoctis auditoribus fuisti, & non eis (juxta Apostolicam Disciplinam) primo lac doctrinæ mollioris porrexisti, donec paulatim enutriti Verbo Dei, ad capienda perfectiora, & ad facienda sublimiora Dei Præcepta sufficerent. Quo audito, omnium qui consedebant, ad ipsum ora & oculi conversi, ipsum esse dignum Episcopatu, ipsum ad erudiendos incredulos, & indoctos mitti debere decreverunt, sicque illum ordinantes, ad prædicandum miserunt .... Obiit 17. Episcopatus sui anno, Christi 951. *successit vero ei in Episcopatu Finam, & ipse illo ab Hy Scotorum Insula ac Monasterio destinatus, ac tempore non pauco in Episcopatu permansit* (ex Beda c. 17.)

Ipso Middelenglorum Rege Penda occiso (anno 655.) *cum Osuvi Rex Christianissimus ejus regnum acciperet, factus est Diuna Episcopus Mediterraneorum Anglorum, simul & Merciorum, ordinatus a Finano Episcopo: paucitas enim Sacerdotum cogebat unum Antistitem duobus populis præfici. Qui cum pauco sub tempore non paucam Domino plebem acquisivisset, defunctus est apud Mediterraneos Anglos, suscepitque pro eo Episcopatum Ceollach, & ipse de natione Scotorum, qui non multo post Episcopatu relicto, reversus est in Insulam Hy, ubi plurimorum caput & arcem Scoti habuere Cœnobiorum; succedente illi* (circa annum 560.) *in Episcopatum Trumhere viro religioso & Monachica vita instituto, natione quidem Anglo, sed a Scotis ordinato Episcopo* (ex Beda, c. 21. 24. & 25.) *Defuncto Finiano* (anno 661.) *cum Colmanus in Episcopatu succederet, ipse missus a Scotia gravior de observatione Paschæ, nec non & de aliis Ecclesiasticæ vitæ Disciplinis, controversia nata est. In parte Scotorum* (anno 664.) *erat venerabilis Orientalium Anglorum Episcopus Cedda, jamdudum ordinatus a Scotis* (ex Beda, cap. 25.) *Reverso in patriam Colmano, suscepit pro illo Episcopatum Nordhumbrorum famulus Christi Tuda, qui erat apud Scotos Austrinos eruditus, & ordinatus Episcopus.* (Ex Beda c.26.)

Feliciter ducta ab Hiensibus Presbyteris propagine, fundatam per Nordhumbriam, Middelangliam, Merciam, & Eastangliam ex parte, Ecclesiam, locis laudatis memorat Beda, eodem ferme tempore natus, anno scilicet 673. ex cujus fide hæc habemus: a Majoribus natu, Conventu Seniorum, Monachorum, cui Segenius Abbas & Presbyter præfuit Collegio, Aidanum, Finanum, Colmanum, Tudam missos, destinatos, ordinatos, accepto Episcopatus gradu, per annos continuos triginta Lindisfarnensem Ecclesiam rexisse. Secundo, Middelanglis Diunam a Finano præfectum, postea Ceollach & Trumhere ab Hiensibus consecratos, successores habuisse. Tertio, Eastanglos Ceddæ a Finano consecrati fidei commissos. Quarto, in finitimis Provinciis & vicina Gallia, Episcopos non defuisse, qui rudibus populis Antistites consecrarent. Quinto, tota libertate usos Reges, populosque ad fidem recens conversos, Scotos Presbyteros vicinis quibuscumque Præsulibus antetulisse. Sexto, qui Scotos Presbyteros ultra propriam sortem provectos, vel secum mussaret, repertum neminem: quod vel invitis extorqueat, nondum Bedæ ætate natos, qui ademptam jure divino Presbyteris Ordinationum, aliarumque Episcopis reservatarum functionum potestatem somniarent.

Res-

Respondeo, Scotos a quibus nominati a Beda ordinati sunt Episcopi, Presbyteros meros non fuisse, sed Episcopos: quamvis ex Hiensibus Monasteriis plerique assumpti essent. Nam Episcopos in Scotia fuisse constat ex Epistola Laurentii, Melliti, & Justi, qui a S. Augustino Anglorum Apostolo fuerant ordinati Episcopi, ad Scotos, quæ sic inscribitur: *Dominis charissimis Fratribus, Episcopis vel Abbatibus per universam Scotiam, Laurentius, Mellitus, & Justus Episcopi, Servi Servorum Dei.*

Idem constat ex Epistola Joannis IV. Romani Pontificis electi, ad Scotos conscripta, ut eorum errorem in celebrationem Paschatis emendaret; cujus hæc est inscriptio: *Dilectissimis & sanctissimis Thomiano, Columbano, Chromano, Dimano & Bathano Episcopis: Chromano, Hermano, Laustrano, Stellano, & Segiano Presbyteris, Sarano, cæterisque Doctoribus, seu Abbatibus Scotis: Hilarius Archipresbyter, & servans locum sanctæ Sedis Apostolicæ, & Joannes Diaconus & in Dei nomine electus*, &c. Præterea de Hibernia, quæ tunc a Scotis incolebatur scribit Venerabilis Beda l. 3. Histor. Eccles. Gentis Anglorum, c. 4. *Habere solet ipsa Insula Rectorem semper Abbatem Presbyterum, cujus juri & omnis provincia, & ipsi etiam Episcopi, ordine inusitato, debeant esse subjecti, juxta exemplum primi Doctoris illius, qui non Episcopus, sed Presbyter extitit & Monachus.* Apud Scotos igitur plures erant Episcopi, quamvis, singulari & extraordinario more Abbati Presbytero subditi essent. Quæ consuetudo Blondello cæterisque Protestantibus non favet; nec probat jure divino pares Episcopis Presbyteros esse; cum Episcopi ob sanctimoniæ reverentiam, quæ in Monachis & Abbatibus præfulgebat, & quod ipsorum plerique ex Monasteriis ad Episcopatum essent assumpti hanc sibi subjectionis & obedientiæ, in aliis regionibus & Ecclesiis insolitæ, legem spontaneo singularis pietatis & humilitatis affectu imposuissent.

Denique plures erant eo tempore in Anglia Episcopi a quibus illi ex Scotia selecti ordinarentur. Rofensem Ecclesiam rexit Justus, qui in ea Romanum pro se consecravit Episcopum, data sibi ordinandi Episcopos auctoritate a Pontifice Bonifacio (ex Beda c. 8. l. 2.) Paulinus Nordhumbrorum primus Episcopus ab eodem Justo ordinatus est (ex eodem cap. 9.) Dorovernensem Ecclesiam rexit post Justum Honorius a Paulino consecratus Antistes (ex eodem cap. 16. & 18.) Missus est iisdem temporibus in Britanniam Byrinus ab Honorio Romano Pontifice, cujus jussu per Asterium Genuensem Episcopum in Episcopatus consecratus est gradum; & Civitate Dorcinca ab Osuvaldo Rege donatus est, ut ibi Sedem Episcopalem constitueret. (Ex Beda l. 3. c. 7.) Post hæc in Hiberniam profectus est Agilbertus Episcopus Gallicanus, illiusque Gentis Ecclesiæ præfuit; qui cum ad Episcopatum Parisiensem translatus esset, misit illuc Eleutherium Nepotem suum, qui a Theodoro Archiepiscopo Dorovernensi consecratus, Gevissorum Episcopatum multis annis gessit. (Ex Beda ibidem.) Post obitum Paulini Rofensis Episcopus creatus est Ithamar, ab Honorio Archiepiscopo ordinatus. (Ex eodem, c. 14.) Defuncto Felice Orientalium Anglorum Episcopo, Honorius loco ejus ordinavit Thomam Diaconum ejus de Provincia Girviorum: quo ex hac luce sublato, Beretgilsum cognomine Bonifacium, de Provincia Cantuariorum, loco ejus substituit. Defuncto Honorio, Dorovernensis Archiepiscopus electus est Deusdedit, de Gente Occidentalium Saxonum, qui ab Ithamar Episcopo Rofensi ordinatus est: quo mortuo idem Ithamar in locum ejus consecravit Damianum, de genere Australium Saxonum oriundum. (Ex Beda c. 30.) Anno Domini 729. Rex Alchfrid misit Wilfridum Presbyterum ad Regem Galliarum, qui eum sibi, suisque, consecrari faceret Episcopum. At ille misit illum ordinandum ad Agilbertum, qui relicta Britannia, Parisiacæ Civitatis factus erat Episcopus, & consecratus est magno cum honore ab ipso, convenientibus plurimis Episcopis in vico Regio, qui vocatur in Compendio. Idem Rex misit Cantiam Ceadda Presbyterum & Abbatem religiosissimum, qui Eboracensis Ecclesiæ ordinaretur Episcopus. Is autem a Wini Occidentalium Saxonum Antistite Episcopus consecratus est. (Ex Beda l. 3. c. 18.) A Vitaliano Romano Pontifice anno Christi 668. Theodorus Monachus ex Tharso Ciliciæ oriundus Episcopus consecratus est, & in Britanniam missus. Quo cum appulisset, perlustrans universa ordinabat locis opportunis Episcopos, & ea quæ minus perfecta reperit, his quoque juvantibus corrigebat. Eo autem tempore quo defun-

defuncto Deusdedit, Dorovernensis Ecclesiæ Episcopus quærebatur, ordinabatur, mittebatur: Wilfridus quoque de Britannia in Galliam ordinandus est missus: & quoniam ante Theodorum rediit ipse Cantia, Presbyteros & Diaconos, usque dum Archiepiscopus ad Sedem suam perveniret, ordinabat. At ipse veniens mox in Civitatem Rofensem, in locum Damiani defuncti, ordinavit virum magis Ecclesiasticis Disciplinis institutum, & vitæ simplicitate contentum, quam in sæculi rebus strenuum, cui nomen erat Putta. (Ex Beda, l. 4. c. 2.)

Anno Christi 670. Concilium Herudfordiæ Theodorus congregavit, cui plures Episcopi interfuerunt. (Ex Beda, c. 5. l. 3.) Anno 680. congregata est a Theodoro Cantuariensi Archiepiscopo Synodus in campo Hedtfeld, ad Ecclesias Anglorum contra Eutychianam & Monothelitarum hæresim muniendas: quo in Concilio plures illius Gentis Episcopi cum Theodoro sederunt. (Ex Beda, c. 17. lib. 4.) Anno Christi 732. Egbertus pro Wilfrido Eboracensis Episcopus ordinatus est, Anno 733. Taruvini Archiepiscopus, accepto ab Apostolica Sede Pallio ordinavit Aluvich & Sigifridum Episcopos. Anno 735. Nothelmus Archiepiscopus ordinatus est. Anno 740. Sanctus Cudbertus Lindisfarnensis Ecclesiæ inauguratus est Episcopus. Ejus ad consecrationem septem Episcopi convenerunt, inter quos Theodorus Primatum tenebat. (Ex Beda l. 4. cap. 28.) Theodoro in Archiepiscopatu successit Berechtvvaldus, an. 692. & ordinatus est anno sequente a Goduvino Metropolitano Episcopo Galliarum. Cæteros quos commemorat Episcopos Venerabilis Beda, missos facio. Satis ista probant, plures & in Scotia & in Anglia fuisse Episcopos, eosque non a Presbyteris, sed ab Episcopis ordinatos fuisse.

Objectio postrema Blondelli petitur ex Sancto Hilario Arelatensi in Vita Sancti Honorati ejusdem Ecclesiæ Archiepiscopi, ubi de eo ita scribit: *Apparuit illic*, in Lirinensi nempe Insula, *Presbyter non duplici tantum, sed multiplici honore dignissimus, coram quo nullam Sacerdotii distantiam, nullum nominis privilegium Episcopatus agnosceret. Nemo umquam Episcoporum sibi tantum usurpavit, ut se Presbyteri illius collegam computaret*. Idem de ejus ad Arelatensem Episcopatum promotione: *Sacerdotium quippe suum*, inquit, *in Ecclesia hoc nomine auctum vidimus, sanctimonia vero & actibus jam prius summum.*

Ex quibus colligit Blondellus, inter Presbyteros & Episcopos, nullam, si jus divinum spectes, realem, sed nominalem tantum Sacerdotii distantiam intercedere, Episcopatum merum nominis privilegium esse; soloque nomine augeri, qui humano instituto ex Presbytero in Episcopum crescit.

Respondeo, falsas esse Blondelli illationes. Comparat enim Sanctus Hilarius Arelatensis Sanctum Honoratum adhuc Presbyterum cum Episcopis, non quantum ad ordinem & dignitatem, quasi pari cum ipsis honoris & dignitatis consortio præditus esset, illisque jure divino æqualis: sed quantum ad virtutem & sanctimoniam, ratione cujus nullus ei se coæquare Episcopus auderet. Unde & Sacerdotium ejus prius summum fuisse ait, non dignitate quidem, sanctimonia & actibus. Nomine vero dumtaxat auctum videri, quia virtutibus Pontificiis adhuc Presbyter conspicuus erat: quarum gradibus ad hoc honoris fastigium ascendit.

SCHOLION I.

Religiosi Censores in Indiculo suo hanc propositionem notant, velut ex hac dissertatione, p. 110. Editionis primæ excerptam: *Episcopi erant partes Presbyteris quoad gubernationem Ecclesiæ, non quoad Ordinationem tempore Apostolorum.*

R. Aliud est Ecclesiæ gubernatio, aliud Ecclesiam gubernandi potestas. Illa Jurisdictionis usum, ista jurisdictionem ipsam significat. Episcopos superiores jure divino fuisse Presbyteris tempore Apostolorum, non solum ordinis, sed etiam Jurisdictionis ratione, sive quoad potestatem regendi Ecclesiam, & sacri Juris dicundi, tota dissertatione doceo & propugno adversus *Aetium & Blondellum*: Sed externo Jurisdictionis usu aliquatenus pares olim fuisse non diffiteor. En verba mea, ex quibus innotescit, quæ mens mea sit: *At quoad secundam illam potestatem, quæ in externa Ecclesia & rerum ejus admi-*

administratione posita est, non ea fuit ab initio, quæ secutis temporibus, Episcoporum supra Presbyteros eminentia. Tunc enim communi Presbyterorum consilio Ecclesiæ regebantur, & res Ecclesiasticæ administrabantur, nihilque decernebatur nisi ex ipsorum suffragiis, & ex communi totius Senatus Ecclesiastici sententia, cui tamen aliquis (scilicet Episcopus) *præsidebat cum prærogativa suffragii, & judicandi atque decernendi auctoritate.* Presbyteris consilium dumtaxat, Episcopis judicandi auctoritatem tribuo. Et infra: *Ex quibus efflorescit, potestatem summam regendæ Ecclesiæ, & jurisdictionem amplissimam, cum in plebem Christianam, tum in ipsum Presbyterorum Clerique totius collegium, Episcopis institutione divina fuisse concessam, quamvis eam cum secundi ordinis Sacerdotibus communicarent primis Ecclesiæ temporibus: sicut Moyses collatam divinitus auctoritatem, cum in populum universum, tum in ipsos septuaginta seniores habuit; quamvis in consortium Jurisdictionis suæ ac regiminis partem asciverit.* Hæc Indiculi Censorii Auctores expendere debuerunt, non vero affingere mihi errorem quem impugno & everto. Meminisse debuerant Regulæ a *Pelagio II.* Pontifice Maximo constitutæ Epistola 7. ad Eliam Aquilejensem Episcopum & alios Istriæ Episcopos data: *Quia*, inquit, *semper dictandi ordo tanta sibimet connexione subjungitur, ut & præcedentia subsequentibus serviant, & subsequentia ex præcedentibus suspendantur: eorum sensum quæ prolata sunt, melius pandimus, si intra supraque legentes, vel quo tendunt, vel unde pendeant, demonstremus.*

SCHOLION II.

In eadem Dissertatione, p. 153. Editionis primæ, Religiosi Censores hanc Propositionem notant: *Forma Ordinis Presbyteralis non est*, Accipe potestatem: *nec talis habetur in antiquis Ritualibus.*

R. Non negavi quin ad integritatem formæ hæc verba pertineant: *Ad substantiam Ordinationis* pertinere merito negavi, quia Ecclesia Græca in Ordinatione Presbyteri nec ista verba usurpat, nec instrumenta tradit, ut in Euchologiis omnibus videre est. Quod autem in antiquis Ritualibus hæc verba non habeantur, facti Quæstio est. Codices legantur; sin minus, fides adhibeatur *Joanni Morino* sincero & erudito Auctori, „ cujus hæc sunt verba Exercitatione 8. c. 1. n. 22. Antiqui Rituales Latini, non secus „ ac Græci, istam instrumentorum Traditionem nobis non exhibent. Quidquid spectat „ ad illam materiam & formam, ab iis abest. Duo Ritus Ordinationis editi: unus Ro„ mæ in Sancti Gregorii Sacramentario, ex Bibliotheca Vaticana; alter Parisiis ab Hu„ gone Menardo, ex Bibliotheca Corbejensi, ista omnia nobis non repræsentant. Duo „ antiquissimi Petaviani literis uncialibus scripti, qui præ cæteris eminent. Duo alii „ secundum istos antiquissimi & egregie splendideque scripti, quorum unus est Roto„ magensis, alter Remensis. Tres alii, quorum primus Senonensis est, duo alii Corbe„ jenses, unus a Rodrado scriptus nunc vertitur annus octingentesimus primus, Rotal„ do alter a præcedente multo junior, sed copiosissimus qui quæcumque noverat ad „ Ordinationes pertinere, iis ditavit Sacramentarium suum: denique unus e Bibliothe„ ca Thuana perantiquus, & alter Bellovacensis regnante Roberto Francorum Rege „ scriptus. Illi omnes antiquissimi Sacramentarii Libri, & istorum instrumentorum, & „ formæ seu verborum solemnium, quæ nunc pronuntiari solent, cum Ordinandis „ traduntur: *Accipe potestatem offerre Sacrificium Deo, Missasque celebrare tam pro* „ *vivis, quam pro defunctis in nomine Domini, Amen*, non meminerunt; profundum „ & mirum est de hisce rebus apud eos silentium. Quis adeo desipit, ut sibi persua„ deat istos scribas, & Episcopos qui eorum libris in Sacris agendis utebantur, ea o„ misisse quæ sola Presbyterum creabant; innumera vero quæ ad rem nihil pertine„ bant, tam diligenter, & tam magnifice descripsisse? Hæc doctissimus Morinus.

Nota.

Etiam Gaspar Juvenin in suis Commentariis historicis, & dogmaticis *de Sacr. Ord. disser. 9.* cum putasset manuum impositionem, quæ secundo loco ab Episcopo adhibe-

hibetur, esse sacramenti Ordinis materiam, subinde non desinit asserere illius formam adæquatam, & essentialem illas esse orationes, quæ correspondent eidem manuum impositioni. Nihilominus ita caput tertium claudit: *Hic monitum volumus lectorem, quod licet multum probabilis sit nostra de forma Presbyteratus opinio; cum maxime cohæreat cum antiquitate, conciliet Græcorum ordinationes cum Latinis, defendaturque a Marino nostro, viro, ut omnes sciunt, positivæ Theologiæ peritissimo: tamen in praxi minime tuta sit. Nam, ut non semel hoc in Opere observatum est, in sacramentis conficiendis, aut conferendis non licet sequi opinionem probabilem de valore Sacramenti, relicta tutiore. Porro quæ docet non tantum orationes, de quibus agitur, sed etiam verba quæ comitantur instrumentorum porrectionem, esse essentialia formæ Presbyteratus, tutior est nostra: unde in praxi est illi adhærendum, quantumcumque ea, quam defendimus, speculative probabilis judicetur. Sed hac in causa, sicut & in cæteris omnibus, quæ in hoc Opere a nobis scripta sunt, expectamus judicium Sedis Apostolicæ, cujus censuræ nos, nostraque subjicimus.*

APPENDIX
AD SUPERIOREM
DISSERTATIONEM.
QUÆSTIO UNICA.
De Chorepiscopis.

Utrum Chorepiscopi fuerint meri Presbyteri, an Episcopi?

QUæstionem istam velut Appendicem Dissertationi præcedenti connectere mihi operæ pretium visum est, quia ex hypothesi sacrarum Ordinationum a Chorepiscopis celebratarum argumentantur Hæretici contra Catholicum dogma de Distinctione Episcopatus a Presbyteratu, deque eminentia Episcoporum supra Presbyteros divino jure. Cum enim facile ostendatur Chorepiscopos fuisse meros ac simplices Presbyteros, probare conantur sacrarum Ordinationum potestatem in iis agnitam fuisse ab Ecclesia, frequenterque ab ipsis in actum revocatam; atque inde colligunt Episcopos non esse Presbyteris jure divino superiores. Antequam Quæstioni respondeamus.

Observandum est, Chorepiscopum, si ratio nominis habeatur, esse oppidi, sive pagi Episcopum, qui extra urbem in pagis, vicis, oppidulis, Episcopi vice fungitur. Ideo antiqui Canonum Collectores Chorepiscopos nonnumquam Latine Episcoporum Vicarios interpretantur, ut Ferrandus Diaconus c. 79. Breviarii, & alii quamplurimi. Porro Chorepiscoporum in antiquis Ecclesiæ monumentis ante 4. Sæculi exordium nulla prorsus occurrit memoria. In Conciliis Ancyrano Canone 13. & Neocæsareensi Canone 14. primum de ipsis fit mentio. Cæterum nihil de iis Scriptura sacra, nihil SS. Ignatius & Dionysius, qui cæteros Ordines Ecclesiasticos & minimos quidem commemorant, nihil Sanctus Cyprianus, nihil Canones Apostolis adscripti, nihil Concilium Illiberitanum. Certe si gradus hic ipsis cognitus fuisset, cum sit Presbytero superior, & ad dignitatem Episcopalem proxime accedat, eum nequaquam præteriissent. Circa finem igitur tertii Sæculi Ordo iste institutus videtur. His positis sit

PROPOSITIO.

Chorepiscopi Ordinatione sua non erant Episcopi, sed meri Presbyteri aliquo Jurisdictionis Episcopalis privilegio adaucti.

PRobatur primo. Solemne est omnibus, qui de Chorepiscopis verba faciunt, dicere eos ad similitudinem septuaginta Discipulorum esse creatos. Ita Concilium Neocæsa-

sareensé Canone 13. S. Isidorus l. 2. de Officiis Eccles. c. 6. Epist. 86. * S. Leoni & Epistola unica Joanni III. adscripta. Atqui Episcopi sunt Apostolorum Successores, non vero septuaginta dumtaxat Discipulorum: igitur Chorepiscopi Ordinatione sua Episcopi non erant.

** Hanc Epistolam suppositam esse S. Leoni optime probat P. Quenellius Dissert. 11. de suppositione Epistolæ ad Galliarum & Germaniarum Episcopos, de Privilegio Chorepiscoporum.*

Probatur secundo. Episcopus a tribus saltem Episcopis ordinandus est ex Traditione Apostolica per universam Ecclesiam ad hunc usque diem religiose observata, ita ut si quis ab uno ordinetur, & ordinatus deponatur, & ordinator. Quam in rem luculenta sunt testimonia Synodi Rejensis in causa Armentarii, anno 439. Concilii Arausicani 1. Canone 21. & Concilii Arelatensis 1. Canone etiam 21. Sed Chorepiscopi ab uno tantum, aut a duobus ad summum Episcopis ordinabantur: non erant igitur Ordinatione sua Episcopi. Sane Armentarii ordinatio a duobus temere convenientibus Episcopis facta in Synodo Rejensi missa in irritum est: quem tamen in una Ecclesia Chorepiscopum institui permisit indulgentior Synodus.

Probatur tertio. Episcopos in pagis constitui vetant Canones, Laodicenus 57. Sardicensis 6. Toletani Concilii 12. Canon 4. Francofordiensis 22. S. Leo, Epist. 8. Atqui Chorepiscopi in pagis, villis, & oppidulis constituebantur; non erant itaque Episcopi.

Probatur quarto ex Concilio Hispalensi, Canone 7. severe increpante Agapium quemdam Cordubensem Episcopum, qui Corepiscopos delegare solebat ad Episcopalia munia obeunda, Sacramentum Confirmationis conferendum, Ecclesias consecrandas, Virgines benedicendas. Id in posterum fieri prohibet Concilium, nec plus licere vult Chorepiscopis, quam Presbyteris, rationemque reddit: *Quia Chorepiscopi & Presbyteri juxta Canones unum sunt*. Sed placet Canonem integrum repræsentare: *Quamvis*, inquit, *cum Episcopis plurima illis Mysteriorum communis sit dispensatio, quædam tamen auctoritate Veteris Legis, quædam novellis & Ecclesiasticis Regulis sibi prohibita noverint, sicut Presbyterorum & Diaconorum, ac Virginum consecratio; sicut constitutio altaris, benedictio, vel unctio. Siquidem nec licere eis Ecclesiam vel altaria consecrare, nec per impositionem manus Fidelibus baptizandis, vel conversis ex Hæresi, Paracletum Spiritum tradere, nec Chrisma conficere*; &c. *Hæc omnia illicita esse Presbyteris, quia Pontificatus apicem non habent, quod solis deberi Episcopis auctoritate Canonum præcipitur, ut per hoc & discretio graduum, & dignitatis fastigium Summi Pontificis demonstretur.*

Probatur quinto ex responso Leonis III. Pontificis Maximi Gallicanis Episcopis dato. Tempore Caroli Magni gravissimæ querelæ adversus Chorepiscopos a Galliæ & Germaniæ Episcopis excitatæ sunt. Querelæ potissima causa erat, quod plurimi negarent, *Eos esse Presbyteros, vel Diaconos, aut Subdiaconos, qui a Chorepiscopis videntur quasi sacrati: nec Sacerdotale eos debere peragere Officium, nisi forent a Canonice ordinatis Episcopis consummati*. Affirmabant quoque a Chorepiscopis ordinatos, *vulneratum potius, quam Episcopaliter sanctificatum per illam manus impositionem habere caput*. Ideo plurimi Laici eorum Missas fugiebant liberosque suos ab iis confirmari nolebant, *Ne magis vulnus, quam benedictionem acciperent*. Cum hæc Quæstio in Gallia & Germania magna animorum contentione agitaretur, statuerunt Episcopi Archiepiscopum e suis Romam ad Leonem III. mittere, qui ab eo ancipitis quæstionis solutionem referret. Respondit Pontifex, quæstionem a suis Decessoribus jam esse finitam, nec alio judicio opus esse dixit, *Nullum fore Presbyterum, vel Diaconum ab eis ordinatum, nec Ecclesiam ab eis dedicatam, nec Virginem consecratam, nec quemquam confirmatum, neque quidquam quod de Episcopali Ministerio præsumpsere, esse peractum: sed quidquid ex his ab eis erat illicite præsumptum, omnia a canonice ordinatis Episcopis debere rite peragi, & in meliorem statum reformari: quia quod non ostenditur gestum, ratio non sinit ut videatur iteratum*. Hoc Arno Juvavensis, sive Saltzburgensis Archiepiscopus a Collegis suis Romam missus a Sede Apostolica responsum tulit. Quo accepto, Galliæ & Germaniæ Episcopi Ratisbonæ in Concilio congregati, secundum Sedis Apostolicæ Decretum, irritum esse pronuntiarunt, *Quidquid a Chorepiscopis episcopaliter præsumptum est. Nam Episcopi non erant* (inquiunt) *quia nec canonice a tribus Episcopis ordinati. Ideo de episcopali Ministerio nihil agere potuerunt*. Hæc leguntur in selectis capitulis, titul. 4. cap. 1. Tom. 2. Concil. Galliæ, ad annum 800.

Pro-

Probatur sexto ex Concilio Parisiensi VI. ad annum 829. Canone 27. „ Episcopos , „ *inquit* , locum Apostolorum, Chorepiscopos autem exemplum & formam septuaginta Discipulorum tenere , (& Liber Actuum Apostolorum , & Canonica auctoritas aperte demonstrat. Cum hæci ta se habeant , emersit quidem reprehensibilis , & valde „ jam inolitus usus, eo quod quidam Chorepiscopi ultra modum suum progredientes, „ & donum Sancti Spiritus per impositionem manuum tradant, & alia quæque , quæ „ solis Pontificibus debentur, contra fas peragant; præsertim cum nullus ex 70. Discipulis, quorum speciem in Ecclesia gerunt, legatur donum Sancti Spiritus per manus „ impositionem tradidisse.

Probatur septimo ex libro 7. Capitularium, cap. 328. in quo hæc habentur: „ Placuit, „ sicut Leonis Papæ , & omnium Episcoporum nostrorum, atque reliquorum Fidelium generali, & Synodali consulto decrevimus, ut nullus Chorepiscopus per manus impositionem Spiritum Sanctum tradere, aut Sacerdotes, vel Levitas, aut Subdiaconos „ sacrare , vel Virgines velare, aut Sanctum Chrisma conficere, vel Ecclesias aut altaria sacrare, aut benedictionem in publica Missa populis tribuere præsumat : quæ „ omnia Summis Pontificibus, id est, Cathedralibus Episcopis debentur , & non Chorepiscopis, vel Presbyteris, quorum formam juxta sanctorum Canonum Decreta Chorepiscopi gerunt. Si autem ii aliquid ex his agere tentaverint, irrita erunt quæ ab „ iis geruntur, & ipsi omni Ecclesiastico honore funditus priventur.

Et *cap.* 329. decernitur, „ Ut qui a Chorepiscopis Presbyteri, vel Diaconi, vel Subdiaconi sunt ordinati, nullatenus in Presbyteratus, aut Diaconatus, vel Subdiaconatus officio ministrare præsumant. Similiter homines qui imperitis videntur ab iis esse „ confirmati, vel Virgines, seu Ecclesiæ sacratæ, aut chrisma confectum, sive altaria „ dedicata, pro confirmatis, vel sacratis minime habeantur, quia quæ illi non habuerunt, dare non potuerunt: quoniam ex his eis quidquam agere non licet, quæ omnia „ summis Pontificibus debentur, & non Chorepiscopis, qui nec summi Pontifices, nec „ Episcopi fuerunt, nec deinceps usquam fieri possunt . Nullum enim ex Septuaginta „ aliquid umquam fecisse, legimus, vel scimus: ad quorum exemplum vel formam, Presbyteros, vel Chorepiscopos, antequam ipsi Chorepiscopi prohibiti essent, fuisse agnovimus.

Probatur octavo ex Concilio Meldensi, anno 845. celebrato, Canone 44. decernente , „ Ut Chorepiscopus modum suum juxta Canonicam Institutionem teneat, & nec „ sanctum chrisma , nec sanctum Paracletum Spiritum , solis Episcopis juxta Decreta „ Innocentii tribuere debitum, tradere tentet, nec Ecclesias consecret, neque Ordines „ Ecclesiasticos, qui per impositionem manus tribuuntur, id est, nonnisi usque ad Subdiaconatum, & hoc jubente Episcopo, & in locis, quibus Canones designant, agere „ præsumat. Impositioni autem Pœnitentiæ, aut Pœnitentium reconciliationi, per Parochiam , secundum mandatum Episcopi sui inserviat . Si vero Civitatis Episcopus „ obierit , nihil ex Episcopali Ministerio specialiter Episcopis debito attentet.

Probatur nono ex Sancto Isidoro Hispalensi, libro secundo de Officiis Ecclesiasticis, „ *cap.* 6. Chorepiscopi, *inquit*, id est Vicarii Episcoporum juxta quod Canones ipsi testantur, instituti sunt ad exemplum septuaginta Seniorum tamquam Sacerdotes, propter sollicitudinem pauperum. Hi in vicis & villis instituti gubernant sibi commissas „ Ecclesias, habentes licentiam constituere Lectores, Subdiaconos, Exorcistas. Presbyteros autem & Diaconos ordinare non audeant præter conscientiam Episcopi, in cujus regione præesse noscuntur. Hi autem a solo Episcopo Civitatis , cui adjacent , „ ordinentur.

Probatur decimo ex Concilio Metensi , anno 889. ita statuente : „ Ut Basilicæ a „ Chorepiscopis consecratæ, ab Episcopis consecrentur, roboratum est: quia juxta Decreta Damasi Papæ, Innocentii, & Leonis, vacuum est & inane quidquid in summi Sacerdotii Chorepiscopi egerunt Ministerio, quod ipsi iidemsunt qui & Presbyteri, sufficienter invenitur ". Hæc porro omnia momenta luculenter probant Chorepiscopos Ordinatione sua Episcopos non fuisse, sed simplices, merosque Presbyteros.

Objectio 1. Illi erant Ordinatione sua Episcopi, qui Diaconos & Sacerdotes ordinare pote-

poterant: sed Chorepiscopi ordinare poterant Diaconos & Sacerdotes, cum Episcopi facultate: igitur Chorepiscopi Ordinatione sua vere Episcopi erant.

Probatur minor ex Concilio Antiocheno, Can. 10. ita decernente: *Ii qui sunt in vicis, vel pagis, qui dicuntur Chorepiscoi, etiamsi Episcopi Ordinationem, manuumve impositionem perceperint, visum est ut suum modum sciant, & sibi subjectas Ecclesias administrent: constituant autem Lectores, Hypodiaconos, & Exorcistas, & eorum promotionem sufficere existiment; nec Presbyterum, nec Diaconum ordinare audeant, absque urbis Episcopo, cui subjicitur ipse & regio.*

Idem probatur ex Canone 13. Concilii Ancyrani, qui secundum Versionem Dionysii Exigui sic habet: *Chorepiscopis non licere Presbyteros aut Diaconos ordinare, sed nec Presbyteris Civitatis, sine præcepto Episcopi, vel literis, in unaquaque Parochia.* Ergo saltem ex Episcopi mandato poterant Chorepiscopi Presbyteros ordinare. Vere igitur Episcopi erant, cum Ordinatio Diaconorum aut Sacerdotum, nusquam simplicibus ac meris Presbyteris concessa fuerit.

Confirmatur ex S. Basilio Magno, epist. 181. ad Chorepiscopos suæ Diœceseos. De iis conqueritur initio epistolæ, quod diligentiam in Ministris Ecclesiasticis examinandis a Canonibus commendatam non observabant, nec procurabant ut Presbyteri & Diaconi sibi subditi Ministrorum mores sedulo attenderent, & ad se referrent, antequam eos Sacerdotio, aut alio aliquo Ecclesiastico Ministerio donarent. *Ex quo neglectu*, inquit S. Basilius, *multi quidem numerantur Ministri in unoquoque pago, sed nemo est dignus altaris Ministerio.* Antea longe aliter factum fuisse ipsis exprobrat: *Hæc quidem*, inquit, *examinabant Presbyteri & Diaconi, qui cum eis versabantur: referebant autem ad Chorepiscopos, qui a vere testificantibus susceptis suffragiis, eorum Episcopum admonebant, Ministrumque postmodum in Sacerdotalem numerum adoptabant.* Auctoritatem autem creandorum Diaconorum & Presbyterorum, illis non aufert S. Basilius, sed conservat. Hoc unum epistola sua efficere nititur, ut Chorepiscopi id in posterum canonice præstent.

Respondeo, nego minorem. Ad ejus probationem dico, Concilium Antiochenum non loqui de Chorepiscopis omnibus, sed solum de illis qui Episcopi consecrati fuerant, ac postmodum ad Chorepiscopatum promoti. His namque concedit ut Lectores, Exorcistas, & Subdiaconos ordinent, non autem Diaconos aut Presbyteros, nisi Episcopus Civitatis, cui subditi sunt, hoc ipsis munus demandaverit.

Hæc exceptio patet ex verbis ipsius Canonis 10. Antiocheni, secundum Dionysii Exigui Versionem: *Qui in vicis*, inquit, *vel possessionibus, Chorepiscopi nominantur, quamvis manus impositionem Episcoporum perceperint, & ut Episcopi consecrati sint, tamen sanctæ Synodo placuit ut modum proprium recognoscant, &c.* Itaque Chorepiscopi, & alii erant charactere & dignitate Episcopali insigniti, alii vero meri Sacerdotes. Namque Chorepiscopatus ministerium erat, cui Presbyteri & aliquando etiam Episcopi admovebantur. Cum itaque conferebatur olim alicui Episcopo vacanti, qui jam Episcopalem consecrationem aliunde accepisset, is cui deferebatur, verus Episcopus erat; non quidem vi Chorepiscopatus, qui nudum ministerium & Ecclesiarum quæ in agris essent administrationem concedebat; sed ob susceptam antea manus impositionem & consecrationem. Itaque Canonis Antiocheni verba regulam non evertunt, sed exceptionem adhibent, qua fieri poterat variis de causis ut Episcopus ad Chorepiscopatum promoveretur. Eam autem exceptionem iis verbis exponunt Antiochenæ Synodi Antistites, ut proclive sit ex ea regulam firmare. *Qui in vicis, vel possessionibus Chorepiscopi nominantur, quamvis manus impositionem Episcoporum perceperint, & ut Episcopi consecrati sint; tamen sanctæ Synodo placuit, ut modum suum recognoscant.* Quasi dicerent: Etiamsi quandoque contingat ut Chorepiscopatus ab Episcopo aliquo exerceatur, ministerii tamen sui modum excedere non potest, ut absque licentia Episcopi civitatis, Diaconos, & Presbyteros ordinet.

Porro quod Chorepiscopatus quandoque concessus sit ei qui jam Episcopus esset, colligitur ex Concilio Nicæno, Canone 8. qui Novatianis ab hæresi redeuntibus gratiam facit dignitatis Episcopalis retinendæ, si orthodoxo Episcopo ita visum fuerit, vel sal-

tem

tem Chorepiſcopatus locum obtinendi. *Ubicumque vero*, inquit, *ſive in vicis, ſive in civitatibus ipſi ſoli reperti fuerint ordinati, qui inveniuntur in Clero, in eodem habitu perſeverent. Ubi autem Catholicæ Eccleſiæ Epiſcopo vel Presbytero conſtituto, quidam ex illis adveniunt, certum eſt quod Epiſcopus Eccleſiæ habebit Epiſcopi dignitatem. Is autem qui nominatur apud eos Epiſcopus, honorem Presbyterii poſſidebit, niſi forte placuerit Epiſcopo nominis eum honore cenſeri. Si vero hoc ei minime placuerit, providebit ei aut Chorepiſcopatus, aut Presbyterii locum, ut in Clero prorſus eſſe videatur: ne in una civitate duo Epiſcopi probentur exiſtere.* Certe nemo diffiteri poteſt quin Epiſcopus ille a Novatianiſmo converſus characterem Epiſcopalem antea ſuſcepiſſet: ſed eam conſecrationem aliunde ſumpſerat, quam a miniſterio Chorepiſcopatus.

Præterea in Synodo Antiochena, Can. 18. videmus Epiſcopos vacantes, qui ordinati ad Parœciam ſuam non accedunt, ob contumaciam populi, vel aliam ob cauſam, ſine vitio tamen ſuo, quibus permittitur honoris & miniſterii communio, ea conditione, ut negotiis Eccleſiæ in qua morantur, ſe non immiſceant. Certe ſi Epiſcopus vicinus Collegæ ſui repulſam ægre ferens, Chorepiſcopatus ei miniſterium conferret; fatendum eſt hunc Chorepiſcopum vere Epiſcopum fuiſſe. Quidam itaque Chorepiſcopi charactere Epiſcopali inſigniti erant, & de his intelligendus eſt Canon Antiochenus.

Contra. Synodus Antiochena loquitur de omnibus Chorepiſcopis: ergo omnes poterant ordinare Diaconos & Presbyteros, cum licentia Epiſcopi civitatis; adeoque omnes fuerant ordinati Epiſcopi.

Probatur antecedens ex poſteriori parte Canonis quæ relationem dicit ad primam, & cum illa cohæret. *Fiat autem Chorepiſcopus ab Epiſcopo civitatis cui ſubjicitur.* Sed hæc verba de omnibus Chorepiſcopis intelliguntur; ergo & priora: adeoque Chorepiſcopi omnes conſecrati fuerant Epiſcopi.

Reſp. nego antec. Ad ejus probationem dico, relationem illam & conjunctionem poſterioris partis Canonis cum priori, non efficere ut de iiſdem Chorepiſcopis utraque intelligatur. Nam Canonis titulus eſt, de Chorepiſcopis generatim. Deinde exceptionem facit eorum qui conſecrati fuerant Epiſcopi, & iis concedit licentiam ordinandi Diaconos & Presbyteros, cum permiſerit Epiſcopus civitatis; abſque ejus vero conceſſione lectores tantum, Exorciſtas, & Subdiaconos promovendi. Denique ſtatuit de modo inſtitutionis Chorepiſcoporum, ut ſcilicet ab Epiſcopo civitatis, cui ſubjiciuntur, omnes fiant, tam illi qui meri ſunt Presbyteri, quod ordinarium ac ſolemne eſt, quam illi qui manus impoſitionem Epiſcoporum acceperunt, & ut Epiſcopi conſecrati ſunt, quod quandoque contingit. Omnibus namque commune erat ut Chorepiſcopatus miniſterium eis ab Epiſcopo Civitatis demandaretur.

Tandem non eſt ſpernenda Balſamonis expoſitio ſcribentis, ſenſum Canonis Antiocheni non eſſe, quod ſolus Chorepiſcopus Diaconorum ordinationem, aut Presbyterorum peragere poſſit, etiam ex Epiſcopi mandato, ſed ſolum quod accedere poſſit ordinationi ab Epiſcopo celebrandæ, eique ordinanti adeſſe, ac operam præſtare. *Illud autem*, inquit, *ſine Epiſcopo qui eſt in urbe, non accipitur pro eo quod eſt ſine ejus mandato, ſed pro eo quod eſt ſine ejus conſecratione. Etſi enim fuerit Chorepiſcopo mandatum ut Presbyterum ordinet, & hoc fecerit, irrita erit ordinatio, quod non ſit ei a Canonibus data Presbyterum ordinandi poteſtas.*

Ad Canonem Synodi Ancyranæ reſpondeo, Editionem vulgatam Dionyſii Exigui mutilam eſſe, in eaque reſtituenda eſſe hæc verba: *Aliquid agere*, quæ inſerenda ſunt poſt illa, *Presbyteros Civitatis*, atque ita exhibendus Canon integer: *Chorepiſcopis non licere Presbyteros, aut Diaconos ordinare: ſed nec Presbyteris Civitatis aliquid agere, ſine præcepto Epiſcopi, vel literis in unaquaque Parochia.* Ita porro explendam eſſe illius Canonis lacunam, conſtat ex Epitome Canonum ab Hadriano I. e verſione Dionyſii Exigui concinnata, quæ verba illa retinet: *Ut Chorepiſcopi Presbyterum vel Diaconum non ordinent, nec Presbyter aliquid agat in Parochia ſine præcepto Epiſcopi.* In Capitulari Aquiſgranenſi Caroli Magni Canon his verbis profertur: *Vicariis Epiſcoporum quos Græci Chorepiſcopos dicunt, non licere Presbyteros, vel Diaconos ordinare: ſed nec*

Presbyteris Civitatis sine Episcopi præcepto amplius aliquid jubere, vel sine auctoritate literarum ejus in unaquaque Parochia aliquid agere.

Ferrandus Diaconus Carthaginensis in Breviatione Canonum Titul. 79. eamdem interpretationem secutus est, ait enim: *Ut Chorepiscopi, id est Vicarii Episcoporum, nec Presbyteros, nec Diaconos ordinent, nisi tantum Subdiaconos. Concil. Ancyr. Tit. 13. Concilii Antiocheni Tit. 10.* Alterum Canonis Ancyrani membrum, quod agit de Presbyteris civitatis, refert idem Ferrandus Tit. 92. his verbis: *Ut Presbyteri civitatis sine jussu Episcopi nihil jubeant, nec in unaquaque Parochia aliquid agant*. Hiatus igitur hujus sententiæ, *Sed nec Presbyteris civitatis, sine literis Episcopi & jussu in unaquaque Parochia*, his verbis supplendus est, *aliquid agere*. Unde in Græco textu proculdubio deest, τί πράττειν, aut quid simile: quo loquendi modo utitur etiam Synodus Laodicena in simili specie, Canone 57. *Quod non oporteat*, inquit, *in villulis, vel in agris Episcopos constitui, sed Visitatores. Verumtamen jampridem constituti nihil faciant præter conscientiam Episcopi civitatis. Similiter & Presbyteri præter consilium Episcopi nihil agant.* Habetur in Græco textu μηδὲν πράττειν.

Respondent alii, distinguendo primam majorem. Illi erant vere Episcopi, qui Diaconos & Presbyteros ordinare poterant, propria auctoritate & insita potestate, concedo: auctoritate precaria & demandata, nego. Namque non improbabile visum est doctis quibusdam viris, simplices Sacerdotes, Summi Pontificis delegatione posse alios ordinare. Eam sententiam amplectuntur Innocentius IV. in cap. *Quanto de Consuetudine*, ubi & Silvestrum Canonici Juris consultissimum pro ea laudat, Angelus de Clavasio in summa, verbo, *Ordo*, num. 11. Hugo & Hugolinus veteres Canonici Juris Interpretes a Sancto Raymundo sæpe laudati, Panormitanus in cap. *Quanto, de consuetudine*, num. 9. Bernardus primus Decretalium Commentator. Eamdem opinionem tuentur e veteribus Scholasticis Gulielmus Antisiodorensis, lib. 4. Summæ, Tract. 8. q. 1. Petrus Aureolus in 4. dist. 24. Nicolaus de Orbellis, in 4. Sent. dist. 7. quæst. 1. Ex Theologis recentioribus eamdem probabilem censent Vasquez in 3. p. disp. 245. cap. 3. & 4. Præpositus de Sacramento Ordinis quæst. 1. n. 124. Meratius disp. 8. de Ordine sect. 2. Ex quibus colligitur, non sequi Chorepiscopos vere Episcopos fuisse, licet Presbyteros & Diaconos demandata sibi a Conciliis & Episcopis auctoritate ordinasse supponerentur. Hæc tamen sententia, quæ Traditioni repugnat, sequenda non est: sed priori Responsioni inhærendum.

Ad auctoritatem Sancti Basilii respondeo, hæc verba, *In Sacerdotalem numerum cooptabant*, significare solam adlectionem in Clerum, non vero sacram Ordinationem. Loquitur namque de quibusvis Ministris Sanctus Basilius, & Corepiscopos suos objurgat, quod a veteri Disciplina recesserint, nec sedulo discutiant eorum merita quos Clero adscribunt, nec de iis ad se referant. Tria itaque distinguenda sunt, ut Sancti Basilii locus intelligatur, immo quatuor: primo testimonia de probitate & meritis eorum qui Clericalis Militiæ sunt candidati: secundo hujusmodi testimoniorum susceptio & discussio: tertio sacra Ordinatio: quarto cooptatio in Clerum in Parœciis rusticis aut villulis. Testimonium ferre de meritis ordinandorum, spectabat ad plebem, necnon ad Clericos, qui cum promovendis familiarius egerant. Hujusmodi testimonia excipere, discutere, deque iis ad Episcopum referre, munus erat Chorepiscoporum. Sacras Ordinationes conferre, seu ad majores Ordines promovere, solius erat Episcopi. Ministros demum cooptare in Clerum rusticanarum Parœciarum, pertinebat ad Chorepiscopos, consulto prius Episcopo civitatis, ut docet Collectio Canonum Arabicorum Canone 60. *Non enim licet*, inquit, *ut ullus ministret in Sacello, sive Capella Diæcesis, sine licentia Chorepiscopi. Quandoquidem ipse est caput illorum.* Conqueritur itaque Sanctus Basilius a prisca recessum esse Disciplina, plurimos in unoquoque Pago a solis Presbyteris & Diaconis in Clerum cooptari sine delectu & examine, metu militaris tyrocinii, seu ne militiæ sæculari adscribantur: adscriptos Clero a solis Presbyteris in sortem redigit Laicorum: prohibet denique ne Chorepiscopi aliquem deinceps inferioris gradus Clericum constituant, antequam ad Episcopum retulerint, qui promovendorum meritis suffra-

fragetur: *Ne quem adſcribatis in Clerum*, inquit, *antequam ad nos retuleritis; aut ſciatis quod Laicus cenſebitur qui præter ſententiam noſtram in Miniſterium receptus fuerit.*

Objectio ſecunda petitur ex Nicolao I. Pontifice Maximo, qui anno 864. conſultus, a Rodulpho Archiepiſcopo Bituricenſi de Presbyterorum & Diaconorum Ordinationibus celebratis a Chorepiſcopis in Gallia, iſtud dedit reſponſum: *A Chorepiſcopis aſſeris multas eſſe in regionibus veſtris Ordinationes Presbyterorum & Diaconorum effectas, quos quidam Epiſcoporum deponunt, quidam vero denuo conſecrant. Nos vero dicimus, nec innocentes oportere percelli, nec ullas debere fieri reordinationes, vel iteratas conſecrationes. Ad formam enim Septuaginta Chorepiſcopi facti ſunt, quos quis dubitet Epiſcoporum habuiſſe officia? Sed quia ſacri Canones vetant ne omnes omnia ſibi vendicent, ac per hoc dignitas Epiſcoporum ad Chorepiſcopos ſuos videatur transferri, fiatque vilior honor Epiſcopi, decernimus nihil in hoc præter regulas effici.* Ex quibus colligitur non obſcure Chorepiſcopos vere Epiſcopos fuiſſe: alioqui Presbyterorum Ordinationes ab ipſis factas Nicolaus I. in irritum miſiſſet.

Reſpondeo, Nicolaum I. exponendum eſſe de quibuſdam Chorepiſcopis, qui conſecrati fuerant Epiſcopi, ſicut & Concilium Antiochenum. Namque de omnibus Chorepiſcopis eum non loqui conſtat ex comparatione quam inſtituit, dicens: *Ad formam 70. Chorepiſcopi facti ſunt, quos quis dubitet Epiſcoporum habuiſſe officia?* At nemini exploratum non eſt, omnes Diſcipulos e Septuaginta Epiſcopos non fuiſſe, ſed quoſdam ſecundi Ordinis Sacerdotes, quoſdam tantum Diaconos. Igitur Nicolai I. verba intelligenda ſunt diviſim de quibuſdam Chorepiſcopis, non collective de omnibus.

Reſpondeo ſecundo, ſi de omnibus locutus ſit, ut locutus reipſa videtur, ejus reſponſionem eſſe a Canonibus, & a doctrina Veterum, ipſiuſque Deceſſorum alienam; idque unum pro ejus defenſione afferri poſſe, quod diverſis negotiis Eccleſiaſticis occupatus, curſim, & ſummatim reſpondere coactus fuerit, ut ipſemet in illa epiſt. 39. tom. 3. Concilior. Galliæ teſtatur. Unde Gallicana Eccleſia nullam iſtius reſponſionis Nicolai I. rationem habuit, ut conſtat ex Concilio Metenſi, quod anno 889. celebratum eſt, Can. 10. ita ſtatuente: *Ut Baſilicæ a Chorepiſcopis conſecratæ, ab Epiſcopis conſecrentur, roboratum eſt: quia juxta Decreta Damaſi Papæ, Innocentii, & Leonis, vacuum eſt & inane, quidquid in ſummi Sacerdotii Chorepiſcopi egerunt Miniſterio; quod ipſi iidem ſunt qui & Presbyteri, ſufficienter invenitur.*

Objectio tertia petitur ex Rabano Mauro tum Fuldenſi Abbate, deinde Archiepiſcopo Moguntino, in lib. ſeu epiſtola ad Drogonem Metenſem Epiſcopum, *De Chorepiſcopis* inſcripta, quam primum vulgavit vir eruditus Stephanus Baluzius poſt librum 4. illuſtriſſimi Archiepiſcopi Petri de Marca, *De Concordia Sacerdotii & Imperii*. Qua in epiſtola dignitatem Chorepiſcoporum ſuſcepit defendendam, & aſperioribus verbis eorum Epiſcoporum ſuperbiam redarguit, qui Presbyterorum & Diaconorum Ordinationes, a Chorepiſcopis factas, irritas eſſe pronuntiaverant: idque invidiæ tribuit, qua omnem Eccleſiaſticum honorem in ſe trahere ſtudeant, quod procul eſſe ait ab humilitate quam Chriſtus Diſcipulos ſuos docuit, & quam Apoſtoli exemplo ſuo commendaverunt. *Linus & Cletus*, inquit, (quos adjutores S. Petri fuiſſe dixit, auctore Pſeudo-Damaſo) *ex præcepto B. Petri Ordinationes Presbyterorum fecerunt, cum tamen poſt paſſionem Petri, non illi, ſed Clemens in honorem Cathedræ ſucceſſerit ..... Hinc reor quod uſus Chorepiſcoporum primum originem ſumpſerit, & hactenus in Eccleſia Catholica retineatur, ut ipſi Chorepiſcopi a propriis Epiſcopis ſuis ordinati, juxta præceptum eorum Diaconos & Presbyteros, ac cæteros gradus ordinent, atque reliqua officia Sacerdotalis officii peragant. Unde miror quomodo iſti qui hanc contentionem movent, Ordinem Chorepiſcoporum tantum deſpiciant, ut penes eis nihil amplius dignitate Presbyterorum tribuant, cum hoc, nec novorum, nec antiquorum, nec etiam ipſis Apoſtolorum dogmatibus conſuetudinibuſque conveniat, ſed in ſenſu ſimul ac dogmate diſſentiat. Claret enim hoc, quod in his non ratio & humilitas, ſed invidia atque ſuperbia dominentur, ita ut deſpectis cooperatoribus ſuis, ipſi ſoli potentes ac ſanctificatione pollentes videri appetant.* Deinde auctoritate Ancyrani Concilii, & Antiocheni probat Ordinationes Presbyterorum & Diaco-

norum a Chorepiſcopis ex conſenſu, ſive mandato propriorum Epiſcoporum celebratas, ratas, & licitas eſſe. Igitur Chorepiſcopi vi Ordinationis ſuæ Epiſcopi erant.

Reſpondeo, nego conſequens. Major enim ratio habenda eſt Reſponſi a Leone III. dati, ad quem Chorepiſcoporum cauſa ab Eccleſia Gallicana, & a Carolo Magno delata fuerat, quam unius Rabani. Gravioris etiam ponderis eſt frequentiſſimæ Synodi ex Epiſcopis Germaniæ & Galliarum Ratisbonæ congregatæ ſententia & Decretum, unius Abbatis auctoritate. Cum itaque & Leo III. & Synodus laudata, irritas eſse decreverint Ordinationes a Chorepiſcopis factas, & quidquid de Epiſcopali Miniſterio præſumpſerant, fatendum eſt ipſos vi Ordinationis ſuæ Epiſcopos non fuiſſe: quidquid ſcripſerit in contrarium Rabanus Maurus, cujus auctoritatem eadem libertate explodimus, qua Leonis III. Reſponſum, & Gallicanæ Synodi judicium inſuper habuit. Conciliorum porro Ancyrani & Antiocheni Canonibus, quibus ille nititur, jam reſponſum eſt. Lini & Cleti exemplum nihil probat, cum Epiſcopi a Sancto Petro ordinati eſſent, & Sancto Petro immediate alter poſt alterum ſucceſſerint, ut probavimus Diſſertatione 14. in Hiſtoriam Eccleſiaſticam primi Sæculi. Præterea Rabanus apocryphis nititur, ſcilicet Pontificali Pſeudo-Damaſi libro, & Epiſtola Clementis ad Jacobum Fratrem Domini. Denique Rabanus libellum ſuum ſubjicit cenſuræ Drogonis Metenſis Epiſcopi: *In brevi libello*, inquit, *hæc omnia comprehendentes Sanctitati veſtræ dirigere curavimus; petentes ut ſi dignum ducatis hunc relegere, ea quæ ibi recte poſita ſint, veſtra auctoritate confirmetis; ſi qua autem reprehenſione ibi digna videantur, ignorantem veſtra prudentia inſtruatis.* Dubium autem vix eſſe poteſt quin Drogo Metenſis Epiſcopus libellum improbaverit, Gallicanæ Eccleſiæ Sententiæ ac Decretis, Sedis Apoſtolicæ reſponſo a Synodo frequentiſſima Gallorum, & Germanorum Epiſcoporum recepto, & Regum Capitularibus tam evidenter contrarium.

Objectio quarta. Chorepiſcopatus eſt Ordo ſacer, mediumque locum dant Canones Chorepiſcopis inter Epiſcopos & Presbyteros: itaque Chorepiſcopi non ſunt meri Preſbyteri, ſed Epiſcopis minores, Epiſcopi Pagorum, qui propterea poſt Epiſcopos recenſentur.

Probatur antecedens ex Canone 12. Concilii Chalcedonenſis, quo Simoniacæ Ordinationes prohibentur. Hoc in Canone diſtinctio obſervatur Ordinum & Officiorum Eccleſiaſticorum. Utrorumque turpis nundinatio vetatur, ſed Ordinum primo, deinde Officiorum. Sacri Ordines diſerte nominantur: *Si quis ordinaverit per pecunias Epiſcopum, aut Chorepiſcopum, aut Presbyterum, aut Diaconum.* Minores Ordines generatim exprimuntur: *vel quemlibet ex his qui connumerantur in Clero.* Tum nominantur Officia: *Aut promoverit per pecunias Oeconomum, vel Defenſorem, vel Manſionarium, vel quemquam qui eſt ſubjectus regulæ.* Igitur Chorepiſcopatus non eſt merum Officium, ſed Ordo ſacer.

Reſpondeo, nego antecedens. Cum enim Chorepiſcopi tribus primis Eccleſiæ ſæculis in Eccleſia non fuerint, & nono ſæculo fuerint prohibiti, Chorepiſcopatus dici non poteſt inſtitutus a Chriſto, adeoque nec ſacris Ordinibus connumerari. Concilium autem Chalcedonenſe Chorepiſcopos inter Officia recenſere noluit, quorum temporale tantum erat Miniſterium, ſed cum Epiſcopis, Presbyteris, & Diaconis, quorum munia ſpiritalia ſunt, ſeu Ordinis, ſeu Juriſdictionis: quia etſi eorum Ordo non eſſet a ſimplici, & ſecundi Ordinis Sacerdotio diſtinctus, juriſdictione tamen ſibi ab Epiſcopis demandata in Parochia Pagorum, earumque Presbyteros, ſimplicibus Sacerdotibus ſuperiores erant. Animarum porro cura, & ſpiritalis juriſdictio abſque nefario crimine, & prorſus ſimili ei quo ſacræ Ordinationes venduntur, pretio dari, & emi non poteſt; quod quidem crimen Officiorum Œconomi, aut Defenſoris venditione longe eſt deteſtabilius. Impoſitio igitur manuum, qua creabantur Chorepiſcopi, novum ipſis non conferebat Ordinem, ſed juriſdictionem ſpiritalem dumtaxat, inferiorem Epiſcoporum, ſuperiorem Presbyterorum juriſdictione, quæ vendi & emi abſque ſimoniæ labe non poterat.

Quæritur, quando Chorepiſcoporum Ordo fuit extinctus?

Reſpondeo, extinctum fuiſſe in Eccleſia Gallicana, lege lata ſæculo 9. Habetur ea lex lib. 6. Capitularium, cap. 119. his concepta verbis: *Placuit ne Chorepiſcopi a quibuſdam*

dam deinceps fiant. Quoniam hactenus a nescientibus Sanctorum Patrum, & maxime Apostolicorum Decreta, & qui suis quietibus & delectationibus inhærent, facti sunt. Idcirco & olim persæpe, & nostro tempore a sancta Apostolica Sede sunt prohibiti; & ne deinceps a quoquam tam ordinante, quam ordinari cupiente talis præsumptio assumatur, a cunctis Regni nostri Episcopis est in Synodo canonice prohibitum. Ex quibus caussa detegitur cur Chorepiscopi licet per Canones, & Regum Capitularia prohibiti, adhuc tamen per multos annos perduraverint in Ecclesia Gallicana. Ipsos nimirum fovit Episcoporum in sacris Ministeriis obeundis desidia. Homines scilicet Laici ad Episcopalem dignitatem honoribus & divitiis opimam evecti, onera illi conjuncta ferre dedignabantur, ideoque illa in Chorepiscopos transferebant, dum interim ipsi genio suo liberius indulgerent. Hinc Synodus Meldensis animadverti statuit in Episcopum, *Qui propter desidiam, aut sæcularem pervagationem, vel propter infirmitatem, modum suum Chorepiscopis transcendere consenserit.*

Altera caussa conservati post tam solemnes prohibitiones Chorepiscopatus fuit occasio inde arrepta a Magnatibus & Principibus retardandi Canonicas Episcoporum electiones. Existimabant enimvero se Ecclesiæ & Officio suo satisfecisse, si Chorepiscoporum modica mercede conductum Sedi vacanti præfecissent, qui Episcopalia munia obiret, dum interim ipsi redditus Ecclesiasticos suis fruendos Aulicis assignabant. Id colligitur ex Flodoardo lib. 3. Historiæ Remensis, cap. 10. ubi cum præmisisset Leonem IV. interpellatum fuisse ab Hincmaro de Ordinationibus a Chorepiscopis celebratis, præcipue post obitum alicujus Episcopi, hæc subdit: *In hac vero Epistola, de his quos temeritas Chorepiscopalis ordinare, vel quod Spiritum Sanctum consignando tradere præsumebat, requisivit. Et quod terrena Potestas hac materia semper offenderet, ut videlicet Episcopo quolibet defuncto, per Chorepiscopum solis Pontificibus debitum Ministerium perageret, & res ac facultates Ecclesiæ sæcularium usibus expenderentur, sicut & in nostra Ecclesia jam secundo actum fuisset.* Hinc Synodus Meldensis laudato Canone 44. inhibuit Chorepiscopis, *Ne post obitum Episcopi aliquid Episcopali Ministerio specialiter Episcopis debito attentarent: quia,* inquiunt, *ex hoc magnum scandalum, & divisionem rerum Ecclesiasticarum, atque dilationem in canonice ordinandis Episcopis, Dei Ecclesiis accidisse conspeximus.*

His incommodis perspectis & perpensis, Episcopi ad Capitularis executionem summo consensu conspirarunt, a Chorepiscopis constituendis abstinentes: unde illorum Ordo penitus extinctus est medio circiter sæculo decimo. Sollicitudinem vero lustrandi rusticanas Parochias, & corrigendi Presbyteros, quæ Chorepiscopis competebat, in Archidiaconos, & Decanos rurales transfuderunt. Hinc Sigibertus in Chronico de Damaso II. agens, qui Pontificatum iniit anno Christi 1048. Archidiaconos cum Chorepiscopis confudit, ita scribens: *Damasus Papa decrevit, ne quid contra Episcopos præsumant Archidiaconi, qui dicuntur Chorepiscopi, idest, villarum & regionum Episcopi.*

JOANNIS DOMINICI MANSI

Nota.

DE Chorepiscopis latissime agens P. Alexander ea omnia occupat, quæ dein pro tuenda opposita sententia attulit Basnagius ad annum 341. ratus Chorepiscopos ab Episcopis re nihil differre, cum Episcopi fuerint in pagis, vicisque constituti; idque vel ipsa nominis significatione prodi; Chorepiscopus enim est *vicanus Episcopus*. Prodit etiam, ait ille, Episcopale munus illis interdum demandatum, ut ex Can. XIII. Concilii Ancyrani: *Chorepiscopis non licere Presbyteros, vel Diaconos ordinare. Sed nec Presbyteros civitatis, nisi impetrata ab Episcopo facultate in aliena Parochia.* Quæ verba cum nullum aptum sensum promant, exigunt, judice Petavio, ut illud *sed nec Presbyteros civitatis* deleatur; eoque expuncto ita sonant, Chorepiscopis non licere vel Presbyteros, vel Diaconos ordinare, nisi impetrata ab Episcopo facultate, in aliena Parochia. Congruit Canon X. Antiochenus, cujus hæc sunt verba: *Chorepiscopi quamvis*

manus impositionem Episcoporum perceperint, & ut Episcopi consecrati sint, &c. Nec est, ait Basnagius, ut in rem suam urgeat Morinus illum Concilii ejusdem Antiocheni Canonem, seu ejusdem Canonis X. membrum alterum *Chorepiscopus ab Episcopo civitatis vel loci, cui adjacet, ordinetur.* Statuere enim hac lege voluerunt Patres Chorepiscopi ordinationem non quidem Metropolitano committi, a quo Episcopi consecrabantur, sed Episcopo proprio, non exclusis tamen aliis Episcopis pro ritu in Episcoporum ordinatione recepto. Hæc sunt, quæ majoris momenti affert Basnagius: nam reliqua, quæ congerit eo tendunt ut demonstrent ampliora esse Chorepiscoporum jura quam reliquorum Presbyterorum. Id vero & nos ultro admittimus; dummodo ab iis muneribus, quæ sunt solis Episcopis peculiaria ipsos absterreamus.

Age nunc de Ancyrano Canone disquiramus. Corruptum esse Græcum hujus Canonis textum vel ipse Basnagius cum cæteris agnoscit; ejus tamen emendationem aliam inferre oportet, ab illa quam ex Petavio heterodoxus exhibet. Petimus illam ex vetustissimis Latinis versionibus quarto, quintoque sæculo obtinentibus in Ecclesia, quarum est altera Dionysii Exigui, alia vero est, quam Isidorus mercator in sua collectione inseruit. Ita ergo Dionysius Exiguus can. XII. *Chorepiscopis non licere Presbyteros aut Diaconos ordinare; sed nec Presbyteris civitatis sine præcepto Episcopi vel literis in unaquaque parochia aliquid imperare, nec sine auctoritate literarum ejus in unaquaque Parochia aliquid agere.* Versio Isidori can. XIII. *Vicariis Episcoporum, quos Græci Chorepiscopos vocant, non licere vel Diaconos ordinare: sed nec Presbyteris civitatis sine Episcopi præcepto amplius aliquid imperare, vel sine auctoritate literarum in unaquaque Parochia aliquid agere.* Hæc ipsa versio multo emendatior datur a nostro Lucensi Codice VIII. sæculo exarato, cujus hæc sunt verba can. XII. *Vicariis Episcoporum quos Græci Chorepiscopos dicunt non licere Presbyteros vel Diaconos ordinare; sed nec Presbyteris civitatis sine Episcopi præcepto amplius aliquid imperare, vel sine auctoritate literarum ejus in unaquaque Parochia aliquid agere.* Hæc ergo sincera canonis emendatio ex qua nihil pro Basnagio exsculpitur. Ad Canonem Antiochenum vide quæ respondet P. Alexander; sed opponi huic posset auctoritas antiquissimæ versionis insertæ in codice quem Ecclesiæ Romanæ esse judicat Quesnellus, qui primus illum vulgavit in additionibus ad opera S. Leonis Papæ editionis a se curatæ; eamdemque ex vetustissimo Lucensi codice ego repræsentavi in supplemento Conciliorum; ita ergo ibi can. X. *Qui in locis, aut in vicis sunt constituti Chorepiscopi, non audeant manum imponere ordini cuique &c.* Cernis hic omnia omitti, quæ negotium nobis facessunt de ordinatione Episcoporum Chorepiscopis impensa? Verum ea etiam admissa, vide quo modo recepta in Ecclesia Latina traditio Canonem hunc interpretetur. Cum enim in Concilium Ratisbonæ convenissent Gallicani Patres, anno ex mea chronologia 768. de juribus Chorepiscoporum acturi hæc sanxerunt, quæ narrat vetustus auctor libelli de Episcopis Cænomanensibus, cujus verba ego dedi in meo supplemento Conciliorum de Concilio illo Ratisbonensi agens. En illa: „ Qua „ de re invenerunt sapientes & doctores ejusdem Caroli sapientissimi regis una cum „ legatis Apostolicis, & omnes Episcopi inter se sanxerunt secundum SS. Patrum insti„ tuta, ut nullus Chorepiscopus Chrisma conficeret, virgines sacraret, Spiritum Para„ clitum traderet, neque Ecclesias dedicaret vel Altaria erigeret aut sacraret, etiam O„ leos ad infirmos ungendos benediceret nisi a tribus esset ordinatus Episcopis; quæ ve„ ro omnia summis Sacerdotibus & non Chorepiscopis debentur, qui licet ordinatio„ nem habeant, tamen summi Pontificatus apicem non habent; quia nec in Taberna„ culo Domini quod Moyses fecerat, alius altaria non erigebat, aut deponebat, nisi tan„ tummodo Moyses & Aaron, qui summi Pontifices erant & quorum typum hodie in „ S. Ecclesia gerunt Episcopi. Filiorum quoque eorum normam reliqui Sacerdotes te„ nent. Assumentes etiam aliud exemplum de libro domini Bedæ, ubi ipse narrat, quod „ Olei infirmorum benedictio summis solummodo Pontificibus debetur. Quanto magis „ ea, quæ majora sunt, nullis aliis exercere licet nisi qui summi Pontificatus apicem „ tenent. Ideoque medicinam invenientes prædicti Pontifices & eruditi doctores renun„ tiaverunt domino Carolo prædicti Sacerdotes ut Chorepiscopus jam dicti Gauzoleni cæ„ cati Episcopi a tribus Episcopis in idipsum convenientibus ordinaretur". Dum hæc de-

decernerent Patres illi utique ad morem Gallicanæ Ecclesiæ oculos intenderunt, eumdemque morem ex posterum traditione ad illud usque tempus transmissum par est agnoscamus; neque enim indicio ullo demonstraretur Ecclesiæ disciplina ea in re variasse. Hæc est igitur sincera Antiocheni canonis interpretatio auctoritate traditionis asserta. Episcopalem ordinationem accipiebant & Chorepiscopi, sed imminutam; Episcopi enim a tribus, illi ab unico consecrabantur. Atque ex hoc ipso Gallicanæ Ecclesiæ judicio & omnium sæculorum traditione sincerus Canonis hujus sensus eruitur. Cum ergo Antiocheni Patres ordinationem Episcopalem Chorepiscopis asserunt, de imminuta hac ordinatione accipiendi sunt, ut ritu cum Episcopis communi & Chorepiscopi consecrarentur; sed illi consecratores plures, hi vero unicum haberent. Ex quo plane constat legitimam esse Canonis Antiocheni interpretationem quam Morinus, non vero illam, quam Basnagius asseruit. In eamdem mentem sanxerunt ejusdem Concilii Patres ut Gauzolenus quidam Chorepiscopus jam olim consecratus, a tribus Episcopis in idipsum convenientibus iterum ordinaretur. Satis ex his P. Alexandri sententiam confirmatam arbitror.

SCHOLION I.

In hac quæstione, pag. 179. editionis primæ, Religiosi Censores hanc propositionem notant: *Probabile est ex privilegio simplices Presbyteros posse Presbyteros & Diaconos ordinare.*

R. Non ita scripsi; sed, *Non improbabile visum est viris doctis, simplices Sacerdotes ex Summi Pontificis delegatione posse alios ordinare.* Canonistas & Theologos nominavi qui ita senserunt, eorum locos indicavi, quorum verba refert *Joannes Morinus* Exercitatione 4. *De Chorepiscopis*, cap. 3. cujus hic titulus est: *Recensentur multi Auctores antiqui & recentiores, qui docuerunt simplicem Presbyterum delegatione Pontificis posse Presbyteros & Diaconos ordinare ... Istarum sententiarum fundamenta explicantur.* Perperam mihi tribuitur a Religiosis Censoribus, quam refero, aliorum sententia, quam illis probabilem visam esse dixi, qui eam propugnarunt; sed quam probabilem ipse non putavi, quamvis ex ejus suppositione responderim, ut falsam adversariorum illationem ostenderem. Sed ex aliena sententia hanc Responsionem secundam attuli, primam vero Responsionem ex propria. Ex aliena sententia secundam afferens Responsionem ad Objectionem propositam, *S. Hieronymum* sum imitatus, qui ex aliorum sæpe opinione in Commentariis suis & Disputationibus loquitur; & in Apologia ad *Pammachium* pro libris adversus *Jovinianum*, monet plura esse genera dicendi: *Aliud esse γυμναστικῶς scribere, aliud δογματικῶς. In priori vagam esse disputationem, & adversario respondentem, nunc hæc, nunc illa proponere: argumentari ut libet, aliud loqui, aliud agere; panem, ut dicitur, ostendere, lapidem tenere. In sequenti autem aperta frons, &, ut ita dicam, ingenuitas necessaria est. Aliud est quærere, aliud definire: in altero pugnandum, in altero docendum est.* Probabile mihi non videri, quod simplices Presbyteri Presbyteros ordinare ex Pontificio privilegio possint; immo illud falsum & penitus improbabile me censere, constat ex iis quæ Dissertatione superiori respondi ad Objectiones *Blondelli* vigesimam sextam, vigesimam septimam, vigesimam octavam, vigesimam nonam & trigesimam, a pagina 134. ad paginam 144. Editionis primæ, §. 29. Editionis istius comprehensa. Constat ex Theologia nostra Dogmatica & Morali, lib. 2. Tract. *De Sacramento Ordinis*, cap. 3. Propositione 11. pag. 480. In hac denique Editione, loco, quem Religiosi Censores notant, addidi & rursus inculcavi (quamvis necesse non esset, quia satis intelligi poterat mens mea) sequendam non esse Theologorum & Canonistarum illorum sententiam, qui simplices Presbyteros ex privilegio Summi Pontificis Diaconos, & Presbyteros ordinare posse senserunt, *Utpote quæ Traditioni repugnat.*

SCHOLION II.

In eadem Quæstione *De Chorepiscopis*, pag. 182. Editionis primæ, Religiosi Censores hanc Propositionem notant: *Papa Nicolaus I. erravit in Decreto de Chorepiscopis, inconsiderate illud edidit.*

 R. Ver-

manus impositionem Episcoporum perceperint, & ut Episcopi consecrati sint, &c. Nec est, ait Basnagius, ut in rem suam urgeat Morinus illum Concilii ejusdem Antiocheni Canonem, seu ejusdem Canonis X. membrum alterum *Chorepiscopus ab Episcopo civitatis vel loci, cui adjacet, ordinetur.* Statuere enim hac lege voluerunt Patres Chorepiscopi ordinationem non quidem Metropolitano committi, a quo Episcopi consecrabantur, sed Episcopo proprio, non exclusis tamen aliis Episcopis pro ritu in Episcoporum ordinatione recepto. Hæc sunt, quæ majoris momenti affert Basnagius: nam reliqua, quæ congerit eo tendunt ut demonstrent ampliora esse Chorepiscoporum jura quam reliquorum Presbyterorum. Id vero & nos ultro admittimus; dummodo ab iis muneribus, quæ sunt solis Episcopis peculiaria ipsos absterreamus.

Age nunc de Ancyrano Canone disquiramus. Corruptum esse Græcum hujus Canonis textum vel ipse Basnagius cum cæteris agnoscit; ejus tamen emendationem aliam inferre oportet, ab illa quam ex Petavio heterodoxus exhibet. Petimus illam ex vetustissimis Latinis versionibus quarto, quintoque sæculo obtinentibus in Ecclesia, quarum est altera Dionysii Exigui, alia vero est, quam Isidorus mercator in sua collectione inseruit. Ita ergo Dionysius Exiguus can. XII. *Chorepiscopis non licere Presbyteros aut Diaconos ordinare; sed nec Presbyteris civitatis sine præcepto Episcopi vel literis in unaquaque parochia aliquid imperare, nec sine auctoritate literarum ejus in unaquaque Parochia aliquid agere.* Versio Isidori can. XIII. *Vicariis Episcoporum, quos Græci Chorepiscopos vocant, non licere vel Diaconos ordinare: sed nec Presbyteris civitatis sine Episcopi præcepto amplius aliquid imperare, vel sine auctoritate literarum in unaquaque Parochia aliquid agere.* Hæc ipsa versio multo emendatior datur a nostro Lucensi Codice VIII. sæculo exarato, cujus hæc sunt verba can. XII. *Vicariis Episcoporum quos Græci Chorepiscopos dicunt non licere Presbyteros vel Diaconos ordinare; sed nec Presbyteris civitatis sine Episcopi præcepto amplius aliquid imperare, vel sine auctoritate literarum ejus in unaquaque Parochia aliquid agere.* Hæc ergo sincera canonis emendatio ex qua nihil pro Basnagio exsculpitur. Ad Canonem Antiochenum vide quæ respondet P. Alexander; sed opponi huic posset auctoritas antiquissimæ versionis insertæ in codice quem Ecclesiæ Romanæ esse judicat Quesnellus, qui primus illum vulgavit in additionibus ad opera S. Leonis Papæ editionis a se curatæ; eamdemque ex vetustissimo Lucensi codice ego repræsentavi in supplemento Conciliorum; ita ergo ibi can. X. *Qui in locis, aut in vicis sunt constituti Chorepiscopi, non audeant manum imponere ordini cuique &c.* Cernis hic omnia omitti, quæ negotium nobis facessunt de ordinatione Episcoporum Chorepiscopis impensa? Verum ea etiam admissa, vide quo modo recepta in Ecclesia Latina traditio Canonem hunc interpretetur. Cum enim in Concilium Ratisbonæ convenissent Gallicani Patres, anno ex mea chronologia 768. de juribus Chorepiscoporum acturi hæc sanxerunt, quæ narrat vetustus auctor libelli de Episcopis Cænomanensibus, cujus verba ego dedi in meo supplemento Conciliorum de Concilio illo Ratisbonensi agens. En illa: „ Qua „ de re invenerunt sapientes & doctores ejusdem Caroli sapientissimi regis una cum „ legatis Apostolicis, & omnes Episcopi inter se sanxerunt secundum SS. Patrum instituta, ut nullus Chorepiscopus Chrisma conficeret, virgines sacraret, Spiritum Paraclitum traderet, neque Ecclesias dedicaret vel Altaria erigeret aut sacraret, etiam Oleos ad infirmos ungendos benediceret nisi a tribus esset ordinatus Episcopis; quæ vero omnia summis Sacerdotibus & non Chorepiscopis debentur, qui licet ordinationem habeant, tamen summi Pontificatus apicem non habent; quia nec in Tabernaculo Domini quod Moyses fecerat, alius altaria non erigebat, aut deponebat, nisi tantummodo Moyses & Aaron, qui summi Pontifices erant & quorum typum hodie in S. Ecclesia gerunt Episcopi. Filiorum quoque eorum normam reliqui Sacerdotes tenent. Assumentes etiam aliud exemplum de libro domini Bedæ, ubi ipse narrat, quod Olei infirmorum benedictio summis solummodo Pontificibus debetur. Quanto magis ea, quæ majora sunt, nullis aliis exercere licet nisi qui summi Pontificatus apicem tenent. Ideoque medicinam invenientes prædicti Pontifices & eruditi doctores renuntiaverunt domino Carolo prædicti Sacerdotes ut Chorepiscopus jam dicti Gauzoleni cæcati Episcopi a tribus Episcopis in idipsum convenientibus ordinaretur “. Dum hæc de-

decernerent Patres illi utique ad morem Gallicanæ Ecclesiæ oculos intenderunt, eumdemque morem ex posterum traditione ad illud usque tempus transmissum par est agnoscamus; neque enim indicio ullo demonstraretur Ecclesiæ disciplina ea in re variasse. Hæc est igitur sincera Antiocheni canonis interpretatio auctoritate traditionis asserta. Episcopalem ordinationem accipiebant & Chorepiscopi, sed imminutam; Episcopi enim a tribus, illi ab unico consecrabantur. Atque ex hoc ipso Gallicanæ Ecclesiæ judicio & omnium sæculorum traditione sincerus Canonis hujus sensus eruitur. Cum ergo Antiocheni Patres ordinationem Episcopalem Chorepiscopis asserunt, de imminuta hac ordinatione accipiendi sunt, ut ritu cum Episcopis communi & Chorepiscopi consecrarentur; sed illi consecratores plures, hi vero unicum haberent. Ex quo plane constat legitimam esse Canonis Antiocheni interpretationem quam Morinus, non vero illam, quam Basnagius asseruit. In eamdem mentem sanxerunt ejusdem Concilii Patres ut Gauzolenus quidam Chorepiscopus jam olim consecratus, a tribus Episcopis in idipsum convenientibus iterum ordinaretur. Satis ex his P. Alexandri sententiam confirmatam arbitror.

SCHOLION I.

In hac quæstione, pag. 179. editionis primæ, Religiosi Censores hanc propositionem notant: *Probabile est ex privilegio simplices Presbyteros posse Presbyteros & Diaconos ordinare.*

R. Non ita scripsi; sed, *Non improbabile visum est viris doctis, simplices Sacerdotes ex Summi Pontificis delegatione posse alios ordinare.* Canonistas & Theologos nominavi qui ita senserunt, eorum locos indicavi, quorum verba refert *Joannes Morinus* Exercitatione 4. *De Chorepiscopis*, cap. 3. cujus hic titulus est: *Recensentur multi Auctores antiqui & recentiores, qui docuerunt simplicem Presbyterum delegatione Pontificis posse Presbyteros & Diaconos ordinare*... *Istarum sententiarum fundamenta explicantur.* Perperam mihi tribuitur a Religiosis Censoribus, quam refero, aliorum sententia, quam illis probabilem visam esse dixi, qui eam propugnarunt; sed quam probabilem ipse non putavi, quamvis ex ejus suppositione responderim, ut falsam adversariorum illationem ostenderem. Sed ex aliena sententia hanc Responsionem secundam attuli, primam vero Responsionem ex propria. Ex aliena sententia secundam afferens Responsionem ad Objectionem propositam, *S. Hieronymum* sum imitatus, qui ex aliorum sæpe opinione in Commentariis suis & Disputationibus loquitur: & in Apologia ad *Pammachium* pro libris adversus *Jovinianum*, monet plura esse genera dicendi: *Aliud esse γυμναστικῶς scribere, aliud δογματικῶς. In priori vagam esse disputationem, & adversario respondentem, nunc hæc, nunc illa proponere: argumentari ut libet, aliud loqui, aliud agere; panem, ut dicitur, ostendere, lapidem tenere. In sequenti autem aperta frons, &, ut ita dicam, ingenuitas necessaria est. Aliud est quærere, aliud definire: in altero pugnandum, in altero docendum est.* Probabile mihi non videri, quod simplices Presbyteri Presbyteros ordinare ex Pontificio privilegio possint; immo illud falsum & penitus improbabile me censere, constat ex iis quæ Dissertatione superiori respondi ad Objectiones *Blondelli* vigesimam sextam, vigesimam septimam, vigesimam octavam, vigesimam nonam & trigesimam, a pagina 134. ad paginam 144. Editionis primæ, §. 29. Editionis istius comprehensa. Constat ex Theologia nostra Dogmatica & Morali, lib. 2. Tract. *De Sacramento Ordinis*, cap. 3. Propositione 11. pag. 480. In hac denique Editione, loco, quem Religiosi Censores notant, addidi & rursus inculcavi (quamvis necesse non esset, quia satis intelligi poterat mens mea) sequendam non esse Theologorum & Canonistarum illorum sententiam, qui simplices Presbyteros ex privilegio Summi Pontificis Diaconos, & Presbyteros ordinare posse senserunt, *Utpote quæ Traditioni repugnat.*

SCHOLION II.

In eadem Quæstione *De Chorepiscopis*, pag. 182. Editionis primæ, Religiosi Censores hanc Propositionem notant: *Papa Nicolaus I. erravit in Decreto de Chorepiscopis, inconsiderate illud edidit.*

R. Verbum iſtud *inconſiderate*, quod ſonare videtur injuriam, in Operibus meis non legitur, cum de Summi Pontificis Decretis loquor; id mihi gratis affingitur. Dixi, quod *curſim* & *ſummatim* reſpondere coactus fuerit *Nicolaus I.* ob negotiorum molem. Sed hæc excuſatio ipſius eſt, non injuria. Id ipſemet teſtatur initio laudatæ ad *Rodulphum* Archiepiſcopum Bituricenſem Epiſtolæ: *Quamvis*, inquit, *ſolito nunc anguſtius Eccleſiaſticis ſimus occupati negotiis, & ob id reſpondere tuis ſpatioſius nequeamus conſultibus, tamen ſancto tuo ſatisfacere deſiderio cupientes, aliqua ex his inſpirante Deo curſim exponere non omittimus*. Religioſos Cenſores forte movit, quod erraſſe *Nicolaum I.* fateor, ſi Ordinationes omnes e Chorepiſcopis omnibus factas ratas habuerit (quæ hypothetica Reſponſio eſt: Conditionem autem nihil in re ponere nemo neſcit.) Verum cum *Nicolai I.* Decretum omnino contrarium videatur Decretali *Leonis Tertii* ad Gallicanos Epiſcopos ſcriptæ, eligant quem potius erraſſe maluerint in hac Quæſtione ad meram Diſciplinam, non ad Fidem pertinente.

Nota.

EPiſtola Nicolai I. ad Rodulphum Bituricenſem an. 864. data inter ſuppoſititias eſt adnumeranda cum Cl. Thomaſſino *p.* 1. *l.* 2. *cap.* 2. Obſervat ibi, Carolo M. imperante, de Presbyteris, Diaconiſque a Chorepiſcopis ordinatis permagnam efferbuiſſe quæſtionem, eamque ſummi Pontificis examini expoſitam. Tam vero Pontifex, quam Gallicani Epiſcopi Concilii Ratisbonenſis judicarunt Chorepiſcopos nec eſſe, nec umquam fuiſſe Epiſcopos, ſubindeque ordinationes ab eis factas irritas habendas, iterandaſque, nulliter Neophytos confirmaſſe, nulliterque Virgines, Eccleſias, ſeu Aras conſecraſſe. Illud etiam Concilium addidit, nullum ex ſeptuaginta Diſcipulis, quorum locum Chorepiſcopi, ac Presbyteri implent, quæ Epiſcoporum ſunt peregiſſe. Similia habent alia poſteriora Concilia, ac inter alia Meldenſe, celebratum an. 845. c. 44. Quis modo vel ſomniare poterit Sanctum Pontificem Nicolaum, Canonum ſcientiſſimum, atque Eccleſiaſticæ traditionis tenaciſſimum, faciendum dixiſſe contra id quod ſui Prædeceſſores, & plura Concilia decreverant? Quis dicere audebit attuliſſe pro ſe tuendo ſeptuaginta Diſcipulorum exemplum, quo e contra uſum erat Concilium Ratisbonenſe ad removenda a Chorepiſcopis omnia ea, quæ propria ſunt Epiſcoporum? Si præterea extitiſſet hæc Nicolai epiſtola, non ita facile judicandum nullam illius rationem habituros Patres Concilii Metenſis an. 888. celebrati; ſed ideo putandum inhæſitanter ſtatuiſſe *can.* 8. iterum dedicandas Eccleſias a Chorepiſcopis conſecratas, juxta ea, quæ decreverant Damaſus, Innocentius, & Leo Summi Pontifices, quia vel Nicolai Epiſtola non extabat, vel ſuppoſititia habebatur. Addit Tommaſſinus vehementer Hincmarum illos Epiſcopos increpare, qui Chorepiſcopos ordinando, ut otio indulgerent, munia ipſis Epiſcopalia demandabant, quod Sedes Apoſtolica reprobaverat: unde ſi Pontificum auctoritate Hincmarus ſuas muniebat querelas, conſequens ſemper eſt Nicolai epiſtolam adulterinam habendam.

DISSERTATIO XLV.

DISSERTATIO ALTERUM ADVERSUS AERIANÆ HÆRESEOS CAPUT

DE PURGATORIO.

PRæcipuum *Aërii* errorem, quo Presbyteros Epiſcopis æquabat, Diſſertatione ſuperiori confutavimus: alterum in iſta ſuſcipimus refellendum, quo orationes pro defunctis damnabat: quem errorem Apoſtolici Hæretici, Petrobuſiani, Waldenſes, Lutherani & Calviniſtæ ſuſcitarunt.

QUÆ-

QUÆSTIO UNICA.

De Orationibus pro Defunctis.

ARTICULUS UNICUS.

ssiæ preces Defunctis Fidelibus prosint? Sive, utrum sit aliquis Defunctorum status, in quo possint Ecclesiæ orationibus juvari?

ndum primo, pro Sanctis visione Dei fruentibu preces non fundi ab Eccle-c jure fundi posse, quibus Deo supplicetur ut eos ab aliquo malo aut pœ- cum eo sint in statu qui ab omni mali genere, ab omni dolore, aut per- immunis est. Unde cum in antiquis Liturgiis, vel alibi a SS. Patribus offer-acrificium dicitur pro Patriarchis, Prophetis, Apostolis, Martyribus, de Sa-olatione intelligendum est, quatenus est Eucharisticum, non quatenus propi-m. Notum enim est illud S. Augustini, Serm. 17. de Verbis Apostoli: *Ideo ha-lesiastica Disciplina, quod Fideles noverunt, cum Martyres eo loco recitantur ad Dei, ubi non pro ipsis oretur; pro cæteris autem commemoratis Defunctis oretur. est enim orare pro martyre, cujus nos debeamus orationibus commendare.* Et il- Enchiridio, cap. 110. ubi de Sacrificiis, precibus, & eleemosynis, quæ pro Fi-s Defunctis in Ecclesia offeruntur, loquens: *Pro valde bonis*, inquit, *gratia-ctiones sunt.*

ponendum secundo, damnatis nullas posse prodesse orationes, vel Sacrificia, nec is ab Ecclesia offerri: cum nec ullo modo membra Christi sint & extra spem om-sint misericordiæ constituti, atque in æternum a beatitudine exules & flammis ul-bus devoti. Unde Sanctus Augustinus loco supra laudato ait, Ecclesiæ suffragia *valde malis nulla esse adjumenta mortuorum*. Quærimus igitur utrum sit medius quis status Defunctorum, inter beatitudinem æternam, & æternam damnationem, quo Ecclesiæ orationibus adjuvari possint: qui Animarum in Purgatorio detentarum tus vocatur.

Supponendum tertio, peccatum omne mortale non esse, cui æterna pœna secundum stitiæ divinæ leges debeatur; sed leviora quædam esse peccata, & ex natura sua ve-ialia, quæ gratiam & charitatem non extinguunt ratione, quorum dictum est: *Septies adit justus*. Ob quæ viri etiam justi veraciter dicunt in Oratione Dominica: *Dimitte obis debita nostra*. Nam *Si dixerimus quia peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, & veritas in nobis non est* (1. Joann. 1.) *De verbo certe otioso quod locuti fuerint homines, rationem reddent in die judicii*; (inquit Christus *Matth.* 12.) Verbum au-tem otiosum mortale peccatum esse nemo dixerit. Illud præterea peccatorum discrimen evidenter demonstratur ex illis Christi verbis Matth. 5. *Omnis, qui irascitur fratri suo, reus erit judicio. Qui autem dixerit fratri suo: Raca, reus erit Concilio. Qui autem di-xerit: Fatue, reus erit gehennæ ignis.* Alludit Christus ad triplex tribunal, quod in Re-publica Judæorum extitit; primum, Triumvirum, in quo de minoribus causis disce-ptabatur. Secundum, viginti trium judicum, qui gravioribus de causis & capitalibus cognoscebant. Tertium LXXII. Judicum, quod magnum Synedrium, seu Concilium vo-cabatur: in quo de rebus gravissimis, maximeque publicis, ut de pace & bello, de Re-ligione, de falso Propheta, de summo Sacerdote judicium ferebatur. Ut igitur varia peccatorum genera, gradusque varios, necnon & pœnarum ipsis debitarum Christus o-stendat, eum, qui irascitur fratri suo tam gravi pœnæ obnoxium fore in Dei judicio significat, proportione & analogia quadam, quanta plectebantur in Republica Hebræo-rum, qui a minori Synedrio XXIII. Judicum, quod Judicium dicebatur, damnati erant. Eum qui dixerit fratri suo Raca, majores pœnas daturum in divino judicio, illis pro-portione quadam respondentes, quæ damnatis in Synedrio majori, seu Concilio irroga-bantur. Eum tandem, qui fratrem suum fatuum vocaverit, gravioribus longe pœnis

ac

ac diuturnioribus addicendum, scilicet gehennæ ignis æterni. Lege Sanctum Augustinum, lib. 1. *De sermone Domini in monte*, cap. 19. Ex his patet, omnia peccata gehennam, ignis seu pœnam æternam non promereri. De his S. Augustinus *in Enchiridio*, cap. LXX. *De quotidianis autem brevibus levibusque peccatis*, inquit, *sine quibus hæc vita non ducitur, quotidiana oratio Fidelium satisfacit. Eorum est enim dicere, Pater noster qui es in cœlis, qui jam Patri tali regenerati sunt ex aqua & Spiritu Sancto. Delet omnino hæc oratio minima & quotidiana peccata.* Alterius autem generis peccata, ex genere scilicet suo mortalia, & æternæ pœnæ obnoxia, ibidem descripserat. *Sane cavendum est* (inquit) *ne quisquam existimet infanda illa crimina, qualia qui agunt, regnum Dei non possidebunt, quotidie perpetranda, & eleemosynis quotidie redimenda. In melius quippe est vita mutanda, & per eleemosynas de peccatis præteritis est propitiandus Deus, non ad hoc emendus quodammodo, ut ea semper liceat impune committere. Nemini enim dedit laxamentum peccandi, quamvis miserando deleat jam facta peccata, si non satisfactio congrua negligatur.*

Idem constat ex lib. *Quæstionum octoginta trium*, Quæstione 26. *Alia sunt*, inquit, *peccata infirmitatis, alia imperitiæ, alia malitiæ. Infirmitas contraria est virtuti; imperitia contraria est sapientiæ; malitia contraria est bonitati. Quisquis igitur novit quid sit virtus & sapientia Dei, potest existimare quæ sint peccata venialia. Et quisquis novit quid sit bonitas Dei, potest existimare quibus peccatis certa pœna debeatur, & hic & in futuro sæculo. Quibus bene tractatis, probabiliter judicari potest, qui non sint cogendi ad Pœnitentiam luctuosam, & lamentabilem, quamvis peccata fateantur: & quibus nulla omnino speranda sit salus, nisi sacrificium obtulerint Deo spiritum contribulatum per Pœnitentiam.*

Supponendum quarto, Deum peccatoribus vere pœnitentibus, quibus reconciliatur, non semper pœnam omnem dimittere, quæ temporaliter luenda est, sed pœnam dumtaxat æternam, cujus debitum cum amicitia Dei stare non potest. Id satis superque probat celebris Scripturæ sacræ locus 2. *Regum* 12. David a Nathano Propheta increpitus ait: *Peccavi Domino. Dixitque Nathan ad David: Dominus quoque transtulit peccatum tuum: non morieris. Verumtamen, quoniam blasphemare fecisti inimicos Domini, propter Verbum hoc, filius qui natus est tibi, morte morietur.* Id constat etiam ex doctrina Sancti Augustini Tractatu 124. in Joannem. *Cogitur*, inquit, *homo tolerare etiam remissis peccatis; quamvis, ut in eam veniret miseriam, primum fuerit causa peccatum. Productior est enim pœna, quam culpa, ne parva putaretur culpa, si cum illa finiretur & pœna. Ac per hoc, vel ad demonstrationem debitæ miseriæ; vel ad emendationem labilis vitæ; vel ad exercitationem necessariæ patientiæ, temporaliter hominem detinet pena, etiam quem jam ad damnationem sempiternam reum non detinet culpa.*

Supponendum 5. nullum dimitti posse ordinaria lege, absque satisfactione peccatum, quoad pœnam omnem ipsi debitam. Exposcunt enim divinæ justitiæ leges, ut peccatum nullum impunitum maneat. Nisi puniatur ab homine in seipsum per Pœnitentiam animadvertente, a Deo puniatur necesse est. Misericordia namque divina Justitiæ jura non violat, sed servat. Unde quamvis dimittendo peccatum, æternæ pœnæ debitum expunxerit, non absolvit a debito pœnæ temporaneæ subeundæ, ut Justitiæ fiat satis.

Hinc satisfactionis necessitas & officium. Qua de re, Sanctus Augustinus Enarratione in Psalmum 50. *Justum invocas*, inquit, *odit peccata. Si justus est, vindicat in peccata: si justus est, utique non poteris auferre a Domino Deo justitiam ejus. Implora misericordiam, sed attende justitiam. Misericordia est ut ignoscat peccanti, justitia est ut puniat peccatum. Quid ergo? Quæris misericordiam? Peccatum impunitum remanebit? Respondeat David, respondeant lapsi, respondeant cum David, ut misericordiam mereantur sicut David, & dicant: Non, Domine non erit impunitum peccatum meum ... Novi justitiam ejus, cujus quæro misericordiam. Non impunitum erit, sed ideo nolo ut tu me punias, quia ego peccatum meum punio. Ideo peto ut ignoscas, quia ego agnosco.*

Supponendum sexto, fieri posse, & vero plerumque fieri, ut Justi cum levioribus peccatis hac ex vita migrent; vel a pœnarum temporalium, quibus, propter peccata jam di-

fed nondum congrua satisfactione purgata, & obnoxii tenentur, debito non
. Unde cum nihil coinquinatum in Regnum Cœlorum introire possit, nulliusmæ reatus cum æterna beatitudine cohærere; necesse est prius expungi in Juve leviorum peccatorum sordes, sive temporalium debitum pœnarum. Quod si ius mortalis vitæ curriculum factum non sit, fiat oportet post migrationem anicorpore. Hinc Purgatorii afferendi necessitas. Unde Sanctus Augustinus ait, lib. Civitate Dei, cap. 24. *Pro defunctis quibusdam, vel ipsius Ecclesiæ, vel piorum ndam exauditur oratio: sed pro his, quorum in Christo regeneratorum nec usque vita male gesta est, ut tali misericordia judicentur digni non esse; nec usque adeo ut talem misericordiam reperiantur necessariam non habere.*

ponendum septimo, ad Fidem minime pertinere Quæstiones de loco Purgatorii, vel in hoc mundo & super terram; vel in aere caliginoso, ubi Dæmones verr; vel in Inferno Damnatorum; vel in vicino terram subtus loco, purgentur aniquibus eluendum aliquid superest. 2. De qualitate pœnæ sensibilis, quam Aniin Purgatorio detentæ patiuntur: an sit verus & corporeus ignis, an caligo & mœan quispiam alius a Dei Justitia miris, sed veris modis puniente, inflictus crucia- 3. De purgatoriæ pœnæ duratione, quoad singulas animas ipsi addictas. Quamm enim Dominici Soto, *in 4. Sententiarum Dist. 19. Q. 3. Art.* 2. nullam animam a. decem annos ad Purgatorii pœnas damnari, sentientis opinio, nullos e Theologis atores habeat, incertum prorsus est, quot annis illarum pœna definiatur. Solus ille it, qui delicta intelligit, & punit Deus. Id unum itaque Catholicos inter & Proantes in controversiam venit, utrum Purgatorii Dogma Catholicum sit; id est utrum es doceat aliquem esse Defunctorum statum, in quo pœnis temporaneis expientur, quibus Ecclesiæ precibus liberari, vel in iis sublevari possint.

PROPOSITIO I.

urgatorium, & Preces pro Defunctis, etsi Scripturæ Sacræ loca omnia non invicte probant, quæ a Theologis nostris Polemicis adducuntur: quædam tamen hoc Fidei dogma demonstrant; adeoque illud negare summæ pervicaciæ & impietatis est.

PRimus locus quo uti solent Polemicorum Theologorum plurimi, petitur ex cap. 4. libri Tobiæ. *Panem tuum*, inquit, *& vinum tuum super sepulturam justi constitue, & noli ex eo manducare & bibere cum peccatoribus*. Sed nihil adversus Heterodoxos evincit iste locus; non enim præcipit filio Tobias, ut panem suum pauperibus eroget, ut Justis Defunctis eleemosyna illa prosit. Certe mos erat olim in Ecclesia, ut supra Martyrum sepulchra celebrarentur Agapes, vel cibi deferrentur, sacrorum locorum contactu sanctificandi. Nemo tamen inde infert existimasse Fideles, eleemosynas quæ ex illis cibis in pauperes erogarentur, Martyribus prodesse.

Secundus locus est 1. *Reg.* 31. ubi legimus, habitatores Jabes Galaad, audita morte Saul & filiorum ejus, tulisse eorum cadavera de muro Bethsan, & combussisse in Jabes, & tulisse ossa eorum, & sepelisse in nemore Jabes, & jejunasse septem diebus. Item 2. *Regum c.* 1. ubi David audita Saulis nece, *Apprehendens vestimenta sua, scidit, omnesque viri qui erant cum eo, & planxerunt, & fleverunt, & jejunaverunt usque ad vesperam, super Saul, & super Jonatham filium ejus, &c.* Sed ista loca nihil evincunt. Non enim pro defuncto Saule & filiis ejus hæc suscepta jejunia vel a viris Jabes, vel a Davide, indicat Scriptura, ut a Purgatorio liberarentur, si forte in eo ad luendas peccatorum pœnas detenti essent, sed ad luctum & dolorem de ipsorum morte his argumentis testandum. Unde David, ejusque aulici dicuntur flevisse super Saulem & Jonatham, & super eos jejunasse, *eo quod corruissent gladio*. Certe & scissio vestium, & fletus, & planctus, & jejunium, eodem animo suscepta significantur a Davide. Nemo autem dixerit ipsum vestimenta scidisse, & flevisse ut animas defunctorum juvaret. Nec verisimile est, Davidem, qui Saulem desperabundum, & a Deo derelictum obiisse noverat, existimasse quod in purgatorium dumtaxat detrusus esset, inde-

deque suo jejunio liberandus, & in Abrahæ sinum efferendus. Idem de jejunio quod ob mortem Abner suscepisse refertur (*II. Regum cap. 3.*) dicendum est. Constat namque ex Scriptura Davidem eo tantum animo jejunasse, ut suspicionem cædis Abner a se amoliretur solemni luctus ob ejus mortem sui testificatione. Scilicet cum Joab insidiose Abner occidisset, David audito proditionis ac cædis nuntio, ait: *Mundus ego sum, & regnum meum apud Dominum usque in sempiternum a sanguine Abner filii Ner.* Exinde jussit populo ut scinderet vestimenta, & accingeretur saccis, & plangeret ante exequias Abner; cujus ipse feretrum secutus, super tumulum ejus flevit, laudibus exornavit defunctum. *Et clara adhuc die juravit, dicens: Hæc faciat mihi Deus & hæc addat, si ante occasum Solis gustavero panem, vel aliud quidquam; & cognovit universus Israel in die illa, quoniam non actum fuisset a Rege ut occideretur Abner filius Ner.* Beda quidem Venerabilis in fine Expositionis allegoricæ in *Samuelem*, jejunium habitatorum Jabes ob Saulis mortem exponens ait: *Recte & ad literam pro mortuis, ut ad requiem pervenire valeant, septem diebus jejunatur: quia post sex hujus sæculi ætates, in quibus carne laboramus, septima est in illo sæculo ætas requietionis animarum carne exutarum.* Sed unius Auctoris Ecclesiastici expositio, & quidem allegorica, ut præfert titulus operis, non probat Scripturam sacram eo sensu esse intelligendam, quo ipse interpretatur.

Tertius locus petitur ex Psalmo 6. & 37. in quibus David misericordiam Dei exorans, ait: *Domine, ne in furore tuo arguas me, neque in ira tua corripias me.* Quibus verbis Inferni, & Purgatorii pœnas significari Sanctus Augustinus & Sanctus Gregorius Magnus innuunt: quod plus sit in furore arguere, quam in ira corripere: illudque adeo ad æternam damnationem, istud ad Purgatorii pœnas referatur. *Futurum est* (inquit Sanctus Augustinus) *ut quidam in ira Dei emendentur, & in indignatione arguantur. Et forte non omnes qui arguuntur, emendabuntur, sed tamen futuri sunt in emendatione quidam salvi. Futurum est quidem, quia emendatio nominata est, sic tamen quasi per ignem. Futuri autem quidam qui arguentur, & non emendabuntur. Nam utique arguet eos quibus dicet: Esurivi, & non dedistis mihi manducare, &c. Hæc iste graviora formidans, excepta vita ista in cujus malis plangit & gemit, rogat, & dicit: Domine, ne in indignatione tua arguas me. Non sim inter illos quibus dicturus es: Ite in ignem æternum ..... Neque in ira tua emendes me, ut in hac vita purges me, & talem me reddas, cui jam emendatorio igne non sit opus, propter eos qui salvi erunt, sic tamen quasi per ignem. Quare, nisi quia hic ædificant supra fundamentum ligna, fœnum, stipulam? Ædificarent autem aurum, argentum, lapides pretiosos, & de utroque igne securi essent: non solum de illo æterno qui in æternum cruciaturus est impios; sed etiam de illo qui emendabit eos, qui per ignem salvi erunt.*

Sanctus vero Gregorius, sive potius alter Auctor sub ejus nomine, in primum Psalmum Pœnitentialem hæc habet: „ Sicut major est furor quam ira, ita arguere majus
„ est, quam corripere. Eos corripimus, quos amantes emendamus. Et quia post mor-
„ tem carnis alii æternis deputantur suppliciis, alii ad vitam per ignem transeunt Pur-
„ gationis, fidelis anima non solum furorem timet, sed etiam iram abhorret, teste B.
„ Augustino, *&c.* Dicat ergo fidelis anima, quid fecit considerans, & quid sit receptu-
„ ra contemplans: Domine, ne in furore tuo arguas me, neque in ira tua corripias me;
„ ac si aperte dicat: Hoc solum tota cordis intentione flagito, ne me in illo tremen-
„ do examine vel cum reprobis ferias, vel cum purgandis, flammis ultricibus affligas.
„ *Et intelligenda esse ait, quasi dicat*: Scio futurum esse, ut post hujus vitæ exitum alii
„ flammis expientur Purgatoriis, alii sententiam æternæ subeant damnationis; sed quia
„ illum transitorium ignem omni tribulatione æstimo præsenti intolerabiliorem; non
„ solum in furore æternæ damnationis opto non argui, sed etiam in ira transeuntis
„ timeo corruptionis purgari. Tu ergo, Domine, cui in spiritu meo servio, quem o-
„ mnium Salvatorem esse cognosco, ne arguas me in furore damnationis perpetuæ,
„ neque corripias me in ira expurgantis vindictæ. „ Verum quamquam hunc esse loci illius sensum interpretatione sua admodum probabiliter suadeant duo illi Patres: id tamen eorum non demonstrat auctoritas, cum alii Patres hunc locum non minus com-

mode

mode exponant de pœnis quas Deus irrogat hac in vita, quas ne sibi eo modo infligat Deus quo impœnitentibus & reprobis infligit, Rex pœnitens deprecatur, neve pro meritis puniat, sed corripiat ut pater. Quo pacto Jeremias orabat, cap. 10. *Corripe me, Domine, verumtamen in judicio, & non in furore tuo*. Ita exponit Theodoretus in Psalmum 6. *Non precatur*, inquit, *ut non reprehendatur, sed ne cum furore reprehendatur: neque petit ut non castigetur, sed ne cum ira hoc patiatur. Paterne me*, inquit, *corripias, non judicis ritu; medici more, non tortoris. Ne metiaris vindictam peccato, sed benignitate justitiam tempera*. Ita & Sanctus Ambrosius in Psalmum 37. *Non ergo*, inquit, *penitus sibi peccatum remitti postulat, sed moderata solutione deleri, hoc est, ut in futurum ejus memoria deleatur . . . Recognoscit igitur Propheta culpam suam, videt vulnera, curari postulat. Qui sanari vult, argui non reformidat; sed non vult argui in furore, sed in verbo Dei. Verbum Dei sanitas est. Sic enim legimus: Misit verbum suum, & sanavit eos. Non vult erudiri in ira, sed in doctrina: ut si medicum roges ne secet vulnus tuum, sed medicamentum apponat, urget medicamento, sed non secat. Denique est dolor, sed non supra mensuram doloris. Mordet, sed non cruentat*.

Sanctus Bernardus furorem intelligit, quo Deus Angelum arguit in cœlo se extollentem: iram qua hominem corripuit in Paradiso peccantem. Sic enim Sermone 69. in Cantica: „ Utinam discam non superbire, sed unctione potius, quam ultione magistra. „ Domine ne in furore tuo arguas me, sicut Angelum extollentem se in cœlo; neque „ in ira tua corripias me, sicut hominem in Paradiso. Ambo iniquitatem meditati sunt, „ altitudinem affectantes, ille potentiæ, iste scientiæ... Verum utraque altitudo deje„cta est, sed in homine mitius... Nam Angelo in furore punito, immo damnato, „ homo iram tantum sensit, & non furorem. Nempe cum iratus fuit, misericordiæ re„cordatus est. Propter hoc semen ejus filii iræ, non furoris, usque in hodiernum diem. „ Si furoris filius nasceretur, aut non contigisset, aut non profuisset renasci. Vis vi„dere furoris filium? Si vidisti Satanam tamquam fulgur cadentem de cœlo; quod est „ in impetu furoris præcipitatum. Denique non est recordatus misericordiæ suæ: quia „ cum iratus fuerit misericordiæ recordabitur, non cum jam usque ad furorem exarse„rit... Ergo in furore diabolus judicatus est: quia inventa est iniquitas ejus ad odium: „ Hominis autem ad iram, & ideo in ira corripitur. “ Ex his perspicuum est Purgatorium ex laudato Psalmi 37. loco demonstrative non probari, sed probabiliter tantum suaderi.

Quintus locus est Psalmi 65. *Transivimus per ignem & aquam, & eduxisti nos in refrigerium*. Quem de aqua Baptismi, & de igne Purgatorio exponunt Origenes Homilia 25. in Numeros, & Sanctus Ambrosius in Psalmum 36. Verum ea interpretatio coacta est. Melius ignis & aquæ nomine tribulationes vitæ præsentis intellexerunt Sanctus Gregorius Nazianzenus Oratione 2. contra Julianum, & Oratione 16. in electione Eulalii: & Sanctus Cyrillus Alexandrinus in Micheæ c. 1. Eodem sensu verba Domini intelligenda sunt, Isaiæ 43. dicentis: *Cum transieris per aquas, tecum ero, & flumina non operient te, cum ambulaveris in igne, non combureris, & flamma non ardebit in te*. Sanctus Augustinus transitum explicat per adversa & prospera, quia ignis adversitatis urit, aqua prosperitatis corrumpit; & vas igne solidatum aquam non timet; si solidatum igne non fuerit, tamquam lutum solvitur. Idcirco in exorcizando adhiberi prius ignem, Spiritu immundo clamante, Ardeo; postea veniri ad aquam Baptismatis, denique in refrigerium æternæ beatitudinis (*Enarratione in Psalmum* 65.) Sanctus Bernardus tristia & mollia pariter exponens, ait deorsum esse locum, quem sibi totum vendicat ignis absque gutta etiam aquæ; & sursum, quem lætificat fluminis impetus, voluptatis torrens, calix inebrians. In hoc medio boni & mali scientiam contineri, voluptatis & tribulationis experimentum, diem & noctem: beatum esse qui pertransit utrumque, nec voluptati inhærendo, nec in tribulatione deficiendo. (*Serm. de S. Malachia*.)

Quintus locus est Isaiæ 4. *Si abluerit Dominus sordes filiorum & filiarum Sion, & sanguinem Jerusalem laverit de medio ejus, in spiritu judicii, & spiritu combustionis*. Quem locum de Purgatoriis penis Sanctus Augustinus videtur exponere, *lib.* 20. *de Civita-*

vitate Dei cap. 25. Sed bona fide fatendum est, hoc Isaiæ oraculum de Purgatione quorundam in extremo judicio per ignem, qui ante faciem Christi judicis præcedet, a Sancto Augustino intelligi, non de pœnis Purgatoriis, quas justi, quibus eluendum aliquid superest, post mortem subeunt. Nec in illa expositione constans est Sanctus Augustinus, qui aliam statim subjungit, quæ sit forte convenientior. *Nisi forte* (inquit) *sic eos dicendum est emundari a sordibus, & eliquari quodammodo, cum ab eis mali per pœnale judicium separantur, ut illorum segregatio atque damnatio purgatio sit istorum, quia sine talium de cætero commixtione victuri sunt.*

Sancti vero Hieronymi interpretatio nequidem indicat Purgatorium; sed Spiritum sanctum intelligit, a quo sordes in Baptismo abluuntur. *Tunc*, inquit, *salvabuntur reliquiæ de Israel, quando in Baptismate Salvatoris eis fuerint peccata dimissa, & ille sanguis ablutus, quem super se errans populus imprecatus est: Sanguis ejus super nos, & super filios nostros... Et nota, quod sordes filiarum Sion laverit Spiritu judicii, sanguinem autem Jerusalem Spiritu combustionis. Quod enim leve est, lavatur: quod gravius, exuritur. De quo judicii Spiritu & Spiritu combustionis Joannes Baptista in Evangelio loquebatur. Ego baptizo vos in aqua: qui autem post me venit, ipse vos baptizabit in Spiritu sancto, & igne. Ex quo discimus, quod homo tantum aquam tribuat, Deus autem Spiritum sanctum, quo & sordes abluuntur, & sanguinis peccata purgantur.*

Sextus locus est Isaiæ 9. *Succensa est quasi ignis impietas, veprem & spinam devorabit: & succendetur in densitate saltus, & convolvetur superbia fumi.* Quæ verba exponens Sanctus Basilius, ignis Purgatorii meminit. *Si per confessionem* (inquit) *detexerimus peccatum, jam succrescens gramen arefecimus, dignum plane quod depascatur ac devoret Purgatorius ignis.* Verum hæc Sancti Basilii expositio mystica est. Literalis hic esse videtur hujus loci sensus: Sicut ignis in silvam immissus primo vepres & spinas corripit, deinde per frutices, arbores, totamque silvam proserpit ac pervadit, ita ut tota densitas saltus elatione sive altitudine fumi ad cœlum ascendentis convolvatur: ita impietas in Israele primo vepres & spinas, id est, ignobiles corripuit; deinde per arbores & cedros, id est, nobiles & proceres grassata, omnia peccati incendio populata est, ut totum Israelem convolverit, qui proinde totus divina ultione convolvetur.

Septimus locus est Micheæ 7. *Ne læteris inimica mea super me, quia cecidi: consurgam, cum sedero in tenebris, Dominus lux mea est. Iram Domini portabo, quoniam peccavi ei, donec causam meam judicet, & faciat judicium meum: educet me in lucem, videbo justitiam ejus.* Istius enim loci sensum hunc esse volunt quidam Interpretes: Iram Domini portabo hic, vel in Purgatorio. Sed longe alius est hujus loci sensus, ex Sancto Hieronymo illum exponente. Ibi enim Jerusalem inducitur loquens contra Babylonem & cæteras gentes, quæ sibi insultaverant: *Ne lætemini in ruina mea: quia Domino miserante consurgam: postquam sedero in captivitate, educet me ille de tenebris, & erit lux mea. Iram Domini sustinebo; quia me scio meruisse quod passa sum: donec ulciscar de gentibus, & fiat judicium meum. Novi quippe quod me sit educturus in lucem, & videbo justitiam ejus, & aspiciet inimica mea Babylon, & cæteræ gentes in circuitu, & operietur confusione, quæ nunc dicit insultans: Ubi est Dominus Deus tuus?*

Octavus locus est Zachariæ 9. *Tu quoque in sanguine Testamenti tui emisisti vinctos tuos de lacu, in quo non est aqua.* Quem locum melius convenire liberationi animarum ex Purgatorio, quam ex Limbo, contendit Bellarminus: Primo, quia rectius vinctæ dicuntur. Secundo, quia in Purgatorio non est aqua consolationis, quæ est in Limbo. Sed futiles sunt hæ rationes. Quidni enim vincti dici possunt, qui in Limbo detinebantur ad usque Passionem Christi qua cœlum reseratum est, & qui ab ipso captivitate soluti dicuntur? *Ascendens* nempe *in altum captivam duxit captivitatem?*

Quidni vero in Purgatorio dicamus esse aquam consolationis, ubi spes & securitas de beatitudine æterna & amor Dei inamissibilis patientes justorum animas consolatur? Sed nec de Limbo, nec de Purgatorio hunc locum exponit S. Hieronymus, verum de Inferno damnatorum, cui addicendum erat universum hominum genus, nisi Sanguine Christi ab æternarum debito pœnarum liberatum fuisset. *Tu quoque in sanguine testamenti*, sive pacti tui, *emisisti vinctos tuos de lacu, in quo non est aqua*: Id est, (ut expo-

exponit S. Hieronymus) *in sanguine passionis tuæ, eos qui vincti in carcere tenebantur Inferni, in quo non est ulla misericordia, tua clementia liberasti. . . . In hoc lacu Inferni morabatur dives ille quondam purpuratus, cujus lingua magniloqua pœnarum exurebatur incendiis, & in tantum non habebat ulla aquarum refrigeria, ut extremi digiti pauperis tincti in aqua refrigerium postularet. Rursumque ad ipsos qui vincti erant, & Christi misericordia liberandi, sermo dirigitur: Convertimini ad munitionem vincti spei. Et est sensus: Qui nunc vincti estis, & immiti atque terribili Inferno tenemini, qui solutionem vinculorum in Christi speratis adventu, convertimini ad munitionem: sive, sedebitis in munitione, de qua scriptum est.* (Proverb. 10.) *Munimentum sancti timor Domini . . . . Hanc autem munitionem ad quam Deus cohortatur vinctos spei, sive vinctos sperantes Ecclesiæ, non aliam debemus accipere, nisi habitationem Paradisi, in quam primus cum Domino Latro ingressus est: & idcirco per Zachariam provocantur ad munitionem: quia jam tunc ex illo tempore Dominus promittebat, ut pro brevi tribulatione æterna reciperent prœmia.* Nomine lacus in quo non est aqua, vel Infernum in quo non est vita, quæ symbolo aquæ significatur; vel idolorum fallaciam, interpretatur S. Cyrillus, a quibus Christus Servator eos liberavit, quos charitatis suæ vinculis constrinxerat. Concinit Theodoretus: „ Hunc autem locum, *inquit*, sive de morte æterna, sive „ de errore idolorum velit quis intelligere, a veritate non aberrabit. Sic enim & per „ Jeremiam ait universorum Deus: Duo mala fecit populus meus: Me dereliquerunt „ fontem aquæ vivæ, & foderunt sibi cisternas dissipatas, quæ continere non valent „ aquas. Sic autem laboriosum & inutilem cultum idolorum nuncupavit. Nam misere „ laborantes in idolis colendis, nullos ex his fructus cœperunt, sed insuper vitæ ja„ cturam fecerunt. Cum in hoc lacu vincti essent homines, Christus Dominus eos sol„ vens & educens, ac pretioso Sanguine libertatem eis donans, ad viam vitæ illos emi„ sit, cum eis novum Testamentum dedit. Hic igitur Zachariæ locus nihil ad Purga„ torium pertinet.

Nonus locus est Malachiæ 3. *Ipse enim quasi ignis conflans, & quasi herba fullonum: & sedebit conflans, & emundans argentum, & purgabit filios Levi.* At Purgatorium non magis demonstrat hic locus, quam præcedentes. Illum enim ad purgationem Justorum, qui supremi judicii tempore superstites erunt, qui per ignem, quo mundus conflagravit, purgabuntur, S. Augustinus refert, lib. 20. *de Civit. Dei*, cap. 25. Sic interpretatur & S. Hieron. *Tunc*, inquit, *vocabit cœlum desuper, & terram, ut dijudicent populum suum: flumina ignis trahent ante eum, peccatores quosque volventia. Ignis autem dicitur Dominus, & ignis consumens: ut lingua nostra, fœnum, stipulamque comburat. Et non solum ignis, sed & herba fullonum. Ipse his qui peccant graviter, ignis conflans est atque consumens: qui autem levia peccata committunt, herba fullonum, ut lotis munditiam restituat.*

Decimus locus petitur ex libri 2. *Machabæorum*, cap. 12. ubi refertur: *Virum fortissimum Judam, facta collatione, misisse duodecim millia drachmas argenti Hierosolymam, offerri pro peccatis mortuorum sacrificium, bene & religiose de resurrectione cogitantem:* sive de immortalitate animæ, cujus fides resurrectionis dogma adstruit: *& quia considerabat, quod hi qui cum pietate dormitionem acceperant, optimam haberent repositam gratiam. Sancta ergo & salubris est cogitatio pro defunctis exorare, ut a peccatis solvantur:* Id est a peccatorum pœnis, quæ solemni & vulgata sacræ Scripturæ phrasi peccata nuncupantur.

Hujus auctoritatem testimonii, quod certe demonstrativum est, eludere conantur Heterodoxi, rejiciendo Libros Machabæorum ex Canone. Sed debile esse istud causæ desperatæ præsidium, & erroneam plane responsionem faciie evincitur. Vetus enim Ecclesia, & heroicorum nominis Christiani temporum, (ut Calviniani vocant) Doctores, utrumque Machabæorum librum sacrum & Canonicum esse senserunt, ejusque verbis ut sacris usi sunt, sive ad fidem confirmandam, sive ad mores instituendos, ut probavi in Historia Ecclesiastica Veteris Testamenti, Ætate sexta, Dissertatione septima, Articulo 8. ubi etiam Hæreticorum objectionibus adversus canonicam librorum auctoritatem respondi. Sed quamvis Machabæorum libri Canonici non essent, quod absque

Hæresi

Hæresi dici non potest; eorum tamen auctoritas, cujus non levius pondus esset quam Historiæ Josephi, vel Historiarum, quæ Gentium origines, mores & gesta referunt, id saltem conficeret, morem orandi pro defunctis, & offerendi pro ipsis sacrificia, fuisse apud Judæos traditione firmatum: quem morem nec Christus, nec Apostoli, nec ullus virorum Apostolicorum & veterum Patrum ipsis vitio vertit. In eo itaque nihil irreligiosum erat.

His e Testamento Veteris discussis locis, ad Novum pergendum est, in quo primus omnium occurrit hic pro fide Purgatorii locus, & quidem demonstrative ipsum probans *Matth.* 12. ubi Christus ait: *Quicumque dixerit verbum contra Filium hominis, remittetur ei: qui autem dixerit contra Spiritum Sanctum, non remittetur ei, neque in hoc sæculo, neque in futuro.* Supponit ibi Christus evidenter, aliqua in futuro sæculo remitti peccata. Alioqui humano modo non esset locutus, sed inepte omnino, quod vel cogitare impium est: sicut inepte quis diceret: Neque in hoc sæculo nubam, neque in futuro, quia in futuro sæculo nuptiæ nullæ sunt. Et si creditori dicat debitor, mille quos tibi debeo nummos, nec in hoc sæculo, nec in futuro tibi solvam, ineptus, irrisorius, & ab humano loquendi more alienus merito judicabitur hic sermo: quia debita hominibus in alio sæculo non solvuntur. Si nulla igitur in altera vita peccata remitterentur, ineptus esset, & a communi loquendi more alienus hic sermo Christi Domini: Non remittetur ei neque in hoc sæculo, neque in futuro. Quædam itaque peccata in futuro sæculo remitti, ex hoc loco compertum est. Porro non remittuntur damnatis, qui a Christo sunt penitus alieni: & in inferis nulla est redemptio. Non remittuntur Beatis, in quibus nullum omnino peccatum est; nulla macula, vel levissima labes: cum nihil coinquinatum intret in regnum cœlorum. Superest igitur ut remittantur iis, qui in medio quodam statu constituti sunt, qui scilicet in Gratia sanctificante, & charitate decessere, sed levibus obnoxii peccatis a quibus purgari debent, vel peccatorum pœnis, quas luere, antequam Dei beatifica visione donentur.

Hunc Sancti Matthæi locum ita intelligendum esse, magna Ecclesiæ lumina confirmarunt, quos hanc interpretationem in Ecclesia invenisse credere par est. Neque enim contrarium Fidei, pietati, & Ecclesiæ menti sensum, Christi verbis S. Augustinum affinxisse verisimile est. Is autem libro 21. de Civitate Dei, cap. 13. & 24. ex Christi verbis de quibus agimus, colligit aliqua in futuro sæculo remitti peccata. *Pro defunctis quibusdam, inquit, vel ipsius Ecclesiæ, vel quorumdam impiorum exauditur oratio: sed pro his quorum in Christo regeneratorum, nec usque adeo vita in corpore male gesta est, ut tali misericordia judicentur digni non esse; nec usque adeo bene ut talem misericordiam reperiantur necessariam non habere . . . . Neque enim de quibusdam veraciter diceretur, quod non eis remittatur neque in hoc sæculo, neque in futuro, nisi essent, quibus etsi non in isto, tamen remittetur in futuro.* Eadem habet, lib. 6. contra Julianum, cap. 55. Et Sanctus Gregorius Magnus, lib. 4. Dialogorum cap. 39. *De quibusdam levibus culpis,* inquit, *esse ante judicium Purgatorius ignis credendus est; pro eo quod Veritas dicit: Si quis in Spiritum sanctum blasphemiam dixerit, neque in hoc sæculo remittetur ei, neque in futuro. In qua sententia datur intelligi, quasdam culpas in hoc sæculo, quasdam in futuro posse laxari: quod enim de uno negatur, consequens intellectus patet, quia de quibusdam conceditur. Sed tamen, ut prædixi, hoc de parvis minimisque peccatis fieri posse credendum est, sicut est assiduus otiosus sermo, immoderatus risus, vel peccatum curæ rei familiaris, quæ vix sine culpa, vel ab ipsis agitur, qui culpam qualiter declinare debeant, sciunt: aut in non gravibus rebus error ignorantiæ; quæ cuncta etiam post mortem gravant, si adhuc in hac vita positis minime fuerint relaxata.*

S. Bernardus de sui temporis Hæreticis, qui Apostolicorum nomen sibi arrogabant: *Non credunt autem,* inquit, *ignem Purgatorium restare post mortem, sed statim animam solutam a corpore, vel ad requiem transire, vel ad damnationem. Quærant ergo ab eo qui dixit, quoddam peccatum esse, quod neque in hoc sæculo, neque in futuro remittetur, cur hoc dixerit, si nulla manet in futuro remissio, purgatiove peccati.* Eumdem locum urget contra Petrobusianos Petrus Cluniacensis, epist. 2. nec alio sensu intellectum ab anti-

antiquis hunc locum Heterodoxi ostendent. Summa itaque impietate & pervicacia ipsum in alienos sensus detorquent.

Alter locus ad probandum Purgatorium proferri solet ex Apostolo 1. ad Corinthios 3. *Si quis autem superædificat supra fundamentum hoc*, (quod est Christus Jesus) *aurum, argentum, lapides pretiosos, ligna, fœnum, stipulam, uniuscujusque opus manifestum erit: Dies enim Domini declarabit, quia in igne revelabitur: & uniuscujusque opus quale sit, ignis probabit. Si cujus opus manserit, quod superædificavit, mercedem accipiet. Si cujus opus arserit, detrimentum patietur: ipse autem salvus erit, sic tamen quasi per ignem.* Ædificare aurum, argentum, lapides pretiosos, nihil aliud intelligitur, quam opera facere charitatis, vel ex motivo charitatis & propter Deum operari. Ædificare autem ligna, fœnum, stipulam, est suis operibus vanitatis aliquid ac levitatis admiscere, sive aliqua levia operari, quæ damnationem quidem non mereantur, sed aliqua nihilominus purgatione indigeant. Hinc Sanctus Augustinus in Psalmum 37. ait: *Si ædificarent aurum, argentum, lapides pretiosos, de utroque igne securi essent, non solum de illo æterno, qui in æternum cruciaturus est iniquos, sed etiam de illo qui emendabit eos qui per ignem salvi erunt.* Sic etiam hunc locum intelligit S. Gregorius Magnus, lib. 4. Dialog. cap. 39.

Verum etsi probabiliter ex hoc loco Apostoli colligi possit Purgatorium, non tamen demonstrative contra hæreticos ostendi. Primo, quia obscurissimus locus est, cujus sensum vix assequi liceat; & *Hæc Apostoli sententia in his deputanda est, quæ Petrus dicit esse in scriptis ejus quædam difficilia intellectu.* De cujus expositione ait S. Augustinus, *Male se audire intelligentiores atque doctiores.* (Lib. de fide & operibus, cap. 16.) Hinc tanta orta est expositionum istius loci varietas. S. Chrysostomus, Theodoretus, aliique Græci interpretes, aurum, argentum, lapides pretiosos, bona opera interpretantur: lignum vero, fœnum, stipulam intelligunt mala opera, æterno igne punienda. Eos autem qui hujusmodi opera fidei Christianæ fundamento superædificaverint, salvos fore dicunt quasi per ignem: quia quamvis in ignem æternum mittendi sint, numquam tamen consumentur, sed *igne salientur*, (ut ait Christus) & servabuntur semper recentes ad pœnam. Latini vero Patres, præsertim SS. Augustinus & Gregorius, aurum, argentum, lapides pretiosos interpretantur opera bona: ligna, fœnum, & stipulam, inordinatos affectus ad res terrenas, quæ tamen Christo minime præponuntur. Jam vero ignem per quem salvos fore ait Apostolus, qui super Christianæ fidei fundamentum, lignum, fœnum, stipulam ædificaverint, quidam ignem tartareum, alii Purgatorium, alii ignem ultimæ conflagrationis intelligunt, quod ante faciem Christi Judicis præcedet. Cui expositioni favent illa verba: *Dies enim Domini declarabit, quia in igne revelabitur: & uniuscujusque opus quale sit, ignis probabit.* De igne purgatorio minus commode intelligi nonnulli etiam ex catholicis Interpretibus inde colligunt, quod ignis ille uniuscujusque opera probaturus sit, sive eorum, qui Christo fundamento superædificant aurum, argentum, lapides pretiosos, id est, opera perfectæ charitatis, sive eorum qui lignum, fœnum, stipulam, id est, opera terrenorum affectuum sordibus infuscata superstruunt. Ignis autem purgatorii non probat eos qui primi tantum generis opera admiserunt.

Denique tribulationes hujus vitæ nomine ignis commodius intelligi hoc in loco, SS. Augustinus & Gregorius innuunt. Augustinus quidem in Enchiridio, cap. 68. „ Ligna, „ *inquit*, & fœnum, & stipula, non absurde accipi possunt rerum sæcularium quam„ vis licite concessarum tales cupiditates, ut amitti sine animi dolore non possint. Cum „ autem iste dolor erit, si Christus in corde fundamenti locum habet, id est, ut ei „ nihil anteponatur, & malit homo, qui tali dolore utitur rebus quas ita diligit, „ magis carere quam Christo: per ignem fit salvus. Si autem res hujusmodi tempo„ rales ac sæculares tempore tentationis maluerit tenere quam Christum, eum in fun„ damento non habuit, quia hæc priore loco habuit, cum in ædificio prius non sit ali„ quid fundamento. Ignis enim de quo locutus est eo loco Apostolus talis debet intel„ ligi, ut ambo per eum transeant, idest & qui ædificat supra hoc fundamentum aurum, „ argentum, lapides pretiosos: & qui ædificat lignum, fœnum, stipulam. Cum enim

„ hoc dixisset, adjunxit: Uniuscujusque opus quale sit, ignis probabit. „ Si cujus opus „ permanserit, quod superædificavit, mercedem accipiet. Si cujus opus autem exustum fuerit, damnum patietur, ipse autem salvus erit, sic tamen quasi per ignem. „ Non ergo unius eorum, sed utriusque opus ignis probabit. (*Eccl.* 27.) Est quidem „ ignis tentatio tribulationis, de quo aperte alio loco scriptum est: Vasa figuli probat „ fornax, & homines justos tentatio tribulationis. Iste ignis in hac interim vita facit, „ quod Apostolus dixit: si accedat duobus fidelibus, uni scilicet cogitanti quæ Dei sunt, „ quomodo placeat Deo, hoc est, ædificanti super Christum fundamentum, aurum, „ argentum, lapides pretiosos; alteri autem cogitanti ea quæ mundi sunt, quomodo „ placeat uxori, id est, ædificanti super idem fundamentum lignum, fœnum, stipulam. „ Illius enim opus non exuritur, quia non dilexit quorum amissione crucietur. Exuritur autem opus hujus, quoniam sine dolore non pereunt, quæ cum amore possessa „ sunt. Sed quoniam alterutra conditione proposita, eis potius carere malit, quam Christo, nec timore amittendi talia deserit Christum, quamvis doleat, dum amittit, salvus est quidem, sic tamen quasi per ignem, quia urit eum rerum dolor, quas dilexerat, amissarum; sed non subvertit, neque consumit fundamenti stabilitate atque „ incorruptione munitum. Tale aliquid etiam post hanc vitam fieri, incredibile non „ est, & utrum ita sit, quæri potest: & aut inveniri, aut latere, nonnullos Fideles, „ per ignem quemdam purgatorium, quanto magis minusve bona pereuntia dilexerunt, „ tanto tardius citiusque salvari: non tamen tales de quibus dictum est: Regnum Dei „ non possidebunt, nisi convenienter penitentibus eadem crimina remittantur. " Lege eumdem Sanctum Augustinum lib. *de fide & operibus*, cap. 15. & 16. & lib. *de octo quæstionibus Dulcitii*, quæst. 1. *& l.* 21. *de civitate Dei cap.* 26.

S. vero Gregorius lib. 4. *Dialogorum* cap. 39. ubi laudata protulit Apostoli verba, hæc subjungit: *Quamvis hoc de igne tribulationis in hac nobis vita adhibito possit intelligi, tamen si quis hoc de igne futuræ purgationis accipiat, pensandum sollicite est, quia illum per ignem dixit posse salvari, non qui super hoc fundamentum ferrum, æs vel plumbum ædificat, id est peccata majora, & idcirco duriora atque tunc jam insolubilia, sed lignum, fenum, stipulam, id est, peccata minuta atque levissima, quæ ignis facile consumat. Hoc tamen sciendum est quia illic saltem de minimis nihil quisque purgationis obtinebit, nisi bonis hoc actibus in hac adhuc vita positus, ut illic obtineat, promereatur.* Ex hoc itaque Apostoli loco, etsi probabiliter suaderi, non tamen demonstrari Purgatorium potest.

Tertius locus, quem ex Novo Testamento vulgo proferunt ad probandum Purgatorium, est 1. ad Corinthios 15. *Alioquin quid facient qui baptizantur pro mortuis, si omnino mortui non resurgunt? ut & quid baptizantur pro illis?* Locutum volunt Apostolum de Baptismo lacrymarum & pœnitentiæ, qui suscipitur, orando, jejunando, eleemosynas faciendo, ut sensus sit: Quid facient, qui orant, jejunant, gemunt, affligunt se pro mortuis, si mortui non resurgent? Hujus expositionis veritatem adstruunt primo, quia baptizari passim in Scriptura & Patribus accipitur pro affligi, ut Marci X. *Potestis bibere calicem quem ego bibiturus sum, & Baptismo, quo ego baptizor, baptizari?* & Lucæ 12. *Baptismo habeo baptizari*. Secundo, quia ipsa pœna Purgatorii a Scriptura, & Patribus vocatur Baptisma. Nam quod legimus Matth. 3. *Ipse vos baptizabit in Spiritu sancto & igne*, S. Hieronymus exponit, in Spiritu sancto in hac vita, igne vero in futura: sicut ante eum exposuerat S. Basilius, lib. *de Spiritu sancto*, cap. 15. & post eos Beda in c. 3. Lucæ. S. Gregorius Nazianzenus ignem Purgatorii Baptisma ultimum vocat. Apostolum itaque elegantissime dixisse concludunt, eos baptizari pro mortuis, qui affligentes se oratione & jejunio, sumunt in se partem illius Baptismi ignei, quo animæ baptizantur in Purgatorio. Tertio, quia hæc expositio maxime quadrat cum sequentibus: *Ut quid & nos periclitamur tota die?* Quasi dicat: Cur quidam se affligunt orando pro mortuis, & ego affligo me prædicando Evangelium, si mortuorum resurrectio non est?

Verum inane est hunc locum contra Hæreticos ad probandum Purgatorium urgere, de cujus expositione nec inter Patres, nec inter Interpretes recentiores convenit. Ter-

tullianus, lib. *de Resurrect. cap.* 48. & l. 5. *contra Marcion.* c. 10. alludere censet Apostolum ad eorum superstitionem & errorem, qui pro amicis sine Baptismo defunctis se baptizandos curabant. Quod sane non fecissent, nisi mortuorum corpora, quibus utilem putabant hujusmodi lotionem, aliquando resurrectura credidissent.

Sanctus Chrysostomus *baptizari pro mortuis* exponit, baptizari pro fide & spe resurrectionis Mortuorum, quam ante Baptismum profitentur Catechumeni, dum Symbolum recitant. S. Chrysostomo Theophylactus, & Œcumenius suffragantur. Alii *pro mortuis* idem esse volunt ac *agentes, seu repræsentantes mortuos*: Quia immersio, & emersio quæ fit in Baptismo, sepulturæ, & resurrectionis Christi adumbratio quædam est. Hunc sensum a Theodoreto, Chrysostomo, Primasio, Sedulio probatum, adstruit quantum potest, Cajetanus noster.

Sanctus Epiphanius eos pro mortuis baptizari interpretatur, qui cum nullam spem hujus vitæ reliquam habeant, Baptismum tamen petunt & suscipiunt: reipsa declarantes se tantum baptizari pro mortuis, sive pro statu mortuorum, id est, ad hoc ut Baptismus iis prosit eo tempore quo præsenti vita defuncti erunt, qui est status hominis post mortem. Tales erant, qui infirmi ac moribundi Baptismum conferri sibi volebant: qui quod in lecto decumbentes baptizarentur, Clinici dicebantur. Sensus igitur istius loci est: Si omnino non est mortuorum resurrectio, quem fructum reportabunt, qui baptizantur jamjam morituri, & per hoc se baptizari, propter statum post hanc vitam futurum profitentur? Hanc expositionem cæteris anteponit doctissimus Estius.

Denique priorem illam, quam Bellarminus, & alii qui ipsum κατὰ πόδας sequuntur, propugnant, Estius, aliique viri eruditi rejiciunt ut minus probabilem: Primum quod illa Baptismi significatio valde figurata sit ac rara; nec ab alio quam a Christo Domino usurpata. Quod enim ad verba Præcursoris attinet, loquentis de Baptismo ignis (*Matth.* 3.) Melius ea referuntur ad illapsum Spiritus sancti in Apostolos die sacro Pentecostes, ut probat Jansenius in Concordia Evangelica, c. 13. Nam & Christus illuc refert S. Joannis Baptistæ verba (Actorum 1.) *Et convescens præcepit eis ab Jerosolymis ne discederent, sed expectarent promissionem Patris, quam audistis (inquit) per os meum: quia Joannes quidem baptizavit aqua; vos autem baptizabimini Spiritu sancto non post multos hos dies*. Secundo rejiciendus Estio aliisque viris eruditis videtur hic commentarius; quia Baptismus iis duobus Evangelii locis qui a Bellarmino laudantur, non quamlibet afflictionem, seu passionem significat, sed vehementem, eamque forinsecus illatam, aut irruentem, ut sunt in Scripturis undæ persecutionum, & tribulationum, quibus qui merguntur & obruuntur, baptizari videntur. Hoc autem ad afflictiones sponte susceptas, ut sunt orationes, eleemosynæ, & jejunia, quæ pro mortuis adjuvandis suscipiuntur, accommodari non potest. Quas si Paulus omnino significare voluisset, non dixisset, *qui baptizantur*, tamquam ab aliis; sed qui seipsos *baptizat pro mortuis*: quo modo in Scriptura sacra seipsos, aut animas suas affligere dicuntur, qui spontanea sibi jejunia imponunt (ut *Levitici* 16. *&* 23.)

Quintum locum ad probandum Purgatorium petunt ex S. Matthæi cap. 5. & S. Lucæ cap. 12. ubi Christus ait: *Esto consentiens adversario tuo cito dum es in via cum eo: ne forte tradat te adversarius judici & judex tradat te ministro, & in carcere mittaris. Amen dico tibi, non exies inde, donec reddas novissimum quadrantem*. Carceris nomine Purgatorium intelligi volunt; quadrantis, minimam culpam; quam donec expiaverint ii qui statu gratiæ & charitatis defuncti sunt, e Purgatorio non evadent. Hanc interpretationem quibusdam Patrum testimoniis, quorum vix ullum disertum & perspicuum est, adstruit Bellarminus. At neque hic locus Purgatorium demonstrat. Verus enim ejus sensus longe alius est ab eo quem Bellarminus tradit. Adversarius noster, vel divina lex quæ nos apud Deum accusat, (ut S. Augustinus exponit) vel homo qui habet aliquid adversum nos, quem læsimus, quem stultum appellavimus, qui actionem apud Deum contra nos habet, ut SS. Hilarius, Ambrosius, Hieronymus exponunt. Via est hujus vitæ tempus, judex Christus; minister dæmon, qui in torquendis damnatis Deo ministerium præbet; carcer infernus; quadrans minima culpa. Erat enim quadrans minimus nummus. Itaque ad ultimum quadrantem solvere pro summo

jure puniri, proverbio dicebatur. Quod autem ait, nos eo ex carcere non exituros donec ultimum quadrantem persolvamus, non significat inde nos exituros postea; sed nunquam exituros, quia cum pœnas infinitas pro quolibet mortali peccato debeant damnati, numquam eas persolvunt. Itaque eodem sensu dictio illa, *donec*, hoc loco accipienda est, quo usurpatur *Matt.* 1. ubi dicitur: *Non cognovit eam donec peperit filium suum*. Ex quo non sequitur, quod Mariam Joseph post partum cognoverit. Et *Ps.* 109. ubi dictum est: *Sede a dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum*. Et 1. ad Cor. 15. *Oportet enim illum regnare, donec ponat inimicos suos sub pedibus suis*. Quemadmodum ergo ibi intelligitur Christum semper regnaturum, quoniam inimici ejus semper sub pedibus ejus erunt; ita in eo quem tractamus loco accipiendum est: *Non exies inde donec solvas novissimum quadrantem*: Quod nusquam ex inferni carcere exituri sint, de quibus hoc dictum est: quia semper solvent novissimum quadrantem, dum sempiternas luent pœnas peccatorum. Ita exponit S. Augustinus, lib. 1. *de Sermone Domini in Monte*, *cap.* 11.

Sextus, quem ad probandum Purgatorium adducunt, locus est Matthæi 5. *Omnis qui irascitur fratri suo, reus erit judicio. Qui autem dixerit Fratri suo, Raca, reus erit Concilio. Qui autem dixerit, Fatue, reus erit gehennæ ignis*. Quod hic agatur de pœna infligenda in foro Dei, luce meridiana clarius esse volunt, ex illisque verbis probant: *Reus erit gehennæ ignis*. Addunt Sanctum Augustinum hæc tria de pœnis animarum post hanc vitam exponere. Tertio, advertunt hic tria distingui peccatorum genera & pœnarum, & damnationem æternam tertio tantum generi, id est, criminibus infligi; aliis autem utpote levioribus peccatis, pœnas leviores, ac proinde temporales. Et hinc consequens esse volunt, animas aliquas post hanc vitam plecti temporalibus pœnis.

Verum etsi de pœnis in Dei Judicio infligendis hic agatur & quidem post hanc vitam, non tamen pœnas Purgatorias demonstrat hic locus, sed solum inæqualia esse supplicia, sicut inæqualia sunt peccata. Certe reum esse judicio, qui primus in illa enumeratione gradus est, ad Purgatorium non refertur: alioquin homicidæ Purgatorii solum pœnis damnandi essent, de quibus ibidem dictum est: *Qui occiderit, reus erit judicio*.

At quandoquidem Sanctus Augustinus appellatur, ejus interpretatio proferenda est ex qua hos pœnarum duos priores gradus ad Purgatorium diserte non referri, constabit: *Vide nunc*, inquit, *etiam tres reatus, Judicii, Concilii, & Gehennæ ignis. Nam in Judicio adhuc defensioni datur locus. In Concilio autem, quamquam & judicium esse soleat, tamen quia interesse aliquid hoc loco fateri cogit ipsa distinctio, videtur ad Concilium pertinere sententiæ prolatio: quando non jam cum ipso reo agitur utrum damnandus sit, sed inter se qui judicant, conferunt quo supplicio damnari oporteat, quem constat esse damnandum. Gehenna vero ignis nec damnationem habet dubiam, sicut Judicium: nec damnati pœnam, sicut Concilium: in Gehenna quippe ignis certa est & damnatio, & pœna damnati. Videntur ergo aliqui gradus in peccatis & in reatu, sed quibus modis invisibiliter exhibeantur pœnæ meritis animarum, quis potest dicere? Audiendum est itaque quantum intersit inter justitiam Pharisæorum & justitiam majorum, quæ in regnum cœlorum introducit. Quod cum sit gravius occidere, quam verbo irrogare convicium, ibi occisio reum facit judicio, hic autem ira facit reum judicio, quod trium illorum peccatorum levissimum est: quia illic quæstionem homicidii inter homines agitabant: hic autem omnia divino judicio dimittuntur, ubi finis damnatorum est gehenna. Quisquis autem dixerit, quod graviore supplicio in majore justitia puniatur homicidium, sicut Gehenna ignis punitur convicium, cogit intelligi esse differentias gehennarum*.

Septimus locus quo Purgatorium probant, est Lucæ 16. ubi Christus ait: *Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, ut cum defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula*. Per (*deficere*) inquit Bellarminus, intelligunt omnes, *mori*, per (*amicos*) intelligunt, *Sanctos*, qui cum Christo regnant. Ex quibus sequitur, homines post mortem juvari precibus Sanctorum. Sanctum Augustinum hujus explicationis vadem spondent, qui lib. 21. *de Civitate Dei*, cap. 27. ex hoc loco Purgatorium demonstret dicens

cens quosdam esse Sanctos, qui recta ad cœlum evolant post mortem, & qui non solum ipsi salvantur, sed etiam alios juvare possunt: rursum quosdam alios tam malos qui nec seipsos juvare possunt, nec ab aliis juvari, sed ad pœnas æternas sine remedio descendunt. Denique esse quosdam medios, qui ita moriuntur, ut nec digni sint morte æterna, nec tamen sufficiant eis propria merita ad salutem, nimirum statim recipiendam: & isti sunt, qui recipiuntur in æterna tabernacula precibus amicorum.

Sed nec iste locus Purgatorium invicte probat. Nam falsum in primis est, quod ait Bellarminus, *deficere*, apud omnes idem esse ac mori. Ita quidem Theophylactus & Euthymius interpretantur: sed sensum hujus loci non attigisse videntur viris eruditis. Isto quippe modo omnes & boni & mali, justi & injusti deficient, quia omnes sunt omnino morituri: cum satis appareat ex villici comparatione proxime ab Evangelista allata, non omnes, sed qui villicationis officio male functi fuerint, esse defecturos. Sed ut Bellarmino alium ex eadem, e qua assumptus est, Societate eruditum Interpretem opponam; Maldonatus (*deficere*) interpretatur, aliis bonis operibus destitui, & a Deo, sed in hac tantum vita condemnari, removerique a villicatione (ut ille dixit) id est, privari divina gratia, excludi a divino consortio, fugari a Deo, ut apud Sanctum Irenæum vertitur, *lib.* 4. *cap.* 49. Quod cum nobis accidit, optimum remedium est eleemosyna, ut in gratiam cum Deo redeamus. Eodem enim modo hæc sententia intelligenda est, quo illa superior, cap. 11. *Quod superest, date eleemosynam, & ecce omnia munda sunt vobis.*

Quod vero Sanctum Augustinum spectat, non ea dicit loco laudato, quæ vult Bellarminus ut dicat: nec eos qui vitam non adeo profligatam ducunt, ut eis nihil prosit eleemosyna ad misericordiam impetrandam, juvari ait post mortem precibus Sanctorum, quos in hac vita pauperes aluerunt, ut a Purgatorio liberentur: sed in hoc mundo, ne post mortem in infernum mittantur. „ Est itaque (*inquit*) quidam vitæ modus, nec „ tam malæ, ut his qui ea vivunt nihil prosit ad capessendum regnum Cœlorum largitas eleemosynarum, quibus etiam Justorum sustentatur inopia, & fiunt amici qui „ in tabernacula æterna suscipiant; nec tam bonæ, ut ad tantam beatitudinem adipiscendam eis ipsa sufficiat, nisi eorum meritis quos amicos fecerint, misericordiam consequantur... Sed quis iste sit modus, & quæ sint ista peccata, quæ ita impediunt „ perventionem ad regnum Dei, ut tamen Sanctorum amicorum meritis impetrent indulgentiam, difficillimum est invenire, periculosissimum definire. Ego certe usque „ ad hoc tempus, cum inde satagerem ad eorum indaginem pervenire, non potui. Et „ fortassis propterea latent, ne studium proficiendi ad omnia peccata cavenda pigrescat. „ Quoniam si scirentur, quæ vel qualia sint delicta, pro quibus etiam permanentibus, „ nec profectu vitæ melioris absumptis intercessio sit inquirenda & speranda Justorum, „ eis secura se obvolveret humana segnities, nec evolvi talibus implicamentis ullius „ virtutis expeditione curaret, sed tantummodo quæreret aliorum meritis liberari, quos „ amicos sibi de mammona iniquitatis eleemosynarum largitione fecisset. Nunc vero „ dum venialis iniquitatis, etiamsi perseveret, ignoratur modus, profecto & studium in „ meliora proficiendi orationi instando vigilantius adhibetur, & faciendi de Mammona „ iniquitatis Sanctos amicos cura non spernitur. Verum ista liberatio quæ fit, sive suis „ quibusque orationibus, sive intercedentibus Sanctis, id agit ut in ignem quisque non „ mittatur æternum: non ut, cum fuerit missus post quantumcumque tempus inde „ eruatur.

Octavus locus, Lucæ 23. *Memento mei, dum veneris in regnum tuum.* Numquam (inquit Bellarminus) hoc diceret bonus ille vir a Spiritu Sancto edoctus, nisi crederet post hanc vitam posse remitti peccata, & auxilio animas indigere, & juvari posse. Addit, Sanctum Augustinum, lib. 6. *contra Julianum*, Cap. 15. hinc probare aliqua peccata remitti post mortem.

Verum non convincit iste locus. Bonus enim latro Christo supplicat ut ipsum admittat in regni consortium, non ut ipsi peccata, vel peccatorum pœnas post mortem dimittat. Id quidem ex ejus verbis probabiliter colligit, at non demonstrat S. Augustinus: & hæc verba ad hoc solum urget, ut ostendat nulla in regno cœlorum peccata

dimitti, aliqua vero condanari in judicio novissimo. Qua tamen de re, ob profunditatem quæstionis, nolle se præcipitare sententiam profitetur. Et peccata quidem, *inquit*, „ nulla remittuntur in regno: sed si nulla remitterentur in judicio illo novissimo, puto quod Dominus non dixisset de quodam peccato: Non remittetur neque in hoc „ sæculo, neque in futuro: quando sibi remitti sperabat latro ille qui dicebat: Memen- „ to mei, cum veneris in regnum tuum. De qua re, quoniam profundissima quæstio est, „ non est modo præcipitanda sententia.

Ultimus locus quo Purgatorium probant, est *Actorum* 2. ubi de Christo dicitur: *Quem Deus suscitavit solutis doloribus inferni, juxta quod impossibile erat teneri illum ab eo*. Hunc locum ita intelligi a Sancto Augustino, *Epistola 99. ad Evodium*, & lib. 12. *in Genesim*, cap. 33. Bellarminus notat, ut sensus sit, Christum, cum descendit ad inferos, multos liberasse a cruciatibus inferni: quod cum intelligi non possit de damnatis, intelligendum infert de iis qui purgabantur. Id ex ipsis Scripturæ verbis addit confirmari. Nam, inquit, illud, *solutis doloribus inferni*, non potest intelligi de doloribus ipsius Christi, cum in Cruce finiti sint: nec de doloribus damnatorum, qui sunt æterni: nec de Patrum in Limbo detentorum doloribus, qui nulli erant: superest igitur ut de doloribus animarum Purgatorii hoc loco agatur.

Verum neque demonstratur ex hoc loco Purgatorium. Primo, quia in textu Græco habetur τοῦ θανάτου *solutis doloribus mortis*. Secundo, quia hæc verba, *solutis doloribus inferni*, ad Christum referenda videntur, ut ex sequentibus verbis constat: *Juxta quod impossibile erat teneri illum ab eo*. Sicut ergo aliquis evadere solutis vinculis dici potest, non tantum quia prius ligatus rumpit vincula, sed etiam quia impedit ne iis vinculis teneatur: sic Christus dici potest solutis doloribus inferni suscitatus: quia licet eum in locum descenderit, ubi alii vincti tenebantur, iisdem tamen vinculis teneri non potuit. Tertio, etsi de aliis a Christo, & de animabus tunc Purgatorio addictis intelligi possent: non tamen ita certum est hunc esse istius loci sensum, ut ex eo demonstrari Purgatorium possit.

PROPOSITIO II.

Purgatorium esse, in quo expientur Justorum animæ, quibus post mortem eluendum aliquid superest, & Ecclesiæ preces ipsis illo in statu prodesse, ex traditione ab Apostolis ad nos derivata demonstratur.

Probatur primo ex Sancto Dionysio, lib. de Ecclesiastica Hierarchia, cap. 7. „ Accedens, *inquit*, venerandus Antistes precem sacram super mortuum peragit; precatur divinam Clementiam, ut cuncta dimittat per infirmitatem humanam admissa „ peccata defuncto, eumque in luce statuat & regione vivorum.

Probatur secundo ex Actis Sanctarum Perpetuæ & Felicitatis, de quorum veritate ac fide, post tot ac tanta Veterum ipsa laudantium testimonia, præsertim S. Augustini in multis Sermonibus, & *lib.* 1. *de Anima & ejus Origine, cap.* 10. *lib.* 3. *cap.* 9. & *lib.* 4. *c.* 18. nulla superest Protestantibus exceptio. Martyr Perpetua divinis visionibus dignata, quid sibi cœlitus de statu Dinocratis fratris sui fuerit revelatum, ipsa narrat: „ Post dies paucos, *inquit*, dum universi oramus, subito media oratione profecta est mihi vox, & nominavi Dinocratem: & obstupui, quod numquam mihi in mentem „ venisset, nisi tunc: & dolui commemorata casus ejus. Et cognovi me statim dignam „ esse, & pro eo petere debere. Et cœpi pro ipso orationem facere multum, & ingemiscere ad Dominum. Continuo ipsa nocte ostensum est mihi hoc: Video Dinocratem „ exeuntem de loco tenebroso, ubi & complura erant loca tenebrosa; æstuantem valde & sitientem, sordido vultu, & colore pallido; & vulnus in facie ejus, quod cum „ moreretur habuit. Hic Dinocrates fuerat frater meus carnalis, annorum septem; qui „ per infirmitatem facie cancerata male obiit, ita ut mors ejus odio fuerit omnibus hominibus. Pro hoc ego orationem feceram: & inter me & illum grande erat diadema, „ *sive zona*, (*An potius legendum, diastema? magnum chaos*) ita ut uterque ad invicem

„ acce-

„ accedere non possemus. Erat deinde, ubi Dinocrates erat, piscina plena aqua altio-
„ rem marginem habens, quam erat statura pueri, & extendebat se Dinocrates quasi
„ bibiturus. Ego dolebam, quod & piscina illa aquam habebat, & tamen propter alti-
„ tudinem marginis bibiturus non esset. Et experrecta sum, & cognovi fratrem meum
„ laborare. Sed fidebam me profuturam labori ejus. Et orabam pro eo, quousque tran-
„ sivimus in carcerem Castrensem: munere enim Castrensi eramus pugnaturi. Natale
„ tunc erat Getæ Cæsaris. Et feci pro illo orationem die & nocte, & lacrymans ut
„ mihi donaretur.

„ Die quo in nervo mansimus, ostensum est mihi hoc: Video locum illum, quem
„ tenebrosum videram, & Dinocratem, mundo corpore, bene vestitum, refrigerantem:
„ & ubi erat vulnus, video cicatricem, & piscinam illam quam retro videram, sub-
„ misso margine usque ad umbilicum pueri: & aquam de ea trahebat sine cessatione.
„ Et super margine phiala aurea, plena aqua. Et accessit Dinocrates, & de ea bibere
„ cœpit: quæ phiala non deficiebat. Et satiatus abscessit de aqua, ludere more infan-
„ tium gaudens. Et experrecta sum. Tunc intellexi translatum eum esse de pœna".
Dinocrates baptizatus erat, ut S. Augustinus notat lib. 1. *de Anima & ejus Origine*, cap. 10. & licet septennis tantum, peccare poterat. Ejus nempe ætatis pueri & mentiri, & verum loqui, & confiteri, & negare jam possunt. Itaque Dinocrates, vel quod ab impio Patre tentatus, in fide leviter titubasset, aut aliquod aliud admisisset peccatum, pœnis addictus erat. Id Sanctissima ejus soror Perpetua, Deo revelante, intellexit, preces pro eo fudit, obtinuit ejus liberationem & refrigerium. Visio quidem hæc fuit, sed divina, & Martyris: & ex ea colligitur fidem Purgatorii Christianorum omnium propriam fuisse. Numquid enim eos, qui Purgatorium non credunt, similes visiones compellerent ad preces fundendas pro defunctis?

III. Probatur ex Tertulliano, l. *de Corona*, cap. 3. *Oblationes pro defunctis, pro natalitiis annua die facimus* ...... Et c. 4. *Harum & aliarum hujusmodi disciplinarum* quas inter oblationes pro defunctis enumeraverat) *si legem expostules Scripturarum*, (*nullam invenies: Traditio tibi prætendetur auctrix, consuetudo confirmatrix, fides observatrix*.

Et lib. *de Monogamia*, c. 10. de Officio Viduæ fidelis erga maritum, ita scribit: *Enimvero & pro anima ejus orat, & in refrigerium interim adpostulat ei, & in prima resurrectione consortium, & offert annuis diebus dormitionis ejus*.

Et libro De Exhortatione castitatis, *cap.* 11. „ Duplex enim rubor est, quia in se-
„ cundo matrimonio duæ uxores circumstant eumdem maritum; una spiritu, alia in
„ carne; neque enim pristinam poteris odisse, cui etiam religiosiorem reservas affectio-
„ nem, ut jam receptæ apud Dominum, pro cujus spiritu postulas, pro qua oblatio-
„ nes annuas reddis. Stabis ergo ad Dominum cum tot uxoribus quot in oratione com-
„ memoras? & offeres pro duabus? & commendabis illas duas per Sacerdotem de mo-
„ nogamia ordinatum, aut etiam de virginitate sancitum, circumdatum virginibus ac
„ univiris? & ascendet sacrificium tuum libera fronte?

IV. Probatur ex S. Cypriano, Epist. 66. ad Clerum & plebem Furnitanam *data*:
„ Episcopi, *inquit*, antecessores nostri religiose considerantes, & salubriter providentes,
„ censuerunt, ne quis frater excedens, ad tutelam, vel curam Clericum nominaret;
„ ac si quis hoc fecisset, non offerretur pro eo, nec Sacrificium pro dormitione ejus ce-
„ lebraretur. Neque enim apud altare Dei meretur nominari in Sacerdotum prece, qui
„ ab altari Sacerdotes & ministros voluit avocare. Et ideo Victor, cum contra formam
„ nuper in Concilio a Sacerdotibus datam, Geminium Faustinum Presbyterum ausus sit
„ tutorem constituere, non est quod pro dormitione ejus apud nos fiat oblatio, aut
„ deprecatio aliqua nomine ejus in Ecclesia frequentetur.

Et Epistola 52. „ Aliud est, *inquit*, ad veniam stare, aliud ad gloriam pervenire;
„ aliud missum in carcerem non exire inde, donec solvat novissimum quadrantem;
„ aliud statim virtutis & fidei ardore mercedem accipere: aliud pro peccatis longo do-
„ lore cruciatum, emundari & purgari diu igne: aliud pec cata omnia passione purga-

„ re, aliud denique pendere in diem judicii ad sententiam Domini, aliud statim a Do-
„ mino coronari.

Idem Fidei dogma confirmatur ex Origene Homilia 28. In Numeros. „ Sunt, *inquit*,
„ aliqua peccata, quæ si proposito ac voluntate committimus, homicidas nos faciunt:
„ & sunt alia, quæ si ignoranter admittimus, decernitur nobis, credo, & præparatur
„ ex præcepto Dei locus aliquis, ubi ad certum tempus habitare debeamus, si qui non
„ voluntaria peccata commisimus: si tamen mundi inveniamur, & alieni ab iis pecca-
„ tis, quæ voluntate commissa sunt.

Et lib. V. Contra Celsum, *p.* 241. *&* 242. „ Lustratorium igne magnoscit non so-
„ lum mundi, sed singulorum etiam hominum, quotquot opus habent ignis hujus vel
„ pœna vel remedio, urentis & non exurentis eos, qui non habent materiam cui ab
„ illo igne consumi opus sit; urentis item & exurentis eos, qui in actionum, sermo-
„ num, cogitationumque figurate dicto ædificio ligna, fœnumque ædificarunt & stipu-
„ lam.... Itaque hæc doctrina solos immunes ab incendio fore pollicetur, qui incor-
„ ruptas opiniones, mores puros, mentem denique egregie puram conservarint: reliquis
„ autem horum dissimilibus, qui ignis castigatione pro meritis dispensanda opus ha-
„ bent, ad certum tempus inferendum est, quod in eos Deo convenit inferre, qui
„ ad imaginem divinæ naturæ facti, contempta Dei voluntate, non studuerunt ut vi-
„ ta responderet eidem imagini.

V. Probatur ex Arnobio, lib. 4. *adversus Gentes*, pag. ultima; ubi de Christianorum conventibus loquens, quos Ethnici magna crudelitate impediebant, loca etiam diruentes in quibus Synaxes agere erant soliti hæc habet: *Cur immaniter conventicula dirui*, (meruerunt) *in quibus summus oratur Deus, pax cunctis, & venia postulatur, Magistratibus, exercitibus, Regibus, familiaribus, inimicis, adhuc vitam degentibus, & resolutis corporum vinctione*? Ex quibus verbis patet, Ecclesiam veterem a Deo pacem & veniam rogasse pro Defunctis. Quod non præstitisset, nisi quemdam statum animarum post mortem credidisset, in quo veniam & pacem obtinere possint. Veniam autem & pacem obtinere damnati non possunt, quorum æternæ cum Deo erunt inimicitiæ, & æterna pœna. Veniam & pacem adprecari Beatis, irreligiosum & ineptum esset, qui nullius peccati rei sunt, ideoque venia non indigent, & qui summa & æterna pace fruuntur. Itaque medium beatitudinem inter & æternam damnationem statum vetus credidit Ecclesia, in quo animæ venia indigeant & pace, ob levia quædam delicta, quibus inquinatæ a corpore migraverunt: & veniam ac pacem obtinere possint, quia Deo gratæ sunt, ipsique per gratiam sanctificantem & charitatem conjunctæ. Hunc autem statum congrue Purgatorium vocamus; quia hujusmodi animæ a cupiditatum terrenarum, & leviorum delictorum maculis, quibus infuscatæ hinc migrarunt, pœnis aliquibus purgantur, ut Dei visione dignæ fiant.

VI. Probatur ex S. Cyrillo Hierosolymitano, Catechesi Mystagogica V. „ Deinde,
„ *inquit*, pro defunctis Sanctis Patribus & Episcopis. Denique pro omnibus oramus,
„ qui inter nos vita functi sunt, maximum esse credentes animarum juvamen, pro
„ quibus offertur precatio sancti illius & tremendi, quod in altari positum est, Sacri-
„ ficii. Quod exemplo vobis demonstrare volumus. Scio enim multos dicere: Quid ju-
„ vat animam, sive cum peccatis, sive absque peccatis ex hoc mundo decedentem,
„ etiamsi in hoc Sacrificio mentio illius fiat? An enim, si Rex aliquis eos a quibus
„ offensus est, in exilium pepulerit, postea vero illorum propinqui coronam aliquam
„ conficientes, pro his qui sunt in supplicio exulibus eidem offerrent, nonne condona-
„ tionem aliquam suppliciorum ipsis dederit? Ad eumdem modum & nos pro defun-
„ ctis precationes adhibentes, quamvis sint peccatores, non quidem coronam plectimus,
„ sed Christum pro nostris peccatis mactatum offerimus, ut & nobis, & illis, eum qui
„ est benignissimus, propitium reddamus.

VII. Probatur ex Sancto Gregorio Nysseno in Oratione de Mortuis, quos ait vel
„ In presenti vita sapientiæ studio & precibus purgatos; vel post obitum, per expur-
„ gantis ignis fornacem expiatos, ad sempiternam felicitatem pervenire ". Et Oratione de Infantibus qui præmature abripiuntur, de anima Infantis, qui hunc vitæ exi-

tum

habuerit, scribens, ait: „ An illa quoque anima judicem videbit? Tribunali cum ...is sistetur? Accipiet pro merito retributionem & compensationem, vel igne pur- ...ta, juxta Evangelii verba, vel in rore benedictionis refrigerata atque refocillata.

VIII. Probatur ex Sancto Basilio Magno, in cap. 9. Isaiæ. *Si per Confessionem, in-* „ *detexerimus peccatum, jam succrescens gramen arefecimus, dignum plane quod* ...*ascatur ac devoret purgatorius ignis*. Ubi peccatum quod per Confessionem deletum ...est, humido fœno comparat, quod per ignem facile non consumitur: peccatum ...im quod per Confessionem deletum est, comparat fœno sicco, quod consumitur ...im ab igne: ac proinde peccatum Confessione non deletum æterno igne comburi- ...: deletum autem consumitur igne temporali purgatorio, ita ut salutem peccatoris ...impediat.

IX. Probatur ex Sancto Gregorio Nazianzeno *Orat. 39. in Sancta Lumina*, ubi tres ...gationes numerat: primam per Baptismum, alteram per Pœnitentiam, tertiam per ...em. Duæ priores sunt in hac vita, tertia post obitum. Ignis hic æternus non est: ...ernus siquidem non purgat, sed perdit & delet. Ergo illi sermo est de Purgatorio ...ue, qui pœnitentia ipsa & lacrymis est difficilior & molestior. *In altero ævo, in-* ...*it, igni fortasse baptizabuntur: qui postremus est Baptismus, non solum acerbior, sed* ...*diuturnior, qui crassam materiam instar fœni depascitur, vitiique omnis levitatem ab-* ...*umit*. Et Orat. 10. in funere Cæsarii fratris: *Nostras, inquit, & eorum qui tamquam* *communi via, paratiores ad Hospitium prius pervenerunt, animas ipsi (Deo) com-* ...*endantes .... O omnium Domine, & effector, ac præcipue hujus figmenti!.. Nunc qui-* ...*em Cæsarium discessus nostri primitias, quæso, suscipe*.

X. Probatur ex Eusebio, lib. 4. *de Vita Constantini Imperatoris, cap. 71.* ubi de ip- ...ius funere agit: *Ac beatus quidem Princeps, inquit, alto in suggestu jacens, laudibus* ...*um celebrabatur. Innumerabilis autem populus una cum Sacerdotibus Dei, non sine ge-* ...*mitu ac lachrymis, pro Imperatoris anima preces offerebant Deo; gratissimum pio Prin-* ...*cipi officium exhibentes*.

XI. Probatur ex Sancto Epiphanio *Hæresi 75.* quæ est Aerianorum. *Cæterum, in-* *quit, quæ pro mortuis concipiuntur preces, iis utiles sunt, tametsi non omnes culpas ex-* *tinguant .... Nam & justorum & peccatorum mentionem facimus: peccatorum quidem,* *ut iis a Domino misericordiam imploremus, &c.* Et infra: *Necessario facere illud Eccle-* *siam dico, quæ traditum sibi ritum illum a majoribus acceperit. Potest vero quisquam ma-* *ternam sanctionem, aut legem Patris evertere? &c.* Et in *Expositione Catholicæ Fidei*, Num. 23. *Jam vero quo ad mortuos spectat, nominatim de illis mentio fit, & preces ac* *Sacrificia, Mysteriaque frequentantur*.

XII. Probatur ex S. Joanne Chrysostomo, Homilia 41. in Epistolam 1. ad Corinthios. „ Si peccator excessit (*inquit*) propterea etiam lætari oportet, quod interscissa „ sint peccata, & vitio non adjecit, & quoad fieri potest, succurrere, non lachrymis, „ sed precibus, & supplicationibus, & eleemosynis, & oblationibus. Non sunt enim hæc „ temere excogitata, neque frustra eorum, qui excesserunt, in divinis Mysteriis memi- „ nimus, & pro ipsis accedimus, rogantes Agnum propositum, qui mundi peccatum tu- „ lit: sed ut eis inde aliqua sit consolatio. Neque abs re is qui adstat altari, dum ve- „ neranda peraguntur Mysteria, clamat: Pro omnibus qui in Christo dormierunt, & „ iis qui proipsis celebrant memorias. Nam si pro ipsis non fierent commemorationes, „ ne hæc quidem dicta essent. Non sunt enim res nostræ ludi scenici, absit. Hæc enim „ fiunt ordinatione Spiritus. Eis ergo opem feramus, & commemorationem eorum „ peragamus. Si enim Jobi filios expiabat Patris sacrificium, quid dubitas an nobis, „ pro eis qui excesserunt, offerentibus, eis existat aliqua consolatio? Solet enim Deus „ etiam pro aliis gratificari. Et hoc ostendebat Paulus dicens: * Ut ex multis personis, *2. Cor. 1. „ ejus quæ in nobis est donationis, per multos gratiæ agantur pro nobis. Ne nos pi- „ geat opem ferre iis qui excesserunt, & pro eis offerre preces: est enim propositum „ orbis terræ commune piaculum. Propterea fidenter pro orbe tunc rogamus, & cum „ Martyribus eos vocamus, cum Confessoribus, cum Sacerdotibus. Etenim unum cor- „ pus omnes sumus, etiamsi sint membra membris splendidiora: & fieri potest ut ve-

„ niam

„ niam eis omni ex parte conciliemus, a precibus, a donis quæ pro eis offeruntur, „ ab iis qui cum ipsis vocantur. Cur ergo doles? cur luges, & lamentaris, quando „ defuncto potest tanta conciliari venia?

Et Homilia 3. in Epistolam ad Philippenses. „ Non frustra (*inquit*) hæc ab Apo„ stolis sunt legibus constituta, ut in venerandis atque horrificis Mysteriis memoria „ eorum fiat qui decesserunt. Noverant hinc multum ad illos lucri accedere, multum „ utilitatis. Eo enim tempore quo universus Populus stat manibus passis, ac cœtus Sa„ cerdotalis, & illud horrorem venerationis plenum incutiens Sacrificium; quomodo „ Deum non placabimus, pro istis orantes? Atque id quidem de iis qui in fide decef„ serunt.

Et Homilia 21. in Acta, *Non frustra*, inquit, *oblationes pro defunctis fiunt, non frustra preces, non frustra eleemosynæ. Hæc omnia Spiritus disposuit, volens ut nos mutuum juvemus. Vide enim, utilitatem accipiet ille per te, & tu per illum, contemptis opibus inductus ad faciendum aliquid generosum: & tu illi salutis, ipse vero tibi eleemosynæ factus est auctor, ne dubita, quia erit aliquis fructus suavis. Non simpliciter minister clamat pro his qui defuncti sunt in Christo, & pro his qui illorum memoriam faciunt. Non Diaconus est qui talem vocem illam emittit, sed Spiritus Sanctus. In manibus est Hostia, & omnia proposita sunt bene ordinata, adsunt Angeli, adsunt Archangeli, adest Filius Dei; cum tanto horrore adstant omnes, adstant illi clamantes omnibus silentibus, & putas simpliciter hæc fieri?.. Quid putas pro martyribus offerri, quod vocantur in illa hora? Licet martyres sint, etiam pro martyribus magnus honor nominari Domino præsente, dum mors illa perficitur, & horrendum Sacrificium, & ineffabilia Sacramenta...... Sicut enim quando Regum trophæa statuuntur, tunc celebrantur quidem & quicumque victoriæ socii fuerant, dimittuntur autem qui sunt in vinculis per illud tempus: ubi autem transierit hoc tempus, qui nihil assecutus est, nihil obtinet: ita sane & hic. Trophæorum & celebrandæ victoriæ tempus est. Quoties enim manducatis panem hunc, inquit, mortem Domini annuntiate. Itaque ne simpliciter accedamus, neque fortuito hæc fieri putemus... Hæc scientes, consideremus, quantas consolationes possemus mortuis, pro lachrymis, pro monumentis præstare; nempe eleemosynas, preces, orationes, ut & illi & nos assequamur promissa bona.*

Et Homilia 32. in Matthæum, Parentes hortatur ut pro filiis defunctis eleemosynas erogent. *Nam si multæ barbaræ gentes* (inquit) *una cum defunctis res eorum cremare solent: quanto æquius defuncto filio tuo tua tradere potes, non ut in cinerem redigantur, sed ut gloriosum magis illum reddant? Putas illum maculis inquinatum abiisse? Da ipsi sua, ut illis se a maculis detergat: putas in justitia ipsum decessisse? præbe ipsi tua ad mercedis & retributionis adjectionem.* Legenda homilia ejusdem 84. *in Joannem.*

XIII. Probatur ex Theodoreto, *lib.* 5. *Historiæ Ecclesiasticæ*, *cap.* 36. ubi testatur Theodosium Juniorem Imperat. coram sacris B. Joannis Chrysostomi reliquiis prostratum, parentibus suis Arcadio & Eudoxiæ defunctis veniam adprecatum fuisse. *Hic igitur oculos & frontem loculo admovens*, inquit, *pro parentibus suis supplicavit, petens ut iis qui per imprudentiam peccassent, veniam concederet. Jam enim dudum parentes illius ex hac vita migraverant.*

Probatur duodecimo ex S. Ambrosio in Oratione Funebri de Obitu Satyri Fratris. *Tibi nunc*, inquit, *omnipotens Deus, innoxiam commendo animam, tibi hostiam meam offero: cape propitius ac serenus fraternum munus, sacrificium Sacerdotis.*

Et in Oratione de obitu Valentiniani: *Date cœlestia Sacramenta. Piam animam nostris orationibus prosequamur.* Et infra, eumdem Valentinianum & Gratianum sic compellat: *Beati ambo, si quid meæ orationes valebunt. Nulla dies vos silentio præteribit, nulla inhonoratos vos mea transibit oratio: nulla nox non donatos aliqua precum mearum contextione transcurret. Omnibus vos Oblationibus frequentabo.*

Et Oratione de obitu Theodosii: *Tu solus, Domine, invocandus es, tu rogandus ut eum in filiis repræsentes.... Da requiem perfectam servo tuo Theodosio, requiem illam, quam præparasti Sanctis tuis. Illo convertatur anima ejus unde descendit, ubi mortis aculeum sentire non possit, ubi cognoscat mortem hanc non naturæ finem, sed culpæ....*

Dile-

„ & ideo prosequor eum usque ad regionem vivorum, nec deseram, donec fletu &
...us inducam virum quo sua merita vocant, in montem Domini sanctum, ubi pe-
... vita, &c.

Epistolarum lib. 8. Epist. secunda ad Faustinum, qua ipsum de Sororis morte ...llatur: *Itaque non tam deplorandam, quamprosequendam orationibus reor, nec mæ-...ndum lachrymis tuis, sed magis oblationibus animam ejus Domino commendandam* ...ror.

...IV. Probatur ex Sancto Hieronymo, Epist. 26. ad Pammachium de Paulinæ uxo-...obitu. „ Cæteri mariti, *inquit*, super tumulum conjugum spargunt violas, rosas, ...oresque purpureos, & his officiis dolorem peccatoris consolantur. Pammachius no-...ter sanctam favillam ossaque veneranda, eleemosynæ balsamis rigat. His pigmentis ...atque odoribus fovet cineres quiescentes, sciens scriptum, quod, Sicut aqua extinguit ...ignem, ita eleemosyna extinguit peccatum.

XV. Probatur ex S. Augustino, lib. 9. Confessionum cap. 12. ubi de S. Monicæ ma-...is suæ funere: Cum ecce corpus elatum est, *inquit*, imus & redimus sine lachry-mis. Nam neque in eis precibusquas tibi fudimus cum offerretur pro ea Sacrificium pretii nostri, jam juxta sepulchrum posito cadavere, priusquam deponeretur, sicut
„ illic fieri solet, nec in eis precibus ego flevi, &c. *Et infra*: Inspira Domine meus,
„ Deus meus, inspira servis tuis, Fratribus meis, ut quotquot hæc legerint, memine-
„ rint ad altare tuum Monicæ famulæ tuæ, cum Patricio quondam ejus conjuge, per
„ quorum carnem introduxisti me in hanc vitam. Meminerint cum affectu pio paren-
„ tum meorum in hac luce transitoria, & Fratrum meorum sub te Patre in Matre Ca-
„ tholica . . . . ut quod illa a me poposcit extremum, uberius ei præstetur in
„ multorum orationibus.

Et lib. de Cura pro Mortuis gerenda, *cap.* 1. „ In Machabæorum libris, *inquit*,
„ legimus oblatum pro Mortuis sacrificium. Sed etsi nusquam in Scripturis veteribus
„ omnino legeretur, non parva tamen est universæ Ecclesiæ, quæ in hac consuetudi-
„ ne claret auctoritas: ubi in precibus Sacerdotis, quæ Domino Deo ad ejus altare
„ funduntur, locum suum habet etiam commendatio mortuorum.

Et cap. 4. „ Cum recolit animus ubi sepultum sit charissimi corpus, & occurrit lo-
„ cus nomine Martyris venerabilis, eidem Martyri animam dilectam commendat recor-
„ dantis & precantis affectus. Qui cum Defunctis a Fidelibus charissimis exhibetur,
„ eum prodesse non dubium est iis, qui cum in corpore viverent, talia sibi post hanc
„ vitam prodesse meruerunt. Verum etsi aliqua necessitas vel humari corpora, vel in
„ talibus locis humari nulla data facultate permittat, non sunt prætermittendæ suppli-
„ cationes pro spiritibus mortuorum: quas faciendas pro omnibus in Christiana & Ca-
„ tholica societate defunctis, etiam tacitis nominibus quorumcumque sub generali com-
„ memoratione suscepit Ecclesia, ut quibus ad ista desunt parentes, aut filii, aut qui-
„ cumque cognati, vel amici, ab una eis exhibeantur pia matre communi. Si autem
„ deessent istæ supplicationes, quæ fiunt recta fide ac pietate pro mortuis, puto quod
„ nihil prodesset spiritibus eorum, quantumlibet in locis sanctis exanima corpora pone-
„ rentur. Cum ergo fidelis mater fidelis filii defuncti corpus desideravit in basilicam
„ Martyris poni, siquidem credidit ejus animam meritis Martyris adjuvari, hoc quod
„ ita credidit, supplicatio quædam fuit, & hæc profuit, si quid profuit. Et quod ad
„ idem sepulchrum recurrit animo, & filium precibus magis magisque commendat, ad-
„ juvat defuncti spiritum, non mortui corporis locus, sed ex loci memoria vivus ma-
„ tris affectus. *Lege eumdem in Enchiridio, c.* 110.

Et Sermone 32. de Verbis Apostoli. „ Proinde pompæ funeris, agmina exequiarum,
„ sumptuosa diligentia sepulturæ, monumentorum opulenta constructio, vivorum sunt
„ qualiacumque solatia, non adjumenta mortuorum. Orationibus vero Sanctæ Eccle-
„ siæ, & Sacrificio salutari, & eleemosynis quæ pro eorum spiritibus erogantur, non
„ est dubitandum mortuos adjuvari: ut cum eis misericordius agatur a Domino, quam
„ eorum peccata meruerunt. Hoc enim a Patribus traditum universa observat Eccle-
„ sia, ut pro eis qui in Corporis & Sanguinis Christi communione defuncti sunt, cum

„ ad

„ ad ipsum Sacrificium loco suo commemorantur, oretur, ac pro illis quoque id offerri commemoretur. Cum vero eorum commendandorum causa opera misericordiæ celebrantur, quis eis dubitet suffragari pro quibus orationes Deo non inaniter allegantur? Non omnino ambigendum est ista prodesse defunctis, sed talibus qui ita vixerint ante mortem, ut possint eis hæc utilia esse post mortem. Nam qui sine fide quæ per dilectionem operatur, ejusque Sacramentis, de corporibus exierunt, frustra illis a suis hujusmodi pietatis impenduntur officia, cujus dum hic essent, pignore caruerunt, vel non suscipientes, vel in vacuum suscipientes Dei gratiam, & sibi non misericordiam thesaurizantes, sed iram. Non ergo mortuis nova merita comparantur, cum pro eis boni aliquid operantur sui, sed eorum præcedentibus consequentia ista redduntur. Non enim dictum est, nisi cum hic viverent, ut eos hæc aliquid adjuvarent, cum hic vivere destitissent. Et ideo istam finiens quisque vitam, nisi quod meruit in ipsa, non poterit habere post ipsam. „ Jungendus Augustino Paulinus in Epist. ad Delphinum Burdigalensem Episcopum, in qua preces ipsius pro requie fratris sui efflagitat. *Orationibus tuis*, inquit, *condonetur tibi, ut illius animam vel de minimo sanctitatis tuæ digito distillans refrigerii gutta respergat*.

Probatur XVI. ex Conciliis Ecclesiæ Africanæ, scilicet ex Concilio Carthaginensi 3. Canone 29. quo decernitur: „ Ut Sacramenta Altaris nonnisi a jejunis hominibus celebrentur, excepto uno die anniversario, quo Cœna Domini celebratur. Nam si aliquorum pomeridiano tempore defunctorum, sive Episcoporum, seu Clericorum, sive cæterorum commendatio facienda est, solis orationibus fiat, si illi qui faciunt, jam pransi inveniantur. Itaque commendationes defunctorum horis matutinis fiebant, oblatione Sacrificii incruenti ad altare: post prandium vero solis orationibus.

Et ex Concilio Carthaginensi IV. Canone 79. *Pœnitentes*, inquit, *qui attente leges pœnitentiæ exequuntur, si casu in itinere, vel in mari mortui fuerint, ubi eis subveniri non possit, memoria eorum & orationibus, & oblationibus commendetur*.

Probatur XVII. ex S. Gregorio Magno lib. 2. Dialogorum, cap. 23. ubi refert quod, cum feminæ quædam in Ecclesia sepultæ, post excommunicationis intentatas in eas minas, fuissent, & inter Missarum solemnia pro more Diaconus clamaret: *Qui non communicat, det locum, ex Ecclesia egredi visæ sunt, donec, Oblatione pro eis facta & immolata, exire ulterius visæ non sunt*.

Et lib. 4. cap. 55. „ Si culpæ, *inquit*, post mortem „ insolubiles non sunt, multorum solet animas etiam post mortem sacra oblatio Hostiæ salutaris adjuvare: ita ut hanc nonnunquam ipsæ defunctorum animæ expetere videantur. Et exemplum ibidem refert ignoti cujusdam hominis a Presbytero postulantis: „ Ut pro se omnipotenti Deo sacrum panem offerret, & pro suis peccatis interveniret, & tunc exauditum se cognosceret, cum eum in eodem loco non reperisset, ubi hoc postulabat. Idem vero Presbyter hebdomada continua se pro eo in lacrymis afflixit, salutarem Hostiam quotidie obtulit, & reversus post ad balneum, eum jam minime invenit. Qua ex re (*inquit sanctus Gregorius*) quantum prosit animabus immolatio sacræ Oblationis ostenditur, quando hanc & ipsi mortuorum spiritus a viventibus petunt, & signa indicant, quibus per eam absoluti videantur.

Ibidem quod ante triennium in suo Monasterio contigerat, refert Sanctus Gregorius, eamdem ut doctrinam confirmet. Justus Monachus ob tres aureos inconsulto Abbate retentos, & absconsos, a fratribus moriens relictus est, ut saltem in morte de culpa sua mentem ipsius amaritudo transverberaret, atque a peccato quod perpetraverat, purgaretur. Qui cum vehementi ob peccatum suum dolore contritus, e corpore exiisset, atque nihilominus ad terrorem cæterorum Monachorum fuisset in sterquilinio sepultus cum tribus aureis, clamantibus fratribus, *Pecunia tua tecum sit in perditionem*: triginta diebus ab ejus morte elapsis, Sanctus Gregorius Pretioso Monasterii Præposito dixit: *Diu est quod frater ille, qui defunctus est, in igne cruciatur: debemus ei aliquid charitatis impendere, & eum in quantum possumus, ut eripiatur, adjuvare. Vade itaque, ab hodierna die diebus triginta continuis offerre pro eo Sacrificium stude, ut nullus omnino prætermittatur dies, quo pro absolutione illius Hostia salutaris non offeratur. Qui protinus*

tinus abscessit, & dictis paruit. *Nobis autem* (inquit Sanctus Gregorius) *alia curantibus, atque dies evolutos non numerantibus, idem frater qui defunctus fuerat, nocte quadam fratri suo germano Copioso per visionem apparuit: Quem ille cum vidisset, inquisivit dicens: Quid est, frater, quomodo es? cui respondit: Nunc usque male fui, sed jam modo bene sum: quia hodie communionem recepi. Quod idem Copiosus pergens, protinus indicavit fratribus in Monasterio. Fratres vero solicite computaverunt dies, & ipse dies extiterat, quo pro eo trigesima Oblatio fuerat impleta. Cumque & Copiosus nesciret quid pro eo fratres agerent, & fratres ignorassent quid de illo Copiosus vidisset; uno eodemque tempore, dum cognoscit ille quid isti egerant, atque illi cognoscunt quid ille viderat, concordante simul visione & Sacrificio, res aperte claruit: quia frater qui defunctus fuerat, per salutarem Hostiam evasit supplicium.*

Probatur 18. ex Sancto Isidoro Hispalensi, lib. 1. de Officiis Ecclesiasticis, cap. 18. „ Sacrificium, *inquit*, pro defunctorum Fidelium requie offerri, vel pro eis orari, quia „ per totum hoc orbem custoditur, credimus quod ab ipsis Apostolis traditum sit. Hoc „ enim ubique Catholica tenet Ecclesia; quæ nisi crederet Fidelibus defunctis dimitti „ peccata, non pro eorum spiritibus vel eleemosynam faceret, vel Deo Sacrificium „ offerret. Nam & cum Dominus dicit (*Matth.* 12.) Qui peccaverit in Spiritum Sanctum, non remittetur ei neque in hoc sæculo, neque in futuro, demonstrat quibusdam illic dimittenda peccata, & quodam purgatorio igne purganda.

Accedit & Sanctus Bernardus jam supra laudatus in probationibus prioris Propositionis, *Sermone 66. in Cantica.*

XIX. Probatur ex Petro Venerabili Abbate Cluniacensi, *Epist. 2. contra Petrobusianos, cap.* 5. ubi & ex Scripturis sacris, & ex Traditione Purgatorium adstruit; maximeque ex libris Machabæorum. „ Rogant, *inquit*, Fideles Judæi pro delictis tam gravibus defunctorum, ut quod fecerant, oblivioni traderetur; & non rogabunt fideles „ Christiani pro defunctis in spe bona Fidelibus eumdem Deum, ut eis nondum plene „ laxata peccata remittantur? Rogaverunt hoc illi adhuc in tempore iræ; & non rogabunt hoc isti in tempore gratiæ? Obtulit Judas, quia ad offerendum misit duodecim millia drachmas argenti pro peccatis mortuorum Judæorum: & non offeret noster Judas, idest, pietatem tenens, & confitens Christianus, supra aurum & argentum incomparabiliter pretiosum Christi Corpus & Sanguinem pro peccatis Christianorum mortuorum? Bene ille & religiose cogitabat, quod hi optimam haberent repositam gratiam, qui cum pietate dormitionem acceperant Judæi: male & irreligiose „ cogitant, qui non considerant quod eamdem & meliorem habeant repositam gratiam „ hi qui cum pietate dormiunt Christiani. Non prorsus, non: quia ut subsequitur: Sancta & salubris est cogitatio pro defunctis exorare, ut a peccatis solvantur.

Porro quod recipi debeat velut Canonicum id quod in libris Machabæorum traditum est, ita ostenditur contra Hæterodoxos ex eodem Abbate. „ Si indifferenter, *inquit*, „ ab Ecclesia tam Evangelium, quam alios libros, quos Canonicos dicimus, cum aliis „ authenticis Traditionibus suscepistis: indifferenter aut omnia suscipere, aut omnia respuere debetis. Quod enim indifferenter ab Ecclesia tam nobis, quam vobis traditum „ est, aut indifferenter totum suscipiendum, aut totum rejiciendum est. Sed Evangelium rejiciendum esse, vos non concedetis: ergo quidquid cum Evangelio ab eadem „ Ecclesia, quæ Evangelium tradidit, traditum est, invicta ratione cogente, a vobis „ suscipiendum est. Traditum autem ab ea, quam dixi, Ecclesia, in Ecclesia invenistis, „ ut divinis sacrificiis, sacris orationibus, aliisque pietatis operibus, Fideles in carne „ viventes, alios cum signo fidei & spei Christianæ carne exutos juvare studeant: ut „ quod bonæ quidem eorum vitæ, sed imperfectæ defuit, de superfluente Conditoris „ pietate præsumentes, supplere contendant. Quod quia sic vobis ab Ecclesia jam dicta, sicut Evangelium traditum est: prorsus tam a vobis, quam ab universis, sicut „ Evangelium suscipiendum est.

Idem probat ex Matt. & Lucæ 12. & Apostolo 1. *ad Corinthios* 15. Deinde ex SS. Patribus Ambrosio, Hieronymo, Augustino, Paulino, quorum testimoniis hoc præmittit principium: „ Sunt equidem innumerabiles & diversissimæ diversarum Ecclesiarum

„ ad

„ ad unam Catholicam pertinentium consuetudines, ut pene tanta sit varietas usuum, „ quanta multiplicitas Ecclesiarum. Sed non damnat aliquem diversa institutio, quæ „ & veræ fidei inservit, & charitatis compaginem non dissolvit. Ubi vero aut fides „ læditur, aut charitatis unitas periclitatur, si occulte fit, damnabile est: si publice, „ damnabile simul & Hæreticum est. Istud ad hoc intuli, ut qui bona virorum mor- „ tuis, qui digni sunt prodesse denegat, non ad eam, quam præmisi, bonorum usuum „ varietatem, sed ad communis fidei læsionem pertinere cognoscat. Et quia hoc ad „ læsionem fidei pertinet, sicut publica pestis hæretica expellenda, sic occulta languen- „ tium passio (si fieri poterit) remediis medicinalibus est curanda. Medicinalia autem „ remedia, Patrum Catholicorum exempla, & monita dico, ut quæ hæreticis prodes- „ se non possunt, a quibus non audiuntur, prosint vel istis a quibus suspiciuntur.

Denique ubi viventium bona mortuis prodesse, & vicissim bona mortuorum cum viventibus communicari probavit, contra duo genera hominum invehitur, quorum aliqui nimium sunt diffidentes, alii nimium confidentes: ita ut & illi desperatione sua, & isti nimia (ut sic dicatur) spe sua, vel periclitari, vel prorsus a salute excidere videantur. „ Nam sicut hæretici bona vivorum mortuis nullo modo prodesse adstruunt, sic „ isti, nimium (si dici potest) Catholici, de bonis, quæ ab Ecclesia viventium pro „ mortuis fiunt, inordinate præsumunt. Adeo autem quidam talium inordinate præsu- „ munt, ut confidentes in his, vel precibus piis, vel operibus bonis, quæ a viventi- „ bus pro mortuis fiunt, ipsi a precum & operum bonorum fervore tepescant: & quod „ ad universorum salutem institutum est, in suam decepti perniciem vertant. Hi pla- „ ne de antidoto venenum, de salute exitium, de vita mortem stulto sibi commercio „ emunt; & cum Apostolus dicat: Expectantes beatam spem: Et, Spe salvi facti su- „ mus: cum spe salvari debuerint, contra spem spe pereunt, quia qualiter spe uti de- „ beant, non attendunt. Non attendunt sane, quia non alienis bonis, sed propriis ope- „ ribus, præcedente & comitante gratia, vita principaliter acquiritur æterna. Principa- „ liter autem dixi: quoniam tanta viventis propria saltem debent esse merita, ut et- „ iam mortuo prodesse debeant aliena. Prodesse vero non poterunt, nisi tanta fuerint vi- „ ventis bona, ut eis tam juste, quam misericorditer vita debeatur æterna.

Probatur 20. ex antiquis omnibus Liturgiis, in quibus Defunctorum commemoratio & commendatio legitur in Canone adscripta.

Ecclesia Græca cum Latina consensus in fide Purgatorii.

XXI. Probatur ex Ecclesiæ Græcæ cum Latina consensu hoc in dogmate. Qui consensus innotescit primo ex sacris Græcorum Officiis. *In Paracletica, Sabbato in defunctos*, hæc canuntur: *Eripe Domine ab igne gehennæ eos qui a nobis migrarunt, destruens tua lancea lateris Chirographum eorum peccati, ut solus hominum amator, & dignos eos faciens splendore & Sanctorum.*

Et *Precatio tertia in Pentecostem*, quam recitat Sacerdos vel Episcopus ante altare, singulis annis die sacro Pentecostes, reliquis omnibus in genua procumbentibus, & audientibus, sic habet: „ Qui in hoc absoluto undequaque & salutifero Festo suffragia „ supplicationesque pro detentis in inferis suscipere dignatus es, magna nobis spe sub- „ jecta, detentis hujusmodi, detinentium eos tristium relaxationem & solamen a te „ fore rependendum, exaudi nos abjectos & miseros te deprecantes, & animabus ser- „ vorum tuorum vita ante nos functorum, & in loco lucido, in loco virenti, in loco „ refrigerii, unde dolor omnis, gemitus & suspiria exulant, requiem præbe. In ta- „ bernaculis justorum pacis, & quietis, Spiritus eorum colloca.

Eadem Ecclesia in piacularibus precibus canit: „ Imago sum tuæ ineffabilis gloriæ, „ licet delictorum stigmata geram. Miserere Domine creaturæ tuæ, & purga me mi- „ sericordia tua, & optatam mihi concede patriam. Quem e terra assumpsisti filium „ lucis effice, expurgans ex peccatorum maculis, o multum misericors. Delictorum „ remissionem defunctis, Christe, præsta, & tua gratia expurgatos eos ostende... Pul- „ chritudine intellectuali tua perfrui defunctos dignare, turpitudinem deformem expur- „ gans veluti humanissimus, peccati, Domine. Legantur Officia funerea in Euchologio.

Eadem, in Typico, *c.* 30. *Sanctorum Patrum traditio est*, inquit, *ut commemoratio*

fiat

eorum qui ex nobis ad Dominum migrarunt ab ipso postremo die, singulis diebus r Missarum solemnia usque ad quadragesimum diem.

Secundo ex Michaele Glyca, in Epistola ad Nilum Monachum. „ Habes siquidem ... præ aliis, *inquit*, magnum Dionysium hanc opinionem e medio tollentem; & quæ ex peccatis remittantur, quæ vero non condonentur, manifeste edocentem. De iis namque qui in peccatis vitam finierunt, edisserens, hæc quoque addit: Si pusilla quædam adfuerint, utilitatem propter bona opera quæ pro iis fiunt, accipiunt. Si ingentia ac immoderata sunt, conclusit Deus contra ipsos. " Ad hæc suppetit & magnus Epiphanius, &c. Laudat Sanctum Epiphanium in Panario, Sanctum Damascenum Oratione pro Defunctis, & Sanctum Chrysostomum.

Et rursus: Non esse, inquit, *dubitandum de bonis operibus, quæ ab aliquibus fiunt, horum quidem gratia, sed peccatorum: persuadent nos ante alios Discipuli Christi & Apostoli, diebus tertio, nono, & quadragesimo, nec non & exacto anno publice mortuorum memorias fieri decernentes.*

Tertio ex Simeone Thessalonicensi in Responsione ad Gabrielem Pentapolitanum: *Apud Leonem Allatium.*
„ Accipitur, *inquit*, ab Angelis Imperialibus anima, Animæ vero proficiscuntur (ut a Sanctis Doctoribus discimus) ad loca earum vita & operationibus digna: & hæ quidem in cœlo quarum conversatio in cœlis erat. Peccatorum vero atque Infidelium animas in inferno esse credendum est, quemadmodum Sanctorum in cœlo, &c. Si vero aliquis ex iisdem moderate deliquerit, & cum pœnitentia ex hac vita excesserit, per Sacrosanctum sacrificium, & bona opera possunt libertatem consequi, antequam Judex advenerit. Et hoc probans Ecclesia, pro defunctis preces & sacrificia peragit. Et hoc multi testantur, & inter eos qui post mortem solvuntur vinculo (id est, qui ab excommunicatione absolvuntur) ". Hic ut & alii Græcorum Theologi, Purgatorii locum ab Inferno damnatorum non esse distinctam censet: pœnas tamen purgandorum distinctas esse decernit a pœnis damnatorum; & illos quidem Ecclesiæ precibus juvari, non istos. Unde ibidem ait: *Propterea has commemorationes necesse est ab omnibus peragi & summa etiam contentione: & præcipue maxime horrendum Sacrificium, quod hanc ob ipsam rem traditum est: cum per has preces, & sacra Sacrificia, & erga pauperes bona opera non solum his qui deliquerunt, & cum pœnitentia egressi sunt e corpore, remissio & relaxatio conceditur, & pœnarum liberatio; sed & illis qui juste vixerunt, & fine bono & Deo complacito vitam terminarunt, major purgatio, & sublimatio datur, ut Chrysostomo videtur, Exposit. in Acta Apostolor. &c.*

Quarto ex Gregorio Protosyncello Chio in Synopsi dogmatum: *Si non esset liberatio*, inquit, *quid opus esset commemorationibus, Missis, elemosynis ob defunctos? Quare est liberatio, & redemptio ex inferno: sed nos non possumus scire quando, & per quantum tempus mansuræ sunt in inferno, & postmodum liberationem consecuturæ. Hoc tantummodo scit, quem nihil fallit, Deus. Ecclesia tantummodo orat pro iis qui confessi sunt, peccata lacrymati sunt, & tristitia affecti sunt quod in Deum deliquerint. Pro his decreverunt Sancti Apostoli in suis Constitutionibus fieri commemorationes defunctorum tertio, quarto, & quadragesimo die, nec non tertio & sexto mense, & post annuo die, & secundo & tertio anno.* *Apud Allatium.*

Quinto ex Eustratio Constantinopolitanæ Ecclesiæ Presbytero in libro suo *De animabus separatis*, cujus meminit Photius in *Bibliotheca*, *Cod.* 171. & quem in lucem edidit Leo Allatius. *Quæritur ab aliquibus*, inquit, *num oblationibus & inter preces & supplicationes commemorationibus animæ utilitatem captant? Conabimur itaque & de hac nonnulla testimonia apponere.* Et postquam nonnulla Veteris, Novique Instrumenti testimonia adduxit ad commemorationem defunctorum certis diebus, nimirum tertio, nono & quadragesimo adstruendam, subjungit: *Secundum itaque hanc formam, nos a die sepulturæ, usque ad diem nonum, bis eorum, qui pie obdormierunt, commemorationes peragimus. Similiter & die quadragesimo, quandoquidem quadragesimo die Dominus assumptus est. Hæc autem fieri tradita sunt, non utcumque & temere, sed prorsus alicui commodo futura.*

Sexto, ex Nicolao Cabasila, in Expositione Liturgiæ, cap. 42. ubi Sacrificium Eu-

cha-

charistiæ non vivos tantum, sed & mortuos sanctificare probat. *Duobus modis*, inquit, *sanctificare cernitur divinum hoc & sacrum Mysterium. Uno quidem modo intercessione: oblata enim dona eo ipso quod offeruntur, eos qui offerunt, sanctificant, & eos pro quibus offerunt, & Deum eis propitium efficiunt. Alio autem modo, participatione, quia fit nobis verus cibus & potus, ut dicit Dominus. Horum modorum primus quidem est communis vivis & mortuis, etenim pro utrisque offertur Sacrificium. Secundus autem modus solis viventibus permittitur, mortui enim non possunt amplius comedere, nec bibere. Quid igitur? Propterea nec sanctificantur hac sanctificatione, quæ provenit ex participatione, & deteriori sunt hac in parte conditione mortui, quam viventes? Minime. Nam & Christus ipsis se communicat, eo modo quo ipse novit.*

Et cap. 45. *Nudæ*, inquit, *corporibus animæ plus habent commodi ad sanctificationem, quam eæ quæ vivunt in corporibus. Purgantur enim ut peccatorum remissionem accipiant per orationes Sacerdotis, & donorum intercessionem, nihilo minus quam eorum quæ vivunt; sed non peccant amplius, nec nova veteribus crimina adjiciunt, sed tantummodo vel nulli sunt rationi reddendæ obnoxiæ, vel semper utique de criminibus detrahunt: & ita ad Servatoris participationem promptius & melius se habent pluribus in corpore viventibus, atque adeo etiam seipsis, si essent cum corpore.*

Septimo ex Gabriele Philadelphiensi, de Purgatorio. „ Ad secundum vero dicimus, „ *inquit*, Orientalem & Catholicam Ecclesiam tertium locum non recipere, ut Ro- „ mani dicunt, in tres locos animas separantes, in Paradisum, Infernum, & tertium „ Purgatorium. Et Paradisus quidem est, quo justorum animæ requiescunt: Infernus „ rursus, in quo cruciantur & puniuntur peccatorum animæ: Purgatorium autem di- „ cunt, in quo purgantur per ignem illæ animæ, quæ similibus cruciatibus dignæ sunt. „ Nos autem duo loca, Paradisum nempe & infernum confitemur, cum ita nos Sacra „ Scriptura doceat, &c. Itaque manifestum est unum esse locum in quo animæ cru- „ ciantur, & non multos. Attamen locus hic habet multas & varias mansiones, & „ multa tormentorum genera, quæ diversitati peccatorum respondent, qualia sunt hæc „ genera; inferni, ignis sempiternus, tenebræ exteriores, stridor dentium, vermis nun- „ quam obdormiscens, & tartarus. In hæc tormentorum genera injiciuntur peccatorum „ animæ, tum impiorum, tum hæreticorum, quemadmodum & Christianorum qui non „ pœnituerunt, & Christianorum qui spe aluntur, per Sacrificium Missæ, & eleemosy- „ nas & orationes quæ pro ipsis fiunt, accipiendi remissionem & libertatem tormento- „ rum, cum Deus miserescens in misericordiam declinaverit . . . Hæc igitur loca ad „ quæ animæ immittuntur, ut peculiares pœnas luant pro mensura delictorum; vel, „ ut melius dicam secundum misericordiam & humanitatem Dei misericordis atque hu- „ mani. Hæc, inquam, loca non voco Purgatorium, ne quis existimet quod in hoc „ concordamus Platoni qui in Phædone dicit expurgari peccatorum animas; sed ea vo- „ co satisfactiva, hoc est locum in quo cruciantur animæ in quantum dignæ sunt pu- „ nitione, & in quantum misericordia Dei voluerit. Placet mihi nihilominus sententia „ nonnullorum Doctorum Occidentalis Ecclesiæ, qui asserunt, ignem æternum illum „ esse in quem animæ immissæ puniuntur ad tempus, sui natura æternum, sic a Deo „ factum; dici vero temporarium non sui natura, sed ob animas quæ liberantur; pro- „ pter eas vero, quæ in illo absque ullo fine cruciantur, æternum & perpetuum. Hæc „ loca sola ego credo. Verum opinor horum unumquemque locum multas stationes ha- „ bere, in quibus detentæ prædictæ animæ penis subjiciuntur, pro dignitate & mensu- „ ra delictorum. „ Ex quibus evidens est eamdem esse Græcorum & Latinorum de Purgatorio fidem: solam de nomine quæstionem inter eos agitari.

Confirmatur ex iis quæ ibidem subjungit. „ Propterea Catholica & Apostolica Ec- „ clesia Orientis & reliquæ omnes nationes quæ illi subjiciuntur, & cum ea concor- „ dant, bis in anno sacrificium Missæ in communi celebrant, & orant pro illis qui „ pie obdormierunt, Orthodoxis Christianis, sed potissimum pro pauperibus & peregri- „ nis, qui immatura, aut repentina morte obierunt, & non potuerunt agere quæ „ Christi Ecclesia præcipit. Pro his qui pie obdormierunt, & omnia Sancta Monaste- „ ria, & omnes particulares Ecclesiæ singulis Sabbatis Sacrum facientes, orant Sacer- „ dotes

dotes misericordem & miseratorem Deum, ut consequantur remissionem & libera-
tionem eorum animæ, quæ tormentis cruciantur.

Et de particulis agens, „ Adhuc eas offerimus, *inquit*, pro iis qui in Christo obdor-
„ mierunt, parentibus & fratribus nostris, & amicis, & consanguineis. Scopus vero est
„ ut collocet animas eorum Dominus in loco lucido, in loco amœno, in loco refrige-
„ rii, ubi exulat meror, tristitia, & gemitus, & ut det remissionem & solatium re-
„ rum tristium, & impertiatur ipsis libertatem & liberationem ejuslatuum, latuum, &
„ lachrymarum, quæ in inferno sunt„ ut sancta Dei Ecclesia docet palam, similia
„ intonans.

Octavo ex Manuele Caleca, lib. 4. *adversus Græcos* Si quis, *inquit*, confessus, prius-
„ quam pro peccatis satisfaciat: sive etiam, simul atque confessus fuerit, pœnitens, in
„ quibus peccavit, ex vita discedat, ab æterna quidem damnatione liberatur per Sa-
„ cramentum Pœnitentiæ: debitam vero peccatorum satisfactionem persolvet. Quam
„ enim hic sive per eleemosynam & aliam beneficentiam, sive per jejunium & la-
„ chrymas, & hujusmodi afflictionem soluturus erat, juxta regulas a Sanctis Patribus
„ posita pro satisfactione peccatorum; hanc nisi vivens implere permittatur, postquam
„ exierit e vita, reddet donec per Dei gratiam & justitiam peccati contagium sibi in-
„ situm diluens, mundusque jam effectus, & dignus qui uniatur Deo, non habens ma-
„ culam, neque rugam, ea beatitudine fruatur, ad quam præparabatur quidem per
„ pœnitentiæ remedium & Sacramenta cætera, ab æterna damnatione per Christi gra-
„ tiam liberatus; accedere autem prohibebatur, nedum satisfactione debita secundum
„ divinam justitiam impleta. Si enim misericors est ac pius Dominus, justus tamen ni-
„ hilominus est: Neque ita est misericors ut ejus justitia evacuetur. Aliter inane es-
„ set vel confitentibus ab Ecclesia pœnitentiam imponi, vel pœnitentes tantæ seipsos
„ tradere afflictioni. Siquidem iniquitatem suam semel tantum confitentes, jam ab
„ omni reatu liberi essent. At constat, quia peccatis pœnitentiæ afflictionem ingerens,
„ atque hic purgationem breviorem, ac leviorem, quam debebatur, decernens, talia
„ injungit: alias enim qui per omnem vitam deliciis, & impudicitiæ dediti, ad ipsum
„ jam finem vitæ pœniterent, nihilo deteriores essent quam hi, qui pro similibus pec-
„ catis diutissime in cilicio & cinere, & lachrymis usque ad finem perstiterunt. Nihil
„ præterea conferrent, quæ pro defunctis ab Ecclesia fieri præcipiuntur orationes & elee-
„ mosynæ. Pro his enim qui jam beatitudine potiti sunt, orantes sacrificia offerre opus
„ non est. Quæ enim pro Sanctis Officia offerimus; non ut misericordiam consequan-
„ tur, offerimus, sed ut honorantes eos, pro nobis mediatores apud Deum, ut naturæ
„ nostræ primitias opponimus. Pro his vero qui inferno damnati sunt, nullam Ecclesia
„ orationem facit. Unde necessario colligitur tertium quemdam esse locum, ubi hujus-
„ modi purgatione facta, & reliqua satisfactione persoluta, qui sunt ejusmodi omni ma-
„ cula purgati, ad beatitudinem transeant. Simili vero ratione, etiam si quis servatis
„ omnibus Dei mandatis, a mortalibusque culpis liber, parvis vero & quotidianis, sine
„ quibus vita hominis transigi non potest, obnoxius, hinc sine pœnitentia & satisfa-
„ ctione decesserit, in Purgatorii loco integre, quod omiserat, reddet. Eum enim qui
„ a mortalibus semper abstinuerit, propter minima ista, ut qui turpissime, flagitioseque
„ vixerunt, in inferno damnari, justus profecto Judex numquam permitteret. Alias
„ enim vita pura nihil a corrupta differret, si qui sine venialibus culpis esse non pos-
„ sumus, sumus enim homines, æque propter illa, ut quisque perditissimus ob scele-
„ ra gravissima, cruciabimur. Et quomodo unicuique Dominus reddet secundum ope-
„ ra sua, si tot frustra labores nobis pro illius implendis jussis assumimus? Immo vero
„ quænam est salutis spes, si etiam parva quædam peccata, quæ velut umbra homines
„ sequuntur, æque ut mortalia damnantur? Nam sine ipsis decedere, illorum est, qui
„ per Martyrium consummati, vitamque Angelicam imitati sunt, eorumque qui ma-
„ gnam ostenderunt pœnitentiam, ut Latro, & quos divina gratia præcipue justifica-
„ vit. Cæterum ut sordidatum, vel parva macula uniri Deo, & perfrui beatitudine
„ possibile non est: nihil enim divinæ naturæ profanum appropinquat: ita omnibus pec-
„ catis expiatum putare non admitti ad beatitudinem, cum nihil jam obsistat, irratio-

„ nabile ſimul & iniquum eſt, Scripturæque ſententiis contrarium. Sic itaque inter „ beatitudinem & æternum cruciatum tertius locus relinquitur, in quo hujuſmodi peccata purgantur. Eum vero locum ignem eſſe ajunt, non eum qui ante faciem Chriſti, in ejus revelatione (ut ait Daniel) præcedit, & quem Gehennæ ignem Scriptura vocat (his enim qui in illum ſemel merguntur, nulla eſt emergendi ſpes) ſed ignis alius, quem Purgatorium dicunt, quod in eo delicta purgantur, ac velut in fornace, qui in illum mittuntur, mundantur: iſtudque ante judicium extremum. Poſt hæc enim nullus qui mundetur, erit, unoquoque proprium ſibi locum æterne vindicaturo . . . . . Si quis vero hujuſmodi purgationem, in quibus prædictum eſt, neget, neceſſe eſt ut confiteatur, vel malum aliquod relinqui impunitum, vel Fidelium Eccleſiam cum macula Chriſto conjungendam, vel quæ pro defunctis fiunt, nihil valere". Hæc Manuel Caleca.

Nono, ex Concilio Florentino Seſſione 25. ubi Græci ſic decernunt de igne purgatorio *Sanctorum animas perfectam in cœlis adeptas eſſe coronam, quatenus animæ ſunt: peccatorum vero animas perfectas luere pœnas: medias autem eſſe in loco tormentorum: ſed ſive ignis ſit, ſive caligo ac turbo, ſive aliquid aliud* (inquiunt) *non contendimus.* Ibidem *ſe propter quæſtionem de Purgatorio non fuiſſe ſejunctos*, conteſtantur.

In definitione vero Fidei, cui Eccleſiæ utriuſque Antiſtites ſubſcripſerant, hoc legitur de Purgatorio decretum: *Item ſi vere Pœnitentes in Dei charitate deceſſerint, antequam dignis Pœnitentiæ fructibus de commiſſis ſatisfecerint, & omiſſis, eorum animas pœnis purgatoriis poſt mortem purgari, & ut a pœnis hujuſmodi releventur, prodeſſe eis vivorum ſuffragia, Miſſarum ſcilicet ſacrificia, orationes, & eleemoſynas, & alia pietatis officia, quæ a Fidelibus pro aliis Fidelibus fieri conſueverunt ſecundum Eccleſiæ inſtituta.*

Decimo ex Gennadio Patriarcha Conſtantinopolitano, in Expoſitione Concilii Florentini, cap. 3. (Tomo 4. Bibliothecæ Patrum Editionis Pariſienſis). *Rurſus*, inquit, *dementes eſtis, neque percipitis Eccleſiam Dei ſemper orare pro mortuis, & ſingulis Sabbatis pro animabus tantum facere commemorationem. Præterea bis in anno pro defunctorum memoria celebrat feſtum: in Sabbato dico, quod Carniſprivium præcedit, & ante Pentecoſten. Hoc eo fit, ut omnes ſimul comprehendat, & eos quorum conſanguinei de iis curam non ſuſceperunt, ut & ipſi cum omnibus in commune hujus ſubſidii participes efficiantur.*

Aliud Leonem Allatium. Undecimo, ex Joanne Pluſiadeno, in diſceptatione pro Concilio Florentino, ubi Rhacendyta quærit: „*Quomodo probat Synodus animas purgari poſt mortem?* Catholicus reſpondet: „ Probat & demonſtrat cum ratione, quemadmodum & reliqua. Primo quidem exemplo noſtri, quod nos ipſi facimus: deinde teſtimoniis ſanctorum Eccleſiæ „ Doctorum, & ab ipſa rei natura . . . . An neſcis adhuc quid notent, oblationes, „ colyba, candelæ, oleum, pſalmodiæ, commemorationes, & memoriæ pro mortuis „ in Sacroſanctis ſacrificiis? *Rhacend.* Eſtne id hoc quod Latini Purgatorium nuncupant, nos καθαρτήριον Cathol. Hoc nempe eſt, & non aliud.

Duodecimo, ex Joanne Eugenico Nomophylace, in Antirrhetico adverſus Synodum Florentinam, cap. de Purgatorio igne. *Cum*, inquit, *ipſe Dominus noſter Jeſus Chriſtus, qui judicaturus eſt univerſum terrarum orbem, & ſecundum opera eorum ſingulis redditurus, de hoc pure & ſæpius aperuit; & ſancti Apoſtoli, & qui eos exceperunt Doctores, multis in locis expoſuerunt: quos ſequens noſtra orthodoxa Eccleſia, purgationem etiam poſt mortem tenet, nempe ſacra ſacrificia, & preces, & eleemoſynas, & alia bene complacita Deo opera, quæ a fidelibus ſuper mortuos fiunt.*

Decimotertio, ex Meletio Alexandrino in Epiſtola ad Chioſ. *Et eſt*, inquit, *Apoſtolica per Patres ad nos tranſmiſſa traditio, & a ſacra Scriptura ſtabilitatem habet, ex qua viventium bona opera & lachrymæ iis, qui dormiunt, non qualemcumque afferunt utilitatem.*

Decimoquarto, ex Theodoro Grapto in orat. de dormientibus, quam laudat Leo Allatius in Diſſert. de Purgatorio. *Tertium*, inquit, *teſtimonium erat: Ipſe vero ſalvabitur tamquam per ignem. Et dicebant: Ecce hic eſt ſalus condemnatorum. In hoc dicit illud,*

illud, salvabitur. Aut intelligitur de condemnatis qui salvantur, hoc est, remanent salvi & integri inter flammas illas æternas: aut intelligitur de illis qui spem salutis possident; quemadmodum & Gregorius Nyssenus dictum illud interpretatus est: Licet nonnulli illum calumniati sint, tamquam Origeniani dogmatis asseclam.

Decimoquinto, ex Manuele Malaxo in Historia Constantinopolitana, ubi de muliere propter calumniam Gennadio Patriarchæ illatam excommunicata, & postmodum absoluta, sic scribit: *Nec corpori modo ejus venia dissolutioque contigit, sed anima etiam inferorum cruciatibus liberata in Paradisum venit. Illi namque qui anathemate percussi, ab Ecclesia exulant, cum eorum corpora maneant indissoluta & integra indigent absolutione, ut liberentur vinculo excommunicationis. Nam quemadmodum corpora eorum ligata sunt, & indissoluta super terram: sic animæ quoque ipsorum ligatæ sunt a diabolo, & ab eo pœnis divexantur. Quando autem corpus veniam accipit, execrationis vinculo solutum, Deo bene juvante, etiam anima de manibus diaboli libera exit, & vitam æternam, lucemque illam vesperæ expertem adipiscitur.*

Excommunicatorum corpora in cineres non dissolvi, sed in tympani modum turgentia, & incorrupta manere, Græci falso persuasum habent.

Ex his perspicuum est Purgatorium, & preces pro Defunctis, ex Traditione ab Apostolis ad nos derivata, cui Ecclesiæ Græcæ cum Latina perpetuus in eo dogmate consensus attestatur, omnino demonstrari.

Secundum hanc Traditionem Tridentina Synodus Sessione 22. Can. 3. anathemate percellit eos qui dixerint, *Missæ sacrificium non esse propitiatorium pro vivis & defunctis, pro peccatis, pœnis, satisfactionibus, &c.* Et Sessione 6. Canone 30. *Si quis post acceptam justificationis gratiam, cuilibet peccatori pœnitenti culpam ita remitti, & reatum æternæ pœnæ deleri dixerit, ut nullus remaneat reatus pœnæ temporalis exsolvendæ, vel in hoc sæculo, vel in futuro in Purgatorio, antequam ad regna Cœlorum aditus patere possit, anathema sit.*

Denique Sessione 25. Decretum de Purgatorio his verbis editum est: ,, Cum Catholica Ecclesia Spiritu Sancto edocta, ex sacris Literis, & antiqua Patrum traditione in sacris Conciliis, & novissime in hac œcumenica Synodo, docuerit Purgatorium esse animasque ibi detentas Fidelium suffragiis, potissimum vero acceptabili altaris sacrificio juvari: præcipit Sancta Synodus Episcopis, ut sanam de Purgatorio doctrinam a sanctis Patribus, & sacris Conciliis traditam, a Christi fidelibus credi, teneri, doceri, & ubique prædicari diligenter studeant. Apud rudem vero plebem difficiliores ac subtiliores quæstiones, quæque ad ædificationem non faciunt, & ex quibus plerumque nulla fit pietatis accessio, a popularibus concionibus secludantur. Incertam item, vel quæ specie falsi laborant, evulgari ac tractari non permittant. Ea vero, quæ ad curiositatem quamdam, aut superstitionem spectant, vel turpe lucrum sapiunt, tamquam scandala, & Fidelium offendicula prohibeant.

XXII. Sed inaniter forsan laboramus, cum Patres omnes a secundo nominis Christiani sæculo, oblationes, orationesque pro defunctis admisisse & propugnasse Hæretici plerumque fateantur. Calvinus Patres universos MCCC. annorum spatio in eo deceptos plane asserit. *In eo dico*, inquit, *aliquid humani passos esse; ideoque ad imitationem trahendum non esse contendo, quod fecerunt.* Idem asserit Dallæus, eamque Patrum doctrinam originem ducere ex errore, quo justorum animas, ad diem usque judicii, abditis receptaculis contineri, nec Dei visione beatifica frui senserunt. Forbesius etiam, ubi omnium Veterum Patrum auctoritate niti Orationes pro defunctis diserte probavit in *Instructionibus Historicis*, sic concludit: *Non est tutum Veteres imitari.* Ante illos Petrus Vermilius Martyris assumpto nomine notus, in Epistolam 1. ad Corinth. cap. 3. scripsit Ecclesiam semper orasse pro mortuis, sed absque Scripturarum auctoritate, & exemplo id factitasse.

Lib. 3. Instit. c. 5.

Hæretici fatentur, veteres Patres preces & oblationes pro defunctis approbasse, & frequentasse.

Verum qui possibile est ut Ecclesia, quæ *Columna est & firmamentum veritatis*, quam Spiritus Sanctus docet ac regit, tot sæculorum tractu erraverit? Qui fieri potuit ut Ecclesia secundi sæculi, in qua florebant Episcopi, & Doctores ab Apostolorum discipulis instituti, cujus in sinu vivebant homines qui aliquam ætatis suæ partem 1. sæculo egerant, consuetudinem illam orandi pro mortuis velut Traditionem Apostolicam usurparet atque commendaret, quæ primi sæculi Christiani doctrinæ & moribus

Fieri non potuit ut Ecclesia in dogmate erraverit, vel ex errore ortum

duxerit ejus consuetudo preces & sacrificia offerendi pro defunctis.

esset adversa? Quomodo fieri potuit ut in errore quorumdam fundata consuetudo, ab omnibus observaretur, adeoque & ab iis qui ab ejusmodi errore alieni essent? At error ille ex quo ortam orandi pro defunctis consuetudinem Heterodoxi fabulantur, non fuit omnium Christianorum, non omnium Patrum, sed paucorum dumtaxat, ut & ipsi fateri coguntur. Animas enim Justorum omnium ad supremi Judicii diem in abditis receptaculis detineri, non fuit Veterum omnium sententia, idque nemo nescit eruditus. Itaque consuetudinis, quam Ecclesia universa velut Apostolicam Traditionem semper observavit & commendavit, fontem fuisse hujusmodi errorem impossibile est. Res enim est ab hominum ingenio penitus aliena, ut id velut conspiratione facta sponte suscipiant universi, quod suæ sententiæ contrarium est. Adde, si secundo sæculo novam, & primæ traditioni adversam consuetudinem in Ecclesiam aliqui inducere voluissent, plane incredibile est nullum fuisse Pastorem, aut Doctorem ita novitatis osorem, ita veritatis amicum, ita sacri depositi ab Apostolis traditi fidelem custodem, ut innovationi in re tanti momenti non obstitisset, ut non scripsisset adversus errorem & consuetudinem perversam: cum adversus Montanistas nova jejunia, quasi Paracleti auctoritate inducere volentes, Episcopi & Doctores insurrexerint, eorum impugnaverint errores, ac eos anathemate damnaverint: cum etiam in controversia de Baptismo Hæreticorum Stephanus Pontifex omnia Sancti Cypriani & Africanorum, Firmiliani & Cappadocum argumenta hac una sententia ut firmissimo clypeo repulerit: *Nihil innovetur, nisi quod traditum est*. At nullus contra solemnem illam orandi pro mortuis consuetudinem vel mutire ausus est ad 4. usque sæculum, quo illam impugnare aggressus est Aerius: qui ubi primum Oblationes faciendas, fundendasque Orationes pro defunctis negavit, a Patribus ut hæreticus damnatus est.

Tandem novam consuetudinem in privato quorumdam errore fundatam, in Sacrosanctum Sacrificium, quo nihil in Ecclesia sanctius, & magis intemeratum est, nullo refragante irrepsisse, fidem omnem superat; sed ex Liturgiis omnibus, & ex S. Augustino certum est, Ecclesiam in Sacrosancto Sacrificio pro defunctis orare solitam. *Ubi*, inquit, *in precibus Sacerdotum, quæ Domino Deo ad ejus altare funduntur, locum suum habet commendatio mortuorum*. Incredibile igitur est consuetudinem orandi pro defunctis repente secundo sæculo inductam fuisse, & adeo invaluisse in Ecclesia universa, si fidei & moribus primi sæculi contraria fuisset.

Quod vero scripsit Petrus Martyr, consuetudinem orandi pro defunctis frequentatam fuisse ab Ecclesia absque Scripturarum auctoritate, & exemplo, quam falsum sit, superius demonstravimus. *Sed etsi nusquam in Scripturis veteribus omnino legeretur, non parva tamen est universæ Ecclesiæ, quæ in hac consuetudine claret auctoritas*, inquit S. Augustinus. Sed ubi in Scripturis sacris Infantium Baptismum legunt Heterodoxi, qui Petrum Martyrem velut unum ex suis Magistris, & Reformationis suæ capitibus venerantur? quo testimonio convincent Anabaptistas? Nullo certe. In hac igitur, & in illa controversia verissimas esse fateantur illas Sancti Augustini regulas, lib. 4. de Baptismo contra Donatistas, cap. 24. & Epist. 118. *Quod universa tenet Ecclesia, nec a Conciliis institutum, sed semper retentum est, nonnisi Auctoritate Apostolica traditum rectissime creditur.*

Si quid universa per orbem frequentat Ecclesia, quin ita faciendum sit disputare, insolentissimæ est infantiæ.

XXIII. Ut vero ex Protestantium Patriarchis assertionem Purgatorii non repugnare fidei etiam evincamus, proferendus ipsis est insignis Calvini locus lib. 3. cap. 25. §. 6. dicentis: *Non est licitum, nec utile nobis inquirere curiosius de statu qui est inter mortem & resurrectionem. Torquentur valde plurimi, disputantes in quo loco sint animæ receptæ, & utrum fruantur jam gloria promissa, an non? Scriptura non eo usque progreditur. Quis Doctorum docebit nos, quod Deus nobis celavit? Quandoquidem Scriptura vult nos esse suspensos usque ad adventum Jesu Christi, & præcipit nos eum exspectare, & ad eam diem nos remittit recipiendæ coronæ gloriæ. Contineamus nos his terminis, quos Deus nobis assignavit, scilicet, Animas Fidelium in requiem recipi, ubi exspectant cum gaudio fruitionem gloriæ, & sic omnia suspensa manere, usquequo Christus appareat in Redemptorem.*

Ex ipsis Auctoribus Heterodoxis ostenditur doctrinam de Purgatorio non fuisse legitimam causam se-

Non

Non repugnat itaque Fidei, judice Calvino, tertius locus, quo recipiantur Fidelium defunctorum animæ, ab inferis, & cœlo distinctus: non repugnat Fidei quod earum suspensa credatur ad supremi judicii diem beatitudo. Quam licet ipsas cum gaudio expectare supponat, quod ex fortis beatæ securitate nascitur; negari tamen non potest, quin dilatio illa & suspensio affligat animas, secundum illud Scripturæ sacræ oraculum, Prov. 12. *Spes quæ differtur, affligit animam.* Quod certe a doctrina Purgatorii non longe abest. *parationis eorum ab Ecclesia Romano-Catholica.*

XXIV. Joannes Wicleffus, & Joannes Hus, quos Protestantes velut Catholicos Doctores, & ad reformationes Ecclesiæ divinitus excitatos venerantur, & a quibus Ecclesiarum suarum origines ducunt, Purgatorii doctrinam sunt professi. Sic quippe Wicleffus, *Dialogorum lib. 2. cap. 22.* „ Vere dicitur Ecclesia Corpus Christi mixtum, quod „ verbis prædestinationis æternis est cum Christo sponso Ecclesiæ copulatum. Et talis „ est triplex Ecclesia, scilicet Militans, Dormiens, & Triumphans. Militans est cor„ pus Præde stinatorum, dum hic viat ad patriam. Ecclesia dormiens est, Prædestina„ ti in Purgatorio patientes. Et Ecclesia triumphans est, beati in patria quiescentes. „ *Et c. 40.* Cum multæ animæ sint interim in Purgatorio expiandæ, nec deceat uni„ versalem Dominum multiplicare sic suum judicium, patet quod oportet esse judicium „ ultimatum.

Joannes Hus in Elucidatione fidei suæ, eodem modo Ecclesiam dividit, & Ecclesiam dici dormientem docet, *Quia inibi existens, jam beatitudinem expectat, quam debet ingredi ex Dei gratia, & auxilio Ecclesiæ militantis.* Et in Tractatu *de Corpore & Sanguine Domini, cap.* 4. hos recenset effectus venerabilis Sacramenti, *Purgari a peccatis, proficere in virtutibus, liberari a pœna Purgatorii, quam deberet homo pati, &c.* Et in Sermone *de Exequiis*, causam laudabilem illarum hanc assignat, *Ut devotius orando pro mortuis, dormienti Ecclesiæ, id est, sanctis in Purgatorio adjutorium impendamus.*

XXV. Ex his compertum est doctrinam de Purgatorio haberi non posse a Protestantibus loco erroris fundamentalis: alioqui non solum omnes Patres & Christianos, demptis illis qui primo sæculo vixerunt, sed etiam ipsos prætensæ Reformationis suæ Antistites, a Christo alienos & æternæ damnationi addictos fateantur necesse est. De Patribus enim scribit Petrus Martyr, Locorum Communium Classe 3. cap. 9. §. 52. *De Patribus quid senserint hac de re non habeo quid aliud referam, nisi majorem illorum partem in eam sententiam esse propensos, ut Purgatorium concedant. Sed apud nullos eorum memini me legisse, articulum esse fidei, ut qui secus opinatus fuerit, salutem habere non possit.* Quibus Petri Martyris verbis refellitur Calvinus *lib. 3. Institutionum, cap. 5. §. 6.* dicens, *Purgatorium exitiale Satanæ esse commentum, quod Christi crucem evacuat, quod contumeliam Dei misericordiæ non ferendam irrogat, quod fidem nostram labefacit & evertit.* Sic sensisse Patres nec Calvinus ipse agnovit, nec Petrus Martyr. Immo non sensisse, evidens est doctoribus ex parte Protestantium. Sic non sensisse Wicleffum & Joannem Hus compertum est. Patres omnes in errorem fundamentalem esse lapsos, non asserent, opinor, Protestantes. Multominus id dicent de suis Patriarchis Wicleffo & Husso. Igitur doctrinam de Purgatorio inter fundamentales, ut vocant, errores, non esse referrendum fateri coguntur, velint, nolint. Porro dogma est, apud eos confessum, non esse licitam separationem a reliquorum Christianorum cœtu, propter dissensum in articulis non fundamentalibus. Debent itaque fateri, doctrinam de Purgatorio non fuisse legitimam causam separationis eorum ab Ecclesia Romano-Catholica.

Objectio 1. petitur ex Scriptura Sacra, Ecclesiastici 9. *Quodcumque potest facere manus tua, instanter operare, quia nec opus, nec ratio, nec sapientia erunt apud inferos, quo tu properas.* Quibus verbis nullum esse in futuro sæculo expiandis peccatis locum, sapiens innuit. *Hæreticorum objectiones contra Purgatorium solvuntur.*

Et cap. 11. *Si ceciderit*, inquit, *lignum ad Austrum, aut ad Aquilonem, in quocumque loco ceciderit, ibi erit.* Quæ verba contra tertium locum, e quo sit aliquando exitus, aperte pugnant.

Respondeo ad primum, frustra contra fidem Purgatorii hæc ab hæreticis objici. Nam hæc verba significant quidem defunctorum animas non esse in statu meritorie agendi, non vero quod non sint in statu patiendi, vel juvamen percipiendi in pœnis, propter merita, quæ sibi hac in vita compararunt. Hinc S. Gregorius Magnus lib. 4. Dialogorum, cap. 39. hæc habet: *Salomon dicit, Quodcumque potest facere manus tua, instanter operare, quia nec opus, nec ratio est apud inferos. Ex quibus constat, quia qualis hinc egreditur quisque, talis in judicio præsentatur. Sed tamen de quibusdam levibus culpis esse ante judicium Purgatorius ignis credendus est.* Et in fine capitis: *Hoc tamen sciendum est, quia illic saltem de minimis nihil quisque purgationis obtinebit, nisi bonis actibus, in hac vita positus, ut illic obtineat, promereatur.*

Ad secundum respondeo, hunc pariter locum imperite adduci a Novatoribus contra Purgatorium. Sensus enim illorum verborum dumtaxat est, quod post hanc vitam nemo possit a statu justitiæ, vel a statu peccati mutari in contrarium, sed in eo singuli statu immobiliter permaneant, in quo post finem vitæ reperiuntur: non autem quod servato utroque statu, non sit aliquis intermedius inter beatitudinem actus post finem vitæ consequendam, & inter sempiternam damnationem incurrendam. Designatur enim status ultimus illis verbis, nempe status beatificus, a quo cœlites non excidunt; & damnationis a quo damnati non resurgunt. Hunc sensum indicat S. Hieronymus in eum locum: *Ubicumque*, inquit, *præparaveris tibi locum, futuramque sedem, ibi cum mortuus fueris, permanebis.*

Objectio 2. petitur ex Ezechielis cap. 18. ubi Dominus ait: *Si impius egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis suis quæ operatus est, & custodierit omnia præcepta mea; & fecerit judicium & justitiam, vita vivet & non morietur. Omnium iniquitatum ejus quas operatus est, non recordabor.* Atqui recordaretur iniquitatum quas amicis suis ignovit, si de illis ultionem in Purgatorio expeteret. Nullum igitur Purgatorium est.

Respondeo, non recordari Deum iniquitatum quas dimisit, ita ut propter illas hominem odio habeat, ipsique pœnas æternas infligat; quæ cum amicitia Dei cohærere non possunt, & quas ut judex severissimus infligit: ipsarum vero recordari in ordine ad pœnas temporales, quæ divina cum amicitia stare possunt, & quas Deus non solum ut judex decernit, sed ut pater, qui his pœnis Justorum animas leviorum adhuc maculis peccatorum infuscatas, vel pœnarum justitiæ suæ dandarum obligatas reatu, purgatoriis pœnis emundat, suo ut conspectu recreet ac beet expiatas. Certe eodem sensu intelligi debent hæc verba Dei de impiis pœnitentibus, *Omnium iniquitatum ejus non recordabor*, quo ista, quæ ibidem leguntur de Justis in lethale peccatum prolapsis & a justitia sua aversis: *Omnes justitiæ ejus quas fecerat, non recordabuntur.* Porro & Patres docent, & experientia suadet, vereque Theologorum nemo diffitetur Deum non ita oblivioni tradere bona Justorum opera, cum a gratiæ statu deficiunt, quin ob illa præmiis ipsos temporalibus donet. Non sic igitur oblivioni tradit impiorum crimina cum pœnitentiam agunt, quin ob ipsa pœnis temporalibus eos plectat, vel in hoc sæculo satisfactione, vel in Purgatorio satis passione luendis.

Adde in illis verbis Ezechielis, non de quolibet pœnitentiam agente, vel qualemqumque pœnitentiam, dici iniquitatum ejus Dominum non recordari, sed qui custodierit omnia præcepta Dei, & judicium & justitiam fecerit (ut ibidem additur) quibus verbis perfectissima significatur pœnitentia, quam deinceps opera bona, quasi ad plenam satisfactionem consequuntur. Unde S. Hieronymus hunc in locum ait: *Considerandum qualem impium & peccatorem suscipiat pœnitentem. Si omnia peccata derelinquat, & cunctas virtutes sequatur, si omnia bona fecerit, & cuncta deseruerit mala, ego omnium iniquitatum ejus, quas operatus est, obliviscar.* Non est autem omnium tam perfecta Pœnitentia, & præsertim eorum qui in extremis vitæ positi convertuntur. Mirum igitur videri non debet, si post eorum Pœnitentiam aliquid supersit hic, vel in Purgatorio, congrua satisfactione, vel satispassione expiandum.

Objicies. Nemo fictam & fraudulentam hominis cum inimico reconciliationem non judicaret, si post condonationem injuriæ & amicitiæ sponsionem, aliquod malum aut damnum ipsi inferret: Ergo a pari si Deus a justis pœnas exigeret in Purgatorio ob

pec-

peccata, quæ ipsis dimisit, ipsos vere & sincere suam in amicitiam recepisse non diceretur.

Respondeo, nego paritatem. Longe enim alia ratio est reconciliationis hominis cum inimico, & Dei cum pœnitente. Illa siquidem externis tantum innotescere testimoniis potest. Proindeque merito suspecta esset fraudis, si grave aliquod malum & damnum inferret inimico, cui se dimisisse injuriam publice ac palam fuisset contestatus. Præterea malum illud quo afficeretur inimicus, ad expiationem injuriæ quam prius inflixisset alteri, vel ad amicitiæ confirmationem, conferret nihil. Dei autem cum pœnitente reconciliatio interior est, & externa illa pœnæ remissione non indiget ut probetur. Ac præterea pœnæ quas hic, vel in Purgatorio exsolvit justus, ad resarciendum honorem Deo ablatum, & violata priori peccato justitiæ simul, & misericordiæ jura quodammodo reparanda, infliguntur. Suum quippe jus exercet misericordia, cum peccatum condonat: suum justitia, cum pœnas satisfactorias exigit. Nec enim Deus instar privati cujusdam cogitandus est, qui nedum injuriam, sed & pœnam omnem injuriæ debitam, remittere debet inimico, quem suam in gratiam recipit: sed instar Judicis, qui leges, ordinemque juris servare debet.

Objicies tertio. Duos tantum ordines Scriptura sacra commemorat eorum qui e vita decedunt; justorum scilicet, qui statim in cœlum recipiuntur, & impiorum qui statim in inferos detruduntur. Tertius itaque Purgatorii locus fictitius est.

Pobatur antecedens ex verbis Christi. Joannis 5. *Amen, Amen dico vobis, quia qui verbum meum audit, & credit ei qui misit me, habet vitam æternam, & in judicium non venit, sed transit a morte in vitam.* Et ex Apocalypsis 14. *Beati mortui, qui in domino moriuntur. Amodo jam dicit Spiritus, ut requiescant a laboribus suis: opera enim illorum sequuntur illos.* Et ex Apostolo ad Romanos 8. *Nihil damnationis est iis qui sunt in Christo Jesu.* Ergo justorum animæ in cœlum recipiuntur, statim atque e vita decedunt.

Confirmatur ex Patribus, qui duos etiam dumtaxat ordines judicandorum agnoscunt, & duo dumtaxat loca in quibus solutæ corporibus animæ recipiantur. Sic enim S. Augustinus, lib. 5. *Hypognostici*, cap. 5. *Primum locum Fides Catholicorum divina auctoritate regnum credidit esse cœlorum. Secundum gehennam, ubi omnis apostata, vel a Christi fide alienus, æterna supplicia experietur. Tertium penitus ignoramus, immo nec esse in Scripturis Sanctis invenimus.* Idem asserit *Sermone* 14. *de Verbis Apostoli.*

Respondeo, distinguo antecedens. Duos tantum ordines Scriptura sacra commemorat, in die judicii, & in ultima retributione, concedo: ante diem judicii, nego. Interim namque ordo intermedius datur, non quidem aliquorum qui æternum damnandi sunt, sed aliorum qui æterna sunt aliquando felicitate donandi: quia licet illi, qui lethalis peccati rei moriuntur, absolute mali sint, ideoque statim pro meritis in inferos detrudendi: non tamen omnes qui in statu gratiæ & charitatis obeunt, sunt absolute & simpliciter boni, sive propter venialia peccata, sive propter debitum pœnæ, quod mortali peccato contraxerunt, quod congrua satisfactione pœnæ temporalis reatus non penitus expunctus sit.

Ad Scripturæ sacræ loca respondeo, ipsa de viris perfecte justis intelligenda esse, qui nullius cum peccati labe, vel pœnæ reatu e vita migrant. Joannis enim 5. felices illæ animæ significantur, quæ Christo crediderunt ea fide quæ per dilectionem operatur, & suam omnem vitam ac operationem ad verbum Dei velut ad regulam supremam exegerunt, nihilque admisere, propter quod in judicium coram Deo vocari possint. *Qui verbum meum audit, & credit ei qui misit me, habet vitam æternam, & in judicium non venit.* Sed & ad ultimum judicium, non ad statum animarum justarum ante judicii diem, referendus videtur ille S. Joannis locus, propter verba sequentia: *Amen, Amen dico vobis, quia venit hora & nunc est, quando mortui audient vocem Filii Dei, & qui audierint vivent.... Nolite mirari hoc, quia venit hora in qua omnes qui in monumentis sunt audient vocem filii Dei: & procedent qui bona fecerunt, in resurrectionem vitæ: qui vero mala egerunt, in resurrectionem judicii.* Locus etiam Apocalypsis, de iis qui perfecte justi sunt, & de Martyribus intelligendus est, ut ex

verbis antecedentibus patet. * *Hic patientia Sanctorum est, qui custodiunt mandata Dei & fidem Jesu. Et audivi vocem de cœlo dicentem mihi: Scribe: Beati mortui qui in Domino moriuntur*. Denique testimonium Apostoli *ad Romanos* 8. eodem sensu exponendum est, quod & adjuncta demonstrant: *Qui non secundum carnem ambulant*. Illi enim perfecte justi sunt, qui non obediunt cupiditati, nec quæ carnis sunt sapiunt, sed quæ sunt Spiritus sentiunt.

* *Unde & Beza legit.* Beati mortui qui propter Dominum moriuntur. *Et de Martyribus explicat.*

Ad confirmationem respondeo, Auctorem lib. Hypognostici, sive Hypomnestici, & Sanctum Augustinum *sermone* 14. *de verbis Apostoli*, & alibi tertium locum rejicere, a regno cœlorum distinctum, qualem admittebant Pelagiani, peccatum originale in parvulis negantes, adeoque asserentes Baptismum ad peccatum delendum ipsis necessarium non esse, sed ad regnum dumtaxat cœlorum ipsis referandum: extra quod nihilominus vita & quiete æterna fruerentur, qui absque Baptismo decederent. Id patet ex antecedentibus & adjunctis illius loci ex libro Hypomnestici: *Quomodo igitur*, inquit, *vitam regni cœlorum promittit parvulis non renatis ex aqua & Spiritu Sancto? ...... Ejus enim edictum est: Si quis renatus non fuerit ex aqua & Spiritu Sancto, non potest introire in regnum cœlorum. Intrare quippe in regnum cœlorum non est aliud quam in vita beata vivere, quæ permanet in sæcula sæculorum.... Da mihi præter hunc, alterum locum, ubi vitæ possit requies esse perennis. Primum enim locum fides Catholicorum divina auctoritate regnum credidit esse cœlorum, secundum gehennam, &c.* Et mox subjungit: *Finge, Pelagiane, locum ex officina perversi dogmatis tui, ubi alieni a Christi gratia vitam requiei & gloriæ possidere parvuli possint. Dextera justi Judicis & sinistra, regnum est & gehenna, vita & mors, justi & iniqui*. Temere igitur ad marginem istius loci hanc notam apposuit Erasmus. *Tertium locum ignoramus, Purgatorium*: cum perspicuum sit hunc locum contra fidem Purgatorii non pugnare.

Objicies quarto ex Apostolo 2. *ad Corinthios* 5. dicente: *Omnes enim nos manifestari oportet ante tribunal Christi, ut referat unusquisque propria corporis prout gessit, sive bonum, sive malum*. Porro si viventium orationes, & satisfactiones defunctis prodessent ad eorum pœnas minuendas, vel omnino finiendas, non referret unusquisque prout gessit. Nullus igitur status datur in quo animæ defunctorum precibus & bonis operibus viventium in pœnis sublevari, vel ex iis eripi possint.

Confirmatur ex illis verbis, ad Galatas 6. *Unusquisque onus suum portabit*. In quorum verborum Commentario Sanctus Hieronymus ait: *Dum in præsenti sæculo sumus, sive orationibus, sive consiliis posse nos coadjuvari. Cum autem ante Tribunal Christi venerimus, non Job, non Daniel, nec Noe rogare posse pro quoquam, sed unumquemque portare onus suum*. Ubi alludit ad Propheticum illud ex ipsius Dei persona Oraculum, Ezechielis 14. *Et si fuerint tres viri isti in medio ejus, Noe, Daniel & Job: ipsi justitia sua liberabunt animas suas ... Tres viri isti si fuerint in ea, vivo ego, dicit Dominus Deus, quia nec filios, nec filias liberabunt, sed ipsi soli liberabuntur*. Defunctorum igitur animæ quæ ante Christi Tribunal steterunt, sententiam suam audituræ, in eo non sunt statu, in quo viventium orationibus, aliisque piis operibus juvari possint.

Nec explicari hic Sancti Hieronymi locus potest de novissimo judicio, cum Purgatorio jam evacuato & desinente, vivorum etiam pro defunctis desinent suffragia, ultimaque supremi judicis sententia, sine spe revocationis, executioni mandabitur (ut explicat Bellarminus) quia Sanctus Hieronymus antithesim instituit statum inter futurum & præsentem: quatenus in præsenti sæculo mutuis nos auxiliis sublevare possumus; non autem in futuro, in quo unusquisque onus suum portabit: adeoque de omni statu, qui præsenti sæculo opponitur, intelligendum est, quod aliorum precibus in eo non poterimus adjuvari. Neque vero huic expositioni modus ille loquendi repugnat: *Cum ante Tribunal Christi venerimus*, quia etiam ante Tribunal Christi statim post mortem unusquisque sistitur, & particulare judicium subit, ex cujus eventu pendet sententia, quæ in ultimo judicio ferenda est.

Respondeo ad primum locum Apostoli, quod etiamsi viventium orationes & satisfactiones defunctis prosint ad eorum pœnas minuendas, vel omnino finiendas, nihilominus unusquisque refert prout gessit, quia hoc ipsum quod aliorum satisfactionibus & suffra-

giis

—ii potest, aliqua pars est vel appendix meriti, quod hac in vita comparavit: —m debetur statui charitatis, in quo justi decedunt, ut ex communione cum —atu etiam charitatis viventibus, & eidem capiti Christo adhærentibus, utili- portent, & subsidium, quo in pœnis subleventur, vel ab iis omnino liberen- —c Sanctus Augustinus in Enchiridio cap. 110. ait: *Hic omne meritum compa- —uo possit post hanc vitam relevari quispiam, vel gravari. Nemo autem se spe- —d hic neglexerit, cum obierit apud Deum promereri. Non igitur ista, quæ pro — commendandis frequentat Ecclesia, illi Apostolicæ sunt adversa sententiæ, qua —st: Omnes enim adstabimus ante Tribunal Christi, ut referat unusquisque secun- quæ per corpus gessit, sive bonum, sive malum: quia etiam hoc meritum sibi „ cum in corpore viveret, comparavit, ut ei possent ista prodesse. Non enim om- —rosunt. Et quare non omnibus prosunt, nisi propter differentiam vitæ, quam quis- —ssit in corpore?*

—alterum locum Apostoli respondeo, unumquemque suum onus, sive propria pec- ortaturum, id est, in Dei judicio stipendia recepturum peccati sui, non alieni; —tributionem gloriæ vel ignominiæ pro suis operibus, non qualia fuerint alieno- —perum comparatione, sed qualia in se fuerint. Probat enim Apostolus alterum —us onera, id est, peccata & infirmitates mutua charitate ferre debere: charita- —uquam, condolente, dissimulante, leniter admonente, fraterne corripiente, quæ- fratris emendationem, non confusionem & punitionem. Hoc modo legem Christi —æterna dilectione adimpleri: *Alter alterius onera portate*, inquit, *& sic adimple- legem Christi*. Cæterum eos qui superbia elati, & existimantes se aliis sanctio- infirmos durius corripiunt, immaniter falli: *Nam si quis existimat se aliquid esse, nihil sit, ipse se seducit*. Unumquemque opus suum scrutari & discutere debere, ne —ii criminis purum se gerens, alienorum operum censorem ac judicem se præbeat —rissimum. Unumquemque enim judicandum pro suis operibus, non aliorum compa- —one spectatis; sed in se, prout ab unoquoque edita sunt. Ac proinde non debere — respicere alios forte pejores, aut minus bonos; quasi nobis profutura sit coram —ibunali Christi hæc excusatio: Meliorem, aut certe non tam flagitiosam vitam du- „ quam hic, aut ille: sed animi nostri oculos in nobis ipsis unice defigendos esse, peccata nostra excutiamus; quia unusquisque pro peccatis propriis Deo rationem red- —t, ac propriam mercedem accipiet: *Opus autem suum probet unusquisque: Et sic in —metipso tantum gloriam habebit, & non in altero. Unusquisque enim onus suum por- —bit*. Sed hic sensus Purgatorii dogmati non officit. Quantumvis enim unusquisque pro —is peccatis reddendæ a Deo rationi sit obnoxius, pro illisque pœnas subeat, vel hoc —n sæculo per pœnitentiæ satisfactionem, vel in Purgatorio per satispassionem: unus —amen pro alio facere satis divinæ justitiæ quodammodo potest: sicut onus suum unus- —uisque portabit, quantumvis Christus pro singulis Patri satisfecerit. Sic exponit hunc —ocum Apostoli Sanctus Augustinus, lib. 3. contra Literas Petiliani Donatistæ, cap. 5. *—nusquisque proprium onus portabit, onus videlicet reddendæ rationis: quia unusquisque —ostrum pro se rationem reddet. Non itaque amplius invicem judicemus. Nam quantum attinet ad onera mutuæ charitatis, invicem onera vestra portate, & sic adimplebitis legem Christi*.

Ad testimonium Sancti Hieronymi respondeo, ipsum negare quod mutuis orationibus juvare nos possimus, cum ante Christi Tribunal omnes venerimus, id est, in ultimo judicio: nec tunc viros etiam sanctissimos pro aliis rogare posse: immo nec post mortem posse quemquam alterius precibus juvari, ut a statu peccati ad statum gratiæ resurgat, si mortuus fuerit impœnitens: sicut hac in vita peccatorum conversio justorum precibus a Deo impetrari potest. Secundum opera propria unumquemque judicandum, non per comparationem ad deteriores; idque ita ratum esse, ut nec Job, Daniel, & Noe, id est, viri sanctissimi & apud Deum potentissimi, hunc divini judicii ordinem suis orationibus impedire possint. Sed non negat Sanctus Hieronymus quin illo temporis intervallo, quod inter hominis mortem & ultimam resurrectionem interpositum est, justorum imperfectorum animæ non possint viventium precibus in pœnis, qui-

quibus expiantur ſublevari, vel ab iis eripi. Senſum Sancti Hieronymi verba ejus ſatis indicant loco in objectione laudato: *Videtur*, inquit, *ſuperioribus contraire, ubi ait: Alter alterius onera portate. Si enim onus ſuum unuſquiſque portabit, alter alterius onera portare non poterit. Sed videndum quod ibi præceperit ut peccantes in hac vita nos invicem ſuſtentemus, & in præſenti ſæculo alterutrum auxilio ſimus. Hic autem de Domini dicat in nos judicio, quod non ex alterius peccato, & comparatione deterioris, ſed juxta noſtrum opus aut peccatores ab eo judicemur, aut ſancti recipiente unoquoque ſecundum opus ſuum. Obſcure licet docemur per hanc ſententiolam novum dogma, quod latitat, dum in præſenti ſæculo ſumus, ſive orationibus, ſive conſiliis invicem poſſe nos coadjuvari. Cum autem ante Tribunal Chriſti venerimus, non Job, non Daniel, non Noe rogare poſſe pro quoquam, ſed unumquemque portare onus ſuum.*

Hic S. Hieronymi ſenſus magis ſplendeſcet, ſi cum altero ejuſdem Patris conferatur, lib. 4. *Commentar. in Ezechiel. ad cap. 14. Quod ſi*, inquit, *Noe, Daniel, & Job pariter congregati, & in uno loco poſiti, peccatricem terram, hoc eſt eos qui in terra peccatrice habitant, non poſſunt iræ Dei ſubtrahere: quid dicendum eſt de his, qui putant merito parentum atque virtutibus poſſe filios peccatores de gehennæ ignibus liberare? Unde nec peccatorem filium juſtus pater poterit liberare, nec ſanctæ converſationis mater impudicæ filiæ dabit præmia pudicitiæ.* Non igitur negat Sanctus Hieronymus, quin animæ in Purgatorio detentæ viventium precibus juvari poſſint; ſed ſolum quod impiorum animæ poſſint juſtorum ſuffragiis ex inferis liberari, vel immutari poſt mortem a ſtatu peccati, propter quod æternam damnationem incurrerunt, ad ſtatum gratiæ & charitatis, quo beatitudinem æternam mereantur.

Ita laudatum Sancti Hieronymi in Commentariis Epiſtolæ ad Galatas locum Gratianus intellexit. Poſtquam enim illum retulit: *Cauſa* 13. *Q.* 2. *C. In præſenti*, hæc ſubjungit: *Verum hoc de impœnitentibus accipiendum eſt, de quibus Propheta dicit: Non dabit Deo placationem ſuam, nec pretium redemptionis animæ ſuæ: & ideo frater non redimet eum, ſed laborabit in æternum, & vivet adhuc in finem. De aliis autem intelligi non poteſt.*

Objicies quinto. Sublata neceſſitate ſatisfactionis, de Purgatorio actum eſt: atqui nulla ſatisfactio perſolvenda manet poſt remiſſionem peccati: nullum igitur eſt Purgatorium.

Probatur minor. Tum quia Chriſtus *lavit nos a peccatis noſtris in ſanguine ſuo, & propitiatio eſt pro peccatis noſtris*, ejuſque pro peccatis noſtris ſatisfactio non tantum ſufficiens eſt, ſed ſuperabundans: adeoque ejus paſſioni & morti infertur injuria, ſi præter ejus ſatisfactionem humanæ etiam ſatisfactiones ad Deum placandum neceſſariæ afferantur. Tum quia Sanctus Ambroſius in Lucæ cap. 22. nullam Sanctum Petrum pro peccato ſuæ negationis, quod certe graviſſimum fuit, obtuliſſe Deo ſatisfactionem affirmat: *Lachrymas Petri lego, ſatisfactionem non lego*. Igitur nulla ſatisfactio perſolvenda manet poſt remiſſionem peccati.

Reſpondeo, nego minorem. Ad ejus probationem primam reſpondeo, Chriſti ſatisfactionem ſufficientem eſſe pro peccatis totius mundi, in modum cauſæ & remedii univerſalis, quod nihilominus tum per Sacramenta, tum per ſatisfactiones noſtras debeat nobis applicari. Unde ſicut nulla fit injuria dolori quo Chriſtus pro peccatis noſtris afflictus eſt, & lachrymis quas pro illorum remiſſione fudit, ex eo quod Contritio & lachrymæ peccatorum ad expianda delicta neceſſariæ aſſerantur: nec ulla fit injuria orationibus Chriſti, ex eo quod orationes noſtræ ad remiſſionem peccatorum obtinendam, & divina beneficia impetranda neceſſariæ ſint: ita nulla fit injuria ſatisfactioni Chriſti, quamvis hominum ſatisfactio poſt remiſſionem peccati poſtuletur.

Ad ſecundam probationem reſpondeo, nomen ſatisfactionis eo loco apud Sanctum Ambroſium non ſignificare ſatisfactionem, qua de agimus, quæ pœnitentiæ pars eſt, vel appendix, ſed populariter accipi pro excuſatione, quæ verbis fieri ſolet. Nam ſatisfacere alicui, vulgo dicimus, apud illum ſe verbis purgare. Laudat itaque Sanctum Petrum Ambroſius, quod ingenue confeſſus fuerit peccatum, neque ſatisfecerit, id eſt, excuſaverit, aut purgaverit ſe verbis. Sed ſatisfactionem proprie dictam, prout pœnitentiæ pars eſt, in Sancti Petri pœnitentia non negat. Hunc eſſe Sancti Ambroſii ſenſum.

om invenio q… , *non solet excusari, & quo*…
amnis Chrysostomi in Psalmum 50. dicentis
Nullas igitur pœnas Deus ab iis expetit, quibus co…
ctionis necessitas, & Purgatorium pessum eunt.
hrysostomi propositionem. Ubi misericordia est, pœnæ non
m peccatoris, concedo: ad ejus purgationem; & ad satisfacien-
o. Hinc S. Chrysostomus ibidem exponens cur David post re-
postquam ex ore Nathan audivit: *Etiam Dominus abstulit pecca-*
cordiam divinam imploret: ipsum sic inducit respondentem:
ccatum meum; at etiam tolli cicatricem cupio: sublatum est ul-
udinem meam recipere cupio. Aliquid igitur post peccati remis-
purgandum sibi superesse David persuasum habebat, scilicet rea-
s.. Unde idem S. Chrysostomus notat, Davidem, quamvis de pec-
um, orationes, lachrymas, & humilem confessionem Deo obtulisse,
ablueretur. *Amplius lava me*, inquit, *ab iniquitate mea, & a*
me. Quasi diceret: *Jam quidem per Nathan Prophetam remissionem*
omnis generis calamitates, tamquam ultiones quasdam mihi abbibui-
ilbus adhuc opus habeo, ut qui ingentem fœtorem ex peccato contra-
n., Domine, rursum me ablue, ut omnes peccati sordes abradas.
remissionem peccatorum in Baptismo, nulli pœnæ obnoxii manent ba-
t remissionem peccatorum in Pœnitentia, nulli pœnæ obnoxii manent
que & satisfactionum tollitur necessitas, & Purgatorium evertitur.
ego consequens. Ratio discriminis est, quia Baptismus regenerationis &
ramentum est, quod ideo culpam insimul & omnem pœnæ reatum ex-
mitentia Sacramentum est sanationis, in quo majores ex parte hominis
positiones postulantur: quia gravius peccatum est quod perpetratur post
l'lo quod ante Baptismum admittitur: Ac propterea majores ad placan-
justitiam, & misericordiam promerendam labores subeundi sunt. Hoc di-
entina docet Synodus, Sess. 14. cap. 2. de Pœnitentiæ Sacramento. *Alius*
Baptismi, & alius Pœnitentiæ fructus. Per Baptismum enim Christum in-
via prorsus in illo efficimur creatura, plenam & integram peccatorum om-
ionem consequentes: ad quam tamen novitatem & integritatem per Sacramen-
ntiæ, sine magnis nostris fletibus, & laboribus, divina id exigente justitia per-
uaquam possumus; ut merito pœnitentia laboriosus quidam Baptismus dictus fue-
ap. 8. *Divinæ justitiæ ratio exigere videtur, ut aliter ab eo in gratiam reci-*
qui ante Baptismum per ignorantiam deliquerint; aliter vero qui semel a pec-
æmonis servitute liberati, & accepto Spiritus S. dono, scienter templum Dei
& Spiritum Sanctum contristare non formidaverint:
s objicies. Crescente culpa, crescit pœna: ergo decrescente culpa, decrescit
ergo remissa omni culpa, remittitur etiam omnis pœna.
ondeo, nego consequens. Licet enim in effectibus qui a causis pendent, non so-
sint, sed ut conserventur, sicut splendor ab igne, effectus crescat crescente cau-
dem decrescente minuatur, ea demum sublata pereat: sicut igne crescente splen-
ngetur, eo deficiente minuitur, extincto evanescit: tamen in effectibus qui perma-
s sunt, & independenter a suis causis conservantur, non sequitur quod causa sub-
deleantur; licet ipsa crescente & ipsi crescant. Sic vulnus effectus est gladii, &
major est gladius, majus est vulnus: sed tamen statim atque tollitur gladius, vul-
non curatur. Cum itaque pœnæ reatus sit effectus culpæ quo modo vulnus &
rix effectus est gladii; recte colligitur eo majori pœnæ obnoxium esse peccatorem,
major ejus est culpa: sed non recte infertur, nullius omnino pœnæ reatum mane-
quando culpa per pœnitentiam expuncta est.
Objicies sexto. Si ex Ecclesiæ precibus colligi potest esse Purgatorium, a cujus pœ-
nis

BIBLIOTECA … MONT … EFUS … Av)

Quo sensu Ecclesia Deum orat ut justorum animæ de morte æterna liberentur.

nis animæ possunt viventium precibus liberari, vel in iisdem sublevari: colligi pari jure potest damnatorum animas ex inferis eripi posse, vel suspensam eorum qui in statu gratiæ & charitatis decedunt, manere salutem ad diem usque judicii. Nam Ecclesia orat, ut *Liberentur de morte æterna in die illa tremenda quando cœli movendi sunt & terra, dum venerit Christus judicare sæculum per ignem*. Et in Offertorio Missæ pro Defunctis, precatur Sacerdos Christum, ut *Liberet animas omnium Fidelium defunctorum de pœnis inferni & de profundo lacu: ut liberet eas de ore leonis, ne absorbeat eas tartarus, ne cadant in obscura*. Cum itaque ex his precibus colligi non possit damnatos ex inferis posse eripi, vel Fideles, qui in gratia decesserunt, adhuc in salutis suæ discrimine versari: multo minus ex his Purgatorium colligi potest.

Respondeo, nego consecutionem majoris. Preces vero Ecclesiæ mox laudatas referri dico ad illud instans, quo animæ e corpore migrarunt, quæ migratio in memoriam revocatur, cum has Orationes Ecclesia fundit, non quidem ut earum liberationem ex inferorum pœnis obtineat; sed ut ipsis pœnarum, quas in Purgatorio subeunt, mitigationem, vel integram remissionem impetret: quæ mitigatio, vel remissio beneficium est ad illud consequens, quo ipsas divina miseratio conferendo eis perseverantiæ donum, servavit ne damnationem æternam incurrerent. Sic Ecclesia Mysteria Christi celebrando, tempus illud revocat in memoriam, quo nondum perfecta erant, sed a Patriarchis, Prophetis, vel Apostolis, & justis illorum temporum viris desiderabantur, vel expectabantur: & eorum voces mutuata, illorum consummationem postulat, non quidem in se & absolute spectatorum, quia de illorum non dubitat adimpletione; sed quoad illorum fructum, & gratias ex illis scaturientes, quas membris Christi filiis suis postulat applicari. Eo tendunt preces illæ quæ Adventus tempore fiunt: *Rorate cœli desuper & nubes pluant Justum, aperiatur terra & germinet Salvatorem*: & similes quæ in Festis Nativitatis Domini, Passionis, & Resurrectionis canuntur; quæ mysteria illa ab Ecclesia ita celebrari & recoli supponunt, quasi adhuc adimplenda essent, vel nunc adimpleta. Qua de re Sanctus Augustinus *Epistola 23. ad Bonifacium Episcopum*, ita scribit: *Nempe sæpe ita loquimur, ut Pascha propinquante dicamus crastinam, vel perendinam Domini Passionem, cum ille ante tam multos annos passus sit, nec omnino nisi semel illa passio facta sit. Nempe ipso die Dominico dicimus: Hodie Dominus resurrexit, cum ex quo resurrexit, tot anni transierunt. Cur nemo tam ineptus est, ut nos ita loquentes arguat esse mentitos, nisi quia istos dies, secundum illorum, quibus hæc gesta sunt, similitudinem nuncupamus, ut dicatur ipse dies, qui non est ipse, sed revolutione temporis similis ejus: & dicatur illo die fieri propter Sacramenti celebrationem, quod non illo die, sed jam olim factum est? Nonne semel immolatus est Christus in seipso, & tamen in Sacramento, non solum per omnes Paschæ solemnitates, sed omni die populis immolatur: nec utique mentitur, qui interrogatus, responderit immolari, &c.*

Respondeo secundo, (quod in idem redit) Ecclesiam ea quandoque postulare de quibus certissima est: vel quorum jam est possessione donata, ut vehemens desiderium, ardentissimumque amorem præstiti jam a Deo beneficii ostendat, cujus appendices & fructus ab ipso precatur. Sic Ecclesia Græca in Liturgia, post verba Christi, quibus Eucharistia consecratur, preces fundit quibus supplicat Deo: *Ut faciat panem pretiosum Corpus Christi sui, & quod est in Calice, pretiosum Sanguinem Christi sui, immutante ea Spiritu sancto suo*. Quæ præces non eo fine a Sacerdote funduntur, ut conversionem panis in Christi Corpus, & conversionem vini in Christi Sanguinem impetret, cum illa jam Christi verbis consecratoriis perfecta sit, sed ut fructus & appendices illius transmutationis, sive gratias ex Sacramento scaturientes Fidelibus impetret, & Sacrificii fructum ipsis obtineat applicari. Sic illæ preces, quas Ecclesia fundit in Missa pro defunctis, quibus Deo supplicat ut eorum animas liberet de morte æterna in die illa tremenda, quando cœli movendi sunt & terra, & ut de pœnis inferni & de profundo lacu eas eripiat, ne absorbeat eas tartarus, ne cadant in obscura; non eo fine fiunt ut earum liberatio ex inferis damnatorum impetretur, sive ut serventur Dei beneficio ne damnationem æternam incurrant, quod beneficium jam ipsis collatum est cum perseverantiæ donum obtinuere, & in statu gratiæ, & charitatis e corpore migrarunt;

sed

ſed ut earum liberatio e Purgatorii pœnis, & divinæ viſionis adeptio, quæ ſingularis illius miſericordiæ appendix eſt, qua in ſtatu juſtitiæ exceſſerunt, & inferorum pœnas evaſere, obtineatur a Deo: ſive ut fructus gratiæ & charitatis, remoto peccatorum venialium & reatus pœnæ temporalis obice, a juſtis illis animabus poſſideatur. Denique, ſicut preces illæ quæ poſt verba conſecratoria in Eccleſiæ Græcæ Liturgia fiunt, & nihilominus converſionem donorum in Corpus & Sanguinem Chriſti poſtulant, *Intelligendæ ſunt non tamquam in tempore in quo dicuntur, ſed tamquam in tempore, pro quo dicuntur ac ſi tempus illud maneret minimeque deflueret*: Id eſt, referendæ ſunt ad tempus immediate conſecrationem antecedens, quamvis ſint poſterius factæ (ut explicat Beſſarion Cardinalis, *lib. de Sacramento Euchariſtiæ*) ita preces illæ pro defunctis, quibus Eccleſia Chriſto ſupplicat ut eas liberet de pœnis inferni, ne abſorbeat eas tartarus, ne cadant in obſcura, non ſunt intelligendæ pro tempore in quo dicuntur, quo jam de ſua ſorte ſecuræ ſunt; ſed referendæ ſunt ad tempus pro quo dicuntur, ac ſi præſens eſſet; id eſt, ad illud tempus quo vinculis corporis proxime ſolvendæ erant. Tunc etiam maxime intererat Eccleſiæ ut eas Deo commendaret, earumque ab æterna damnatione liberationem, ac æternam ſalutem ardentiſſimis precibus poſtularet. Quod ſtudium pietatemque propenſiſſimam erga dilectarum animarum ſalutem Eccleſia mater, etiam poſt ipſarum e corpore migrationem oſtendit, iiſdem precibus ipſas ſponſo ſuo commendans, ac ſi jam de ſæculo migrarent.

Quamvis certiſſimum ſit Deo, Animas quæ Purgatorii pœnis expiantur beatas fore: Idque etiam Fides doceat, non tamen fide certum eſt utrum omnes ſe beatas fore certe cognoſcant.

Reſpondeo III. probabile viſum fuiſſe Sancto Auguſtino, quarumdam ſortem animarum, eorum qui in Chriſto regenerati ſunt, ad judicium uſque ultimum veluti ſuſpenſam manere, quibus tunc miſericordia impertienda ſit, ut in ignem æternum non mittantur. Verba ejus, lib. 21. *de Civitate Dei*, cap. 24. hæc ſunt: *Nam pro defunctis quibuſdam, vel ipſius Eccleſiæ, vel quorumdam piorum exauditur oratio: ſed pro his, quorum in Chriſto regeneratorum, nec uſque adeo vita in corpore male geſta eſt, ut tali miſericordia judicentur digni non eſſe; nec uſque adeo bene, ut talem miſericordiam reperiantur neceſſariam non habere. Sicut etiam, facta reſurrectione mortuorum, non deerunt, quibus poſt pœnas, quas patiuntur ſpiritus mortuorum, impertiatur miſericordia, ut in ignem non mittantur æternum. Neque enim de quibuſdam veraciter diceretur, quod non eis remittatur neque in hoc ſæculo, neque in futuro, niſi eſſent, quibus etſi non in iſto, tamen remittetur in futuro.* Hanc opinionem ſecutus forſan eſt, qui preces pro defunctis compoſuit, quæ ab Eccleſia canuntur: unde rogat, ne eas animas abſorbeat tartarus, ne cadant in obſcura, & ut a morte æterna, in die tremenda judicii ultimi liberentur. Sic autem orare pergit Eccleſia, quia neſcimus utrum animæ quæ in Purgatorio expiantur, ſaltem omnes ſe beatas fore certo cognoſcant, ſintque omnino de ſua prædeſtinatione ſecuræ: quamvis beata ſors illarum ſit a Deo prædeſtinata, nec mutationi obnoxia. Fieri enim poteſt, ut volente Deo, ſpem inter ac metum fluctuent, ac obſcuritas & tenebræ quæ ipſis proprii ſtatus perfectam cognitionem abſcondunt, non minima pars ſint pœnæ Purgatoriæ. Si enim Deus juſtos viventes hujuſmodi anxietatibus, crucibus internis, conſolationum ſpiritualium omnimoda privatione, & quadam veluti derelictione probat, & purgat: quidni poſtquam e corpore migrarunt, cum in Purgatorio detinentur, ſimilibus, ſed in eo genere multo gravioribus pęnis ipſos mirabiliter cruciet, ut turbatæ ſint, anxiæ, & triſtes eorum animæ, dum ſibi ipſis dicunt: *Ubi eſt Deus tuus?* An ſe ita res habeat, neſcimus, cum nec Scriptura, nec Traditio doceant eas futuram beatitudinem ſuam certiſſime ſcire: Deus ſcit. Certe hac in ſententia eſſe Doctores quoſdam Catholicos non infimi ſubſelli, & Dionyſium in primis Carthuſianum, Bellarminus agnoſcit, lib. 2. *De Purgatorio*, cap. 4. & Sanctus Auguſtinus. *Ad Beatitudinis ſummæ plenitudinem* pertinere docet, ut Sancti *cadere non poſſint ulterius, & hoc de ſe certiſſime ſciant. Iſtam ſummæ Beatitudinis plenitudinem Angelos bonos tamquam præmium permanſionis in gratia accepiſſe, id eſt, ut magna per Spiritum data abundantia charitatis Dei cadere ulterius omnino non poſſent, & hoc de ſe certiſſime noſſent. Cadentibus aliis per liberum arbitrium, per idem liberum arbitrium ſtetiſſe ipſos, & hujus manſionis debitam mercedem recipere meruiſſe, tantam ſcilicet beatitudinis plenitudinem, qua eis certiſſimum ſit ſemper ſe in illa eſſe manſuros.*

Nobis

Nobis beatam sine fine vitam promissam esse, & æqualitatem Angelorum, ex qua promissione certi sumus, cum ad illam vitam post judicium venerimus, non inde nos esse lapsuros. Quod si de se ipsis Angeli nesciunt, non æquales, sed beatiores erimus. Certum est igitur hoc eos nosse per speciem, quod nos per fidem, nullam scilicet ruinam cujusquam Angeli sancti futuram: (Lib. de Correptione & Gratia cap. 10. & 11.) Itaque perfecta illa securitas de perennitate beatitudinis, illorum videri potest propria, secundum mentem Sancti Augustini, qui summæ beatitudinis plenitudinem attigerunt, seu qui Deo fruuntur. Non est igitur certum fide divina, utrum animæ Purgatorio addictæ se beatas fore, & numquam in inferos detrudendas certo noverint. Quidni igitur Ecclesia id spectaverit, cum earum nomine, earumque affectui se conformans, Deum rogat ut eas liberet de manu inferni, & de profundo lacu, ne absorbeat eas tartarus, ne cadant in obscura, & ut eas liberet de morte æterna in die tremenda supremi judicii?

Ex Ecclesiæ precibus pro defunctis recte colligi Purgatorium ostenditur; & istius vis argumenti contra Hæreticos defenditur.

Objicies, Ecclesiæ preces pro defunctis non probare Purgatorium, siquidem nobis fatentibus, ad illud instans referuntur, quo animæ e corporibus proxime erunt migraturæ: tunc enim obnoxiæ adhuc erant periculo æternæ damnationis. Et aliunde Ecclesia postulare pro ipsis potest solutionem a pœnis, & remissionem cunctorum peccatorum, quamvis ipsi certum sit jam eos hæc beneficia consecutos ante obitum, virtute & meritis Passionis Christi: sicut Christus oravit pro resurrectione Lazari, quamvis sciret jam se accepisse quod rogabat.

Respondeo, nego antecedens. Quamvis enim probabile sit Orationes Ecclesiæ, quatenus postulant liberationem a pœnis inferni, referri ad illud tempus quo animæ proxime erant e corporibus migraturæ: non tamen quatenus postulant pro ipsis absolutionem ab omni vinculo delictorum, id est a quacumque pœna, & ut in lucem sanctam repræsententur, & ut felicitati Sanctorum conjungantur, & ut perpetuam requiem obtineant. Frustra enim pro ipsis preces funderentur post mortem, nisi aliquid pro ipsis impetrandum superesset; ac iis opus haberent, cum Oratio sit indigentiæ ac miseriæ testimonium. Et si solum periculum spectaret Ecclesia in quo justi ante obitum versabantur, aut postularet pro ipsis quod jam eos accepisse certa est, non minus pro Martyribus oraret, quam pro cætera justorum plebe: siquidem & ipsi antequam martyrium consummassent, periculo non perseverandi, adeoque & damnationis incurrendæ erant obnoxii. Et pro ipsis posset rogare peccatorum remissionem, & beatitudinem æternam, si petere potest pro defunctis quod jam sunt consecuti. At istud Ecclesiæ Doctrinæ repugnat, quam exponit Sanctus Augustinus, *Tractatu* 84. *in Joannem*; ubi de Martyribus sic loquitur: *Ideo quippe ad ipsam Mensam non sic eos commemoramus, quemadmodum alios qui in pace requiescunt, ut etiam pro eis oremus, sed magis ut orent ipsi pro nobis, ut eorum vestigiis adhæreamus, quia impleverunt ipsi charitatem, qua Dominus dixit non posse esse majorem. Talia enim suis fratribus exhibuerunt, qualia de Domini Mensa pariter acceperunt*. Lege & alterum locum ante primam propositionem prænotatum.

Quamvis porro Ecclesia postulare possit a Deo quod ab ipso Fidelibus conferendum certissime novit, non tamen quod jam consecuti sunt: neque enim Christus Resurrectionem Lazari jam factam rogavit Patrem, sed faciendam, quamvis se exaudiendum certo nosset: *Sciebam*, inquit, *quia semper me audis*. Cum igitur Ecclesia postulat pro Defunctis, ut ab omni vinculo delictorum absolvantur, ut ad lucem sanctam perducantur, ut sanctorum felicitati conjungantur, credit quosdam Fidelium Defunctorum aliquibus peccatorum vinculis adhuc teneri, & nondum luce sancta, seu visione beatifica Dei perfrui. Hunc autem animarum statum, Purgatorium vocamus. Id, inquam, credit Ecclesia, & credidit semper orando pro Defunctis: quia *Legem credendi lex statuit supplicandi*: ut ait Cœlestinus I. Romanus Pontifex.

Objicies. Ecclesia Græca post verba Consecrationis adhuc postulat ut fiat panis pretiosum Corpus Christi, & quod est in Calice, pretiosus Christi Sanguis transmutante ea Spiritu sancto. Potest igitur Ecclesia beneficium a Deo postulare, quod jam consecuta est. Non ergo recte colligitur Purgatorium ex precibus Ecclesiæ pro Defunctis.

Potest

Poteſt enim dici non abſque fundamento, ipſam rogare eorum abſolutionem ab omni vinculo deliĉtorum, &c. repræſentationem in lucem ſanĉtam, ſive perduĉtionem ab beatitudinem, quam certiſſime novit eos jam eſſe conſecutos.

Reſpondeo, diſtinguo antecedens. Poſtulat ut fiat panis Corpus Chriſti, &c. Sacerdoti, & fidelibus, qui illud ſacramentaliter, aut ſpiritualiter ſuſcipiunt, concedo; in ſe & abſolute, nego. Id eſt, orat ut Sacerdos, & Fideles fruĉtum divini Sacramenti percipiant, & corporis, ſanguiniſque Chriſti, in quod jam tranſmutata ſunt Dona, fiant participes: non vero ut ſimpliciter Dona propoſita in Chriſti Corpus & Sanguinem tranſmutentur: quod jam faĉtum eſt per verba conſecratoria. Id ex Aĉtis Concilii Florentini evidens eſt, ubi Græci interrogati ab Eugenio IV. Pontifice Maximo, cur ad Chriſti verba preces adderent poſt conſecrationem veluti jam perfeĉta non eſſet, poſtulantes, illi fidem ſenſumque Eccleſiæ ſuæ expoſituri quatuor e ſuis Antiſtites elegerunt, qui totius nomine Conventus Summo Pontifici reſponderent, Ruſſiæ, Nicææ, Trapezuntii, & Mytilenes Epiſcopos a quibus ita Eugenio reſponſum eſt: „ Fateri „ nos diximus per hæc verba, *Hoc eſt Corpus meum*, traſmutari ſanĉtum panem, & „ fieri Corpus Chriſti: ſed poſtea, quemadmodum & ipſi dicitis: Jube perferri dona „ hæc per manus ſanĉti Angeli tui in ſupercœleſte altare tuum: ita & nos quoque „ oramus dicentes, ut Spiritus Sanĉtus deſcendat ſuper nos, & faciat in nobis panem „ hunc pretioſum Corpus Chriſti, & quod eſt in Calice, pretioſum Sanguinem Chri- „ ſti, transmutetque illa Spiritu ſuo ſanĉto, ut fiant accipientibus in emundationem „ animæ, in remiſſionem peccatorum, non vero in judicium & condemnationem “. Legatur ea de re & Beſſario Cardinalis, *lib. de Sacram. Euchariſtiæ*, & Goartius O. P. *in notis ad Euchologium*. Perperam itaque ex Græcorum Liturgiis colligitur, Eccleſiam poſſe beneficium aliquod pro Fidelibus poſtulare, quam conſecuti ſunt; & quamvis conſequenter potuiſſet ſemper orare pro defunĉtis, nullum eſſet Purgatorium.

In notis ad Miſſam S. Joan. Chryſoſt.

Contra. Eccleſia Græca pro Sanĉtis orat & pro ipſa Deipara, in ſuis Liturgiis, & tamen eos credit beatitudine conſecutos: itaque inane eſt argumentum quod petitur ex Eccleſiæ precibus ad probandum Purgatorium; inanis reſponſio, qua diĉtum eſt Eccleſiam non poſſe a Deo preces fundere pro beneficiis jam acceptis.

Reſpondeo, nego antecedens. Offert enim pro ipſis Sacrificium, quatenus Euchariſticum eſt, id eſt, in gratiarum aĉtionem, non quatenus propitiatorium, & impetratorium, quo modo pro Fidelibus vivis & defunĉtis offertur. Id patet ex Liturgia Sanĉti Chryſoſtomi, ubi fit commemoratio Sanĉtorum in hunc modum: *Item offerimus tibi rationale hoc obſequium, pro his qui in Chriſto requieſcunt, pro Majoribus, Patribus, Patriarchis, Prophetis, Apoſtolis, Prædicatoribus, Evangeliſtis, Martyribus, Confeſſoribus, Continentibus, & quovis Spiritu in fide conſummato .... Præſertim pro ſanĉtiſſima, illibata, ſuper omnes benediĉta, glorioſa Regina noſtra Deipara, & ſemper Virgine Maria .... Sanĉti Joannis Prophetæ, Præcurſoris ac Baptiſtæ; Sanĉtorum ac percelebrium Apoſtolorum; Sanĉti N. cujus memoriam celebramus: quorum precibus protege nos Deus.* Sanĉtorum itaque agunt memoriam in Sacrificio, in gratiarum aĉtionem pro eorum gloria, ut eos apud Deum interceſſores adhibeant. At cæterorum Fidelium defunĉtorum longe alio modo fit memoria, ut ſcilicet iis remiſſio peccatorum, & perennis quies impetretur. *Memento omnium qui prædormierunt in ſpe reſurreĉtionis æternæ vitæ .... Pro requie & remiſſione animæ ſervi tui N. in loco lucido, a quo abeſt dolor & gemitus: & fac eam quieſcere ubi circumſpeĉtat lumen vultus tui.* Sic reſpondet etiam Cabaſilas in explicatione Liturgiæ. Hoc ſenſu S. Cyprianus, *epiſtola* 34. de Celerina, Laurentino, & Ignatio, qui martyrio coronati fuerant, ſcribit: *Sacrificia pro eis ſemper, ut meminiſtis offerimus, quoties Martyrum paſſiones & dies anniverſaria commemoratione celebramus.*

Objicies. Peccata venialia remitti non poſſunt poſt hanc vitam, quia non remittuntur abſque pœnitentia, cui poſt obitum non eſt locus. Itaque nullum eſt Purgatorium.

Reſpond. nego antecedens & conſequens. Quia etſi omnia peccata venialia juſto morienti remitterentur, vel in primo inſtanti ſeparationis animæ a corpore, virtute meritorum præcedentium expungerentur, ut vult Scotus, ſupereſſet tamen reatus pœnæ in

Modus quo peccata venialia juſtis

Purgatorio addictis remittuntur ad fidem non pertinet.

in Purgatorio luendæ. Sed antecedens falsum existimat S. Thomas, & oraculo Evangelico, Sententiisque Sanctorum, & Ecclesiæ precibus repugnans. Neque necessariam veram & proprie dictam pœnitentiam ad remissionem venialium censet, sed *virtualem displicentiam*, in hac vita, vel pœnam Purgatoriam in altera. Cum enim hujusmodi pœna quadamtenus voluntaria sit: *Virtute gratiæ vim habet expiandi culpam omnem, quæ simul cum gratia stare potest*, inquit Doctor Angelicus.

Respondeo secundo, modum quo venialia peccata justis Purgatorio addictis remittuntur, an scilicet in morte, an post mortem: an pœnitentia, an charitatis fervore, & displicentia virtuali, an perseverantiæ dono, an satisfactione, vel pœna, ad fidem non pertinere: nec a Synodo Tridentina esse definitum: sed solum quod non ita remittatur culpa, & reatus æternæ pœnæ deleatur, ut nullus remaneat reatus pœnæ temporalis exsolvendæ, vel in hoc sæculo, vel in futuro, in Purgatorio, antequam ad regna cœlorum aditus patere possit. Animasque in Purgatorio detentas, Fidelium suffragiis, & potissimum acceptabili Altaris Sacrificio juvari.

Quamvis fidei dogma non sit verum esse & corporeum ignem Purgatorii; hæc tamen probabilior & ab Ecclesia Latina recepta sententia.

Objicies. Ineptum est fingere quod ignis animas urat, vel cruciet, cum incorporeæ sint. Itaque fictitium est Purgatorium, in quo animæ Justorum igne crucientur, & cruciatu ejusmodi purgentur.

Respondeo, nego antecedens. Animas enim damnatorum igne corporeo cruciari, fides docet: neque id ullus Christianus negat. Nullum igitur incommodum est, aut repugnantia ulla, quod animæ Justorum, quibus aliquæ, vitæ quam in corpore egerunt, sordes supersunt eluendæ, aut pœnæ aliquæ solvendæ igne purgatorio crucientur ac expientur.

Respondeo secundo, Fidei dogma non esse quod verus sit & corporeus ignis Purgatorii: quamvis sit Fidei dogma, veram esse pœnam, non solum damni, quæ in privatione temporaria visionis Dei posita est: verum etiam sensus, qualiscumque illa sit: quia saltem sensibilis dolor ob dilationem beatitudinis cruciat animam Dei capacem, & ad eum vehementiori charitatis tendentem impetu, ex quo a corpore separata est.

Non est impossibile animas ab igne torqueri.

Respondeo tertio, juxta probabiliorem sententiam, & ab Ecclesia receptam, Purgatorium ignem verum & corporeum esse, & animas incorporeas nihilominus cruciare: „ Cur enim non dicamus, quamvis miris, tamen veris modis, etiam spiritus in„ corporeos posse pœna corporalis ignis affligi, si spiritus hominum etiam ipsi profecto „ incorporei, & nunc potuerunt includi corporalibus membris, & tunc poterunt cor„ porum suorum vinculis insolubiliter alligari? Adhærebunt ergo animæ, licet incorpo„ reæ, ignibus cruciandæ, non ut ignes ipsi, quibus adhærebunt, eorum junctura „ inspirentur, & animalia fiant, sed miris & ineffabilibus modis adhærendo, accipien„ tes ex ignibus pœnam, non dantes ignibus vitam: quia & iste alius modus quo cor„ poribus adhærent spiritus, & animalia fiunt, omnino mirus est, nec comprehendi ab homine potest, & hoc ipse homo est“.

Quomodo ignis ipsas cruciet, Scholastici Theologi disputant: modum Fides non docet.

Quomodo igitur spiritus, & animæ ab igne torqueantur, cum Inferni, tum Purgatorii; an alligatione, an qualitate ab igne impressa, an apprehensione, Scholastici disceptant, Fideles nesciunt. Unum certum est, ignem non eo modo in animas agere, quo in corpora; non agere propria virtute, sed ut justitiæ Dei ipsum ad cruciandos spiritus, sive animas applicantis instrumentum. Animas purgandas, vel damnatas, aut dæmones non uniri igni tartareo, aut Purgatorio hypostatice, ita ut dæmon, vel anima fiat ignis, & ignis dæmon vel anima. Quod figmentum nostris diebus Italus quidam Theologaster in Actu Scholastico propugnandum, quoad diabolum, suscepit, ac in Programmate publico proposuit, Parisiis in ædibus PP. Theatinorum, exeunte Aprili, anno 1666. Quæ assertio, cum aliis æque a vera Theologia alienis, ad sacram Facultatem Parisiensem delata est, Doctorumque selectorum examini commissa; censorio stigmate inurenda, nisi sanctæ Sedi, illius & aliarum judicium servari, quod enixe rogabant Viri Religiosi, major Potestas imperasset.

Objicies. Doctrinam de Purgatorio proponi non debere ut dogma fidei; siquidem S. Augustinus in numero dumtaxat probabilium opinionum, & quæ forsan veræ sunt illam habuit. Sic enim scribit in Enchiridio, cap. 64. *Tale aliquid etiam post hanc vitam*

vitam fieri incredibile non est, & utrum ita sit, quæri potest, & aut inveniri, aut latere nonnullos Fideles, per ignem quendam purgatorium, quanto magis minusve bona pereuntia dilexerunt, tanto tardius citiusve salvari. Et lib. de octo Dulcitii Quæstionibus, Quæst. 1. *Sive ergo*, inquit, *in hac vita tantum homines ista patiuntur, sive etiam post hanc vitam talia quædam judicia subsequuntur, non abhorret, quantum arbitror a ratione veritatis iste intellectus hujus sententiæ*. Idem habet, lib. de Fide & Operibus, cap. 16. Et lib. 21. de Civ. Dei, cap. 26. *Post istius sane corporis mortem*, inquit, *donec ad illum veniatur, qui post resurrectionem corporum futurus est damnationis & remunerationis ultimus dies, si hoc temporis intervallo spiritus defunctorum ejusmodi ignem dicuntur perpeti, quem non sentiant illi qui non habuerunt tales mores & amores in hujus corporis vita, ut eorum ligna, fœnum, & stipula consumantur: alii vero sentiant, qui ejusmodi secum ædificia portaverunt, sive ibi tantum, sive hic & ibi, sive ideo hic, ut non ibi, sæcularia, quamvis a damnatione venialia, concremantem ignem transitoriæ tribulationis inveniant, non redarguo, quia forsitan verum est*. Itaque doctrina de Purgatorio prædicari non debet ut dogma fidei.

Doctrina de Purgatorio proponi ac prædicari debet ut dogma fidei.

Respondeo, nego antecedens. Quod enim Scriptura & Traditio quæ duæ Fidei regulæ sunt, diserte docent, proponi debet, prædicari, ac propugnari, ceu dogma Fidei. Atqui Scriptura & Traditio diserte docent Purgatorium: igitur proponi debet, propugnari, prædicari, ceu dogma Fidei. Nec verum est S. Augustinum doctrinam de Purgatorio probabilium dumtaxat opinionum loco habuisse, ut probant ejus testimonia inter propositionis secundæ probationes laudata. Quæ autem in objectione proferuntur, his nequaquam contraria sunt. In his enim locis in quæstionem Sanctus Augustinus non vocat, utrum sit Purgatorium: sed an certa quædam peccata in Purgatorio puniantur, & quidem igne: nimia scilicet adhæsio ad res temporales, verbi gratia nimius amor uxoris, mariti, filiorum, parentum, amicorum, qui tamen Deo minime præponuntur. Cum enim justos nimia hujusmodi adhæsione divisos, & infuscatos, salvos fieri quasi per ignem, id est, per tentationem tribulationis præmisisset: *Quia urit eos rerum dolor, quas dilexerant, amissarum, sed non subvertit, neque consumit fundamenti stabilitate atque incorruptione munitos*: subjunxit cap. 69. *Tale aliquid etiam post hanc vitam fieri incredibile non est, & utrum ita sit, quæri potest*. Utrum scilicet per ignem quemdam purgatorium, quanto magis minusve bona pereuntia dilexerunt, tanto tardius citiusque salventur. Talem ignem Fides non docet, quamvis statum quemdam animarum Fidelium esse doceat, quæ peccatorum pœnas luunt, in quibus possunt Ecclesiæ precibus adjuvari. Nec certum est utrum locus Apostoli 1. *Cor*. 6. quem hic explicat S. Augustinus: *Ipse autem salvus erit, sic tamen quasi per ignem*, de igne aliquo Purgatorio post hanc vitam sit intelligendus: *Hoc est quod inveniri, aut latere nonnullos Fideles potest*, secundum S. Augustinum.

In libro vero *de octo Dulcitii Quæstionibus*, non dubitat utrum animæ Fidelium aliquorum defunctorum pœnas patiantur in Purgatorio; sed utrum amorem illum adhuc patiantur, quo rebus terrenis adhæserunt, earumque illecebris tangantur ex pristini status recordatione. *Hæc igitur*, inquit, *quoniam affectu dilecta carnali, non sine dolore amittuntur, propterea qui sic ea habent, ut habeant in fundamento fidem quæ per dilectionem operatur; nec huic ista ulla ratione, vel cupiditate præponant, in eorum amissione passi detrimentum, per ignem quemdam doloris perveniunt ad salutem, a quo dolore atque detrimento tanto est quisque securior, quanto ea vel minus amaverit, vel tamquam non habens habuerit. Qui vero propter illa vel tenenda, vel adipiscenda, homicidium, adulterium, fornicationem, idololatriam, & similia quæque commiserit, non propter fundamentum per ignem salvabitur, sed amisso fundamento, æterno igne torquebitur*, &c. *Sive ergo in hac tantum vita ista homines patiuntur*, idest, his obnoxii sunt affectibus; *sive etiam post hanc vitam talia quædam judicia subsequuntur*; idest, si sic etiam afficiuntur animæ separatæ; *non abhorret, quantum arbitror, a ratione veritatis iste intellectus hujus sententiæ*; idest, loci Apostolici expositio, quam ibi tradidit.

Tandem, lib. 21. *de Civitate Dei*, cap. 26. non loquitur de pœnis animarum Purgatorio addictarum, secundum se & (ut Scholastici loquuntur) ex genere suo spectatis,

tis, cum dicit: *Non redarguo quia forsitan verum est*: sed de pœnarum hujusmodi qualitate quærit, nempe an sit *ignis transitoriæ tribulationis*, quo eorum ligna, fœnum, & stipula, id est terreni amores consumantur, qui in fundamento Christum habuerunt, id est, nec licita & concessa ipsi præposuere. Id autem qui dixerint, non redarguit S. Augustinus, *quia*, inquit, *forsitan verum est*. Fieri namque potest, ut animæ hujusmodi affectionum reliquias servent in sese post separationem, & ex recordatione damnorum, orbitatum, calamitatum, quas in rebus paulo plus quam par erat amatis passi sunt homines, crucientur, & *tantum eas urat dolor, quantum hæserat amor*.

Cæterum S. Augustinus nec dubitavit, nec dubitare permisit Fideles de Purgatorio. *Neque negandum est* (inquit in Enchiridio, c. 9.) *defunctorum animas pietate suorum viventium relevari, cum pro illis sacrificium Mediatoris offertur, vel eleemosynæ in Ecclesia fiunt*. Et lib. *de Cura pro Mortuis gerenda*, cap. 4. Orationem *prodesse non dubium est iis, qui cum in corpore viverent, talia sibi post hanc vitam prodesse meruerunt*. Et Serm. 32. de verbis Apostoli: *Orationibus vero sanctæ Ecclesiæ, & sacrificio salutari, & eleemosynis quæ pro eorum spiritibus erogantur, non est dubitandum mortuos adjuvari, ut cum eis misericordius agatur a Domino, quam eorum peccata meruerunt. Hoc enim a Patribus traditum universa observat Ecclesia, ut pro eis qui in Corporis & Sanguinis Christi communione defuncti sunt, cum ad ipsum Sacrificium loco suo commemorantur, oretur, ac pro illis quoque id offerri commemoretur. Cum vero eorum commendandorum causa, opera misericordiæ celebrantur, quis eis dubitet suffragari, pro quibus orationes Deo non inaniter allegantur? Non omnino ambigendum est ista prodesse defunctis*. Denique, in lib. *de Hæresibus*, inter Aerii hæretica dogmata istud recenset, quod diceret, *Orare, vel offerre pro mortuis Oblationem non oportere*.

Frustra vero excipiunt Protestantes, quod sententiam illam inter propria Aerii dogmata referat, non vero eam dicat hæreticam. In fine enim libri S. Augustinus opiniones omnes Hæreticorum, quas singillatim recensuit, esse Fidei Catholicæ contrarias asserit. *Non ideo tamen parum prodest*, inquit, *errores istos, quos huic Operi intexui, lectos cognitosque vitare. Quid enim contra ista sentiat Ecclesia Catholica, quod a me dicendum putasti, superflue quæritur dum propter hoc scire sufficiat eam contra ista sentire, nec aliquid horum in fidem quemquam debere recipere.... Omnis itaque Christianus Catholicus ista non debet credere*.

SCHOLION I.

In hac Dissertatione Religiosi Censores hanc Propositionem notant, pag. 348. Editionis primæ: *In Lege Veteri Synedrium causas & delicta Summi Pontificis cognoscebat*.

R. In antiqua Hebræorum politia peregrinus est & hospes, qui Pontificem Maximum Judaicæ Gentis, in causis pecuniariis, cæterisque ordinario Foro triumvirali, aut viginti triumvirali subjacuisse nescit; in capitalibus vero causis a Synedrio Magno singulari Privilegio judicatum. Ita docet Maimonides *Halach*, *Sanhedrin*, cap. 5. & *Halach. Cœli Homikdash*, cap. 5. *Non judicabant*, inquit, *Pontificem Maximum in causis capitalibus alibi atque in Synedrio Magno, sed in causis pecuniariis etiam in foro triumvirali*. Item *Abraham Jom. Tob.* in Commentar. ad Misnam, Tit. *Sanhedrin*, cap. 11. §. 1. *In causis universis*, inquit, *præter capitales, judicabant Pontificem Maximum non aliter ac quempiam e vulgo, in foro triumvirali. Quod ipsum intelligendum ubi supra* (in Misna) *dicitur, nec Pontificem Magnum judicandum alibi atque in foro Septuaginta unius virali, scilicet in causis capitalibus. Quod & consonum est sacro sermoni, ubi verba fiunt de rebus magnis seu magnatis. Nam res magna ibi sumitur pro re ad virum Magnum ipsum attinente*. Legatur *Seldenus*, lib. 3. *de Synedriis Veterum Hebræorum*, cap. 8.

SCHOLION II.

In eadem Dissertatione, pag. 352. Editionis primæ, Religiosi Censores hanc Propositionem notant: *Non pertinet ad dogma, quis est locus Purgatorii*.

R. Suis

R. Suis verbis enunciant quod scripsi. *Ad Fidem minime pertinere Quæstiones de loco Purgatorii.* Id non reprehendissent, si attendissent ad ea quæ scribit Card. *Bellarminus* libr. 11. *de Purgatorio*, cap. 6. *Sequitur*, inquit, *Quæstio quarta*, Ubi sit Purgatorium. *De qua Quæstione nihil Ecclesia definivit : sunt autem multæ opiniones . Prima quorumdam, qui putant ibi animas purgari, ubi peccaverunt, idest, variis in locis. Secunda opinio, loca animarum non esse corporalia. Tertia, loca pœnalia animarum esse hunc mundum, in quo animæ manent in corpore tamquam in carcere. Quarta, Infernum & Purgatorium animæ nihil esse aliud præter conscientiam accusantem & punientem peccata. Quinta, Infernum & Purgatorium fore in Valle Josaphat. Sexta, Infernum esse statum animæ extra corpus. Septima, locum pœnalem animarum non esse terram, sed aerem istum caliginosum, ubi Dæmones versantur. Octava, est communis Scholasticorum, Purgatorium esse intra viscera terræ Inferno ipsi vicinum.* Communem illam Scholasticorum opinionem teneo, sed tamen Quæstiones de loco Purgatorii ad Fidem minime pertinere censeo. Theologi nomen non meretur, qui non intelligit quid pertineat ad Fidem, quid in opinione positum sit. Ecclesiæ causæ magis nocet quam prosit, qui contra Hæreticos disputans humanas opiniones a Catholicis Dogmatibus non discernit.

SCHOLION III.

In eadem Dissertatione Religiosi Censores hanc Propositionem notant, pag. 469. Editionis primæ: *Non est Fidei dogma utrum sit verus ignis & corporeus in Purgatorio.*

R. Se iterum remitti ad Card. *Bellarminum* patiantur lib. 11. *de Purgatorio*, cap. 10. & 11. „ His certis positis (*inquit*) & in quibus omnes conveniunt, dubium est : pri-
„ mo, an ille ignis sit proprie dictus ignis, an metaphorice? .... Quantum ad pri-
„ mum, communis sententia Theologorum est, verum & proprium esse ignem, &
„ ejusdem speciei cum nostro elementari. Quæ sententia non est quidem de Fide,
„ quia nusquam ab Ecclesia definita est; immo in Concilio Florentino Græci aperte
„ professi fuerant se non ponere ignem in Purgatorio : & tamen in Definitione facta
„ Sessione ultima definitur Purgatorium esse, nulla mentione ignis habita. Tamen est
„ sententia probabilissima ". Hæc Bellarminus. Quid vero scripsit F. Natalis Alexander? *Respondeo tertio* (inquiebam) *Juxta probabiliorem sententiam, & ab Ecclesia receptam, Purgatorium ignem verum & corporeum esse, & animas incorporeas nihilominus cruciare, &c.*

SCHOLION IV.

In eadem Dissertatione Religiosi Censores hanc Propositionem notant, pag. 452. Editionis primæ: *Non est Dogma Fidei quod animæ in Purgatorio sint certæ de sua beatitudine.*

R. Dogma istud Fidei non esse, recte innui, cum nec Scriptura Sacra, nec Traditio doceant Animas illas beatitudinem suam certissime scire. *Bellarminum* Cardinalem audiant, lib. 11. *de Purgat.* c. 4. *Tertia Quæstio* (inquit) *nunc tractanda est, sint ne in Purgatorio Animæ certæ de sua salute, an incertæ: Lutherus Artic. 38. docet non esse certas. Idem docent quidam Catholici, qui existimant varias esse in Purgatorio pœnas, & unam esse omnium maximam incertitudinem salutis, quæ dicunt quasdam solum animas mulctari, qua lice revera certo salvandæ sint, tamen ipsas hoc ignoraret. Ita videtur sentire Dionysius Carthusianus libro De quatuor Novissimis, articulo 47. Idem etiam docet Michael Bajus, libro 11. de Meritis Operum, cap. 8. Denique idem videtur deduci, ex sententia Gersonis Lectione 1. de Vita Spirituali, & Joannis Roffensis contra Articulum 32. Lutheri .... At communis Theologorum sententia est, omnes Animas quæ in Purgatorio sunt, habere certitudinem suæ salutis.* Hæc Bellarminus. Communem illam esse Theologorum opinionem agnosco, nec eam negare, vel impugnare velim: sed Dogma Fidei non esse, cum Bellarmino Cardinali censeo.

SCHOLION V.

In hac denique Dissertatione, pag. 458. Editionis primæ, Religiosi Censores hanc Propositionem notant: *Non est Dogma quod peccata venialia justis remittantur ante, vel post mortem.*

R. Non ita scripsi: Sed, *Modum quo venialia peccata Justis Purgatorio addictis remittuntur, an scilicet in morte, an post mortem: an pœnitentia, an charitatis fervore & displicentia virtuali, an perseverantiæ dono, an satisfactione vel pœna, ad Fidem non pertinere, nec a Synodo Tridentina esse definitum: sed solum quod non ita remittatur culpa, & reatus æternæ pœnæ deleatur, ut nullus remaneat reatus pœnæ temporalis exsolvendæ, vel in hoc sæculo, vel in futuro, in Purgatorio.* Hæc verba mea. Varias ea de re Scholasticorum opiniones refert *Bellarminus* Cardinalis libro 1. de *Purgatorio*, cap. 14. *Quidam*, inquit, *dixerunt, remitti omnia venialia in ipsa morte per gratiam finalem. Scotus asserit peccata venialia remitti in primo instanti separationis animæ a corpore, remitti autem per merita præcedentia.* S. *Thomas*, *dimitti in Purgatorio culpas veniales per actum dilectionis & patientiæ.*

JOANNIS DOMINICI MANSI

Nota.

ANtequam dissertatio ista claudatur, juvat ad eam asserendam argumentum afferre, quod P. Alexander non attigit, idemque valere credo, ut adstruatur jam inde ab Apostolico sæculo obtinuisse apud Fideles morem orandi pro defunctis, ut levamen illis aliquod & salus afferatur. Suppeditant illud acta vetusta Sanctæ Theclæ a Grabio vulgata, quæque illius opinione eadem omnino sunt cum illis, quorum Tertullianus meminit, reprobatque, tamquam ab impostore quodam supposita. Porro in illis legimus Tryphænam rogasse Theclam, ut pro defuncta filia sua Falconilla preces funderet, quo illi locus refrigerii & vita æterna daretur. Purum putumque hoc esse commentum arbitror, sed & hæc ipsa valent ad demonstrandum, nec vanas, nec insuetas extitisse ævo illo preces pro defunctis oblatas ad obtinendum animabus illorum requiem æternam. Quomodo enim alioqui venire potuisset in mentem impostori, vel quomodo fabellam suam persuadere potuisset lectoribus, si pro defunctis oblatæ preces ætate illa nondum invectæ fuissent in Ecclesiam? Fateor equidem pro Falconilla, quæ in Paganismo obierat, preces fundi non potuisse; sed in hoc sita est impostura fabulatoris, ut summum valorem precum S. Theclæ extolleret; ideoque fabellam suam super certum firmumque fundamentum struere molitus est. Argumentum istud mihi plusquam probabile est, posita Grabii sententia opinantis acta ista ad ævum Apostolicum referenda esse. Si quis vero contendat eorumdem actorum imposturam recentioris esse fraudis, illum suæ insistat opinioni per me licet; dummodo tamen agnoscat pleraque eorum, quæ in actis illis narrantur ex antiqua traditione tenuisse illum, qui scriptum illud compegit; ex quo fit, ut etiam quæ in eo narrantur de precibus pro Falconilla offerendis inter cætera ex traditione petita fraudator noster rescire potuerit.

DISSERTATIO XLVI.

ADVERSUS HÆRESIM APOLLINARIS.

ARTICULUS UNICUS.

…rum Verbum divinum animam & mentem rationalem aſſumpſerit: an vero in Chriſto Verbum fungatur vice animæ, & mentis humanæ?

PROPOSITIO.

…ationalem animam, & mentem Verbum divinum aſſumpſiſſe, SS. Patres tum ex Scriptura Sacra, tum rationibus ipſi innixis, adverſus Apollinariſtas invictiſſime probaverunt.

…D autem oſtendere ſunt aggreſſi ex illis Chriſti verbis, Joann. 10. *Poteſtatem habeo ponendi animam meam, & poteſtatem habeo iterum ſumendi eam. Nemo tollit eam … me. Ego pono eam a me ipſo, ut iterum ſumam eam.* Perſpicue enim his verbis do… …uit, quod eſt alia anima quæ ponitur & ſumitur, alia divinitas quæ ponit & ſumit. …odem ſpectat illud. Matth. 26. *Triſtis eſt anima mea uſque ad mortem*: Item ex illo …oannis 12. *Nunc anima mea turbata eſt, & quid dicam? Pater ſalvifica me ex hac hora.* Item ex illo Lucæ 2. *Jeſus autem proficiebat ætate & ſapientia.* Proficit autem ætate quidem corpus, ſapientia vero anima: divinitas quippe neutrum recipit incrementum. Omni enim ex parte perfectum eſt Dei Verbum. Hæc urget Theodoretus, *lib. 5. hæreticarum fabularum, cap. 13.*

Secundum argumentum deſumunt ab humanis affectionibus. *Deſiderio deſideravi hoc Paſcha manducare vobiſcum* (inquit Chriſtus Lucæ 21.) Atqui deſiderium neque a divinitate proficiſcitur, neque ex ſola carne, aut ex anima mentis experte, ſed ex perfecta hominis natura, quæ corpus ac mentem, & quidquid ineſt in homine complectitur. His enim omnibus corpore, anima, ac mente & reliquis quæ in homine ſunt, præditum Verbum advenit (ſi peccatum ac defectum omnem excipias) unde ſcriptum eſt (ad Hebræos 4.) *Tentatus per omnia ut homo, præter peccatum.* Quod ſi omnia expertus eſt, neceſſe eſt omnia penes Verbum fuiſſe. Ita urget S. Epiphanius *hæreſi 77.*

Tertium argumentum ſumunt ex illis teſtimoniis omnibus, quæ Verbum factum eſſe hominem, & Chriſtum vere hominem noſtri ſimilem fuiſſe confirmant. Quoties enim vel hominem ſe Chriſtus vocat, uti Joannis 8. *Nunc autem quæritis me interficere, hominem qui veritatem vobis locutus ſum*: vel filium hominis quod identidem inculcat: vel cum Abrahami ſemini ac ſtirpi alioquin inſcribitur; toties veræ carni, & veræ animæ teſtimonium perhibetur, ut colligit Theodoretus, *lib. 5. adverſus hæreſes, cap. 14.* Certe *nec anima per ſemetipſum homo, quæ figmento jam homini appellato poſtea inſerta eſt: nec caro ſine anima homo, quæ poſt exilium animæ cadaver inſcribitur. Ita vocabulum homo, conſertarum ſubſtantiarum duarum quodammodo fibula eſt, ſub quo vocabulo non poſſunt eſſe niſi cohærentes* (inquit Tertullianus, *lib. de Reſurrect. carnis, c. 40.*) Cum itaque Chriſtus perfectus homo fuerit, carne ſimul & anima ac mente rationali fuit præditus: tamque Verbum divinum functum non fuit vice mentis, quam functum non fuit vice corporis.

Eodem ſpectant illa verba Apoſtoli ad Philippenſes II. *Qui cum in forma Dei eſſet, non rapinam arbitratus eſt eſſe ſe æqualem Deo: ſed ſemetipſum exinanivit, formam ſervi accipiens.* Ex quibus colligunt Patres, tam nihil Verbo incarnato defuiſſe eorum, quæ ad hominis eſſentiam ſpectant, quia formam ſervi, ideſt, hominis naturam aſſumpſit; quam nihil ipſi defuit eorum quæ ad naturæ divinæ proprietatem pertinent, quia in

in forma Dei fuit. Cum itaque anima & mens rationalis ad hominis naturam spectent, consequens est Filium Dei animam & mentem assumpsisse. Ita Sanctus Basilius contra Eunomium colligit: *Ego enim hoc quod scriptum est, in forma esse Dei, idem valere arbitror atque in substantia esse Dei. Ut enim formam assumpsisse servi, illud significat, Dominum in substantia fuisse humanitatis nostræ: ita qui in forma Dei esse dicit, proprietatem divinæ substantiæ demonstrat.* Locum illum Sancti Basilii laudat Theodoretus, *Dialogo 2. pag. 97.*

Ita S. Ambrosius, Epistola 8. „ Cum, *inquit*, esset in plenitudine divinitatis, exi-
„ nanivit se, & accepit plenitudinem naturæ & perfectionis humanæ. Sicut Deo ni-
„ hil deerat, ita nec hominis consummationi, ut esset perfectus in utraque forma. Ite-
„ rum ergo interrogo: Quid est forma Dei? Respondet, in natura Dei. Sunt enim,
„ ait Apostolus, qui non sunt natura Dii. Quæro quid sit, formam servi accipiens.
„ Sine dubio perfectionem naturæ & conditionis, ut dixi, humanæ, ut esset in homi-
„ num similitudine “. Hinc Synodus Œcumenica secunda in Epistola Synodica ad Damasum, & alios in Romana Synodo congregatos, ait: „ Se nec animæ, aut mentis
„ expertem, nec imperfectam carnis œconomiam admittere: verum nosse se perfectum
„ ante sæcula Dei Verbum; & perfectum hominem in novissimis diebus propter no-
„ stram salutem fuisse “. Hinc Romana Synodus, quæ contra Macedonianos & Apollinaristas habita est, in Fidei expositione quam Damasus ad Paulinum misit, anathema dicit iis, qui vice animæ rationalis Verbum ipsum fuisse censent assumptæ carni.
„ Quippe, *inquit*, illud ipsum Dei Verbum non pro rationali, & intelligente ani-
„ ma fuit in proprio corpore: sed nostram, hoc est rationalem & intelligentem animam,
„ citra peccatum assumpsit & servavit.

S. Athanasius ex humanis affectionibus probat impie asserere Apollinaristas mentem supercœlestem in Christo fuisse loco animæ. „ Nam si id verum, *inquit*, quomodo potuit
„ vel dolere, vel anxius esse, vel orare? Scriptum est enim, Et conturbatus est spiri-
„ tus meus. Atqui ista nec brutæ, nullisque cogitationibus instructæ carni, nec deitati
„ quæ incommutabilis est, congruerint, sed animæ quæ intellectu est prædita, quæ agi-
„ tur & perturbatur, & intelligibiliter passionem sentit ..... Nam tametsi dixerit E-
„ vangelium, Jesum spiritu fuisse conturbatum: ipse tamen Dominus declaravit de ani-
„ ma sua hoc intelligendum esse, cum dicit: Anima mea turbata est. Quod si suæ
„ animæ sensum Dominus ostendit in compassionem nostræ animæ, ut ita & ipsius in-
„ telligeremus passionem, & eum tamen impatibilem confiteremur: sicuti enim san-
„ guine carnis suæ liberavit nos, ita sensu suæ ipsius animæ victoriam pro nobis com-
„ paratam significat: Ego, inquit, vici mundum. Et alibi: Et qui dat nobis victoriam.
„ Sed sicut hic sub nomine sanguinis, non quivis aut communis sanguis, quemadmo-
„ dum ab impiis existimatur, sed salutaris a piis hominibus intelligitur; ita quoque
„ mens illa non humanam imbecillitatem, sed Dei naturam induisse demonstratur: at-
„ que ita appellabitur perfectus Deus, & perfectus homo Christus: non quod divina
„ perfectio in humanam perfectionem transeat, quod est impium; neque quod duæ
„ perfectiones seorsim sint constituendæ, neque vero secundum profectum augescentis
„ virtutis, aut acquisitionem justitiæ; absit: sed secundum rationem existendi sine de-
„ fectu plenam & integram, ut unus sit, utrinque per omnia idem Deus & homo.
„ *Hæc S. Athanasius* “, lib. de Incarnatione Verbi.

Idem probat ex Christi morte. Nam „ Expirationem nemo dixerit deitatis tradu-
„ ctionem, transmigrationemve, sed animæ discessum esse. Nam si post emigrationem
„ Deitatis mors supervenit, eaque fuit corporis extinctio, propriam nimirum mortem
„ obivit, non nostra perfunctus est.

Idem probat ex Christi ad inferos descensu. „ Nonne, *inquit*, divisus in duas par-
„ tes ut homo, & in sepulchro, & apud inferos agebat? Neque potuit aliud pro alio
„ in redemptionem pensari, sed corpus pro corpore; anima pro anima reddenda fuit,
„ & integrum aliquid pro integro homine, hoc est, Christo, pensandum permutandum-
„ que fuit .... Et qui, quæso, ad inferos descendit nuda & intecta Deitate? *quæ*
„ *nimirum ubique est.*

Idem

œm evincit ex fine Incarnationis, quod scilicet Verbum caro factum sit ut homini gro mederetur, quem totum occupaverat peccati calamitas, præcipue secundum nam: „ Si igitur, *inquit*, regnat mors in homine interiore, in quo alio regnavit mquam, nisi in anima, quæ mente peccaverat, quemadmodum scriptum est: Anima quæ peccaverit, ipsa morietur, pro qua suam animam reposuit Dominus, ad pentionem redemptionis?

.asdem rationes urget lib. *de salutari adventu Christi*, contra Apollinarem. Sed ret in ea maxime, quod aut Christum vere mortuum non esse sequeretur; siquin mors est animæ a corpore segregatio: aut verbum ipsum divinum passionibus obxium fuisse. Legenda ejusdem Epistola *ad Epictetum* contra Hæreticos.

S. Gregorius Nazianzenus, *Epistola* 1. *ad Cledonium*, eumdem errorem non dissimilius rationibus profligat. „ Si quis, *inquit*, in hominem mente carentem sperat, amens profecto est, nec dignus cui ex omni parte salus afferatur. Nam quod assumptum non est, curationis est expers: quod autem Deo unitum est, hoc quoque salutem consequitur. Quocirca ne perfectam salutem isti nobis invideant, ut ossa solum & nervos atque hominis picturam Salvatori tribuant. Nam si ipse inanimatus homo est, hoc etiam Ariani ajunt, ut passionem divinitati tribuant tamquam videlicet quod corpus movet, idem quoque patiatur. Si autem animatus quidem, verum mentis „ expers, quo tandem modo hominis nomen sustinebit? Neque enim homo animal est „ mente carens. Atque illud necesse est ut species quidem & larva humana sit, ani„ ma autem equi cujuspiam aut bovis, aut alius animalis mentem non habentis: ac „ proinde illud quoque esse cui salus afferatur: atque ego ab ipsa Veritate delusus sum, „ ut qui alio honore affecto, ipse glorier, meque jactem ..... At, inquit, divinitas „ mentis loco sufficiebat. Quid autem hoc ad me? Divinitas enim cum sola carne ho„ mo non est; immo nec cum sola anima, nec cum utraque, si mens absit, quæ et„ iam magis homo censeri debet.

Et infra, ex causa Incarnationis adversus eumdem errorem ducto argumento pugnat, quod nimirum Verbum humanitatem assumpserit „ ut simili per simile sanctificato, „ peccati damnationem solveret: *& ideo* quemadmodum carne propter carnem dam„ natam, & anima propter hominem opus habuit, ita etiam mente propter mentem, „ utpote quæ in Adamo non solum peccaverit, sed & prima affecta fuerit, que„ madmodum Medici in morbis loquuntur. Quod enim mandatum accepit, hoc man„ dato quoque minime paruit, hoc etiam eo audaciæ progressum est, ut illud viola„ ret: quod autem violavit, hoc in primis quoque salute indigebat; quod autem sa„ lute indigebat, hoc etiam assumptum est. Ita fit ut mens assumpta sit.

S. Ambrosius Epistola 63. ad Sabinum, *ait*, „ Adversus Apollinarem legitimam esse „ circumspectionem ut confiteamur, sicut in Dei forma nihil ei defuit divinæ naturæ „ & plenitudinis, sic in illa forma hominis nihil ei defuisse, quo perfectus homo ju„ dicaretur, qui ideo venit ut totum hominem salvum faceret. Sed quia impossibi„ le est mentiri Deum, non fefellit ergo: quia ita venit ut totum redimeret, & sal„ vum faceret, totum utique suscepit, quod erat humanæ perfectionis.

Sanctus Fulgentius, *lib.* 1. *ad Trasamundum Regem*, cap. 8. ex illis verbis Isaiæ: *Ecce Virgo in utero concipiet, & pariet filium &c.* totam salutaris Mysterii plenitudinem probari asserit. „ Nam veritas carnis virginali conceptu cognoscitur: & in electione „ boni, anima intellectualis ostenditur: & in Emmanuel nomine vera deitatis natura „ monstratur. Ac sic in vero Deo nec falsa fuit hominis, nec semiplena susceptio. Di„ gnum etenim fuit, ut in Sacramento redemptionis humanæ nec veritas defuisset per„ fectioni, nec perfectio veritati. Nam si vera caro in Christo non fuit, quid in utero „ Virgo concepit? Et si anima, vel intellectus naturæ in Christo defuisse credetur hu„ manæ, quid in Infante bonum malumque dicitur ignorasse? An illam divinam Filii „ Dei naturam ignorantiæ boni malique subjicimus, ut humanam in Christo animam „ denegemus? Itane credendus est homo susceptus a Deo, quæ Dei sunt, aliquatenus „ potuisse sapere, in quo ipsa Sapientia cognitione boni malique dicitur caruisse " &c. Et cap. 9. idem probat ex ovis errantis parabola, quam Christus Dominus bo-

nus Pastor propriis humeris retulit. In hac ove naturam hominis peccatoris significari ait, errore cordis, non corporis tantum errantem: quia omne peccatum ex corde sumit exordium. „ Quapropter cum error iste animæ simul intelligatur & corporis, si „ Dei Filius absque anima rationali solam accepit hominis carnem, inferiorem partem „ illius ovis domum retulit, meliorem vero, quod absit, errori perpetuo dereliquit. „ Nam manifestum est quoniam hoc revocavit, quod propriis humeris reportavit. Si „ autem ipse totam se profitetur ovem propriis humeris impositam reportasse, totus „ homo cognoscatur in Christo, quoniam tunc est hominis credenda redemptio, si in „ Filio Dei susceptionis humanæ, id est, ovis illius reportatæ non defuit plenitudo. „ Hoc enim Deus in nobis salvavit, quod pro nobis accepit.

Et cap. 11. Hæc S. Petri verba in Epistola 1. Canonica contra Apollinaristas urget: „ Christus pro nobis mortuus est, vobis relinquens exemplum, ut sequamini vestigia „ ejus, qui peccatum non fecit, nec inventus est dolus in ore ejus. *Nam* Si Dei fi„ lius animam humanam in carnis susceptione non habuit, *inquit Sanctus Fulgentius*, „ & hoc B. Petrus de ejus creditur divinitate dixisse; quid est quod pro magno in lau„ dem dicitur Christi, quia divinitas ejus immunis esse potuit a labe peccati; cum Dei „ sit proprium non solum non peccare, sed etiam a peccato salvare? Qui propterea so„ lus potest donare indulgentiam, quia solus admittere non potest culpam. Si autem „ hoc ad Christi carnem creditur referendum, quomodo ab animabus nostris servari „ justitia poterit, quibus exemplum Apostolice memoratum susceptio Christi non dedit?

Et cap. 12. constringit Apollinaristas auctoritate Apostoli ad Hebræos 4. statuentis, „ Christum esse Pontificem, qui possit compati infirmitatibus nostris, tentatum per o„ mnia pro similitudine, absque peccato. Omnem *namque* Pontificem ex hominibus „ assumptum, pro hominibus constitui in his quæ sunt ad Deum, ut offerat dona & „ sacrificia pro peccatis ". Ex quibus verbis colligit Fulgentius, Christum fuisse integrum hominem ex anima & corpore compositum. „ Unus igitur, *inquit*, idemque „ mediator Dei & hominum homo Christus Jesus, ipse Pastor & ovis, ipse Sponsus „ & Sponsa, ipse Sacerdos & victima, unus idemque & oblator muneris, & munus „ factus est oblatoris, ut nec oblator a muneris qualitate descisceret, nec munus obla„ toris merito discreparet. Qui si minus aliquid habuit humanæ naturæ, nec personam „ sumere Pontificis, nec offerri potuit pro peccatis. In lege enim Sacerdotio fungi non „ poterat, si quis homo minus aliquid habuisset in se: Nec vitiosum vel imperfectum „ pecus ad sacrificium cuiquam liceat offerre.

Et cap. 13. ex eo quod Christus per omnia tentatus sit, colligit & in anima pariter & in carne tentatum: adeoque non carnem tantum, sed & animam fuisse a Verbo susceptam. „ Si ergo, *inquit*, in eo quod tentatus est, tentatis auxilium donat: „ profecto in quo tentatus non est, tentatis auxilium non ministrat. Quo conficitur, „ ut hi qui in Christo solam carnem humanam assignant, & animam denegant, in so„ la carne quærant auxilium Christi, in anima vero remaneant destituti: Filius Dei „ namque hoc adjuvat in homine, quod suscepit pro homine. Quod si & in anima & „ in carne promereri Christi delectantur auxilium, fateantur necesse est, (sicut ve„ ritas habet) & in anima pariter & in carne tentatum. Quod si simul est in Chri„ sto & anima & caro tentata; simul est ab eo utraque suscepta. Et si utramque di„ gnatus est suscipere, utramque dignatus est sine dubitatione salvare.

Et infra: „ Attendamus quid perierit terreni homi„ nis lapsu, & agnoscamus quid „ quæsitum fuerit cœlestis hominis adventu.... Nonne ex carne simul animaque com„ positus præceptum Dei homo primus accepit? Quod si in utraque præceptum Dei „ cognoscitur accepisse, in utraque debuit obedientiam præcepti servare. Si autem in „ utraque fuit parendum præcepto; ab utraque admissa est transgressio, quoniam sicut „ est inchoatum animæ cupiditate peccatum; sic est carnali comestione perfectum. Et „ ideo quod totus homo reatum transgressionis admisit, totum sibi diabolus captiva„ vit. Quod si totus tenebatur captivitatis vinculo, totus eguit Liberatoris auxilio. „ Si autem totum debuit liberare pietas; totum debuit suscipere divina Majestas.

Cap. 15. idem probat ex nomine & officio Mediatoris, quæ Christo conveniunt:

„ Nam

, *inquit*, per peccatum homo fuit separatus a Deo inter Deum irascentem ... ue peccantem, talis utique Mediatoris debuit intervenire persona, quæ ad ... um Deum homini, totum verumque in se Deum de Deo natum haberet ... nciliandum hominem Deo, totum verumque in se de homine natum ho... ntineret. Atque ita ex utroque unus Christus esset, ut plenitudo deitatis ... non consumeret, sed proveheret hominem: & plenitudo humanitatis ... raret immensum, nec mutaret impassibilem deitatem: ac sic hominis na... æ mutata fuerat in deterius, per illum tota redintegraretur, quo nihil est ... Propterea se Mediator Dei & hominum, plenum Deum, plenumque homi... natus est demonstrare.

... antecedenti, causas ab Apollinaristis afferri jubet, propter quas solum homi... s. sibi Dei Filius adjunxerit, animam neglexerit. Tum allatas e pluribus qua... æs esse demonstrat. „ Ad extremum, *inquit*, dicatur, cur ab illa ineffabili di... e non fuerit animæ natura suscepta cum carne? Utrum a Deo non fuerit fa... An peccato non fuerit vitiata? An carne viliorem universalis medicina despexit? ... eccati vulnere sauciatam Omnipotens curare nequivit? Sed horum primum po... umque qui sentiunt, & adversus virtutem Creatoris, & contra potentiam Sal... ris rebelles existunt; si vel aliquam creaturam putant a Deo non factam; vel ... alutem animæ conferendam potestatem dicunt Omnipotentis invalidam. Duobus ... mediis nec peccatum considerant rationalis creaturæ, nec meritum; non intel... ntes carne sua viliorem esse non posse, quæ vitam tribuit carni; & illam gravius ... meratam, quæ per intelligentiam magis potuit resistere Tentatori. Illa igitur o... ipotens virtus & pia Sapientia, nec despexit velut extraneam, quam a se nove... factam; nec sprevit sanandam, quam sciebat gravius vulneratam; nec eam, quam ... rne potiorem fecit, a remedio salutis exclusit. Sed sicut totum hominem Diabo... us decipiendo percussit; ita Deus totum suscipiendo salvavit: ut agnosceretur idem ... reaturæ totius Conditor, & Redemptor, qui potuit & quod non erat facere, & quod ... elapsum fuerat, reparare.

Objiciebant Apollinaristæ adversus dogma Catholicum hæc verba Joannis 1. *Verbum ... o factum est, & habitavit in nobis*. Ex quibus colligebant, Verbum in carnem fuisse ... utatum, aut carnem solam in Christo extitisse.

Respondet Sanctus Athanasius in Epistola ad Epictetum, eodem sensu a S. Joanne ... ci, *Verbum carnem factum*, quo dicitur a Sancto Paulo, *Christus pro nobis factus exe... atio; non quod ex seipso in execrationem transmutatus sit, sed quia pro nobis execra... ionem in se suscepit. Ita quoque factus est caro, non conversus in carnem, sed quod ... arnem pro nobis assumpserit, & homo factus sit*. Namque nomine carnis totum in Scri... ptura sacra frequenter significari hominem, probat ex illo Joelis, *Effundam de Spiritu ... meo in omnem carnem*. Non enim usque ad bruta animantia ista sese promissio exten... dit, sed in solos homines, quorum gratia Deus homo factus est.

Idem respondet Sanctus Gregorius Nazianzenus *Epistola* 1. *ad Cledonium* & hujusmo... di Synechdochem, qua totum per partem indicatur, in Scripturis sacris frequentem es... se, ut cum dicitur Joan. 17. *Sicut dedisti ei potestatem omnis carnis*. Et Psalm. 64. *Ad te omnis caro veniet*. Et Psalm. 143. *Et benedicat omnis caro nomini sancto ejus*, hoc est omnis homo. Simili tropo scriptum est, Exodi 1. *Septuaginta quinque animæ de... scenderunt in Ægyptum*. Id est, 75. homines. Et Psalm. 194. *Ferrum pertransiit animam ejus*. Quibus verbis non significatur Josephi animam a Pharaone vinculis adstrictam, sed totum Josephum in vincula fuisse conjectum. Ideo autem Sanctus Evangelista my... sterium incarnationis Dominicæ his potius verbis significavit: *Verbum caro factum est*, quam his: *Verbum homo factum est*: Quia *Non aliter Dei erga nos amor testatus esse poterat, quam ex eo quod caro in memoria fuerit, quia nostra causa ipse usque ad de... teriorem partem se demisit*.

Idem respondet Sanctus Epiphanius, *Hæresi LXXVII*. additque, ita locutum esse S. Joannem, *Ne qui fortasse crederent, quod primus extiterit homo, & venit Christus in hominem, ob idque divinum Evangelium primo loco posuisse Verbum, deinde professum esse*

esse carnem: quoniam Verbum caro factum est. Non enim dixit: *Caro Verbum facta est*, *ut ostenderet primum Verbum e cœlo venisse, & in seipsum carnem subsistentem formasse ex utero Sanctæ Virginis, atque omnem in sese perfecte naturam hominis expressisse.*

Idem alii Patres, qui summo consensu Evangelicam illam sententiam ita explicant, ut omnis mutationis a divino Verbo, omnis mixtionis confusionisque a duabus Christi naturis cogitatio removeatur: quod sequentibus Evangelistæ verbis planius significatum esse docent: *Et habitavit in nobis*. Porro id quod habitat, non idem est cum eo quod habitatur, sed diversum. Nam alterum habitat in altero; alioqui non esset habitatio. Nihil enim in seipso habitat. Ita Sanctus Ambrosius, *lib. de Incarnat. cap. 6.* Sanctus Chrysostomus, *Homil. 11. in Joan.* & Sanctus Cyrillus Alexandrinus in illa verba S. *Joannis*.

Objiciebant secundo Apollinaristæ, Duas naturas perfectas in unam personam concurrere non potuisse; proindeque alteram solum, scilicet divinam, perfectam fuisse; alteram vero fuisse dimidiatam, & anima, vel mente mutilam. Hoc est quod apud Sanctum Gregorium Nazianzenum his verbis exprimunt: *Duo perfecta non capiebat Christus.*

Respondet Sanctus Gregorius Nazianzenus, valere hanc rationem in iis dumtaxat quæ instar corporum concipiuntur. Vas enim unius modii capax, duos minime continebit: neque corporis unius locus duo corpora: At in rebus incorporeis & intelligibilibus rem secus habere: hæc enim plura esse simul, atque etiam pervadere ac penetrare se posse. *Hæc enim*, inquit, *eorum quæ in intellectum cadunt, natura est, ut incorporeo atque invisibili modo, & inter se, & cum corporibus misceantur. Quandoquidem & plurium vocum auris una capax est, & plurium aspectus ab iisdem rebus in oculorum sensum cadentibus capi potest.* Addit S. Gregorius, perfectam rem aliquam dici, quæ cum altera comparata imperfecta censeatur. Sic mentem nostram, si cum Verbo divino conferatur, perfectam non esse.

Instabant Apollinaristæ, Quaternitatem pro Trinitate constitui, si aliquid in suo genere perfectum ad Trinitatem apponatur. Ex quo inferebant, Verbum perfectam hominis naturam non suscepisse; immo nec Corpus Christi ex Maria originem materiamque traxisse; sed ejusdem esse cum Verbo substantiæ, ut Trinitas nihil peregrini suscepisse dicatur assumpto corpore a Dei Filio.

Respondet Sanctus Athanasius *in Epistola ad Epictetum*, nullum additamentum aut appendicem accedere Trinitati ex corporis & animæ assumptione: sed auctarium humanitati dumtaxat accessisse ex unione divini Verbi. Addit æque sequi, secundum insanam Appollinaristarum opinionem, quaternitatem constitui, etiamsi Christi corpus Verbo consubstantiale affirment. *Ut enim Filius secundum Patres consubstantialis Patri, non est idem qui Pater, sed Filius consubstantialis respectu Patris: ita quoque corpus consubstantiale Verbo, non est idem quod Verbum, sed aliud respectu Verbi; atque ideo cum aliud sit, & quartum in ordine, summam quatuor personarum pro tribus constituit, pro ipsorum opinione. Sed enim vera & perfecta, & indivisibilis Trinitas additamentum recipere non potest.*

Objiciebant tertio Apollinaristæ, sequi Christum obnoxium fuisse peccato, si anima & mente humana præditus fuit. *Nam si totum ac perfectum suscepit hominem Deus, consequens est humanas in eo cogitationes extitisse. Fieri autem non potest ut non sit in humanis cogitationibus aliquid peccati. Quinam ergo peccati expers erit Christus?* inquiebant illi apud Sanctum Athanasium, *lib. de salutari adventu Christi.*

Respondet Sanctus Athanasius, non sequi quod vitiosæ hujusmodi cogitationes, sive affectus in humana Christi natura fuerint, quamvis mente præditus fuerit humana: quia ab ipsa primi hominis creatione tales non extiterunt: alioqui vitiositatis illius & labis auctor esset idem qui naturæ fuit. Sed ex peccato esse collectam illam in anima hominis & mente perniciem. Unde in Adamo ante lapsum cogitationes istæ, quæ concupiscentiæ vocabulo censentur, non extiterunt. *Cæterum inobediens Dei præcepto, collapsus est in vitiosas cogitationes, obnoxiusque redditus, non quod Deus creaverit captivatrices istas cogitationes, sed quod per diabolum deceptus fuerit, qui eas superseminavit rationali naturæ jam in prævaricatione constitutæ, & a Deo divulsæ; adeo ut dia-*

...bolica lex peccati constituta sit in humana natura : & mors ibi suum dominatum ...erit, idque per opus peccati ..... Ea de causa venit Filius Dei ut dissolveret opera ...aboli.

Sanctus Gregorius Nazianzenus ad hominem respondet : Si humana mens a Verbo ...sumpta non sit, quia obnoxia est perturbationibus & peccatis : nec carnem assumen-...am fuisse ob eamdem causam. *At mens nostra*, inquit Apollinaris, *damnata est. Quid ...tem caro? An non damnata? Quare aut hanc quoque propter peccatum abjice, aut il-...um etiam propter salutem adjunge. Si quod deterius est, assumptum est, ut per Incar-...ationem sanctificetur; an non, quod præstantius est, assumet, ut per humanitatis susce-...tionem sanctitate afficiatur? Si lutum fermentatum est, ac nova conspersio extitit, ima-...go ipsa non fermentabitur, & cum Deo temperabitur, per divinitatem deificata? Quin ...hoc quoque adjiciemus, si mens ut peccatrix & damnata, omnino spreta & rejecta est, ...ob eamque causam, omissa mente, corpus assumptum est; ignosci utique par est iis qui cir-...ca mentem peccant. Dei enim testimonio de tua sententia* (o Apollinarista) *aperte demon-stratum est eam curari non posse.*

Respondet Sanctus Epiphanius, *hæresi 77. cap. 27.* Quemadmodum Filius Dei ita carnem assumpsit, ut nullum carnis defectum, labemque senserit : sic assumpta mente, nihil ea quod divinitate indignum esset, cogitasse: sed quæcumque rationi erant consentanea. Addit insuper, corruptelam homini insitam non ex mente proficisci, nec in eum finem homini concessam, sed ad rectum & naturalem usum, ad contemplandam nimirum perfectionem, & officia justitiæ. Ac potius carnis nomen, ob innatam cupiditatem, secundum usum sacrarum literarum, infamia laborare, quam mentem. Sed nec illam tamen per se malam esse ac pœnitendam, sed mala opera quæ per eam patrantur, & cupiditatem quæ ex ea succrescit.

Objiciebant quarto Apollinaristæ, duas constitui in eadem persona Christi principales ac moderatrices humanarum actionum facultates, si mentem humanam habuerit; hanc nimirum, & divinitatem.

Respondeo, nego consecutionem. Etsi enim humana mens in Christo integra fuerit, non tamen in eo tenuit principatum actionum; sed cum ex toto divinitate imbuta esset & inuncta, ad hujus se ductum ac gubernationem applicabat. Si enim filii adoptivi Spiritu Dei aguntur, ut ait Apostolus, quanto magis divina mens humanam in Christo mentem agebat ac moderabatur? Hinc S. Maximus apud Euthymium in Panoplia, Tit. 7. ait: *Quemadmodum lana alba purpuræ colore tincta non est bicolor, sed unius dumtaxat coloris; sic in assumpta natura, deificata hominis mente, non sunt duo principalia Deus & mens, sed unum; videlicet qui divinam mentem effecit Deus.*

Objiciebant quinto Apollinaristæ: *Si Christus homo perfectus esset, mundi pars fuisset. Atqui mundi pars mundo salutem nequit afferre:* inquiebant apud S. Athanas. *lib. de salutari adventu Christi.*

Respondeo, utramque propositionem falsam esse. Cum enim Christus homo simplex non sit, sed Deus homo, ac divina persona, proprie loquendo non est pars mundi, sed mundi Opifex operi suo conjunctus. Sed etsi Christum ratione humanitatis assumptæ aliquo sensu mundi partem fuisse concedamus, falsa est nihilominus secunda propositio; falsum est quod eo sensu pars mundi non potuerit esse toti mundo salutaris. Nam (ut recte ait S. Athanasius.) *Qui nam Christus mundum non servat homo factus; cum perspicue constet in qua natura commissum est peccatum, in eadem abundasse gratiam?*

DIS-

DISSERTATIO XLVII.

ADVERSUS PRISCILLIANISTAS.

ARTICULUS UNICUS.

Quo mendacium, & mentales restrictiones expugnantur.

PROPOSITIO.

Mendacium omne lege divina vetitum est: adeoque & Restrictiones mentales, quæ sunt veri nominis mendacia.

Probatur primo ex Scriptura Sacra, Sapientiæ 1. *Os quod mentitur, occidit animam.* Ecclesiastici 7. *Noli velle mentiri omne mendacium.* Psalmo 33. *Quis est homo qui vult vitam, diligit dies videre bonos? Probibe linguam tuam a malo, & labia tua ne loquantur dolum.* His verbis mendacia & restrictiones mentales profligantur. *Quid est enim aliud loqui dolum* (inquit Sanctus Augustinus) *quam aliud labiis promere, cum aliud claudatur in pectore?* Lege ipsum Augustinum, *lib.* 30. *Homiliarum Homilia* 1. *cap.* 1. & *Tractatu* 7. in Joannem. *Quando aliquis,* inquit, *aliquid corde tegit, & aliud loquitur, dolus est, & tamquam duo habet corda; unum quasi sinum cordis ubi videt veritatem, & alterum sinum ubi concipit mendacium.* Lege *Enarrationem in Psalmum* 51.

Æque contra restrictiones mentales pugnat illud Ecclesiastici 37. *Qui sophistice loquitur, odibilis est.*

Idem ex Apostolo probatur, Ephes. 4. 25. *Deponentes mendacium, loquimini veritatem unusquisque cum proximo suo: quoniam sumus invicem membra.* Idem evincitur ex Jacobi 3. cap. *Nolite gloriari & mendaces esse adversus veritatem: non est enim ista sapientia desursum descendens, sed terrena, animalis, diabolica.*

S. Augustinus Mendacii, & Æquivocationum, Restrictionumque mentalium impugnator.

Probatur secundo ex SS. Patribus, quorum cum plurima testimonia, & luculentissima quidem protulerimus in Panoplia adversus Hæreses 2. sæculi, agendo adversus Helcesaitas, qui mendacium in causa religionis licitum esse propugnabant, sive religionis simulationem: nunc instar omnium nobis erit sanctus Augustinus, qui libris *de Mendacio* & *contra Mendacium* duobus Consentio nuncupatis, Priscillianistas, & Catholicos qui mentiri se posse & Priscillianistas simulare existimabant, ut eos detegerent, æque impugnavit.

Is vero Priscillianistarum errorem sic refellit, cap. 2. *Priscillianistarum est,* inquit, *ista sententia. Cui comprobandæ adhibent testimonia de Scripturis, exhortantes suos ad mentiendum tamquam exemplis Patriarcharum, Prophetarum, Apostolorum, Angelorum, non dubitantes addere etiam ipsum Dominum Christum, nec se aliter arbitrantes veracem suam ostendere falsitatem, nisi Veritatem dicant esse mendacem. Nec in eo malo debemus Priscillianistarum esse participes, in quo cæteris convincuntur hæreticis esse pejores. Ipsi enim soli, vel certe maxime ipsi reperiuntur, ad occultandam suam, quam putant veritatem, dogmatizare mendacium; atque hoc tam magnum malum ideo justum existimare, quia dicunt in corde suo retinendum esse quod verum est, ore autem ad alienos proferre falsum, nullum esse peccatum, & hoc esse scriptum: Qui loquitur veritatem in corde suo, qui non egit dolum in lingua sua: tamquam hoc satis sit ad justitiam, etiamsi loquatur quisque in ore mendacium, quando non proximus, sed alienus hoc audit. Propterea putant etiam Apostolum Paulum, cum dixisset, Deponentes mendacium, loquimini veritatem: statim addidisse, Unusquisque cum proximo suo: quia sumus invicem membra. Ut videlicet cum iis qui nobis in societate veritatis proximi non sunt, loqui liceat, oporteatque mendacium.*

Refellit autem hunc errorem Sanctus Augustinus, quod Sanctos Martyres exhonoret, immo

...mo vero sancta auferat omnino Martyria; *Justius enim*, inquit, *sapientiusque ...nt, secundum istos, si persecutoribus suis non se confiterentur esse Christianos, nec eos ...a confessione facerent homicidas: sed potius mentiendo & negando quod erant, & ipsi ...illvum haberent carnis commodum, cordisque propositum, & illos conceptum animo sce...us implere non sinerent. Non enim proximi eorum erant in Fide Christiana, ut cum ...is deberent loqui veritatem in ore suo, quam loquebantur in corde suo, sed ipsius ve...itatis insuper inimici. Si enim Jehu, * quem sibi inter cæteros ad exemplum mentien...lii prudenter videntur intueri, servum Baal se esse mentitus est, ut servos ejus occide...ret: quanto justius, secundum istorum perversitatem, tempore persecutionis servos dæmo...num se mentirentur servi Christi, ne servi dæmonum servos occiderent Christi & sacri...ficarent idolis, ne interficerentur homines, si sacrificavit ille Baali ut interficeret homi...nes? Quid enim eis obesset secundum egregiam doctrinam mendaciloquorum, si diaboli ...cultum mentirentur in corpore, quando Dei cultus servabatur in corde? Sed non sic in...tellexerunt Apostolum Martyres veri, Martyres sancti. Viderunt quippe tenueruntque quod ...scriptum est: Corde creditur ad justitiam, ore confessio fit ad salutem, &c.* Jehu vero, ...exemplum reprobandum esse docet, cum (Scriptura sacra teste) *cor rectum non habue...rit cum Deo. Quamvis pro nonnulla obedientia, quam de Domo Achab omnino delenda, pro cupiditate suæ dominationis exhibuit, aliquantam mercedem transitoriam regni temporalis acceperit.*

Cap. 7. Nec licitum esse mendacium docet, ut hæreticos lucrifaciamus: „ Sed etsi, „ *inquit*, aliter omnino non posset educi de cavernis suis hæretica impietas, nisi a tra„ mite veritatis lingua Catholica deviaret, tolerabilius illa occultaretur, quam ista præ„ cipitaretur. Tolerabilius perfidia Priscillianistarum veritatis velamine tegeretur, quam „ Fides Catholica a Priscillianistis mentientibus laudaretur, a Catholicis credentibus ne„ garetur. Nam si propterea justa sunt non qualiacumque, sed blasphema mendacia, „ quia hoc animo fiunt ut occulti hæretici detegantur; poterunt isto modo, si eodem „ animo fiant, casta esse adulteria. Quid si enim ex numero Priscillianistarum impu„ dicarum aliqua fœmina injiciat oculum in Catholicum Joseph, eique promittat pro„ dituram se latebras eorum, si ab illo impetraverit stuprum, certumque sit eam, si „ ei consensum fuerit, quod pollicita est impleturam, faciendumne censebimus, an „ intelligemus nequaquam tali pretio merces ejusmodi comparandas? Cur ergo non erui„ mus capiendos hæreticos mente in adulterium defluente, & eruendos putamus ore „ in blasphemia fornicante?

Et cap. 15. probat nulla umquam ratione aut occasione justum esse posse mendacium. „ Nihil, *inquit*, judicandus est dicere, qui dicit aliqua justa esse mendacia, nisi „ aliqua justa esse peccata, ac per hoc aliqua justa esse, quæ injusta sunt. Quo quid „ absurdius dici potest? Unde enim est peccatum, nisi quia justitiæ contrarium est? „ Dicere autem quædam injusta, quædam justa esse peccata, quid est aliud quam di„ cere quasdam esse injustas, quasdam justas iniquitates; cum dicat Apostolus Joannes: „ Omnis qui facit peccatum, facit & iniquitatem, & peccatum iniquitas est? (1. „ *Joann.* 3.)

Cap. 18. Mendacium non esse dicendum probat, etiamsi verum dicendo mors afferenda sit ægrotanti homini, mentiendo vero ipsi procuranda sit sanitas. Hunc sibi proponit casum: „ Ecce gravi morbo periclitatur ægrotus, cujus jam vires ferre non possint, „ si ei mortuus unicus & charissimus filius nuncietur: si a te quærit an vivat, quem „ vitam finisse tu nosti, quid respondebis, quando quidquid aliud dixeris præter unum „ de tribus, aut mortuus est, aut vivit: aut nescio, nihil aliud credit ille quam mor„ tuum, quod te intelligit timere dicere & nolle mentiri? Tantumdem valet etiamsi „ omni modo tacueris. Ex illis autem tribus duo falsa sunt. Vivit, & Nescio, nec „ abs te dici possunt, nisi mentiendo. Illud autem unum verum, id est, mortuum esse „ si dixeris, & perturbati hominis mors fuerit subsecuta, abs te occisus clamitatur. „ Et quis ferat homines exaggerantes quantum sit mali salubre mendacium devitari, „ & homicidam diligi veritatem?

Respondet Sanctus Augustinus. „ Nec me movet contemplantem luminosum bonum

in

„ in quo tenebræ nullæ ſunt, quod nobis mentiri nolentibus, & hominibus vero audito morientibus, homicida dicitur veritas. Numquid ſi ſtuprum expetat impudica, „ & te non conſentiente, ſævo amore perturbata moriatur, homicida erit & caſtitas? „ Quid quod vitæ hujus tales amatores, ut eam non dubitent præponere veritati, ne „ homo moriatur, immo ut homo quandoque moriturus aliquanto ſerius moriatur, „ non ſolum mentiri, ſed etiam pejerare nos volunt; ut videlicet ne aliquanto citius „ tranſeat vana ſalus hominis, nomen Dei noſtri accipiamus in vanum: & ſunt in „ eis docti, qui etiam regulas figant, fineſque conſtituant quando debeat quando non „ debeat pejerari. O ubi eſtis fontes lachrymarum? Et quid faciemus? quo ibimus? „ Ubi nos occultabimus ab ira veritatis, ſi non ſolum negligimus cavere mendacia, „ ſed audemus inſuper docere perjuria? Viderint enim inſuper aſſertores defenſoreſque „ mendacii, quale genus, vel qualia genera mentiendi eos juſtificare delectet. Saltem „ in Dei cultu concedant non eſſe mentiendum, ſaltem ſeſe a perjuriis blaſphemiiſque „ contineant: ſaltem ubi Dei nomen, ubi Deus teſtis, ubi Dei ſacramentum interponitur, ubi de divina religione ſermo promitur ſive conſeritur, nemo mentiatur, nemo laudet, nemo doceat & præcipiat, nemo juſtum dicat eſſe mendacium.

Et cap. 19. Servandæ veritatis officium cum Officio ſervandæ caſtitatis componit, & nulla unquam ratione violandam mendacio probat veritatem, ſicut nulla umquam ratione violanda ſtupro caſtitas eſt. „ Certe, *inquit*, pia, vera, ſancta caſtitas nonniſi „ ex veritate eſt: & quiſquis adverſus eam facit, profecto adverſus veritatem facit. „ Cur ergo etſi non poſſit aliter periclitantibus ſubveniri, non committo ſtuprum, „ quod ideo eſt contrarium veritati, quia contrarium eſt caſtitati: & ut periclitanti „ ſubveniatur, loquor mendacium, quod ipſi apertiſſime eſt contrarium veritati? Quid „ apud nos tantum promeruit caſtitas, & offendit veritas, cum omnis ex veritate ſit „ caſtitas, & ſit non corporis ſed mentis caſtitas, veritaſque in mente habitet, ſicut „ etiam corporis caſtitas?

Et infra ſic colligit: „ Quale eſt ut eſſe adulterandum nemo diſcat a caſtitate, Deum „ offendendum nemo diſcat a pietate, cuiquam nocendum nemo diſcat a benignitate, „ & eſſe mentiendum diſcamus a veritate? Porro ſi hoc non docet veritas, non eſt „ verum: ſi non eſt verum, non eſt dicendum: ſi non eſt dicendum, numquam eſt „ igitur mentiendum.

Et libro de mendacio, cap. 7. Ne pudicitiæ quidem ſervandæ cauſa docet eſſe mentiendum. „ Pudicitiæ quippe corporis, *inquit*, quia multum honorabilis perſona videtur „ occurrere, & pro ſe flagitare mendacium, ut ſi ſtuprator irruat qui poſſit mendacio „ devitari, ſine dubitatione mentiendum ſit; facile reſponderi poteſt nullam eſſe pudicitiam corporis, niſi ab integritate mentis pendeat, qua dirupta, cadat neceſſe eſt, „ etiamſi intacta videatur: & ideo non in rebus temporalibus eſſe numerandam, quaſi „ quæ invitis poſſit auferri. Nullo modo igitur animus ſe mendacio corrumpat pro corpore ſuo, quod ſcit manere incorruptum, ſi ab ipſo animo incorruptio non recedat „ ..... Quapropter quia nemo dubitat meliorem eſſe animum corpore, integritati corporis integritas animi præponenda eſt, quæ in æternum ſervari poteſt. Quis autem „ dixerit integrum eſſe animum mentientis?

Denique, *cap.* 20. libri contra mendacium, probat nec pro æterna hominis ſalute licitum eſſe mendacium: Sed aliquando, *inquit*, nobis ipſius quoque ſalutis æternæ „ periculum opponitur, quod noſtro mendacio, ſi aliter non poteſt, depellendum eſſe „ clamatur: Velut ſi quiſquam baptizandus in poteſtate ſit impiorum atque infidelium „ conſtitutus, ad quem perveniri non poſſit ut lavacro regenerationis abluatur, niſi deceptis mentiendo cuſtodibus. Ab hoc inſidioſiſſimo clamore, quo cogimur non pro „ cujuſquam opibus vel honoribus in hoc ſæculo tranſcurrentibus, non pro ipſa hujus „ temporis vita, ſed pro æterna hominis ſalute mentiri, quo confugiam niſi ad te, „ Veritas? Et mihi abs te proponitur caſtitas. Cur enim ſi cuſtodes iſti ut nos ad baptizandum hominem admittant, ſtupro illici poſſunt, non facimus contraria caſtitati: & ſi mendacio decipi poſſunt, facimus contraria veritati; cum proculdubio nulli eſſet fideliter amabilis caſtitas, ſi non eam præciperet veritas? Proinde ut perve-

„ nia-

„ niatur ad hominem baptizandum, fallantur mentiendo custodes, si hoc jubet veritas?
„ Sed quomodo jubeat veritas, ut homo baptizetur, esse mentiendum, si non jubet
„ castitas ut homo baptizetur, esse mœchandum? Cur autem hoc non jubet castitas,
„ nisi quia hoc non docet veritas? Si ergo, nisi quod veritas docet, facere non debe-
„ mus, cum veritas doceat nec propter hominem baptizandum facere quod contrarium
„ est castitati: quomodo nos docebit facere propter baptizandum hominem, quod ipsi
„ contrarium est veritati? .... Ille autem filius, qui verbum suscipiens, a perditio-
„ ne longe aberit, & nihil falsi ex ejus ore procedit, tam sibi clausum deputat, si ad
„ subveniendum homini per mendacium, quam si per stuprum transire cogatur. Et
„ Pater exaudit orantem, ut valeat sine mendacio subvenire, cui vult Pater ipse, cu-
„ jus inscrutabilia sunt judicia, subveniri.

Et cap. 21. sic colligit: „ Aut ergo cavenda mendacia recte agendo, aut confitenda
„ sunt pœnitendo, non autem cum abundent infeliciter vivendo, augenda sunt & do-
„ cendo. Sed eligat, qui hoc putat, unde subveniat periclitanti homini, ad quamli-
„ bet salutem qualiacumque mendacia, dum tamen & apud tales obtineamus, nulla
„ causa nos ad pejerandum & blasphemandum oportere perduci. Ista certe scelera vel
„ ampliora stupris, vel certe, non minora judicemus. Namque cogitandum est, sæpissi-
„ me homines, de quarum adulterio suspicantur, ad jusjurandum provocare conjuges
„ suas. Quod utique non facerent, nisi crederent etiam illas, quæ non timuerunt per-
„ petrare adulterium, timere posse perjurium. Quia & revera nonnullæ impudicæ,
„ quæ non timuerunt illicito concubitu viros fallere, eisdem viris quos fefellerant,
„ timuerunt Deum testem fallaciter adhibere. Quid igitur causæ est, ut homo ca-
„ stus & religiosus homini baptizando nolit adulterio subvenire, & perjurio velit, quod
„ solent & adulteri formidare?

Quia vero varia sunt mendaciorum genera, singula expendit Sanctus Augustinus, *lib. de Mendacio*, & nullum eorum non esse peccatum ostendit, *Exceptis jocis, qui habent evidentissimam ex pronuntiatione atque ipso jocantis affectu significationem animi nequaquam fallentis, etsi non vera enuntiantis*. Primo itaque mendacium in doctrina religionis, & in iis quæ propter doctrinam religionis enunciantur, cum illa docetur, & discitur, gravissimum crimen est. *Fracta enim vel leviter diminuta auctoritate veritatis, omnia dubia remanebunt, quæ nisi vera credantur, teneri certa non possunt. Licet igitur vel Dissertatori ac disputatori, atque Prædicatori rerum æternarum, vel narratori, vel pronuntiatori rerum temporalium ad ædificandam religionem atque pietatem pertinentium, occultare in tempore quidquid occultandum videtur, mentiri autem numquam licet; ergo nec occultare mentiendo.*

Illicita sunt pariter mendacia, quæ etsi non obsint alteri, nulli tamen prosunt, sed obsunt eis qui gratis mentiuntur, ut sese mendacio delectent, vel ut suavitate sermonis alios demulceant. Quamvis enim aliis non noceant hujusmodi mendacia, *Ipsis tamen mentientibus valde obsunt: illis quidem quia sic deserunt veritatem ut fallacia lætentur; istis quia se malunt placere hominibus, quam verum dicere. Et mendacii libido per seipsam vitiosa est. Nec ipsa veritas sine placendi hominibus enuntianda est, quanto minus mendacium, quod per se ipsum, quia mendacium est, utique turpe est?*

Illicita sunt & officiosa mendacia, quæ scilicet nulli obsunt, & alicui prosunt. *Neque enim recte etiam testimoniis veritas pro cujusquam temporali commodo ac salute corrumpitur. Ad sempiternam enim salutem nullus ducendus est opitulante mendacio. Non enim malis convertentium moribus aliquis ad bonos mores convertendus est: quia si erga illum faciendum est, debet etiam ipse conversus facere erga alios: atque ita non ad bonos, sed ad malos mores convertitur, cum hoc ei præbetur imitandum converso, quod ei præstitum est convertendo.*

Quare si quis urgeatur ut latentem hominem prodat, sive insontem, sive reum, respondere debet: *Nec prodam, nec mentiar*. Quod fecisse Firmum Tagastensem Episcopum refert Sanctus Augustinus. Cum nempe ab eo quæreretur homo jussu Imperatoris per apparitores ab eo missos, quem ad se confugientem, diligentia quanta poterat occultabat; respondit quærentibus, nec mentiri se posse, nec hominem prodere:

pas-

passusque multa tormenta corporis (nondum enim erant Imperatores Christiani) permansit in ea sententia. Deinde ad Imperatorem ductus usque adeo mirabilis apparuit, ut ipsi homini, quem servabat, indulgentiam sine ulla difficultate impetrarit.

Nec tandem licitum evadit mendacium compensatione quadam, ut scilicet majus peccatum vitetur. *Non sunt* enim *facienda mala ut eveniant bona* : & eorum qui id asserunt, *damnatio justa est*, teste Apostolo. Præterea: *In hoc errant homines quod subdunt pretiosa vilioribus. Cum enim concesseris admittendum esse aliquod malum, ne aliud gravius admittatur, non ex regula veritatis, sed ex sua quisque cupiditate atque consuetudine metitur malum: & id putat gravius, quod ipse amplius exhorrescit, non quod amplius revera fugiendum est. Hoc totum ab amoris perversitate gignitur vitium. Cum enim duæ sint vitæ nostræ; una sempiterna, quæ divinitus promittitur, altera temporalis, in qua nunc sumus: Cum quisque istam temporalem amplius diligere cœperit quam illam sempiternam, propter hanc quam diligit, putat esse omnia facienda: nec ulla æstimat graviora peccata, quam quæ huic vitæ faciunt injuriam, & vel ei incommoditatis aliquid inique & illicite conferunt, aut eam penitus illata morte adimunt. Itaque fures, & raptores, & contumeliosos, & tortores, atque interfectores magis oderunt, quam lascivos, ebriosos, luxuriosos, si nulli molesti sunt.*

Cogimur ergo; „ Non opinione hominum, quæ plerumque in errore est, sed ipsa „ quæ omnibus supereminet atque una invictissima est, veritate etiam pudicitiæ cor„ poris perfectam fidem anteponere. Est enim animi castitas, amor ordinatus non „ subdens majora minoribus. Minus est enim quidquid in corpore, quam quidquid in „ animo violari potest. Certe enim cum pro pudicitia corporali quisque mentitur, vi„ det quidem corrumpendo corpori suo non suam, sed alienam imminere libidinem: „ cavet tamen ne saltem permittendo sit particeps. Permissio vero illa, ubi, nisi in „ animo est? Etiam corporalis ergo pudicitia corrumpi nisi in animo non potest: Quo „ non consentiente, neque permittente, nullo modo recte dicitur violari pudicitia cor„ poralis, quidquid in corpore fuerit aliena libidine perpetratum. Unde colligitur mul„ to magis animi castitatem servandam esse in animo, in quo tutela est pudicitiæ cor„ poralis. Quamobrem, quod in nobis est, utrumque sanctis moribus & conversatio„ ne muniendum est atque sepiendum ne aliunde violetur. Cum autem utrumque non „ potest, quid pro quo sit contemnendum quis non videat, cum videat quid cui sit „ præponendum: ? animus corpori, an corpus animo: animi castitas pudicitiæ corporis, „ an pudicitia corporis castitati animi? Et quid magis in peccatis cavendum, permissio „ facti alieni, an commissio facti tui?

Certe quod lege naturæ vetitum est, per se malum est: lege autem naturæ vetitum est mendacium. In ipso namque Decalogo scriptum est: *Falsum testimonium ne dicas*: Quo genere complectitur omne mendacium, inquit S. Augustinus. *Quisquis enim aliquid nuntiat, testimonium perhibet animo suo.* Hæc S. Augustinus passim in lib. *de mendacio*.

Idem S. Doctor in Enchiridio, cap. 22. omne mendacium esse peccatum diserte probat. „ Porro autem omne mendacium ideo dicendum est esse peccatum, quia homo „ non solum quando scit ipse quid verum sit, sed etiam quando errat & fallitur sicut „ homo, hoc debet loqui quod animo gerit; sive illud verum sit, sive putetur & non „ sit. Omnis autem qui mentitur, contra id quod animo sentit loquitur voluntate „ fallendi. Et utique verba propterea sunt instituta, non per quæ se invicem homi„ nes fallant, sed per quæ in alterius quisque notitiam cogitationes suas perferat. „ Verbis igitur uti ad fallaciam, non ad quod instituta sunt peccatum est. Nec ideo „ ullum mendacium putandum est non esse peccatum, quia possumus aliquando alicui „ prodesse mentiendo. Possumus enim & furando aliquando alicui prodesse, si pauper „ cui palam datur sentit commodum, & dives cui clam tollitur, non sentit incommo„ dum, nec ideo tale furtum quisquam dixerit non esse peccatum. Possumus & adul„ terando prodesse, si aliqua, nisi ad hoc ei consentiatur, appareat amando moritura, „ & si vixerit, pœnitendo purganda: nec ideo peccatum tale negabitur adulterium. „ Si autem merito nobis placet castitas, quid quæso offendit veritas, ut propter alie„ nam utilitatem illa non violetur adulterando, & violetur ista mentiendo? Non ideo

men-

„ mendacium poterit aliquando laudari quia nonnumquam pro salute quorumdam mentimur. Peccatum ergo est, sed veniale, quod benevolentia excusat, & ideo fallacia „ damnat.

Confirmatur Propositio ex S. Gregorio Magno, lib. 10. Moralium, cap. 16. „ Hujus „ mundi sapientia (*inquit*) est cor machinationibus tegere, sensum verbis velare; „ quæ falsa sunt, vera ostendere, quæ vera sunt, fallacia demonstrare: hæc nimirum „ prudentia usu a juvenibus scitur, hæc a pueris pretio discitur: hanc qui sciunt, cæ„ teros despiciendo superbiunt. Hanc qui nesciunt, subjecti & timidi in aliis miran„ tur: quia ab eis hæc eadem duplicitatis iniquitas nomine palliata diligitur, dum men„ tis perversitas urbanitas vocatur". Quibus verbis mendacia, æquivocationes & restrictiones mentales æque impugnantur. Quo enim vocetur nomine *falsa significatio cum voluntate fallendi*, nihil refert: semper mendacium est. Nec mutatur peccatum, etiam si nomen mutetur, & honestiori vocabulo veletur ejus turpitudo. Id illustratur exemplo. Refert Innocentius III. cap. *In tantum, de Simonia*, quosdam Episcopos pro sacro chrismate solitos fuisse certam pecuniæ summam annuatim sub tempus Paschale recipere; sed postea ad palliandum simoniæ vitium, nummorum nomen mutasse, & solutionis tempus anticipasse, recipientes media Quadragesima, quod pridem post Pascha recipere solerent: & ut causam dissimularent recipiendi, nomen Denariorum variabant: Denarios quos primum Chrismales, secundo Paschales dicebant, *Consuetudinem mediæ Quadragesimæ* nuncupantes. Sicut ergo *istos a labe simoniæ purgare non potuit variatio nominis, durante vetustate criminis* (ut ait idem Pontifex) ita nec recentiores mentalium restrictionum vindices purgare potest a labe defensi mendacii, quod ipso mendacii nomine abolito, rem ipsam restrictionis mentalis, aut æquivocationis nomine exornent.

Objicies in gratiam mendacii, Abraham fuisse mentitum, cum de Sara uxore sua dixit Abimelech: Soror mea est, Genesis 20. Item cum ad montem pergens ut Isaac filium suum secundum Dei mandatum immolaret, dixit ad pueros suos: *Expectate hic cum asino: ego & puer illuc usque properantes, postquam adoraverimus, revertemus ad vos*. Item mentitum esse Jacob, cum se Esau simulavit ut paternam benedictionem surriperet, dixitque: *Ego sum primogenitus tuus Esau*. Præterea mentitas fuisse obstetrices Ægyptias, cum Pharaoni conquerenti quod mares Hebræorum, ut ipse jusserat, non interfecissent, responderunt: *Non sunt Hebreæ, sicut Ægyptiæ mulieres: ipsæ enim obstetricandi habent scientiam, & priusquam veniamus ad eas pariunt*. Quarum obstetricum pium mendacium a Deo remuneratum est. (*Exod.* 1.) Thamar etiam se meretricem simulavit, & habitu verbisque mentita est. (*Genes.* 38.) Rahab a Rege Jericho de Israelitis explorantibus interrogata, mentita est; quam Apostolus *ad Hebr.* 11. commendat. Ad hæc, Angelus Tobiæ mentitus est, vel saltem æquivocatione, & restrictione mentali usus, cum Tobiæ interroganti de qua domo, aut de qua tribu esset, respondit: *Ego sum Azarias Ananiæ magni filius*. Quæ verba sic Tobias accepit, quasi ex illustri genere apud Israelitas esset. *Ex magno*, inquit, *genere es tu*. Ipse Christus æquivocatione, restrictione mentali, & simulatione usus videtur, sive cum interrogantibus Discipulis de supremi die judicii, respondit: *Neque filius hominis scit*: idest, nescire se ut illis revelaret: sive cum aliis Discipulis Emmauntem petentibus sub peregrini specie occurrens, *finxit se longius ire* (Lucæ 24.). Sanctus Petrus legis Mosaicæ cæremonias ex simulatione observavit, ipsumque simulatorie reprehendit S. Paulus (ut Sanctus Hieronymus in Commentario, *Epistolæ ad Galat.* & in pluribus ad S. Augustinum Epistolis contendit, officiosi mendacii patrocinium suscipiens, (quod honestam dispensationem vocat). Exemplis itaque sanctorum hominum, Angelorum, & ipsius Christi, constat mendacia, vel æquivocationes saltem licitas esse.

Secundo. Scriptores alii Ecclesiastici non ignobiles, & maximæ eruditionis, mendacii patrocinium susceperunt. Origenes sexto Stromatum hæc habet: *Plato in tertio de Republica libro: Veritas*, inquit, *sectanda magnopere est: si enim Deo indecens, & inutile mendacium, est hominibus quandoque utile, ut utantur eo quasi condimento aut medicamine, nulli dubium est quin hujusmodi licentia medicis danda sit, & ab imprudentibus removenda: ergo & Principes urbium, si quibus & aliis hoc conceditur, oportet*

Veteres Mendacii & mentalium Restrictionum patroni.

Origenes.

ſet aliquando mentiri, vel contra hoſtes, vel pro patria & civibus. Ab aliis vero qui mendacio uti neſciunt, auferendum eſt omne mendacium. Hactenus verba Platonis recenſuimus. Et nos igitur illius præcepti memores: Loquimini veritatem unuſquiſque cum proximo ſuo; non debemus dicere, Quis eſt proximus meus? ſed conſiderare quomodo Philoſophus caute dixerit, Deo indecens & inutile eſſe mendacium, hominibus interdum utile, & quod ne pro diſpenſatione quidem putandus ſit Deus aliquando mentiri. Homo autem cui incumbit neceſſitas mentiendi, diligenter attendat ut ſic utatur mendacio tamquam condimento & medicamine, ut ſervet menſuram ejus, nec excedat terminos, quibus uſa eſt Judith contra Holofernem, & vicit eum prudenti ſimulatione. Imitetur Eſther, quæ Artaxerxis ſententiam diu tacita gentis veritate correxit, & in primis Patriarcham Jacob, quem legimus benedictiones Patris artificioſo impetraſſe mendacio. Ex quo perſpicuum eſt, quod niſi ita mentiti fuerimus ut magnum nobis ex hoc aliquod quæratur bonum, judicandi ſumus quaſi inimici ejus qui ait: Ego ſum veritas. Hæc ex Origene S. Hieronymus, *lib.* 1. *Apologia adverſus Rufinum*, *cap.* 4. Illi porro Stromatum libri modo inter Origenis Opera non habentur.

Caſſianus. Caſſianus Origenis Doctrinam hac in parte ſecutus eſt. Collatione enim 17. in qua Joſeph Abbas loquitur, cap. 17. ita ſcribit: *Itaque ita eo utendum eſt, quaſi natura ei inſit bellebori, quod ſi imminente exitiali morbo ſumptum fuerit, fit ſalubre: cæterum abſque ſummi diſcriminis neceſſitate perceptum, præſentis exitii eſt. Ita namque etiam ſanctos ac probatiſſimos Deo viros veniabiliter legimus uſos fuiſſe mendacio; ſicut Rahab, cujus cum non ſolum nulla virtutum, ſed etiam impudicitiæ monumenta commemorat Scriptura, pro tali mendacio, quo exploratores maluit occultare, quam prodere, admiſceri populo Dei æterna benedictione promeruit.* Addit, *Quoſdam per mendacium juſtificatos, alios per veritatis aſſertionem peccatum perpetuæ mortis incurriſſe. Jacob inſtiganti ad mendacium matri laudabiliter acquieviſſe; quia videbat ex hoc majora ſibi lucra benedictionis atque juſtitiæ, quam per ſimplicitatis obſervantiam conferenda.* Lege & conſequentia capita uſque ad 21. in quibus mendacii cauſam totis ingenii & doctrinæ viribus agit. Et lib. 5. *de Cœnobiorum Inſtitutis*, Archebium Abbatem commendat, quod *Mendacio charitatis fratrem circumvenerit*.

Denique Sanctus Ambroſius, ſive potius Auctor Sermonis 15. de Sanctis Sancto Ambroſio adſcripti, Sanctum Euſebium Vercellenſem Epiſcopum commendat, *quod Hæreticis* (Arianis ſcilicet) ſe eſſe Hæreticum *mentitus ſit*, *ut de Hæreſi filium*, nempe Dionyſium Mediolanenſem Epiſcopum *liberaret*: ac ſimulaverit ſe etiam ſubſcribere velle damnationi Sancti Athanaſii, modo ipſi primas in ſubſcribendo deferrent, nec juniorem Epiſcopum ipſi præponi paterentur. Quo mendacio, ſive reſtrictione mentali effecit, ut Dionyſii ſubſcriptio deleretur: atque ita vaferrimos Hæreticos deluſit. Cum itaque mendacium tam inſignes Patronos habuerit, non videntur damnandi Priſcillianiſtæ, quod licitum eſſe mendacium docuerint.

Scriptura ſacra mendacio & æquivocationibus non favet. Reſpondeo, illa, quæ ex Scripturis ſacris proferuntur, vel non eſſe mendacia, vel non eſſe imitanda. Ita reſpondet S. Auguſtinus, *lib. contra Mendacium ad Conſentium*, cap. 11. „ Ad te igitur pertinet, *inquit*, ſectam deteſtabilem cum refellis, ſic accipienda monſtrare iſta teſtimonia Scripturarum, ut vel doceas non eſſe quæ putantur mendacia, ſi eo modo intelligantur, quo intelligenda ſunt: vel imitanda non eſſe etiam, quæ manifeſtum eſt eſſe mendacia: vel certe ad extremum de his ſaltem rebus, quæ ad doctrinam Religionis pertinent, nullo modo eſſe mentiendum . . . . . „ Ad oſtendenda ergo quæ putantur in Scripturis eſſe mendacia, non ea eſſe quod putantur, ſi recte intelligantur, non tibi parum adverſus iſtos valere videatur, quod non de Apoſtolicis, ſed de Propheticis literis inveniunt velut exempla mentiendi. Illa quippe omnia quæ nominatim commemorant ubi ſit quiſque mentitus, in eis libris leguntur, in quibus non ſolum dicta, verum etiam facta multa figurata conſcripta ſunt, quia figurate geſta ſunt. In figuris autem quod velut mendacium dicitur, bene intellectum verum invenitur. Apoſtoli vero in Epiſtolis ſuis aliter locuti ſunt, aliterque conſcripti Actus Apoſtolorum, jam videlicet revelato Teſtamento Novo, quod illis figuris Propheticis velabatur. Denique in tot Epiſtolis Apoſtolicis, atque

„ in

„ in ipſo tam grandi libro in quo Actus eorum canonica veritate narrantur, non in-
„ venitur talis aliquis mentiens, ut de illo ab iſtis ad mentiendi licentiam proponatur
„ exemplum. Quandoquidem illa Petri & Barnabæ ſimulatio qua gentes judaizare co-
„ gebant, merito reprehenſa atque correcta eſt, & ne noceret, & ne tunc poſteris ad
„ imitandum valeret.

Sed ut ad exempla laudata ſingillatim reſpondeam: Ad primum, nego Abraham fuiſſe mentitum, cum de uxore ſua dixit Abimelecho, *Soror mea eſt*. Sara enim reveræ ſoror erat Abrahami, filia ſcilicet ejuſdem patris, licet non ejuſdem matris; ut diſerte aſſeruit Abraham *Geneſ.* 20. ſe a ſuſpicione mendacii coram Abimelecho purgans: *Vere ſoror mea eſt, filia patris mei, & non filia matris meæ, & duxi eam uxorem*. Vel, ſoror dicitur, quia neptis erat, filia nempe Aran ejus fratris. [Hac de re differentem audire præſtat ſanctum Hieronymum in *Traditionibus Hebraicis* ſuper caput 20. Geneſeos exponentem illa verba ſecundum Verſionem Septuaginta Interpretum: *Vere ſoror mea eſt de patre, non de matre*. Sic autem habet: *Significatur fratris ejus Aran filiam fuiſſe, non autem ſororis. Sed quia in Hebræo ſic eſt: Vere ſoror mea eſt, filia patris mei, & non filia matris meæ, quod magis ſonat Saram fuiſſe ſororem Abrahæ: in excuſationem ejus dicimus, necdum tali tempore tales nuptias lege Moyſis fuiſſe prohibitas*.

Sed idem Pater *in Traditionibus Hebraicis ad caput* 11. *Geneſeos*, in eam magis propendet ſententiam quod Sara neptis fuerit Abrahami, ob idque ſoror ab eo abſque mendacio vocata ſit. Ait namque Aran fratrem Abrahæ genuiſſe filias duas Melcham & Saram, quæ alio nomine appellata eſt Jeſcha: & Melchiam quidem uxorem duxit Nachor; Saram vero Abraham, ambo fratres ipſius Aran. Nedum quippe inter patruos & fratrum filias nuptiæ fuerant lege prohibitæ, quæ in primis hominibus etiam inter fratres initæ ſunt.

Confirmatur iſta reſponſio ex ſancto Auguſtino *l.* 1. contra mendacium, *cap.* 10. Non
„ eſt, *inquit*, hoc occultare veritatem, quod eſt proferre mendacium. Quamvis enim
„ omnis qui mentitur velit celare quod verum eſt: non tamen omnis qui vult quod
„ verum eſt celare, mentitur. Plerumque enim vera non mentinendo occultamus, ſed
„ tacendo. Neque enim mentitus eſt Dominus ubi ait: Multa habeo vobis dicere, ſed
„ non poteſtis illa portare modo. Vera tacuit, non falſa locutus eſt: quibus veris au-
„ diendis eo minus idoneos judicavit. *Et infra:* Qui aſſerunt aliquando eſſe mentien-
„ dum, non convenienter commemorant Abraham hoc feciſſe de Sara, quam ſororem
„ ſuam dixit, non enim dixit: Non eſt uxor mea; ſed dixit, ſoror mea eſt: Quod
„ erat revera tam propinqua genere, ut ſoror non mendaciter diceretur. Aliquid ergo
„ veri tacuit, non falſi aliquid dixit; quando tacuit uxorem, dixit ſororem. Ubi
„ ſororem vocatam vere fuiſſe contendit, quod fratris filia eſſet: adeoque Abrahamum
„ mendacii purum hac in occaſione fuiſſe, quamvis Sara Thare filia non eſſet.

Et lib. 35. contra Fauſtum, *cap.* 35. *Cum Abraham* (inquit) *eo tempore viveret in rebus humanis, quo tempore jam fratres ex utroque, aut altero, alterave parente natos necti conjugio non licebat: filios autem fratrum, alioſque longinquiore gradu generis conſanguineos, nulla lege, nulla poteſtate prohibita conſuetudo jungebat; quid mirum ſi ſororem ſuam, id eſt, ex patris ſui ſanguine procreatam habebat uxorem? Nam hoc ipſe reddenti ſibi eam Regi dixit, de patre eſſe ſororem, non de matre. Ubi certe ut ſororem mentiretur, nullo jam timore cogebatur, quando ille jam uxorem ejus eſſe didicerat, & eam divinitus territus cum honore reddebat. Fratres autem, ſive ſorores, generali nomine conſanguineos, vel conſanguineas ſolere apud Veteres appellari, Scriptura teſtatur. Nam & Tobias junior, quam accipiebat uxorem, appellavit ſororem; non quidem ejuſdem patris aut matris ſatu natam, ſed ex eadem ſtirpe cognationis exortam. Et Loth Abrahæ frater dicitur, cujus tamen patruum fuiſſe Abraham eadem Scriptura declarat. Similiter in Evangelio fratres Domini nominantur, non ejuſdem matris filii, ſed ex eadem conſanguinitate propinqui.*

Ad ſecundum, nego quod mentitus fuerit Abraham cum ait: *Ego & puer revertemur ad vos*: quia certiſſime exiſtimavit quod Deus qui ipſi paulo ante dixerat, *In*

Isaac vocabitur tibi semen, cum a mortuis excitaturus esset. Hinc S. Augustinus *lib.* 16. *de Civitate Dei*, *cap.* 23. ait: *Non dubitavit quod sibi reddi poterat immolatus, qui dari potuit non speratus.* Hinc Apostolus ad *Hebr.* 11. ait: *Fide obtulit Abraham Isaac, cum tentaretur, & unigenitum offerebat, qui susceperat repromissiones: ad quem dictum est: Quia in Isaac vocabitur tibi semen: arbitrans quia & a mortuis suscitare potens est Deus.* Hinc S. Ambrosius, *libro de Abraham*, *cap.* 8. hunc locum exponens, ait: *Prophetavit* (Abraham) *quod ignorabat: Dominus per os ejus locutus est quod parabat.*

Ad tertium respondeo, Jacob matris consilio b nedictionem paternam loco Esau accepisse, absque fraudis mendaciive crimine. Id asserit S. Augustinus libro contra mendacium, cap. 9. „ Jacob, *inquit*, quod matre fecit auctore ut patrem fallere videretur, „ si di ligenter & fideliter attendatur, non est mendacium, sed mysterium. Quæ si „ mendacia dixerimus, omnes etiam parabolæ ac figuræ significandarum quarumcum- „ que rerum, quæ non ad proprietatem accipiendæ sunt, sed in eis aliud ex alio in- „ telligendum, dicentur esse mendacia .... Idipsum quod Jacob fecit attende. Hœdi- „ nis certe pellibus membra contexit. Si causam proximam requiramus, mentitum pu- „ tabimus. Hoc enim fecit ut putaretur esse qui non erat. Si autem hoc factum ad „ illud propter quod significandum revera factum est referatur, per hœdinas pelles „ peccata: per eum vero qui se illis operuit, ille significatus est, qui non sua, sed „ aliena peccata portavit. Verax ergo significatio nullo modo mendacium recte dici „ potest: ut autem in facto, ita & in verbo. Nam cum ei Pater dixisset, Quis es „ tu filii? Respondit: Ego sum primogenitus tuus. Hoc si referatur ad duos illos ge- „ minos, mendacium videbitur: si autem ad illud propter quod significandum ista gesta „ dicta, conscriptaque sunt: ille est hic intelligendus in corpore suo, quod est ejus „ Ecclesia, qui de hac re loquens, ait: Cum videritis Abraham, Isaac, & Jacob, & „ omnes Prophetas in regno Dei: &, Ecce sunt novissimi, qui erant primi, & sunt „ primi qui erant novissimi. Sic enim quodammodo minor majoris primatum abstulit „ frater, atque in se transtulit fratris. Cum igitur tam vera, tamque significentur ve- „ raciter, quid hic debet putari factum, dictumve mendaciter?

Et lib. 16. de Civitate Dei, *cap.* 37. „ Iste dolus Jacob (*inquit*) ne putaretur frau- „ dulentus dolus, & non in eo magnæ rei mysterium quæreretur, superius prædixit „ Scriptura: Erat Esau homo sciens venari, agrestis: Jacob autem homo simplex, „ habitans domum. Hoc nostri quidam interpretati sunt sine dolo, sive simplex, sive „ potius sine fictione dicatur .... Quis est in ista benedictione percipienda do- „ lus hominis sine dolo? Quis est dolus simplicis, quæ fictio non mentientis, nisi pro- „ fundum mysterium veritatis? *Et infra:* Ecce benedictionem promissam repetente ma- „ jore, expavit Isaac, & alium pro alio se benedixisse cognoscens miratur, & quis- „ nam ille sit percontatur; nec tamen se deceptum esse conqueritur: immo confestim „ revelato sibi intus in corde magno Sacramento, devitat indignationem, confirmat „ benedictionem. Quis ergo, inquit, venatus est mihi venationem, & intulit mihi, „ & manducavi ex omnibus antequam tu venires? Et benedixi ei, & sit benedictus. „ Quis non hic maledictionem potius expectaret irati, si hæc non superna inspiratio- „ ne, sed terreno more gererentur? O res gestas, sed prophetice gestas! in terra, „ sed cœlitus; per homines, sed divinitus!

Jacob pariter a mendacio purgat Theodoretus, *quæstione* 80. *super Genesim*, scribens: „ An non est visus Jacob mentiri, cum dixit: Ego sum Esau primoge nitus tuus? „ Minime vero. Emerat enim ille privilegia primogenituræ ab Esau. Vere igitur se- „ ipsum appellabat primogenitum.

Eidem sententiæ S. Gregorius Magnus suffragatur, *Homilia* 6. *in Ezechielem*, dicens: „ Jacob primogeniti benedictionem non per fraudem surripuit, sed ut sibi debitam ac- „ cepit: quam concedente fratre, data lentis mercede emerat.

Contra. Ille a mendacio excusari non potest, qui dicit se esse primogenitum Esau, cum non sit; qui ait se esse illum cui præcepit pater ut venationem asserret, cum ita se res non habeat; qui vulgares cibos offerens, ait patri ut de venatione sua comedat. Atqui ita se gessit Jacob: *Ego sum*, inquit, *Primogenitus tuus Esau: feci sicut præce-*

pisti

pisti mihi; *surge, sede, & comede de venatione mea*. Itaque mentitus est Jacob. Præterea, innuere videtur Isaac fraudem & mendacium Jacob, cum Esau ita alloquitur: *Venit germanus tuus fraudulenter* &c.

Respondeo, non esse mentitum Jacob, cum se primogenitum dixit. Namque primogenitus erat, si jus spectetur; non autem si persona. Sic vere Christus, *Matthæi* 11. dixit de Joanne Baptista: *Ipse est Elias*, quia (ut ait Sanctus Augustinus) in spiritu Elias erat, quamvis in persona Elias non esset. Sic etiam *Ezechielis cap.* 37. Deus Judæis captivis aliquod impendere volens solatium ex spe bonorum, quæ a Messia accepturi erant, ait: *Et David servus meus Princeps eorum in perpetuum*: Davidis nomine Messiam significans. Sic humano more qui Toparchiam aliquam emit, nomen Domini jure & absque mendacio sumit. Quod vero ait Jacob, Feci sicut præcepisti mihi: verum est, si spectetur primaria intentio Isaaci, etsi verum non sit, si secunda & minus præcipua attendatur. Primario enim intendebat Isaacus præceptum illud de quærenda venatione ad primogenitum suum dirigere, ut hocce officio supremam ac solemnem benedictionem promereretur. Secundario autem intendebat præceptum illud ad Esau dirigere, quem ignarus adhuc mysterii, & divinæ ordinationis, primogenitum esse existimabat. Unde Jacob primariam dumtaxat Patris intentionem spectans, absque mendacio dixit: *Feci sicut præcepisti mihi*. Quod autem dixit: *Comede de venatione mea*, verissimum etiam erat. Hœdos enim attulerat Jacob in stabulo conquisitos & electos, ac nomine venationis cibum a se apprehensum, a matre paratum intellexit, & locutione minus propria significavit. Denique hæc verba: *Venit germanus tuus fraudulenter*, de fraude in speciem exponenda sunt, non de vera fraude, sive de *dolo simplicis*, de *fictione non mentientis* (ut Sanctus Augustinus loquitur). Nam quod Isaacus veram fraudem non intellexerit, constat ex eo quod ratam habuit benedictionem Jacobo concessam: *Benedixique ei*, inquit, *& erit benedictus*. Sed etsi mentitus esset Jacob, quod Viri Eruditi probabiliter asserunt, nihil istud mendacio faveret, quia Scriptura sacra id tantúmmodo gestum refert, imitandum vero non proponit. Legatur Dissertatio nostra nona in Historiam Ecclesiasticam Veteris Testamenti, secundæ Mundi ætatis, qua Jacob a mendacio vix, aut ullo modo excusari posse probamus, si literali Scripturæ Sacræ sensui insistatur: at si sensus figuratus attendatur, & gravissimorum Patrum auctoritati hac in Quæstione credendum sit, asserendum esse Jacob paternam benedictionem accepisse absque fraude & mendacio.

Ad quartum respondeo, mentitas quidem fuisse obstetrices Ægyptias, sed in eis nec laudatum fuisse, nec a Deo remuneratum mendacium: quamvis ipsarum erga pueros Hebræos benignitas mercede & benedictione temporali a Deo donata sit. Quod etiam de Rahab meretrice dicendum est, quæ non ob mendacium laudata est ab Apostolo, sed ob fidem, & Officium Exploratoribus Israelitis ex Dei timore, & charitate impensum. Ita respondet S. Augustinus, libro *contra Mendacium*, cap. 15. „ Sed quod scriptum est, bene Deum fecisse cum Hebræis obstetricibus, & cum Rahab Hiericuntina meretrice, non ideo factum est, quia mentitæ sunt, sed quia in homines Dei misericordes fuerunt. Non est itaque in eis remunerata fallacia, sed benevolentia: benignitas mentis, non iniquitas mentientis. Sicut enim mirum absurdumque non esset, si alio prius tempore commissa ab eis aliqua opera mala Deus propter posteriora opera bona vellet ignoscere: ita mirandum non est, quod uno tempore in una causa Deus utrumque conspiciens; id est, factum misericorditer, factumque fallaciter, & bonum remuneravit, & propter hoc bonum, malum illud ignovit.

Et cap. 16. „ Rahab (*inquit*) quando illud opus bonum, & suæ vitæ conditione laudabile Israelitis præstitit exploratoribus, nondum erat talis ut ab ea exigeretur: Sit in ore vestro, Est, est, Non, non. Obstetrices autem illæ, quamvis Hebrææ, si secundum carnem tantummodo sapuerunt, quid aut quantum est quod eis profuit remuneratio temporalis, quia fecerunt sibi domos, nisi proficiendo pertinuerunt ad eam domum, de qua Deo cantatur: Beati qui habitant in domo tua Domine? Multum autem fatendum est propinquare justitiæ, & quamvis reipsa nondum, jam tamen spe, atque indole animum esse laudandum, qui numquam nisi hac intentione mentitur,

„ tur, quia vult prodesse alicui, nocere autem nemini. Sed nos cum quærimus sit ne „ boni hominis aliquando mentiri, non de homine quærimus adhuc ad Ægyptum, vel „ ad Jericho, vel ad Babyloniam pertinente, vel adhuc ad ipsam Jerusalem terrenam „ quæ servit cum filiis suis; sed de cive illius civitatis, quæ sursum est, libera ma„ ter nostra æterna in cœlis. Et respondetur quærentibus nobis: Omne mendacium „ non est ex veritate (1. *Joann.* 2.) Filii autem illius civitatis, filii sunt utique veritatis.

Et cap. 17. „ Proinde Rahab in Jericho, quia peregrinos homines Dei suscepit hospi„ tio, quia in eorum susceptione periclitata est, quia in eorum Deum credidit, quia „ diligenter eos, ubi potuit, occultavit; quia per aliam viam remeandi consilium fide„ lissimum dedit, etiam supernæ Jerusalem civibus imitanda laudatur. Quod autem „ mentita est, etiamsi ibi aliquid propheticum intelligenter exponitur, non tamen imi„ tandum sapienter proponitur: quamvis Deus illa bona memorabiliter honoraverit, „ hoc malum clementer ignoverit.

Ad quintum respondeo, non magis esse imitandum exemplum Thamar mentientis, quam Judæ fornicantis. Ita respondet S. Augustinus, lib. *contra Mendacium*, cap. 14. „ Cur autem isti, *inquit*, imitandam sibi Thamar existimant mentientem, & imitan„ dum Judam non existimant fornicantem? Ibi enim utrumque legerunt, & nihil ho„ rum Scriptura illa sive culpavit, sive laudavit; sed tantummodo utrumque narravit, „ & judicandum nobis utrumque dimisit. Sed mirum si aliquid horum imitandum im„ pune permisit.

Ad 6. Respondeo, Angelum Raphaelem vere dixisse Tobiæ se esse *ex filiis Israel*, quia ex urbibus filiorum Israel utpote Fidelium veniebat, quorum sibi cura a Deo erat demandata: vel quia *Israel* Hebraice idem est ac *Dominans Deus*: omnes autem Angeli sunt filii Dei dominantis, secundum illud Job 58. *Ubi eras, cum me laudarent astra matutina, & jubilarent omnes filii Dei?* Vel etiam quia *Israel* idem est ac *Vir videns Deum*. Angeli autem *vident faciem Patris qui in cœlis est*. Vere etiam dixit Raphael se esse *Azariam*, *Ananiæ magni filium*: quia assumpsit effigiem & formam Azariæ ejusque personam præferebat. Sic *Genes.* 31. Angelus vere ait: *Ego sum Deus Bethel*: quia loquebatur in persona Dei, tamquam ejus legatus. Sic *Exod.* 20. Angelus Decalogum vice Dei promulgans, ait: *Ego sum Dominus Deus tuus*.

Secundo, cum Angelorum ex ministerio sumantur nomina, & Michael pugnans cum Dracone superbo nomen habeat humilitatis: *Quis ut Deus?* Raphael idem sit ac *Curatio Dei*, quia Tobiæ curavit cœcitatem: non mirum quod hic se ex ministerio vocaverit *Azariam*, id est, *Adjutorium Dei*. Vel dicamus quod *Azarias* significat *Prohibitionem*, vel *Retentionem Dei*, a radice *atsar*, id est, *prohibuit*, quia Raphael cohibuit Asmodeum, eumque in deserto conclusit & ligavit. Dici enim potest, *Azariam* significare *Thesaurum Dei*, a radice *otsar*, id est, *thesaurus*; ipse enim thesauros sapientiæ & beneficentiæ Dei in se continet, eorumque dispensator est ac minister. Denique verti potest *Azarias Beatitudo Dei*, a radice *asro*, *id est*, *Beatitudo*. Vere autem se *Ananiæ magni* dixit *filium*. Nam Ananias si per *Chet* scribatur, ut Hebraice dicatur *Chananias*, idem est quod *Gratia Dei* (inquit Beda) sive (ut Sanctes Pagninus) *Donum & miseratio, & gratificatio Dei*. Hujus enim filii sunt Angeli ipseque Raphael, quia totum quod sunt, gratiæ acceptum ferunt. Si autem Ananias scribatur per *ain*, *Ananias* significat *Nubem Dei*. Unde vere se dixit Raphael Ananiæ magni filium: quia Angeli sunt filii Dei qui est invisibilis & incomprehensi bilis: cujus invisibilitatis & incomprehensibilitatis simbolum est nubes. Non ita quidem hæc responsa statim intellexit Tobias: sed illorum sensum tandem assecutus est, cum Angelus illum docuit dicens: *Ego sum Raphael Angelus, unus ex septem, qui astamus ante Dominum*.

Ad 7. Respondeo, Christum æquivocatione, seu restrictione mentali usum non esse, cum de ultimi judicii die a Discipulis interrogatus, respondit: *Neque filius hominis scit*, quia non ut Discipulos falleret, sed ut doceret, sic respondebat: & illi sensum Dominicæ responsionis plane assequebantur; satisque intelligebant Magistrum profiteri se diem illum nescire, quod nollet ipsis revelare. Nec etiam simulatione, aut restrictio-

eintali usus est Servator, cum Discipulis Emmauntem petentibus aspectabilem
nis, finxit se longius ire. Externa enim illa species quam exhibebat, peregri-
orri de itinere cogitantis, tota ad erudiendos, non ad decipiendos Discipulos
tai erat. Nempe longius tendentis & festinantis hominis habitu significare vo-
sse longius profecturum, ascendendo super omnes cœlos, aut eos qui hospita-
, longius ituros, id est, secum ad regnum cœleste perventuros, (ut Sanctus
mus exponit, *lib. contra Mendacium, cap.* 13. *& lib.* 2. *Quæstionum Evangelica-*
ap. 51.) Porro mendacium non est, cum non ad fallendum, sed ad aliquid
ignificandum, aliquid fingimus: quemadmodum parabolæ, etsi fictæ narratio-
t., mendacia non sunt. Hac de re audire præstat Sanctum Augustinum, lib. con-
ndacium, cap. 13. *Ipsum* (inquit) *verbum posuit* (Evangelista) *quo mendaces*
delectantur, ut impune mentiantur: quasi mendacium sit omne quod fingitur; cum
em aliud ex alio significandi gratia tam multa fingantur. Si ergo nihil aliud signi-
Jesus in eo quod longius ire se finxit, merito judicaretur esse mendacium. Por-
eum, si bene intelligatur, & ad id quod voluit significare referatur, invenitur es-
terium ..... Quisquis autem vult intelligere illud fingendo quid præfiguravit, at-
quid agendo perfecerit. Longius namque postea profectus super omnes cœlos, non
deserit Discipulos suos. Propter hoc significandum futurum divinitus factum, ad
nis istud est humanitus fictum .... & ideo significatio verax in illa est fictione præ-
, quia in hac profectione illius est significationis veritas subsecuta.
æterea, quemadmodum non mentitur verbis is qui sciens ac prudens, non ex sua
n., sed ex ejus quocum loquitur, opinione dicit falsum; ita Christus factis, non
ua, sed ex Discipulorum opinione falsum fingens, mentitus non est. Exemplum
s rei insigne habemus in Scriptura sacra, 3. *Regum cap.* 22. Cum Achab Rex If-
adjuncto sibi Josaphat Rege Juda bellum contra Assyrios ad expugnandam Ramoth
aad movere vellet, omnesque falsi prophetæ prosperam illi expeditionem polliceren-
accersitum ad se Micheam rogat: *Michea, ire debemus in Ramoth Galaad ad præ-*
ndum, an cessare? Cui ille respondit, Ascende, & vade prospere, & tradet Do-
nus in manu Regis (cum sciret fore ut ibi moreretur) loquens scilicet non sua,
Regis, & falsorum Prophetarum, a quibus deceptus fuerat, opinione; non ut Prin-
em falleret, sed ut per irrisionem eum falli doceret. Micheam tamen fuisse menti-
m nemo dixerit. Eadem ergo ratione mentitus non est Christus, qui assumpta pe-
grini specie peregrinantibus Discipulis conspicuum se præbuit, illisque ipsum ad
mendum invitantibus aliquot passus longius progressus est, quasi ultra processurus es-
t.: ut doceret eos errare, qui se putarent Christum esse non posse.

Ad octavum respondeo, Sanctum Petrum cæremonias Mosaicæ legis simulatorie non
servasse, sed sincere; & a Sancto Paulo sincere etiam reprehensum, ut Dissertatione
.. in Historiam Ecclesiasticam Sæculi 1. ostendimus. Sanctum Hieronymum in contra-
a fateor fuisse sententia, & officiosi mendacii patrocinium suscepisse: sed in senten-
am Sancti Augustini & veritatis partes tandem concessit, ut testatur Sanctus ipse Au-
ustinus *Epist.* 260. quæ est ad Oceanum; utque constat ex Dialogo ejusdem Sancti Hie-
onymi adversus Pelagianos.

Ad 9. Respondeo Origenem in eo errore quo mendacio patrocinatur, uti in aliis plu-
imis esse deserendum. Quem propterea S. Hieronymus loco in objectione laudato sug-
illavit; ubi & Origenistas inter se *mendaciorum orgiis* scripsit esse fœderatos. Cassia-
us cum Origene hac in parte erravit: ejusque perstrinxit errorem S. Prosper, lib. con-
ra collatorem, c. 9. *Hac lege*, inquit, *& regula poteris prædicare, quod tam errent*
ui dicunt, semper esse fallendum, quam qui definiunt numquam esse fallendum: sed ut
neutro peccetur, utrumque sectandum: quia nec semper declinanda falsitas, nec semper
egligenda sit veritas. Fallit te prorsus opinio tua, &c.

Ad 10. Respondeo, Eusebii Vercellensis odium in hæresim, & charitatem erga Dio-
ysium Mediolanensem satis commendari non posse; sed ejus simulationem, aut men-
acium, sive mentalem restrictionem, nec imitatione dignam esse, nec laude. Nec re-
ert quod vir sanctissimus fuerit. Hic enim fuit in vita integerrima nævus, quem ta-

 men

men fides & charitas expunxerunt. Licet itaque a viris justis proferatur quandoque mendacium officiosum, nusquam tamen justum esse potest, secundum præclaram illam Sancti Augustini regulam, lib. contra mendacium, cap. 14. *Ea quæ contra legem Dei fiunt, justa esse non possunt. Dictum est a Deo, Lex tua veritas. Ac per hoc, quod est contra veritatem, justum esse non potest. Quis autem dubitet contra veritatem esse mendacium omne? Nullum ergo justum potest esse mendacium.*

SCHOLION.

Auctor Anonymus Dissertationem hance meam perstringit, æquivocationum defensione suscepta. Abraham, Isaac & Jacob exemplis abutitur, quos æquivocationibus & restrictionibus mentalibus usos contendit: immo & speciosam illam fallendi artem quasi Angelicam venditat, cum eam Archangelo Raphaeli tribuit. Quin & Christo Domino, qui veritas est, & venit in mundum ut testimonium perhiberet veritati, hanc *Sophistice loquendi odibilem* artem tribuere non veretur; sive cum discipulis dixit: *Lazarus amicus noster dormit, sed vado ut a somno excitem eum. Et dixerunt: Domine si dormit, salvus erit. Dixerat autem Jesus de morte ejus: illi autem putaverunt quia de dormitione somni diceret:* sive cum Judæis ait: *Solvite Templum hoc, & in tribus diebus excitabo illud:* Quod de Templo Hierosolymitano Judæi intellexerunt: *Ille autem dicebat de templo corporis sui.* Verum non satis consideravit ille Auctor sanctorum Patriarcharum, Angeli, Christi Domini locutiones figuratas esse, non sophisticas & ad fallendum compositas (quæ æquivocationum & restrictionum mentalium natura est.) Propositiones illæ Abraham, Isaac, Jacob, Angeli, Christi, veræ sunt, nihil falsi enuntiant, quamvis non explicent verum, quem verbis tropicis & mysticis, velut amictibus, obtegunt sensum, ut ingenium pie quærentis exerceant, & ne nuda ac prompta vilescant. Sane figuratas omnes, parabolicas & allegoricas locutiones, quibus Prophetæ & Christus ipse Prophetarum finis, illuminator & magister, plurimum utuntur, ad æquivocationum & restrictionum mentalium artem pertinere qui dixerit, Christo & Spiritui Sancto injuriam facit. Esto, non caperent homines divinas illas locutiones propter ingenii sui tarditatem; non minus tamen veræ erant & sinceræ, atque ab omni fuco æquivocationis & restrictionis mentalis alienæ. Hanc nostrarum summam responsionum ex S. Augustino hausimus libro *Contra mendacium*, c. 12. *De propheticis ergo factis seu dictis*, inquit, *ideo sibi videntur habere quod proferant, quia figuras prænuntiativas putant esse mendacia, eo quod mendaciis sint aliquando similia. Sed cum referuntur ad eas res propter quas significandas ita facta & dicta sunt, reperiuntur significationes esse veraces, ac per hoc nullo modo esse mendacia. Mendacium est quippe falsa significatio, cum voluntate fallendi. Non est autem falsa significatio, cum etsi aliud ex alio significatur, verum est tamen quod significatur, si recte intelligatur.* Si locutionibus Patriarcharum, Angelorum, Christi Domini æquivocationes affingamus; tropicis omnibus metaphoricis, allegoricis locutionibus eadem poterit importari calumnia. Cum dicimus fluctuare segetes, gemmare vites, floridam juventutem, niveam caniciem, æquivocationes & restrictiones mentales usurpare censebimur, quia fluctus, gemmas, florem, nivem in his rebus non invenimus, in quas hæc verba transtulimus.

Eccl. 37. Joann. 11. 12. Joann. 1. 19. 21.

Frustra vero Sanctorum quorumdam exemplis æquivocationum ac restrictionum mentalium usum excusare nititur Auctor ille Anonymus. Hæc enim exempla vel imitanda non sunt, ut illud Sancti Felicis Nolani, qui Paganis ipsum quærentibus & ignotum interrogantibus respondit: *Nescio Felicem, quem quæritis*, ut narrat S. Paulinus Natali 5. Vel æquivocationibus & restrictionibus mentalibus non favent, cum locutiones sint Christianæ, immo divinæ, & a Spiritu Sancto, quo inspirante locuti sunt librorum sacrorum Scriptores, usurpatæ; ut illa Sancti Fulgentii, qui Eulalio Syracusano Episcopo ipsum interroganti quo consilio in Ægyptum proficisceretur respondit, *Parentes meos requiro, quos illis in partibus vivere peregrinos audivi.* Sanctos Ægypti Monachos, quorum exempla imitari vehementer optabat, sine æquivocatione aut restrictione mentali parentes vocabat, secundum illud Ecclesiastici 44. *Laudemus viros gloriosos*

Ferrandus Diaconus in Vita S. Fulg.

parentes nostros. Omnis pariter æquivocatio aberat, omnis restrictio mentalis
minibus allegoricis Martyrum, qui nomen suum rogati, pro nomine proprio
m aliquod respondebant, verbi gratia, Eliæ, Jeremiæ, Danielis: quippe qui
a parentibus nomina, ideo fortasse quod essent idolorum vocabula, abje-
ujusmodi igitur *nomen cum ex quodam Martyre audisset* Firmilianus Judex E-
mec tamen vim ac virtutem nominis intellexisset, post hæc quænam ei patria
rrogavit. Ille a priori vocabulo nullatenus discrepantia loquens, Jerusalem sibi
esse respondit, illam scilicet Jerusalem intelligens, de qua loquitur Paulus: Su-
tem Jerusalem libera est, & mater omnium nostrum. Et hanc quidem Martyr
at, judex vero sensu in terram abjecto & depresso, quænam illa urbs, & ubi
esset sollicite requirebat, &c. Refert Eusebius, *De Martyribus Palæstinis*, cap.
il vero planius, verius, & minus ambiguum responsione Sancti Athanasii, qui
is Juliani Imperatoris illum quærentibus, & interrogantibus quantum inde Atha-
abesset, respondit, *Eum non longe abesse*; ut refert Theodoretus, l. 3. Historiæ
asticæ, c. 8.

tra tandem Casus quosdam conscientiæ proponit Auctor Anonymus, quibus vix
deri posse confidit, nisi æquivocationum & restrictionum mentalium usus appro-
. Illos enim tam facile solvimus, quam facile alios ejusdem generis Sanctus Au-
us solvit libro *Contra Mendacium*, ejus principiis ac regulis in ista Dissertatione
a explicatis insistentes. Sed de his alias.

Nota.

Displicuit non paucis Natalem mendacia, restrictionesque mentales cum æquivoca-
tionibus confudisse, ac una cum mendaciis vetitas autumasse. Mendacia, ac re-
ictiones pure mentales divino Verbo, ac PP. Traditione damnatas ultra fatentur; ne-
e aliquis est qui easdem restrictiones a mendacii malitia vendicare modo præsumat,
um propositiones 26. 27. & 28. ab Innocentio XI. damnatas legerit. At esse illici-
um, dum justa suadeat causa, æquivocationum usum, nec PP. nec Summi Pontifices
ronunciarunt; immo in superiori Dissertatione ab ipso Natale probatum jam alii ob-
servarunt.

Perpendatur igitur nil aliud sub æquivocationis nomine intelligendum, nisi verba duplicem referentia significationem, vel æque principalem, vel unam naturalem, allegoricam alteram. Ab hoc etiam loquendi genere, dum ad eo utendum justa non cogat causa, utique abstinendum; cum humana societas claram veritatis manifestationem exposcat, & quo fieri potest fallaciis, dolisve via sit obstruenda. Dum vero non omnem expediat veritatem, quæ sub verbis latet, manifestare, communiter asseritur ab æquivocationibus necesse non esse abstinere, ac licite aliorum permitti deceptionem; potius enim tunc esset contra humanæ societatis jura cum gravi proprio, vel proximi incommodo rotundis verbis omnem veritatem aperire. Et revera, ipso etiam suffragante Natale, Jacob mentitus non est, dum Patri dixit: *Ego sum primogenitus tuus Isaac*; & tamen ipsius verba duplicem referebant sensum, & quod nempe primogenitus esset natura, & quod talis solummodo jure esset: unaque bene agnoscebat Jacob a Patre sua verba in eo sensu, juxta quem interrogaverat, non percipienda. Dum pariter dixit: *Comede de venatione mea*, verba usurpavit, quæ magis proprie explicabant carnem parasse ex fera, quam venando occidisset, atque hanc Isaac expetierat; minus autem proprie hœdos e stabulo ereptos a Matre & in cibum paratos significabant. Si ita loqui æquivocatione uti non est, nescio quandonam vera intercedere possit æquivocatio; & tamen ab omni mendacii labe a Natale Jacob excusatur. Nullus pariter dicet Angelum ab æquivocatione abstinuisse, dum Tobiæ ait: *Ego sum Azarias Ananiæ magni filius &c.* quæ verba in alio, ac ab Angelo proferebantur, sensu accepit Tobias; illustri enim loco apud Israelitas natum reputavit. Demum, ut tot alia omittam, certum est S. Thomam 2. 2. *q.* 69. *a.* 1. illum testem mendacii non damnare, qui non legitime interrogatus, Judicem eludit, se *nescire* dicendo, quod ab ipso expetitur. Vox

illa

illa *nescio* duo tunc significat, & plenam scilicet expostulatæ rei ignorantiam; & solam ignorantiam quoad manifestandi obligationem. Qui in hoc solum sensu se nescire respondens Judicis permittit deceptionem, ex Angelico Doctore mendacii culpabilis non est. Superest igitur fateri quod, dum justa causa veritatem tegendam dictat, atque hoc fit verbis veritatem quidem exprimentibus, in quam tamen audientes non intendent, sed in aliam vel naturalem, vel allegoricam, quam etiam eadem continent verba, nulla intercedat culpa; ac proinde non erant a Natale æquivocationes cum mendaciis, ac restrictionibus pure mentalibus confundendæ, dum dogma catholicum de numquam licito usu mendacii tuebatur.

DISSERTATIO XLVIII.

De perpetua Virginitate Sanctissimæ Deiparæ Mariæ, adversus Helvidium, Jovinianum, & Bonosum.

PROPOSITIO.

Beatam Mariam ante partum, & in ipso partu, & post partum Virginem fuisse, id est, ab omni viri consortio & usu conjugii perpetuo segregatam & integris virgineis corporis claustris benedictum uteri sui fructum Jesum effudisse, Traditio docet: cui citra Hæresim refragari nemo potest.

De Virginitate ante partum nemo umquam dubitavit hæreticus. Virginitatem in partu Jovinianus violatam fuisse, temere & impie effutiit. Quem confodiunt Chalcedonenses Patres in Sermone Prosphonetico ad Marcianum Imperatorem, ubi Filium Dei suæ Genitrici *Virginitatem post conceptum largitum esse* dicunt, *atque*, *ut Deo dignum erat*, *uterum ejus obsignasse*. Quæ verba manifeste indicant obsignationem illam uteri virginalis etiam in ipso partu perstitisse. Idem tradunt Isidorus Pelusiota, lib. 1. *Epist.* 22. Amphilochius in *Oratione de Occursu Christi*, S. Ephrem *in Oratione de margarita pretiosa*, Proclus Constantinopolitanus Episcopus, *Oratione* 1. *in Deiparam*, Theodotus Ancyranus, *Homilia in Natale Domini*, Theodoretus *Dialogo* 11. Hesychius Hierosolymitanus Presbyter, *Homilia* 2. *de B. Virgine Maria*, Sanctus Joannes Damascenus, *lib.* 4. *de Fide Orthodoxa*, *cap.* 15. Ex Latinis vero Sanctus Ambrosius, *Epistola* 7. *ad Siricium Romanum Pontificem* data, quæ est Synodica Mediolanensis adversus Jovinianum Concilii, in qua adversus ipsum dogma illud Catholicum diserte propugnat; & *lib. de Institutione Virginis*, *cap.* 7. Sanctus Hieronymus, *Commentario*, *in cap.* 44. *Ezechielis*. Sanctus Augustinus, *Epistola* 11. *ad Volusianum*, eidem veritati testimonium perhibet his verbis: *Ipsa virtus per inviolatæ matris virginea viscera infantis eduxit, quæ postea per clausa ostia membra juvenis introduxit. Hic, si ratio quæritur, non erit mirabile: si exemplum poscitur, non erit singulare. Demus Deum aliquid posse, quod nos fateamur investigare non posse. In talibus rebus tota ratio facti, est potentia facientis.* Et *lib. de Hæresibus*, *cap.* 88. Joviniani hæresim hoc inter cætera habuisse dicit, *Quod virginitatem Mariæ destruebat, dicens eam pariendo fuisse corruptam.* Et *lib.* 1. *contra Julianum*, *cap.* 2. & *in Enchiridio*, *cap.* 34. *Quod si*, inquit, *vel per nascentem corrumperetur ejus* (Mariæ) *integritas, non jam ille de Virgine nasceretur*, *eumque falso*, *quod absit*, *de Virgine Maria natum tota confiteretur Ecclesia.*

Idem prædicavit Sanctus Leo, *Sermone* 1. *de Nativitate*, *cap.* 11. *Merito igitur*, inquit, *virgineæ integritati nihil corruptionis intulit partus salutis: quia custodia fuit pudoris editio Veritatis.* Et Serm. 11. de eadem solemnitate, cap. 2. *Nova autem nativitate genitus est, conceptus a Virgine, natus ex Virgine, sine paternæ carnis concupiscentia, sine maternæ integritatis injuria: quia futurum hominem Salvatorem talis ortus decebat, qui & in se haberet humanæ substantiæ auctorem, & humanæ carnis inquinamenta nesciret.* S. Leoni suffragatur S. Petrus Chrysologus, *Serm.* 142. *de Annuntiatione S. Mariæ Vir-*

gatur & S. Fulgentius, lib. I. de Ver... perfectionem ... „ veram ex Virgine suscipiens carnem, perfectionem ... „ virginitatis ei gratiam non ademit. Neque enim decebat, ut ... tatis Creator humanæ carnis Dominus in conditione tribueret, & idem ... næ susceptor Dominus, quod fecerat redempturus, virginitatem carni de ... tur auferret ". Pro eadem doctrina pugnant Auctor Sermonis 11. de Na- ... Eusebio Emisseno adscripti, Gennadius lib. de *Ecclesiasticis Dogmatibus*, c. ... phonsus, lib. *de Virginitate S. Mariæ*, S. Bernardus *Serm.* 33. *in Cantica*, ... amiani *Opusculo* 36. *de Dei omnipotentia*, *cap.* 10.

... uos Romanæ Ecclesiæ Pontifices, qui hanc Traditionem tuiti sunt, silen- ... e mihi religio esset, Hormisdam & Pelagium I. Hic Epist. 79. ad Justinum ... ita se habuisse asserit „ Ut qui ante tempora erat Filius Dei, fieret filius ... , & nasceretur ex tempore hominis more, matris vulvam natus non aperiens, ... nitatem Matris Deitatis virtute non solvens. Dignum plane Deo nascente My- ... „ ut servaret partum sine corruptione, qui conceptum fecit esse sine semine. ... is vero I. in Confessione Fidei, Epistolæ 16. ad Childebertum Regem subje- ... illum, ait, *natum esse servata integritate maternæ virginitatis: quia sic eum* ... *manens genuit, quemadmodum Virgo concepit.*

... potest adversus hoc Fidei Catholicæ dogma, quod ait S. Lucas Evangelii sui ... Infantem Jesum parentes ejus tulisse in Jerusalem ut sisterent eum Domino, sicut ... m est in lege Domini: *Quia omne masculinum adaperiens vulvam, Sanctum Do-* ... *ocabitur.* Cujus legis ad Christum extensio innuere videtur ipsum perfracto vir- ... signaculo ex utero B. Virginis prodiisse. Hinc Tertullianus, lib. *de Carne Christi* ... 3. de SS. Deipara scripsit: „ Etsi virgo concepit, in partu suo nupsit, ipsa pate- ... orporis lege .... „ Hæc denique vulva est, propter quam & de aliis scriptum est, ... me masculinum adaperiens vulvam, Sanctum Domino vocabitur. Quis vero San- ... s, quam Dei Filius? Quis proprie vulvam adaperuit, quam qui clausam patefecit? ... terum omnibus nuptiæ patefaciunt. Itaque magis patefacta est, quia magis erat ... ausa .... Et quid ultra retractandum est? Cum hac ratione Apostolus non ex ... ine, sed ex muliere editum filium pronuntiavit, agnovit adapertæ vulvæ nuptia- ... passionem.

Hinc Origenes, Homilia 4. in Lucam: *Quemcumque*, inquit, *de utero effusum ma-* ... *dixeris, non sic aperit vulvam matris suæ, ut Dominus Jesus: quia omnium mulie-* ... *m non partus infantis, sed viri coitus vulvam reserat. Matris vero Domini eo tempo-* ... *vulva reserata est, quo & partus editus: quia sanctum uterum, & omni dignatio-* ... *venerandum ante nativitatem masculus omnino non tetigit.* Denique vulvam B. Vir- ... nis a Christo apertam, S. Irenæus, *l.* 4. *c.* 66. S. Athanasius, in *Epist. ad Epictetum*: ... Basilius *in Oratione de Natali Domini*: S. Epiphanius, *Hæresi* 77. diserte asserunt.

Respondeo, *τὸ aperire vulvam*, apud S. Lucam nihil aliud significare, quam nasci, ... materno ex utero prodire: quod ita fert communis & naturalis fœtus profundendi ... modus, ut aperto utero in lucem exeat. Usus est namque S. Evangelista hoc genere ser- ... monis ex Mose accepto, quo primogenitus significatur. In ferendis porro legibus id ... spectat Legislator, quod naturaliter accidit, & ordinarium est, non quod extra ordi- ... nem, nec sine miraculo evenit. Eodem sensu locuti sunt laudati Patres, si Tertullia- ... num & Origenem forsan exceperis, qui in Deipara virginitatem corporis partu resigna- ... tam esse putant, in hoc ut & in aliis plerisque fidei capitibus errantes, aut certe du- ... rius loquuntur.

Probatur secunda pars propositionis ex Origene, Homil. 7. in Lucam. *In tantam*, in- quit, *nescio quis prorupit insaniam, ut assereret negatam fuisse Mariam a Salvatore, eo quod post nativitatem illius juncta fuerit Joseph.*

Item ex S. Basilio Magno *Hom.* 25. quæ est de Nativ. Christi, in qua exponens hæc verba, *Non cognovit eam donec peperit*, sic scribit: „ Affert hic locus suspicionem, quod „ postquam generationi Domini per Spiritum S. administratæ caste pureque serviit, tum „ demum usitata nuptiarum opera Maria non recusaverit. Nos autem quamvis nihil hoc „ do-

„ doctrinæ pietatis officiat (siquidem eo usque necessaria virginitas fuit, dum dispen-
„ sationi illa serviret: quod autem deinde secutum est, tamquam nihil ad Mysterii ra-
„ tionem spectans curiosius omittamus inquirere) nihilominus quod Christum amantium
„ aures non sustinent hoc audire, quod Dei Genitrix aliquando virgo esse desierit, &c.

III. Ex S. Epiphanio in Epistola adversus Antidicomarianitas Hæresi 78. ubi ex vocabulo ipso Viginis id probat, quod antonomastice, ac velut proprium uni Dei Matri per totam Ecclesiam, & a Christianis omnibus tribuitur, quod argumento est nullo umquam virili congressu pudorem illius fuisse violatum. *Quis*, inquit, *ullo tempore umquam extitit qui S. Mariæ nomen appellare auderet, & non rogatus subinde Virginis vocabulum adjiceret? Nam in adjunctis istiusmodi vocibus virtutis indicia collucent. Quippe justis omnibus, pro eo ac singulos decebat, sua cuique sunt dignitatis attributa nomina. Ita Abrahamo Amici Dei titulus accommodatus est, neque is umquam intercidet. Jacob vero Israelis cognomen sine ulla mutatione concessum. Apostoli quoque Boanerges, hoc est tonitrui filii, nominati sunt, nec ulla dies nomen istud obliterabit. Sic S. Maria Virgo nuncupatur, nec appellatio ista aliquando commutabitur. Hæc enim perpetuo incorrupta permansit.*

Id probat præterea S. Epiphanius ex eo quod S. Joseph, quando cum Maria conjugium iniit, ætatis jam provectæ esset, natus annos amplius octoginta. Quocirca non in eum finem Mariam illi esse traditam, ut prolem ex ea susciperet: cui quidem, ut & marital usui inutilis erat ætas decrepita. Verum ex Legis præscripto eam ducere coactum illum esse credit, sortium addicente necessitate. Sed verisimile non est, quod Joseph decrepitus senex fuerit cum Mariam ascivit in conjugem. Illa enim capularis senis cum puella conjunctio non solum ambobus indecora fuisset: sed etiam fini huic adversa cujus gratia B. Virgo nuptiis illigata est. Quæ propterea nupsit, si Veteres audiamus, ne de adulterio filium peperisse videretur. Porro stupri suspicionem haud absurdam fecisset decrepita viri senectus, & operi nuptiali minus idonea: quam e contrario valida ætas, & ad conjugium utilis amoveret. Hanc itaque S. Epiphanii rationem nullius esse ponderis fateamur.

Id probat rursus S. Epiphanius ex eo quod neque SS. Virgo post divinum illum fœtum ex utero profusum, umquam passa esset degeneri se commixtione violari: neque Josephus eximiæ vir sanctitatis hoc umquam aggredi ausus esset: *Deinde*, inquit, *ambo erant utique Justi; neque qui hoc semel audiisset, fœtum illum, quem in utero ipsa gestabat, e Spiritu esse sancto, post tantam Dei administrationem vase illo auderet uti, quod eam capere meruerat, quem ob excellentem gloriam cœlum ac terra continere non possunt. Nam si hoc ipso tempore Virgines in ejus nomine perseverare in illo statu, ac castimoniam & continentiam servare contendunt, quantò major Josephi religio erat ac Mariæ?*

Denique S. Epiphanius Antidicomarianitarum, qui perpetuam B. Mariæ Deiparæ Virginitatem oppugnabant, errorem *blasphemiæ* nomine afficit. *Vanum etenim aliquid de S. Maria semper Virgine nescio quem meditari audio*, inquit, *& blasphemiam quamdam audere suspicionem in eam conjicere.*

IV. Probatur ex Siricio Papa, *Epistola* 5. *ad Theophilum & Anysium Episcopos*, in qua de Bonoso ita scribit: *Sane non possumus negare de Mariæ filiis jure reprehensum, meritoque vestram sanctitatem abhorruisse, quod ex eodem utero virginali, ex quo secundum carnem Christus natus est, alius partus effusus sit. Neque enim elegisset Dominus Jesus nasci per Virginem, si eam judicasset tam incontinentem fore, ut illud genitale Dominici Corporis, illam aulam Regis æterni, concubitus humani semine coinquinaret. Qui enim hoc adstruit, nihil aliud nisi perfidiam Judæorum adstruit, qui dicunt, Eum non potuisse nasci ex Virgine. Nam si hanc accipiant a Sacerdotibus auctoritatem, & videatur Mariæ partus fudisse plurimos, majore studio veritatem fidei expugnare contendent. Et ubi est illud quod scriptum est, dicente Domino ad Matrem de Joanne Evangelista: Mulier ecce filius tuus; & rursus ad Joannem de Maria: Ecce mater tua? Quid sibi istud vult, quod cum in Cruce Dominus positus peccatum mundi tolleret, pronuntiavit etiam de integritate materna? Aut quid aliud dicitur, nisi ut claudat ora sua perfidia, obmutescat, ne Matrem Domini aliquo audeat temerare convitio? Testis est ergo idem arbiter,*

te:rni pudoris ...
jugalis coitus consuetudine tori jura cog...
pllb filios, a viri consortio separare voluisset. Sed si hoc ...
Evangelista, dicens quod suscepit eam discipulus in sua. Numq...
?! Numquid a viro abduxit atque abstulit? Ergo qui hoc legit in Evange-
quasi naufragus titubat & fluctuat? Hoc ergo testamentum filii est de Matris
eic Mariæ locuples integri pudoris hæreditas, hic totius finis consummationis.
rosius, lib. de Institutione Virginis, cap. 6. idem dogma luculenter confir-
ero Dominus Jesus eam sibi matrem eligeret, quæ virili semine aulam posset
eistem, quasi eam cui impossibile esset virginalis pudoris servare custodiam?
loo ceteræ ad integritatis studium provocantur, ipsa ab hujusmodi, quod per
propositum foret, munere deviaret? Et quæ esset cui majus quam matri Domi-
ideponeret, præmium reservaret? Nulli enim uberiora quam virginitati depu-
ria, sicut Scriptura nos docet... Nec fieri poterat, ut quæ Deum portaverat,
hominem arbitraretur. Nec Joseph vir justus in hanc proruisset amentiam, ut
mini corporeo concubitu misceretur.

olbatur ex S. Hieronymo, lib. adversus Helvidium, de perpetua Virginitate B.
m quo his verbis infamem hæresiarcham insectatur. Imperfectissime hominum,
liegeras, & toto scripturarum pelago derelicto, ad injuriam Virginis tuam rabiem
:, in exemplum ejus quem fabulæ ferunt, cum vulgo esset ignotus, & nihil bo-
facinoris excogitare quo nobilis fieret, Dianæ incendisse templum: & nullo pro-
acrilegium, fertur ipse in medium processisse, clamitans sese incendium subjecisse:
ntibus Ephesi Principibus, quam ob causam hoc facere voluisset, respondisse: Ut
me non poteram, male omnibus innotescerem. Tu vero Templum Dominici corpo-
ccendisti: Tu contaminasti sacrarium Spiritus sancti, ex quo vis quadrijugam fra-
& sororum processisse congeriem? Et infra: Natum Deum esse de Virgine credimus,
legimus: Mariam nupsisse post partum non credimus, quia non legimus. Ab aliorum
rum referendis pro hac causa testimoniis supersedeo.

bjiciebat Helvidius primum quod S. Matthæus scribit, cap. 1. Cum esset desponsata
er Jesu Maria Joseph, antequam convenirent, inventa est in utero habens de Spiritu
to. Ex quo consequens putabat Helvidius, postea convenisse.

ecundo objiciebat hæc ejusdem Evangelistæ verba: Et non cognoscebat eam donec
erit: quasi particula donec, significet Josephum post id tempus Mariam cognovisse.

Tertio, quod Christus primogenitus Mariæ ibidem dicatur: Donec peperit primoge-
um suum; non dicatur autem primogenitus, nisi post quem alter genitus est.

Quarto, quod fratres Domini in Evangelio commemorentur, qui Mariæ adhærebant,
ique ut ejus filii post partum divinum ex Josepho suscepti.

Respondeo ad primum, non sequi quod postea convenerint Maria & Joseph, sed *Scri-
tura quid factum non sit, ostendit* (inquit sanctus Hieronymus, in *cap. 1. Matthæi.*)
icut si dicamus: *Helvidius antequam pœnitentiam ageret, morte præventus est*, non se-
quitur quod Helvidio pœnitentia esset agenda post mortem. Igitur præpositio *ante*, li-
cet sæpe consequentia indicet, tamen nonnunquam ea tantum, quæ prius cogitaban-
tur, ostendit. Unde nec necesse est ut cogitata fiant, cum aliud ideo intervenerit, ne
ea quæ cogitata sunt fierent. Igitur cum Evangelista dicat, *priusquam convenirent*,
proximum nuptiarum tempus ostendit, & in eo jam rem fuisse, ut quæ prius sponsa
fuerat, esse uxor inciperet, quasi dixerit: Antequam rem agerent nuptiarum, *inventa
est habens in utero*. Inventa est autem a nullo alio nisi a Joseph: qui sponsæ uterum
tumentem pene jam licentia maritali, & curiosis oculis deprehendit. Non tamen sequi-
tur eum cum Maria convenisse post partum, cujus conveniendi desiderium uteri con-
ceptione sublatum est. Ita respondet Sanctus Hieronymus, *lib. contra Helvidium*.

Addit Auctor Operis Imperfecti in Matthæum Homilia 1. *Postquam cognovit quia
facta est Unigeniti Dei templum, quomodo poterat hoc usurpare? quomodo quod antea
facere noluit vir religiosus, expectans nuptias suas, postea facturus fuerat, ut habita-
tionem Dei carnalibus concupiscentiis sordidaret?*

Ad

Ad secundum respondeo, vocem hanc *donec*, non semper certum tempus, sed infinitum quandoque significare, ut patet ex illo Isaiæ 46. *Ego sum, ego sum; & donec senescatis, ego sum*. Nec tamen sequitur quod, postquam senuerint, Deus esse desinet. Sic Salvator ad Apostolos ait Matthæi 28. & Lucæ 21. *Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem sæculi*. Nec tamen consequens est post sæculi consummationem Christum a suis discipulis abscessurus. Sic Paulus 1. *ad Corinthios* 15. ex Ps. 109. ait: *Oportet illum regnare, donec ponat omnes inimicos sub pedibus ejus*. Nec sequitur ubi inimici sub pedibus Domini fuerint, tunc illius regnum desiturum. Sic David Psalmo 122. *Sicut oculi ancillæ in manibus Dominæ suæ, ita oculi nostri ad Dominum Deum nostrum, donec misereatur nostri*: Ex quo non sequitur Prophetam impetrata misericordia oculos a Domino aversurum. Scripsit itaque S. Evangelista, Mariam non esse cognitam a viro suo usque ad partum: ut multo magis intelligeremus cognitam non fuisse post partum, a qua tunc se abstinuit, cum adhuc de visione poterat fluctuare. Ita respondet S. Hieronymus loco laudato.

Auctor Operis imperfecti in Matth. aliam responsionem subministrat, scilicet Josephum non cognovisse Mariam, cujus esset dignitatis, Mater nimirum Filii Dei, donec in nativitate & post, ex variis miraculis id didicisset. Idem innuit S. Epiphanius, *Hæresi* 78. quæ est Antidicomarianitarum. Sed hæc interpretatio coacta videtur, textui sacro contraria, & pietati Josephi, quia id ex Angeli revelatione, & allegatione Prophetici oraculi & nosse poterat, & debebat.

Aliqui ex Patribus existimarunt verbum, **Cognoscere**, hic non de congressu maritali esse accipiendum, sed simpliciter & latius de cognitione absoluta, eo quod facies Mariæ statim a Conceptione tanto fulgore coruscarit, ut nec aspici, nec agnosci posset. In hunc sensum laudatur S. Hilarius a S. Thoma in Catena aurea. Concinit Glossa ordinaria in Matthæum. Sed pia hæc meditatio, quæ nullum habet in Scriptura Sacra, nec in traditione fundamentum, necessaria non est ad respondendum Helvidianis.

Ad tertium respondeo, Primogenitum non perpetuo illum dici, post quem alius, sed ante quem nullus genitus est; *Omne* (inquit Dominus ad Aaron, Numerorum 18.) *quod aperuit vulvam ab omni carne, quæ offertur Domino, ab homine usque ad pecus, tibi erunt: tantummodo pretiis redimant primogenita hominum, & primogenita pecorum immundorum*. Definivit sermo Dei quid sit primogenitum. *Omne*, inquit, *quod aperit vulvam*. Alioqui si non est primogenitus, nisi is tantum quem sequuntur fratres; tamdiu Sacerdotibus primogenita non debentur, quamdiu & alia fuerint procreata, ne forte partu postea non sequente, unigenitus sit, & non primogenitus. Idem constat ex cap. 12. Exodi, ubi Moyses scribit: *Factum est autem circa mediam noctem, & Dominus percussit omne primogenitum in terra Ægypti*, &c. Hic enim primogenitorum nomine etiam unigeniti intelliguntur. Ita respondet S. Hieronymus.

Qui fratres Domini, in Evangelio dicantur?

Ad 4. Respondeo, Fratres Domini, vel fuisse Josephi filios ex priori conjuge, vel fratres fuisse, non natura, quasi eadem ex matre, aut eodem ex Patre geniti essent, sed cognatione, quo sensu nomen fratris in Scriptura Sacra usurpari solenne est. Sic Abraham Loth nepoti suo dixit Genesis 13. *Fratres nos sumus*. Sic Laban ad Jacob Genesis 14. *Qnoniam frater meus es, non servies mihi gratis*.

Fratres itaque Domini appellantur in Evangelio, filii materteræ ejus Mariæ Cleophæ, uxoris Alphæi, matris Jacobi minoris, & Josetis. Ita respondet S. Hieronymus, qui eorum opinionem acriori stylo refellit, qui S. Joseph viduum fuisse asserunt, cum Deiparam duxit uxorem, & ex alia antea conjuge filios suscepisse: „ Possumus enim,

S. Joseph Virginitas.

„ *inquit*, hac æstimatione possibilitatis contendere, plures quoque uxores habuisse Jo-
„ seph, quia plures habuerit Abraham, plures habuerit Jacob, & de his esse uxoribus
„ fratres Domini: quod plerique non tam pia, quam audaci temeritate confingunt. Tu
„ dicis Mariam virginem non permansisse: ego mihi plus vendico, etiam ipsum Jo-
„ sephvirginem fuisse per Mariam, ut ex virginali conjugio virgo filius nasceretur. Si
„ enim in virum sanctum fornicatio non cadit: & aliam eum uxorem habuisse non
„ scribitur: Mariæ autem quam putatus est habuisse, custos potius fuit, quam mari-
„ tus, relinquitur virginem eum mansisse cum Maria, qui Pater Domini meruit ap-
„ pellari.

Hanc

e virginitat[...]
imi, olim S. Augustino adscrip[...]
um *Maria conjuge tua communem virginitatem [...] Christi in cu[...]*
virtus nascitur Angelorum. Sit Maria sponsa Christi, & honorificentia virg[...]
ssis autem & tu Pater Christi, cura castitatis, & nulla sit zelotypia.... Gau-
rgineis membris genitricis, sæculis Christianis nulla sit zelotypia.... meruisti virginalem
plh, nimiumque congaude virginitati Mariæ, qui solus meruisti virginalem
e re conjugii, quia per meritum virginitatis ita separatus es a concubitu uxo-
dicaris Salvatoris.

[...]phi virginitati patrocinatur etiam Theodoretus, *Commentario in c.* 1. *Epi-*
attas, explicans illa verba Sancti Pauli: *Alium autem Apostolorum vidi ne-*
Jacobum fratrem Domini; hæc enim habet: *Vocatur quidem frater Domi-*
erat natura. Nec vero fuit Josephi filius, ut quidam existimarunt, ex prio-
nio natus, sed Cleophæ filius erat, Domini consobrinus. Matrem enim ha-
Domini sororem.

[...]o Patres *fratres Domini* fuisse Josephi ex priori uxore filios asserunt. Plures
refert Origenes in cap. 14. Matthæi; in quorum sententiam ipse propen-
res autem Jesu, inquit, *putabant nonnulli esse ex traditione Hebræorum sum-*
ome, ex Evangelio quod titulum habet, juxta Petrum, aut ex libro Jacobi, fi-
lo ex priore uxore, quæ convixerat ipsi antequam duceret Mariam: qui vero ta-
t, dignitatem Mariæ in virginitate ad finem usque servare volunt, ne corpus
od designatum erat ut subveniret sermoni dicenti: Spiritus Sanctus superveniet
& virtus Altissimi obumbrabit tibi, cognosceret viri thorum, postea quam in eam
rat Spiritus Sanctus, & virtus ex alto obumbrasset illi. Arbitrorque rationi con-
um esse virilis quidem puritatis in castitate primitias fuisse Jesum, muliebris ve-
riiam. Non enim plausibile est alii præter hanc virginitatis primitias adscribere. At
[...]o fuisset S. Josephus cum Mariam duxit uxorem, ipsi virginitatis primitiæ adscri-
[...] essent. Censuit itaque cum aliis Origenes S. Josephum alteri uxori nupsisse an-
[...]am B. Virginem Mariam duceret. In eadem sententia fuit Eusebius, l. 2. Histo-
Ecclesiasticæ, c. 1. *Tunc etiam*, inquit, *Jacobum qui frater Domini dicebatur, eo*
d. esset Josephi filius: siquidem Josephus Christi Pater fuit, cui Maria virgo despon-
t, priusquam nuberent, ex Spiritu Sancto prægnans reperta est: hunc, inquam, Jaco-
n qui ob eximiam virtutem Justus ab antiquis cognominatus est, Hierosolymitanæ Ec-
siæ Episcopatum primum accepisse perhibent. Eidem sententiæ suffragantur S. Gregorius
yssenus Oratione 2. de Resurrectione Christi, S. Epiphanius, *Hæresi* 29. quæ est *Na-*
ræorum, & 78. quæ est *Antidicomarianitarum*. Et Gregorii quidem Nysseni sive He-
chii Presbyteri Hierosolym. cujus nomine Orationem illam inscripsit P. Combefisius,
om. 1. *Auctarii Bibliothecæ Patrum*, locus insignis est, & Evangelicæ auctoritati in-
ixus: „ Quoniam, *inquit*, multarum Mariarum in Evangeliis mentio fit, tres nu-
„ mero omnes esse statuere debemus, quas Joannes comprehensim numeraverit, cum
„ diceret: Stabat autem juxta crucem Jesu Mater ejus, & soror Matris ejus, Maria
„ Cleophæ & Maria Magdalene. Nam Mariam Jacobi & Josæ matrem apud alios E-
„ vangelistas nominatam, Deiparam & non aliam esse credimus. Quoniam enim ita
„ dispositum & destinatum erat, ut & divinus partus obumbraretur, & sanguinariis
„ Judæis non manifestaretur, quod circa ipsum tempus quo ad lectum jugalem ducen-
„ da erat, Virgo ex Spiritu sancto concepisset: quemadmodum literis mandatum est,
„ quod & vir hujus & pater Jesu vocatus sit Joseph: eodem modo Josæ & Jacobi fi-
„ liorum Joseph fabri ex prioribus nuptiis & præmortua uxore puerilem ætatem agen-
„ tium, mater Deipara appellabatur. Hæc nimirum obtrectantes etiam Judæi de Ser-
„ vatore dicebant: An non hic est filius fabri? Nonne mater ejus vocatur Maria, &
„ fratres ejus Jacobus & Joses, & Simon & Judas? Atque idcirco Joannes quidem, ut
„ qui libere divinam Historiam conscriberet, eam quæ stabat juxta crucem, id quod
„ reipsa erat, matrem Jesu appellavit: cæteri vero Evangelistæ qui multum circa
„ œconomiam laboraverunt, certo consilio matrem eam Jacobi & Josæ appellaverunt
„ (hi.

Fratres Domini fuisse S. Joseph ex priori conjuge filios veterum PP. plures senserunt. Hæc sententia ex apocryphis sumpta videtur. Non tamen est fidei contraria.

„ (hi enim primi erant & insignes filii Josephi) hoc aperte significante Scriptura quod „ hac dispositione & ordinatione, atque inde concepta opinione, absque periculo Maria passioni salutari interesset. Nam si vulgus eam esse virginem scivisset, perdita „ forsitan fuisset ab invidis Judæis. Reperias autem eam etiam unius solius filiorum „ Josephi matrem apud Evangelistas nominatam esse Mariam Jacobi, & Mariam Josæ. Marcus autem Jacobi parvi & Josæ matrem eam vocavit, quoniam alter erat „ Jacobus Alphæi, magnus idcirco, quia duodecim Apostolis connumeratus erat. Nam „ parvus non erat de numero eorum. " Eidem sententiæ patrocinatur S. Hilarius, *c.* 1. *in Matthæum* ubi loquens de hostibus perpetuæ virginitatis B. Mariæ hæc habet: „ Verum homines pravissimi hinc præsumunt opinionis suæ auctoritatem, quod plures „ Dominum nostrum fratres habuisse sit traditum. Qui si Mariæ filii fuissent, & non „ potius Joseph ex priore conjugio suscepti; numquam in tempore Passionis Joanni Apostolo transcripta esset in matrem, Domino ad utrumque dicente: Mulier, ecce „ filius tuus; & Joanni: Ecce mater tua: nisi quod ad desolatæ solatium charitatem „ filii Discipulo relinquebat.

S. Chrysostomus, vel alius vetustissimus Auctor in Homilia *de Annuntiatione B. Mariæ*, quam Gregorio Taumaturgo tribuit Gerardus Vossius exponens illa verba, Isaiæ 29. *Dabitur liber obsignatus viro scienti literas, eamdem sententiam confirmat. Quis iste liber obsignatus*, inquit, *nisi omnino immaculata Virgo? A quibus dabitur? Sacerdotibus scilicet. Cuinam viro? Joseph fabro. Hic est ille Joseph qui honestis ante nuptiis conjunctus fuerat liberosque susceperat, uxorem amiserat, & ex illo tempore cum magna castitatis laude vixerat, in disciplina & correptione Domini liberos educans & instituens. Ideoque pergens Apostolus Paulus ut Evangelium prædicaret, & cum unum ex his liberis offendisset, scripsit dicens: Alium vero Apostolorum vidi neminem, nisi Jacobum fratrem Domini* (Galat. 1.) *non ut ex Virgine Maria, sed ex Joseph genitum.*

Hilarius Diaconus, in eadem opinione est. Ita enim scribit, in c. 1. Epistolæ ad Galatas: *Jacobum vidit Hierosolymæ, quia illic erat constitutus ab Apostolis Episcopus; qui & ipse prius fuerat incredulus, sicut dicit Evangelista: Quia nec Fratres ejus credebant in eum. Hic Jacobus filius fuit Joseph, qui ideo frater Domini appellatus est, quia & Joseph pater ejus, etiam Domini pater nuncupatus est... Hoc ergo modo dictus est Dominus frater Jacobi & cæterorum, quo & filius nuncupabatur Joseph.*

S. Cyrillus Alexandrinus, l. 4. *Commentar. in Joannem in c.* 7. *v.* 5. ubi ait Evangelista, *Fratres Christi nondum in eum credidisse*, id quoque a Prophetis prænuntiatum asserit, præsertim a Jeremia, c. 12. dicente: *Et fratres tui, & domus patris tui, ipsi etiam spreverunt te, &c.* Porro notat Cyrillus *Prophetam circumspecte admodum* fratres cum dixisset, commode subjunxisse: *Domus Patris tui, ne ipsi quoque ex beata Virgine nati censerentur, sed potius ex solo patre Joseph.*

Eidem sententiæ subscribit Theophylactus in c. 27. Matthæi, ubi locum Evangelistæ enarrans de mulieribus cruci Christi adstantibus, hæc habet: *Mariam autem matrem Jacobi & Josæ Deiparam dicit. Jacobus enim & Joses filii erant Joseph e priore ejus uxore. Verum quia Deipara uxor Joseph dicebatur, merito & filiorum ejus dicebatur mater, hoc est noverca.* Subscribit & Euthymius in c. 12. Matthæi. Hippolitum quoque Martyrem Patrem antiquissimum idem sensisse constat ex Nicephoro verba ejus referente, *lib. 2. Hist. Eccl. c. 9.*

Hanc sententiam ex deliramentis Apocryphorum depromptam contendit S. Hieronymus in c. 12. Matthæi. Sed viri eruditi non desunt qui potiorem existiment sententiam Patrum, qui fratres Domini non consobrinos; sed secundum hominum opinionem germanos, Josephi nimirum ex priori matrimonio filios asseruerunt. Ea namque cum Evangelio magis consentire ipsis videtur.

Triplici id confirmant argumento. 1. Accurate describitur cognitio Christi Matthæi 13. v. 55. *Nonne hic est fabri filius? Nonne mater ejus dicitur Maria, & fratres ejus Jacobus & Joseph, & Simon, & Judas? Et sorores ejus nonne omnes apud nos sunt?* Et Marci 6. v. 3. *Nonne hic est faber, filius Mariæ, frater Jacobi, & Joseph, & Judæ, & Simonis? Nonne & sorores ejus hic nobiscum sunt?* At quando parentes probe

be novimus, quos ex eorumdem familia melius nosse solemus quam liberos jam grandis ætatis? qui soli idcirco nominantur Joannis 6. v. 42. *Nonne hic est Jesus filius Joseph, cujus nos novimus patrem & matrem?* Sensus igitur Judæorum, apud SS. Matthæum & Marcum est. Nonne eodem hic patre est prognatus, quo Jacobus, Joseph, & duo fratres eorum?

2. Fratres illi nominantur, qui matri adesse soleant. Unde Matthæi 12. v. 46. *Adhuc eo loquente ad turbas ecce mater ejus & fratres stabant foris, quærentes loqui ei. Dixit autem ei quidam: Ecce mater tua, & fratres tui foris stant quærentes te.* Et similiter Marci 3. v. 31. & Lucæ 8. v. 19. Una etiam iter suscipiebant, ut Joannis 2. v. 12. *Post hoc descendit Capharnaum ipse & mater ejus, & fratres ejus, & discipuli ejus.* Hi quoque in Judæam invitant, Joannis 7. v. 3. *Dixerunt autem ad eum fratres ejus: Transi hinc, & vade in Judæam, ut & discipuli tui videant opera tua quæ facis.* Ubi non possunt intelligi cognati ejus filii Zebedæi Jacobus major & Joannes, qui jam ante Discipuli fuere (ut ex Matthæo & Marco constat.) Quos igitur alios capiamus fratres, quam proximos? qui tum quidem nondum credebant, nec ex duodecim fuere; postea tamen crediderunt. Proximis sane melius convenit quod Matrem Jesu ut domestici comitarentur; eoque asseclæ essent Christi. Videlicet Josepho defuncto, cura omnis rei familiaris penes Mariam erat: ut fratres ejus necesse habuerint eum sequi, etiamsi necdum in eum crederent.

3. Tres Evangelistæ in eo conveniunt, tres feminas spectasse Christum crucifixum (*Matthæi 27. v. 56. Marci 15. v. 40. & Joannis 19. v. 25.*) Maria Salome, & Maria Cleophæ sunt una mulier, mater scilicet duorum Apostolorum, Jacobi majoris & Joannis, filia Cleophæ, uxor Zebedæi. Maria Jacobi eadem est, quæ dicta est Mater Jacobi, Josephi, & Simonis & Judæ. Atqui hi proximi sunt fratres Domini. Nempe fratres Christi credebantur, quia filii erant Josephi ex priori uxore. Quomodo igitur, Josephus creditus pater Jesu; ita hi etiam habiti sunt fratres Jesu. Unde consequitur Mariam Jacobi eamdem esse ac Matrem Domini. Atqui hoc ex eo quoque evincitur, quod cum tres mulieres a tribus nominentur Evangelistis; nisi Matthæo, & Marco Maria Jacobi sit ea, quæ Joanni est Mater Jesu; sequatur duos priores Evangelistas, cum enumerare velent præcipuas illarum quæ cruci adstitissent, omisisse Deiparam: quam minime omnium oportuit præteriri, cum omnium fuerit maxima, & Christus de Cruce pendens ad illam & Joannem sermonem illum habuerit, quem Evangelista Joannes narrat. Ita Viri quidam Eruditi. Quibus si objicio, parum esse verisimile, eam quæ vere Mater esset Jesu, Jacobi non vere, sed summum noverca, a Matthæo & Marco potius dictam iri Mariam Jacobi, quam matrem Jesu: respondent Matthæum & Marcum primo scripsisse Evangelium: ideoque sic vocasse, ut Josepho marito defuncto vocari soleret: idque quia in familia ejus Jacobus esset natu maximus, atque etiam, donec Jesus se miraculis patefecisset mundo, omnium notissimus.

Sancti tamen Hieronymi, Theodoreti, &c. sententiam de virginitate perpetua Josephi, alteri anteponendam censeo, tum quia magis pia est, tum quia nihil habet incommodi. Et Virginem esse decebat Virginis perpetuæ custodem, Matris Domini conjugem, Christi putatitium Patrem ac nutrititium, ut sacræ Triadi personarum divinarum, quæ prima Virgo est, trias Virginum in œconomia Dominicæ incarnationis responderet. Adde alios Patres ex apocryphis hanc opinionem hausisse, nempe ex Evangelio Petri, aut ex libro Jacobi, quod non solum Sanctus Hieronymus, sed multo ante ipsum Origenes testatur: quamvis in eam propendere videatur sententiam.

DISSERTATIO XLIX.

De Sanctæ Virginitatis merito contra Jovinianum.

Virginitatis majus ac præstantius esse bonum atque meritum, quam conjugii, SS. Patres adversus Jovinianum ex Scriptura sacra probarunt: primo ex differentia

fructus centesimi, sexagesimi, & trigesimi, quem terra bona verbo Dei fœcundata refert; de quo Matthæi 13. Christus loquitur. Trigesimus ad nuptias, sexagesimus ad viduas refertur, centesimus exprimit virginitatis coronam, (ut Sanctus Hieronymus, lib. 1. *adversus Jovinianum*, cap. 1. & Sanctus Augustinus, l. *de sancta virginitate*, cap. 46. exponunt.)

Secundo ex verbis Christi, *Matthæi* 19. ubi inter varios eunuchos, laudat illos qui se castraverunt propter regnum cœlorum. Dicentibus enim Discipulis: *Si ita est causa hominis cum uxore, non expedit nubere*: Christus respondit: *Non omnes capiunt verbum istud, sed quibus datum est. Sunt enim eunuchi qui de matris utero sic nati sunt: & sunt eunuchi qui seipsos castraverunt propter regnum cœlorum. Qui potest capere capiat*. Quem locum etiam urget sanctus Hieronymus, *lib.* 1. *contra Jovinianum*, *cap.* 7. & Sanctus Augustinus, *lib. de sancta Virginitate*, *cap.* 24. Et de his spadonibus loqui Deum ait per Isaiam Prophetam, (*cap.* 56.) quibus se dicit *Daturum in domo sua & in muro suo locum nominatum, meliorem multo quam filiorum atque filiarum*. Cum autem dicit: *Dabo eis locum multo meliorem, ostendit & conjugatis dari, sed multo inferiorem* (inquit Sanctus Augustinus) qui & ponderat illa verba, *propter regnum cœlorum*: & impiæ temeritatis eos arguit, qui Christum de iis locutum esse contendunt, ac eos præ cæteris commendasse, qui virginitatem servant ut præsentem dumtaxat molestiarum conjugalium necessitatem devitent. Tum hoc dato, & non concesso, sanctæ virginitatis hostes sic urget: *Itane tanta dementia quisquam est contrarius veritati, ut in carne factos eunuchos meliorem quam conjugatos locum in domo Dei habere credat, & pio proposito continentes, corpus usque ad contemptas nuptias castigantes, seipsos non in corpore, sed in ipsa concupiscentiæ radice castrantes cœlestem & angelicam vitam in terrena mortalitate meditantes, conjugatorum meritis pares esse contendat? & Christo laudanti eos qui seipsos castraverunt non propter hoc sæculum, sed propter regnum cœlorum, Christianus contradicat, affirmans hoc præsenti vitæ esse utile, non futuræ?* Urget & illa verba Isaiæ loco laudato, ubi de spadonibus Evangelicis Propheta Evangelicus loquentem Deum inducit: *Nomen æternum dabo eis*. Ex quibus colligit, amplius præmium quod ipsis Deus pollicetur, ad hanc tantum vitam non pertinere, sed ad futuram & æternam. Addit denique: *Æternum hoc nomen, quidquid illud est, spadonibus Dei, quod utique gloriam quamdam propriam excellentemque significat, non erit commune cum multis, quamvis in eodem regno, & in eadem domo constitutis. Nam ideo fortassis & nomen dictum est, quod eos quibus datur, distinguit a cæteris*.

Eumdem esse sensum istius locis Sapientiæ 3. *Felix est sterilis, & incoinquinata, quæ nescivit thorum in delicto, habebit fructum in respectione animarum sanctarum: & spado qui non operatus est per manus suas iniquitatem, nec cogitavit adversus Deum nequissima: dabitur enim illi fidei donum electum, & sors in templo Dei acceptissima*: docet S. Hieronymus, *Commentar. in c.* 56. *Isaiæ*.

III. Jovinianum expugnant Patres locupletissimo illo Apostoli testimonio, 1. ad Corinthios 7. „ De virginibus autem præceptum Domini non habeo: consilium autem do, tamquam misericordiam consecutus a Domino ut sim fidelis. Existimo ergo hoc bonum esse propter instantem necessitatem, quonium bonum est homini sic esse. Alligatus es uxori? Noli quærere solutionem. Solutus es ab uxore? Noli quærere uxorem. *Et ibidem*: Dico autem non nuptis & viduis: bonum est illis si sic permaneant sicut & ego . . . Igitur & qui matrimonio jungit virginem suam, bene facit: & qui non jungit melius facit. „ Quæ verba exponens Sanctus Augustinus *lib. de sancta Virginitate c.* 14. & refellens Jovinianum, qui propter præsentem necessitatem, non propter futuram æternitatem, bonum esse abstinere a conjugio effutiebat, ita scribit: „ Præsens ergo vitanda est necessitas, sed tamen quæ aliquid bonorum impedit futurorum: qua necessitate vita cogitur conjugalis cogitare quæ mundi sunt, quomodo placeat vir uxori, vel uxor viro: non quod ea separent a regno cœlorum, sicut sunt peccata, quæ ideo præcepto, non consilio prohibentur, quia Domino præcipienti non obedire, damnabile est: sed illud quod in ipso Dei regno amplius posset, amplius cogitaretur quomodo placendum esset Deo, minus erit utique cum hoc

„ sum

„ ſum minus conjugii neceſſitate cogitatur . . . Proinde quia uxorem ducere, vel nubere, peccatum non eſt; ſi autem peccatum eſſet, præcepto vetaretur; propterea præceptum Domini de virginibus nullum eſt. Sed quoniam devitatis, remiſſiſve peccatis, adeunda eſt vita æterna: in qua eſt quædam egregia gloria, non omnibus in æternum victuris, ſed quibuſdam ibi tribuenda, cui conſequendæ parum eſt liberatum eſſe a peccatis, niſi aliquid ipſi liberatori voveatur, quod non ſit criminis non voviſſe, ſed voviſſe ac reddidiſſe ſit laudis: Conſilium, inquit, do tamquam miſericordiam conſecutus a Domino ut fidelis eſſem.

Sanctus vero Hieronymus eumdem locum Apoſtoli contra Jovinianum expendens, obſervat ipſum, ubi dixit: *Qui matrimonio jungit virginem ſuam, bene facit*; protinus hoc bonum extenuare & obumbrare comparatione melioris, dicendo: *Et qui non jungit, melius facit. Niſi enim illaturus eſſet, melius facit, nunquam præmiſiſſet, bene facit. Ubi autem bonum & melius eſt, ibi boni & melioris non unum eſt præmium: & ubi non unum præmium, ibi utique dona diverſa. Tantum eſt igitur inter nuptias & virginitatem quantum inter non peccare & bene facere; immo ut levius dicam, quantum inter bonum & melius.*

Quia vero Jovinianus par in cœlo fore præmium conjugatorum ac Virginum proterve contendebat, operariorum in vinea Patris familias laborantium, qui denarium omnes acceperunt, parabola abuſus, S. Auguſtinus ipſam cauſæ illius hæreſiarchæ non fave ostendit. Denarius namque vitam æternam ſignificat, quam omnes communiter habebunt. *Stella tamen a ſtella differt in gloria, ſic & reſurrectio mortuorum. Hæc ſunt merita diverſa Sanctorum*, inquit S. Auguſtinus, *ſi enim cœlum ſignificaretur illo denario, nonne in cœlo eſſe omnibus eſt commune ſideribus? Et tamen alia eſt gloria ſolis, alia lunæ, alia ſtellarum. Si denarius ille pro ſanitate corporis poneretur, nonne cum recte valemus, omnibus membris communis eſt ſanitas, & ipſa ſi uſque ad mortem permaneat, pariter & æqualiter omnibus ineſt? Et tamen poſuit Deus membra, ſingulum quodque eorum in corpore prout voluit, ut nec totum ſit oculus, nec totum auditus: & quidquid eſt aliud, habet ſuam proprietatem, quamvis habeat æqualiter cum omnibus ſanitatem. Ita quia ipſa vita æterna pariter erit omnibus Sanctis, æqualis denarius omnibus attributus eſt. Quia vero in ipſa vita æterna diſtincte fulgebunt lumina meritorum, multæ ſunt manſiones apud Patrem: ac per hoc in denario quidem non impari, bomo vivet alius alio prolixius: in multis autem manſionibus honoratur alius alio clarius.*

S. Cyprianus, *lib. de Diſciplina & habitu Virginum*, errorem Joviniani nondum natum profligavit. *Nunc nobis*, inquit, *ad Virgines ſermo eſt, quarum quo ſublimior gloria eſt, major & cura eſt. Flos eſt ille Eccleſiaſtici germinis, decus atque ornamentum gratiæ ſpiritalis, læta indoles, laudis & honoris opus integrum atque incorruptum; Dei imago reſpondens ad ſanctimoniam Domini, illuſtrior portio gregis Chriſti. Gaudet per illas, atque in illis largiter floret Eccleſiæ matris glorioſa fœcunditas: quantoque plus copioſa virginitas numero ſuo addidit, tanto plus gaudium matris augeſcit.* Et infra: *Primus enim centenarius Martyrum fructus, ſecundus ſexagenarius veſter eſt. Ut apud Martyres non eſt carnis & ſæculi cogitatio, nec parva & levis, & delicata congreſſio: ſic & in vobis quantum ad gloriam merces ſecunda eſt, ſit & virtus ad tolerantiam proxima . . . . . Quod futuri ſumus, jam vos eſſe cœpiſtis: vos reſurrectionis gloriam in iſto ſæculo jam tenetis; per ſæculum ſine ſæculi contagione tranſitis: cum caſtæ perſeveratis & virgines, Angelis Dei eſtis æquales, &c.*

Et Epiſtola 62. ad Pomponium, Virgines ſingulari ſanctitati conſecratas, & Chriſto eximia quadam & ſingulari conſecratione dicatas ait, quam violantes inceſtus reæ fiant. *Si ſuperveniens maritus*, inquit, *ſponſam ſuam jacentem cum altero videat, nonne indignatur & fremit, & per zeli dolorem fortaſſis & gladium in manus ſumit? Quid Chriſtus Dominus & Judex noſter, cum virginem ſuam ſibi dicatam, & ſanctitati ſuæ deſtinatam jacere cum altero cernit, quam indignatur & iraſcitur? Et quas pœnas inceſtis ejuſmodi conjunctionibus comminatur?* Porro ſi majus crimen eſt Virginum propoſitum ſuum violantium, ſecundum S. Cyprianum, & majus meritum eſt earumdem virginitatem ſuam Sponſo fideliter ſervantium.

Ante

Ante S. Cyprianum Tertullianus virginitatem prædicavit ut matrimonio potiorem; cum ait: *Virgines, in terris non nubendo, de familia Angelica deputari* (lib. 1. ad Uxorem).

Sanctus Methodius in Convivio decem Virginum totus est in commendatione Virginitatis.

Auctor libri *De vera Virginitate*, adscripti Sancto Basilio, virgines Angelis pares merito, immo Deo simillimas prædicat: multaque ad earum institutionem præcepta tradit. S. Gregorius Nyssenus idem argumentum tractavit, *Oratione de Virginitate*, nisi titulus auctorem mentitur. Sanctus Epiphanius in Expositione fidei: *Fundamentum*, inquit, *ac velut crepido quædam in Ecclesia virginitas est, quæ a plerisque colitur & observatur, & illustri quadam gloria ac prædicatione versatur.*

S. Ambrosius, *lib. de Virginibus*, totam in virginitatis commendatione vim eloquentiæ pandit. „ Non ideo, *inquit*, laudabilis virginitas, quia in Martyribus reperitur,
„ sed quia ipsa Martyres faciat. Quis autem humano eam possit ingenio comprehen-
„ dere, quam nec natura suis inclusit legibus? Aut quis naturali voce complecti, quod
„ supra usum naturæ sit? E cœlo accersivit, quod imitaretur in terris. Nec immerito
„ vivendi sibi usum quæsivit e cœlo, quæ Sponsum sibi invenit in cœlo. Hæc nubes,
„ aera, sidera, Angelosque transgrediens, Verbum Dei in ipso sinu Patris invenit & to-
„ to hausit pectore. ..... Postremo, non meum est illud, Quoniam quæ non nubent,
„ neque nubentur, erunt sicut Angeli Dei in cœlo. Nemo ergo miretur si Angelis com-
„ parentur, quæ Angelorum Domino copulantur. Quis igitur neget hanc vitam fluxis-
„ se de cœlo, quam non facile invenimus in terris, nisi postquam Deus in hæc terre-
„ ni corporis membra descendit? *Et infra*: Quid est castitas virginalis, nisi expers
„ contagionis integritas? Atque ejus auctorem quem possumus existimare, nisi imma-
„ culatum Dei Filium, cujus caro non vidit corruptionem, divinitas non est experta
„ contagionem? Videte igitur quanta virginitatis merita sint. Christus ante Virgi-
„ nem, Christus ex Virgine: a Patre quidem natus ante sæcula, sed ex Virgine natus
„ ob sæcula. Spectate aliud virginitatis meritum, Christus virgo virginis sponsus, & si
„ dici potest, Christus virgineæ castitatis. Virginitas enim Christi, non virginitatis est
„ Christus". Et infra exponens illa verba Apostoli, *Qui matrimonio jungit virginem suam, bene facit, & qui non jungit, melius facit*, hæc habet: *Illa non peccat, si nubat: hæc si non nubat, æterna est. Ibi remedium infirmitatis, hic gloria castitatis. Illa non reprehenditur, ista laudatur.* Et lib. 3. *Criminis invidia hæc est, quia suadeo castitatem. Utinam convincerer: utinam tanti criminis probaretur effectus. Non vererer invidiam, si efficaciam recognoscerem. Utinam potuissem revocare nupturas.*

S. Hieronymus, *lib.* 1. *adv. Jovinianum* hoc de argumento uberrime & luculentissime disserit. Exponens inter alia hæc verba Christi, *Non omnes capiunt verbum, sed quibus datum est: & qui potest capere, capiat*, hæc habet: *Proponit agonothetes præmium, invitat ad cursum, tenet in manu virginitatis bravium, ostendit purissimum fontem, & clamitat: Qui sitit, veniat & bibat, qui potest capere, capiat. Non dicit: velitis, nolitis, bibendum vobis est, atque currendum: sed qui voluerit, qui potuerit currere, atque potare, ille vincet, ille satiabitur. Et ideo plus amat virgines Christus, quia sponte tribuunt, quod sibi non fuerat imperatum: majorisque gratiæ est offerre quod non debeas, quam reddere quod exigaris.*

Legenda est ejusdem S. Doctoris *Epistola* 22. *ad Eustochium de custodia Virginitatis. Et epistola* 8. *ad Demetriadem, de Virginitate servanda.*

S. Augustinus, *lib. de sancta Virginit. c.* 13. Joviniani hæresim confodit his verbis: *Habeant conjugia bonum suum, non quia filios procreant, sed quia honeste, quia licite, quia pudice, quia socialiter procreant, & procreatos pariter, salubriter, instanter educant, quia thori fidem invicem servant, quia Sacramentum connubii non violant. Hæc tamen omnia humani officii sunt munera, virginalis autem integritas, & per piam continentiam ab omni concubitu immunitas, angelica portio est, & in carne corruptibili incorruptionis perpetuæ meditatio. Cedat huic omnis fœcunditas carnis, omnis pudicitia conjugalis. Illa non est in potestate: illa non est in æternitate. Fœcunditatem carnalem*

non

*berum arbitrium: pudicitiam conjugalem non habet cœlum. Profecto habebunt
quid præter cæteros in illa communi immortalitate, qui habent aliquid jam
in carne. Unde mirabiliter desipiunt, qui putant hujus continentiæ bonum non
rium propter regnum cœlorum, sed propter præsens sæculum.*

. sic Virgines alloquitur: „ Sequimini Agnum quocumque ierit. Quo ire pu-
nunc Agnum? Quo nemo eum sequi vel audeat, vel valeat, nisi vos Virgi-
uo putamus eum ire? In quos saltus & prata? Ubi credo sunt grandia gau-
on gaudia hujus sæculi vana, insaniæ mendaces, nec gaudia qualia in ipso
Dei cæteris non virginibus erunt, sed a cæterorum omnium gaudiorum sor-
cta. Gaudium Virginum Christi, in Christo, cum Christo, post Christum,
ristum, propter Christum. Gaudia propria Virginum Christi, non sunt eadem
rginum, quamvis Christi.

istola 143. *ad Julianum*, his verbis nobilem illam matronam compellat: „ O-
datum, & omne donum perfectum, sicut dicit Apostolus Jacobus, desursum
escendens a Patre luminum. Hinc ergo & sancta virginitas, qua te filia vo-
m gaudentemque vicit, natu posterior, actu prior; genere ex te, honore ante
ætate subsequens, sanctitate præcedens: in qua etiam tuum esse cœpit, quod
esse non potuit. Illa quippe carnaliter non nupsit, ut non tantum sibi, sed
m tibi, ultra te spiritualiter augeretur: quoniam & tu ea compensatione major
es, quod ita nupsisti ut nasceretur.

Epistola 179. ad Probam. *Quis verbis explicet? quis digno præconio prosequatur,
incamporabiliter gloriosius atque fructuosius habeat ex vestro sanguine feminas Vir-
Christus, quam viros Consules mundus? Nam volumina temporum si magnum at-
præclarum est nominis dignitate signare: quanto est majus atque præclarius cordis
orporis integritate transcendere? Magis itaque gaudeat puella nobilis genere, nobilior
itate, quod sit per divinum consortium præcipuam in cœlis consecutura sublimita-
, quam si esset per humanum connubium prolem propagatura sublimem. Generosius
ne elegit Aniciana posteritas tam illustrem familiam beare nuptias nesciendo, quam
tiplicare pariendo, & in carne jam imitari vitam Angelorum, quam ex carne nume-
adhuc augere mortalium. Hæc est uberior fœcundiorque felicitas, non ventre gravc-
re, sed mente grandescere; non lactescere pectore, sed corde candescere; non visce-
us terram, sed cœlum orationibus parturire. Dominarum igitur honore dignissimæ filiæ,
fruamini in illa quod defuit vobis, perseveret usque in finem, adhærens conjugio quod
habet finem.*

Denique libro *de Bono Conjugali*, cap. 25. *Virgines*, inquit, *integritatem ipsam Deo
antes, multo maxime commonemus, ut tanta norint humilitate tuendum esse quod in
rra interim vivunt, quanto magis cœli est quod noverunt. Nempe scriptum est: Quan-
major es, humilia te in omnibus. Nostrum est de magnitudine earum aliquid dicere:
larum est de magna humilitate cogitare*. Ex quibus colligitur, statum sanctæ virgi-
tatis præstantiorem esse apud Deum statu matrimonii: & Hæreticos postremi sæcu-
, qui vota impugnant, Scripturæ sacræ, & Traditioni Apostolicæ repugnare.

Lege Theodoretum, *lib.* 5. *Hæreticarum Fabularum c.* 24. & S. Joannem Chrysosto-
um, *lib. de Virginitate*, Tomo. 4. Operum ipsius. Lege & Sanctum Athanasium, *lib.
e Virginitate*, Tom. 1. S. Ephrem Syrum in Sermone *de Virginitate*, Sanctum Isido-
um Pelusiotam, *lib.* 5. *Epist.* 218. S. Fulgentium Epistola 3. ad *Probam*, in qua in-
er alia hæc habet, cap. 9. „ Utriusque rei congrua discretione momenta pensantes
, tantum dicimus a sanctis nuptiis, ubi nubunt qui se continere non possunt, sanctam
, virginitatem merito potiore distare, quantum distant a bonis meliora, ab humilibus
, celsa, a terrenis cœlestia, a beatis beatiora, a sanctis sanctiora, a mortali connubio
, immortale connubium, a carne spiritus, ab infirmitate virtus, a fœtu transititiæ pro-
, lis permansuri germinis fructus, a perturbatione tranquillitas, a bono quod est cum
, angustia momentaneum, melius quod est cum lætitia sempiternum. *Et cap.* 10. Nec
, dubitamus dicere, tantum a sancta virginitate carnis & spiritus fidelium conjugato-
„ rum (licet a Deo concessum) infirmæ mortalisque carnis hujus distare concubitum,
„ quan-

„ quantum similitudo pecorum ab imitatione discernitur Angelorum, *&c.* " Lege adhuc ex Græcis Patribus Antiochum, *Homilia* 21. *de Virginitate*, Tom. 1. Bibliothecæ Patrum Græco Latinæ, & Sanctum Joannem Damascenum, *lib.* 4. *Fidei Orthodoxæ*, *cap.* 25. E Latinis vero B. Adhelmum Anglicanum Episcopum, lib. *de Laudibus Virginitatis*, Tomo 3. Bibliothecæ Patrum Parisiensis Editionis.

Oppones auctoritatem Sancti Augustini, lib. *de bono conjugali cap.* 21. dicentis: *Non est impar meritum continentiæ in Joanne, qui nullas expertus est nuptias, & in Abraham qui filios generavit.* Sed majoris virtutis majus est meritum: Virginitas itaque non est potior virtus castitate conjugali.

Respondeo ex ipso Sancto Augustino, *lib. de bono conjugali*, cap. 21. Quod *Joannis cœlibatus, & Abrahæ connubium pro temporum distributione Christo militarunt; sed continentiam Joannes etiam in opere, Abraham vero in solo habitu habebat.*

Oppones secundo. Ex virtute pendet laus ejus qui virtute præditus est: si igitur virginitas conjugali continentiæ anteponeretur, quamlibet virginem præ qualibet conjugata laudandam esse, utpote majoris apud Deum meriti, consequens esset: quod cum falsissimum sit, colligitur virginitatem non esse conjugio anteponendam.

Respondet S. Thomas, licet virginitas melior sit ac præstantior continentia conjugali, posse tamen conjugatum esse virgine meliorem duplici ratione. Primo quidem ratione ipsius castitatis, si conjugatus magis animo paratus sit ad servandam, si opus esset, virginitatem, eo qui reipsa virgo est. Unde Sanctus Augustinus virginem instituens lib. *de bono conjugali*, *cap.* 28. jubet ut dicat: *Ego non sum melior quam Abraham, sed melior est castitas cælibum quam castitas nuptiarum. Quod enim nunc ago, ille melius egisset, si tunc agendum esset. Quod autem illi egerunt, sic ego nunc agerem etiam, si nunc agendum esset.* Secundo quia forte insigniori aliqua virtute conspicuus est, qui virgo non est. Quamobrem sanctus Augustinus, *lib. de sancta Virginitate*, *cap.* 44. ait: *Unde scit virgo, quamvis sollicita quæ sunt Domini, ne forte propter aliquam sibi incognitam mentis infirmitatem nondum sit matura martyrio, illa vero mulier cui se præferre gestiebat, jam possit bibere calicem Dominicæ Passinis?*

Virginitatem majori veneratione prosecuti sunt Ethnici, quam Hæretici mulierosi: licet hanc virtutem naturæ viribus imparem agnoverint. Qua de re sanctus Joannes Chrysostomus in Tractatu, *Quod Canonicæ* * *viris cohabitare non debeant*, ita scribit: *Inter Græcos sane quidam, licet pauci, ita philosophati fuerunt, ut opum essent contemptores, & iram vicerunt. Virginitatis autem flos nullo modo apud illos floruit, in quo semper concesserunt nobis primam dignitatem, ingenue fatentes rem supra naturam esse, & non humanam; & eapropter omnibus Gentibus summæ admirationi fuimus.* Hæretici autem nostræ ætatis nullo in pretio sanctam virginitatem habent, quæ Christo oppignoratur: nullæ apud eos consecrationes Virginum in primæva Ecclesia tam frequentes; nulla votorum religio. Veram Ecclesiam apud se esse gloriantur, & nullam Ecclesiæ veteris speciem servant. Reformationem clamarunt, & licentiam effrænem invexere. Monachis a sacris Virginibus claustra reserare, suas a Christo sponsas abstrahere, suos ab Ecclesia abducere Sacerdotes, gestiebant illorum Patriarchæ: cum ipsi prius castitatem, pœnitentiam, mortificationem corporis, omniaque virtutum austeriorum officia ejurassent, quæ ab Apostolicis temporibus viros sanctissimos in Ecclesia Catholica pepererunt. Joviniano certe similiores quam Paulo Reformatores illos, fratres nostri segreges fatebuntur, si eorum Fidem, Moralem, Disciplinam, prædicationem, vitam, cum Fide, Morali, prædicatione, disciplina, & vita Apostolorum, ac Virorum Apostolicorum, absque præjudicio & studio partium contulerint.

*Idest, regulares feminæ.

HIS, CHRISTE JESU, Fili Dei vivi, qui neminem vis perire, qui Sanguinem tuum pro omnibus fudisti, precamur humillime ut lumen infundas, quo hæc videant; ut velamen auferas e cordibus eorum; ut dispersos congreges in unum; Tibique Virginum Sponso, in vera Ecclesia quæ Virgo est, nobiscum servire, in unitate fidei & charitatis concedas: cui cum Patre, & Spiritu Sancto laus perennis, & numquam intermoritura dilectio.

AP-

APPENDIX
AD NOTAS
JOANNIS DOMINICI MANSI.

De confessione auriculari ex facto Nectarii non improbanda.

Cum tota excurrere Basnagii spissa volumina per tempus nondum licuisset, fugit me tunc, cum res poscebat, assertio illa heterodoxi scriptoris in qua auricularem, quam vocant, Latinorum confessionem impugnat. Audiamus illum pro sententia differentem sua. Nectarius Constantinopolitanus Patriarcha suasore Eudæmone quodam Presbytero pœnitentiarum publicum in Ecclesia Constantinopolitana expunxit, permisitque unumquemque pro arbitrio & pro animi sui conscientia ad sacramentorum communionem accedere. De historiæ hujus veritate non est quod ambigamus, Basnagio judice, cum Socrates tenere se illam affirmet ex eodem Eudæmone, consilii hujus suggestore. Quæ vero hinc heterodoxus inferat, auscultemus: Pœnitentiarum amovere, integrumque fidelibus relinquere ut conscientia singuli sua consulta accedant, abstineantque a Sacramentis, quid est aliud quam confessionem criminum abolere? Id vero numquam Nectarius commisisset, si ab ipsis Apostolis institutam ex Christi mandato nosset. Demus tamen Nectarium haud satis observasse divinum præceptum; cur successor ejus S. Chrysostomus non statim emendavit erratum? Nec pietas illi utique, nec scientia deerat; morem tamen a decessore suo inductum retinuit, ut ex Socrate deducitur H. E. lib. 5. cap. 19. qui narranti sibi Eudæmoni suggestum a se Nectario Consilium reposuit: *Consilium tuum, o Presbyter, utrum Ecclesiæ profuerit, an non, Deus viderit. Cæterum ansam ex eo singulis datam esse, video ut delicta sua invicem amplius non coarguant.* Ita Socrates loquebatur quo tempore Chrysostomus jam obierat, vixque hæc valerent si remotum a Nectario pœnitentiarium Chrysostomus restituisset.

Nec dixeris abolitam a Nectario pœnitentiam publicam, non vero criminum occultam. Quis enim credat Chrysostomum (nequid de Nectario dixerim) subductum tolerasse morem ab ipso exordio in Ecclesia receptum ut publica crimina publica pœnitentia expiarentur? Profecto in Conc. Constantinopolitano VI. cap. 87. in adulteros publicæ pœnæ decernuntur. Regulæ etiam pœnitentiales, a Methodio Constantinopolitano constitutæ, pœnitentiæ publicæ leges assignant.

Erat igitur pœnitentiarius excipiendæ confessioni occultæ destinatus. Sunt equidem qui putent illum tantummodo Presbyterum, *qui agendæ pœnitentiæ præpositus erat*, loco cedere jussum, abrogatamque confessionem illam publicam criminum occultorum religione præpostera alicubi invectam; Sozomenus enim lib. 7. cap. 16. testatur: *Molestum ab initio visum est Sacerdotibus tamquam in theatro circumstante totius Ecclesiæ multitudine crimina sua evulgare. Itaque ex Presbyteris aliquem qui vitæ integritate spectatissimus esset & taciturnitate & prudentia polleret, huic officio præfecerunt, ad quem accedentes ii qui deliquerant actus suos confitebantur.* Occultam ergo confessionem occultorum criminum haberi mos erat. Hæc Basnagianorum argumentorum summa. Quid his reponet orthodoxus?

Matrona quædam pœnitentiario Presbytero pro confessione delicta sua singillatim exposuit, a quo jussa est *jejuniis, & orationibus vacare, quo una cum delictorum confessione opus etiam pœnitentiæ conveniens ostenderet.* Iterum aliud facinus confessa est, stupra nempe & turpem cum Diacono consuetudinem. Id cum dixisset pœnitentiario Diaconus quidem ab Ecclesia ejectus est: populo vero tum ob rei indignitatem, tum ob creatam ex eo crimine in Ecclesiam suam infamiam commoto visum est, Eudæmone Presbytero apud Nectarium Patriarcham auctore, pœnitentiarium Presbyterum *expungere*. Hæc tota Socratis narratio. Ex ea vero auricularis confessio qualis apud nos

obtinet illustri documento adstruitur. Negat Basnagius geminumque statuit discrimen nostram inter & Constantinopolitanam illam confessionem. Horum est alterum de admissis in corde peccatis, & flagitiis opere non consummatis, quæ sane auribus pœnitentiarii nequaquam committi olim consuevisse opinatur, (quod est nostro mori oppositum apud quos delicta omnia cordis operisve pœnitentiario exponuntur) alioqui enim, ait, non unicus tantummodo Presbyter in urbe tota; sed plures muneri illi destinandi fuerant. Nec sane Eulogius ille, Presbyter, de quo Sozomenus lib. 7. cap. 28. cœlesti lumine collustrandus fuisset ut concepta in mente fidelium delicta nosceret arceretque venientes ad Sacramenta; illa enim delicta prius ex confessione nosset. Discrimen aliud inter nostram veteremque illam exomologesim statuit Basnagius in pœnam a Sacerdote pœnitentiario inflicta reis crimina sua accusantibus; apud nos enim occultis criminibus mulcta plane occulta injungitur; cum vicissim Græca illa mulier quamvis arcana sua clam referans taciturno Sacerdoti, eas dare pœnas coacta sit, quæ in hominum oculos incurrebat.

Duplex tamen hoc discrimen veterem inter nostramque confessionem vel minimum est, vel nullum. Tanta est enim inter utrumque morem affinitas, ut si quæ est discrepantia non quidem rei diversitatem, sed ritus aliquam immutationem inferat. Cæterum delicta omnia cordis operisve pro confessione exposuisse veteres eodem ipso exemplo Eulogii quod pro se Basnagius ingessit, demonstratur. Hinc enim discimus pravas cogitationes subjiciendas tunc fuisse pœnitentiæ, qua expiati fideles Sacramentorum consortes fierent. Hujus vero pœnitentiæ, perceptioni Sacramentorum præmittendæ, nonne facta apud Sacerdotem exomologesis portio habebatur? Quid veteres pœnitentiales libri quibus fori pœnitentialis leges præscribuntur; nonne conceptis mente peccatis mulctas suas edicunt? Unum sit pro reliquis Bedæ pœnitentiale in mea Conciliorum collectione: *Si osculatur Sacerdos feminam per desiderium XX. dies pœniteat*. Antiquior Beda Egbertus ante medium sæculi VIII. scribens in pœnitentiali apud Morinum hanc criminum confessionem fieri mandat: *Nimis peccavi in cogitationibus nefandissimis delectando eis, & consentiendo illis & meditando atque disponendo in sensu & in memoria atque voluntate mea, qualiter explere potuissem opera, quæ male cogitabam*. Sed & his omnibus antiquior, quin & Græcus scriptor, & quod plus est, Constantinopolitanus Patriarcha sæculi VI. hæc mandat exquiri ab eo, qui peccata sua expositurus veniet: *Si de hæresi ipsum cogitatio cœpit, sive invidia, & mali accepti recordatione adversus aliquem laborat*. His itaque firmiter constitutis non est cur rem ipsam cavilletur Basnagius, qui fieri potuerit interrogans, ut unus tam multis quot numerabat urbs frequentissima sufficeret. Id ego quidem ignoro; satis est mihi rem ita peractam, quidve mos tulerit demonstrasse. Profecto nec adeo facile conciperemus ut opere completa peccata omnia, quotquot urbs, populo & flagitiis refertissima, perpetrabat, unicus e Sacerdotibus delectus Presbyter auscultaret, & expediret apta singulis pœnitentia assignata. Enodet Basnagius nexum suum, nosque pariter nostrum explicabimus. Forte unus ille Sacerdos publicæ pœnitentiæ excipiendæ assignabatur, permissa interim Sacerdotibus in urbe reliquis arcana peccata pro confessione auscultandi. Eulogii vero exemplum nihil moror; gratulor tamen vel unum hoc prodigium critici nostri approbationem obtinuisse, cum alia fere omnia rejecerit. Cæterum improbos illos, quemadmodum Eucharistiæ sanctitas non continebat ne ad sancta non sancti accederent; ita nec tanta eorum fuit erga pœnitentiæ Sacramentum religio ut delicta sua omnia seu diligenter investigarent, seu investigata fideliter Sacerdoti exponerent; quare non referata sibi crimina nonnisi revelante numine nosse Eulogius potuisset.

Publicam pœnitentiam pro criminibus non publicis olim impositam ultro agnoscit P Alexander; apud nos vicissim publica publice, occulta occulte expiantur. In ritu va riatum est, res eadem utrimque. Quid si & veteres quasdam Ecclesias consuetudinem eamdem, quam nos hodie, tenuisse demonstravero? Utraque pagina arcanam hanc s tisfactionem offert Capitulare S. Theodori Aurelianensis a Baluzio vulgatum, lege dumque apud Labb. Conc. Tom. IX. pag. 198. edit. Venet.

Nunc ad Nectarium regrediendum est, quo unico documento auricularem Latinor

con

m ab Apostolica divinaque institutione plane alienam fuisse do
id ratione conficere se posse ille arbitratur? Quia, inquit, Nectarius null
et ut confessionum excipiendarum munus ab Ecclesia subduceret, si mol
iginem apostolicam nosset. Doctior etiam, qui Nectario successit Chrysostomus
ariatum nosset ab apostolico more continuo revocasset. Quid inde inferas? Er-
cularis confessio ab Apostolis non est; nego, pernego. Ea forte persuasio sede-
ctario, sederat & Chrysostomo, numquid propterea hanc ipsam Ecclesiæ fidem
erimus? S. Cyprianus cum Africanis Episcopis fere omnibus, itemque cum reli-
appadociæ Episcopis baptizatos ab hæreticis iterum baptizandos, si venissent ad
siam, censuit; erat id contra Apostolicum institutum ex mea & omnium ortho-
rum sententia. Opinatur quidem Basnagius secessionem hanc ab Apostolorum in-
to Cornelio quam Cypriano imputandam. Demus id osori Romanorum Pontifi-
; vel Cyprianus tamen, vel Cornelius a vero exorbitaverit; meum tamen argu-
ntum utrinque recurrit. Quemadmodum igitur errari a Cypriano Corneliove potuit;
a Nectario atque Chrysostomo cur pari errore aboleri vetus institutum non potue-
?

Ut vera tamen fatear, mihi semper probabilis visa est Petavii sententia, qui de su-lata publica criminum pœnitentia Nectarii factum illud exponit. Sozomenus enim H. E. lib. VII. cap. 16. varium in pœnitentia fontibus danda ritum enarrat; totum illum ritum explicat, quem servari mos erat Romæ in publicis pœnitentibus excipiendis & cum Ecclesia reconciliandis. Ibi enim stabant pœnitentes in constituto sibi loco, tristi corporis habitu distincti. Coram Episcopo, audiente Ecclesia universa, singulorum delicta promebantur, & ab eodem Episcopo pœnitentiæ modus suus singulis imponebatur; quo demum ab illis seorsum persoluto, tunc demum reliquo Ecclesiæ populo pœnitentes illi sociabantur. Loco hujus Romani ritus aliam servatam agendi rationem a Constantinopolitana Ecclesia addit Sozomenus; ut nempe pœnitentiarius Presbyter deligeretur cui peccata singuli sua proderent, idemque pœnitentiam singulis suam definiret. Res est igitur ibi apud historicum de pœnitentia publica, non de privata & arcana criminum exomologesi, quamvis & Constantinopoli etiam publica peccata uni singulari homini expromere mos esset remotis arbitris; cum vicissim apud Romanos universa Ecclesiæ multitudo simul confiteretur. Hunc vero pœnitentiarium amovens Nectarius, publicam criminum exomologesim sustulit, occulta tantummodo & arcana relicta. Nec id merito factum a Nectario judico; sed tunc comprobatum a viris gravioribus & usu rerum probatioribus intelligo ex dicto Sozomeni, qui Eudæmoni Presbytero ejus consilii apud Nectarium suasori ait: *Consilium tuum, o Presbyter utrum Ecclesiæ profuerit, an non, Deus viderit.*

Tentasse Nectarium quidquam in publicam pœnitentiam negat Basnagius, suggerens septimo Ecclesiæ sæculo exempla publicæ pœnitentiæ in Ecclesia Constantinopolitana perseverantis. Verum & mihi pariter perfacile esset parilibus adductis exemplis demonstrasse, nec ab arcana criminum confessione ab Ecclesia illa per ea sæcula cessatum fuisse. Quare siquid probaret Basnagii argumentum; nihil quidquam in Sacramento pœnitentiæ administrando motum a Nectario convinceremur. Profecto confessiones illæ, quas sibi proponit Joannes Jejunator, sæculi VI. scriptor Constantinopolitanus Patriarcha, nonnisi arcanæ confessionis argumentum exhibent. Mandat enim ille a Sacerdote pœnitentiario statui coram altari reum delicta sua confessurum: monet pluribus instari apud eumdum reum ut revelet & declaret coram SS. Angelis, nihilque celet eorum, quæ ab eo clam facta sunt velut si Deo occulta cordium cognoscenti confiteretur. S. Nicephorus qui patriarchalem Constantinopolitanam sedem paulo post exordium sæculi IX. occupabat non obscurum istud arcanæ confessionis documentum præbet can. XXVIII. collectionis a Cotelerio primum vulgatæ, & in meo Concilior. Suplem. Tom. I. pag. 810. insertæ. *Eos qui occulta delicta confitentur debet quidem a communione arcere qui eorum suscipit confessionem δεχόμενον ἐξομολόγησιν, non tamen impedire, quin Ecclesiam ingrediantur, neque ipsos ipsorumque res traducere, sed leniter eos admonere ut pœnitentiæ & orationi insistant, necnon pœnitentiam illis convenientem juxta uniuscujus-*

que

que propositum moderari. Quandoquidem igitur sæculis Nectario posterioribus tam publica criminum exomologesis, quam privata & arcana in Ecclesia Constantinopolitana sese prodierint; inferri ex his posse arbitror invectam a Nectario disciplinam, sive illa canonicam & publicam, sive privatam confessionem abrogaverit, tandem cessasse, veteremque disciplinam a Græcis tandem revocatam postliminio rediisse, neque tandem valere plurimum illud quod tanto operis nisu molitus est Basnagius, ad subruendam Latinorum auribus insusurratam confessionem.

Finis Sæculi quarti, Tomique octavi.

I

RERU

Quæ

Æ *Quivocatio*
Aisulphu
Alexander
Frassen calumnii
adversus eumde
Antiochenum Con
tiochenos Can
Appellationum j
si institutum
Romanam se
appellandi fa
nis, &c. qu
dei liceat a
sia Orienta
latio Eusta
triarchæ C
lidonii, *i*
S. Grego
desumptu
tiones,
Arius. A
ibid. E
nicæni
tius A
Arimine
mine
Arnobi
& c

B

N D E X

M PRÆCIPUARUM,

in hoc octavo Tomo continentur.

A

mnis illicita, 524. 530. *& seq.*
Longobardorum Rex a Pippino victus, & subactus, 10.
(Natalis) Dominicanus, Parisiensis Theologus & Professor, a Cl.
& critica vindicatus, 218. *Vid.* FRASSEN & *totam Dissertationem editam.*
ilium. Utrum Canones Antiocheni ab Ecclesia recepti sint, 25. An-
ces ejusdem Synodi fœtus non esse verisimile est, 29.
ad sedem Romanam unde derivatum, 44. Utrum a Synodo Sardicen-
t. vel confirmatum, 47. Appellationes ab Episcopis depositis factas ad
em judicandi potestas Romano Pontifici asserta & vindicata, 52. Utrum
ultas ad Romanam sedem tam inferioribus Clericis, Presbyteris, Diaco-
m superioribus seu Episcopis competat, 64. *& seq.* An in solis causis fi-
pellare, *ibid.* Appellationum usus ad Romanam sedem frequens in Eccle-
n 55. & in Occidentali, 64. Varia Appellationum exempla, *ibid.* Appel-
hii Sebasteni, 55. S. Joannis Chrysostomi, 56. Eutichetis, 59. Flaviani Pa-
mstantinopolitani, 64. S. Theodoreti Episcopi Cyri, 62. Cælestii, 60. Che-
dl. Contumeliosi, 65. Saloni & Sagitarii, *ibid.* Appellationes Episcopales a
o M. judicatæ, *ibid.* Argumentum pro Appellationibus ex Cæciliani causa
n, 64. Ecclesiæ Africanæ sententia & Disciplina circa Episcoporum appella-
n.
na hæresis a quibus suscitata, 347. Ariani refelluntur ex Scripturis sacris,
Traditione, 410. 419. Arianorum argumentis respondetur, 358. Patres Ante-
rianis non favent, 367. Methodius Arianis non patrocinatur, 369. Lactan-
anorum causam non juvat, 370. Arnobius & Ariannorum errores alienus, 371
Concilium, Ariminenses Patres Arianorum frande decepti, 133. Utrum Ari-
s Concilii Patres in hæresim lapsi fuerint, *ibid.*
Utrum Arianis & Socinianis patrocinatus sit, 371. Arnobii errores de anima
alterius vitæ suppliciis, *ibid.*

B

ndellus & liber ejus Apologia S. Hieronymi inscriptus, 392. Blondellus in Epi-
opus iniquus, *ibid. & seq.* a quibus impugnatus, *ibid.* Nullum Episcopatum in-
& Presbyteratum discrimen Blondellus agnoscit, *ibid.* Blondelli Argumenta ex
ptura petita Episcoporum supra Presbyteros eminentiam impugnantia diluuntur,
. Respondetur objectioni Blondelli ex Epistola S. Polycarpi & ex forma regiminis
lesiastici desumpta, 420. Objectiones Blondelli ex SS. Ignatio & Justino dissipantur,
r. Objectio Blondelli ex Epistola Viennensis & Lugdonensis Ecclesiarum arcessita e-
rtitur, *ibid.* Blondello non favet S. Irenæus, 423. Blondello non patrocinatur Cle-
ens Alexandrinus, 424. Tertulliani auctoritate abutitur Blondellus, 425. Blondellus
riginem in alienum sensum detorquet, *ibid.* Romanum Clerum & Sanctum Cypria-

num

num in partes suas trahere frustra conatur Blondellus, 427. Eusebius Cæsareensis Blondello non suffragatur, 432. S. Hilarius causam Blondelli non juvat, 433. S. Basilius & Ambrosiaster a Blondelli errore alieni sunt, 434. Auctori Quæstionum veteris & novi Testamenti alienum sensum Blondellus affingit, *ibid.* & *seq.* S. Hieronymum non intellexit Blondellus, 437. S. Augustini mentem Blondellus non est assecutus, 443. Solvitur objectio Blondelli ex Liberato & Eutichio Alexandrino petita, 444. Nullum causæ Blondelli præsidium accedit ex eo quod Episcopi Presbyteros olim vocarent Compresbyteros & Collegas, 446. Quemlibet Presbyterum Potestatem habuisse Presbyteros & Diaconus creandi, probare frustra conatur Blondellus, 447. Presbyteros absque nova consecratione Episcopos constitutos non probant Historiæ, Sacramentaria, aliaque Ecclesiæ Scoticæ & Britannicæ monumenta a Blondello allata, 451. & *seq.*

C

Calvinistæ vere Schismatici, 443. Suam ab Ecclesia Romana secessionem Calvinistæ excusare nulla ratione possunt, *ibid.* & *seq.* *Calvinistica* doctrina sibi ipsi contraria, 345.

Carolus Magnus, & ejus in Ecclesiam Romanam beneficia, zelus & donationes, 9.

Chorepiscopi qui sint & quare ita dicti, 461. Chorepiscoporum officia, *ibid.* & *seq.* Utrum Chorepiscopi vi ordinationis suæ fuerint mere Presbyteri, an Episcopi, *ibid.* & *seq.* Chorepiscopi duplicis generis, 464. Utrum Chorepiscopatus sit ordo sacer, 466. & *seq.* Quando Chorepiscoporum Ordo fuit extinctus, *ibid.* & *seq.* Quare Chorepiscoporum Ordo per Canones & Regum Capitularia prohibitus, diu adhuc superstes fuit, 468.

Christus Mosi anteponendus, 352. Christus Angelis longe præstantior, *ibid.* Ex Scripturis demonstratur Christum Deum esse Nomine, 348. & *seq.* Nativitate, 413. Natura, 353. Potestate, 355. Professione, *ibid.* Dœmones Christum esse Filium Dei vel inviti confessi sunt, 352. Christum verum esse Deum agnoscit Clemens Romanos, 356. Eidem doctrinæ attestatur S. Ignatius Martyr, *ibid.* Athenagoras idem sentit, *ibid.* S. Irenæus ejusdem Traditionis testis, 342. Catholicum de Christi Divinitate dogma æquæ asserit Clemens Alexandrinus, *ibid.* Dionysius Romanus Pontifex; eidem Fidei testimonium prohibet, 357. S. Dionysius Alendrinus eamdem tradit doctrinam, *ibid.* Tertullianus Christi divinitatem propugnat, *ibid.* S. Cyprianus Christi divinitatis assertor, *ibid.* Minutius, & Arbonius idem profitentur, *ibid.* Lactantius Christi divinitatem confirmat, 358. Utrum Verbum divinum animam & mentem rationalem assumpserit; an vero in Christo Verbum fungatur vice animæ & mentis humanæ, 607. & *seq.* Ea quæstio ex Scripturis & Patribus dijudicata, *ibid.* Qui Christi Domini Fratres in Evangelio dicantur, 515. Fratres Christi Domini fuisse S. Joseph ex priori conjuge filios, veterum Patrum plures senserunt, 516. Hæc sententia est apocrypha, *ibid.* non est tamen fidei contraria, *ibid.* & *seq.*

Concilium- Conciliorum Provincialium Auctoritas suprema in causis simplicium Presbyterorum, non in causis Episcoporum, 48. 64. Ex Epistola Siricii Pont. Max. non recte colligitur supremam fuisse Conciliorum Provincialium auctoritatem, 76.

Constantinopolitana I. Synodus seu Oecumenica secunda, a quo convocata fuerit, 157. Constantinopolitanum Symbolum quare in Chalcedonensi Concilio ab Ægyptiis Episcopis explosum, 159. Quid Symbolum Constantinopolitanum Nicæno addiderit, 161. Unde additio vocis *Filioque* ad Symbolum Constantinopolitanum, *ibid.* Utrum a Damaso facta sit in Concilio Romano, *ibid.* De tempore hujus additamenti, 162. & *seq.* Symbolum Constantinopolitanum in Galliis cantari solitum, *ibid.* Hæc verba *Filioque* ex Symbolo Constantinop. expungi jubet Leo III. 163. Quare, *ibid.* Constantinopolitanum Symbolum cum additione harum vocum, *Filioque*, in Lugdunensi II. ac in *Florentina* Synodis a Græcis & Latinis receptum, 165.

Constantinus Magnus. Utrum Constantinus urbes & Provincias, aut Romanam saltem ci-

civitatem sedi Apostolicæ donaverit, 1. Edicti Donationis Constantini suppositionis notæ, *ibid.* & *seq.* Donationis Constantinianæ falsitas invicte demonstratur, 3. Utrum Constantinus Sardiniæ insulam Romanæ Ecclesiæ dono dederit, 18. Quid Arcis Romani Imperii nomine Romanis Pontificibus a Bostantino concessæ intelligendum sit, 19. Constantiniana Basilica quæ sit. *ibid.* Qui primum donationis Constantinianæ meminerint, 20. Quis Donationem Constantinianam supposuerit, 22.

D

DEfuncti. Utrum sit aliquis Defunctorum locus in quo possint Ecclesiæ orationibus juvari, 472. Utrum Ecclesiæ preces *Defunctis* fidelibus prosint, *ibid.* & *seq.* *Vid.* Purgatorium. Hæretici fatentur, veteres Patres, preces & oblationes pro Defunctis approvasse & frequentasse, 499. & *seq.* Fieri non potuit ut Ecclesia in eo dogmate erraverit, vel ex errore ortum duxerit ejus consuetudo preces & sacrificia offerendi pro Defunctis, *ibid.* Ecclesiæ praxis orandi pro Defunctis non fuit Protestantibus causa legitima separationis ab Ecclesia Romana, 500. Quo sensu Ecclesia Deum orat ut justorum Defunctorum animæ de morte æterna liberentur, 597. Ex Ecclesiæ precibus pro Defunctis recte Purgatorium colligitur, 508. Istius vis argumenti contra Hæreticos defenditur, *ibid.* & *seq.*

E

ECclesia. Ecclesiam toto orbe diffusam esse probatur ex Scriptnra, 319. Ex Patribus Græcis & Latinis, 321. & *seq.* Ecclesia peccatores complectitur, nec eorum criminibus violatur, 324. & *seq.* Ecclesia numquam defecit, nec defectura est, 328. Ecclesia visibilis est, *ibid.* Ecclesia deficere non potest, quare, 330. Schismatis rei sunt quicumque ab Ecclesia se separant, *ibid.*

Episcopi. Appellationes de Episcoporum causis ad Romanam Sedem, 47. & *seq.* Ecclesiæ Africanæ Disciplina circa Episcoporum appellationes, 7. & *seq.* Episcopos jure divino Presbyteris esse superiores probatur ex Scriptura, 393. Ex Traditione ab Apopolis ad nos derivata, *ibid.* Episcoporum supra Presbyteros eminentia asseritur ex S. Ignatii Martyris Epistolis, 399. Ex Episcoporum successione in Ecclesia Antiochena, 404. Ex Alexandrinæ Ecclesiæ Traditione, *ibid.* Catholicum Dogma roborat Traditio Ecclesiæ Hierosolymitanæ, 406. Ejusdem dogmatis assertor S. Epiphanius, 408. Ecclesia Romana Catholicæ veritatis confirmatrix, *ibid.* & *seq.* Eidem assertioni suffragatur Traditio Ecclesiæ Africanæ. 410. Episcopornm supra Presbyteros auctoritati favet Traditio Ecclesiæ Gallicanæ, 414. Et Ecclesiæ Hispaniensis, *ibid.* Episcoporum eminentia ex ordinationibus Presbyterorum, Chorepiscopis prohibitis, demonstratur, *ibid.* Argumenta Blondelli ex Scriptura petita, Episcoporum dignitatem, honorem, gradum impugnantia afferuntur, & diluuntur, *ibid.* Blondelli momenta ex Traditione & ex forma regiminis Ecclesiastici desumpta solvuntur, 406. & *seq.* *Vid.* Blondellus. Apostolicis temporibus Episcopatnm a Presbyteratu distinctum esse ostenditur, 410. 429. & *seq.* Episcoporum auctoritas a Christo collata, 406. & *seq.* Summa Ecclesiastici principatus in Episcopis agnita, *ibid.* Ordinandi potestas divino jure soli Episcopi competens, *ibid.* & 429. Parem dignitate & honore Episcopo Presbyterum asserere, hæresis est, 408. In pluribus Ecclesiis singuli ab Apostolis Episcopi instituti, 414. Utrum Episcopi quidam fuerint a Presbyteris electi & ordinati, 445.

Felix.

F

Felix. Utrum Felix in Sedem Romanam Liberii loco intrusus legitimus Pontifex fuerit, 125. An ab Arianis, an a Catholicis Felix Roma ejectus fuerit, 127. Felix Diaconus a Felice Papa & Martyre distinguendus, 129.

Fluvianus Constantinopolitanus Patriarcha, & utrum de sententia in se lata ab Episcopis Ephesini Latrocinii ad S. Leonem appellaverit, 60.

Francorum Regum in Ecclesiam Romanam beneficia, dona, protectio, 9. Francorum invicta fortitudo, 10.

Frassen (Claudii) Ordinis FF. Minorum, Parisiensis Thologi Disquisitiones Biblicæ & Criticæ in F. Natalem Alexandrinum, 218. Injuriæ & convitia F. Claudii Frassen Historiam Ecclesiasticam F. Natalis Alexandri petentia repulluntur, 219. Convitia F. Frassen Alexandrinam de Vulgata Scriptura Sacræ versione Dissertationem consputantia abstergentur, *ibid.* Calumniæ Frasseni Doctrinam P. Natalis Alexandri de Vulgata Editione Latina diluuntur, 226. Alexandri observatio in versum XV. capitis III. Geneseos a Frasseni Critica vindicatur, 233. Fasseni in Catholicos Doctores convitia", *ibid.* Observatio Alexandri in versum 6. & 7. Capitis VIII. contra Frassenum defenditur, 238. In versum 24. capitis XXXVI. Geneseos Alexandri notæ a Frasseni Critica immunes, *ibid.* Observationis Alexandri in versum 40. capitis XII. Exodi Critica Frasseni a viris doctis improbatur, 240. Observatio Alexandri in versum 28. capitis XXXII. Exodi adversos Frassenum propugnatur, 241. Observatio Alexandri in versum 29. capitis XXXIV. Exodi contra calumnias Frasseni stat, 244. Observatio Alexandri in versum 9. & 8. capitis ultimi Numerorum ab ictibus Frasseni salva, 245. Observatio Alexandri in versum 36. capitis XXI. Libri Josue a Frasseni insultu defenditur, 248. Observatio Alexandri in versum 1. capitis IV. Libri I. Regum a Frasseno irrito conatu imperitur, 249. Observatio Alexandri in versum 24. capitis XXII. Libri III. Regum Frasseno stupente comprobatur, *ibid.* Alexandri in versum 6. capitis XVII. lib. II. Paralipomenon observationis veritas adversus Frassenum demonstratur, 252. Observationem Alexandri in versum 7. capitis XV. libri Judith, inique arguit Frassenus, 253. Observatio Alexandri in versum 4. capitis XV. libri Judith, inique arguit Frassenus, 253. Observatio Alexandri in versum 4. capitis XV. libri Esther Frassenum pseudo criticum demonstrat, *ibid.* Observatio Alexandri in versum 4. Psalmi XXXI. male Frasseno carpitur, 255. Observatio Alexandri in Versum 13. Psalmi LXVII. a Frasseni calumnia vindicatur, 258. Observatio Alexandri in versum 16. Psalmi LXXI. imperite a Frasseno notatur, 259. Observatio Alexandri in versum 17. Psalmi CIII. adversus Frassenum defenditur, 260. Alexandri observationis in versum 6. Psalmi CXXVI. Frassenus pseudo criticus, 262. Observatio Alexandri in versum 15. Psalmi CXXXI. propugnatur, 303. Observatio Alexandri in versum 4. capitis X. Proverbiorum Frassenum iniquum censorem indigitat, 265. Observatio Alexandri in versus 16. capitis XVII. & 8. ac 22. capitis XVIII. Proverbiorum a P. Claudii Frassen insultibus vindicatur, 267. Alexandri observatio in versum 3. capitis IV. libri Sapientiæ a Frasseni Critica redimitur, 268. Alexandri observationem in versum 17. capitis XII. impugnans Frassenus pessimæ fidei specimen præbet, 270. Adversus Alexandri observationem in versum 16. capitis I. Ecclesiastici insulsa Frasseni ratiocinia, 271. Observatio Alexandri in versum 15. & 16. capitis XI. Frasseni calumnias patitur, 272. Observationem Alexandri in versum 10. capitis XIV. Ecclesiastici male arguit Frassenus, 273. Alexandri observationem in versum 12. capitis XXXVIII. Ecclesiastici Fressenus impugnans Linguæ Latinæ imperitum se probat, 276. In observationem Alexandri super versum 9. capitis V. Isaiæ Frasseni spuria Critica, 274. Observatio Alexandri in versum 14. capitis VII. Isaiæ adversus Frassenum defenditur, 275. Alexandri observationem in versum 15. ejusdem capitis Frassenus inanibus verbis insectatur, 278. Obser-

servatio Alexandri in versum 14. capitis IX. Isaiæ Patrum Doctrinæ consona, 280. Observationibus Alexandri in versum 6. capitis XXVII. Isaiæ Frassenianæ Criticæ vanitas demonstratur, 281. In observationem Alexandri super versum 4. capitis LX. Isaiæ Frasseni nugæ refelluntur, 283. Alexandri observatio in versum 10. capitis I. Ezechielis adversus Frassenum propugnatur, 286. Observatio Alexandri in versum 22. capitis V. S. Matthæi a calumnia & critica Claudii Frassen vindicatur, 290. Observationem Alexandri in versum 28. capitis XXVI. S. Matthæi Frassenus imperite reprehendit, 292. Observatio Alexandri in versum 9. capitis XXVI. adversus Frassenum defenditur, 295. Observationem Alexandri in versum 35. ejusdem capitis impugnans Frassenus falsi convincitur, 296. Observationem Alexandri in versum 17. capitis III. S. Marci Frassenus arguens causa cadit, 296. Observatio Alexandri in versum 2. capitis II. S. Lucæ propugnatur, *ibid.* Frasseni contra observationem Alexandri in versum 28. capitis I. S. Joannis, conjecturæ exsufflantur, 250. Observatio Alexandri in versum 22. cap. XXI. S. Joannis Græcorum Patrum auctoritate fulcitur, 301. *& seq.* Observatio Alexandri in versum 15. 16. capitis VII. Actuum Apostolorum adversus Frassenum propugnatur, 302. Respondetur ad quamdam Frasseni criminationem superius omissam, 311. D. Huetius Abricensis Episcopus a Frasseni convitiis vindicatur, 313. Quo spiritu & animo Frassenus adversus N. Alexandrum scripserit, 314. *& seq.*

G

G*Ræcus* Scripturæ S. Textus quem hodie habemus utrum pro authentico habemus, 189.

H

H*Ieronymus*. S. Hieronymi labores in vertenda Scriptura Sacra, 181. Quæ causæ S. Hieronymum ad novam versionem adornandam impulerunt, 182. Utrum hanc versionem jussu Damasi Pontificis vel totius Ecclesiæ nomine susceperit, *ibid.* Quos Scripturæ Sacræ Libros verterit S. Hieronymus, 183. An S. Hieronymus singulari Spiritus S. afflatu versionem illam condiderit, *ibid.* S. Hieronymus errori obnoxius, 184. Quomodo suscepta sit ab Ecclesia S. Hieronymi versio, *ibid.* Hieronymi versio initio a multis improbate & quare, *ibid. & seq.* Post Hieronymi obitum sensim & per grapus auctoritatem obtinuit tacito Ecclesiæ consensu, 185. Cur a Latinis Ecclesiis suscepta sit Hieronymiana versio *ibid.* Utrum Vulgata pura sit S. Hieronymi versio, *ibid.*

Hypostasis. Dontroversia quæ circa nomen ὑποστάσεως in Ecclesia orta est, 146. Hypostaseos vocabulum pro substantiæ nomine initio sumptum, *ibid.* Quando & quibus hystasis a substantia distingui cæpta est, 148.

L

L*Actantius*. Arianis & Socinianis non favit, 370.

Liberius. Cuinam Sirmiensium formularum subscripserit, 143.

Ludovicus Pius, & ejus in Ecclesiam Romanam merita & dona, 14.

Lutheri scisma, 345. Lutherani suam Ecclesia Romana secessionem excusare nulla ratione possunt, *ibid. & seq.* Ecclesia Lutherana nulla ex multiplici capite, 346.

Ma-

M

MACEDONIANI *Acedoniani* Spiritus-sancti hostes refelluntur ex Scriptura Sacra, 375. & seq. Ex Traditione, 381. Ex Concilio, 385. Rationis ex S. Ambrosio desumptis, 386 Macedonianorum objectionibus respondetur, 387.

Marcellus. In Sardicensi Concilio absolvitur, 102. Marcelli Ancyrani fides *ibid*. Utrum Synodus Sardicensis Marcellum Ancyranum absolvens in facto erraverit, *ibid*. Monumenta gravissima ex utraque parte afferunrur, *ibid*.

Maria. Mariæ Virginitas perpetua adversus Helvidium, Jovinianum & Bonosum v indicatur, 537.

Meletius Antiochenus utrum fuerit schismaticus, 139. An fuerit hæreticus, *ibid*. Meletii sanctitas & doctrina commendantur, *ibid*.

Mendacium omne lege divina vetitum, 524. Licitum non est mendacium ut Hæreticos lucifaciamus, 525. Nulla unquam ratione aut occasione justum esse potest mendacium, *ibid*. Mendacium non est dicendum etiamsi verum dicendo mors afferenda sit, aut mentiendo vita sibi procuranda, 526. Pudicitiæ servandæ causa non est mentiendum, 527. Officiosa mendacia illicita, 528. De variis mendacii generibus, *ibid*. & seq. Veteres mendacii patroni, 529. Mendacio Scriptura Sacra non favet, 530.

Metodius. Utrum Arianis & Socinianis faverit, 369.

O

O *Ecumenica* secunda Synodus, 150. *Vid*. Constantinopolitana prima.

Osii Cordubensis Episcopi lapsus, 122. Utrum secundæ formulæ Sirmiensi Osius subscripserit, *ibid*. & seq. An in hæresi sit defunctus, *ibid*. & seq. S. Athanasius de Osio etiam post lapsum honorifice loquitur, 123. & seq. Osium a criminibus quæ post mortem Donatistæ ipsi affinxerant, S. Augustinus vindicat, 125.

P

P *Resbyteri*. Episcoporum supra Presbyteros eminentia jure divino instituta, 392. & seq. Vid, Episcopi. Presbyteri vocabulum honoris interdum nomen, 423. Primis Ecclesiæ sæculis primo & secundo Sacerdotum Ordini, id est Presbyteris & Episcopis commune, 424. Episcoprum & Presbyterorum Ordines distincti, 428. 428. Presbyterorum ordinatio solis Episcopis conveniens, 429. & seq. Quare Presbyteri olim ab Episcopis ab aliquibus Auctoribus æquari videantur, 437. Presbyteri olim ab Episcopis Compresbyteri & collegæ vocati, 446. Quemlibet Presbyeerum potestatem habuisse Presbyteros & Diaconos creandi, probare frustra conatur Blondellus, 447. Utrum Presbyteros absque nova consecratione Episcopos constitutos probent Historiæ Catonis Presbyteri, 451. Sancti Briccii, 454. Consecrationis Episcopalis formula, 455. S. Gregorii Sacramentarium, *ibid*. Historia Ecclesiæ Scotorum, 535. Ecclesiæ Britanicæ monumenta, 456. Vita S. Hilarii Arelatensis, 459. Forma ordinis Presbyteralis, 455.

Psalmorum liber in Vulgata ex Sancti Hieronymi versione ex Hebræo non est, 185. Quare Psalmi in Vulgata secundum antiquam versionem retenti fuere, 186.

Purgatorium Quid sit & utrum existat, 452. & seq. Vid. Defuncti. Purgatorium negare summæ impietatis est, 475. Utrum Purgatorium ex Scriptura demonstretur, ibi & seq. Existentia Purgatorii ex Traditione ab Apostolis ad nos derivata evincitu 486. & seq. Purgatorii visio, *ibid*. Ecclesiæ Græcæ cum Latina consensus in fide P gatorii, 493. & seq. Hæretici Patres veteres Purgatorii doctrinam ostenditur doctri docuisse profitentur, 409. & seq. Ex ipsis Auctoribus heterodoxis ostenditur doctri de Purgatorio non fuisse legitimam causam separationis ab Ecclesia Romano Cat ca, 410. Hæreticorum objectiones contra Purgatorium solvuntur, 411. & seq. A quæ Purgatorii pœnis expiantur, beatas fore, fides docet, 412. Utrum animæ i

degentes se beatas fore certo cognoscant, *ibid.* Ex Ecclesiæ preci Purgatorium recte colligitur, 510. Modus quo peccata venialia justis ..dictis remittuntur, utrum ad fidem pertineat, 512. an Purgatorii ignis verus si ..rporeus, *ibid.* Impossibile non est animas in Purgatorio ab igne torqueri, *ibid.* ..modo ignis ipsas cruciet, *ibid.* De Purgatorii loco, & Purgatoriæ pœnæ duratio- ..475. Doctrina de Purgatorio proponi ac prædicari debet un dogma fidei, 512. ..eq. Vid. Deisuct.

R

Estrictiones mentales illicitæ, 616. Veteres Restrictionum mentalium patroni, 530. Restrictionibus mentalibus Scriptura non favet, 531. Christus nunquam æquivoca- ..ione aut restrictione mentali usus est, 534. ..*mana* Ecclesia, Christi Ecclesia, 404. Ecclesia Romana Ecclesiæ totius Catholicæ caput, 324. Vid. Romanus Pontifex infra. ..*omanus* Pontifex. Nulla fuit Romanorum Pontificum auctoritas temporalis in Urbem & Italiam a Costantino usque ad Odoacrum Regem Herulorum, 4. Ab Odoacro ad Justinianum usque Pontifices Romani temporalis in Urbe dominationis expertes, 5. Sub Imperatoribus Græcis, ad Pipinum usque & Carolum Magnum nulla fuit Romæ temporalis Pontificum Romanorum auctoritas, & Pontifices Romani ab Imperatoribus confirmati, *ibid.* Auri pondus ad confirmationem Pontificum exigi solitum, a Constantino Pogonato remissum, *ibid.* Confirmandæ electionis Romanorum Pontificum potestas Exarchis ab Imperatoribus collata, *ibid.* Romam Græcis Imperatoribus subditam probant persecutiones Romanis Pontificibus illatæ, 6. Romam & exarchatum Ravennæ Pippino & Carolo Magno Christianiss. Regibus accepta refert Romana Ecclesia, 9. & *seq.* Sardiniæ insula Ludovici Pii liberalitate sedes Romana luclupetata, 15. Carolus Magnus territorium Sabinense, Ducatum Spoletinum & Beneventanum, &c. Romanæ ditioni adjicit, *ibid.* Carolus-Calvus Decessorum suorum in Romanam Ecclesiam beneficia confirmat, *ibid.* Supremi dominii infortium inter Gallorum Reges & Pontifices Maximos in Romana civitate, *ibid.* Collata Patritiatus dignitas a Pippino Romanis Pontificibus, una cum Exarchatu Ravennate, 16. Solidum jus in Urbem Romanis Pontificibus concessum, 17. Mos Romanorum Pontificum ferendæ coronæ, unde fluxerit, 18. Quis primus hac usus fuerit, *ibid.* Duplex & triplex tiaræ corona quos habeat auctores, *ibid.* Mos adnotandi Romanorum Pontificum annos in subscriptionibus Diplomatum, unde ortum habuerit, *ibid.* Romani Pontificis jus confirmandi judicia lata in Synodis Provinciæ & de illis judiciis judicandi, 52. *Vid.* Sardicensis Synodus. De Orientalium Episcoporum causis appellationes ad Romanam Sedem. *Vid.* Appellationes. Orientalium Episcoporum causas judicandi auctoritas in Romano Pontifice agnita, 7. & *seq.* Romanus Pontifex superior Episcopis divisim sumptis, 84.

S

S*Ardicense* Concilium utrum sit Oecumenicum, 34. Utrum Canones Sardicenses ante Concilii Trullani tempora fuerit ab Ecclesia universa recepti, 38. Jus appellationum ad Sedem Romanam a Synodo Sardicensi non est institutum, sed confirmatum, 47. Synodus Sardicensis Romano Pontifici tribuit jus concedendi revisionem causarum Episcopalium, 52. Sardicense Concilium potestatem judicandi appellationes factas ad Romanam Sedem Romano Pontifici asserit & confirmat, *ibid.* & *seq.* Utrum tempore Synodi Constantinopolitanæ I. in Occidente vigerent Sardicenses Canones. 67. An Concilium Sardicense aliquam fidei formulam vel aliquod fidei Decretum ediderit, 98. Utrum Synodus Sardicensis Marcellum Ancyranum absolvens in facto erraverit, 102.

Sar-

Sardinia Ludovici Pii beneficentia Ecclesiæ Romanæ donata, 14.
Schismaticus quis sit, 243. Schismaticorum characteres, *ibid.*
Scripturæ Sacræ versio Latina multiplex, 181. S. Hieronymi labores in vertenda Scriptura Sacra, *ibid. & seq.* Vid. Hieronymus. Utrum textus Scripturæ Hebræus & Græcus hodiernus cum ipsis Auctographis conveniat, atque adeo sit proprie authenticus. 189.
Sirmiensis Concilii epocha, 110. Utrum tres formulæ fidei Sirmienses in Synodo Sirmiensi editæ sint, 112. Cuinam Sirmiensium formularum Liberius Pontifex subscripserit, 114.
Socinianæ hæreseos origo & progressus, 344. In quo posita sit, *ibid.* Sociniani refelluntur ex Scripturis, *ibid. & seq.* Ex traditione, 356. Vid. Christus. Socinianorum argumentis respondetur, 358. Vid. Ariani. Utrum Socinianis patrocinati sint Methodius, 369. Lactantius, 370. Arbunius, 373.
Spiritus sancti divinitas ex Scripturis Sacris probata, 376. 377. & *seq.* Ex traditione confirmata, 381. & *seq.* Conciliis asserta, 387. Rationibus ex Scriptura desumptis demonstrata, 386. & *seq.* Argumenta contra divinitatem Spiritus S. diluuntur, 392. 393. & *seq.* Utrum Spiritus Sanctus in Scripturis nunquam nominetur Deus & nunquam legatur adorandus, *ibid.* De veterum silentio, qui Spiritum S. Deum non nominarunt, 390. Quo sensu gemitus & oratio Spiritui S. conveniant, 391.

V

Virginitas, utrum conjugio fit anteponenda, 545.
Vulgata Scripturæ versio quid sit, utrum sit pura S. Hieronymi versio, an ex Hieronymi & aliorum mixta, 186. Utrum Vulgata versio sit authentica, 188. Quo sensu, *ibid. & seq.* An Vulgata Versio fontibus Hebraicis vel Græcis præferenda, vel coæquanda, *ibid. & seq.* Vulgata Versio commendatur, 191. Menda quæ Vulgatæ versione Latina Bibliorum jussu Clementis VIII. emendata, etiamnum supersunt, quæ auctoritate Ecclesiæ corrigi possent, 194. & *seq. usque ad* 215.

FINIS.

IN-

INDEX
RERUM PRÆCIPUARUM,
Quæ in Noctis, & in Animadversionibus continentur.

A

ÆQuivocationes non sunt confundendæ cum mendaciis & restrictionibus pure mentalibus, 537. Si justa adsit causa, licitæ sunt, *ibid.*

Appellatio Romanum Pontificem etiam inferioribus Clericis concedebatur, 88. Quandoque etiam in prima instantia, 89. S. Cypriani ætate Episcopi ad Romanum Pontificem appellabant, 90. Etiam dabatur appellatio a Judicibus electis, 91. Appellatio ad Papam non includebat eam conditionem, *Salva Conciliorum auctoritate*, 92.

D

DOnatio Constantini quamvis supposititia ostendit Romani Pontificis majestatem, 25.

E

EPiscopi, an in Synodo Ariminensi a Fide defecerint, 138.

F

FElix non videtur Pontificatum usurpasse, 129. Ipsi adhærebant viri sanctitate præclari, 214. Quamdiu vixerit, 215.

Fides illibata permansit apud majorem partem etiam post Synodum Arminensem, 139.

Franciscus Cardinalis Bonvisius quam laudandus, 317. Optabat Catholicos ab erasticis Scriptis contra hæreticos abstinere, *ibid.*

L

LAunojus, quam sinu fundamento insultet Sixto V. ob Sacrorum Bibliorum Editionem, 201.

Liberius Papa a Fide non descivit, 117.

M

MEletius non fuit legitimus Antiochiæ Episcopus, 143. Tandem Communionem obtinuit a Romano Pontifice, 145.

Ni-

N

NIcolaus I. non est Auctor Epistolæ ad Rodulphum Bituricensem, 471.

P

PAtres impugnantes aliquem errorem, quandoque videantur declinare in oppositum, 109.
Paulinus legitimus Antiochiæ Episcopus, 144.
Petrus de Marca, nova adinvenit, sed falsa contra jus appellandi ad Summum Pontificem, 97.
Pontifex Romanus. Ipsius auctoritas Superiorem se ostendit in secunda Synodo Oecumenica, 156.

Q

QUesnellus quam irreverenter loquatur de S. Leone, 264. Quam erraverit in materia de appellationibus ad Romanum Pontificem, *ibid.*

S

SCripta contentiosa quam vituperanda, 315. Non prosunt Auctori, neque veritati; *ibid.* Prohibentur iisdem legibus, quibus vindicta prohibetur, 317.
Sixtus V. quæ præstiterit in nova Sacrorum Bibliorum Editione, 218.

V

VOces novæ aliquando utiles ad Fidei dogmata explicanda, 101.

FINIS.

3213
BIBLIOTECA O.F.M. CAP. MONTEFUSCO (Av)

BIBLIOTECA O. F. M. CAP.
MONTEFUSCO
(Av)

Kodak Color Control Patches

Blue Cyan Green Yellow Red Magenta White 3/Color Black

© Kodak, 2007